LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ 1927
1er MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 273 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

"ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՎԱԽՆԱՐ,,

Լոնտոնի սպառնագիրը խորհրդային իշխանութեան՝ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն է, քաղաքական աշխարհին համար։

Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը ուզեց փամփուշտ մը արձակել, ճիշտ այն պահուն երբ բրիտանական զօրքեր դիրք բռնած են Շանկայի առջեւ, եւ անոնցի ճակատամարտ մը կը պատրաստուի հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ։

Այս հիւսիսն ու հարաւը միայն չինական երկու բանակները չեն, այլ եւ անոնց ետին կանգնած արտաքին ուժերը, ռուսականն ու անգլիականը։ Անգլիա ուժ կուտայ հիւսիսին, այսպէս կոչուած կեդրոնի կառավարութեան բանակին, իսկ Մոսկուա կ՚ոգեւորէ ու կը սպառազինէ հարաւի ճակատը, ազգայնական կառավարութիւնը, որ ծնունդ առաւ Քանթոնէն։

...ծու էր բրիտանական ծանուցագիրը, սակայն բաց դուռ ձգած էր նորէն, անշուշտ այն պատճառով որ դահլիճը միակամ չէ, անմիջական խզում յայտարարելու համար։ Եւ պոլշեւիկները, որոնք ամէն բանէ առաջ հնարամիտ պոլիտիկոսներ են, լիովին ...ուած են այդ ճեղքերէն, վարպետ պատասխան մը շարադրելու համար։

Այնպէս է որ երկու կողմերն ալ չեն ուզեր արտասանել վերջին խօսքը։ Փոխադարձ կշտամբանքներուն մէջ, նորէն ...ուած է որոշ վերապահում։ Խորհրդային իշխանութեան պատասխանը ստորագրեր է դիւանագէտ մը, որ ծանօթ է իր չափաւորութեամբ։ Եւ ան ալ, թէեւ «մենք չենք վախնար»ներով ...ր սկսի, բայց կը վերջանայ փոխադարձ հասկացողութեան ...աղթանքներով։

Հասկնալի է այս փոխադարձ զգուշաւորութիւնը. որովհետեւ պահպանողական Անգլիան, որքան ալ առէ պոլշեւիկները, ...ի կրնար թեթեւ սրտով լքել հսկայ շահաստան մը, գոնէ անոր ...ռանկարը։ Այսօր բոլոր քաղքենի օրկանները կը դատափետեն ...յտ Ճօրճը, որ 1921ին հիմը դրաւ խորհրդային իշխանութեան ...պաշտօնական ճանաչման, եւ իր ետեւէն քաշեց միւս պետութիւնները։ Անգլիոյ նախկին վարչապետը կը պատճառաբանէր, ...է որքան պաշարուին ու ճնշուին պոլշեւիկները, այնքան ...լոր մզուին համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը արծարծելու. մինչդեռ բնականոն յարաբերութիւններ մշակելով, առեւտրական կապեր հաստատելով, կրնան հետզհետէ բարեփոխուիլ։ Եւ անգլիացի առեւտրականներ օգտուեցան կնքուած ...աշնագրէն, թէեւ ոչ իրենց ակնկալութեան չափ։ Պահպանողականները կ՚առարկեն թէ, աննշան օգուտի մը փոխարէն, Անգլիան ստիպուեցաւ դուռները բանալ եւ պոլշեւիկները լայն ...ասպարէզ գտան իրենց յեղափոխական գործունէութեան համար։ Պոլտուինի դահլիճին մէջ կան տարրեր որոնք առանց ...ւլեւ այլի կը պահանջեն խզել յարաբերութիւնները եւ արտաքսել բոլոր կարմիր գործակալները. բայց մեծամասնութիւնը ...ամը հնչած չի նկատեր, տակաւին, եւ կարելի է ըսել թէ կաւութեան ճնշումին հետեւանքով էր որ հաւանեցաւ վերջին ...խստ ազդարարութիւնը ուղղելու։

Ինչ կը վերաբերի խորհրդային իշխանութեան, անոնք ...ատ աւելի փափաքող են ներկայ վիճակին պահպանման։ Անգլիոյ խզումը՝ խորապէս պիտի ազդէ ոչ միայն իրենց ...արկին, այլ եւ միւս պետութիւններուն, մասնաւորապէս ...րանսայի եւ Ամերիկայի վրայ, որոնց առաջինը երկու տարիէ ...վեր կը քաշքշէ բանակցութիւնները, իսկ միւսը միշտ «ոչ ...արեմք» կ՚արտասանէ, հակառակ բոլոր ձեռնարկներուն։ ...զումը ոչ միայն պիտի փակէ Ռուսիոյ տնտեսական վերա...րոգման դուռները, այլեւ, նորէն դէպի «ռազմական կոմունիզմ» պիտի մղէ Մոսկուայի վարիչները, որոնք առանց ատոր ...ալ արդէն վտանգի ազդակներ կ՚արձակեն եւ փամփուշտ ...կ՚ամբարեն։ Անոնց համար, ամբողջ աշխարհ դարանի կեցած ...է իրենց դէմ, Անգլիոյ առաջնորդութեամբ։ Միւս կողմէ, կը ...վախնան որ, Անգլիա ամէն յարաբերութիւն խզելով, կրնայ ...յաջորդ քայլերն ալ արագացնել։ Օրինակ՝ նեղը դնել Թուրքիան, խորհրդային իշխանութենէն բաժնուելու, կամ խրախուսել զայն Կովկասը անջատելու։

Այնպէս որ, «չենք վախնար»ը քիչ մը ճարտասանական է. ...ռելու ձեւ մը, որ շատ-շատ կարմիր շարքերուն վրայ կրնայ ...ազդել։

Այդ ճարտասանական փորձը կը կատարեն նաեւ Պոլսոյ ...Թուրք թերթերը։

Անցեալ շաբթու, ժընեւէն հեռագիր մը կը ծանուցանէր ...թէ Անգլիա հաւանած է որ Իտալիա իր ուզածին պէս գործէ ...Թուրքիոյ դէմ, Ձինաստանի մէջ իրեն գործակցելու պայմանով։ Այս լուրը շատոնց կը շրջէր հրապարակին վրայ, բայց ...առաջին անգամ էր որ Թուրքիոյ պաշտօնական աղբիւրը, Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէր զայն։

Եւ ահա նոր իրարանցում՝ Թուրքիոյ մէջ. խորհրդակցութիւններ, ժողովներ, տեսակցութիւններ եւ խմբագրականներ։ ...Կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» եօթը սիւնակի վրայ հեռագիր-...խմբագրական մը կը հրատարակէր ընկերէն, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ (Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ)։ ...ասար՝ Թուրքիա խնդիր չունի Իտալիոյ հետ. բայց եթէ բան ...է պատահի, «որ եւ է պետութեան յարձակումներուն պատասխանելու չափ ուժեղ է»։

Մահմուտ պէյ կը ճգնի չինծու համարել գործակցութեան ...լուրերը. իսկ Եոնուս Նատի պէյ, որ աւելի մօտ էր Մ. Քէմալի, իր «Ճիւմհուրիյէթ»ով կ՚ընդունի թէ «Իտալիա կը գործակցի Անգլիոյ, Արեւելքի վերաբերող շատ մը խնդիրներու ...մէջ»։ Եւ նորէն պաղարիւնութեան յորդորներ. «Եթէ լուրը ճիշտ ...ալ ըլլայ, Թուրք ազգը միշտ պատրաստ է»։

Բայց ինչո՞ւ այս իրարանցումը, պիտի հարցնէք.— ճիշտ ...անոր համար որ, Թուրքիա բռնութեամբ նստած ուրիշներու ...հողին վրայ, ահ ու սարսափով տիրած՝ անոնց բոլոր իրաւունքներուն եւ ժառանգութիւններուն, միշտ կը մնայ ենթակայ կազմալուծման և աւարի։ «Հայտան կէլէն հույա կիտէր»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉՂՋՈՒՄԻ ԽՕՍՔԵՐ

Հետեւեալ տողերը կը քաղենք փարիզի ճիչ ակեան շաբաթաթերթին՝ «Նոր երկիր»ի վերջին թիւէն, 27 փետրուար, խմբագրական սիւնակ, եւ կը յանձնենք Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Ռուլիոյ մեծ ու պզտիկ ճիչակեաններուն մասնաւոր ուշադրութեան.—

«Ճակատագրական սխալ արուեց մեր կողմից Հայաստանի խորհրդային դառնալուց յետոյ։ Ինչո՞ւ համարում եմ մեր սխալը ճակատագրական։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը՝ ծանր վիրաւոր ընկած էր։ Կոմմունիստները՝ դեռ շատ ուժեղ՝ հարուածում էին նրան։ Պայքարը մղւում էր այդ երկու կուսակցութեանց մէջ։ Սահմանադիր Ռամկավարները, որպէս անսկզբունքներ, չգիտէին ինչ անել. երբեմն մօտենում էին կոմմունիստներին, երբեմն հայհոյում նրանց, բայց ինչ էլ անէին կամ անում էին, սրանք էլ Դաշնակցութեան դէմ էին կռւում։ Մնում էր, որ մենք, հնչակեաններս, բոլշէի նշանակութիւնը ըմբռնէինք եւ հայկական զգացումներն ու խոէալները կեդրոնացնէինք մեզ վրայ, իսկ դրա համար անհրաժեշտ էր միայն մի բան անել,— չփչել կոմմունիստների բօրազան, այլ մեր տարիների երգը երգել, չը յայտարարել աշխարհին, թէ հնչակեան կուսակցութիւնը հասել է իր մօտ եւ հեռու նպատակներին, այլ ասել, որ հայ ազգը դեռ շատ պահանջներ ունի թէ խորհրդային երկիրներից եւ թէ դաշնակիցներից, այլ խօսքով՝ ինչպէս հայ ժողովրդի խոէալների եւ ցանկութիւնների իրագործման մեր ռազմի երգը միայն հնչեցնելու էինք, որով աւելի եւս պիտի ուժեղանայինք եւ մեր կամքը թելադրէինք թէ Հայաստանում և թէ արտասահմանում։

...Կոմմունիստների փառաբանողները դառնալով փոխանակ Դաշնակցութիւնը հարուածելու, մեզ հարուածեցինք, փոխանակ ինքներս ուժեղանալու՝ ուժեղացրինք Դաշնակցութիւնը։

«...Բայց մենք փոխանակ ժողովրդի ցանկութեանց եւ իտէալների կեդրոնը հանդիսանալու, դարձանք օտար երգերի երգեհոնը։ Եւ, որովհետեւ ժողովուրդը իր այդ իտէալները կեդրոնացնող տեղ չգտաւ. կրկին, գնաց դէպի Դաշնակցութիւնը, որ իր մամուլով, իր ժողովներով իր հին երգը վերսկսեց հնչեցնել եւ օրից օր աւելի ուժեղ։ Մի Բաշազնունիի հեռանալը մենք համարեցինք Դաշնակցութեան անկում, իսկ մեր նախկին Թիֆլիսի կեդրոնի անդամների մեր կուսակցութիւնը լքելը, մեր Կովկասի եւ Ռուսաստանի մասնաճիւղերի լուծումը, արտասահմանում մեր ընկերների միանալը կոմմունիստների հետ եւ պայքարելը մեզ դէմ՝ մեր կուսակցութեան անկում չէինք համարում։ Մեր այդ սխալ տակտիկան առաջ բերաւ մեր կուսակցութեան յետադիմութիւնը եւ Դաշնակցութեան ուժեղանալը, որին հաշւի է առնում նոյն իսկ սովէտական կառավարութիւնը, իսկ մենք «դիակ» ենք այդ մարդկանց համար, որոնց փառաբանել էինք, իսկ «արհամարհելի քանակութիւն» ենք այն մարդկանց համար, որոնց դէմ կռւում ենք։

«Հնչակեանութիւնը Դաշնակցութիւնից յետոյ միակ կուսակցութիւնն էր, որ պիտի կարողանար հայ ազգային իտէալների իրականացման գաղափարի պրօպականտը պահել եւ իրականացնել»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-նախարար Լիթվինոֆ պատասխանեց Անգլիոյ ծանօթ ազդարարագրին։ Պատասխանը շաբաթ առաւօտ յանձնուեցաւ Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան գործակատար Փիթըրսի եւ Լոնտոն հասաւ Կիրակի առաւօտ։

Պոլշեւիկեան ծանուցագրին մէջ կ՚ըսուի թէ 1923էն ի վեր, երբ ստորագրուեցաւ անգլեւխորհրդային առեւտրական համաձայնագիրը, անգլ. կառավարութիւնը շարունակ ամբաստանութիւններ կ՚ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ թէ բրիտանական կայսրութեան հանդէպ թշնամական վերաբերում ցոյց կուտայ։ Մինչդեռ անգլ. կառավարութիւնը միշտ մերժած է բացորոշ մանրամասնութիւններ տալ խնդրոյ առարկայ թշնամական արարքներու մասին։ Միակ բացառութիւնը այս խնդրին մէջ, Զինովիէվի կարծեցեալ նամակն էր 1924ին, որուն յերիւրածոյ ըլլալուն վրայ պնդեցին սովետները, եւ Անգլիացիները մերժելով ձեռագիրը փորձագէտներու քննութեան ենթարկել, լռելեայն ընդունեցին անոր կեղծ ըլլալը։

Գալով խորհրդային պետական մարդոց ճառերուն եւ թերթերու մէջ հրատարակուած յօդուածներուն, որոնց կ՚ակնարկէ անգլ. ծանուցագիրը, անոնք ա՛յնքան բուռն են եղած, որքան Անգլիոյ պահպանողական պետական մարդոց եւ պահպանողական մամուլին հակապոլշեւիկ շարունակական յարձակումները։

Լիթվինոֆ կը յիշեցնէ Անգլիացիներուն թէ 1921ի եւ 1923ի անգլեւխորհրդային համաձայնագիրներուն մէջ ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կայ թէ երկու երկիրներու մէջ ազատ խօսքն ու ազատ մամուլը սեղմումներու պիտի ենթարկուին։ Ու կը թուէ բազմաթիւ օրինակներ Անգլիոյ նախարարներուն՝ մասնաւորապէս լորտ Պիրքընհէտի, Չըրչիլի, Էմըրիի, սըր Սամուէլ Հօրի եւ Սըր Իվընսի հակախորհրդային ճառերէն։ Ո՛չ սովետական մամուլին մէջ, կ՚ըսէ, ո՛չ առհասարակ անգլ. ծանուցագրին ակնարկած յօդուածներուն եւ ճառերուն մէջ կարելի չէ հանդիպիլ այն բիրտ յարձակումներուն, զորս անգլիական պահպանողական մամուլը կ՚ընէ խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Հակաբրիտանական քարոզութիւն կարելի չէ նկատել անգլիական քաղաքականութեան եւ Խորհրդ. Միութեան հանդէպ իր դիրքին վերլուծումն ու քննադատութիւնը, ոչ ալ համաշխարհային կացութեան մասին համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն սկզբունքային վիճաբանութիւնները։

Բողոքելէ վերջ անգլիական ծանուցագրին մէջ Չիչէրինի անձին դէմ գործածուած անպատշաճ լեզուին մասին, պոլշեւիկեան ծանուցագիրը կ՚ըսէ.

«Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն կը սպառնայ բոլորովին խզել առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն պարագային, ուր խորհրդային կառավարութիւնը չհամակերպի իր նոր պահանջներուն, որոնք չեն բխիր ոչ անգլեւռուս համաձայնագրէն եւ ոչ ալ փոխադարձ յանձնառութիւններէ։ Յայտարարելով որ մեր կառավարութեան դէմ եղած սպառնալիքները ոչ մէկ վախ պիտի պատճառեն խորհրդային Միութեան հողամասին մէջ ապրող ո եւ է մէկուն, մեր կառավարութիւնը հաստատած է թէ 1921ին առեւտրական համաձայնագրի կնքումը եւ անկէ վերջ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը կը համապատասխանէին ինչպէս խորհրդային Միութեան նոյնպէս Բրիտանական կայսրութեան ժողովուրդներու շահերուն։ Եթէ Անգլ. ներկայ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ անգլեւ-խորհրդային առեւտրական եւ այլ յարաբերութեանց խզումը անհրաժեշտ եւ օգտակար է անգլ. ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ ընդհանուր խաղաղութեան համար, կասկած չկայ որ ըստ այնմ պիտի շարժի,ստանձնելով իր արարքին ամբողջ պատասխանատուութիւնը։»

Պատասխանը կը վերջանայ, հաստատելով հանդուցեալ Քրասինի այն յայտարարութիւնը թէ փափաքելի է վերջ տալ բոլոր թիւրիմացութեանց եւ բնականոն յարաբերութիւններ սահմանել երկուստեք։

ՑՈՅՑԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Երբ այս պատասխանին պատճէնը հրատարակուեցաւ, մեծ ցոյցեր կատարուեցան Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ բողոքի թափորներ կազմեցին եւ կրակոտ ճառեր արտասանեցին Անգլիոյ դէմ։ Ամէն տեղ բանաձեւեր քուէարկուեցան, պահանջելով որ աւելի խիստ եւ վճռական պատասխան տրուի Անգլիոյ։ Ամէնէն կարեւոր միթինկները գումարուեցան Մոսկուայի, Լենինկրատի, Խարքովի, Քիէվի և Նովկորոտի մէջ։ Մոսկուայի բանաձեւին մէջ կ՚ըսուի. «Անգլիական ծանուցագրին մեր պատասխանն է Աշխատաւորներ բոլոր երկիրներու, միացէք»։

750,000 զինուորներ Քանթոնցիներու դէմ

Շանթունկի կառավարիչ Շանկ-Ցունկ-Շանկ կը յայտարարէ թէ Շանկայ եկած է իր կեանքի ամէնէն մեծ ճակատամարտը մղելու հաստատ մտադրութեամբ։ Շուտով իր տրամադրութեան տակ պիտի ըլլան 250.000 զինուորներ, որոնք առաջին գիծը պիտի բռնեն։ Յետոյ 250.000 զինուոր իբր պահեստ պիտի մնան Ցունկ-Քիանկի եւ Շանկայի միջեւ։ Շանկ-Ցօ-Լին ալ իր տրամադրութեան տակ պիտի դնէ Մուքտէնի 250.000նոց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Տիարպէքիրի առաջնորդարանէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, քաղաքին Հայերը կ՚աշխատին բանալ նախակրթարան մը, պզտիկներուն համար։ Սակայն, տեղական միջոցները անբաւական գալով, նիւթական աջակցութիւն խնդրուած է Պատրիարքարանէն։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԷՊՔ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագրեր հանած է կարգ մը համայնավար գեկավարներու դէմ։ Սառոցմէ Արվանիթաքիսի ձերբակալութեան առթիւ, նոր միջադէպ մը պատահած է համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։

Փետր. 18ին, «Սփլէնտիտ» սինէմային մէջ համայնավարները հաւաքոյթ մը ունէին։ Երբ Արվանիթաքիս դուրս կ՚ելլէր սրահէն, երեք ոստիկաններ կը մօտենան ու կը յայտարարեն թէ, զինքը ձերբակալելու հրամանագիր մը ունին։ Այս ըսելով, կը բռնեն զայն, բայց Արվանիթաքիս կը ջանայ խոյս տալ ոստիկաններու ձեռքէն եւ կը սկսի օգնութիւն աղաղակել։ Այն ատեն, 200ի մօտ համայնավարներ հայհոյելով ու սպառնալով կը յարձակին ոստիկաններուն վրայ եւ կը ստիպեն զանոնք ազատ ձգել Արվանիթաքիսը։

Այս վերջինը, ազատելէ վերջ կը խառնուի համայնավարներուն եւ բոլորը մէկ կը վազեն Մանասթըր փողոցը։ Մինչ, միւս կողմէն, բազմաթիւ համայնավարներ կը պաշարեն ոստիկանները, արգիլելով հետապնդել Արվանիթաքիսը։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, երբ Արվանիթաքիսի հետքը կորսուած էր, ոստիկանները ազատ ձգուեցան։ Անոնք, անմիջապէս գացին Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը և հաղորդեցին պատահած միջադէպը։

ԽԵՆԹԻ ՄԸ ՆՈՐԱՎԷՊԸ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն.— Երկու օր առաջ պաշտօնեայ մը կը ներկայանայ դատարան, ուր իր կինը ամուսնալուծում կը պահանջէր։ Դատարանէն ելած պահուն ատրճանակը կը պարպէ իր կնոջ եւ ընկերացող ոստիկանին վրայ։ Ոստիկանը կը մեռնի վայրկենապէս, եւ երկրորդ գնդակով մը կինն ալ կ՚իյնայ գետին։ Երկու գնդակ ալ կ՚ուղղէ իր անձին, բայց կը վրիպի։ Կը ցատկէ աներոջ ինքնաշարժը եւ կը կորսուի։ Նշանաւոր ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ, նոր անունով մը, կը վարձէ սենեակ մը։ Կը կանչէ հեռաձայնով օրաթերթի մը լրաբերը։ Եւ անոր կը խոստովանի թէ ի՛նք է ոճիրը այն ոճիրներուն, որոնց արձագանգ կուտան թերթերը։ Յետոյ, յանկարծ կը կենայ եւ ատրճանակը կ՚ուղղէ ձեղունին եւ երկու անգամ կը կրակէ։ Լրաբերը, սարսափած, կ՚ուզէ կծիկը դնել։ Մեր մարդը, սակայն, կը հանդարտի եւ կ՚ըսէ լրաբերին. «Այս ամէնը եղան անոր համար, որ աներս թոյլ չտուաւ համբուրել զաւակս եւ կինս։ Ես կը սիրէի Ցորիսը, չէի ուզեր սպաննել, յանցանքը իր հօրն է։ Յետոյ, ես չէի վախնար ելեկտրական աթոռէն (մահ), բայց չէի ուզեր ապրիլ զրկուած՝ զաւակէս»։ Այսպէս ըսաւ եւ անմիջապէս դարձեալ հանեց ատրճանակը եւ երկու անգամ պարպեց իր կուրծքին։ Ինկաւ գետին, փչեց հոգին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ԱԻԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 16 փետրուար

Արդէն Փարիզ հասած ըլլալու են Գահիրէէն յատկապէս Փարիզ ղրկուած երկու պատգամաւորները, Պ. Պ. Վահան Թէքէեան եւ Հայկ Խնայէթեան։ Մէկը՝ Գահիրէի Քաղաք. Ժողովի ատենապետ եւ բանաստեղծ, միւսը Բարեգործականի վարչական անդամներէն եւ առեւտրական։

Անշուշտ պատահական չէ Գահիրէէն Փարիզ ուղարկումը այս խորհրդաւոր պատուիրակութեան, որուն մեկնումը գաղտնի պահուեցաւ հոս եւ վերջին պահուն միայն, հարկադրանքի տակ, հրատարակուեցաւ ռամկավար օրկանին մէջ։

Լուծենք սակայն գաղտնիքը, որուն մութ ծալքերը շատ են և բազմազան։

Պատմութիւնը ծանօթ է. Մելքոնեան նուէրը, ոսկեզօծ դիակ մը՝ աւելի քան 800,000 սթերլին վերապահութեամբ, որուն շուրջը թառած է գիշատիչներու խմբակ մը։

Վերջին արարը այս կատակերգութեան այն եղաւ, որ երկու-երեք ամիս առաջ Փարիզէն յատկապէս Եգիպտոս ու Կիպրոս ղրկուած պատուիրակներու (Գ. Սինապեան եւ Փիլիպոսեան) ջանքերով, Կ. Մելքոնեան, վերջապէս, դատարանի առջեւ հրաժարեցաւ որ եւ է իրաւասութենէ եւ Մելքոնեան բովանդակ հարստութիւնը նուիրուեցաւ Բարեգործականին։

Այս փոխանցումը, անշուշտ, մեծ պայքարներէ եւ յաղթանակներէ ետք է որ կատարուեցաւ։ Հարկ եղաւ ճակատ ճակատի կռիւ մղել ուրիշ բախտախնդիրի մը՝ Մուշեղ Սերոբեանի դէմ, անոր եւ անոր խմբակին «ճանկ»երէն ազատելու համար «ազգին փարան»։ Եւ այս փրկարար մեծ ճակատամարտին համար, Կ. Մելքոնեան, Բարեգործական, Գահիրէի Առաջնորդարան, Մելքոնեան գործարանի տնօրէն, ռամկավար կուսակցութիւն ու օրկան, եւ Զաւէն պատրիարք ձեռք ձեռքի ու մեծ աղմուկով հրապարակ նետուեցան, յանուն ազգին, եւ վերջապէ՛ս, յաղթանակ։ Ազգին հարստութիւնը ազատեցին ճանկերէն։

Բայց, ինչպէս կը նախատեսուէր, յետագայ դէպքերը եկան ցոյց տալու թէ՝ Մելքոնեան կտակը, «ազգին փարան», ճանկերէն անցած է այժմ մագիլներու եւ ժանիքներու մէջ։

Ու դիակը այսօր կը բզկտուի նոր ռազմավարութեամբ, խայտառակելով կտակն ալ, կտակատարն ալ, ազգն ալ, հանրային բարոյականն ալ։

Մարդիկ հաշուով ճամբայ ելած են։ Բարեգործական եւ «Ազգ» մէ՛կ են. գիտենք ասոր։ Բայց արտասահմանը չի գիտեր ուրիշ բաներ։ Բարեգործականի Գահիրէի ջոջ Վարչական Մարմինը եւ Մելքոնեան նուիրատուութեան «Խնամակալութիւնը» նոյնն են կամ իրարմէ բխած։ Անոր անդամ է Մելքոնեան գործարանի տնօրէնը. Տիգրան Հաճընլեան, որ միեւնոյն ատեն Բարեգործականի գանձապահն է եւ տիրական ձայն ունի, (կեցցէ՛ Մելքոնեան գործարանը) ոչ միայն Բարեգործականի ու Խնամակալութեան մէջ, այլեւ ազգ. առաջնորդարանի մէջ չյիշելով ռամկավար «կուսակցութիւնն» ու մամուլը (Արեւ), որոնք իր մուրէն կը սնանին։

Արդ, ասկէ առաջ ո՞ւր։

Ալ ինչո՞ւ ծախել Մելքոնեան գործարանը, ինչպէս կը տրամադրէ նուիրատուութեան պայմանագիրը։ Գործարանը կը գործէ։ Հաճընլեան կը մնայ տնօրէն, եւ ազգային հարստութիւնը կը բարգաւաճի՜... Բարեգործականի հովանիին տակ, այս անգամ։

Բայց կեանքը իր խաղերն ունի, յաճախ։

Մելքոնեան հարստութեան «փրկիչ»ները, այդ խաղերուն առջեւ գտան իրենք զիրենք, այն պահուն, երբ մագիլները խրած, հանգիստ կը յօշոտէին դիակը։

Պատահեցաւ որ, վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, իրարու ետեւէ ծախուին ծխախոտի հայ գործարանները՝ Իփէքեան եւ Կամսարական, անգլիական համաշխարհային ընկերութեան մը, Մաթիէրօի, որ տարիներէ ի վեր այս ձեռնարկը կը հետապնդէր, հարիւր հազարաւորներ ծախսելով։

Տարիներու բուռն պայքարներէ ետք, տիրելու համար Եգիպտոսի եւ Սուտանի ծխախոտի հրապարակին, Մաթիէրօ յաջողեցաւ օգտուիլ հայ գործարանատէրերու խայտառակ պառակտումէն, եւ, անջատաբար, գնեց զանոնք։ Գնեց եւ դուրս նետեց հայ բազմաթիւ պաշտօնեաներ, որոնցմէ շատերը 25—30 տարուան կեանք մաշեցուցած են նոյն գործարաններուն մէջ եւ ուրիշներ՝ որոնք երիտասարդ մտած են ու ծերացած, հրապարակ կը նետուին այսօր։ Հայ գործարանատէրերու անխիղճ ու գարշելի յաջողակութեան սեւ էջը պիտի կազմէ պաշտօնէութեան գլխուն իջած այն աղէտալի հարուածը, որմէ կարելի էր խուսափիլ սակայն, եթէ քիչ մը մարդկային հոգի ունենային սակարկութեան մտնող գործարանատէրերը։ Բայց փակենք այս ողբերգութիւնը։

Արդ, նոյն ընկերութիւնը, Մաթիէրօ, բանակցութեան մէջ է հայ մեծագոյն գործարանին՝ Մաթոսեանին հետ, որ չուզեր ծախուիլ, բայց կը հաւանի կէս-առ-կէս բաժնել Մաթիէրօի հետ Եգիպտոսի բովանդակ գործը։ Բայց պայման դրուած է որ Մաթոսեանը իր հետ տանի նաեւ Մելքոնեանը, գնելով։

Եւ Մելքոնեան գործարանը, որ «ազգին»ն է բոլոր, խեղդկուքի մէջ ինկած է։ Չի կրնար ծախուիլ, որովհետեւ չի կրնար մրցիլ Մաթիէրօ Մաթոսեան հսկայական ընկերութեան դէմ, որ, այս պահուս, 3-400 հազար ոսկի կ'առաջարկէ միայն...

Այս գումարը, սակայն, հազիւ կէսն է այն գումարին, զոր մէկ տարի առաջ Մաթիէրօ առաջարկած էր Մելքոնեանի, երբ միւս հայ գործարանները չէին ծախուած դեռ։ Ազգին շահը պաշտպանողները չեն տուած այն ատեն, կազմակերպուած ու առատ աղբիւրէ մը չզրկուելու եւ չզրկելո՛ւ համար Հայն ու Հայաստանը, որոնց անունով երգում պատառ կ'ըլլան։

Ու հիմա պայքարը, խուլ ու հետզհետէ արդէն հրապարակով, միշտ հայութեան անունով,— պէտք չէ ծախել, պէտք է պահել աւելի յարմար առիթէն։

Բայց, կը թուի թէ փաշայէն եկած հրահանգը կտրուկ է եւ վերջնական.— Պէտք է ծախել, եւ որքան շուտ այնքան լաւ։

Պէտք է ծախել, որովհետեւ վաղը, քանի մը ամիսէն հարկ ըլլայ կէսին կէսն ալ վրայ տալ եւ ով գիտէ, գուցէ, մրցումի հետեւանքով, քայքայուիլ ամբողջ գործը։

Բայց այս «պէտք է ծախել»ը ճակատագրական է, աղէտալի եւ կործանարար, ոչ միայն տնօրէն Հաճընլեանին համար, որ կրնայ ինքզինքը փողոցը գտնել, այլ եւ Գահիրէի Ազգային-Բարեգործական-Ռամկավար մենաշնորհին համար։

Ոչ միայն անհրաժեշտ է պահել Մելքոնեան գործարանը անձնական մշտահոս աղբիւրներ չկորսնցնելու համար, այլ պէտք է պահել Գահիրէի ազգ. կեանքի շնչերակը ձեռքի մէջ ունենալու համար։

Ա՛յս է պատճառը, որ ամէն ճիգ կը թափուի, ամէն տաղանդ, մինչեւ իսկ բանաստեղծականը հրապարակ կը քաշուի, փրկելու համար հաստատութիւնը, գոնէ յետաձգելու անոր վաճառումը, շողշողուն հեռանկարներ մատնանշելով։

Քանի մը շաբաթ առաջ Հաճընլեանն էր, որ եկաւ Փարիզ Կ. Մելքոնեանի աղերսագրովը՝ Պ. Պ. Նուպարի ուղղուած, խնդրելով անկէ որ գործարանը գոնէ իր ողջութեանը չծախուի։ Զախող եւ գլխիկոր վերադարձաւ։ Եւ ահա վերջապէս Թէքէեան-Խնայէթեան պատուիրակութիւնը, նոյն առաքելութեամբ, մէկը Բարեգործականի կողմէ, միւսը՝ Թէքէեան, Ազգ. Առաջնորդարանի կողմէ։

Չենք գիտեր թէ ինչ պիտի ըսէ Պ. Պ. Նուպար. բայց գիտենք թէ քանի ուշանայ վաճառումը, ա՛յնքան աւելի գահավէժին կը մտնէ գործարանը, և, հետեւաբար Մելքոնեան նուիրատուութիւնը։ Վաճառումով միայն մը մէջտեղէն կը վերնայ ոսկեզօծ դիակը, որ տարիներէ ի վեր վէճերու եւ պառակտումի աղբիւր եղաւ։ Միւս կողմէ, կը չքանայ նոյն գործարանին եւ անոր վարիչներուն ստեղծած անբարոյական մթնոլորտը, կաշառքի ու այլասերման այն օճախը, որ ոչ միայն կ'անբարոյացնէ եւ գետնաքարշ վիճակի մէջ կը պահէ եւ ռամկավար մամուլն ու կուսակցութիւնը Եգիպտոսի մէջ, այլեւ կը թունաւորէ ազգային ընդհանուր կեանքը, ընտրութիւններէն սկսած, որոնք ամենաստոր շահագործման առարկայ եղան անցեալ տարի։

Շահակիցները գիտեն այս բոլորը եւ այդ է պատճառը, որ լարած են այժմ իրենց գերագոյն ճիգերը։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ

Դեկտեմբեր ամսուան վիճակագրութեան համաձայն,

Երեւանի գաւառին մէջ. ծնած են 911 հոգի, որոնց 467ը մանչ։ Մեռած են 196 հոգի, որոնց 109ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 290, ամուսնալուծում՝ 90։

Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ.— Ծնած են 864 հոգի, որոնց 436ը մանչ։ Մեռած են 369 հոգի, որոնց 175ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 163, ամուսնալուծում՝ 8։

Էջմիածինի գաւառին մէջ.— Ծնած են 648 հոգի, որոնց 334ը մանչ։ Մեռած են 169 հոգի, որոնց 85ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 224, ամուսնալուծում՝ 1։

Դիլիջանի գաւառին մէջ.— Ծնած են 294 հոգի, որոնց 152ը մանչ։ Մեռած են 69 հոգի, որոնց 27ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 393։

Լոռի-Փամբակի գաւառին մէջ.— Ծնած են 625 հոգի, որոնց 315ը մանչ։ Մեռած են 135 հոգի, որոնց 86ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 120, ամուսնալուծում՝ 12։

Նոր-Բայազիտի գաւառին մէջ.— Ծնած են 459 հոգի, որոնց 232ը մանչ։ Մեռած են 101 հոգի, որոնց 37ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 170, ամուսնալուծում՝ 1։

Դարալագեազի գաւառին մէջ.— Ծնած են 162 հոգի, որոնց 75ը մանչ։ Մեռած են 47 հոգի, որոնց 28ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 56, ամուսնալուծում՝ 7։

Զանգեզուրի գաւառին մէջ.— Ծնած են 344 հոգի, որոնց 181ը մանչ։ Մեռած են 72 հոգի, որոնց 36ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 112, ամուսնալուծում՝ 38։

Մեղրիի գաւառին մէջ.— Ծնած են 28 հոգի, որոնց 17ը մանչ։ Մեռած են 13 հոգի, որոնց 7ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 6։

Ամբողջ Հայաստանի մէջ.— Ընդհ. թիւով ծնած են 4335 հոգի, 2209ը մանչ, 2126ը աղջիկ։ Մեռած են 1181 հոգի, 590ը այր, 591ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 1534, ամուսնալուծում՝ 157։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

ԱԹԷՆՔ, 22 փետրուար

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Անշուշտ ընթերցողները զարմանալի պիտի գտնեն, որ Հայաստանավաճառութեան արհեստը, հոս աւելի շատ զարգացած է, քան ուրիշ գաղութներու մէջ, որոնցմէ ոմանք, աւելի ծանր պայմաններու մէջ եղած են, ինչպէս Սուրիան։

Ասոր գաղտնիքը պէտք է փնտռել նոյն վաճառքի փերեզակ Գ. Ճահվերդեանի եւ Աթէնքի առաջնորդին թաքուն համաձայնութեան մէջ։

Այս խարդախ վեղարաւորը իր դիրքը պահելու համար, սատանային անգամ կը փաթթուի, եթէ այնտեղէն ոեւէ օգուտ տեսնէ։ Փոխադարձաբար Ճահվերդեանն ալ եթէ կը տեսնէ թէ մէկը կայ որ միջոց կը գտնայ իր տէրերու գաղտնի հրամանները կատարելու, ձիուն գլուխը շատ յաճախ այդ ուղղութեամբ կը դարձնէ, հոգ չէ թէ այդ մարդը իրենց համար սատանայէն տարբերութիւն չունենայ։ Այս տեսակէտէն զիրար լաւ գտած են։

Որպէսզի յունահայ գաղութը կապուած մնայ Մաղլըմեանի առաջնորդութեան, Գ. Ճահվերդեան պէտք էր անոր աջակցէր։ Այդ պատճառով, քանի մը ամիսը անգամ մը Ներգաղթի շուկան կը բանայ, զգալի աճուրդ մը կազմակերպելով։

Միւս կողմէ եպիսկոպոսը լիովին կը կատարէ իր պարտքը։ Ան առաջնորդարանը դարձուցած է օջախ մը, ուր բոյն դրած են բոլոր կասկածելի տիպարները, գոյնզգոյն մարզանքներ կատարելու համար։

Ինքը՝ առաջնորդը կ'երթայ գաղթակայաններու եկեղեցիները եւ սա ոճով քարոզներ կուտայ. «Մեր քոմմունիստ առաջնորդները լաւ մարդիկ են, անոնք բանուորին ու գիւղացիին շահերը կը պաշտպանեն, հարուստներուն դէմ կը կռուին, չէ՞ որ մեր Քրիստոսն ալ հարուստներուն դէմ կը կռուէր։ Դուք, ժողովուրդ, մի հաւատաք հակառակորդներու ստութիւններուն . . . »

Սեւագլուխը բերել կուտայ Երեւանի «Ազատ Եկեղեցի»ն եւ կը ցրուէ թեմի քահանաներուն՝ աջակցելու համար Հայաստանի եկեղեցին պառակտողներու մէջին գաւերուն. քահանաներու մեծամասնութիւնը յանդգնութիւնը կ'ունենայ ետ ուղարկելու եւ բողոքելու այդ տետրակին դէմ։ Սեւագլուխը կը սպառնայ պաշտօնազրկութեամբ։

Մաղլըմեան եպիսկ. արտասահմանի մէջ միակ վեղարաւորն է, որ այնքան թեթեւօրէն իր պաշտօնը եւ անձը տրամադրած է խորհրդային գործակալներու նենգ գործունէութեան։

Նոր Յունաստանի թեմը եւ անոր վարչական կազմակերպութիւնները արգելք մըն են այս գործունէութեան։ Այդ պատճառով ալ սեւագլուխը եւ իր արբանեակները օրն ի բուն գործի վրայ են, զանազան ծուռ միջոցներով, ու խարդախութիւններով վերջ ի վերջոյ գոյն կապելու իր առաջնորդութեան։ Երբեւս յաջողէր այս առաջադրութեան մէջ, եթէ հասարակութիւնը ճանչցած չըլլար ապրանքին խարդախուած ըլլալը։

Նոր Յունաստանի առաջնորդարանին դէմ եւ անոր շուրջ կատարեցին անօրակելի խայտառակութիւններ ու յարձակումներ։

Զայն կազմալուծելու համար միջոցներու մէջ խտրութիւն չէին գներ։ Մամուլով ու բամբասանքով սկսան զրպարտութիւններու եւ կեղծաւորութիւններու շարք մը։ Մտան անոնց ընտանեկան յարկէն ներս ու խնդրոյ առարկայ դարձուցին անոնց պարկեշտութիւնը, մինչեւ որ վարչութեան բոլոր անդամները (անկուսակցական) հարկադրեցին թողուլ իրենց պաշտօնը, այն յոյսով թէ այս կազմալուծումէն մէջէն կրնան քալեցնել իրենց յետին նպատակները։

Այս աղմուկներու հետեւանքով, Նոր Յունաստանի կուսակալը արգիլեց ընտրութիւնները, հաստատ գիտնալով որ խռովութիւններ պիտի ծագին։ Առարկելով թէ Հայերը հոս հիւրեր են եւ քաղաքացիներ ըլլալով իրաւունք չունին ընտրութիւններ կատարելու, հրահանգեց առաջնորդական փոխանորդին պաշտօնի հրաւիրել յարմար գտած մարդիկ եւ վարել գործերը ցնոր տնօրէնութեան։

Առաջնորդական փոխանորդը կատարեց այս հրահանգը, պաշտօնի կանչեց այնպիսիները, որոնք արժէք չեն տար խռովարարներու աղմուկներուն եւ անոնց յարձակումներուն։

Անշուշտ այս ձեւը լաւագոյն չէ, բայց չարիքներու փոքրագոյնն է։

Բարեբախտաբար գաւառներու մեծագոյն մասը, ունին կազմակերպութիւն եւ կանոնաւորութեամբ կը վարեն իրենց գործերը։ Անոնց մասին ասկէ առաջ գրած եմ եւ կրկնելու պէտք չունիմ։ Ահա այն միակ մխիթարական պարագան՝ ներկայ չփոթ կացութեան մէջ։

Ճահվերդեան — վեղարաւոր համաձայնութեան եւ գործակցութեան արտաքին երեւոյթները բաւական անախորժութիւն կը պատճառեն անոնց զինակից դարձած «պատուօ»ներուն ռամկավարներուն, որոնք կ'ուզեն իրենք զիրենք [illegible] ենթարկել, հակառակ փարիզի իրենց կեդրոնի անդամներուն։ Կ'ուզեն ազատիլ այս անախորժ կացութենէն, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ անձնապէս տուժելու դատապարտուած պիտի ըլլան։ Կարմիրները սխալ մը կը գործեն, կառավարութիւնը թաթը անոնց վրայ դնելու ժամանակ, կ'երկարի նաեւ գործակից ռամկավարին։

Ժողովուրդի տրամադրութիւնը այն է, որ Աթէնքի վարչութիւնը կազմուի անկուսակցական անկողմնակալ մարդոցմէ։ Դաշնակցութիւնը համաձայն է. ռամկավարներն ալ կը սիրեն այդ ձեւը, սակայն կը թուի թէ փարիզի իրենց կեդրոնը կը զայրանայ։

Եթէ իրականանայ այս ծրագիրը, այդ պարագային նոյն ձեւը պիտի հաստատուի նաեւ Նոր Յունաստանի մէջ, ինչ որ մեծ վտանգ մը կը սպառնայ վեղարաւորի գիրքին։ Բայց կը թուի թէ այս գրոհէն չպիտի կրնայ խուսափիլ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ԺԱՄԸ.— Ինչպէս գրեցինք, բրիտանական, պելճիական, հոլանտական եւ ֆրանսական կառավարութիւններուն միջեւ կը կատարուէին խօսակցութիւններ որոշելու համար ամառուան ժամը։ Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, ամառուան ժամը պիտի սկսի 9 Ապրիլ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը։ Ձմեռուան ժամը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 1-2ի գիշերը։

''ԱՆԿԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՓՈՓ...

ԿԱՐՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԿԱՐՏԱՆ.— Փետր. 20ի կիրակին, Հ. Յ. Դ. ցան բացման օրը, ուխտագնացութեան օր մըն էր: Շրջաններէն խումբ խումբ ուխտաւորներ կը հասնին: Յեղափոխականը արդէն ժամ առաջ ցան հրապարակը լեցուցած են ու բացման ժամուն կը սպասեն:

Ճիշդ որոշուած ժամուն ընկ. Մ. Գուլումճեանը բացման խօսք արտասանեց Հ. Յ. Դ. ցան դրան պատշգամէն:

«Հրճուանքի եւ արտժութեան օր: Հրճուանքի՝ որովհետեւ ժողովուրդը շինարար ոգի ցոյց կուտայ: Աքսորներէ եւ զրկանքներէ յետոյ իսկ, ան կը շինէ իր տունը, իր սեփական տունը՝ Հոգւոյ փառքն մըն է ան, որ մղոններով հեռուէն լոյս կուտայ նաւորդներուն: Ցրտմութեան օր, անոր համար որ այս տունը շինող բազուկները տարագիրներ են այսօր ու իրենց հայրենիքին դուռները փակուած են իրենց առջեւ: Մի՛ նադարեան պարիսպներու դուռներուն պէս»:

Բազման խօսքէն վերջ, տան բանալին աճուրդի դրուեցաւ, զոր շահեցաւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն, որմէ յետոյ դուռը բացուեցաւ ու ուխտաւորները ներս մտան:

Պատանիներէ կազմուած երգչախումբը երգեց «Մեր հայրենիք»ը զոր հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրեցին: Յետոյ ընկ. Յ. Մահտեսեանը արտասանեց «Արաքս»ը, ընկ. Ա. Ահարոնեանի անտիպ գրուածքներէն կտոր մը որ մասնաւորապէս այսօրուան համար գրկուած էր Կարտանի Ենթակոմիտէին խնդրանքին վրայ:

Նորակազմ երգչախումբը երգեց նաեւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգը: Ընկ. Գ. Հիւսեան պարզեց փետրուարեան ապստամբութեան ոգին որուն տարեդարձին կը զուգադիպէր Հ. Յ. Դ. տան բացման օրը:

Պատանի ընկ. Ս. Սիրական սիրուն եւ սրտի երգ մը երգեց վանիգաւառապարբառով որ կըրկնութեան արժանացաւ: Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Հ. Սերէնկիւլեան որ բացատրեց տարուան աշխատութեան վիճակութիւնը եւ այդ ցան կառուցման գծը մեր տարագրութեան շրջանին:

Պզտիկն ցեր նոյարէթեան արտասանեց մանկական լեզուով հայաստանին ուղղուած ստանաւոր մը, որմէ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Արսեանը: Ընկերը բացատրեց տարուան աշխատութեան դժուարութիւնը, շնորհաւորեց աշխատող բազուկներուն կամքն ու եռանդը, յետոյ երկարօրէն խօսեցաւ փետրուարեան ապստամբութեան մասին, անոր գաղափարականութեան եւ յառաջ բերած արդիւնքներուն մասին: Ընկ. Հ. Գրէնկեան արտասանեց «Հայ հերոսները»: Ուրիշներ երգեցին ու արտասանեցին: Յետոյ վիճակահանութեան տոմսեր քաշուեցան: Շահող հայրենակիցներէն մէկ քանիները իրենց շահած իրերը նուիրեցին Հ. Յ. Դ. ցան, յետոյ կարդացուեցան շնորհաւորական նամակներն ու հեռագիրները:

Վերջին մասը կը կազմէր 8-10 տարեկան աղջիկներու հայկական պարը, շատ յաջող: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանւոր»ով, բայց հանդիսականները չէին կրնար բաժնուիլ, չնայած որ այդ օրը չորս հարսնիք կար Կարտանի մէջ, ինչ որ յաճախ կը պատահի:

Վ. Հայկազն

* * Այս պզտիկ եւսիրուն գիւղաքաղաքը նշանաւոր է իր հանքածուխով, որուն շնորհիւ 150է աւելի հայ բտանիքներ հաստատուեր են հանքի ընկերութեան կազմէ տրուած սենեակներուն մէջ: Մեր հայրենակիցները 2-3 տարիներ միայն են լքուած տզգային իշխանութիւններէ, կարօտը քաշելով հայ գպրոցի եւ հայ խօսքի: Միայն երր կենդանի շարժում Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկու ենթակոմիտէներն էին, որ սակայն հաւաքավայրի մը չգոյութեան պատճառաւ չէին կրցած պէտք եղած կեանքը ստեղծել: Այժմ ենթակոմիտէներու Թիւը հինգի բարձրացած ըլլալով գեղեցիկ գաղափարը կ'ունենան հիմնելու «Դաշնակցութեան ցուն» անուն շէնք մը, որ պիտի տրամադրուի նաեւ Կարտանի ժողովուրդին Թէ իբր եկեղեցի եւ Թէ իբր մանկապարտէզ: 200 քառակուսի մէթր հող նուիրած է Կարտանի ընկերներէն ընկեր Չալը, իսկ շինութեան համար սատարած են առհասարակ բոլոր ընկերները, Թէ նիւթապէս, Թէ բարոյապէս եւ Թէ գործնական օժանդակութեամբ:

Ինչ ոգեւորիչ օրինակ. վեց հարիւր մէթր գետնի տակ, աանցօղի, ամէն վայրկեան կեանքի պայքարը մղելէ վերջ, դուրս գալ, զրկուիլ առօրեայ հաճոյքներէն, տեւական հաճոյք պատճառելու համար Թափառական ժողովուրդի նոր սերունդին:

Աճուրդը շարունակուելով բարձրացաւ «800»ի, զոր Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն մէկ անգամէն «1000»ի բարձրանալով, բացաւ դուռը:

Հանդէսի փակումէն վերջ, Կարտանի ենթակոմիտէները սեղան մը սարքեցին ի պատիւ Մարսէյլի ընկերներուն:

Ընկեր Ցօք. Շահպալեան խօրապէս յուզուած, 500ի ֆրանք նուիրեց բացուելիք Կարտանի մանկապարտէզին: Ուրիշ ընկեր մը խոստացաւ ամէն ամիս 50 ֆրանք ղրկել ճաշէն յետոյ երկու երիտասարդներ արձանագրուեցան Դաշնակցութեան շարքերուն: Երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ հարիւր ընկերներու ներկայութեամբ:

Ստ. Միլտոնեան

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակցական Միութեանս դ. շրջանի լրմանալուն առթիւ, փետր. 6ին տեղի ունեցաւ ընտրական ժողովը: Այս առթիւ, ճրաւէրին պատասխանած էր անդամներու բացարձակ մեծամասնութիւնը:

Համաձայն օրակարգի եւ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին՝ անգամ մըն ալ կ'ապացուցուէր Թէ, միութիւնս ջանացած էր արժեցնել իր գոյութիւնը՝ մասնաւորապէս ճայրենակցական շրջանակին եւ ընդհանրապէս իրեն ճետ կապ ճաստատող այլ կազմակերպութեանց մօտ, շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան գործունէութեան եւ անդամներու ճաստատ գիտակցութեան:

Այդպէս միութիւնը նպաստած է՝ ճայրենակիցներու չքաւորութեան, ճիւանդութեան, որբ եւ կարօտ ուսանողներու ազգ. դաստիարակութեան գործին, անոնց մէջ տոհմային ճաւաքական ճամոզումներու ամրապնդման ճամար՝ սարքած ընտանեկան ճաւաքոյթներ եւ օգնութեան ճասած է Հայաստանի աղէտեալներուն՝ ճասարակութեան ծանօթ իր նշանակալի ճանգանակութեամբը: Ցետոյ, միշտ շփման մէջ եղած է ազգային եւ բարեգործական միութիւններու ճետ:

Միութեանս դրամական գործերու ճաշուեցոյցը.—

Մուտք. — Նախորդ շրջանէն պատրաստ 1876.70, Անդամավճարներէ 711, Ծրագիր-կանոնագրէ 15, Նուիրատուութիւններէ 147, Ցառաճանդէսէ 121.90, Պանքը ծգուած դրամին տոկոսը 41.65, Ընդճանուր գումար 2913.25:

Ելք. — Լենինականի աղէտին 1000, Նպաստ՝ կարօտ ճիւանդներու 317.20, Նպաստ կարօտ ուսանողի 30, Գիրքերու Թղթակցութեան, ժողովասրաճի 207.30, գումար 1554.50:

Պատրաստ դրամ.— C. E. N. Պանքի մօտ 1000, Պանծապաճին քով 358.75, ընդճանուր գումար 2913.25 ֆրանք:

Նոր ընտրութեամբ Մայր Դիւանը կը կազմեն, Նախագաճ՝ Ա. Անտոնեան, քարտուղար Յ. Պետրոսեան, իսկ վարչութիւնը, ատենապետ՝ Կ. Փունարճեան, ատենադպիր՝ Մ. Պալեօզեան, գանձապաճ՝ Կ. Վարդանեան, անդամներ՝ Ա. Մինասեան, Կ. Խաչեան, Կ. Կիլէմիրեան եւ Պ. Պաքալեան:

Նորակազմ վարչութիւնը օրուան խնդիր ըրած է ներկայ գործայրկութեան տագնապը: Մարսէյլէն դուրս անդամակցող ճայրենակիցներէն՝ առ ի գիտութիւն, կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ անձնական զեկոյց:

Մարսէյլ Ս.Հ.Մ. վարչութիւն

ՁԱՑՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՍԷՆ-Շամոն.— Գրած էի Թէ Փետրուար 13ին գումարուեցաւ ժողով մը եւ որոշուեցաւ կազմել կարօտեալներու օգնութեան մարմին մը: Այս առթիւ ընտրուած էր առժամեայ յանձնախումբ մը, մշակելու համար ծրագիր եւ կանոնագիր:

Յանձնախումբը լրացուցած ըլլալով իր գործը, Փետրուար 20ին մասնաւոր ազդերով ժողովի հրաւիրած էր գաղութիս հայ հասարակութիւնը: Ինչպէս նախորդ ժողովին, այս անգամ ալ բազմաթիւ հայրենակիցներ ներկայ էին, լաւ տրամադրութեամբ: Նախագահ Գ. Տ. Գօզանեան կարդաց պատրաստուած Ծրագիր-կանոնագիրը եւ յօդուած առ յօդուած քննութեան ենթարկեց: Քանի մը յօդուածներու մասնակի փոփոխութիւններէ վերջ, վաւերացուեցաւ:

Յետոյ քանի մը հայրենակիցներ նկատի ունենալով որ ժողովը կը գրաւի անպէտ վիճաբանութիւններով՝ հեռացան ժողովէն, բայց ժողովը շարունակուեցաւ: Իսկ երբ խնդիրը վարչական ընտրութեան եկաւ, ծայրտուին խռչընդոտներ, միշտ անոնց կողմէ, որոնք Հայաստանի բարեկամ կը ձեւանան: Անոնց ներկայացուցիչը ծիծաղելի առաջարկ բերաւ Թէ «կուսակցականներ պէտք չէ ընտրել վարչական մարմնի անդամ»: Թէեւ ժողովականներու ծիծաղը ասոնց համար բարոյական ապտակ մըն էր, սակայն ինչ օգուտ որ հայրենասիրական գործը ձախողեցաւ:

Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս գիմակաւոր սեւ հոգիներու չահատակութիւնները, որ կը պղտորեն խաղաղ գաղութ մը:

Մալաթիացի

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Կաստան, դեռ 15 տարեկան, ծառայ էր արհեստով: Բուզաքի մէջ 70 տարեկան հարուստ ու մինակուկ մարդու մը տունն էր, երբ օր մը կացինը վերցուց, իր տիրոջը գլուխը բաժնեց մարմինէն: Յետոյ 4.000 ֆր. գողցաւ եւ անյայտացաւ: Արդարութիւնը իր ծանր ձեռքը դրաւ պզտիկ ոճրագործին ճիտին:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Եւրոպական երկու մեծ Թերթերու դիւանագիտական աշխատակիցը Պալքաններու մէջ երկար ճամբորդութենէ մը վերջ ընկլուզի ճասնելով Միլլիյէթի խմբագրին ճետեւեալը յայտարարած է.—

Վերջին օրերս Պալքանեան բոլոր մայրաքաղաքները քաղաքական ուշագրաւ գործունէութեանց ասպարէզ կը դառնան: Բացի Պելկրատէ, Սոֆիայէ եւ Աթէնքէն, գործունէութեան նշաններ կը տեսնուին նաեւ Պուքրէշի եւ Պուտափեշթի մէջ: Եթէ քանի մը օր ձեր մէջ գտնուած չըլլայի, եւ ձեր գործունէութիւնը խիստ մօտէն չտեսնէի, հեռուէն անպէտս պիտի դատէի որ քաղաքական այս շարժումներուն հանդէպ անհոգ եւ անզգայ կը մնաք: Ճիշտն ըսելու համար, երբեք միտքէս չէի անցըներ որ Լօզանի դաշնագրին ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ մերժուելէն վերջ, ձեր արտաքին գործավարութիւնը կարող պիտի ըլլար մէկ շաբթուան ընթացքին նոր համաձայնութիւն մը կնքել Միացեալ Նահանգներուն հետ: Շիտակը նոր Թուրքիան բոլորովին իրապաշտ քաղաքականութեան կը հետեւի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԴԷՄ.— Փետրուար ամսուն Հայաստանի Ղուրդուղուլու շրջանին մէջ Քիալագարխ գիւղին ուսուցիչը, տուն դարձած պահուն, ամայի տեղ մը, անծանօթներ կը յարձակին եւ փայտի ու երկաթի հարուածներ կ'իջեցնեն գլխուն: Դժբախտ ուսուցիչը, Ցոլակ Համբարձումեան, ուշաթափ կ'իյնայ գետին: Ոճրագործները կը փախչին: Վիրաւորին գլխու վէրքերը ծանր են:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Անցեալ օր, գիշերը ժամը 10.30ին, Փարիզ-Վէրսայլ գիծին վրայ շոգեկառքի մը մէջ գտնուեցաւ 17 տարեկան պատանի մը, որ հոգեվարքի հոնգիւններ կ'արձակէր: Հակառակ իր ծանր վիճակին, զըժբախտը խոստովանեցաւ որ, գործազրկութեան տագնապէն յուսահատած, ուզած էր անձնասպան ըլլալ: Նիչ մը Թէնթիւր տ'իոտ պարպած էր: Կը կոչուի Տավիտ Սաֆրան, Վարշաւացի:

ՄԱՐԴ ՄԸ ԵԼԱՒ ՀՈՐԷՆ.— Օրլէանի պողոտային վրայ, պեղումներու փոս մը կայ, որ լըքուած էր 1924էն ի վեր: Այս փոսը, շեղակի հորի մը միջոցաւ հաղորդակցութեան մէջ է Փարիզի նշանաւոր գետնափոր գերեզմաններուն հետ, որոնք կը ներկայացնեն լաբիւրինթոսային աշխարհ մը: Ցիշուած հորը մօտ 30 մէթր խորութիւն ունի:

Արդ, այս հորին մէջ մարդ մը ինկած է այս ամսուան 11ին: Եւ, զարմա՛նք, առջի իրիկուն երկու լաճեր կը լսեն ձայն մը, որ կուգար երկրիս փորէն: Անմիջապէս լուր կը տրուի ոստիկանութեան, որ յարմար միջոցներով դուրս կը քաշէ նոր Յովնան մարգարէն երկրիս փորէն: Այս մարդը ճամբայ շինող մըն է, համաձայն իր յայտարարութեան, եւ կը կոչուի Փիէր Թանակրօ, իտալական հպատակ: Մարդը կը յայտարարէ Թէ 14 օր առաջ, այս փոսին մէջ մտած պահուն,— փորի ցաւի մը պատճառով,— յանկարծ երկու անծանօթներ կը յարձակին, կը փաթթուին իր վիզին, ունեցած 63 Ֆր.ը կը գրպանեն, յետոյ զինք կը նետեն հորը: Եւ մարդը 14 օր անօթի ծարաւ կը մնայ գուբին մէջ:

Արդ, հորը 30 մէթր խոր է, բայց մարդը ինկած ատեն չէ վիրաւորուած: 14 օր անօթի մնացած է, բայց չէ մեռած: Այս է սակայն ճշմարտութիւնը առայժմ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՂ ՄԸ ... ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— Քանի մէջ ձերբակալուեցաւ եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Թարլովսքի անունով Ռուս մը, 42 տարեկան, որ գողութիւն ըրած էր Լիզիէօյի մէջ:

Այս մարդը, սակայն, ապրած է արկածախնդրական կեանք մը: Մտած է զանազան վանքեր, Վիէննա, Վարշաւա, Պրաքովիա, կատարած է զանազան գողութիւններ, գիշեր ցորեկ պատարագ ըրած է Ռոմայի մէջ, եւ հազարումէկ խենթութիւններ, որոնք զինք առաջնորդած են յիմարանոց մը, ուրկէ կ'ազատի շնորհիւ ռուսական յեղափոխութեան: Կ'անցնի Իտալիա, իբրեւ լրտես կը դատապարտուի Ֆլորանսի մէջ: Կը ճամբորդէ հիւսիս. Սպանիա, իբրեւ եպիսկոպոս Օտեսայի, կուտայ ֆրանսաւէր բանախօսութիւններ, կը վտարուի երկրէն իբրեւ քարոզիչ համայնավարութեան: Կ'երթայ Պորտօ, իբրեւ եկեղեցական, կ'այցելէ Փարիզ, եւ կը սօթոէ Շափթալ եպիսկոպոսը: Կարմեղեան կրօնաւորուհիներէն նպաստ կ'առնէ, պատարագ կ'ընէ եւ կը գողնայ:

Ու երբ կը ձերբակալուի, ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ զաւակը ռուս կոմսուհիի մը եւ մեծ-դուքսի մը: Լատինեբէն պաշտպանողականով մըն ալ, ինքզինք արդարացնելէ յետոյ, կ'աւելցնէ Թէ «ունի աստուածային առաքելութիւն մը, զոր պիտի կատարէ, պիտի շարունակէ...»:

Դատարանը պիտի Թողո՞ւ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱԲԱՂ գրական եւ ժողովրդական մատենաշարին Ա. Թիւը, «Կոյսի մը Օրագիրը». Թարգմ. Վ. Սեւունի: Կ'արժէ շնորհաւորել մեր աշխատակցին այս ձեռնարկը, որ կը ձգտի տարածել օտար գրականութեան ճաշակը, դիւրամատչելի պայմաններով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍՈՒՐԱԹԻ

Այդ գեղեցիկ գիշերը կը վերջանար: Առտուան առաջին շողերուն հետ, ցանէն Թաղ բարի երկու երամներ չորս հատ ինկան քինին մէջ, ուրկէ շունը գնաց բերաւ. յետոյ սագեր Թռան, բայց վիրաւորուած ըլլալով, խորասուզուեցան:

Բայց որսը անտանելի կը դառնար. մժեղները բացարձակ նուագեր մը ցոյց կուտային. ժամը առանի ատեն, յոգնած, ցեխոտ, ուռեցուցած, բայց բանաստեղծութեամբ եւ եղբայրական սիրով լեցուն, նաւահանգիստ մտան:

Ներակի էր. նաւահանգիստը լեցուն կը հանգչէր «Քօմօրօֆկա»յի անցքը բռնեցինք: Ցորքը ճանչցան մեզ եւ Կոտին անոնց տուաւ որսը: Այդքանը բաւեց որ Թաղին բոլոր ճիժերը մեր եւ եւէն գան, բայց ես կ'ամչնայի նիրակի որով այդքան աղտոտ երեւնալու. եղբօրս առաջարկեցի՝ սպանդանոցի կողմէն տուն երթալ. ընդունեց Թէեւ իր գեղանի սիրուհիին իւէնի տունն ալ ճամբուն վրայ կը գտնուէր եւ բոլոր Թաղեցիներուն պէս, այն ալ կրնար դրան առջեւ գտնուիլ:

—Եթէ գիս այս լաթերով տեսնէ, աւելի տգեղ պիտի գտնէ՝ զիս, կատակեց Կոտին:

Այն ատեն տղայ մը անոր մօտենալով, բոլորին խնդուքին մէջ պոռաց.

— Գիտե՞ս, Կոտին, առտուընէ ի վեր՝ «Մաթուն» քուկինից պատուհանին առջեւն է:

«Մաթու»՝ ծաղրանունն էր՝ ծիծաղելի երիտասարդի մը, յաւիտենական սիրահար՝ սիրահարի իր ասպարէզին մէջ՝ կերած ծեծերը չէին համրուեր եւ համակերպութիւնը որ ցոյց կուտար ծեծին հանդէպ՝ առանձին կարգ անցած էր: Միայն, իւէն՝ Կոտինի սիրուհին՝ չէր ենթարկուած անոր սիրային հետապնդումներուն:

— Կոտին, խնդրեմ, խոստացիր որ չպիտի ճգմես զայն:

— Ո՛չ, հաւատա, կը խոստանամ, պզտիկ եղբայրս՝ բայց գիտցիր որ ես՝ Կոտին, կնոջ համար պիտի կորսուիմ. արիւնը արդէն գլուխս կը խուժէ:

Անոր ձեռքը սեղմելով ըսի:

— Մի՛ մոռնար, ալ խաչեղբայր ենք. այլեւս սպաննելու չէ:

Ցունեբրուն մօտ, Կոտին տղաքը ետ դարձուց եւ հրապարակին վրայ անկարկ մը նետեց. երրորդը իւէնի տունն էր, ուր մեր առաջին հանդիպման պահուն՝ տաժանք մը տարած էր Կոտին գոյնը նետեց: Դժբախտ «Մաթուն» հոն էր կիրակնօրեայ զգեստով, գլխարկը ականջին վրայ, եւ ջութակի մը ընկերակցութեամբ կ'երգէր.

Աքասիայի կանանչ Թերթ,
Տերեւը ես չեմ սիրեր, եւայլն:

Ծոր ըսելով «Մաթու» կ'ակնարկէր Կոտինի, որ ա՛լ իրեն պէս երիտասարդ չէր: Կապիկի երեք ստուամօք Կոտին անոր կոնակն էր եւ անոր ու իր ջութակահարին ծծբակէն բռնած: Այս վերջինը՝ Կոտինի ձեռքէն ազատելու համար, ամբողջ ուժը կուտար ու կը պաղատէր:

— Քեզի չարիք ընելու չեմ, կը պոռար Կոտին. բայց քեզի լաւ նուէր մը պիտի տամ, որպէս զի քիչ յետոյ նոյն երգը նուագես անոր:

Եւ երկուքը մէկ իր բակը քաշեց տարաւ: Ջեռքը մորակ մը, Կոտին կը սարպէր «Մաթու»ն որ հանուի. արդէն շապիկով ու վարտիքով էր. կ'աղաչէր որ ամօթալի վիճակի մը մէջ չգնեն զինքը, բայց Կոտին կը մորակէր զայն.

— Է՜շուա, եթէ չես ուզեր որ փոշին մէջ ակռաներդ հաւաքել տամ քեզի:

Երբ «Մաթու» բոլորովին մերկացաւ, Կոտին՝ մէկ քիչ ծանրութեամբ ձմերուկ մը առաւ, եւ զայն անոր ծննդական մասերուն կապեց: Յետոյ զայն տարաւ հրապարակը: «Մաթու»ն մերկ կը քալէր, ձմերուկը անոր սրունքներուն մէջ կ'երերտար մորակը ձեռքին, Կոտին եւեւէն կ'երթար, մինչ ջութակահարը կը նուագէր ու կ'երգէր.

Աքասիայի կանանչ Թերթ...
Աքասիայի կանանչ Թերթ...

— Մինչեւ իւէնի տունը, յետոյ ետ... կ'ռռնար Կոտին:

* *

Գեօ Թաղեցիները չէին դադրած այս պատմութեան վրայ խնդալէ, երբ Օգոստոսի գեղեցիկ առաւօտ մը, շանթահարող լուրը լսուեցաւ: Առջի օր մեռած մարդ մը նկատուած է իբր քօլէրայի գոհ:

Հոկողութիւն հաստատուեցաւ եւ մեռելին բակը մեկուսացուեցաւ: Ցաջորդ օրերուն, բժիշկը եւ օգնականը որ զինուորական շղթան կարելով՝ կուգային Թաղը քննելու, մէկ քանի կասկածելիներ հեռացուցին: Շարաթը չլրացած, երկու ուրիշ մարդեր ալ կ'իյնային. յաջորդ օրը ուրիշ մըն ալ: Ցետոյ կատարեալ աղէտ էր. ամբողջ Թաղը վարակուած, նաեւ քաղաքը. առողջապահական սպասարկութիւնը կը հաւաքէր վարակեալները, մեռած կամ հիւանդ, հիւանդանոցին մէջ գանոնք կը գատէր ու մեռելները՝ կիրի մէջ Թաթխուած կը Թաղէր: Առաւօտէն մինչեւ գիշեր, գարշուրելի սեւ կառք մը կը շրջագայէր փողոցներուն մէջ. սխալմամբ կը հաւաքէր գինովները, որոնք հիւանդութեան դէմ պաշտպանուելու համար, գինովնալէ զատ միջոց չէին գտներ:

(Շար.)

բանակը։ Շանկայի նոր հրամանատարը բացարձակապէս վստահ է թէ պիտի յաղթէ ազգայնական բանակին։ Անգլիական ճակատը 30 քիլոմէթրնոց գիծի մը վրայ փշաթելով պաշտպանուած է։

Միւս կողմէ, Քանթոնցիները շարժման մէջ դրած են 100,000 զինուորներ՝ Չէ-Քիանկի բանակէն եւ կը պատրաստուին քալել Շանկայի վրայ։ Անգլիական նոր զինուորներ կը հասնին։ Ամերիկեան եւ իտալական երկու թորփիլահալածներ դէպի Շանկայ մեկնեցան։

Ճափոնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը 7 միլիոն տոլար խոստացած է Քանթոնի ազգայնական վարիչներուն, իրենց հականգլիական գրգռութիւնները շարունակելու համար։ Հանքէուի համաձայնագիրը կնքուելէն ի վեր գրգռութիւնը վրդովիչ համեմատութիւններ առած է միջին Եանկ-Ցէի հովիտին մէջ։

Ընտրակ. դրութիւնը եւ ընկերվարականները

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կիրակի օր Ազգային ժողով գումարեց՝ զբաղելու համար ընտրական դրութեան փոփոխութիւնով։ Ինչպէս յայտնի է, 1928ին երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին եւ բոլոր կուսակցութիւնները հիմակուընէ կ'ուզեն իրենց դիրքը ճշտել նոր ընտրութեանց համար ընդունուելիք դրութեան մասին։ Ներքին նախարարութիւնը մօտ օրէն օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին այս մասին։ Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ երեք հոսանք կար — տարբեր դրութիւններու համար։ Կրընոպլի համագումարը համեմատական ներկայացուցչութիւնը ընդունած էր իբրեւ միակ դրութիւնը, որուն քուէ պիտի տային բոլոր ընկերվարական երեսփոխանները։ Սակայն նկատելով որ այս դրութեան հակառակ են միւս կուսակցութիւններէն շատեր, մանաւանդ Ծերակոյտը, ընկերվարականները ուզեցին յիշեալ համագումարին որոշումը փոխել եւ անոր մօտ դրութիւն մը ընդունիլ։

Այս կերպով կը խախտուէր կուսակցութեան հինէն ի վեր պաշտպանած սկզբունքը՝ համեմատական ներկայացուցչութիւնը, որ լաւագոյն ժողովրդավար դրութիւնն է, սակայն իրականութեան առջեւ ստիպուեցան տեղի տալ։ Երեք տարբեր բանաձեւերու մէջէն մեծամասնութիւնը ընդունեց Լէոն Պլումի բանաձեւը, որուն համաձայն ընկերվարական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները պարտաւոր պիտի ըլլան խորհրդարանին մէջ քուէ տալ ի նպաստ «գաւառակային քուէարկութիւն» կոչուած դրութեան (Scrutin d'Arrondissement)։

Քրտական շարժումին հաշուեկշիռը

Արեւելեան Անկախութեան դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը 65 հոգիի, որոնք կ'ամբաստանուէին իբրեւ մեղսակից Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան։ Մէկը մահուան դատապարտուեցաւ, բայց իր տարիքին պատճառաւ պատիժը վերածուեցաւ 24 տարուան բանտարկութեան։ Հինգ հոգի 15 տարուան եւ 16 ամբաստանեալ 16ական տարուան ու 22 հոգի արեւելեան Անատոլուի զանազան վայրերը բնակելու դատապարտուեցան։ 23 հոգի անպարտ արձակուեցան։

․․ Էնկիւրիի անկախութեան ատեանը սկսաւ դատել Գօզանի միւֆթին եւ չորս Թուրքեր, որոնք կ'ամբաստանուին թէ յայտարարութիւններ փակցուցած են պատերու վրայ, ժողովուրդը յետադիմութեան մղելու համար։

Իտալական մղձաւանջը Թուրքիոյ մէջ

Անատոլուի գործակալութիւնը ժընեւէն Պոլսոյ թերթերուն հաղորդած է լուր մը, որուն համաձայն «Անգլիա հաւանած է Իտալիան ազատ թողուլ Թուրքիոյ դէմ, իբրեւ փոխարինութիւն Զինաստանի մէջ անոր բերած գործակցութեան»։

Այս լուրը անհաւասարասփ պատճառած է Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ մէջ, ուր մամուլը իրար անցած է, եւ հանրային կարծիքին մէջ ընդհանուր ջղագրգռութիւն առաջ եկած է։

Աւջի օր հրատարակեցինք իտալ. կիսապաշտօն «Սթէֆանի» գործակալութեան հերքումը։ Պոլսոյ իտալական դեսպանն ալ փութացեր է պաշտօնապէս հերքելու այս լուրը։ Վերջին թղթաբերով ստացուած թուրքերէն թերթերը մեծաշերնդ խորագիրներով եւ սիւնակներով բան կը գրեն զարձեալ այս մղձաւանջային հարցին մասին, որ քանի մը ամիսը անգամ մը կը փոթորկէ թուրք ժողովուրդը։

«Ագշամ» կը գրէ.— «Կասկած չկայ որ իտալական պաշտօնական շրջանակներու պաշտօնն է հերքել նման լուրերը, եթէ նոյնիսկ իրականութիւն ըլլան անոնք։ Գալով Թուրքիոյ, ան իր կասկածներն ու մտահոգութիւնները փարատելու համար դեսպաններու բերանացի յայտարարութիւններով բաւականացող պետութիւն մը չէ։»

«Միլլիյէթ» իր առաջին էջին մէջ և եօթը սիւնակի վրայ կը հրատարակէ իր խմբագրապետին՝ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի Էնկիւրիէն գրկած մէկ հեռագիրը, որուն մէջ կ'ըսէ. «Ո եւ է պետութիւն կրնայ ուրիշ պետութեան մը հողերուն հանդէպ գէշ եւ յարձակողական նպատակներ սնուցանել. ասիկա նշանակութիւն չունի։ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ տարակարծութեան քաղաքական ո եւ է պատճառ չկայ։ Շահերու հակադրութիւն ալ չկայ։ Թուրքիա իր ներկայ վիճակով ո եւ է պետութեան յարձակումներուն դիմադարձելու չափ ուժեղ է, որովհետեւ մեր պաշտպանողական միջոցները կազմակերպուած են ամէն զաւանականութիւն նկատի առնելով»։

Ամէն ազգ ուժէն զատ ուրիշ իրական յենակէտ չունի։ Թուրք հանրապետութիւնը կը տեսնէ այս իրականութիւնը և առաւելագոյն ուշադրութեամբ կը հետեւի անոր պարտադրութիւններուն։ Մեր ազգային պաշտպանութեան մէջ ուրիշներէն աւելի կ'աշխատինք։ Պէտք չկայ աւելցնելու թէ մեր պաշտպանողական միջոցները միայն Իտալիոյ յատուկ չեն, մենք այս դետնին վրայ պատասխան կուտանք ընդհանուր կացութեան պահանջներուն։

«Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ թէ «Թուրք ազգը միշտ պատրաստ է փոխադարձելու ո եւ է կողմէ գալիք յարձակումներուն»։

Տուգանք ինքնութեան թուղթերու համար

Ինչպէս քանիցս գրեցինք, հին ինքնութեան թուղթերը պէտք է նորոգել մինչեւ Մարտ 31։ Հետեւաբար ներկայ ամսուան ընթացքին պէտք է պատկանեալ պաշտօնատուններ դիմեն բոլոր անոնք, որոնք դեռ չեն նորոգած իրենց ինքնութեան թուղթերը։

Յիշեալ թուականէն վերջ, ծրագրուած է տուգանքի ենթարկել բոլոր անոնք որոնք չեն նորոգած։ Մէկ ամսուան համար 50 ֆրանք տուգանք պիտի տան անոնք, որ 375 ֆրանքի սակին եւ 10 ֆրանք՝ անոնք որ 40 ֆրանքի սակին ենթակայ են։ Ծերակոյտը դեռ չէ վաւերացուցած այս ծրագիրը։

Խոզի նոր առաւ-փախաւները

Քանի մը ամսուան ընթացքին, վեցերորդը ըլլալով, երեւան հանուեցաւ խոզի առաւ-փախաւական նոր ընկերութիւն մըն ալ։

Պ. Ժան Քօնթէս, 42 տարեկան, 1923 Հոկտեմբերին երկու միլիոն ֆրանք դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմած էր, «Պանք տը լ'Իւնիօն Ֆրանսէզ» անունով։ Այս ընկերութիւնը բոլորովին կեղծ էր եւ յիշուած դրամագլուխը բնաւ գոյութիւն չունէր։ 1925ին, ընկերութեան անունը կը փոխուէր եւ կը դառնար «Ազգային արջառի ընկերութիւն», նպատակ ունենալով խոզապահութիւնը։ Մաս մը խոզեր գնուեցան ու դրուեցան Տաքսի մօտ ագարակ մը, բայց շուտով զանգատներ սկսան տեղալ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ փոխանակ 5500ի, հազիւ 1500 խոզեր կային ագարակին մէջ։

Հակառակ անոր որ ընկերութիւնը վնասի մէջ էր, Պ. Քօնթէս կը շարունակէր շրջաբերականներ ղրկել եւ նոր դրամներ քաշել յաճախորդներէ, մասնաւորաբար գաւառներու մէջ։

Ոստիկանութիւնը խուզարկեց Շան'զ Էլիզէի իր դրասենեակը, ուր գտնուեցաւ 30,000 ֆրանք միայն։ Գրաւուեցան թուղթերը, որոնք անկանոն են։ Բացն է 2 միլիոն ֆրանք։ Ժան Քօնթէս կապ ունէր Փէքինեօի հետ, որ ասկէ առաջ ձերբակալուած էր իբրեւ խոզի ուրիշ գող ընկերութեան մը տնօրէն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

4 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին վարիէթէ սինէմային մէջ

կը ներկայացուի "ՕԹԵԼԼՕ„

"ՅԱՐԴԳՈՂ"

ՀԱՆԴԷՍ ՋԳԱՅԱՐԱՆՔՆԵՐՈՒ

12 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԳՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Յայտագիրը ունի՝ ա) Տեսողական բաժին, բ) Անուշահոտութեանց բաժին, գ) Ձայնական բաժին, դ) Ունկնդրութիւն Յարդգողներու, ե) Մարմնական երաժշտութիւն։

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերը։

Կը մասնակցին՝ Շահխաթունի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, դաշնակահար Ալիքսանեան, պարող Իկար։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 Ֆր. եւ 3 Ֆր.։

ԾԱՆՕԹ.— Նկարչական յիշատակի հանդէսը, որ յայտարարուած էր նախապէս, յետաձգուած է։

ՖԱՔԻՐ ՋԻՒԼՖԻՔԵԱՐ ԷՖԷՆՏԻ

Միջազգային մեծ երեկոյթ ՖԱՔԻՐԻՍՄԻ Ամերիկա մեկնումի առթիւ

Այսօր՝ Երեքշաբթի ժամը ճիշդ 21ին

SALLE COMOEDIA 51, R. St-Georgesի մէջ պիտի ապացուցանէ թէ ի՞նչ է ԻՐԱԿԱՆ ՖԱՔԻՐԻՍՄԸ։

Խիստ հետաքրքրական փորձեր, Հայ եւ օտար բժիշկներու հսկողութեամբ։ Եւրոպական Orchestre։ Տոմսերու համար դիմել Salle Comoediaի Տնօրէնութեան։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն զեղչ։

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, խումբի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, (3 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆօլիա) նուիրուած է Պ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան։ Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին։ Կը խօսի Հրանտ Բալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեանէ։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Պիտի խօսի Փրօֆ. Աշար (Ֆրանս. Բժշկ. Ակադեմիայէն) նիւթ՝ Տգուորութիւններ Հնդկաչինէն։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը Ուրբաթ 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Մեզի կը յաղորդեն.—

Անի Հայ Արուեստագէտներու խմբակցութեան ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ Փետրուար 24ին եւ ընտրեց նոր վարչութիւն մը.— նախագահ՝ Յտկար Շահին, փոխ-նախագահ՝ Գէվրիկեան, քարտուղար՝ Խաչատրեան, գանձապահ՝ Գազանճեան, հրապարակական քննադատ՝ Եիշմանեան։

Աշնան պիտի կազմակերպէ մեծ նկարահանդէս մը, Galeries Georges Petitի մէջ, որուն պիտի մասնակցին իր բոլոր անդամները, եւ ուր մասնաւոր տեղ պիտի տրուի մեր անզուգական վարպետներուն՝ Այվազովսքիի եւ Ջաքարեանի։

․․ «Գուսան» երգչախումբը իր անցեալ կիրակի գիշերուան նուագահանդէսը պիտի կրկնէ աւելի ճոխ յայտագրով մը Salle Gaveauի մէջ, ի նպաստ նորակազմ «Հայ գրողներու եւ Արուեստագէտներու ընկ.»եան, երեկոյթը դրուած է ծանօթ արուեստագէտներու հովանաւորութեան տակ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իզմիթցի Ազնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ուաքքալէն (Մէաքէնէ) լուր առնուած էր։ Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Բնար Ազնաւորեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի Մէկ օր առաջ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Երկթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրատուն : 268 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ 1927

2 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 274 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս ժողովուրդին մէջ դասակարգ մը կայ որ իրեն մենաշնորհ կը համարէ լրջութիւնը, կամ, իրենց բառով, ողջմտութիւնը։

Ընդհանրապէս ջոջեր, վերջէն տեսածներ, Նախկին ամիրաներու Յաջորդներ եւ անոնց առջեւ բարեւի կեցած «ազգասէր»ներ են ասոնք։ Շարունակ համերաշխութենէ, խաղաղութենէ կը ճառեն անոնք, եւ դող կ'ելլեն, ամէն անգամ որ դիտողութիւն մը, բողոք մը, ձեռնարկ մը կատարուի, իրենց գործերուն դէմ.— «Եղբայր, ամէնքս ալ նոյն ազգին զաւակներն ենք, կը ...այլէ՞ որ Հայը Հայուն դէմ ելլէ»։

Այսպէս էր Թուրքիոյ մէջ։ Այսպէս է, նորէն, գաղութներու մէջ, Փարիզէն մինչեւ Գահիրէ։

Շատ հեռուները չերթալու համար, առնենք Մարսիլիոյ պարագան, ամէնէն թարմը եւ ամէնէն պերճախօսը։

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, առաջին անգամ այդ գաղութն էր որ կազմակերպուեցաւ։ Հաստատեց Ազգ. Միութիւն, դպրոց ...ն։ եւ գեղ-ագէկ աշխատանքներ թափեց։ Չգիտենք, Նորերուն անփորձութեա՞ն թէ հիներուն խարդախութեան հետեւանքով, անցեալ տարուան սկիզբը իշխանութիւնը ամբողջովին անցաւ ...գաններուն ձեռքը, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։ Այդ «ցնոր»ը կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ամուլ մթնոլորտ մը ստեղծելով այս կենսունակ միջավայրին մէջ։ Բոլորն ալ կը սպասէին նոր ընտրութեանց, ելք մը գտնելու համար։ Ընտրութիւնները պիտի կատարուէին անցեալ Նոյեմբերին, բայց ձգձգուեցան, Թեմական Խորհուրդին չափազանց զգուշաւորութեան եւ Փարիզի ջոջերուն ապերասան ընթացքին հետեւանքով։ Իսկ հիմա որ Թեմական Խորհուրդը հրաժարած է, կարելի է մինչեւ ծոատիկ սպասել։

Երեւի այս կացութենէն մղուած, Մարսիլիոյ աշխատաւորները փետր. 13ին միթինկ մը կը գումարեն գործազրկութեան տագնապին առթիւ, եւ այնտեղ կը դնեն նաեւ ազգային կազմակերպութեան խնդիրը։ Գործազուրկներու կոմիտէին պաշտօն յանձնուած է յաջողցնել Ընդհ. ժողովի գումարումը, օրուան վարիչներուն հաշիւները առնելու եւ Նոր Ազգ. Միութիւն կազմելու համար։

Ձեւերէն դատելով, պիտի առարկեն թէ օրինական չէ այս որոշումը, քանի որ տարբեր բաներ են գործազուրկներու տագնապը եւ ազգային իշխանութեան վերակազմութիւնը։ Բայց եթէ ճիշդ է որ բացառիկ պարագաները բացառիկ միջոցներ կը պահանջեն, ինչո՞ւ տառին կառչիլ, փոխանակ ոգին հասկնալու եւ դարմանը գտնելու։ Փետր. 13ի միթինկին բազմութիւնը ...ենար շաբաթ մը վերջը հաւաքուիլ յատկապէս ազգային վերակազմութեան համար, եւ քուէարկել նոյն բանաձեւը։ Մնաց որ, գործազուրկներու ժողովին առաջին օրակարգն էր 80—75 կամ 71,000 ֆր.ի գումարը, որ յանձնուած է Մարսիլիոյ վարչական խորհուրդին։ Այդ գումարը պահանջուած ատեն, ինքնին մէջտեղ կուգար նաեւ ազգային իշխանութեան խնդիրը։

Այս մանրամասնութիւնը չէ որ ըմբոստութեան մղած է օրինապաշտները, —օրուան իշխանաւորները. այլ՝ իրենց իսկ ողջմտութեան, լրջութեան եւ եթէ կ'ուզէք՝ պարկեշտութեան պակասը։

Գործազրկութեան կոմիտէն հազիւ ընտրուած եւ վաւերացուած, Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւն ու ջոջերը ափյափոյ Աղքատախնամ մը կը կազմեն, տասը հազար ֆրանք կը դնեն անոր տրամադրութեան տակ (պահանջուած 80,000էն) եւ կը սկսին արձանագրել ու նպաստ բաշխել։ Եւ դեռ աւելին։ Մարսիլիայէն թղթակից մը կը գրէ թէ՝ Առաջնորդարանը, որ մերժած էր անկիւն մը տալ 1500 հոգի ներկայացնող կոմիտէի մը քարտուղարին, արձանագրութիւններ կատարելու, իր լայն հովանաւորութիւնը շնորհած է 30—50 հոգինոց ժողովի մը ներկայացուցիչներուն եւ դրամ կը բաժնէ։

Չմոռնանք որ՝ այս վերջինները հատընտիր հաւաքածոյ մը կը կազմեն ռամկավարներու, Հօկի անդամներու եւ ուրիշ նորընծաներու։

Ուրեմն, օրինապա՛շտ եւ ողջամի՛տ աղաները յեղափոխական դրօշ պարզած են, եւ ասպարէզ կը կարդան միւսներուն, հոգեւոր հովիւին խաչով եւ խաչվառով...

Ուրեմն, որոմ կը ցանեն, իրարու դէմ հանելու համար ժողովուրդին զանազան հատուածները, շահագործելով տիրող թշուառութիւնը, եւ շփացած՝ իրենց դիրքէն եւ տիտղոսէն։

Ամէնէն բարեացակամ դիտողն ալ, ուրիշ կերպ չպիտի մեկնէր, իրենց այս ընթացքը։ Մէկդի թողունք անցեալը, արդարն ու մեղաւորը, «մենք»ն ու «դուք»ը։ Ի՞նչ է միտքը այս մէկ ...տիկ խրողութեան, այս նենգամիտ ձեռնարկին։

Կրնա՞ն պատասխանել հրապարակաւ։ Կրնա՞ն, իբրեւ պարկեշտ մարդ, ասպարէզ իջնել եւ լուսաբանել։ Եւ կը զգա՞ն թէ վերջը. վերջը ո՛ւր կրնայ յանգիլ այս յիմարութիւնը։

Մենք նորէն կ'ուզենք հաւատալ թէ գոնէ երկու խելօք մարդ պիտի գտնուի Մարսիլիոյ իշխանաւորներուն մէջ կամ անոնց շուրջը, գործը ծայրայեղութեան չտանելու եւ կիրքերը մեղմացնելու համար։

Ամօթ է ամենուրեք եւ զզուիչ խաղեր փորձել չորս պատի մէջ, ի Յիսուս, տեղի չտալու համար, ամիրա՛յաբար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՐՆԱ՞Ք ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, «Չմոռնանք մեր դասը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 փետր.) խելօք խրատներ կուտայ հայ ժողովուրդին, որպէս զի գործիք չդառնայ մեծ պետութեանց խաղերուն, հիմա որ Թուրքիոյ դէմ գործելու խօսքեր կան։

Արժան եւ իրաւ։

Բայց, կարդացէք խմբագրականին եզրակացութիւնը եւ բաղդատեցէք անոր յառաջաբանը՝ վերջաբանին հետ.

«Եթէ Իտալացիք գրաւեն հարաւային Անատոլուն, — Կիլիկիայէն մինչեւ Իզմիր,— ամենեւին երես ու պատեհութիւն չեն տար բնիկ տարրերու, եւ մէկ կամ երկու տարի չանցած հարիւր հազարաւոր Իտալացիներ կը տեղաւորեն այդ երկիրներու մէջ։ Ով որ վարժուած չէ բաց աչքով երազելու, եթէ իր աչքերը փակէ իսկ, կրնայ տեսնել այս իրողութիւնը եւ հաշուել ատոր հետեւանքները։

«Անիկա չի նշանակեր անշուշտ, որ, եթէ Իտալիոյ կողմէ ձեռնարկ մը ըլլայ Թուրքիոյ դէմ, ատիկա անտարբեր կամ դժգոհ կը թողու մեզ։ Թուրք կառավարութեան դէմ ամէն հարուած բնականաբար նպաստաւոր է մեզ ու գոհունակութիւն կը պատճառէ անիրաւեալ Հայութեան։ Մենք նոյն իսկ կրնանք օգտուիլ, եթէ խնայենք մեր ուժերը, արթուն ըլլանք, ու գիտնանք արժեցնել մեր իրաւունքները։ Իսկ ատոր համար պէտք չունինք մեր աչքերը յառելու արեւմտեան Եւրոպայի։ Շիտակ ճամբան բաց է մեր առջեւ»

Կրնա՞ք լուծել այս հանելուկը։

ՈՒԶՈՂԸ ԹՈՂ ՀԱՒԱՏԱՅ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը, որ խայտառակուեցաւ արտասահմանի հայերու վերադարձի սուտ աւետիսը հաղորդելով, այս անգամ դիմեր է Գ. զօրաբանակի հրամանատարի օգնականին, եւ տեղեկութիւններ ուզեր է զինուորական տարիք ունեցողներու վերադարձի մասին։ Օգնականը պատասխաներ է.

«Այդ տեսակներուն, եթէ նոյն իսկ փախստական (ֆիրարի) են եւ 314, 15, 16, 17, 18ի ծնունդներ, ներում շնորհուած է։ Անոնք միայն զինուորական ծառայութիւնը պիտի կատարեն։ Մնաց որ այդ տեսակները հրաւիրուած են ցարդ ռազմափորձ ընելու համար, որով կրնան վերադառնալ առանց զինուորական պատիժի։ Միայն թէ հոն՝ մեր հիւպատոսներուն եւ կամ փոխ-հիւպատոսներուն դիմելով իրենց ինքնութիւնը պէտք է հաստատել տան։

«Իսկ 319ի եւ 20ի ծնունդները որպէսզի պատիժէ զերծ ըլլան, պէտք է դարձեալ մեր պաշտօնական անձերուն դիմեն և հաստատեն թէ ո եւ է օրինական պատճառով չեն կրցած վերադառնալ իրենց հայրենիքը՝ կատարելու համար իրենց զինուորական ծառայութիւնը»։

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶ.— Իջեւանի շրջանին մէջ Սեւ-Քար գիւղի դպրոցի աշակերտները վարակուած են կապոյտ հազով։ Դպրոցը փակուած է երկու շաբաթուան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Անցած շաբաթ հրատարակեցինք անգլիերէն «Րիֆըրի» շաբաթաթերթին գրածները՝ Իտալիոյ զինուորական պատրաստութեանց մասին։ Յիշեալ թերթը իր այս Կիրակի օրուան թիւին մէջ նոր մանրամասնութիւններ կուտայ, կը բացատրէ իտալեւգերման մերձեցման պատճառները, Ալպեաններու երկայնքը, Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան սահմանագլուխին դիմաց Իտալիոյ ձեռք առած զինուորական միջոցները եւ Նիսի դէմ յանկարծակի յարձակման մը առթիւ գործադրելիք յատակագիծը։ Ու կ'աւելցնէ.

«Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ համար անհանդուրժելի է Անգլիոյ բարեկամ զօրաւոր Ֆրանսա մը»։ Ահա թէ ինչո՛ւ ստորագրուեցաւ վերջին գերմանեւիտալական համաձայնագիրը։ «Րիֆըրի»ի թղթակցին համաձայն, Ֆրանսա այսպէս անգամ մը եւս մուրճին եւ սալին մէջտեղ կը գտնուի, ինչպէս յաճախ գտնուած է դարերու ընթացքին՝ Գերմաններուն դէպի Միջերկրական հակումին եւ այդ ծովուն վրայ իր տիրապետութիւնը ապահովելու համար Իտալիոյ հիւսիսի բարբարոսներուն հետ համաձայնութեան երեսէն։

Մուսոլինի մերժեց Քուլիճի զինաթափութեան առաջարկը, ինչպէս կը սպասէր ամերիկեան կառավարութիւնը, որ կատարելապէս տեղեակ է Իտալիոյ պատերազմական պատրաստութիւններուն։

Թղթակիցը կը բացատրէ թէ ինչպէս անցած տարի Իտալացիները ծրագրած էին նաւային ցոյցեր կատարել Քորսիքայի եւ Թունուզի դէմ, յուսալով որ յիշեալ երկիրները հաստատուած Իտալացիներէն մեծ աջակցութիւն պիտի գտնեն։ Այս կերպով Իտալիա պիտի բաժնէր Ֆրանսայի ուժերը եւ գրաւեցնէր զանոնք, մինչ իտալական բանակը ցամաք պիտի ելլէր Անթիպ, Նիսը պիտի մեկուսացուէր եւ Ալպեան սահմանները պահող սակաւաթիւ Ֆրանսացիները կռնակէն պիտի հարուածէր։ Հաշուի կ'ըլլար որ Նիսի գրաւումը, ուր ծնած է Կարիպալտի, Իտալիոյ մէջ ոգեւորութիւնը պիտի գրգռէր։

Ֆրանսա այն ատեն երեւան հանեց այս ծրագիրը եւ տեսաւ որ Զուիցերիոյ եւ Միջերկրականի միջեւ 300 քիլոմէդրնոց իր սահմաններուն վրայ տեղաւորուած ֆաշիստ պահակներու թիւը մեծապէս աւելցած էր, թոյլ չտալու համար որ հակաֆաշիստներ դուրս ելլեն Իտալիայէն։

Թղթակիցը յետոյ մանրակրկիտ հաշիւը կուտայ սահմանին վրայ սպասող 300,000 իտալացի քաղաքապահներու եւ անոնց սպառազինութեանց։ Գալ շաբաթ պիտի շարունակէ իր յայտնութիւնները։

Բոլոր պաշտօնագրութիւնները թրքերէն

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութեան նոր որոշման համաձայն, ոչ-իսլամ վարժարաններու կնիքներուն եւ պաշտօնական բոլոր թուղթերուն վրայ միայն թուրքերէն պիտի գրուի, առանց ուրիշ օտար լեզուով բան աւելցնելու։ Ի մէջ այլոց վկայականներն ալ միայն թուրքերէն պիտի ըլլան։

Այս մասին պատրաստուած հրահանգը 9 յօդուածներէ բաղկացած է։ Հրահանգը տակաւին հաղորդուած չէ վարժարաններու տնօրէնութեանց։

Անկախութեան դատարանները պիտի ջնջուին

Պոլիսէն կը հեռագրեն 28 փետր. թուականով թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է Մարտ ամսուան ընթացքին ջնջել անկախութեան դատարանները։ Այս որոշումը շուտով պիտի ներկայացուի ազգային ժողովին։ Միւս կողմէ՝ կարգապահութեան եւ ապահովութեան բացառիկ օրէնքը մէկ տարի եւս պիտի երկարաձգուի, ինչ որ կը նշանակէ թէ անհուսարատի վարչաձեւը դեռ պիտի շարունակուի։

Մեծ ճակատամարտի նախօրեակին

Ցինատանէն առնուած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, երկու հակառակորդ բանակները փութով առաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, այդ պատճառով քանի մը օրէ ի վեր ճակատին վրայ կացութիւնը հանդարտ է։ Կը կարծուի թէ երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած է ռազմաճակատը փոխադրել Թայհօ լիճին արեւմտեան եզերքը, Շանկայէն 150 մղոն արեւմուտք, գլխաւոր նպատակ ունենալով կտրել հաղորդակցութեան միջոցները։

Քանթոնցիներուն յատակագիծն է յանկարծական յարձակումով գրաւել Նանքինը, Շանկայի հիւսիսը, Հիւսիսցիներու կապը կտրելու համար իրենց պարենաւորման գլխաւոր խարիսխին՝ Շանթունկի նահանգին հետ, մինչ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկի ուժերը կը ծրագրեն Նանքինէն յարձակում մը փորձել, ստիպելու համար ազգայնականները պարպել Հանկքէուն։

Այս գործողութեանց արդիւնքը պիտի ըլլայ Շանկայը ժամանակաւորապէս վտանգէ ազատել, սակայն չի կարծուիր թէ կարելի ըլլայ դիւրաւ յաղթել Քանթոնցիներուն, որոնց գլխաւոր խորհրդականներն են ռուս յայտնի ռազմագէտներ։ Շանկայի անգլ. զինուորները կը շարունակեն ամրացնել իրենց դիրքերը։

Մոսկուայէն Քանթոն հասած են փրոփականտայի դպրոցէն շրջանաւարտ 40 Չինացիներ եւ հրապարակային ժողով-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆ ԳԱՒԱՌԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Երեւանի գաւառին մէջ, անցեալ տարուան ընթացքին, նախակրթարաններու ընդհ. թիւն էր 116։ Երեւանի մէջ՝ 8, Ղամարլուի գաւառակին մէջ՝ 22, Վէդի-Բասարի գաւառակին մէջ՝ 15, Հրազդանի գաւառակին մէջ՝ 14, Բաշ-Գեառնիի գաւառակին մէջ՝ 10, Կոտայքի գաւառակին մէջ՝ 22, Ալստայի գաւառակին մէջ՝ 25։ Ամբողջ գաւառին մէջ եօթնամեայ դպրոցներուն թիւն էր 10, որոնց 7ը՝ քաղաքին մէջ, միւսները՝ Հրազդանի, Կոտայքի եւ Ղամարլուի մէջ։ Ամբողջ գաւառին մէջ կայ մէկ գիւղատնտեսական դպրոց, որ դունէն փոխադրուեցաւ Ղամարլու։ Դպրոցին համար անհրաժեշտ են շէնք եւ հողամաս։

Ամբողջ գաւառին մէջ կան 10 մանկապարտէզներ, եւ երեք դպրոցներ՝ երկրորդ աստիճանի։

Թուրքերը ունին 21 դպրոց, Ռուսերը՝ 5, Ասորիները՝ 4, Յոյները՝ 1, Եզիտիները՝ 1, եւ երեք՝ խառն։

Նախակրթարաններու աշակերտութեան ամբողջ թիւն է 12,121, որոնց 8783ը մանչ, 3,338ը աղջիկ։

Եօթնամեաներուն աշակերտներուն թիւն է 3737 հոգի, 2216ը մանչ, 1521ը աղջիկ։

Երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան թիւն է 1308 հոգի, 738ը մանչ, 570ը աղջիկ։

Մանկապարտէզներուն աշակերտութեան թիւն է 587 հոգի, 324ը մանչ, 263ը աղջիկ։

Գաւառին ամբողջ աշակերտութեան մէջ օտարներու թիւն է 2005, որոնց 1559ը մանչ, 446ը աղջիկ։

Ամբողջ գաւառին ուսուցիչներուն թիւն է 589, որոնց 540ը Հայ, 34ը Թուրք, 4ը Ասորի, 1ը Եզիտի, 1ը Յոյն, 9ը Ռուս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒՄՆԵՐԸ.— Պետական Հրատարակչականը արտօնուած է արտածել արտասահման, մանաւանդ Ամերիկա, մեծ քանակութեամբ . . . «խորհրդային գրականութիւն»։ Սակայն երբեք չի ներածեր։

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԽԱՆԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ.— Պոլսոյ քաղ. Բ. Ատեանը որոշած է վերադարձնել Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի «Սէյամէթ» խանը, որ կը գտնուի Պաղչէ Գափու, եւ իբր լքեալ գոյք նախապէս ծախուած էր 164,000 ոսկիի։ Խանին ներկայ արժէքն է 200,000 ոսկի։

ՁՄԵՌ.— Երեւանի օդերեւութաբանական կայանին հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, փոթորիկի հոսանքը իտալական ափերէն արշաւելով, փետրուարի սկիզբը հասած է Հայաստան։ Այս պատճառով, ամբողջ մեր հայրենիքին վրայ ձիւն տեղաց առատօրէն։ Լեռնային գաւառներուն մէջ ձիւնը նստաւ մէկէն մէկուկէս մեթր հաստութեամբ։

Փետրուարի կէսին, եղանակը դարձաւ։ Բարեխառնութիւնը հետզհետէ կը հակի դէպի ջերմութիւն։ Օդերը արդէն կը պայծառանան։ Վերջին տարիներուն, նման ցուրտ եւ սառ չէր պատահած։

*** Դարալագեազ գաւառին մէջ շարունակ ձիւն կը տեղայ։ Լեռնային շրջաններուն մէջ ձիւնը նստած է մէկուկէս մեթր։ Տասը տարիէ ի վեր նման առատութեամբ ձիւն չէին տեսած այս շրջանի գիւղացիները։

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Փարիզի քաղաքական գիտութեանց բարձրագոյն վարժարանին փրոֆէսէօր եւ «ընկերային բարեշրջում» ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Փօլ Տէքան (Prof. Paul Descamps) որ, ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, անցած տարի հրատարակած է «Հայերու ընկերային կազմութիւնը» անուն գիրք մը, կը շարունակէ զբաղիլ Հայերու վերաբերեալ խնդիրներով եւ մեզի ղրկած է իր մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Ֆէմինիզմը Հայաստանի մէջ» խորագրով: Հաճոյքով կը թարգմանենք այս գրութիւնը, որ միեւնոյն ատեն հրատարակուած է Ֆրանսայի ֆէմինիստներու օրկանին՝ «Ֆրօնտ»ի մէջ.—

Ֆէմինիստ շարժումը, որ կը ձգտի հասնիլ միեւնոյն նպատակին, երկիրէ երկիր կը տարբերի՝ ոչ միայն իր ընտրած մեթոտներով, այլ եւ իր ուղղութեամբ։ Ասոր շուտով կը համոզուինք, երբ բաղդատենք երկու երկիրներ, որոնք իրարմէ բաւական հեռու են, օրինակ՝ Ֆրանսա եւ Հայաստան ընդհանուր երեւոյթով. Եւրոպայի մէջ ֆէմինիստ շարժումը ծագած է ինքնաբերաբար, արգիւնք՝ ընկերային եւ մտաւոր պատճառներու, եւ կը ձգտի խաղալ քաղաքական դեր։ Հայաստանի մէջ, ընդհակառակն, պետութիւնը, ինքն է, որ կ'աշխատի կազմակերպել ազգային հիմնարկութիւնները, միշտ նկատի ունենալով ֆէմինիզմի խնդիրը. թէեւ չկայ պահանջ, չկայ բարեշրջումի փափաք ժողովուրդին մէջ։

Ես չեմ անգիտանար, սակայն, թէ իրողութիւնը տարբեր է այն հայկական գաղութներուն մէջ, որոնք կը գտնուին Եւրոպայի, կամ եւրոպական քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ պահուած երկիրներու մէջ։ Դիւրին է ըմբռնել պատճառը։ Հայոց ամբողջ հարուստ եւ զարգացած ընտանիքն գտնուած է արտասահմանի մէջ, Կ. Պոլիս, Իզմիր, Գահիրէ, Փարիզ եւայլն։ Հայաստան աղքատ երկիր մըն է, եւ կը գտնուի վաճառականական մեծ ճամբաներէն դուրս։ Հայաստանի գիւղացիներն ու լեռնցիները կը կազմեն բնակչութեան հարիւրին 85ը. քաղաքները՝ աղքատ եւ անկարեւոր։ Ընդհակառակն, արտասահմանի մէջ, Հայերը գրեթէ միշտ քաղաքաբնակ են եւ կը հարստանան վաճառականութեամբ կամ փոքրիկ արհեստներով։ Արտասահմանի Հայերը աւելի շատ կարելիութիւն կունան մտաւոր զարգացման, քան անոնք որ կը գտնուին հայրենիքին մէջ։ Այս պատճառով, հայ գաղութներու մէջ ինքնաբերաբար ծագեցան մտաւորական ֆէմինիզմի շարժումներ։ 1876ին արդէն Սրբուհի Տիւսաբ սկսած է պայքարը՝ ի նպաստ սեռերու հաւասարութեան։ Դարուն վերջը, կազմուեցան ընկերութիւններ, հիմնելու համար Հայուհեաց վարժարաններ Կ. Պոլսոյ, Իզմիրի մէջ, եւ այլ տեղեր։ Բուն Հայաստանի մէջ կացութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Հողագործները, մանաւանդ լեռներու մէջ, կազմած են նահապետական գերդաստաններ, խմբելով մէկ յարկի տակ 10-15 ընտանիքներ։

Անհատական իրաւունքները հոն զոհուած են համերաշխութեան գաղափարին։ Ամուսնութիւնը հրամայական է, (բացի վանքերէն), եւ ընտանիքին հայրը կը պարտադրէ զայն։ Իւրաքանչիւր անդամի վաստակը ամբողջապէս կը յանձնուի անոր։ Հակառակ այս բացարձակութեան կեանքին, այրերն ու կիները իրարու հետ կը խօսին միայն այն պարագաներուն, որոնք համաձայն են աւանդութիւններուն։ Ամուսինը կը գերիշխէ։ Սակայն, ճշտօրէն գնահատելու համար կնոջ կացութիւնը, անհրաժեշտ է խոստովանիլ որ, կինը ենթակայ է մանաւանդ տանտիրուհիին, ընդհանրապէս՝ կողակիցը ընտանիքի պետին։ Տանտիրուհին է որ օրուան աշխատութիւնները կը բաժնէ յարկին մէջ գտնուած բոլոր կիներուն։ Այսպէս, հարսը աւելի կը ծառայէ իր կեսրոջը քան էրկանը։ Տանտիրուհին մեծ առանձնաշնորհներ ունի, ազատօրէն կը խօսի ամէնուն, սակայն առաջին տեղը կը գրաւէ, ընտանիքին մէջ, պետը միայն։

Մեր տուած պատկերէն դիւրին է հասկնալ, որ կինը աւելի շատ ճնշուած է ընտանիքէն քան ամուսինին իշխանութենէն, եւ իր ստրկութիւնը կը բխէր աւելի շատ կեանքի պայմաններէն, քան օրինական սեղմումներէն։ Կարելի է նոյնիսկ որոշ չափով ըսել, որ համակրութիւնը գոյութիւն ունի, որովհետեւ եղբօր զաւակները միասին կը մեծնան մինչեւ իրենց ամուսնութիւնը։ Ճիշդ է որ կինը, ամուսնանալէ յետոյ, քօղ կը կրէ, որուն նպատակն է չարթնցնել ցանկութիւններ, որոնք կրնային առաջ գալ իր տագրոջ մօտ, մէկ յարկի տակ իրենց բնակութեան պատճառով։ Վերջապէս, եթէ երբեք մարդիկն են միայն որ, քաղաքական իրաւունքներ կը վայելեն, այդ կարելի է բացատրել անով, որ այր եւ կնոջ գործառնութիւնները իրարմէ բաժնուած են, առաջինները կ'աշխատին դուրսը, եւ երկրորդները՝ ներսը։

Օսմանեան կայսրութեան օրով, տեղական ինքնավարութիւնները բաւական լայն էին։ Իւրաքանչիւր վայրի մէջ, իւրաքանչիւր կրօնքի հաւատացեալները կը կազմէին խումբ մը, որ կը վարէր իր եկեղեցին, դպրոցը, եւայլն։ Այլազան կրօնական օրէնքները կ'որոշէին բնոյթը քաղաքական օրէնքներու։ Եթէ ֆէմինիստական շարժում մը կրնար տեղի ունենալ, աւելի շատ պէտի ազդէր կրօն. ժողովին եւ կաթողիկոսին, բայց ոչ սուլթանին վրայ։ Այսպէս, պատերազմէն առաջ, տեսնուած է կաթողիկոս մը, որ, ազդուած՝ ֆէմինիստական գաղափարներէն, քուէարկութեան իրաւունք տուած է այրի կիներու

Քաղաքներու մէջ, Նահապետական գերդաստանը աւելի դժուարութեամբ կը պահէր իր գոյութիւնը եւ 3—4 ընտանիքէ հազիւ կը բաղկանար։ Կնոջ կացութիւնը թերեւս կարգ մը տեսակներով աւելի տանելի տան մէջ, տաժանելի էր դուրսը. կին մը կրնար դուրս ելլել միայն մէկու մը ընկերակցութեամբ, եւ խնամքով քողարկուած. ասոր պատճառը ոչ թէ ամուսինին իշխանութեան չարաչար գործածութիւնն էր, այլ՝ ձգտումը աշխարհիկ կիներու հետ չշփոթուելու։

ՓՕԼ ՏԷՔԱՆ

«ՆՈՐ ԱԼԻՔ» ՓԱԿՈՒԱԾ

Սելանիկի ռամկավար օրկանը, «Նոր Ալիք» դադրեցուցած է իր հրատարակութիւնը ծանր պարտքերու տակ ճնշուելու Ջրոյցի մը համաձայն, ռամկավար խմբակը եւ համայնավարները կը խորհին միացեալ ուժերով հանել նոր թերթ մը, քանի որ կարմիրներու «Աշխատանք»ն ալ դադրեցաւ։

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

"ԳՈՒՍԱՆ"Ի ՀԱՄԵՐԳԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նորակազմ Գուսան երգչախումբի Ա. համերգը, որու մասին գրած էր «Յառաջ»ի մէկ աշխատակիցը ունէր խճողուած, ձանձրացուցիչ յայտագիր։

Փարիզի մէջ, առաջին անգամ է որ նուագահանդէսէ մը դուրս կուգայի այդքան աննպաստ տրամադրութեամբ։ Ոչ իսկ պզտիկ խանդավառութիւն մը։ Եւ սակայն կարելի է վերագրել ամբողջութեամբ ղեկավարին գեղագիտական տեսա ճաշակին եւ անփորձութեան, որոնց մասին կ'ուզէր ամփոփ արտայայտուիլ։

Պարզ իրողութիւն է որ երաժշտահանդէսի մը գեղարուեստական նկարագիրը նախ կը նշմարուի արուեստագէտին հեղինակներէ առած նիւթերուն ընտրութեան ու յայտագրին կազմութեան մէջ։ Ուրկէ մտաւորապէս կարելի է հետեւցնել հանդէսին ներկայացնելիք ճաշակի եւ զգայութեան ամբողջական թափը։ Ու միեւնոյն ատեն երաժշտութիւնը ըլլալով արուեստներուն մէջէն ամէնէն աւելի դժուար ըմբռնուողը, համերգի մը ընթացքին մեծագոյն աշխատանքը կը պահանջէ նախ ներկայացնել զայն իբրեւ կտորներու ներքնապէս թաւալող տարր՝ միասին, յստակ ներդաշնակութեամբ։

«Գուսան»ի յայտագրին մէջ կ'երեւէին նիւթեր Վէրտիէն, Վէպէրէ, Քրիչանինոֆէ, Մուսորկսքիէ, Ռոսսինիէ, Կոմիտաս վրդ.է, Ռախմանինոֆէ, Եկմալեանէ ու մանաւանդ Գ. Սիւնիէ («Արի՛ք հայկազունք») Ու ասոնց մօտիկ անհազին թիւ մըն ալ Պ. Պատմագրեանի Orchestreի համար վերարտադրած ժողովրդային եւ եկեղեցական երգերէ։

Ներկայացուած իւրաքանչիւր հեղինակի երաժշտական արժանիքի դիմաստուերը գծելու, անոնց միջեւ ձգուած շունչին իրարմէ ունեցած տարբերութիւնը յստակ կերպով զանազանելու համար, շատ ամփոփ կուտանք 19րդ դարու երաժշտական զարգացումներու պայքարը մինչեւ նորագոյն արուեստ։

Թրուպատուրներու եւ զարգականութեան յաջորդ կը ներկայանայ իտալական օփէրան իր mélodieներով, որոնց երաժշտութիւնը բնագրի խօսքերուն հետ սերտ կապակցուած չերեւիր, այլ պարզապէս որոշ եղանակ մը յարմարցուած բառերուն։ Անիկա ամբողջութեամբ զգացումներու կապուած ձեւ կ'առնէ։ Նքաւորողները թէ հոն եւ թէ Ֆրանս. դպրոցին մէջ՝ Ռոսսինի, Վէրտի, Օպէր, Կունօ ու մանաւանդ երազող թեթեւ Մասնէն։

Այս դպրոցի հակընդդէմ՝ Գերմանիոյ մէջ Վակնէրեան տրամաբան, որուն բնագիրն ու եղանակը բացարձակապէս իրարու են զուգորդուած։ Անկարելի է անոնց մէջ գնել որ եւ է բաժանում։ Libre Histeի եւ Compositeurի մտածման մէջ կատարեալ միախառնում կայ։ Վակնէրեան տրամայի մէջ եկան թափիլ Գերմանիոյ միջնադարեան խորհրդապաշտութիւնը, հէքեաթները, Շոփէնհաուէրեան իմաստասիրութիւնը։ Այս ուղղութիւնն ալ մտածումներու կապուած ձեւ կ'առնէ։ Առաջինը հաճելի, երազուն, դիւրաւ ըմբռնելի, իսկ վերջինը անդունդի մը վրայ բացուող ստուերի մը խորութեամբ։

Իտալական եւ գերմանականի զօրեղ միաժամանակ երեւան կուգան երկու նոր ուղղութիւններ, մէկը արեւելքի՝ Ռուսիոյ, իսկ միւսն ալ՝ Ֆրանսայի մէջ։ Ասոնք բոլորովին հակոտնեայ հին technique ձեւերու՝ կը հիմնեն նոր երաժշտութիւնը սպառնում զուտ ազգային արժէքներու, սովորութեանց, ժողովրդային արտայայտիչ հոգեբանութեան։ Ֆրանսայի մէջ հիմնադիրը կ'ըլլայ Քլոտ Տէպիւսի. Վ. Տէնտի, Ռավէլ եւն.։ Իսկ Ռուսիոյ մէջ Մուսորկսքի, Ռիմսքի Քորսաքոֆ, Գլազունոֆ եւն.։

Իսկ արդի երաժշտութեան մէջ կայ բոլորովին նոր ուղղութիւն մը, որ սկսելով Սթրավինսքիով, այսօր կը ներկայացուի Փրոքոֆիեւի միջոցաւ։ Անդրադառնալով Պ. Պատմագրեանի յայտագրին, կը տեսնենք որ նմոյշներ զետեղուած են հոն վերոյիշեալ դպրոցներու ներկայացուցիչներէն.—

Իտալական մակերեսային արուեստէն Վէրտի, Ռոսսինի, Կունօ, գերմանական ոգեւորող շունչէն Զայքովսկի, նորերէն Ռախմանինոֆ. հայկական ինքնուրոյն գեղջկուկ երաժշտութենէն Կոմիտաս վրդ. եւայլն։

Որպէս զգայական ապրում այս խառնակութեան մասին խօսելէ առաջ, տեսնենք թէ երաժշտութիւնը ո՛ր աստիճան դիւրին ըմբռնելի ու պատկերաւորուող արուեստ մըն է։

Գեղարուեստի մէջ նկարչութիւնը, քանդակագործութիւնը, ճարտարապետութիւնը ամէնէն նպաստաւորուողները կը մնան, որովհետեւ ունին իրենց համապատասխան նիւթ՝ — գիծ եւ գոյն — արտայայտիչ դառնալու։ Մինչդեռ երաժշտութիւնը տրուած շրջապատ մը ներկայացնելու համար կարող է հնչիւններու միայն ապաւինիլ, որուն վրայ կառուցուած շէնքը այլափոխուող է ու շարժական։ Այսպէս, երաժշտութիւնը կարող է ոմանց հոգին փոթորկել, յափշտակութեան մէջ զամուած պահել, իսկ ոմանց առթել միայն լսողական խտղտանք։

Երբ մարդ երաժշտութիւն կը լսէ, տրամադրութիւնը ջանք կը գործադրէ մտնել հնչիւններուն խորքը, իր երեւակայութեանը օգնութեամբ պրպտել հոն տարբեր՝ որոնք իր ներքնաշխարհը պիտի կերտեն։ Տրուած ըլլալով անհատներու զանազանուող խառնուածքը, հնչիւններու մեկնութեան ժամանակ ալ արդիւնքը կ'ըլլայ այլազան։

Շատ անգամ նուագուած նիւթի մը անծանօթութիւնը ունկնդրողներէ ոմանց կուտայ վիշտի զգայութիւն եւ ոմանց ալ խրախճանքի։

Արդ, նուագահանդէսի մը միջոցին ներքնաշխարհի մը կառուցման պրպտող երեւակայութիւնը որպէսզի կարողանայ յստակ եւ կանոնաւոր կուտակել ապրումները, ղեկավարին կը մնայ ամբողջ պարտականութիւնը հեշտացնել եւ փրկել ունկնդրողները այլազան թափառումներէ, տալով այնպիսի յայտագիր մը որուն նիւթերու ոգին, բարձրութիւնը, զգացումը օղակաւորուած, համահաւասար աստիճանի մօտենան։

Պ. Պատմագրեանի յայտագրին մէջ ոգիի ensembleը կը պակսէր. անոր հեղինակները իրար կը խաչաձեւէին եւ այդ էր պատճառներէն մին որ ունկնդիրը չկարողացաւ ապրումներ կուտակել, խանդավառուիլ։

Կարեւոր կէտ մըն ալ. — պէտք է յայտագիրը այնպէս դասաւորուած ըլլայ որ դանդաղ, ծնշող նիւթերը առաջին բաժնին մէջ իյնան, իսկ կեանք ոգեւորողները վերջին, այսպէսով պահելու համար աստիճանական վերելք մը դէպի խանդավառութիւն։ Մինչ Պ. Պատմագրեան ասոր հակառակ Կորկանեանի Fantaisie Caucasienneը, Կոմիտասի «Գարունը» զետեղած էր Ա. բաժնին, իսկ եկեղեցական տխրապատ մեղեդիները վերջի բաժնին մէջ։ Ու ահա թոյլ տրամադրութիւն մը թէ ղեկավարին մօտ, թէ երգիչներուն եւ թէ հասարակութեան։

. .

Զատելով երգչախումբը նուագախումբէն, առաջինին համար պիտի ըսենք որ ամէնէն աւելի կեանք տուողը եղաւ համերգին։ Ուշադիր քծախնդրութիւն դէպի կատարուող աշխատանքը, չափաւորութիւն ձայներու մէջ ու մանաւանդ ներդաշնակութիւն. միայն թէ զգալի էր պակասը պասսներուն։

Իսկ նուագախումբը ցոյց տուաւ ձայներու տաղտկալի պռռչում. ամէնքն ալ իրենց գլուխը առած մէկ մէկ կողմ կը վազէին. իրարու կամար նետելու ոչ մէկ աշխատանք ու ընդհակառակն զբաղած ժպիտներով, կարծես երգահանդէսին ոչ գեղարուեստականութիւնը ծաղրելու համար։

Իբրեւ երգիչ կը մասնակցէին Տիկիններ՝ Պատմագրեան, Կազարեան եւ Պարոններ՝ Ղուկասօֆ եւ Կօլուպէֆ։

Արժէքաւոր յայտնութիւն մըն էր Տիկին Պատմագրեանը իր հաճելի եւ տիրապետող ձայնով՝ որպէս երեւոյթ լաւագոյն ապագայի մը համար։ Տիկին Կազարեան ունի երանգ ու մարզուած ելեւէջներ, ինչ որ թերալեան երգերուն շատ լաւ կը պատշաճի։ Միայն թէ ձայնի տարածութեան պզտիկութիւնը պէտք է դինք զգոյշ պահէ նուագախումբի հետ երեւալէ, պահելով իր հմայքը միայն Musique de chambreի:

Իսկ Պ. Ղուկասօֆ այլ եւս իր վերջնական ձեւը առած, մշակուած արուեստագէտ մըն է։

. .

Այս բոլորէն վերջ, ի՞նչ կ'արժէ արուեստը առանց կենդանութեան։

Հանճարներ իրենց անհետացումէն վերջ ձգեր են շունչ մը որ մինչեւ մեզի կ'երկարի։ Անոր մէջ կայ ստեղծագործութեան ամբողջական թափը իր տարբերով։ Մենք սակայն կը զգանք, կը շօշափենք մեր մատներուն տակ բայց եթէ ընդունակ ենք զգալու։

Երաժշտական գործ մըն ալ կրնանք բիւրեղացնել, կեանքի կանչել, եթէ զայն զունաւորել, մեր հոգիէն անցընել գիտենք։

Պ. Պատմագրեան կրնայ տաղանդ եւ պատրաստութիւն ունեցող երաժիշտ մը եղած ըլլալ։ Մասնաւորաբար յարգանքի արժանի գործ է որ ծրագրած է կատարել Փարիզի մէջ, կազմակերպելով «Գուսան» երգչախումբը։ Սակայն այս առաջին համերգով ան ցոյց չտուաւ, իբրեւ ղեկավար՝ տիրող, ինքզինքը պարտադրող անհատականութիւն։

Ղեկավարէ մը կը պահանջուի նուագելի ամէն մէկ կտորին մէջ իր սեփական արիւնէն կաթեցնել, ապրիլ անոր հետ ու անէանալ, անէացնելով թէ նուագողները եւ թէ ունկնդրողները։

ՀՐ. ՔԱԼՈՒԵԱՆ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ

Անցեալ 1926 թուի դեկտեմբերի 12ին, Ուրմիոյ մէջ վախճանեցաւ հոգեւոր հովիւ Արսէն Ալեգ քահանայ Թադէոսեան։

Ծնած էր Մակուի մէջ 1880ին. համեստ ընտանիքէ մը։ Նախնական ուսումը ստացած է Մակուի մէջ։ Ցետոյ անցած կովկաս, ուրկէ ալ 1900ական թուականներուն սկիզբը վերադառնալով Մակու, կը տեղաւորուի Նշանաւոր Ս. Թադէի վանքը եւ կը նուիրուի յեղափոխական գործունէութեան, վանի սահմանագլխին մօտիկ։

Կուսակցական գործիչներու հրահանգով 1908ին կը ձեռնադրուի քահանայ եւ կը նուիրուի Մակուի միշտ ճնշուած ու հարստահարուած Հայերու պաշտպանութեան գործին, ինչ որ կը կատարէ բարեխղճութեամբ։

Վանի 1914ի վերջերս եւ 1915 թուի սկզբներու կռիւներու ընթացքին սահմաններէն Մակուի վանքը ապաստանած հայ գաղթականութեան լայն աջակցութիւն ցոյց կուտայ։ Մակուի տիրահաչակ Սարտարի եւ խաներու մօտ յաճախ միջնորդութիւններ կ'ընէ Հայերու պաշտպանութեան համար եւ միշտ ալ կը յաջողի։

1918ի սկիզբին Մակուի տարին կուգէ իբր պատգա... ուղարկուեցաւ Երեւան եւ ... ծին, ազգամիջեան ... դադրեցնելու համար. Բա... Մակու չվերադարձած, թուրքերը կոտորեցին ... հայութիւնը. որուն մէջ ... Արսէն քահանայի ընտա... Մահն աչք առած ... 1918ի ամառը եկաւ ... Մակու կոտորածէն ազատած 150 ... կուգի Հայերը տարաւ ... տան եւ բնակեցուց ... սարի շրջանները։

1921ի փետրուարեան ... տամբութենէն յետոյ, հայ ... ւորներու հետ Արսէն ... նան ալ անցաւ Պարսկաստան ... ճաց Թաւրիզ, ծայրայեղ ... ռութեան մէջ, մինչեւ որ ... գարնան Ատրպատականի ... Առաջնորդի հրահանգով ... ցաւ Ուրմիա։ Ուր չորս տարի ... նուիրումով գործեց ոչ ... Հայերու, այլեւ Ասորիներու ... տին։ Պարսիկներն եւ ... մեծ համակրանք կը տածէին ...

Թաղումը կատարուած է ... շուքով ներկայ եղած են ... բարձրաստիճան պաշտօնեա... եւ օտարներ, ինչպէս նաեւ ... եւ ասորի խուռներամ բազ... թիւն։ Մահէն յետոյ հանգ... ունեցաւ թէ սանթիմ մը ունի... չէ. հասարակութիւնը հոգացած ... թաղման ծախքը եւ անոր ... նիքին համար հանգանակե... 100 տոլար։

Հանգուցեալը Հ. Յ. Դաշ... ցութեան հաւատարիմ եւ ... նուէր անդամներէն մէկն էր ...

Թաւրիզ ՄԱՐ...

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՐԳՈՒՌՋ ԽԱՂԵՐ

Փետր. 13ի միթինկին ... ընտրուած Գործադուլներու ... նութեան Կոմիտէն, իր ընդ... թեան յաջորդ օրն իսկ ... նարկեց գործի, եւ ինչպէս ... յիշեն ընթերցողները, պատ... բակութեան մը միջոցաւ ... ղորդեց հոգեւոր հովիւին եւ ... նոր միջոցաւ՝ վարչական ... նին, միթինկին մէջ ... կուած բանաձեւերը։

Հոգեւոր հովիւը եւ ազգ... փոխանակ ընդառաջ երթ... այս ձեռնարկին, իրենց կ... սկսան գործի, խափանելու ... մար շարժումը։ 1.— Անմի... ընտրեցին ապօրէն ազգ... խնամ մարմին մը ու անոր ... մադրութեան տակ դրին ... սական կառավարութենէն ... ուած գումարէն 10,000 ֆր...

2.— Այս մարմինը ... րութեան մէջ դրին Փետր... գիշերը հօկճնեներու եւ կ... նորափխտուրներու 30 հ... ժողովէն ընտրուած ... զուրկներու Օգնութեան ... տէ»ին հետ, որ դրամական ... խում կատարէ անգործներ...

3.— Մեծ միթինկէն ... րուած մարմին առջեւ փակ... առաջնորդարանի դռները ... լայն բացին ապօրէն եւ ... նակոչ մարմիններու ... նախապահութեամբ հոգեւ... ւիւն։

Հոգեւոր ըլլալու պէտք ... հասկնալու այս խաղին իմա... Քանի որ դրամը իրենց ... ու իրենց ձեռքով պիտի ... նուի, ուրեմն պիտի կրնան ... ցանել եւ միամիտները ... եղբայր եղբօր դէմ հանել ... կազմալուծել։

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ Գործադուլ... րու Օգնութեան բուն կոմի... լուռ ու մունջ կ'աշխատի ... իր նպատակակէտը, դէպի ... մակերպութիւն։

Զօհերը դրամ չուզին ... ծադուրկներու Օգնութեան ... միտէին, այն մտածմամբ ... ան առանց դրամի ոչինչ ... ընել։ Սակայն Կոմիտէն ...

չէ։ Ֆրանսա հայրենակից մը, որուն անունը առայժմ գաղտնի կը պահենք, անոր տրամադրութեան տակ դրած է կլորիկ գումար մը, խոստանալով ի հարկին կրկնապատկել զայն։

Կոմիտէին պայմանաւորուած է հայ ճաշարանապետի մը հետ, (16 Rue Longue des Capucins) որ ամսոյս 24էն սկսեալ, ցերեկները բաւական ձեւով կերակուր եւ հաց կուտայ գործազուրկներուն, եւ 28էն սկսեալ երեկոներն ալ, հաց, թէյ, ձիթապտուղ եւ պանիր։

Սնունդի կենսական հարցը կարգադրելէ վերջ, Կոմիտէն յաջորդութեան մէջ մտած է տեղաւորման գրասենեակներու հետ, անգործներուն գործ ճարելու համար։

Հանրութիւնը բնականաբար գիտակ անցուդարձերուն, պիտի կատարէ իր պատասխանը եւ պիտի տայ իր վճիռը։ Վա՜յ անոնց, որ կը խաղան խաղաղ ժողովուրդի մը համբերութեան հետ, որովհետեւ այս անգամ ժողովուրդէն գալիք բարոյական ապտակը, լաւագոյն դասը պիտի ըլլայ ամէն անոնց, որոնք կը յափշտակեն եւ անմատչելի կը նկատեն իրենք զիրենք։ Լաւագոյն դաս մը անոնց, որոնք մութին մէջ կը սողոսկին։

․․․ Վերջին պահուն կը լսեմ, որ հակառակ Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէի 25 Փետրուարին տուած գրաւոր վերջնագրին, սկսուած է այօրէն մարմիններու կողմէ դրամական բաշխումը, ստեղծելով նոր բարդութիւններ։

ՎՐՈՅՐ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դիւրութիւններ եւ թեթեւութիւններ ինքնութեան Թուղթի եւ Նանսէնեան անցագրի համար.— Նպաստ գործազուրկներուն.— 400 աշխատաւորներու Ցաշ կը տրուի. Պ. Էռիօի բարեխօսութեամբ.— Հայ աշակերտներուն ալ պիտի տրուի.— Համազգային մարմին՝ գործազուրկներու օգնութեան համար:

Լիոնի Ազգային Միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ռոնի Նահանգապետին արտօնութեամբ, Լիոնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ գտնուող Քուռ Լաֆայէթի, Ավընիւ Պերթըլօյի, Ռիւ Սիւշոնի փրոս դպրոցներու հայ աշակերտներուն համար հաստատուած հայերէնի դասընթացքները կը շարունակուին ուսուցիչ Մ. Պօյաճեանի կողմէ։ Կը հրաւիրենք ծնողքները որ իրենց զաւակները ղրկեն սոյն դպրոցները։

** Ներքին եւ Աշխատանքի նախարարութեանց եւ Ռոնի Նահանգապետին դիմում կատարուեցաւ որպէս զի Ֆրանսացի եւ հայ գործաւորներու մինչեւ իրաւութիւն չդրուի, հայ տարրին կարօտ վիճակը եւ գաղթականի համամանքը նկատի առնուի եւ ինքնութեան թուղթերու համար 40 ֆրանքէն աւելի չպահանջուի։

Ինքնութեան թուղթեր առնելու կամ փոխելու ժամանակ, պաշտօնատան կողմէ պահանջք կը դրուէր որ Նանսէնեան անցագիր ալ առնեն։ Այս մասին եւս դիմում ըլլալով, խնդրուեցաւ որ Նանսէնեան անցագիրը միայն արտասահման մեկնողներու համար պարտաւորիչ ըլլայ։

Այս նպատակով Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւս դիմուելով խնդրուեցաւ որ իր հեղինակութեամբ սատար հանդիսանայ առաջադրեալ գործերուն կարգադրութեան։

Գոհունակութեամբ կը յայտարարենք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան ու վարչութեանս կողմէ կատարուած դիմումները նկատի առնուած են կառավարութեան կողմէ եւ գոհացում տրուած է, ինչպէս կը հաստատէ պատկան պաշտօնատան կողմէ մեզի յանձնուած պաշտօնագիրը եւ Հ. Հ. Պատուիրակութենէն մեզի հասած վաւերագիրը։ Այս առթիւ կը փութանք յանուն ժողովուրդին մեր շնորհակալութիւններն յայտնել Ֆրանսական բարեացակամ կառավարութեան եւ Հ. Հ. պատուիրակութեան։

** Կ'իմանանք թէ Լիոնի շրջակայ կարգ մը գաւառներու մէջ ինքնութեան թուղթ առնող Հայերը դժուարութեանց կը բախին, եւ Նանսէնեան անցագիր կը պահանջուի Ֆրանսա բնակող եւ ուխտ-ճամբորդ Հայերէ։ Կը յանձնարարենք թէ, այս կարգի դժուարութեանց հանդիպողները անմիջապէս տեղեկագրեն վարչութեանս, որպէս զի մեր ձեռքը գտնուած պաշտօնագիրին պատճէնը իրենց ղրկենք, տեղական իշխանութեանց ցոյց տալու ու դժուարութիւնները հարթելու համար։

** Կարօտեալներու նիւթական օգնութիւն ընծայելու եւ գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու փափաքով, տեղւոյս Նահանգապետին եւ աշխատութեան գրասենեակին դիմում կատարելով, խնդրեցինք որ կարգադրութիւն մը ընեն։

Յիշեալ պաշտօնատուները, վեց ամիս Լիոն բնակող գործազուրկներու ցանկը պահանջած ըլլալով, երեք հարիւր գործազուրկներու անունները ներկայացուցինք։ Ասոնցմէ մաս մը զանազան գործերու մէջ տեղաւորուած են. նմէ, դեռ չարձանագրուած գործազուրկներ կան, կը հրաւիրուին ներկայանալ Ազգ. խորհրդարանը, արձանագրուելու համար։

Այս մասին քաղաքապետ Պ. Էռիօյի ալ անձամբ եւ գրաւոր դիմում կատարելով խնդրեցինք նպաստ յատկացնել գործազուրկ ընտանիքներու եւ առանձին ապրող ամուրիներու։ Պ. Էռիօ իր անձնականէն 500 Ֆրք. նուիրելով, հրահանգ տուաւ քաղաքապետութեանց որ կառավարութեան կողմէ մատակարարուած ձրի ճաշերէն Հայերն ալ օգտուին Ֆրանսացիներու նման։

Ներկայիս չորս հարիւրի մօտ երկսեռ Հայերու, քաղաքապետութեան կողմէ օրը երկու անգամ ձրի ճաշ կը մատակարարուի. ասոնցմէ զատ բացառաբար Լիոնի մէջ, իրենց բնակութիւնը՝ վեց ամիսը չլրացնող կարգ մը գործազուրկ ամուրիներու եւ նմանապէս հինգ կարօտ ընտանիքներու ալ ձրի ճաշ մատակարարելու հրաման տրուած է։

Ուրիշ գաւառներու մէջ բնակող հայերէն կը խնդրուի որ իրենց տեղերը ձգելով ի զուր չխճողուին Լիոնի մէջ եւ ջանան օգտուիլ իրենց նահանգներու պաշտօնեաներու բարեացակամութենէն։

Այն բոլոր գործազուրկները, որոնք վեց ամիս Լիոն բնակած ըլլալնին հաստատող պաշտօնագիր ունին եւ դեռ ճաշի ցուցակ առած չեն, կը հրաւիրուին խորհրդարանը արձանագրուելու եւ ճաշի տոմսակ առնելու համար։

Դարձեալ, քաղաքապետութիւնը մեր կատարած դիմումին վրայ, Լիոնի ֆրանս. կարգ մը դպրոցներու տնօրէնութեանց հրահանգ տուած է որ, դպրոցին կողմէ ձրի ճաշեր մատակարարուին հայ աշակերտներուն։

Նմանապէս կեդր. քաղաքապետութիւնը հրահանգ տուաւ Թաղապետութեանց, որ իրենց բարեգործական սնուցքէն, հայ գործազուրկ ընտանիքներու զաւակներուն նպաստներ տրուին. հետեւաբար այդպիսի անձեր եւս կը հրաւիրուին խորհրդարան՝ վկայական առնելու համար։

** Ազգ. Միութիւնը ներկայ տնտեսական տագնապը նկատի առնելով, Լիոնի քաղ. կուսակցութեանց եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ Յօյսուն Ազգատախնամ մարմին մը կազմեց, Նախագահութեամբ հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէլեանի։ Գիտակից անձերէ կազմուած սոյն մարմինը անշուշտ հարկ եղած ջանքերն ու աշխատութիւնները ի գործ պիտի դնէ ու նուիրատուութեան ձեռնարկէ, վասն զի աշխատաւոր Լիոնահայերը, եւ ուրիշ քաղաքներու ու արտասահմանի բարեկեցիկ Հայերը, իրենց կարելի միջոցներով օգնութեան պիտի հասնին։

Լիոն հաւաքուած հայութիւնը աշխատասէր գործաւոր եւ կարօտ դասակարգին կը պատկանի, որով արագ օգնութիւնը անհրաժեշտ է։

Ազգատախնամի կազմութիւնը, քաղաքապետ Պ. Էռիօյի եւ իր յարգելի ժողովականներուն տեղեկացնելով, Ազգ. Միութիւնը իր բարձրհովանաւորութիւնը խնդրեց. Պ. Էռիօ պատուական նախագահութիւնը ստանձնել խոստանալով հանդերձ յայտնեց թէ, ի հարկին քանի մը Ֆրանսացիներու պիտի յանձնարարէ, որպէսզի անոնց ընկերակցութեամբ Ֆրանսացիներու մօտ ալ նպաստի դիմումներ կատարուին։

Ազգատախնամի կազմութիւնը եւ համազգային հանգամանքը հաղորդուեցաւ նաեւ բարեգործականի նախագահ Պ. Պօղոս Նուպարի, որպէս զի այդ միութիւնն ալ նպաստ մը տրամադրէ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ

1926 տարուան ընթացքին, ընդհ. թիւով Հայաստանի ծնունդներուն ու մահերուն վիճակագրական ցուցակը.—

Երեւանի գաւառ.— Ծնունդ 9121 հոգի, 4792ը մանչ։ Մահ 3386 հոգի, 1714ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1743, ամուսնալուծում՝ 137։

Ալեքսանդրապոլի գաւառ.— Ծնունդ 9476 հոգի, 5034ը մանչ։ Մահ 3549 հոգի, 1786ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1225, ամուսնալուծում՝ 77։

Էջմիածնի գաւառ.— Ծնունդ 7163 հոգի, 3727ը մանչ։ Մահ 2301 հոգի, 1190ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 1071, ամուսնալուծում՝ 38։

Նոր-Բայազիտի գաւառ.— Ծնունդ 5309 հոգի, 2723ը մանչ։ Մահ 1868 հոգի, 955ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 916, ամուսնալուծում՝ 40։

Զանգեզուրի գաւառ.— Ծնունդ 3439 հոգի, 1889ը մանչ։ Մահ 935 հոգի, 492ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 827, ամուսնալուծում՝ 164։

Լոռի-Փամբակի գաւառ.— Ծնունդ 6529 հոգի, 3342ը մանչ։ Մահ 1606 հոգի՝ 831ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 983, ամուսնալուծում՝ 65։

Մեղրիի գաւառ.— Ծնունդ 401 հոգի, 225ը մանչ։ Մահ 149 հոգի, 71ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 60, ամուսնալուծում՝ 18։

Դիլիջանի գաւառ.— Ծնունդ 3602 հոգի, 1903ը մանչ։ Մահ 783 հոգի, 426ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 408, ամուսնալուծում՝ 13։

Դարալագեազի գաւառ. Ծնունդ 1827 հոգի, 956ը մանչ։ Մահ 441 հոգի, 210ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 249, ամուսնալուծում՝ 25։

Ամբողջ Հայաստանի մէջ ծնունդներու թիւն է 46,867, որուն 24,591ը մանչ, 22,276ը աղջիկ։ Մահերու թիւն է 15,018 որուն 7675ը այր, 7343 կին։ Ամուսնութիւն՝ 7,484 ամուսնալուծում՝ 575։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԲԵՐՆԻՆ ՄԷՋ. — Շամպէրիի մօտ, Սէն Ժիւլիէն տը Մօրիէնի մէջ, Ֆավիէ, 36 տարեկան, պատերազմի ընթացքին հեղձուցիչ կազերու ազդեցութեան տակ՝ ենթարկուած էր գործողութեան մը։ Սակայն զինադադարէն ի վեր կը տառապէր անտանելի ցաւերով։ Շատ անգամ կը յուսահատէր։ Առջի օր եղերական մահ մը ընտրեց։ Հաւկթաձեւ ռումբ մը դրաւ բերնին մէջ։ Պայթեցաւ ռումբը, այնքան սոսկալի ձայնով մը, որ տնեցիները վազեցին վար, պարտէզը, ուր ինկած էր դժբախտ մարդը։ Գլուխը անհետացած էր. գանկին կտորները նետուած էին տանիքին եւ ծառերուն վրայ եւ կը կախուէին ճիւղերէն։

ՁԱԽԿԻՆ ՁԵՌՔԸ ԿՏՐԱԾ.— Ֆլանտրիայի գիւղերէն (Պելճիքա) մէկուն մէջ, չորս տարեկան երախայ մը կը պատռէ դրամատոմս մը։ Հայրը, կատղած, կը կտրէ զաւկին ձեռքերը։ Խեղճ երախան կը մեռնի անմիջապէս։ Ոճրագործ հայրը կը տարուի բանտ։

ՓԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ ՆԵՏՈՒԱԾ.— Լեհ մը ունէր տարօրինակ անուն մը՝ Օթօն Սուսյթժիուս Քի, եւ համարձակութիւն՝ տուն կողոպտելու։ Երէկ գիշեր մտաւ, Սիթէ տէ Ֆլէօր փողոցը, հարուստի մը յարկաբաժինը։ Սակայն այնքան աղմուկ հանեց որ, տանտէրը արթնցաւ, ելաւ եւ տարճանակը առնելով։ Ցանկարծ կարմիր բոց մը փայլատակեց մութ սենեակին մէջ։ Գողը լեղապատառ ցատկեց պատուհան եւ վար նետեց ինքզինքը։ Ինկաւ մայթին վրայ եւ ծանր տոպրակի մը պէս պառկեցաւ։ Ոստիկանները, որ փողոցէն կ'անցնէին, հիւանդանոց տարին զայն։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԷՆ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ.— Քալէ քաղաքը, իր սենեակին մէջ սպաննուած գտնուեցաւ զուիցերացի բանուոր Քամփֆ։ Ձեռքերը զալարուած եւ կռնակին վրայ կապուած էին, իսկ գլուխը՝ ջախջախուած։ Շուտով ձերբակալուեցաւ ոճրագործը, դեռ 16 տարեկան պատանի մը, Թիրման, որ յայտարարեց թէ Քամփֆը սպաննած էր նմանելու համար դերասանի մը, որ սինէմայի մը մէջ սպաննած էր մարդ մը, նոյն մանրամասնութիւններով։

ՅԱՋՈՂԱԿ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Կլէրմոն-Ֆէրրանի մօտ, Սէնթ Էլուա-լէ-Մինի մէջ գողերը կը մտնեն գոհարավաճառի մը խանութը, որուն ետեւը կը գտնուէր տիրոջ յարկաբաժինը։ Ճարպիկ գողերը, գործը յաջող վերջացնելու համար, յարկաբաժինին դուռը կը գոցեն չուանով եւ սեպերով։ Ցետոյ կը թալլեն խանութը եւ կը մեկնին։ Առտուն վաճառականը չի կրնար դուռը բանալ, եւ օգնութիւն կը պոռայ։ Երբ դուռը կը բացուի, այն ատեն միայն կը հասկնայ խեղճ մարդը որ գողերը տարած են 70,000 ֆրանքի իր հարստութիւնը։

ՎՐԷԺ ԻՐ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ.— Լիմօժի հարուստ հաստատուներէն Տիւրան ընտանեկան վէճի մը պատճառով չափազանց վշտացած, ուզեց թէ մեռնիլ եւ թէ զրկել իր հարստութենէն ժառանգորդ զաւակները։ Կիրակի գիշեր քարիւղ թափեց տանը մէջ, լուցկի մը վառեց։ Բոցերը արշաւեցին ամէն կողմ, եւ ինք աթոռի մը վրայ նստած՝ սպասեց որ մուխէն շնչահեղձ ըլլայ ու մեռնի։ Երբ ուշացաւ մահը, չուան մը կապեց պատուհանին եւ կախեց ինքզինք։ Ամբողջ բնակարանը եւ մարդը այրեցան։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՂԵՐԸ.— Ալֆրէտ տը Վինիի փողոցին վրայ երկու գողեր կը մտնեն առաջին յարկաբաժին մը, որուն տէրը օդափոխութեան գացած էր արեւի երկիրը։ Վարի դռնապանը կը լսէ աղմուկը եւ լուր կուտայ ոստիկաններուն։ Երկու ոստիկան տարճանակներ առած, ներս կը մտնեն սենեակէն, ուր երկու գողեր իրենց գործը աւարտած, պայուսակները լեցուցած էին։ Պատուհանը բաց էր։ Գողերէն մէկը ուզեց կրակել, սակայն ոստիկանը աւելի կանուխ շարժեցաւ եւ կուրծքէն կերաւ գնդակ մը։ Ընկերը անմիջապէս պատուհան ցատկեց, սակայն հասաւ երկրորդ գնդակն ալ որ խածաւ գողին ծունկէն։ Գողը գլորեցաւ վար։ Այսպէս վիրաւորուած երկու գողերը, որոնք նախկին դատապարտեալներ են, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԿԻՆ ՄԸ ԳԵՏԻՆ ՄԷՋ.— Փէրրէօի մէջ (արուարձան) առջի գիշեր, անծանօթ կին մը նետուեցաւ Մառն գետը եւ սուզելով կորսուեցաւ։ Հակառակ եղած փնտռտուքներուն, կարելի չեղաւ գտնել մարմինը։ Եզերքը ձգած էր վերարկու մը, քսակը, որուն մէջ 25 սանթիմ միայն կար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Երբ չարիքը ընդհանրացաւ, հիւանդութիւնը վերցուցին. բայց հարուստներուն հետեւելով որոնք կը փախէին, ամէն մարդ սկսաւ գաղթել ագարակներուն. ճամբորդութիւնը շատ երկար չէր. քաղաքացիները՝ սպանդանոցէն մէկ քիլոմէթր հեռու չոր ու ընդարձակ դաշտավայրի մը վրայ գացին կանգնել իրենց վրանները։ Կոտին նշանը տուաւ ու պատիւն ունեցայ Իւէնէն եւ նոյնիսկ Ալեքսիսէն առաջ անցնելու. նոյն իրիկուն իսկ, երեք վրաններ (մերը, Կոտինինը՝ Իւէնի հետ, եւ Ալեքսիսինը) կոշտ կերպով շինուած ձողերով եւ ծածկոցներով կը հաստատէինք դաշտավայրին ամէնէն ապահով մէկ կէտին վրայ. յաջորդ օրը Երեւանէ աւելի վրաններ կը հաստատուէին դաշտին մէջ. Կոտին ստիպեց զանոնք որ մեզմէ բաւական հեռու կենան։

Հակառակ ողբալի դրութեան կատակը իր իրաւունքը չէր կորսնցներ եւ լաւագոյնը Կոտինն էր որ ըրաւ.

— Կը տեսնէք. քոլերան պիտի վախնայ մօրմէս եւ մեր վրայ պիտի իյնայ. լաւ պիտի ըլլար որ խրտուիլակի տեղ հետս առած ըլլայի։

Շիտակ կ'ըսէր։

Առտու մը քննական պտոյտով, Կոտինի կ'ընկերակցէի. իրենց փախուստին մէջ՝ երկու կիներ եւ տղայ մը տեսանք։ Ծնողքը զանոնք կը պահէին, կ'աղօթէին Աստուծոյ եւ ժանտատենդին դէմ իբրեւ հմայեակ՝ քիթերնուն կը քսէին քափուրի գնդիկ մը, որ իրենց գլխերէն կը կախէին։

Կոտին ետ դարձաւ, իժէ մը խայթուածի պէս, ակնթարթի մէջ, երեք վրանները քակեց եւ նորէն էշու պէս բեռցած, սկսանք փնտռել անկիւն մը ուր հիւանդութիւնը ոտք դրած չըլլար։

Ալեքսիս՝ ունէր սայլակ մը, որով կ'աշխատէր նաւահանգիստին մէջ. խառնիխուռն ամէն ինչ մէջը նետեցինք եւ այս անգամ, քաղաքէն չորս քիլոմէթր հեռու, գացինք դաշտին ծայրը, ուր ուռիներու պզտիկ անտառ մը կար։

Այս տպաստանին մէջ ուր ամէն ինչ վայրի կեանք մը կը բուրէր, յաջորդ օրն իսկ մոռցայ ժանտատենդը, սխտորը որ պէտք էր ուտել, քափուրը որ վիզին վրայ պէտք էր կրել եւ քացախը որով պէտք էր մարմինը շփել. ուռիներու անտառը, իր թռչուններու փոքր աշխարհով, գրախտին մէկ անկիւնը ըլլալ կը թուէր ինծի. իմ սիրական Դանուբիս տեսքը՝ տաղտապորդ եւ գաղջ ջրերներով, եւ լուռ լոյսով, կը համապատասխանէր մանկութեանս ամէնէն մեծ երազին. բարեգութ երկինք մը տակ՝ խրճիթ մը, ծածկոց մը, կռնակին վրայ պտուկ մը..., ինչ որ կարդացեր էի աւազակներու պատմութիւններու մէջ։

Բայց աւա՜ղ, մայրս մեղամաղձոտ դարձաւ, գլխու ցաւեր կ'ունենար եւ սիրտը կը խառնուէր։ Կոտին՝ ինծմէ աւելի տագնապով, երկու ապտակ տուաւ ինքզինքին, եւ խաչեց.

— Հանուեցէք զայն մեր նախամօր Եւայի պէս, եւ չփէ մինչեւ որ արիւնի...։ Բայց, եթէ նշմարեմ որ մինակ կը հոյես, կը մոռնամ թէ մարդ եմ եւ կը յիշեմ միայն թէ իմ Ադրիէնիս մայրն է։ Ձեզի պիտի ցուցնեմ թէ ինչպէս կը շփեն վարակեալ մը։

Դուրսը, ծոց վրանին առջեւ, կուլայի, մինչդեռ Կոտին ակնարկ մը նետելով դէպի ներս, հազիւ կը զսպէր իր դժգոհութիւնը։ Վերջապէս,

— Մայր Ջօյիցա, եթէ չէք ուզեր Ադրիէնը մինակ ձգել երկրի վրայ, ծածկեցէք ինչ որ կրնայ քեզի ամօթ պատճառել եւ ինքզինքնիդ թաթերուս յանձնեցէք։

Առանց պատասխանի սպասելու, վարագոյրը բացաւ, եւ երկար ժամ մը, մայրս անոր ձեռքերուն տակ մնաց, ինչպէս գառնուկ մը գայլի մը բերնին մէջ։

— Ուրախացիր Ադրիէն, կը տաքնա՜յ կոր, կը տաքնա՜յ, կը տաքնա՜յ, եւ արիւնը մորթին կը խուժէ..., փրկուած է...։

Ցաջորդ օրը մայրս կրնար նստիլ, ալ սիրտը չէր խառնուեր, բայց դեռ տկար էր, թմրած եւ անընդհատ կը յօրանջէր. Կոտինը անգամ մը եւս անոր մարմինը շփեց քացախով, յետոյ անոր զգեստները ջուրի մէջ եփեց. եւ Ալեքսիսի ձին հեծնելով քաղաք գնաց ուտելիք բերելու։

Ինծի արգիլուած էր մօրս քով երթալ եւ անոր դպիլ. վարագոյրին բացուածքէն՝ երկաթի պէս կարմրած անոր ոտքերը եւ գլուխը տեսայ. ինծի ժպտեցաւ եւ «Քոլերին փրկութեան համար» աղօթեց Աստուծոյ։ Գացի անտառին մէջ վազվռտելու. բլրակէն վար իջայ եւ գետին եզերքը գացի։ Ցանկարծ թաւուտի մը մէջ նշմարեցի թաշկինակ մը որ ճանչցայ. Իւէնի սկզբնատառերը կը կրէր. նոյն տեղը՝ խոտը ճզմուած էր եւ փոքր ճիւղեր կոտրուած էին։

Ժպտեցայ երեւակայելով Կոտինի դէմքը, երբ իրեն թաշկինակը ցոյց տայի, ապացոյց որ հակառակ ժանտատենդին, գիտէր իր ձանձրոյթը մոռնալու համար, տեղեր ընտրել։

Բայց այն պահուն ուր թաւուտէն դուրս կ'ելլէի, թաշկինակը գրպանս դրած, նշմարեցի թէ խնդրին քովէն կը քալէի. դաշտին ուռիներովը ծածկուած խոռոչի մը մէջ Իւէն եւ Ալեքսիս իրարու ջերմ համբոյրներ կուտային։

(Շար.)

ներ տեղի կ'ունենան, մասնակցութեամբ Գ. Միջազգայինի պատուիրակութեան, որուն մէջ են ֆրանսացի Տօրիօ, անգլիացի Թօմ Մէն եւն.։

Նիքարակուա եւ Միացեալ Նահանգները

Նիքարակուայի մէջ յեղափոխական շարժումը կը շարունակուի։ Յեղափոխականները առջի օր կրակ բացին ամերիկացի ծովային զինուորներուն վրայ, որոնք երկաթուղիով քաղաքէ մը ուրիշ քաղաք կ'երթային։ Ամերիկացիները չփոխադարձեցին։ Կ'ըսուի թէ Անգլիացիները եւս պիտի ճանչնան Տիազի յետադիմական կառավարութիւնը։

Միացեալ Նահանգներու եւ Նիքարակուայի կառավարութեան միջեւ կնքուելիք դաշնագրին համաձայն 1.— Ամերիկեան նիւթական խորհրդական մը եւ հարկային դրամատնակիր պետ մը պիտի հսկեն Նիքարակուայի նիւթական եւ տնտեսական վերականգնումին։ 2.— Ամերիկեան նաւային եւ զինուորական ուժերը 10 տարի Նիքարակուայի մէջ խաղաղութիւնը պիտի պահպանեն։ 3.— Ամերիկա 20 միլիոն տոլարի փոխառութիւն պիտի ընէ Նիքարակուայի՝ Ատլանտեանէն Ատլանտեան երկաթուղի մը շինելու եւ ներկայ յեղափոխութեան առթիւ բրած պարտքերը վճարելու համար։ Ասոնց փոխարէն Նախագահ Տիազ շատ մը մենաշնորհներ կուտայ Միացեալ Նահանգներուն։

Անգլիա չի պատասխաներ Ռուսիոյ

Լիթվինոֆի պատասխանին վրայ Անգլիոյ պահպանողական երեսփոխանները խստիւ կը պահանջեն կառավարութենէն անմիջապէս դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել պոլշեւիկներուն հետ։ Սակայն կառավարութիւնը աւելի շրջահայեաց կը վերաբերի եւ Սըր Չէմպըրլէյն կը յայտարարէ թէ Անգլիա պատասխան չպիտի տայ պոլշեւիկեան ծանուցագրին։

Մոսկուայէն առնուած վերջին լուրերու նայելով, Անգլիոյ դեսպանատան գործակատարը շուտով Լոնտոն պիտի դառնայ, տեղեկագիր ներկայացնելու համար իր կառավարութեան։ Մոսկուայի դեսպանը արդէն ամիսներէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուի, ու երբ գործակատարն ալ դառնայ, այլեւս Անգլիա ներկայացուցիչ չպիտի ունենայ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ։

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ այս ձեւով Անգլիա լռելեայն պիտի խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները պոլշեւիկներուն հետ։

∴ Բիկայէն 1 Մարտ թուականով կը հեռագրեն թէ բուռն տարակարծութիւններ կան Լիթվինոֆի եւ Չիչէրինի միջեւ։ Լիթվինոֆ, որուն ուժ կուտան Սթալին եւ հայազգի Միկոյեան, կողմնակից է Անգլիոյ հետ հաշտարար քաղաքականութեան եւ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Չինաստանի մէջ ամէնէն փայլուն յաղթանակն իսկ ի զուր է, եթէ ատոր պատճառով Խորհրդային Միութիւնը կորուստներ պիտի կրէ Եւրոպայի մէջ։ Ընդհակառակն Չիչէրին կողմնակից է Անգլիան բոլորովին կղզիացնելու քաղաքականութեան, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլայ լուրջ զիջումներ ընել Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ։

Տարտանէլի մէջ ընկղմած ընդծովեան

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է ջուրին տակէն հանել ֆրանս. «Մարիօթ» ընդծովեան, որ մեծ պատերազմին ատեն Տարտանէլի մէջ ընկղմած էր։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են ընդծովեային մէջ գտնուած ֆրանսացի նաւազներու աճիւնները անխախտ հանելու համար։

Ամերիկա եւ ֆրանսական պարտքը

Ինչպէս գրեցինք, վարչապետ Փուանքարէ առաջարկած էր Ֆրանսայի պարտքին հաշւոյն 1926—1927ի համար Միացեալ Նահանգներուն վճարել 30 միլիոն տոլար, որուն 20 միլիոնը արդէն վճարուած է, մնացեալ 10 միլիոնն ալ վճարելի է յառաջիկայ Յունիս 15ին։ Հակառակ Խորհրդարանին մէջ այս առթիւ եղած քննադատութեանց, Փուանքարէ յաջողած էր մեծամասնութեամբ ընդունիլ տալ այս կարգադրութիւնը։

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանգներու նիւթական նախարարը Պ. Մէլըն ընդունած է այս կարգադրութիւնը եւ զայն պաշտօնապէս հաղորդած ֆրանս. կառավարութեան։

Կախաղանը կը գործէ

Փետր. 12ին Էնկիւրիի մէջ կախաղան հանուեցաւ Այթունթիշ Սիւլէյման, որ գիւղեր կողոպտած եւ զանազան ոճիրներ գործած էր։ Իրեն հետ ամբաստանուած էր նաեւ Պոլսէն Մէհմէտ Նազիֆ, որ «պետական վարիչները անարգելու եւ տարբերու միջեւ որոմ ցանելու մաքով նամակներ գրած է»։ Այս մարդը Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը դրկուած էր, բայց «հիւանդանալով», մեռած է, հետեւաբար դատը չեղեալ համարուեցաւ։

Ստալին խղճկեղէ կը տառապի

«Շիքակօ Թրիպիւնի Թղթակիցը կը հեռագրէ 28 Փետր. թուականով,—

Խորհրդային միութեան դիկտատոր Սթալինի հիւանդութիւնը դարմանելու համար Մոսկուա կանչուած գերման բժիշկներու տեղեկագրին համաձայն, յիշեալը քաղցկեղէ կը տառապի եւ թէ իր մահը շաբաթներու խնդիր է միայն։ Մասնագէտները մերժած են գործողութիւն կատարել, ըսելով որ դիկտատորին վիճակը բոլորովին անյոյս է։

Ամբողջ Մոսկուայի մէջ խօսակցութեան առարկայ դարձած է Սթալինի հիւանդութիւնը։ Կոմկուսի մէջ խաղեր կը դառնան իր յաջորդը որոշելու համար։ Մոսկուայի թերթերը օրը օրին կը տեղեկագրեն Սթալինի առողջական վիճակին մասին, սակայն հիւանդութեան անունը չեն տար։

Անգլիա եւ Զինաթափութիւնը

Անգլիա հաստատական պատասխան տուաւ Նախագահ Քուլիճի զինաթափութեան առաջարկին, կարգ մը վերապահումներով։

Անգլիա կը պահանջէ որ նկատի առնուի իր բացառիկ կացութիւնը, գաղթապետութեանց հեռաւորութիւնը եւ անոնց հետ հաղորդակցելու անհրաժեշտութիւնը, հետեւաբար եւ կ'ուզէ պահել յածանաւերու մեծ քանակ մը այս նպատակին համար։

Մաք-Տօնալտի հարցումին վրայ, Սըր Չէմպըրլէյն երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց պատասխան-ծանուցագրին պատճէնը։ Հինգշաբթի ազատականները վիճաբանութեան համար օրակարգի դնել պիտի առաջարկեն այս խնդիրը։

Մակեդոնիոյ խմբեճները կը շարժին

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրոֆ վերջերս Ալպանիայէն մեկնելով ցամաք ելած է Պարի եւ անկէ անցած է Հռոմ։ Ալպանիա գտնուած ատեն Փրոթոկէրոֆ յաջողած է Թօսովայի կոմիտէին հետ կազմել տասը զինեալ գումարտակներ, որոնք մեծաքանակ դրամ ունին իրենց տրամադրութեան տակ։ Ասոնք յարմար առիթին յարձակում պիտի գործեն հարաւային Սերպիոյ վրայ, ուր գտնուող Ալպանացիներու հետ միացած՝ ապստամբութիւն մը պիտի յարուցանեն։

Ուսանողական ցոյց

Երէկ Մեծ Պահքի առաջին երեքշաբթին (Մարտի-Կրա) տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, սովորական հանդիսաւորութեամբ։ Համալսարանական ուսանողները մեծ թափոր մը կազմեցին՝ Սէն-Միշէլէն դէպի մեծ պուլվարները եւ Մօնմարթրը, բողոքելու համար դպրոցական տուրքերու յաւելման դէմ։

Պոլշեւիկեան դաւեր Հունգարիոյ մէջ

Պուտափէշթէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութիւն մը Պուտափէշթի եւ Հունգարիոյ գաւառական մեծ քաղաքներուն մէջ։ Շարժման պետն է Զօլթա Ցանթօ, Հունգարիոյ սովետական դիկտատուրայի պատերազմական գործավարին եղբայրը եւ 1919ի մաճառ Չեկայի պետ Ցամուէլիի մտերիմ աշխատակիցը։

Զօլթա Ցանթօ ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, այն պահուն երբ կը փախչէր։ Ձերբակալուեցան նաեւ 70 պոլշեւիկ գործակալներ, որոնք խոստովանութիւններ ըրին։ Դաւադիրները ծրագրած էին խռովութիւններ հանել Մարտի վերջը մեծ քաղաքներուն մէջ։ Մոսկուա առատ դրամ կը ղրկէր անոնց։

Շրէզեման կը գործէ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր կը ձմեռէ Սան-Ռէմոյի մէջ, դիւանագիտական անդուլ գործունէութեան մէջ է։ Իր տրամադրութեան տակ ունի բազմաթիւ քարտուղարներ, սղագիրներ եւ հեռաձայնի գործիքներ։ Քանի մը անգամ տեսակցեցաւ Անգլիոյ նախկ. դեսպան լորտ տ'Ապէրնօնի հետ, երէկ առաւօտ ալ տեսաւ Պարոն Ֆօն Նոյրաթը։ Փարիզի դեսպան Ֆօն Հէօշի եւ արտաքին փոխ-նախարար Ֆօն Շուպէրթի հետ իր տեսակցութեանց մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Ֆօն Հէօշ ներկայացաւ նաեւ արտաքին նախարար Պ. Պրիանի։ Կը հաստատուի թէ Ֆօն Շուպէրթ եւ Շթրէզէման ժընեւի մէջ պիտի պահանջեն Հռենոսեան շրջաններու պարպումը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

4 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վարիէթէ սինէմային մէջ

կը ներկայացուի **"ՕԹԷԼԼՕ,,**

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կիր. Մարտ 6ի գիշեր, 64. R. Rocher, Métro: St-Lazare Ալպէր Ա. սեծ Թատրոնին մէջ կուտայ իր Դ. եւ վերջին ներկայացումը

ՒԻԺԻՆ ՍՈՒՄԲԱՏՈՎԻ յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Սամուէլեանի, Տիկ. Ալէքսանեանի, Եւրոպահայ Թատերախումբի եւ տեղւոյս դերասաններու Օր. Ասիա Կոստանեանը Ա. արարին կը պարէ հարէմական պար, պարսկական յայտնի ցակկեանը։ Տոմսերու գինը 3—20Ֆր.։ Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարաններու։ Կը սկսի 8.15ին, կը վերջանայ ժամը 12ին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷԼԻՈՅ ՄԷՋ

4 Մարտ Ուր. գիշեր ժամը 8.30ին, 57 րիւ Փէրիէ, Սալօն Միշէլի մէջ կովկ. պետ. Թատր. յայտնի դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ

կը ներկայացնէ **ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ** (տամ 4 արար)

կը մասնակցին դերասան Թ. Ղազարեան եւ տեղական յաւագոյն ուժեր։ Ժագլինայի դերը կը կատարէ Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան

Մուտք՝ 15, 10 եւ 5 Ֆրանք։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 Ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նոտագորն» խումբին ընդ. ժողովը, յառաջիկայ Ուրբաթ, 4 Մարտ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ Կիրակի Մարտ 6, ցորեկէն վերջ ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատոմսերնով միասին։

ՑԱՐԴՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը 3 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, ձօնուած է Գ. Վ. Զէքէեանի գրականութեան։ Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին։ կը խօսի Հրանտ Պալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեան։

կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը Ուրբաթ 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրու-Բերդի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեառնի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. նախկին գրադարանը։

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբ ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իզմիթցի Աղնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր։ Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Աղնաւուրեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բոլոր գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Տասնըհաջայ տարեգիրք 25, Որսորդ 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատմար 10, Լռութիւնը 8, Երազ 6, ինչպէս նաեւ աւելի քան հարիւր տեսակ այլեւայլ գրքեր։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Առաջին տպագրութիւնը սպառելով, հրատարակիչը երկրորդ տպագրութիւն կարդացէ՛ք եւ կարդացնել տուէք

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

(Թարգ. Վ. Սեւունի) Գինն է 5 Ֆր.

Հրատարակութիւն ... մասնաւորապէս թարգմանական ... երբ հետ միասին պիտի հրատարակուի նաեւ յաջորդաբար Հայ երիտասարդ գրողներուն անտիպները ... համար թերթերու գործակցած ներուն մասնաւոր զեղչ ... եւ գաղութներուն համար ... ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ 7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական ... գայմաքի, թուլում պանիրի, ճերմակ պանիրի գործի շինելու արհեստն ալ սորվեցնելով եւ ելած ապրանքը ... ծախելու դիւրութիւններ ... ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 Ֆրանք զուտ շահ ... Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.
»	II »
»	III »
Օսմանեան երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT. 20Rbis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ 1927 — 3 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 275 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՈՒ՞Ր Է ՎՏԱՆԳԸ

Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը յօդուած մը հրատարակեց վերջերս (Փետր. 19), ապացուցանելու համար թէ «համաթուրանական շարժումը ցնորք մըն է»։

Առիթը՝ այն անհազանգն է զոր երկար ատեն է ի վեր կը հնչեցնեն դաշնակցական թերթերը, և որուն սուր արձագանգը մը տուաւ ընկեր Զարեւանդի փաստալից հատորը, «Միացեալ Անկախ Թուրանիա կամ Ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը» (Այս հրատարակութեան եւ անոր նախընթաց գրքոյկին բովանդակութիւնը լայնօրէն ամփոփուեցաւ «Յառաջ»ի Փետր. 13, 16 եւ 19 թիւերուն մէջ)։

Մէկդի դնելով պոլշեւիկ խմբագրին կարգ մը պատճառաբանութիւնները, որոնց մասին գաղափար պիտի տանք յառաջիկային, կ'առնենք միայն եզրակացութիւնը.

— «Մուսավվաթ-դաշնակ փտած ուղեղները կը մեռնին եւ իրենց հետ կը տանին նաեւ այս մտացածին վտանգը։ Այս Թրքախօս ժողովուրդները Ծակատագիրը անքակտելիօրէն կապուած է ռուսական ընդհանուր քաղաքականութեան հետ։

«... Հայաստանը իր քաղաքական միջոցները ամենալաւ կերպով ապահոված է եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն հետ միասնաբար կը ջախջախէ ո՛ր եւ է այդպիսի յետադիմական համաթուրանական շարժում»։

Աւելի սրտառուչ միամտութեամբ եւ վճռականութեամբ չպիտի արտայայտուէր լուսնկայէն ինկած երանելի մը։

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ թութակաբար փառաբանուած խորհրդային իմաստութիւնը կռնակի վրայ բաց թողեր է փորձութեան բոլոր դուռները, անոնց բանալիներն անգամ վրան ձգելով։

Ահա թէ ո՛ւր է բուն վտանգը, Թուրանական գրոհէն առաջ։

Կրնա՛յ ըլլալ որ Թուրանական առաջնորդները ոչ միջոց, ոչ ալ ժամանակ ունենան իրագործելու իրենց «մեգալօ իտէա»ն, որուն փարած են տարիներէ ի վեր եւ զոր կը հետապնդեն զարմանալի հետեւողականութեամբ։ Կրնա՛յ դեռ երկար հնչել «Է՛յ Թուրանը»ը, առանց դղրդացնելու արշաւներու կամ նոր գետին շահելու։

Բայց, խաբուսիկ երեւոյթներու առջեւ կանգ առնել եւ վճիռ արձակել, վտանգը ուրանալ եւ օրօր կարդալ — կը նշանակէ գլխիվայր գլորիլ փոսին մէջ։

Եւ այստեղ է, ըսենք նորէն, բուն վտանգը։ Եւ այստեղ ալ Հայաստանի այսօրուան վարիչներուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն բթամտութեան պատկերազարդ հաւաքածոն։

Մարդիկը այնքան կուրացած են կուսակցական կիրքով, որ լսել անգամ չեն ուզեր թէ իրենց «ապահով» երկիրը այսօր ձգուած է մուրճին եւ սալին մէջտեղը, շնորհիւ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեան գիտակից կամ անգիտակից խաղերուն։ Ցոյնութիւն չեն կրեր գոնէ մէկ ժամ քննութեան ենթարկելու խորհրդային Հայաստանի քարտէսը, ոչ թէ յարձակողական, այլ պարզ ինքնապաշտպանութեան տեսակէտով։

Եթէ այդպիսի փորձ մը կատարէին, տասն անգամ պիտի մտածէին, «միասնաբար կը ջախջախենք»ը արտասանելէ առաջ։ Որովհետեւ, քարտէսը ցոյց կուտայ որ, արեւմուտքէն՝ Թուրքիան սիրաբար կ'իշխէ Հայաստան տանող բոլոր ճամբաներուն։ Կ'իշխէ նաեւ Հայաստանէն Բագու առաջնորդող արահետներուն, շնորհիւ Նախիջեւանի «հանրապետութեան», որ բանալին է Հայաստանի, թէ արեւելքէն եւ թէ արեւմուտքէն. շնորհիւ Ղարաբաղ-Զանգեզուրի խարդախ սահմանագծման, որ դարձեալ բաց կը թողու դուռները, ի նպաստ Ադրբէջանի։

Վաղը կը հրատարակենք Հայաստանէն նոր հասած հայրենակցի մը չոր փաստերը, եւ թող ամէն մարդ իր աչքով դատէ պատկերը։

Դժբախտութիւնը այն է որ, շատ մը հայ պոլշեւիկներ գիտեն այդ իրողութիւնը. չեն ծածկեր Թուրք-թաթար գործակալներու երթեւեկը Հայաստանի հողերուն վրայ, անոնց գաղտնի պատրաստութիւնները, թուրք տարրին զօրացումն ու ամրացումը մեր հայրենիքին մէջ. բայց... չեն համարձակիր ձայն հանել։ Եւ աւելին.— փոխանակ ա՛յդ վտանգին վրայ կեդրոնացնելու իրենց ուժն ու ուշադրութիւնը, մնամէջ փամփուշտներ կ'արձակեն անգոյ դաւադիրներու դէմ, կ'ուզեն համոզել Հայաստանի թշուառ ժողովուրդը, թէ «լորտ» Չէմպըլէնը դրամ տուեր է «Դաշնակ»ներուն ու հնչակներուն, խորհրդային Հայաստանը տապալելու համար...։

Բուն դաւադիրն ու թշնամին նե՛րսն է, իրենց կողքին, իրենց սրտին վրայ։ Ան կը զօրանայ ու կ'ամրանայ շնորհիւ իրենց մեծերուն ներողամտութեան եւ իրենց գետնաքարշ ստրկութեան։ Ի՞նչ փոյթ։ Իրենց համար վտանգը՝ Թուրք-թաթարական խաղաղ թափանցումը չէ, ոչ ալ բուն իսկ Հայաստանի ժողովուրդին ցիրուցան եւ ուժասպառ վիճակը, այլ... Դաշնակցութիւնը, որ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ կացութեան վրայ։

Այսպիսի ծանծաղամտութիւն՝ ոչ իսկ յետամնաց Տաղստանի կամ Աճարիայի մէջ կը նշմարուի։

Էնկիւերին եւ Մուսավվաթը երախտապարտ ըլլալու են այս «մարքսիստ» սորուկներուն, որ այնքան յօժարութեամբ եւ հաւատարմօրէն կը ծառայեն իրենց դատին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք առտնին, Հայաստանի բնակչութիւնը առնուազն հարիւր հազար հոգի պակսած է մէկ-երկու տարուան մէջ, համաձայն վերջին մարդահամարին։

«Հայրենիք» ալ իր կարգին շեշտելով այս իրողութիւնը, դիտել կուտայ.

— «Ըսել է, թէ վերջին տարիներու ընթացքին, այսինքն՝ Խորհրդային իշխանութեան օրով, արտագաղթը Հայաստանէն շատ աւելի մեծ է եղած քան ներգաղթն ու բնակչութեան աճումը միասին։

«Խորհրդային գործակալները արտասահմանի մէջ ամէն կերպով կը ծածկէին արտագաղթի փաստը եւ կը կերակրէին գաղութահայութիւնը Հայաստանի բնակչութեան աճման ու ներգաղթի թիւերով, ջանալով հաւատացնել՝ թէ շատ կարճ ժամանակի մէջ Հայաստանի բնակչութեան թիւը պիտի կրկնապատկուի։ Պոլշեւիկեան այդ օրօրէն չափազանց կ'ազդուէին մասնաւորապէս ռամկավարները, որոնք թոյն կը թափէին ամէն անգամ, երբ դաշնակցական մամուլը ահազանգ կը հնչեցնէր Հայաստանէն մտահոգիչ չափերով տեղի ունեցող արտագաղթի առթիւ դէպի Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր եւ Ռուսիոյ այլեւայլ կողմերը։

«Անհերքելի պաշտօնական թիւերը, դժբախտաբար, կուգան այժմ հաստատելու, թէ մեր հնչեցուցած ահազանգը միանգամայն հիմնաւոր է եղած։

«Հայաստանի անհեթեթ ու աստիճանական պարպում— այս էր, երեւի, խորհրդային այն մեծ «շինարարութիւնը», որու մասին այնքան թմբուկ զարկին թէ՛ պոլշեւիկները եւ թէ ռամկավարները։

«Սակայն, ինչպէս յայտնի է, խորհրդային կառավարութիւնը իր հայադաւ քաղաքականութեամբ ոչ միայն կը քաջալերէ հայկական արտագաղթը Հայաստանէն, այլ եւ թուրք գաղթականներով կը լեցնէ մեր մայր հայրենիքը, մինչ Հայաստանի դռները պինդ կը գոցէ ներգաղթել ուզող հայ գաղթականներուն առջեւ։

«Խորհրդային իշխանութիւնները ցարդ ինքզինքնին կ'արդարացնէին ըսելով, թէ Հայաստանի մէջ տեղ չկայ ներգաղթողներու համար։ Բայց մի՞թէ գէթ արտագաղթողներու ձգած պարապ տեղն ալ կարելի չէր յատկացնել ներգաղթողներուն։ Մի՞թէ չէր կարելի թուրք գաղթականներու փոխարէն (որոնք կրնան Թուրքիա ալ, Ատրպէճան ալ իրենց համար շատ տեղ գտնել) ընդունիլ հայ գաղթականներ, որոնք Հայաստանէն զատ ուրիշ տեղ չունին իրենց գլուխը վար դնելու համար։»

ԷՏԻՐՆԷԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Էտիրնէ Փօսթասը» թերթը կը գրէ թէ Էտիրնէ քաղաքին և 30 գիւղերուն բնակիչներու թիւն է 98,360, որոնց 81,369ը իսլամ, 16,347ը հրեայ, 109ը յոյն, 308ը հայ, 224ը պուլկար, 3ը գերման։ Ուզունքէօփրիի բնակիչներուն թիւն է 31 հազար 798, Քէշանինը՝ 37 հազար 332, Բապաէսքիինը՝ 12 հազար 014, որով ամբողջ Էտիրնէի նահանգին բնակիչները 179 հազար 504 հոգի են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ'ամրացնեն Անատոլուի եզերքները

Պոլսէն «Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հետզհետէ կը մտատանջուի Իտալիոյ բռնած դիրքէն եւ կը կասկածի որ Անգլիոյ մասնակցութեամբ պատերազմ մը կը պատրաստէ Անատոլուն գրաւելու համար։ Հետեւաբար Թուրք կառավարութիւնը ամրութիւններ կը շինէ Անատոլուի եզերքներուն վրայ։

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անգլիական «Նիւ Լիտըր» թերթը կը գրէ.— Իտալիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ յարձակողական եւ պաշտպանողական ծովային համաձայնութիւն մը ստորագրուած է։ Իտալիա որոշած է նաւատորմ զրկել Չին։ Ասոր փոխարէն Անգլիա ալ Իտալիոյ Հիւս. Ափրիկէի մէջ ունեցած բաղձանքներուն գոհացում պիտի տայ։ Անգլիա եւ Իտալիա պիտի գործակցին Պալքաններու մէջ։ Իտալիա եւ Անգլիա Հունգարիան պիտի պաշտպանեն Սերպիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ։ Անգլիա նիւթական մեծ օժանդակութիւն կ'ընծայէ Հունգարիոյ, այնպէս որ Հունգարիա պարզապէս անգլ. գաղթավայրի մը վիճակը առած է։ Իտալիայէն Աւստրիոյ ճամբով Հունգարիա եւ Ռումանիա զէնք կը ղրկուի։

Ամերիկեան թերթ մըն ալ կը գրէ թէ Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ձեռք բերուած համաձայնութեանց շնորհիւ Յունաստան պիտի ապահով է.

1) Յունաստանի հողային ամբողջութիւնը եւ Սելանիկի վրայ ունեցած տիրապետութիւնը։ 2) Այժմեան Թուրքիոյ ասիական սուլթանութեան մը վերածուելու պարագային՝ Յունաստանի մինչեւ Պոլիս երկարումը։ 3) Կիպրոսի եւ Երկոտասան կղզիներուն Յունաստանի վերադարձուիլը։ Այդ պարագային Անգլիա եւ Իտալիա այս կղզիներուն մէջ պիտի կրնան նաւային կայաններ հաստատել։

«Ուէսթմինիսթր Կազէթ» կը հաստատէ թէ Չըրչիլ, Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ ունեցած տեսակցութեանց ընթացքին որոշուած է Թուրքիան վերածել փոքրասիական թագաւորութեան մը։

«Փոքրասիական խնդիրը վերջնականապէս կարգադրուած է Հռոմի մէջ։ Իտալիա, Անգլիայէն ուզեց 50 միլիոն ոսկիլինի փոխառութիւն մը, կարենալ գլուխ հանելու համար իր զինուորական պատրաստութիւնները եւ յաջողապէս ճակատելու քէմալական վտանգին դէմ։ Այս մասին կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացաւ Չըրչիլի եւ Մուսոլինիի միջեւ եւ Իտալիա, Անգլիայէն պիտի ստանայ 50 միլիոն ոսկիլին եւ ոչ թէ 10 միլիոն։»

Մուսոլինի եւ պատերազմի գրոյցները

Միլանոյէն կը հեռագրեն «Էնֆօրմասիոն»ի 1 Մարտ թուականով.—

Յառաջիկայ նախարարական խորհուրդին մէջ Մուսոլինի պիտի պարզէ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Իր յայտարարութիւններուն կը սպասուի մասնաւոր հետաքրքրութեամբ, որովհետեւ վերջին օրերս մամուլին մէջ երեւցած բազմաթիւ յօդուածներ կը բողոքեն «այն չարամիտ գրոյցներուն դէմ, որոնք կը տարածուին արտասահմանի մէջ, Իտալիոյ կարծեցեալ յարձակողական մտադրութիւններուն մասին»։

Մեծ յուզում առաջ բերած է մասնաւորապէս Զուիցերիոյ զինուորական կեղր. Վարժարանին տնօրէն զնդապետ Ուիլի ճառը՝ Իտալիոյ հաւանական յարձակման մասին։

Արեւել. Անկախութեան Դատարանը ջնջուած

Գրած էինք թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է ջնջել Անկախութեան Դատարանները։ «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը Փետրուար 28 թուականով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ այս մասին.—

Թուրքիոյ ներքին ապահովութիւնը այնքան գոհացուցիչ է, որ Թուրք կառավարութիւնը այլ եւս պէտք չի տեսներ երկու Անկախութեան Դատարաններ պահելու։ Այս տեսակէտին համաձայն են նաեւ Դատարաններու անդամները իրենք ալ։ Արեւելեան Անկախութեան Դատարանը, որ Խարբերդ կը նստի, պիտի լուծուի վաղը։ Գալով Արեւմտեան Դատարանին, որ հիմա Էնկիւրի կը մնայ եւ կարգ մը դատեր կը քննէ, պիտի ջնջուի Մարտի առաջին շաբթուն։ Կառավարութիւնը պիտի խնդրէ Ազգային Մեծ Ժողովէն վաւերացնել այս որոշումը, բայց ասիկա պարզ ձեւակերպութիւն մը պիտի ըլլայ։ Խիստ կարեւոր է կառավարութեան որոշումը՝ ջնջելու այս դատարանները, որոնք բացառիկ շրջանի մը համար ստեղծուած էին, եւ շատ լաւ պիտի ընդունուի թէ Թուրքիոյ եւ թէ արտասահմանի մէջ։

∴ Յիշենք թէ Անկախութեան կրկնակ դատարանները կազմուեցան 1925 Մարտին, քրտական ապստամբութեան առթիւ, մահապատիժ եւ այլ պատիժներ տալու լայն իրաւասութիւններով։ Արեւելեան Անկախութեան Դատարանի վճիռները վերաքննելի չէին. սակայն Արեւմտեան Դատարանին վճիռները պէտք է վաւերացուէին Ազգային Մեծ Ժողովէն։

Խօսքի եւ կրօնքի ազատութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ռամազանի տօները մօտեցած ըլլալով, Թրքական իշխանութիւնները մասնաւոր կարգադրութիւններ ձեռք առած են

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ԱՌՆԵՆ

Փետրուար 27ին Պուա-Քոլոմպի մէջ գրոյց կը պտտէր թէ Սիթրօէնի գործարանը 10,000 գործաւոր պիտի առնէ մինչեւ մէկ շաբաթ, իր բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Ցեղական թերթերն ալ հաստատեցին այս լուրը։

Քանի մը ընկերներով գացինք Լըվալուայի մասնաճիւղը։ Ցասը ոստիկան ու մէկ յիմնապետ կը հսկէին կարգապահութեան։ Արդէն 600 հոգիի մօտ բազմութիւն մը խռնուած էր։ Մինչեւ ժամը 9 բազմութիւնը հասաւ 1000 հոգիի, թէ տեղացի եւ թէ օտարական, բայց մեծամասնութիւնը Ալժերիացի եւ Սենեկալցի։ Փոխտնօրէնը երբ տեսաւ բազմութիւնը, չթոյլատրեց որ սկսին արձանագրութիւնները, անկարգութեան տեղի չտալու համար։

Խորհրդակցութենէ մը յետոյ, յիմնապետը հրամայեց որ Ալժերիացիները եւ օտարները դուրս ելլեն կարգէն ու դիմացի կողմը անցնին, քանի որ անոնց գործ չկայ։ Իսկոյն կարգէն զատուեցան օտարականները եւ Ալժերիացիները։ Այս վերջինները յիմնապետին մօտենալով բացատրութիւն ուզեցին այս խտրութեան համար։ Քանի մը հոգի իրենց վէրքերը ցոյց տուին, իբրեւ պատերազմի յիշատակ։ Յիմնապետը խրատներ տուաւ Ալժերիացիներուն, բայց յաւելց. «Ես ի՞նչ կրնամ ընել, քանի որ տնօրէնը այնպէս կը հրամայէ»։ Խեղճերուն գայրոյթը դեռ չէր հանդարտած, երբ փոխ-տնօրէնը երեւցաւ։ Այս անգամ ալ անկէ բացատրութիւն պահանջեցին, նորէն ցուցնելով իրենց վէրքերը։ Տնօրէնը, ճարահատ, հրամայեց որ քանի մը օր յետոյ գան։ Նոյն միջոցին եկան ոստիկանները եւ ցրուեցին բազմութիւնը, 300 հոգի սուլելով, երգելով գացին բողոքելու։

Մինչեւ ժամը 11, հազիւ 100 բանուոր արձանագրեցին, բայց տեսնելով որ կարելի չպիտի ըլլայ պահել կարգ-կանոնը, մասնաւոր տեղ մը պատրաստեցին, ուրկէ գի մէկ կողմէն մտնեն եւ միւսէն դուրս ելլեն։ Կէսօրէն վերջ փոխ-տնօրէնը յայտարարեց թէ վաղը ամէն մարդ կրնայ գալ արձանագրուիլ։ Ներկայացաւ ծանօթ Ռուս մը ու իր արհեստին թուղթը ցոյց տուաւ։ Տնօրէնը հաւանեցաւ եւ աւելցուց թէ երկու օր յետոյ օտարական ալ պիտի առնենք, բայց միայն անոնք որ նորոգած են իրենց ինքնութեան թուղթերը։

Ուրեմն մեր հայրենակիցները կրնան իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխելով, դիմում կատարել գործի համար։

Յ. Ա.

ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԷՋ

Մէկ շաբթուան ընթացքին, Պոլսոյ մէջ 28 երախայ մեռած ծնած են, 18 երախայ ծնելէն անմիջապէս վերջ մեռած են, 51 մանուկներ ալ դեռ հինգ տարին չաւարտած, կոր գացած են Թոքատապի։

«Ագշամ» այս վիճակագրութիւնը հրատարակելով կ'աւելցնէ.— «Մէկ շաբաթուան մէջ 90 մանրիկ դագաղներ..., ի՜նչ դառն պատկեր...։ Այս ընթացքով, անիմաստ բան է բնակչութեան աճումի սպասել։»

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Վերջին մարդահամարին համաձայն, Էնկիւրիի մէջ կը բնակին 2339 օտարականներ, որոնք են՝ 679 Հունգարացի, 140 Պուլկար, 105 Գերման, 83 Իտալացի, 79 Աւստրիացի, 76 Ալպանացի, 63 Չեխօսլովաք, 49 Ռուս, 52 Ֆրանսացի, 17 Սերպ, 13 Հելլէն եւ 10 Անգլիացի։

Խ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

(«Պրոմեթէ»ի խմբագրականէն առթիւ)

1917ին, երբ ռուսական յեղափոխութեան բռնկումով եւ ճակատներու լքումով իրենց բախտին մնացին Կովկասի երեք գլխաւոր ժողովուրդները, օրուան հրատապ հարցը կը դառնար ուրոյն քաղաքական ուղղութիւն որոշելու անհրաժեշտութիւնը։

Գործին մէջ հաւասարապէս շահագրգռուած էին թէ՛ Վրացիները, թէ՛ Հայերը եւ թէ Ատրպէյճանցիները։ Բայց իրաքանչիւրը իր շահերն ու հաշիւները ունէր, որոնք ոչ մէկ ընդհանուր յայտարարով չէին ներդաշնակուեր իրարու հետ։

Վրացիները որ գերիշխող դեր մը կը խաղային այդ շրջանի անցուդարձերուն վրայ, մէկ հարուածով իրենց կապերը խզեցին Ռուսերէն եւ դարձան դէպի Գերմանները ու Թուրքերը։

Նոյն հակումը ունէին — եւ աւելի շեշտուած ու բացայայտ, — Ատրպէյճանի Թաթարները, որոնց համար հասած էր գերագոյն ժամը՝ իրենց մեծ խոկալին, Թուրանական գաղափարի յաղթանակին։

Մեկուսացած մթնոլորտի մը տակ կը մնային Հայերը, առանձին, շուգելով զրկուիլ զասալիք Ռուսերու բարեկամութենէն եւ «Թօթոռօքս խաչի հովանիէն»։ Որովհետեւ, Անդրկովկաս արշաւելու պատրաստ Թուրքերը, իրենց ճամբուն վրայ միայն Հայերը կը գտնէին արգելք։

Այս խորթ եւ իրերամերժ պայմաններուն տակ, անկեղծութեան ու անխարդախ դրացնութեան զգացումները չէին որ կառավարեցին վրացական եւ թաթարական երկու տիրող կուսակցութիւնները՝ Մենշեւիկներն ու Մուսավաթականները, անդրկովկասեան դէպքերու ձեւաւորման առթիւ։

Կարճ խօսքով, Վրացիներն ու Թաթարները մտածեցին միայն իրե՛նց մասին, եղան չափէն աւելի ինչաքաղց ու եսասէր, կոխոտելով իրենց երրորդ հարեւանին բոլոր իրաւունքներն ու արդար պահանջները։

Կովկասեան «Սէյմ»ը կամ դաշնակցային պետութիւնը չծնած մեռաւ, որովհետեւ անոր հիմնադիրներ էին բուն դաւադիրներն ու ներքին թշնամին։ Իսկ արտաքին վտանգը, ոճրագործ Թուրքիան, բաժան-բաժան կովկասեան ժողովուրդներու հետ վարուեցաւ ուզած եղանակով։

Վրացիները, Հայերը, Թաթարները իրենց անկախութիւնը հռչակեցին՝ իրարու բնական ընթացքով։

Նորածին պետութիւնները գիտէր չէզոքացնող ուժեր եղան, մինչեւ որ Յեղափոխութեան հաշիւով Կովկասը լքող Ռուսերը դարձեալ երեւցան Բագուի, Երեւանի եւ Թիֆլիզի դռներուն առջեւ,— այս անգամ կարմիր նշանաբաններով եւ կարմիր զօրաբանակներով — ու վերջ տուին երեք ժողովուրդներուն անկախութեան։

Դառն էին կորուստները՛ Վրացիներուն, Հայերուն եւ Թաթարներուն համար։

Աւելի դառն եղան Մենշեւիկներուն եւ Մուսավաթականներու գղջումի եւ զգաստութեան յանկերգները, զորս լսեցինք ճառերու մէջ թէ սահմանափակ հաւաքոյթներու առէն, անոնց պարագլուխներէն կամ կուսակցական ղեկավարներէն։

Բայց կը թուի թէ հարազատ երկիր եւ ժողովուրդներու սեւ բախտը, եօթը տարուան տարագրութիւնն ու մօտաւոր ապագայի անստուգութիւնները դեռ չեն սթափեցուցած վրացական եւ թաթարական քաղաքական գործիչները, որպէսզի լրջութեամբ եւ սառն դատողութեամբ նայէին Անդրկովկասը յատկանշող բոլո՛ր ճարցերուն վրայ, անոր համեմատ վերագնահատելու անցեալի խոշոր դէպքերը եւ մանաւանդ պատշաճօրէն պատրաստելու իրենց նոր հեռանկարներն ու ուղեգիծը։

Մարդ տարբեր եզրակացութեան չի կրնար յանգիլ, երբ կը տեղեկանայ «Պրոմեթէ»ի բովանդակութեան։

Ասիկա այն ամսագիրն է, որ վերջերս սկսած է հրատարակուիլ Փարիզի մէջ, իբր «Օրկան կովկասի եւ Ուկրանիայի ժողովուրդներու ազգային պաշտպանութեան», ուր իրենց ձայնը լսելի կ'ընեն վրացի եւ թաթար զանազան կուսակցութիւններու յայտնի դէմքերը, Նոյ Ռամիշվիլի, Կվաջաւա, Ռասուլ Զատէ, Խոսրով պէկ Սուլթանով եւն. եւն.։

Ի՞նչ է վրացի եւ թաթար տարագիրներու քաղաքական դաւանանքը, որոնց հետ են նաեւ Ցագոտանցիները։

— Ստեղծել կովկասեան ֆետերացիոնային անկախ պետութիւն:

Ուրկէ՞ կը սկսին եւ ո՞ւր կը վերջանան այդ համադաշնակցային պետութեան սահմանները։

Ի՞նչ է հայ ժողովուրդի դիրքն ու կացութիւնը քաղաքական այս նոր ծրագրին մէջ։

Կարելի չէ համադաշնակցային անկախ պետութեան մը մասին խօսիլ, առանց ցոյց տալու անոր հողային կառուցուածքը լրիւ եւ առանց գծելու անոր սահմանային պատկերը, արտաքին եւ ներքին բաժանումներով։

Ներկայ պարագային, «կովկասեան պարանոցի չէզոքացում»ը, զոր կը շեշտէ «Պրոմեթէ» ամսագիրը, թերի, կեղծ եւ աննպատակ բանաձեւ մըն է։ Այլապէս, անոր հեղինակները, մանաւորաբար Վրացիներն ու Թաթարները, պարտաւոր էին ուրիշ լեզուով հրապարակ գալու, եւ մանաւանդ չանտեսելու՝ թէ մէկ կողմ կը մնայ հայ ժողովուրդը, որուն իրաւունքներուն մեծագոյն մասը խլած եւ իւրացուցած է պոլշեւիկեան իշխանութեան հարաւային դաշնակիցը՝ քեմալական Թուրքիան, եւ որով «կովկասեան անկախ պետութեան» գաղափարը չի՛ կրնար գրուիլ այնպէս, ինչպէս կը թելադրեն տակաւին Թուրանական երազներով օրօրուող Ռասուլ Զատէներու եւ Մուսթաֆա Քէմալի պոլիտիկոններուն քաղաքական մերձաւոր եւ հեռաւոր ծրագիրները։

«Պրոմեթէ»ն, ուրեմն առայժմ սխալ ճամբու մէջ է եւ կը ծառայէ մասնաւոր նպատակներու, բայց ո՛չ կովկասեան ժողովուրդներու ընդհանուր եւ իրական շահերուն։

ՆՈՐ-ԲԵՐ

ԱՆԿՈՂԻՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ. — Անկուլէմի մէջ գիշեր ատեն անծանօթ մը կը մտնէ Մայիսարի տունէն ներս։ Ննջասենեակին մէջ կը քնանար խեղճ մարդը, զոր սպաննեց փոքրին ուղղուած գնդակով մը: Ու անմիջապէս փախաւ:

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

(երկրորդ եւ վերջին մաս)

1921ի վերջերը, նախկին ռուսական Հայաստանը դարձած է Խորհրդային Հանրապետութիւն մը, որ յաջորդ տարուան սկիզբը մտաւ Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան մէջ։ Երեւան եկան նոր օրէնսդրութիւն եւ նոր կարգուսարքեր։

Մեզի ծանօթ է որ կարգ մը կէտերու մէջ հանրային իրաւունքը հասարակաց է Խորհրդային Միութեան։ Իսկ ուրիշ հանրային եւ անհատական իրաւունքի կէտերու մէջ, իւրաքանչիւր Հանրապետութիւն ունի իւրայատուկ օրէնքներ։ Հայաստանի մէջ, ընտանեկան կանոնադրութիւնը հիմնուած է յիշեալ իւրայատուկ օրէնքներուն վրայ, մէկդի վանելով կրօնական օրէնսդրութիւնը։ Խորհրդային վարիչները աւելի կամ նուազ տոգորուած ֆէմինիստական գաղափարներով, փորձուած են զանոնք կիրարկել օրէնսդրական միջոցներով։ Այսպէս կը գտնուինք հետաքրքիր երեւոյթի մը առջեւ,— վերէն եկած մղումով մը փորձուած է իրագործել կնոջ ազատագրութիւնը, թէեւ քաղաքացիներուն մեծամասնութիւնը այդպիսի փափաք չէ յայտնած, նահապետական աւանդութիւններու եւ կրթութեան յետամնացութեան բերումով։ Արեւմուտքի մէջ հակառակն է որ կը պատահի։

Դժուար է բաւարար փաստեր հաւաքել այս շարժման հետեւանքներու մասին, մանաւանդ անոր համար, որ տեղական լեզուին անծանօթ ըլլալով, չի կրնար պրպտել պաշտօնական հաւաքածոները եւ հայերէն թերթերը։

Անցեալ Ապրիլին հայ գրագիտուհի մը, Տիկին Զ. Եսայեան, Կնոջական Մասնենագարանի ընկերութեան հաւաքոյթներէն մէկուն մէջ տուաւ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը, «Կիներու կացութիւնը Հայաստանի մէջ» նիւթին շուրջ։

Յետոյ ստացայ նաեւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ Տիկին Զ. Եսայեանէ, Փարիզի հայ գաղութին ծանօթ դրագէտներէն եւ Հայաստանի երկրագործական գործավար Պ. Երզնկեանէ, երբ այս վերջինը Փարիզ եկած էր 1924ին։

Նոր ամուսնական կանոնադրութեան համաձայն, ամուսնութեան տարիքն է 18, մինչդեռ Թրքահայաստանի մէջ սովորութիւն էր ամուսնացնել 11 տարեկանին, իսկ Ռուսահայաստանի մէջ՝ 13 տարեկանին։

Պարտաւորիչ դարձաւ քաղաքային ամուսնութիւնը, իսկ կրօնական ամուսնութիւնը՝ կամաւոր։ Առաջները, կրօնական ամուսնալուծումները տեղի կ'ունենային մասնաւոր պարագաներու տակ, մասնաւորաբար գէշ վարմունքի պատճառով։ Եւ ինչքերու բաժանման պահուն, յանցաւոր ամուսինը կը զրկուէր իր իրաւունքներէն, կամ տուն կը ձգէին մօրը, որ կը ստանար ամուսինէն պարենագին մը։ Խորհրդային օրէնսդրութեան համաձայն, ամուսնալուծումը կը կատարուի բնաւորութեան անհամաձայնութեան պատճառով, եւ տղոց հոգը կը յանձնուի բաժնուող ամոլին իւրաքանչիւրին։ Իսկ ինչքերու բաժանումը կը կատարուի դատական օրէնսդրութեամբ։

Սակայն սովետական այս օրէնքներուն հետեւանքով, պիտի խախտի նահապետական ընտանիքին ամրութիւնը։ Վասնզի ընտանիքին զանազան գաւակացը անդամներուն յարաբերութիւնները այլեւս հիմնուած չեն բարքերու, աւանդական սովորութիւններու, եկեղեցական օրէնքներու, այլ քաղաքական օրէնքներու վրայ, որոնք կուտան անհատներու աւելի ազատութիւն։ Միւս կողմէ, ընտանիքի պետին, ինչպէս տանտիրուհիին իշխանութիւնը նուազած է պաշտօնեաներու հաւանական միջամտութեամբ։

Այսպէս, օրէնքը կնոջ կ'արգիլէ աշխատիլ ծննդաբերութենէն երկու ամիս առաջ եւ երկու ամիս յետոյ։ Օրէնքը տղաձգանին կը շնորհէ նաեւ պարենագին իրաւունք ամբողջ կաթնատուութեան ընթացքին (առավ կ'աւելնայ պարենագինը)։ Կրթութիւնը ձրի է և պարտաւորիչ, դպրոցները երկսեռ են, այնպէս որ նոր սերունդը նուազ կապուած պիտի զգայ ինքզինք ընտանեկան կենցաղին։ Վերջապէս, ամէն գաւառի մէջ, պետութիւնը դրած է բժիշկ մը, աւելի օժտուած՝ քարձրագոյն գիտութեամբ քան տանտիրուհին։ Ամէն բնակավայրի մէջ կը հաստատուին ճաշարաններ, սրբճարաններ, բաղնիքներ եւն.։

Այսպէսով, գիւղին կը դառնայ առանձին կենցաղը եւ ընտանիքներու բաժանումը, որովհետեւ առանձին ապրելու անհնամեծ դժուարութիւնն է կնոջական աշխատանքներու շատութիւնը։ Հողպէտ երկրագործներ կը տարածեն միակութեան նոր մեթոտներ, ցոյց տալով աւելի գիտութիւն քան նահապետը։ Ամուսնալուծուած ընտանիքներու զաւակները կը մեծնան ու կը կրթուին պետական յարկերու տակ։

Դժուար է գիտնալ թէ այս օրինակարգերը ո՞ր աստիճան կը գործադրուին ամբողջ երկրին մէջ։ Մենք գիտենք որ միշտ արօրոշ տարբերութիւն մը կայ օրէնքներուն եւ անոնց իրագործութեան միջեւ։ Ինչ որ ստոյգ է, սա է թէ խորհրդային կառավարութիւնը կ'ընէ ինչ որ կրնայ, տարածելու համար նոր կարգ ու սարքը։ Եւ այդ նոր իրաւակարգը աւելի դժուարութեամբ կը տարածուի լեռներուն քան այս դաշտերուն մէջ, որոնք կը տարածուին Երեւանի շուրջ։ Վերը, բարձունքներուն վրայ, տակաւին նահապետական միջակութեան գործերը կը մնան նոյն ձեւով. մինչդեռ վարը, դաշտերուն մէջ, արդիւնաբերական համագործակցականները աւելին կուտան։

Քաղաքներուն մէջ պետութիւնը կը փորձէ հիմնել գործարաններ որոնք կ'աշխատին երկրին արտադրութիւններուն վրայ,— գինիի, օճառի, պահածոյ պտուղի, բամպակի գործարաններ։ Գետութիւնը բացած է նաեւ պղինձի հանքեր, պանրագործարաններ։ Բանուորները նըպաստ կը ստանան արկածի, գործազրկութեան պարագային։ Քաղաքներուն մէջ, նահապետական ընտանիքի կազմալուծումը ոչ միայն ամբողջացած է, այլ կինը դարձած է տնտեսապէս, առաւել կամ նուազ չափով անկախ իր ամուսինէն, շնորհիւ իր օրապահիկներուն եւ ստացած պարենագիններուն։

Յեղափոխութիւնը, որ կատարուած է Հայաստանի մէջ, վտանգէ զերծ չէ։ Երկիրը աղքատ է, հաղորդակցութեան միջոցները զարգացած չեն, այնպէս որ եկամուտի աղբիւրներն ալ սահմանափակ են։ Մինչեւ այժմ, կառավարութիւնը կը հետապնդէր իր ընկերային քաղաքականութիւնը,—որ այնքան սուղ արժեց,— միայն իր դրացի հարուստ սովետական հանրապետութիւններուն տուած նըպաստներով։ Անմիջապէս որ դադրին այդ նպաստները, դժուար պիտի ըլլայ պահել յիշեալ բոլոր կարգադրութիւնները։

Միւս կողմէ վախնամ շատ արագ թուի յեղափոխութիւնը։ Անհատը, յանկարծակի բաժնելով իր նահապետական ընտանիքէն, որ մինչեւ այժմ կը պաշտպանէր զինք, թերի պատրաստուած տարր մըն է այս նոր կեանքի ձեւին համար, որ կը ներկայանայ իրեն։ Այս իրողութիւնը աւելի ճշմարիտ կը դառնայ, երբ խնդիրը կիներուն մասին է։ Անոնք կ'ապրէին նախապէս գրեթէ բանտարկուած։ Սեռերու հաւասարութիւն յայտարարուեցաւ, սակայն կինը նըւազ կ'օգտուի այդ հանրային կարգադրութիւններէն, որովհետեւ պատրաստուած չէր ատոնց իր նախկին կեանքին պատճառով: Պատրաստելու համար կինը իր վրայ դրուած նոր պարտականութիւններուն եւ տրուած իրաւունքներէն լայնօրէն օգտուելու վիճակին, անհրաժեշտ է կրթութեան հսկայ աշխատանք մը։ Վերջապէս, անհրաժեշտ է կազմակերպել կնոջական շարժում մը այն երկրին մէջ, որ դրած է կնոջական ծրագիր մը։ Ծնունդներու համեմատութեան նուազումը, որ այսօր բաւական բարձր է, պիտի շարունակուի, որովհետեւ երբ նահապետական ընտանիքը կը պարտադրէր ամուսնութիւնը, կը սատանձնէր նաեւ ապահովել գոյութեան անհրաժեշտ միջոցները իր անդամներուն, եւ կրթութիւնը անոնց զաւակներուն համար։

ՓՈԼ ՏԷՔԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀՈՄԻՆ ՄԷՋ

ՃԻԳԵՐ ԵՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԸ ԿՌՑԻՆԻԷՌ —Վերջին երկու ամիսները Գարակէօզեան Հօմի համար եղան ընկերական զուարթ ու շէն կեանքի շրջան մը։ Դասարանական միութիւնները, իւրաքանչիւրը ուսուցչի մը ղեկավարութեան տակ դրուած, ամէն ճիգ թափեցին Հօմի մենաստանին մէջ ստեղծելու կենդանի եւ ուրախ մթնոլորտ մը։

Հինգերորդ երեք կարգը, որ երկու տարիէ վեր Հայաստանի դպրոցներուն շարժանկարի լուրջ գործիք մը հայթայթելու նպատակը կը հետապնդէ, վերջերս կոչ ըրաւ Հօմի բոլոր աւարտական եւ արհեստաւոր սաներուն աջակցութեան եւ զանոնք հրաւիրեց համախմբուիլ իր նպատակին շուրջ։ Կոչը միահամուռ արձագանգ գտաւ հեռաւոր եւ մօտաւոր սաներու մօտ եւ հազիւ իրենց օրապահիկը շահող մեր սաները գիտցան լիարուռն նուիրել իրենց լումաները։

Բացի այդ, Ե. դասարանը նոյն նպատակին համար կազմակերպեց դպրոցական շարժանկարի երեկոյթ մը, անակնկալ նուիրաբաշխութեամբ համեմուած եւ վիճակահանութեան ուրիշ երեկոյթ մը, որոնք մեծ յաջողութիւն ունեցան։

Ե. դասարանը իր դրամները օգտագործելու առաջադրութեամբ մտադիր է մօտերս հիմնել ճաշարանոց մը, որու հասոյթները պիտի յատկացուին իր նպատակին։

Չորրորդ եւ երրորդ դասարանները համաձայնած են իրենց ջանքերը միացնելու եւ Հօմին նուիրուելու շարժանկարի կատարեալ գործիք մը։

Չխուսափելու համար իրենց երէց եղբայրներուն ջանքերը, այս երկու դասարանները որոշած են, որչափ կարելի է տարբեր միջոցներով եւ իրենց սեփական աշխատանքներով հայթայթել անհրաժեշտ գումարը։

Այս ուղղութեամբ Դ. դասարանը փոխառութիւն մը կնքելով, Հօմին մէջ հիմնեց մանրավաճառի խանութ մը եւ յանձնակատարութեան մասնաճիւղ մը, որ Հօմի պաշտօնէութեան զանազան ապսպրանքները պիտի հայթայթէ նպաստաւոր պայմաններով։

Այս ձեռնարկը անհրաժեշտ պահանջի մը գոհացումը կուտայ, որովհետեւ Հօմը իր անտառին մէջ մեկուսացած հայթայթումի դժուարութիւններ ունեցած է մինչեւ հիմա. խանութը բաց է առայժմ լոկ շաբաթ եւ կիրակի կէսօրէն յետոյ գնումները, վաճառումները, հաշուապա[...]հութիւնը կը կատարուի նոյն դա[...]սարանի տղոց կողմէն եւ [...] նորգուած է հրապարակի [...] լաւագոյնը հայթայթելու [...] նական սկզբունքէն։ Գործին [...] հանգամանքը աւելի եւ [...] շուշտ։

Դ. դասարանը, բացի [...] փետր. 26ի շաբաթ իրիկունը [...] կայացուց քրքջալից ցա[...] «գզգումի վաճառական Պարա[...] լապօմպան»,որ չափազանց [...] քով պատրաստուած էր եւ [...] իրիկուն մը ընծայեց Հօմի [...] տանիքին։

Գ. դասարանը, տակաւին [...] բավարմ, համեստ քայլերով [...] ջանայ հետեւիլ իր մեծ ընկ[...] ներու ճիգերուն։ Այս դասա[...] տղաքը ուզելով ծառայելու [...] մշակել իրենք իրենց մէջ [...] են իրենց խաղի կամ հանգս[...] պահերէն մաս մը յատկա[...] Հօմի առկախ գործերուն, [...] բաղնիքը մաքրելու, ուսուցիչն[...] կօշիկները ներկելու, այգեկու[...] դդեակին մէջ պտտցնելու պա[...] րասատակամութիւնը յայտնած [...] իրենք եւ ատոնց զուգընթաց [...] նած են գործնական եւ ձեռական աշխատանքներու պզտիկ արհե[...] տանոց մը, Հօմի պաշտօնակ[...] սրահին մէջ փասթէօրի եւ Վի[...] թոր Հիւկօի նկարներուն գծագր[...] մին առիթով նոյն դասարանը [...] նոնց ի պատիւ երեկոյթ [...] սարքեց ուր սինէմայով [...] տրուեցան մասնաւորապէս փա[...] թէօրի կեանքին եւ գործին մա[...] սին դպրոցական ֆիլմեր։ Նոր [...] սարանին նախաձեռնութեամբ [...] դանոնց հինգշաբթին տեղի ու[...] ցաւ թէյասեղան մը ի պա[...] ուսուցչական մարմնի եւ արհ[...] տաւորութեան։

Ինչպէս կը տեսնուի դասա[...] նական այս միութիւնները, [...] իրենց հերթական հաւաքոյթն[...] րը, գիւանական կազմը եւ [...] նաւոր հաշուեպահութիւնը [...] եղած են Հօմի տղոց ընկերա[...] քաղաքացիական կրթութ[...] լաւագոյն միջոցը։ Ֆ

10,000 ՖՐԱՆՔԻ ԱԽԱՌ

Մարսիլիայէն կը գրեն մե[...] — Գրած էինք որ Գ. Օ. [...] տէի գործը խաչաձեւելու հա[...] Առաջնորդարանը կազմած է [...] քատախնամ մարմին մը, [...] հազարէն 10 հազարը դրա[...] անոր տրամադրութեան [...] «Աղքատախնամ»ի առաջին [...] ւիրատուներու մերժումէն [...] Հոգեւոր Հովիւը յաջողած է [...] մել ուրիշ մարմին մը։ Հոգը [...] հոգատարութեան տակ ա[...] վարդապետը եւ «աղքա[...] խնամ»ը։ Հոկին մարդիկը [...] նազան վկայական կուտան[...] վրայ անմիջապէս նպաստ [...] բաշխեն Աղքատախնամը։

Ցաւալին այն է որ իրակ[...] աւարկ տրուած է առաջ հազ[...] ու շուտով պիտի հալի [...] տաքուկ շունչին տակ։ Ե[...] տոյ, տալու ձեւը մարդկա[...] թեան կը մղէ մեր ժողովուր[...] ու կը խաթարէ անոր բար[...] կանը։

Ժողովուրդի ամենալայն [...] ւերուն մէջ խորունկ գայթ[...] պատճառած է դրամադրու[...] թեան եղանակը։ Տեսած են [...] կը պատմեն որ դրամ առած[...] ները կարօտութիւն չունին [...] րենց իսկ յայտարարութեամբ։ Ճատեր դրամը ստացած եւ [...] րենց շունչը առած են սրճար[...] եւ ստացածնին տուած բաժ[...] խաղի։ Կարօտները չեն կրնար օգտուիլ, Հոկը մեղադրողն [...] առաջնորդարանի ուարք [...] տայ գումար մը, որուն բաժ[...] վճռած է ժողովուրդը եւ կ'[...] որ ան տրուի Գ. Օ. կամ[...]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոն.— Փետր. 27ին Հ. Յ. Դ. ...իոնի Շրջ. Կոմիտէին կազմա...կերպած էր «Վարդանանց»ի ...տօնակատարութիւնը, մասնակցու...թեամբ ... Գ. Տրամաթիկ ...խումբին: 700է աւելի ...հայրենակիցներ ժամանակին ...եկած էին գրաւել իրենց ...տեղերը: Հանդէսը բացուած ...յայտարարուելով խօսք տրուե...ցաւ Եւրոպայի ՀՀ...ուն գործիչ ...նկ. Արօեանի, որ յատուկօրէն ...եկեր էր ... Վարդանանց ...պատերազմի ու անոր շարժա...ռիթներ: Ընկերը համառօտակի ...պատմելով Վարդանանցի նշա...նակութիւնը, անցաւ Փետր. 18ի ...ապստամբութեան, եւ իբրեւ ա...կանատես պատմեց մասնաւորա...պէս ... բանտարկութիւնը, ...պաններու աքսորը, հայ գիւղա...ցիներու ինչքի եւ ստացուածքի ...կողոպտումը: Մանրամասնօ...րէն պարզեց, թէ ինչպէս հայ ...բոլշեւիկները ռուսական սուին...ներու օգնութեամբ մտան Հա...յաստան եւ ժողովուրդը փողոց ...թափելով խեղդեցին անոնց ար...դար բողոքի ձայնը: Անոնց եղ...բայրակցեցան Քէմալին հետ ...խորտակեցին հայկական պե...տութիւնը եւլն: Յորդորեց ներ...կաները ... հաստատել, եւ ան...կեղծ պահանջել մեր նահատակ ...եղբայրներու արեան գինը՝ Միացեալ Անկախ Հայաստանը:

Յորդորը վարագոյրի միջնա...րարին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ...վիճակահանութիւ...ը: Հրապարակ եկած 500 առար...կաներէն շահեցան հետեւեալ 50 ...թիւերը զանազան առարկաներ: Թիւ 311ը Թեւի ժամացոյց մը, 45 ինքնահոս գրիչ մը, 6 ար...ծաթեայ ... մը, 86 մետաքսեայ փող...կապ մը, 200 աւելի երկու վեր...ջակ դանակ, 444 ծաղկաման ...: 131, 432, 459, 49, 274, ...66, 150, 421, 458, 242, 122, ...2, 392, 359, 285, 464, 161, ...74, 94, 269, 457, 7, 204, ...92, 157, 119, 46, 205, 400, ...398, 184, 234, 27, 147, 382, ...83, 105, 29, 159, 142, 427, ...89, 24, 402 զանազան իրեր: ...ստանալու համար դիմել ամէն ... երեկոյեան, գրադարանի ...ը, շահած առարկաներով միա...սին:

Ց. Նիկողոսեան

...ՆԴԷՍ ՄԸ ՖՈՆ-ՏԸ-ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Ֆոն-տը-Շէրի.— Շաբաթ կէսօր...է վերջ տեղի ունեցաւ «Վար...դանանցի» հանդէսը, նախաձեռնու...թեամբ Ֆոն-տը-Շէրիի Հ. Յ. ...նութեան եւ մասնակ...ցութեամբ Լիոնի Դամէյի տրա...մաթիքին:

Հանդէսին բացումէն առաջ, ... Ա. Աճէմեան պարզեց օրուան ...տօնին նշանակութիւնը: Ներկայ ...էր հոծ բազմութիւն մը, թէ քա...ղաքէն եւ թէ շրջաններէն:

Հ. Յ. Դ. Ֆոն-տը-Շէրիի Ենթա...կոմիտէն մօտերս կը ներկայացնէ ...աւ՝ «Զարթէ՛ Արթին Աղան», մասնակցութեամբ Լիոնի Տրամաթիքին:

Փափաքելի էր որ՝ միշտ այսպէս հանդէսներ սարքուին, ազգային ոգին վառ պահելու համար:

Կ. Խ.

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ.— Անցեալներ գրեցինք թէ այս տեղի ճարտարարուեստը չէ ազդուած ներկայ տագնապէն: Բայց ահա երկու ամիս կ'ըլլայ որ պարապ գործաւորներու թիւը կ'աւելնայ, զանազան վայրերէ եկած անգործներ կուգան կրկնապատկել անգործներու թիւը: Զօրս պարապ հայրենակիցներ ունինք: Թէեւ առանց վիճակը առայժմ այնքան ալ գէշ չէ, բայց եթէ այսպէս շարունակուի, կրնայ ծանրանալ:

Ինծ ծանօթ շատ մը օտարներ, մասնաւորապէս իտալացիներ մէջտեղ չկան, երեւի հայրենիք դարձած են, իսկ մենք ո՞ւր պիտի երթանք, Հայաստա՞ն:

Քան իր արուարձաններով շատ փոքր թիւով հայութիւն կը հաշուէ, որով մէկ տարուան մէջ ունեցած ենք 7 ծնունդ, մահ չկայ, իսկ հարսանիք հաւանական է, բայց առայժմ պէտք եղած միջոցները կը պակսին:

Հոս ինքնութեան թուղթեր փոխելու համար գիւրութիւններ կան: Նանսէնեան անցագիր չեն հարցներ:

Զուրկ ըլլալով որեւէ կազմակերպութենէ, փետրուար 5ին քանի մը ընկերներու ժրաջան աշխատութեան շնորհիւ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ մը, «Դայծակ»: Այժմ ունինք 12 ընկերներ, բայց յոյս կայ որ այս թիւը կրկնապատկուի, որովհետեւ այստեղի գիւղերը շատ անհատ դաշնակցականներ կան:

Գ. Կարօեան

ԺՈՒՌՆԱ՞Լ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԱՐԴԵՕՔ

Մարսէյլէն պատահական թղթակից մը կը գրէ մեզի.—

Շատ վստահելի բարեկամ մը, որ Կիրակիի պատարագին լսած է Գալֆայեան վարդապետին քարոզը, հետեւեալը պատմեց անոր բերնով —

«Այստեղ 200-ի չափ անբաղձալիներ կան, որոնք կը գրգռեն ժողովուրդի միտքը, դուք անոնց կարեւորութիւն մի տաք... մենք կը խորհինք այս մասին, ամէն բան մէկ անգամէն չըլլար»:

Ո՞րոնք են այդ անբաղձալիները:

Կառավարութեան աչքին անբաղձալի (indésirable) են անոնք որոնք այս երկրի ներքին գործերուն միջամտելու յիմարութիւնը կ'ունենան:

Վարդապետը, սակայն, «անբաղձալիներ» ըսելով երեւի կ'ակնարկէ փետր. 13ի միթինկին, ուր աշխատաւորները կառավարութեան մէկ հոգը թեթեւցնելու համար կազմեցին Գ. Օ Կոմիտէն, որ վաւերացուեցաւ անկէ, ու կը գործէ իբրեւ օրինաւոր մարմին, կատարելապէս վստահութիւն ներշնչելով:

Իրմէ առաջ ալ մը նոյն բանը կրկնեց ոստիկանութեան, եւ ոստիկանութեան ներկայացուցիչները գալով միթինկին տեսան եւ համոզուեցան անոր լրջութեան, ամօթահար ձգելով տեղեկատու աղան:

Ի՞նչ, առաջնորդարանը արդեօք խլրդային աշխատանքի լծուած է, եւ «ժուռնա՞լ» կը պատրաստէ իր ապօրինութիւններուն, ապիկարութիւններուն, շռայլութիւններուն դէմ գայթակղած ժողովուրդին դէմ:

Կը պահանջենք որ մամուլին զեկուցում մը տալով պարզեն վարդապետին միտքը, կամ գոնէ յայտարարեն թէ ի՞նչ կը հասկնան «անբաղձալի» ըսելով, այն ալ թուով 200-ի չափ:

Անհրաժեշտ է այդ բացատրութիւնը, որպէսզի խեղճ թիւրիմացութիւն կայ պարզուի:

ԽԵՆԹԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէննայի յիմարանոցին մէջ պարահանդէս մը տրուած է խենթերուն: Հրաշալի պիւֆէ, առաջնակարգ օրքեսթր մը, քանի մը բժիշկներ եւ լրագրողներ՝ իբրեւ հրաւիրեալներ: Խենթերը ներս մտան հրաւիրեալները ապշեցան: Ոչ ոք կրնար պնդել թէ անոնք խենթ էին, որովհետեւ բոլորն ալ հագուած էին աւելի շքեղ քան խելացիները: Ամէն խենթ իր տունէն բերել տուած էր սմոքինկ մը, ֆրաք մը: Սակայն կային ալ, որ կը պարէին հողաթափով: Խենթուհի մը կռնակը անցուցած էր հրաշալի շրջազգեստ մը, հագած էր տէքոլթէ շապիկ: Մանկամարդ խենթուհիներ կարած էին իրենց մազերը ալա Նինոն: Պարոն խենթերը հակառակ իրենց շնորհալի արդուզարդին, օձիք չունէին: Յիմարանոցին տնօրէնը իբրեւ զգուշութիւն, հրամայած էր օձիքէ զրկել զանոնք, որպէս զի գոնապանը կարենայ արգիլել խենթերուն փախուստը:

Ու խենթ ու խենթուհի անընդհատ պարեցին մինչեւ կէսգիշեր, վալս, ֆօլքս, ֆոտրոթ, սակայն երբե՛ք Չարլսթոն: Խենթերը պարեցին իմաստուն պարեր միայն:

Զարմանալին հոն էր որ բազմաթիւ այրեր կը պարէին այրերու հետ, եւ կիներ՝ կիներու հետ: Եւ այս կատարեալ պարահանդէսին իբրեւ ամբողջացում, երիտասարդ խենթուհի մը մղուեցաւ սիրաբանութիւն կատարելու, եւ այնքան հեռու գնաց, որ տնօրէնը զայն փակեց իր սենեակին մէջ: Պարագայ մըն ալ. կարգ մը կիներ յամառօրէն նստած՝ մերժեցին պարի հրաւէրները այրերուն, որոնց միշտ կը պատասխանէին — ո՛չ, չեմ պարեր:

Կէս գիշերին պարահանդէսը վերջացաւ: Սակայն խենթերը չէին ուզեր սրահէն քաշուիլ, եւ պէտք եղաւ բռնութեան ու խոստումի.— Յաջո՛րդ անգամ, պարոնայք եւ տիկնայք խենթեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ.— Մարսէյլի մէջ, գոհարավաճառ Պ. Գ. Պարծանքեան, երկուշաբթի ցորեկ, իր խանութին մէջ ընդունեց այցելութիւնը երեք անծանօթներու, որոնք կը ներկայանային իբրեւ գաղտնի ոստիկան: Նախ կարգ մը տեղեկութիւններ հարցնելէ յետոյ, յանկարծ յարձակեցան հայուն վրայ, պառկեցուցին գետինը, եւ քիթին բերնին թմրեցուցիչ դեղ մը: Թմրեցնելէ յետոյ, գողերը առին տարին գոհարեղէնները, որոնց գինը քանի մը հազարը կ'անցնի:

ԲԱՐԵԽԻՂՃ ԳՈՂԸ.— Սանլիսի մօտ գիւղ մը: Գիշեր ատեն գողը կը մտնէ ըմպելիքի վաճառականի մը տունը: Վաճառականը կ'արթննայ եւ կ'երթայ հասկնալու աղմուկը, որ կուգար քովի սենեակէն: Գողը ատրճանակը կ'ուղղէ եւ սպառնալիքի տակ վաճառականը կ'իջեցնէ շտեմարանը, հրամայելով որ գաւաթ մը ըմպելի լեցնէ եւ իրեն հրամցնէ: Յետոյ, գողը կ'ըսէ թէ շատ կը ցաւի որ իրեն պէս աղքատ է վաճառականը: Եւ գրպանէն հանելով գողցած ագամանդները, կը դնէ սեղանին վրայ եւ կը մեկնի ինքնաշարժով:

ԳԻՆԻ ԵՒ ԼԻԶՕԼ.— Սթրազպուրկի մէջ տիկին Պերժանթլա բարեկենդանի տօթիւ խմեց, խմեց՝ գինովցաւ, պարեց, պարեց՝ յոգնեցաւ: Երբ տուն եկաւ, ամուսինը լեզուին տուաւ եւ լուացք: Զգայուն կինը, վշտահար, այս անգամ խմեց շիշ մը լիզօլ եւ մեռաւ:

ՆԱԽԱՆՁ.— Նախանձը կամ դանակ մըն է, կամ ատրճանակ մը:

Մէցի մօտ, Աշէն գիւղը կը բնակէր իտալացի Թէնթի, որ սրճարան մը կը բանեցնէր: Մարդը շատ նախանձոտ էր, որովհետեւ կինը շատ կը զարպտէր Հայնրիխի հետ, որ երիտասարդ էր: Նախանձը ներսը աճեցաւ ու մեծցաւ, խոշոր դանակ մը դարձաւ: Ու Թէնթի գնեց խոշոր այդ դանակը եւ ըսաւ թէ պիտի սպաննէ կինը, աղջիկը եւ սիրահար բարեկամը:

Առջի օր Հայնրիխ եկած էր սրճարան: Ու կատաղի վէճ մը փրթաւ էրիկ կնկան միջեւ: Թէնթի վերցուց դանակը եւ տնկեց կնոջ կռնակին վրայ: Կնոջ սիրականն ալ վերցուց շիշ մը եւ պայթեցուց Թէնթիի գլուխն, ճեղքեց զայն եւ ձգեց գետին: Սակայն ոտքի ելաւ Թէնթի, եւ (թերեւս հարուածէն խենթեցած) վազեց համբարանոցը, կրակ տուաւ խոտերուն: Բայց տարածուեցաւ Թէնթի տանիք ելաւ: Հրշէջները եկան՝ մարելու կրակը, սակայն Թէնթի տանիքէն կղմինտր կը նետէր հրշէջներուն: Հասան ոստիկանները եւ վար իջեցուցին, եւ հիւանդանոց փոխադրեցին:

ԱՐՍԷՆ ԼԻՒՊԷՆ ՅԱՂԹՈՒԱԾ. — Դերասան Փիէր Ֆրանք առջի գիշեր Լիոնի Էլտօրատօ թատրոնին մէջ կատարելէ յետոյ Արսէն Լիւբէնի դերը, գնաց տուն: Յանկարծ հեռաձայնով կանչեցին: Էլտօրատոյի տնօրէնը ստիպողաբար կը հրաւիրէր զինք թատրոն: Անմիջապէս ինքնաշարժով կը հասնի թատրոնին առջեւ, ուր անծանօթ մը դէմը կ'ելլէ եւ կը հարցնէ.— Դո՞ւք էք դերասան Ֆրանքը:

«Այո» չէր պատասխանած, երբ քիթին բերնին վրայ կ'ընդունի կապարեայ բռունցք մը: Դերասանը ինկրկելով, ինքզինք կընետէ ինքնաշարժէններու: Երկու նոր անծանօթներ կը բռնեն եւ կը քաշեն, լաւ մը կը ծեծեն, գլխուն, փորին, կողերուն: Աղցան կը շինեն ու կը ձգեն, կը փախչին: Այս ծեծը այնքան արագ կը կատարուի, որ ինքնաշարժին վարիչը չի կրնար միջամտել:

Դերասանը, որ քիչ առաջ Արսէն Լիւբէնի դերը խաղացած էր, յաղթուած՝ չի կրնար հասկնալ այս յարձակումին պատճառները:

ԿԱՏԱԿ.— Բաշ տղայ էր Ռիթօ: Առջի օր գրաւ դրաւ որ Լուի-Ֆլիպ կամուրջին վրայ պիտի կենայ եւ պիտի կրակէ առաջին անցորդին վրայ... խաղալիք ատրճանակով մը: Առաջին անցորդն էր բանուոր Ժաք Լը Կրանտ, անունին պէս մեծ մարդ մը: Տղան տնկեց ատրճանակը, եւ ըսաւ, «անձնատուր եղիր»: Մարդն ալ ապտակ մը զարկաւ: Եւ որովհետեւ քաջն Ռիթօ կրակեց ատրճանակը, մարդը բարկացաւ, գրկեց տղան եւ կամուրջէն նետեց ջրանցքին մէջ: Քաջն Ռիթօ քաջի բարեկամները փախան, վախնալով որ իրենք ալ կը նետուին ջուրը: Սակայն Ռիթօ չէր կրնար ջրանցքէն դուրս ելլել եւ բանուորը ստիպուեցաւ ձուկի պէս բռնել տղան եւ ջրանցքէն դուրս հանել: Աստուծ հաւարտեցաւ կատակը. բանուորը բռնեց տղուն օձիքէն և այս անգամ նետեց ոստիկանապետին սենեակին մէջ: Պատմեց դէպքը, և ոստիկանապետը ճամբեց զայն յանդիմանելէ յետոյ որ նման կատակներ անգամ մըն ալ չփորձէ, հակառակ պարագային փոխանակ ջրանցքին՝ կ'իյնայ ծովին մէջ:

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊՕՂՕՍ ՀԻՒՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Մարսէյլ 27 Փետր. 1927

ԱՊՏԻՒԼ ԳԱՏԷՐԻ ԹՈՇԱԿԸ

Ֆրանս. կառավարութիւնը կը շարունակէ թոշակ վճարել Ալճերիոյ Էմիր Ապտիւլգատէրի ժառանգորդներուն:

Էմիրի կենդանութեան, այդ տարեթոշակը 100,000 ֆրանք էր: Երբ մեռաւ, վճարումն ալ դադրեցուեցաւ: Սակայն 1884ին, նկատի ունենալով Ապտիւլգատէրի Ֆրանսայի մատուցած ծառայութիւնները եւ անոր գերդաստանին դիրքը իսլամ աշխարհին մէջ, 80000 ֆրանքի վարկ մը բացուեցաւ ելմտացոյցին մէջ, «Ապտիւլ Գատէրի յաջորդներուն ապրուստը ապահովելու համար»: Ժառանգորդներէն մաս մը մեռած ըլլալով, այս գումարը 70000 ֆրանքի զեղչուեցաւ 1914ին: Մինչեւ հիմա այս գումարը կը տրուի, եւ յաւելում չէ եղած, հակառակ ապրուստի սղութեան եւ ֆրանքի անկումին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը նոյն շաբաթուայ դադարէ մը վերջ, կիրակի օր լաւ յաղթանակ մը տարաւ առաջին դասակարգի պատկանող S. A. Nord-Estի Ա. խումբին դէմ:

Ա. կիսախաղին հայ մարզիկները իրենց մասնայատուկ փասինքով յաջողեցան նշանակէտ մը շահիլ. Բ. կիսախաղին երկու կողմն ալ մէկմէկ նշանակէտ շահելով խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 1-ի դէմ 2 նշանակէտով: Այս յաջողութեամբ մեր տղաքը անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց ընդունակութիւնը եւ խաղի ամբողջ տեւողութեան եռանդուն խաղարկութիւն մը ունեցան:

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիի եւ Y. A. Malakoffի պահեստի խումբերու մրցումը: Հակառակ այս վերջիններուն մարմնական առաւելութեան, մերինները գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը յաղթող ելան 1ի դէմ 3 նշանակէտով:

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը գարնան եղանակի սկզբնաւորութեան կանոնաւորելով իր ֆութպոլի խումբերը կը սկսի կիրակնօրեայ շարունակական մրցումներուն: Որոշած ըլլալով նաեւ երրորդ եւ չորրորդ խումբեր կազմել, կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որ կ'ուզեն մասնակցիլ, դիմել կիրակի օրերը եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Դ. ԴԱՍԱՊԵԱՆ

«ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ».— Մ. Ա. Կոստանեանի թատերախումբը իր հրաժեշտի ներկայացումը կուտայ այս Կիրակի գիշեր, ներկայացնելով իշխան Սումբատովի «Դաւաճանութիւնը», վրացական կեանքէ: Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

Մնաց միայն... Կոտինի հետ ...ուրեմն, որ Իւէն հոն կուգար, ... խաչեղբօր հետ... Արագօրէն, ...շէնակը տեղը դրի եւ առանց ...արելու մեկնեցայ:

Մօտիկ նախազգացումներու ...թեան տակ ծուարուն, ...ատրոփ զարկերը բարձրացայ ...գացի ներս նետուեցայ վրանին ... ուր մայրս կազդուրեց ... վստահեցնելով թէ՝ աւելի լաւ ... Հիմա ալ կ'ուզէի մեկնիլ, ...ենալ այս տեղը ուր՝ մեծ շաւ...ներ կը նախատեսէի: Իւէն եւ ... երեւցան, իր բաքալ... ժամով մը: Ո՜հ..., ինչ կը ծանէին իրենց գաղտնիքը: ...քսիսի աչքին մէջ նայելով, ...անիքներու անկեղծութեան ...յ ամէն հաւատք կորսնցուցի:

Հազիւ թէ հասած էին, երբ կատաղի տրոփիւն մը՝ Կոտինի փութանակի վերադարձը իմացուց. շնչասպառ ձիէն վար իջաւ եւ պոռաց.

— Առողջապահական պաշտօնեաները՝ առաջին վրանաքաղաքին հիւանդները կը վերցնեն կոր... Մեզ ալ մատնած են որ հոս փախած ենք, կառքը ոտ է ուր չէ կուգայ: Ես Ադրիէնի մայրը եւ իր գոյքերը կը պահեմ. եթէ իմ բացակայութեանս գան, ըսէք թէ երեք տարեց մարդեր ենք եւ տղեկ մը, բոլորս ալ առողջ... Հասկցա՞ք. շատախօսութիւն չուզեր: Հարցաքննիչ դատաւորի պէս կը կը շփոթեցնեն մարդը:

Ու վրանին մէջ մտնելով.

— Է՛յ, մայրի՛կ, ըսաւ խնդալով. լսեցի՞ք. կառքին հետ ծանօթութիւն հաստատելու փառքին մէջ կը գտնուիք ինչպէ՛ս էք:

Մայրս, պատասխանելու տեղ, ոտքի ելաւ:

— Կատարեա՜լ, բացագանչեց Կոտին. բայց ինչ ալ ըլլայ, երկուքս մէկ՝ պզտիկ ճամբորդութիւն մը պիտի ընենք, եւ մեր միջոցներով մենք մեզի հանելու միջոցները պիտի փնտռենք:

Ըսելով մէկտեղ՝ տղու մը պէս մայրս առաւ իր թեւերուն վրայ եւ սկսաւ դաշտն ի վար իջնալ իսկ ես մօրս թաց զգեստները կռնակս առած, անոնց կը հետեւէի:

* *

Ինչ անձկութեան մատնուեցայ, տեսնելով որ անոնք թաւուտքին կողմը կ'երթային: Կոտինի սրտին մէջ, կասկածի ենթադրութիւնը միայն, գլխու պտոյտ կուտար ինծի, ու փորձեցի անոր ճամբան փոխել տալ:

— Այս կողմէն, Կոտին, այս կողմէն. հոս, լաւ ծածկուած տեղ մը կայ:

— Բայց ո՛չ, հոդ ցեխ է. եւ յետոյ այս խոշոր թաւուտքին մէջ արեւ կայ: Կոտին հոն գնաց: Այն ատեն, վախնալով որ Թաշկինակը վերցնել մոռցած կ'ըլլան, վազեցի: Բարեբախտաբար հոն չէր: Բայց Կոտին չուշացաւ նշմարելու կոխկռտուած խոտը եւ դեռ նոր կտրուած ուռիի ճիւղի մը տաշեղները: Թաց կեղեւը առաւ ու շօշափեց, մտածկոտ կեցաւ պահ մը, շրջահայեաց ակնարկ մը պտտցուց եւ խռոված՝ զիս դիտելով ըսաւ.

— Մէկը՝ նոր հեռացած է այս տեղէն... դուն չե՞ս

Առանց մտածելու՝ ո՛չ պատասխանեցի եւ անմիջապէս յետոյ՝ զղջացի այդ՝ բառ ըսած ըլլալուս:

— Գիտէ՞ք, ըսաւ մօրս, հոս շատ լաւ է. բայց թաքստոցը արդէն մէջտեղ ելած է եւ շատ չանցած պիտի գիտնամ թէ ո՞վ է կողմէ: Գայլը՝ միայն մէկ անգամ գող չայցելեր:

Ուրիշ տեղ մը տանելու համար նորէն մայրս վերցնելու վրայ էր, երբ տեսայ որ աչքերը խոտին վրայ անկած կեցաւ. ծռեցաւ եւ մատնութեան անհերքելի ապացոյցը վերցուց... Իւէն իր խայտանքին մէջ կորսնցուցեր էր քափուրի գնդիկը, որ կարմիր բուրդէ դերձանով մը կապած՝ սովորաբար իր վիզէն կը կախէր: Կոտին փայտ կտրած, մատներուն մէջ բռնած կը կենար կծիկը, այն տեսակ ձեւով մը եւ ակնարկով մը, որ կարծես ըսել կ'ուզէր.— վերցուցէ՛ք, վերցուցէ՛ք սրիկա, կ'այրէ զիս: Յետոյ՝ աչքերը տաշեղներուն վրայ դարձուց, ձեռքերը վար իջեցուց գերան մը վերցնելու ձեւով եւ քանի մը տաշեղ դրաւ գրպանին մէջ:

Վրանին քովերը՝ Կոտին մտահոգեցաւ իր սիրուհիին, որ Ալէքսիսի հետ կը խօսէր եւ իր ակնարկը՝ Ալէքսիսի ձեռքերէն Իւէնի վիզին վրայ գնաց եկաւ: Ալէքսիս ուռիի կեղեւուած ճիւղ մը հետ կը խաղար: Կոտին հանգարտօրէն հարցուց.

— Քափուրի գնդիկդ ո՞ւր է, Իւէն

— Կորսնցուցի, Կոտին:

* *

Իրօք, առողջապահական պաշտօնեաները կէսօրէն առաջ անցան եւ հաստատեցին թէ՝ չորս անձեր կային հոն, առողջ վիճակի մէջ:

— Ա՛լ կրնանք մայրիկը բերել, Ադրիէ՛ն, ըսաւ Կոտին ուրախութեամբ:

— Ես ալ կուգամ, տեսնեմ ո՞ւր խօթեցիք զինքը:

Իւէն մեզի կը հետեւէր:

Կոտին ծիծաղելի կերպով մը զիս դիտելով առանց իր դէմքը ցուցնելու ըսաւ.

— Հէ՞, ինչո՞ւ չէ. դուն ալ կրնաս գալ, եղբայր Ալէքսիս:

Կոտին լուռ, կը ծխէր ու քովէս կը քալէր բլրան ստորոտը, Ալէքսիս մեր քովէն կը քալէր, մինչդեռ Իւէն, քայլերը դանդաղեցնելով, կ'անհետանար. Կոտին չտեսնելու զարկաւ, բայց վերադարձաւ մօրս հետ որ առանց ուրիշին օգնութեան կը քալէր:

(Շար.)

պահպանելու համար կարգ ու կանոն։ Մզկիթներու մէջ քարոզող կրօնաւորները առանձին ուշադրութեան պիտի առնուին, խռովարար դէպքերու տեղի չտալու համար։ «Խութպէ»ները պիտի կարդացուին Թուրքերէն լեզուով։

Ասկէ առաջ մասնաւոր մարմին մը կազմուած էր Էնկիւրիի մէջ, որոշելու համար թէ քարոզիչները ի՞նչ նիւթի վրայ պիտի կրնան խօսիլ մզկիթներու մէջ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը կը սարսափի խօսքի ազատութենէն։ Վստահ է թէ իր ձեռք առած արգիլական միջոցներուն գլխովին հակառակ է Թուրք ժողովուրդը, մանաւորաբար կրօնամոլ դասակարգը, ուստի եւ գրաքննութիւն հաստատած է նոյն իսկ մզկիթի քարոզներուն վրայ, վախնալով որ կրօնաւորները կրնան մոլեռանդ ժողովուրդը գրգռել կառավարութեան դէմ։

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր նստաշրջանը

Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նոր նստաշրջանը, որուն պիտի նախագահէ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման։ Ժողովինկը մասնակցին նաեւ Պրիան, Չէմպըրլէյն, Վանտէրվէլտ եւլն.։ Օրակարգը այս անգամ շատ խճողուած չէ եւ կը յուսացուի որ 5—6 օրէն կարելի ըլլայ սպառել բոլոր խնդիրները։ Երկու գլխաւոր խնդիրներն են՝ Սարրէի ածխային շրջանի տարբական տեղեկագիրը ու գերմանեւլեհ յարաբերութեանց հարցը։

Պաշտօնական օրակարգէն դուրս, նրբանցքներուն մէջ կատարուելիք մասնաւոր խօսակցութիւնները աւելի կարեւոր կը նկատուին։

Անորոշ վիճակ Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Հիւսիսցիներու միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է։ Կարգ մը զօրավարներ չեն ուզեր կռուիլ նոր հրամանատար Շանկ-Ցուն-Շանկի հրամանին տակ։ Ասոնցմէ զօր. Մինկ-Շաօ-Եուէհ իր 10.000 զինուորներով Քանթոնցիներուն կողմը անցած է։

Այս վերջինները նոր յաղթանակ մը եւս տարած են Սունկքիանկի մօտ։

Շանկայի անգլիական զինուորներու թիւն է 7000։ Բոլոր մեծ տուներու եւ բարձր գիրքերու վրայ գնդացիրներ տեղաւորուած են։ Հոնկ-Քոնկ հասան ճափոնական յածանաւ մը եւ երեք թորփիլահալածներ։ «Եարմութ» անգլ. յածանաւը Մալթայէն դէպի Չինաստան մեկնեցաւ։ Նիւ Եորքէն ալ երեք ամերիկեան թորփիլահալածներ ճամբայ ելան դէպի Շանկայ։

Հիւսիսի զինուորները Շանկայի առջեւ, անգլիական պաշտպանողական գիծէն 5—6 քիլոմէդր հեռուն պաշտպանութեան գիծ մը կազմած են։

Գործադուլներու ցոյցը

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ համայնավար Արհեստակցական Միութեանց պատկանող անգործները միթինկներ գումարեցին Մաթիւրէն-Մորօի եւ Կրանժ-օ-Պէլի սրահներուն մէջ։ 2500 գործադուրկներ, Մաթիւրէն-Մորօ փողոցին մէջ ուզեցին թափօր կազմել, սակայն ոստիկանները արգիլեցին։ Կրանժ-օ-Պէլ հաւաքուած էին 3500 հոգի։ Րիւ Պոլիվարի մէջ գործադուրկները յարձակեցան գործարանի մը վրայ եւ պահանջեցին որ բանուորները իրենց գործերը ձգեն։ Երկուստեք կռիւ պատահեցաւ եւ չորս հոգի ձերբակալուեցան։

Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Գուլօնեի մէկ գործարանին մէջ, ուր ոստիկանները ձերբակալեցին ինը հոգի։

«Լեհալ» գոյներու աւարը

Պոլսոյ «Լեհալ» գոյքերու յանձնախումբը գրաւած է Բերայի հայ հարուստներէն Մ. Յակոբեանի կալուածները, որոնց ժառանգորդը «փախստական» է։ Գրաւուած կալուածները կը գնահատուին 350.000 ոսկի։

Անլեցի աւերած Անգլիոյ հանքերուն մէջ

Էպպիւէ ածխահանքին մէջ (Կալլէս), ուր կ'աշխատէին հարիւրաւոր բանուորներ, առջի գիշեր կրիգուի անհելի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ։ Ածխահորէն ելլող սեւ ծուխ մը աղէտին լուրը կուտար։ Անմիջապէս ահազանգը հնչեց եւ օգնութիւն փութացուեցաւ։ Դժուարին եւ վտանգաւոր աշխատանքներէ վերջ կարելի եղաւ դուրս հանել ութսուն հանքագործներ՝ ողջ առողջ։ Ցետոյ մէկիկ մէկիկ գետնին երես բերուեցան գահերու դիակները։ 65 հանքագործներ կը պակսին եւ յոյս չկայ որ կարելի ըլլայ ողջ գտնել զանոնք։ Երկրորդ աղէտը պատահեցաւ Մէնսֆիլտի մօտ, Գիսթրօփի ածխահանքին մէջ։ Երբ բանուորները վար կ'իջնէին, հանքին խորէն դէպի մակերես գացող ջուրի հոսանք խողովակ մը ճեղքուելով սկսաւ 100.000 քիլօէն աւելի ջուր ժայթքել բանուորներուն վրայ։ 14 բանուորներ ջուրերուն մէջ խեղդուեցան։

Միլիոնատէր կնոջ բնչաքաղցութիւնը

Տիկին Անժէլ Վօվէր 52 միլիոն ֆրանք ունի եւ Նօժան կը բնակի։ Փարիզի մէջ ալ ունի մեծ շէնք մը, որուն վարիչն է նախկին գաղտնի ոստիկան մը՝ Քօյմաշ։ Միլիոնատէր կինն ու գործակալը առնէ մը ի վեր կը նեղէին իրենց վարձակալները, որոնցմէ իւրաքանչիւրէն 6-7000 ֆրանք կը գանձէին, նորոգելու համար վարձակալութեան պայմանագրութիւնը, այս առթիւ չմոռնալով նաեւ կլորիկ յաւելում մը ընել տարեկան վարձքին վրայ։

Վէպէր անուն մարդ մը Քօյմաշի ներկայացաւ խնդրոյ առարկայ շէնքին մէջէն բնակարան մը վարձելու համար։ Քօյմաշ 5750 ֆր. պահանջեց իբրեւ միջնորդէք։ Վէպէր ոստիկանութեան լուր տուաւ եւ իր վճարելիք թղթադրամներու թիւերը հաղորդեց անոր։ Առջի օր երբ վճարելու համար Քօյմաշի գրասենեակը գնաց, երկու ոստիկաններ սանդուխին վրայ կը սպասէին։

Վէպէրի դուրս ելլելէն վերջ Քօյմաշ ձերբակալուեցաւ եւ խոստովանեցաւ թէ իր գանձած 6-7000 ֆրանքէն 3-400ը ինք կը գրպանէր. 1000ը դռնապանին կուտար եւ մնացածը տիկին Վօվէրի միլիոններուն վրայ կը դիզուէր։

Այս անխիղճ շահագործողները դատական հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

4 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին վալիէթէ սինէմային մէջ

կը ներկայացուի "ՕԹԵԼԼՕ,,

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կիր. Մարտ 6ի գիշեր, 64, R. Rocher, Métro: St-Lazare Ալպէռ Ա. սեծ Թատրոնին մէջ կուտայ իր դ. եւ վերջին ներկայացումը

ԻԺԻՆ ՍՈՒՄԲԱՏՕՎԻ յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Մամուլեանի, Տիկ. Ալէքսանեանի, Եւրոպահայ Թատերախումբի եւ տեղւոյս դերասան. ներու։ Օր. Ասիա Կոստանեանը Ա. արարին կը պարէ հարէմական պար, պարսկական յայտնի ցարկեանը։ Տոմսերու գինը 3—20ֆր.։ Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարաններ։ Կը սկսի 8.15ին, կը վերջանայ ժամը 12ին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

4 Մարտ Ուր. գիշեր ժամը 8.30ին, 57 րիւ Փէրիէ, Սալօն Միշէլի մէջ կովկ. պետ. Թատր. յայտնի դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ

կը ներկայացնէ ԱՆՑԱԾ ԿԻՆԸ (տամ 4 արար)

կը մասնակցին դերասան Յ. Ղազարեան եւ տեղական լաւագոյն ուժեր։ Ժաքլինայի դերը կը կատարէ Տիկ. Դուրեան-Արմէնեան

Մուտք՝ 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ԸՆԿ. ԵՐՈՒՄ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԵԾՊԱՔԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Կնքահայրութեամբ՝ ԸՆԿ. ՊՕՂՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ։ Ցէպին

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Չէտաթեա-Ալպայի Ազգերման, Ռումանիա) հայ համայնքի հանգանակութիւնը.

Յ. Ս. Աստուածատուրեան 50000 լէյ, Թամարա Մ. Աստուածատուրեան 1000, Մարիամ Ա. Աստուածատուրեան 5000, Գ. Մ. Քրիստոստուրեան 1000, Քրիստափոր Մ. Աստուածատուրեան 2000, Գ. Մ. Աստուածատուրեան 1000, Ե. Տ. քահ. Ապրիլեան 500, Գ. Յ. Զամուրեան 1000, Յ. Մ. Յարութիւնեան 1000, Գ. Գ. Կալպակճի 1000, Մ. Ս. Անտոնեան 1500, Յ. Բ. Թորոսեան 1000, Ս. Գ. Զինարեան 200, Յ. Մորեանց 200, Ն. Օհաննեանի ժառանգներից 500, Ն. Գ. Վօլկով 100, Ղ. Մ. Փափուչուբէօյիւք 500, Միխայիլ Սոքօլով 200, Յ. Յ. Գալուստեան 100, Խ. Յ. Սահակեան 500, Ս. Գ. Օհանեան 100, Յ. Կ. Սիմէօնեան 500, Ա. Մալխասեան 100, Ք. Վ. Զինարեան 1000, Եւգրաֆ Զինարով 100, Հռիփսիմէ Յ. Ուրֆալեան 200, Յ. Թ. Աւագեան 500, Ա. Մ. Գալով 300, Լ. Կ. Գալով 100, Ե. Յ. Երէցփոխեան 500, Մ. Աւագեան 500, Աւագ Աւագեան 200, Մ. Յ. Թերզի 100, Հռիփսիմէ Մարութեան 200, Սողոմէ Յ. Գալովեան 200, Մարիամ Բ. Գալովեան 100, Ա. Դաւպարեան 100, Մարգարիտ Կարաօգլանեան 300, Գ. Բ. Գալովեան 500, Յ. Գէորգեան 100, Ք. Սահակեան 200, Կ. Երէցփոխեան 100, Յ. Թ. Աւագեան 500, Եղիսաբէթ Սվիրիդովա 200, Մկրտիչ Չէմբերճեան 200, Արբահամ Ազատարեան 300, Գաաթինէ Աստուածատուրեան 500, Վերա Աստուածատուրովա 200, Եւա Քիւրդօղլու 100, Ս. Սթմալեան 100, Գ. Սկիւդարլի 200, Աննա Սթմալեան 100, Տիրուհի Սթմալեան 300, Յակովբ Զոքլի 100, Աննա Սկիւտարլի 200, Գ. Ասլանեան 200, Նունէ Յ. Գալովեան 500, Յ. Միքայէլեան 300, Մանուկ Յ. Գալովեան 500, Յ. Կարագէօզեան 200, Յ. Բէրբէրեան 500, Անյայտ 300, Մ. Գէորգեան 200։ Ընդամէնը 80,000 լէյ։

Դրկուած Եղբ. Օգնութեան Յանձնախումբին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայրենակցական Երկսեռ Միութիւնը բարեկենդանի առթիւ ի պատիւ անդամ-անդամուհիներուն կազմակերպած է մեծ հացկերոյթ մը, յառաջիկայ շաբաթ 5 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 7.30ին, 63, րիւ Բէփիւբլիքի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր Ամասիացիները։

Տիար Զարեհ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քէօսէեան, այրի տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Գետիկեան եւ զաւակը, Տոքթ. Կ. Գէորգեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Սիւզէնէճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Տէրհատեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Հէճինեան եւ զաւակունք (Պոլիս) ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՊԱՅԾԱՌ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի օր, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, 15 րիւ Ժան կուժօն Հայոց եկեղեցիին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն որեւէ խումբի մէջ 5 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand. Rue, Chavillu (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. «Ալպատամարտի Սեւլունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 6 Մարտ ժամը 2.30ին Գէյվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը 6 փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի.

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին ընկ. ժողովը, վաղը Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Տէօսինի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը 6 Մարտ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) Նորակազմ «Կայծակ» ենթակոմիտէի առաջին վիճաբանական ժողովը կիրակի, 6 Մարտ, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին ընկ. Ղազար Աճարոնեանի բնակարանին մէջ, Լա Պասթի Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ Կիրակի Մարտ 6, ցորեկէն վերջ ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին։

ՖՐԱՆՔԻԶԱՀԱՅԿԱԿԱՆ բանախօսութիւն մը, վաղը Ուր. երեկոյ, Մարտ 4, ժամը 8.30ին, Թուլուզի Քաղաքապետական Դպրոցարանի սրահին մէջ, 1 Rue Lakanal: Պիտի խօսի ընկեր Յարութիւն Տէր Պօղոսեան, նիւթ ունենալով «Թուլուզի հայ գաղութը, ինչպէս հիմնուեցաւ եւ ի՞նչ է իր արդի վիճակը»։ Կը հրաւիրուին Թուլուզի բոլոր հայրենակիցները։

ՑԱՐԴԻՈՂԻ այսօրուան գրական երեկոն, ժամը 9ին, ձօնուած է Գ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան։ Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին։ Կը խօսի Հրանտ Փալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սինէմեան, Դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեանէ։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Ուր. 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին. Կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. Նախկին գրադարանը։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ 7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական լիւլէ գայմաքի, Թուլում պանիրի եւ ճերմակ պանիրի գործիքներ, շինելու արհեստն ալ սորվեցնելով եւ եղած ապրանքը տեղաւորելու դիւրութիւններ եւս ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 ֆրանք զուտ շահ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	121 99
Տոլար,	Dollar	25 56
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ. L. Trq.		12 9[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	114 50
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը Léva		18 65
Տրախմի »	Drachme	31 —
Լիր » »	Lire	11 [illegible]5
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71 [illegible]0
Զուից. »	Frc. Suisse	491 [illegible]0
Լէյ 100 հատը	Ley	15 3[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3020
» II »		1910 —
» III »		1715 —
Թուրքի երկթղ. Lots turcs		160 —

Comptoir Pannen de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	Տարի	Վեց ամիս
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ 1927

4 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 276 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՀՈՒ ՍԱՐՍԱՓԷՆ ՑԵՏՈՅ

Թուրքիոյ մէջ օրուան խնդիրն է՝ անկախութեան դատարաններու ջնջումը։

Լման երկու տարի ահ ու սարսափ տարածելէ եւ անհամար կախաղաններ կանգնելէ յետոյ, հանգստեան կը կոչուին այդ ատեանները։ Բայց կը մնայ եւ կ'երկարաձգուի Անդորրութեան Ամրապնդման օրէնքը, որուն անունով կը կտրէին ու կը կախէին երեք Ալիները։

«Թայմզ»ի Թղթակիցը, որ իբրեւ աւետիս կը հաղորդէր այս լուրը, գիտել կուտայ թէ կարգ մը երեսփոխաններ դժգոհ էին տրուած որոշումէն։ Նոյն իսկ զրոյց կայ թէ դահլիճին անդամներէն գոնէ մէկը պիտի հրաժարի։ Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս որոշման ատեն ալ վճռական դեր կատարած են Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշաները, որոնց թաթին մէջ է այսօրուան Թուրքիոյ ճակատագիրը եւ որոնց կողքին կանգնած է պատերազմական գործավար Ճէվզի փաշան, իր սպայակոյտով եւ բանակով։

Թէ անգլիական թերթին Թղթակիցը եւ թէ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» տրուած որոշումը կը համարեն ապացոյց՝ Թուրքիոյ անդորրութեան ամրացման։ Բայց, կարգ մը երեսփոխաններու դժգոհութիւնը ինքնին կը հերքէ այդ լաւատեսութիւնը։ Անոնք ալ Թունդ քէմալական են եւ հարկաւ բան մը գիտեն որ կը պնդեն երկարաձգել անկախութեան դատարաններու պաշտօնավարութիւնը։

Արտաքին տեսքով, «Ասայիշ պէր քէմալ»ն է որ կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ. բայց ներքնապէս, այդ արիւնազանգ երկիրը միշտ ընդունակ է նոր փոթորիկներու, քանի որ ո՛չ Քիւրտերը վերջնապէս ընկճուած են, ոչ մօլլաներն ու սօֆթաները դարձի եկած, ոչ ալ ընդդիմադիրները սպառած։ Միւս կողմէ տասնեակ հազարաւոր անպաշտօն պաշտօնեաներու եւ սպաներու անօթութիւնը, երկրին չքաւորութիւնը եւ արտաքին սպառնալիքները երբեք նպաստաւոր պարագաներ չեն բարեկարգութեան համար։ «Իզվեստիա», Մոսկուայի պոլշեւիկ պաշտօնաթերթը, քանի մը օր առաջ կը հրատարակէր ճամբորդի մը տպաւորութիւնները Սամսոնէն Տրապզոն, ճիշդ այն բովանդակութեամբ ինչ որ կը պատմեն բոլոր «հակայեղափոխականները», — ամայութիւն, աւեր, տնտեսական քայքայում եւ յուսահատութիւն։ Եւ այս բոլորը՝ Հայերու եւ Յոյներու կոտորումէն կամ աքսորէն յետոյ։ Թուրքերը եղածը քանդեր, կերեր են, առանց տեղը բան մը դնելու կանգ առած է, օրինակ, մետաքսագործութիւնը, որովհետեւ Հայեր չկան որ շերամով զբաղին։ Տրապզոն 70.000 ժողովուրդ կը հաշուէր պատերազմէն առաջ, այսօր՝ հազիւ 30,000 են…։

Եւ ասոնք՝ ծովեզերեայ շրջաններ են, բանուկ եւ բարգաւաճ։ Ասոնց վրայ կարելի է պատկերացնել բուն Անատոլուի՝ ներքին գաւառներու վիճակը։ Թուրք ճամբորդ մը, որ ահագին դժուարութիւններ կրած էր վերջերս, Թուրքիոյ արեւելքէն արեւմուտք, կը պատմէ թէ մարդիկ ամայութենէն կը սարսափին արեւելեան նահանգներուն մէջ, եւ չեն կրնար փողոց ելլել առանց զէնքի կամ ընկերակցի։

Անշուշտ սարսափի եւ ամայութեան, ամլութեան այս պատկերն է որ մղած է օրուան վարիչները՝ քիչ մը թեթեւցնել մթնոլորտը եւ ապահովութիւն ներշնչել թէ ներսը եւ թէ դուրսը։ Անկախութեան ատեաններու եւ կախաղաններու կապոյտ ծանրութեան տակ, ոչ տեղացին առեւտուրի մասին կրնայ մտածել, ոչ ալ օտարը՝ տնտեսական ձեռնարկներ փորձել։ Իսկ պետութիւնը դրամի կարօտ է, իր պաշտօնեաներու թոշակներն ու բանակները կերակրելու համար։ Ո՞վ պիտի վճարէ տուրքերը, քանի որ Հայեր եւ Յոյներ ալ չկան, որպէսզի կաշի քերթել տան։

Անկախութեան դատարաններու ջնջման մէջ դեր ունի, նաեւ, արտաքին սպառնալիքը։

Շռնդալից լուրեր եւ յերիւրանքներ շատ կան, այս միջոցին։ Բայց, չափազանցութիւնները մէկդի դնելով, բոլոր նշաններն ալ կը հաստատեն թէ ուշ-կանուխ փոթորիկ մը պիտի պայթի Թուրքիոյ գլխուն։ Եւ Էնկիւրի, լրջօրէն մտահոգ, պատրաստութիւններ կը տեսնէ։ Արդ, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ քէմալական իշխանութիւնը, չի կրնար անտեսել իրեն դէմ կուտակուած զայրոյթը։ Միայն արեւմտեան (Էնկիւրի) անկախութեան դատարանը 22 ամսուան ընթացքին, 1925 Մարտէն մինչեւ 1926ի վերջը դատի քաշած էր 2351 հոգի, որոնց 946ը պատժուեցան։ Ասոնց 204ը մահուան դատապարտուեցան, 133ը անմիջապէս կախուեցան, իսկ 71ը փախստական են։ Այս տեղեկագիրը իրենք հրատարակեցին. իսկ բոլորովին մութին մէջ կը մնայ Արեւելեան դատարանի գործունէութեան հաշիւը։

Մ. Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշա կը զգան թէ միայն բռնութիւնը բաւական չէ, ամբողջ Թուրք ազգը շարժման մէջ դնելու եւ զօրանոց առաջնորդելու համար։ Պէտք է նաեւ սիրաշահիլ։ Այդպիսի փորձ մը կատարուեցաւ, ընդհ. ներումով եւ աշխատանքով, լեռ քաշուած Քիւրտերը հպատակեցնելու համար. իսկ հիմա երկրորդ քայլ մը կ'առնուի, քէնները մոռցնելու համար։

Ինչ խօսք որ աչքի փոշի է այս ձեռնարկն ալ, որովհետեւ Էնկիւրի, առանց խորհրդարանի, եւ առանց նոյն իսկ Խալք կուսակցութեան ամբողջութիւնը նկատի առնելու, կրնայ ուզած ատենը եւ ուզածին չափ մարդ կախել, միշտ կրթնած Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքին։ Ահ ու սարսափի ձեւն է որ կը փոխուի, ոչ թէ իրականութիւնը։ Եւ եթէ մէկ վայրկեան զգուշութեան կամ թուլութեան այս ճակատին վրայ, անխուսափելի է փլուզումը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԸ

«Ցոլսաբեր» նորէն անդրադառնալով «Կովկասի Ազատագրման կոմիտէ»ի կազմութեան եւ Թուրքիոյ նենգամիտ խաղերուն, դիտել կուտայ.

Ռուսիոյ «բարեկամութիւնը» օգտագործելու համար՝ Էնկիւրին իր կուրծքին վրայ կը խնամէ Հիւսիսի թշնամիներէն այս մէկը եւս՝ Կովկասը ռուսական լուծէն ազատագրել ձգտող անդրկովկասեան երեք ազգերու — Վրացիներու, Թաթարներու եւ Լեռնցիներու — միութիւնը։

. . . Վրացիին համար ծանր է անշուշտ Թուրքին ներկայութիւնը Անդրկովկասի մէջ։

Սակայն անոր համար աւելի ծանր է Ռուսին ներկայութիւնը իր երկրին մէջ։

Ազրպէյճանի Թաթարը չ'ախորժիր անշուշտ Թուրքի տիրապետութենէն իր վրայ։

Սակայն ան ա՛լ աւելի դժբախտ կը զգայ ինքզինք, երբ Ստալինն է Քէմալի փոխարէն։

Այսպէս նաեւ Լեռնցին։

Ահա թէ ինչո՛ւ համայնավար կարմիր դրօշը այս ժողովուրդներու աչքին կը տժգունի քէմալական կարմիր դրօշին առջեւ։

. . . Տարուէ-տարի Անդրկովկասի քաղաքական ընդհանուր քաոսը աւելի սրուչ եւ աւելի յստակ կերպարանք կ'առնէ։

Դէպքէ-դէպք ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները ճամբայ կը գծեն դէպի հին ու դարաւոր թշնամութեանց ընդարձակ հունը։

Առիթէ-առիթ մեզ օղակող ուժերը կուգան ըսելու, որ խաբուսիկ է բռնութեամբ ստեղծուած այն «խաղաղութիւնը», որ այսօր կ'իշխէ մեր հայրենիքին մէջ։

Վա՛յ ուշ արթնցողին։

ԵՂԲԱՅՐ ԲԵԹՂԵՀԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Գրած էինք թէ արբայ Բեթղեհէմ վեցերորդ անգամ ըլլալով պատառ-պատառ ըրած է «լպիրշ» հրատարակութիւնները։ Անոր փոխարէն, երկու երիտասարդներ ալ կրօնական հրատարակութիւններ պատռեցին անցեալները։

Առջի օր, եղբայր Բեթղեհէմ Սէն փողոցէն անցած ատեն, լրագրավաճառի կրպակի մը մօտեցաւ եւ կարգ մը «վրան բաց» հրատարակութիւններ ժողուելով պատռեց։ Լրագրավաճառ կինը շիտակ ոստիկանատուն առաջնորդեց արբան, որ անվախ պատասխանեց թէ պիտի շարունակէ իր խաչակրութիւնը առանց վախնալու օրէնքէն։ Ընդհակառակն, պնդեց թէ օրէնքը իր կողմն է, քանի որ 1926 Մարտ 23ի ոստիկանական հրամանագիր մը կ'արգիլէ «ր եւ է ծանուցում հանրատուներու եւ ժամադրավայրերու համար, իսկ ուրիշ որոշման մը 10 րդ. յօդուածը կ'արգիլէ հրապարակի վրայ ծախել որ եւ է հրատարակութիւն որ հակառակ է «պատշաճութեան եւ բարոյականի»։ «Այն մարդիկը որ կը տպեն եւ կը ցրուեն այդ հրատարակութիւնները, շատ պիտի ցաւէին եթէ զաւնոնք տեսնէին իրենց զաւակներուն ձեռքը։ Բայց հոգ չեն ըներ ուրիշներու զաւակներուն համար։ Մեծ յանցանք մը, մեղք մը կը գործուի եւ ես կ'ուզեմ շտկել զայն»։

ՍԹԱԼԻՆԻ վիճակը յուսահատական է եւ վայրկեանէ վայրկեան մեռնելուն կը սպասուի, կ'ըսէ Մոսկուայէն հեռագիր մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՋՆՋՈՒԵՑԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 28 Թուականով.—

Հանդարտութեան երկար շրջանէ մը վերջ, Էնկիւրի կրկին քաղաքական գործունէութեան կեդրոն մը դարձաւ։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Անկախութեան Ատեաններու ջնջման կառավարական որոշումով նոր գլուխ մը կը բացուի Թուրք յեղափոխութեան պատմութեան մէջ։

Հանրապետութեան Նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա երկար ատենէ ի վեր կը փափաքէր վերջ տալ այն անբնականոն վիճակին, որ կը տիրէր 1925ին Անկախութեան Ատեաններու հաստատուելէն ի վեր։ Երէկ «Խալք» կուսակցութեան վարիչ մարմնի ղռնփակ նիստին մէջ, Քէմալ փաշա յայտնեց իր այս մտադրութիւնը, որ ընդհանուր հաւանութեան արժանացաւ։ Այսօր փոխանակ Ազգային Մեծ Ժողովի՝ գումարուեցաւ Խալք կուսակցութեան լիակատար ժողովը, ուր վարչապետ Ըսմէթ փաշա երկար ճառով մը մանրամասնօրէն բացատրեց այն պատճառները, որոնք մղած էին կառավարութիւնը ստեղծելու երկու Ատեանները, ու պարզեց թէ ի՞նչու կառավարութիւնը հիմա կարելի կը նկատէր ջնջել զանոնք։ Վարչապետը աւելցուց թէ կարգը պահպանելու բացառիկ օրէնքը երկու տարի եւս պիտի երկարաձգուի, ու ժողովը միաձայնութեամբ հաստատեց իր խօսքերը։

Ստոյգ է սակայն թէ կարգ մը երեսփոխաններ չեն կարծեր որ յիշեալ երկու դատարանները լուծելով, կառավարութիւնը խելացի գործ մը կատարած եղաւ, եւ այսօր շատ կը խօսուի թէ այս որոշման հետեւանքով առնուազն դահլիճին անդամներէն մէկը պիտի հրաժարի։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս լուրը չհաստատուեցաւ, սակայն վստահօրէն կարելի է ըսել թէ քաղաքական կացութիւնը «յեղյեղուկ» է։ Զեռնհաս շրջանակներու կարծիքն այն է թէ հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը աւելի շատ կը հակին «Խալք» կուսակցութեան չափաւոր տարրերուն կողմը, ի վնաս ծայրայեղ տարրերուն։

Վերջապէս, նկատի կ'առնեն նաեւ Թուրքիոյ ներքին վարչաձեւին մասին օտարներու կարծիքը։ Երկիրը վարող պատասխանատու անձերը կը փափաքին ցոյց տալ եւրոպական պետութիւններուն թէ Թուրքիա կ'ուզէ նկատուիլ քաղաքակիրթ պետութիւն մը, որ կը ձգտի իր երկիրը պահել խաղաղութեան մէջ՝ զօրաւոր բայց ոչ բռնապետական կառավարութեան մը ձեռքին տակ։

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Մարտ 2 Թուականով.—

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը գրէ թէ Անկախութեան Դատարաններու ջնջումը ցոյց կուտայ կառավարութեան վստահութիւնը ժողովուրդին հանդէպ եւ հանրապետական-յեղափոխական սկզբունքներու վերջնական կայունացումը։ Էնկիւրիի կիսապաշտօն օրկանը կը շեշտէ թէ այս որոշումը դրական պատասխան մըն է այն չարամիտ հաւաստումներուն, որոնց համաձայն իբրեւ թէ յեղափոխութեան ստեղծած վարչաձեւը մենաշնորհն է փոքրիկ խմբակի մը, եւ որ կանգուն կը մնայ շնորհիւ Անկախութեան Դատարաններու սպառնալիքներուն։ Այս որոշումով, առաջին քայլ մը առնուած է դէպի երկրին մէջ բնականոն պայմաններու վերահաստատումը։ Խաղաղութեան եւ հանդարտութեան պահպանման օրէնքն ալ իր ատենին պիտի ջնջուի։

Անատօլուի եզերքները կ'ամրացնեն

Երէկ գրեցինք թէ Թուրքերը իտալական յարձակումէ մը վախնալով, կ'ամրացնեն Անատօլուի եզերքները։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, ամրութիւններ կը շինուին մանաւանդ Սքալա-Նովայի (Եէնի Իսքէլէ) շրջակաները, Իզմիրէն 40 մղոն դէպի հարաւ, համանուն ծոցին վրայ, Եփեսոսի աւերակներուն մօտ, Սամոս կղզիին դիմաց։

Թուրքօ-ռուս առեւտրական դաշնագիրը

Էնկիւրիէն Մարտ 2 Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքօ-ռուս առեւտրական դաշնագրի մը կնքումին համար երկար ատենէ ի վեր շարունակուող բանակցութիւնները վերջացած են։ Դաշնագրին վերջնական խմբագրութիւնը պիտի կատարուի Չորեքշաբթի կամ Շաբաթ։ Բոլոր կէտերուն վրայ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է։

Նոյնպէս համաձայնութիւն գոյացած է բնակութեան դաշնագիր մը կնքելու համար։

Ռուս պատուիրակները հրաժարած են երկու երկիրներու միջեւ առեւտուրը «պետականացնելու» իրենց մարքսիստական պահանջներէն։ Անոր փոխարէն կը պնդեն որ դիւանագիտական առանձնաշնորհումներ տրուին Խորհրդային միութեան արտաքին առեւտուրի պատուիրակութեան, որուն կեդրոնն է Պոլիս։

Իտալիա եւ Հունգարիա

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն Պուտափեշտի իտալական դեսպանին հետ կարգադրած է իր դէպի Հռոմ մտադրուած

(Լուրերու յարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՃԵՊԸՆԹԱՑ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ

Խորհրդային դրախտին մէջ, հակառակ որ գրասենեակային աշխատութիւններու դանդաղութիւնը ծայր աստիճանի հասած է, ճեպընթաց արագութեամբ կը տրուին ամուսնալուծման որոշումները։ Կարելի է գուշակել որ ամուսնութիւններն ալ նոյն արագութեամբ կը կատարուին հոն։ Խորհրդային օրէնքներու համաձայն, ամուսնալուծման համար փաստի, վկայի պէտք չկայ։ Երբ ամուսնացած կողմերէն մէկը փափաք յայտնէ, միւս կողմին հաւանութիւնը կարեւորութիւն չունի։ Անմիջապէս ամուսնալուծում։ Յունուար 8ին երկու վայրկեանի մէջ ամուսնալուծում շնորհուեցաւ։ Հակառակ այս արագութեան, գրասենեակներու առջեւ ամուսնալուծում պահանջողները պոչ բռնած կը սպասեն։ Գրասենեակներու գրագիրներուն թիւը կրկնապատկուած է, աւելի քան ճեպընթաց արագութեամբ ամուսնալուծում շնորհելու համար փափաքողներուն, որոնք անհամբեր կը սպասեն ուրիշ նոր ամուսնութիւն մը կնքելու համար։

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում, խորհրդային դրախտին մէջ, երախայի խաղ է։

Կրասնայա Կազէթա, խորհրդային թերթը, չի ծածկեր այս պարագան։ Ամուսնալուծումի համաճարակ ամէն կողմ. հայրը, քոյրը, ընտանիքով կը վազեն ամուսնալուծման գրասենեակ։ Կան որ, պատահաբար ընկերացած ըլլալով ամուսնալուծում պահանջող ընկերոջ մը, փափաք կ'ունենան ամուսնալուծումի։ Կան երիտասարդներ, որոնք ամուսնալուծումի գրասենեակէն ելլելով, կը վազեն ուրիշ գրասենեակ մը, ամուսնութեան խնդրանք մը ստորագրելու համար։ Ծերերն ալ հոն են։ Նոր կնիկ կ'ուզեն, ու պառաւները՝, որ նոր էրիկ կ'ուզեն։ Ամուսնութեան «ֆօքսթրօթ»ն է։

Ընտանիք չէ մնացած այլեւս Ռուսիոյ մէջ։

ԿՌԻՒ ՀԱԼԷՊԻ ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Ագշամի ստացած մէկ հեռագիրին համաձայն, Փետրուար 26ին Հալէպի կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ ծագած վէճի մը պատճառով, ժողովուրդը երկու մասի բաժնուած եւ կռուած են։ Կարեւոր թիւով վիրաւորներ կան։ Եկեղեցիին մէջ ամէն բան տակն ու վրայ եղած է. նստարանները եւ ապակիները ջարդուփշուր եղած են։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ

Մէրսինի, Տարսոնի, Ատանայի եւ Տէօրթ Եօլի մէջ նարինջի եւ մանտարինի բերքը այնքան առատ է որ երկաթուղիները անբաւական են Պոլիս փոխադրելու համար։ Այս պատճառով երկաթուղիի ընկերութիւնը որոշած է նոր ժամանակացոյցով մը յաւելուածական շոգեկառքեր տրամադրել վաճառականներուն։

ԻՏԱԼԱՑԻ հռչակաւոր պատմաբան Գ. Ֆէրրէրօ, որ Ամերիկա պիտի երթար շարք մը փիլիսոփայական դասախօսութիւններ տալու, արգելքի հանդիպեցաւ իտալական կառավարութեան կողմէ։ Ինք իսկ հաղորդելով այս լուրը, կը յայտնէ թէ «գերի է Իտալիոյ մէջ»։ Ֆաշիստ մամուլը սաստիկ վայրացած է Ֆէրրէրօյի արտայայտութեան համար։

.˙. Յաղանդաւոր հրապարակագիր Սիլվէստրի որ փորձած էր Իտալիայէն Զուիցերիա անցնիլ, կղզի մը աքսորուեցաւ հինգ տարի պայմանաժամով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

I. ՕՂԱԿԻ ՄԷՋ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հայաստանցի ճայրենակից մը, որ վերջերս մեկնած է Երեւանէն, յատկապէս «Յառաջ»ի ճամար գրի առած է ներկայ յօդուածաշարքը.—

Խորհրդային Հայաստանը կը բռնէ 35,900 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն 910,000 բնակչութեամբ, որ ըստ ազգութեանց հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—Հայեր՝ 782,600, ատրպէճանեան թուրքեր՝ 89 հազար 200, Ռուսեր՝ 21,800, զանազան՝ 16,400 հոգի։

Ներկայ Հայաստանի մասին լրիւ գաղափար տալու, համար տանք և միւս հանրապետութեանց տարածութեան եւ բնակչութեան թիւերը.— Ատրպէճան կը բռնէ 84,963 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն, 2,016,400 բնակչութեամբ, բաժնուած հետեւեալ ազգութեանց.—

Ատրպէճանեան թուրքեր՝ 1 միլիոն 129,150 հոգի, Հայեր՝ 272,200, Վրացիներ՝ 14,150, Ռուսեր՝ 141,150, զանազան՝ 459,750 հոգի։ Վրաստան ունի 71,619 քառակուսի քիլոմեդր հող եւ 2,479,800 բնակչութիւն։ Ազգութիւններու համեմատութիւնն է.— Վրացիներ՝ 1 միլիոն 688,750 հոգի, Հայեր՝ 297,550, Ռուսեր՝ 89,300, ատրպէճանեան թուրքեր՝ 81,800, զանազան՝ 322,400 հոգի։ (Այս տեղեկութիւնները քաղուած են Վ. Խուտադովի «Այսրկովկաս» գիրքէն, տպուած Մոսկուա, 1926ին)։

Բնակչութեան եւ տարածութեան մասին յառաջ բերուած վիճակագրական տեղեկութիւնները պահպանելով հանդերձ Այսրկովկասեան հանրապետութիւններու երկու գլխաւոր ազգութեանց թուական, մօտաւոր համեմատութիւնը, Հայերու մասին հինգած են եւ փոփոխուած, ուրեմն վիճելի են։ Փոփոխուած են, որովհետեւ Վրաստանի եւ Ատրպէճանի «եղբայրական» կառավարութիւններն ամէն կերպ կ'աշխատին Հայերու թիւը որքան կարելի նուազ ներկայացնել իրենց սահմաններուն մէջ, շատ որոշ նպատակներով։ Հայաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերու թիւը նոյնպէս կասկածելի է եւ վիճելի։ Խորհրդային տեղեկութիւններուն դժուար է հաւատալ. ամէն մէկ պաշտօնական սօկան, ամէն մէկ հիմնարկութիւն Հայաստանի բնակչութեան եւ մանաւանդ պէս այնտեղ գտնուող Հայերու մասինունի իր թուական տուեալներն ու տեղեկութիւնները, այնպէս որ անոնք փոխադարձաբար կը հակասեն իրարու։

Այսպէս թէ այնպէս, բնակչութեան կողմէ Հայաստանի վիճակը յարաճուն է, իսկ հողային տեսակէտով՝ կայուն։ Բնակչութիւնը կ'աճի աստղիկական չափերով (այդ մասին իր կարգին). երկիր կը մտնէ հողազուրկ գաղթականութիւն, — բան մը որ չկայ հարեւան հանրապետութիւններուն մէջ — բայց վիճակը մինչ ալ կը մնայ նախկինը, status quo: Եւ դեռ աւելին, ամէն տարի իր սրտատուկոնները կը քշուին «եղբայրական» Ատրպէճանի հարիւր հազարաւոր անասունները եւ բերրի հովիտներուն մէջ կը տեղաւորուին տասնեակ հազարաւոր թուրք-թաթար գաղթականներ։ Տակաւին Հայաստանի սահմաններէն դուրս կը մնան Շարուր-Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, Տաշիրը, Գանձակը, Սուրմալուն (չենք յիշեր Կարսն ու Տաճկահայաստանը)։ Եւ այդ բոլորը անոր համար, որպէս զի Հայաստանի վարիչներն ապացուցանեն թէ իրենք հետեւողական մարքսիստներ են, թէ իրենք գործնականին մէջ կրնան հայ ժողովուրդի շահերը զոհել յեղափոխական նպատակներու։ Այո՛, մարքսիզմը, կամ աւելի շատ՝ Լենինիզմը հայ կոմունիստները կը գործադրեն Հայաստանի մէջ. մարդանքներ կը կատարեն անոնք եւ հայ ժողովուրդի վրայով կը քալեն դէպի «համաշխարհային յեղափոխութիւն»։ Եւ ոչ միայն իրենք կը քալեն, այլ եւ իրենց ետեւէն կը քաշեն թուրք-թաթար, վրացի եւ ռուս ընկերները։

Այս պայմաններուն մէջ, յուսալ թէ հայ կոմունիստները եւ ընդհանրապէս կոմունիստները երբ եւէ կը լուծեն Հայաստանի սահմաններու խնդիրը, հայ ժողովուրդին հնարաւորութիւն կուտան իր հայրենի օջախին մէջ հանգստացնել գլուխը, մէկ խօսքով Հայաստանը հայ երկիր դարձնել, —պարզամտութիւն է, տգիտութիւն՝ Այսրկովկասեան ու Հայաստանեան պայմաններուն մասին։ Փոխանակ վերաքննութեան ենթարկել տալու երկրի հողային եւ բնակչութեան խնդիրները, փոխանակ թեթեւցնելու զանոնք, հայ կոմունիստներն իրենք են որ կը բարդացնեն, կը դժուարացնեն ու հետզհետէ անհնարին կը դարձնեն անոնց բարենպաստ լուծումը։

Թուրք-թաթարները խաղաղութեամբ եւ աստիճանաբար կը նուաճեն Հայաստանը։ Դաբալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են թուրքեր, Միլլի Դարայի, Վէդիի եւ Զերմանիսի ձորերը անոնց ձեռքն են. Արաքսի ափի երկայնութեամբ ձգուած են թրքական գիւղեր։ Հրազդանի շրջանէն մինչեւ Չիլախանլու, Ղափարլու, Շիխլար, Քիւլիւքվէդի ու Արազդայեան, մէկ մէկ ապահով թաքստոցներ են ու հանգրուաններ՝ Ատրպէճանեան ու քէմալական գործակալներու եւ օր մըն ալ պիտի ծառայեն իբրեւ ռազմական կէտեր, վճռական նշանակութեամբ։ Միւս կողմէ, արդի Հայաստանի միջոցները լեռնային Ղարաբաղի բանալին Ատրպէճանին անկելով իր ձեռքը՝ կ'աշխատի փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ, եւ իրեն համար բաց պահել ամէն դուռ։ Լեռնային Ղարաբաղը Ատրպէյճանցիներու եւ հայ կոմունիստներու ձեռքով հետզհետէ կը վերածուի մէկ կղզիի՝ ամէն կողմէ շրջապատուած թուրք-թաթար ցեղերով։ Այդ նպատակին համար «հանրապետութիւն» է շնորհած, անշուշտ Ատրպէճանի թեւարկութեան տակ — ի՛ւ, Բրիտանիային, որու ժողովուրդը բնաւ հազարը չանցնիր։

Գանձակի լեռնային հայկական շրջանի մինչեւ նոյնպէս անջրպետ է ստեղծուած, ի հարկէ թուրք-թաթարներով։ Բորչալուի, Տաշիրի շրջաններու հայութիւնը կամաց կամաց կը կորսնցնէ իր գերակշիռ մասը։ Այդ շրջաններուն մէջ, հետեւողականօրէն եւ յամառութեամբ վրաց կառավարութիւնը կը տեղաւորէ Վրացիներ, որոնք ճիշտ նոյն յարաբերութեան մէջ են Հայերու հանդէպ, ինչպէս թուրքերը Հայերու հանդէպ,— յայտարձակ առանձնաշնորհեալ վիճակի մը մէկ տարրի եւ ամէն տեսակ սահմանափակումներ ու ճնշումներ միւս տարրին համար։

Այս բոլորին վրայ եթէ աւելցնենք Մալականներու վերահաստատումը նախկին ցարական կառավարութեան ժամանակ բնակեցուած հողամասերու ու գիւղերու մէջ, Շարուր-Նախիջեւանի «հանրապետութեան» մէջ հայ տարրի աստիճանական չէզոքացումն ու մաքրագործումը, այնտեղ հաստատուող թուրք-թաթարներու երկրաչափական յառաջատուական բարգաւաճումը Ատրպէճանեան ու քէմալական գործակալներու ներխուժումն ու Հայաստանի դէմ սարքուած դաւերը, նախապատրաստելն ու գինելը, իրաւունք կ'ունենանք պնդելու, որ հայ պոլշեւիկները հազիւ թէ կը հետաքրքրուին Հայաստանի ապահովութեան, վերածնութեան, եւ զարգացման հոգերով։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ.

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ԵՒ ՕՄԱՐ - ԽԱՅԵԱՄ

(Օմար-Խայեամի նորագիւտ ձեռագրի առթիւ)

Թեհրանի հայ եւ պարսիկ թերթերը կը հաղորդեն, որ 1926 հոկտեմբերի սկիզբը Հնդկաստանի Կալաչի քաղաքին մէջ գտնուած են՝ պարսիկ մեծանուն բանաստեղծ-փիլիսոփայ Օմար-Խայեամի բանաստեղծական քառեակներու մինչեւ այժմ անծանօթ ձեռագիրները։

Թերթերը նոյնիսկ կը պնդեն որ այդ քառեակները հեղինակին՝ Օմար-Խայեամի ձեռքով գրուած հարազատ օրինակն է—ինքնաձեռագիր, որ գտնուած է հետեւեալ պարագաներու տակ—

Հնդկաստանի Սինդհ նահանգի Սէհվան կոչուած վայրի մը մէջ, մշակները շինութեան մը հիմքերը փորելու ժամանակ, հողին տակէն յանկարծ կը յայտնուի արոյրէ արկղ մը, որուն մէջ աճա տեղաւորուած էին Օմար-Խայեամի բանաստեղծութեանց ինքնաձեռագիր թերթերը (հաւանաբար ժողովածու մը):

Օմար-Խայեամը իր թափառումներու ժամանակ (Հնդկաստան) երբ հասեր է Սինդհ նահանգը այստեղ ալ գրած է յիշեալ քառեակները, որոնց մէջ ակնարկներ կան «Սեւաչյա իշխանի մը մասին»։

Օմար-Խայեամը, պարսիկ հռչակաւոր բանաստեղծը, ծնած է 1062ին եւ մեռած 1124ին, ուրեմն 62 տարեկան գերեզման իջած է, այն մարդը, որ երկինքի եւ հանդերձեալ կեանքի մասին ո՛չ մէկ ազնուորութիւն ցոյց տուած է իր քառեակներուն մէջ։ Ընդ արեւելքի յատուկ վառ ու գունագեղ տաղանդը սքանչելի եւ գեղեցիկ կերպով կցած է ստեղծել քառեակներ, որոնք կը բանաձեւեն գովքը գեղեցկուհիներու, կարմիր գինիին եւ կեանքի առօրեայ, առարկայական վայելքներու։ Այն ինչ որ երկնային, անհրաժեշտ եւ կամ մահուընէ յետոյ ակնարկուած գրախտի կամ հանդերձեալ կեանքի երեւակայական պարունակներուն կը վերաբերին, այդ բոլորը անտեսուած են Օմար-Խայեամի կողմէ, որ երգած եւ ապրած է իրական եւ հասարակ մահկանացուներուն կեանքը — իր բոլոր քաղցրութիւններով ու դառնութիւններով։ Այս է պատճառը որ այսօր համաշխարհային գրականութեան մէջ անգամ Օմար Խայեամը իր երգած եւ ապրած իրական աշխարհիկ կեանքի քառեակներով փայլած տեղ մը կը գրաւէ, իբրեւ բանաստեղծ եւ մանաւանդ իբրեւ իրապաշտ բանաստեղծ—համով անկեղծ, արտայի եւ ժամանակի ու միջավայրի հարազատ արտայայտիչը։

Օմար-Խայեամի իբրեւ հակապատկերը, հայ գրականութեան մէջ ունինք մենք համաւրեղ քերթող եւ գրչի սքանչելի հեղինակ Գրիգոր Նարեկացին, որ ծնաւ Վասպուրականի Ռշտունեաց գաւառին մէջ, 951ին եւ մեռաւ 1003ին, 52 տարեկան։ Նարեկացին մահէն 60 տարի յետոյ ծնած է Օմար-Խայեամը։

Նարեկացին առանձնացաւ Վանի ծովակի հարաւակողմը, Ռշտունեաց երկիրը եւ իր ինք քարափոր խցիկ-մենարանին մէջ «Զայն հառաչանաց հեծութեան սրտի» յերկինս եւ առ Աստուած առաքելով «ի խորոց սրտի» երկնեց եւ ստեղծագործեց իր հրաշակերտ «Մատեան ողբերգութեան»ը, ուր աշխարհիկ եւ երկրային կեանքը, սէրն ու գինին, կինն ու հաճոյքը եւ առօրեայ վայելքը ամբողջովին ոչնչութեան եւ մահուի վերածուած են։ Այն ինչ որ երկրային է, աշխարհիկ, մարդկային —այդ բոլորը կը ցնդին կ'ոչնչանան Արարչի եւ Երկնքի առջեւ։ Ամէն ինչ պէտք է յուսալ երկինքէն, ձգտիլ դէպի հանդերձեալ կեանքը, անէանալ, մոռանալ եւ ուրանալ աշխարհը, որ ծով եւ բաղում մեղքերու հաւաքարան եւ ընդունարան է. Մարդկային մեղքերը ծովի աւազի եւ երկինքի աստղերու չափ շատ են, հետեւաբար եւ մարդ արարածը պիտի խարազանէ իր անձը, մոռնայ երկիրը եւ իր աչքերը երկինքին յառէ։

Ահա Նարեկացիի հաւատամքը, կեանքի հաճոյքը եւ իմաստը, որուն սակայն հակադիր կը հանդիսանայ պարսկական անապատներու մէջ թափառող Օմար-Խայեամը։

Նարեկացի — Մարդը՝ երկինքի եւ յաւիտենական ու հանդերձեալ կեանքի ուղիները հարթող, անվերջ հոգիի տառապանք, միշտ ձգտում՝ բայց անհաս։

Օմար-Խայեամ — Մարդը՝ երկրի աշխարհիկ կեանքի, սիրուհիներու, գինիի եւ առօրեայ վայելքները փառաբանող։ Երկինքն ու յաւիտենականութիւնը ոչինչ են։ Ամէն ինչ՝ մարդկային այս կարճատեւ կեանքի մէջ կ'ամփոփուի, հետեւաբար եւ «կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրա՛խ լեր»։

Քրիստոնեայ Հայաստանի հանճարեղ զաւակն էր Նարեկացին, որ կը կերտէր մարդկային, աշխարհիկ մեղքերու, հոգեկան տառապանքներու, անհաս յոյսերու եւ ձգտումներու իր սքանչելի կոթողը — «Մատեան Ողբերգութեան»ը։

Նախկին արեւապաշտ Իրանի նոյնքան հանճարեղ զաւակն էր Օմար-Խայեամը, որ իր քառեակներէն կը հիւսէր, կը կոփէր, մարմար քարեր կը տաշէր եւ այդ բոլորը մէկտեղ բերելով կը կերտէր աշխարհիկ վայելքներու, սիրոյ եւ գինիի հրաշագեղ շէնքը, որու կըտուրին կը անկէր սպիտակ գլուղը վրան այս սեւ մակագրութիւնը — «Ոչինչ են երկինքն ու յաւիտենականութիւնը։ Ամենայն ինչ երկիրն է, երկի՛ր եւ մի՛շտ երկիր»։

Նարեկացիի հոգին երկինքէն կը դիտէր Օմար-Խայեամի աշխարհիկ կեանքը եւ իր «Զայն հառաչանաց հեծութեան սրտի, ողբոց աղաղակին» առ Աստուած վերընծայելով կաղաղակէր — «Ամենայն ինչ երկի՛նքն է, երկի՛նք եւ մի՛շտ երկինք»։

ՀԱԵԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

Թաւրիզ

ՈՎ ԿԸ ՎՃԱՐԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

«Յէյլի Թէլէկրաֆ»ի փարիզի թղթակիցը կը գրէ. «Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ կը գանգատի թէ նիւթական նեղ դրութեան մէջ կը գտնուի, ինչպէս կ'ըլլայ որ պրոպագանդի համար շռայլօրէն կը ծախսէ, մինչ կառավարութիւնն անգամ պատի թռուցիկներուն համար այնքան ծախքեր ընելէ կը քաշուի։»

Ու կ'աւելցնէ «Ընդպատճառ մէկը կայ որ այս դրամները կը վճարէ։ Հետզհետէ կը շատնան կասկածները թէ վճարողները ֆրանսայի բանւորները չեն»։

«Մաթէն» աւելի երկարօրէն կը գրաղի այս խնդրով։ Պոլշեւիկներու տեղական թերթն ալ կ'արտատպէ այս գրութիւնները, հեգնական ձեւով, առանց կարենալ ցոյց տալու թերթին եւ կուսակցութեան իսկական աղբիւրները։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՋԱԽԵՏԸ

Ճիշդ ութ ամիս է, անցեալ Յունիսէն իվեր Մարսիլիոյ եւ շրջականներու հոգեւոր հովիւը, ու «Ժամանակաւոր» նշանակովի, առպօրէն «վարչ. խորհուրդ»ը՝ ընտրութիւն կը խաղան։ Ընտրութիւն խաղալն անգամ շնորհ մըն է որ ամէն մարդու կամ մարմինի տրուած չէ։ Մարսիլիոյ երանելի ազնները եւ հովիւը այնքան անշնորհ խաղացին որ, ալ համբերութեան ամէն բաժակ լեցուած՝ ժողովրդական զայրոյթը պոռթկաց եւ իր կամքը արտայայտեց միթինկով (13 փետր.)։

Հոգեւոր հովիւը՝ ընտրական զաւեշտի առաջին արարները յաջող կամ անյաջող, ժողովուրդի սեռն անտարբերութեան մէջ երկար փորձելէ յետոյ, միթինկէն անմիջապէս յետոյ (14 փետր.) փորձեց խաղալ անոր վերջին արարուածը՝ այս անգամ երեւան բերելով որոշ ճարպիկութիւն եւ միամիտներու յոյս ներշնչելով։ Եւ 1927 փետրուար 14ին, 811 թուակիր նամակով մը կազմեց «Ընտրական յանձնաժողով»ը, հինգ հոգիէ, 4ը անկուսակցական, մէկը Հօկի անդամ։

Մինչեւ փետր. 1 ֆը՝ ընտրութիւններու ձգձգման, թէէ՛րդ միակ, գոնէ գլխաւոր ու հաստրակութեան ծանօթ պատճառը այն էր որ հոգեւոր հովիւը, հակառակ իր գիշերաջան ջանքերուն, չէր յաջողեր գտնել հինգ հոգի որոնք յանձն առնէին մտնել ընտրական յանձնաժողովին մէջ։ Օրինաւոր ամէն դիմումի, տրտունջի, բողոքի առջեւ Պիզարոսի պէս ձեռքերը լուանալով կը պատասխանէր. «Ես վճռած եմ կատարել ընտրութիւնները, ինչ ընեմ որ այդ պաշտօնը ընդունողներ չկան»։

Շատ բարի, թէեւ լուրջ քննութեան չդիմացող, բայց չքմեղանք մըն էր այս։

Ժողովրդական նախաձեռնութիւնը արթննալուն պէս, հոգեւոր հովիւը յաջողեցաւ կազմել ընտրական յանձնաժողովը, եւ անոր կազմութիւնը անմիջապէս յայտարարուեցաւ տեղական թերթին մէջ, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց»։ Կ'ուզէին ըսել թէ՛ Առաջնորդարանը ուղղամտօրէն փարած է ընտրական գործին. ալ ինչ հարկ որ Գ. Օ. կոմիտէն գաղթ. ընդհ. ժողով հրաւիրէ, ընտրութիւններ կատարելու գործը ստանձնէ։

Այս անգամ եւս, եւ աւելորդ անգամ մըն ալ, առաջնորդարանի ուղղամտութիւնը չդիմացաւ փորձաքարի։ Ութը-տասը օրը բաւական եղաւ որ կեղծիքի, ընտրական զաւեշտի վերջին վարագոյրը պատռի, բեմին վրայ մինակ եւ դիմակազուրկ թողնելով հռչակաւոր «Նշանակովի»ն (վարչ. խորհուրդը) եւ անոր «Նշանակովի»ն (հոգեւոր հովիւը)։ Ինչ է այդ փորձաքարը։

— Նորակազմ «Ընտրական յանձնաժողով»ը կ'որոշէ ազգային տուրքի սակը իջեցնել նոյն ազգային, նկատի առնելով տնտեսական տագնապը, ժողովրդական միահամուռ պահանջը, ու նաեւ այդ սակը պատշաճեցնելու խնդիրը այլ շրջաններու ընդունած նուազագոյն սակին (օրինակ Լիոնի եւայլն), այսինքն տարեկան 24 ֆրանք։ Ընտրական յանձնաժողովը նոյն հիմերով (տագնապ) ու իր գործը չբարդացնելու եւ ընտրութիւններու արագ ընթացք տալու համար (քաջատեղեակ ժողովրդական տրամադրութիւններուն) կ'որոշէ 1926ի յետնեալ տուրքերը չեղեալ համարել եւ գանձել միայն առաջին վեցամսեան։ Համաժողովական կարգադրութիւն։ Այս բացառիկ տագնապին պահանջել նախկին (30 ֆրանք), պահանջել առաջին վեցամսեան ֆրանք. երկուքը միասին միայն աշխատաւորութիւն բաւարարել պիտի նշանակէ եւ ծիծաղելի պիտի ըլլայ կողմէն ապուր բաժնել գին, միւս կողմէ գրամ անկէ։ Ցեռո՛ Նորակազմ կան յանձնաժողովը ունի չպահանջելու նախկին քերը։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ Նորգարանը նախկին կան դասով, քարտուղար գանձեր այդ գումարը, պարտքը եթէ մէկ կողմէն ցոյց է ժողովուրդի վճարելու կարողութեան, միւս կողմէն է առաջնորդարանի թեան, քանի որ չէ կցած նախկին գանձումները նոնաւորապէս։ Ու 14 փետր. կազմուած ո եւ է մարմին տուող չէ ուրիշներու թեան գինը վճարել։

Սակայն թաքուն միտ այլ ինչ է, եթէ ոչ խոչընդոտ ստեղծել, ընտրութիւնները տարել. եւ ստեղծել պատճառներ՝ իրենց քաղաքականութեան։

Ընտրական յանձնաժողով ներկայանայ վարչային հուրքին եւ պատճառաբանական հիմերով կը յայտնէ թէ՝ ինք նախկին պարտքերը խառնուիր եւ տարեկան 24 հաշուով 1927ի առաջին ցամսեան վճարող ամէն հոնակից կը ստանայ ընտրելու ընտրուելու իրաւունք։

Փոթորիկը կը պայթի Վարչ. խորհուրդը վար կ'առնէ թափանցիկ դիմակը. ու շատ արտառոց կարծիքներ կը ժողովուրդի մասին խորհ անդամներէն մէկը, մանաւանդ յանդգնութիւնը կ'ունենայ լու որ ով որ իր վճարելի չէ բերելու, իրաւունք չունի աշխարհական գործերուն խառնուելու. քիչ բողներուն շատ շատ կարելի բաւէ տալու իրաւունք իսկ ստանալ ու ընտրուիլ։ Այդ մարդուն այս եւ ուրիշ տառոց մօտքերուն վրայ իր պաշտպանողական ընկերներ խնդան, բայց կը մնան հայն ու միաձայն սակը պետականացնելու որոշումը։ Ուրիշ պարտիկ մը (Վարչ. անդամներէն) կ'ըսէ.— եթէ վճարեր մենք ալ ընտրել չենք կատարեր, այսպէս արդէն ու կը շարունակենք։

Երկուքին տեսակէտները մօտենար իրարու. եւ ընտրական յանձնաժողովը իբրեւ փորձ, կը վճռէ վերջ կամ կացութիւն. պատուիրակի իրաւունքով, եթէ վերջինն ալ ներուն կողմը բռնել, ընտրական յանձնաժողովը հանրութեան տի առաջ իր հրաժարականը յայտնելով իրենց հրաժարական բոլոր մանրամասնութիւններ եթէ կաթող. պատուիրակը անկեղծ է ընտրութիւններ տարել տալու իր հրահանգին մէջ, կասկած չկայ որ պիտի տայ ընտրական յանձնաժողովին։ Այլապէս գործը մտնէ նոր անելի մէջ, ու ժողովուրդը նոր յուզումներու մատնուի։

Այսպէսով Մարսիլիոյ ընտրական զաւեշտը կարելի է համարել։

Այսպէսով նաեւ

կ'ըլլայ հոգեւոր հովիւին անձպարտութիւնը՝ ու կրկին ժողովուրդին հայ կղ. միութիւններուն, քաղաքական կուսակցութիւններուն (Դաշնակցութիւն, Հնչակեան) եւ ատոնցմէ դուրս պարկեշտ ու բարեխիղճ մարդոց ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Գ. Օ կոմիտէին վրայ։ Այս բոլոր օրգանները կարելիութիւն ունին գաղութը վերակազմելու, եւ քաոսին վերջ տալու։

Անկէ յետոյ շատ դիւրին է ասելիք կեղծ ու անտեղ դերասաններուն։

ՇՐՋԻԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ԲԺԻՇԿ Կ'ՈՒԶԵՆ.— Լոռի-Փամբակի ամբողջ գաւառին հիւանդանոցներուն եւ բուժարաններուն համար անհրաժեշտ են 8 բժիշկ, 3 մանկաբարձուհի, 2 քոյր, 2 օգնական։ Կարգ մը բուժարաններ վարիչ չունին։ Սրբուած է պիւտճէն, սակայն բժիշկները կը պակսին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՈՒՏՔՆ ՈՒ ԵԼՔԸ.— Յունուարի ընթացքին Երեւան մտած են 528 հոգի, 359ը՝ այր, 169ը՝ կին։ Իսկ քաղաքէն մեկնած են՝ 302 հոգի, 243ը՝ այր, 53ը՝ կին։

ՀԱՅ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՆԵՐԸ.— Ալեքսանդրապոլի մանկաբարձական դասընթացքներէն այս տարի շրջանաւարտ եղած են 10 հոգի։ Առաջին կարգին մէջ կան 35, երկրորդին մէջ՝ 15։ Այս վերջիններն ալ պիտի աւարտեն շրջանը Նոյեմբերի վերջերը։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ.— Պետական հրատարակչականը պիտի ունենայ երաժշտական հատուած մը, անդամակցութեամբ՝ Սպենդիարեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի, Ղորղանեանի եւ Մելիքեանի։ Այս հատուածին նպատակն է հրատարակել բոլոր երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները։

ԴԷՊԻ ՕՏԱՐԱՑՈՒՄ

Քորտոպայէն (Արժանթին) կը գրեն «Հայրենիք»ին.

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս հայութիւնը հսկայաքայլ դէպի օտարացում եւ այլասերում կը դիմէ։ Անկէ առաջ գրած մեր մէկ յօդուածով յիշած էինք հոս ծնած պզտիկներուն բոլորովին օտար լեզուով արտայայտուիլը եւ անոնցմէ գրեթէ խիստ շատերուն բոլորովին հայերէն լեզուին անտեղեակ ըլլալը։ Շատեր իրենց ծնողքը «Թրքօ» ածականով մակդիրով կը վարկաբեկեն, եւ դեռ կան յիմար ծնողներ, որ անոնց այս արարքին խնդումով կը պատասխանեն կարծես քաջալերելու համար պզտիկը, որ մօտիկ ապագային արհամարհելով ծնողք, ընտանեկան սրբութիւն եւ ազգային ամէն նուիրականութիւն, կատարեալ տաճիկ մը դառնայ։

Այս երկրի քաղաքակրթութիւնը այնքա՞ն զարգացած չըլլալով տեղացի պզտիկներն ալ որոշ կրթութենէ զուրկ են, եւ բնաւ չեն տարբերիր Անատոլուցի լեռնաբնակ քիւրտերու պզտիկներէն բառին բովանդակ իմաստով փողոցի լակոտներ են։ Միջավայրը մարդուս մտաւո՞ր եւ ֆիզիքական զարգացումին գլխաւոր ազդակներէն մէկն է, ըսուած է։ Այս կարգի յետամնաց միջավայրի մը մէջ ի՞նչ կրնայ օգտուիլ՝ Հայաստանի զանազան գաւառներէն ու գիւղերէն հոս հաստատուած հայութիւնը, եւ ի՞նչ օգուտ կրնայ տալ իր գաւակին։

ԱՆՏԻՊ ՀԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը օր առաջ Թորինոյի մատենադարանապետը գտաւ հին երաժշտական անտիպ կտորներ, որոնց մասին լուսաբանութիւններ չեն տրուիր մինչեւ որ քննութիւնները աւարտին։ Կառավարութիւնը ձեռագիրները յանձնած է մասնագէտներու, ուսումնելու համար վաւերականութիւնը։ Երաժշտութեան պատմութեան փրոֆէսէօրներէն Տօքթոր Ալպէրթօ Ճէնթիլէ կը յայտարարէ թէ «16րդ, 17րդ, եւ 18րդ դարերու երաժշտութեան վերաբերեալ ձեռագիրները 95 հատ են։ 16րդ դարու երաժշտութեան վերաբերեալ կտորներուն մէջ կան միաձայն երգի եղանակներ, վինի (luth) համար պատրաստուած նօթաներ։ Անհրաժեշտ է ձայնափոխել զանոնք, որպէսզի կարելի դառնայ ընթերցումը։ Վիվալտիի օփէրաները քննելով, կարելի պիտի ըլլայ լուսաբանել անոր ազդեցութիւնը, զոր կրած է նշանաւոր Պախը Վիվալտիէն։ Գտնուած կտորներուն մէջ կան Վիվալտիի 11 օփէրաները, բոլորն ալ, բացի մէկէն, անծանօթ էին մեզի։ Կայ նաեւ Ստրատէլլայի մէկ օփէրան, որ հիացում կը պատճառէ։ Կայ կտոր մըն ալ Թրաէթթայէն։ Հայտընի եւ Հասսէի գործերէն գտնուած են հրաշալի ձեռագիրներ»։

Փրոֆէսէօրը կը կարծէ թէ այս ամբողջ ձեռագիր հին գործերուն ուսումնասիրութեան համար անհրաժեշտ է քանի մը ամիս։ Բաւական լոյս պիտի սփռեն անոնք երաժշտական պատմութեան կարգ մը խնդիրներու մասին։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸՆ ԱԼ...— Ո՞վ պիտի տօնէ լուցկիին ծարիւրամեակը։ Հարիւր տարի առաջ էր, 1826ին, երբ աքեթին եւ կայծքարին յաջորդեց լուցկին։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԼՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՏԼՍԻՆ.— Շատ խեղճ է մեր մանկապարտէզ-դպրոցին վիճակը։ Գալաքեան եպսկ. խոստացած դրամը մինչեւ հիմա վճարած չէ, անելի մը մատնելով օրիորդը։ Աշակերտներուն ամսականներէն գոյացած դրամով հազիւ կ'ապրուի, իսկ դպրոցին պէտքերուն համար ոչինչ կայ։ 35-40 աշակերտ ունի դպրոցը։ Ասոնց 20-25 հոգին միայն ամսական կը վճարէ, ան ալ ոչինչ բան։ Դպրոցին ամսական ելմուտ 250-300 ֆր. է, այս գումարը օրիորդին բնակարանի՞ն (100 ֆր.) թէ ապրուստին պիտի բաւէ։

Ձմեռ է. ածուխ եւ փայտ պէտք է դպրոցին. շատ անգամ պզտիկները դպրոցական պահերուն դուրսէն փայտ հաւաքելու կ'ելլեն, ենթակայ՝ ամէն վտանգի, կառքի կամ ինքնաշարժի արկածի։

Ազգային Միութիւնը նկատի առնելով դպրոցին անձուկ վիճակը, եւ գաղութիս զանազան ներքին խնդիրները, վերջերս ժողովի հրաւիրեց հայրենակիցները։ Ներկայ էին 30-35 երիտասարդ ամուրիներ։ Երկու ժամի չափ վիճաբանութենէ վերջ, ամէն մարդ դուրս ելլել կը սկսի, առարկելով թէ՝ «քանի որ գաւակ ունեցողները չեն հետաքրքրուիր, մեր մեղքը ի՞նչ է»։ Իսկապէս, մեղաւոր են այն ծնողները, որ չեն հետաքրքրուիր իրենց գաւակներուն դաստիարակութեամբ։

Տեղական կազմակերպութիւնները կը գործեն իրարմէ անկախ եւ անկապ։ Յաճախ կը խաչաձեւեն գիրար, ու այդ պատճառով առանց աշխատանքը չի տար ցանկալի արդիւնքը։ Գոնէ համերաշխէին նոր սերունդը հայ մեծցնելու հարցին վրայ։

Պէտք է բոլոր ուժերը լարել աւելի շօշափելի արդիւնք ստանալու համար, քանի որ երթալով գաղութիս թիւը կ'աւելնայ, եւ գործերը կ'ընդարձակուին։ Որքան ատեն որ կեդրոնական ուժ մը չկայ կրթական պէտքերու համար, փոխանակ յառաջդիմելու դէպի խորխորատ պիտի գլորինք, նոր սերունդին անէծքը հրաւիրելով։

Հետախոյզ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Վարդանանցը իբրեւ ազգային տօն, Գարակէօզեան Հօմին մէջ տօնուեցաւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։ Կէս օրէ առաջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը, ուր ազգային հին եւ նոր երգեր եւ ուսուցիչներու կենդանի խօսքը անգամ մը եւս ի վեր հանեցին Վարդանանց պայքարին իմաստը, իբրեւ խորհրդանշանը՝ խղճի ազատութեան սկզբունքին։ Իրիկունը, ուսուցչական մարմինը, անուններու տօնախմբութեան առթիւ, կազմակերպել տուաւ շարժանկարի մեծ երեկոյթ մը, Վանտոմէն բերել տրուած գործիքի մը միջոցաւ։

Ուրախ իրիկուն տեղի ունեցաւ ծպտումի եւ դիմակաւորումի մրցանակներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին Հօմի Ֆութպոլի Ա. խումբը երեք կարեւոր հանդիպումներ ունեցաւ ֆրանսական խումբերու հետ, միշտ պսակուած յաղթանակով.

Առաջինը իր դաշտին վրայ Վանտոմի Ժան տ'Արք խումբին հետ, Հօմի խումբը յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով: Երկրորդը նոյն խումբին հետ կրկին, Վանտոմ, 0ի դէմ 1: Երրորդը Քլուպի Ֆութպոլի խումբին հետ, որուն վրայ տարաւ ջախջախիչ յաղթանակ մը 0ի դէմ 7 նշանակէտով:

Այս եղանակին համար Հօմի խումբը երեք մրցումի համար եւս պայմանաւորուած է:

Վերջերս Հօմի վարչութիւնը հրաւէր ստացաւ Վիլ-օ-Քլէռի մարզական երկու միութիւններէն, միանալու եւ մեր քօմիւնին մէջ զօրաւոր միակ ընկերակցութիւն մը հիմնելու «Union Sportive de la Ville aux Clercs» անուան տակ։

Հօմի վարչութիւնը բնական է համերաշխութեան ոգիով տարուած, սիրով ընդառաջ գնաց այս առաջարկին, որ կրնայ նոր յարաբերութիւններու դուռ բանալ եւ նոր առիթներ ստեղծել Հօմի սաներուն մարզական ձիրքերը արժեցնելու:

Սկզբունքով միութիւնը հռչակուած է եւ առժամեայ մարմին մը կ'աշխատի պատրաստել գործունէութեան ուղեգիծ մը:

Ֆրանսական շրջանակներէն որոշուած է պատուոյ նախագահութիւնը առաջարկել Գ. Միհրան Գարակէօզեանին եւ մեր համայնքի քաղաքապետին:

ՀԱՅ ԵՐԳԸ.— Թօրոնթոյի (Գանատա) մէջ միջազգային գեղարուեստական երեկոյթի մը մասնակցած են տեղւոյն Հայերը, իրենց երգչախումբով, զոր կը վարէր Եր. Սըլեան: Հայերը երգած են «Գութան», «Անձրեւ եկաւ» եւ «Ալագ», եւ բուռն ծափեր խլած են: Օր. Արփինէ Սըլեան արտասանած է Դուրեանի «Տրտունջ»ն ու «Զղջում»ը, անգլիերէնի թարգմանուած: Տեղական թերթերը գովեստի խօսքեր գրած են այս առթիւ հայ երգին մասին:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱԹՈՒՍԱՂԱՆՆԵՐԸ.— Վերջին մարդահամարի ընթացքին, ծարիւրամեայ ծերունիներու դասական երկրին՝ Ռուսիոյ մէջ արձանագրուած են կին մը՝ 130 տարեկան, որ կը քալէ զինուորի պէս յաղթական եւ Աբխազիայի մէջ՝ գիւղացի մը 145 տարեկան, որ կ'ապրի իր վեցերորդ կնոջ հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԲՈ՛ՅՐ.— Օգոստոս ամսուն Իտալիա պարտէզ մըն է ծաղիկով, բոցով ու բոյրով լեցուն։ Իրիկո՜ւն է, իրիկո՜ւն։

Ու թարմ, ու գինով այս իրիկուան մէջ պտոյտի ելած էին երկու պզտիկ Մուսոլինիներ։ Անոնց անունն էր Ումպէրթօ Կացցօ եւ Ումպէրթօ Կասփարինի։ Գիւղին ցանկապատին մօտ, աղջիկ մը անցաւ անոնց առջեւէն։ Աղջիկը գեղեցիկ էր, Օգոստոս ամսուան պէս ջերմավառ եւ կրակի կտոր։ Համբոյրը՝ սիրող տղուն շրթներուն կուգայ ինքնաբերաբա՞ր, ինչպէս երազը՝ աչքերուն յոգնած տղուն։

Կացցօ գրկեց աղջկան բուրումնաւէտ գլուխը, ծաղկէ պզտիկ կողովի մը նման։ Եւ լեաշուրթն համբուրեց աղջկան տաք ու կլոր այտերէն, անո՛ւշ այտերէն։ Մէկ համբոյր միայն։ Աղջիկը բարկացաւ ու գիւղ մտաւ, Կացցօ զուարթ, երգ մը երգեց եւ քալեց։

Երբ գիւղ դարձաւ, աղջկան հայրը դիմաւորեց հովուերգակը։ Ծանր բառեր։ Սպառնալիք։ Հարուածներ՝ փայտի ու քարի։ Վիրաւորուած է տղան։ Ոստիկանները կուգան։ Յետոյ, դատարան։

Կացցօ դատապարտուեցաւ 40 օր բանտարկութեան։ Ա՛խ, համբոյրի մը համար միայն։

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ.— Ռումանացի փաստաբան մը Փարիզի հազարումէկ հացի ճամբաներէն մէկն ալ ինք ընտրած էր։ Բոլոր իր հայրենակիցները, որոնք իրենց հայրենիքին մէջ զինուորական ծառայութիւն կատարած չըլլալով, չէին կրնար անցագիր առնել տեղափոխութեան մը պարագային, կը դիմէին փաստաբան Պոկտանին, որ անոնց կը հայթայթէր պաշտօնական թուղթ մը։ Շատեր Գանատա երթալու համար խնդրած էին անցագիր հանել, սակայն հայթայթուած անցագիրով կարելի չէր Գանատա երթալ։ Այն ատեն խաբուած ռումանացիները դիմեցին ոստիկանատուն, որ անմիջապէս ձերբակալեց փաստաբանը Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ հարսնիքի մը ներկայ եղած պահուն։ Փաստաբանը, որ բաւական մեծկակ գումար մը շորթած էր, կ'ուրանայ։ Սակայն ոստիկանութիւնը, որ ծանօթ էր յիշեալին բոլոր հին ու նոր գործերուն, Աւստրիոյ մէջէն դրամաշորթութեան պատճառով վտարուելուն, դատալից Ռումանացիներու Ռումանիա ձգած հարստութեանց խաբէութեամբ տիրանալուն, անմիջապէս դէպի ծակ առաջնորդեց զայն։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԹՐՔՈՒՀԻՆ.— Սամսոնի մէջ Թուրք վաճառականի մը կինը զաւազանի հարուածներով կը սպաննէ իր 14 տարեկան սպասուհին։ Ոճրագործ հանըմը կը նախանձէր սպասուհիէն, որ սիրականն էր իր ամուսինին։ Սպաննելէ յետոյ հակիրթ տախտակներով դագաղ մը կը շինէ եւ հագուստներով միասին կը դնէ դագաղին մէջ։ Քանի մը օր կը պահէ տունը ձեղունին մէջ, յետոյ կը թաղէ։ Դիակը կը հանուի, ոտքերը կրծուած էին ձեղունի մուկերուն կողմէ։ Ձերբակալուած է կինը։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ԶՈՀԸ.— Եգիպտոս ալ ձեռնարկած է մարդահամարի, որ սկսաւ Փետր. 18ին։

Ինչպէս ամէն տեղ, Եգիպտոսի մէջ ալ ժողովուրդը, նախապաշարուած է մարդահամարներու դէմ։

Աղեքսանդրիոյ մէջ մարդահամարի հարցարան մը կը յանձնուի Եգիպտացիի մը. օր մը յետոյ կը մեռնի Եգիպտացիին աղջիկը։ Եւ Եգիպտացին կ'ամբաստանէ մարդահամարի պաշտօնեան։

ԳԻՆՈՎ ՈՒ ԳՈՂ.— Փարիզի արուարձաններէն Վալ-Ֆօնթանուրի մէջ գինետուն մը։ Առջի իրիկուն երեք անծանօթներ մտան գինետուն, ուր արդէն ուրիշներ գրաւած էին իրենց սովորական սեղանն ու գունաւոր ըմպելիները։ Ուշ ատեն ամէն մարդ հեռացաւ. Մնաց միայն «երեքներու ժողովը», որ լուռ ու մունջ տաքցած եւ գինովցած կը թուէր։ Յանկարծ անոնցմէ մէկը ելաւ եւ ափովը խփեց լամբարին աչքը. լոյսը մարեցաւ։

Գինետան տէրը պոռաց.

— Ծօ՛, սարայի՛ բռնեցէք։

Ու մինչդեռ կինը կը չըխչըխկացնէր լուցկի մը, որ կրակ չէր առներ եւ կատուի պէս բարակ բոցեր կ'արձակէր մութին մէջ, յանկարծ որոտաց ատրճանակ մը։ Ու քաո՛ս. երրորդ գողը ցատկեց դրամարկղին վրայ, գինետան տէրը փաթթուեցաւ միւսին, սեղանները ջախջախուեցան, շիշերը ճաթեցան, կինը օգնութիւն պոռաց, աղջիկը ոչխարի պէս լացաւ, գինետան տէրը հայհոյեց։ Մէկ վայրկեան դժոխք։

Մինչեւ որ ոստիկանները հասան եւ «լոյս եղաւ», գողերը կծիկը դրած էին։

ՓՈՐԸ ՃԵՂՔՈՒԱԾ ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ.— Վէնսէնի տը Ֆրանս փողոցին վրայ փոքրիկ գործարան մը կը բանի ամէն օր եւ օրն ի բուն։ Առջի գիշեր, երբ դուռները փակ, հանգիստ կ'ընէր, բանիլ կը սկսին, այս անգամ գողերը։ Երկաթեայ վանդակապատ խորտակելէ յետոյ՝ կը մտնեն ներս, կը մօտենան հրաշափառ դրդղպատեալ դրամարկղին։ Եւ «բարի գիշեր» կ'ըսեն ականջին, յետոյ կը ճեղքեն փորը։

Առտուն միայն կ'իմացուի գիշերային այս գործողութիւնը։ Դրամարկղը, վիրաւոր, բերանը բացեր կը յօրանջէր, գետինը պատռուած թուղթերու կապերտ մը։

Գործարանատէրը չի ցաւիր գողցուած դրամին համար, որ 400 Ֆր.ը չ'անցնիր, սակայն հրաշափառ դրամարկղը, որ 500 քիլօ կը կշռէր, ափսո՛ս, խորտակուած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 21)

ԿՈՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

Ու կոտին պոռաց.

— Է՜յ, խէ՜ն։

— Ի՞նչ է ի՞նչ դժբախտութիւն կայ... պատասխանեց Թաւուտոթին մէջէն։ Հաւանաբար իր քառերը կը փնտռէր։

Կոտին գիս դիտեց ակնարկով մը, որ ըսել կ'ուզէր — «Տեսա՞ր, ինչպէս գա՜յլը գոմէն կ'անցնի», նորէն հարցուց՝ կենալով.

— Հոգ ի՞նչ կ'ընես։

— Պա՞հ, կը մտնեմ..., քանի կ'ուզես գիտնալ։

— Հապա՛ դուն՝ Ալեքսիս, ըրելու փափաք չունի՞ս։

Ալեքսիս տխմարօրէն խնդաց... բան չհասկցաւ։ Կոտին աւտեան խուզարկութիւնը այս-անով վերջացաւ։

Չէի գիտեր ի՞նչ մտածել։ Ցերեկին միասին ճաշեցինք, ինչպէս կ'ընէինք մերթ ընդ մերթ։ Կոտին որ սովորաբար մէկ քիլօ կօզեկ կուլ կուտար, դժուարաւ կ'ուտէր. ինծի նայելէ կը զգուշանար ու կը պատմէր նոյն իսկ կը խնդացնէր մեզ եւ յաջողեցաւ քնացնելու անոնք որ ամէնէն աւելի շատ ունէին արթուն մնալու։ Մայրս սակայն չխաբուեցաւ, նոյնպէս եւ ես։

— «Ադրիէն, հա՛ս գործերը կ'աւրուին, կոտին գէշ բաներ կ'արտա...» Երբ որ աչէ՛կնանք՝ հօրեղբօրդ ցիմինին քով պէտք է երթանք։ Թող Աստուած այս երեք դժբախտները պահպանէ։ Մայրս միշտ Աստուծոյ կը ձգէր բարդ գործերը կարգադրելու հոգը, բայց ես՝ կոտին խաչեղբայրը, որ չէի հաւնէր թէ՝ ինչպէ՞ս Աստուած պիտի կրնար կասեցնել անոր դաշոյնը, որին կերպ կը մտածէի։ Վճռեցի՝ մաս մը խօսք չհեռանալ կոտին քովէն։

Ան սակայն, կը սիրէր ինծմէ հեռանալ։ Մինակը՝ գնաց մեծ ուռիի մը շուքին տակ, ուր ամէն օր, միասին կէսօրուան հանգիստը կ'առնէինք։ Սովորաբար գիս հետը կանչէր։ Ասանց հրաւէրի, գացի իրեն միացայ։ Խաչեղբայրներ չէինք... Հանդարտ ու մտածկոտ էր։ Ինծի հաճոյք պատճառելու համար՝ խնդաց. գիտէր թէ իր խնդուքը կը սիրէի։

— Լաւ որ եկար — իր ձայնը փոխուած էր — ես ալ կ'ուզէի քեզի հարցնել.— Ցաչեղներու եւ կորսուած կծիկին մասին ի՞նչ կը մտածես։ Իր գրպանէն հանեց քափուրի կտոր, եւ ուռիի կեղեւի կտոր մը, որ չդարձի պէս մատին շուրջ պլլեց։

— Կը մտածեմ որ, ըսի, իւեն կորսնցուած ըլլալու է իր քափուրը։

— Ա՛յ, ի՞նչ խելացի պատասխան. քանի որ իմ ձեռքիս մէջ է եւ ինքն ալ կը խոստովանի թէ կորսնցուցեր է, դժուար չէ քեզի պէս մտածել. բայց ես սաչեղները՝ կծիկին քով. հէ՞, սոր ի՞նչ կըսես...

— ?

— Ցաչեղնե՞րը եղբայր, սաչեղները... Մերկ ծիւղին որ Ալեքսիսի ձեռքին մէջ էր... Հէ՞, անսար ծիւղը։

— Այո։

— Ի՞նչ կ'ըսես այս զուգադիպումին։

Անոր խուզարկու աչքերուն չկրցայ տոկալ, եւ նիւթը փոխելու համար փորիս վրայ փռուեցայ։ Ան ալ ինծի պէս ըրաւ, գլուխը գրաւ իր խաչաձեւած բազուկներուն վրայ, քիթը խոտերուն վրայ եւ այս դիրքին մէջ հեծեծելով կ'աղաչէր

— Ըսէ նայիմ, պզտիկ եղբայրս, թէ ի՞նչ կը մտածես այս պատահարին վրայ եւ... եւ քեզի պիտի հաւատամ։

— Բայց կոտի՛ն, ի՞նչ կ'ուզես որ մտածեմ. միասին պատռած ըլլալու են, աղա...

— Բարեկամներու պէս, հա՞...

— Այո՛..., ինչո՞ւ չէ...

— Ու թուուտքը գացած են, խոտը կոխկռտած, հոն ձգած են կծիկը, առանց նշմարելու... Այս բոլորը, պզտիկ, բարեկամաբար...

— Ը...

— Ըսէ՛, պզտիկ եղբայրս..., պատասխանէ... Հաւատացուր ինծի թէ՝ ինչ որ կը մտածեմ, ճիշդ չէ...: Ու փրկէ զիս... եթէ կրնաս... բայց ոչ տխմարութիւններով։

Դէմքը միշտ խոտին մէջ մխրճած՝ կը խօսէր. Մեր առջեւ, խորը՝ ծիւղերուն տակ որ շուքի եւ արեւու պատառներով հողը կը մարմարէին, մայրս, Ալեքսիս եւ Իռէն, իւրաքանչիւրը իր վրանին առջեւ ընկողմանած՝ կը հանգչէին անշարժ։ Մինչեւ ծունկերը բաց, Իռէնի մերկ եւ պղնձագոյն սրունքները կ'երեւային կոտին, գլուխը վերցուց ու կզակին կրթնելով վայրագ ակնարկ մը ուղղեց այս անշարժ սրունքներուն եւ իր դէմքը սկսաւ աւրուիլ, ակռաներն իր բազուկին դպան։

— Կոտի՛ն, եղբայր, ի՞նչ կ'ընես.. ի՞նչ կը մտածես։

Ելաւ, կարծես գէշ երազէ մը կ'արթննար։ Կոնակը սեւ տեսիլին դարձուցած՝ նստեցաւ։ Եւ անբանազած երեւոյթով մը,

— Իմ բարի Ադրիէնս... Աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ մեր դաշինքը խզենք, այո...

— Ի՞նչ դաշինք, կոտի՛ն։

— Այն որ կնքեցինք ճահիճներուն մէջ, որսի գիշերը...։

— Ալ ըսել է, խաչեղբայր չըլլա՞նք, կոտին։

— Այո՛, չըլլանք։

— Ինչպէ՞ս, պոռացի սրտիս ցաւէն։

— Որովհետեւ, որովհետեւ այս երկրին վրայ եղբայրութիւն չկայ... Հէ՛, գիս ուրեմն ազատ ձգէ։ Շատ յանցած, պիտի երթամ գայլերուն հետ բնակիմ։

(Շար.)

ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները։ Կոմսը պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նիստերէն վերջ եւ Մարտ ամսուան ընթացքին։

Երկու պետական մարդոց տեսակցութեան մասին կը գրուի ամիսներէ ի վեր եւ այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ հրապարակ դրուեցան ժամանակին։

Չինացի գործաւորներու ցոյցը

Առջի առաւօտ մօտ երեսուն չինացի գործաւորներ Գափիթոլի փողոցի չինական դեսպանատունը գացին՝ գործ կամ նպաստ պահանջելու համար։ Պաշտօնեաները եկած չըլլալով, խնդրուեցաւ ժամը 10ին գալ։ Սակայն գործաւորները չուզեցին մեկնիլ դեսպանատան բակէն եւ դիմադրեցին ոստիկաններուն, որոնք կ'աշխատէին դուրս հանել զանոնք։ Ասոնցմէ Մաթիա Շին աւելով սպառնաց ոստիկանի մը, որուն վրայ կռիւ ծագեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ։ 19 Չինացիներ ոստիկանատուն տարուեցան եւ յետոյ ազատ ձգուեցան, բացի մէկէն որ ինքնութեան թուղթ չունէր։

Դեսպանատունը խոստացած է գործ գտնել 160 չինացի անգործներու, հակառակ պարագային Չինաստան պիտի ղրկէ զանոնք, քանի որ նպաստի յատկացնելիք դրամ չունի։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն առնուած լուրերը կը հաստատեն թէ մարաջախտ Սըն-Չուան-Ֆանկի զինուորներն ու սպաները կը մերժեն գործակցիլ Շանթունկէն եկած զինուորներուն հետ եւ Սունկքիանկի ռազմաճակատէն կը քաշուին, հակառակ մարաջախտի գերագոյն հրգերուն։ Անհնազանդ սպաներէն եւ զինուորներէն շատեր կը միանան ազգայնականներուն։

Շանթունկի կառավարիչ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ դասալիքներուն տեղ նոր զինուորներ կը փութացնէ, յուսալով վրկել կացութիւնը։ Հակառակ այս նպաստաւոր առիթին, Քանթոնցիները չեն շարունակեր իրենց յառաջխաղացումը այս ուղղութեամբ, խուսափելով միջազգային բարդութիւններ ստեղծելէ։ Անոնք կռիւը դէպի արեւմուտք փոխադրած են՝ Նանքինը գրաւելու եւ Ֆէնկցիէնի զինուորներու պարենաւորման խարիսխը կտրելու համար։

Շանկայը շատ լաւ պաշտպանուած է հիմա չին, անգլիացի եւ իտալացի զինուորներով։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ ազգայնական բանակը մեծ դժուարութեան պիտի մատնուի եթէ փորձէ զայն գրաւել։ 12 հազար օտար զինուորներ կան Շանկայի մէջ, առանց հաշուելու նաւային ջոկատները։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ընկերվարականները յարձակեցան կառավարութեան վրայ, որ օտար երկրի մը ներքին գործերուն կը միջամտէ՝ զինուոր ցամաք հանելով հոն։ Չէմպըրլէյն պատասխանեց թէ Անգլիա իրաւունք ունի պաշտպանելու իր հպատակները ամէն տեղ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՊՕԼՏՈՒԻՆ ԿԱՆԱՐԳՈՒԻՆ

Ինչպէս գրեցինք, հանքային ծանր աղէտ մը պատահեցաւ Անգլիոյ մէջ, բազմաթիւ բանուորներ ոչնչացնելով։ Չորեքշաբթի կէս օրին, վարչապետ Պօլտուին եւ իր կինը աղէտին վայրը այցելեցին այս առթիւ, բայց թշնամական ցոյցի մը ենթարկուեցան։ Երկուքն ալ գացեր էին ցաւակցութիւն յայտնելու արկածի զոհերուն։ Երբ վարչութեան գրասենեակը մտան, խումբ մը բանուորներ լուռ ու մունջ գլխեցին իրենց անցքը, բայց երբ դուրս ելան, տեսան որ քանի մը հարիւր բանուորներ խմբուած են իրենց ինքնաշարժին բոլորտիքը։ Վարչապետը դիմաւորուեցաւ անհամար սուլումներով. յետոյ կարգ մը մարդիկ սկսան պոռալ. «Դո՛ւք իջէք հանքերուն մէջ»։ «Քար մը նետենք սուրօր գլխուն»։ Աղաղակները սաստկացան, եւ զռեհիկ հայհոյանքներ արձակուեցան։ Վարչապետը, նախ զարմացած, շարունակեց ծխել. վերագտաւ սովորական պաղարիւնութիւնը եւ անվրդով մտաւ կառքին մէջ։ Իսկ տիկինը շատ գէշ ազդուած էր, պահ մը նոյն իսկ վախցուեցաւ որ փղձկի, բայց կրցաւ զսպել յուզումը։

Հասկնալի էր այս ցոյցին պատճառը։ Հանքագործներէն շատերը, արկածին մէջ կորսնցուցած են ազգականներ կամ մանկութեան ընկերներ եւ գիշերն ի բուն հսկեր էին անձրեւին տակ եւ չարաչար յոգնած։ Հակառակ այս միջադէպին, Տէր եւ Տիկին Պօլտուին մեկնելէ առաջ այցելեցին ընտանիքի մը որ երկու եղբայրներ կորսնցուցած էր։ Վերջին հաշիւներու համաձայն, զոհերու թիւն է 52, ուրիշ 13 հոգի ալ խղդուած են օդորդումներէ։ Մասնագէտները որ եւ է յոյս չունին ողջ գտնելու 28 դժբախտներ, որոնք արկածի պահուն կը գտնուէին անմատչելի խորութեան մէջ։

Ֆրանսայի զին. կազմակերպութիւնը

Երեսփ. ժողովը երէկ սկսաւ քննել պատերազմ. Նախարար Փէնլըվէի ներկայացուցած օրինագիծը «պատերազմի ատեն ազգին ընդհանուր կազմակերպութեան» մասին։ Նախկա առաջինն է այն օրինագիծներուն, որոնք կը ձգտին Ֆրանսայի մէջ հաստատել ազգային պաշտպանութեան նոր եւ գիտական դրութիւն մը։ Այս օրինագիծը պատրաստուելու վրայ էր չորս տարիէ ի վեր եւ հիմնուած է մեծ պատերազմի ընթացքին ձեռք բերուած փորձառութեանց վրայ։ Գլխաւոր գիծը այն է որ մեծ պետութեանց միջեւ մղուած արդի պատերազմներուն մէջ պէտք է շարժման մէջ դնել եւ օգտագործել մարդկային և նիւթական բոլոր կարելի միջոցները։ Օրինագիծին Ա. յօդուածը կը տրամադրէ այն հիմնական սկզբունքը թէ պատերազմի ատեն բոլոր ֆրանսացի քաղաքացիները պարտաւոր են մասնակցիլ երկրին պաշտպանութեան եւ պահպանութեան գործին։

Այս հիմնական սկզբունքէն մեկնելով, օրինագիծը կուտայ այն առաջնորդող գիծերը, որոնց հիման վրայ պիտի կատարուի զօրաշարժը՝ քաղաքային եւ զինուորական ծառայութեանց համար։ Օրինագիծը կ'որոշէ նաեւ խաղաղութեան ժամանակ զինուորական կազմակերպութեան եղանակները այնպիսի ձեւով մը, որ երբ պատերազմ ծագի, կարելի ըլլայ անմիջապէս ձեռք բերել անհրաժեշտ ամէն բան։

Ճշտուած են նաեւ կառավարութեան եւ խորհրդարանին պաշտօնները խաղաղութեան եւ պատերազմի ժամանակ։ Օրինագիծին վիճաբանութիւնը բաւական երկար պիտի տեւէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ օդանաւորդ տը փինէտօ յաջողեցաւ Ատլանտեանը կտրել օդանաւով եւ Մարտ 2ին Պուէնոս Այրէս հասաւ։

ՔԵՐԷՆՍԿԻ Նիւ-Եորք հասաւ եւ մտադիր է Ռուսիոյ կացութեան մասին բանախօսութիւններ ընել Միացեալ Նահանգներու մեծ քաղաքներուն մէջ։

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ իտալացի մարզիչ ենթասպայ մը մարզանքի պահուն ապտակեց Ալպանացի զինուոր մը, որ ատրճանակ պարպեց առանց վիրաւորելու։ Ենթասպան սպաննեց զինուորը։ Ասոր վրայ, Ալպանացի զինուորներուն եւ իրենց իտալացի մարզիչներուն միջեւ սկսաւ կռիւ մը, որ շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Գնդացիրներ ալ գործեցին։ Իտալացի հրամանատարը մեկնեցաւ քաղաքէն իր բոլոր մարդերով եւ ռազմանիւթերով։

"ՅԱՐԴԳՈՂ"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

12 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին
ՍԱԼ ՏԸ Ժէ0ԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Կը մասնակցին՝ Նաճիսաթունի, *երգիչ* Նաւասարդեան, Մարութեան, *դաշնակահար* Ալիքսանեան, *պարող* Իկար։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 Ֆր. եւ 3 Ֆր.

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կիր. Մարտ 6ի գիշեր, 64, R. Rocher, Métro: St-Lazare Ալպէռ Ա. սեն Թատրոնին մէջ կուտայ իր դ. եւ վերջին ներկայացումը ԻՒՓԻՆ ՍՈՒՄԲԱՑՈՎԻ յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Մամուլեանի, Տիկ. Ալէքսանեանի, *Եւրոպահայ թատերախումբի եւ տեղւոյս գերասաններու։ Օր.* Ասիա Կոստանեանը Ա. *արարին կը պարէ հարէմական պար, պարսկական յայտնի ցարկեաճը։ Տոմսերու գինը 3—20Ֆր.։ Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարաններու։ Կը սկսի 8.15ին, կը վերջանայ ժամը 12ին։*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր Դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն որեւէ խումբի մէջ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand, Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Ուեռունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 6 Մարտ ժամը 2.30ին Գէյվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը 6 Փետր. կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Նոազոյն» խումբին ընկ. ժողովը, այսօր Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այս երեկոյ ժամը 8ին 41 Rue St. Cloud *հայկական ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին Պիյանքուր, Մէօտօն եւ Իսի լէ Մուլինօ ապրող բոլոր ընկերներէն արձանագրուած կամ ոչ) անպայման ներկայ գտնուիլ։*

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին նոր ակումբի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը 6 Մարտ, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) Նորակազմ «Կայծակ» ենթակոմիտէի առաջին վիճաբանական ժողովը կիրակի, 6 Մարտ, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին ընկ. Ղազար Աճարոնեանի բնակարանին մէջ, Լա Պատի։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի անդամական ժողովը՝ կիրակի Մարտ 6, ցերեկէն վերջ ժամը 2ին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատետրներով միասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville.

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տեսինի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 6ին կէսօրէն յետոյ ժամը 1.30ին Հ.Յ.Դ. նախկին գրադարանը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայրենակցական երկսեռ միութիւնը բարեկենդանի առթիւ ի պատիւ անդամ-անդամուհիներուն կազմակերպած է մեծ հացկերոյթ մը, վաղը՝ շաբաթ 5 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 7.30ին, 63, րիւ բէլիւբէլի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր Ամասիացիները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս ընկերներուն, համակիրներուն, բարեկամներուն, քահանայից դասուն, Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն, Հ. Մ. Ը. Միութեան եւ բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին յաւէտ ողբացեալ ամուսնոյս, Տօքթ. ՀԱՅԿ ՔԻՒՐԻՒՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 13ին Մարսէյլի «Սալվաթոռ» հիւանդանոցին մէջ։

Մասնաւոր շնորհակալութիւնս Տօքթ. Ռաֆֆեանի, որ չորս ամիս խնամեց անձնուիրաբար տարաբախտ ամուսինս, նոյնպէս շնորհակալութիւնս գեղագործ Գ. Շաւարշ Թաշճեանի որ եղբայրաբար գերօրագէ հայ-թայթեց։

Մարսէյլ Նարկիզ Քիւրիւճեան

ՊՕԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի մէջ կազմուած է Պօլսոյ եւ շրջակայից (Տիւզճէ, Տէվրէկ-Զամիսիէ, Զոնկուլտաք եւ Պարթըն) հայրենակցական երկսեռ միութիւն մը, նպատակ ունենալով ներկայիս բարոյապէս իսկ ապագային նիւթապէս ալ օգնել ֆրանսաբնակ մեր հայրենակիցներուն։

Մանրամասն տեղեկութեանց եւ անհրաժեշտ աջակցութեանց համար գրաւոր դիմել միութեանս քարտուղար Գ. Ղեւոնդեղիաեանի. 78 Rue de Sèvres Paris VII։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻԼՆԷՕՎ-ՍԸ-ԹԷՐԿ, Գ. Ս. Սկսանք ղրկել։ Համաձայն ենք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պատ. միութ.— Չեր 24 Փետր. ժողովին ազդը Մարտ 1ին ստացանք։

ՍԷՆ ՓԱԹԷԼՆ, Մ. Ս.— Ստացանք 50 Ֆր.։

ՍԷՆ ԼՈՒ, Ա. Թ.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ՊՕԼԷՆ, Գործ.— Ստացանք 116.50 Ֆր.։

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 70,20 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ, Գ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԹՈՒԼՈՒԶ, Յ. Տ. Գ.— Սիրով կը հրատարակենք։

ՎՕԼԱՆ-ՎԷԼԷՆ, Ս. Գ.— Ստացանք 20 Ֆր., կարգադրեցինք։

ԿԱՆԵՐ, Ն. Տ. Մ.— Ստացանք 35 Ֆր., սկսանք ղրկել։

ԳԱՀԻՐԷ, Ա. Ս.— Ստացանք 1 անգ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Վ. Խ.— Ստացանք 53 Ֆր.։

ՔԱՆՏԻԱ, Ա. Մ.— Ստացած ենք։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Յ. Գ.— Պէտք չկայ։

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌՄԷՌ, Ե. Ե.— Ստացանք 70 ֆրանք, կարգադրեցինք։

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Ա.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ԹԱՒՐԻԶ, Հ. Ա.— Ստացանք 1000 Ֆր.։

ՔԼԱՄԱՐ, Տօքթ. Խ. Տ.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Իզմիթցի Աղնիւ, Վազինակ եւ Հայկանուշ Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Թաքքայէն (Մէզքէնէ) լուր առնուած էր։ Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Աղնաւուրեան, հասցէն* 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի մէկ օր առաջ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբը ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, *բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։*

ՇԱՀԱԽՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ...

7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլլաական ... պայմաքի. Թուլում պահելի ... Ճերմակ պանիրի գործ... շինելու արհեստն ալ սորվե... լոն եւ հյած առլրանքը ... ւորելու դիւրութիւններ ... ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 Ֆրանք զուտ շահ ... մեկ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի	100 Mark
Թրքական Ոսկ.	L Trq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի	Drachme
Լիր	» Lire
Պելճ. ֆրանք	» Frc Belge
Զուից.	» Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի Լոթեր.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շիլ.	40 շիլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՄԱՐՏ 1927
5 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 277
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԵԼՔ ԾԱԽԵԼԷ ԱՌԱՋ

Առածն կանուխ արթնցողը իմաստութիւն կը ծախէ այն անճար ժողովուրդին, որ չի գիտեր թէ ո՞ւր է իր գլուխը։

Վերջին օրինակը՝ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Իրենց իսկ պատմութեան համաձայն, Դամասկոսի, Հալէպի եւ իսկէնտէրունի կայաններուն մէջ խռնուած 15.000 հայ գաղթականներ պիտի տեղաւորուին Տիւրի՛ (Տիւրոս), Սիդոնի եւ իսկէնտէրունի մէջ. Ազգերու Դաշնակցութեան Նախաձեռնութեամբ։ Մարդ գլուխ պիտի տրուի 6 անգլ. ոսկի։ Ամբողջ ծրագրին գործադրութեան համար նախատեսուած է 120.000 ստերլին, որուն 25.000ը վճարած է Ֆրանսա, խոստանալով յանձնել 25.000 եւս։ Ա. Դ. Աշխատանքի Գրասենեակը յանձն առած է 3.000, Լոնտոնի Լորտ Քաղաքապետի ֆոնտը՝ 5.000, իսկ պակսած 62.000ը պիտի ճարուի Անգլիոյ մէջ։

Եւ ահա քրթմնջիւններ.— Ինչո՞ւ այդպէս կ՚ընեն, ինչո՞ւ Սուրիոյ մէջ կը տեղաւորեն գաղթականները, փոխանակ Հայաստան ղրկելու. ինչո՞ւ չեն բանակցիր հայկական կառավարութեան հետ եւ անոր չեն յանձներ այդ 120.000 ստերլինը եւն.։

Ամէն թիւրիմացութիւն կամ քսութիւն կանխելու համար, ըսենք անմիջապէս որ, ոչ ոք դաշնակցական մամուլին չափ ուժգնօրէն եւ հետեւողականութեամբ պահանջած է ցիրուցան բազմութիւնները տեղաւորել Հայաստանի մէջ։ 1921էն ի վեր, անընդհատ կ՚արծարծուի այս պահանջը։ «Հող չկայ, փող չկայ» պոռացողներուն ալ պատասխանը տրուած է օրը օրին, փաստերով եւ թուանշաններով։ Եւ այս՝ հակառակ արդէն փոխադրուած գաղթականներու դառն յուսախաբութեան։ «Դրօշակ»ի վերջին (Մարտ) թիւին մէջ, Երեւանէն գրուած թղթակցութիւն մը տխուր գոյներով կը նկարագրէ գաղթականներու վիճակը.

— «Ընդհանուր առմամբ բոլորն ալ դժգոհ են իրենց վիճակից. ափսոսում են այն օրը երբ եկան խորհրդային Հայաստան։ Մեղադրում են, որ վերեւ խորհրդային գործակալները շատ վառ գոյներով էին ներկայացրել ամէն ինչ, մեծ-մեծ խոստումներ էին արել... Իրենց ձգած են երկաթի՝ տասնեւորդ մասն անգամ չգտան եւ չստացան. պնդել են ալ իրենց տան գոյքերը ծախել եւ դրանով ապրել։ Իրենց ճարպիկութեամբ կարողացան մի քանի դիմումներ, որոնց ցանկութիւն են յայտնել վերադառնալ նախկին տեղերը, բայց խորհրդային կառավարութիւնը մերժել է անցագիր տալ»։

Այս կարգի բազմաթիւ փաստեր կան տակաւին, որ լոյս աշխարհ չեն տեսներ։ Բայց եւ այնպէս, ներգաղթը պէտք չէ կասի եւ դուռները պէտք է լայն բացուին։ Այս մասին երկու խօսք չկայ։

Արդ, անոնք որ խելք սորվեցնելու ելեր են, ուրկէ՞ կու գան, ջաղացքէ՞ն թէ Հրատէն։ Անոնք չե՞ն գիտեր որ Երեւանի չինովնիկները, ապիկար կամ անզգայ, ամուր փակած են բոլոր կողմանքները, գաղթականութեան մը վերածելով ներգաղթի գործը։

Եթէ մոռցեր են ուրիշ բան, գոնէ չե՞ն յիշեր որ, տակաւին անցեալ տարի, երբ խոր մտահոգութիւն կը պատճառէր Սուրիոյ վիճակը, մասնաւոր ժողով մը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, իրենց ընկերներուն հետ մէկտեղ, եւ առաջարկուեցաւ Հայաստան փոխադրել գոնէ 5—10.000 գաղթական, ամէնէն վտանգուած շրջաններէն։ Ո՞վ էր լսողը։

Ո՞վ էր լսողը. այսօր իսկ, երբ ամէն կողմէ, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն, նոյնիսկ Ֆրանսայէն մէկ ձայն կը լսուի, աւելի քան որոշ եւ բարձր.— Բացէք դուռները, որպէսզի սրտանց մեր հողերը շէնցնենք, փոխանակ օտար ափերու վրայ ծիւրելու։

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ կ՚արժեն իմաստութեան խորհուրդները, այն ալ ուղղուած՝ օտարներուն։ Մենք շատ լաւ գիտենք որ անոնք, օտարները, քաղաքագէտ կամ մարդասէր, պարզապէս կ՚ուզեն հաշուեյարդարի ենթարկել հայ եւ ռուս գաղթականներու գործը։ Եւ որովհետեւ չեն կրնար կամ չեն ուզեր լեզու գտնել խորհրդային իշխանութեան հետ, կը շարժին համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ շահերուն։ Անոնք ջուրը ձգեցին Նանսէնի ծրագիրը, ոչ թէ Դաշնակներուն դաւադրութեամբ, ինչպէս կը գրուի ու կը խօսուի անամօթաբար, այլ պարզ այն պատճառով որ իբրեւ քաղքենի անհրաւական կը գտնէին Հայաստանի փոխառութեան համար տրուած երաշխաւորութիւնները։ Ուրիշ խօսքով, «Հայաստանը դուրս կը մնայ ամէն օրէնքէ յաչս դաշնակից պետութեանց եւ Ազգերու ընկերութեան» (Երեւան, 2 Մարտ)։

Եւ հիմա, կը հարցնենք նորէն — ինչո՞ւ զարմանալ որ Դամասկոսի եւ Հալէպի կայաններու գաղթականները տուն տեղ կ՚ըլլան, կամ ուրիշներ ալ՝ ճարահատ, կ՚ուզեն երթալ Սուրիա եւ Լիբանան, իրենց հայրենիքէն զլացուած ափ մը հողը այնտեղ գտնելու։ Երեւանը կամ Մոսկուան կամք ունի՞ն խօսքէն գործի անցնելու եւ կարճ կապելու թափառական ժողովուրդին տառապանքները։ Թո՛ղ հրամեն ապարէզ։ Անգլիոյ հանքագործներուն համար հեռագրով հարիւր հազարաւոր ստերլին փութացնող իշխանութիւն մը ոչ հարիւր քսան հազարի կամ միլիոն հանգամանքութեան, ոչ ալ Նանսէնեան ծրագրի պէտք ունի, եթէ անկեղծօրէն հայ ժողովուրդին բարիքը կ՚ուզէ։

Մանաւանդ որ, հայ գաղթականութեան տեղաւորումը իր հայրենի հողին վրայ՝ իսկապէս աշխատաւորական խնդիր մըն է։

Քիչ մըն ալ ա՛յս ուղղութեամբ թող մտածեն, խելք ծախելէ առաջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՌԱՆՑ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը, անկուսակցական, կը զարմանայ որ նոր ընտրութիւններու առթիւ, առաջնորդարանը հրաւէր ուղղած է միայն «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ պատկանող ժողովուրդին».

— «Մեր տեղական գաղութը ամէն առաջ իր պատրաստած կանոնագրին մէջ բոլորովին խուսափած էր այդ կարգի անմիտ խտրականութենէ մը. իսկ մեր կրօնական իշխանութիւնը կուգայ մեր բողոքական կամ կաթոլիկ արիւնակից եղբայրներուն ըսելու թէ «Դուք իրաւունք չունիք հայ կոչուելու. հայ են միայն անոնք որ կ՚ընդունին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին»։ Մի թէ կրնայ երեւակայել ամէն աւելի արտառոց անհեթեթութիւն մը։ Մեր եկեղեցին շատ առաջ ունեցած ենք Հայաստան մը ու հայ ազգ մը։ Եւ ճիշդ այս իսկ պատճառով, մենք դէմ ենք որ մեր ազգային գործերը յանձնուին եկեղեցական իշխանութեանց, որոնք յայտնօրէն, փաստօրէն դէմ կ՚ընթանան մեր ազգային շահերուն։

«Հայ ժողովուրդը այլեւս չուզեր իր ազգային ու հանրային գործերը կրօնական ճիւղաւորումներով պառակտել, ծուիկ ծուիկ ընել։ Կրօնական դաւանանութիւնները եկեղեցիներէն ներս կը հասկնանք. ուրիշ ոչինչ. ազգային իշխանութիւնները զուտ եկեղեցական հոգաբարձութեանց հանգամանքով պէտք չէ ընդունինք. այլ ընդհանուր։ Կարելի է, լոկ եկեղեցական գործերու մատակարարման համար, յատուկ մարմին մը ունենալ, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ զաւակներէն միայն բաղկացեալ. բայց ազգային վարչութիւնը պէտք չէ ճանչնայ կրօնական խտիր։ Ոչ ոք իրաւունք կուտայ մեզ մեր կաթոլիկ, բողոքական կամ ազատական արիւնակիցները հայութենէ զրկելու»։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Երեւանի Շարժանկարի Ընկերութիւնը մրցում մը բացած է հայկական շարժանկար—պատկերախաղի մը պատրաստութեան համար։ Նիւթը պիտի առնուի միայն 1920—1921 տարիներու Հայաստանեան «յեղափոխական շարժումներ» ու դէպքերէն եւ պիտի տրուի գեղարուեստական գունաւորում։

Նիւթերը պէտք է ներկայացուին մինչեւ Յուլիս 1։ Հեղինակը պիտի ստորագրէ ծածկանունով, եւ իսկական անունը պիտի ներկայացնէ զօց պահարանով։ Զընդունուած պատկերախաղերը պիտի վերադարձուին։ Իսկ անոնք որ մրցանակի չեն արժանանար եւ սակայն իբրեւ յաջող կարելի է ներկայացնել, երրորդ մրցանակի գինով վարձատրուելու պայմանով, պիտի մնան ընկերութեան տրամադրութեան տակ։

Ա. մրցանակ սահմանուած է 1000 րուբլի, Բ. մրցանակ՝ 500 րուբլի, Գ. մրցանակ՝ 300։

Մրցանակ շահած պատկերախաղերու համար ներկայացումներու պահուն հեղինակի իրաւունք ծի տրուիր։

Ժիւրիին կ՚անդամակցին Ա. Յովհաննէսեան, Ա. Մռաւեան, Ա. Կարինեան, Դիւլլի Քէօխվեան, Դ. Դդնունի, Հ. Բեկնազարեան եւ Ա. Հախումեան։ Հասցէ՝ Երեւան, Տէրեան փողոց, 2։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա եւ պոլշեւիկներ

Անգլիական խորհրդարանին մէջ առջի օր կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան անգլեւռուս կերջին միջադէպին մասին։ Ազատական երեսփոխան սըր Սինքլէր թուանշաններով փաստեց թէ Անգլիա ոչ մէկ շահ ունի Խորհրդային Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները խզելու մէջ։ Բաղդատելով Անգլիոյ առեւտուրը Չինաստանի եւ Ռուսիոյ հետ, Սինքլէր յայտնեց թէ վերջին տարիները Անգլիա աւելի շատ առեւտուր ըրած է Ռուսիոյ քան Չինաստանի հետ։ Ու հրաւիրեց սըր Չէմպրլէյնը լաւ մտածել՝ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները խզելու խօսք ընելէ առաջ։ Ազատական երեսփոխանը իբրեւ բողոք կառավարութեան դէմ՝ առաջարկեց հարիւր ոսկի զեղչել արտաքին նախարարին ամսականէն։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ 146ի դէմ 271 ձայնով։

Գահպանողական սըր Ռոպէրթ Հօրն պաշտպանեց Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզման տեսակէտը եւ ըսաւ թէ Անգլիայէն աւելի Ռուսիան է որ պիտի տուժէ անկէ։

Չէմպրլէյն խօսք առնելով յայտնեց թէ «կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ձգտի աշխարհի մէջ խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ խռովարար ու կասկածելի տարրերը վանելու։ Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց յանկարծական խզում մը իր հակազդեցութիւնը պիտի ունենար ամբողջ Եւրոպայի եւ Արեւելքի մէջ։ Մենք պարզապէս պահանջեցինք Մոսկուայէն որ համաշխարհային յեղափոխութեան համար ջանքեր չընէ եւ մեր ներքին գործերուն չխառնուի։ Անվիճելի է որ սովետները ուրիշ երկիրներու ներքին քաղաքականութեան կը միջամտեն։ Այս պայմաններուն տակ ի՞նչ օգուտ պիտի ունենար նոր համաձայնութիւն մը կնքել, որպէս զի երկու տարի վերջ ինծի ըսեն թէ ապո՞ւշ էի հաւատալով խորհրդային կառավարութեան խօսքին լրջութեան։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժենք հանդիսաւոր յանձնառութեանց դրժումներուն. մինչեւ ե՞րբ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի պահենք երկրի մը հետ, որ մեզ կ՚անարգէ»։

Ընկերվարական պետ Մաք Տոնալտ «քան զԳաղղ պապական» գտնուեցաւ եւ ըսաւ. «Ուրախ եմ որ արտաքին նախարարը ծանուցագիր մը ղրկած է Ռուսիոյ։ Միայն թէ այդ բանը երկու տարի առաջ պէտք է ընէր։ Չեմ վարանիր ըսելու որ եթէ տակաւին վարչապետ եղած ըլլայի, Ռուսիոյ դէմ իմ բողոքի ծանուցագիրս աւելի կանուխ եւ աւելի խիստ ոճով կը խմբագրէի»։

Ազատականներու պետ Լոյտ Ճօրճ անտեղի գտաւ Ռուսիոյ ուղղուած խզման սպառնալիքը եւ աւելցուց որ եթէ այդպիսի ծանուցագիր մը Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ կամ Ամերիկայի ուղղուած ըլլար, այնպէս պիտի կարծուէր թէ Անգլիա պատերազմ պիտի հրատարակէ այդ երկիրներուն դէմ։ Նախկին վարչապետը թելադրեց չխզել Ռուսիոյ հետ, այլ նոր դաշնագիր մը կնքելու մասին բանակցիլ։ Նոյն իմաստով արտայայտուեցաւ նաեւ աշխատաւորական Մնտորն։

Ժողովուրդը կը ծանրաբեռցնեն

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Պոլշեւիկեան կարգ մը վարիչներու, մասնաւորապէս պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի անհարկեօղ ճառերը, որոնք մօտալուտ ցոյց կուտային պատերազմ մը, խոր սարսափի մատնած էին բնակչութիւնը։ Բազմաթիւ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բնակիչները ուտելիք եւ ամէն կարգի ապրանքներ մթերած էին, աւելի եւս շեշտելով գիներու բարձրացման տագնապը։ Միաժամանակ, որոշ դժգոհութիւն կը տեսնուէր ժողովուրդին մէջ, որ բնաւ չի փափաքիր մղուիլ պատերազմի մը մէջ, որուն պատճառով երկրին մէջ դարձեալ ծայրայեղ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին։

Այս ջղագրգռութիւնը հանդարտեցնելու եւ իր հիւանդութեան ծանրութեան մասին շրջած լուրերը մեղմացնելու համար, Սթալին ճառ մը խօսեցաւ Մոսկուայի երկաթուղիի աշխատաւորներու մէկ ժողովին մէջ։ Պատերազմի մը հաւանականութեան մասին իրեն ուղղուած բազմաթիւ հարցումներուն պատասխանելով, Սթալին յայտարարեց թէ ներկայ տարուան ընթացքին չի կարծեր որ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ Խորհրդային Միութեան դէմ, թէեւ կացութիւնը միշտ սպառնալից է։

Իր ունկնդիրները ապահովցնելու համար, հաստատեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը հետապնդէ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը, որ դժուար կը դարձնէ պատերազմը։ Կարգ մը ունկնդիրներ, հարցուցին թէ Գ. Միջազգայինի պրոպականտը կռիւի առիթներ չի՞ ծնցներ. Սթալին բացատրեց թէ շնորհիւ այդ պրոպականտին, արեւմտեան Եւրոպայի բանւորները պիտի հակառակին որ այդ երկիրները պատերազմ յայտարարեն Խորհրդային Միութեան դէմ։

Սուրիոյ հրամանատարը Ֆրանսա եկաւ

Հինգշաբթի օր «Լամարթին» շոգենաւով Մարսիլիա եկաւ Սուրիոյ ֆրանսական հրամանատար Զօր. Կամլէն, իր սպայակոյտի պետ հազարապետ Ժանէլի ընկերակցութեամբ։ Զօրավարը, որ արձակուրդով Ֆրանսա պիտի մնայ ատեն մը, կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սոֆիայի «Առաջաւոր»էն կ՚իմանանք թէ, քանի մը պուլկար եւ հայ գործիչներու նախաձեռնութեամբ, կազմուած է հայեւպուլկար մերձեցման կոմիտէ մը։

Նոր մարմնին առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ փետր. 27ին, Սոֆիայի մէջ։

Պուլկարներէն ներկայ էին շատ մը հանրային ծանօթ գործիչներ, նախկին ներքին նախարար Զօր. Րուսէֆ, կառավարական կուսակցութեան առաջնակարգ դէմքերէն փաստաբան եւ երեսփոխան Վլատիմիր Թաքէֆ. Համալսարանի դասախօսներէն պատմաբան փրոֆ. Քացարով, նահանգային խորհրդական Պ. Տանըօվ, փաստաբան Քոնսթանթինով, Մակեդ. ազգ. կոմիտէէն Վլ. Պուլէօվ, Մակեդոնական ծանօթ գործիչ Պ. Լիափով, Սոֆիայի առեւտր. սենեակի վարչութեան անդամ Փափով, երաժշտագէտ Պ. Ալեքսիէվ ու նաեւ ժողովին նախաձեռնողներէն Պ. Վ.Ելեվ եւայլն։

Ժողովը բացաւ Պ. Վ.Ելեվ, ողջունելով ներկաները եւ յայտնելով նպատակը, ըսաւ թէ նախաձեռնող յանձնախումբը Հայեւպուլկար Մերձեցման Միութեան համար պատրաստած է արդէն ծրագիր-կանոնագիր մը։

Միաձայնութեամբ ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ փաստաբան Պ. Մեսրոպ Սուրատով, իսկ քարտուղար Պ. Վ.Ելեվ։

Պ. Սուրատով ընդունելով նախագահութիւնը, յայտնեց թէ սխալ կ՚ըլլար ըսել որ այսօր հաւաքուած ենք կազմելու Հայեւպուլկար մերձեցման կոմիտէ մը։ Այդ մերձեցումը դեռ Պուլկարիոյ ազատագրութենէն առաջ կար։ «Այսօր մեր պարտքն է կազմակերպութեամբ մը նուիրագործել մերձեցումը եւ անոր տալ շօշափելի բնոյթ մը։»

Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Գաբրիէլ Նժդեհ, որ պուլկարերէն ճառով մը պարզեց երկու ժողովուրդներուն անկեղծ եւ անշահախնդիր կապը։

Յիշեց թէ ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան լաւ կ՚ըմբռնէ ու կը հասկնայ իրարու ցաւերն ու տառապանքները ինչքան Հայն ու Պուլկարը, երկուքն ալ անցած ըլլալով տառապանքի միեւնոյն բովէն։

Պ. Ալէքսիէվ ըսաւ թէ ուրախ է միեւնոյն յարկին տակ տեսնելով երկու եղբայր ժողովուրդներու զաւակները, օգտակար գործի մը համար։

Պ. Պարոյր Ցիրանով իբր օրինակ յիշեց 1896ի ջարդերը, երբ Պուլկարիա եղաւ այն միակ պետութիւնը որ լայնօրէն բացաւ իր դռները, հալածական հայութեան առջեւ։

Յետոյ խօսք առաւ փրոֆ. Քացարով եւ իբրեւ պատմաբան նկատեց թէ կարծուածէն շատ աւելի հին է հայեւպուլկար կապը։ Այդ կապը, ըսաւ ան, ոչ միայն քաղաքական ու բարոյական է, այլ ունի նաեւ ցեղագրական արմատներ։ Յարգելի փրոֆէսօրը յիշեց թէ Հայերուն նախահայրերը մեկնած են հայաստանէն, Մակեդոնիայէն, անցած են փոքր Ասիա, ի վերջոյ միացած են Ուլբարտացիներուն հետ եւ դարերու հոլովումին մէջ խառնուելով զանազան ցեղերու հետ, կազմած են այժմու հայութիւնը։

Ամէնէն վերջը Պ. Կ. Փէչէեան կարդաց բանաստեղծ Նազօրովի քիշատակին նուիրուած գրութիւն մը։

Կեդր. վարչութեան անդամներուն մէջ կը գտնուին Հայերէն՝ Պ. Պ. Մուրատով, Գ. Նժդեհ, Հմ. Թուռնախեան, Պարոյր Ցիրանով, Արտաշէս Հալըճեան, Մնիկ Խ. Ավօճանեան. Տոքթ. Զաւեն Պոյաճեան։ Վերստուգիչ յանձնախումբին մէջ՝ Պ. Պ. Արամ Յակոբեան եւ Խաչիկ Իսրայելեան։

Ս. Ս. Ս. Ռ.

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Փետրուար 26ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէի հերթական նստաշրջանը։

Նստաշրջանի գրաղումներուն պիտի նուիրենք առանձին յօդուած մը։ Այս անգամ կը խօսինք Փետրուար 21ի նիստի մասին, ուր 28 պատգամաւորներ գրաւոր հարցապնդում ներկայացուցին արտաքին գործավարին, անգլիական ծանուցագրին առթիւ։ Այդ դէպքը այնքա՛ն յատկանշական է, որ կ'արժէ քիչ մը աւելի կանգ առնել։

Նախ՝ երեւոյթն ինքնին։ Անսովոր բան է, խորհրդային կարգերու տակ, կառավարութեան հարցապնդումներ ուղղել։ Չէ՞ որ խորհրդային սահմանադրութեան տառին ու ոգիին համաձայն, օրէնսդիր և գործադիր իշխանութիւնները միացած են, ուրեմն, ինչպէ՞ս կրնայ իշխանութիւն մը ուղղել հարցապնդումներ ինքնիրեն։ «Հարցապնդումը» յատուկ է պառլամենտական խորհրդարաններուն, ուր իշխանութիւնը շատ հեռու կը գտնուի ժողովուրդէն, ուր տակաւին ի զօրու է «գաղտնի քաղաքականութիւնը», իսկ խորհրդային կարգերու մէջ ամէն ինչ բաց է, գաղտնիք չկայ եւ կառավարութիւնը՝ նոյն ինքն ժողովուրդն է...։

Բայց եւ այնպէս, Գործկոմի Փետրուար 21ի նիստը փոթորկեցաւ հարցապնդումով մը, որ սկիզբէն մինչեւ վերջ տարուեցաւ «զերպաւրժուական» խորհրդարաններուն վայել ձեւերով։ Հարցապնդման նիւթն էր, ինչպէս ըսինք, անգլիական ծանուցագիրը։ Թէ այդ ծանուցագիրը եւ թէ Մոսկուայի տուեալ պաշտօնական պատասխանն արդէն ծանօթ են ընթերցողներուն։ Մենք կանգ կ'առնենք հարցապնդման ժամանակ արտայայտուած մտայնութեան ու կարգ մը մերկացումներու վրայ։

Հարցապնդումը հիմնաւորեցին ստորագրող 28 պատգամաւորներէն առաջին երեքը — Խորհրդային Ռուսաստանի կողմէ՝ յայտնի հրապարակագիր Լարին, Խորհրդային Ուկրաինայի կողմէ՝ Զատոնսկի, Խորհրդային Անդրկովկասի կողմէ՝ Էլիավա։ Հարցապնդման կեդրոնական մասը՝ Լարինի ճառն էր։

Անգլիական ծանուցագրին ներկայացուցած մեղադրանքներուն Լարին կը հակադրէ կարգ մը ամբաստանութիւններ՝ ուղղուած անգլիական «հաստատութեան» պահպանողականներու հասցէին։ Կարգաւորութիւն բրիտանական կայսրութեան դէմ, մասնակցութիւն չինական գործերու. ճիշդ չէ։ «Ամէնքս ալ գիտենք որ խորհրդային իշխանութիւնը, իրրեւ այդպիսին, անպայման չէզոք է, բացարձակ չի խառնուիր Չինաստանի գործերուն։ Ընդհակառակը, անգլիական կառավարութիւնն է, որ «պահանջ կը ներկայացնէ խորհրդային կառավարութեան՝ արգիլելու մեր երկրի աշխատաւորներուն արտայայտել իրենց համակրանքը չին յեղափոխութեան։ Ասիկա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ անպատկառ միջամտութիւն մեր ներքին գործերուն»։ Օգնողներ եղած են ու կան, բայց ատոնք անհատ քաղաքացիներ են, խորհրդային հանրային կարծիքը, կամ երրորդ Միջազգայինը որոնց հետ կապ չունի խորհրդային կառավարութիւնը։ Միթէ անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատու էր, որ Լորտ Գայլըրն օգնութեան գնաց Ցոյլեներուն, կամ ֆրանսական ու գերմանական կառավարութիւնները պատասխանատու էին, որ ֆրանսացի եւ գերմանացի կամաւորներ մտան Գուաէրու բանակը ընդդէմ Անգլիացիներու։

Ուրեմն, Անգլիացիները ոչ միայն անիրաւ են, այլեւ ինչպէս ռուսահայերը կ'ըսեն, տառանելջոտ շահի ալ պարտական կը մնան։

Ու յետոյ Լարին կը բացագանչէ խրոխտ ու սիգապանծ.

«Ըսեմ ճիշդը, ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը, խորհրդային քաղաքացիի ազգային հպարտութիւնը կը համակէ զիս, երբ կը մտածեմ, որ ամէն տեղ, ուր ազատագրական պայքար կը մղուի, ուր կռիւ կայ ճնշումի դէմ, ուր պայքար կը տարուի յանուն պատմութեան յառաջդիմութեան, յանուն մարդկութեան ապագայի, յանուն աշխատանքի, ամէն տեղ առաջին շարքերուն վրայ կը քալեն նաեւ մեր երկրին զաւակները»։

Ճիշդ է. մենք ալ ամէն օր կը տեսնենք «խորհրդային քաղաքացիներու ազգային հպարտութիւնը» կազմող «յառաջդիմական» պայքարը՝ Թուրք փաշաներու եւ Չարդարարներու հետ ընդդէմ Հայաստանի ու Քիւրտիստանի, գերման միապետականներու հետ, ընդդէմ գերման ընկերվարականներու, ֆաշիստ Մուսոլինիի հետ, ընդդէմ իտալական աշխատաւորութեան, պարսիկ եւ աֆղան խաներու եւ աւատապետներու հետ՝ ընդդէմ ազատական տարրերու։ «Խորհրդային քաղաքացիներու ազգային հպարտութիւնը» շոյող նման դէպքեր շատ կան, որոնք այժմ ծանօթ են ամէնուն, եւ Լարիններու ճռճռան յայտարարութիւններն այլեւս ոչ ոք կրնան խաբել.

Ըստ Լարինի, սուտ է Անգլիացիներու այն ամբաստանութիւնը, թէ խորհրդ. կառավարութիւնը օգնած է հանքագործներու գործադուլին, «խորհրդային կառավարութիւնը, իբրեւ այդպիսին, չէ միջամտած հանքագործներու եւ անգլիացի դրամատէրերու միջեւ մղուած պայքարին»։ Օգներ են միայն արհեստակցական միութիւններն ու բանուորները, որոնք «կամաւոր» հանգանակութիւններով միլիոններ ղրկեցին հանքագործներուն, բայց չէ՞ որ ամէնքը գիտեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը կապ չունի արհեստակցական միութիւններու հետ։

Լարին կը հակադրէ խորհրդային եւ անգլիական կառավարութիւնները. «Ես, իբրեւ մեր երկրի ազատ քաղաքացի, կարող եմ բարձրաձայն ըսել, որ մենք գիտենք ու չենք մոռնար, Անգլիոյ իշխանութեան գլուխը կեցած պահպանողական գործիչները չեն արտայայտեր իրենց երկրի ազգաբնակութեան մեծամասնութեան կարծիքը։ Պահպանողական կուսակցութիւնը վերջին ընտրութիւններու ժամանակ ստացաւ ձայներու փոքր մասը, մինչդեռ մեր երկրի ազգաբնակութեան տասնեակ միլիոնները, ջախջախիչ մեծամասնութեան մէջ, իրենց քուէն տ՛ը տուին եւ կեցած են մեր կառավարութեան ետեւ։ Տասնեակ միլիոններով չափահաս այրեր ու կիներ այժմ, խորհուրդներու վերընտրութեան միջոցին, արտակարգ ճնշող մեծամասնութեամբ քուէարկեցին վստահութիւն խորհրդային իշխանութեան, ընդունեցին խորհրդային իշխանութիւնը, ընդունեցին, որ ան ժողովրդական իշխանութիւն է»...

Մտրակի ու ատրճանակի սպառնալիքի տակ կատարուող ընտրութիւններու մասին է խօսքը...

Ու յետոյ. «Բրիտանիոյ մէջ —այդ լուսաւոր ռամկավարութեան մէջ, մինչեւ այսօր ալ միջնակարգ վարժարաններու չափահաս երիտասարդներն ու աղջիկները գանակոծման կ'ենթարկուին (ձաղկ «խայտառակութիւն»)... հապա թող մեր ամենախուլ անկիւնի ուսուցիչը համարձակի ո՛չ թէ գանակոծել, այլ նոյնիսկ ձեռքով զարնել աշակերտին կամ աշակերտուհիին, գայրոյթի ի՜նչ փոթորիկ կը փրթի մեր երկրին մէջ։ Իսկ պահպանողականներու իշխանութեան տակ գտնուող Անգլիոյ մէջ ատիկա սովորական և ամենօրեայ երեւոյթ մըն է»։

Ու այս կարգի ծիծաղելի խուժանավարութենէ ետք՝ Լարին կը յայտարարէ. Թէ Անգլիան չի համարձակիր պատռել դաշնագիրը եւ խզել յարաբերութիւնները Խորհրդային Միութեան հետ, որ կը գրաւէ երկրագունդի մէկ վեցերորդ մասը և սերտ բարեկամութեան մէջ է Չինաստանի, Թուրքիոյ եւ ուրիշ ժողովուրդներու հետ։

Նման խուժանավարական բնոյթ ունի եւ Ուկրայինայի ներկայացուցիչ Զատոնսկիի ճառը, թէեւ ան աւելի որոշ կերպով կը տեսնէ Խորհրդային Միութեան սպառնացող վտանգը։ Շատ լաւ կ'ըմբռնէ, որ Անգլիան մէկ կողմէն ճնշում կը գործէ պոլշեւիկներու վրայ, իսկ միւս կողմէն Մոսկուայի դէմ կը զինէ ու ոտքի կը հանէ հարեւան երկիրները։ «Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւններու ֆոնին վրայ՝ վտանգաւոր կը դառնան այն զինուորական պատրաստութիւնները, որ կ'ընէ Փիլսուտսկին, որ չի ծածկեր կամ գրեթէ չի ծածկեր իր գիտաւորութիւնները։ Նկատի ունենալով անգլիական կառավարութեան կարգ մը անդամներուն խօսքերը՝ միտք կը ծագի, թէ անգլիական կառավարութիւնները՝ մեր դէմ վարելով յարձակողական քաղաքականութիւն մը կը ձգտին օգտագործել մեր մօտաւոր հարեւանները՝ Ռումանիան, Լեհաստանը, Լիտվան, ուր յեղաշրջում տեղի ունեցաւ մեզ հետ դաշնագիր ստորագրելէ անմիջապէս յետոյ։ Մենք գիտենք, որ Լատվիայի մէջ ալ յեղաշրջում կը պատրաստուէր»։ Ռումանիան ալ անգլիական օժանդակութեամբ կ'ամրանայ Սեւ Ծովու վրայ։

Մէկ խօսքով, պոլշեւիկներուն ամէն կողմէ պատերազմ կը սպառնայ։ Ու Զատոնսկի շուարած կը հարցնէ. «Արդեօք Լոնտոնի հրձիգներու քաղաքականութիւնը չի՞ պայթեցներ խաղաղութիւնը մեր արեւմտեան սահմաններու վրայ։ Չկայ բանւորական կամ գիւղացիական որ եւ է ժողով, ուր այս մասին խօսք չըլլայ եւ հարցումներ չուղղեն միջազգային քաղաքականութեան մասին հէնց այս տեսակէտով։

Վախը բռնած է եւ Էլիավայի սիրտը. «Մինչեւ այսօր ալ վերջ չեն գտներ սադրանքները Խորհրդային Միութեան դէմ, Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ։ Ի բախտ եւ ի հաճոյս մեր միութեան աշխատաւոր զանգուածներուն,կրնանք ըսել, որ այդ սադրանքները չեն յաջողիր եւ այդ երկիրները նման սադրանքներէ չեն հրապուրուիր, բայց փորձերը, մասնաւորապէս, Պարսկաստանի մէջ Անդրկովկասի դէմ ուղղուած օգային կայան մը հաստատելու՝ չեն վերջանար։ Վերջին ժամանակ Անգլիոյ, անգլիական որոշ շրջաններու մէջ, յաճախ անգլիական կառավարութեան անդամներու աջակցութեամբ, կը նկատուի մեր ներքին գործերուն միջամտելու ըլլալու սահմանուած գործերու կենդանութիւն»։

«Անդրկովկասը, ինչպէս գիտէք, խիստ համեղ պատառ մըն է եւրոպական պուրժուազիին և մասնաւորապէս անգլիական դրամատիրութեան համար։ Անդրկովկասը հարուստ է հանքերով, որ այնքան անհրաժեշտ են անգլիական ու եւրոպական ճարտարարուեստին համար։ Անդրկովկասը ունի նաւթ, Բաքուի, Սպիտակ-ճանի հանրապետութեան մայրաքաղաքին մէջ։ Այդ նաւթին կարելի է մօտենալ Պաթումի վրայով, վրացական Դարպասի միջոցով։ Այս տեղէն կը բխի եւ չափազանց մեծ հետաքրքրութիւն ու չափազանց մեծ հոգատարութիւն այդ երկիրներու ազատութեան համար, ազատութիւն բանուորներէ, գիւղացիներէ, այն պայմանով, որ այդ երկիրները դրամատէրերուն տրամադրեն սեփական տնօրինութիւնը»։

Ու կը բերէ Լոնտոնի ցարական ներկայացուցիչ Սապլինի վերջերս հրատարակուած տեղեկագրէն հետեւեալ բնորոշ կտորը. «Այստեղ (Լոնտոնի մէջ) ամէն դարուն հրապարակ կը հանուին լուրեր Վրաստանի մէջ տեղի ունեցող խմորումներու մասին։ Պէտք է նկատել, որ Վրաստանի անկախութեան վերահաստատման գաղափարը խիստ ժողովրդական է այստեղի ամերիկեան նաւթային եւ դրամատիրական մեծատուններու մէջ, եւ կարելի է ըսել, որ անոնք պատրաստ են խոշոր դրամական վարկեր բանալ, եթէ այդ ճամբով կարելի ըլլայ հասնիլ Վրաստանի ազատութեան պոլշեւիկներու ձեռքէն եւ անոր նաւթային եւ հանքային հարստութիւններն իրենց հակակշռի տակ առնելու»։

Էլիավա կը յայտնէ, թէ իրենց յայտնի է որ վրացի հակապոլշեւիկ տարրեր յարաբերութեան մէջ են անգլիական նաւթային շրջաններու հետ եւ վերջերս առանձնապէս կենդանի գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Ու կը խօսի կովկասեան հակապոլշեւիկ խումբերու մասին, «վերջերս այդ տեսակները ուզեր են համաձայնութեան գալ իրարու հետ՝ նպատակ ունենալով համերաշխ գործունէութեամբ «ազատագրել» մեր երկիրը պոլշեւիկներէն, խորհրդային իշխանութենէն։ Այդ խումբերը կը գտնուին Փարիզ։ Վերջերս անոնք հրատարակեր են ֆրանսերէն լեզուով իրենց միացեալ պաշտօնաթերթը՝ «Պրոմեթէ», որու խմբագրական յօդուածին մէջ կ'ըսեն. Անդրկովկասի հարցերը այժմ դրուած են միջազգային քաղաքականութեան օրակարգին վրայ»։ Անդրկովկասի այդ նախկին քաղաքագէտները փորձեր կ'ընեն համաձայնութեան գալու Հիւսիսային Կովկասի նախկին քաղաքագէտներու եւ Ուկրայինացի նախկին քաղաքագէտներու հետ եւ միացած, օրկանական կապ ունենալով լեհական հանրապետութեան ընդհանուր սպայակոյտի հետ, ըստ երեւոյթին, նաւթային արքաներու օժանդակութեամբ, կը պատրաստուին գործունէութեան անցնիլ մեր երկրին մէջ»։

Էլիավան կը հաստատէ, որ իրենք «շատ լաւ գիտեն իրերու խեղկական վիճակը, ունին կասկած չվերցնող նիւթեր, որոնք կը հաստատեն Անդրկովկասի հակայեղափոխական խումբերու աշխատանքը Անգլիոյ նաւթարդիւնաբերողներու առանձին խումբերու հետ, որոնք յարաբերութեան մէջ են անգլիական կառավարութեան առանձին անդամներու հետ։ Ու, բնականաբար, կը պահանջէ, որ վերջ տրուի այդ վիճակին։

Էլիավայի մերկացումները բաւական ուշագրաւ են եւ ցոյց կուտան, թէ խորհրդային իշխանութիւնը ի՛նչպիսի ուշադրութեամբ կը հետեւի արտասահմանի «հակայեղափոխականներու» շարժումներուն։ Այդ մերկացումները բնորոշ են իրենց՝ «հակայեղափոխականներու» համար եւ, ի հարկէ, նիւթ կը մատակարարեն շատ լուրջ մտածումներու։

Հարցապնդման հեղինակներու ճառերը, եթէ դատելու ըլլանք արտասանուած բառերէն, խիստ համարձակ են եւ ռազմաշունչ, բայց ուշադիր ընթերցողը չէկրնար չնկատել ներքին սրտմաշուք անհանգստութիւն մը անոնց մէջ։ Որովհետեւ Անգլիան Լեհաստան չէ բնաւ . .

Հարցապնդումին պատասխանեց Չիչէրինի փոխանորդ Լիթվինոֆ — զուսպ ու պաշտօնական պատասխան մը, որ պոլշեւիկեան սովորական մտայնութենէն դուրս ո՛չ մէկ նոր գիծ չմտցուց իր խօսքերուն մէջ. «Խորհրդ. Միութիւնը անկեղծօրէն կը ձգտի հաստատել կատարելապէս բնականոն յարաբերութիւններ Անգլիոյ հետ։ Խորհրդ. կառավարութիւնը պատրաստ է քննել եւ խաղաղ կերպով հարթել ծագելիք բոլոր խախտումներն ու թիւրիմացութիւնները» . . . բայց «անգլիական ներկայ կառավարութեան անդամներէն մէկ քանիի մղած հակախորհրդային պայքարը անգլիական հասարակութեան որոշ շրջաններու մէջ, համակուած անվայել ու անթոյլատրելի սպառնալիքներով Խորհրդ. Միութեան հասցէին՝ չի կրնար նպաստել խաղաղութեան գործին եւ բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման երկու երկիրներու միջեւ։ Եւայլն։

Նման ձեւական հերքումներով «բնականոն յարաբերութիւններ» չեն ստեղծուիր, ի հարկէ։ Եւ հարցապնդման հեղինակներն ալ շատ լաւ գիտեն այդ։ Անոնց նպատակն է բարձրացնել ներքին տրամադրութիւնները եւ պոլշեւիկները զրգռել Անգլիացիներու դէմ։ Եւ այդ նպատակին, անշուշտ կը հասնին։ Արդէն միտինգներն ու բողոքի ցոյցերը սկսած են Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերը եւ բողոքի բանաձեւերը կը տեղան Մոսկուա։

(Քաղուածքները առնուած են «Իզվէսթիա»յի 22 Փետրուարի թիւէն։) Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կէս գիշերը անցած է։ Դիմացս նստող Ցօ՛լը զոր անկարելի եղած էր խօսեցնել, Սերպիական սահմանը— կէվկէլի — վար իջաւ կառախումբէն։ Այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ «յատուկ յանձնարարութիւններ կատարողներէն պաշտօնեայ մըն էր, գործ մը որ շատ ընթացիկ է Պալքանեան հրապարակին վրայ, մանաւանդ իտալեւալպանական պայմանագրէն յետոյ։

Խուցին մէջ մոլորվին մինակ մնացի մինչեւ Սկիւպ կառախումբը այս վերջին կայարանէն մեկնելէ յետոյ, խուցի բաց դուռնէն ներս մտաւ փայլեցուոր Թուրք մը եւ «Մօլէ» (խնդրեմ) ըսելով, մօտեցաւ ինծի, սիկարէթը վառելու։

Հրամմեցէք նստեցէք, հէմ էֆէնտի, բսի թուրքերէն.

Վարանումով նստաւ նոր սիկարէթ մը հրամցուցի։

— Հարցնելս ամօթ չըլլայ, բսաւ հօճան, ո՞ր տեղացի էք եւ ո՞ւրկէ կուգաք։

— Պոլսեցի եմ, այժմ Սելանիկէն կուգամ։

— Ի՞նչ գործով կը զբաղիք։

— Խմբագիր եմ, պատասխանեցի։

Մարդը ենթադրեց թէ եօ Թուրք խմբագիր մըն եմ եւ քիչ մը աւելի մտերմացաւ։

— Ի՞նչ կայ չկայ Պոլիս. հօճ, ամէնքն ալ այժմ գլխա՞րկ կը դնեն. կիները ամէնքն ալ բա՞ց կը պտտին։

— Հարկաւ, հօճա էֆէնտի, մենք այժմ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ ենք, եւրոպացիներէն տարբերութիւն չունինք մեր գլխարկով, հագուստով, իրիկուան պարահանդէսներով եւ «պարներով ։

Հօճային դէմքը քիչ մը մթնցաւ. խօսակցութիւնը հաճելի չէր իրեն, սակայն,

— Եհ, քանի որ կայի փաշան յարմար տեսած է, հարկաւ ատոնք լաւ բաներ են՝ բայց կ'իմանանք թէ Պոլսեցիները շատ գոհ չեն եղածներէն։ Ճի՞շդ է մեր լսածը՝ դուք խմբագիր էք, հարկաւ աւելի լաւ գիտէք ժողովուրդին տրամադրութիւնը։

— Այո, ճիշդ է ձեր ըսածը. սակայն Պոլսոյ ժողովուրդը ոչ թէ հակառակ է յառաջդիմութեան, այլ պաշտպան՝ անհատական ազատութեան։ Օրինակ, ինչ իրաւունքով քեզի պիտի [...] դատեն, որ քակես այս պարանքին [...] կան փաթթոցդ եւ անոր [...] գլխարկ դնես, եթէ, դուն չես [...] զեր այդպէս ընել, ու աշխարհ[...] մեն բանագատութիւնը չէ՞ որ [...] անհատական ազատութիւնը [...] տելու միայն կը ծառայեն. [...] կողմէն. ամէն ժողովուրդ իր [...] ռանձնայատուկ դրոշմը [...] ունենայ։ Երբ Պոլիս մտնէք [...] եւս Պոլսոյ նման չէ. հօճայ[...] ներ ձերմակ փաթթոց, [...] փէս եւ կիներու գեղեցիկ [...] ծէնն .

— Ախ, որքա՜ն իրաւունք [...] նիք, ա՛ռ է որ մենք չենք [...] կնար, ի՜նչ մեղք ունին մեր [...] տաքին հագուստը եւ գլխարկ[...] անպայման կ'ուզեն փոխել [...] մեր կրօնական համոզումներ[...] ձեւերը կան. ինչո՞ւ չեն յարգ[...]

Սերպիոյ Թուրքերը չեն [...] տեւիր մեր օրինակին, մեզի [...] նակիցներ չկա՞ն։

— Անշուշտ ամէնքս ալ [...] քիոյ համակիր ենք, սակայն [...] ձեր յառաջդիմութեան [...] ւողներու թիւը քիչ է։ Ըստ [...] զօրաւոր վէճեր ունինք, այս [...] ճառով ազգը երկու մասի [...] նուած է, ասիկա մեզի շատ [...] նաս կը պատճառէ։ Լսուած [...] կար կեանք տալ կայի փաշայ[...] եթէ գիտնա՞ր թէ ինչքան [...] կը պատճառէ, այս գործերուն [...] թողք չէր տար։

— Ինչո՞ւ չէք ուզեր գալ[...] Թուրքիա, հոն ձեզի լաւ [...] կուտանք. փոխանակ կեավուր[...] րուն հպատակ մնալու, կը գա[...] մեր հանրապետութեան [...] քացի եւ ձեր կրօնակից-ազգա[...] ներուն հետ խոշոր թիւ մը [...] կազմէք։

— Ճիշդ է, սակայն [...] գիտենք թէ գաղթողներուն [...] ծամանութիւնը կատարուած [...] եւ շատ թշուառ վիճակի մը [...] թարկուած են։ Մնացածները [...] շուշտ կայի փաշան ստեղծու[...] չունի այս պարագային։

— Այստեղ դուք հանգ[...] էք. ձեզի նեղութիւն չե՞ն [...] տնտեսապէս չէ՞ք նեղուիր։

— Ճիշդ է որ փոքր գործ[...] մը ունինք. մեզի որոշ սահմա[...] ներէն անդին չեն թողուր [...] որ ճամբորդենք, սակայն ընդ[...] բապէս լաւ կը վարուին. տնտ[...] սապէս լաւ ենք, տուրքերը [...] մը շատցած են, սակայն դ[...] քան որքան Թուրքիան կը գան[...] ճիշդ ըսելով, գանգատելու նպա[...] չունինք։ Ըսինք որ ընդիմի[...] մեր անունով դիմում ըրած [...] կեղծ միջնորդներ են, իրենք [...] կամքը չեն ներկայացներ։ Մ[...] կը սորսափինք այդ փոխանա[...] թիւն կոչուած ոճրագործութեան[...]

Քօմանովա հասած ենք [...] թոցաւորը մնաք բարով ը[...] դուրս կ'ելլէ։

Եւ աչզ դիմացս կօկին[...] ուած պարոն մը, միջին տար[...] քանի մը բառէ կ'անցնի [...] տոյ, ինծի կը հարցնէ թէ [...] եւ ո՛ւր կերթամ։

— Փարիզ, կը պատաս[...] նեմ։ Կրնա՞ք ըսել թէ [...] երբ կը հասնինք։

— Կարծեմ կէս օրէն [...] տոյ ժամը 5—6ին պելկ[...] հասնի գնացքը։ Դուք Թո՞ւ[...]

— Ո՛չ, հայ եմ, բայց [...] ամիս Յունաստան մնացի [...] այժմ կը դառնամ Փարիզ։

— Այժմ ձեր երկիրը [...] դային վարչաձեւ ունի, [...] չէ՞. բայց ուրիշ ի՞նչ կրնա[...] ընել, քանի որ Պոլշեւիկ[...] ձեզի զաւածան եղին։ Ո՛չ [...] ւորապէս Անգլիոյ խոստում[...] ւանութիւնները, ամբողջ ա[...] կը դաւաճանեն շղթին [...] համար։

— Բայց ինչո՞ւ միայն [...]

...ցեններր եւ ոչ բոլորը. օրինակ
...րանաս եւ իւր ռսիա։
— ...ութեոյ խօսքը մի ընէք.
...ն պարզապէս խաղալիք մըն է
...ին դիւանագիտութեան
...թը, իսկ Ֆրանսա երբեք չի
...ւանները փոքր ազգերու շա-
...երուն եթէ Ֆրանսան չըլլա՞ր, ով
...իսկ ինչ խաղիր պիտի խաղային
...եր գլխուն անգլիւիտալական
...ասանները։
— Սակայն դուք յախուռն
...ութիւն կ'ընէք, մեզի չեն
...ւանուած. ընդհակառակն մենք
...ւք եղածին չափ չխառնեցանք,
...ցանք պաշտպանել մենք մեզ.
...ւրենները ինչ մեզ ունին...
— Ո՛չ, սխալ է, դուք կառուե-
...ով աւելի մեծ չափով, քան Ռուս-
...անիան վճռապահպանէն յետոյ
...անց դաշնակիցներու աչակցու-
...թեան Ռումանիա կրնա՞ր այդ
...չհերուն տիրանալ։ Ինչո՞ւ նոյնը
...պիտի ընէին նաեւ Հայաստանի.
...ս բարեկամ, Անգլիոյ դաւաճա-
...նութեան զոհն էք դուք։
— Զգիցէք մեզ, մենք այժմ
...հայր փակած ենք ժամանակա-
...ւորապէս, սակայն ինչո՞ւ կ'են-
...թադրէք թէ Անգլիա ձեզի մեր-
...ժած է գանէ եւ այդպէս չիմ
...թարծեր, անգլիւիտալական խոմ-
...բակցութիւնը, բոլորովին ուրիշ
...նպատակներու համար կազ-
...մուած է.
— Ինչ կ'ըսէք. աչա իտալ-
...եւրոպան դաշնագիրը մինթէ
...Անգլիոյ թելադրութեամբը չէ՞.
...Ինչ նպատակ ունի այդ պայմա-
...նագրութիւնը։ Մեր կառավարու-
...թիւնը պէտք է ուժով կառչիՖրան-
...սայի. անկէ պիտի գայ մեր
...փրկութիւնը։
...ւչ կայարանն ենք։ Խօսա-
...կիցս մեր ազգին ազատութեան
...համար մաղթանքներ ընելով,
...դուրս կ'ելլէ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻՈՅ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Մինչեւ Յունուարի սկիզբը, Խորհրդային Միութեան կողմէ թղթարկութեան հանուած դրամները կը հասնին մէկ միլիառ 412,633,000 րուպլի արժէքի։ Դեկտեմբերի ընթացքին տպուած են նոր թղթադրամներ։

Դրամական ամբողջական պատկերը.

Պետական դրամատան թղթադրամներ 812,259,000 րբլ., գանձարկղային դրամատոմսեր 427,402,000 րուպլի, արծաթ դրամ 162,252,000 րուպլի, պղինձ դրամ 8,680,000 րուպլի, անագապղինձ դրամ 2,040,000 րուպլի։ Գանձին մէջ պատրաստ 600,374,000 րուպլի։

Նրջարկութեան հանուած թղթադրամները շատցած են 6,836 րուպլի աւելի, գանձարկղային դրամատոմսերը՝ 1 միլիոն 151 հազար րուպլի աւելի, անագապղինձէ դրամները 267,000 րուպլի աւելի։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱ 1914 ԻՆ Կ'ՈՒԶԷՐ ԶԻՆԱԿՑԻԼ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ

Պոլշեւիկները ներկայիս հրատարակութեան կուտան դիւանագիտական վաւերաթուղթերու հաւաքածոյ մը՝ «Ցարական Ռուսիան համաշխարհային պատերազմին մէջ» տիտղոսով եւ ռուսերէն լեզուով։ Փարիզի իրաւաբանական փարժարանին կից քանի մը տարի առաջ բացուած «Միջազգային բարձր ուսմանց հիմնարկութեան» դասախօսներէն փրոֆէսէօր Միրքէն կեցէվիչ ֆրանսերէնի թարգմանած է Թուրքիոյ վերաբերեալ հատուած մը, որ մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած էր դիւանագիտական աշխարհին եւ որ պատմական մեծ նշանակութիւն ունի։ Սօրպօնի դասախօս փրօֆ. Օլար ծիտեւեալ կերպով կը ներկայացնէ այդ վաւերաթուղթը.—

1914 Օգոստոս 5ին Պոլսոյ ռուսական դեսպան Կիրս Ռուսիոյ արտաքին նախարար Սազանոֆի ուղղուած ծածկագիր հեռագրով մը կը տեղեկացնէ թէ գեսպանատան զինուորական կցորդ Զօրավար Լէոնթիէֆ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է պատերազմական նախարար Էնվէր փաշայի հետ, որ թուրք կառավարութեան իրական պետն էր։

Թուրքիա զօրաշարժ կը յայտարարէ, սակայն դեռ իր դիրքը ճշտած չէ։ Կասկած չկայ որ Գերմանիա կը ճնշէ իր վրայ (Կիրս տակաւին չէր գիտեր որ արդէն քուրքի կողմ մըն ալ ստորագրած էին) եւ գերման մարզիչները միշտ հոն են, սակայն Թուրքիա միայն իր շահերուն համաձայն պիտի գործէ։ Անգլիոյ պատերազմին մասնակցութիւնը այլեւաեծ վստահութիւն չի տար Թուրքերուն թէ Գերմանիա պիտի տանի վերջնական յաղթանակը։ Մէկ խօսքով, Էնվէր զինուորական դաշինք մը կ'առաջարկէ Ռուսիոյ, որոշ եւ կորուկ կերպով։

Թուրքիա ի հարկին իր բանակը պիտի դնէ Ռուսիոյ տրամադրութեան տակ, ըլլայ Պուլկարիոյ դէմ կռուելու համար, ըլլա՛յ նոյն իսկ Աւստրիա-Հունգարիոյ դէմ քալելու համար, եթէ վերակազմուի Պալքանեան միութիւնը։

Պայմա՞նս Թրակիոյ մէկ մասը, ինչպէս նաեւ Եգէականի կղզիները պիտի տրուին Թուրքիոյ. Ռուսիա եւ Թուրքիա պաշտպանողական զինակցութիւն մը պիտի կնքեն հինգ կամ տասը տարուան համար։ Ցուեստանի հաստուցում պիտի ըլլայ Եպիրոսի մէջ, Պուլկարիոյ՝ Մակեդոնիոյ մէջ, Սերպիոյ՝ Պոսնա Հէրսէկի մէջ։

Դեսպան Կիրս վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշայի հետ կը տեսնուի. վարչապետը կը հաստատէ. ուրեմն առաջարկը պաշտօնական է, կառավարական Թուրքիա իրապէս զինուորական դաշինք մը կ'առաջարկէ Ռուսիոյ, պայմանով որ ատիկա կնքուի անմիջապէս։

Բայց այս զինակցութիւնը հինգ կամ տասը տարուան համար ապահովելով Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, հինգ կամ տասը տարի կ'ուշացնէր ռուսական երազին իրականացումը Պոլսոյ գրաւումը։ Սազանոֆ կը վարանի։ Փոխանակ պատերազմը կարճեցնելու բնոյթ ունեցող այս անյուսալի պատեհութեան համար ուրախութենէն ցատքելու, Օգոստոս 6ին Կիրսին կը հեռագրէ թէ պէտք չէ աճապարել, պէտք է խուսափիլ վերջնական յայտարարութիւն ընելէ։

Նոյնիսկ լուր չի տար Ֆրանսական կառավարութեան (եթէ Սովետները հրատարակած են բոլոր հեռագիրները), ու ինչ օձրապարտ լռութիւն։

Կիրս կը պնդէ եռանդով. նախ ապահով, յետոյ յուսահատ, կը յայտնէ որ, եթէ ընդունին, մահացու հարուած մը տուած պիտի ըլլան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ, ըսելով որ եթէ նոյնիսկ Թուրքերը անկեղծ չեն, վարպետութիւն է, նոյնիսկ անհրաժեշտութիւն անոնց խօսքէն օգտուիլ։ Օգոստոս 9ին Սազանոֆ խիստ յուսահատական հրահանգներ կը հեռագրէ Կիրսի, անոր հազորդելով աննպաստ կարծիքը ռուս վերին հրամանատարին, որ կը կարծէ թէ թուրք բանակը լուրջ վտանգ մը չի կազմեր Կովկասի սահմանագլուխին համար, եւ թէ Էնվէրի հետ կատարուած բանակցութիւնները կրնային «օգտակարութեան նշան» նկատուիլ։

Կիրս դարձեալ կը պնդէ։ Օգոստոս 10ին Սազանոֆ դարձեալ կը հեռագրէ «Ժամանակ շահեցէք։ Թուրքիայէն չենք վախնար, աւելի թող ինքը վախնայ անտողուն կորսնցնելէն»։

Ժամանակը կ'անցի։ Դէպքերը ինչպէս կ'ըսեն, կը գահավիժեն Թուրքերը այլեւս չեն կրնար խուսափիլ այն գաղտնի համաձայնութիւններ են զորս Օգոստոս 2ին կնքած էին Գերմաններուն հետ։ Ահաւասիկ Կէօպէնի եւ «Պրէսլաւ»ի միջադէպը։ Պոլիս գերմանիոյ հսկողութեան տակ կ'իյնայ վերջապէս։ Օգոստոս 15ին եւ 16ին, երբ երբեակ համաձայնութեան պետութիւններուն համար Թուրքիոյ մէջ գրեթէ ամէն յոյս կորսուած էր, Սազանոֆ կ'որոշէ հեռագրով Լոնտոնի եւ Փարիզի ռուս գեսպաններուն տեղեկացնել Ռուսիոյ ստացած զինակցութեան առաջարկը Էնվէր փաշայէն, առանց նոյնիսկ հրաւիրելու զանոնք որ այդ մասին տեղեկութիւն հաղորդեն անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւններուն։

Փարիզի ռուս գեսպան Իզվոլսքի բաւականացաւ այդ մասին խօսելու Տելքասէի, որ տակաւին մաս չէր կազմեր ֆրանսական կառավարութեան (Վիվիանիի տեղ արտաքին նախարար անուանուեցաւ Օգոստոս 26ին), ու Տելքասէ, Սազանոֆի գաղափարակից, կը հաւատայ թէ Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները «մեծ բանի մը չպիտի կրնային ծառայել մեզի», եւ ուրիշ նպատակ չպիտի ունենային՝ բայց եթէ պալքանեան միութեան վերակազմութիւնը։

Օգոստոս 17 թուականը կրող այս հեռագիրը, որուն մէջ Իզվոլսքի կը պատմէ Տելքասէի հետ իր խօսակցութիւնը, կը պակսի ռուսական հաւաքածոյին մէջ։ Սակայն պաշտօնական պատճէնը կը գտնուի մեծ պատերազմին ռուս բանակին սպայակոյտի պետ զօրավար Ցանիլովի մօտ։

Փրօֆ. Օլար կը վերջացնէ, ըսելով որ «Ռոմանց կեղծաւորութեան, ամանց թեթեւութեան, մանաւանդ Սազանոֆի աշխարհահակալութեան պատճառաւ ձախողեցաւ բանակցութիւն մը, որ եթէ սրտաբաց եւ արագ կերպով տարուէր, մեզի զինակից պիտի դարձնէր Թուրքերը, ու թերեւս այս կերպով մեր յաղթանակը պիտի փութացուէր ։ Թերեւս միլիոնաւոր մարդկային կեանքեր պիտի խնայուէին, թերեւս արդար եւ համերաշխ հաշտութիւն մը պիտի կնքէինք եթէ Սազանոֆ մտիկ ըներ Պոլսոյ իր դեսպանին իմաստուն խորհուրդները եւ եթէ խօսքին վրայ բռնէր վոլանոց Էնվէր փաշան, երբ դեռ բոլորովին գերմաններուն ձեռքը չէր ինկած։

ՄՈՒԿԵՐՈՒՆ ԱՒԵՐԸ.— 1923-1924 տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ մուկերը աւերած են 85,240 տեսեատին հող։ 1924-1925ին՝ 30,000 տեսեատին, 1925-1926ին՝ մինչեւ Հոկտեմբեր 19,345 տեսեատին, Հոկտեմբերէն մինչեւ Յունուար՝ 116,245 տեսեատին։ Աւերի այսքան մեծութեան պատճառ ցոյց կը տրուի այն պարագան, որ մուկերու դէմ պայքարի գործը յանձնուած էր տեղացիներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԱԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մօտաւորապէս հազարաւոր հանդիսականներ ներկայ էին երեքշաբթի իրիկուն Central Sporting Clubի մէջ սարքուած կռփամարտի մրցումին։

Centralի տնօրէնութիւնը [Mi-moyensներու tournoi մը կազմակերպած էր, որուն մէջ Աթաեան լաւագոյն տեղը գրաւած էր, բայց հայ կռփամարտիկը՝ 1ուկէս քիլօ աւելի ծանր կշռելուն, այդ tournoiին մաս չառաւ, բայց եւ այնպէս շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց, Անկլատի դէմ։ Թունուան [Մնալէն վերջ սկսաւ, Աթաեանի եւ Անկլատի մրցումը՝ որուն կը սպասէին գրեթէ բոլոր հանդիսատեսները.

Խաղի առաջին մասին, Աթաեան սկսաւ շարունակաբար հարուածներ տեղացնել իր հակառակորդին վրայ։ Երկրորդ մասին Գաղիացին իր կարգին կանոնաւոր հարուածներ տալով այդ մասը շահեցաւ։ Երրորդ մասին Աթաեան սկսաւ շատ կանոնաւոր աշխատութիւն մը՝ հարուածներ տեղացնելով Անկլատի ստամոքսին եւ շնչառութեան մասին։ Չորրորդ շրջանին Աթաեան զօրաւոր հարուած մը իջեցուց Անկլատի ստամոքսին, որ ստիպեց այս վերջինը գետին երթալ ինը երկվայրկեանի համար։ Աթաեան հարուած մը եւս իջեցուց իր հակառակորդին եւ ստիպեց՝ երկրորդ անգամ գետին երթալ։ Դատաւորը տեսնելով որ Անկլատ ոտքի չի կրնար կենալ հարուածի ազդեցութենէն, խաղը դադրեցուց, եւ Հայը յաղթական հռչակեց։ Մինչ Աթաեան ծափերը կը խլէր, Անկլատ երկու հոգիով իր անկիւնը կը փոխադրուէր։ Մրցումը պիտի տեւէր 10 ռաունտ իւրաքանչիւրը երկու վայրկեաննոց, բայց եւ այնպէս չորրորդին վերջացաւ։

Պէտք է ըսել որ Աթաեան իր ամենամեծ յաղթանակներէն մէկը տարաւ եւ շատ մը Ֆրանսացիներու շնորհաւորութեան արժանացաւ։ Անկլատ թէեւ քիչ ճանչցուած բայց շատ լաւ կռփամարտիկ մըն է, եւ շատ մը մեծ արդիւնքներ ձգած է. յաղթուած է Այօնծօէն եւ Ցէփուէէն կէտերու պակասութեամբ, այս վերջինները Ֆրանսայի լաւագոյն խաղացողներէն են, յաղթած է առաջին դասակարգէն՝ Մագոնաիւի, գրեթէ միշտ առաջին դասակարգիններուն հետ մրցած է։ Այնպէս որ հայ կռփամարտի այս յաղթանակը իսկապէս շնորհաւորութեան արժանի է։

Գ. Հ.

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԽՈՒՐՔԸ երաժշտանոցը հաւաքած է 3000է աւելի թրքական ժողովրդական երգեր, որոնք 300 տարուան հնութիւն ունին, ըստ թուրք թերթերու հաւաստիքին։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՋԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԷ.— Սէն Մալոյի մէջ պաշտօնեայ մը Հուտօն կը նշանուի աղջկան մը հետ։ Աղուոր էր հագուած, գիտէր հինգլեզու, ո՞ր մայրիկը աղջիկ չպիտի տար։ Սակայն հարսանիքի օրը չկրցաւ իր անձնագիրերը ցոյց տալ։ Ու երբ հարցաքննութիւնը կ'երկարէր, քաշեց նշանածին թեւէն, անապարանքով իջաւ վար եւ կորսուեցաւ։ Փեսան փախած էր, աղջիկն ալ հետը։ Հեռագիր, փընտռտուք, ոգուտ չըրաւ։ Կեղծ անունով մարդը փախցուցած էր գեղատի աղջիկը։

ՅԱՄԱՌ ՄԱՐԴԸ.— Անցեալ օր, Լիոնի մէջ, Փէրրէն անուն յիսունոց մարդ մը միտքը կը դնէ Սօն գետը նետուիլ։ Ու կամուրջէն վար կը գլորէ ինքզինք։ Կը տեսնեն բարի մարդիկ եւ ջուրը կը նետուին, դուրս կը հանեն։ Ոստիկանատուն։ Հոն կը խոստանայ որ անգամ մըն ալ չպիտի փորձէ նման յիմար բաներ ընել։ Դուրս կ'ելլէ ոստիկանատունէն եւ ուղիղ կը դիմէ գետ։ Սէն-Ժէօրժ կամուրջէն կը նետուի աւելի խորունկ տեղ մը։ Այս անգամ բարի մարդիկ չեն կրնար գտնել դիակը։

266 ԺԱՄ ՊԱՐ.— Շարլ Նիքօլա երկար պարելու մրցանիշն ունէր։ Անցեալ օր Ալժէրի մէջ կոտրեց իր մրցանիշը, անընդհատ պարելով 266 ժամ եւ 15 վայրկեան։ Ժամ գլուխ կը հանգստանար 3 վայրկեան միայն։ 12 օրուան ընթացքին ճաշեց խմեց և ածիլուեցաւ միաժամանակ պարելով։

ԿԱՊՈՅՏ ՏՈԼԱՐՆԵՐ.— Վերջերս կարգ մը մարդիկ տոլարով պարանք կ'առնեն։ Սակայն վճարուած տոլարները կը կրեն 1868 թուականը, եւ արժէք չունին։ Զգուշութիւն։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Վերջերս գրած էինք թէ Միացեալ Նահանգներու ուսանողներուն միջեւ անձնասպանութեան համաճարակ մը սկսած է։ Պայքարելու համար այս համաճարակին դէմ, առանձին Միութիւն մը հիմնուած է։ Սակայն եւ այնպէս, երկու հոգի ալ անձնասպանութիւն փորձած են կազով եւ գնդակով։ Անձնասպանութիւններուն թիւը կը հասնի Յունուարէն ասդին 23ի։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ.— Փարիզի արուարձաններէն Փալէսոյի մէջ կ'ապրէին Տէր եւ Տիկ. Վանտար։ Կինը շարունակ կը գանգատէր իր էրիկին որ ինչո՞ւ տան պէտքերուները չի հոգար։ Ամուսինը, տպարանի աշխատաւոր մը, անգթօրէն խուլ կը մնար կնոջ տրտունջներուն։

Առջի գիշեր ճաշի պահուն սեղանի վէճ մը փրթաւ։ Էրիկը կնկան, կնիկը էրկան, առին տուին ամէնէն ծանր խօսքերը։ Յետոյ ամուսինը վեր ելաւ, պառկեցաւ ու քնացաւ։ Կինը ատրճանակը վերցուց եւ մտաւ ննջասենեակ։ Կռուազան ամուսինը արդէն հանդարտ, կը քնանար։ Յանկարծ կրակեց և սպաննեց ամուսինը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻ

Իր դէմքը տժգոյն եւ հանգարտած էր կանգնեցաւ եւ սկսաւ հեռանալ. Ես ալ, առանց ձայնի, շան պէս իրեն հետեւեցայ, կոտին դառնալով պառաց։

— Եղբայր Ալէքսիս, կառքին լծէ ձիերը երմանք Անժելինայի գինետունը՝ գաւաթ մը ողի պարպելու։

— Քոլերայի՞ պատճառով։

— Պա՛հ... Քոլերան այս խեղճ աշխարհին կանանցը վրայ, մեծագոյն չարիքը չէ։

Մինչդեռ Ալէքսիս կը լծէր, կոտին իւէնի շուրջը կը դառնար. ան միշտ խոտին վրայ երկնցած կը մնար յանկարծ, կոտին ծանեցաւ եւ սկսաւ խաղալ քափուրի կծիկին հետ։ Արիւնը խուժեց կնոջ դէմքին վրայ, որ յետոյ, կիրքի պէս ճերմկցաւ։ Կոտին գունարձանալով.

— Կը ճանչնա՞ս, սիրելիս կինը՝ խեղդուկ ձայնով

— Ո՞վ գտար։

— Հոն ուր կորսնցուցեր էիր

Ալէքսիս կառքին վրայ կեցած՝ սանձերը ձեռքին՝ երբ կանչեց, կոտին՝ կծիկը նետեց խուէնի քիթին բերնին.

— Աս պահէ՛, աղուորս քօլերային դէմ, կրնայ գեռ քեզի օգտակար ըլլալ... ու նաեւ մահ պատճառել։

Իւէն իր բազուկով դէմքը ծածկեց. կոտին՝ կառքին քով վազեց, ցատկեց վրան, բռնեց Ալէքսիսի մէջքէն. ես ալ նոյնպէս ցատկեցի վրան ու բռնեցի անոր մէջքէն։ Ձին քառասմբակ արշաւեց։

*
* *

Խաղացող ոչ մէկ տղայ զուռնով զբաղող ոչ մէկ մարդ. ո՛չ մէկ կին դռներուն առջեւ։ Ամայութի՛ն քօլերա՛ ։

Կառքը կեցաւ գինետան առջեւ. ներսը մարդ չկար, բացի ծեր աւելածուէ մը, զոր քօլերան իսկ չէր կրցած փրկել կեանքէն ալ ողիէն ալ։ Հաճելի զովութիւն մը կը տիրէր։ Անժելինա՝ քիչ մը տժգոյն, տխուր, բոտ սովորութեան անտարբեր՝ սեղանին եռեւն էր. անոր քովը՝ աթոռի մը վրայ ծերուկ մայրը ինչպէս միշտ ցնցոտիներ կը նորոգէր։

Մէջտեղը՝ կլոր սեղան մը շուրջ նստեցանք. գինի բերին. ինծի համար ալ լեցուցին, բայց ես չէի կրնար խմել Ալէքսիս չէին կրնար բաժնուիլ կոտինէն, որ գաւաթ գաւաթի վրայ կը պարպէր։ Ալէքսիս ալ կը խմէր բայց ջրախառն։ Առաջին լիզրանները պարպուեցան լռութեան եւ անշարժութեան մէջ։ Կոտին կը հարցնէր

— Մանչը ի՞նչ եղաւ։

— Քօլերա. կ'ըսէր Անժելինա։ Այդ կը բաւէր արդէն նշանակելու անկիւնը ուր մէկը կը գտնուէր։

*
* *

Ցեսարանը ամբողջ աչքիս առջեւ է։ Աւելածուն՝ կէս մը պարապ պզտիկ գաւաթ մը իր առջեւ, կը մրափէր, գլուխը կուրծքին վրայ։ Ալէքսիս՝ կոտին խնդացնելու համար, գինի կը թքնէ ծերուկին վրայ, որ կը մոլտայ եւ դէմքը կը սրբէ։ Կոտին չի խնդար. ընդհակառակն, միշտ աւելի կը մռայլի։ Ալէքսիս բոլոր կողմէ կը խնդայ եւ ցոյցնելու համար թէ՝ իր տիրոջ շունն է, կ'երթայ կառքը նայելու եւ վերադարձին՝ հետը կը բերէ ուռիի ճիւղը, որ մէկտեղ տուած էինք։

Կոտին՝ որ կինակը դրան դարձուցած էր, չէր տեսներ Ալէքսիսը որ քնացող ծերուկին սեղանին մօտեցաւ, շառաչուն հարուած մը իջեցուց որ աշարկեց գինովը եւ մեզ վեր ցատկեցուց. բայց կոտին՝ ամէնէն աւելի ազդուած էր։ Աչքերը ուռիի ճիւղին վրայ ինկաւ, գոյնը նետեց։ Ուզեց գաւաթը առնել ու խմել, բայց գայն ձգեց ձեռքէն։ Ալէքսիս՝ ճիւղը բռնած, կը խռովէր։

— Այդքա՞ն գէշ եկաւ քեզի...

— Շատ գէշ..., սրտիս իջաւ, պատասխանեց կոտին, անընդգային ձայնով մը։

Ու գայն գիտելով մէկտեղ այնպէս մը, որ ո՛չ գիս, ո՛չ Ալէքսիսը, ո՛չ ալ անտարբեր Անժելինան կրնար խաբել, բռնեց իր բարեկամին ձեռքէն ու ստիպեց գայն որ շօշափէ իր գանկին վրայի ապին եւ ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս Ալէքսիս.. քու ճիւղիդ հարուածը աւելի գէշութիւն բերաւ վրաս, քան թէ բիրը որ գլխուս իջաւ, երբ քու կեանքդ կ'ազատէի

Ալէքսիս, ոտքի վրայ, իր բարեկամը դիտեց զարմանքով. չէր գիտեր ինչ պատասխանել, բայց երբ կոտին ոտքի ելաւ եւ ամբողջ հասակով տիրապետեց անոր վրայ, գոփ դեղին կորեցաւ։ Մէյ մը ինծի, մէյ մը Անժելինայի նայեցաւ կարծես կը հարցնէր՝ գիտէ՞ արդեօք

Մէկ ոտքը աթոռակին վրայ դրած, կոտին կը հարցնէր.

— Ի՞նչ դանակով կեղեւը հանեցիր, հէ՞, սիրելի Ալէքսիս...

— Ասով —, փսփսաց Ալէքսիս, իր դանակը մէջքէն հանելով։

— Արիւն մէջ լողալու համար չէ շինուած ատիկա, այլ ուռիի ջուրի մէջ։ Եթէ կուզես որ ամէն մարդ ատկէ վախնայ, պէտք է ատոր ծայրը թունաւորել եւ տես թէ ինչ թոյնի մէջ։

Քակեցիր թեզանիքը եւ դանակը մխրճեցիր խորութեամբ մինչեւ բազուկին մէջ։

Պոռացի, Անժելինա նմանապէս. իսկ Ալէքսիս

— Եղբայր կոտին. ինչ ըրիր

(Շար.)

խուսափի ոեւէ յայտարարութիւն ընելէ Սուրիոյ կացութեան մասին։ Մարգլանին եւ ընդհանուր հրամանատարին միաժամանակ Սուրիայէն բացակայութիւնը ցոյց կուտայ թէ կացութիւնը լաւ է Սուրիոյ մէջ։

Ռուսական ճամանակնութիւն

Գրեցինք թէ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ երկար ատենէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները վերջ գտած են եւ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի շուտով։ «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ երկուստեք զիջումներ եղած են համաձայնութեան մը յանգելու համար։ «Կը յուսացուի որ այս դաշնագրին շնորհիւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտուրը մեծապէս աւելնայ։ Գալով խորհրդային առեւտրական գործակալներուն Անգորայի մէջ վայելելիք իրաւունքներուն, այստեղի պատասխանատու շրջանակները կը վախնան որ մեծ վտանգներ ծագին անկէ, քանի որ անոնք այս կերպով պիտի կրնան համայնավարական քարոզութիւններ կատարել»։

Ցոյցեր ընդդէմ Ալպէր Թոմայի դեմ

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի անօրէն եւ յայտնի ընկերվարական Ալպէր Թոմա Ներկայիս ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Պալքաններու երկիրներու մէջ, գաղթականներու վիճակը քննելու եւ կարգ մը բանուորական օրէնքներու քուէարկութիւնը ապահովելու նպատակով։ Հինգշաբթի առաւօտ երբ Աթէնք հասաւ, յոյն համայնավարները թշնամական ցոյց մը կատարեցին իրեն դէմ։ Կառավարութիւնը նախապէս արգիլած միջոցներ ձեռք առած ըլլալով, ցուցարարները չյաջողեցան ո եւ է ցաւալի միջադէպ յարուցանել։ Իր Աթէնք բնակութեան ընթացքին, ոստիկանական մարմին մը պիտի պաշտպանէ զինքը։

Նոխագուլխ աղկածներ Կովկասի մէջ

Թիֆլիսէն կը հեռագրեն Մարտ 3 Թուականով.—

Անդրկովկասեան երկաթուղագծին վրայ կառախումբի աղկածները յաճախադէպ դարձած ըլլալով, Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ պատժել ո՛չ միայն պատասխանատու ճարտարագէտներն ու մեքենավարները, այլ բանուորութեան խիստ պատիժներ սահմանել նաեւ այն բոլոր բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն, որոնք ո եւ է կերպով յանցանք կ'ունենան երկաթուղային աղկածներու մէջ։

«Զինուորեալ ազգ»ի կազմակերպութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, երեսփ. ժողովը անցի օր գրաղեցաւ զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքով։ Նախ խօսեցաւ զինուորական յանձնաժողովի նախագահ Աառէճ Փիրօ, որ յայտնեց թէ ժողովին ներկայացուածը «մեծ օրէնք» մըն է, մասնաւոր, ամենաարդար հեղինակութիւններու հաւանութեան արժանացած եւ մեծ պատերազմի փորձառութեան լոյսով յուսաւորուած։ Այս օրէնքը «ազգային պաշտպանութեան նոր Սահմանադրութիւն» է եւ ցոյց կուտայ վճռական կամքը ժողովուրդի մը, որ կը փափաքի իր բոլոր կենդանի ուժերը իր պաշտպանութեան ի սպաս դնել։

Ցետոյ խօսեցան Ժան Ֆապրի, Էմիլ Պօրէլ, պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ, Ալպէր Մէօնիէ, Ֆէլրանեան Ֆօր եւյն.: Համայնավար երեսփոխան Ռընօ Ժան բուռն կերպով յարձակեցաւ այս օրէնքին դէմ, ու մասնաւորապէս քննադատեց զինուորական Փօլ Պօնքուրը, յայտնի ընկերվարական գործիչ։ Ցետոյ խօսեցան ընկերվարական երեսփոխաններ Փիէր Ռընօտէլ եւ Փօլ Պօնքուր։ Մասնաւորապէս ծափահարուեցաւ այս վերջինին ճառը։

Գործազուրկներուն ցանկը

Երէկի պաշտօնաթերթին հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ Մարտ 3 արձանագրուած նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 80.941 հոգի, որոնց 59.412ը այր եւ 21.529ը կին. անցած շաբթէ աւելի թիւն էր 79.689, որով մէկ շաբթուան մէջ աւելցած է 1252 հոգի։ Միայն Փարիզի եւ Սէն նահանգի գործազուրկներու թիւն է 61.484։ Վերջին շաբթուան ընթացքին գործ հայթայթուած է 20.147 հոգիի։ Ֆրանսա մտած հինգ նոր օտար աշխատաւորներ ճարտարարուեստի մէջ զբաղած են։ Գործ տրուած է Ֆրանսա բնակող1270 օտար աշխատաւորներու, 517 հոգիի Աշխատանքի նախարարութեան և 753 հոգիի տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ։

Վերջացող շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 20 բոկ մեկնած են 1918 օտար բանուորներ։ Կարելի չէ եղած զանազան տալ 95.362 անգործներու, որոնք գործ կը պահանջէին, անոնց 66.778ը Սէն նահանգին մէջ կը բնակին։ Անցած շաբաթ աւելի թիւը 2000 աւելի էր։

Հոլանտական Թորգոմի գործեր

Փետրուար 22ի Սեյանիկի յունարէն թերթերը զանազան խորագիրներու տակ կը հրատարակէին լուր մը, որուն համաձայն «զօրավար» Թորգոմ, երբեմն «Թափառաշրջիկ, փրոփականտիսթ և դրամաշորթ» ամբաստանուած է եւ փախած Սելանիկէն Աթէնք, արտասահման անցնելու համար։ Նոյն թերթերը կ'աւելցնէին թէ Գ. Զօրաւարեանը, Ռուսիկանութեան Ապահովութեան ճիւղը կը հետապնդեն, նոյն իսկ խուզէն դրկուած է մանաւանդ ոպայ մը, ձերբակալման հրամանագիրով...

Սելանիկի Ընդհ. Ռուսիկանութեան կը հերքէ Թորգոմի հետապնդման լուրը, թէեւ Ցունարէն թերթ մը կը պնդէ թէ հայ զօրավարը օտար փրոփականտիսթ մըն է և այս մասին զինուորական իշխանութիւնները ձեռք ձգած են փաստաթուղթ մը։

Սելանիկի «Մէտրիքեռնիքի Փալաս» պանդոկը որ 4000 տրամի պահանջ ունէր Զօր. Թորգոմէն, վար դրած է անոր համազգեստը, սուրը, պատուանշանն ու «ամոքինկօ»։ Վերջին պահուն, զօրավարին մէկ բարեկամը վճարած է այդ պարտքը, բայց գոյքերը կը մնան։

Ինչպէս կ'երեւայ, հայակական բախտախնդիրը, որ ամէն մեքքին վրայ Ցունաստանի ռամկավարներուն ալ պաշտօնական ներկայացուցիչն է, յաջառելօրէն կը ճոխացնէ իր շահատակութեանց ոսկեմատեանը։

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Վ.աղը կիրակի գիշեր, 64, R. Rocher, Métro: St-Lazare Ալպէն Ա. ասի թատրոնին մէջ կուտայ իր Գ. եւ վերջին ներկայացումը

ԽԻԺԻՆ ՅՈՒՄՐԱՑՈՎ. Ի յայտնի՝

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Տիկ. Վիրժինէ Մամուլեանի, Տիկ. Ալէքսանեանի, Նորոպաւոյ թատերախումբի եւ տեղույս դերասաններու։ Օր. Ալիս կոստանեանն Ա. արարին կը պարէ հայկական պար, պարսկական յայտնի Ցարկեահը։ Տոմսերու գինը 3—20ֆր.։ Կը ծախուի բոլոր հայկական ճաշարաններու։ Կը սկսի 8.15ին. կը վերջանայ ժամը 12ին։

Ընկեր Վ.րթանէս Մարտիկեան (Զրիուէլ) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր մեծ մայրը, Այրի Տիկին Մարիամ Խալալէեանը։ Հանգուցեալը տիպար ներկայացուցիչն էր հայ մամիկի, որ բարերդէն մինչեւ Պոլիս եւ մինչեւ Եւրոպա ուղիղ կարօտ չունեցաւ բայց միայն իր թաղականներու։ Մեր ցաւակցութիւնները ցէր եւ տիկին մարտիկեանին եւ բոլոր ազգականներուն։

Ցէր եւ Տիկին Վ.րթանէս Մարտիկեան եւ զաւակը, Գ. Արամ Մարտիկեան (Անվէրս) Գ. Սեդրակ Գաբրիէլեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Հոռիփ Այվազեան Պոլիս), Ցովհաննեան ընտանիք (Պոլիս), Մրտիկեան ընտանիք (Պոլիս), Մրտիկեան ընտանիք (Անվէրս), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ ԽԱՐԱՑԷԼԵԱՆԻ

(Մնեալ Գաբրիէլեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ 1 Մարտ 1927ին, 84 տարեկան հասակին մէջ։ Թաղումը յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 4 Մարտ, Ուրբաթ ժամը 1ուկէսին Զրիուէլ Սէնթ-Կլոթիլտի եկեղեցին։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Ց. Դ. Փարիզի Երջանային կոմիտէն ժողով մը կը հրաւիրէ Շավիլի, Վ.էրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արժանացուած չեն ոեւէ խումբի մէջ, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին 187 Grand' Rue, Chaville (Pointe de Chaville) Թրամուէյի կայարանին մօտ։

Հ. Ց. Դ. «Ալլասամարտի Սեբաստ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի, ժամը 2.30ին Գևլվիի ծանօթ ֆուրապարանին։

Հ.Ց.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողով վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, Մեթրօ Իթալի։

Հ. Ց. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին, բիւ տը լա Հալսա, Կրաւն Քաֆէ սիւ Փալէ։

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Rue de la République, 63 թիւ սրճարանին վերնայարկը։

Հ. Ց. Դ. Ցէսինի նահանգային կոմիտէի ընդհ. ժողովը կիրակի 6 Մարտ, ժամը 2.30ին գալոցին սրահին մէջ։ Այժմ ընկեր պէտք է ներկայանայ 1925—1926 եւ 1927ի անդամատոմսերով։ Ներկայ պիտի ըլլայ գործիչ ընկեր Աբօհան։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ց. Դ. ՔԱՆԻ (Cannes) Նորաշինք «Հայկոն» ընծայմաղօրեյի առաջին վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 1.30ին Ընկ. Զ.ագաբ Աճեմեանի բնակարանին մէջ, Լաֆասի. Մուտքը ազատ է։

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին. Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ առանց բացառութեան ներկայ գտնուին անդամատոմսերնին միասին։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ մասնակցութեամբ Տարօնի մասնաճիւղին, վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 1.30ին Հ. Յ. Դ. Նախկին ակումբը։

Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հրատարակութեան խնդրանքով)

Կ. Խաչի պարահանդէսին յաջող ղուրթինը կը պարտինք ամէն անոնց որոնք կը սիրեն Հայաստանը, կը սիրեն Հայը։ Անոնք աշխատեցան օրերով ու լրին ամէն զոհողութիւն, պարահանդէսին կատարեալ յաջողութեան համար։

Արտիստիկ ու Փարիզի հայ նկարչուհիներու պիտի կարենանք տալ խնամք ու գեղ։ Ձիոր կարենանք նորէնդէս հաց ու կաթ տալ Փարիզի գործադուլներուն։

Պարտականութիւն կը նկատենք շնորհակալութիւն յայտնել այն թերթերուն, որոնք մասնակցեցան այս թեյախմբին, նպատակին, Կ. Խաչի գեղեցկեան աւելի գործին ածելի, հրատարակեցին մեր հրաւիրագիրները ձրիաբար ու հանդէսին յաջողութեան համար նպաստեցին։

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր հայ տիկիններուն, որոնք մեծ սիրով իրենց ընտանիքն աւելի, անձնուիրաբար օգնեցին մեզի իրենց բոլոր ջանքերով։ Շնորհակալութիւն վերապահուած Գ. Արմենակ Համբարձումեանի, պարահանդէսին գանձապահին ու իր ընկերներու՝ Հրանտ Ճէվահիրճեանի ու Օ. Փօլաճեանի, որոնց աշխատանքը ամէն գովեստէ արժանի էր։

Լոնտոնի Հ. Կ. Խաչի ատենապետուհին Տիկին Եսայի Կիւլպէնկեան, Փրիպաթէլի Հ. Կ. Խաչի ատենապետուհին Տիկին Մսերեան, իրենց պարոնք նկատած էին պարահանդէսին ներկայ գտնուելու, ցայց տալով թէ Կ. Խաչերը մէկ մարմին ու մէկ հոգի ունին։ Անոնց ներկայութիւնը նոր փայլ մը տուաւ հանդէսին։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր հայ արուեստագէտներուն, արտիստներուն որոնք մեզի աշխատակցեցան։ Շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն, որոնց պարգեւները թոմպոլայի յաջողութեան նպաստեցին։

Մտածել պիտի հրատարակութեան հասոյթին գումարը ու թոմպոլայի շահող թիւերուն ցանկը։

Այս յաջողութիւնը, այն օրհնութեան երբ գործերը զաղզած են ու ամէն անձ մտահոգ է, ապացոյց մըն է թէ Հ. Կ. Խաչը սիրուած է բոլոր Հայերէն։ Այս մեր միութեանց ներկայ է ու խրախուս մեր Զանքերը կրկնապատկելու

Հայ Տիկնանց միութեան Կ. Խաչի Օգնական Մասնաճիւղ

ՊՈԼՍՈՅ ՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի մէջ կազմուած է Պոլսի եւ շրջակայից (Տի․ֆէճ, Տէվլէք-Համիտիէ, Զանգլուտոյ եւ Զարթմաբ, Կայթանլըզայնան երկսեռ Միութիւն մը, նպատակ ունենալով ներկայիս բարոյապէս իսկ ապագային նիւթապէս ալ օգնել Պոլսաբնակ մեր Հայրենակիցներուն։

Մանրամասն տեղեկութեանց եւ անդամակցելու աջակցութեանց համար գրուիր դիմել միութեանս քարտուղար Գ. Ղեւոնդ Եղիաեանի. 78 Rue de Sèvres Paris VII

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիգրանակերտի Միկինեան կը փնտռէ իր աստւինը Ամասիայի Ռէշիի պաշտօնեայ Յովհաննէսը Միկինեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ռուսոյ մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունական եւ Պոլսոյ հայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10°)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Arakélian, Contes et Nouvelles, 12 frs.
Aharonian, Vers la Liberté, 12.
Aslan K., L'Arménie et les Arméniens 20.
Baronian, Maitre Balthazar 12.
Barsamian, L'Homme et la Femme 6.
Barsamian, Elle et Moi 7.50.
Basmadjian, Histoire Moderne des Arméniens 12.
Chirvanzade, La Possedée 12.
Djivani, Les plus belles chansons. 5.
Macler F., Ancienne Eglise d'Arménie 12.
Macler F., Contes et Légendes de l'Arménie 12.
Macler F., La Version Arménienne 12.
Macler F., Contes Arméniens 12.
Mesrob K. L'Arménie au point de vue... 12.
Minasse Mme Iskouhi, Nouvelles et Contes 15.
Minasse Mme Iskouhi, Flore Altique, poème 6.
Minasse Mme Iskouhi, Voix dans la Nuit, poème 7.50.
Morgan J. de, Histoire du Peuple Arménien 40.
Papazian V., Santho 12.
Raffi, Samouel, 2 volumes 25.
Sandaldjian, Père J., Histoire documentaire de l'Arménie des âges du Paganisme, 2 grands volumes 100.
Tcheraz M., Nouvelles Orientales 12.
Tchobanian A., La Femme Arménienne 6.
Tchobanian A., La Roseraie d'Arménie, 2 grands volumes, illustre 150.
Zartarian R., Clarté Nocturne 12 francs.

Փառապագամատոյց Գալ-Անդ. ղերին 1926 Փարիզ 35 Ֆր.։

Նոր Հայաստանի գուշանու բարտէզը։ Զատրաստեց Կ. Բասմաջեան (գին) օրէն լայս կը տեսնէ)։

Ֆրանսայի եւ գաւառավայրերու փոստի ծախքը կ'այ։

Դիմել Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ԱՍԱԿԱՐԱՆ

4 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ... 100	Mark
Իտալիոյ Լիրա	L. Itq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge
Զուից.	Frc. Suisse
Լէյ 100	Ley
Ռուբլի	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Փր. Յունաինք I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքի Միւլքը	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 ֆ.	40 ֆ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՄԱՐՏ 1927

6 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 278

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Երէկ, ուշադրութեան կը յանձնէինք խիղճ ծախելու պարագայ մը, որ առաջինը չէ, դժբախտաբար։

Դամասկոսի, Հալէպի եւ Իսկէնտէրունի կայաններուն մէջ խոնուած 15.000 հայ գաղթականները Լիբանանի մէջ տեղաւորելու ծրագրին պաշտպանութիւնը մենք չէ որ պիտի ստանձնենք։ Անոնց, ինչպէս միւս բոլոր թափառական բազմութիւններուն բնական եւ վերջնական կայանը՝ հայրենիքն է։

Այս կէտը միանգամ ընդ միշտ պարզ թող ըլլայ բոլոր տեսակի «ազգասէր»ներուն, եւ մանաւանդ անոնց համար, որ տակաւին կը յամառին Թուրքիա վերադարձի շնո՛րհ մըն ալ սպասել Էնկիւրիէն, ապաւինած՝ խորհրդային իշխանութեան բարեխօսութեան։

Այլ եւս անցած է միջին ճամբաներու, կարկտաններու, փորձելը կրկին փորձելու շրջանը։ Ո՞վ որ խիղճ ունի, կրնայ դատել ու վճռել թէ՝ եօթը ծովերու վրայ նետուած բազմութիւններ ոչ իրենց ինկած տեղը կրնան հանգիստ ըլլալ, ոչ ալ Թուրքիոյ մէջ։ Այդ երջանիկ երկիրը մնացած հայ փոքրամասնութիւնն իսկ հազիւ կը տոկայ հաստատուած կարգ ու սարքին եւ քօղարկեալ բարբարոսութեան։ Եւ պարապ տեղը չէ որ Սեբաստիոյ, Արաբկիրի կամ Կեսարիոյ մէջ կծկուած ափ մը հայեր պարբերաբար ճամբայ կը փնտռեն, դուրս ելլելու համար, եւ կը քաջալերուին թրքական իշխանութեան կողմէ։ Անոնք պարզ ըսլաներ են, եւ եթէ ողջ մնացած տէրտէր մը չգտնուի տեղին վրայ, այդ մխիթարութիւնն ալ շատ կը տեսնուի։

Ապուշները միայն կրնան հաւատալ, որ այս կացութիւնը պիտի փոխուի, եւ Թուրքիա պիտի ճանչնայ հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը, արտօնելով գաղթականներու վերադարձը եւ վերադարձնելով անոնց գոյքերը։

Թուրքիա իր «վարկը բարձրացնելու» միջոցները գտած է արդէն, կոտրել-թափելով, կեղեքելով եւ կոտորելով, եւ խրատի պէտք չունի, նոր «մէսթ»եր ընելու, ինչպէս կը սպասեն ցանասուն յաւագարներ։ Եթէ ռամկավարները համոզուած են որ Էնկիւրի «վերաբերմունքի փոփոխութիւն ցոյց տուած է», Շիշլիի վերաշինութեան համար երեք հարիւր թոնօ փայտ շնորհելով Սօղանլուի անտառէն, թող հրապարակ իջնեն իբրեւ կուսակցութիւն, եւ ապացուցանեն այդ «փոփոխութիւնը»։ Թող ընդունակցին եւ ապահովեն նո՛ր շնորհներ, մանաւանդ «հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքին ճանաչումը»։ Եւ փոխանակ տարին քանի մը անգամ ժընեւ փութացնելու Բաշալեանները, ամուլ դիմումներով եւ նոյնքան ամուլ ծախքերով, աւելի գործնական պիտի ըլլար ղրկել ուղղակի Էնկիւրի, Գ. Նորատունկեանն ալ միասին։

Այս կարգի ճակատագրական հարցերու մէջ, ներելի չեն պատ ի պատ ձեւեր. «մէկը այսպէս, մէկը այնպէս»։ Պէտք է արդէն դնել չեզոքականի, եւ գործել անոր համաձայն, ինչպէս կ'ընեն հայ պոլշեւիկները, որոնք անկեղծօրէն կը հաւատան «նոր» Թուրքիոյ բարեկամութեան, եւ հրապարակաւ ալ կը փառաբանեն զայն, փոխարէն ստանալով... երեք հարիւր թոնօ փայտ։

Ռամկավարները ունի՞ն այս քաջութիւնը — ճամբան բաց է։ Եւ թող երթան խօսին իրենց անունով, իրենց «լքեալ» գոյքերը եւ վերադարձը ապահովելու, ոչ թէ դժոխքէն ազատած բազմութիւնները սին յոյսերով օրօրելու կամ նորէն կրակը նետելու համար։

Անոր համար պէտք չկայ խորհրդային իշխանութեան բարեխօսութիւնը մուրալու։

Եթէ այդ իշխանութեան խօսքը ա՛ր եւ է արժէք ունի Թուրքիոյ վարիչներուն համար, քանի մը «խան»երու եւ «ափարթըման»ներու փրկութեան համար չէ որ պիտի օգտագործուի, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած հրէշային անարդարութիւնը աստիճան մը դարմանելու, անոր հայրենի ժառանգութեան գոնէ մէկ մասը վերադարձնելու. բռնութամբ՝ անոր ապրելու իրաւունքը ճանչցնել տալու համար։ Իսկ աշխարհ-աշխարհ գիտէ որ այսօրուան Մոսկուան ոչ կամք, ոչ ալ միջոց, կարողութիւն ունի այս տարրական պարտքը կատարելու, գոնէ իբրեւ «բանւորա-գիւղացիական» իշխանութիւն։

Եթէ ունենար մ'է մէկը մ'է միւսը, ոչ Հայաստանի ճամբաները ուսումնասիրել կուտար 15.000 գաղթական տեղաւորելու համար, ոչ բեւեռախոյզ Նանսէնը մէջտեղ կը ձգէր, մէկ միլիոն ոսկիին մուրալու, ոչ Փուսանը եւ Քըրկըզներու երկիրը կը ցուցնէր իբրեւ հայկական օջախ, ոչ ալ, վերջապէս, հարիւր հազար թափառական ժողովուրդ կը հարկադրուէր ընդլայնած քարին զարնելու իր գլուխը, Սուրիայէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա։

Հայ ժողովուրդին ներքին տագնապը կը լուծուի լայն բանալով հայրենիքին դուռները, և վերադարձնելով հայկական հողերը, առաջին առթիւ այն մասը՝ որ պոլշեւիկներուն ձեռքն է այսօր։

Եթէ բոլոր հայկական հոսանքները ա՛յս ուղղութեամբ աշխատէին, փոխանակ ծնկաչոք ծափ զարնելու Մոսկուայի կամ Թէհրանի զարմանազան խաղերուն առջեւ եւ միւս կողմէ շնո՛րհ խնդրելու Ժընեւէն կամ Էնկիւրիէն, կը հաւատանք թէ արդիւնքը տարբեր կ'ըլլար։

Ահա թէ ինչպէս կ'ըմբռնենք մենք հարցը, իր բովանդակութեամբ։

Մեղքը մե՛րը չէ, եթէ ջրոտած ուղեղներ չեն հասկնար այսպէս պարզ իրողութիւն մը, եւ օգնութիւն կը սպասեն... Սօղանլուի անտառին փայտերէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԱԻՍՐԸ

Մելքոնեան նուիրատուութեան պայմանագրին հիմամբ, ամէն տարի 3000 ոսկիին պիտի ղրկուի Հայաստանի համալսարանին։ Ահա երկրորդ տարին է որ չէ ղրկուած այդ գումարը։ «Ինչո՛ւ», կը հարցնէ Ցուսարեր խմբագրութեան ուղղած բաց նամակով մը.

∴ «Երեւան» նոր խմբագրականով մը նորէն կ'արծարծէ նուէրը «օրինաւոր ցիրոջը» վերադարձնելու խնդիրը.

«Մենք ասել ենք եւ դարձեալ պիտի ասենք՝ Մելքոնեանը Բարեգործականի աղաներին ու փաշաներին չի նւիրել իր գոյքը, այլ հայ ժողովուրդին։

«Մեր այս պնդումը կրկնեց եւ հաստատեց բովանդակ հայ մամուլը բացի ռամկավարներից, որոնք այդ հարցում պաշտպանել են, ճիշտ իրենց աղա ու փաշա տէրերի պէս։

«Մենք պահանջել ենք Բարեգործականից հրապարակային հաշւետուութիւն Մելքոնեան նւիրատուութեան մասին — եւ մեր պահանջը կրկնել ու հաստատել է բովանդակ հայ մամուլը, դարձեալ ի բաց առեալ ռամկավարներից, որոնց հլու հնազանդութիւնը իրենց աղա ու փաշա տէրերին հասցրել է Զաքարեայի օրին։

«Տուէք օրինաւոր տիրոջը — ասել ենք մենք եւ մեզ ձայնակցել է ողջ հայ մամուլը, բացի ձեր խոնարհ ծառաներից— ռամկավարներից։

«Բարեգործականի աղաներն ու փաշաները թող իմացած լինեն որ Ապտիւլ Համիտեան «երանելի շրջանն» անցել է անհետ եւ մեր օրերում հասարակութիւնը չի կարող հանդուրժել մի լռութիւն, որ յղի է ոճիրներով...

«Հասարակութիւնը կը գտնէ միջոց եւ կ'անի իր արդար դատաստանը...»։

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Թէհրանի Հայ Բժշկական Միութիւնը չորս տարիէ ի վեր կը շարունակէ իր գոյութիւնը եւ իր նպատակներուն իրագործումը։ Ամէն երկու շաբաթը մէկ անգամ, կը սարքուին հաւաքոյթներ, ուր բժիշկ-անդամները կը ներկայացնեն բժշկական ուսումնասիրութիւններ։

Միութիւնը ունի նաեւ գիտական ցանձնաժողով մը, որ կ'ընտրէ ժողովրդական-գիտական նիւթեր եւ կը կազմակերպէ հրապարակային դասախօսութիւններ։ Վերջին տարուան ընթացքին տրուած են դասախօսութիւններ ակռայի հիւանդութեանց, ճաճճատենդի, եւ վիժումի վնասներուն մասին։ Այս վերջին դասախօսութեան միայն կիներ ներկայ էին եւ սրահը լեցուցած։ Առաջիկայ հրապարակային հաւաքոյթներու համար յայտագրին մէջ կը մտնեն Թոքախտի, երախաներու առողջապահութեան, տարափոխիկ հիւանդութեանց, վեներական ախտերու, գինովութեան, կիներու հիւանդութեան մասին դասախօսութիւններ։ Այս 15օրեայ ժողովրդական դասախօսութիւնները ձրի են։

Բժշկ. Միութիւնը կ'աշխատի ձրի օգնութիւն հասցնել դպ. ոցներու աշակերտներուն, եւ բանալ բուժարաններ, ձրի դարմանելու համար հայ եւ պարսիկ աղքատները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թայմզի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 3 Թուականով. —

Այսօր կէսօրէն վերջ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ կարեւոր ճառ մը արտասանեց վարչապետ Ըսմէթ փաշա։

Բացատրեց թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան սպառնացող մեծագոյն վտանգը Քիւրտիստանի մէջ Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը չէր 1925ին, այլ քաղաքային եւ ընկերային անկարգութիւնները։ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքը բոլորովին խափանեց այս անկարգութիւնները։

«Կառավարութեան քաղաքական հակառակորդներուն մեքենայութիւններն ու դաւերը վերջին երկու տարուան ընթացքին, բսաւ Ըսմէթ փաշա, շատ անազնիւ եղան եւ ի վերջոյ Ղազի փաշայի կեանքին դէմ դաւադրութեան մը յանգեցան։ Այսպէսով բոլորովին արդարացաւ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքին գոյութիւնը եւ Անկախութեան Դատարանները խիստ օգտակար եւ հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարեցին»։

Վարչապետը յետոյ յայտնեց թէ Անդորրութեան Ամրապնդման Օրէնքը պիտի վերջանայ Մարտ 4ին, իսկ երկու Անկախութեան Դատարաններուն պայմանաժամն ալ՝ Մարտ 7ին։ Օրէնքը դեռ անհրաժեշտ է, սակայն Դատարանները կրնան ջնջուիլ։ Ու առաջարկեց օրէնքը երկարաձգել երկու տարի եւս, իսկ Դատարանները ջնջել Մարտ 7էն սկսեալ։

Ազգային Մեծ Ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց այս երկու օրինագիծերն ալ. միայն քանի մը երեսփոխաններ իրենց ձեռքերը չբարձրացուցին։ Ըսմէթ փաշայի ճառը շատ պերճախօս էր։ Բազմաթիւ մեկնութիւններ կը տրուին դատարանները ջնջելու համար կառավարութեան իսկական նպատակներուն մասին։ Երկու տեսակէտ կայ, մէկը այն է՝ որ կառավարութիւնը ինքզինքը բաւական զօրաւոր կը զգայ երկիրը վարելու առանց այս օգտակար զէնքին. միւս տեսակէտին համաձայն, կարգ մը ստորերկրեայ մղտուքներ մղած են Էնկիւրիի վարիչներէն ամէնէն խոհեմները աւելի իմաստուն ըլլալ եւ քաղաքական հակառակորդներու դէմ բիրտ քաղաքականութեան վերջ տալ։

Ըսմէթ փաշայի ճառը լսողի մը համար այնպէս կը թուի թէ կառավարութիւնը ինքզինքը բաւական զօրաւոր կը զգայ՝ գործելու առանց դատարաններու աջակցութեան, եւ սակայն միաժամանակ կ'ուզէ այն տպաւորութիւնը տալ երկրին թէ՝ նոր անկարգութեան մը կամ դաւադրութեան մը առաջին նշանին վրայ գրահաղաստ բռունցքը դարձեալ պիտի գործէ, եւ այս անգամ առաջուընէ աւելի անգութ կերպով։

∴ «Թանին» թղթակիցն ալ կը գրէ թէ անկախութեան դատարանները ջնջուած ըլլալով, յառաջիկայ երեսփ. ընտրութեանց մէջ ժողովուրդը աւելի ազատօրէն պիտի կրնայ քուէարկել։ Սակայն միւս կողմէ կառավարութիւնը կ'ուզէ իր գերագոյն աստիճանին հասցնել Թուրք ժողովուրդին արտադրելու կարողութիւնն ու աշխատանքի ուժը. անոր համար ալ կատարեալ խաղաղութեան պէտք կայ. այդ է պատճառը, որ անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1929 Մարտ 4։

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԴԵՌ

Արեւելեան Անկախութեան ատեանը մահուան դատապարտեց Մէտէթցի փաստաբան Մէլէք Փարսոմը, որ կ'ամբաստանուի թէ լրտեսութիւն ըրած է, երեք անձ սպաննած, քիւրտ ըմբոստներէն Խաչայի միացած, եւ վերջապէս Հալէպի մէջ յարաբերութիւն պահած է հայ եւ քիւրտ քոմիթէճիներուն հետ եւ անոնց յայտարարութիւնները ցրուած։

Մահավճիռը գործադրուած է արդէն։

Հայրենիք չունեցողներու կացութիւնը

Ժընեւէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդակցութեանց եւ թրանզիթի յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ հայրենիք եւ հպատակութիւն չունեցող անձերուն տրուելիք ինքնութեան վկայագրերու խնդիրով։

Այս դասակարգին տակ կը մտնեն բոլոր անոնք, որոնք անցագիր չեն կրնար ստանալ իրենց պատկանած կառավարութենէն, այսինքն բոլոր քաղաքական տարագիրները։ Այս պատճառով ասոնք ենթարկուած են դժուար կացութեան մը։ Մեծ թիւ մը կը կազմեն ասոնք՝ Հայեր, Ռուսեր, Մաճառներ, Իտալացիներ, Սպանիացիներ, եւլն.։

Յանձնաժողովը՝ մարդասիրական եւ թեքնիք տեսակէտներու վրայ կանգնած, ուզած է վաւերացնել փորձագէտներու մարմնի մը կողմէ իրեն ներկայացուած ծրագիրը, որուն համաձայն մասնաւոր անցագիրներ պիտի տրուին խնդրոյ առարկայ անձերուն։ Սակայն իտալական պատուիրակը հակառակած է այս ծրագրին յանձնաժողովին երեք նիստերուն մէջ եւ յաջողած է ձախողեցնել զայն։

Այս պայմաններուն մէջ, յանձնաժողովը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին դիմելով, արտօնութիւն խնդրած է մաս-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՌԻՒ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին պահուն Մարսէյլէն ստացանք նամակ մը, որ կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 3ին կռիւ մը ծագած է առաջնորդարանին մէջ, գործադուլներու նպաստի բաշխման առթիւ կան վիրաւորներ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԳԱՀԻՐԷ-ՊԱՍՐԱ ԳԻԾԸ

Հէլիոպոլիսի մէջ Մարտ 3ին պաշտօնապէս բացումը կատարուեցաւ Գահիրէ-Պասրա օդային գիծին, ներկայութեամբ Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորին, անգլիական մարզպան լորտ Ճորճ Լոյտի, նախարարներու եւ անգլիացի ու եգիպտացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։ Մարզպանը ճառ մը խօսեցաւ շնորհաւորելով Ֆուատ թագաւորը, որ օդային այս գիծով իբարու կը միացնէ հինգ երկիրներ եւ գովեց Եգիպտոսի զարգացման համար իր ջանքերը։

Յետոյ թագաւորը չուեց մը քաշեց, ու օդանաւին անունը երեւցաւ՝ Գահիրէ (նախկին անունը Հերքիւլէս էր)։ Նոյն պահուն օդանաւին մէջէն թռան բազմաթիւ աղաւնիներ։ Անգլ. օդանաւային ընկերութեան ներկայացուցիչը թագաւորին ներկայացուց օդանաւին արծաթեայ մանրանկարը։

Արարողութենէն վերջ, ներկաներէն մօտ 100 հոգի կարգով օդանաւ նստան եւ Հէլիոպոլիսի ու Գահիրէի վրայ թռիչքներ կատարեցին։

ՈՃԻՐ ՄԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի հրեայ ոսկերիչներէն Սալոմոն Սիքուրէլ Մարտ 3ի գիշերը իր անկողինին մէջ սպաննուած է չորս հոգիի կողմէ, որոնք քլորոֆորմով քնացուցին իր կինը եւ դանակով սպաննեցին զինքը։ Ոճրագործները գողցան 60.000 ոսկիի արժէքով գոհարեղէններ։ Ոճրագործներէն երեքը ձերբակալուեցան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ. — Իզվեստիա, կոմունիստ կուսակցութեան համագումարին ընթացքին, յայտարարած է թէ Մոսկուայի 29.000 տուներէն միայն 11,000ը ջուր ունին։ Բնակչութեան 700.000ը ջուրը կ'առնէ աղբիւրներէն կամ հորերէն։ Ընդհանրապէս բոլոր բանւորները հորի ջուր կը գործածեն։ Նարձեալ 29.000 տուներէն միայն 9.000ը կոյուղի ունի։

«Ծակուէն մէկ հատիկ դպրոց չենք շինած, եւ մեր ունեցած դպրոցներն ալ հազիւ մեր աշակերտութեան թիւերուն 85ը կրնան ընդունիլ»։

ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ. — Յունուար եւ փետրուար ամիսներուն, Երեւանի մէջ Թունաւորումով սպաննուած են 460 շուներ, որոնք կատղած էին։ Ջիւնի պատճառով այս Թունաւորումները ընդհատուած են։

Կատղած շուները խածած են 58 հոգի, որոնք ղրկուած են Թիֆլիսի փասթէօրեան կաճառը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐՏԱԳՈՒՄՆԵՐԸ. — Փրավտա (Յունուար 9) կը գրէ. — Ռուսերը մեծ քանակութեամբ խմոր կ'արտածեն դէպի Գերմանիա։ Սակայն արտածման կերպը չեն գիտեր, այնպէս որ ապրանքները յաճախ աւրուած դուրս կ'ելլեն։ Վերջերս համպուրկ ղրկուած խմորի ահագին մեծերը մը արդէն փտած դուրս ելաւ։ Գերմանները մերժեցին ընդունիլ։ Ռուսերը առաջարկեցին ծով Թափել։ Գերմանները դարձեալ մերժեցին։ Ահագին քանակութեամբ փտած խմորով չենք ուզեր ծովը աղտոտել, ըսին անոնք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

2. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՆԿԱ՞Խ Է, ԹԷ ԿՐԿՆԱԿԱԽ

Խ. Հայաստանի վարիչները շատ կը գրեն այդ ուղղութեամբ, թէ՛ մամուլի եւ թէ՛ առանձին հրատարակութիւններու մէջ։ Աւելի շատ կը խօսին ու կը ճառեն, երդում պատռ. կ'ըլլան թէ՛ երկրի եւ թէ՛ արտասահմանի մէջ։ Եւ կ'աշխատին ամէն կերպ ապացուցանել, թէ Հայաստանն իր անկախութիւնը,—ո՛վ զարմանք,—վերստացաւ միայն 1920 Նոյեմբեր 29ին։

Ներկայ Հայաստանն խօսապէս անկա՜խ է, այդ այն պետութի՞ւնն է, որ հայ ժողովրդի դարաւոր իտէալը կը մարմնացնէ, կ'ապահովէ անոր անկաշկանդ զարգացումը։

Պոլշեւիկեան պատմութիւնը այն պատմութիւններէն է որ որքան փորփրես, այնքան կը հոտի։ Բայց ի՛նչ արած, իրենք են որ տեղի կուտան. իրենք ձեռք կը գնեն իրենց թարախոտ խոցերուն վրայ։ Միզըր իրենցը։

Պատմական եւ փաստական տեսակէտէն մտնելով պոլշեւիկներու բանին մէջ՝ որոշ ճշմարտութիւն կայ, սակայն ճշմարտութիւն մը որ աւելորդ անգամ մըն ալ դիմակազերծ կ'ընէ զիրենք ու կը կեցնէ պատմութեան դատաստանին առջեւ։ Խօսքս կը վերաբերի 1920 Դեկտեմբեր 2ի դաշնագրին՝ կնքուած Հ. Հանրապետութեան եւ Ռուսաստանի Ս. Ֆեդ. Խ. Հանրապետութեան ներկայացուցիչին միջեւ, որով Հայաստանը կը հռչակուէր անկախ խորհրդային հանրապետութիւն։ Բայց պոլշեւիկներու համար ինչպէս որ աշխարհի մէջ ոչինչ կայ բացարձակ, ոչինչ՝ սուրբ, նոյնպէս եւ այդ դաշնագիրը խղճի ամենայն հանգստութեամբ նետեցին գզրոց մը եւ խաչ քաշեցին անկախութեան վրայ՝ Հայաստանը կցելով խորհրդային դաշնակցութեան. Եւ այնուհետեւ կամուրջին տակէն շատ ջուրեր անցան. Նախ ջնջուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իբրեւ մէկ միաւոր։ Հետեւանքը եղաւ այն, որ մեր հայրենիքը հայ պոլշեւիկներու ձեռքով եւ անշուշտ անոնց ռուս ընկերներուն հրամանով կցուեցաւ Այսրկովկասին։ Այնուհետեւ ռուս պոլշեւիկները, տարուած կարմիր աշխարհակալութեան հովերով, մղուած նախկին ցարական կայսրութիւնը ստեղծելու ձգտումներէն, խաչ քաշեցին դաշնաւոր հանրապետութիւններու դաշնակցային կազմին վրայ եւ բոլորը միացուցին Ռուսաստանի։ Եւ ստեղծուեցաւ Խորհրդային Միութիւնը, որու մէջ մտաւ նախ Այսրկովկասեան դաշնակցութիւնը որով եւ Հայաստանը։

Այսօր Խ. Հայաստանը ուրոյն պետական միութիւն չէ, այլ կը կազմէ Խորհրդային Միութեան (իմա՛ Ռուսաստանի) մէկ եւ անբաժանելի մասը։ Եւ ոչ միայն այդ։ Ան կը ծառայէ միեւնոյն ժամանակ երկու տիրոջ (Թիֆլիս եւ Մոսկուա), ուրիշ խօսքով, երկատիրճանի, կրկնակի վիճակունի ահա մեր իրականութիւնը։

Քայլ առ քայլ հետեւելով Խորհրդային Հայաստանի պետականութեան՝ կը տեսնենք, որ թեք մակարդակով կ'երթայ դէպի թունդ հպատակութիւն, դէպի ընկեր Լէնինի գոգը։

Թէ պոլշեւիկները եւ թէ անոնց երկրի ու արտասահմանի արբանեակները Հայաստանի անկախութիւնը «ապացուցանելէ» յետոյ, կը ճառեն Այսրկովկասեան Դաշնակցութեան առաքելութեան մասին, ի հարկէ միայն եւ միայն Հայերու համար։ Եւ ի՛նչ իմաստակութիւններ։ Առանց Այսրկովկասեան Դաշնակցութեան, Հայաստանը չի կրնար ապրիլ, բարգաւաճիլ։ Բացի անկէ հարստութիւնը կը կազդուրէ Հայաստանի հիւանդ ելեւմուտքը։ Առանց Դաշնակցութեան մենք չենք կրնար քայլ առնել մեր գոյութեան։ Հապա արտաքի՞ն քաղաքականութեան մէջ — Հայաստան Այսրկովկասով ունի թեւ ու թիկունք։ Վրաստանի, Ատրպէյճանի ու Հայաստանի միջեւ չկայ ոչ նիւթական եւ ոչ ալ քաղաքական, իմ եւ քու ըլլալ։

Ճի՞շդ է այդ բոլորը։ Ճի՞շդ է որ Հայաստանը կ'օգտուի Այսրկովկասեան Դաշնակցութենէն, ճի՞շդ է որ վերջինը քաղաքական տեսակէտէն Հայաստանի համար իրական արժէք կը ներկայացնէ։

Նախ, առնենք Հայաստանի բաժինը՝ Այսրկովկասեան ելմտացոյցէն խօսքը տանք պերճախօս թուանշաններուն —

Այսրկովկասեան ելմտացոյցի հանրապետական ճանապարհներու նպաստի վարկէն յատկացուած է՝

Ատրպէյճանին 714.000 ռուբլի
Վրաստանին 612.000 »
Հայաստանին 372.000 »

Նոյն ելմտացոյցէն յատկացուած է օդափոխութեան կայաններու շինութեան համար՝

Վրաստանին 170.000 ռուբլի
Հայաստանին 30,000 »

Նոյն աղբիւրէն ելեկտրականացման համար՝

Ատրպէյճանին 27,500 ռուբլի
Վրաստանին 24,475 »
Հայաստանին 6.300 »

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԷՆ

	Վրաստանին	Ատրպէյճանին	Հայաստան.
115,978,000 ռ. եկամուտներէ	37.7 %	41.6 %	20.7 %
11,328,000 ռ. տեղ. ծախսերէ	41.6 »	37.5 »	17.7 »
6.827,000 ռ. այլ աղբիւրներէ	20.7 »	37.9 »	2.7 »
47.027.000 ռ. երկաթուղ. պրտք.	47.5 »	29.2 »	23.3 »
21,851.000 ռ. կարճատեւ »	34 »	49.9 »	19.1 »

Երբ թուանշանները կը խօսին, մեկնութեան պէտք չկայ։

Այսպէս է բաշխուած Այսրկովկասեան պիւտճէն «հաւասարապէս» հանրապետութիւններուն միջեւ. փոխանակ անոր մէկ կգալի մասը յատկացնելու Հայաստանին, որ իր ամբողջութեան մէջ գրեթէ աւերակներու կոյտ մը կը ներկայացնէ, որուն մէջ Ատրպէյճանցիները քիչ մասնակցութիւն չեն ունեցած, եւ որ դարձեալ վերջիններու ստեղծած բազմահազար գաղթականութեան հոգն ունի, որ տնտեսապէս վերականգնումի աւելի պահանջ ունի, քան տակաւին բարգաւաճ, հարուստ ու ամէն հոգիէ ազատ Վրաստանն ու Ատրպէյճանը՝ անոր առջեւ կը ձգեն միայն փշրանքներ, այն ալ հացար ու մէկ յոխորտանքներով։

Ահա թէ ինչպէս վերցուցած են խորականութիւնը կովկասի մէջ. ահա թէ ինչ չքնաղ հաւասարութիւն կը տիրէ այնտեղ։ Ահա թէ ինչ «առատութեամբ» կ'օգտուի Հայաստանը կարմիր ֆետերացիայէն։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՕՄԱՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Թոլոմէօ Ա. Թագաւորը, մակեդոնեան Ազատարար, հիմնեց Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա քաղաքին Թանգարանը կամ Մուսաներուն Տաճարը, Քրիստոսէ երեք դար առաջ։ Այս Թանգարանը հրաշալիք մըն էր ու ունէր Մատենադարան մը ուր յոյն բոլոր բանաստեղծներուն գլուխ-գործոցները կային ու չորս հազարէ աւելի ձեռագիրներ։ Կային տակաւին հին ամենահին, եգիպտական, հրէական քաղդէական քաղաքակրթութեանց բոլոր գործերը։ Մինչեւ անգամ կային այն գիրքերը զորս Բէլկամոս Թագաւորը նուիրած էր այն սիրելի ու հրաշալի տիկնոջ որ Կղէօպատրա թագուհին եղաւ։

Բազմահմուտ մարդիկ՝ պետութենէն ամսականաւոր, կը վարէին Թանգարանը։ Թանգարանը ունէր արձաններով ու աղբիւրներով զարդարուած պարտէզներ՝ ու ստուերալի ծառուղիներ ուր ժամադրութիւն կուտային իրարու աղեքսանդրեան բանաստեղծներն ու բժիշկները։ Կ'ըսուի որ իրենց կը տրուէր նաեւ հաց ու բնակարան։ Ի՜նչ գեղեցիկ ժամանակներ էին անոնք գրագէտներու համար։ Այս Թանգարանը նշանաւոր էր ամբողջ աշխարհի մէջ։

Օր մը, Քրիստոսէ վեց դար վերջը, Օմար Աղեքսանդրիա հասաւ ու այրեց բոլոր մատենադարանը։ Հրդեհը այնքան մեծ եղաւ ու գիրքերը այնքան շատ էին որ կարելի եղաւ տաքցնել, վե՛ց ամիս շարունակաբար, Աղեքսանդրիայի բոլոր հասարակաց բաղնիքները։

Այլանդակ գործ մը եղաւ, գիտեմ։ Ո՞վ էր այս Օմարը։ Մարդ մը որ հաւատք մը ունէր, ու այս հաւատքին ի սպաս դրուած անյաղթելի սուր մը։ Մուհամմէտի երկրորդ Խալիֆան էր, այն Մարգարէին, որ Արաբիայի խորքերէն դուրս քաշեց տակաւին վայրենի ժողովուրդ մը մարդկային տառմին բեմին վրայ։

Ինչո՞ւ համար Օմար ջնջեց գեղեցկութեան ու իմաստութեան այնքան գանձեր։ Ան այսպէ՛ս մտածեց.— «Պարագաները երկու են, եթէ այս գիրքերը Մուհամմէտի Օրէնքին համաձայն են, անօգուտ են այն ատեն. եթէ սակայն հակառակ են, վնասակար են»։ Այրել, ուրեմն, ու ջնջե՛լ զանոնք ամէն պարագայի մէջ։ Մուհամմէտ Մարգարէն էր, այսինքն Աստուծոյ պատուիրակը ու Խալիֆան Մուհամմէտին սպասն, Օմար խալիֆան, ուրեմն, սուրէն զատ, ունէր նաեւ գերագոյն հոգեւոր իշխանութիւնը, ու կրնար հետեւապէս այրել Մատենադարանը։

* *

Ամենավերջին խուզարկութիւնները թոյլ կուտան մեզի դատելու Օմարի մէկը նուազ բարբարոս քան այնպէս ինչպէս համարուած էր մինչեւ այսօր։ Պէտք է խոստովանիլ որ Օմար իբր Աստուծոյ Պատուիրակը մարդոց ազգէլութիւնը կը փափաքէր, ու եթէ ինք սուր գործածեց ամէն անոնց դէմ որոնք ուրիշ հաւատքի մը կը ծառայէին, պատճառը այն էր որ ինք համոզուած էր միւս բոլոր հաւատքներուն մարդոց վնասակար ըլլալուն։ Բայց այն ատեն ինչո՞ւ ոչնչացնել այն խեղճ գիրքերը։ Աւելի մեծ ու լուրջ պատճառ մը համար։

Օմար իր ռազմաձիւկ պարոյը գլխին՝ մուտք գործեց Աղեքսանդրիոյ մէջ, զոր Աստուծոյ ուրիշ մէկ պատուիրակը, Մեծն Աղեքսանդրը հիմնած էր հազար տարի առաջ։

Օմար ըսաւ. «Այրե՛նք Մատենադարանը»։ Որովհետեւ ինք չէր գիտեր նոյնիսկ Մատենադարանի մը ի՛նչ ըլլալը։ Բայց ըսաւ. «Տեսնե՛նք, ի՛նչ բան է այս Մատենադարանը»։ Տեսուչի իմաստունները որոնք կը պահպանէին այդ գիրքերը, տեսնելով Մեծն Օմարը որ [illegible] սրահներէն ներս կը մտնէր, խոնարհեցան մինչեւ գետին։

— Բերէ՛ք ինծի գեղեցկագոյն գիրքերը. հրամայեց Օմար։

Այս պահանջքը իմանալով իմաստուններուն սիրտը հրճուեցաւ ու անոնք յուսացին որ աշխարհի այդ հրաշալիքները պիտի պահպանուէին։ Յարգալից՝ սարսափելի պատերազմիկին երկարեցին ինչ որ կար ամէնէն թանկագին ու կատարեալ Յոյներէն, Հռովմէացիներէն, Հրեաներէն ու քրիստոնեաներէն ստեղծագործուած գրուածքներուն մէջ։

Օմար, մասը քունքին դրած, կը կարդար։ Մերթ ընդ մերթ ոտքի կը կանգնէր եւ Թանգարանին պարտէզին մէջ ժուռ կուգար ու յետոյ կը վերադառնար այդ գիրքերը կրկին կարդալու։

Մերունի իմաստունները, իրենց ձեռքերը բարձրացնելով, կ'ըսէին.

— «Ո՛վ հզօր Օմար, ինչպէս ինչպէս Մայիսի արեւուն կը բացուին վարդերն ու շուշանները, նոյնպէս քու բարձր իմացականութեանդ արեւուն կը բացուին գեղեցկութեան ու հնամենի իմաստութեան երկինքները...»

Օմար պատասխանեց.

— «Այդպէս պէտք է ըլլայ որովհետեւ գլուխս ծանրացաւ։ Եթէ սակայն լաւ ըմբռնեցի այս գիրքերէն, աշխարհը շա՛տ, շա՛տ հին է...»

— Շա՛տ հին — պատասխանեցին իմաստունները։ Մասեդ, ամենակարող Օմար, որ հազար տարիներ առաջ Յունաստանի կողմերէն եկաւ Պղատոն կոչուած մեծ իմաստուն մը, խորհրդակցելու համար մեր կրօնաւորներուն հետ որոնք ըսին իրեն.

— «Դուք, Յոյներդ, մանուկներ էք Եգիպտոսի քաղաքակրթութեան դիմացը։ Ինչպէս ինչպէս Եգիպտոսի քաղաքակրթութիւնը մանուկ մըն է ուրիշ ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեանը դիմաց, ժողովուրդի մը որ կը բնակէր Ովկիանոսի-Արեւմուտքին մէջ, երկրի մը մէջ որ կը կոչուէր Աթլանթիս»։

Օմար, դէմքը խոժոռ, ըսաւ.

«Քաղաքակրթութիւնը պէտք է որ Մուհամմէտէն սկսի։ Ես կորսնցնելիք ժամանակ չունիմ որ այս բոլոր գիրքերը թերթատեմ։ Բացատրեցէք ինծի դուք, ի՛նչ է ձեր այս քաղաքակրթութիւնը»։

Նփիթեցան իմաստունները, մինչեւ որ անոնցմէ մէկուն մտքին մէջ գաղափար մը փայլատակեց։ Փոքրիկ գիրք մը հանեց ու ըսաւ.

— «Ո՛վ մեծդ Օմար, անհասանելի սահմանութիւ էջերու մէջ պարփակուած ինչ որ մարդկային միտքը խորհած ու գրած է ճշմարտագոյն ու վսեմագոյն։ Այս գրքոյկը կրնայ նկատել աշխարհի տեսաւորներէն խորհուած ու գրուած միւս բոլոր գիրքերուն ամփոփումը»։

Օմար բացաւ ու կարդաց։ Գիրք մըն էր որ կը խօսէր մարդու մը մասին ու այդ մարդը կը պատմէր իր կեանքը ուրիշ մարդերու կրթութեանը համար։

— Ես, կ'ըսէր այդ մարդը,— կառուցի տուներ ու պարտէզներ, ունեցայ սպասաւորներ ու հարճեր, դիզեցի արծաթ, ոսկի ու գոհար՝ աշխարհի վրայ գտնուած բոլոր մարդերէն աւելի։ Այն ամէն բաներէն զորս աչքերս փափաքեցան, ոչինչ մերժեցի իրենց. ո՛չ մէկ ուրախութենէ զրկեցի սիրտս, ու այսպէս եղայ մեծ ու գերազանցեցի ամէն անոնք որոնք ինէ առաջ մեծ եղած էին։ Ու անհաւասարկ, ամէն բան ունայնութիւն է, ամէն բան հովին ետեւէն վազք մըն է։ Ամէնն ալ կ'երթան միեւնոյն տեղը, ամէնը կուգան փոշիէն ու ամէնը պիտի վերադառնան փոշիին մէջ։

Գիրքին այս կէտին հասած, Օմար կեցաւ.

— Ո՛վ գրած է այս գիրքը — հարցուց։

— Ամէնէն իմաստուն մարդը, ամէնէն պերճախօսը, ամէնէն արգարը որ երբեք գոյութիւն ունեցած ըլլայ։

— Ո՞վ էր այդ մարդը։

— Քեզի չափ, ո՛վ վսեմ Օմար, հզօր թագաւոր մըն էր. Դաւիթին զաւակը ու Իսրայէլի թագաւորն էր։

— Ի՞նչ էր իր անունը։

— Իր անունն էր Սողոմոն, որ կը նշանակէ խաղաղութեան իշխան։

— Ես պատերազմի իշխանն եմ —պատասխանեց մեծն Օմար. ես երիտասարդ եմ ու այս Սողոմոնը գրած ըլլալու էր այս տողերը երբ առնուազն հարիւր տարուան հնութիւն ունէր իր ուսերուն վրայ։

— Հզօր Օմար, երբ Սողոմոն մեռաւ հազիւ քառասուն տարեկան էր։

— Եթէ այդպէս է, ինչպէս դուք կ'ըսէք, իմաստուն մը չէր ան, այլ յիմար մը որ այսպէս այլանդակ բաներ գրեց։ Ամէն բան ունայնութի՞ւն է. ամէն բան հովին ետեւէն վա՞զք մըն է. ամէն բաները միեւնոյն տեղը կ'երթան. ամէնը փոշիէ՞ն կուգան ու փոշիի՞ն կը վերադառնան...

Այս խօսքերէն շփոթած՝ այդ ծերունիները երկչոտ, կ'ըսէին.

— Սողոմոնը մինչեւ հիմա ամէնէն իմաստուն մարդը համարուած էր ու անկէ անդին կարելի չէր երթալ։

— Կը հաւատամ — պատասխանեց Օմար,— որ անկէ անդին կարելի չէր երթալ։ Այս գիրքը մահն է, ու ես կեանքն եմ։

Զայրոյթն ու արիւնը բարձրացան Օմարին այտերն ու աչքերը, ու զարհուրելի ձայնով պոռաց.

— «Այս գիրքը թո՛ղ բոցերուն տրուի, ու անոր հետ բոլոր միւս գիրքերը...»

* *

Միամի՜տ Օմար։ Իր ժամանակը գոյութիւն չունէին այն մեքենաները որոնք գիրքերը կը բազմապատկեն, ու ան իր միամիտ ազնուութեանը մէջ կը հաւատար որ Սողոմոնի սոսկալի փորձառութենէն միայն մէկ օրինակ մը գոյութիւն ունենայ, ա՛յն որ իր աչքերուն տակ այրել տուած էր, ինչպէս որ ա՛ն ջնջուած՝ Սողոմոնի իմաստութիւնն էր որ ջնջուած կ'ըլլար։

— Վա՛յ — կ'ըսէր Օմար, եթէ իմ ժողովուրդս որ երիտասարդ է եւ ուժեղ, այս գիրքը կարդար, ո՛չ եւս պատերազմի չպիտի երթար. այն ատեն Մուհամմէտի խոստացած արքայութիւնը ո՞ւր պիտի երթար։ Մենք կը խոստանանք մեր ժողովուրդին ո՛չ թէ մոխիր, այլ արքայութիւնը՝ ակօսուած աղբիւրներով ու մեղրի ու կաթի գետերով, մշտականաչ պտղատու ծառերով, ուր ամէն հաւատացեալ պիտի գտնէ հուրիները, եօթը կամ ութը հատ իւրաքանչիւրէն, այնքան անույշ հարսեր որ եթէ անոնցմէ մէկը միայն թքնէ ծովին մէջ, ծովը պիտի կորսնցնէ իր դառնութիւնը։ Ո՛չ, հաւատացէ՛ք, այս անգութ յոռետեսութեան գիրքերը, այս չափազանց իմաստութիւնը լա՛ւ է որ ջնջուի։ Օգտակար պիտի ըլլայ ձեզի՛ ալ, պարաններու՛ նո՛ւ-ք ալ պիտի երիտասարդանաք։»

Ու այսպէս բոցե՛ր ու մոխի՛ր եղան հի՛ն ու նո՛ր նուիրական բանաստեղծներու գիրքերը երբեմն ապրած էին...։

ԱԼՖՐԷՏՕ ՊԱՆՑԻՆԻ

Թարգ. Իտալերէնէ՝
Հ. Նազարեանց

ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԸ.— Լոյս տեսաւ փրոֆ. Հ. Աճառեանի «Հայերէն արմատական բառարան»ին 11րդ պրակը, 1001-1096 էջ. բարբիւլոնակ բառէն մինչեւ բեղիկլի. Յաջորդ պրակով կ'աւարտի առաջին հատորը։

ՏԱՂ

Սիրտս՝ լոյս սափոր, սէրդ կեղ
Հեղուկն է լեցուած մ… բիւրեղ
Ցայկիս պէս ծարաւ, պեծ… գին վ
Նրանց բաժակով ես կ'… գուա
Զուարթ ու անհոգ, ձեր մ… փրփ
Բեհեզներու մէջ ընկղմած,
Ես կ'ըմպե՛մ, կ'ըմպե՛մ, … անյա
Սափորիս ոսկի նեկտարն

ՆԱԶՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼ…

"ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՂԻԿՆԵՐԸ"

(Ռուսական թերթէ մը

Վ. Ի. Հոգի ևն.

Ոստիկանը հաւաքած է
նոնք. Ապաստանարան մը
է եւ կ'ուզէ ձգել ու հեռ
ժամը 9ն։ Մարդ մը չիր
Ոստիկանը կը հարցնէ
մենկին լաճերը կը սպասեն
հետեւ սպասման սրահը
իսկ դուրսը ցու՜րտ, ցո՜ւրտ
նը ցեխը քար կտրած է
տաած է բոլորովին. Լաճերը
տած են գետինը կը խօսին.

— Աւելի լաւ է կինները
զարթել

— Չէ՞ կատուի պէս կը
ռան կը կանչեն կիները,—
տասխանէ ժանգոտած ձայ
խումբին մինիկ լաճը
արդէն իր մէջքը ծռած է
կի մը նման։

— Թող որ պառայ
ծել չի կրնար։ Մինչեւ որ
թեան հասնին, ճանճի պէս կը
ռիմ եւ՛ Սակայն փիւզացի
բաները ուժեղ են, չ'արժեր
պէկի մը համար բառնալ
ուտել։

— Ցիկին մը ուզեց գի
ւակ առնել իրեն,— ընդ
հպարտօրէն փոքրիկն Մարի
կապոյտ աչքերը կը
Միայն աչքերը ողջ կը թուի
հողագոյն երեսին վրայ
նակ կը փայլի՜ն։ Արցուն
ցունքով լեցո՜ւն ըլլալուն հա
Վ… աչքին պոշովի

— Քեզի զաւակ ո՞վ կ

Խօ՜սք։ Չըլլայ թէ տիկինը
ուեցուցած ըլլայ այս կար
Ներդ։ Շապիկիդ կարերն ու
պիրը մնացած են, միայն բաց

— Հէ՜յ, բերանդ քեզի
վէ։ Հագուստներո՞ւդ ինչ կը
Ես քեզի կ'ըսեմ եւ երգում
նեմ, որ զիս զաւակ առնել

Փոքրիկն Քամիթա,
ժուկ կ'ըսէ, կը միջամտէ

— Ցիկինը քեզ
դուն ալ հաւատացեր ես։

Ցանկարծ ուղղուելով
գին, որ կ'անցնի.

— Օրիո՛րդ, մանո՛ւ մը

Օրիորդը, բերանին մէջ
կար մը, պատի հայելին կը
ու կը դառնայ ձայնին։

— Կը ծխե՞ս
Ես որ կը ծխեմ Ի՜նչ

Անընդա՞ն կը պեղմալ
խը կը սարսէ եւ խօսողները
տօսուն։

— Երբ որ ծխեմ,
թիւնս կ'անցնի, օրիո՛րդ։

— Կարած եղունգներ
չեմ երկնցներ ու
քեզի

Ու կը հեռանայ։

— Դօջո՜։— կը
տեւէն Վանքա։

Խօսակցութիւնները
են։ Բոլորը կը նային միւս
նը։ Հոն երեք պզտիկներ
նէ ի վեր կեցած, կը
Ծղտուն չեն հանդր
հագած են երկար

ԳԻՇԵՐ

...լ մարմնի կամենալը ճին՝ ճիւղակիս,
...մը ամպի ծամքուն ծոցէն սպիտակ,
...մանելով՝ լռութեան մէջ գրտնես զիս,
...գաղտնիքնիս մութ անկիւնին մէջ մինակ:

...ոք կ'անցնի ճեռուներէ՛ն անլսաուելի,
...կամ պայծիկ մ'որ աչքիս լոյսէն թել քաշէր.
...գարմանային գիշերն է այս. լուռ ու խոր,
...ս կը յիշեմ քու ճեքքամիներդ բոլոր:

...ջայն մը արթա՛ծ ականջիս մէջ կը հոսի.
...ւր իրիկուն՝ խաղաղութեան խորքերէն,
...ինչպէս լքուա՛ծ տըխուռ ոսկերը կոյսի...
...գաղտերուն մէջ առուն կ'երգէ՛ մեղմօրէն:

...ւ մութին մէջ ուր կը նիրհեն հըծծլունել,
...ջայնդ մօտքիս կենդանութիւն է տուեր,
...գուն կը հսկե՛ս երազներուս այս գիշեր,
...ւ ես հոգւոյդ յաւերժութիւնն եմ գրկեր:

ՀՐ. ՏԷՎԼԵԹԵԱՆ

...շափիներ անվարտի եւ բոպիկ, ...մէկուն գլխուն՝ ցինուորական գլխարկ մը, միւսին՝ գդակ մը: Աղջիկ մը, գիշերագգեստով: Աչքերը թռմած են: Դուռնէն վրայ նըստած իրենց բոլորտիքը կը դիտեն:

— Մուշամմէնտնե՞րը: Խոզի ...ականջ ցոյց տալ պէտք է անոնց...

Ընօթի են ու կը լաեն նորէն: ...րդէն ժամը 3 եղաւ: Պաշտօնեաները պիտի մեկնին հիմա: Եւ ...ղաքը պիտի ցրուին փողոցները, ...եկեղեցիներու, զօրանոցներու կայարաններու առջեւ սովորական ...ձեւով աշխատելու համար:

Ցանկարծ գիւղացի աղջիկ մը ...կուզայ Լոլով կը քալէ: 3 տարեկան աղջնակ մը քղանցքէն ...նած՝ կը հետեւի: Պզտիկ մըն ...լ թեւերուն մէ:

— Հիմա պիտի խեղդեմ այս ...կեւքն ալ — կ'ըսէ ձեռքը շարժելով — երեք օր է, բան չեմ ...կերած: Միւսէլի ընկեր գուք ժողովրդին ներկայացուցիչն էք:

Մարդ մը յոգնած, ակնոցով,
— Ի՞նչ կրնանք ընել. ոչի՛նչ. ...ինչ: Ես ամէն օր է

— Սակայն անօթի եմ, ...նած եմ պարո՛ն ընկե՛ր

Զոյգը կը խեղդուի: Դպրոցին ձեռքերով կ'ուզէ բանել
— Մեղմէ է,— կըսէ ցած ձայնով Մարիա:

— Իմ մայրս ալ այսպէս կուլար ու կը պոռար:

— Կուլար ու կը պոռչտար, մինչեւ որ մեռաւ: Եւ գեռ ուրիշներ ալ կան, որ կը տանջուին, — կ'աւելցնէ իր ականջներուն մէջ չէն քսմթիա:

Մայր աղջիկը յանկարծ սկսաւ բարձրաղաղակ լալ: Երկա՞ր հեծկլտուքներ: Դուրս վազեցին սենեակներէն: Ոմանք կը հառաչեն, ուրիշներ իրենց ձեռքերը կը բարձրացնեն երկինք: Դռնապանը կը ջանայ մխիթարել:

Նոյն պահուն հեռաձայն մը:

«Փողովուրդին Ներկայացուցիչը» հեռաձայնով կը պատասխանէ:

— Ո՛չ, ո՛չ, չենք ուզեր, լեցո՛ւն է, սրահը լեցո՛ւն է ադռզմով: Ուշ է արդէն, պիտի մեկնինք:

Եւ գառնալով տղոց

— Գացէ՛ք, գուք ալ գացէք: Ցզաքը կը մեկնին, մէկիկ, մէկիկ, դուռը կը ճռնչէ տղոց ետեւէն: Վեռ կ՛ լսուին մայր-աղջկան հեծկլտուքները:

— Վա՛ղը, վա՛ղը:

Եւ տեսարանը նո՛յնն է ամէն օր:

ԼԻՏԻԱ ՍԷՅՖՈՒԼԻՆԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՉՔՈՎ

Մոսկուայի սէնտիքաններու խորհուրդը ընդհանուր ժողով մը հրաւիրած էր խորհրդային մատենադարաններու ընթերցողները, հարցնելու համար անոնց կարծիքը խորհրդային գրականութեան մասին:

Մօտ 500 հոգի ներկայ էին հաւաքոյթին: Բոլոր ներկաները, գրեթէ միաձայնութեամբ, խստօրէն քննադատեցին պոլշեւիկ նոր գրողները:

Պոլշեւիկ «Րապօչայա Կազէթա» (թիւ 14, այս առթիւ կը գրէ. «Բոլոր ընթերցողներն ալ դէմ խօսեցան մեր նոր գրականութեան եւ գէշ արտայայտուեցան: Կարեւոր կէտ մը, որուն մասին այնքան չխօսեցին, այն է թէ «այդ գրականութիւնը հետաքրքիր չէ, ոչ ալ յուզիչ»: Ընթերցող բանւորները այլեւս յափրացած են եւ չեն ուզեր կարդալ գիրքեր, որոնք կը խօսին միայն բանւորի մասին, բայց միայն բանւորին մասին: Հանասր մը, նոյնիսկ, յայտարարեց թէ ինք կը նախընտրէ հին դասական գրականութիւնը:

Բանւորուհի մը կը գանգատէր որ «նոր» գրականութեան մէջ ինք կը գտնէ մարդկային կեանքի մէկ փոքրիկ երեսը միայն: Բանւորուհին կ'ուզէ որ գիրքը իրեն խօսի նաեւ սիրոյ մասին, գեղեցկութեան մասին: Մինչդեռ, կ'աւելցնէ, մեր շուրջը ամէն ինչ տգեղ է, պղտոր է, թշուառութիւն եւ լրբութիւն: Բանւորուհին կը պահանջէ «նոր» գրողներէն, որ տան ու ներկայացնեն կեանքը, աւելի գեղեցիկ կեանք մը որ լաւագոյնը ըլլայ քան իրականը: Արդի գիրքերը մոռացում (ամոքում) չեն պարգեւեր բանւորին:

Ուրիշ հռետորներ դէմ արտայայտուեցան լրբոտ նկարագրականներու, որոնք կը վխտան խորհրդային գիրքերու մէջ, համեմուած ռամիկ եւ գէշ խօսքերով, պոռնկագրութիւններով:

Խօսողները քննադատած են նաեւ ոճը «նոր» գրողներուն, որոնք մարմաչը ունին նոր քերականութիւն մը հիմնելու:

ՌՈՄԷՆ ՌՈԼԱՆ՝ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ.— Այս գրագէտը ձախ գրագէտներու կուռքն էր: Զայն պաշտեցին նաեւ համայնավար մտաւորականները, իբրեւ «յեղափոխական, հակակայսերապաշտ»: Այսօր վար կը նետեն իրենց ուսերէն իբրեւ «հակայրոտեսար, հակայեղափոխական»:

Փարիզի «Գլարթէ» հանդէսին մէջ,— որ երիցուկի պէս երբեմն կը գոցուի, երբեմն կը բացուի,— պայքար մը սկսած են Ռ. Ռոլանի դէմ:

Ռոմէն Ռոլան կը գրէ.

— Այո, ես «գիրք բռնեցի», եւ շա՜տ կանուխ, ու դէմ եմ բոլոր տեսակի մարդասպաններուն, ֆաշիստ կամ յեղափոխական: Դուք իրաւունք ունիք ինծի թշնամի ճանչնալու, բայց երբեք՝ զիս երկդիմի ցոյց տալու: Ես ոչ ոքի հետ կը դաշնակցիմ եւ ոչ ոքի կը խնայեմ: Ես մինակ եմ եւ երբեք չեմ լար մինակութեանս վրայ:

Գլարթէ կը պատասխանէ.

— Դուք երբեք այսքան որոշ կերպով հակայեղափոխական գիրք չէիք բռնած: Լաւ է որ կարգան ձեր այդ տողերը բոլոր այն աշխատաւորները, որոնք ձեզ կը նկատեին «մարդկային խղճի ներկայացուցիչներէն մէկը»: Մենք չենք սիրեր բոլոր անոնք, որոնց գաղափարները դատապարտելի են մեզի համար:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀՐԴԵՀ ՊԷՑՔ Է.— Քիէվ (Ռուսիա) քաղաքին հրշէջները շատ կը վախնային որ, հրդեհը պակսելուն պատճառով, գործադրուելեան կը դատապարտուէին: Արդէն քանի մը հոգի արձակուած էին: Ու մեր խելօք հրշէջները վեց հոգի, անցեալ տարի, կրակ կը ձգեն նաւարկութեան ընկերութեան շէնքին մէջ: Հրդեհը կը սկսի, հրշէջները կը վազեն ու կը մարեն: Ալ հանգիստ էին: Բայց վեց ամիս անցաւ, նոր հրդեհ չպատահեցաւ: Վախցան որ կը ճամբուին ու նորէն կրակ տուին շէնքի մը, որ չոր խոտի պէս սկսաւ բռնկիլ: Հրդեհը մեծ համեմատութիւն առաւ: Զերցան մարել: Անհաջին մնաց: Ցետոյ դատ ու դատարան, եւ երկու գլխաւոր յանցաւորներ դատապարտուեցան մահուան:

ՊԵԹՀՈՎԷՆ... ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (20 Յունուար) յօդուածագիր մը կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը Բ. Ղորղանեանի հետ, որ կը յայտարարէ թէ Պեթհովէն «եբազում էր կոմունիզմի իրագործման»:

Ո՛չ Մոսկուայի, ոչ ալ Թիֆլիսի կոմունիստները համարձակեցան նման խօսքեր ընելու, սակայն Երեւանի կոմունիստները...

Ողջո՜յն ծառայամիտներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ.— Վերջերս մեծ հետաքրքրութեամբ Վերսայլի Ոճրանգատ Ատեանին մէջ կը շարունակուէր երեք ոճրագործներու դատավարութիւնը: Հինգշաբթի աւարտեցաւ դատը եւ երեք մարդասպանները, Գարէլ, Մոնֆոր եւ Մոթիյեօն, դատապարտուեցան մահուան, իսկ մեղսակից մը, Լոփէզ, մեղմացուցիչ պարագաներ ունենալով, պիտի կրէ 10 ամսուան բանտարկութիւն մը:

Երեք մարդասպանները դեռ շատ երիտասարդ են, ամէնէն մեծը, Գարէլ, 24 տարեկան: Սակայն կանխահաս նուիրումով մը նշանաւոր դարձած էին գիշերային կողոպուտներով, եւ այս առթիւ՝ ոճիրներով: Քանի մը անգամներ ձերբակալուած և փախած էին: Սակայն սոսկալի ոճիր մըն է որ կը ծրագրեն եւ կը գործադրեն բանտին մէջ: Եւ այս ոճիրին պատճառով, վերջապէս, կուտան իրենց գլուխը:

Գարէլ, որ «պետն» էր այս խումբին, կը ծրագրէ զինեալ յարձակում մը բանտապահին վրայ: Ցաջողցնելու համար իրենց փախուստը, բանտապահէն կը յափշտակեն ատրճանակ մը գործադրելու համար ոճիրը: Բայց գիշերային յարձակում մը չի յաջողիր, հարկ կ'ըլլայ ոճիրը գործադրել ցերեկ ատեն: Մոթիյեօն աւելյածուն է բանտին, եւ խուցէ խուց կրնայ ազատօրէն պտըտիլ: Ցարմար «թղթատար»ն է որ Գարէլի ոճրային ծրագիրը գրաւոր կը տանի ընկերներուն հաղորդելու:

Անցեալ Յունիսին Մոնֆոր կեղծ նուաղումի փորձ մը կ'ընէ, Մոթիյեօն կ'աղաղակէ «օգնութի՜ւն»ը ներս հրաւիրելու համար բարի բանտապահը, որ չուշանար: Մոթիյեօն դանակով կը բանայ Գարէլի խցիկին պատուհանը: Մոնֆոր պառկած է գետինը, եւ բարի բանտապահը վրան հակած է: Մոթիյեօն կը յարձակի բանտապահին վրայ, զոր կը փաթթէ իր անձեռոցին մէջ: Ոճիրը գործադրուած էր:

Անոնցմէ մէկը հանդերձարանէն կ'առնէ պէտք եղածները, կը փախուին եւ երեքը մէկ, առանց նշմարուելու կծիկը կը դնեն:

Ցետոյ երկուքը Փարիզի, մէկը Արփաժօնի մէջ կը ձերբակալուին եւ Վերսայլի Ոճրանգատ Ատեանին կողմէ կը դատապարտուին մահուան:

ԵՐԿՈՒ ԷՐԻԿ ՈՒՆԵՑՈՂ ԿԻՆԸ.— Մոլիէրի օրերուն, նման դէպքի մը հերոսները «կախաղանի արժանի» էին: Վատվիլ մըն է, որ հիմակ անհաւատալի է Փարիզի մէջ, կ'ըսէ «Մաթէն»: Սակայն եւ այնպէս պըրթոն տիկին մը, թարմ ու գեղանի, դեռ 27 տարեկան, «երկու էրիկ ունենալու» յանցանքով եկած էր Փարիզի դատարաններուն մէջ դատուելու: Ամուսինը օտար աշխարհ գացած է, կինը ապրուստը հոգալու համար Փարիզի մէջ կը կենակցի ուրիշի մը հետ: Եւ զաւակ մըն ալ կ'ունենայ:

Դատախազը քննելէ յետոյ «ոճիր»ը եւ պարտադրելու համար «յարգանք մը դէպի ամուսնութիւն», կը պահանջէ դատապարտել կինը: Սակայն դատարանը անպարտ կ'արձակէ զայն:

ԵՐԿՈՒ ԿՆԻԿ ՈՒՆԵՑՈՂ ԷՐԻԿԸ.— Լուարի դատարանին մէջ ալ հակառակ դատ մը: Մարիուս անունով 34 տարեկան մարդ մը ութը տարի առաջ ամուսնացաւ երիտասարդ աղջկան մը հետ, 4 տարի վերջ ալ բաժնուեցաւ կնոջմէն: Սակայն առանց ամուսնալուծում ստանալու, պահ մը կենակցեցաւ այրի տիկնոջ մը հետ: Ցետոյ իր եղբօր ինքնութեան թուղթով ամուսնացաւ: Եւ երբ առաջին կինն ալ վերամուսնանալ ուզեց, յայտնուեցաւ գաղտնիքը, եւ կրկնամուսին մարդը դատապարտուեցաւ երկու տարուան բանտարկութեան:

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿԻ ԿՌԻՒ.— Լաւի Պլան փողոցը, ժան Կոթիէ ու...

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Երեքշաբթի օր կ'աւարտի մեր թերթօնը, ԿՈՏԻՆ:

Նոր թերթօնէն առաջ, յաջորդ համարէն կը հրատարակենք զուարթ եւ կարճ պատմուածք մը,

„ԹՕՄՊՈԼԱ"

Ցարական Ռուսիոյ ընկերային կեանքէն, որ միեւնոյն ատեն բնորոշ պատկեր մըն է «ազնուապետական» բարքերու:

...նի պանդոկ, գրամ, 52 տարեկան եւ աղուոր կին մը: Այս կինը չունէր սակայն էրկանը հարստութիւնները, այլ միայն ունէր 26 տարիներ եւ դէմքի հմայքներ: Ի՜նչ տարբերութիւն. 25 տարի: Եւ կռիւը անպակաս էր անոնց մէջեւ: Տիկինը էրկանը կ'ըսէր «մեծ հայրիկ», ու կը սկսէր կռիւը:

— «Մեծ հայրիկ», կամեց կերա՞ր:

— Ի՞նչ:

— Այո՛, «մեծ հայրի՛կ», հայելիին նայէ, գլուխդ լայս կուտայ: Եւ այդ տարիքիդ չամչցա՞ր ամուսնանալ հետս, որ երբ քովդ կենամ, թոռանդ կը նմանիմ:

— Լռէ՛, երբ յարգել չուգես զիս, ապտակը կ'ուտես: Խլլ՛ատ: Բախտ է որ հետդ ամուսնացար, եթէ ոչ կամուրջներուն տակը պիտի մնայիր: Գեղեցի՛կ է եղեր հարսը, սատանան տանի գեղեցկութիւնդ: Վաղը կ'անցնի, գեղեցկութիւնը չի մնար: Ցետոյ երբ քու գլուխդ ալ թիթեղի պէս փայլիլ սկսի, պիտի զղջաս ըսած խօսքերուդ համար:

— Դօզօ՛:

— Ի՞նչ ըսիր:

— Դօզօ՛: Ա՛խ արդեօք ե՞րբ պիտի տեսնամ քու չշարժիլդ, որ ուզածս առնեմ:

Ու ծեծկուեցան: Ցետոյ կինը կը ձգէ, կը հեռանայ տունէն: Մերունին, ծխամորճը բերնին, կրակին դիմաց, քանի մը օր հանգիստ կ'անցընէ: Իրիկուն մը դարձեալ կռիւ պոռչտուք:

Դրացիները ըսին որ կինը ետ դարձեր է: Ցաջորդ առտու ծերունին արեան ճապաղիքներու մէջ կը լողար: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի կնոջ վրայ, որ 10.000 ֆրանք ալ յափշտակած ու մեկնած է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ "ԴՐՕՇԱԿ„

ԹԻՒ 3 (ՄԱՐՏ) 1927

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Մթնոլորտը յագեցած է (խմբագրակ.), Ցօնական Թէզիմներ (Ծրծեռնակ), Լօզանի դաշնագիրը եւ Չեստըր-Ստանդարտ Օյլ (Շահան), Ընկերվարական տարին (Վ. Շուշանեան), Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ պարսկական շարժումը (Հ. Գանիբեան), Մեր զոհերը.— Շարք մը Թղթակցութիւններ Հայաստանէն եւն.: ԳԻՆ 2.50 ՖՐԱՆՔ:

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱՏԻ

— Ա՜հ, եղբայր Ալեքսիս... ...ձգելով մէկուսեղ որ արիւնը հոսի, դանակը անոր վերադարձուց:

— Ա՜հ ա՜հ..., այս առտու իմ ...ը խայթեց զիս... Անժելինա, ...բեր. իսկ դուն, Ալեքսիս, ...մը երգէ, երգէ՛ եղբայրս... ...' սա աթոռին վրայ կը սիրեմ ...նստած տեսնել հոգէ — օրի...ի համար. Թանկարայի ...ամբանը:

Ալեքսիս՝ առաս քրտինք թափելով մէկտեղ երջանկութեան ...ագայթեամ մը ունեցաւ ...մ քին վրայ. իր երգը մինչ կը ...այ կը պոռնէր:

— Ինչո՞ւ այս տխուր երգը ...ուզես, համարձակեցաւ հարցնել

— Անո՛նկ եղբայր. որ... ...եղի մօտեցած բաներ յիշեմ...

Եւ մինչդեռ, իր խաչեղբայրը վանդակուած առիւծի պէս կը ...սենեակը աթոռակին շուրջ, Ալեքսիս կը նստէր եւ գողդողուն ձայնով մը կը սկսէր երգել

Կոտին բորբոքած ու կարմրած դէմքով, ինչպէս այդ նշանաւոր կռիւին օրը, երբեմն Ալեքսիսի կը մօտենար եւ սարսափելի գոռալով մը կ'ըսէր

— Ա՜հ, եղբայրս, Ալեքսի՛ս... կը սիրեմ քու երգդ... բայց ո՞ր սատանան քեզ մղեց ուրիշ ճիւղ մը կարելու, այս առտու հէ՞, եղբայրս: Ըսէ՛ նայիմ, ամէն առտու, երբ ես ուտելիք բերելու կ'երթայի, դուն ճիւղե՞ր կը կտրէիր:

Գլուխը կոտին բազուկներուն մէջ, աչք աչքի, Ալեքսիս՝ խեղդուկ ձայնով կ'ըսէր.

— Չեմ հասկնար, կոտի՛ն...

— Չե՞ս հասկնար, Ալեքսիս... հապա՞ այս տաշեղները, կը ճանչնա՞ս

Սոսկին խռովք մը ցնցեց դժբախտին մարմինը. կոտին իր զրպանէն կը հանէր ուռիի կեղեւները. աչքերը կարմրած էին:

Այն ատեն, կոտին, յանկարծ թեզուց անոր գլուխը, եւ իբր թէ այրած ըլլար, դէպի ետ ստուեր մը ըրաւ, իսկ Ալեքսիս, գինիէն դժբախտութենէն արբշիռ, թողուց որ գլուխը իյնայ սեղանին: Կը յիշեմ թէ՛ այդ վայրկեանի լռութեան մէջ, պատուը բացագանչեց.

— Ցէ՛ր..., Ներէ ինծի..., մոռցայ որ վաղը Ուրբաթ է, ի՛նչ տխուր գլուխ ունիմ...

Եւ դառնալով իր աղջկան,

— Կանթեղը չվառեցի՛նք...

Վաղեց, գաւաթ մը առած դարձաւ, եւ սկսաւ կանթեղը պատրաստել, իւղ լեցնելով եւ պատրոյգը փոխելով:

Կոտին պառուն կրթնած ու կծկուած, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, իր արիւնազեղ աչնարկը կը պտտցնէ կանթեղէն Ալեքսիսի ուսերուն վրայ: Գլխարկը հանելով, երեք անգամ կը խաչակնքէ, յետոյ գլուխը ծածկելով, կը պոռայ.

— Երգէ՛ Ալեքսիս..., երգէ մինչ..., իսկ դուն, Արիէն, ծերուկին գաւաթ մը օղի տուր...

Անժելինա գաւաթը լեցուց, ու մինչդեռ զայն աւելածուին կը տանէր, պառաւը կանթեղը կը վառէր:

Պառուկ հեծեծիւն մը, այն ինչ որ խմցայ, գաւաթը ծերուկին սեղանին վրայ դրած տանեն. երբ դարձայ, տեսայ կոտինը որ իր ծանրութեան տակ ճզմուած՝ Ալեքսիսի կանակը կը ծածկէր իր մարմնով, եւ անոր ականջին կը հնգար.

— Երգէ՛ Ալեքսիս, երգէ եղբայրս

Նոյն վայրկեանին չկրցայ հասկնալ, բայց տեսայ Ալեքսիսի մարմինը որ կը տապլտկէր ու կը ցնցուէր: Եւ որովհետեւ մարդ բան չէր ըսեր, մօտեցայ: Արմունկի հարուածով մը, կոտին զիս մէկդի հրեց եւ միանգամայն դէպի ետ ոստում մը ըրաւ: Ալեքսիսի ձախ ուսէն, արիւնը կը ժայթքէր աչքերուս առջեւ. եւ Ալեքսիս կ'իյնար տախտակամածին վրայ.

Մշուշապատ մէկ քանի երկվայրկեանի մէջ. դեռ կը տեսնեմ կոտինի ցատկելը Ալեքսիսի կառքին վրայ եւ անհետանալը: Անժելինա՝ առանց բացագանչութեան՝ կռնակը կուտար ոճիրին: Իսկ պառաւը, Ուրբին կանթեղը վառելով, ծնրադրեց ու տախտակամածին վրայ, մեռելին գլխուն քովը դրաւ հանդարտօրէն:

* *
*

Նոյեմբերը՝ իր սառեցնող անձրեւը կը թափէր երկրի վրայ. թաղը որ նոր փրկուած էր հիւանդութենէն, իր ազատ անգամները կ'երկարէր հրապարակին գետին մէջ: Մինակ եւ տխուր էի ու ճրագիս լուսարձակին տակ՝ կը կարդայի, երբ՝ իրիկուան ժամը ութին ատեն, հազիւ լսելի հարուած մը փողոցին թանձր ու սեւ ապակիին վրայ, դադրեցնել տուաւ ընթերցումս. դուրս ելայ:

Մայրս տունը չէր. բակին մէջ ցեխ եւ մթութիւն, տեղատարափ անձրեւ: Մօյկերս ծանրօրէն քաշքշելով, գլխուս վրայ պայուսակ մը բռնած, մեծ դուռը բացի. եւ նահանջեցի... կոտին... կորաքամակ.. առջեւս էր... Իր դէմքէն բան չնշմարեցի, բայց իր հասակը կը բաւէր զինքը ճանչնալու: Խռովայոյզ ցաւ մը ծանրացաւ սրտիս վրայ:

Լռէ, ...ս եկայ, ...ինչպէ:

Շունչը օդի եւ ծխախոտ կը հոտէր:

Ու միեւնոյն ատեն, ձեռքս կը բռնէր, իր ձեռքը՝ մեռելի մը ձեռքէն ալ պաղ, արիւնս սառեցուց: Ամ. սիրտս ու հոգիս լեցնող մեծ գթութիւնը չըլլար բնաւ փափաք չունէի հետեւելու մէկու մը որ ոստիկանութեան կողմէ կը փնտռուէր եւ շատ քիչ կը նմանէր անցեալ ամառուան իմ դոստիս:

— Ճահիճներէն կուգամ, ըսաւ, բակին մէջ, ճահիճներէն, ուր գայլերուն հետ ապրեցայ... Բայց գայլերը իրենց մուշտակը ունին, ես չունիմ. փայտ կտրած եմ եւ ամէն ատենէ աւելի տգեղ. մի՛ սարսափիր... Ի՞նչ կ'ուզես. մինչ իմ տգեղութենէս փախայ, անոր հետ կառչեցայ. բայց ալ հերիք է... Այսօր, ալ խաղաղութիւնը կնքուած է, բարեկամաբար կ'ապրինք իրարու հետ:

Սենեակին դուռը հրեց: Մայր Անաստասիա՝ կրակին առջեւ, կռնակը դրան տուած էր: Կոտինը տեսնելուն վրայ, տեղէն ցատկեց. կարծես սատանան տեսած ըլլար. եւ իրօք, իր երկու ամսուան մօրուքով, ցեխով ու ցնցոտիով, կոտին գինով եւ աղտոտ, ա՛լ մարդկային ցեղին չէր պատկաներ:

(Հուր.

նաւոր միջազգային համաժողով մը հրաւիրել, այս խնդրով զբաղելու համար։

Եւ որովհետեւ Խորհուրդը չի կրնար այս խնդիրը նկատի առնել Ցունիսի նստաշրջանէն առաջ, «անհայրենիք»ները դեռ երկար պիտի սպասեն։

Նոր շարժում մը Չինաստանի մէջ

Փեքինէն առնուած վերջին հեռագիրներու համաձայն, Չինաստանի քաղաքացիական կռիւները նոր փուլի մը մէջ մտած են։ Հոնանի եւ Անհուայի նահանգներուն մէջ կազմուած է նոր բանակ մը, որուն նպատակն է կռուիլ միաժամանակ պոլշեւիկ Քանթոնցիներուն եւ աւատապետական Հիւսիսցիներուն դէմ։ Այս նոր բանակին հրամանատարութիւնը ստանձնած է Քանթոնի վերին հրամանատար Զօր. Շիանկ Քայշէք, որ մեծ ուժեր կը համախմբէ մանաւանդ Վու-Փէյ-Ֆուի, Սըն-Շուան-Ֆանկի եւ Շէն-Թիա-Եէնի բանակներու զինուորներէն։

Զօր. Շիանկ Քայշէքի հետ են բոլոր չափաւոր ազգայնականները, որոնք դժգոհ են Քանթոնի կառավարութեան պոլշեւիկացումէն։ Այս նոր բանակին կազմակերպութիւնով կը փառնգուի Մանչուրիոյ պատերազմ. նախարար Շանկ-Ցօ-Լինի դիրքը։ Բազմաթիւ կալուածատէրեր, գործի տէրեր, նոյնիսկ աշխատաւորներ ուժ կուտան նոր շարժումին։

Նանքինը հիւսիսէն պաշտպանելու համար 20.000 ազգայնական զինուորներ կը յառաջանան Անհուայ նահանգէն դէպի արեւելք, մինչ 150.000 ազգայնական զինուորներ ալ կը կեդրոնանան Հանկ-Չէուի մէջ՝ ի հարկին Շանկայը պաշտպանելու համար։ Եթէ Նանքին իյնայ, Շանկայ պիտի գրաւուի առանց կռուի։ Դէպքերը կը զարգանան։

∴ Ընկերվարական կուսակցութեան Փարիզի մարմնին նախաձեռնութեամբ մեծ միթինկ մը կազմակերպուած էր Ուրբաթ գիշեր, բողոքելու համար Չինաստանի մէջ եւրոպական աշխարհակալութեան ձգտումներուն դէմ եւ պահանջելու համար այդ երկրին անկախութիւնը։ Խօսեցան յայտնի ընկերվարական հռետորներ՝ Զիրոմսքի, Ժան Լօնկէ, Լէոն Պլում եւ քանի մը Չինացիներ։

Պարսկական դրամները արգիլուած

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստանի սովետական դրամատուները կը մերժեն վճարումներ ընդունիլ ռուսական չերվոնէցներով եւ կամ անոնց փոխարէն պարսկական դրամ տալ։ Պարսիկ կառավարութիւնը արգիլեց Պարսկաստան մուտքը այս դրամներուն, որոնք չեն ընդունուիր խորհրդային դրամատուններուն կողմէ։ Երեք ամիս վերջ Պարսկաստանի մէջ գտնուած բոլոր ռուսական դրամները պիտի գրաւուին կառավարութեան կողմէ։

Զինուորական նոր օրէնք

Երեսփոխանական ժողովը առջի օր եւ երէկ շարունակեց վիճաբանութիւնները զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնագիծին որ ծանօթ է Փօլ-Պօնքուրի օրէնագիծը անունով։ Պատերազմ. նախարար Փէնլըվէ երկար ճառ մը խօսեցաւ, բացատրելով օրէնքին գլխաւոր եւ հիմնական գիծերը։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ընդունուեցաւ առաջին յօդուածը, որուն համաձայն «Պատերազմի ժամանակ բոլոր Ֆրանսացիները առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան, ինչպէս նաեւ օրինաւորապէս կազմուած բոլոր խմբակցութիւնները պարտաւոր են իրենց մասնակցութիւնը բերելու, ըլլայ իբրեւ պատերազմիկ՝ երկրի պաշտպանութեան, ըլլայ իբրեւ ոչ-պատերազմիկ՝ անոր նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանման համար.

Այս հաշուով, եթէ Ֆրանսա պատերազմի, մէկ մարդու պէս շարժման մէջ պիտի դրուի ամբողջ ազգը, այր, կին, տղայ, ինչպէս նաեւ ազգին ունեցած ամէն ինչը՝ դրամ եւ այլ ամէն կարգի հաստատութիւններն ու գոյքերը։

Երեսփոխան Շօմիէ դիտել տուաւ թէ ամբողջ ազգը շարժման մէջ դնելով ինքնաբերաբար հրաժարած կ'ըլլանք Լահէյի եւ Լոնտոնի միջազգային դաշնագիրներու տրամադրած պաշտպանութիւններէն եւ իրաւունք կուտանք թշնամիին, որ ռմբակոծէ կիներն ու մանուկները, քանի որ անոնք ալ պատերազմիկներ են, ու ընկղմէ ճամբորդներու անզէն նաւերը։»

Պօնքուրի օրէնագիծը ամբողջովին քուէարկուելէ վերջ, Փէնլըվէ պիտի ներկայացնէ նոր օրէնագիծ մը, որով կ'առաջարկուի զինուորական ծառայութեան շրջանը 18 ամիսէն մէկ տարուան գեղչել։

∴ Գերման մամուլը դժգոհ է Ֆրանսայի զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքէն։

Ձիւն-ձմեռ Անատօլուի մէջ

Անընդհատ տեղացող ձիւնը Աֆիոնի երկաթուղին թաղած է թանձր խաւի մը տակ։ Անցեալ օր Իզմիրէն Աֆիոն գացող մարդատար կառախումբը սաստիկ ձիւնամրրիկի մը բռնուած եւ Օթուրաքի ու Տումլու Փունարի միջեւ խրած է երկու քուկէս մէթր թանձր ձիւնի խաւի մը մէջ։ Ձիւնը մաքրող մեքենան գիծէն ելած ըլլալով, շոգեկառքը ստիպուած է կանգ առնել, մինչեւ որ չորս հինգ ժամ վերջ, ուրիշ մեքենայ մը հասցուցած են Տումլու Փունարէն։ Գիծը մաքրուելէն վերջ, կառախումբը շարունակած է իր ճամբան։

Սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ Սեւ եւ Մարմարա ծովերուն, ինչպէս նաեւ Արքիպեղագոսի մէջ։ Ծովային զանազան արկածներ տեղի ունեցած են։ Պրինտիզիէն դէպի Պոլիս ճամբայ ելած իտալական շոգենաւ մը, որ չորս հարիւր ուղեւոր կը բերէր, փոթորիկին սաստկութենէն ուղղութիւնը կորսնցնելով եւ Իմպրոս կղզիին մօտերը խրած է։ Նաւէն հասած անթելին վրայ, արագատարար միջոցներ փութացուած են եւ նաւը կարելի եղած է ազատել։

Տ. Մենեղիկեանի դատավարութիւնը սկսած

Կրընօպլէն կը հեռագրեն թէ երէկ՝ Շաբաթ օր Իզէրի եղենագատ ատեանին առջեւ սկսած է դատավարութիւնը Տիգրան Մենեղիկեանի, կօշկակար. 42 տարեկան, որ Վիէնի մէջ սպաննած էր իր կինը, կացինով անոր գլուխը կտրելով։ Ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն թէ Մենեղիկեան, որ կը պարծենար թէ ռուսական բանակին մէջ եղած ատեն անհամար գլուխներ կտրած էր, 1923ին Մարսիլիոյ մէջ ամուսնացած էր Սաթենիկ Գահվէճեանի հետ, որ իր նախկին ամուսինէն աղջնակ մը ունէր։ Ինչպէս գրեցինք, Մենեղիկեանի պաշտպան փաստաբանն է Գ. Պարպ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սնբունդ» խումբի անդամները անպայման ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի, ժամը 2.30ին Դէլվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ.Յ.Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբի ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի 8 Փետրուար, իրիկուան ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ։ Օրակարգը խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին Մէթրօ Ցուէօնի դիմաց, Քաֆէ Բօշէ, 9 Մարտ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Ըրջ. կոմիտէի անդամները։

ԱՅՍՕՐ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի եւ երկրորդ խումբերը կը մրցին I. S. St. Ouenի պահեստի եւ երկրորդ խումբերուն դէմ։ Ժամադրավայր՝ Porte de Clignancourt ժամը 12.15ին։ Խմբովին մեկնում ժամը ճիշդ 1ին։ Կը հրաւիրուին նաեւ արձանագրուիլ փափաքող անդամները։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱՑ ԵՐՈՒՆ

Լիոնի մէջ գտնուող խումբ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով կազմեցինք «Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութիւն» մը, որուն նպատակն է օգնել իր եղբայր հայրենակցական միութիւններու հետ կապ հաստատել, միութեանս բարգաւաճման եւ փոխադարձ գործակցութեամբ աշխատիլ հայ ժողովուրդի բարիքին եւ ազգային նկարագրի պահպանման համար։

Այս առթիւ պարտ համարեցինք յայտարարել, որ եթէ կան ուրիշ հայրենակիցներ որ կը փափաքին անդամագրուիլ միութեան, եւ հրաւէր չեն ստացած, թող բարի ըլլան անձամբ կամ նամակով ներկայանալու Գ. Արմենակ Աւետեանի, 201 Avenue de Saxe։

Լիոն Տ. Տ. Մամբրէեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիգրանուհի Միկէնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Ռէժիի պաշտօնեայ Յովհաննէս Միկէնեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուշաքի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Խնուսի Դումամ գիւղէն Ազատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է։ Գրել՝ Abkar Assadourianի, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.)։

— Վահան, Լուտվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Բիզիրեան որոնք Տէր-Զօր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Բիզիրեանի՝ Usine St-Laurent de Ceris, (Charente France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթեռլին,	L. St.	123 12
Տոլար	Dollar	2[illegible] 60
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Tq.	12 90
Թրք. ոսկի	" or	114 [illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	9 —
Լէվա 100 հատր	Léva	18 60
Տրախմի	Drachme	33
Լիր "	Lire	111 65
Պելժ. ֆրանք "	Frc. Belge	71 20
Զուիցր. "	Frc. Suisse	492
Լէյ 100 հատր	Ley	15 30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	93 .

ԱՐԺԷԹՂԹԻԿՔ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3050 —
	II "	1925
	III	1520
Թուրքիոյ Եփկեդ.	Lots turcs	165 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 209bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ 1927

8 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 279

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ «ԱՇԻՐԷԹ»Ը...

Այսօր, երրորդ էջին մէջ, ամբողջութեամբ կը հրատարակենք Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդին պատճառաբանեալ հրաժարականը։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Թեմական Խորհուրդը յանկարծ եղած է, չկարենալով լեզու գտնել Փարիզի հին գաղութի ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք առանձին «աշիրէթ» մը կը կազմեն, դժբախտաբար։

Աշիրէթ» մը, որ ոչ իսկ իր քաղաքականութիւնը բանալու քաջութիւնն ունի, եւ կը սիրէ գործել ու դաւել մութին մէջ, գրասենեակներու խորը։

Իրենց նենգութեան ծանրութիւնը հասկնալու համար, արժէ ուշադիր ակնարկ մը նետել հրաժարականը ստորագրողներուն ինքնութեան վրայ։ Ութը հոգիէն մէկը միայն դաշնակցական է, ան ալ՝ չափաւորներէն, եւ վերջին պահուն համ, երբ արդէն խմբագրուած եւ վաւերացուած էր հրաժարականը։ Մէկը՝ ռամկավար է, միւսները լեցուն տարիքով եւ փոքր փորձառութեամբ օժտուած հայրենակիցներ են։ Եթէ կան այս կամ այն կուսակցութեան համակիրներ, կան նաեւ բացարձակապէս չէզոքներ, նոյնիսկ հակադաշնակցականներ։ Այսինքն տարբեր տարրեր, որոնց համար ո՛ր եւ է պարկեշտ մարդ չի կրնար ըսել թէ իրենց ըրածը չեն գիտեր եւ գործիք են դարձեր Դաշնակցութեան ձեռքը։ Որքան գիտենք, դուրս կը մնայ մէկը, բժիշկ մը, որ միշտ համամիտ եղած է իր ընկերներուն, բայց կապուած ըլլալով Փարիզի ջոջերուն հետ, խոհեմութիւն համարեր է ստորագրութիւն չդնել թուղթի տակ։ Իսկ ատենապետը, կաթող. պատուելի Գալաքեան եպսկ., կրնայ շատ բանով պարծենալ, բայց երբեք՝ Դաշնակցութեան բարեկամութեամբ։

Երբ այսպիսի վարչութիւն մը, 1926 Յուլիսէն մինչեւ 1927 փետրուար 24 չէ կրցեր համաձայնութեան գալ Փարիզի ջոջերուն հետ, կրնաք ըմբռնել թէ ո՛ւր է չարիքին աղբիւրը։ Եւ այդ երեւելիները, մեծ մասով mercantiններ, ծերունազարդ եպիսկոպոսի մը հովանաւորութիւնն ալ կը վայելեն իբրեւ թագ ու պսակ։

Կը կարդանք հրաժարագիրը, կը վերլուծենք իւրաքանչիւր պարբերութիւնը, ու կը զարմանանք ու քէ եղածին,—Թեմական Խորհուրդի անդամներուն քրիստոնէական համբերութեան վրայ։

— «Փարիզի վարչութիւնը ոչ միայն չճանչցաւ մամակցիլ Թեմական Խորհուրդին, ոչ միայն չէզոքի եւ հանդիսատեսի պատուաւոր դիրք մը գէթ չպահեց, այլ ընդհակառակն ամէն առիթ եւ պատրուակ չխնայեց, ամէն դժուարութիւն եւ արգելք դնելու համար Թեմական կազմակերպութեան անիւներուն տակ։»

Եւ այս՝ առաջին օրէն, ինչպէս Պատգ. Ժողովի առաջին նիստէն։

— «Մենք պատրաստ էինք առաջին օրէն մեր տեղը տալու Փարիզի հին շայլեց, եթէ անոնք այս նուիրական գործին լծուելու պատրաստ ըլլային:

«Բայց անոնք նման առաջարկները կը մերժէին, որպէսզի քայքայեն Եւրոպայի թեմին մէջ Թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան ու քմայքին իշխանաւորը, ինքնավար եւ անպատասխանատու։»

Ինչպէս կը հաստատէ հրաժարագիրն ալ, ամբողջ եօթ-ութ ամիս Թեմական Խորհուրդը ուրիշ գործ չէ կրցած կատարել, եթէ ոչ գիջումներ եւ բարեմիտ ձեռնարկներ, ըմբոստ «աշիրէթ»ը համոզելու եւ յետնէն վար իջեցնելու համար։ Բայց անօգուտ։ Եւ իբրեւ հետեւանք, ոչինչ եղած է գաղթականներու յաճախ քարուքման, մանկապարտէզներու բացման, գործազրկութեան տագնապի թեթեւացման եւ ուրիշ հոգերու մասին։ Մենք չենք վարանիր դիտել տալու թէ՝ Թեմական Խորհուրդին պաշտօնեան համբերութիւնը եւ խոնարհամտութիւնը միեւնոյն ատեն կը նշանակեն անկարողութիւն։ Մանաւանդ այն օրէն սկսեալ որ Թեմական Խորհուրդը եւ առաջնորդը լքեցին Փարիզի եկեղեցիին շրջափակը, եւ վարձեցին Անիէռի առաջնորդարանը, ծախքերու աւելորդ յաւելում մը պատճառելով։»

Պատգ. Ժողովը նախատեսելով այս պարագան, վճռած էր որ Առաջնորդը եւ Թեմ. Խորհուրդը մնան ու գործեն այդ ազգային հաստատութեան մէջ։ Առաջին դժուարութեան առջեւ տեղի տալով, անոնք աւելորդ հաճոյք մը պատճառած եղան Փարիզի ազաներուն, քանի որ գետին մը կորսնցուցին։ Եթէ օր ուժ մը որ ժան Կուժոնի Խորհրդարանէն դուրս պիտի նետէր մէկը կամ միւսը, այն ալ ժողովուրդը ինքն էր, ոչ թէ անի մը բրածոներ։ Յեղի տալուն մէկ հետեւանքն ալ այն եղաւ, որ այդ մարդիկը գինովցան իրենց յաջողութենէն, աւելի լկտիացան, եւ առիթով մը ծեծել փորձեցին կաթող. պատուելին, բայց զոհացան հրմշտուքով մը։ Անկէ ի վեր, տէր-տիրական են, եւ ոչ իսկ Գալաքեան եպսկ. կը համարձակի վրդովել իրենց խաղաղութիւնը, պարզ պատարագով մը։

Մէկ խօսքով, ամբողջ ճակատին վրայ յաղթական է գլխաւոր «աշիրէթ»ը։

Վա՜յ պարտուածներուն։

... Երկա՞ր կը տեւէ այս լրբութիւնը։ Չգիտենք։ Գաղթականներն է։ Եթէ տակաւին ուրիշ դադտնիքներ կան, թող անոնք ալ երեւան հանուին։ Թող «յաղթականները» իրենք ալ խօսին, եթէ քաջութիւն ունին։

Բայց, վերջ պէտք է գտնէ այս խայտառակութիւնը։

Այս աաթիւ, բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք ըմբոստներուն, որ ծանր նստին իրենց տեղը, եւ շատ չյոխորտան իրենց մէկ-երկուքին հպատակութեամբ։

Ամէն բան սահման մը ունի, մանաւանդ այս երկրին մէջ որուն կարգ ու սարքը հիմնուած է տրամաբանութեան եւ օրէնքի վրայ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽՐԱՏՆԵՐ

«Նոր Երկիր», Փարիզի ճնշուկեան շաբաթաթերթը, շարունակելով վերագնահատման ենթարկել իրենց քաղաքականութիւնը, կը թելադրէ (6 մարտ).—

«Դաշնակցութիւնը պէտք է քննադատել, նրա սխալները թէ անցեալում եւ թէ ներկայում պէտք է երեւան բերել, բայց չպիտի հայհոյել, թշնամական դիրք չպիտի բռնել դէպի այդ կուսակցութիւնը։

«Եթէ Դաշնակցութեան դէմ պայքարենք այն զէնքով, ինչ զէնքով մինչեւ այսօր պայքարում ենք, դա անպայման պիտի ուժեղացնի այդ կուսակցութիւնը, որովհետեւ Ռամկավարներն ու Հնչակեանները նրանց դէմ պայքարելիս Կոմմունիստների ճակատում են մնում եւ դրանով միակ հայ կուսակցութեան պատիւը թողնում են Դաշնակցութեան, որ ներկայանում է այդ դէպքում հայ իտէալների իրականացման կեդրոն, քանի որ Կոմմունիստները անկախ եւ հայ կուսակցութիւն չեն կազմում։ Իսկ Սահմանադիր Ռամկավարներ ո՛չ մի հող չունեն։»

Յետոյ ծրագիր մը ներկայացնելով նոր գործունէութեան համար, մասնաւորապէս կը շեշտէ.

— «Անպայման ամէն տեսակ կապ կտրել Սովէտների եւ Կոմմունիստների հետ եւ դուրս հեռանալ նրանց քաղաքականութիւնից։ Անհրաժեշտ դիրք [illegible] բանակցել Սովէտների հետ Հայաստանի եւ Հայերին վերաբերող այս կամ այն հարցի շուրջը՝ որպէս ազատ եւ հաւասար կողմեր։ Ջերմաքարացնել Սովէտների ազգերութիւնն ու միջամտութիւնը արտասահմանեան Հայերի կեանքում։ Արտասահմանեան հայութեան մէջ ստեղծել ուժեղ միութիւն։ Հայ կուսակցութիւնները համերաշխեցնել իրար հետ արտասահմանում։

«Ես այն կարծիքին չեմ, թէ ճշմարտութիւնները գրելով մեր ընկերներին կամ ժողովրդին պիտի յուսահատեցնենք, ընդհակառակը, հեքեաթներ պատմելով ժողովրդին ոգեւորել, ապա հիասթափութեան մատնել, դա սխալ բան է։ Նոյնը արինք մենք կամաւորական շարժման օրերին։ Նոյնը արինք Կիլիկիայում եւ նոյն ժողովրդին պիտի տալ ճշմարտութիւնը, որ նա ի զուր աչքերը չի տնկի յոյսերով դէպի Մոսկվա, ուր նստած են Պանթիւրքիզմի ամենաջերմ բարեկամները՝ թէկուզ համայնավար դիմակով ծածկուած»։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Պոլշեւիկեան «Թրուտ» (5 փետրուար), թերթը, թիւերով կը ներկայացնէ Սթավրոփոլի բանւորներուն առողջական արտաքուստ վիճակը։

Երեք մեծ մետաղագործարաններու մէջ կատարուած քննութեամբ հաստատուած է որ բանւորներուն հարիւրին 79ը հիւանդ է. իսկ հարիւրին 40ը թոքախտով, հարիւրին 30ը՝ սիրտի հիւանդութեամբ։

Իբրեւ պատճառ, թերթը կը յիշէ «գործարաններու մէջ տիրող աշխատանքի չափազանց վատառողջ պայմանները»։ Եւ կը հերքէ գործավարներու մեծխօսիկութիւնը, որով անոնք կը յաւակնին «անհրաժեշտ դարմանը գտնելու»։

ԷՆԿԻԼԻՐԻԻ Ազգային Մեծ Ժողովը 2ի դէմ 160 ձայնով վաւերացուց Խուրքեւ։ Ալլէն համաձայնագիր՝ փոխանակութեան եւ լքեալ գոյքերու մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուս-թրքական առեւտրական դաշնագիրը

Ռուսեւթուրք առեւտրական նոր դաշնագիրը հինին բաղդատմամբ շատ նպաստաւոր պայմաններ կը պարունակէ թուրք վաճառականներուն համար։ Ռուսիոյ մէջ սպառող թրքական ապրանքները որոշ ցանկի մը համաձայն եւ որոշ քանակութեամբ կարելի պիտի ըլլայ արտածել։ Ասոնք 40—50 տեսակ ապրանքներ են։ Դաշնագրին կցուած այս ցանկը միայն մէկ տարուան համար ի զօրու է։ Այս ցանկին մէջ նշանակուած ապրանքներուն քանակը ամէն տարի պիտի կրնայ աւելնալ ի հարկին։ Եւ եթէ գալ տարի Ռուսիայէն Թուրքիա ներածուած ապրանքները արտածուածներէն շատ ըլլան, Թուրքիա ալ իր ցանկին քանակութիւնը այդ չափին պիտի կրնայ բարձրացնել։ Ռուսերը միւս պետութեանց արտածման չափով պիտի կրնան ապրանք մտցնել Թուրքիա։ Ցանկին մէջ նշանակուած են նաեւ ռուս առեւտր. հրապարակէն Թուրքիա մտնելիք ապրանքները։

Դաշնագրին մէկ յօդուածին համաձայն, Ռուսիա արտածուելիք թրքական ապրանքները 7—8 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուին եւ անոնց համար մաքսային ամենանպաստաւորեալ սակացոյցը պիտի գործադրուի։ Ասոր փոխարէն Թուրքիա ալ Ռուսիայէն գալիք ապրանքներուն Լօզանի դաշնագիրը կնքող պետութեանց հանդէպ գործադրուած սակացոյցը պիտի գործադրէ։ Ռուսերը առեւտր. ներկայացուցչութիւն մը պիտի ունենան Թուրքիոյ մէջ, որ քաղաքական պաշտօնատար իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները պիտի ունենայ։ Առեւտր. ներկայացուցչութիւնը իր առեւտր. գործառնութեանց մէջ երկրին օրէնքներուն պիտի ենթարկուի։ Ի հարկին Թուրքիա ալ Ռուսիոյ մէջ պիտի կրնայ առեւտր. ներկայացուցիչ մը ունենալ։ Ռուսերու հետ բնակութեան պայմանագիր մըն ալ պատրաստուած է, որ երկուստեք հպատակներուն փոխադարձ երկիրները ուղեւորելու եւ բնակելու իրաւունքները կ'ապահովէ։ Համաձայն, Ռուսիա եւ Թուրքիա փոխադարձաբար իրարու երկիրները պիտի կրնան արտածել տարեկան միայն 7ուկէսական միլիոնի ապրանք։ Ռուս արտաքին ներկայացուցչութիւնը 2—3 ճիւղեր ալ պիտի կրնայ բանալ։ Ռուսիա կատարուելիք արտածումները մասամբ ռուս արտաքին վաճառականութեան ներկայացուցչութեան եւ մասամբ թուրք վաճառականներուն միջոցաւ պիտի կատարուին։ Ռուսիա ներածում կատարելու համար գիմում կատարող թուրք վաճառականներուն ցանկը կառավարութեան յանձնուած է։ Այս ցանկին մէջ նշանակուած են 52 վաճառականներ ու հաստատութիւններ, որոնք պիտի կրնան Ռուսերուն արտօնութեամբ այժմէն Ռուսիա արտածումներ կատարել։

Անգլ. նաւատորմը Միջերկրականի մէջ

Անգլիական նաւատորմը ռազմափորձեր պիտի կատարէ Միջերկրականի մէջ, հրամանատարութեամբ ծովակալներ սըր Ռօճըր Քիյսի եւ սըր Հէնրի Օլիվըրի։ Նաւատորմը կը բաղկանայ 80 նաւերէ, որոնց մէջ մարտանաւերու առաջին նաւաբաժինը, յածանաւերու երրորդ նաւաբաժինը, թորփիլանաւերու երեք տորմիղներ եւ թորփիլաձգակ ընդծովեայ մը։ Առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր ռազմափորձ մը տեղի կ'ունենայ։ Ճիպրալթարէն անցնելէ առաջ Ատլանտեանի նաւատորմին հետ ռազմափորձեր տեղի ունեցան։

Ֆրանքը պիտի ամրապնդուի՞

Վերջերս գրուեցաւ թէ Պանք տը Ֆրանսի, Անգլիոյ Պետ. Դրամատան եւ Բայխսպանքի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին ֆրանքի ամրապնդման մասին հաւաքաբար միջոց մը մտածելու համար։

Ելմտական նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ այս լուրը բացարձակապէս անհիմն է։ Իրաւ է թէ Անգլիոյ դրամատան վարիչ Մօնթէկիւ Նորման եւ Պանք տը Ֆրանսի վարիչ Մորօ տեսակցած են, սակայն իրենց խօսակցութիւնը կը վերաբերէր միայն Պանք տը Ֆրանսի անգլիական դրամատան մէջ ունեցած ոսկիի պահեստին։ Իսկ Մօնթէկիւ Նորման Պերլին գնաց Բայխսպանքի տնօրէն Շախթի հետ անյետաձգելի խօսակցութեանց համար։

Ռուս կամաւորնե՞ր Պալկան Չինաստան

«Ճիւմհուրիյէթ» կը տեղեկանայ թէ՝ Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան պաշտօնեաներէն հարիւրապետ Քլարմէն Պոլսոյ Սպիտակ Ռուսերէն կամաւոր կ'արձանագրէ Չինաստանի մէջ պատերազմող անգլիական բանակին համար։ Արձանագրուելիք կամաւոր Ռուսերէն երաշխաւորագիր կը պահանջուի յայտնող թէ վեց ամիս պիտի ծառայեն։

Անգլիացիները անոնց 16 անգլ. ոսկի թոշակ կուտան։ Այս Սպիտակ Ռուսերը՝ ուրիշ երկիրներու մէջ հաւաքուող Ռուսերու հետ միացնելու համար Սերպիա պիտի ղրկուին եւ հոնկէ Սելանիկի ճամբով Չինաստան պիտի ղրկուին։ Արդէն Սպիտակ Ռուսերը Սերպիոյ մէջ միութիւն մը ունին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏԻԳՐԱՆ ՄԵՆԵՂԻԿԵԱՆ ՑՄԱՀ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կրընօպլէն կը հեռագրեն Մարտ 5 թուականով.— Հայազգի Տիգրան Մենեղիկեան, որ 1926 Նոյ. 22ին կացինով կտրած էր իր երկրորդ կնոջ գլուխը, Վիէնի մէջ, դատապարտուեցաւ մշտնջենական թիապարտութեան:

— Երբեք չեմ զղջար կինս սպաննած ըլլալուս համար, յայտարարեց դատարանին մէջ պաղարիւնութեամբ: Պատուոյ խնդիր էր ինծի համար:

Մասնաւոր մեղադրանք մը չունէր անոր դէմ: Ընթացքը լաւ էր, բայց ըսեր է եղեր ամբաստանեալին թէ իրմէ զաւակ չունենար եւ թէ Մարսէյլ պիտի երթայ, ուրիշի մը հետ ամուսնանալու:

— Կը հայհոյէր ինծի, ըսաւ Տիգրան, թարգմանին բերնով:

Ու հասարակ մեծ դժուարութիւն կը քաշէին կովկասի լեռներէն եկած այս բիրտ Արեւելքցիին խօսքերը թարգմանելու համար:

Նախագահը հարցուց թէ իսկապէս 374 գլուխ կտրա՞ծ է ռուսական բանակին մէջ ծառայած ատեն:

— Աղուոշ խօսքեր են ատոնք:

— Ձեր զոհը, Յաթենիկ Գաճվէճեանը, որուն հետ պսակուեցաք 1925ին, Վիէնի մէջ, հաւանած էր ամուսնութեան:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, քանի՞ առիր եմ:

[illegible] քը, կը հայհոյէր հօրը եւ մօրը եւ չէր յարգեր հարսանեկան նախօտը:

Երբեք չեմ զղջար: Եթէ պատուով չպիտի ապրիմ, լաւ է որ սատկիմ:

Վկայութեան ընթացքին, հաստատուեցաւ որ, սոսկալի կռիւէ մը յետոյ, իր կինը խոշտանգելէ, աղջիկը վիրաւորելէ յետոյ, Մենեղիկեան երկու խելայեղ զոհերը հետապնդեց մինչեւ դրացիի մը տունը եւ այնտեղ էր որ տեղի ունեցաւ գլխատութիւնը։ Յաթենիկի գլուխը տակաւին վգին փակած կը մնար մաշկի շերտով մը։ Տիգրան այդ ալ փրցուց, իբրեւ եշմարիտ դահիճ մը, եւ յետոյ, մազերէն բռնելով, պատուհանէն դուրս նետեց գլուխը։

Պաշտպան փաստաբանը յիշեցուց թէ Տիգրան սպանութենէն յետոյ անձնասպան ըլլալ ուզած էր, բայց չուանը փրթաւ։

Վկաներէն Տիկին Զուարթ Թարխանեան պատմեց թէ «իր ամուսինին կողմէ հալածուելով, Յաթենիկ կը պոռար. «Ազատէ զիս, Զուարթ քոյրիկս: Ես ի զուր պաղատեցայ Մենեղիկեանի որ կը ծեծէր կացինը. Եւ յետոյ երախաս գիրկս էր, կ'ուզէի պաշտպանել»։

Երբ ամբաստանեալին հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞ վկայութեանց համար, Տիգրան ըսաւ.

— Ինչ օգուտ։ Ես գործս վերջացուցի մէկ վայրկեանէն։

Դետըրօս, զոհին եղբայրը, յայտնեց թէ Տիգրան իր քոյրը սպաննած է շահախնդրական մութ նպատակով մը։ Ամբաստանեալը իր աներձագն ալ սպաննել կ'ուզէր։

Ընդհ. դատախազը խստագոյն պատիժը պահանջեց։

Պաշտպան փաստաբանը գորովագթութիւն խնդրեց, դիտել տալով.

— Սպասեցէք որ այս Արեւելքցիները ֆրանսացի դառնան, որպէսզի կարենանք դատել, առանց նկատի առնելու ազգագրական երեւոյթները։

Տիգրան մինչեւ վերջը կ'ուրանար թէ իր կնոջ գլուխէն զատ, 374 գլուխներ ալ կտրած է կամաւորական շարժման ատեն։ Բանտին մէջ 30 քիլօ պակսած էր։

ՖՐԱՆՍԱ՛ ՍՏԻՊՈՒԱԾ Է ՎՃԱՐԵԼ

«Յառաջ» օրը օրին իրազեկ պահեց ընթերցողները խորհրդարանի վերջին վիճաբանութեանց։ Բայց խնդրին կարեւորութիւնը կը հարկադրէ վերադառնալ անոնց առանձին յօդուածով մը։

Պատերազմի ժամանակ Ֆրանսա ահագին գումարներ փոխ առաւ Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն։ Այն ատեն, երբ հայրենիքը վտանգի տակ էր, ոչ մէկ ֆրանսացի վարիչ մտքէն կ'անցընէր բանակցիլ պայմաններու մասին։ Դրամ պէտք էր թշնամիին դէմ կռուելու համար եւ էականը այդ դրամը գտնելն էր։ Տոկոսի սակը, վճարման պայմանաժամը ևն. կարեւորութիւն չունէին այն ժամանակ եւ չէր արժեր անոնց մասին խօսիլ... Շատեր կը խորհէին իսկ թէ քանի որ այդ գումարները կը գործածուէին ընդհանուր թշնամիի մը դէմ, այդ պարտքերը պիտի սրբուէին պատերազմէն վերջ եւ կամ Գերմանացին պիտի վճարէր զանոնք բաղադրեալ տոկոսներով... Le Boche payera...

Պատերազմը վերջացաւ դաշնակիցներու յաղթութեամբ եւ առաջին տարին խաղաղութեան դաշնագիրներու պատրաստութեանց միջոցին ոչ ոք խորհեցաւ կարգադրել նաեւ պարտքերու խնդիրը։ Նախ պէտք էր ամրապնդել յաղթութիւնը... Անցան տարիները։ Հակամարտութիւններն սկսան ծնունդ առնել նախկին դաշնակիցներու մէջ, Գերմանիա անկարող հռչակուեցաւ վճարելու այդ ահռելի գումարները եւ Ֆրանսա, որ իր վերաշինութեանց ծախքերը տոմարին մէջ կ'անցընէր Գերմանիոյ պարտքի հաշւոյն եւ իբր թէ կը հաւասարակշռէր իր պիւտճէն, հասկցաւ թէ պայմանի կրնար տեւել այդ հաշուական ինքնախաբէութիւնը, որու հետեւանքներն հետզհետէ կը զգացուէին ֆրանքի անկումով եւ 1925-26ի տագնապներով։— Այդ ժամանակ միայն նոր եւ յաւելեալ տուրքերով իրապէս հաւասարակշռեցին պետական պիւտճէն եւ սկիզբ դրուեցաւ վերականգնումին։

Նախկին դաշնակիցներու մէջ ծնունդ առած հակամարտութիւնները հետզհետէ չէզոքացան 1922-1924 տարիներու ընթացքին եւ Ֆրանսա մեղադրուեցաւ իբր ռազմապաշտ։ Մարոքի եւ Սուրիոյ նուաճողական պատերազմներու պատճառաւ Ամերիկան եւ Անգլիան նախ մեղմօրէն եւ հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն պահանջեցին իրենց առնելիքները, քանի որ Ֆրանսա կրնար դրամ գտնել նոր պատերազմներ վարելու համար։

Աւելորդ է անդրադառնալ այդ պարտքերու կարգադրման մասին եղած անհամար բանակցութեանց եւ գրապայքարներուն, որոնք յանգեցան Քայյօ—Չըրչիլ եւ Պէրանժէ—Մէլլըն համաձայնութեանց։ Գիտենք նաեւ թէ ինչ հակամարտութիւններու բախեցան այս համաձայնութիւնները ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Որպէսզի այդ համաձայնութիւնները ստանային պարտադիր եւ վերջնական հանգամանք, պէտք էր որ պայմանադիր կողմերու խորհրդարանները վաւերացնէին զանոնք։ Եւ սակայն մէկ երկու տարի է որ կարելի չէ եղած տակաւին այդ պայմանագրութիւնները ներկայացնել ֆրանսական խորհրդարանին։

Եւ ահա փետրուար 24ին լսուեցաւ թէ, հակառակ այդ համաձայնութեանց անվաւեր մնալուն, Փուանքարէ վճարումներ ըրած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պետական գանձերուն եւ ճիշդ այն չափերով որոնք նախատեսուած էին այդ պայմանագրերով։ Ի՜նչ գայթակղութիւն։ Փուանքարէ, իբր դիկտատոր, կը համարձակէր գործադրութեան դնել անվաւեր պայմանագրութիւն մը... Հակառակ կուսակցութիւնները իրենց պետերուն ղեկավարութեամբ սկսան յարձակումներ։ Վէնսան Օրիօլ, Լուի Ցիւպուա եւայլն ահազանգը հնչեցուցին եւ վարչապետը կանչուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին առջեւ հաշիւ տալու։

Բայց այս մէկ տարուան մէջ իր ցոյց տուած գործունէութեամբ Փուանքարէ ապացուցուց թէ արտակարգ կարողութիւններով ելմտագէտ մըն է եւ նախապէս լաւ կշռած եւ գտած էր իր քայլերուն հետեւանքները, ձախողեցնելու համար այդ յարձակումները։ Նախապէս գրաւոր բացատրութիւն տուաւ ելմտական յանձնաժողովի նախագահ Մալվիին, այնուհետեւ ալ աւելի մանրամասնութիւններ տուաւ բերանացի եւ լռութեան դատապարտեց իր թշնամիները, ցոյց տալով թէ ոչ մէկ խելացի քայլ մը առած է այդ վճարումներով։

Փուանքարէ նախ եւ առաջ յայտարարեց թէ այդ վճարումները եղած են այն վճռական վերապահութեամբ թէ անոնք ոեւէ կերպով չեն կապեր ֆրանսական խորհրդարանի իրաւունքը վաւերացնելու կամ մերժելու կնքուած առժամեայ համաձայնութիւնները։ Եթէ վիճելի ամբողջ պարտքը միանուագ վճարուէր, կարելի էր ըլլայ ամբաստանել իբր դիկտատոր։ Մէկ տարուան տոկոսները իսկ չեն կրնար գոհել, կասկած չկայ թէ նոր կարգադրութեան մը պարագային Ֆրանսան կրնայ այդ գումարները փոխանցել գլխաւորին հաշւոյն։ Միւս կողմէն, Անգլիա եւ Ամերիկա ստանալով այդ պայմանագրութեանց սահմանուած տարեվճարները, ոեւէ պատճառ չունին պնդելու որ ֆրանսական խորհրդարանը կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնէ զանոնք։ Այսպիսով Փուանքարէ առիթ կը ստեղծէ Ֆրանսայի համար առժամապէս յետաձգելու պարտքերու խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը եւ օգտագործելու այդ պարագաները, որոնք կրնան ծնունդ առնել ի նպաստ Ֆրանսայի՝ անգլիւսաքսոն հանրային կարծիքին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ, վերոյիշեալ համաձայնութիւններու պայմանները չեն կրնար աւելի ծանրանալ, քանի որ Անգլիա եւ Ամերիկա գրեթէ վերջնապէս հաւանած են անոնց եւ միայն Ֆրանսան է որ տակաւին կը մերժէ։

Մէլլըն՝ Ամերիկայի ելմտական նախարարը իր տուած զեկուցագրով մեծ գոհունակութիւն յայտնեց Ֆրանսայի ելմտական նախարարին որոշման մասին եւ յայտարարեց թէ վճարուած գումարը՝ 20 միլիոն տոլար՝ պիտի յատկացուի 400 միլիոն առեւտրական պարտքի տոկոսին, իսկ 10 միլիոն տոլար ալ (վճարելի 15 Յունիսին) Ֆրանսայի պատերազմական պարտքի տոկոսներուն ի հաշիւ, եթէ ֆրանսական եւ ամերիկեան խորհրդարանները վաւերացնեն Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրը։— Մէլլընի այս պաշտօնական յայտարարութիւնը փակեց Փուանքարէի հակառակորդներուն բերանը։

Անգլիոյ պարտքին դարձով Փուանքարէ ըրաւ հետեւեալ ծանրակշիռ յայտարարութիւնը, որուն իմաստը անշուշտ է ամէնքին համար.

— «Եթէ չընէինք այդ կանխավճարները, պիտի ապրէինք վտանգաւոր մթնոլորտի մը մէջ եւ խաղալիկ պիտի դառնայինք անգլիւամերիկեան սեղանաւորներու ձեռքը։ Ամերիկացի մեծ դրամատէր մը վերջերս Կոպէնհակի մէջ կ'ըսէր թէ ֆրանսական դահլիճը պիտի իյնայ քանի մը ամիսէն եւ մենք պիտի վերսկսինք մեր գործառնութեանց։ Անգլիականը նորէն պիտի բարձրանայ 250ի եւ այն ատեն մենք պիտի կրնանք ստիպել Ֆրանսան որ 180ի մօտերը կեցնէ սթերլինը»։

Անգլիոյ կանխավճարին ընելու ժամանակ, Անգլիա ուզած է որ գրուի. «Եթէ ֆրանսական խորհրդարանը չի վաւերացներ առժամեայ պայմանագիրը մինչեւ 1928 Մարտ 31 եւայլն»։ Բայց Փուանքարէ յաջողած է ջնջել տալ այդ պայմանաժամը, որով խորհրդարանը ազատ է թէ իր կամքն արտայայտելու եւ թէ ուզած ժամանակ արտայայտելու զայն։ «Եթէ այս բացատրութիւններէն վերջ հակառակորդներս յամառին իրենց բանաձեւերուն մէջ, ըսաւ Փուանքարէ, վստահութեան քուէ պիտի պահանջեմ խորհրդարանէն եւ պիտի գոհանամ միայն բացարձակ մեծամասնութեամբ մը։ Հակառակ պարագային պիտի հրաժարիմ»։— Եւ այժմ ոչ մէկ կուսակցութիւն կը յանդգնի ստանձնել Փուանքարէն տապալելու պատասխանատուութիւնը։

Այսպէս, ուրեմն, յիշեալ վճարումները ոեւէ կերպով չեն փոխեր Ֆրանսայի պետական հաշուեկշռութեան մէջ նշանակուած [illegible] դրամագլուխը կը մնայ. Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տրուած պարտաթուղթերու գումարը, տոկոսները կը բանին առաջուան պէս այսինքն 33 միլիոն սթերլին Անգլիոյ եւ 150 միլիոն տոլար Ամերիկայի համար։ Այս մայր գումարներու եւ տոկոսներու ամբողջութեան ի հաշիւ է որ վճարուած պիտի ըլլան 1926ի եւ 1927ի կանխավճարները։ Երբ վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ կարելի ըլլայ, արդեօք Անգլիա եւ Ամերիկա պիտի յօժարի՞ն հրաժարիլ մինչեւ այդ պայմանագրութեան օրը բանած տոկոսներէն։ Այդ մասին ոեւէ է խոստում ըրած չեն պահանջատէրերը, թէեւ Պէրանժէի եւ Քայյօի պայմանագրերուն [illegible] են թէ մայր գումարները եւ թէ մինչեւ այն ժամանակ բանած տոկոսները։

Փուանքարէ շեշտեց իր բերանացի յայտարարութեանց մէջ թէ՝ Ամերիկա եւ Անգլիա ոեւէ պաշտօնական ճնշում բանեցուցած չեն այդ վճարումներուն համար նախ քան խորհրդարանէն վաւերացումը, բայց Ֆրանսան կը ճշմար անհաստատ կացութեան մը մէջ եւ կը զգար թէ պահանջատէրերը եթէ չէին պնդեր, պարզապէս առ ի քաղաքավարութիւն էր եւ մանաւանդ բարեացակամութիւն մը զոր ներելի չէր չարաշահել, մանաւանդ Ֆրանսայի նման երկրի մը համար։

Մ. Ց.

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ — Պոլսոյ [illegible] շէնքին մէջ պիտի բացուի ազգ. թանգարան մը, ուր պիտի ցուցադրուին Թուրք նկարիչներու նկարները, մօտ 130է աւելի նկարներու մէջ կան օտար արուեստագէտներու գործեր։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՊԱՇՏՕՆԱԳԻՐ ՄԸ ՈՐ ՓԱՓԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐՈՒՆ ԴԱՒԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդը ձեռնթափ եղած է, պատճառաբանեալ հրաժարականով մը։ Մեզի ղրկուած ըլլալով այդ հրաժարագիրը, նոյնութեամբ կը հրատարակենք զայն, լուսաբանելու համար ամբողջ Եւրոպայի հայ գաղութին հանրային կարծիքը, Փարիզի մէջ սարքուած խաղերու մասին։

Հրաժարագիրը ուղղուած է կաթող. պատուիրակ Գալաճեան եպսկ.ի եւ Թուագրուած՝ 24 փետրուար 1927։ ԽՄԲ.

Եւրոպայի Հայոց Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը գումարուած 25 Յունիս 2 Յուլիս 1926ին Փարիզի մէջ, ցրուելէ առաջ կազմեց Թեմական Կեդրոնական Խորհուրդ մը՝ անոր յանձնելով վիճակային ընտրութեանց կատարումը եւ Թեմական ընդհանուր եւ տեւական ժողովին իրականացումը։ Թեմական այս Կեդր. Խորհուրդին անդամ ընտրուեցան նաեւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան երեք անդամները, հակառակ անոր որ անոնք Պատգամաւորական ժողովէն քաշուած էին տալով ապացոյց անհամերաշխութեան մը ազդանշանը։

Բայց Փարիզի վարչութիւնը ոչ միայն չհաճեցաւ մասնակցիլ Թեմական Խորհուրդին, ոչ միայն չէզոքի ու հանդիսատեսի պատուաւոր դիրք մը դէթ չպահեց, այլ ընդհակառակը ամէն առիթ եւ պատեհութիւն շահագործեց ամէն դժուարութիւն ու արգելք դնելու համար Թեմական կազմակերպութեան անիւներուն տակ։

Այս անախորժութիւնն ու պայքարը այնքան յառաջ տարին որ, ստիպեցին Կաթողիկոսական Պատուիրակութիւնն ու Թեմական Խորհուրդը հեռանալ եկեղեցւոյ շրջափակէն, որով վարձուեցաւ Անիէռի Առաջնորդարանը, ծախքերու աւելորդ յաւելում մը պատճառելով։

Մինչ այս մինչ այն, Թեմական վարչութիւնը որ լրացուած էր, բառ Պատգամաւորական [illegible] Պատուիրակութեան կողմէ, կը շարունակէր աշխատիլ իր օրականներով, Դատաստ. Խորհուրդը կը լսէր հայ դժբախտ ընտանիքներու վէճերը, Կրթական Խորհուրդը կը ջանար կրթական կեանք մը ստեղծել, իսկ Թեմէն ներս տակաւ յուսալից լուրեր կը հասնէին, որով մեր հայրենակիցները կը գնահատէին եւ կը ձգտէին ազգ. կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելու, բանալով ի մխիթարութիւն, հայ մատուռներ եւ հայ նախակրթարաններ։

Թեմական Խորհուրդս իր հոկտ. 6ի նիստին մէջ վերջնապէս խմբագրեց Թեմական ընդհանուր ժողովի ընտրութեան հրահանգը որ յղուեցաւ բոլոր վիճակներուն, յանձնարարուելով ընտրութիւնները կատարել մինչեւ Դեկտեմբեր։

Բայց Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը հոկտ. 27 թուակիր գրով մը կը մերժէր մասնակցիլ Թեմական ընտրութեանց կարգ մը առարկութիւններով, որու տրուեցաւ օրինական պատասխանը եւ կրկին խնդրեցինք Փարիզի վարչութենէն որ չխանգարէ ու խոչընդոտ չհանդիսանայ Թեմական կազմակերպութեան, որ անհրաժեշտ էր տառապակոծ մեր գաղթական ժողովուրդին հանրային գործերուն բարւոք յանձնանման եւ օտար երկիրներու տակ թափառական այս ազգին բարոյական ինքնապահութեան համար։

Մեր այս ազգասիրական խնդրանքին Փարիզի պատուարժան վարչութիւնը ոչ իսկ հաճեցաւ պատասխանել, ընդհակառակը միւս կողմէ, իր գործնական հակառակութեամբ տեսնելով որ գործը չի խանգարուիր, եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովի անդամներէն երկու հոգի երթալով Դատաստ. Խորհուրդի նիստին, հոգեւոր հովիւ Տ. Վռամշապուհ եպս. ի ներկայութեան նախատանօք եւ բռնօրէն արգիլեցին ժողովին գումարումը եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Երբ այս մասին բացատրութիւն պահանջուեցաւ Վռամշապուհ եպսկ.էն, անիկա պաշտօնական գրութեամբ մը մինչեւ իսկ համարձակեցաւ չճանչնալ Թեմական Խորհուրդը։

Դատաստանական Խորհուրդին դէմ եղած այս դաւադրութեան պատճառը այն էր որ Փարիզահայ մարմիններ կ'ուզէին շարունակել իրենց ինքնագլուխ գործունէութիւնը ամուսնական խնդիրներու մասին ալ եւ ամուսնալուծման դատերը խլել կաթողիկոսական պատուիրակութեան եւ Թեմական կազմակերպութեանց ձեռքէն։

Թեմական Խորհուրդս այս արարքներէն վերջն իսկ համբերատարութեան եւ սիրոյ նոր փորձ մը կատարելու նպատակով, իր ատենապետը ղրկեց Վռամշապուհ եպիսկոպոսի մօտ, որ խոստացաւ հաւաքել Հոգաբարձուներն եւ խառն խորհրդակցութիւն մը ունենալ Թեմական Խորհուրդին անդամներուն հետ։ Սրբազան օրը սակայն ոչ ոք եկաւ Փարիզի Հոգաբարձուներէն եւ Թեմական Խորհուրդի անդամները շատ ցաւալի տպաւորութեամբ մը մեկնեցան Փարիզի հովիւին քովէն, այն համոզումով որ Փարիզի Վարչութիւնը բոլորովին հեռու էր հետաքրքրուելու գաղթական ժողովուրդի տխուր ճակատագրով եւ անոնց անսահման պէտքերով։

Ուրեմն ակներեւ էր ամէն ինչ. Փարիզի Վարչութիւն եւ Հոգաբարձութիւն միաբերան ու միակամ մերթ բանիւ, մերթ խաղով, մերթ խօսքով ու մերթ գործքով կը ջանային ջնջելու մեր գոյութիւնը, որու հետեւանքն էր խեղճ գաղթական ու թափառական մեր ազգայնոց ինքնապահութեան ու մխիթարութեան նուիրական գործին քայքայումը։

Թեմական Խորհուրդս կը ցաւի որ, հրապարակային պարտաւորութեան տակ կը գտնուի պախարակելու Փարիզի հին գաղութին ներկայացուցիչներուն այս ընթացքը, որ չենք գիտեր ի՞նչպէս կրնայ համապատասխանել ազգային եկեղեցական տարրապէս ըմբռնուած շահերուն հետ։ Մենք պատրաստ էինք առաջին օրէն մեր տեղը տալու Փարիզի հին Հայոց, եթէ անոնք այս նուիրական գործին լծուելու բաղձութիւնը ունենային։

Բայց անոնք նման առաջարկները կը մերժէին եւ ամէն միջոցներ թոյլատրելի ինքզինքնուն, որպէս զի քայքայուի Եւրոպայի թեմին մէջ թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան, կրօնական եւ կրթական ինքնապահութեան սրբազան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան համաձայն ինքնագլուխ, ինքնավար եւ անպատասխանատու։

Հանրային իրաւանց այս բռնաբարման ու խափանման առջեւ, Թեմական Խորհուրդս ուրիշ միջոց չունէր այլ միայն խնդրոյն լուծման սպասել Հայ Եկեղեցւոյ գերագոյն իրաւատէութենէն՝ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռէն, որուն արդէն ղրկած է հարկ եղած տեղեկագիրը։

Ուրեմն կ'եզրակացնենք.

Նկատելով որ Թեմական Խորհուրդս հակառակ բազմիցս կատարած իր զիջողութեանց համոզուած է որ անկարելի է այլեւս Փարիզի Վարչութեան հետ համերաշխութիւն ստեղծել,

Նկատելով որ հակառակ Պատգամաւորական ժողովի որոշման, Թեմական ընտրութեանց գործը կը խափան[...] Փարիզի եւ Մանչեսթրի վար[...] չութեանց եւ այլ կարգ մը [...] դոց կողմէ,

Նկատելով որ Փարիզի վա[...] չութեան յարուցած անպա[...] դժուարութիւնները գաղթակ[...] ներու եւ որբերու կացութ[...] օտար այս հողերու [...] աւելի վատթարացնելու կը [...] ռային.

Նկատելով որ ընկերային [...] ւալի վէրք մը եղող ամուսն[...] կան խնդիրներու մէջ իսկ [...] վարանիր ոտնակոխ ընել [...] մը իրաւունքներ ու պարտա[...] նութիւններ, խափանելով [...] տաստանական Խորհրդոյ [...] թիւնը.

Նկատելով որ այս [...] թիւնները կ'արգիլեն Թեմ[...] Վարչութիւնը մասնաւոր [...] մանկիկներու յատուկ [...] կապարտէզ-նախակրթարան[...] հաստատելու նուիրական [...] ծին մէջ.

Նկատելով որ վերջերս [...] գործութեան հետեւանքով [...] դարանոր հայ գործաւոր[...] նիքներու մասնաւոր [...] կացութեան որ եւ է դարման[...] րելի չէ տանիլ շնորհիւ [...] ծուած կացութեան.

Նկատելով որ Թեմին հոգե[...] հովիւներու եւ Կաթող. Պ[...] ուիրակութեան միջեւ [...] անկարգապահութիւնն ու [...] հակացողութիւնները այն [...] տիճանին հասած են որ [...] րելի կը դարձնեն որ եւ է [...] նաւոր աշխատանք.

Համոզուած ըլլալով որ [...] տի կրնանք այս պայմաննե[...] մէջ խղճմտօրէն կատարել [...] ստանձնած այս ծանր պարտ[...] կանութիւնը եւ օգտակար [...] ու ծառայել մեր թափառական [...] կան մեր ժողովուրդին.

Այսու կուտանք մեր հա[...] քական հրաժարականը, որ[...] դի զայն ներկայացնէք Ամեն[...] Հայոց Վեհափառ Հայրապետ[...] եւ Եւրոպահայ թեմի ներկ[...] ցնող յառաջիկայ Թեմա[...] Ընդհանուր Ժողովին, հանր[...] դատաստանին ու խղճմտանք[...] յանձնելով գնահատումը [...] արարքին, որոնք այս կա[...] ձեւով քանդել ջանացին [...] դանցապէս ազգային ու եկե[...] ցական այս գործը։

Ի դիմաց Թեմ. Խորհրդ. Հայոց Եւրոպայի
Բ. Քանանաքեան Ա. Ա[...] Զ. Մամուլեան Հ. Մ[...] Աւետիս Կ. Կիւլպէնկեան [...] Օհանեան, Մ. Ցայլաք. [...] Դաւիթեան, Ց. Ամատունի [...]

Թեմական յարգելի [...] նիստերուն մասնակցած [...] լով, արդէն իսկ հրաժար[...] համարուիմ. յարգելի ընկեր[...] րուս վերեւ յիշած պատճառ[...] բանութիւնները լիովին [...] ծով կ'իւրացնեմ։

Հ. Կ. Խաչրոմ[...]

«ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԱԳԻՆ ԿՌԻՒՆ[...]

Մարսիլիայէն կը գրեն [...] Մարտ 3ին կէսօրէ [...] զզուելի դէպք մը կը [...] առաջնորդարանի մէջ. 100[...] չափ գործաւորներ (կին [...] խայ, այր) կ'երթան հո [...] ֆրանքի աւարէն իրենց [...] ստանալու։ Զետ գիտեր [...] լուրջ կռիւ մը կը ծագի [...] մազաչափ կը վերածուի [...] դարանի շրջափակը։ Ընդդի[...] գրգռիչ ունեցքին որ [...] Հօկի հովանաւորած Գործա[...] ներու կամեցէի ներկայացու[...] կը միջամտէ եւ ժողովուր[...] յանձնարարել նրանց Ալ[...] Սակարանք եւ անկէ վկայ[...] բերել, նպաստ ստանալու [...]

Իսկ կ'արժէ գիտնալ թէ [...] խատանքի Սակարանին մէջ [...] տեղուած գործաւորներ[...] միթէն ինչպէս վկայական [...] տալ ներկայացողին. Գաղթ[...] յական մը բերէք «Ազգ[...] նիթէ»էն կամ իր [...] վկայական տանք։ Ի հարկէ [...]

...գործադուլներէ, 20 — 30 փրանք ստանալու համար գիւղեր չեն հասնիր խնդիրներ ... Եղբայրադրական ... կը պահանջէ ... ... խնդիրները ... գործադուլներըլ այս գաւառի ... ... դպրոց, կ՚ուզեն ան... ... կ՚ըլլայ կոփ, ու թէև 2 գործադուլներէն ... յաջողութիւն որ այդ պահուն ա... կը գտնուէր. ... կը յարձակի ժողովուրդին վրայ, կարծեմ գանակն ի ձեռին և կռիւը կը պայթի: Կան եղեր ... վիրաւորուածներ։

Երևոյթը այս է և չենք ... Մոնթէ մանրամասնութիւն... մէջ, որոնք գրուելի են, ... հրապարակով կը խարանենք ... գէպքին պատասխանատուն... ... դայրոյթով կը ... մեր ... «Յառաջ» ... սրանք սահեցեցին այս քարոզ և ... ամենայնտին խոյթը չեն ... [illegible]

[illegible]

...սրուեստ ու ... Ա. ... միջինին մէջ բնիկերային դաւակայ գեղու բաժանում աւելի կայուն է քան երկրորդին մէջ. 2. ճարտարարուեստն ու առևտուրը յարաճուն ձգտում մը ցոյց կուտան գէպի կեդրոնացում։

1906ին Ֆրանսայի մէջ հողագործութեամբ զբաղած են ամբողջ բնակչութեան Ֆրանսայի թէ օտար, 100ին 46.2ը. 1921ին այս համեմատութիւնն էր 100ին 44։ Հակառակ գիւղացի բնակչութեան կրած կորուստներուն և պատերազմի ատեն ճարտարարուեստի զարգացման, դարձեալ հողագործ բնակչութիւնը կարևոր քանակ մը կը ներկայացնէ։

Վիճակագրութիւնը երեք դասակարգի կը բաժնէ հողագործները. Այն հողատէրերը, որոնք կ՚աշխատցնեն իրենց կիներն ու երկու կամ աւելի գործաւորներ՝ 100ին 56.7 համեմատութիւնը կը կազմեն. առանձին աշխատող հողագործներ 100ին 12.3. ուրիշին մօտ աշխատողներ՝ 100ին 31։ 1921ի վիճակագրութիւնը շատ չի տարբերիր 15 տարի առաջուանէն։

Երկրագործներու մեծ մասը պզտիկ հողերու մէջ կ՚աշխատին։ Ուրիշ հաշիւով մը, կ՚ունենանք հետևեալ պատկերը հողատէրեր, որոնք ուղղակի իրենք կը շահագործեն հողերնին հանար թիւին 100ին 69 2ը կը ներկայացնեն. ագարակապաններ՝ 100ին 23, բաժնեկից հողագործներ 100ին 7.7։

Գալով ձեռնարկութիւններուն, կը տեսնուի որ 1—10 հոգի աշխատցնող գործարաններու 1906ին ամբողջին 100ին 63.2 մասը կը կազմէին, մինչ 1921ին այս համեմատութիւնը իջած է 49 6 առ հարիւր։ Ասոր փոխարէն միջին, ու մանաւանդ մեծ ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորներու թիւր աւելցած է 1906էն 100էն աւելի բանուոր աշխատցնող գործարաններու համեմատութիւնն էր 100ին 19.4, 1921ին բարձրացած է 29.1ի։

Նոյն վիճակը կը տեսնուի առևտրական մարզին մէջ ... մասամբ, մանաւանդ Ֆրանսայի ... Ամերիկային ... [illegible]

Պատերազմէն ի վեր մեծ թիւով կիներ կ՚աշխատին գործարաններուն մէջ և կը կատարեն այնպիսի աշխատանքներ, ... [illegible]

ՇՆՈՐՀԱՑԻՆ ԳԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի բնակ. վիճակագրութեան պաշտօնական ... հրատարակել ... 1921ի ... [illegible]

ՈՒՍԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ՁԵՑՆԵՆ ՊԵՐԱՌՈՒՆԵՐԷՆ

Զ. Ո Մ. ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԱՆԱՆ Ձախաւոր երկու օրերու Վալանսի մասնաճիւղին Վարդանանցի առթիւ կազմակերպած երեկոյթը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ սինէմա Ալէն Լուի սրահին մէջ, ներկայ էին երեք հարիւրէ աւելի հանդիսականներ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամբ Որոտան» և Մեր Հայրենիք» երգերով, որոնք երգուեցան երկսեռ երգչախումբի կողմէ։ Սրուան հանդէսի նպատակը բացատրելով, Վարդանանցի պատմութիւնը ամփոփեց մասնաճիւղին ատենապետ Պ Ա. Թաղէոսեան, մեծ հետաքրքրութիւն շարժելով։ Յետոյ եղան արտասանութիւն և պարեր և միջանկեալ երգուեցան պատշաճ երգեր։ Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ Յ Պարոնեանի, «Շողոքորթը»։ Դերակատարները բոլորն ալ յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը.

Հ. ... [illegible]

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՆԷԼԻ ՄԷՋ

Փարիզէն 6 քիլոմեթր հեռու, Սէնի ափը, փոքրիկ և շատ սիրուն, ապուշ գեղաքաղաք մըն է Պոնէլը՝ բլրակի կը կոյքին։

Հոս կան երկու գործարաններ, մէկը առողջի, երկրորդը՝ երկաթի։ Սեր աշխատանքը երբեք չազդուեցաւ գործադրկութեան մէջ, շնորհիւ չարունակական արտադրութեան։ Հինգ երիտասարդներ են այս տեղ՝ տեղաւորուած առողջի գործարանին մէջ։ Կը ստանանք «Յառաջ» և «Դրօշակ»։ Յուսանք որ ապագան միշտ նպաստաւոր ըլլայ մեր ազգային և մեր ալ, միամտութիւնը չունենանք Երևանի մեծ ու փոքր կախարդներէն պահանջելու որ բանան Հայաստանի դռները Անոնց բանած ընթացքն եղկ պատճառ է որ աւելի համակրինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան զաւ ... [illegible]

Հ ... [illegible]

ՏՕՆԻ ԲԱՐԵՐ

ՓՈՆ ՏՕՆՆ. — ... [illegible]

...այրուած մետաքսին փոխարէն՝ 2000 փրանք

Երկրորդ դատը նոյնպէս գրաւեց ... հայ երիտասարդներ պարի միջոցին. Ֆրանսացի պարողներէն առաւարկ կը ստանան քիչ մը հեռու պարել, քանի որ լաւ չէն պարեր Հայերը կը դժկամին, կռիւ մը և դատի կ՚իյնան Մէկ Հայու և մէկ Ֆրանսացիի երկ երկու սրբանտարկութիւն։

Ասոնք արտաքին դէպքեր կը սեպուին կայ նաև տեղական դէպք մը որ կատարուած է Յուն 30ին կիրակի իրիկուն երկու բարեկամ երիտասարդներու մէջ. մետաքս թաշկինակի մը համար վէճը սուր հանգամանք կ՚առնէ, բռունցքներ կը փոխանակուին, և մէկուն սեղան կը կոտրի ու քիչ մըն ալ գլուխը կը պատռի ... [illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՐԵՏՈՒԱՐԸ. — [illegible]

...Աւազակներու, մարդասպաններու անունները անվերջ կը գրուին ստրկաժին ուղեղին մէջ։ Հետևէ՛ ինծի։

Հաւատացէ՛ք, պարոն ատեան, չեմ ուրանար ոճիրներս։ Սակայն իրիկուն սրինգիս ձայնը այնքան յուզած է զիս, որ ինքզինքս կը կարծեմ գիւղիս մէջ։ Կը յիշեմ մանկութիւնս, տանս օրերս. գիւղի խաղաղ կեանքս։ Այս յուզումին մէջ ձեռքս առաջ չ՚երթար քեզի գիմադրելու համար։ Եւ յետոյ ինծի պատիւ մըն է հետևիլ քեզի։ Առաջնորդէ՛ զիս։

Եւ սրնգահար աւազակը հետևեցաւ, ... [illegible]

Բանաստեղծութիւնը կը սրբացնէ ոճրագործներն անգամ։

ՆԱՒԱՆՋԻ ՁՈՀ. — Հանրի Շարլ. 22 տարեկան կին մը և սենեակ մը ունէր։ Այր ու կին գործաւոր էին և իրենց բողով կը տապկուէին։ Հակառակ այս խոնարհ կեանքին, Հանրի Շարլի սիրոյ բարկութեան և նախանձի առիթ մըն էր։ ... [illegible]

ՄԵՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կ՚աւարտի մեր թերթօնը. ԿՈՅՍԻՆ։

Նոր թերթօնէն առաջ, վաղուընէ սկսեալ կը հրատարակենք զուարթ և կարճ պատմուածք մը.

„ԹՕՄՊՈԼԱ"

Յարական Ռուսիոյ ընկերային կեանքէն, որ միևնոյն ատեն բնորոշ պատկեր մըն է ավրոպական» բարքերու։

...մէջ կը գտնուի։ Նախապէս ծառայած ըլլալով վաճառականին մօտ, ամուսինին բացակայութեանը, գնաց օգնութիւն խնդրելու կնոջմէն կինը 10 ֆր. կու տայ։ Դժգոհ, և իր գործակցութեան մեղքը ձգելով վաճառականին վրայ, անմիջապէս փայտահարի կացինը ձեռք կ՚առնէ և գանգաւ տեղերէ կը վիրաւորէ տիկինը։ Ու կը փախչի, ու կը ձերբակալուի։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ. Առջի օր թեատրի փողոցի մէջ ձերբակալուեցաւ, կատաղի կռիւէ մը յետոյ, նշանաւոր աւազակ մը, որ դատապարտուած է 14 անգամ։ Ոստիկանները ժամանակէ մը ի վեր կը հետապնդէին զայն, լսած ըլլալով որ Փարիզ հասած է։ Այս աւազակը սպաննած էր նաև «Վիլէթի սարսափը» կոչուած ուրիշ գող մը, գլխատած էր ուրիշ մարդ մը, և կատարած՝ բազմաթիւ գողութիւններ։ Անգամ և վայրենի կռիւ մը ըրաւ ոստիկաններուն հետ, կոտրեց փշրեց շիշերն ու ապակիները. երբ գնդը չէր բաւեր, ոստիկաններուն գլխուն կը նետէր զամաթները։ Սակայն, ոստիկանները, գիտակ իրենց արհեստին, կրցին կապել անզգամ աւազակը։

ՆՈՅՆ ԵՂԱՒ, ՆՈՅՆ ՄՏԱՒ. [illegible]

ԿԱՏԱՂԻ ... ՄԷՋ. — [illegible]

ԿՈՅՍԻՆ

ԳԻՒԻ ... ՄՕՊԱՍԱՆ

[illegible]

— Մայր Ընաւոմպիա ... [illegible]

Թարգմ. ...

ՎԵՐՋ

ՇԱՆԿԱՅ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Զօրավար Շանկ-Շունկ-Շանկի զինուորները, որոնք քանի մը օր առաջ Շանկայի շրջանը բերուած էին, սկսած են արագօրէն նահանջել Քանթոնի ուժերուն առջեւ, առանց լուրջ ընդհարումներու։ Հիւսիսի զինուորներուն նահանջը սկսաւ շաբաթ առաւօտ, երբ յանկարծ ազգայնականներու բանակը անակնկալ կերպով երեւցաւ այդ շրջանին մէջ։ Ազգայնականներու յարձակումը ուղղուած էր Շանկայ-Նանքին երկաթուղագծին դէմ։ Շանկ-Շունկ-Շանկի բանակին հետ յանկարծական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Սուշովի մէջ, Շանկայէն 30 մղոն դէպի հիւսիս։ Թայհօ լիճին եզերքի Վուքիանկ քաղաքը գրաւուեցաւ։ Ցիչեալ շրջանի հրամանատար Զօր. Փի Շաօշէն ետ քաշեց իր բոլոր զինուորները, միայն 2000 հոգի ձգելով Շանկայի հարաւը՝ Սունկքիանկի մօտ։

Կացութիւնը շատ շփոթ է։ Շանկայի զինարանին պետ Զօր. Լի Փաօշէն Քանթոնցիներու կողմը անցաւ։

Շանթունկի զինուորները գրաւեցին ռուսական «Փոմմաթ Լէնինա» շոգենաւը, որ թէյ կը փոխադրէր Խանկցէէն Հանքէու մէջի ճամբորդները, որոնց կարգին քանի մը պետական մարդիկ, ձերբակալուած են։ Ռուս հիւպատոսը պահանջեց Փէքինի կառավարութենէն ազատ թողուլ նաւը։

Շանթունկի զինուորական կառավարիչը կը շարունակէ ամրացնել Շանկայ-Նանքին երկաթուղագծի զանազան կէտերը։ Զօր. Սըն-Շուան-Ֆանկ Շանկայէն Նակազաքի (Ճափոն) մեկնեցաւ, հետը առնելով 500,000 տոլար։

Շանկայ պաշարուած է։

Թուրքիոյ բնակչութեան խնդիրը

Թուրքիոյ առողջապահական գործավար Ռէֆիք պէյ ճետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է խմբագրի մը.

Մեր բնակչութիւնը, համեմատած երկրին ընդարձակութեան հետ, քիչ է եւ կրնայ բազմանալ։ Բայց մեր բնակչութեան նուազութեան գլխաւոր պատճառը մանուկներու մահացութիւնը չէ։ Եթէ ճիշդ ըլլար ցոյց տրուած 75 առ հարիւր համեմատութիւնը, մեր երկիրը շատոնց փճացած կ'ըլլար։ Մինչդեռ Թուրքիա գիտական եւ ընկերային տեսակէտով շատ ուժեղ է, ու կրնամ ըսել թէ բնակչութեան թիւը կ'աւելնայ։ Մեր վիճակագրութիւններէն որոշակի կ'երեւի թէ, 1923ին ծնածներու մահացութեան համեմատութիւնը հարիւրին 20, եւ 1925ին ալ՝ հարիւրին 25 եղած է։ Իսկ մեր գործավարութեան տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ, այդ համեմատութիւնը հարիւրին 30էն աւելի չէ ներկայիս։

Անկասկած այս համեմատութիւնն ալ շատ է, եւ ամբողջ ուժով կ'աշխատինք նուազեցնել զայն։ Մեր ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մանկատածութիւն սորվեցնել ծնողներուն։ Այն ընկերները, որոնք կը պնդեն թէ մահացութեան համեմատութիւնը 75 առ հարիւր է, թող գիտնան ուրեմն որ փողոցներու մէջ կը ծախուին գիրքեր, որոնցմով քարոզութիւն կ'ըլլայ զաւակ չունենալու միջոցներուն մասին։ Մինչդեռ զաւակ չունենալը ոճիր կը համարուի ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ օրէնքը այս մասին պատժական տրամադրութիւններ ունի։

Նուէր ջարդարարներու ընտանիքներուն

Էնկիւրի որոշած էր Հայերու «լքեալ» գոյքերէն կալուածներ տալ «Զինադադարի միջոցին հայ քոմիթէճիներուն կողմէ սպաննուած եւ Հայերու տեղահանութեան խնդրոյն հետեւանքով տերորի ենթարկուած Թուրք նահատակներու ընտանիքներուն»։

Վերջին Թղթաբերով հասած Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ այս որոշումը արդէն իսկ սկսած է գործադրուիլ եւ 18 «շէհիտ»ներու ընտանիքներուն 20.000ական թրքական ոսկի արժէքով հայկական «լքեալ» գոյքեր պիտի տրուին։ Այս կարգին մէջ կը գտնուին Թալէաթ եւ Ճէմալ փաշաներու, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրի, Ճէմալ Ազմիի, Պօղազլեանի նախորդ գայմագամ Քէմալի ընտանիքները։

Գործավարներու խորհուրդը որոշած է ամէնէն առաջ վարձատրել Պօղազլեանի գայմագամ Քէմալ պէյի ընտանիքը։ Քէմալ ո՛չ թէ «հայ քոմիթէճիներուն» կողմէ սպաննուած էր, այլ Պոլսոյ մէջ Քիւրտ Մուսթաֆա փաշայի պատերազմական ատեանին կողմէ դատուած եւ մահուան դատապարտուելէ վերջ կախաղան հանուած էր։ Քէմալ այդ թուականէն մինչեւ այսօր ալ դեռ ազգային առաջին «նահատակ»ը կը նկատուի։ Այդ պատճառով ալ իր ընտանիքը կը ստանայ ամէնէն խոշոր պատառը՝ Բերայի մէջ Հիւսէյին աղա թաղը ափարթման մը, եւ Գատը գիւղի մէջ տուն մը։ Ու այս ահագին աւարը՝ իր կնոջ խատիճէի, աղջկան Միւզէհէրի եւ տղուն Աստանի համար միայն։

Անձրեւ փոթորիկ Մատակասքարի մէջ

Մատակասքարի արեւելեան եզերքին վրայ պայթած ահռելի ուրական մը՝ բոլորովին քանդեց է Թամաթաւ քաղաքը, ուր մեռան 500 հոգի։ Եզերքին միւս մասին վրայ մեռնողներու թիւն է 100։ Անթելի կայանը, նաւամատոյցը, մաքսատունը, շաւահանգիստը գտնուող փոքր նաւերը փոթորիկէն աւլուած քշուած են։ Ուրիշ մեծ նաւեր ալ ընկղմած են։ Կորուստ կը գնահատուի 100 միլիոն ֆրանք։

Թրքուհիներու անձնապահութիւնը

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը սկսած է լրջօրէն մտատանջուիլ Թուրք մանկամարդ կիներու եւ աղջիկներու հետզհետէ շատցող անձնասպանութեան դէպքերով։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ այս համաճարակը իրական ընկերային տագնապ մը դառնայ եթէ խիստ կտրուկ միջոցներ առնուին։

Հինգ հազար տարուան հնութիւններ

Փէնսիլվանիոյ համալսարանին եւ Բրիտանական թանգարանին կողմէ ղրկուած հնախոյզ յանձնախումբը շարունակելով իր պրպտումները Միջագետքի մէջ, երեւան հանած է գերեզմանատուն մը, որ Քրիստոսէ առաջ 3000 տարուան հնութիւն ունի, եւ կը գտնուի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի տաճարին մօտ։ Գերեզմանատան դամբաններուն մէջ գտնուած են թանկարժէք քարերով պճնուած ճոխ զարդեր, այն ատենի ոսկերչական արհեստի հրաշալիքներէն՝ ոսկիէ եւ արծաթէ մատնիներ, թագեր, մանեակներ եւ ապարանջաններ։ Հնախոյզները պեղումներ կատարած են նաեւ Նաբուգոդոնոսորի օրերէն մնացած փողոցի մը տակ եւ գտած են պատմական մեծ արժէք ներկայացնող առարկաներ, ու փղոսկրէ տախտակ մը՝ Փիւնիկեան արձանագրութիւններով։

Անիւռի մէջ ռումբ մը կը պայթի

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին անծանօթ մը ռումբ մը պայթեցուց Անիէռ Շօռօն գործատան դռնապանին պատուհանին առջեւ։ Պայթիւնը մարդու վնաս չտուաւ, բայց նիւթական կարեւոր կորուստներ պատճառեց։

Դռնապանը կ'ըսէ թէ գործի համար դիմած և մերժուած Իտալացի մըն է որ ռումբը պայթեցուցած է վրէժ լուծելու համար։ Բայց դռնապանին յայտարարութիւնը կասկածելի կը թուի ոստիկանութեան։

"ՅԱՐԴԳՈՂ"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

12 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Կը մասնակցին՝ Շաքխաթունի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, դաշնակահար Ալիքսանեան, պարող Իկար:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 Ֆր. եւ 3 Ֆր.։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի վերջին պարահանդէսին առթիւ սարքուած վիճակախաղէն շահուած են հետեւեալ թիւերը, (62 կտոր).—

1471, 799, 1168, 801, 1393, 20, 857, 1344, 333, 1049, 179, 151, 1022, 48, 1144, 1448, 371, 49, 308, 1119, 350, 470, 428, 1373, 73, 886, 917, 133, 201, 749, 1177, 719, 855, 804, 181, 1496, 459, 152, 82, 499, 1009, 1379, 50, 1449, 424, 1353, 1155, 677, 846, 1450, 366, 1297, 1405, 1411, 1148, 15, 426, 890, 616, 832, 1128, 1298. (կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին Մէթրօ Օտէոնի դիմաց, Քաֆէ Ռօշէ, վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին: Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Երջ. կոմիտէի անդամները:

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի Մարտ 9, ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԱՐԴԳՈՂ-ի առաջիկայ գրական երեկոն, 10 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը: Վահրամ Կաքաւեան կը խօսի Սիւրմէլեանի «Լոյս Ջուարթ» բերթուածներու հաւաքածոյին մասին: Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի մէջ գտնուող խումբ մը հայրենակիցներ հաւաքուելով կազմեցինք «Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութիւն»մը, որուն նպատակն է օգնել իր Թշուառ հայրենակիցներուն, ազգային միութիւններու հետ կապ հաստատել, միութեանս բարգաւաճման եւ փոխադարձ գործակցութեամբ աշխատիլ հայ ժողովուրդի բարգելու եւ ազգային նկարագրի պահպանման համար:

Այս առթիւ պարտ համարեցինք յայտարարել, որ եթէ կան ուրիշ հայրենակիցներ որ կը փափաքին անդամագրուիլ միութեան, եւ հրաւէր չեն ստացած, թող բարի ըլլան անձամբ կամ նամակով ներկայանալու Գ. Արմենակ Աւետեանի. 201 Avenue de Saxe։

Լիոն Տ. Տ-Մամբրէեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Մշեցի Յովհաննէս Բարոյեանէ (Լիոն իր ճիշտ հասցէն ուղարկել «Յառաջ»ի, աւանդ մը ստանալու համար։

Կանագործ աժան գինով կը շինուին եւ կը նորոգուին անական կարասներ, գրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են Թրքական թավլաներ։ Դիմել՝ 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի վարչութեան, 208 bis, Rue Lafayette։ Մէթրօ՝ Louis Blanc կամ Jaurès.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիգրանուհի Միկէնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Ռէժիի պաշտօնեայ Յովհաննէս Միկէնեանը որ Իզմիրի դէպքէն վերջ թուրքերու կողմէ Ուլուքի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։ Կը խնդրուի Յունահայ եւ Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Խնուսի Դումամ գիւղէն Աղատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝ Abkar Assadourianի, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.):

— Վահան, Լուսվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Քիզիրեան որոնք Տէր-Զօր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Քիզիրեանի՝ Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Վարդենի Ինճէճեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ գորգի գործարանի մը մէջ կ'աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան, 75, Avenue Berthelot, Lyon.

— Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հաջինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Զօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զօրի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine). Լուր տուողին նուէր մը պիտի տրուի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	124.10
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tsq.	12.80
Թրք ոսկի	» or	11.50
Մէճիտիէ	Médjidié	9.—
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71.25
Զուից. »	Frc. Suisse	491.50
Լէյ 100 հատը	Ley	15.20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95.—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3045.—
» II »		1910.—
» III »		1700.—
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ 1927
9 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 280 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՕՐՕՐ ՄԻ ԿԱՐԴԱՔ

Ուշագրաւ է որ, միայն դաշնակցական թերթերն ու գործիչները լրջօրէն կը զբաղին Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգով։

Անոնք են որ, գիրքերով, փաստերով, թուանշաններով, նոյն իսկ թշնամի աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններով կը պարզեն գալիքը, անխուսափելի չարիքը։ Եւ միջոցներ ալ կ'առաջարկեն, համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ փորձառութեան։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Շատ կարճ է պատասխանը.
— Դաշնակցութիւնը խորհրդային իշխանութեան թշնամի ըլլալով, կ'ուզէ վարկաբեկել զայն։

Կան ալ որ, ոչ թէ պոլշեւիկներուն, այլ բուն իսկ Հայաստանին թշնամի կը հռչակեն Դաշնակցութիւնը, «հակահայաստանեան» կ'որակեն զայն, ու կը շարունակեն երկու ականջի վրայ քնանալ։

Մենք շա՛տ պիտի ուզէինք որ վտանգի բոլոր ազդանշանները, Հայաստանէն հասած բոլոր տեղեկութիւններն ու փաստերը սուտ ըլլային, տեսողութեան պատրանք, եւ Դաշնակցութիւնը անարգութեան սիւնին գամուէր, խարտակուէր, անգամ մըն ալ ոտքի չկանգնելու պայմանով։

Կը մաղթէինք, մանաւանդ, որ նուազագոյն վնասով ազատուէր հայ ժողովուրդը, շնորհիւ խորհրդային վարիչներու միտքի՛ն եւ իմաստութեա՛ն քաղաքականութեան, եւ մենք միամիտ սեւերես։

Իսկ մինչեւ այդ, մեր սրբազան պարտականութիւնն է ուշադրութեան յանձնել ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ մեր մինուճար հայրենիքին մէջ, եւ անոր բոլորտիքը։ Պիտի շարունակենք ամէնուն երեսին պոռալ ճշմարտութիւնը, մինչեւ որ թափին, եւ անոր համեմատ քաղաքականութիւն վարեն, կամ ... վարել։

Քանի մը օր առաջ, Երեւանէն հասած ընդարձակ թղթակցութիւն մը, դժբախտաբար կը հաստատէ ինչ որ կը գրուէր ամիսներէ ի վեր. – Թուրքերը սուն-տեղ կ'ըլլան Հայաստանի ... ամբողջ շրջաններ, եւ մանաւանդ Զանգիբասարը լեցուեր է թուրքերով։ Անոնք անարգել Հայաստան կը մտնեն ամէն կողմէ, եւ կը տեղաւորուին առանց դժուարութեան։ Անոնց տնտեսական վիճակը անհամեմատ աւելի բարձր է քան հայ գաղթականներուն կացութիւնը։ Անոնք լիուլի կը վայելեն փոքրամասնութեանց իրաւունքները, մինչ նոյն առեն ամբողջ ... թրքական ճակատը։ Դեռ վերջերս «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ կառավարութիւնը թուրքերէն գիրքեր պատրաստած է Բագու, Վէդի Բասարի թուրք դպրոցներուն համար։ Եւ նոյն թերթն էր, դարձեալ, որ կը մատնանշէր թէ ... Ախտայի հայ գիւղացիները արցունք կը թափեն որ դպրոց չունին իրենց 130 աշակերտներուն համար, ոչ ալ ... ջուր։

Հայաստանէն հասած նամակներուն մէջ փափուկ մանրամասնութիւններ կան զորս կարելի չէ գրի առնել։ Կը բաւէ միայն ոգին պարզել։ Եւ այդ գործը կը կատարէ «Յառաջ»ի ... հայրենակից մը որ վերջերս հեռացած է Երեւանէն։ Իր յօդուածաշարքին մէջ՝ (Հայաստանը ինչպէս որ է) ընթերցողները ... հետեւեալ հատուածները, չոր եւ պերճախօս.

— «Թուրք-թաթարները խաղաղութեամբ եւ ապահովաբար ... Հայաստանը։ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են թուրքեր։ Միլլի Դարայի, ... ու Ջերմուկի ծործորը անոնց ձեռքն են։ Արաքսի ափի երկայնութեամբ ձգուած են թրքական գիւղեր։

Անոնք եւ Հրազդանի շրջանէն շատ մը գիւղեր թաքստոցներ են թուրք-թաթար գործակալներու համար, եւ «օր մըն ալ պիտի ծառայեն իբրեւ ռազմական կէտեր»։ Լենինյին Ղարաբաղի ... իր ձեռքը պահելով, Ատրբէջան «կ'աշխատի փակել ... Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ իրեն համար բաց ... ամէն դուռ»։

Այս իմաստով տեղեկութիւններ հրատարակած ենք վեց ամիս ... ալ, մանրամասն թղթակցութեամբ մը։ Կը նշանակէ թէ ... կացութիւնը ոչ միայն չէ բարեփոխուած, այլ եւ կը ծանրանայ ... Երէկ, մեր ընթերցողներէն մէկը խմբագրութեան կը հաղորդէր ընտանեկան նամակ մը, գրուած՝ Ռուսաստանէն։ Պիտի հրատարակենք վաղը, բայց կ'աճապարենք արտատպել յատկանշական հատուած մը.

— Մենք կուլանք Հայու համար, Հայաստանի համար, Հայաստան ... հայ չկայ. ա՛ս ի՛նչպէս բան է. Թուրքը շատ է քան գէշը»։

Ի՞նչ է տարբերութիւնը այս միամիտ տողերուն եւ միւս ... տեղեկութիւններուն։

Կա՞յ տարբերութիւն այս փաստերուն, եւ այն խօսքին ... զոր արտասանեցին Սասունցիները, Երեւանի ծանօթ դաւադրութեան առեն. «Մենք այս Հայաստանին Հայաստան ... ըսեր»։

Ահա թէ ինչո՛ւ բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք ամէնուն, պոլշեւիկ ըլլան թէ ռամկավար, կոմիսար թէ ժամկոչ, չէզոք թէ հակադաշնակցական, ամէնո՛ւն, որ ցցուած օրօր ... Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Ցցիտնալը մեղք չէ, բայց չհետաքրքրուիլը՝ աններելի է, ... է, մանաւանդ երբ ամբողջ ժողովուրդի մը գոյութեան խնդիր կայ։ Եթէ չեն հաւատար տեղացող փաստերուն, ճամբան ... է, թող իրենց միսերն պրպտումներ կատարեն եւ իրականութիւնը պարզեն։

Բայց որքան ատեն որ աւելի բան մը չեն գիտեր կամ չեն ... գիտնալ, եւ իրենց աչքերն ու ականջները փակած, կը ... շարունակեն սաղմոս երգել, արժանի պիտի ըլլան օդակի մէջ ... ժողովուրդի անէծքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞»

Թուրք թերթերը կը շարունակեն քրքրել մանուկներու մահուան եւ բնակչութեան նուազման խնդիրները։ Քէմալական Խմնուս Նատի «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ դիտել կուտայ.

— «Մանկապաշտպան Միութեան ընդհանուր քարտուղար և Դըրգըլար Էլիի երեսփոխան Ֆուատ փէյ, հինէն ի վեր համոզուած է թէ մանուկներու մահացութիւնը շատ է Թուրքիոյ մ՚ջ։ Զորս-հինգ տարի առաջ, համաժողովի մը մէջ ըսաւ թէ համեմատութիւնը հարիւրին 75 է։ Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ առարկեց, ըսելով թէ համեմատութիւնը ոչ թէ հարիւրին 75, այլ հազարին 75 իսկ չէ։

«Սակայն Ֆուատ պէյ թեթեւօրէն խօսող մարդ չէ. միեւնոյն ատեն իր դատը յամառօրէն հետապնդող է։ Այն ատենէն ի վեր, իր պաշտօնին իսկ բերումով, վիճակագրութիւններով կը զբաղէր։ Վերջապէս, անցեալները կատարուած վիճակագրութիւնն ալ նկատի ունենալով, ըսաւ թէ մանուկներու մահացութեան համեմատութիւնը հարիւրին 75 է։ Եւ ես ալ, այդ համեմատութեան անհաւատութեան առջեւ, դառն արտայայտուեցայ։ Ասոր վրայ Անատոլուի գործակալութիւնը զեկոյցի ձեւով բան մը հրատարակեց, ըսելով թէ իրական համեմատութիւնը հարիւրին 30էն աւելի չէ։

«Եւ ահա վիճաբանութիւն մը, Առողջապահական գործավարութեան եւ Մանկապաշտպան Ընկերութեան միջեւ։ Սակայն ի՞նչ օգուտ վիճելէ, երբ անդին մեր պզտիկները կը մեռնին։ 75 կամ 30 առ հարիւր, համեմատութիւնը միշտ մեծ է, և բոլորիս պարտքն է դարմանի մասին խորհիլ։»

ՏՈՒՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Պէյրութէն կը գրեն թէ Լուբիոյ Ֆրանս. մարզպանին եւ տեղական կառավարութեան աջակցութեամբ Պէյրութի դուրսը, Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ պիտի կառուցուին 500 տուներ, որոնք պիտի յատկացուին հայ գաղթականներուն։ Պայման պիտի դրուի որ տարեկան մասնավճարներով գաղթականները վճարեն տուներուն գինը եւ տէր դառնան անոնց։ Այս ձեւով պիտի ցրուին գաղթականներու կայանը։

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. — Փետրուար ի երկրորդ տասնօրեակին ընթացքին առատօրէն ձիւնած է Հայաստանի մէջ։ Աբարանի, Աշտարակի եւ Սամաղարի շրջանին գիւղերը թաղուած են ձիւնի տակ։ Ամէն հաղորդակցութիւն դադրած է։

Առատ այս ձիւնին շնորհիւ գիւղացիները յոյս մը մարած են ձիւնով։

Երեւանի մէջ սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ։ Այս պատճառով քաղաքին նախակրթարաններու եւ եօթնամեայ վարժարաններու առաջին դասարանի աշակերտութեան (փոքրերուն) արձակուրդ տրուած է Փետրուարի 19էն մինչեւ 27։ Նոյնը նաեւ Ղուրդուղուլու մէջ։

Մեղրիէն կալեր գիւղը գացած պահուն Առաքել Մելիք Ասլանեանը, իր ջորիին հետ, կը սառի ճամբան։ Կալերի գիւղական խորհուրդի նախագահն ալ, օգտուելով գիւղացիին սառած վիճակէն, խեղճին դրամները կը կողոպտէ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Պալքանները

«Միլլիյէթ»ի մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ յօդուած մը կը հրատարակէ Պալքաններու մէջ Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքականութեան մասին։ Ցիշելէ վերջ թէ Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն պալքանեան դէպքերը խաղաղօրէն դիտելը երբեք անշարժութեան նշան չէ, Մահմուտ պէյ կ'աւելցնէ թէ երբ գործելու ժամը գայ, Էնկիւրի դիրք պիտի բռնէ։ Արդ, Թուրքիա թէեւ յարձակողական ոեւէ է ծրագիր չի մշակեր, սակայն չի կրնար չշահագրգռուիլ պալքանեան քաղաքականութեամբ։ Խօսելով իտալեւալպանական դաշնագրին պատճառած դժգոհութեան վրայ, «Միլլիյէթ» կը քննադատէ Պելկրատի կառավարութեան բռնած տատամսոտ եւ վարանոտ դիրքը յիշեալ դաշնագրը ստորագրուելուն յաջորդող տագնապալի շրջանին։ Կ'ըսէ թէ Պելկրատի մէջ զրոյց կը տարածեն թէ Եուկոսլաւիա կը փափաքի դիրք բռնել Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ կողքին եւ միացեալ ճակատ կազմել անոնց հետ։ «Թուրքիա կը հերքէ այս զրոյցները», կ'ըսէ Պոլսոյ կիսապաշտօն օրկանը։

«Այսպիսի սխալ զրոյցներ տարածելը ոչ մէկ օգուտ ունի։ Թուրքիա, որ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Իտալիոյ հետ, յարաբերութիւններ, որոնք օրէ օր աւելի կը սեղմուին, պարտականութիւն կը սեպէ լռութեամբ չանցնիլ այս կարգի շշուկներու վրայէն։ Խորհրդարաններու մէջ հաստատուն մեծամասնութիւն չունեցող կառավարութիւններու բախտն է տկար և վարանոտ ըլլալ։ Սակայն ո՛չ մէկ պետութիւն ստիպուած չէ յարգանք տածել խախուտ եւ անվճիռ կառավարութեանց հանդէպ։ Պալքաններու խաղաղութիւնը կ'իրականանայ այն ատեն միայն, երբ վերջ կը տրուի գաղտնի մեքենայութեանց քաղաքականութեան եւ երբ Պալքանեան ոեւէ է պետութիւն դուրս չի ձգուիր պալքանեան կարգադրութիւններէ։ [illegible] քաղաքականութիւնը Պալքաններու մէջ։»

ԱՆԳԼԻԱ եւ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Պելկրատի կիսապաշտօն «Փոլիթիքա» թերթը իր Մարտ 3ի թիւին մէջ հրատարակած է «Անգլիական քաղաքականութիւն» խորագրով ուշագրաւ խմբագրական մը, որ խոր տպաւորութիւն առաջ բերած է Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Յօդուածը կ'ըսէ թէ պատերազմէն ի վեր անգլիական քաղաքականութիւնը բոլորովին փոխուած է եւ թէ Սլաւներու նախկին զինակիցը այսօր թշնամական քաղաքականութեան մը կը հետեւի Ռուսիոյ եւ միւս սլաւ երկիրներուն հանդէպ, որոնց մէջ է նաեւ Եուկոսլաւիան։

Յետոյ իբր փաստ կը հրատարակէ հեռագիր մը, զոր Լոնտոնի հելլէն դեսպան Քաքլամանոս Յունուար 2ին ուղղած է Յունաստանի արտաքին նախարարին։ Այդ հեռագրին համաձայն, Անգլիա կը յանձնարարէ Յունաստանի՝ 1.— Աշխատիլ համաձայնութեան մը գալ Պուլկարիոյ հետ։ 2.— Բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ։ 3.— Դաշնագիր չկնքել Եուկոսլաւիոյ հետ, այլ առկախ խնդիրները բերել Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր Անգլիա պիտի պաշտպանէ Յունաստանի տեսակէտը։ 4.— Զգուշանալ ոեւէ է վէճէ Իտալիոյ հետ. Անգլիա ազդեցութիւն պիտի բանեցնէ որ Երկոտասան կղզիներու խնդիրը կարգադրուի ի նպաստ Յունաստանի։ 5.— Յունաստան պէտք չէ հետաքրքրուի իտալեւալպանական դաշնագիրով։

«Թայմզ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Յունաստանի արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս պաշտօնական հերքում մը հրատարակեց, յայտարարելով թէ բոլորովին անհիմն են «Փոլիթիքա»յի գրածները։ «Հէսթիա» կը գրէ թէ այս լուրերը զարմանք պիտի պատճառեն նոյն իսկ Եուկոսլաւ շրջանակներու մէջ, ուր ամէն մարդ գիտէ թէ Յունաստան պատրաստ է վերսկսիլ սերպահելլէն դաշնագրին բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին Փանկալօսէն առաջ։

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, Անգլիա փոխատուութիւն մը պիտի ընէ հելլէն կառավարութեան, պայմանով որ միջազգային կամ մասնաւոր հսկիչ մը ենթարկուի Յունաստանի ելեւմուտքը։ Կառավարական շրջանակները տրամադիր չեն այսպիսի պայման մը ընդունելու։

ՄԻԱՑԵԱԼ եւ ԱՆԿԱԽ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

«Թայմզ»ի Սօֆիայի թղթակիցը կը հերքէ Պելկրատի մէջ շրջան ընող այն լուրերը թէ «Մակեդոնական Ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան» կեդրոնական կոմիտէին մէջ պառակտում յառաջ եկած է եւ ի վերջոյ յանգած կոմիտէի գլխաւոր վարիչ Զօր. Փրոթէկէրոֆի սպանութեան՝ Իվան Միխայլոֆի եւ Եօրկի Փոփ-Խրիսթոֆի ձեռքով։ Սակայն ճիշդ է որ մակեդոնական կազմակերպութիւնը, որ մինչեւ վերջերս թուլցած էր, գոնէ Պուլկարիոյ մէջ, հիմա սկսած է նոր գործունէութեան մը։ Անցեալ Օգոստոս 11ին հելլէն, ռումէն եւ եուկոսլաւ ներկայացուցիչներու միացեալ ծանուցագրին վրայ, պուլկար կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցներ ձեռք առաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Ո՞ՒՐ Է ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Երիտասարդ համայնավար մը հետեւեալ նամակը գրկած է պոլշեւիկեան «Քոմսոմոլսկայա Փրավտա» թերթին (27 Փետր.).—

«Յեղափոխութիւն եղաւ։ Մենք կը կռուէինք ռազմաճակատներու վրայ։ Արիւնը կը հոսէր։ Կը մտածէինք, թէ աւելի լաւ պիտի ապրինք։ Բայց ի՞նչ եղաւ.— մեծ գործազրկութիւն, հազարաւոր անօթիներ, որոնք կտոր մը հացի համար պատրաստ են ոճիր գործելու, պոռնկութիւն ընելու... Աշխատանքի սակարաններու մէջ, գործազուրկներու խումբեր՝ իսկ ո՞վ է, որ հաց ու կարագ կ'ուտէ։ Քաղքենին, մսաւորականները, հաշուապահները, տոմարակալները, ամկուսակցականներ, անոնք, որ կը պահուէին, երբ կը սուլէին գնդակները, իսկ այժմ՝ մեր պետերն են։ Այժմ անոնք կրնան «զուիլ», այսինքն՝ դուրս քշել մեզ, խլել մեր հացի կտորը։ Եւ ստիպուած ենք մէջք ծռել զանազան կառավարիչներու եւ օգնականներու առջեւ... Որո՞ւ համար է, որ կ'աշխատինք այժմ «Սփեց»ներու (մասնագէտներ)։ Առաջ պուրժուազիի համար կ'աշխատէինք, այժմ սփեցներու. ի՞նչ է տարբերութիւնը։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը։ Հազարաւոր գործազուրկներ ունինք մենք, որոնց շարքերէն կ'աճի բանակը նոր պոռնիկներու. իմ քոյրս ալ պոռնիկ է, որովհետեւ ուտելիք չու... [illegible] ժամանակ, թէկուզ ածան, աշխատանք ունէր... Դուք նստած էք Մոսկուայի մէջ։ Դուք շատ բան չէք գիտեր։ Բայց ահա, երբ համայնավարական պետութեան մը մէջ մարդիկ կը մեռնին անօթութենէ ու կը սառին ցուրտէ, ակամայ կը սկսիս կասկածիլ։ Գիւղերու մէջ քուլակն է (ունեւոր գիւղացի) ապրողը — մեղր ու կարագի մէջ կը լողայ, իսկ կողքին, մշակը անօթութենէ կը սատկի։

«Քաղաքներու մէջ սփեցը կ'ուտէ ու կը պայթի. իսկ գործազուրկներու հացի ոտքերը կը շարժին։ Ո՞ւր են հապա յեղափոխութեան արդիւնքները։ Ո՞ւր է հաւասարութիւնը։ Չեմ ծիծաղելի կ'երեւայ, բայց ես կը տառապիմ. ինծի կը թուի, որ անգամ մը եւս պէտք է վերաշինել կեանքը.»

Խե՛ղճ մարդ. արդարութիւն ու հաւասարութիւն կը փնտռէ աշխարհիս ամէնէն անարդար եւ անհաւասար կարգերն ունեցող երկրի մը մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Համաձայն խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան, մինչեւ Յունուար 1 խորհրդային Միութեան 256 աշխատանքի սակարաններու մէջ արձանագրուած էին 1,271 հազար գործազուրկ։ Նախորդ ամսուան համեմատութեամբ գործազուրկներու թիւը աճած է 3 առ հարիւր, իսկ Հոկտեմբերի համեմատութեամբ՝ 19 առ հարիւր։ Վերջին երեք ամսուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը աւելցած է 200,000 հոգի, իսկ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին հետ համեմատելով աճած է աւելի քան կէս անգամ։

ԻՆՉՊԷՍ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ.— «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը գանգատի որ կուսակցական պատասխանատու ընկերներուն վրայ կը ծանրաբեռնուին զանազան պաշտօններ։ Այս առթիւ կը յիշէ անունը «ընկերոջ» մը, որ 15 պաշտօն ունի, ինչպէս Մուսոլինին։ (Արդեօք 15 հատ ալ ամսական ն)։

ՃԱՄԲՈՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կառախումբը Նիշէն մեկնելէ առաջ, ներս կը մտնեն երկու երիտասարդներ, լաւ հագուած եւ մաւտրական երեւոյթով։

Ուշի ուշով կը դիտեմ։ Զաւմանջանց զուարթ ու կատակող են, կը խօսին ռուսերէն եւ սերպերէն խառն լեզուով մը։ Մէկը Ռուսի երեւոյթ ունի, արտասանութենէն ալ յայտնի կ'ըլլայ։

— Կարծեմ դուք Ռուս էք, կը հարցնեմ ռուսերէն լեզուով։

— Այն միրպ է, ես եմ Ռուս, կը պատասխանէ միւս երիտասարդը, հայրենակից մը գտած ըլլալու զուարթութեամբ։ — Բայց դուք Ռուսաստանցի՞ էք։ — Ոչ, նախկին Թրքահայ մըն եմ, եւ քանի մը բառ ռուսերէն գիտեմ։

— Ա՞հ, ես քանի մը տարի Պոլիս մնացած եմ իբրեւ քաղաքական փախստական, ինչքան շատ կը սիրէի «Թուրքիք»ը, հինգ տարի է որ չեմ խմած. ձեր մօտ չի՞ գտնուիր արդեօք։

Մէկ երկու գաւաթ կը հրամցնեմ երկուքին ալ։ Աւելի կը զուարթանան, եւ խօսակցութիւնը կը տաքնայ։ Ռուսը չի հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ, այլ եւս զզուած է. իսկ սերպը՝ ծագումով խրուաթ, — ամբողջ Լութեամբ կ'ապրի քաղաքականութիւնը։ Գիտէ թէ լրագրող եմ, եւ ազատ ընթացք կուտայ իր լեզուին։ Կ'ուզէ որ յայտնենք բոլոր աշխարհին թէ իրենք երբեք չեն վախնար Իտալիայէն, ընդհակառակն շատ կը ցանկան որ անգամ մը իրենց հետ բանուի, որպէս զի աւելի ըլլայ ցոյց տալու ... օրէն Հռոմ կ'իջնեն իրենք։

— Սակայն ինչո՞ւ այսքան կը ջղայնացնէ ձեզ. Իտալեւալպանական դաշնագիրը, կը հարցնեմ։ Գիտեմ թէ աւելա ձեզի դէմ ուղղուած չէ երբեք. այլ պարզապէս Ալպանիոյ հոգատարութիւնը ստանձնելու քայլ մըն է, որ ձեզի միս պատճառելու բնոյթ չունի։

— Մենք միայն գիտենք թէ ի՞նչ թաքուն նպատակ ունի Իտալիան կը փորձէ մեզի շղթայի մը մէջ առնել եւ խեղդել. կ'ուզէ տէրը դառնալ Ադրիականի ամբողջ եզերքներուն եւ մեզի ծրարել ցամաքի մէջ կղզիի մը նման։ Թող գիտնայ Իտալիան որ Սլաւները չեն կրնար թոյլատրել այսպիսի բան։ Պ. Թրամբիչ շատոնց զգացած էր այս վտանգը, ու անոր համար կը պահանջէր որ կառավարութիւնը համաձայնութիւն Լինք աշխարհի ամենամեծ սլաւ պետութեան — Ռուսաստանի — հետ, ինչ կարեւորութիւն ունի անոր խորհրդային ըլլալը, մեզի խորհրդային չի կրնար դարձնել, սակայն կրնայ զօրաւոր աջակից ըլլալ։ Դժբախտաբար կառավարութիւնը անձնասէր եղած Ֆրանսասիրութեան, աչքերը չի կրնար լայն բանալ եւ տեսնել թէ ինչ օգուտներ կրնանք քաղել Ռուսաստանէն։

Երկարօրէն կը ճառէ սլաւական աշխարհի միութեան մասին, կը փառաբանէ նաեւ Պուլկարիոյ հետ ըլլալիք համաձայնութեան եւ այս վերջինին անհէ քաղելիք օգուտներուն մասին։ Ու կ'եզրակացնէ թէ՝ Թրամբիչը միայն ընդունակ պիտի ըլլայ այս մեծ միութիւնը ստեղծելու, եթէ հնարաւորութիւն տրուի։

— Սակայն այդ մարդը պոլշեւիկ է, եթէ չեմ սխալիր, կ'առարկեմ։

— Ո՛չ, հազար անգամ ոչ. ան ամենամեծ խառուած հայրենասէրն է անոր համար ամէն բանէ աւելի խառուած գիւղացին կայ, անկէ յետոյ կուգայ աշխարհի մնացած ժողովուրդը։

Կառախումբը կը հասնի ստոնց իջնելիք վայրը, երկուքը միասին կը վերցնեն իրենց «շօքօլա»ի նմուշները եւ վար կիջնեն։

Կառախումբին մէջ գիշերը կ'անցնի շատ տխուր։ Յաջորդ առաւօտ հետզհետէ բազմութիւնը կը շատնայ եւ նոր կենդանութիւն մը կը ստեղծուի։ Յարակից խուցին մէջ կան քանի մը սլօվէն երիտասարդներ, առողջ եւ կայտառ։ Խուցին դրան առջեւէն կանցնիմ, գիս ներս կը հրամցնեն։

— Կարծեմ դուք Անգլիացի էք, կը հարցնէ տարէցը։

— Հպատակութեամբ, այո, բայց ազգութեամբ Հայ եմ։ Սակայն ինչո՞ւ այս հարցումը։

Կը խօսի անգլիերէն, բաւական սահուն։

— Որովհետեւ երեկ իրիկուն կայարանէն երբ ձեր անցագիրը առիք, տեսայ թէ անգլիական էր, սակայն այս չէ կարեւորը։ Անգլիոյ մէջ ի՞նչ կը մտածեն մեր մասին, կը մտածեն թէ՝ մենք վերջ ի վերջոյ Ռուսաստանի գիրկը պիտի իյնանք եւ գործիք դառնանք խորհրդային Ռուսաստանի, որովհետեւ Թրամբիչ հրապարակային պատասխանութիւններ կ'ընէ։ Այդ պատճառո՞վ է որ Իտալիան մեզի դէմ կը զինէ։

— Չիտակը ես բան մը չեմ գիտեր, որովհետեւ շատոնց է որ Անգլիա չեմ եղած, սակայն թերթերէն այդպիսի տպաւորութիւն չեմ կրած։

— Միայն այդ չէ, կայ ... բութիւնը կուրօրէն կը հետեւի ֆրանսական քաղաքականութեան, որ Անգլիացիներուն զայրոյթ կը պատճառէ, եւ իրապէս մենք ինչ պատսէլիք ունինք Ֆրանսայէն, որ քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս ակարացած է։ Մենք շատոնց մեր քաղաքականութիւնը պիտի հաշտեցնենք անգլիականին հետ։ Վերջին տասնեակ տարիներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ով որ Անգլիոյ հետ եղած է միշտ շահած է, իսկ ընդհակառակն, միշտ կորսնցուցած է ան որ անոնց հետ չէ եղած։ Մենք սլավոնները սուրհա շատ լաւ կը զգանք, բայց դժբախտաբար կառավարութիւնը կը հետեւի ուրիշ քաղաքականութեան։

— Քիչ մը չափազանցութիւն չէ՞ ձեր արտայայտութիւնը։ Ո՞վ բսաւ թէ Անգլիոյ հետ եղողը անպայման յաջողութիւն կ'ունենայ։

— Անպայման կ'ունենայ, մանաւանդ երբ կրկին Մաքտօնալտ գայ իշխանութեան գլուխ, բան մը որ շատ հաւանական է։

Այս պարոնը շատ կատաղի արտայայտութիւն մը ունէր Իտալիոյ դէմ։ Կը թուէր թէ Սերպիոյ մէկ ծայրէն միւսը նոյն մտածողութիւնը ունին Իտալիոյ դէմ եւ կ'արհամարհեն Մուսոլինիի կազմած ֆաշիստ լէգէոնները։ Իրենց համար ծիծաղելի կը թուին այդ «Թուղթէ Երախաները»։

Փօսթիմիա վար կ'իջնեն այս պարոնները, մենք կ'անցնինք Իտալիա։ Հոն խոր լռութիւն մը կը տիրէ։ Մարդիկ թերթ կը կարդան. երբ ձանձրանան, վար կը դնեն եւ օդի մասին կը խօսին..

Կ'անցնինք մինչեւ Միլանօ։ Ոչ մէկուն հետ լուրջ խօսակցութիւն։

Միլանօէն կը մտնենք Լոզան տանող կառախումբը։ Հոս ալ հոն կ'երեւան «Թուղթէ Երախաները», իրենց յատուկ տարազներով եւ տորճանակը շալկած։ Ցեղերը գրաւուած են։ Պարոն մը տեղ կուտայ ինծի խուցին մէջ։ Բոլորն ալ լրագիր կը կարդան, խօսող չկայ։ Կ'անցնի բաւական ժամանակ եւ ես կը փորձեմ խօսիլ գէթ հեւրասիրողին հետ սակայն ան շուրջը նայելէ յետոյ, գիս կը հրաւիրէ վակոնին պատուհանը, դիտելու համար Մաժօրի լիճին գեղեցկութիւնը, որ այդ պահուն արեւի փայլուն ճառագայթներուն տակ մեղմօրէն կը ծփար արծաթանման ալիքներով։

Ըմնեբեւ էր որ հոկայ իտալիան սփինքս մըն էր, լուռ ու անխօս։

Ամէն տեղ ֆաշիստ չէկայի աչքն է որ կը հսկէ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

«ԱՐՔԱՅՆ ԶԲՕՍՆՈՒ»

Երեւոյթներ կան որոնց մասին ուշ գրելը ոչ միայն արժէքէն բան կորսնցնել չի տար, այլ ընդհակառակը բան մըն ալ կը բարդէ անոնց վրայ։

Այս կարգի երեւոյթ մը կ'ուզէի ուշադրութեան յանձնել Յեռատմնց, խօսք անկիւններու մէջ ալ «հանրային կարծիք» չկայ, հանրային հաստատութիւնները կամայ ակամայ, ժամանակի ընթացքին, անզգալապէս կը դառնան պարզ կրպակներ ճարպիկ անհատներու ձեռքին։

Մարսիլիոյ գաղութն ալ ունի իրեն զանազան կազմակերպութիւնները, հանրային օրկաններ։ Այդ կազմակերպութիւններէն մէկն ալ Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, որ իր նշանաբանով «Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր», պատանեկութեան ու երիտասարդութեան շրջանակը ընդգրկելու իր հանգամանքով, իր հետապնդած նպատակներով, անցեալ պատմութեամբ (Պոլիս եւայլն) ցիրուցան մեր կացութեան մէջ պիտի հանդիսանար ամէնէն աւելի գուրգուրանքի առարկան։ Եթէ քաղաքական - ընկերային խորհողութիւնը հարկադրաբար թեւերու կը բաժնէ մեր երիտասարդութիւնը, Հ. Մ. Ը. Միութիւնները պիտի հետեւէին կեդրոնացումի քաղաքականութեան, կանգնելով տարամերժօրէն անկուսակցական հողի վրայ, քաղաքական համոզումներով բաժանուած երիտասարդութիւնը կամրջով միացնելու. եւ այդպէսով ամէնէն ուժեղ ազգակը հանդիսանալու ալլասերման դէմ։ Կը հաւատամ որ Հ. Մ. Ը. Միութիւնները Պալքաններու եւ Սուրիոյ մէջ յաջողապէս կազմակերպուած են, ունին կեդրոնական վարչութիւններ եւ գմայլելի աշխատանք կը կատարեն։ Ֆրանսայի մէջ ամէնէն աննախանձելի ճակատագիրն ունի այս կազմակերպութիւնը։ Փարիզ իր մօտաւոր անցեալի պառակտումներէն յետոյ, չեմ գիտեր ներկայիս ի՞նչ ջուրի վրայ է իբրեւ ամբողջութիւն։

Խօսինք Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը երկու տարիէ ի վեր կեանք ունի այստեղ։ Անոր գործունէութիւնը սահմանափակուած է ֆութպոլով։ Պոլիս եւ այլ տեղեր վարժուած տղաք այստեղ յաճախ յաղթանակներ տարած են։ Իրազեկներու հաւաստիքներուն համաձայն, սակայն, այստեղի Հ. Մ. Ը. Մ.ը երբեք այն չէ ինչ որ մենք տեսեր ենք ուրիշ տեղ։ Բացարձակապէս երեսի վրայ թողուած է սպասնեութիւնը իբրեւ ոչ-շահեկան ձեռնարկ։ Մինչդեռ մարմնակրթական շարժման ոգին սպառութիւնն է, ան որ խակապէս արժանի է «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր» գեղեցիկ նշանաբանին և որ այնքան հակայ ծաւալ գտած է մանաւանդ անգլիասաքսոն ցեղերու մէջ։ Ֆութպոլը պարզ խաղ մըն է, քանի մը ֆութպոլի խումբեր կազմել ու պահելու համար երբեք պէտք չկայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գեղեցիկ ու ժողովրդականացած անունը շահագործելու։

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ճարպիկ վարիչին համար դարձեր է շահաստան ու կոչումն, ուրիշ ոչինչ կամ գրեթէ ոչինչ։ Սկիզբը այնքան կենդանի հետաքրքրութիւն ծնունդ տուած այս շարժումը՝ երթալով վերածուեր է կրպակի, եւ անկէ քաշուեր ու հեռացեր են լաւագոյն տարրերը։ Անոր վարիչը երբեք չէ հետաքրքրուած հեռացողներով, որովհետեւ մնացողները բաւական էին որ անոր տէր ու տիրական պարոնը ուզածին պէս շահագործէր, պատուանդան ծառայեցնէր, զանազան կամուրջներէ անցնելու համար։ Երկար համբերեցինք որ Փարիզը ուժեղօրէն ու կազմակերպուած ձեւով հրապարակ կուգայ և գլուխը կը կանգնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի համագումարը հրաւիրելու, ուր վերջ կը տրուէր նաեւ Մարսէյլի մասնաճիւղի սայթաքումներուն, եւ ան կը դրուէր իր դիրին լրջութեան մէջ։ Մեր համբերութիւնը հատաւ սակայն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը Մարսիլիոյ մէջ յուսահատելով ալ ընելիք, թէկյասնդաններով ժամանակ կ'անցընէ։ Ան երիտասարդութեան բարձրացման ազդակ չէ։ Ան ալլասերման դէմ պայքարող բերդ մը չէ։ Ան իր շուրջ համախմբած չէ մեր երիտասարդութեան ու պատանեկութեան նոյնիսկ հինգ առ հարիւրը։ Ան մեր տղաքը պոռնկանոցներէն ու արճարաններէն ազատած չէ. ընդհակառակն։

Հապա ի՞նչո՞վ կը զբաղի։

— Խանութպանութեամբ։ Խանի մը միամիտ երիտասարդներ կախարդուած անոր փայլուն անունէն շինուած տարրեր շրջաններու մէջ, անձնուէր ու մաքուր վարիչներու անկեղծ ջանքերով) դարձած են հլու հնազանդ գործիքներ։ Լաւ է որ գէթ այս տղոց ընթերցումէն յետոյ բա... Դիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ իրենց գլխուն վերեւ։

Իր ո՞ր ծառայութիւններուն, ո՞ր բարիքներուն փոխարէն թէկյասեղան տուին նախկի վրացի մենշեւիկ Փիրումօֆին։ Այդ մարդը չէ՞ր որ առաջին անգամ թատերական Ֆրանսահայ կեանքը «Կովկասցի» կեղծ անունին տակ պահուած։

Խորհրդային գեսպանատան փարթուղարը դործադրկութեան սա տագնապալի շրջանին խելք կ'ընէ Մարսէյլ գալու, ուտելու, խմելու տղաներու լայն շրջանակի մը մէջ ու երեսը չի ցանցներ հայ աշխատաւորութեան։ Որովհետեւ, այս պահուս անհնար է պազարիկով եւ առանց սարսափի նայիլ անոր աչքերուն։ Անոնք գործազրկուած, նիւթական մեռայլ ու հիւծող վիճակի մատնուած՝ գիտէին իրենց բանկերը Փիրումօֆին.— «Մենք գործազրկուած ենք, Ուրալական կապիտալին մեր առողջութիւնը տալէ յետոյ այժմ նետուած ենք դուրս, այսօր կտոր մը ցամաք հաց գտանք ու կերանք, վաղը այդ ալ չունինք, բացէք երկրի դուռները, բացէք ու մեզ ներս առէք»։

Այս պատասխանէն սարսափող Փիրումօֆը Փետր. 12ին Մարսիլիոյ Հոլէերուն հետ թէյ ու քօնեաք կը խմէր. ո՞վ գարմանք Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը շահագործելով։ Մինչ գործաւորները կխաքաղց ու յոգնած կը պատրաստուէին իրենց իրաւունքը պահանջելու, Փիրումօֆը կուշտ ու կուռ կը զբօսնուր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս արարքը կ'ապացուցանէ թէ առաջին' միանգամ ընդ միշտ նետած է իր չէզոքութեան դիմակը. երկրորդ հեգնելով գաղութիս մէջ ծայր տուած թշուառութիւնը եւ ծախսելով ապաշխարհի կերակրելու մարդ մը որ եթէ խիղճ ունենար, գոնէ գործազուրկներու մասին կարդաղրութիւն մը կ'ընէր, եթէ անկարող էր այդ ընելու գէթ, յայտնի եւ հաւատքի քանի մը խօսքեր կ'ուղղէր։ Ու այս ըրաւ ոչ այն, ոչ ալ հայաստանի դռները բանալու խօսքը. եկաւ իբրեւ քանւորագիւղացիական Կովկասի ներկայացուցիչ, իջաւ փայլուն պանդոկի մէջ եւ իր շնորհները գաղտնօրէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչին վրայ թափելով, մեկնեցաւ։

ԴԻՏՕՂ

Մարսէյլ

ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Գուսան»ի համերգին առթիւ գրած գնահատականիս իբրեւ անուղղակի պատասխան՝ նոյն սիւնակներուն վրայ երեւցած յօդուած,—Ներողութիւն.քննադատականը՝ կը ստիպէ զիս քանի մը կէտեր ճշտելու։

Կը կարդամ գրուածքին սկիզբը «ոչ իսկ պզտիկ խանդավառութիւն մը»։

Իսկ ա՞յն երկարատեւ ու խանդավառ ծափերը, որոնցմով ողջունուեցաւ իւրաքանչիւր կտոր, որոնցմէ մէկ քանին կրկնուեցան պարտադրուած— ի՞նչ որ արգելք եղաւ յայտագրին ամբողջական լրացումին, այդ կրկնութիւններուն առթած ուշացումին պատճառով, այդ խանդավառ ընդունելութիւնը— Ֆրանսացի հիւրեր ալ կային հոն եւ եղան ամէնէն աւելի հիացողները— այդ բո՞լո՞ր վրիպեցա՞ն յօդուածագրին աչքերէն։

Չպիտի ուզեմ մի առ մի ծանրանալ անիմաստ բառախաղերու վրայ՝ որոնցմով լեցուած է Պ. Բաւլուեանի գրութիւնը։

Յայտագրի կազմութեան մասին եղած նկատողութիւնը նոյնպէս կը ձգեմ... աննկատ. Ցանկալի էր որ յօդուածագիրը յաճախէր օտար համերգները, եւ նկատէր որ ամէն տեղ — առանց անպատեհութեան — կ'երգուին կը դրացիանայ Պէթհովէնին, կամ կունօն՝ Չայքովսքիին։

Ինչ որ չկարողացայ գտնել այդ անստորոտ քննադատականին մէջ, այդ Պ.Պատմագրեանի երաժշտական կրթութեան եւ կարողութեան պակասին մատնացուցումն էր, ինչ հակառակն, եսգարման քովհանդիպեցայ հետեւեալ տողերուն

«Առաջինին համար (երգչախումբ) պիտի ըսենք որ ամէնէն աւելի կեանք տուողը եղաւ համերգին։ Ուշադիր բծախնդրութիւն դէպի կատարուող աշխատանքը, չափաւորութիւն ձայներու մէջ ու մանաւանդ ներդաշնակութիւն. միայն թէ զգալի էր պակասը պասսներուն»։

Եթէ յօդուածագիրը կ'առնէ երգչախումբը ինքնաշարժ եւ անկենդան մեքենայի մը տեղ անշուշտ իրաւունք ունի յօդուածին սկիզբը գեղծանել, կոչելու «գեղագիտական տհաս ճաշակի տէր եւ անփորձ»... բայց եթէ կը հաճի ընդունիլ՝ որ խումբը պատրաստուած է, կրթուած ու մարզուած է այդքան «բծախնդրօրէն» եւ «ներդաշնակ» զեկավարին ցուցմունքներուն տակ — նկատե՛լ մանաւանդ, որ խումբը կը բաղկանայ «սիրողներէ» — ուրեմն.. ընթերցողին կը թողում դատել։

«Գուսան»ի Ա համերգը կարելիութիւնն էր ու համերգը պիտի կոչեմ ես։ Այնտեղ խումբը ցոյց տուաւ իր ճկունութիւնը եւ զարգացումի աստիճանը, տալով Weberի «Դաստապարտեալին հոկայ կտորին քով, Պատմագրեանի «Գաղթականի երգ»ը կամ եկեղեցական մեղեդիներու երգուեն նուագայնութիւնը։ Երաժշտական այդ հասունութիւնը խումբը կը պարտի իր ղեկավարին։

Զուգելով մտածել գիտումնաւոր եւ անբարեացակամ զգացումներու գոյութեան մասին սխալուած եմ երկրորդ եւ նա... անպատասխանի — երրորդ ... չեմ տեսներ — Նկրակացութիւն մը յանգիլ— անձեռնհասութիւն եւ տհասութիւն մտնելու գեղարուեստական քննադատութեան։

Իսկ այժմ խորհուրդ մը։

Երաժշտասէր մը — մանաւանդ քննադատ մը— խոր... լով առաջին շարքը նստելու մտութենէն, կը հեռանայ եւ նստի ամենավերջին շարքը. ... միայն կարելի կ'ըլլայ ... ներդաշնակութիւններու ... քը։ Կեդրոնանալու եւ ամբողջ... պէս կտրուելու համար ... կան միջավայրէն, ... մար եւ զգալու եթերային ... ճոյքը ձայներու անտեսանելի ծիածանին, հարկ է նաեւ ... փակել։

Եթէ Պ. քննադատը այս ... կու պայմաններուն ծանօթ ըլլար ... նախ չպիտի տեսնէր երաժշտ... րու ժպիտները — այդպիսի ... չէր դէմ քեր դիտելու —, եւ ... բորդ հեռանալով սրահին ... պիտի լսէր պասսներուն ... ֆօնը, որ հեռուէն միայն ... մօտէն՝ միւս ձայները աւելի ... բական ըլլալուն։

ՀՐ. ԱԼԻԽԱՆ...

ՏԻԳՐԱՆ ՄԵՆԷՆՏԻԿԵԱՆ

«Յառաջ» գրած էր թէ ... նշխանդատ առեւտր մշակ... լի կան թիապարտութեան ... պարտեց Տիգրան Մենէնտիկեան նոյ. 22ին կացինով կտրած ... երկրորդ կնոջ գլուխը։

Ո՞վ էր Տիգրան Մենէնտիկեան։

Ծնած էր 1892-ին Սե... տիոյ Ադուք գիւղը, զոր կարելի կոչել Սեբաստիոյ նահանգին ... սուն։ Բոլորն ալ գրեթէ բարի հասակ, թիկնեղ եւ ... մարդիկ էին։ 1895ի համիդ... կոտորածներուն, մէկն է ... այն գիւղերէն, որ օրերով ... րած եւ անհագին զոհեր է ...

Խօնապատմի վարհօրեն... րերուն, երբ անման Մոր... հիւանդ, անուժ ու անպաշտ... սարերն էր ընկած փոքր... խմբով մը, Ադուք գիւղն է ... միակ ապաստանը։

Տիգրան Մենէնտիկեանը ... էր Մուրատի լաւագոյն եւ ... ռատարիմ զինուորներէն, որ ... գնկա, Կարին, Կարս, Թիֆլ... հորդաներուն կուրծք էր ... վիրաւորուած քանի մը ան... եւ վերստին ճակատ էր ... ինքը բարձրահասակ տխուր ... էր, հսկայ մը։ Կոուող եւ ... մարդ։

1918ին եղած է Անդր... բանակին մէջ։ Խոյ, Սալ... Դարալագեազ եւ Զանգե... աչքի է ընկած իր քաջութեամբ եւ խիզախութեամբ։

1920ին անցած է Կիլիկ... մինչեւ արշաւախումբերուն ... Հաճըն, Մարաշ եւ այլուր։

1922ին փոքր հրոսախումբ մը սարերն ընկած, կռուելով ... բայրներուն ու ծերպերուն ... ապաստանելով կ'երթայ ... իրենց գիւղը Ադուք, ... մախիրներն ու քարերը ... աչքերով տեսնելու, կարօտն ... նելու համար։ Խորունկ յուզ... եւ անօրինակ ցասումով կը ... իրենց գիւղը, որ մոխրակոյտ մըն էր դարձած։ Ասկէ ... ոգիով, կը յարձակի թրք... գիւղերու վրայ, կը ջարդ... կը սպաննէ, կը պաշարուի ... քանի անգամ եւ հրաշքով ... զատի։

1923ին կը հասնի ... այնտեղէն ալ կ'անցնի Գերման...

…հէք դժբախտ ամուսնութիւն մը համագիւղացի Սաթենիկ Գաւիճեանի հետ եւ օրին մէկն ալ այս ազնիւ հայուհին ու …ան կուտոզը կը դառնայ ոճրագործ, ցմահ թիապարտութեան դատապարտուած։

Վ. Համբարձումեան

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ»

Մոսկուայի «Փրավտա»ն (22 Փետրուար) կը հրատարակէ հետեւեալ երկու պատմութիւնները, որոնք ճշգրտօրէն կը ներկայացնեն Ռուսիոյ արդի գրասենեակային սովորութիւնները։

Մոսկուայի մէկ դեղարանը, բժիշկեան դէմ մարդ մը բերին փողոցէն։ Վիրաւոր մըն էր, ոտքը կոտրած։ Տժգոյն էր եւ ցաւէ …հառաչանքներ կ'արձակէր։ Ինկաւ …նստարանի մը վրայ։ Ու երբ բժիշկը իր գործիքները կը փնտռէր, հիւանդապահուհի մը …ամպարանքով հանեց մատիտ …եւ թուղթ մը։ Մեծ գործի վրայ …բժիշկը նախնական դարմանում մը կատարեց եւ փաթթեց …ոտքը, մինչդեռ մարդը շրթները …կը խածնէր եւ ցաւէն կը մռնչէր։ Հիւանդապահուհին, թուղթը կը բռնէ մատիտը, եւ վիրաւորին ականջին պոռալով.

— Ո՞ւր քաղաքացի, անունդ ինչ է։ Քանի՞ տարեկան ես։ Ինչ գիրք ունիս։ Արհեստդ ինչ է։

— Ա՜խ, Աստ…, — չի կրնար պատասխանել եւ ձեռքերովը կը …ցնցուէ նստարանը։

— Ո՞ւր կ'աշխատիս։ Սէնդիքայի անդամատոմսդ թիւը ինչ է։

Վիրաւորը կը նուաղի, աթոռին… գլխուցիչ դեղ մը կուտան։ Հիւանդապահուհին վայրկեան մը կը սպասէ, յետոյ շարունակելով …

— Ամուսնացա՞ծ ես։ Քանի՞ զաւակ …

Ու «Փրավտա»յի թղթակիցը …սկսի խորհրդածել։ Դեռ հիւանդապահուհին պիտի հարցնէ …վիրաւորը ի՞նչ էրած է 1917 …Մարտի յեղափոխութենէն առաջ, ատաժեան ունե՞ր …բանակներու մէջ, մեծ-մայ… ի՞նչ բարոյական գաղափարներ ունէր։ Եթէ վիրաւորը նուա… պարտաւոր է քափուր նե…րկել, որպէսզի անմիջապէս …հարցնէ թէ դատապարտութիւն կրա՞ծ է, թէ ի՞նչ կալուածներ ունի, կի՞նր, ծնո՞ղ …։ Չպիտի թողուն որ մեռ… վիրաւորը դեռ չաւարտած …անխուսափելի հարցաքննութիւնները։ Ու եթէ վիրաւորը …իր վերջին շունչը և գո… իր աչքերը, դեռ պիտի հար… թէ քանի՞ անգամ պատա…ած է որ ոտքը կոտրի, թէ ու… ինչ ատեն մեռա՞ծ է, եւ եթէ չէ, …ինչու համար չէ մեռած։

…նգի, կարելի՞ է երեւակայել որ մարդ մը մեռնի, առանց իր հարցարանը լեցուած ըլլալու եւ հարցաքննութիւնը աւարտելու։

Փա՛ռք խորհրդային գրասենեակայնութեան։

Ահա «Թուղթին փառքը»։

*. Երկրորդ պատմութիւն։

Վոլոկտայի շրջանը գիւղի մը մէջ։ Աղջնակի մը աչքը վիրաւորուած է, յետոյ թարախոտած։ Մայրը կ'առնէ աղջիկը եւ կը տանի, քսան վերստ հեռու, շրջանին հիւանդանոցը։ Բժիշկը քննեց, լուաց եւ կապեց աչքը։ Յետոյ ըսաւ որ պէտք է աղջնակը ձգել հիւանդանոց, գործողութիւն կատարելու համար աչքին վրայ։ Սակայն հիւանդանոցի տնօրէնութիւնը կը պահանջէր վկայական մը, որ հաստատէր թէ աղջիկը գիւղացիի աղջիկ է, թէ մայրը կը վճարէր բոլոր տուրքերը։

Խեղճ մայրը վազեց գրասենեակէ գրասենեակ, երդուընցաւ բոլոր սուրբերուն վրայ որ Ծնունդէն առաջ վճարած է տուրքերը, եւ հաստատելու համար իր գիւղացիութիւնը, ցոյց տուաւ ձեռքերը, որոնք չէին նմաներ ոչ քաղքցիի, ոչ զօրավարի, ոչ ալ գործավարի կիներու ձեռքերուն։ Ու կինը լացաւ, աղաչեց, խնդրեց ու պաղատեցաւ։ Պատրաստ էր ոտքը իյնալու անոր որ պիտի փրկէր իր աղջիկը։ Սակայն ի՞նչ հարկ խօսքերու։ Անհրաժեշտ է «թուղթ, հարցարան»։

Առաւ աղջիկը և քսան վերստ ճամբայ կտրեց, վկայականը առնելու համար։ Պաշտօնեան տուաւ «թուղթ»ը, բայց աւելցուց որ պէտք է կնքուի։ Հիմակ ալ պէտք էր փնտռել կնիքին տէրը։

Յաջորդ առտու «թուղթ»ը առաւ, բայց աչքը լմնցած էր։ Ալ ի՞նչ հարկ թուղթին։ Լաւ որ մէկ աչքն էր։ Մարդ մը կրնայ կուրանալ, տանջուիլ, նոյնիսկ մեռնիլ, պարզապէս «թուղթ» չունենալուն համար։

Ընկերնե՛ր, սարսափելի՛ է, կ'աւելցնէ թղթակիցը։ Սարսափելի՛ է։ Որովհետեւ աւելի կը հետաքրքրուին հարցարանով, վկայականով, քան մարդով։

ԿԵԱՆՔԸ ՔՕՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

Քոնսթանցա 1 Մարտ

Փետրուարեան յեղաշրջումին յիշատակը տօնելու համար, տեղւոյս դաշնակցական մարմինը փետրուար 27ին հանդէս մը սարքեց «Արաքս» թատերասրահին մէջ։

Սրահը եւ գաւիթը լեցուած էին հանդիսականներով, որոնց կարեւոր մէկ մասը հարկադրուած էր ոտքի վրայ մնալու։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ հանդիսականներու կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Գ. Քէոսէեան, որ հանգամանօրէն բացատրեց հանրապետական վարչաձեւին բնոյթը, անոր տարբերութիւնը միապետական դիկտատորութենէն, ուր ժողովուրդը գերի է, իսկ հանրապետական կարգերու մէջ իր քաղաքական եւ տնտեսական ճակատագիրը տնօրինողը ինքը. հանրութիւնն է, ազատ քաղաքացի տիտղոսին տակ։ Մեծ է հանրապետական ժողովուրդի մը ծոցին մէջ քաղաքական կուսակցութիւններու դերը, պայմանաւ որ անոնք նուիրուած ըլլան իրենց ծրագիրներու իրագործման, փոխանակ իրար քանդելու անիմաստ եւ կործանարար ընթացքի հետեւելու։

Ապա բացատրեց Հայաստանի ներկայ կառավարութեան ընթացքը, որակելով զայն հանրապետական անունին տակ խիստ դիկտատուրա, քանի որ ոչ ազատ բեմ կայ ազատ խօսքի համար, ոչ ազատ մամուլ՝ ազատ մտածումներու համար, ոչ ալ ազատ մուտք։ Այդ իշխանութեան հանդէպ դաշնակցութիւնը դարձած է ընդդիմադիր կուսակցութիւն, մինչեւ որ իրականանայ իր եւ հետեւաբար ամբողջ հայ աշխատաւորութեան արդար ցանկութիւնը — միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։ — Այս վերջին երկու բառերը կարծես ելեկտրականացուցին ժողովուրդը որ երկարատեւ ծափահարութեամբ թնդացուց սրահը։

Ցեղի ունեցան մեներգներ՝ ընկերներ Պարոյր Քինտեանի կողմէ «Ալագեազ» եւ Վաչէ Յովհաննէսեանի կողմէ «Վերջին վարդ»։ Ընկ. Երուանդ Ծօնիկեան արտասանեց Ղազանի «Վերջին աղօթք»ը, խիստ բնական առոգանութեամբ եւ ճարտար շարժուձեւերով։ Հանդէսին փակը աւելցուց նաեւ Պ. Կարպիս Զրագեան իր թրթռուն ջութակովը։ Ամէնէն վերջ՝ զաւեշտ մը ներկայացուեցաւ, Դրամաթիք խումբին կողմէ։

Մինօ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը կը հաղորդէ մեզի.— Քէօթահիացի Պ. Նշան Թանթանեան, ուրիշ անունով՝ Մասլաքեան, Փարիզ Ներքին նախարարութեան դիմելով խնդրած էր իր անունի ճշտման մասին հրահանգ տալ պատկան պաշտօնատան։ Սակայն թիւրիմացութեամբ մը կասկածելի նկատուելով, ութը օրէն Ֆրանսայէն վտարուելու հրաման ստացած էր։

Ազգ. Միութեան անդամներէն Պ. Ս. Փափազեան եւ Պ. Ա. Չաքմաքեան, Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն Պ. Սարպաքի եւ Օտարականներու Վարչութեան ճիւղին պետ Պ. Կարիտյի ներկայանալով, բացատրեցին թէ թիւրիմացութեան զոհ մըն է յիշեալ հայրենակիցը։ Պաշտօնատարները խոստացան արդար կարգադրութիւն մը ընել։

Խօսակցութեանց ընթացքին, Պ. Կարիտ դիտել տուաւ թէ. «Ժամանակէ մը ի վեր Հայերու մէջ պատահած կրկնակի ոճիրները ու այլ եւ այլ արարքները կառավարական շրջանակներու ուշադրութիւնը գրաւած են, եւ ապահովութեան պաշտօնեաները կը զբաղեցնեն։ Եթէ այս արարքները շարունակուին, կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի տնօրինութիւններ ընել Հայերու մասին»։

Հայ ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ, այդ ոճիրները եւ տխուր արարքները մասնակի հանգամանք ունին, թէ հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս հանդարտաբարոյ է եւ կը յարգէ օրէնքն ու իշխանութիւնը, ուստի կը խնդրեն որ պատահական արարքները ընդհանուրին չվերագրուին։

Օտարականներու ճիւղին պետ Պ. Կարիտ խորհուրդ տուաւ խրատել հայ ժողովուրդը՝ յարգելու երկրին եւ կառավարութեան օրէնքները, եւ զգացնել թէ երբ հիւր տարր մը պէտք է ջանայ միշտ ուղիղ ընթացքի հետեւիլ, եւ կառավարութեան վստահութեան եւ համակրանքին արժանանալ, որպէսզի ամէն պարագայի մէջ օժանդակութիւններ եւ աջակցութիւններ վայելելու իրաւունք ստանան։

Վերջին պահուն Պ. Կարիտի կողմէ՝ Վարչութեան ատենապետին հաղորդուեցաւ թէ Թանթանեանի Ֆրանսա մնալուն եւ հարկ եղած ճշգրտումը կատարելուն մասին որոշում տրուած է։

Այս առթիւ Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնեց Ֆրանսական կառավարութեան բարեացակամ ու անաչառ կարգադրութեան համար։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Վերջացող շաբթու ընթացքին տեղւոյս հայ հասարակութիւնը պատեհութիւնը ունեցաւ ներկայ գտնուելու քանի մը հանդէսներու։

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի բարեկենդանի առթիւ կազմակերպած պարահանդէսը յաջող անցաւ։ Երեսուն զոյգերու կողմէ տեղի ունեցան հայկական եւ եւրոպական զուարճ Նորաձեւ պարեր։ Պարերի միջոցին կոմիտէին կողմէ աճուրդի հանուեցաւ եփուած հաւ մը։

Մալաթիոյ Վերաշինաց ընկերութեան Սէն-Շամոնի մասնաճիւղը սարքած էր գեղարուեստական հանդէս մը ի պատիւ Հայաստանէն վերադարձող պատուիրակին։

Քանի մը արտասանութիւններէ վերջ, պատուիրակ Պ. Խանդեան պարզեց Հայաստանի ներկայ վիճակը, բերքերու յարաճուն առատութիւնը, գիւղացիներու կեանքը, եւ շեշտեց հողի եւ բնակարանի պակասը։ Բայց շատ համառօտ անցաւ ամենակարեւոր հարցի մասին— թէ՝ Նոր Մալաթիան հողային կամ ջրային ի՞նչ դիրք պիտի կրնայ ունենալ, ինչո՞ւ շինութեան չեն ձեռնարկեր, որպէսզի այստեղի անգործ հայրենակիցները փոխանակ տառապելու օտար երկնքի տակ փոխադրուին Հայաստան։

Յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը «5 թիւ խելագարը»։

Իսկ Մարտ 4ին Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ թատերական ներկայացում մը, «Օթելլօ»ն։

Սէն-Շամոնի հայ հասարակութիւնը փութացած էր ներկայ ըլլալ այս հռչակաւոր դրամին, որ առաջին անգամ կը ներկայացուէր այստեղ։ Եկած էին նաեւ ֆրանսացիներ։

Շնորհիւ թափուած ջանքերուն, խաղը բաւական յաջող էր։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ՄԸ, ՆԵՐՇՆՉՈՒԱԾ ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ԵՐԿՐԷՆ.— Հայր մը, որ կ'ապրի Նափոլէոնի երկրին՝ Քորսիքայի մէջ, ռազմաշունչ նամակ մը կը ղրկէ Փարիզ իր տղուն, հրամայելով որ երթայ եւ առնէ ամուսնացած քոյրը, ազատելու համար անգութ էրկանը ձեռքէն։

— Գնա՛ եւ ըսէ։ Թող ետ տայ աղջիկս։ Միայն տար ատրճանակդ, եւ երբ ստես փորձ մը ընէ, կրակէ։ Այս է հայրական հրամանս, ապա թէ ոչ կուգամ Փարիզ, եւ վա՜յ ձեզի։ Կատակ չեմ ըներ։ Արդէն պէտք է լաւ ճանչցած ըլլաս զիս։ Բարի սիրտ մը ունիմ, բարի հայր մըն եմ, սակայն պատրաստ եմ գործելու մեծ ոճրագործ մը, պաշտպանելու համար ընտանիքիս պատիւը։

Յետոյ «Յեա Դրուեթեան» մէջ կ'աւելցնէ,

— Աւելի լաւ է մեռցնել քան մեռնիլ։

Արդ, այս ռազմաշունչ նամակով ուղեղը կրակ առած, տղան ատրճանակը կը դնէ գըրպանը եւ առջի օր կ'երթայ քրոջը տունը, Վիլէթի թաղին մէջ։ Քրոջ ամուսինը ոստիկան մըն է, բայց անգութ մարդ մը, որ շարունակ կը ծեծէ իր գեղանի կինը՝ Լէան։ Լէա ամէն անգամ որ ծեծ կ'ուտէ, կը վազէ եղբօր տունը լալու եւ ցաւը ամոքելու։ Սակայն երբեք չի խորհիր բաժնուիլ իր էրիկէն։

Ու ահա եղբայրը, հօրը պատուէրով, կը հասնի տուն, կ'առաջարկէ քրոջ որ հետեւի իրեն։ Քոյրը սկզբան նստած էր էրկանը հետ։ Երկու հիւրեր ալ կային։

Լէայի եղբայրը վէճի կը բռնուի ոստիկան-ամուսինին հետ։ Ու յանկարծ ատրճանակները կը ճարճատին։ Ոստիկանը, ծանրօրէն վիրաւորուած, կ'իյնայ գետին։ Լէա, որ տեղէն ցատկած էր միջամտելու համար, կը զարնուի ծիծէն։ Ոճրագործը անմիջապէս կը փախչի սակայն շուտով կը ձերբակալուի։ Վիրաւորները, յուսահատական վիճակի մէջ, կը փոխադրուին հիւանդանոց։

ՄԱՐԴ ՄԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՒ.— Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Չէզա գիւղին մէջ անցեալ շաբաթ կը մեռնի Տի Մօրօ անունով ծերուկ մը։ Սգակիր ընտանիքը կը պատրաստուի յուղարկաւորութեան. կը վառեն մոմերը, կը շարեն ծաղկեպսակները եւ կը կանչեն կրօնաւորները։

Յանկարծ մարդը կ'ողջնայ, գլուխը կը բարձրացնէ եւ բոլորտիքը կը նայի։ Մոմեր, մահուան ծաղկեպսակներ, վարդապետներ, խունկ եւ աղօթք։ Սաստիկ կը վախնայ ու անմիջապէս կը մեռնի, եւ այս անգամ կը թաղուի «ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք»։

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ.— Կիրակի, Նիսի մօտակայ ապարանքներէն մէկուն մէջ յանդուգն յարձակում մը կատարեցին գողերը։ Ապարանքը կը կոչուի «Ոսկի Ծովեզերք», եւ կը կախուի ծովին վրայ, Նափուլէն Քան գացող ճամբուն մէկ անկիւնը։

Ապարանքին մէջ կը բնակին անգլիացի տիկին մը եւ բարեկամ ընտանիք մը։ Իրիկուան ճաշէն յետոյ, յանկարծ ապարանքին դրան զանգակը կը հնչէ։ Սպասուհին կը վազէ բանալու համար դուռը։ Յանկարծ սարսափելի աղաղակներ կը լսուին։ Պ. Տրափէ, կը ձգէ սեղանը եւ վար կը վազէ, երբ դէմ առ դէմ կուգայ երկու անծանօթներու, որոնք ատրճանակը ուղղած կը սպառնան։ Անվախօրէն Տրափէ կը յարձակի. ատրճանակները կը գոռան։ Տրափէ կը վիրաւորուի ձախ աչքէն։ Սակայն գողերը, այլեւս վտանգուած ըլլալով, կը փախչին։ Սպասուհին, որ փորէն վիրաւորուած էր կը մեռնի։

ԿՏՐԱԾ ՄԱԶԵՐՈՎ ԱՂՋԿԱՆ ՅԱՐԳԸ.— Պերլինցի վաճառական մը հագուստեղէնի իր մեծ վաճառատան մէջ նամակով մը ծառայութեան կը կանչէ հանովրցի աղջիկ մը։ Աղջիկը կուգայ Պերլին եւ կը ներկայանայ գրասենեակ։ Վաճառականը կը մերժէ ծառայութեան ընդունիլ։ Հանելո՜ւկ։ Ծառայութեան կը կանչէ, եւ ծառայութեան չընդունիր։ Աղջիկը կը դիմէ դատարան։

Վաճառականը, դատի պահուն կը յայտարարէ թէ, աղջիկը ծառայութեան կանչած էր՝ տեսնելով լուսանկարը, պարկեշտ դէմքով եւ լրջօրէն հիւսուած մազերով, սակայն երբ անձամբ ներկայացաւ, տեսաւ որ մազերը կտրած է։ Եւ մերժեց։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ 1)

ԹՈՄՊՈԼԱ

ԴՈՒԼԻԴՈՎԱՔԻ

Ա

Այդ իրիկունը երեք հոգի …ինք — երեք հոգի գորս Արե…լեքի քաղաքական մըրիկը օտար …ափի մը վրայ նետած էր — …այլն երբեմնի ռուս հարուստ …դրականէր մը, փեթերսպուրկ…եան ճարտարագէտ մը եւ …ժամ մը առաջ Վիեննայի …երգուցիչ ու փոշոտ փողոցներէն …սալով. այժմ՝ եկած նստած …ինք փրաթէրի ծանօթ ճաշարան…ներէն մէկուն մէջ։

Ճաշարանին պարտէզը լեփ …լեցուն էր՝ դասակարգով, երե…ւոյթով ու տարիքով տարբեր …մարդիկ՝ հինգական վեցական, …նոյնիսկ տասնական հոգի միասին …նստած էին պզտիկ սեղաններու …շուրջ։ Փոքր, լոյս բեմի մը առջեւ գետեղուած նստարաններն ալ ամբողջովին գրաւուած էին, այնպէս որ ուշ ճաշողները տեղ չէին գտներ ու ստիպուած եւին՝ բազմութեան մէջ ոտքի վրայ կը մնային կամ փարքի լայն ծառուղիներու վրայ ժուռ կուգային։ Փոքրիկ խելօք մանուկներ կը քալէին իրենց ծնողքին առջեւէն։ Շուներն ալ խիստ հանդարտ վարմունքով մը իրենց տէրերուն մօտ ականջնին կախած կը քնանային։ Փայտէ վանդակորմի մը ետեւէն ամերիկեան տեսարանաւոր երկաթուղիի մը աղմուկը կը լսուէր, մինչ աւոր ձախ կողմը մութ կապոյտ գետին մը կազմող երկինքին մէջ անձայն ու յամրօրէն կը դառնար «Հսկայ Անիւը»։ Գլխու պտոյտ պատճառելիք բարձրութեան մը ելլող լուսաւորուած կառքերը, հեռուէն խաղալիքի մը տպաւորութիւն կ'ընէին։

Կը խօսակցէինք մեր սրտերուն այնքան մօտիկ օրերու վրայ։ Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ — այս էր ագարակատէրին անունը — իր կեանքի հետաքրքրաշարժ դըրուագներէն մէկ քանին պատմեց։ Այնկա կարծես թէ ազդանշան մը եղաւ։ Ամէն մէկս պատմելիք բան մը ունէինք։ Պատահաբար Վարշաւայի անունը տուի։

— Ի՞նչ, Վարշաւան կը ճանչնա՞ք. հարցուց ուրախութեամբ ճարտարագէտը։

— Հը՜, կը հարցնէք թէ Վարշաւան կը ճանչնա՞մ։ Ինչպէ՞ս չճանչնամ հոն էր որ կեանքս սկըսայ ու հոն է որ ապրած եմ երիտասարդութեանս լաւագոյն տարիները։

— Ես ալ երեք տարի պաշտօնով Վարշաւա գտնուած եմ։ Ի՜նչ հիանալի քաղաք։ Մեկնած ատենս իրաւ որ սիրտս ցաւեցաւ։ Ի՜նչ ճաշարաններ, ի՜նչ սրճարաններ, մարդ ի՜նչ երկնային հաճոյքներ կը վայելէր… Իսկ կիները, կինե՜րը, շարունակեց ճարտարագէտը զմայլանքով, առաջնակարգ, գեղեցիկ, վայելուչ։

— Ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ անգամ այնքան չեմ զուարճացած որքան Վարշաւայի մէջ։ Կը յիշէ՞ք Թոմպոլան։

— Թոմպոլան ի՞նչ է որ, հարցուց Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ, որ հարեւանցի գաղափար ունէր Վարշաւայի մասին։ Ճարտարագէտը զարմացած երեսը նայեցաւ։

— Ալեքսանդր Ֆէօտորովիչ, խնդրեմ, ձեզի պէս ուսեալ մէկը, որ ամէն տեղ գտնուած եւ ամէն բան տեսած է, ինչպէ՞ս կըլլայ որ Թոմպոլան չի գիտեր։ Ով որ Թոմպոլայի ներկայ չէ եղած, ըսել է որ բան մը չէ տեսած։

— Աղէկ, բայց ի՞նչ է որ ատիկա։

— Թոմպոլա. հրաշալի պարահանդէս մը ուր մարդ ոչ միայն Վարշաւան, այլ եւ գաւառներն ալ կը տեսնէ։ Իսկապէս հրաշալի բան։

— Լա՜ւ, լաւ, գոչեց ճարտարագէտը, բայց ամէնէն աղէկը ան է որ մարդ ուզած դիմակաւորին հետ կը խօսի, կը զուրկուէ առանց գիտնալու թէ կարուհի մըն է կամ լեհ կոմսուհի մը։ Ճիշդ այս պատճառաւ Թոմպոլայի մը մէջ մարդ կրնայ խիստ հետաքրքրաշարժ պատահարներ ունենալ։ Իմ գլխէս հատ մը անցած է… Թէեւ վախճանը ինծի շատ անհաճոյ եղաւ։ Հակառակ ատոր կ'ուզէ՞ք որ ձեզի պատմեմ։

— Հարկա՛ւ, բնականաբար, կը խնդրենք, պոռացինք երկուքս միաբերան։

— Պէտք է խոստովանիմ որ, սկսաւ պատմել ճարտարագէտը, լեհ ժողովուրդը Ռուսերու հանդէպ միշտ վերապահ ընթացք մը ունեցած է, միջին դասակարգը ոչ այնչափ, սակայն բարձր դասու ընտանիքներն անմատչելի էին։ Բացառութիւն կ'ըլլար միայն կառավար. բարձր պաշտօնատարներու եւ կայսեր. անձնապահ գունդի սպաներուն. ասանցմէ ալ միայն անոնց որոնք կրնային անթերի լեհերէն խօսիլ։ Ես շատ առանձնաշնորհեալ դիրքի մը մէջ էի, նախ, հակառակ օրթոտոքս հաւատքիս, լեհական ծագումէ ըլլալուս, յետոյ՝ շատ լաւ լեհերէն գիտնալուս ու վերջապէս՝ հօրս փեթերսպուրկի մէջ գրաւած բարձր դիրքին պատճառաւ։ Այս երեք պարագաներու բերումով, տարի մը չանցած արդէն Վարշաւայի բարձր դասու լեհ ընտանիքներուն շատերէն սիրով կ'ընդունուէի, ի մէջ այլոց նաեւ Տիկին Ի…է, որուն ամուսինը ամբողջ Լեհաստանի, Պոտոլիոյ ու Վոլհինիոյ ամենամեծ ագարակատէրն էր։ «Ոչ եւ է տիտղոս մը չունիմ, սակայն հաւատացէք որ լեհ իշխաններէն ու կոմսերէն շատերն իրենց հարստութեան կէսը պիտի տային միայն իմ անունս կրելու համար»։ Այսպէս ըսաւ ինծի անգամ մը պարոն Ի… որ սովորաբար շատ լուրջ մէկն էր։ Սակայն իմ պատմութեանս մէջ խնդիրը իր վրայ չէ, այլ իր կնոջը վրայ։

(Շար.)

քոմիթէճիական դաւադրութեանց դէմ. եւ անկէ իվեր կը կարծուէր թէ կազմակերպութիւնը հրաժարած է յեղափոխական մեթոտներէ եւ քաղաքական պրոպագանդէ։

Մակեդոնացի յեղափոխականները առայժմ հրաժարած են ապստամբական շարժումէ մը, որուն իրականացումը օրէ օր կը դժուարանայ եւ կը սպառնայ աղետալի պատերազմի մը մղել Պուլկարիան։ Ատոր փոխարէն, անոնք սկսած են «սահմանադրական» պայքար մը՝ ուղղուած մասամբ Յոյներուն, բայց գլխաւորաբար Խուկօսլաւներուն դէմ։ Սօֆիայի մէջ կազմակերպութեան կողմէ հիմնուեցաւ «Մակեդոնիա» թերթը, որ արդէն շատ տարածուած է եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ։ Այս թերթը ինքնավարութիւն կը պահանջէ Մակեդոնիոյ համար՝ Խուկօսլաւ Դաշնակցութեան մը սահմաններուն մէջ։ Այս նպատակով իր յօդուածները կը ձգտին ժողովրդականցնել «Մակեդոնացի» ազգի մը գոյութիւնը՝ անկախ Պուլկարէն, եւ որուն մէջ կը մտնեն ո՛չ միայն Մակեդոնիոյ Պուլկարները, այլ եւ միւս բոլոր տարրերը։ Այս շարժումը շատ տարածուած է Մակեդոնիոյ մէջ, ուր բնակիչներէն շատեր սկսած են իրենք զիրենք կոչել ոչ Պուլկար եւ ոչ Սերպ, այլ «Մակեդոնացի»։ Բնականաբար ասիկա պարզապէս ռազմավարութիւն մըն է եւ կը ձգտի չէզոքացնել սերպացումի հոսանքը։

Ցարձակում Սօֆիայի ոստիկանատան վրայ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոտքէն մինչեւ գլուխը զինուած չորս յեղափոխականներ յարձակում գործեցին ոստիկանութեան շէնքին վրայ եւ գրաւեցին աւելի քան մէկ միլիոն լէվա։ Մեկնելու պահուն, ռումբ մը նետեցին, որ մասամբ քանդեց ոստիկանութեան շէնքը եւ սպաննեց Սօֆիայի Ընդհանուր Ապահովութեան քաղաքական բաժնի տնօրէն Իքօնօմոֆը։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ այս ոճիրին հեղինակները, որոնք կը կարծուի թէ համայնավարներ կամ հողագործականներ են։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգ. Դաշնակցութեան Խորհուրդի 44րդ. նստաշրջանը։ Կը նախագահէ գերման արտաքին նախարար Շթրէզէման, որ գերմաներէն կը խօսի։

Ինչպէս գրեցինք, այս նստաշրջանին օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրն է գերմանեւլեհ վէճը։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ Չէմպըրլէյնի եւ Պրիանի հետ, առաջինին հետ աւելի երկար։ Պրիան գերման նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրեց Ֆրանքֆորթի մէջ կոմս Վէսթարփի արտասանած ճառին վրայ, որուն մէջ գերման պետական մարդը ըսած էր թէ Գերմանիա երբեք չէ ճանչցած Վերսայլի դաշնագիրը, ոչ ալ իր արեւմտեան սահմանները։ Պրիան դիտել տուաւ նաեւ որ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը մտատանջ է գերման դաշնիճին մէջ ազգայնականներ գտնուելուն։ Ի վերջոյ յիշեցուցուց թէ Հռենոսեան երկիրներու պարպումի խնդիր չի կրնար յարուցուիլ, մինչեւ որ զինաթափութեան հարցը չվճռուի, այսինքն մինչեւ որ Թէօնիկապէրկի ամրութիւնները չքանդուին։

Երբ Չէմպըրլէյն մեծ գործունէութեան մէջ է. կ՚ուզէ իբրեւ միջնորդ ծառայել Շթրէզէմանի եւ Զալէսքիի միջեւ, գերմանեւլեհ անհամաձայնութիւնը բարեկամաբար կարգադրելու համար։ Կը կարծուի թէ անգլիացի նախարարը նախապատրաստական աշխատանքներ ալ կը կատարէ՝ Ռուսիոյ դէմ եւրոպ●կան պետութեանց ճակատ մը ստեղծելու համար։ Չէմպըրլէյն կրնայ թէ՛ Լեհաստանի եւ թէ Գերմանիոյ վրայ ճնշում բանեցնել. առաջինը պէտք ունի Անգլիոյ նիւթական, իսկ երկրորդը՝ քաղաքական աջակցութեան։

Գերման պատուիրակութիւնը միասին բերած է երկար տեղեկագիր մը՝ Հռենոսեան հողամասերու պարպումին մասին, սակայն չի կարծուիր որ այս խնդիրը քննութեան առնուի ներկայ նստաշրջանին մէջ։

Զինուոր. կազմակերպութեան նոր օրէնքը

Երեսփոխանական ժողովը չորս օրուան վիճաբանութիւններէ վերջ 31ի դէմ 500 ձայնով վաւերացուց պատերազմի ատեն ֆրանսական ազգի զինուորական կազմակերպութեան նոր օրինագիծը։ Հակառակ քուէարկեցին միայն համայնավարները։ Ասիկա առաջինն է այն ծրագիրներէն, որոնք հետզհետէ խորհրդարանին կողմէ պիտի քննուին։ Քուէարկուած օրէնքը կը բաղկանայ յիսուն յօդուածներէ։ 15րդ յօդուածը կ՚արտօնէ կառավարութիւնը խաղաղութեան ժամանակէն իսկ ցուցակագրել այն անձերը, անասունները, առարկաները եւայլն. որոնք անհրաժեշտ պիտի ըլլան զօրաշարժի ատեն։ 25րդ յօդուածը կը ճշդէ երեսփոխաններու դիրքը պատերազմի ատեն։

Օրինագիծը ղրկուեցաւ Ծերակոյտին, որ անմիջապէս պիտի սկսի քննել զայն եւ վաւերացնելէ վերջ օրէնք պիտի դառնայ։

Խիստ միջոցներ համայնավարներուն դէմ

Յունաստանի Հաղորդակցութեան Նախարարութեան եկած գաղտնի հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ վերջերս Սելանիկի մէջ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան համայնավարները՝ բանուորները լարելով կառավարութեան դէմ։ Մակեդոնիոյ ընդհանուր կառավարիչ Պ. Գալէվրաս կ՚ըսէ թէ համայնավարները յեղաշրջական շարժում մը կը պատրաստեն։

Կառավարութիւնը լայն իրաւասութիւն տուած է Մակեդոնիոյ կառավարիչին խիստ միջոցներ ձեռք առնելու համայնավարներուն դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՖԻԱՅԻ բանտին մէջ 150 քաղաքական յանցաւորներ հացադուլ յայտարարած են՝ բողոքելու համար իրենց հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին դէմ։ Ներկայիս 2000 քաղաքական բանտարկեալներ կան Պուլկարիոյ բանտերուն մէջ։

ՃԱՓՈՆԻ Մէջ նոր երկրաշարժ մը պատահեցաւ Օզաքայի, Քօպէի եւ Քէօթօի շրջանին մէջ։ Օզաքայի մէջ սինեմա մը փլաւ եւ 80 հանդիսականներ փլատակներուն տակ թաղուելով մեռան։ Նիւթական կորուստը մեծ է։ Ցնցումներ զգացուած են նաեւ կեդր. Ասիոյ մէջ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ պոլշեւիկեան դեսպանուհի Տիկին Ալեքսանդրա Քօլոնթայ իր աւաքելութեան մէջ ձախողած ըլլալով, շուտով պիտի մեկնի յիշեալ քաղաքէն։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ Արեւելքի ջուրերը այցելող Ֆրանսական նաւատորմը Պիզէրթէն ճամբայ ելաւ դէպի յունական ջուրերը, ուսկից պիտի անցնի Սուրիա, Թուրքիա եւ Սեւ Ծով։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ *վիճաբանական ժողովը՝ 11 Փետր. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, փլաս տ՚Իթալի քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ՝ Իթալի։*

“ՅԱՐԴԳՈՂ”Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

12 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին
ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԳՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain
Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն
Կը մասնակցին՝ Շահխաթունի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, *դաշնակահար* Ալիքսանեան, պարող Իկար։
ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ֆր. եւ 3 ֆր.

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՀԱՄԱԼԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
5 Մարտ 927 — Սէն Շամօն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ “ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 Րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբին անդամները ինչպէս նաեւ Սէն Միշէլի եւ անոր յարակից թաղերը բնակող բոլոր դաշնակցականները կը հրաւիրուին Մէթրօ Օտէոնի դիմաց, Քաֆէ Րօշէ, այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Շրջ. կոմիտէի անդամները։

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի Մարտ 9, ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի 10 Մարտ երեկոյեան ժամը 8.30ին գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին, Դաշնակցութեան գրադարանը։ Միասին բերել նաեւ հին եւ նոր անդամատոմսերը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Վահրամ Կաքաւեան կը խօսի Սիւրմէլեանի «Լոյս Զուարթ» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գործ.— *Ստացանք 425 ֆրանք։*

Լապէկիւտ, Մ. Գ. — *Ստացանք 20 ֆրանք։*

Իսման, Մ. Թ.— *Ստացանք 12 ֆրանք։*

Լիոն, Տ. Տ.— *Ստացանք 10 ֆրանք։*

Լա Սէն Յ. Թ.— *Ստացանք 20 ֆրանք։*

Նէօյեի Ա. Մ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Լա Սէն, Մ. Թ.— *Ստացանք 8 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Ա. Ա.— *Ստացանք 70 ֆրանք։*

Վալֆլուաքուռ, Ս. Բ.— *Ստացանք 10 ֆրանք։ Շուտով կը ղրկենք։*

Գօնիէս, Հ. Մ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Վօ-ան-Վէլէն, Մ. Գ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել Յ. Խ.ին։*

Բուլալըվուա Բ.Լ. *Ստացանք 10 ֆրանք։*

Օպըննա, Ա. Ս.— *Ստացանք 5 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Իշխան Խ. — *Ձեր նամակը ուշ ստացանք։*

Լը Քրէօզօ, Ա. Ա.— *Ստացանք 10 ֆրանք։*

Շալիէօ, Շ. Տ. Խ.— *Ստացանք 50 ֆրանք։*

Փրովիտէնս Վ. Ա.—*Ստացանք 3 տոլար։*

Մարսէյլ, Ա. Հ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Գ. Թ.— *Ստացանք։*

Փարիզ, Խ. Խ.— *Ստացանք 22 ֆրանք։*

Գէլփօռ, Գ. Ն.— *Ստացանք 10 ֆրանք։*

Քէմպրիճ, Գ. Ն.— *Ստացանք 70 ֆրանք։*

Փարիզ, Ցորքթ. Գ.Գ.—*Ստացանք 140 ֆրանք։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Խնուսի Դումա՞ն գիւղէն Ազատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝* Abkar Assadourian*ի*, Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.)։

— *Վահան, Լուսվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Քիզիրեան որոնք Տէր-Զոր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Քիզիրեանի՝* Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente) France։ *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

— *Տիկին Վարդենի Իլնէճեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ զորգի գործարանի մը մէջ կ՚աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան,* 75, Avenue Berthelot, Lyon։

— *Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի* Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France։ *Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Ջօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զորի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝* 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine)։ *Լաւ տուազին նուէր մը պիտի տրուի։*

— Ալաշկերտի Բերդից գիւղէն Տիգրան Մխճիեան, հօր անունը Խաչօ, մօրը անունը Տիլպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի։ Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Խաթեր, Զարուն, Նունիկ, Մաքրուհի, հօրեղբայրները Մելքոն, Գասպար. պապի անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ։ Կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Ռուսաստանի Կրասնոդար քաղաքէն։

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St. Hilaire Grasse A.M.

Կ՚ուզուի ժամագործ աշկերտ մը 16-18 տարեկան դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ԿԸ ԳՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

ԿԸ ԳՆԵՆՔ, արեւմտեան, ասիական, ազամանդ, հին եւ նոր յարդի ձեռագործներ Կը փնտռենք լաւ ձեռագործ գործողներ.

Դիմել՝ «Էնթէրօ» ընկերութեան մէջ մեր նոր բացած գրասենեակը ամէն օր 10—1 եւ 3—6։

41 Rue de la Chaussée d'Antin
Tél. Trudaine: 01 41

Բ. յարկ աջ կողմ առաջին սենեակը։ Կը խօսինք հայերէն, ռուսերէն եւ օտար լեզուներ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի Վարչութեան, 208 bis, Rue Lafayette։ *Մէթրօ՝* Louis Blanc *կամ* Jaurès.

ՎԱՐՁՈՒ ՏԱՐԿԱՐԱՆ

Վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով յարկաբաժին մը որ կը բաղկանայ երկու սենեակներէ եւ խոհանոցէ մը, Route de Versailles*ի վրայ,* Billancourt։ *Դիմել՝ նախկին Մոսկուա-Կովկաս ճաշարանը,* 41 Rue de St. Cloud, Billancourt.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունահայ տարեգիրք 25, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լաութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկվար 12.50, Բարեգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Կղզին 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ժամբուն վրայ 10, Պէպէքօ 10, Հայրենի Քնար 12.50, Հայորդիները 7, Սասմայ Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչների Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակներ, Թիւ 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւայլն։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոխթի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՇԱՀԱՒՈՐ ԵՒ ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՐԾ ՄԸ 7000 ՖՐԱՆՔՈՎ

Կը ծախուի պոլսական լիւլէ գայմաքի, թուլում պանիրի եւ ճերմակ պանիրի գործիքներ, շինելու արհեստն ալ սորվեցնելու եւ ելած ապրանքը տեղաւորելու դիւրութիւններ եւս ցուցնելու պայմանաւ։ Օրական 30—40 Ֆրանք զուտ շահ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

			Ֆր
Անգլիա,	L. St.		124 00
Տոլար,	Dollar		25 39
Մարք (ոսկի) 100	Mark		600 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.		12 9[illegible]
Թրք. ոսկի	»	or	11[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié		—
Լէվա 100 հատր	Léva		18 63
Տրախմի	»	Drachme	33 [illegible]
Լիր	» »	Lire	1 2.3[illegible]
Պելճ. Ֆրանք	»	Frc. Belge	71 25
Զուից.	»	Frc. Suisse	491 50
Լէյ 100 հատր	Ley		15 20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)		95 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	30[illegible] —
»	II »	19.30 —
»	III »	1[illegible] —
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	1[illegible] —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
[illegible]	
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	» »
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Proprietaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ 1927
10 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 281
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[illegible] ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐ

Ժընեւի ժողովին առաջին արդիւնքը եղաւ Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը՝ Իտալիոյ կողմէ։

Մինչեւ այսօր Հռոմ կը դժուարանար ստորագրել 1920 Հոկտ. 28ի պայմանագիրը, որով Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հաստատէին թէ Ռումանիոյ կը պատկանի այդ ընդարձակ եւ հարուստ երկրամասը։ Այս վերապահումը ուժ կուտար խորհրդային իշխանութեան, եւ պահանջելու Պեսարապիան։ Միւս կողմէ, կը համարուէր բարեկամութեան ապացոյց մը հանդէպ Մոսկուայի, որուն հետ Իտալիա մասնաւոր դաշնագիր մը կնքեց Անգլիայէն անմիջապէս յետոյ։

Այսօր ալ, հաշուելով Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը, Իտալիոյ արտաքին նախարարը հարկ դատեր է շեշտել թէ այս որոշումը ո՛ր եւ է թշնամական հանգամանք չունի Ռուսիոյ հանդէպ։ Արհեստով դիւանագէտներուն, եւ անոնց կարգին պոլշեւիկ պոլիտիկոսներուն կը թողունք մեկնել այս յայտարարութեան իմաստը։

Այս վաւերացումը եկ կուգայ հաստատել թէ Մեծ Պատերազմէն վերջն ալ, անխախտ կը մնան գաղտնի դիւանագիտութեան աւանդութիւնները։ Եւ յետոյ, այդ քայլը նոր ապացոյց մըն է թէ, խորապէս գործակցութեան ծրագիր մը մշակուած է Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, հակառակ բոլոր հերքումներուն։ Անգլիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարարներուն դէպի Հռոմ [illegible] իբրեւ առաջին [illegible] արդիւնք ունեցաւ Իտալիոյ [illegible] միջամտութիւնը Չինաստանի մէջ։ Անկէ առաջ եւ մինչեւ այսօր, Պալքաններու մէջ նշմարուած արտասովոր գործունէութիւնը հետեւանք է, նոյնպէս, անգլեւ-իտալական ծրագիրներու։ Եւ ահա Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը, [illegible] խոշոր նշում մը համբելու։

Այս իրողութիւններէն յետոյ, աւելորդ է գուշակութիւններ փորձել անգլեւ-իտալական համաձայնութեան միւս կէտերուն մասին, որոնք պիտի պարզուին ժամանակի ընթացքին։ Ակնեւ է, միայն, պահպանողական Անգլիոյ ճիգը՝ ընդհանուր ճակատ մը ստեղծելու խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Չէմպըրլէն Ժընեւի մէջ հերքեց այս պարագան, զլտել տալով թէ Անգլիա միայն իր մասին կը մտածէ։ Բայց այդ հերքումը իսկ հաստատումն է, օրուան գործունէութեան, որ կը ձգտի «ապահովել խաղաղութիւնը»։ Արդ, կարելի չէ այդ նպատակին հասնիլ, առանց չէզոքացնելու խորհրդային իշխանութիւնը, որ անընդհատ կ՚արծարծէ կրակը, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, ամէնէն առաջ Մեծն Բրիտանիան խոցոտելու համար։

Ինչպէս Անգլիոյ համար հէքեաթ են խորհրդային իշխանութեան խաղաղասիրական հաւաստիքները, այս վերջինին համար ալ գաղտնիք չեն Անգլիոյ թաքուն ծրագիրները։ Անշուշտ այս է պատճառը որ, Ռուսիոյ մէջ երկու զօրաւոր հոսանքներ կը մաքառին իրարու դէմ, վերջ տալու համար տատանումներուն։

Օրուան լուրերուն համաձայն, այդ հոսանքներէն մէկը, [illegible], կ՚ուզէ սաստկացնել պոլշեւիկեան գործունէութիւնը Ասիոյ մէջ, իրականացնել համասիական ճակատը, ուժգնօրէն ջնջելու համար բրիտանական աշխարհակալութեան հիմքերը։ Այս աշխատանքը դրդապին դէպքերու ծնունդ տուաւ Չինաստանի մէջ, եւ ելքը անստոյգ է տակաւին։ Միւս թեւը, որուն առաջնորդն է, կ՚ըսեն, արտաքին գործավարի օգնական Լիթվինով, կը թելադրէ, ընդհակառակն, մօտենալ արեւմուտքի. քանի որ Ռուսիա, պէտք ունի օտար դրամագլուխի, ինքզինքը զօրացնելու համար։ Մէկ խօսքով, երկու կողմերն ալ բարիք չեն սպասեր միջին ճամբաներէն, երկդիմի քաշքշուքներէն, եւ կուզեն վերջնական ելք մը գտնել։

Այս նոյն խարխափումներուն մատնուած են քաղքենի պետութեանց իւրաքանչիւրը։ Եւ Ժընեւի պարբերական ժողովները ամէնէն պերճախօս արտայայտիչն են տիրող քաշքշուքին։ Երէկ՝ վերսայլով եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտով երդում կ՚ընէին. այսօր՝ Լոքարնօն է կախարդական գաւազանը, խաղաղութիւն խաղալու եւ ինքնագովութիւններ կատարելու [illegible] թէ, այդ մարզանքներուն հետ միաժամանակ, եւ անոնց [illegible] առանց վերապահութեան կը շարունակուին սպառազինութիւնները։ Այս ճամբուն վրայ, մէկը միւսէն աւելի անմեղ [illegible] առաջին քարը նետէ։ Ո՛չ խորհրդային միութիւնը, որ զինուորեալ ազգի նշանախօսքը արձակեց ու կը գործադրէ, ոչ ալ միջազգային սեղանաւորը, Ամերիկան, որ մէկ ձեռքով զինաթափութեան ժողով կը հրաւիրէ, իսկ միւսով ուժ կուտայ նոր մարտանաւերու շինութեան։

Պատերազմէն տասներեք տարի յետոյ այս բարքերը, «խաղաղասիրական» այս մարզանքները այնքան չարաշուք են, որ խելապէս մտահոգութիւն կը պատճառեն ժողովուրդներուն։ Ամէն օր աստիճան մը աւելի կը թանձրանայ մթնոլորտը, նորանոր [illegible], որոնց առջեւ կը դեղնին խաղաղութեան եւ փոխադարձ ապահովութեան համար ստորագրուած բոլոր դաշնագրերը։ Անհաւասարի նոր պարագան, — Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը։ Ուշ-կանուխ Իտալիան ալ պիտի ստորագրէր այս թուղթը, սակայն եօթը տարի ձգձգելով, [illegible] սակարկելու եւ նոր իրաւունք մը արժեցնելու։ Եւ այսօր իսկ Մոսկուայէն հեռագիր մը կ՚իմացնէ թէ՝ Իտալիոյ ընթացքը [illegible] բարեկամական կը նկատեն Մոսկուայի մէջ, եւ հետեւանք՝ անգլեւ-իտալական դաշնագրի մը, որուն համաձայն Լոնտոն իրաւունք տուած է Հռոմի, ազատօրէն գործել Ալպանիոյ եւ Անատոլուի մէջ։

Այս պայմաններուն մէջ, բարի քրիստոնեաները միայն կրնան հաւատալ խաղաղութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՑԵՑԵՐ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (5 Մարտ), Պոլսոյ «Ազդարար»ը, որ աւելի կանուխ ստացած է եւրոպայի [illegible] խորհուրդին հրաժարագիրը, գիտել կուտայ.

— «Մէկէ աւելի առիթներով, մենք շեշտած ենք [illegible] թերու հոգեբանութիւնը, որով լեցուած են Փարիզի [illegible], եւ կը մերժեն իրենց շուքէն դուրս որ եւ է հեղինակութիւն ճանչնալ։ Վարիչն ալ իրենք են, «ազգ»ն ալ իրենք։ Ժողովուրդը կրնայ շատ ըլլալ թիւով, մինչեւ 20.000, բայց իրաւունք ունի միայն աղօթելու եւ մոմ վառելու, եւ ոչ թէ կարծիք յայտնելու. այդ իրաւունքը մենաշնորհն է իրենց՝ «տեղացի»ներուն, գիրք ու տիտղոս ունեցողներուն։ Ամիրանե՛ր, ըսէք թերեւս. բայց ո՛չ, այդ որակումին անգամ արժանի չեն։ Հին ամիրաները, իրենց յաւակնութիւններու կարգին, ունէին նաեւ վեհանձնութեան, [illegible] շարժուձեւեր. մինչդեռ Փարիզի [illegible] ազաններուն մօտ այդ բանն իսկ կը պակսի։ Անոնք ո՛չ միայն չեն բաւականանար զբաղիլ հայ գաղթականներով, այլ եւ պատ կը քաշեն բոլոր անոնց առջեւ, որ կը փորձեն բաներ մը ընել, գոնէ չթողուլ որ նորահաս սերունդը այլասերի օտար ափերու վրայ։

«Ազգային ցեցե՛ր. — ահա ամէնէն ճիշդ որակումը։ Մինչեւ երէկ խաղաղ նստած էին իրենց բոյնին մէջ, առանց որ եւ է մէկէ խանգարուելու, բայց անմիջապէս որ վերակազմութեան փորձ եղաւ, մէջտեղ ելան ու սկսան խածնել, այսինքն կրծել։

«Թող ցնծան ուրեմն ազգային ցեցերը, եւ «յաղթանակ»ին ի պատիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցանեն Ժան Կուժօնի «իրենց» եկեղեցիին մէջ, պատարագիչն ալ կարգելով «իրենց» հովիւը։ Իսկ տիրացուները թող միաբերան «ուրախ լեր Ս. եկեղեցի» գոչեն, քանզի «[illegible]» մղձաւանջը, ժողովրդական մարմինը որ պիտի գար դեղ ու դարման փնտռելու այլասերումի ցաւին համար։»

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

Հին Խրիմի կողմերը, Սուրայի եւ Շէյխ Մամա երկու հայաբնակ գիւղերուն բնակչութեան թիւն է 1200։ Ասկէ զատ խոշոր թիւ մը կ՚ապրի Թէոդոսիայի մէջ։ Ցետոյ Հայերը ցրուած են շրջանին բազմաթիւ գիւղերուն մէջ (Կրինեւկա, Ինգոյ եւայլն)։ Այս շրջանին մէջ կայ երկու հայկ. դպրոց, Սուբաշի ու Դոմաշի, որոնց աշակերտներուն թիւն է 130։ Սուբաշին, որ հայ հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսքիի գիւղն է, ունի յատկապէս կառուցուած դպրոցական գեղեցիկ շէնքեր։ Դոմաշ Էլիի հայ գիւղացիները այս տարի շինած են նոր դպրոց մը։

ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԹՐՔԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐ

Պոլսոյ ընդհ. դատախազը հետապնդման հրաման տուած է հեղինակի մը դէմ, որ հրատարակութեան տուած էր «Ցոյլ չմնալու համար» անունով գիրք մը։ Նման գիրքեր հրապարակաւ կը ծախուին Պոլսոյ փողոցներուն մէջ։

ՍԷՆ ԴԵՏԸ սկսած է բարձրանալ վերջին օրերս։ Կը վախցուի որ Մարտ ամսուան ընթացքին ողողումներ պատահին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա եւ Ռումանիա

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին իտալական պատուիրակ Շիալոյա միջազգային մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը որոշած է վաւերացնել 1920 Հոկտ. 20 թուականը կրող դաշնագիրը, որով Պեսարապիան կը կցուի Ռումանիոյ։ Մինչեւ հիմա միայն Ֆրանսա եւ Անգլիա վաւերացուցած էին այս դաշնագիրը։

Շիալոյա բացատրեց թէ իտալական կառավարութիւնը այս որոշումը տուաւ անոր համար, որ այլեւս դժուար պիտի ըլլար յետաձգել վաւերացումը միջազգային դաշնագրի մը, որ արժէք կը ներկայացնէ ու եթէ մինչեւ հիմա սպասեց որոշում մը տալու համար, պատճառն այն էր որ կառավարութիւնը կը փափաքէր որ Ռումանիա եւ Ռուսիա ուղղակի համաձայնութեան մը յանգին։

Իտալական կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը զգայ դիտել տալ որ այս որոշումը ո.եւ է թշնամութիւն չենթադրեր Ռուսիոյ դէմ։ Իտալիա պարզապէս կը վաւերացնէ յանձնառութիւն մը, որմէ խուսափելու մտադրութիւն ցոյց չէ տուած բնաւ։

Յիշենք որ անցեալ 1926 Սեպտեմբեր 16ին Հռոմի մէջ իտալեւ-ռումէն դաշնագիր մը կնքուեցաւ, որուն մէջ բան չկար բսուած Պեսարապիոյ խնդրին մասին։ Սակայն Մուսոլինիի եւ Ավէրէսքուի միջեւ փոխանակուած նամակներ նախատեսել կուտային թէ վաւերացումը չպիտի ուշանայ։

Այս ձեւով Իտալիա կարեւոր աջակից կը կ՚ունենայ Պալքաններուն մէջ։

Անգլիոյ Արտաքին Նախարար սըր Չէմպըրլէյն յայտնեց թէ «անցեալ ձմեռ երբ Ռիվիէրայի մէջ Մուսոլինիի հետ տեսակցեցայ, խօսք դարձաւ նաեւ Պեսարապիան Ռումանիոյ կցող դաշնագրին վաւերացման մասին։ Մուսոլինի այն ատեն պատասխանեց թէ [illegible] թիւնը ստորագրած էր այդ համաձայնութիւնը, անպայման պիտի վաւերացուի»։

Իտալիոյ վաւերացումով, խնդրոյ առարկայ դաշնագիրը վերջնական հանգամանք կը ստանայ. կը մնայ միայն Ճափոնի վաւերացումը, որ կը կարծուի թէ չպիտի ուշանայ։

Ժընեւի միջազգային շրջանակներուն մէջ քաղաքական այս դէպքը կը նկատուի առաջին քայլը, զոր Անգլիա կ՚առնէ Ռուսիոյ դէմ։

Ֆրանսա եւ Իտալիա

Իտալական մամուլը կը գրադի Ֆրանսայի զինուորական կազմակերպութեան նոր օրէնքով։ «Քօրիէրէ տէլլա Սէրա» կը կարծէր թէ օրինագիծը բացարձակ նորութիւն մըն է տեսական, գիտական եւ քաղաքական գետնի վրայ։ Յետոյ յիշելով որ ֆրանսական սահմանները ամրացնելու սահմանուած 7 միլիառ ֆրանքէն մաս մը պիտի յատկացուի Ալպեան սահմանի իտալական մասը ամրացնելու, «Քօրիէրէ տէլլա Սէրա» կը զարմանայ ու կ՚աւելցնէ.

«Պէտք է յիշել, որ մինչեւ հիմա Փարիզի մէջ միայն Գերմանը իրական թշնամի մը կը նկատուէր։ Այս սկզբունքը յայտնապէս կը սկսի սխալ թուիլ կամ հիննալ Սէնի ափերուն վրայ։

«Ամէն երկիր իրաւունք ունի իր ապահովութիւնը երաշխաւորել ուզածին պէս։ Եւ սակայն ալպեան ամրութիւններէն աւելի ամուր ապահովութիւն մը պիտի ըլլար Ֆրանսայի համար անկեղծօրէն բարեկամական քաղաքականութիւն մը հանդէպ Իտալիոյ։ Ալպեան ամրութիւնները ռազմագիտական յեղաշրջումներու կրնան ենթարկուիլ. մինչդեռ, երբ բարեկամութիւնը անկեղծ է ու փոխադարձ, ոչ անակնկալ կը ճանչնայ, ո՛չ ալ խզումէ կամ պաշարումէ կը վախնայ»։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Կը կարծուէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ներկայ նստաշրջանը հետաքրքիր չպիտի ըլլայ, տրուած ըլլալով օրակարգի նիւթերը։ Պեսարապիոյ մասին իտալական որոշումը եւ Չէմպըրլէյնի ճառը Ռուսիոյ մասին շատ հետաքրքիր մթնոլորտ մը ստեղծեցին։

Պատասխանելով հարցումի մը, անգլիացի նախարարը յայտարարեց թէ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները շատ դէշ են։ Անգլ. կառավարութիւնը աւելի քան երկու տարիէ ի վեր խաղաղասէր քաղաքականութեան կը հետեւի հանդէպ Խորհրդային Միութեան։ Դաշնագիրներու տակ ստորագրելը բաւական չէ պատերազմի վախերը փարատելու։ Անգլիա յարատեւօրէն կը ձգտի իրական խաղաղութեան։ Առաջին քայլը եղաւ Լոքառնօն, երկրորդը՝ Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Մենք երբեք չենք ուզած անգլ. շահերը առաջ քշել ուրիշ երկիրներու մէջ խառնակութիւններ ստեղծելով. մենք երբեք ո եւ է երկիր ուրիշի մը դէմ չենք զրգռած. այլ միայն խաղաղասէր քաղաքականութիւն մշակած ենք բոլոր երկիրներու հետ։

Պատասխանելով այն զրոյցներուն թէ Անգլիա կ՚աշխատի եւրոպական երկիրներու խմբակցութիւն մը կազմել՝ պաշարման գիծ մը հաստատելու համար Խորհրդային Միութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՇԻՇԱՄՈԼՆԵՐԸ

«Իգտամ»ի Թղթակիցը կը գրէ Քասթէմունիէն. «Բարձրաբերձ անտառներու եւ լեռներու մէջ ճամբորդելէ յետոյ, հասանք Իլկազ աւանին քով գտնուող Հիսար գիւղը, ուր գիշերեցինք։ Լքուած աւան մըն է Իլկազը, եւ բնակչութիւնը կը ներկայացնէ ողբալի վիճակ մը։ Ցողին եւ մասնաւորաբար հաշիշը տարածուած է գիւղացիներուն մէջ։ Շարունակ կը թունաւորուին, եւ այս գինովութեան պատճառով յաճախ հրացաններ կը պարպեն եւ զանազան դէպքեր կը պատահին։ Նոյնիսկ, քանի մը անգամ զէնք արձակած են գայմագամին տան վրայ եւ քարկոծած են»։

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ.— Կիրակի օր կազմակերպուած էր հեծելանիւի մրցում մը Փարիզէն Նիս։ Մրցորդներէն երիտասարդ մը, Կի, որ յառաջացած մարզիկ մըն էր, մրցման ժամուն, կրասի մօտիկ փոսի մը վրայէն ոստումի մը պահուն, կը կոտրէ անիւը եւ գետին կը գլորի։ Առաջին առթիւ ոչինչ կը զգայ մրցորդը, եւ կ՚աճապարէ նորոգել անիւը, շարունակելու համար մրցումը։ «Միայն փորս քիչ մը կը ցաւի», կ՚ըսէր ընկերացողներուն։ Սակայն քիչ մը վերջ կը զգայ որ չպիտի կրնայ շարունակել ճամբան։ Հիւան[illegible] կը մեռնի։

ՊՉՐՈՒՀԻՆ.— Ալպէրթին Ժաքար 35 տարեկան փորձառու պչրուհի մըն է։ Չափազանց դիւրին կը փոխէր էրիկը, շապիկի պէս, ե՛ւ արագ, ե՛ւ [illegible]։ Զգեց էրիկը, գտաւ բարեկամ մը։ Ձանձրացաւ, ուրիշ մը առաւ։ Քիթը կը հոտի, բսաւ եւ ուրիշի մը աչք ըրաւ։ Շատ սիրեցինք իրար, ուրի՛շ մը։ Դրամ չունիս, ուրի՛շ մը։ Վերջապէս եօթներորդ էրիկն էր Փասքալ Սիրօ, 30 տարեկան, բանւոր մը, խելօք, ժուժկալ եւ կամքի տէր։ Քիչ մըն ալ նախանձոտ էր։ Քանի մը անգամ ալ բանւորէն զատուեցաւ. թէեւ շուտով նորէն կը վերադառնար։

Երեկոյ մը, Սալոմին քաղաքին մէկ սրճարանը նստած էին, վէճ մը ծագեցաւ իրենց միջեւ։ Սիրօի ապտակ մըն ալ զարկաւ։ Ե՛հ, ալ չկրցաւ տանիլ։ Տուն գացին, դժոխքի պէս փոթաւ ամուլ մը։ Այն ատեն, Սիրօ երկարեց ձեռքերը, ոլորեց կնոջ վիզը եւ խեղդեց։

Դուռը գոցեց եւ տունէն հեռացաւ։ Առտուն, իբր բանւոր ընկերները գտան ջրանցքին եզերքը, տող մը գիր.

— Ե՛ս եմ մարդասպանը։

Սակայն կորսուած էր ինք, հաւանաբար ջուրը նետուած էր եւ խեղդուած նաեւ ինքզինքը։

ԽՆՆՋԻ ՄԸ ՋԱՐԴԸ.— Վարշաւայի բանւորական թաղին՝ Սոլէքի մէջ, բանւոր մը, Մասլանէի, կէս գիշերին կ՚ելլէ եւ ատրճանակի հարուածներով մէկիկ մէկիկ կը սպաննէ կինը, զոքանչը, երկու քենիները եւ աներորդին։ Յետոյ՝ ինքզինք։ Նամակով մը կը յայտնէ որ, կեանքի դառնութիւններէն զզուած, ուզած է վերջացնել տառապանքները ի՛ր եւ ընտանիքին։

Հաւանական է որ խենդութեան նոպայ մը ունեցաւ խեղճ բանւորը այս ահռելի ջարդին սկսելու համար։

ԶՕՐ. ՎՐԱՆԿԷԼԻ եղբայրը Զօր. Նիքոլա Վրանկէլ անձնասպան եղաւ Հռոմ իշխան Վոլքոնսքիի բնակարանին մէջ, ջղագարութեան նոպայի մը հետեւանքով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

3. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ներկայ Հայաստանի երկաթեձանի, կրկնակախ, հիւ կամակատար վիճակը իր կնիքը դրած է հայ ժողովուրդի կեանքի բոլո՛ր կողմերու եւ ամենէն առաջ՝ անոր տնտեսական կեանքին վրայ։

Արդէն ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ տնտեսական կեանքը ոչ միայն կանգ առած, այլեւ յետադիմած է եւ այն՝ գրեթէ մէկ դար։ Եթէ տնտեսութիւնը ընդհանրապէս խորհրդային երկիրներու ամենավտանգաւոր խոցելի աքիլլէսեան գարշապարն է, ապա Հայաստանի ամբողջ մարմինն է խոցելի, ոտքով-գլխով։ Հայաստանի տնտեսութիւնը, կարելի է ըսել, կաթուածահար եղած է։

Ու ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ։ Որեւէ երկիր տնտեսական առողջ կեանքով ապրելու համար, անսայթաք առաջ երթալու համար պէտք է ունենայ անհրաժեշտ նախապայմաններ։ Անոր դիրքը, տեղագրութիւնը, ծաւալը, իրաւակարգը պէտք է նպաստաւոր հող, տուեալներ ունենան։ Խլեցէք այդ ազդակներէն որեւէ մէկը՝ եւ տուեալ երկիրը կը սկսի տնտեսապէս յետադիմել, կաղալ ու դէպի անխուսափելի անկում երթալ։ Բոլոր ժողովուրդներու հին ու նոր պատմութիւնը ա՛յդ կ'ապացուցանէ։

Արդ՝ Հայաստանն ունի՞ անհրաժեշտ նախապայմաններ տնտեսական զարգացման, տնտեսապէս անսայթաք առաջդիմելու համար։ Կամ այդ նախապայ- արդեօք առանց ատոնց յիշած ազդակներով կրնա՞յ հետզհետէ յաղթել դժուարութիւններուն ու մտնել բնական կեանքի մէջ։

Խորհրդային Հայաստանի ամբողջ դժբախտութիւնը այն է որ, զրկուած է առողջ տնտեսական կեանքի բոլոր նախապայմաններէն։ Ան մարմին մըն է, որ չունի եւ ոչ մէկ առողջ տեղ, վիրապատ է ու խոցոտուած ամէն կողմերէ եւ այն՝ խորապէս։

Այդ տեսակէտէն իսկ Հայաստանը պետութեան զարմանալի ու նորագիւտ նմոյշ մը կը ներկայացնէ։

36,000 (կլոր թիւով) քառ. քիլոմեթր լեռներէ, կածաններէ, քարայ-քրայէ բաղկացած ճշմարիտ լեռնաշխարհ մը, երեք քառորդ միլիոնը չանցնող ազգաբնակչութեամբ (համաձայն նոր մարդահամարի) դրուած կէս երկոտասանեակէ աւելի պետութիւններու մէջտեղ. ահա՛ ներկայ Հայաստանը։ Աշխարհագրական դիրքը բոլորովին աննպաստ է ու անտանելի։ Բոլոր ռազմական, առեւտրական ու մշակոյթի ճամբաները փակուած են։ Հայաստանը դուրս է շպրտուած այդ ճամբաներէն եւ, կարելի է ըսել, կը վարէ միջնադարեան ճգնաւորի կեանք։ Բաւական չէ, որ ելք չունի դէպի ծով, ան կտրուած է նաեւ վաճառաշահ կեդրոններէ, անմիջական կապ չունի եւ ոչ մէկ շահաստան քաղաքի հետ։ Այդ ամբողջը դեռ կիսով չափ դարմանելի կ'ըլլար, եթէ Հայաստանն յարաբերութիւն ունենար Պարսկաստանի հետ։ Բայց այդ ալ խանգարուած է կամօքն ամենազօր Քէմալի, որ կը հովանաւորէ Նախիջեւանի «հանրապետութիւնը»։ Իր միւս հարեւան Ցաճկաստանի հետ Հայաստանը գրեթէ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունի։

Ասոնք՝ բարգաւաճման արտաքին, հայ կոմունիստներու «կամքէն անկախ» խոչընդոտներն են։

Իսկ ներքին կացութիւնը եւ իրաւակարգը, ո՛րքան նպաստաւոր են անոր տնտեսութիւնը բարձրացնելու, ժողովուրդի համար բարեկեցիկ վիճակ ստեղծելու։ Այդ կողմէն պատկերը բոլորովին ողբալի է։ Արտաքին թշնամիին, խորհրդային, վրացական ու քեմալական դիւանագիտութեան կիսատ թողածը իրենք, հայ պոլշեւիկները կը քանդեն, տակն ու վրայ կ'ընեն։ «Պատմական մատերիալիզմէ», միջավայրի, բնութեան, ընկերային խաւերու ազդեցութեան տեսութենէն ճառողները գործնականին մէջ ցոյց տուին եւ այժմ ալ տակաւին կը շարունակեն ապացուցանել որ բոլորովին խեղճ են։

Հայաստանը գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր է, որ Ռուսաստանէն շատ ու շատ բաներով կը տարբերի նոյնիսկ այդ կողմէն։ Այն ինչ որ վերջինին համար իմաստ ունի, նպատակայարմար է՝ առաջինի համար կրնայ վնասակար, կործանարար ըլլալ։ Լէնինն այդ բանը շատ լաւ կը հասկնար։ Եւ հակառակ անոր յորդորներուն Լէնինի հռչակաւոր «Նամակը Անդրկովկասեան ընկերներու»՝ Ռուսաստանի կոմունիստական կուսակցութեան ծրագիրը յարմարցնել տեղական պայմաններուն, կատարել որոշ շեղումներ համաձայն տեղի, ժամանակի եւ իրենք զիրենք հետեւողական մարքսիստներ, ուղղափառ լենինիստներ ձեւացնելու համար՝ Լէնինէն ալ առաջ անցան ու տարուելով «ձախութեան երեխայական հիւանդութեամբ» (իրենց ուսուցչի որակումն է) Հայաստանը հասցուցին կործանման դուռը։ Անոնք մոռցան, աւելի ճիշդ՝ մոռացութեան տուին թէ Ռուսաստանը եւ Հայաստանը տարբեր աշխարհագրական, կլիմայական գօտիներու տակ են, թէ այդ երկիրներու տեղագրական պայմանները ուրիշ են, եւ Ռուսաստանի կոմունիստական ծրագիրը տառապէս գործադրեցին հայկական միջավայրին մէջ։

Լէնինիսմի առաջին փորձը, որ հայ կոմմունիստները կատարեցին Հայաստանի մէջ, որ հարուածեց գիւղացիութիւնը, ուրեմն եւ ամբողջ երկրի տնտեսութիւնը, եւ այժմ ալ կը շարունակէ եւս հարուածել՝ հողաբաժանութիւնն է։ Եւ դժուար թէ այդ՝ հայ-կոմունիստական տեսակի հողաբաժանութիւնը Հայաստանի մէջ երբ եւ իցէ վերջ ու վախճան ստանայ, այնքան խճողուած է, այնքան անոր շուրջ արհեստական դժուարութիւններ են ստեղծուած։

Այդ մասին՝ յաջորդով։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԼԷՆԻՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՂ.— Հիւս. կովկասի կուսակցական ճիտաղոտութենէն պարզուած է, որ ճամայնավարները ամէնէն շատ կը կարդան Զինովիեւի գրուածքները, յետոյ՝ Պուխարինի, երրորդ Գոկտանովի եւ միայն չորրորդ՝ Լէնինի։ Այս պարագան մեծ յուզում առաջ բերած է վերին խաւերու մէջ, որոնք կը պահանջեն, որ Լէնինը ամէնէն շատ կարդացուի։ Սթալինի գրուածքները գրեթէ ընթերցող չունին, 170 գործօն ճամայնավարներէն միայն 3 հոգի կարդացեր են անոր դիկտատորին գրուածքները։

ԱՆԶԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՈՒԿՐԱՅՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ահա երկու տարի է, մինչ ռուս արտասահմանեան մամուլը կը խօսի Ուկրանայի մէջ խմորուող անջատողական ձգտումներուն մասին։ Տասը օր առաջ նախկին ներքին նախարար Ա. Շուլկինը խօսելով «Մաթէն»ի խմբագրին հետ, կը յայտարարէր թէ յառաջիկային Մայիս 10ին Ուկրայնան ինքզինքը անկախ պիտի յայտարարէ եւ առանց մէկ կաթիլ արիւն թափելու պիտի անջատուի Մոսկուայէն ու հիմնէ իր ազատ, նախ խորհրդային, իսկ յետոյ եւ ազգային պետականութիւնը։ Նոյն Ա. Շուլգինը «Փրոմէթէ»ի 4րդ թիւին մէջ, կ'անդրադառնայ այդ հարցին, սակայն այս անգամ աւելի զգուշութեամբ։ «Պատրա՞ստ թէ խաղաղութիւն» խորագրին տակ, կը ջանայ ապացուցանել թէ մօտ ամիսներու ընթացքին Ուկրայնան պիտի բաժնուի Խորհրդային Միութենէն։ Մարտ 2ին Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ուկրայնայի մէջ կը ծաւալի ուժեղ անջատական շարժում մը, որուն գլուխ կանգնած է Ուկրայինական կոմ. կուսակցութեան քարտուղար Բէկրդէնկօն։

Թէեւ այս բոլոր լուրերը չինծու են եւ կը տարածուին պետութեան մը կողմէ, որ կ'ուզէ այդ հարուստ երկրամասը անջատել երկրամասը անջատել Ռուսիայէն։ Այդ պարագային, Մոսկուային կը մնար հերքել զանոնք։ Կրնար ըսել, թէ այդ բոլորը Փարիզի մէջ «քաղցած թափառող տարագիրներուն ցնորական երազներն են միայն, որոնք սոված հաւու նման քունին մէջ կուտ կ'երազեն»։ Սակայն հերքումը չկայ մինչեւ այսօր։

Եթէ ընդունինք հակառակը, այսինքն թէ լուրը մօտ է իրականութեան, ան ատեն Մոսկուան չպիտի վարանէր Զուբարէնկոն ու Բէկրդէնկօները գնդակահարել կամ առնուազն մեկուսացնել։ Ինչ Ռուսաստան ալ որ ըլլայ, չի կրնար կամովին հրաժարիլ դէպի Սեւ Ծովի ափերը գացող այս ամենահարուստ նահանգներէն։ Կորսնցնելով Ուկրայնան, Ռուսիան շարունակաբար պիտի կորսնցնէ Կովկասը, Թուրքիստանը, գուցէ եւ Սիպիրիան։

Բոլշեւիկներուն համար մահացու կրնայ ըլլալ Ուկրայնայի կորուստը։ Նախ որ հացառատ երկիր մըն է, երկրորդ կոմունիստները հոն եկան նէփէն (նոր տնտես. քաղ.) յետոյ եւ այդ պատճառաւ Ուկրայինան բաւական հարուստ է, որ կը սպառէ պետական մենաշնորհի առեւտուրը եւ իր առասպելական սուղ ապրանքները եւ երրորդ՝ առանց Ուկրայնայի, Ռուսիան կը դառնայ սահական աղքատ երկիր մը, կտրուած արեւմուտքէն։

Սակայն կասկած չկայ, որ խմորումը տեղի կ'ունենայ։ Թէեւ գրամ արամաղրող ալ կայ։ Խնդիր չէ թէ Մայիս 10ի՞ն կ'ըլլայ, թէ աւելի ուշ։ Ուկրայնան իբրեւ ամենամօտ Մոսկուային, աւելի տեղեակ է Խորհրդային Միութեան ներքին կացութեան։ Անկասկած կրնայ առաջինը բաժնուիլ Խորհ. Միութենէն։ Սակայն յաջողելու համար Ուկրայնան պիտի ընտրէ այն վայրկեանը երբ Մոսկուան ի վիճակի չըլլայ զէնքով խեղդելու անջատողական խնդիրը։ Այլապէս կրնան չարաչար տուժել ու պատժուիլ։

Տեսնենք... Մայիս 10ը այնքան ալ հեռու չէ։

ԱՐԱ ԱՐՇՈՒԻԿ

ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԱՅՐՈՒԱԾ.— Գրուսայի մէջ, գիշեր ատեն, հրդեհ կը ծագի մրխթար Սեւլէյմանի ադայի յարկանացէն։ Տան բնակիչները քնացած ըլլալով, բոցերը կը շրջապատեն անոնց անկողինները եւ ողջ ողջ կ'այրին հինգ հոգի։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԴԵՐՄԻՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ»

(Մ. ՄԷԹԷՐԼԻՆԿ)

Դերմիտները մրջիւնի նմանող պզտիկ միջատներ են, որոնք տաք երկիրներու մէջ կ'ապրին եւ ճերմակ մրջիւն անունով ծանօթ են. շատ վնասակար կենդանիներ են եւ կը փճացնեն ուտեստեղէնները զգեստեղէնները, փայտերը եւն։ Քանի մը ամսուան ընթացքին մէջ կրնան տուներու տախտակը ամբողջապէս փճացնել, այնպէս որ օրին մէկը ականատես կ'ըլլանք փայտաշէն հսկայ շէնքի մը փլուզումին, փոշիի ամպերուն մէջէն, առանց կարենալ նախատեսելու մօտալուտ վտանգը։

Դերմիտները իրենց բնակարանը կը շինեն ծառերու պարապ կոճղերուն, արմատներուն եւ հողին մէջ։ Այդ բնակարանը ժայռի պէս կարծր ու անքակտելի է։

Մեղուներուն եւ մրջիւններուն նման, գերմիտներն ալ ունին ընկերային ու հաւաքական կեանք մը, որ բազմաթիւ հետաքրքրական կողմեր կը ներկայացնէ։ Մէթէրլինկ, գերմիտներու մասին մինչեւ այսօր հրատարակուած բոլոր երկասիրութիւնները ուսումնասիրած ըլլալով հանդերձ, չէ կրցած որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ եւ թափանցել անոնց կեանքին ու գործունէութեան գաղտնիքներուն։

Երբ աչքէ անցընենք գերմիտներու բնակարանը, նախ եւ առաջ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ հոն տիրող սքանչելի համագործակցութիւնն ու աշխատանքի բաժանումը, որ ստեղծած է բոլորովին տարբեր տիպարներ, ինչ- արուներ եւ թագուհի մը, որոնք իրենց մեծութեամբ, արտաքին երեւոյթով եւ կատարած աշխատանքներով կը զանազանուին իրարմէ։ Թագուհին միւսներէն աւելի խոշոր է եւ ունի ձգտուած որովայն մը, որ մարմնի միւս մասերէն 50—60 անգամ աւելի մեծ է ան չի կրնար ինքզինքը անուցանել, եւ օրուան մը մէջ մօտաւորապէս 30,000 հաւկիթ կ'ածէ։ Երբ թագուհին պէտք եղած արգասաւորութիւնը ցոյց չտայ, միւս գերմիտները կը դադրին այլեւս անոր սնունդ հայթայթելէ։ Սնունդի չգոյութեան հետեւանքով, թագուհին կը մահանայ եւ կեր կ'ըլլայ միւսներուն։ Անմիջապէս անոր տեղ ուրիշ մը կը դրուի, սակայն ո՞վ է այդ ուրիշը,— խնդիր մը, որ անլուծելի կը մնայ։

Գերմիտները իրենց հասարակաց բնակարանը կը շինեն անծանօթ մեթոտներով եւ անոր կուտան յարատեւ հովահարութիւն եւ խոնաւութիւն մը։ Անոնց կիրարկած պաշտօններուն բաշխման մէջ գոյութիւն ունի անծանօթ ու անտեսանելի ուժ մը՝ զոր կարելի չէ ըմբռնել։

Առանց կարենալու մեկնութիւն մը տալ այդ երեւոյթին, պէտք է ընդունիլ թէ այդ հրաշալի կազմակերպութեան մէջ գոյութիւն ունի իմացականութեան անհերքելի յայտնութիւն մը — Այս առթիւ, Մէթէրլինկ անդրադառնալով կենդանիներու իմացականութեան վրայ, դիտել կուտայ թէ շատեր հարեւանցի բնազդ բառով կ'որակեն կենդանիներուն կատարած զարմանահրաշ գործերը։ Մինչդեռ մարդոց համանման արարքները, հակառակ երբեմն անոնց արտառոց հանգամանքին, իմացականութիւն կ'անուանեն։ Մէթէրլինկ այս տարորոշումները քմածին կը նկատէ եւ բազմաթիւ պարագաներու համար՝ ենթադրական։

Թէեւ ոմանք առարկեն թէ բնազդը կը բնորոշուի գործերու մեքենական կրկնութեամբ, առանց հասնելու որոշ նպատակի մը, սակայն պարագան նոյնը չէ գերմիտներու համար, որոնց մէջ գոյութիւն ունի կատարեալ կազմակերպութիւն մը, զինուորներ՝ որոնք պահակ կը սպասեն բնակարանին մուտքին առջեւ, գործաւորներ՝ որոնք օրն ի բուն կ'աշխատին եւ կրաձայլով կը ծեփեն բնակարանին բացուածքը, եւն։ Ինչպէս կը տեսնուի, հոն մեքենական կրկնութենէն բոլորովին տարբեր բան մը կայ, քանի որ գործողութիւնը միշտ միեւնոյն եղանակով տեղի չունենար, այլ պարագաներուն եւ պայմաններուն կը պատշաճի։

Մէթէրլինկ իր տեսութիւնը կ'աւարտէ հետեւեալ եզրակացութեամբ.

Գերմիտներու քաղաքակրթութիւնը, որ շատ աւելի հին է քան մարդկային քաղաքակրթութիւնը, հետաքրքրական ու իմաստալից բազմաթիւ երեւոյթներ կը պարզէ, եւ լաւագոյն կերպով կը պատշաճի գոյութեան պայմաններու դժուարութեանց հետ, քան մարդկային քաղաքակրթութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երիտասարդ Կոմունիստներու պաշտօնաթերթ «Քոմսոմոլսկայա Փրավտա»ն (22 Փետրուար, դառնօրէն կը գանգատի խորհրդային երկիրներու մէջ օրէ օր ուժեղացող հակահրէական տրամադրութիւններու մասին, մասնաւորապէս, բանւորներու, կոմսոմոլներու եւ անկուսակցական երիտասարդութեան մէջ։ Գիւղէն Մոսկուա եկած եւ բանւորական թաղերու մէջ ապրած ու խանութներու առջեւ ժամերով կարգի կեցած մէկը, հետեւեալ ձեւով կը խօսի հակահրէական տրամադրութիւններու մասին.—

«Երբ գիւղը կ'ապրէի, բնաւ չէի գիտեր թէ ի՛նչ ըսել է ազգային ատելութիւն, եւ միայն հոս, Մոսկուայի մէջ համոզուեցայ, թէ շատեր ինչքա՛ն բուռն թափով կ'ատեն հրեաները»։ Ամէն տեղ կ'ըսեն, թէ Հրեաներու վիճակը խորհրդային իշխանութեան տակ շատ լաւ է, անհամեմատ աւելի լաւ, քան ուրիշներունը, եւ ատոր պատճառը այն է, որ «իշխանութիւնը հրէական է, ուստի եւ Հրեաները լաւ կ'ապրին։ Անոր համար կ'ատենք Հրեաները, որ խորհրդային իշխանութիւնը մեծ արտօնութիւններ տուած է անոնց»։

Ուրիշ մը, Թերթին Քանաւին քաղաքի թղթակիցը, կը գրէ.— «Հակահրէութիւնը օրէ օր աւելի եւ աւելի կ'աճի եւ ո՛չ միայն անկուսակցականներու եւ կոմսոմոլներու, այլ, դժբախտաբար, եւ համայնավարներու մէջ»։

Նովգիպսոկույի թղթակիցը կը հաղորդէ, որ «շատերը, յաճախ գիւղական բջիջի գործօն անդամները կ'ըսեն թէ հրեաները բռնագրաւեր են մեր երկրի իշխանութիւնը, թէ Հրեաները ազդեր են կուսակցութիւնը, թէ ամէն տեղ կուսակցութեան ու կոմսոմոլի գաւառական ու նահանգային կոմիտէներու եւ գործադիր կոմիտէներու մէջ Հրեաներն են նստած»։

Թղթակիցներէն մէկը, հրեայ թիայմ կը պատմէ, թէ ինչպէս Խարքովի գործարանի մը մէջ իրեն կ'արգիլէին խառնուիլ խօսակցութեան, որովհետեւ ինք Հրեայ է։ Կոմսոմոլները կ'ըսեն եղեր անոր. «Հէ՛յ դու, Ջհուտի դունչ, ի՞նչ կ'ուզես հոս։ Առանձին հանրապետութի՞ւն կ'ուզէք կազմել։ Խրի՛մ կ'ուզէք։ Երե՞ք... Եկեր էք մեր բերնի հա՞ցը խլելու։ Մենք ձեզ, ո՛վ Ջհուտներ, հանգիստ տանք։ Եթէ 1919 թուական ըլլար, ես քեզ ցոյց կու Դուք ամէնքդ չարաշահներ աշխատելու ալ եկած էք Դուք կ'ուզէք համայնավար դպրոցնե՞ր մտնել։ Չէ՛ք հաս ձեր նպատակին»։

Ուրիշ հրեայ մը, որ հա լաբարանի առաջին դասարան եղած է, կը պատմէ, թէ տաքինով Հրեայի նման չէ աշխատաւոր կը համարուի ամէնքը լաւ կը վարուին, բաւական է իմանան, որ Հրեայ եմ, եւ ահա ամէն բան փոխուի. ինծմէ երես կը դա ձնեն, կարծես բորոտ մը ըլլա եւ կը սկսին խնդալ ու դա ցնել զիս, եւ ո՛չ միայն կոմսո ները ու անկուսակցականները այլ եւ կուսակցականները հրեայ աղջիկներ ու պատա ներ, ինչո՞ւ կը քաշեն կո մոլի շարքերուն մէջ, ի՛նչ ու հեգնանք. պէտք է Հրեա մորթին մէջ մտնել, զգալու հա մար բովանդակ այդ ցաւը»։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայագիտական ընկերութ (Société des Études Arméniennes) 1927ի նոր տարեշրջա առթիւ հրատարակած է շր բերական մը, ընկերութեան ըիչ փրօֆէսէօրներ Ա. Մէյէ Ֆր. Մաքլէրի ստորագրութ ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ

Հայագիտական Ընկերութ նպատակն է Հայերու պատմ թեան եւ Հայաստանի վերաբ եալ ամէն կարգի ուսումն եւ հրատարակութիւններ տարել։

Ընկերութիւնը 1920ի սկ բէն ի վեր կը հրատարակէ յագիտական հանդէս մը (Re des Études Arméniennes)։

Հայագիտութիւնը երկր տար լեզուով խմբագրուած ւական օրգան մը չէր ունեն

Աշխարհագրական դիրքը անոր հետեւանքը եղող մական դէպքերը բնաւ թո տուած Հայաստանի լայնո ճառագայթելու արտաքին խարհին մէջ։ Հետեւաբար պատմութեան ե եւ է մէկ նին չէ կրցած ըլլալ ինքնա մեծ քաղաքակրթութեան կեդրոնը։

Սակայն եւ այնպէս, ար րին աշխարհի վրայ ալ իր դեցութիւնը զանցառելի ղած — Վրաստան կրած է յաստանի ազդեցութիւնը. յայտնի է թէ Գ. Սթրզիգով ի՛նչ կարեւորութիւն կ'ընծ հայկական ճարտարապետ թեան։ Ասկէ զատ հայկակ աղբիւրները մեծ արժէք դրացի քաղաքակրթութիւնն ճանչնալու համար։

Բազմաթիւ տարբեր ազգ հանդիպման կէտին վրայ կեց հայ ժողովուրդը կարգով եւ ճախ միաժամանակ կրած է նազան քաղաքակրթութիւն ազդեցութիւնը։ Հայկական պա մութեան տուեալներով կար կ'ըլլայ լոյս սփռել իրան յունական, ասորական, ֆրանսական, արաբական, քական եւ այլ դէպքերու վր Օրինակ, իրանեան լեզուագ նութեան ամէնէն թանկագ տուեալներն են պարթեւա լեզուներէն հայերէնի փոխ ռած բառերը։

Միւս կողմէ, հայկական գ կանութիւնը բազմաթիւ ինքնա գործեր կը ներկայացնէ։ Երկ կարգի գրականութեանց հայկական գրականութիւնը մէնէն հարուստներէն, ու ճախ ամէնէն կենդանիներ մէկն է. դասական շրջան Դարու վերածնունդը, արդի ջանը մեծ թիւով արժէքա գրողներ կը ներկայացնեն։ կական ճարտարապետութիւն հայերէն ձեռագիրները ուսուցական առաջնակարգ ժէք ունին։

Ուստի, Հայաստանի պա մական ուսումնասիրութ նուիրուած հանդէս մը

...նիւթ կայ, ու Հանդէսին ...ինչեւ հիմա լոյս տեսած պրակ-...ները տարիքս կ'ապացուցանեն։ ...յատամանի վերաբերեալ հրա-...արակութիւնները շատ են ու ...ցուած, օգտակար է գանոնք ...մանրիշ ընել ու քննել, մա-...անաւորական լայն բաժին մը ...ալ եւ մանրամասն զեկուցում-...ներով

...ով կ'ընենք քաջալերել այս ...Հանդէսը, որ կը ձգտի ծառայել ...բրբէ կազմակերպի հայագի-...ութեամբ պարապող եւրոպա-...ցի գիտնականներուն։ Արդէն ...Հանդէսը բոլորեց իր եօթերորդ ...տարին. Մինչեւ հիմա իր մա-...տուցած ծառայութիւնը գրաւա-...կան մըն է ապագային ընելիքին ...համար։

...ելք է որ ապրի ան ու մեծ-...նայ այնպիսի ժամանակ մը, ուր ...ազգային անլուր տառապանք-...ներու, հայ ժողովուրդը կը պա-...յէ իր վատահնութիւնը ապագա-...յին վրայ։

...Հայաստան պէտք է ստանայ ...ամբողջ քաղաքակրթի աշխար-...ի աջակցութիւնը։ Այդ աջակ-...ցութիւնը պիտի գանէ աւելի ...լաւ կերպով, երբ ճշդիւ ու ...մանրամասնօրէն ուսումնասիրու-...թիւններ աշխարհին ցոյց տան ...հայ ժողովուրդին ինքնատպու-...թիւնը, հզօր կենսունակութիւնն ...ու կորովը։

Հանդէսին յօդուածները ի-...րենց գիտական բնոյթով, հետե-...ւաբար եւ տեւական արժէքով ...ելուած են լաւագոյնս պաշտ-...պանելու հայկական դատը։

Ընկերութեան դիւանը ...կազմուած է հետեւեալ կերպով.
— Պատուոյ նախագահ՝ Պ. Կիւս-...թաւ Շլիւմպերժէ, նախագահ՝ Պ. ...լայ Տի., փոխ-նախագահներ՝ ...Պ. Միքքէյլ Պլէուար, Ա. Ֆ. ...... Լէւոն Կիւլպէնկեան, ...քարտուղար՝ Պ. Ա. Մէյյէ, ...փոխ դիւանապետ՝ Պ. Ֆ. Մաք-...լէր, Գանձապահ՝ Մաթէօ խան ...եան, օգնական գանձա-...պահ՝ Տիկին Արմէն-Ալէպէր։

Ընկերութեան կրնան անդա-...մակցիլ բոլոր Հայերն ու օտար-...ները։ Անդամատուրքն է տարե-...կան 30 ֆրանք, 2 տոլար կամ ... անգլ. շիլին, որ միաժամա-...նակ Հանդէսին բաժնեգինն է։

Անդամակցութեան համար ...կարելի է դիմել նաեւ Յառաջի ...խմբագրութեան։

ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԴԷՄ. - ...Միջագետքի շրջանը յաճախ ...թեան կը դառնար կռիւներու, ...որոնց կը յարուցանէին աղանդին ...... Այս կռիւներէն կը ...ուած Հայերը՝ կը ծանուցուի ...թէ փոքր այս վնասակար աք-...ինը ծանուցուած են եւ այս ...ն եւ պէյերուն կողմէ ...պետութիւն մը ներկա-...յացուած է ֆրանս. մանդա-...... յաղթելու համար իրենց ...ինքնավարութիւնը։

ԹՈՒՐՔ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐ-ՉՈՒԹԻՒՆԸ.— «Վաքթի»-ի տեղե-...կութիւններուն համաձայն, ...թուրք պաշտօնական վարժարա-...նին մէջ որոշուած է հաստատել ...նաեւ մեծ հրամանատարութեան ...ընթացք մը, որուն պիտի ...մասնակցին բարձրաստիճան զին-...ուորականները։ Դասախօսու-...թեան պիտի հրաւիրուին Էնու-...ի Ապջութ, Նուաւի Քէմալ ...եւ Ֆերիդ Բաշա պէյերը։

Տ. ՄԵՆԵՂԻԿԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տիգրան Մենեղիկեանի դատավարութեան մասին գրեցինք արդէն։ Կըրնոպլէն ժամանեալ նոր մանրամասնութիւնները կը ծանուցուին մեզի։

Իզէրի Նզեռնադատ Ատեանը իր նստաշրջանին վերջին օրը ամբողջութեամբ յատկացուցած էր Տիգրան Մենեղիկեանի դատավարութեան։

Դատարանին կը նախագահէր Պ. Վալիէ, ընդհ. դատախազն էր Պ. Ռէյ, իսկ պաշտպանի աթոռին վրայ նստած էր Կըրնոպլի կաճառէն յայտնի փաստաբան Պ. Պարպ։ Նախագահին կ'աջակցէին իբրեւ թարգման երկու հոգի, Յովսէփ Յակոբեան՝ Վիէնի մէջ պաշտօնեայ, որ սահուն ֆրանսերէն կը խօսէր, եւ թուրք ուսանող մը՝ Աղա օղլու (Անմէտ Աղայէֆի տղան?) 21 տարեկան, որուն միջամտութեան պէտք չտեսնուեցաւ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին։

Նախ կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որուն մէջ մանրամասնօրէն նկարագրուած է Նոյեմբեր 22ի ոճիրը, կայինով գլխատումը, չունենալ անձնապանութեան փորձը։ Դեկտեմ. 25ին բանտին մէջ նորայի մը հեռեւանքով բանտապահին վրայ յարձակումը։ Նոյնպէս կը յիշուէր թէ Մենեղիկեան 1925 Նոյեմբեր 25ին Վիէնի դատարանին կողմէ 25 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր, պատիժը ուրիշ անգամ գործադրուելու պայմանով։

Յետոյ սկսաւ հարցաքննութիւնը։

Մենեղիկեան վստահութեամբ եւ զօր ձայնով կը պատասխանէր նախագահի հարցումներուն։ Տիգրան չէր յիշեր իր բուն տարիքը։ 18 տարեկանին գացած է Ամերիկա, ուր գործարանի մէջ աշխատած է իբրեւ բանուոր։ 1915ին իբրեւ կամաւոր անցած է Կովկաս, եւ կռուած է Թուրքերուն դէմ։

Նախագահին այն հարցումին թէ դահիճի արհեստը գործադրա՞ծ է իր երկրին մէջ, Մենեղիկեան պատասխանեց.

— Դլուխ կտրելը արհեստ մը չէ։ Երբեք դահիճ չեմ եղած։

Այսպէս առաջին վայրկեանին իսկ կը փարատի այն առասպելը, որ կը ծանրացնէր ամբաստանեալին յանցանքը։

Տիգրանի առաջին կինը Թուրքերուն կողմէ սպաննուած էր տարագրութեան ատեն եւ 1925ին Մարսիլիոյ Բան Ռատուին մէջ ամուսնացած էր Սաթենիկ Դաւիճեանի հետ։

Մինչեւ ոճիրին օրը ոեւէ վէճ չէր պատահած այս խաղաղ ընտանիքին մէջ։ Նոյեմբեր 22ին իրիկուան ժամը 7ին գործարանէն դարձին վէճի կը բռնուի կնոջը հետ։

Նախագ. մի— Ինչո՞ւ կը վիճէիք։

Տիգրան. Ջիս կը նախատէր ըսելով որ ինձմէ զաւակ ունենալ չուզեր, անոր համար դեղեր կ'առնէր։ Կ'ուզէր ինձմէ բաժնուիլ, կրկին ամուսնանալու եւ ուրիշէն զաւակ ունենալու համար։

— Ձեր կինը անհաւատարիմ եղա՞ծ է։

Մենեղիկեան պահ մը լուռ կը մնայ, յետոյ կ'ըսէ թէ չի կրնար ամէն բան ըսել՝ «իր ընտանիքին նամուսը չարատաւորելու համար»։

Նախագահ.— Ինչո՞ւ անոր գլուխը իրանէն բաժնեցիք եւ յետոյ բակը նետեցիք։

Տիգրան. Նամուսիս համար։

— Ինչո՞ւ չուզեցիք անձնասպանութիւն փորձեցիք եւ պատուհանէն դուրս նետուեցաք։

— Երբ այլեւս պատիւ չունիմ, պէտք է որ մեռնիմ։

— Կը զղջա՞ք։

«Այն ատեն», կ'ըսէ Կըրնոպլի «Փըթի Տօֆինուա» թերթը, «վճռական կեցուածքով մը, որ կը զգայ թէ Հայը ամբողջովին համակուած է պատուի զգացումով, զոր ամէն վայրկեան կ'ոգեկոչէ, ոճրագործը դէշ աղէկ կը հասկցնէ իր միտքը, թարգմանին միջոցաւ.

— Ո՛չ մէկ զղջում։ Կինս այլեւս զաւակ ունենալ չէր ուզեր ինձմէ։ Ասիկա նախատինք մըն է որ արիւնով պէտք է մաքրուի։ Ասիկա իմ խիղճիս եւ Աստուծոյ միջեւ գործ մըն է։ Ջիս կ'անարգէր, այլեւս պատիւ չունէի։»

Փաստաբանը հարցնել կուտայ.

— Ճի՞շդ է թէ Մենեղիկեան իր զոհէն ունեցած է զաւակ մը, որ վեց ամսու մեռած է։

— Այո՛, եւ այդ թուականէն ի վեր ամէն չարաթ գերեզմանատուն կ'երթայ։

Հարցաքննութենէն վերջ լսուեցան վկաները։

Սէն-Ռոպէրի յիմարանոցին բժշկապետ Տօքթ. Պրիշ իբրեւ հոգեբան եւ յիմարաբոյժ կը յայտնէ թէ Մենեղիկեան բանտին մէջ խելագարութեան նոպայ մը անցուցած է, սակայն ոճիրը գործած պահուն խելքը գլուխն էր, հետեւաբար եւ պատասխանատու։ Բժիշկը աւելցուց թէ երբ ամբաստանեալին այցելեց շղթայակապ վիճակի մէջ, ուզեց սիկառէթ մը տալ անոր։ Մենեղիկեան մերժեց ըսելով.— Դուք մեծ մարդ էք, բժիշկ էք։ Իսկ ես շատ խոնարհ մարդ եմ՝ ձեզմէ սիկառէթ ընդունելու համար։ Բայց հաց տուէք ինծի ...։

Վիէնի բժիշկներէն Տօքթ. Փէրէ դիագնութեան արդիւնքը հաղորդեց։

Վիէնի ոստիկանապետ Պ. Լուի Մարիօն մանրամասնօրէն պատմեց ոճիրը։ Այդ պահուն փաստաբանը վկային հարցուց.

— Գոնէ մէկ կտոր պահա՞ծ էք կախուածին չուանէն։ (Ծիծաղներ։)

Յետոյ լսուեցաւ զոհին աղջիկը Տիգրանուհի Շաքմեան, 6 տարեկան, որ յայտնեց թէ իր խորթ հօրմէն հարուածներ ստացած էր, բայց չէր յիշեր թէ դիտմա՞մբ թէ կռուի պահուն պատահմամբ եղած էր ատիկա։

Իբրեւ վկայ եկած էր նաեւ այրի կին մը՝ Առաքելեան, 48 տարու, Սաթենիկի զրացին, որուն դէմ կասկածներ կային թէ զաւակ չունենալու դեղեր հայթայթած էր անոր։ Առաքելեան խստիւ բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ։

Լսուեցան նաեւ ամբաստանող կողմէն Գէորգ Ղազարեան, 14 տարեկան, Տիկին Ջուարթ Խարթանեան, Մանուկ Պէյլէրեան, զոհին եղբայրը Պետրոս Դահվէճեան, 24 տարու եւ Հայկազուն Յակոբեան։

Ամէնէն վերջ կանչուեցան հինգ վկաներ, որոնք Մենեղիկեանի ի նպաստ արտայայտուեցան։ Ասոնք են՝ Պ. Մէրաէ, 35 տարու, Հերոյեան եղբայրն երկու տարու, Բենիամին, 32 տարու, բոլորն ալ Լանսէյ աշխատող բանուորներ, եւ Պ. Պ. Լուսարեգեան, 42 տարու, Մուրատեան 42 տարու, Վիէնի գործարանի բանուորներէն։ Բոլորն ալ կը վկայեն թէ Տիգրանը ճանչցած են իբրեւ բարի եւ պարկեշտ ընկեր մը, որ երբեք կռուազան, բիրտ ու վայրենի չէր։ Թաշասիրտ զինուոր մը եղած է Կովկասի ճակատին վրայ։

Երբ վկայութիւնները վերջացան, ընդհանուր դատախազ Պ. Րէյ շատ խիստ ոճով արտայայտուեցաւ ամբաստանեալին դէմ եւ մերժեց ընդունիլ մեղմացուցիչ պարագաներ։ Այս վայրագ ոճիրին, ըսաւ, օրինակելի պատիժ մը տուէք»։

Փաստաբան Պ. Պարպ պերճախօս պաշտպանողական մը խօսեցաւ.

— Երկու արդարութիւն չի կրնար ըլլալ, ըսաւ։ Նման պարագաներու տակ, ուրիշ մարդասպաններ իրենց դատաւորներուն արամաբանական ներողամտութեան արժանացած են։ Ա. ...։ անոնցմէ շատեր ազատ արձակուած են։ Իզէրի արդարակորով երդուեալները, չպիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ։

Կէս ժամուան խորհրդակցութենէ վերջ, երդուեալ դատաւորները հաստատական պատասխան կը բերեն, առանց մեղմացուցիչ պարագաներու։ Հետեւաբար Տիգրան Մենեղիկեան կը դատապարտուի մշտնջենական տաժանակիր աշխատանքի։

Դատարանի վճիռէն անմիջապէս վերջ, փաստաբան Պարպ յայտնեց թէ վճռաբեկ ատեանին պիտի դիմէ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Հայ ըմբիշ Մանուկ Նազարեանը միացեալ նահանգներու մէջ կրկին յաղթական ելած է այն Թուրք ուժին դէմ, Անմէտ Սիւլէյման, իր բուն անունով Ազիզ Հասան, որուն ձեռ չափուիլ յանձն առած էր, ինչպէս տեղեկագրուեցաւ այս սիւնակին մէջ։ Այս Թուրքը եւս չարաչար պարտութիւն մըն է կրած Ձմշկածագցի կտրիճէն եւ չէ համարձակած շարունակել ըմբշամարտը, մինչ հայ հանդիսականները խանդավառ ընդունելութիւն մը կ'ընէին իրենց յաղթական հայրենակիցին։ Մանուկ Նազարեան Փետրուար 16ին երկու անգամ գետին պառկեցուցած է նաեւ Շուէտացի լաւ ըմբիշ մը, Երնկ Լընտըն, նոր դափնի մը եւս աւելցնելով իր յաղթանակներուն վրայ։

ՖՈՒԹՊՈԼ .—՝ Միջազգային 8րդ Ողիմպիականի յաղթականները եղան Ուրուկուէցիները։ Այս տարի Եւրոպա պիտի գայ Ուրուկուէցիներու ուրիշ խումբ մը, որ աշխարհի ախոյեաններուն վրայ 4 նշանակէտի առաւելութիւն շահած է իր երկրին տարեկան մրցումներուն մէջ։

∴ Փարիզեան առաջնակարգ խումբերու խաղերը իրենց վերջաւորութեան կը մօտենան։ Քլիւպ Աթլէթիք տը Փարի խումբը շահի ծաւանաբար մայրաքաղաքի ախոյեանութիւնը։

∴ Անգլիական «ամաթէօր»ներու ծռչակաւոր խումբը Corinthians Մեծ զաճքի առաջին երեքշաբթին մրցելու եկած էր Փարիզեան Րէտ Սթարին դէմ։ Անգլիացիները 2 նշանակէտով յաղթական ելան։

∴ Ֆրանսա - Փորթուկալ մրցումը պիտի կատարուի Մարտ 16ին, Լիզպոնի մէջ։ Ֆրանսական Ազգ. խումբի լաւագոյն անդամներէն հազիւ կէսը պիտի մասնակցին, իսկ միւսները պիտի փոխարինուին երկրորդական ուժերով։

∴ Սպանիական Պարսէլոն խումբը, որ կը պատրաստուի մարզական շրջագայութեան մը՝ դէպի Ուրուկուէ, Արժանթին եւ Պրազիլիա, եւ որ ասկէ երկու տարի առաջ նոյնիսկ պարտութեան մղած էր աշխարհի ախոյեան Ուրուկուէցիները, ամսոյս 2ին, Պարսէլոնի մէջ 1ի փոխարէն 4 նշանակէտով յաղթուեցաւ սպանիական «Էսփանեօլ» խումբէն։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղէն ծիրձուածող Հ. Մ. Միութեան Ֆութպոլի Առաջին խումբը, անցեալ կիրակի, Վիթրիի Ֆրանսական խումբէն 0ի դէմ 13 նշանակէտով ջախջախուեցաւ։ Մարզական ըմբռնումներու մէջ իսկ սահման մը կայ, ուրկէ անդին անցնիլ պէտք չէ փորձել, երբ մարդ չունի ան հրաժեշտ կարողութիւնն ու համեստութիւնը։

ԲՌՆՑՔ.— Ֆրանսայի եւ կալլէսի երկրին տարեկան մրցման մէջ այս վերջինը յաղթեց Ֆրանսային։

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ .— Ամսոյս 12ին, Քանի մէջ, Ֆրանսացի երկու անուանի սուսերամարտներ, Ցոտիվէր եւ Լիւսիէն Կոտէն, իրարու դէմ պիտի ելլեն։ Առաջինը զինուորական եւ 50 տարեկան, երկրորդը ազատ սուսերամարտիկ եւ երիտասարդ։ Մարզական շրջանակներու ուշադրութիւնը մեծապէս կլանուած է այս բացառիկ հանդիպումով։

Հ. ԳՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ.— Գրեցինք թէ անձնասպանութեան համաճարակ մը կը պտըտի նոր ու հին աշխարհներուն վրայ։ Վիէննան բազմաթիւ զոհեր տուաւ, Նիւ Եորք՝ նոյնպէս։ Պոլսէն հասած հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Թրքուհիներուն մէջ ալ տարածուած է անձնասպանութեան համբ։ Թուրք թերթերը երկարօրէն կը պատմեն անձնասպանութեան այդ դէպքերը։

Անցեալները Պէլմա հանըմ, դպրոցական մը, քննութեան մէջ դէշ նիշ առած ըլլալուն համար, ատրճանակով անձնասպան եղած էր։ Անհա երկու նոր աշակերտուհիներ, Մէլիհա եւ Հիքմէթ հանըմները, իրենց ձեռքերն ու ոտքերը իրարու կապելով Հէյպէլի կղզիին առջեւ շոգենաւէն ծով կը նետուին։ Հանըմները, որոնք Իրաւաբանական համալսարանին կը հետեւէին, առանձին նամակներ կը գրեն իրենց ծնողքին։ «Զզուեցանք կեանքէն. չենք ուզեր ապրիլ. եւ որոշեցինք անձնասպան ըլլալ։ Յիմարութեան նոպայ մը չկարծէք, երկուքս ալ կը պահենք մեր միտքին պայծառութիւնը»։

Կղզիին ձկնորսները կը տեսնեն ջուր ինկող հանըմները եւ կ'ազատեն։ Ասոնցմէ մէկը, Մէլիհա հանըմ, կը յայտարարէ թէ անձնասպանութիւն փորձած է պաշտօնակցելով Պէլմա հանըմի փորձէն, հերոսութիւն համարելով զայն։ Սակայն իրողութիւնն այն է որ, սիրահարած էր ուսանողի մը, առանց սիրուելու անկէ։ Եւ յուսահատ ծով նետուած էր։ Միւսը, հարուստ եւ հաստատակամ հանըմ մըն էր եւ կ'ուզէր փայլիլ, հռչակ շահիլ։

Կը նախանձէր շարժանկարի աստղերուն փառքին։ Կ'ուզէր արկածներ անցընել, իր վրայ խօսեցնելու համար։ Ու երբ ծով կը նետուի, հրաշալի լուղորդ մը ըլլալով, կը բռնէ ընկերուհիին ծամերէն եւ կը լողայ ու կը լողացնէ ընկերուհին, մինչեւ որ ձկնորսները կը հասնին ու կ'ազատեն։

«ՅԱՌԱՋ»ը
կարդացէք և տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2)

ԹՈՄՊՈՒԼԱ

ԴՈՒԼԻԴՈՎԱՅԻ

Ա.

Ցիկին Ի... բառին բովանդակ նշանակութեամբ գեղեցիկ էր։ Միայն սաչափը ըսեմ որ Վարշաւայի բոլոր այր մարդիկը իրեն սիրահարած էին։ Ակնարկ մը, ժպիտ մը, պիտի բաւէր որ եւ է մէկու մը անխորհուրդ ու խենթ քայլ մը առնել տալու համար։

Սիրահարներու ամբողջ խումբ մը ունէր իր ոտքերուն առջեւ։ Սակայն ո՛վ էր նախընտրեալը։ Երբեմն մէկու մը երբեմն ալ ուրիշի մը համար կ'ըսուէր, սակայն բան մը կարելի չէր ապացուցանել։ Առաջին անգամ որ Ցիկին Ի.ն տեսայ, ես ալ անմիջապէս իր ցանցերուն մէջ ինկայ։ Ամիս մը իրմով կը հետաքրքրուէի, այլ առաջին վայրկեանէն իսկ մեռնելու աստիճան սիրահարուած էի իրեն։ Սակայն եւ այնպէս սէրերը ինծի ալ, միւս անյոյս սիրահարներուն ըրածին պէս մնաց կարեւորութիւն չընծայեց, մինչեւ որ քանի մը ամիս վերջ սկսաւ սէրս փոխարինել։

Հետզհետէ հետս աւելի յաճախ ու սիրով կը խօսէր։ Ջիս տեսնելուն թէեւ զսպուած, բայց յայտնի հրճուանքով մը կը բարեւէր։ Ինծի այնպէս կ'երեւէր թէ իր հոգիին թելերն իմիններուս կը պատասխանէին։ Փոքր, սակայն որոշ ապացոյցներ ինծի այն յոյսը կը ներշնչէին թէ նպատակիս պիտի հասնէի, հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ։ Ամիս մը վերջ արտօնուած էի առանց հրաւէրի իր տունն երթալ։ Այդ օրէն սկսեալ մեր սիրահարութիւնը աւելի բուռն հանգամանք մը ստացաւ։ Որո՞ւ, ի՞նչ բանի վերագրէի այս յաջողութիւնս հաստատմութեա՞նս, հաւատարմութեա՞նս, որ հակառակ տղի օրերու անյաջողութեանս բնաւ նուաղած չէր, եւ կամ սիրոյս վերջապէս ինչ որ ինծի անկարելի ու անհասանելի երեւցած էր, սկսաւ իրականութիւն դառնալ։

Բախտն ալ ինծի օգնեց։ Ցիկին Ի.ի ամուսինը առնուազն հինգ շաբթուան համար իր ագարակներն աչքէ անցընելու գնաց։ Մենք մեզի մնացինք։

Իրմէ առաջին համբոյրը առած օրս, ուրախութեամբ ու հպարտութեամբ լի, ինքզինքս եղած էի։ Իրաւ ալ հպարտ ըլլալու պատճառ ունէի...։ Կին մը, որուն համակրանքին առարկան ըլլալ միայն իր ազգակից յայտնի անձնաւորութիւնները մօտեցնոյն կ'անցընէին ու կ'երազէին, ճշմարիտ հայրենասէր մը որ գրեթէ բացայայտ առնլութեամբ կ'արտայայտուէր իր ազգի հարստահարիչներու հանդէպ, կին մը որուն ամուսնական հաւատարմութիւնը օրինակելի կը նկատուէր, որուն գեղեցկութիւնը բոլոր կիներու նախանձը կը շարժէր — վերջապէս այսպիսի կին մը զիս, Ռուս մը, իր սրտին նախընտրեալն կ'ընէր։

Հարկաւ այսպիսի պարագաներու տակ մարդու խելքը գլխէն կ'երթայ։

Երջանկութեան առաջին գինովութիւնը շուտով անցաւ.— թէեւ իրաւ է որ զինքը համբուրելու արտօնուած էի, սակայն տարփանքս ոեւէ է գոհացում չէր գտներ, այնպէս որ շատ չանցած այս կինը ինծի աննկարագրելի տանջանք մը կ'առթէր։ Ինծի հանդէպ իր այս ընդդիմութիւնը անբացատրելի կ'երեւէր, քանի որ կը տեսնէի թէ իր ամուսնոյն տեղ զիս կը սիրէր։ Որովհետեւ ամէնուրեք կասկածի առիթներ գտնելով առանց գրական պատճառի նախանձոտ դարձած էի։ Ներքին հաւատարմութիւնս կորսնցուցի, կորսնցուցի նաեւ քունս, ջղային եղայ. վերջապէս ամենապզտիկ բանը զիս կը յուզէր։

Գիշեր ցերեկ միակ խորհուրդ մը զիս կը հալածէր. այս կինը որ այսքան անգթօրէն իմ զգացումներուս հետ կը խաղար, պէտք էր իմս ըլլար, հոգ չէ թէ ատոր համար ալ նոյնիսկ կեանքս զոհել պէտք ըլլար։ Հաստատապէս որոշեցի կա՛մ յաղթանակը տանիլ կամ թէ... սիրելի բարեկամներս, ամէն ծայրայեղութիւն աչքս առած էի։

Առանձին գտնուելնուս պէս մեր շրթները իրարու կը միանային։ Այդ վայրկեանին՝ Ցիկին Սթանիսլավայի աչքերուն մէջ կը տեսնէի նոյն բոցավառ կիրքը զոր հոգւոյս խորը իբրեւ գժոխային կրակ մը կը վառէր ու այդ պահուն իրմէ կը խնդրէի, կ'աղաչէի ինծի հետ մէկ կամ երկու ժամ առանձնանալ.

Ամէն անգամուն ալ այս աղաչարկութեանս վրայ ուշադիր ինծի նայելով ու խորհրդաւոր ժպիտով մը.

— Չեմ կրնար, սիրելիս, չեմ կրնար. կը պատասխանէր։

— Բայց ինչո՞ւ ուր հապա կ'ըսես թէ զիս կը սիրես... Ջիս կը սիրես, այնպէս չէ՞։

Դարձեալ նոյն խորհրդաւոր ժպիտը ու նոյն պատասխանը։

— Այո՛ քեզ կը սիրեմ, կը սիրեմ բայց չեմ կրնար..

— Տէ՛ր Աստուած ինչո՞ւ չես կրնար։

— Չեմ կրնար։

Քիչ մնաց որ խելքս կորսնցնէի։

Մինչեւ իրիկուան մղձաւանջի մը մէջ էի։ Պաշտօնս զանց կ'առնէի։ Ցեղ մը չէր երեւեր ինծի համար ամբողջ աշխարհը Ցիկին Սթանիսլավայի փոխուած էր։ Յղացքը բոլորովին ալ իր զաւակներէն հասած էր։ Ծանրապէս հիւանդացայ, ինքզինքս կը վախնայի։

(Շար.)

շուրջ, Չէմպըրլէյն յայտնեց թէ այս կարգի լուրերը Մոսկուայէն կը բխին։ «Ես երբեք այսպիսի բան մը մտքէս չեմ անցուցած։ Վերջին դէպքերուն մէջ չկայ բան մը, որ ցոյց տայ թէ մեր քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մտած է։ Առանց խորհրդարանի վաւերացման, ո՛չ մէկ յանձնառութիւն կրնանք ստանձնել»։ Այս յայտարարութեամբ կ'ուզէր հերքել այն զրոյցները թէ կ'աշխատի հաշտեցնել Լեհաստանն ու Գերմանիան՝ Ռուսիոյ հետ անհամաձայնութեան մը պարագային։ «Անգլ. քաղաքականութեան մէջ գաղտնիքներ չկան», շարունակեց նախարարը։ «Զանազան հարցերու մասին կարելի չէ անմիջապէս զեկոյց հրատարակել, երբ դեռ բանակցութիւնները կը շարունակուին»։ Գալով Չինաստանի, Անգլիոյ քաղաքականութիւնը հանդէպ չինացի ազգայնականներուն շատ ազատական է։ Կ'ըմբռնենք թէ նախկին դաշնագիրները այլեւս հինցած են եւ բարեփոխութեան կը կարօտին։ Կը յուսամ թէ քաղաքացիական կռիւը շուտով պիտի վերջանայ եւ պիտի կազմուի զօրաւոր չինական կառավարութիւն մը, որուն հետ կարելի պիտի ըլլայ բանակցիլ եւ օտարներու պաշտպանութեան ներկայ վարչաձեւին վերջ տալ։ Չինական խնդիրները մասնաւոր բնոյթ կը ներկայացնեն, եւ Ազգ. Դաշնակցութեան միջամտութիւնը չի կրնար օգտակար ըլլալ։

Ի վերջոյ ակնարկելով Ռուսիոյ, Չէմպըրլէյն ըսաւ. «Իմ ծանուցագրիս առվետներու պատասխանը չգարմացուց զիս։ Սակայն խօսքերը չեն որ կրնան փոխել կացութիւնը, այլ գործերը, ու մենք կը սպասենք Ռուսիոյ ընելիքներուն։ Երբեք պատահած չէ որ դիւանագիտական բարեկամական յարաբերութիւններ մշակող երկու երկիրներէն մէկը շարունակ թշնամական նպատակներ հետապնդէ եւ միւս երկրի քաղաքականութեան միջամտէ, ու միւս երկիրն ալ այնքան երկար հանդուրժէ։ Մենք ըրինք այդ բանը պարզապէս Եւրոպայի խաղաղութեան համար»։

Փուանքարէ վստահութեան քուէ կը ստանայ

Երեսփոխանական ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխան Վէնսան Օրիոլ առաջարկ ներկայացուց անմիջապէս վճարանութեան ենթարկել պարտքերու մասին կառավարութեան առժամեայ համաձայնագիրները Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հետ։ Վէնսան Օրիոլի առաջարկին տակ ստորագրած էին 50 երեսփոխաններ, որով խնդիրը օրակարգի գրուեցաւ եւ Օրիոլ պարզեց իր տեսակէտը՝ յայտնելով, որ այսպիսի մասնակի վճարումները անխուսափելիօրէն պիտի յանգին Մէլըն - Պէրանժէ և Քայեօ - Չըրչիլ համաձայնագիրներու վաւերացումին։ «Անոնք կը նշանակեն թէ պարտքերը օրինական են, թէ մենք կը հրաժարինք աւելի արդար կարգադրութիւն մը պահանջելէ։ Գիտցէք որ եթէ վաւերացնենք, մեր պարտատէրերը փոխանակ մեղմանալու, աւելի խստապահանջ պիտի դառնան մեզի դէմ»։

Վարչապետը հաստատօրէն պատասխանեց թէ մասնակի վճարումները երբեք չեն կապեր Ֆրանսան եւ թէ խորհրդարանը կատարելապէս ազատ է չվաւերացնելու զանոնք։ Կառավարութիւնը առժամեայ համաձայնագրութիւնները ստորագրեց պարզապէս ժամանակ տալու համար խորհրդարանին, որ երկարօրէն մտածէ այդ համաձայնագիրներու մասին, որոնք 62 տարուան համար պիտի կապեն Ֆրանսան եւ պիտի ծանրանան քանի մը սերունդներու վրայ։ «Ֆրանսա չի կրնար ուրանալ իր պարտքերը։ Այսօր առանց վտանգի կրնայ վճարել իր պարտքերը։ Բայց ապագայէն վստահ չենք։ Եթէ երկու տարի վերջ Գերմանիա չվճարէ մեզ, բնական է որ դժուարութեան պիտի բախինք»։

Վարչապետը վստահութեան խնդիր դրաւ, յայտարարելով թէ ձեռնպահները իբրեւ հակառակ քուէ պիտի նկատէ։ Երեսփ. ժողովը 180ի դէմ 350 քուէով վստահութիւն յայտնեց Փուանքարէի։ Ընկերվարականները, համայնավարները եւ կարգ մը արմատականներ հակառակ քուէ տուին։ Հակառակ այս արդիւնքին, երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հակառակ է յիշեալ համաձայնագիրներու վաւերացումին։

Ֆաշիստներու տասնաբանեայ պատուիրանը

Ֆաշիստները հրատարակութեան տուած են հետեւեալ տասնաբանեայ պատուիրանը՝ ուղղուած բոլոր ֆաշիստներուն, մասնաւորաբար զինուորներուն.—

1. Ցիշէ՛ թէ ֆաշիստը պէտք չէ կարծէ որ տեւական խաղաղութեան մէջ կ'ապրի։

2. Կրնաս երկրիդ ծառայել, նոյնիսկ եթէ զոյգ մը քարիւղի թիթեղի պահապան ըլլաս։

3. Եթէ պատժուիս, կը նշանակէ թէատոր արժանի էիր։

4. Ընկերներդ քու եղբայրներդ են, որովհետեւ անոնք քեզի հետ կ'ապրին եւ քեզ պէս կը մտածեն։

5. Հրացանդ ու համազգեստդ քեզի չեն տրուած քու ծուլութիւնդ ծածկելու, այլ երկիրդ պաշտպանելու համար։

6. Մի՛ ըսեր երբեք, «Այս ծախքը կարեւորութիւն չունի, կառավարութիւնն է որ կը վճարէ», որովհետեւ վճարողը դուն ես, ու կառավարութիւնը այն է որ դուն փափաքած եւ որուն համար համազգեստ հագած ես։

7. Կարգապահութիւնը բանակներու առաքինութիւնն է. առանց ատոր զինուոր չկայ, այլ անկարգ խմբակներ, որոնք կոչուած են պարտուելու։

8. Ինչ որ Մուսոլինին կ'ընէ, լաւ է։

9. Ցանցառը չի կրնար երբեք մեղմացուցիչ պարագաներ մէջ բերել, եթէ անհնազանդ գտնուած է։

10. Ամէն բանէ աւելի թանկագին բան մը կայ. Մուսոլինիի կեանքն է այն։

Ճափոնի նոր երկրաշարժը

Երէկ գրեցինք թէ Ճափոնի մէջ նոր երկրաշարժ պատահած է։ Նոր լուրերու համաձայն, ցնցումները եղած են խիստ սաստիկ եւ մեռած են մօտ 2000 հոգի, քանդուած են հինգ քաղաքներ եւ ուրիշ քաղաքներ ալ կ'այրին, երկրաշարժը հրդեհ առաջ բերած ըլլալով։ Ամէնէն աւելի վնասուած են Թանկօ, Թուրպա եւ Թէճինա նահանգները, Ճափոնի հարաւակողմը։ Միայն այս վայրերուն մէջ մեռած են 1600 հոգի, իսկ քանդուած տուներու թիւն է 6500։ Կեդրոնի քաղաքները եւ Թօքիօ չեն վնասուած։ Բացի հրդեհէն, ծովեզերեայ կարգ մը քաղաքներ ու գիւղեր ողողումի ենթարկուած են։

կառավարութիւնը զինուորներ, մարտանաւեր եւ օդանաւեր փութացուց աղէտին վայրերը, ուր պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի այսօր։ Հաղորդակցութեան ճամբաները կտրուած են։ Առաջին ցնցումը սկսաւ կիրակի գիշեր եւ 24 ժամուան ընթացքին զգացուեցաւ զանազան տեղեր։

Այս նոր աղէտը գրեթէ կը հաւասարի 1923ի եւ 1925ի մեծ ցնցումներուն։ Կորուստները միլիոններու կը հասնին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'Իթալի քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ՝ Իթալի։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ժողովը՝ Շաբաթ 12 Մարտ իրիկուան ժամը 8.30ին Րիւ Րէփիւպլիք, 63 թիւ սրճարանին մէջ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա՝ վահրամ կաքաւեան կը խօսի Մելքոնեանի «Լոյս Զուարթ» քերթուածներու հաւաքածոյին մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ցափ. երկս. Որբերու Միութեան լսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է։

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. վահան Պալասան «Մանկաւութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ'ունենայ Միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ։ կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

„ՀԱՅՐԵՆԻՔ" ԱՄՍԱԳԻՐ

Թիւ 4 (1927 Փետրուար)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Վ. Վալադեան, *Շահնազարանց Աւետ.* —Արամ Հայկազ, *Մնունդի գիշեր մը.*— Յովհ. Ասպետ, *Երկու կիներ.*— Ռէն, *Գնդակահարուածները.*— Կոստան Զարեան, *Անգարգը եւ իր ճամբան.*— Ռ. Լեռնեան, *Մեծ աղէտի նախօրէին.*— Անտոն Կազէլ, *Կին, Զգոյշ, Աչքերդ.*— Ա. Արշակունի, *Փետրուարեան Ապստամբութիւնը.*— Մ. Վարանդեան, *Թէ ինչպէս կը խօսի մեռելը.*— Լեւոն Շանթ, *Հոգիի արտայայտութեան երեք սեռը.*— Պրոֆ. Ն. Ադոնց, *Քաղաք, հասանքներ հին Հայաստանում.*— Ռուբէն, *Քրիստոնեան Պատերազմը.*— Պրոֆ. Վ. Տոտոմեանց, *Համագործակցութեան նշանակութիւնը եւ նուաճումները.*— Գ. Ա. Ուռհայեցի, *Ուրֆան եւ իր երկամեայ Հայկ. Ինքնավարութիւնը.*— Ա. Խատիսեան, *Հայաստ. Հանրապ. ծագումն ու զարգացումը.*— Յ.Յ. Կարմիրեան, *Քանի մը յուշեր Շապին Գարահիսարէն.*—Վարդուհի Ք. Նալպանտեան, *Մատթէոս Մամուրեան որպէս քաղաքական գրող.*— Ռ., *Հայ Յեղափոխանի յիշատակները.*— Սիմոն Սեդ., *Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն) եւայլն, եւայլն... Հասցէ.*— 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. U. S. A.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի տիկ. Լիֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատրինապոլ» ապաստանած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel Ardèche):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ „ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 Րիւ տէ Ռոմինիքէն

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Լիոնի ազգային միութեան հասցէն է Union Nationale Arménienne, 75 Ave. Berthelot, Lyon.

— *Խնուսի Դումամ գիւղէն Ազատ Գէորգեան որ հինգ ամիս առաջ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Կը կարծուի որ այժմ Փարիզ է. Գրել՝* Abkar Assadourian*ի,* Rue AnatoleFrance Cantine Arménien Le Creusot (S. et L.):

— *Վահան, Լուտվիկ, Մարիամ, Սիրանուշ եւ Թագուհի Քիզիրեան որոնք Տէր-Զօր աքսորուած էին։ Տեղեկացնել՝ Համբարձում Քիզիրեանի՝* Usine St.-Laurent de Ceris, (Charente, France։ *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

— *Տիկին Վարդենի Ինճէեան որ Իզմիրի աղէտէն վերջ ամուսնոյն հետ Գանտիա (Կրետէ) ապաստանած է, կը փնտռէ իր քոյրերը Մարիամ եւ Լուսաբեր, որոնց մասին լուր առած է թէ գորգի գործարանի մը մէջ կ'աշխատին Լիոն, Մարսէյլ կամ շրջակայքը։ Իմացնել Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան,* 75, Avenue Berthelot, Lyon.

— *Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան Հիւրինէեան) հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Ցունաստան գացած էր։ Իմացնել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի* Aux Établissements A. Vital, Aubenas, Ardèche, France: *Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Զօրումցի Էլմաս Վարժապետեան կը փնտռէ իր որդին Յովհաննէս Վարժապետեան, 26 տարեկան որ կորսուած է Տէր-Զօրի եւ Մուսուլի կողմերը։ Գրել՝ Բարսեղ Լօշեանի՝* 20 Rue de Bezons, Courbevoie, (Seine, *Լուր տուողին նուէր մը պիտի տրուի։*

— Ալաշկերտի Քերգից գիւղէն Ցիգրան Միսքիեան, հօր անունը Իսրօ, մօրը անունը Ցիլպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի։ Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Եսթեր, Զարուհի, Նունիկ, Մաքրուհի, հօրեղբայրները Մելքոն, Դասապարպայի, անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ. կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Ռուսաստանի Կրասնոդար քաղաքէն։

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St. Hilaire Grasse A.M.

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբ ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, *բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։*

ԿԸ ԳՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԽԱԼԻՆԵՐ ԵՒ ՔԻԼԻՄՆԵՐ

ԿԸ ԳՆԵՆՔ, արծաթեղէն, ոսկեղէն, ադամանդ, հին եւ նոր յարդի ձեռագործներ. Կը փնտռենք լաւ ձեռագործ գործողներ.

Դիմել՝ Լնթէրօսէ ընկերութեան մէջ մեր նոր բացած գրասենեակը ամէն օր 10—1 եւ 3—6։

41 Rue de la Chaussée d'Antin
Tél. Trudaine 01—41

Բ. յարկ աջ կողմ առաջին սենեակը։ Կը խօսինք Հայերէն, Ռուսերէն եւ օտար լեզուներ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	04
Տոլար,	Dollar	25	56
Մարք (ոսկի՝ 100 Mark		608	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	112	90
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	40
Զուիցց. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	20
Չերվոնից	(10 Roubles or)	93	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]	
II		[illegible]	
» III		[illegible]	
Օսմանի երկաթ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	"	"
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration · Խմբագրութիւն · 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՄԱՐՏ 1927

11 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 282

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՃԱՐԱԿ

Նոր չէ որ պիտի հաստատենք թէ, օտարները աւելի լրջութեամբ կը հետաքրքրուին հայկական մշակոյթի արժէքներով, քան մենք որ իրապէս շահագրգռուած ենք։

Պատմական, գիտական, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ հայ ժողովուրդի մասին՝ ընդհանրապէս օտարներու գործեր են։ Եւ մինչեւ այսօր ալ, Փարիզի մէջ, անվհատ կը գործէ հաստատութիւն մը, «Հայագիտական Ընկերութիւնը» (Société des Etudes Arméniennes), որուն 1927ի կոչը հրատարակեցինք երէկ։

Հայկական մշակոյթի նուիրուած երկու գիտնականներ, պ. պ. Ֆ. Մաքլէր եւ Ա. Մէյէ, այդ շրջաբերականը ստորագրած ատեն, կ'արտայայտուին այնպիսի հաւատքով մը, որ անհոժարաբար պիտի զարմացնէ մեր շատ մը տիտղոսաւոր այլ յեղյեղուկ «ազգասէր»ները։ Եւ անոնք ուռուցիկ խօսքեր չէ որ կը հոլովեն.

—«Հայաստան պէտք է ստանայ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին օժանդակութիւնը։ Այդ աջակցութիւնը պիտի գտնէ աւելի յաւէտ, երբ ծրագրիտ եւ անշահախնդիր ուսումնասիրութիւններ աշխարհին ցոյց տան հայ ժողովուրդին ինքնատպութիւնը, ճզօրութիւնն ու կորովը»։

Այդպիսի աշխատանքի մը յատկացուած է «Հայագիտական Հանդէսը», որ կը հրատարակուի եօթը տարիէ ի վեր, իբրեւ թանկագին ժողովածու մը հայկական մշակոյթի ուսումնասիրութեան։

Այս ձեռնարկը գնահատած ատեն, կարելի չէ առանց դառն ժպիտի յիշել տխուր իրականութիւն մը։

Հայագիտական Ընկերութիւնը» եւ անոր հրատարակութիւնները սահմանուած են օտարին ճանչցնելու հայկական արուեստը, գրականութիւնը, լեզուն, կրօնը, մէկ խօսքով՝ քաղաքակրթութիւնը։ Իսկ մենք ունի՞նք ո՛ր եւ է կեդրոնական հաստատութիւն, որ յատկապէս նուիրուէր այս ժողովուրդի մտաւոր արժէքներուն պահպանման եւ զարգացման։

Չենք ուրանար Հայաստանի մէջ կատարուած աշխատանքը, թէեւ գիտենք որ այնտեղ «մարքսիստ» կապկութիւնը յաճախ աւելի մեծ դեր կը կատարէ, քան բուն գիտական միտքը, քննական, առարկայական վերլուծումը։ Մարդիկ Հայաստանի համալսարանին անգամ կրկէս դարձուցած են լէնինական մարգարէներու կոմիսար Աշոտ Յովհաննիսեան, տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, այս իմաստով խրատներ կուտար շրջանաւարտներուն, ծամծմելով ծանօթ «ֆորմիւլ»ները։

Չենք ուրանար, նաեւ, ինչ որ կատարած են Վենետիկն ու Վիէննան, իրենց մանրակրկիտ, բայց հետզհետէ սահմանափակ պրպտումներով։ Գիտենք, վերջապէս, անհատ մասնագէտներ, որոնք տարիներէ ի վեր կը տքնին այս ապերախտ ճամբուն ճամբուն վրայ, կովկասի «Ազգագրական Հանդէս»ի հիմնադիր Եր. Լալայեանցէն մինչեւ փրոֆէսէօր Մ. Մինասեանը։ Այս վերջինը, գիտական նոր աղբիւրներու կրթնած, կը շարունակէ թանկագին ուսումնասիրութիւններ հրատարակել Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին եւ իր հանդէսին՝ «Լոյս»ի մէջ, հայ ցեղին ծագման, ընկերային եւ ընտանեկան կարգուսարքի, քաղաքակրթութեան եւն. մասին։

Բայց այս բոլորը կը լրացնե՞ն պակասը։ Աւելի ճիշդ — արտասահմանի մասին խօսելով —կարելի՞ չէ՞ համախմբել, և եւական, հետեւաբար աւելի արդիւնաւոր դարձնել այս ցիրուցան ճիգերն ու ձեռնարկները։

Կարելի չէ՞ ունենալ հայկական Տուն մը (Foyer), այսպէս կոչուած, «Աշխարհական՝ Վենետիկ» մը, Եւրոպայի ծոցին վրայ, ամբողջովին նուիրուած հայկական մշակոյթին։ Ես այս՝ ամենալայն առումով։ Այնտեղ պէտք է ամփոփուի հայկական միտքը, իր բոլոր արտայայտութիւններով, բայց մանաւանդ ներկայ երկունքը արժեցնելու, զարգացնելու մտահոգութեամբ։ Տաղանդներ կան որ կը ծլին ու կը խամրին. ուրիշներ՝ ճարահատ, կը քաշուին հրապարակէն. աւելի բախտաւորներ մեկենաս կը փնտռեն, կամ կ'ոստոստեն մերթ աջ, մերթ ձախ։ Մէկ խօսքով, լքում եւ ամլութիւն։ Այս կացութեան առջեւ, կան բազմաթիւ «ամերիկեան գիտողներ», որոնք միջոց ունին, բայց իրենց մտաւոր մոխիրը չեն խառներ։

Անհատական նախաձեռնութի՞ւնն է որ կը պակսի, թէ հաւաքական կամքը։ Չգիտենք։ Ամէն պարագայի մէջ, դառն է պատկերը։

Եւ դեռ աւելի արտասուելին։ Քանի մը սերունդ առաջ, Պոլսոյ մէջ, մեր եղբայրներն ու քոյրերը խելք եւ կամք ունեցեր են ստեղծելու Միացեալ եւ Ազգանուէր ընկերութիւնները, որպէսզի լոյս տարածեն մինչեւ հեռաւոր անկիւնները, Զէյթուն, Սասուն կամ Տիգրանակերտ։ Այսօր, Յունաստանի կամ Սուրիոյ կայաններուն մէջ հարիւրաւոր մանուկներ քերականի մը կարօտը կը քաշեն։ Չկայ կազմակերպութիւն մը որ ամսական քանի մը հազար ֆրանք ապահովէ, այս թշուառները փողոցէն փրկելու համար։

Իսկ այստեղ, տարին քանի մը հարիւր հազար ֆրանքներ կը մսխուին զանազան անպէտ «միսիոն»ներու համար, խղճի կատարեալ հանգստութեամբ, բայց երբեք հարիւր ֆրանք չի գտնուիր, որպէսզի երեսուն հայ մանուկներ հայերէն սորվին Տեսինի կամ Փոն տը Շէրիի մէջ։

Ինչո՞ւ այսպէս անճարակ, երբ այնքան միջոցներ եւ տրամադրութիւններ կան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

«Յուսաբեր» կ'զբաղի շօշափելով Հայաստանի բնակչութեան նուազման խնդիրը, համաձայն վերջին մարդահամարին, կը նկատէ.

—«Թուանշանները «բարեկամութիւնը» կը շարունակէ յարատեւել ընդհանրապէս Անդրկովկասի եւ յատկապէս Հայաստանի հաշուին։

Թուրքիա կը շարունակէ «բարեկամ» մնալ Ռուսիոյ այնքան ատեն, որքան ատեն Մոսկուան կը շարունակէ գիջող ըլլալ Թուրքիոյ հանդէպ՝ ընդհանրապէս Անդրկովկասի եւ առանձնապէս Հայաստանի վերաբերող հարցերուն մէջ։

Իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին, Թուրքիա թերեւս երբեք Անդրկովկասի մէջ ունեցած չէ այն դիրքն ու կշիռը, ինչ որ ունի այսօր։

...Ուժեղ Հայաստանը, էնկիւրիի համոզումով, վտանգոյն թշնամին է ռուսեւթուրք «բարեկամութեան»։

Եւ որովհետեւ Մոսկուան գիտէ այս ճշմարտութիւնը, եւ որովհետեւ Մոսկուան ի գին ամէն զոհողութեան կ'ուզէ պահել էնկիւրին իր «բարեկամներու» ցանկին մէջ, ճիշդ այդ պատճառով ալ ան կ'ուժաթափէ Հայաստանը։

...Իր բոլոր փէշերէն անդամահատուած Հայաստանը՝ սակաւաբիւն դարձած է հողային տարածութեամբ, որպէսզի սակաւաբիւն մնայ նաեւ իր ժողովուրդին քանակով։

...Այս հիմնական քաղաքականութիւնն է պատճառը նաեւ այն տարօրինակ երեւոյթին, որ պակսած է Հայաստանի ազգաբնակութեան քանակը ի հաշիւ հա՛յ ժողովուրդի, բայց ոչ այլազգիներու։ Երկրէն ընիկ տարրը կը գաղթէ, իսկ օտարը կը մնայ եւ կ'աւելնայ հոն։ Հայը Հայաստանէն կը մեկնի դէպի Ռուսաստանի տարբեր մասերը, իսկ թաթարը չերթար ո՛չ ցեղակից Թուրքին եւ ո՛չ ալ թաթարին քով, հակառակ անոր, որ թէ՛ Ազրպէյճանի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ ան կրնայ ունենալ կեանքի եւ գոյութեան աւելի դիւրութիւն։

100,000 ՖՐ. ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Նորայրական Օգնութեան յանձնախումբը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ փետրուար 15ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչ Գ. Կորալն Պէբբիի յանձնուած է հարիւր հազար (100,000) ֆր., իբ. հանգանակած գումարէն։

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՎ.— Մարդ մը Իտալիոյ Փիէմոն թէ քաղաքին անկելանոցը մտած էր, գրկուած ըլլալով յիշողութենէ։ Ոչինչ կը յիշէր, ոչ իր անունը, ոչ մականունը, ոչ գիւղը, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ։ Օր մը հիւանդապահուհիներէն մէկը ցոյց կուտայ լուսանկար մը։ Հիւանդը յանկարծ ներքին զօրաւոր յուզումէ մը շնորհիւ, յիշողութիւնը կը գտնէ. կը ճանչնայ լուսանկարը, որ զարմանք, իր կնոջն էր։ Կը խօսի, կը հաստատէ իր ինքնութիւնը։ Վերոն քաղաքին փիլիսոփայութեան դասախօսն էր, որ 10 տարիէ ի վեր կորսուած էր, եւ յիշողութիւնը խանգարուած ըլլալով չէր կրնար դառնալ իր տեղը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՂՈՔ 375 ՖՐԱՆՔԻՆ ԴԷՄ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 150 ԵՒ 20 ՖՐԱՆՔ ?

Զուիցերիայէն վերջ, Անգլիա եւ Պելճիքա եւս բողոքեցին ֆրանսական կառավարութեան մօտ, Խորհրդարանի այն որոշումին դէմ, որով ամէն տարի 375 կամ 40 ֆրանք պիտի գանձուի օտարականներէն՝ ինքնութեան թուղթի համար։

Պելճիքայի հեռագրական գործակալութիւնը 9 Մարտ թուականով Բրիւքսէլէն ղրկուած հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդէ այս մասին.—

«Պ. Վանտէրվէլտ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Պրիանի հետ Ֆրանսաբնակ օտարականներու բնակութեան տուրքին մասին։

«Պելճիքայի արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Պելճիքացիները մեծապէս յուզուած են տեսնելով որ իբրեւ օտարական կը նկատուին Ֆրանսայի մէջ։ Ներկայ սակը ահագին է եւ իրական տուրք մը կը կազմէ, քանի որ պիտի գանձուի մարդ գլուխ եւ ամէն տարի։ Դիտել տուաւ թէ սկզբունքով այդ տուրքին պէտք է ենթարկուին այն օտարականները, որոնց դրամը բարձր է. մինչ Պելճիքացիները միակ դրացիներն են, որոնց համար ֆրանս. դրամը աւելի բարձր է։ Ուրեմն կը հետեւի թէ Պելճիքացիները ամէնէն աւելի կը տուժեն։

Պ. Պ. Փուանքարէ եւ Պրիան համամիտ են Պելճիքացիներուն համար ջնջելու այս սակը. սակայն կ'երեւի թէ այս ջնջումը դժբախտաբար մեծամասնութիւն չպիտի գտնէ ելմտական յանձնաժողովին եւ Խորհրդարանին մէջ։ Բայց եւ այնպէս հաւանաբար զեղչուելուն համար մեծամասնութիւն գոյանայ։

Պ. Վանտէրվէլտ նոյնպէս շատ կը գտնէ վարձու աշխատաւորներու համար նշանակուած 40 ֆրանքը։ Կը սպասուի որ Պելճիքայի բանւորական կազմակերպութիւնները միանալով Ֆրանսայի քոյր կազմակերպութեանց հետ, յաջողին ձեռք բերել փափաքուած զեղչը»։

Այս առթիւ Էքսէլսիօր կը գրէ.—

Ֆրանսական կառավարութիւնը այս դիմումէն առաջ արդէն զբաղած էր ինքնութեան թուղթի սակին խնդրով։ Խորհրդարանին կողմէ նշանակուած սակը կարելի չըլլար հաշտեցնել այն դաշնագիրներուն հետ, որոնք Ֆրանսան կը կապեն մեծ թիւով օտար պետութեանց։ Այս պատճառով կառավարութիւնը դիմեց Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովներուն, առաջարկելով նշանակել աւելի չափաւոր սակ մը, որ ո եւ է կապ չունենայ ուղղակի տուրքերուն հետ։

Միւս կողմէ, ծերակուտական Բէպէրթի առաջարկած էր բարեփոխել ինքնութեան թուղթի սակերը։ Վարչապետ Փուանքարէ նամակով մը այս գրութիւնը ղրկեց Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողո՛վին, որ Պ. Քլէմանթէլի նախագահութեամբ գումարուելով նկատի առաւ զայն առջի օր։

Ելմտական, արտաքին եւ ներքին նախարարները համաձայնելով խմբագրած են ծրագիր մը, որուն համաձայն ինքնութեան թուղթ առնելու կամ նորոգելու համար պիտի գանձուի ոչ թէ 375 այլ 150 ֆրանք, որուն 120ը պետութեան, 10ը նահանգին եւ 20ը համայնքին համար. իսկ զեղչեալ սակը 40ի տեղ պիտի ըլլայ 20 ֆրանք, 14ը պետութեան, 2ը նահանգին եւ 4ը համայնքին համար։

Ասկէ զատ ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջուի երկու ամիսէ աւելի Ֆրանսա բնակող օտարականներէ, փոխանակ մէկ ամիսի։ Ինքնութեան թուղթերը պիտի նորոգուին ամէն տարի։

Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովին մէջ այս մասին տեղի ունեցաւ երկար վիճաբանութիւն, որուն մասնակցեցան նախագահը, զեկուցաբերը, Պ. Պ. Բէպէրթի, Քայեօ, Շէրոնէ եւ Փասքէ։ Յանձնաժողովը ընդունեց կառավարութեան առաջարկած ծրագիրը, որ շուտով ծերակոյտին պիտի ներկայացուի։

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ անգլիական նաւատորմը ռազմափորձեր պիտի կատարէ Միջերկրականի մէջ։ Ճիպրալթարէն կը հեռագրեն 9 Մարտ թուականով.

Գարնանային ռազմափորձերու համար այսօր Միջերկրականի մէջ կը համախմբուի անգլիական մեծ նաւատորմ մը։ Բացի Մեծ Պատերազմէն, երբեք այսքան հսկայ նաւատորմ մը չէ գտնուած մէկ հոգիի հրամանատարութեան տակ։ Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի միացեալ նաւատորմները, իրարու քանչիւրը բաղկացած մօտ 70 մարտանաւէ, դրուած են սըր Ռոճըր Քիյսի վերին հրամանին տակ։

Ատլանտեանի նաւատորմը Ճիպրալթարէն մեկնեցաւ այս առաւօտ կէսօրէն քիչ վերջ, խաղաղօրէն սահելով նաւահանգիստէն դուրս՝ միանալու համար Միջերկրականի նաւատորմին։ Բուն ժամադրավայրը գաղտնի կը պահուի, որովհետեւ ռազմափորձի յատակագիծին համաձայն՝ թշնամի նաւատորմը պէտք չէ գիտնայ թէ ո՛ւր է միւս նաւատորմը։ Գործողութեանց սահմանին մէջ գտնուած բոլոր առեւտրական նաւերուն արգիլուած է իրենց անթելի գործիքները գործածել։

Այսքան ահագին նաւատորմի մը Միջերկրականի մէջ համախմբուիլը ցոյց կուտայ թէ անգլիական կառավարութիւնը նաւատորմին կեդրոնը Հիւսիսային ծովէն փոխադրած է Միջերկրական եւ կ'ազդարարէ բոլոր շահակիցներուն թէ Անգլիա կ'ուզէ իր գերակշռութիւնը պահպանել այդ ջուրերուն մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն կը հեռագրեն թէ Մոլտավայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդակեր գնչուներու խումբ մը, որ կը բաղկանար 26 հոգիէ։

Խումբին պետն է Ալեքսանդր Ֆիլքէ, որ խիստ հարցաքննութեան մը շնորհիւ խոստովանութիւններ ըրած է։

— Այո՛, յարձակեցանք, եթէ չեմ սխալիր, վեց ճամբորդի վրայ։ Մորթեցինք զանոնք։ Ջարդեցինք եւ կտորները բերինք մեր վրաններուն տակ։ Զանազան համեմներ դրինք եւ կերանք։

Խումբին միւս անդամները աւելի մանրամասնութիւններ կուտան.

— Միսերը կ'եփէինք, փափրիքա աւելցնելէ յետոյ, բրինձով, գետնախնձորով, եւ հունգարական կուլաշ (կերակուրի տեսակ) կը շինէինք։

Խուլ համր մը, Ռիպար, որ խումբին միակ գրող-կարդացողն էր, գրաւոր տեղեկագրով մը կը յայտնէ թէ ինչպէս ալ կը ցանէին միսերուն վրայ, որպէսզի չհոտին։

Դեռատի գնչու մըն ալ, նոյն խումբէն, Ժօզէֆ Քուտաք, կը նկարագրէ թէ ինչպէս կին մը կերած են.

— Ռիպար կացինով ճեղքեց գլուխը, Ֆիլքէ դանակով մը բացաւ որովայնը, վերէ՛ն վար։ Դուրս քաշեց փորոտիքը, որոնք դեռ տաք էին։ Մենք անմիջապէս կէսը եփեցինք ու կերանք։ Միւս կէսն ալ պահեցինք յաջորդ օրուան։ Քիչ մը աղը պակաս դրած էին, գոնէ ես այնպէս գտայ։

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ տեղւոյն վրայ։ Ճամբան փախուստի փորձ մը կը կատարէ Ֆիլքէ, որ կ'առաջնորդէր։ Ճուտով կը բռնուի սակայն եւ ցոյց կուտայ, անտառի մը մօտ, բազմաթիւ փոսեր, ուր թափած էին ոսկորները։ Ոսկորներուն վրայ ո եւ է արիւն չկայ, որովհետեւ խաշելէ յետոյ նետուած էին։

Կիներուն միսը աւելի համով գտած են, եւ, համաձայն իրենց խոստովանութեան, կերած են չորս կին եւ մէկ դպրոցական տղայ։

Մարդակեր գնչուները յայտարարած են.

— Օդերը գէշ կ'երթային, եւ դատապարտուած էինք գործազրկութեան։ Մեր կիներն ալ չկրցին գործ գտնել։ Ի՛, անօթի չէինք կրնար մնալ, մորթեցինք ճամբորդները եւ կերանք։

ԴՈՐՏԵՐԸ Կ'ԱՐՇԱՒԵՆ.— Գորտերու անվերջ բազմութիւն մը արշաւած է Քալէ քաղաքին Լիլի դրան առջեւ բացուող դաշտին վրայ, որ ողողուած էր վերջերս ծովին ջուրով։ Գորտերը այնքան շատ են, որ կարելի չէ հաշուել եւ տեսակ մը սալայատակ շինած են ջրուտ մարգագետնին մէջ։

ՆԵՐՈՒՄ ՏԱՐՈՒԻՆԱԿԱՆԻՆ.—Ամերիկայի մէջ, երկու տարի առաջ դատապարտուած էր դասախօս մը, որ տարուինականութիւն քարոզած էր իր աշակերտներուն։ Ամերիկայէն կը հեռագրեն թէ փրոֆէսէօրը ներում ստացած է, սակայն նորէն արտօնութիւն չկայ տարուինականութիւն քարոզելու Ամերիկայի մէջ։

ՈՉ ԱՌԱՋԻՆ, ՈՉ ԱԼ ՎԵՐՋԻՆ.— Փրուսիական կրթական նախարարը, Տէքքէր, հրամայած է, Զասկի արձակուրդներէն վերջ, ջնջել բոլոր դպրոցներուն մէջէն աշակերտներու դասակարգումը, առաջին, երկրորդ եւայլն։

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Հինգ ամսուան բացակայութենէս յետոյ, վերադարձիս՝ Եւրոպայի Թեմական խորհուրդի հաւաքական հրաժարականին առջեւ գտայ ինքզինքս։

Պարտաւորուած էի ստորագրել այդ հրաժարականը, ամչնալով անշուշտ, պարզապէս հասնելու համար ընդունուած մեթոտի մը տրամաբանական վախճանին։

«Ամչնալով» ըսի, որովհետեւ, իրապէս ամօթ է արձանագրել պարտութիւն մը, որ չափազանց ծիծաղելի եւ վերջի վերջոյ ո՞րմէ պարտուած ենք։ — Համաձայն հրաժարականի բացատրութեան, քանի մը ոսկերիչներէ, որոնց փարիզ բնակութիւնը ոչինչ փոխած է իրենց «աշիրէթ»ական հոգիէն։ Անոնց դիզած միլիոնները չեն որ պիտի բարձրացնեն իրենց արժէքը։

Պարտաւորուած էի ստորագրել այդ հրաժարագիրը, որովհետեւ Պատգ. Ժողովէն առաջ եւ վերջը, ինծի համար չափազանց պարզ էր թէ՝ ինչ կ'ուզէին ընել Փարիզի եկեղեցիին անկոչ հոգաբարձուները, իրենց ծառայական հոգեւոր հովիւով միասին։

Առաջին օրէն ինծի համար պարզ էր, թէ այս անորակելի մարդիկը թշնամի էին ամէն տեսակի կազմակերպութեան, որովհետեւ, առաջին առթիւ իրենց նեխած ճահիճը խառնելու եւ զայն մաքրագործելու, պայմանութիւնը մէջտեղէն վերցնելու հարցը հրապարակ պիտի գար։ Անոնք գիտէին թէ տասնեակ տարիներու տէմիրպաշները իրենց պատուանդաններէն վար գլորուելու վտանգ կար։

Ինծի համար պարզ էր թէ այս մտայնութիւնը ունեցող մարդոց հետ նստիլ եւ խօսիլ, ժողովրդական շահերու, գաղութներու կազմակերպութեան, նոր սերունդի դաստիարակութեան, որբերու եւ անտէրներու խնամարկութեան մասին, կը նշանակէր այդ մարդիկը չճանչնալ եւ զանոնք սրտցաւ, ազգասէր, հայրենասէր, առնուազն մարդասէր անձերու տեղը դնել։

Իմ պաշտօնակիցներս անսահման քաղաքավարութեամբ ու անհաւատալի միամտութեամբ, ուրիշ կարծիք ունէին այդ «պատուական ազգայիններու» մասին։ Աւելի միամտութեամբ՝ ուրիշ կարծիք ունէր նաեւ կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկ. իսկ նոյն մարմնի անդամներէն ոմանք ալ —թող ներուի ըսել— փարիզի ջոջերուն հրամանակատարներն էին Թեմական խորհուրդին ներս, իրենց յայտնի եւ ընթերցողին համար ալ հասկնալի պատճառներով։

Աւելի երկու նիստերու ընթացքին, մեր ունեցած խօսակցութիւններն ու վիճաբանութիւնները գիս համոզած էին այն եզրակացութեան, թէ կորուստ եւ վնասակար միջոցներու իմ առաջարկներս այլեւս կրկնելու եւ պնդելու պէտք չունէի, քանի որ ժողովը կը կարծէր թէ զիջումներով ու «ճկունութեամբ» կարելի պիտի ըլլար խօսք հասկցնել այս ինքնահաւան ազաներուն, որպէսզի «համերաշխութիւն» մը ստեղծուի։ Կը մնար ինծի սպասել, որ Թեմական խորհուրդն ու իր նախագահը սպառէին իրենց բոլոր միջոցները, կատարէին բոլոր ստորացուցիչ ու անարդարանալի զիջումները, դարձնէին իրենք զիրենք ծիծաղելի յաչս յոխորտ դատարկամիտներուն, իրենց տկարութեամբ ու զիջողականութեամբ այնքան լրբացնէին զանոնք, որ մինչեւ անգամ անոնք յանդգնութիւն ունենային անարգելու ամէնը եւ կաթող. պատուիրակը ծեծելու աստիճանին հասնէին, որմէ յետոյ միայն գային այն եզրակացութեան թէ «անոնք նման առաջարկները կը մերժէին, որպէսզի քայքայուի Եւրոպայի Թեմին մէջ Թափառական խեղճ ժողովուրդին կազմակերպութեան գործը եւ իրենք մնան իրենց ցանկութեան համաձայն ինքնագլուխ, ինքնավար եւ անպատասխանատու»։

Ասիկա պարտաւոր էին գիտնալ առաջին օրէն եւ ոչ թէ ամբողջ երկու տարի գլուխ յոգնեցնելէ եւ կազմակերպութիւն ձախողեցնելէ յետոյ. Դժբախտաբար չգիտցան եւ շարունակեցին մնալ թեք մակարդակին վրայ, որը զիրենք հասցուց մինչեւ տրամաբանական վախճանը — պարտութիւն։

Ես եւս պարտաւոր էի մինչեւ խորը իջնել, պարզապէս մէկ մտածումով,— որպէսզի գործ խանգարող չնկատուիմ։ Քանի մը ամսուան բացակայութիւնս աւելի օգտակար եղաւ այն տեսակէտէն, որ Թեմական խորհուրդը եւ իր նախագահը հնարաւորութիւն կ'ունենային մինչեւ «թեմեննահ»ի աստիճան իջնալու, առանց առարկութեան։ Արդիւնքը մէջտեղն է, հասարակութիւնն ալ հնարաւորութիւն կ'ունենայ հասկնալու թէ Փարիզի եկեղեցիին շուրջը հաւաքուած այս զաւազիրներու խմբակը իր բոլոր պաշտօնակիցները սպառած է ու առանց դիմակի հրապարակաւ կ'երեւայ թէ ինչպէս իր հոգեւոր հովիւին հետ միասին սրտառուչ համերաշխութեամբ մը պինդ փակած են ախորժելի դիրքին։

Այս բացատրականը տալէ յետոյ պարտք կը զգամ ընթերցող հասարակութեան ներկայացնելու այն բոլոր մթին զաւերը, որ գործուած են ոչ միայն փարիզի ազաներուն, այլ եւ ուրիշ մարդոց ու խմբակներու կողմէն, խափանելու համար Եւրոպայի Թեմին կազմակերպութիւնը։

Եթէ այս հարցին վրայ նայէի, իբրեւ զուտ եկեղեցական հոգեւոր կազմակերպութեան մը, չպիտի հետաքրքրուէի։ Ես այս հարցը կը նկատէի, առ ի չգոյէ լաւագոյնին, սկզբնաւորութիւն մը գաղութներու կազմակերպութեան։ Այդ պատճառով ալ միշտ պիտի շահագրգռուինք եւ երբեք օձիքը չպիտի ձգենք զաւազիրներուն, որքան ալ անոնք իրենց ծիծաղելի զէնքերը մութին մէջէն ցոյց տան իբրեւ հատու զէնքեր։

Այդպիսիներ շատ ենք տեսած մեր կեանքի դժբախտ պատմութեան ընթացքին։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԽՈՒԼ.— Էտիսըն խուլ է։ Ֆլօրիտայի մէջ անթել հեռաձայնով խօսած է ճառ մը հացկերոյթի մը 300 հրաւիրեալներուն, որոնք մտիկ կ'ընէին մասնաւոր գործիքներով:

Խուլութիւնը լաւագոյն պատեհութիւնն է աշխատելու համար, կ'ըսէ գիտունը: Արդի կեանքին մէջ, առանց ազդուելու մեքենաներու ժխորէն, քաղաքներու աղմուկէն, խուլը պիտի կրնայ իր աշխատանքը աւարտել: Արդէն, կ'աւելցնէ գիտունը, քաղաքներու այս աղմուկները հետզհետէ կը խլացնեն մարդիկ: Եւ, կ'եզրակացնէ, հարիւր տարի յետոյ, առանց ո եւ է բացառութեան, ամէն մարդ խուլ պիտի դառնայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՊԵՏԱՌ»Ի ԳՈՐԾԵՐԷՆ

Պետառ. պոլշեւիկներու բարբառով կը նշանակէ պետական առեւտուրի վարչութիւն։ Պետառը զբաղած է «սոցիալիզմ կառուցանելով»։

Ահա քանի մը նմոյշ, թէ ինչպէս պոլշեւիկեան պետառը «սոցիալիզմ է կառուցած»։

Խնձոր.— Վերջերս Փարիզեան կարգ մը պտղավաճառներու քով կարելի է գտնել Ղրիմի խնձորներ —այն աքանչելի, համով ու հոտաւէտ խնձորներէն, որոնցմով այնքա՜ն կը պարծին Ղրիմցիները։ Պատերազմէն առաջ այդ խնձորներու փութը (16 քիլօ) Ղրիմի մէջ կարելի էր գնել 4.50 րուպլիով, իսկ այժմ կը ծախուին 15—16 րուպլիի, ըսել է մէկ քիլօն շուրջ մէկ րուպլի կամ 13 ֆրանք։

Ղրիմի խնձորները շատ նուրբ պտուղներ են եւ փոխադրութեան համար կը պահանջեն առանձին խնամք. մէկ-մէկ պէտք է ընտրել եւ կակուղ թուղթի մէջ զգուշութեամբ զատաւորել սնտուկներու մէջ։

Արդ՝ Պետառը Ղրիմի խնձորները Փարիզ բերելով՝ քանի՞ով պիտի ծախէր։ Առնուազն քիլօն 15 ֆրանք, պիտի պատասխանէ ընթերցողը։ Այդպէս կը թելադրէ առողջ բանականութիւնն ու շահու գիտակցութիւնը։ Իսկ Պետառը ուրիշ կերպ կը մտածէ։

Ղրիմի խնձորները Փարիզի մէջ ծախուած են մեծաքանակ՝ քիլօն 2 ֆր. 80 սնթ. եւ 3 ֆր. 60 սնթ. կամ 8.7—11 կոպէկ. այն պահուն, երբ նոյն խնձորը Ղրիմի մէջ կը ծախուի մէկ րուպլիի։ Ինչպէս կ'ըլլայ այդ հաշիւը։ Ատ ալ Պետառի պետական գաղտնիքներէն է։

Նարինջ.— Բայց, թերեւս, խնձորը, իբրեւ արտածման նիւթ, առեւտրական շահառութեան չենթարկուիր։ Տեսնենք ներածութիւնը ինչպէս կը կատարուի։ Առնենք նորէն պտուղները։ «Փրավտա»ն (20 Փետր.) հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ. Պոլսոյ պետառին յանձնուած է գնել քանի մը միլիոն նարինջ։ Եւ ահա Պոլսէն հեռագիր կ'երթայ Օտեսա, թէ գնուած են «խոշոր, ընտիր նարինջներ, սուրիական տեսակէն, լաւ, Եաֆայի նարինջներու նման, տարինքն՝ երկարաւուն, հիւթեղ, անուշ, ճիշտ այն տեսակները, որոնք մեծ յարգ ունին մեզ մօտ»։ Իսկ երբ նարինջները տեղ հասան, Օտեսայի Պետառը հետեւեալ հեռագիրը քաշեց Պոլսոյ Պետառին.

— «Ձեր գնած նարինջները ոչ թէ խոշոր են, այլ մանր, ոչ թէ երկարաւուն են, այլ կլոր, ոչ թէ անուշ են, այլ թթու եւ ոչ թէ այնպիսիներ են, որ մեզ մօտ մեծ յարգ ու սպառում ունին, այլ այն տեսակներ, որ մարդիկ ոչ իսկ կ'ուզեն ձեռք առնել։»

Խօսքը այն նարինջներու մասին է, որոնք տեղ հասան, որ գնուածին կէսէն պակաս մասն էր։ Իսկ ահագին քանակութեամբ գնուած նարինջի մեծ մասը ծովը «թափուեցաւ, իբրեւ անպէտ ապրանք», որովհետեւ գնուած վայրին մէջ իսկ արդէն փտած էր եւ ճանապարհին փտումը ա՛լ աւելի տարածուեցաւ եւ առողջներն ալ վարակեց։ Երեք հազար սնտուկ փտած նարինջ թափուած է Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, մնացածը, Օտեսայի մօտերը։ Այդ մասին արձանագրութիւն անգամ կազմուած չէ եւ այժմ յայտնի չէ, թէ ո՞վ է այս անհման առեւտուրի անմիջական պատասխանատուն։

Ցորեն.— Գուցէ առարկէք, թէ այդպէս է «արտաքին ճակատի» վրայ, «արտպետառի» մէջ, իսկ «ներքպետառի» գործերը աւելի լաւ են։ Այս մասին ալ ահա, քանի մը նմոյշներ՝ ցորենի առեւտուրէն։ Լէնինկրատի գործկոմին ներկայացուած զեկուցում մը կ'ըսէ. «Լոտէյնոփոլի գաւառի մէջ ցորենի փոխադրութիւնը 30—40 քիլոմեթրի վրայ աւելի թանգ է, քան նոյն ցորենի փոխադրութիւնը Լէնինկրատէն Նիւ Եորք»։

«Իզվեստիա»ն կը հաղորդէ, որ Արեւմտեան Սիպերիոյ երկաթուղիի կայարաններուն մէջ հաւաքուած է մօտ 15 միլիոն փութ (250,000 թոնօ) ցորեն, զոր լեցնելու տեղ չունին, ոչ ալ կրնան փոխադրել, վակոններու պակասութեան պատճառով: Այդ հսկայաքանակ ցորենը թափուած է բաց երկնքի տակ, յաճախ ենթակայ անձրեւներու տեղատարափին։ Ծածկելու միջոց ալ չկայ, որովհետեւ ծածկոցները կը գտնուին ուրիշ վարչութեան մը ձեռքը, իսկ այս վերջինը դրամ կը պահանջէ ծածկոցներ տալու համար։ Ու մոռնալու չէ, որ այս վարչութիւնն ալ պետական է...

Այսպիսի դէպքեր ամէն օր կարելի է կարդալ խորհրդային մամուլի էջերուն մէջ։ Առեւտուր չէ ատ, այլ, ինչպէս մեր գիւղացիները կ'ըսեն, «ա՛ռ և կուլ»։

Բայց — չէ՞ որ մարդիկ «սոցիալիզմ են կառուցանում»։

Այս առթիւ յիշենք եւ հետեւեալ փաստը, որ քանի մը ամիս առաջ արձանագրուեցաւ խորհրդային թերթերու մէջ։ Պետառը Գերմանիայէն պահանջած էր ամաններ եւ Պերլինի ներկայացուցիչը ղրկած էր... 40,000 գիշերային աման ուկրայնական գիւղացիներու պէտքերուն համար։

Մ. Պ. ԱՐՑԻԲԱՇԵՒԻ ՄԱՀԸ

Մարտ 3ին Վարշաւայի մէջ մեռաւ ռուս գրագէտ Միխայիլ Պետրովիչ Արցիբաշեւը։

Հանգուցեալը ծնած է Ախտիրի գաւառը, հին ազնուական ընտանիքէ մը։ Գրական-գեղարուեստական ասպարէզ մտած է կանուխէն։ Նախ՝ իբր նկարիչ, յետոյ՝ գրագէտ։ Առանձնապէս աղմուկ հանեց 900ական թուականներուն, երբ կ'աշխատակցէր ռուսական շարք մը ամսագրերու։ Այդ շրջանէն ալ յայտնի դարձաւ իր կարծիքներու անկախութեամբ, իր յամառ վճռականութեամբ՝ բոլոր «անիծեալ» հարցերու մէջ երթալ մինչեւ վերջ, մինչեւ առեղծուած (պարադոքս)։ Շիտակութիւնը, անխարդախ ազնուութիւնը և կոշտ կոպիտութիւնը իր բնաւորութեան գլխաւոր գիծերը կը կազմէին թէ՛ ինչպէս գրական գործերուն, այնպէս եւ կեանքի մէջ։ Այդ տեսակէտէն կը մօտենայ ռուս միւս մեծ գրողներ Տոլստոյին եւ Լէօնիդ Անտրէեւին։

Իր գլուխ գործոցը կը համարուի «Սա՛նին»ը, որ իր տեսակին մէջ կարելի է ըսել, առաջին վէպն է որ ժամանակին աղմուկ հանեց եւ թեր ու դէմ շարք մը կարծիքներու տեղի տուաւ։ Շնորհիւ յատկապէս այդ գրուածքի, շատ հեղինակութիւններու կողմէ ուժգնօրէն թէ՛ դատապարտուեցաւ եւ թէ՛ փառաբանուեցաւ։ Նոյն այդ գրուածքին շնորհիւ էր, որ ան տասնեակ տարիներ շարունակ գլխաւորապէս Ռուսաստանի որոշ տարիք ունեցող երիտասարդութեան կուռքը դարձաւ։ «Սա՛նին»ը մինչեւ հիմա ալ ռուսական գրականութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ, իբրեւ թախծոտ-սլաւոնական ցեղի հոգիի հիւանդագին-անբնական տրամադրութիւններու արտայայտիչ։

Անոր անհաշտ բնաւորութիւնը եւ անկեղծ սէրը դէպի հայրենիքը խորհրդային իշխանութեան անհաշտ թշնամի դարձուցին զինքը։ Մինչեւ 1923ի վերջը ապրելով Մոսկուա, թէ պոլշեւիկները իրեն համար անտանելի դարձան եւ թէ ինքը՝ անոնց համար։ Երկուստեք յարաբերութիւնները այն աստիճան սրուեցան, որ Արցիբաշեւ ի վերջոյ ստիպուեցաւ ձգել Խորհրդային Միութեան սահմանները եւ ապաստան գտնել Վարշաւա։ Այնտեղէն ալ, իբրեւ «Յանուն ազատութեան» ռուսական թերթի մշտական աշխատակից՝ սուր ու կծու երգիծանքներ կը գրէր կարմիրներուն դէմ։ Վերջին ժամանակներս դադրած էր գրական-գեղարուեստական գործեր արտադրելէ։

Այդ բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ այն, որ իր երկերը եւ գլխաւորապէս «Սա՛նին»ը այժմ խորհրդային երկիրներուն մէջ արգելքի տակ են եւ անմատչելի՝ ընթերցող հասարակութեան։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ»Ի ԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ժընեւ, 8 Մարտ

Վարդանանց տօնը «Հայ Դպրոց»ին մէջ տօնուեցաւ Փետր. 26ին, շաբաթ երեկոյ, հանդէսով մը, որուն կը նախագահէր Գ. Ն. Պէկեան։

Սրահին ճակատը զարդարուած էր Ղեւոնդ երէցի եւ Վարդանի մեծադիր նկարներով, որոնց վերեւ կ'երեւէր «Ի քէն տանջանք եւ ի մէջ յանձնառութիւնք, սուր քո եւ պարանոցք մեր» վերտառութիւնը։

Հանդէսը բացուեցաւ, յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ եղաւ նուագ։ Աշակերտ մը արտասանեց «Եկեղեցին հայկական»ը, ապա ուրիշ մը ըրաւ Վարդանանց պատմականը։ Կարդացուեցաւ նաեւ Վարդանի արտասանած ոգեթունդ ճառը։

Ամէնէն վերջ Գ. Պէկեան կարդաց գրութիւն մը, բացատրելով ամէն հայ անհատի պարտքը հանդէպ այն մեծ գաղափարին, որուն զոհ գնաց Վարդան իր 1036 ընկերներով։

Երեկոյթը վերջացաւ շատ խանդավառութեամբ, «Ի զուր են» խմբերգով։

∴ Ինչպէս ծանօթ է, Փետր. 17ին լրացաւ զուիցերիացի մեծ մանկավարժ Փէսթալոցիի մահուան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ Զուիցերիոյ ամէն կողմերը, հոն ուր դպրոց մը կայ, կազմակերպուեցան հանդէսներ, բանախօսութիւններ, ուր Փեսթալոցիի գործը կը բացատրուէր։

«Հայ Դպրոց»ն ալ իր յարգանքի բաժինը բերաւ յատուկ հանդէսով մը, ուր Գ. Գ. Գէորգեան ներկայացուց Փեսթալոցին, շատ հասկնալի ոճով մը։ Սրահին մէջտեղ Փեսթալոցիի մեծ նկարը դրուած էր, կանանչութեամբ շրջանակուած, որմէ ինկող բարի նայուածքը կը կրկնապատկէր յարգանքի այդ պաշտամունքը։ Գրատախտակին վրայ գրուած էին Փէսթալոցիէն քանի մը գեղեցիկ խօսքեր, որոնցմէ ուշագրաւ էր սա տողը, որ իր ամբողջ կեանքը կը խտացնէ. «Ամէն բան ուրիշներուն, ոչինչ ինքզինքին համար»։

Այդ ամբողջ շաբաթը կոչուեցաւ «Փէսթալոցիի շաբաթ»։

∴ Վերջերս հրաւիրուեցաւ ժընեւի հայրենակիցներէն Գ. Ռունճեանը բանախօսութեան մը համար։ Նիւթն էր «Հայը Բիւզանդիոնի մէջ»։ Յարգելի բանախօսը հմտալից գրուածքով մը բացատրեց կեանքն ու գործերը այն երկոտասան հայ կայսրերուն, որոնք իշխեցին Բիւզանդիոնի գահուն վրայ եւ իրենց իմաստութեամբ ու գործքով սիրելի եղան ժողովուրդին, բարձրացնելով իրենց հետ հայ անունն ալ։ Լաւ կ'ըլլար, եթէ ուրիշ առթիւ ալ նմանօրինակ նիւթերու մասին բանախօսութիւններ կազմակերպուէին։

∴ Մարտ 5ին, շաբաթ իրիկուն «Հայ Դպրոց»ի սանուհիները միանալով երեկոյթ մը կազմակերպեցին։ Եղան նուագ, խմբերգ, պարեր եւայլն որոնք շատ զոհ տպաւորութիւն մը ձգեցին։ Մեր քոյրերը աշխատեր էին իրենց կրցածը ընել. շատ քաջալերիչ է իրենց այդ քայլը։

Վերջերս շարժում մը սկսած է երեկոյթներ կազմակերպելու. լաւ է, որ այդ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը աւելի բեղմնաւորուի։

Արշակ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Բարեկենդան եւ Վարդանանց իրար միացուցած՝ Երիտասարդական միութիւնը հանդէս մը կազմակերպած էր Փետր. 26ի Շաբաթ իրիկունը։ Շէօյնփլացի
մեծ սրահը լեցուն էր խու
բազմութեամբ, բացառաբ
ներկայ էին նաեւ Տրէզտընի գա
ղութը։
Գ. Արտ. Արեղեան ճառով
բացատրեց Վարդանանց պատ
բազմի նշանակութիւնը,
հանեց անոր պատմական
ժէքը եւ շեշտեց մտաւորապ
դիմագիծը հայ իշխան Վարդ
որ «ոչ թէ —ինչպէս կոյսին
զգայնութեամբ ցոյց տրուած
դաւաճան մը, այլ հայրենա
կան կամ պարսկասէր
քականութեան ձգտող մը միայ
կը թուի եղած ըլլալ...»։ Գ.
Ցրունճեան կարդաց իր մէկ գե
ղօնը «Վարդանանց հաւատ
յաղթանակը», Գ. Փօման
տասանեց Կէօթէի Ֆաուստ
ան մասը, ուր «մեռելները կ
թնեան, կը լսուի զօղանջը զա
կական զանգակներուն եւ
երկրին կը դառնայ...»։ Փոքրի
Քըլըճեաններ տեսարան մը
ցուցին «Հայ եմ ես»ով, եւ
դէսին առաջին մասը փակու
ցաւ Դանիէլ Վարուժանի «Վա
միր հողը»ով զոր գեղեցկօրէ
արտասանեց Գ. Տիրայր։
Երկրորդ մասը կը կազմ
զաւեշտ մը ներկայացուեցա
«Պաշտօնի խնդրալ էս Կ'երե
պայմանները գեր թուլատ
որպէսզի քիչ մը լուրջ եւ
ունեցող պարտական կատա
խաղացուին, որովհետեւ ամէ
չեն որ կը պակսին Պերլի
հայ տղոց մէջ։ Գ. Գ. Սեւաշ
եւ Գրն. Կիւլխատանեան
խաղին մէջ ալ նորէն, ի յա
բերին անմխտելի կարողութ
Իսկ տիկին Բաղճանեան պէտ
ջանայ աւելի շեշտ եւ շարժ
դնել իր խաղին։
Բարեկենդանը թողուած
երրորդ մասին։ Կամպարե
եղբայրներ եւ ուրիշ երգ
օրիորդներ ռուսական տար
զով մէջընդմէջ կը պարէին
դիմակաւորներու եգեւեւ
մը զուարթօրէն կը դառնար
րոպական պարեր, մինչ զօ
գզոյն ժապաւէններ զոյգերը
կապէին զանազան կապերով.

Թղթակից

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱ

Ծանօթ են, գիտական
խարշին համար գտնէ, Վօրօ
րոնօֆի փորձերը։ Այս վիրաբ
երիտասարդ կապիկներու սեռ
գեղձերով կը պատուաստէ
մարդիկը եւ կ'երիտասարդա
զանոնք։
Պատուաստում բառով մ
շփոթ գաղափար մը կ'ունենան
այն գործողութեան մասին,
կը փորձէ Վօրօնօֆ։ Պատուա
տումի գործողութիւնը, այն
ինչպէս կը կատարէ Վօրօնօ
նման է բուսական աշխարհին
կատարուած մեթոտներուն, զոր
զապէս պէտք է ըսել անկել
հետեւ տնկում (plantation
է, գեղձ մը կը տեղափոխուի
տնկուի ուրիշ գետինի մը վր
Եթէ պատմութեան
փնտռենք հին տեղեկութիւննե
որոնք վերաբերին սեռային գե
ձերու ազդեցութեան մաս
մարդկային կազմութեան վր
առաջին առթիւ պէտք է յի
հայ բժիշկ մը, Ամիրտովլաթ
որ կը յանձնարարէ սեռային գե
ձերու եւ ծամբիւնի խառն
կերցնել ծերերուն երիտասարդ
նելու համար զանոնք։ Այս
րագան պիտի ընդունին
բժիշկներն ալ, երբ աւարտ
Մաչիտանի կողմէ հրատարակութ
նը Ամիրտովլաթի բժշկ գիրք
Տօքթ. Վօրօնոֆի փորձը
տարբերութիւնը ունի որ, ան
ձը, իր ողջ կազմով, կը կարէ
կայծն, մինչդեռ Ամիրտովլաթ
խանգարէ գեղձին ողջութիւն
Վան գի անհրաժեշտ է
ոչ թէ մեռած գեղձէն, այ
գեղձէն։ իբրեւ հանգիստ

...ջեր է ․․․ կենսատարրերու ...վիճակին գիտը, որով ամոքա- ...թեան մեր ծանօթութիւններ ...կ յեղաշրջում։ Մենք մեր կե- ...ր պաճուճանքներէն կ'օգտուինք այն- ...չափ, որքան ուշ են անոնք ...իրուած կամ զանազան ձեւով ...ոգանուած, այսինքն վիթամինէ ...զրկուած սնունդները մեր կեանքին ...պահանջները չեն գոհացներ ամ- ...բողջովին։

Այսպէս սակայն Վօրօնօֆի ...փորձերը որքան յանդուգն, այն- ...քան խստաճակուց են։

Ան ժամանակէ մը ի վեր ...կատարուած է այդ առաջնորդութեան ...ամուլներ Հանեց եւ շատ հետե- ...ւորդներ ունեցաւ, Փրանսացիներէն ...Յօքթ Լարթիկ։

«Յէյլի Էքսփրէս»ի յատկա- ...պէս գրկած թղթակիցը տեսակ- ...ցութիւն մը ունեցած է Տօքթ. ...Վօրօնօֆի հետ, որ կը բնակի ...Մանթօնի մօտ, Կրիմալտիի դղ- ...եակին մէջ։ Անհագին կապիկներ ...կը սնուցանէ, ունի հիւանդներ ...որոնց կը դարմանէ գեղձատնկու- ...թեամբ երիտասարդանալու հա- ...մար առաջին ներկայացնող թեկ- ...նածուներն են Փրանսացիները, յե- ...տոյ կուգան Անգլիացիները, ...յետոյ Ամերիկացիները, հարաւա- ...յին Ամերիկացիները։

Տօքթ. Վօրօնօֆ յայտարա- ...րած է թէ ինք կը յուսայ ...ընել այն ծանր շաքարախտ ...որուն էութիւնը չէ յաղթած։ ...Մինչեւ այժմ՝ շաքարախտը ...կը բուժէին ալանքրէաս գեղձին ...պատուաստումովը, վոր կը պատ- ...րաստէին, գրեթէ շատ մասնիկ ...նմանութեամբ, ինչպէս Ամերիկե- ...ցի կ'ընէր յօշումով։ Տօքթ. Վօ- ...րօնօֆ դարձեալ կը գիմէ իր մե- ...թոտին եւ «պանքրէաս»ը, ողջ ողջ ...կը տնկէ իր հիւանդին վրայ։

Մեծ հաւատք ունի ապագայի ...վրայ։ 50 տարիէն մարդիկ, այս ...մեթոտներուն շնորհիւ, երկարա- ...կեաց պիտի դառնան։(Սակայն ան- ...համբերներուն յիշեցնենք որ նը- ...ման մէկ գործողութեան ենթար- ...կուելու համար, ահագին դրամ ...պէտք է ծախսել)։ Տօքթ. Վօրօնօֆ ...կ'ըսէ թէ կարգադրած է այն գեր- ...մարդերուն, որ պիտի երեւին աշ- ...խարհի վրայ, դարձեալ շնորհիւ ...գեղձատնկութեան։ Գերմարդ մը, ...որ կ'ըսէ, օժտուած ըլլայ իմա- ...ցականութեամբ եւ ուժով։ Գեղ- ...ձատնկութեան շնորհիւ, կ'աւելցնէ ...ան, պատանի ենթակայ մը կա- ...րելի է դարձնել հանճար մը։

Այս նպատակներուն համար ...անհրաժեշտ է կապիկներու ահա- ...գին բազմութիւն մը։ Մասնաւոր ...ընկերութիւններ ձեռնարկած են կապիկներ գնելու եւ բազմացնե- լու։ Փրանսական եւ Սպանիական կառավարութիւնները արգիլած են, սակայն, ու եւ է կապիկ արտածել իրենց գաղութներէն։ Պել- ճիքայի թագաւորը Քոնկօյի մէջ հաստատած է կայան մը, կապիկ բազմացնելու համար։

Տօքթ. Վօրօնօֆ ինք ալ ունի անձնական ագարակներ, ուր կա- պիկներ կ'ապրին, անգիտակից՝ այն աղէտին, որ կը պատրաստէ մարդ- կային գիտութիւնը կապկային ցեղին համար։

Հ. Ն.

ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պ. Քրաֆթ-Պօնար, որ ժամանակէ մը ի վեր Ամերիկա կը գտնուի, շրջագայութեան ելած է այն քաղաքներուն մէջ, ուր հաստատուած է հայ գաղութ մը։ Զանազան քաղաքներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, կը հաստատուի որ յաջողած է արդէն իր առաքելութեան մէջ եւ մեծ ընդունելութիւն գտած։ Ամերիկայի հայ բանւորները խմբովին կը մասնակցին հանգանակութեան, օգնելու համար հայաստանին, որ տոհմիկ կրթութիւն մը կուտայ Զուիցերիոյ մեր որբերուն։

Փետր. 13ին Պրէզինայի հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը։ Կոկիկ բազմութիւն մը կանուխէն տեղ կը գրաւէ, մտիկ ընելու համար Պ. Քրաֆթ-Պօնարը, որ խօսք առնելով, կը յայտնէ թէ հայկական դատը ինչ զանազան յուսախաբութիւններէ անցաւ, թէ հայաստանները ինչ յամառութեամբ կը պահեն իրենց հաւատքը ազատ Հայաստանի իրականացման համար։ Շատ հայերէ աւելի հաւատք ունի Պ. Ք. Պօնար, որ կը թուէ չորս զօրաւոր սիւները Հայուն հաւատքի շէնքին. ա) Հայկական հանրապետութիւնը, բ) Սէվրի Դաշնագիրը, որ անպայման պիտի իրագործուի, գ) գաղութահայութիւնը եւ դ) ուսանող սերունդը եւ հայ որբերը։ Այս բանախօսութիւնը, որ հայերէնի կը թարգմանէր Պ. Մալեան, բուռն ծափահարութիւններ կը խլէր։

Գեղարուեստական բաժինը, երգով, ջութակով, քաղցր տպաւորութիւն մը թողուց ամէնուն վրայ։ Նոյն հաւաքոյթին մէջ հանգանակուեցաւ 1750 տոլար, 300ը Մարգուանցիներու կողմէ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ներքին նախարարը հրամայած է արգիլել փողոցներուն մէջ ու եւ է անպարկեշտ պար, վերցնել լրագրավաճառներուն քովէն անբարոյ եւ գրգռիչ տեսարաններ, որմազդներու վրայէն եւայական պատկերներ։

ՁԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԻՍԻ ՄԷՋ

Պոլիս.— Մատրան վարչութեան կրկնակի հրաւէրներէն վերջ, աւելի որ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով մը, պտրոց-մանկապարտէզի մը հաստատման մասին խորհրդակցելու։ Ներկայ էին միայն 35 հոգի։

Ժողովը, դժբախտաբար ձախողեցաւ։ Պալապեան Եպիսկոպոս գրութեամբ մը կը խոստանար նիւթական օժանդակութիւն եւ վարժուհի։ Եթէ, մէկ մարդու պէս գործի փարէինք, արգիւնքը ապահով էր։ 300 հոգինոց գաղութ մըն ենք եւ զուրաէն օգնութիւն կը սպասենք։

Իրբեւ այս ընթացքով գաղութը կը մնայ իր բախտին։ Սպասե՞նք որ հոգեւոր հովիւները հրաշքներ գործեն։

Ասկից առաջ ամիսը մէկ Մարսիլիոյ վարդապետը կ'ուգար վազէ վազ, պսակադրութեանց եւ մկրտութեանց համար. իսկ այժմ, քահանայ մը իսկ չի ղրկեր։ Իսկ ժողովուրդը չի կրնար համբերել ու Փրանսական եկեղեցիով կամ քաղաքական ամուսնութեամբ կը բաւականանայ։

20 Փետր.ի կիրակի օրը, Վալանսէն հասաւ Պոլսոյ քահանան ու կատարեց վեց մկրտութիւն եւ երեք պսակ։

Այս խնդիրներէն զատ, աւելորդ չեմ գտներ նշանակել քանի մը թիւեր, մեր գաղութի մահերու, ծնունդներու եւ ամուսնութեանց մասին, գաղութին հաստատուած օրէն՝ 1923 Նոյեմբեր։ 1923ին մէկ ծնունդ։ 1924ին 4 ծնունդ, 4 ամուսնութիւն։ 1925ին 11 ծնունդ, 3 մահ, 6 ամուսնութիւն։ 1926ին 20 ծնունդ, 9 մահ, 12 ամուսնութիւն։ Գումար՝ 36 ծնունդ, 12 մահ, 22 ամուսնութիւն։

Այս հաշիւէն կ'երեւի ուրեմն որ, 36 երախաներ ծնած են միայն Պօլէնի մէջ (քաղաքապետարանի արձանագրութիւններէն առնուած, որոնց միայն 6 հոգին մեռած են 1926ի ընթացքին։

Դպրոցական 40—50 երախաներ կան։ Վայ է եկեր այս բազմածին ժողովուրդին, որ իր զաւակներուն մայրենի լեզուն պահելու միջոց անգամ չունի։

Յակոբ Թ.

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւնը տաւաւ իր առաջին խնջոյքը։ Ներկայ էին վաթսուն անդամ-անդամուհիներ ու Ամերիկայի Ամասիոյ Հայր. Միութեան ներկայացուցիչ Պր. Միհրան Իւլէքճեան։ Ճաշացուցակը որ պատրաստուած էր Ամասիացի տանտիկիններու ձանքերով, արեւելեան համանգամներու հաւաքածոյ մը կը կազմէր։

Ընթրիքի պահուն վարչութեան կողմէ Պ. Յաւթճեան երկու խօսքով դրուատեց մեր հայրենակիցներու եռանդը ու քաջալերեց ներկաները որ չյուսահատին օտարութեան մէջ։ Ցետոյ երգեր երգուեցան եւ արտասանութիւններ եղան։

Այս խրախճանութիւններուն մէջ Ամասիացին չմոռցաւ անհայր ու անմայր որբուկները, եւ զարդանիշերու բաշխումով հաւաքեց 122.50 Ֆր.։

Օր. Փ. Ցովնանեան միութեան նուիրեց ձեռագործ մը որ աճուրդի դրուելով գոյացաւ 101 Ֆր. 25 սան.։ Այս առթիւ կարգ մը հայրենակիցներ ալ նուէրներ ըրին։ Խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ գիշերուան ժամը 2։

Քօջալերութեան արժանի է նորակազմ Ա. Հ. Միութիւնը որ կը ջանայ հայկական վառ մթնոլորտը ստեղծել մինչեւ որ մեր հայրենիքին դռները բացուին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաճեստի եւ R. S. St-Ouenի պաճեստի խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Հակառակ մեր տղայոց բուռն ճիգերուն ֆրանսացիք յաղթող ելան 1ի դէմ 3 նշանակէտով. իսկ երկրորդ խումբը յաւասար մնաց նոյն խումբի երկրորդին հետ 1ի դէմ 1ով.

⁂ Նոյն օրը Փարիզի Հայ Մարզականի Ֆութպօլի Ա. խումբը չարաչար պարտութիւն մը կրեց C. A. Vitryի Ա. խումբէն 0ի դէմ 13 նշանակէտով։ Այս մրցումը սարքուած էր ի նպաստ Vitryի գործազուրկներուն եւ հրաւիրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, իբրեւ յաւագոյնը հայ խումբերուն: Աւելորդ չէ անգամ մը եւս յիշեցնել թէ ըլլայ Հայ Մարզականի, ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի եւ Արժանթէօյի խումբերը շատ հեռու կը մնան այս տեսակ պատուոյ եւ Ա. դասակարգի պատկանող խումբերէն եւ լաւ կ'ընեն մրցելով միայն Բ. կարգի խումբերու դէմ։ Ճէշտ է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը միշտ բարձր խումբերու դէմ է որ կը մրցի միշտ պատուաւոր դուրս գալով, բայց պէտք է գիտնալ թէ միւս խումբերը շատ փոքրերու կը կորսնեն հաւասարելու համար Փարիզի Ա. խումբին:

Գ. ԴԱՍԱՊԵԱՆ

ՄԱՐԹԻՔ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը յաղթեց Սփորթինկ Քլիւպ Արլէզիէններու 0—5ով:

Առաջին կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը նշանակեց Ա. կէտը. Բ. կիսախաղին նշանակեց 4 կէտեր եւս։

Բոլոր խաղացողները կատարեցին իրենց լաւագոյնը:

Ներկայ էին 200 հոգի: Խաղը լաւ տպաւորութիւն թողուց Ֆրանսացիներուն վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՐ ԳԱՍՊԱՐ ՄԵՌԱՒ...— Հայր Գասպար կ'ապրէր Պուլօնեի անտառին կենդանաբանական պարտէզին մէջ։ Առանձին տաղաւար մը ունէր, որուն այցելութեան կ'երթային բոլոր Փարիզցիները։ Ամէնուն ծանօթ էր, ու մանուկները շա՜տ բարեկամ էին անոր։ Հրաշալի՜ փիղ մըն էր ան։

Ծնած էր Թոփէնհակ։ Մեծցաւ Համպուրկի մէջ, եւ 5 տարի առաջ բերին Փարիզ։ 19 տարեկան էր ուրեմն, եւ լեռ դարձած. կ'ըսեն թէ փիղերը իրենց չափահասութեանը, 30 տարեկանին, անգութ կը դառնան։ Սակայն Հայր Գասպար աւելի կանուխ ցոյց տուաւ վայրենութեան նշանները։ Թերթերը կ'ըսեն թէ սիրահարած էր։

Հայր Գասպար գիտէր սրինգ նուագել, դրօշակ պարզել, հաշիւ ընել կամ նստիլ յատկապէս շինուած նստարանի մը վրայ։ Պարտէզի մանուկները ֆրանք մը կը նետէին, եւ գետնէն կը ժողվէր ու իր պահապանին կուտար։ Այսպէս փղապանը բացի ամսական 1200 ֆրանքէն իրը նուէր օրական 40 Ֆր. կը վաստկէր. Կիրակի օրերը՝ 150 Ֆր.։

Սակայն վերջերս այնքան անգութ դարձած էր, որ յարձակեցաւ իր պահապանին վրայ։ Կոտրեց երկաթեայ վանդակը, փիրուրեց փղապանին ձախ ձեռքը։ Անհրաժեշտ նկատուեցաւ սպաննել այս անգութ գազանը։ Բայց ի՞նչպէս տապալել այս ողջ լեռը։ Ո՛չ գնդակը, ոչ ալ դանակը կ'ազդէին անոր։ Ու դիմեցին հեղձուցիչ կազերու օգնութեան։ Երեքշաբթի առաւօտ փակեցին տաղաւարին ծակն ու ծուկը։ Ու ներսը դրին հեղձուցիչ կազին ամանը։ 15 վայրկեան վերջ փիղը յանկարծ զգաց վտանգը։ Սկսաւ անհանդարտ շարժումներ ընել։ Մտածեց։ Անշարժ կեցած՝ գերանի պէս իր ոտքերուն վրայ, փընտռեց ելք մը։ Ուզեց խորտակել պատը։ Ձյաջողեցաւ։ Թոյնը կ'ազդէր արդէն։ Ոտքերը կը դողային։

Ու մինչդեռ կուլար փղապանը, որ 11 տարիէ ի վեր կը խնամէր զայն յանկարծ փլաւ փիղը։ Կնճիթը գալարուած էր, ոտքերը ծալլուած։ 80 հազար Ֆր. արժէքով այս կենդանին, ոչինչ կ'արժէր այլեւս։

Դիակ մըն էր, լեռան պէս հսկայ։

ԱՄՈՒՍԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԷ.— Փոնթիվի գիւղին մէջ կին մը կը խեղդէ իր ամուսինը՝ չուան մը անցընելով անոր վիզէն։ Վայրագ կինը անգթութեամբ այնքան լեցուած էր, որ քառորդ ժամ շարունակ քաշեց չուանը։ Կինը երկու զաւակ ունէր առաջին ամուսնութենէ մը, երեք ալ՝ այս վերջին ամուսինէն։

ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏ ՄԸ.— Անցած իրիկուն, մարդ մը, պատկառելի քալուածքով, հարուստ պանդոկ մը կը մտնէ։ Հագած էր թանձր եւ երկար մուշտակ մը, որ կը ծրէր ամբողջ մարմինը։

— Ես եմ գերկոմս Պալարիքը։ Շատ բարի, հանգիստ արէ։

— Կուգամ Ափրիկէէն։ Փարիզի օդը շատ ցուրտ է։ Ես մակոտ եմ։ Տաք, շատ տաք սենեակ մը։

Եւ պանդոկապետը ամիջապէս կ'առաջնորդէ տաք սենեակ մը։ Բաղնիք ~կը դառնայ ամբողջ պանդոկը, որովհետեւ մէկ սենեակը տաքցնելու համար, անհրաժեշտօրէն կը տաքնային միւսներն ալ։

Իրիկուն, գերկոմսը իջաւ պանդոկին ճաշարանը։ Կերաւ չորս հոգիի ճաշ։ Միշտ մուշտակով էր։ «Խեղճ մարդ, շա՜տ կը մսի», կ'ըսէր պանդոկապետը։

Յաջորդ առտու գերկոմսը կանչեց պանդոկապետը։

— Ձկայ տաքատս, գողցեր են։ Գոհ՛ր տաքատս։

Պանդոկապետը, իր հարուստ պանդոկին պատիւը պահելու համար, եւ այս լուրը դուրսը չտարածանելու պայմանով, վճարեց 2000 Ֆր., եւ նոր տաբատ մը։

Յաջորդ օրն ալ մեկնեցաւ գերկոմսը։

Ցետոյ միայն իմացաւ պանդոկապետը որ մակոտ գերկոմսը... նշանաւոր գող մըն է։

Եւ պանդոկապետը, այս անգամ ի՛նք մսեցաւ, վճարած գըրամին պատճառով։

ՅՂԻ ԿԻՆԸ Կ'ԱՊԱՀՈՎԱԴՐՈՒԻ.— Թրնպրիճ-Ուէլսի (Անգլիա) քաղաքապետ. խորհրդականին կինը, տիկին Տրնպրէյք, որ յղի էր, օր մը ըսաւ էրկանը.

— Վախնամ երկուորեակ զաւակներ ունենամ։

Սուղ տարիներ են։ Խորհրդականը, որ ամէն բանի մասին խորհուրդ կու տայ քաղաքապետին, խորհուրդ մըն ալ տուաւ ինքն իրեն համար։ Գնաց Ապահովագրական Ընկերութեան մը մօտ, եւ պայմանագրութիւն մը կնքեց։ Եթէ իր կինը երկուորեակ ծնէր, պիտի ստանար հազար անգլիական ոսկի։

Արդ. Տիկին Տրնպրէյք հազար անգլիական ոսկի ծնաւ։

ՑԻՄԱՐ.— Ալճերիացի Աթապ Սալիտ, 25 տարեկան, քիչ մը երկար կալ կուտայ գինին, յետոյ Կրընէլի կամուրջէն Սէն գետը կը նետէ ինքզինք։ Սակայն ոստիկան մը կը տեսնէ, ջուրը կը ցատկէ, կը բռնէ եւ դուրս կը հանէ արգիլելով մահուան ճամբէն։

Ցետոյ կը փոխադրէ զայն հիւանդանոց։ Կէս ճամբան, Ալճերիացին, իբրեւ վարձատրութիւն, կը յարձակի ոստիկանին վրայ եւ ծանրօրէն կը վիրաւորէ զայն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Իսի-լէ-Մուլինոյէն (Փարիզ) Պ. Արմենակ Յակոբեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Բ. Սաֆարեանի, Իվրի-սիւր-Սէն։

⁂ Փրովիտէնսէն (Ամերիկա) Պ. Վաղարշ Աղամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ա. Աղամեանի, Մարսէյլ։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹՕՄՊՕԼԱ

ԴՈՒԼԻԴՈՒԼԱՔԻ

Ա.

Նոյն առեն գուխս կը տանջէր ...անըմբռնելի վարմունք ...բացատրութիւն մը գտնելու ...Վերջապէս սա եզրակա- ...ցութեան յանգեցայ. Տիկին Սթա- ...կը վախնար որ իր Թուսի ...հետ ունեցած յարաբերու- ...թեան շարախօսութեան նիւթ կը ...հայթայթէ— արարք մը որ ...այն ատենը պիտի նկատուէր ...բարձր դասուն մէջ։ Այսպիսի ...պարագայի քայլ մը առնելու հա- ...մար ...կին մը՝ յախտանս ...դիրքին դրօշմը կրել յանձն ...պէտք էր ըլլար։

Որքան ժամանակ որ Տիկին ...Սթանիսլավայի հետ յարաբերու- ...լեալ սիրահարութենէ ա- ...անցին չէր անցներ, ու որքան ատեն ալ որ իրեն միայն իր տան մէջ ու հագիւ քառորդ ժամու մը համար կ'այցելէի ամէն ինչ աղէկ էր։ Ոչ ոք իրաւունք ունէր մեր վրայ կասկածելու ու Տիկ. Սթանիսլավայի որ եւ է մեղադրանք մը վերագրելու։ Սակայն եթէ ծանօթ մը մեզ, ոչ թէ իրիկունը, ոչ, այլ նաեւ ցերեկ ատեն փողոցը միասին տեսնէր, կամ մէկը՝ որ եւ է տունէ մը դուրս ելլելնիս նշմարէր, ամէն ինչ կորսուած կ'ըլլար։ Երբ բոլոր այս կէտերը կը մտաբերէի, բովանդակ հեռագիտական «յժերս պրկած, Տիկ. Սթանիսլավայի հետ քանի մը ժամ առանձին ու հետաքրքիր աչերէն հեռու մնալու միջոց մը կը փնտռէի։

Երկար ատեն մտածեցի։ Լուծումը յանկարծ ինքնիրեն եկաւ։

Բարեկենդանը հեռու չէր, ոչ ալ իր պարահանդէսներն ու այլ զուարճութիւնները։ Արդէն ամբողջ Վարշաւա Թօմպօլային վըրայ կը խօսէր։ Այս Թօմպօլան պէտք էր որ ինծի օգնէր։ Յանկարծ ամէն ինչ պարզուեցաւ։ Եթէ Տիկ. Սթանիսլավա Թօմպօլայի պարահանդէսին ներկայ չգտնուէր, այն ատեն հանրութենէն ունեցած վախն էր որ իրեն կ'արգիլէր իմս ըլլալէ, ինչ որ նոյն ատեն իմ յաղթանակս ըսել էր։

Դիմակով ու ամբոխով կին մը բնաւ ճանչցուելէ վախնալու պատճառ մը չունէր։

Այնպիսի պահու մը երբ առանձնակի Տիկին Սթանիսլավայի հետ կը խօսէի, հարցուցի.

— Հարկաւ վաղը չէ միւս օր Թօմպօլային ներկայ պիտի ըլլաք։

Կարճ խորհրդածութենէ մը վերջ.

— Չեմ գիտեր, Թերեւս.. իսկ դուք

— Ես հոն պիտի գտնուիմ, եթէ դուք ալ ներկայ ըլլալ խոստանաք։

— Այսպէս հէ՞, պատասխանեց քմծիծ ժպիտով մը, բայց եթէ չգամ, ի՞նչ պիտի ընէք։

— Նոյնը ինչ որ կ'ընեմ ամէն ատեն երբ ձեզ տեսնելու կարելիութիւնը չունիմ. տունը նստիլ եւ ձանձրանալ։

— Ու Թօմպօլային չպիտի երթաք. իր տեսակին մէջ տարուան այս մէկ հատիկ հանդէսին ներկայ չպիտի գտնուիք։

— Դուք ո՞ւր որ գտնուիք, իմ հանդէսս հոն է։

Շնորհակալութեամբ ժպտեցաւ։

— Ըսեր շա՞տ կը փափաքիք, հարցուց, պչրօրէն վարի շրթունքը խածնելով։

— Իսպառ ճանչնալէ ի վեր առէկ աւելի ջերմ փափաք մը չեմ ունեցած։

Տիկին Սթանիսլավա գիս երկարօրէն քննելով, աչքերուս մէջ նայեցաւ

— Խոստացէք գիտաւորութիւն չունիմ պարահանդէսին երթալու քանզի ամուսինս հոս չէ։ Բայց քանի որ այդքան կը փափաքիք զիս հոն տեսնել, այն ատեն անգամ մը վրան կը մտածեմ։ Վաղը պատասխանը կը ստանաք։

. . .

Յաջորդ օրը։

— Կրնաք ուրախ ըլլալ, ըսաւ Տիկին Սթանիսլավա. որոշեցի Թօմպօլային երթալ. յուսամ թէ գոհ էք։

Երախտագիտութեան ու գըրգուանքի բառեր հոսեցան բերնէս։

— Բայց խնդրեմ, իմ այս որոշումս քենէ զատ մէկը չի գիտեր։

Իր խօսքերուն վրաս թողած ազդեցութիւնը տեսնելու համար քմծիծ զիս դիտելով աւելցուց.

— Բոլոր ծանօթներուս բսի որ, անպատճառ կը գտնեմ առանց ամուսնոյս ընկերակցութեան Թօմպօլայի երթալ։

Ըսածներն հասկցայ ու լուռ ձեռքը համբուրեցի։

— Ուրեմն ինչ հագուստով պիտի երեւիք, հարցուցի խնդալ։

— Թօմպօլայի պարահանդէսին իմ ներկայութեամբս քեզ համար մեծ գոհունակութիւն մը կ'ընեմ արդէն։ Հետեւաբար, կ'ուզեմ ձեզ փորձի մը ենթարկել։ Եթէ զիս իրաւի կը սիրէք, ինչպէս որ կը հաւատաք, այն ատեն ձեր սէրը ձեզ պիտի օգնէ զիս գտնելու համար, առանց հագուստս նախապէս ձեզ յայտնելու։ Եթէ մէկ ժամուան մէջ չյաջողիք զիս ճանչնալ այն ատեն դարձեալ տուն կը վերադառնամ։

— Բայց Տիկին Սթանիսլավա, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ հազարներով դիմակներու մէջէն ձեզ ճանչնամ։

— Այդ ձեր գիտնալիք բանն է։

Յանկարծ գաղափար մը յղացայ

(Շար.)

Չին ազգայնականները կը յառաջանան

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ անձրեւները դադրած ըլլալով, Քանթոնի ազգայնական զինուորները արագօրէն կը յառաջանան Շանկ-Ցէ-Քիանկի երկայնքը, Նանքինի ուղղութեամբ, ուր բազմաթիւ հիւսիսեան զօրաբաժիններ կեդրոնացած են՝ անոնց յառաջխաղացումը արգիլելու համար։ Ասոնք պաշտպանողականի վրայ են այժմ։ 7000 հոգինոց ռուս բանակ մը սկսած է նահանջել, Նանքինի գրաւումէն վախնալով։ Անգլիա ցամաք հանեց վաշտ մը զինուոր եւ ութ զրահապատ ինքնաշարժներ, որոնք ժամը 100 քիլոմեթր կրնան կտրել։ Շանկայ-Նանքին գիծին վրայ երկաթուղիի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը 950,000 ոսկիի վարկ մը քուէարկեց Չինաստանի արշաւաբանակին ծախքերուն յատկացուելու համար։ Աշխատաւորական կուսակցութեան կողմէ Քլայնս իբրեւ բողոքի նշան պահանջեց 100 ոսկիի զեղչել այդ վարկը։ Երեսփոխան Քէնուօրթի հարցուց թէ ինչո՞ւ Անգլիա այսքան զօրաւոր բանակ մը ղրկեց Չինաստան, մինչ միւս երկիրները՝ ինչպէս Ճափոն եւ Ամերիկա քանի մը հարիւր զինուորով բաւականացան։

Պատերազմական Նախարար Ուօրթինկթըն պատասխանելով հերքեց Աշխատաւորականներու այն տեսակէտը թէ անգլ. կառավարութեան գործունէութիւնը արգելք կ'ըլլայ Չինաստանի զարգացման։ «Ցաճախ կը մոռցուի թէ, ըսաւ, մեր Չինաստան կատարած արտածումները մօտ 50,000 բանուորներ կ'ապրեցնեն, ու եթէ չինական շուկան կորսնցնենք, այդ մարդիկը Անգլիա պիտի գան եւ մեր գործազուրկներուն շարքերը պիտի ստուարացնեն։ Միւս կողմէ, պատրաստ ենք բանակցելու Չինաստանի հետ, ու վերջին շաբաթներու դէպքերը ցոյց տուին որ մեր հետապնդած քաղաքականութիւնը լաւ էր»։

Աշխատաւորականներու առաջարկը մերժուեցաւ 124ի դէմ 303 ձայնով եւ 950,000 ոսկիի վարկը քուէարկուեցաւ։

∴ Մարաջախտ Շանկ-Ցօ-Լինի հրամանով է հրացանազարկ եղան գրաւուած «Փամիաթ-Լէնինա» շոգենաւին մէջ գտնուող բոլոր ռուս եւ չինացի համայնավարները, բացի Տիկ. Պորոտինէ, Չինաստանի խորհրդային ներկայացուցիչին կինը։ Տիկին Պորոտին երբ դիրի բռնուեցաւ, նախ յայտնեց թէ իր անունն է Տիկին Կրոսպէրկ եւ իր գոյքերը դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան ենթակայ են։ Սակայն Սպիտակ Ռուսերու ջոկատէն զինուորներ ռուսերէն լեզուով հարցաքննեցին կինը եւ ի վերջոյ հաստատեցին թէ անիկա Քանթոնի խորհրդային պատուիրակ Եաքոպ Պորոտինի կինն է։ Իր պայուսակներէն գրաւուեցան կարեւոր վաւերաթուղթեր, մանաւորաբար Զանկ-Ցօ-Լինի զօրքերուն դիրքը եւ Շանկայի պաշտպանութիւնը ցոյց տուող յատակագիծեր։ Խորհրդային հիւպատոսը Նանքինի երթալով խնդրած է Անգլիացիներէն որ Չինացիներուն մօտ բարեխօսեն Տիկին Պորոտինի ազատ արձակման համար։

Միացեալ զինակիցները

Քէմալական «Միլլիյէթ»ի մէջ, Սդիրդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը բացատրէ թէ ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը ունի նաեւ քաղաքական նշանակութիւն.—

«Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, քաղաքական տեսակէտով ալ նուազ կարեւորութիւն չունի։ Ինչո՞ւ իրականութիւնը եղածին պէս չտեսնենք։ Առեւտրական յարաբերութիւններուն տարիներէ ի վեր աւկախութեալը՝ ան բնական կացութիւն մը ստեղծած էր։ Ոչ ոքի անծանօթ է թէ Թուրքեւռուս բարեկամութիւնն է առանցքը մեր արտաքին քաղաքականութեան։ Թուրքիա պատրաստ է ամէնէն անկեղծ եւ ընդարձակ յարաբերութիւնները մշակել պալքանեան ու եւրոպական բոլոր պետութեանց հետ։ Արդէն մեծ մասին հետ լաւ յարաբերութեան մէջ է։ Հակառակ ասոր, երբեք չէ ուզած ո եւ է պատրուակով բաժնուիլ Ռուսիոյ հետ իր ունեցած անկեղծ յարաբերութիւններէն։

«Գիտնալով հանդերձ թէ տնտեսական խնդիրները պէտք է բոլորովին անջատօրէն քննել քաղաքական հարցերէն, միշտ դժուարութիւն կը քաշէինք այս ճշմարտութիւնը բացատրելու արտաքին աշխարհին։ Վերջին համաձայնութիւնը մէջտեղէն վերցուց բոլոր այս դժուարութիւնները։ Հիմա աւելի ուժով կրնանք պնդել թէ երկու հարեւաններուն քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները բնականոն ճամբու մէջ մտած են, եւ ատիճան մը աւելի ամրապնդուած։»

∴ Ռուսեւթիւրք դաշնագրին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի մտցուին, այդ պատճառով ստորագրութիւնը յետաձգուած է։

Սուրիա եւ Պաղեստին

Պէյրութէն կը հեռագրեն.—

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած համաձայնութիւն մը կ'արտօնէ Սուրիոյ Ֆրանսացի ոստիկանները ոճրագործները հետապնդել անգլիական հողամասի վրայ։ Անգլիացի ոստիկանները փոխադարձ իրաւունքներ պիտի վայելեն ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ հողերուն վրայ։

∴ Անցած օր ծերակուտական Փիէր Պէրժէ Ծերակոյտի բանակի յանձնաժողովին առջեւ զեկոյց մը տուած էր Սուրիոյ զինուորական շարժումներուն մասին։ Առջի օր ալ նոյն խնդրին մասին լսուեցաւ պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ։

Յանձնաժողովը արձանագրեց Նախարարին յայտարարութիւնները։ Հարցումներ եղան Նախարարին զօր. Միշօի մասին, որուն զօրագունդը ջարդուած էր Տիւրզիներուն կողմէ։ Զօր. Միշօ եօթը ամիս պատիժի ենթարկուած էր, զօր. Տիւփօրի տեղեկագրին վրայ։

Անգլիացի շեկը դատապարտուած

Անգլիացի լրտես Վիվիըն Սթրանտըրս երկու տարի բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ առջի օր։ Ինչպէս կը յիշուի, Սթրանտըրս հարիւրապետ եղած էր անգլիական բանակին մէջ, Զինադադարին Գերմանիա գնաց իբրեւ թարգման Հատուցումներու Յանձնաժողովին եւ Միջդաշնակցային Զինուոր. Հակակշռի օդանաւային ճիւղին։ Գերմանիոյ մէջ լրտեսական կազմակերպութեան պետ Տոքթ. Վէպէր պաշտօն տուաւ իրեն Ֆրանսայի օդանաւի եւ թանքի վերաբերեալ նորութիւնները ուսումնասիրել եւ յայտնել իրեն։ Նոյնը նաեւ Պելճիքայի մէջ։ Սթրանտըրս անցած տարի օձիքը ձեռք տուաւ։

Ռաքովսքի վերադարձը

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի Զորեքշաբթի առաւօտ Մոսկուայէն Փարիզ վերադարձաւ։

Ժընեւի ներկայ խօսակցութիւնները բուռն մեկնութեանց առարկայ կը դառնան պոլշեւիկեան պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, ուր կ'ըսուի թէ անգլեւխորհրդային ձգտումը վտանգաւոր կէտի մը հասած է։

Ժընեւի ժողովը

Ժընեւի մէջ նրբանցքի խօսակցութիւնները աւելի հետաքրքիր են եւ կարեւոր քան պաշտօնական ժողովներու մէջ անցած դարձածները։ Մասնաւոր տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան կատարեալ գաղտնապահութեամբ։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ Չէմպըրլէյնի, Զալէսքիի եւ ի վերջոյ Պրիանի հետ։ Այս պահուս եւրոպական քաղաքականութիւնը պատմական նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ։ Բոլոր գաղտնի խօսակցութեանց առարկան է Ռուսիան։

Ամէնէն կարեւոր խնդիրն է գիտնալ թէ ի՛նչ դիրք պիտի պիտի բռնէ Գերմանիա՝ Ռուսիոյ դէմ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։ Ուրիշ խօսքով Շթրէզէման պիտի շարունակէ՞ գգուել Մոսկուան, թէ դէպի Լոնտոն ու Փարիզ պիտի դառնայ։

Օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Անգլիոյ եւ Ռումանիոյ տարած յաղթանակը, այն է՝ Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ դաշնագրին վաւերացումը։

Ճափոնի երկրաշարժին աւերները

Վերջին պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, երկրաշարժին զոհերն են աւելի քան 2500 մեռեալ եւ մօտ 4000 վիրաւոր. քանդուած են 7.800 տուներ, մեծ մասամբ փայտաշէն պզտիկ շէնքեր։ Կը կարծուի թէ նիւթական կորուստը 10 միլիոն եէնէ աւելի չէ։ Ամինօ նաւահանգիստը որ մօտ 4.000 բնակիչ ունէր, ամբողջովին քանդուած է։ Նորաշէն թատրոն մը փլած է։ Հրդեհի հետեւանքով 200 հոգի մեռած են եւ 500 վիրաւորուած։ Զինուորները դիակ կը փնտռեն աւերակներուն մէջէն։ 50.000 հազար հոգի անապաստան կը մնան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՍԼԿՐԱՏԻ մէջ նոր համայնավարական ցոյցեր տեղի ունեցան երբ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա բանախօսութիւն մը կ'ընէր:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ երէկ ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին խանութպանները: Բազմաթիւ բանուորական կազմակերպութիւններ միացան անոնց: կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ կարգը պահպանելու համար:

ՎԻԼՆԱՅԻ մէջ խորհրդային դիւանագիտական սուրհանդակ մը բռնուեցաւ: Պայուսակներու մէջէն գտնուեցան 30,000 թռուցիկներ, ռուսերէն եւ լեհերէն լեզուով, հրատարակուած Գ. Միջազգայինին կողմէ: Սուրհանդակը ազատ ձգուեցաւ, բայց թռուցիկները գրաւուեցան:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'Իթալի քաֆէ «Բլէօ-տը-Լիոն»ի վերնայարկը. Մէթրօ՝ Իթալի։

"ՅԱՐԴԳՈՂ"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ՝ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ Ժ'ԷՕԳՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Կը մասնակցին՝ Եաղխաթեանի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, դաշնակահար Ալիքսանեան, պարող Իկար:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ֆր. եւ 3 ֆր.։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ անոնք որոնք մինչեւ այժմ որ եւ է խումբի մէջ արձանագրուած չեն վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին երեկ. Միութեան ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ընկ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր ժամը 2ին Րիւ տը լա Լուար կրան քաֆէ սիւ ֆալէ սրահին մէջ. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Զօլայի վերնայարկը, Rue Boileau 127-129. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Արօեան: Ներկայանալ անդամատոմսերով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ժողովը՝ շաբաթ 12 Մարտ իրիկուան ժամը 8.30ին Րիւ Րէփիւպլիք, 63 թիւ սըրճարանին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ։

ԵՐԳՁՈՒՀԻ Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի երգահանդէսը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ յիշեալ թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Աւըրնազատաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Lcel Ardeche

— Ալաշկերտի Բերդից գիւղէն Տիգրան Մխճիեան, հօր անունը Խաչօ, մօրը անունը Տիկլպէր, կնոջ անունը Անուշ, զաւակներուն անունները, Իշխան, Զարզանդ, Արշալոյս, Աղաւնի: Քոյրերը Լուսիկ, Ազնիւ, Եսթեր, Զարուն, Նունիկ, Մաքրուհի, Հօրեղբայրները Մելքոն, Գասպար, պապի, անունը Մարտիրոս. կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ, կը փնտռուի իր գերդաստանի կողմանէ Թաւասատանի կրասնոդար քաղաքէն:

Իմացնել Հ. Աւետիսեանի՝ S. Donnet St-Hilaire Grasse A.M.

—Շապին Գարահիսարցի հայրենակիցներէն կը խնդրուի որ եթէ Շապին Գարահիսարցի Անտոն Սէրճէնեանի ուր, ողջ կամ մեռած ըլլալու մասին, ո եւ է տեղեկութիւն ունին հաճին իմացնել Կաթող. Պատուիրակութեան դիւանին, Անիէռ, 80 Av. Pereire, AsnièresS)Seine. Անտոն Սէրճէնեան որ շուրջ երկու տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է հաստատապէս կը կարծուի թէ Փարիզ կը բնակի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Մարտ 1927

ԲԱՆԿԱՅ

Անգլ. Ոս.	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ոսկի	100 Mark
Թրքական Ոսկի	L. Trq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Դրամա	» Drachme
Լիր	» » Lire
Պելճ. ֆրանք	» Frc Belge
Զուից.	» Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg.
»	II
	III
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de ...

80, Rue La...

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette Pa...

Le Gérant : H. TEUR...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ 1927

12 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 283

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Երէկ պարզեցինք անճարակութեան օրինակ մը, որ միակը չէ դժբախտաբար։

Հայկական Տան մը չգոյութիւնը, Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն կը շլատէ մեր մտաւոր արժէքներու զարգացումը, այլ եւ եղածն ալ կորուստի կը դատապարտէ։

Երկար չեն կրնար տոկալ այն ցիրուցան, անկապ եւ խառնակ աշխատանքները, որ կը թափուին քիչ մը ամէն տեղ, անհատներու կամ խմբակներու կողմէ։ Բարի է բոլորին ալ միտքը, եւ գնահատման արժանի՝ ինչ որ կը կատարուի։ Բայց, որքան կրնան տեւել մանր-մունր ճիգերը այս համայնակուլ յորձանքին մէջ, ուր համրանքները կը հալին իրարու ետեւէ։

Այլասերման վտանգը, որ տարիներէ ի վեր կը գործէ Ամերիկայի մէջ, վերջերս դող հանած է նաեւ պատուելիները։ Անոնց շաբաթաթերթը, «Կոչնակ», քանի մը շաբաթ առաջ խորհուրդ կուտար մէկ ճակատ կազմել, «հասարակաց թշնամիին դէմ»։

—«Ձուլումի ներուժանքով արտասահմանի հայութեան ասպիտանակո՞ւ ջնջումն ալ աղէտ մըն է... պէտք է խմբուիլ, զինուիլ եւ ասպարէզ գալ։ Պէտք է պահպանել Ամերիկայի հայ գաղութը, անոր բեր չափաբաժնները սթափեցնելով, անգիտակից նոյնաբանները զօրաւորակելով... Անկարելի կը սպասենք ողջունելու այն Ազգային միութիւնը որ նպատակ ունենայ մղելու այս գերագոյն պայքարը Ամերիկայի մէջ»։

Թեմակալներու պաշտօնաթերթն ալ շարք մը յօդուածներ հրատարակեց եւ խրատներ տուաւ, շեշտելով թէ Ամերիկահայ նոր սերունդը եւ մասնաւորապէս ուսանողները մեծ մասամբ մոռցած են մայրենի լեզուն, կորսուած՝ հայկական ոգիէն, եւ կը խօսին ու կը խորհին իբրեւ օտարականներ։

Տեղն է հարցնել, —որո՞ւ համար են այս խրատները։

Թէ ռամկավարները եւ թէ պատուելիները, եւ անոնց հետ այլ խմբակցութիւններ, Փարիզի գոհարավաճառներու խմբակներէն մինչեւ բանւորա-գիւղացիական Հօկերը եւ մինչեւ պառակտած «լէվանդէն»ները,—մէկ ճակատ կազմած են արդէն, որ եւ է Ազգային Միութիւն վիժեցնելու համար։ Եւ այս՝ ամէն անգամ որ խնդիրը խօսքէն գործի անցնելու կուգայ, «հասարակաց թշնամի»ն ոչ թէ այլասերման վտանգն է, այլ... Դաշնակցութիւնը։ Ու քար քարի վրայ կը շարեն բոլորը մէկ, որպէսզի չըլլա՛յ թէ արտասահմանի մէջ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն մը հաստատուի։ Այդպիսի ձեռնարկ՝ ոճիր է Հայաստանի դէմ, անոնց տեսակէտով։

Այս իսկ պատճառով, ձախողեցաւ ինչ որ կը փորձուէր չորս-հինգ տարիէ ի վեր։ 1923ին, Ռումանիոյ Թեմական Խորհուրդը նախաձեռնարկ եղաւ գաղթային համագումար մը հրաւիրելու։ Ոչ Թեմական Խորհուրդը դաշնակցական էր, ոչ ատենապետը, ոչ ալ՝ համագումարին ծրագիրը։ Ամիսներով սպասեցին նամակներու պատասխանին, պատրաստ՝ ո՛ր եւ է ձեւ ընդունելու, միայն թէ յաջողէր ժողովը։ Եւ կը սպասեն մինչեւ այսօր...։ Դաւադիր ձեռքեր, սարուկ հոգիներ ամէն կողմէ թունաւորեցին մթնոլորտը, եւ իրերը մնացին իրենց վիճակին մէջ։

Ուրիշ խօսքով, գաղութները դարձան ասպարէզ՝ անիշխանութեան եւ ամլութեան։ Ուր որ քիչ շատ կազմակերպութիւն կար, շարունակեց իր բնոյթը տապալուիլ. ուրիշ տեղեր՝ պառակտումներ եւ կռիւներ, երրորդ միջավայրի մը մէջ՝ կատարեալ անտարբերութիւն։ Անվերջ քաշքշուք՝ ամէն կողմ։

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է յուսալ հայկական մշակոյթի զարգացում, նոր սերունդի փրկութիւն, դպրոց, եկեղեցի, փոխադարձ օգնութիւն եւ արդիւնաւոր աջակցութիւն՝ հայրենիքին։ Որովհետեւ, պէտք չ՛ խոստովանիլ որ այս անկերպարան եւ անշնորհ վիճակին հետեւանքը վնասակար է ոչ միայն գաղութներուն, այլ եւ հայրենիքին համար։ Եւ Երեւանի վարիչները ի զուր օգնութեան եւ պարտաճանաչութեան կոչեր կ'ուղղեն, կը պահանջեն «օրինաւոր տիրոջը» յանձնել արտասահմանի կտակներն ու նուէրները։ Իրենք շատ լաւ են եւ զուրկ՝ շատ մը իրաւասութիւններէ, իսկ ազգային իշխանութիւնները՝ իրենց դիմացը ո՛ր եւ է օրինաւոր, կեդրոնական իշխանութիւն չգտնելով, իրենց վստահուած կտակները կը մսխարարեն համաձայն իրենց բարի կամքին։

Այս՝ միջանկեալ։ Խնդիրը այն է որ, այլասերումը, «ազգային ջնջումը» ամէն տեղ կը հետեւի իր բնական ընթացքին եւ մեր ազգասէրները փոխանակ սթափելու եւ գործելու, նստած կը գրեն եւ խրատներ կուտան չորս հովերուն։ «Պէտք է խմբուիլ, զինուիլ եւ ասպարէզ գալ», կը թելադրեն, բայց ոչ միայն քայլ մը չեն առներ, այլ եւ, երբ ուրիշները առաջ անցնին, քար կը նետեն, կամ առնուազն կը հայհոյեն։

«Կոչնակ»ը, որ «ականկառոյց» կը սպասէ, իր կանակն ունի այս կրթական հիմնարկութիւնը, 200,000 տոլար դրամագլուխով. ի՞նչ ժողովրդական գործ կատարած է այդ հաստատութիւնը մինչեւ այսօր։ Քանի մը թարգմանութիւններու եւ քարոզներու հրատարակութի՞ւնն է իր կոչումը, գերագոյն պայքարի այս օրերուն։

Չի բաւեր բարի խրատներ տալ։ Ներելի չէ, նաեւ, վէրքը բացել եւ ծալապատիկ նստիլ։ Եթէ անկեղծօրէն կ'ուզեն անդամանփակել այլասերման չարիքները, պարտաւոր են ասպարէզ իջնել մաքուր սրտով եւ պայծառ աչքերով։

Ու պէտք է հասկնան, վերջապէս, թէ ինչ որ պիտի կատարուի գաղութներուն մէջ, ի վերջոյ ընդհանուր հայրենիքի օգուտին համար է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈ՞ԻԿ ԹԷ ԿՕՕՊԵՐԱՏԻՎ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթին մէջ կը կարդանք.—

«Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ մուկերը առաջին անգամ Եւրոպայի վրայ տեսնուած են 13րդ դարուն։ Իսկ 18րդ դարուն, Ասիոյ մէջ երեւցած են սեւ մուկեր, հաստ ու կարճ ոտքերով, թեփաւոր պոչով։

Սակայն կան նոր տեսակ մուկեր, որոնց ծագման մասին լուր չունինք։

Այս մուկերը նոր են անոր համար, որ նախ կօօպէրատիւ խանութներու մէջ կ'ապրին, երկրորդ՝ երկոտանի են, երրորդ՝ սարսափելի շատակեր են եւ անյագ։

Անոնց ակռաներէն բան չ'ազատիր, կ'ուտեն իւղ, հուղթ, բրինձ, կտաւ եւ դրամ։ Բանւորա-գիւղացիական կառավարութիւնը *տմա՛ն* կը պոռայ։ Որովհետեւ հագուստեղէնի հակերը, պանիրին գործարանը, պետական առեւտրական գրասենեակները, համագործակցական խանութները լեցո՛ւն են այս մուկերով։ Ու շարունակ կը քաշեն իրենց ծակերը, կը լափեն ու կը փճացնեն։

Ուրկէ՝ եկան այս մուկերը։ Ռոմանոֆի ժամանակներէն եկած են ոմանք, որովհետեւ անոնց ակռաներուն մէջ գտնուած են այդ շրջաններէն մնացած հարստութեանց պատառիկներ։

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս երկոտանի մուկերը աւելի վնասակար են քան դաշտային մուկերը կամ անապատի մորեխը։

Այս երկոտանի մուկերը, որ գործակցականներուն մէջ կը վխտան եւ կը փճացնեն խորհրդային հարստութիւնները, չեն կշտանար պետական գանձարանները պարպելով, անոնք կը լափեն բանւորներուն մսւանդներն ալ »։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ մէջ Մարտ 3ին ծագած միջադէպին հետեւանքով, Հայոց եկեղեցիին առջեւ ոստիկաններ դրուած են, որպէսզի հսկեն կարգապահութեան։ «Հայ Սիրտ» կ'իմանայ թէ վարչական խորհուրդը, որ պատասխանատուն է այս խայտառակութեանց, հրաժարական պիտի տայ։ Նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցած է վարչական խորհուրդի ատենապետ Գ. Ց. Սահաթճեանի գրասենեակին առջեւ։

ՀԱՅ ԴԱՂԹԱԿԱՆ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Միոթլիէի մէջ, Արսլանպէկի գաղթականներէն վաղարշակ Տէր Մարտիրոսեան, 50 տարեկան, Մարտ ամսուն սկիզբը, աղբիւրէն ջուր բերելու պատրուակով, տունէն դուրս կ'ելլէ եւ ինքզինքը ծով կը նետէ։

Անձնասպանը աղքատ մարդ մըն էր։ Ամուսնացած էր երկու տարի առաջ. կինը եւ զաւակը հիւանդ էին, միւս կողմէ նիւթական հոգերը տագնապի մատնած էին զայն։ Տարի մը առաջ, նորաշէն տունի մը տանիքը կը փլէր գլխուն վրայ։ Գանկի ոսկորը վիրաւորուած ըլլալով, մտքի խանգարման դատապարտուած էր։ Վերջերս, կ'ապրէր սեղւոյն հայ եկեղեցիին մէջ դպրութիւն ընելով։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ Քէչէճեան եպիսկ., որ մինչեւ այժմ կը գտնուէր Ատանայի մէջ, Թրքական կառավարութենէն հրաման ստացած է կարճ պայմանաժամի մը ընթացքին հեռանալու Թուրքիայէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին նախագահ Շթերզէման Ժընեւի մէջ միջազգային մամուլի 250 ներկայացուցիչներուն առջեւ յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի հանդէպ գերման քաղաքականութեան մասին։

«Շատ կը խօսուի որ, բսաւ, անգլիական դիւանագիտութիւնը կ'ուզէ միակ ճակատ մը կազմել խորհրդային միութեան դէմ։ Չէմպըրլէյնը կը ճանչնամ Լոքառնոյէն ի վեր եւ կը հաստատեմ թէ անկէ ի վեր այսպիսի փորձ մը չէ կատարուած։ Խորհրդային պաշտօնաթերթը «Իզվէսթիա» գրեց թէ ծրագրուած է «Տանցիկն ու Վերին Սիլեզիոյ մէկ մասը Գերմանիոյ տալ, յետոյ ստեղծել Քոզաքներու հանրապետութիւն մը՝ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի թեւարկութեան տակ։ Անոնք պաշտօնաթերթի չվայելող յերիւրանքներ են։ Գերմանիոյ դիրքը շատ որոշ է։ Անկեղծօրէն պիտի ցաւինք, եթէ կնճռոտութիւններ ծագին Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Աշխարհի տնտեսութիւնը չի կրնար բնականոն կերպով կարգի մտնել, եթէ 150 միլիոնոց ժողովուրդ մը Եւրոպայի արեւելքը կծկուի՝ այդ տնտեսութենէն դուրս։ Կը փափաքինք որ աշխարհի միւս մասին հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակեն անոնք։ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած Ռափալլոյի դաշնագրին մէջ երկու երկիրներու զինուորական յարաբերութեանց մասին գաղտնի ոչ մէկ յօդուած կայ։

«Գալով Հռենոսեան երկիրներու պարպուելու խնդրին, «Մէսաճէրօ» գրած էր թէ ես ընկրկած եմ Գոխանի բուռն ընդդիմութեան առջեւ։ Ինչ որ կրնամ ըսել այս մասին, սա է թէ այս խնդրին մասին եռկարօրէն խօսած ենք մեր տեսակցութեանց ընթացքին։ Գերմանիա դեռ չէ որոշած թէ պաշտօնապէս ե՞րբ պիտի պահանջէ այդ հողերու պարպումը։ Այսօր աւելի լաւ կը հասկնան թէ կարելի չէ մէկ կողմէն խաղաղութեան մեծ գործի մը մասին խօսիլ ու միաժամանակ 70.000 զինուորներու գրաւման տակ պահել մեր երկրին կարեւոր մէկ մասը. ասիկա համապատասխան չէ Լոքառնոյի ոգիին, ոչ ալ Վերսայլի դաշնագրին 431րդ յօդուածին։

∴ Զուիցերիական կառավարութիւնը կրկին պիտի հրաւիրէ խորհրդային միութիւնը մասնակցիլ զինաթափութեան համաժողովին, որ պիտի գումարուի զուիցերիական հողի վրայ։

Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւնները

«Թայմզ»ի թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ Մարտ 9 թուականով.—

Այսօր տեսակցեցայ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի հետ, որ ինծի յայտարարեց թէ անգլեւթուրք յարաբերութիւնները լաւ են եւ երթալով կը բարւոքին։ Թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագրին վրայ խօսելով, հարցուցի թէ սովետական առեւտրական գործականներուն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն շնորհուիլը չպիտի՞ դիւրացնէ պոլշեւիկեան քարոզութիւնները, փաշան պատասխանեց. «Այդ մասին վախ չունինք»։ Յետոյ աւելցուց թէ թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները բարեկամական եւ բնականոն եղած են վերջին քանի մը տարուան ընթացքին։

Ըսմէթ փաշա ըսաւ թէ տնտեսական կայունութիւնը լաւագոյն ցեցթափն է քաղաքական անորոշութեան եւ թէ Թուրքիոյ ներքին քաղաքական կացութիւնը գոհացուցիչ է, ինչպէս ցոյց տուաւ երկու Անկախութեան Ատեաններու ջնջումը։ Շեշտեց թէ Թուրքիոյ արդիւնաբերական ուժերը երթալով կ'աճին եւ թէ վերջին թիւերը ցոյց կուտան թէ պատերազմին յաջորդող տարիներուն արտադրութիւնները աւելցած են (ու ասիկա հակառակ այն իրողութեան թէ այն ատեն Թուրքիոյ մէջ կային աւելի քան մէկ միլիոն Յոյներ ու Հայեր, որոնք կը նկատուէին իբրեւ երկրին գլխաւոր արտադրող տարրը)։ Յիշեց թէ Ներկայիս Անատոլուի մէջ երկաթուղիի զանազան գիծեր շինուելու վրայ են, եւ շեշտեց թէ երկաթուղային լաւ սիստեմ մը՝ երկրին տնտեսական կեանքին խարիսխն է։ Ի վերջոյ, վարչապետը հաւաստեց ինծի թէ Թուրքիոյ նպատակն է գործել ու զարգանալ խաղաղութեան մէջ։

Սուրիոյ պատուիրակները Ժընեւի մէջ

Ինչպէս ամէն նստաշրջանի, այս անգամ եւս Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէի ներկայացուցիչները էմիր Շէքիպ Արսլան եւ ընկերները Ժընեւ գացած են՝ իրենց պահանջները ներկայացնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այս ազգայնական-յեղափոխականները, որոնք մինչեւ հիմա կը պնդէին Ֆրանսայի Սուրիայէն դուրս հանուելուն եւ անկախ ու միացեալ արաբական պետութիւն մը կազմուելուն վրայ, այս անգամ աւելի համեստ ծրագիրով կը ներկայանան, ինչպէս կը տեսնուի իրենց ներկայացուցած հետեւեալ խնդրագրէն.

«Ատորագրեալներս, Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէի պատուիրակներս, տեղեկանալով որ ֆրանսական կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու վրայ է սուրիական խնդրին լուծման եղանակ մը, կ'օգտուինք այս առիթէն՝ անգամ մը եւս յայտարարելու համար թէ անկեղծօրէն

(Ըուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՐԵՔ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐ ԴԷՊԻ ՆԱՆՔԻՆ

Ազգայնականները իրենց բոլոր ուժը կը թափեն Նանքինի վրայ, կտրելու համար զօր. Ճանկ-Ճունկ-Ճանկի նահանջի գիծը։ Կ'ըսուի թէ Հէքիանկ եւ Ֆիանկցի նահանգներէն դէպի հիւսիս-արեւելք կը յառաջանան երեք բանակներ, բոլորն ալ Նանքինի ուղղութեամբ։ Կեդրոնական ուժերուն վերին հրամանատարն է զօր. Ճիանկ-Քայշէք։

Հակառակորդ հրամանատարը՝ Ճանկ-Ճունկ-Ճանկ մօտ 100.000 լաւ սպառազինուած զինուորներ ունի, մէջն ըլլալով ռուս վարձկան զօրքերը։ Անոնք ցրուած են Ճանկայ-Փէքին երկաթուղագծին վրայ 2000 մղոն տարածութեան վրայ։ Իր գլխաւոր ուժը կեդրոնացած է Նանքինի մէջ։ Նանքին 400.000 բնակիչ ունի եւ 30 մղոն շրջագծին ունեցող պարիսպով մը շրջապատուած է ամբողջովին։

ՊԱՐԻ ՀՐԱՒԷՐ.— Պերլինի մեծագոյն պարասրահներէն մէկուն մէջը, բոլոր սեղաններուն վրայ դրած է հեռաձայնի փոքրիկ գործիքներ, որոնք թուագրուած են։ Եթէ երիտասարդ մը ուզէ պարի կանչել օրիորդ մը, որ կը գտնուի սրահին մէկ անկիւնը՝ սեղանի մը առջեւ, կը նայի սեղանին թիւը եւ կը բանայ իր սեղանին հեռաձայնը։ Անմիջապէս օրիորդին գրաւած սեղանին հեռաձայնին կարմիր լամբարը կը վառի։ Օրիորդը կը հասկնայ որ մէկը պիտի խօսի։ կը բանայ հեռաձայնը եւ կը խօսին սեղանէ սեղան.

Ու կը պարեն։

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ ՏՈՒՆԻ ՄԷՋ.— Եփլէ գաւառակին գիւղերէն Գարա Քիրազի մէջ Ազիզ օղլու Խօմէր, եղբօր հետ, տանը մէկ սենեակը քաշուած, պարկերու մէջ կը լեցնէին եգիպտացորենը։ Ջուանը կը պակսի։ Փնտռտուքի ատեն պահարանի մը մէջ կը տեսնէ երկաթեայ գունդ մը։ Կը տանի ցոյց կուտայ կնոջը, որ տղուն հետ նստած էր քովի սենեակը։ Երբ ձեռքին մէջ բռնած, կը դարձնէր գունդը, յանկարծ կը տեսնէ որ բռնկելու նշաններ ցոյց կուտայ։ Անմիջապէս գետին կը նետէ։ Ռումբը կը պայթի։ Խօմէր ադա կը վիրաւորուի ազդրէն եւ յետոյքէն, կինը՝ բազուկէն ու քունքէն։ Իսկ կը մեռնի զաւակը։

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԿԻՆՔԸ շարունակ ծածկուած է ծուխի սեւ շղարշով մը։ Օդը խառնուած է ծխափոշիով։ Փարիզի քաղաքապետութիւնը, նկատելով որ մայրաքաղաքին օդը հետզհետէ անշնչելի կը դառնայ, հրաւիրած էր հնարիչները, որ գործիքով մը մաքրեն օդը։

Ռումէն Ծարտարապետ մը, Պ. Արափու, հնարած է գործիք մը, զոր տրամադրած է քաղաքապետութեան։

Այս գործիքով կարելի պիտի ըլլայ *ավլել* Փարիզի երկինքը։ Գործիքը պիտի դրուի կաթսաներուն վերեւ եւ շոգիի միջոցով պիտի քանտարկէ ծխաններէն անցնող մուխին փոշին։

ՄԱԼԹԱՅԻ ԱՔՍՈՐԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑԱԾ ԴԱՏԸ.— Զինադադարի ընթացքին Մալթա աքսորուած Թուրքերը դատ բացած են Անգլիոյ դէմ եւ կը պահանջեն վնասուց հատուցում։ Դատը պիտի տեսնուի Պոլսոյ Թուրքեւանգլիական դատաստանին մէջ։ Իրաւաբանական համալսարանի դասախօսներէն Մահմուտ Էսատ պէյ պիտի պաշտպանէ իրաւունքները Ալի պէյի (Նախագահ Անկախութեան Ատեանի), ինչպէս նաեւ Աղա օղլու Ահմէտ, Ճէլալ Նուրի եւ Ֆայիք պէյերու։

''ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ'' ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ ԵՆ

Իտալիան վաւերացրեց 1920 թուականի Փարիզի համաձայնութիւնը, որով պետութիւնները ճանաչել էին Բեսարաբիայի կցումը Ռումանիային։

Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել, որ Լոզաննօէն այս կողմ տեղի ունեցած քաղաքական ամենակարեւոր դէպքերից մէկն է այս ձեռնարկը, կարեւորագոյնը չինական շարժումներից յետոյ։

Ճիշտ է, անցեալ տարւոյ իտալիա-ռումանական մերձեցումից յետոյ, այս քայլը միանգամայն տրամաբանական էր ու անողնի։ Բայց ճիշտ է եւ այն, որ քաղաքական միտքը աւելի շատ սպասում էր տեսնել իտալական միջնորդութիւնը ռուս-ռումանական վէճի մէջ եւ երկու կողմերի համար ընդունելի մի ձեւի մշակումը։ Եւ Մուսոլինին այդ ուղղութեամբ որոշ աշխատանք տարաւ. սակայն—հիմա պարզւում է—անյաջող։ Փարիզի համաձայնութեան վաւերացումը մէջտեղն է։

Վաւերացումը ցոյց է տալիս նաեւ անգլիական քաղաքականութեան մի նոր յաղթանակ' հակառուսական ճակատում։ Չըպէտք է անտես առնել այն յամառ ու անողոքելի աշխատանքը, որ Անգլիան կատարում է Ռուսաստանը հակաբոլշեւիկ ուժերով շրջափակելու համար։ Ֆինլանդիա, Լեհաստան, Լիտուա, Ռումանիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան — սրանք բոլորը այժմ փաստօրէն դուցէ եւ ներքին դաշնագրերով — կազմում են օղակները մի ընդհանուր հակաբոլշեւիկ կամ, եթէ կ'ուզէք, հակառուս շղթայի։ Իտալիան մինչեւ վերջերս տատանւում էր մտնել այդ շղթայի մէջ։ Որոնումների մէջ էր։ Մուսոլինին յոյս ունէր Սեւ Ծովի ռուսական ափերը դարձնել իտալացի ժողովրդի աւելցուկի համար արտագաղթի վայր, իտալական ճարտարարուեստի համար' հում նիւթերի աղբիւր ու շուկայ, իտալական նաւագնացութեան համար, գործելու լայն ասպարէզ։ Տարիների փորձը համոզեց նըրան, որ այդ յոյսերը անհիմն են։ Ո՛չ իտալական գաղութներ կարելի եղաւ հաստատել Դոնի ու Դնեպրի տափաստաններում, ո՛չ զգալի քանակութեամբ հում նիւթ ստանալ եւ ոչ նոյն իսկ առեւտուրի ընդարձակ շահաստաններ բանալ։ Եւ բնականօրէն իտալական աշխարհակալութեան որոնող միտքը դարձաւ ուրիշ կողմեր։

Իտալիայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ կատարուած այդ բեկումի հետեւանքը եղաւ ռումինօ-իտալական մերձեցումը անցեալ տարի, երբ Ռումանիայի վարչապետ զօր. Աւերեսկուն արքայական ընդունելութեան արժանացաւ Հռոմում, իսկ իտալական մարաջախտ Բադոլլիօն ռազմաշունչ ճառեր խօսեց Բուքրէշում ու Քիշինեւում։ Այդ մի թափանցիկ նախազգուշացում էր, ուղղուած Մոսկուային, որ, սակայն, մնաց անզգրաւելի իր Բեսարաբական քաղաքականութեան մէջ։ Չէմբըրլէնը կարողացաւ պոկել Մուսոլինիին բոլշեւիկներից եւ մտցնել իր քաղաքական հոսանքի մէջ։ Մի յաջողութիւն, անկասկած, Անգլիայի համար, բայց կարեւոր յաջողութիւն եւ ֆաշիստների նուաճողական ձգտումների տեսակէտից։

Հետզհետէ հեռանալով Մոսկուայից' Մուսոլինին մշակեց նոր, ինքնուրոյն ու վճռական քաղաքականութիւն, որի համար, տարակոյսից դուրս է, ստացաւ եւ Անգլիոյ հաւանութիւնը։ Այդ քաղաքականութեան խարիսխը գտնւում է Միջերկրական ծովի հիւսիս-արեւելեան եւ արեւելեան մասերում, Բալկանների վրայ եւ Փոքր-Ասիոյ եզերքները։ Միջերկրականի արեւմտեան մասերը դուրս կը մնան իտալական ծրագիրներից։ Տանժերի, Մարոքի, Թունուզի հարցերում Իտալիան բոլորովին ձեռնթափ եղաւ։ Սրանով է բացատրւում այն զուսպ պաղութիւնը, որ, վայրկենական բռնկումից յետոյ, յաջորդեց սպանիական եւ իտալական դիկտատորների բարեկամութեան։ Իտալիան յայտնապէս մէջք դարձրեց արեւմուտքին եւ սկսեց զարգացնել իր արեւելեան քաղաքականութիւնը։

Ինչի՞ է ձգտում նա արեւելքում։

Երկու նպատակի։ Նախ թափանցել Բալկանների խորքը եւ բալկանեան պետութիւնները մտցնել իր քաղաքական ջրապտոյտի մէջ։ Այս դիտաւորութիւններով Մուսոլինին հիմք դրեց իտալիա-սերբական բարեկամութեան, որը սակայն, եղաւ խիստ կարճատեւ, որովհետեւ Բելկրադը շուտով զգաց իրեն սպառնացող վտանգը։ Այդ ժամանակ Մուսոլինին ձեռնարկեց Իւգօ-Սլաւիայի պաշարման, եւ այսօր այդ ծրագիրը համարեա ամբողջապէս իրագործուած է։ Հռոմ — Տիրանա — Բուդափէշդ — Բուքրէշ — Սօֆիա այսօր արդէն կազմում են մի անընդհատ գիծ, որով շրջապատուած է Իւգօ-Սլաւիան։ Իտալիայի զինուորական ու տնտեսական ազդեցութիւնը Բալկաններում շօշափելի կերպով աճել է։ Հազիւ թէ կարելի է հերքել հիմա, որ Իտալիան ամենից հեղինակաւոր ուժն է Բալկաններում։ Մի կացութիւն, որի հետ ստիպուած է հաշուել եւ Ֆրանսիան' այդ գնով ազատելով իր աֆրիկեան կալուածները իտալական ախորժակներից։

Մուսոլինեան երկրորդ կէտը Իտալիայի' Փոքր-Ասիան է' ասիական Թուրքիան։ Այլեւս գաղտնիք չեն Մուսոլինիի ձգտումները այս երկրամասի նկատմամբ։

Ապահովելով իր թիկունքը Բալկաններում, ունենալով իր ծոցին անգլիական արտօնագիրը, փակելով վիճելի խնդիրները Ֆրանսիայի հետ' ի գին վերջինի չէզոքութեան եւ ոգեւորուած փառապանծ Հռոմի աշխարհակալական յիշողութիւններով' ֆաշիստ Իտալիան տենդագին պատրաստութիւններ է տեսնում իրեն համար ամբ տեղ գտնելու արեւի տակ։ Իզմիրի ու Ատալիայի արեւը շատ է գրաւիչ։ Անատոլուի տարածութիւնները շատ են ամայի։ Եւ իտալական հողը շատ է սահմանափակ' պարփակելու համար աճող զանգուածները։ Կամ տարածուել նոր վայրեր, կամ պայթել— այս երկընտրանքն է դրուած Իտալիայի առջեւ։ Եւ ընտրութիւնը պարզ է։

Պարզ է։ Բնորոշ է եւ այն, որ Բեսարաբիայի կցման վաւերացումը Հռոմում զուգադիպում է թուրք-ռուսական առեւտրական դաշնագրի կնքումին։ Տարիներ շարունակ բանակցութիւններ էին վարւում Անգորայի ու Մոսկուայի միջեւ, բայց հնար չէր լինում առեւտրական դաշնագրի շուրջ համաձայնութեան եզր գտնել' որովհետեւ ներհակ էին երկու կողմերի տեսակէտները տնտեսական եւ առեւտրական սկզբունքների մասին։ Թուրքիան էր գլխաւոր դժուարութիւններ յարուցանողը։ Հիմա այդ դաշնագիրը ստորագրուած է, եւ բոլշեւիկներն ու քէմալականները նորից ցուցադրում են բարեկամութեան արտայայտութիւններ։ Մոսկուան եւ Անգորան աւելի են մերձենում։ Եւ այդ բնական է. ընդհանուր վտանգի գիտակցութիւնը մղում է նրանց միմեանց գիրկը, ստիպում է կապուել աւելի սերտ կապերով' հրաշխաւորելու համար իրենց ապահովութիւնը արտաքին ուժերից։

Այսպիսով Մուսոլինիի քայլը Բեսարաբիայի վերաբերմամբ հաստատում է նաեւ, որ Թուրքիան բոլշեւիկների բարեկամութիւնից հեռացնելու յոյսերը յօդս են ցնդել։ Նշանները, աւելի շատ, ցոյց են տալիս, որ պատերազմի դէպքում Թուրքիան եւ Ռուսաստանը կը լինին կամ մի ճակատում, իբրեւ զինակիցներ, կամ չէզոք բարեկամներ։ Թուրք եւ իտալական ընդհարման պարագային Ռուսաստանն էլ կը խառնուի՞ պատերազմին, թէ ոչ—դժուար է ասել։ Շատ-շատ են նրա ներքին ցաւերը։ Շատ սեղմ է ու սպառնական նրան շրջապատող արտաքին շղթան։ Կը կամենա՞յ, կը համարձակի՞ նետուել վտանգաւոր արկածախնդրութեան մէջ, կը կարողա՞նայ պահել իրեն չէզոք' հարցեր են, որոնց պատասխանը կախուած է այն բանից, թէ ինչպէս կը դասաւորուին դէպքերը այն օրերին։

Քաղաքական դէպքերի իրական դասաւորութիւնից կախուած է եւ այն, թէ ինչ ձեւ կ'առնեն յարաբերութիւնները Բալկաններում, ինչպէս կը զարգանայ Թուրքիա-իտալական կընճիռը, ո՞րը եւ ո՞ւր կը լինի ճակատագրական բաղխումը, ինչ հետեւանքներ կ'ունենայ, եւ բաշխման դէպքում յարակից ի՞նչ խնդիրներ հրապարակ կը գան եւ ի՞նչ արտայայտութիւն կը ստանան։

Չպէտք է մոռանալ, հարկ է եւ այն, որ Մերձաւոր Արեւելքի վիճակի տեսակէտից ահագին նշանակութիւն ունին եւ Չինաստանի դէպքերը։ Մոսկուան հրահրելով հրդեհը Եան ցըկեանգի ափերին ապահովում է իր թիկունքը արեւմտքում։ Եւ որքան շուտ փակէ չինական հարցը, այնքան կը մօտենայ բաղխումի ժամը Մերձաւոր Արեւելքում։

Այս բոլորից պարզ է, որ քաղաքական մթնոլորտը շատ է յագեցած պայթուցիկ նիւթերով, որ հակամարտ կողմերն աւելի եւ աւելի բիւրեղանում ու շեշտաւորւում են, որ հակառուսական շղթան երկարում եւ ամրապնդւում է եւ որ «վերջին ու վճռական մարտի» հաւանականութիւնը դառնում է անխուսափելի։

Մուսոլինին իր նոր քայլով մի նոր օղակ է կապում այդ շղթային եւ տալիս է մի նոր ապացոյց, որ դիւանագիտական վարագոյրների յետեւը, մթութեան մէջ, «պատրաստութիւնները» շարունակւում են։

Ս. Վ.

ՍԷ՛Ր, ՍԷ՛Ր.— Երկու արուեստագէտ սիրտեր կը սիրէին իրար։ Շարթրան նշանաւոր նկարիչ էր, Մարկարիթա' պարուհի։ Ծնած էին երկուքն ալ, Հունգարիա։ Տղան 28 տարեկան, աղջիկը' քսան։ Փարիզի մէջ ճանչցան իրար եւ սիրահարուեցան ու նշանուեցան։

Խելօք սիրահարութիւն մը։ Շարթրան երբեմն կ'երթար իր նշանածին մօտ, ու նշանածը կուգար իր սիրականին մօտ։

Պարուհին շարժանկարի ընկերութեան մը առաջարկով ուզեց խաղալ բեմի վրայ։ Նշանածը թելադրեց որ ձգէ շարժանկարը։ Սակայն աղջիկը շա՜տ կը սիրէր բեմը։

Ամպ մը անցաւ անոնց սիրոյ երկինքէն։

Նկարիչը կը կասկածէր աղջկան վրայ, սակայն Մարկարիթա հաւատարիմ էր։ Միայն թէ վերջապէս աղջիկ էր, ու հաւա՜տաց իր բարեկամուհիին խրատին։ Պէտք էր ընտրել նշանած մը, որ չնախանձէր։ Գնաց ըսաւ նկարիչին.

— Կը կասկածիմ զգացումներուդ վրայ։ Սէր չունիս դուն։

Ու խզեց նշանտուքը։

Նկարիչը, իրիկուն մը, վերադարձուց նշանածին նամակներն ու պատկերները։ Ուզեց վերջին ժամադրութիւն մը։ Նա՜ա կը սիրէր աղջիկը։ Կ'ուզէր վերջին անգամ ալ խօսիլ։ Աղջի օր Մօնփարնասի արուեստագէտներու սրճարանին մէջ իրար գտան։ Երկու բարեկամներ ալ ներկայ էին խօսակցութեան։

Նկարիչը ըսաւ պարզապէս.

— Որովհետեւ շա՜տ կը սիրեմ, բայց չենք կրնար այլեւս ամուսնանալ իրարու հետ, ես պիտի սպաննեմ ինքզինքս։

Շատ խաղաղ կը խօսէր։ Խըրատեցին։ Ետքը նկարիչն ու իր նշանածը, երկու բարեկամներն ալ միասին, ծառուղիին վրայ պտոյտ մը կատարելու ելան։

Մարկարիթա կը քալէր իր նշանածին քովէն։

Յանկարծ ատրճանակը դըռաց։ Նկարիչը սպաննա՞ծ էր ինքզինք։ Գնդակը ճի՛շդ սիրտին։

Սէ՛ր, սէ՛ր, ո՞վ ես դուն, որ այսքան մաքուր սիրտեր կը զարնես։

ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդի պատճառաբանեալ հրաժարականէն կը տեսնուի թէ Թեմական Խորհուրդը, գլխաւորապէս արգելքի հանդիպելով Փարիզի հին ջոջերուն կողմէն, ձեռնթափ եղած է։

Ցրուած այս պատճառաբանութենէն կը հետեւի թէ Թեմական Խորհուրդը եղած է չափազանց գիջող եւ տկար պայքարելու համար խոչընդոտներուն դէմ։ Այլապէս ոչ թէ այսպիսի պատճառաբանեալ հրաժարականով ձեռնթափ պիտի ըլլար, այլ յենլով գաղութի ժողովուրդին արդար իրաւունքին վրայ, պիտի ոտնահարէր բոլոր տեսակի խոչընդոտները, ճանապարհ բանալու համար իր գործունէութեան։

Այսպէս թէ այնպէս, իրողութիւնը այն է որ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութիւնը, ոչ միայն կը կաղայ, այլ նոյն իսկ վտանգի տակ է, կրնայ ամբողջապէս ոչնչանալ, իր հետ կազմալուծելով նաեւ ամէն տեսակի հանրային ձեռնարկ։

Ի՞նչ է պատճառը այս խուլ հակամարտութեան որ երկու տարիէ ի վեր կը մղուի մէկ կողմէն Փարիզի ջոջերուն, միւս կողմէ Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդին միջեւ։ Այս գաղտնիքը բացատրելով հնարաւոր պիտի ըլլայ լոյս սփռել բովանդակ ողբերգութեան վրայ։

Իբրեւ անդամ, թէ նախորդաժամեայ եւ թէ այժմու պատգամաւորական ժողովէն ընտրուած Թեմական կեդր. վարչութեան, շատ մօտէն ծանօթ եմ բոլոր անցքերուն։

Կաթող. Պատրիարք Պալաքեան Եպիսկ. երբ առաջին անգամ Եւրոպա վերադարձաւ, իր հետ բերած էր հայրապետական այն կոնդակը, որով կը հրամայուէր կազմակերպել Եւրոպայի թեմը։ Պատրիարքը իր ձեռքին տակ չունէր կազմակերպական այն մեքենան, որով անմիջապէս գործի ձեռնարկէր։ Ճիշդ է, որ Եւրոպայի զանազան վայրերուն մէջ կային կազմակերպութիւններ, սակայն մէկը միւսին անհամապատասխան, կամ ներհակ ձեւի կազմակերպուած էին։ Օրինակի համար, Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունէր ազգային միութիւն մը, որ կազմուած էր, առանց յարանուանական խտրութեան, ամբողջ գաղութի ընդհանուր ժողովէն։ Անոր վերահսկողութեան տակ էին բոլոր ստորադաս հաստատութիւնները։ Գրեթէ նոյն ձեւի կազմակերպութիւն կար նաեւ Պրիւքսէլի մէջ, գաղթային վարչութիւն անունով' Լոնտոնի մէջ կազմակերպուած էր Եկեղ. ժողով մը, որմէ ընտրուած էր գաղութին գործերը վարող մարմին մը։ Ընկէ անջատ ու ինքնագլուխ կազմուած էր եկեղեցիի խնամակալութիւնը, կարգադրութեամբ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ իրմէ դուրս հեղինակութիւն չի ճանչնար Հայոց եկեղեցական գործերուն մէջ։

Նոյնպէս «Նըրսէսփոխեանական» ժողով մը ունէր Մանչէսթրի գաղութը, որուն հոգեւոր հովիւը, Գ. Դուրեան Եպիսկ., որ բազմաթիւ գոյութեան կռիւներէ յետոյ — Պուլկարիա, Զմիւռնիա, Աթէնք, Լոնտոն — թառած էր այդ երանելի ժողովի գլխին, պարարտ ռոճիկով մը, բարեխօսութեամբ Պալաքեան Եպիսկոպոսի, եւ գործէ հեռացնելու կամ ապիկարութիւնը երեւան հանելու վախէն, իր վիճակը յայտարարած էր անկախ։

Փարիզի եկեղեցին ու անոր շուրջը հաւաքուած գլխաւորաբար Չօպէրպէճեաններու խմբակը իրեն համար խնամական կամ փաթրոնական կապերով ստեղծած էր հոգաբարձութիւն մը, որ իր պապենական անխախտ սեփականութիւնը կը համարէր Ժան Կուժոնի եկեղեցին ու անոր հարստութիւնը։ Իրեն հետ էր հոգեւոր հովիւ մը, զառամած եւ ծանկամիտ, որ տասնեակ տարիներով հանգիստ եւ քաղցր կեանք մը վարելու համար, անձնատուր եղած էր ջոջերուն։

Զանազան ու զարմանազան ձեւի կազմակերպութիւններ ունէին նաեւ մեծ ու պզտիկ այլ գաղութներ, սակայն այս վերջինները իրենց մէջ չէին պարզեր գայթակղելի երեւոյթներ, թերեւս հոգեւոր հովիւներու չգոյութեան պատճառով։

Ահա այս քաոսին մէջէն էր որ պիտի ստեղծուէր Եւրոպայի Հայոց Թեմական սահմանադրական միօրինակ կազմակերպութիւնը։ Մի մոռնաք որ իւրաքանչիւր հոգեւոր հովիւ կամ բարձրաստիճան եկեղեցական մուքին մէջէն կը փչէր սեւ օձի նման, որովհետեւ իւրաքանչիւրը իր անձնական գձուձ շահէն եւ հեղինակութենէն բան մը կորսնցնելու սարսափին տակ կը գտնուէր։ Նոյն վիճակին մէջ էին նաեւ ինքնագլուխ ու անպատասխանատու քանի մը մարմիններ, որոնք այնքան կը սարսափէին հակակշիռէն, որքան ուղտը պայտարէն։

Իսկ Եւրոպայի տարածութեան վրայ տեղաւորուած գաղթականութիւնը եւ անոր մտաւորական ղեկավարութիւնը բացարձակապէս իրաւազուրկ վիճակ մը ունէր։ Ամէն բանէ առաջ, որուն հացին հոգը հնարաւորութիւն չէր տար գաղթային կեանքով զբաղելու։

Այսպիսի պայմաններու տակ էր որ, Կաթող. պատրիարքը կը ձեռնարկէր Եւրոպայի թեմին կազմակերպութեան դժուարին գործին։

Աշխատանքի սկսելէ քիչ յետոյ Պալաքեան Եպիսկոպոս յարմար գտած էր կազմել ժամանակաւոր թեմական կեդր. խորհուրդ մը, որու հետ միասին պիտի աշխատէին կազմակերպել Եւրոպայի թեմը պատրաստել Եւրոպայի Հայ Համայնքի սահմանադրական կանոններու նախագիծ մը եւ հրաւիրել պատգամաւորական ժողով, հաստատելու կանոնագիրը, ընտրելու առաջնորդ եւ Թեմական կեդրոնական խորհուրդ։

Այս ժամանակաւոր մարմինը կազմելու համար, հրաւէր եղած էր, գոյութիւն ունեցող բոլոր հաստատութեանց մէկ մէկ ներկայացուցիչ նշանակելու։

Փարիզի հաստատութիւններէն հրաւիրուած էին առաջին առթիւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, յետոյ Աղքատախնամը, Տիկնանց միութիւնը, Բարեգործական միութիւնը, Ռուսահայոց գաղթ. միութիւնը, Թրքահայ գաղթ. յանձնախումբը, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը.

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը առարկեց որ այդ մարմին մասնակցիմ ես, այն պատճառով, որ համազգային կազմակերպութեան մը բացակայութեան, հաւանաբար այս հաստատութիւնը անոր առաջադրած գործերուն մէկ մասը պիտի կատարէր եւ միաժամանակ հիմքը պիտի դրուէր ապագայ մեծ կազմակերպութեան։

Հրաւէր ստացող բոլոր ... տատութիւններն ալ պատասխանած էին կոչին, սակայն Ժան ... ժօնի խմբակը տեսնելով որ ... կազմակերպութիւն ... մասին է' խուսափեցաւ, ... կայացուցիչները դարբեցան ... զովի գալ եւ լռելեայն ... սապոթաժի ենթարկել ... Թեմական խորհուրդը։

Ասկէ կ'սկսի այս մարզ... ուրիշներու խոր հակառակութ... ծրագրուած կազմակերպութ... դէմ։ Այդ մասին յաջորդիւ։

Ց. ԱՄԵՐՕ...

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՃԱՊ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միու... թեան հրաւէրին պատասխանելով անցեալ Չորեքշաբթի իրիկուն Sociétés Savantesի մէջ, բժշկական համալսարանի փրոֆէսորներէն դ Ch. Achard հետաքրքրական բանախօսութիւն մը ըրաւ իր անցեալ տարեշրջանին ... բացօյն Արեւելքի մէջ կատարած բժշկական առաքելութեան շուրջ։ Անուանի փրոֆէսորը ... րուն ճամբորդութեան տպաւո... րութիւններն ու թելադրանքները հրատարակուեցան Presse Médicaleի ... հանդէսին կողմէ, կրցաւ հմայել ... դարձնել իր մէկ ու կէս ժամ տեւող խօսքը' աշխարհագրական ... ցեղագրական եւ տեղական ... ունեցող արուեստագիտական ... տպաւորութիւններով։ ... Արեւելքի հարցին այժմէութեան պատճառաւ, կուտամ ... բանախօսութեան քանի մը մասեր համառօտ կերպով—

Ճափոնիկ բժշկութիւնը ... գիտութեան ազդեցութեան ... է։ Շատ բժիշկներ ուսած են ... մաներէնով։ Այս լեզուով գրքեր տարածուած են երկրին մէջ ... ֆրանսերէն գիտցողները շատ ... են։ Ճափոնցիները ազատ ըլլալ ... փափաքին նոյն իսկ գիտական ... մարզին մէջ։ Կը վախնան ... նական ու եւ է ազդեցութենէ ... 8 ժամ աշխատանքի օրէնք ... շաբաթական հանգիստի օր ... կիրակի օրերն ալ կ'աշխատ... ամէն օրուան պէս կարգ մը ... տատութիւններ գոց կը մնան ... կու շաբաթը անգամ մը։ Ճափոն... ցին ճարտար եւ համբերա... Երկրին մէջ կարուհիներ չկան ... այլ միայն այր գործաւորներ ... Ճափոնցին կրօնական մոլեռան... դութիւն չունի այժմ։ Կաթողի... պաշտօնեաներ կը համարուին նոյն ... իսկ պետական պաշտօնեաներ ... վրայ։ Ճափոնցիները իրենց ... գաւառը պատրաստել կու... կանուխէն եւ կը պահեն իր... տանը մէջ։ Վերջին թագաւոր... րէն մէկը ամբողջ ... մը շինել տուեր է ... րութեան օրէն առաջ ... բարանին պատերուն ներքին ... րեսը ծածկուած է ապակիով ... Նապակիի կտորուանքներով ... ծալին մօտը սեղանի մը վրայ ... դրուած կ'ըլլան անհրաժեշտ իր... եւ ուտեստեղէն։

Ճափոն երկրաշարժային ... կիր է, տուները մէկ յարկի վրայ ... են եւ փայտաշէն, այս է պատ... ճառը որ հրդեհը անպակաս է ... մարդ կը լսէ գրեթէ ամէն իրի... կուն հրդեհի ահազանգը։

Ճափոնցի ընտանիքը ներդ... նակ է։ Քան մէջ կնոջ ազդե... թիւնը մեծ է։ Օտարներու հետ ... դէպ կինը վերապահ է եւ հիւր... սիրութեան պահերուն միջա... կերպը կարգի վրայ կը նստի, ... րերուն թողլով առաջինը։

Ճափոնցի մայրը շատ ... եալ դաստիարակութիւն կու... իր զաւակներուն։ Նկարչական ... ունենը ինչպէս Թատրոնը ...

...ցարարեալ է հին յունականին
...մաւ — պայմանագրական ձեւ
...ունին։ Ներկայացումը կը
...օրինակ, առաւօտեան ժամը
...ին եւ կը վերջանայ կէսօրէ
...հին հասարակութիւնը
...թատրոնին մէջ կը ձայնէ։
...ետ այդ միջոցներուն ծայր
...քաղաքական գեղջկութ...
...նականքով չէ կրցած փէքին
...

...նդկաչինը — Ֆրանսական
...ուքիմակըէ — Հիանալի բնու-
...թիւն մը ունի, առատ բուսակա-
...նութիւն եւ լեռնային տեսարան։
...ենչակ կղզիները ծովահէններու
...են։ Ըննամի մէջ կայ կեդ-
...նական լեռնաշղթայ մը 1400
...մեթր բարձրութեամբ, շրջա-
...պատուած խորունկ անտառներով։
...ականութիւնը կէս քաղաքակիրթ
...եւ Ըւրոպը իբրեւ գգեստ
...միայն շոր մը կը գործածեն, իսկ
...երը հագնի թէ քիչ մը աւելի
...ծածկուելու կինը կարելի է ճանչ-
...նալ իր մանեակէն։ Երկրին փոխա-
...դրութեան միջոցները նախնական
...ընտանեկան կապերը այստեղ,
...ինչպէս Չինաստանի մէջ, նուազ
...են քան ճափոնականը։ Բազ-
...մակնութիւնը կը տիրէ, եւ այս
...գործածական վէճի պատճառ չըգառ-
...տուն մէջ։ Շատ տեղ օրինա-
...կինն է որ կ'ընտրէ իր ամուս-
...նին ապօրինի կենակիցը։ Հոմա-
...նիքէն ծնած զաւակները կը դաս-
...տիարակուին օրինաւոր կնոջ կողմէ։
...Չինաստանի մէջ յաճախ սզնիկ-
...ներ կը ծախուին որպէս աղախին։
Հնդկաչինը կազմող տեղերը
...համերաշխ չեն մեկամէկու հետ,
...այս է պատճառը որմէ գէմմիա-
...կար ըմբոստութեան մը վախը
...ունինք երբեք։
Ճափոնցիները աճող ժողովուրդ
...անոնք կ'աւելնան ամ առաւորա-
...պէս 7—8 հարիւր հազար մէկ
...տարուան ընթացքին։ Ճափոն մի-
...այն 1 քառ. 100 մշակելի հող ու-
...նի։ Այս կենսական խնդիրները կը
...ցուցնեն որ Ճափոն ցամաքային
...երկիր մը գտնէ։ Այս տեսակէտով
...ծովային ծերակոյտին խորհուրդն
...է որ պիտի կրնայ տարածուիլ
...դէպի Մանչուրիա, Ներսէրը։ Չինա-
...ստանի միւս կողմէ առարտեց է
...հեռաւոր սար տարբերու Հնդ-
...կաչինեան։
Ծաղողական աւաղանի ժո-
...ղովուրդներուն տեղական աշխար-
...հագրական եւ տնտեսական պայ-
...մանները կը ստիպէին ինքնին
...ծաղողականի ափերուն հարց մը։
Ճափոնցիները Քանատայի եւ Մ.
Նահանգներու Ներգաղթի արգել-
...քէն ի վեր կ'ուղղեն իրենց գաղթը
...դէպի Հարաւային Ամերիկա։
Այս բանախօսութեան ներկայ
...գտնուեցան նաեւ ֆրանսացիներ
...Փրոֆ. Աշտո Հայ ժողովուրդի
...բարեկամ մըն է։

Հ. Ն.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հոս գործազրկութիւնը օրէ օր զգալի կը դառնայ ու հասարակ երխտասարդներուն համար, որոնց մեծ մասը ընտանիքի եւ զաւկի տէր հայեր են։ Անգործներէն յիշենք հայրենակից մը, որ վերջերս դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու հիւծախտի ենթարկուած ժանկամարդ կինը, թողլով երկու փոքրիկներ, որոնց համար օրական մէյմէկ լիտր կաթ նպաստ կուտայ քաղաքապետութիւնը։

Վերջերս գործէ հանուած են նաեւ եօթը հայրենակիցներ, որոնց երկուքը ամուրի։ Անգործ տարիքաւորներ ալ կան, որոնք դիմում չեն կատարեր նպաստի համար, քանի որ դեռ յոյսի աղբիւրները չեն ցամքած, որովհետեւ ոմանք աշխատող ձեռքեր ունին, ոմանք ալ օգնութիւն կը ստանան հեռաւոր ազգականներէ։

Երկար ատենէ ի վեր անգործ մնացած կարգ մը հայրենակիցներ կը դիմեն տեղւոյս Քաղաքապետարանը։ Քաղաքապետը, որ միշտ բարեացակամ եղած է Հայերուս հանդէպ, սիրալիր ընդունելութիւն կ'ընէ անոնց։ Մեր հայրենակիցները կը յայտնեն թէ եկած են ոչ թէ նիւթական նպաստ ուզելու, այլ գործ մը, որով կարենան իրենց ապրուստը ճարել եւ ծանրութիւն չըլլալ տեղական իշխանութեանց վրայ։

Քաղաքապետը կը պատասխանէ թէ բաւական թիւով անգործ Ֆրանսացիներ կան, որոնց մեծ մասը արդէն տեղաւորուած են։ Կը մնան քանի մը հոգի եւս, անոնք ալ տեղաւորուելէ յետոյ Հայերու մասին մտածելու միջոց պիտի ունենանք։ Միեւնոյն ատեն երբ կ'իմանայ թէ տասը հազար գործաւորի պահանջ ունի «Միթրօէն»ը, անձամբ նամակ մը կը գրէ տնօրէնին, խնդրելով որ դիմող Հայերը ընդունի։ Դժբախտաբար հնարաւորութիւն չեն ունենար նամակը ուղղակի տնօրէնին յանձնելու. ստորադաս պաշտօնեան տեսնելով որ ներկայացողները օտարներ են, կը մերժէ անոնց գործ տալ։

Այս անյաջողութեան վրայ, Քաղաքապետը դարձեալ կը հետաքրքրուի մեր հայրենակիցներով եւ կը ջանայ զանոնք ուրիշ տեղեր տեղաւորել, նամակներ կը գրէ զանազան գործարաններու տնօրէններուն եւ իր անձնականէն երեք-չորս հոգիի 5ական ֆրանք կուտայ ծախքի համար։ Եթէ դարձեալ կարելի չըլլայ ո եւ է գործ ճարել անոնց, խնդիրը պիտի յանձնէ Գաւառական Ժողովին ուշադրութեան եւ պիտի աշխատի նիւթական նպաստ մը ապահովել անոնց։ Որոշումը քանի մը օրէն պիտի հաղորդէ։

Ինքնութեան Թուղթի համար դիմողներուն կը յայտարարեն թէ դուք անգործներ էք, ձեր մասին կարգադրութիւն մը պիտի ընենք, մի աճապարէք. Իսկ ուրիշներէ գանձելով որոշուած սակը, անցագիրն ալ առնելով, փոքրիկ կնքուած թուղթ մը կուտան եւ Աշխատանքի Նախարարութեան կը ղրկեն վաւերացնելու համար։ Կան բանուորներ ալ, որոնցմէ աշխատանքի պայմանագիր կը պահանջուի։ Արհեստաւոր հայրենակից մը, ֆրանքը փրկելու համար ինքնաբերաբար 100 ֆրանք ղրկած էր Երեւի. ժողովի նախագահին եւ այդ առթիւ շնորհակալութեան նամակ մը ստացած էր։ Երբ կը ցուցնէ այդ նամակը, անմիջապէս կը փոխեն ինքնութեան թուղթը։

Տեղւոյս մէջ Դաշնակցական ընկերներու թիւը շատցած ըլլալով, կազմուեցաւ ուրոյն խումբ մը՝ կապուելով Փարիզի Շրջանային Կոմիտէին։ Խումբը շուտով պիտի կազմակերպէ հրապարակային բանախօսութիւն մը։

Կ. Երանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարտ 2ին Տիկին Բաղալ կազմակերպած էր արեւելեան երգահանդէս մը, Սալօն Միշէլի մէջ։ Հարիւրի մօտ ընտրեալ դասակարգ մը անհամբեր կը սպասէր բացումին, որովհետեւ օրեր առաջ եղած յայտարարութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած էր ժողովուրդին մէջ։

Երգահանդէսի հերոսուհին էր Տիկին Բաղալ, որ երգեց հայերէն եւ պարսկերէն երգեր։

Մարտ 4ին միեւնոյն սրահին մէջ Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, Մարսիլիոյ սիրողներու մասնակցութեամբ, ներկայացուց «Անյայտ Կինը», 150է աւելի երկսեռ թատերասէրներու ներկայութեամբ։

Բեմը բոլորովին անյարմար էր Դուրեան-Արմէնեանի եւ «Անյայտ կնոջ» համար։ «Սրկրորդ» սիրողներու տկարութիւնը ծր որոշ ազդեցութիւնը թողուց Տիկին Արմէնեանի վրայ։

∴ Մարտ 5ին Սալօն Խափանեօլի մէջ Սէն Լու գիւղի «Արծիւ» մարզական միութիւնը ներկայացուց ընտանեկան կեանքէ առնուած «Զար Ոգի» յուզիչ ողբերգութիւնը։ Սրեք հարիւր աթոռ ունեցող յիշեալ սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր արդէն, երբ միութեան ատենապետը կարդաց բացման ճառ մը, բացատրելով իրենց նպատակը։ Այս առթիւ կը բողոքէր առաջնորդին դէմ որ, խոստումներով օրօրեր էր արդէն զրկուած ժողովուրդ մը, անոնց մէջ մեռցնելով ինքնազործունէութեան ոգին։ «Բայց մենք խումբ մը բանւոր երիտասարդներ՝ կազմելով «Արծիւ» մարզական միութիւնը եւ կառավարութենէն վաւերացուելով արդէն սկսած ենք գործի։ Կարդաց նաեւ ծրագիր կանոնագրի յաւելուածական մէկ մասը, որ կը խնայէր ուժ տալ Սէն Լուի հայ երիտասարդներու մտաւոր մարզանքին, հիմնելով գրադարան ընթերցարան մը։ Այս գեղեցիկ նպատակը իրագործելու համար է որ կուտար իր առաջին ներկայացումը։

Սէն Լուի գրեթէ մեծ մասը եկեր էր հոն։ Նոյնիսկ վաթսունամեայ պառաւ կիներ, ոգեւորուած իրենց պատանիներու խօսքերէն, եկեր էին յուսադրել նորակազմ միութեան անդրանիկ քայլերը։

Դերակատարները «սիրող»ներ էին. ընդհանրապէս իրենց դերերը շատ լաւ գոց ըրեր էին, միայն կըպակսէին շարժուձեւեր բայց կրցին յուզել ժողովուրդը իրենց բնականութեամբ։ Պէտք է ըսել նաեւ թէ «Զար Ոգի»ն բաւական բարձր էր իրենց համար։

∴ Մարտ 6ին, Սալօն Փրովանսալի մէջ բեմադրուեցաւ Արշին-Մալ-Ալան Օփէրէթը, Ղազարեան —Բաղալի կողմէ։

Ժամանակէն առաջ լեցուած էր սրահը եւ հարիւր հոգիներ ալ ոտքի վրայ մնացեր էին։ Կային նաեւ նոյնչափ ալ ետ դարձողներ։ Ճաշակ.

Քանի մը կիներ իրենց ծծկեր մանուկներով մտեր էին ներս, այնպէս որ երգերու ժամանակ, պզտիկներու լացը ամէն ինչ կը փճացնէր։ Իսկ ընդհանուր շատախօսութիւնն ու իրարանցումը աւելի անտանելի էր։ Մեր ժողովուրդը այս տեսակէտով միայն տկար մնացած է Ֆրանսացիները ընդօրինակելու արուեստին մէջ։

Սա. Միլտոնեան

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի Մարտ 2ի թիւին մէջ հրատարակուած էր Լիոնի Ազգ. Միութեան մէկ գեկոյցը։ Կ'ուզեմ քանի մը ճշտումներ ընել.—

1.— Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Լիոնի հայաշատ կեդրոններու ֆրանսական դպրոցներուն մէջ հայ աշակերտներու համար, հայերէն դասընթացքներ բացուած են. ու հրաւէր կ'ընէր հայ ծնողներուն իրենց զաւակները սոյն դպրոցները ղրկել։ Եղածը ճիշդ է. սակայն մենք յաճախ կը հանդիպինք թերթերու մէջ՝ մանաւանդ «Յառաջ»ի՝ որ ամէն օր գաղութներու ուշադրութեան կը յանձնէ այլասերման վտանգը ու կը թելադրէ ամփոփուիլ, մէկ ճակատ կազմել ու պայքարիլ վտանգին դէմ։ Նկատի ունենալով սոյն պարագան, հարց կ'ուղղենք Ազգ. Միութեան թէ՝ իբրեւ Ազգ. վերին իշխանութիւն գո՞հ է եղած կարգադրութենէն (դասաւանդութիւնը մէկ ժամ է)։ Եւ իր վրայ դրուած պալ տականութիւնը լիովին կատարած կը համարէ՞։ Մեր կողմէ այս հարցի պատասխանը ժխտական է։ Արդեօք աւելի նպատակայարմար չէ՞ր ըլլար որ Լիոնի պէս հայաշատ գաղութի մը մէջ գէթ մանկապարտէզ մը բանալու աշխատէին, ինչպէս խոստացած էր Գալաքեան եպիսկ.։

2.— Որպէս թէ ներքին եւ արտաքին նախարարութեանց եւ Ռօնի նահանգապետին իրենց կատարած դիմումին վրայ, արտօնուած է, որ՝ յետ այսու Հայերն ալ ինքնութեան Թուղթերու համար 40 ֆր. վճարեն։ Սակայն մենք գիտենք թէ մեր հայրենակիցներէն շատեր երբ 1926ի դեկտեմբերին դիմում կ'ընէին ինքնութեան Թուղթերու մասին, պաշտօնեաները կը յանձնարարէին սպասել մինչեւ Նոր տարի յառաջիկային տրուելիք հրամանէն օգտուելու համար։ Դեռ աւելին. եթէ իսկապէս իրենց դիմումին վրայ է որ արտօնուած է Հայերու 40 ֆր. վճարել, ինչո՞ւ իրենք 40 ֆր.ի արժէքէն պատ 25-30 ֆր. ալ կը գանձեն մեր խեղճ եւ գործազուրկ հայրենակիցներէն։

3.— Նորակազմ Ազգաառաջնորդ Մարմինը կազմուած է տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ կարգ մը Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցութենէն։ Սոյն ժողովին ներկայ եղած է նաեւ Ազգ. Միութեան անդամ քարտուղար՝ Գ. Ադամեան, որ Ազգաառաջնորդի կազմութեան մասին, Ազգ. Միութեան տեսակէտը յայտնած է հետեւեալ բառերով.— Եթէ Ազգաառաջնորդ Մարմինը համարատու ըլլայ Ազգ. Միութեան, կը մասնակցինք. եթէ ոչ, Ազգ. Միութիւնը ո եւ է ձեւով իր օժանդակութիւնը չի բերեր։

Վայրկեան մը ընդունինք որ իրենց կողմէ կազմուած է։ Երբ իրենց կը դիմեն նիւթական օժանդակութիւն խնդրելու, ինչո՞ւ կը մերժեն ըսելով թէ պիւտճէ չունինք։ Երբ կ'առաջարկուի մէկ երկու աւելորդ պաշտօնեաներու ամսականը վերցնել, ինչո՞ւ ծեգնանքով կը պատասխանեն որ մենք մեր վրայ կնասեր չենք ուզեր։ Կրկին դիտել կը տրուի թէ, ներկայիս քանի որ Թեմ. Խորհուրդը լուծուած է, ինչո՞ւ ժողովրդական քուէով օրինաւոր Ազգ. Միութիւն չեն կազմեր։ Կը պատասխանեն թէ առանց Գալաքեան եպսկ.ի հրահանգին չենք կրնար ո եւ է քայլ առնել այդ ուղղութեամբ, ու կ'աւելցնեն. «Մենք մեր հրաժարականը կաթող. պատրիարքին ղրկեցինք, սակայն Գալաքեան չէ ընդունած եւ թելադրած է մեզ մեր պաշտօնը շարունակել։ Մենք բացի Գալաքեանէն եւ Թեմ. Խորհուրդէն ուրիշ ո եւ է մէկուն համարատու չենք»։

4.— Գալով վեց ամիս Լիոնի մէջ բնակող Հայերուն, թէ ծրի ձաշ կըստանան, դժբախտաբար այսպիսիներէն տակաւին եւ ոչ մէկը կըցած են օգտուիլ։ Ըստ կառավարութեան հրահանգին ծրի ճաշ ստանալու համար պէտք է մէկ տարի Ֆրանսա ապրած ըլլայ ենթական եւ վեց ամիսէն աւելի ալ՝ գտնուած քաղաքը։

Յ. Տաղիկ

ՀԹԿԻ ՁԵՂՉԱՐԱՆՆԵՐԸ

Սելանիկի դատարանին մէջ դատուած է ռամկավար գործիչ Ա. Մուէթաֆեան, որ ամբաստանուած էր թէ թումպայի գաղթականներէն, Հայաստան ղրկելու խոստումով, ինը հազար տրախմի գանձած ու կերած է, եւ իբր «խօսքի տէր» դեռ պիտի ջանայ Հայաստան ղրկել։ Դատաւորը այս յայտարարութեան վրայ պահ մը խնդալէ յետոյ, դատապարտած է զայն հինգ ամիս բանտարկութեան։ Միեւնոյն ատեն տէրերուն պիտի վերադարձնէ գանձուած դրամները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԿԻՆ ՄԷՋ ԻՆՉ ԿԱՅ.— Հունգարիոյ դաշտերուն վրայ հովիւ մը եօթը լեռներուն «օհէ՜յ, օհէ՜յ» կը պոռայ։ Գեղանին Սէրէնա դաշտին աղջիկն է, հովիւը զայն կը տեսնէ եւ սէրը ներսէն արձագանգ կուտայ։

Անուշ է հովուերգութիւնը դաշտին մէջ։ Համը հովիւը գիտէ։ Աղջիկը ձորերուն եզերքէն մանիշակ կը ժողվէ. հովիւը աղջիկէն համբոյր կը քաղէ։ Ետքը, նաւ թուփերուն տակ Ջուրը կը բարախէ, հովիւին սիրտը, պայծառ ու անմեղ, սիրոյ խաղ կը կանչէ։

Ի՞նչ կը պատահի, յետոյ, ոչ ոք գիտէ։

Կը վիրցնէ կացինը եւ կը պատռէ սիրականին գլուխը։ Աղջիկը կ'իյնայ գետին։ Կացինը կ'իջնէ, կ'ելլէ, ուղեղը դուրս կը թափէ։

Ու երբ կը հարցաքննուի, կը պատասխանէ

— Շատ կը փափաքէի իմանալ թէ ինչ կար գանկին մէջ։ Կոտրեցի գանկին ոսկորները, բացի որ տեսնեմ։ Ցետոյ մարմինը ձգեցի առուին մէջ, ու տուն եկայ։ Բան մը չհասկցայ, սակայն հետաքրքրութիւնս անցած էր։

ԿԻՆ ՄԸ ՋԱՐԴՈՒԱԾ.— Քամարի անտառին մէջ, Պիւր գիւղին մօտիկը, Շարթրի նորաշէն երկաթուղային եզերքը գտնուեցաւ փրթած գանկ մը, կիսովին թաղուած։ Գանկին աջ կողմէն կը կախուէին երկար մազեր. այսպէսով ստուգուեցաւ թէ զոհը կին մըն է։ Ձախ կողմի ոսկորը տարրալուծուած էր գրեթէ։ Ու կը հոտէր արդէն։ Քանի մը քայլ անդին, ոսկորտիքը, որոնցմէ կը կախուէին միսի քուրջեր։ Ճամբան բանուկ չէ, եւ ոսկերոտիքին գտնուած տեղը՝ անկոխ։ Այս պատճառով հաւանական է որ արկածի մը զոհ չէ։ Պարզապէս մարդասպանութիւն.

Թերթերը լեցուն են խուզարկութեանց նկարագրութիւններով։ Դեռ ոճիրին պարագաներուն մասին նորութիւն մը չկայ։

ՎԵՑ ՏԱՐՈՒ ՔԱՋ ԱՂՋՆԱԿ ՄԸ.— Պորտոյի մօտ Էփինեան գիւղին մէջ վեց տարու աղջնակ մը, Միւլլէր, տունը նստած էր եւ կը հսկէր երկու քոյրերուն վրայ։ Իր հայրն ու մայրը մեկնած էին գործի։ Դրացի բարեկամիկ մը, անհանդարտ տղեկ մը կուգայ միասին խաղալու։ Խաղի միջոցին կրակ կ'առնեն սննակին ծածկոցները։ Տղեկը կը փախչի։ Փոքրիկն Միւլլէր մինակը կը մնայ, եւ պաշտպանելու համար իր քոյրիկները, դոյլ դոյլ ջուր կը բերէ եւ կը սրսկէ սննակին մէջ։ Սննակը լեցած էր բոցով եւ մուխով։ Սակայն առանց վախնալու եւ շուարելու, կը մտնէ սննակէն ներս, ամէն ճիգ կը թափէ եւ կը յաջողի մարել կրակը։ Բաւական ծանր այրուածքներ կը ստանայ։ Ամբողջ գիւղը տպաւորուած է փոքրիկ աղջկան այս հերոսային եւ խելացի արարքէն։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ 41

ԹՈՄՊՈԼԱ

ԴՈՐԼԻԺԷՌԼԷՍԻ

Ա

— Լաւ, ըսի. սակայն ես ալ պայման մը ունիմ։

Երբ ձեզ ճանչնալ յաջողիմ, ...ն ատեն իրաւունքը կը ստա... ...մ ձեզմէ իմ մէկ խնդրանքիս ...ութիւն պահանջելու. հոգ ...է թէ ինչ ըլլայ այդ խնդրանքս։ ...Մտածեց։

— Ըտրեկ չեմ կրնար խոստանալ, պատասխանեց վերջապէս ...անդարբէն։ Ով գիտէ ինչ կրնաք ...ուզել։

— Ինչ գէշ։ Պատուոյ խօսք։

— Ուրեմն շատ լաւ։

Բ

Ճիշդ կէս գիշերին պարահանդէսին փոքր սրահէն ներս մտայ ...ունեցող անդին այլեւս սպասող... ...լօն չէ որ ձեզ պիտի նկարագրեմ։ Ըրտաքին երեւոյթով մեր երկու մայրաքաղաքներու դիմակաւոր պարահանդէսներէն շատ տարբեր բան մը չէ, թերեւս միայն կիներու արդուզարդերուն ճաշակին ու փայլէլութեամբը տարբեր։

Ըստ տով ուղղութիւնս գտայ Ցիկին Սթանիսլավայի շարժուձեւերն ունեցող, առանց ընկերակցի քանի մը դիմակներ ուշադրութեամբ դիտեցի ու անոնց հետ երկու խօսք փոխանակելէ վերջ ստուգեցի թէ փնտռածս չէին։ Այս ձախողութեանս վրայ բարկացած՝ մէկէն միւսին երթալ սկսայ։ Ցանկարծ եռեւէս խնդուք մը լսեցի, որ ինծի փնտռածիս խընդալն յիշեցուց։ Նախ դարձայ ...։ Ես, փայլուն սափրուած դիմակ մը կը տեսնէի կայսերական անձնապահ զունդի համազգեստով (*) գեղեցիկ ու երկայնահասակ հարիւրապետի մը հետ։ Ուրեմն դիմակը գլխուշարժումով մը գինուորականին հրաւէրը մերժեց, այս վերջինը ժպտելով խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ անհետացաւ յարակից սրահին մէջ։ Դիմակը հիմա մինակ էր։ Մարմնի ձեւը, կեցուածքը, գլխուն յատկանշական շարժումները, հովահարին հետ խաղալու ձեւը, այս ամէնքը ինծի այն համոզումը կը ներշնչէին թէ այս կինը Ցիկին Սթանիսլավան ըլլալու էր։ Ուրիշ տիկնոջ մը հետ ունեցած խօսակցութիւնս ընդհատեցի ու սեւ տոմինօյին մօտեցայ։ Սակայն ձայնը ինծի անծանօթ երեւցաւ, որով սխալած ըլլալ կը կարծէի։ Հակառակ ատոր, խօսակցութիւնը շարունակեցի ու ջանացի զինքը խնդացնել։ Իմ սրամիտ խօսքերուս երկար ատեն ժպիտով մը միայն պատասխանեց։ Բայց վերջապէս չկրնալով ինքզինքը զսպել, բարձրաձայն խնդաց։ Փառք Աստուծո՛յ։ Վերջապէս այդ սիրելի խընդուածքը լսեցի ու դիմակի սեւ ծակերուն մէջէն ինձ դիտող աչքերուն բոցը ճանչցայ։ Այլեւս տարակոյս չկար թէ ինք էր։ Տարբեր ձայն, տարբեր անուշահոտութիւն, տարբեր օդեր — այս ամէնքը այլեւս չէին կրնար զիս խաբել։

Սակայն բոլորովին ապահով ըլլալու համար հարկ էր որ կարգ մը պարագաներ ստուգէի որպէս զի ծանր Ցիկին Սթանիսլավա ստիպուէր ալ ձեւոցը հանել, որովհետեւ գիտէի թէ վերջերս ալ ձեռքին պզտիկ եղունգը կոտրած ու միւս սրածայր կտրուածներուն նայելով կարճ եւ կլոր կտրուած էր։ Պահ մը վեր վար պտտեցանք սրահին մէջ. վալս մը, յետոյ շամբանիա գաւաթ մը պարեցինք։ Ժամը կէսն էր, որով կէս ժամ մնացած էր։ Եթէ կէս ժամուան մէջ չյաջողէի անկինս գտնել, ըստ մեր համաձայնութեան ազատ պիտի ըլլար տուն վերադառնալու ու իմ պատուհասելիս ալ օգը պիտի ցնդէին

— Շատ տաք է, ըսի, կուզէ՞ք որ պահ մը նստինք ու զովանանք։

— Սիրով, պատասխանեց։

— Շամփանիա, եթէ կը հաճիք։

— Հաճոյքով... միայն թէ խնդրեմ «չոր» ըլլայ, չեմ կրնար տանիլ։

Խորհեցայ որ ամէն ինչ կանխամտածուած էր։ Քանի որ գիտէի թէ ծանր Սթանիսլավա շատ չոր կը խմէր Սպասարկուն շիշ մը «Մօնօփօլ» բերաւ եւ ուղեց գաւաթները լեցնել։ Ցանկարծ միտքս յանդուգն գաղափար մը եկաւ։

(Շար.)

(*) Ռուս սպաները պարտաւոր էին դիմակաւոր պարահանդէսներու մէջ ալ համազգեստով երեւիլ։

եւ եռանդով կը փափաքինք Ֆրանքեւսուրիական յարաբերութիւնները վերահաստատել համաձայնութեան եւ բարեկամութեան հաստատ հիման վրայ։ Պարտականութիւն կը համարենք հանդիսաւորապէս յայտարարել թէ երբեք հետապնդած չըլլալով անձնական նպատակ մը եւ աշխատած ըլլալով միայն Սուրիոյ ազատութիւնն ու անկախութիւնը ապահովելու համար, ոչ մէկ դժուարութիւն կը զգանք՝ ընդունելու համար սուրիական ազգին ցանկութեանց համապատասխանող լուծում մը։ Կը յուսանք թէ ֆրանսական ժողովուրդին եւ կառավարութեան ազատականութիւնը անյապաղ պիտի յաղթէ համերաշխութեան ճամբուն վրայ կուտակուած բոլոր խոչընդոտներուն »։

Այս յայտարարութիւնը, որուն տակ ստորագրած են նաեւ Սուրիոյ անկախութիւնը պահանջող կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, յանձնուեցաւ թէ՛ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նախագահ Շթրէզէմանի եւ թէ Ֆրանսայի Ապատուիրակ Պոլիանի։

Ժընեւի Սուրիացի Ուսանողներու Միութիւնը եւս, որ ազգայնականութեան օջախ մըն է, համամիտ գտնուած է այս յայտարարութեան։

Պոլշեւիկեան դաւեր Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանապետ Իվան Իքոնոմոֆի ռումբով սպանութեան հետեւանքով բազմաթիւ ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան Սոֆիայի եւ գաւառներուն մէջ։ Մայրաքաղաքի մէկ արուարձանին մէջ հինգ հոգի բռնուեցան եւ իրենց բնակարանէն գտնուեցան մեծ քանակութեամբ յեղափոխական պրոպագանդի գրքոյկներ։ Սիրփանի մէջ կռիւ մը պատահեցաւ ոստիկան-զօրքերու եւ գիւղացիներու միջեւ, զորս կ'ուզէին ձերբակալել։ Բուռն հրացանաձգութիւններ տեղի ունեցան։ Երկուստեք մեծ թիւով վիրաւորներ կան։ Սոֆիայի բանւորական արուարձաններուն մէջ եւս ոստիկանները երկար խուզարկութիւններ կատարեցին։ Իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ գտած են հետքը համայնավարական կարեւոր շարժումի մը, որ միաժամանակ եւ ուժգին կերպով պիտի պայթէր պալքանեան զանազան երկիրներու մէջ։

Պոլշեւիկեան նահանջը

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայնայի խորհրդային կառավարութիւնը հրամայած է բոլոր անշարժ կալուածները վերջնապէս իրենց նախկին տէրերուն դարձնել։ Բացառութիւն պիտի կազմեն միայն այն շէնքերը, որոնք իբր պետական հաստատութիւն անհրաժեշտ են։ Կառավարութիւնը իր հրահանգին մէջ կը թելադրէ թէ այս կարգի բացառիկ պարագաներու քանակը պէտք չէ չափազանցել։

Ամբաստանութիւն մը Լոյտ Ճորճի դէմ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը յայտարարեց թէ ազատական կուսակցութիւնը Լոյտ Ճորճի վարչապետութեան օրով իր գանձը լեցուցած է տիտղոսներու եւ պատուանշաններու վաճառումէն գոյացած դրամներով։ Այս առեւտուրը Լոյտ Ճորճէն առաջ ալ կար, սակայն վաճառումը փոքրաքանակ կ'ըլլար։ Միացեալ կառավարութիւնը ատիկա մեծաքանակի վերածեց։

Ճափոնի երկրաշարժին աւերները

Թօքիոյէն կը հեռագրեն թէ սովն ու ցուրտը աւերներ կը գործեն երկրաշարժէն աղէտեալ շրջաններուն մէջ։ Մահերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։ 70.000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան, շատերը անօթի են, ամէն կողմէ փութացուած օգնութիւնները անկարող կ'ըլլան աղէտին առաջքն առնելու։ Երկաթուղագիծերը աւրուած եւ ձիւնը բոլոր ճամբաները ծածկած ըլլալով, հեռաւոր շրջաններուն հետ կարելի չըլլար հաղորդակցիլ։ Զինուորներ, կրօնաւորներ եւ քաղաքային կամաւորներ կը կազմակերպեն ուտեստեղէնի բաշխումը։ Շարունակ տեղացող ձիւնը շատ կը դժուարացնէ անոնց գործը, ու եթէ օդը այսպէս շարունակուի, շատեր ցուրտէն պիտի մեռնին։

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, երկրաշարժէն մեռած են 2.275 եւ վիրաւորուած են 4.770 հոգի։ Ընդհանուր կորուստ կը հաշուուի մօտ 10 միլիոն եէն (5 միլիոն տոլար)։ Ճափոնի կայսրն ու կայսրուհին 51.000 եէն տուին Հանգանակիչ Յանձնախումբին։ Ճափոնական և օտար աղբիւրներէ նպաստներ կը տեղան։ Աշխարհի բոլոր կողմերէն ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին Թօքիօ։

Փոթորիկ եւ ողողում Ֆրանսայի մէջ

Մինչ մէկ կողմէ փոթորիկը կը ծեծէ Ֆրանսայի ատլանտեան եւ միջերկրականեան եզերքները, միւս կողմէ երկիրը զանազան ուղղութեամբ ճեղքող գետերը կը բարձրանան մտահոգիչ արագութեամբ։ Վերջին օրերու անձրեւները հեղեղներ ու ողողումներ առաջ բերին գիւղական շրջաններու մէջ։

Սէն գետը վաղը պիտի կրնայ բարձրանալ մինչեւ 4.60 մեդր Օսթէրլիցի կամուրջը, եւ 5.30 մեդր Պըզօնի առջեւ։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը յայտնէ թէ Մառնի եւ Սէնի վերին մասերուն մէջ թափող փոքրիկ գետերու յորդումը իր առաւելագոյն աստիճանին հասած է արդէն, այնպէս որ եթէ նոր անձրեւներ չտեղան, Փարիզի շրջանին մէջ ողողումներէ չի վախցուիր։

Լուառ գետը զգալի կերպով բարձրացած է. Տիկուանի մէջ գետը 4.50 մեդրէն աւելի է եւ երկու եզերքները ողողուած են։ Բարձրացումը կը շարունակուի։ Շատ մը գիւղերու միջեւ հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ Մարգերուն մէջ արածող արջառը հապճեպով գիւղերը դարձուած են։ Այդ շրջաններուն մէջ կորուստները մեծ են։

Թուլուզէն կը հեռագրեն թէ Լօ գետի ջուրերը զգալաբար նկուազած են իջնել, սակայն Սէն-Ժօրժ եւ Գապէսիւ թաղերուն ողողուած են։ Գահորի մէջ կին մը կամուրջէ մը անցած ատեն խեղդուեցաւ։ 1832էն եւ 1866էն ի վեր այսքան ողողում չէր տեսնուած Լօի աւազանին մէջ։

Կարոնի բարձրացումը եւս կը շարունակուի. Գօրտոյի հիւսիսային արուարձանները ողողուած են. ամբողջ հարաւ-արեւմտեան շրջանին մէջ շատ գէշ օդ մը կ'ընէ։ Կը յորդին նաեւ Սօն, Ռօն, Ավէյրօն եւ Թառն։ Տօրտօնեի մէջ Օվզէր գետը 5 մէթր բարձրացած է կարգ մը տեղեր. Փէրիկէօի ցած մասերուն մէջ տասնեակ մը տուներ ողողուած են։ Ջուրերը արագօրէն կը յորդին, հետզհետէ ողողելով մինչեւ 1913ի հեղեղին հասած տեղերը։ Լիոնէն Ռիվ-տը-Ժիէռ տանող ճամբան կտրուած է եւ Սօնը հինգ մեդր բարձրացած է Շալօնի մէջ։

Լա Ռօշէլի առջեւ ովկէանոսը կատղած է։ Քանի մը նաւեր ալիքներէն քշուեցան. ձկնորսանաւ մը ընկղմեցաւ եւ մէջի հինգ ձկնորսները ծովամոյն եղան։

Գիօքայեան ծոցին մէջ գտնուող բազմաթիւ նաւեր օգնութիւն կը խնդրեն։ Լօրիանի անթելի կայանը հասած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ անգլ. շոգենաւ մը Փուանթ տէ Գալէնէն հինգ մղոն դէպի արեւմուտք ժայռոտ եզերքին վրայ ընկղմած է։ Մարսիլիայէն եւս նման նշաններ կը ստացուին։

"ՅԱՐԴԳՈՂ"Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, ԺԱՄԸ 8.30ին

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184, Boulevard St-Germain

Ցուցադրութիւն՝ Փարիզի երիտասարդ հայ արձանագործներու եւ նկարիչներու գործերուն

Ճաթխաթունի, երգիչ Նաւասարդեան, Մարութեան, եւ ուրիշ արուեստագէտներ կը մասնակցին գեղարուեստական բաժինին:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 Ֆր. եւ 3 Ֆր.։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ անոնք որոնք մինչեւ այժմ ոյ եւ է խումբի մէջ արձանագրուած չեն այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ցիշտ 7ին երիտ. Միութեան ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ էթիէնի ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի օր ժամը 2ին Րիւ տը լա Լուար կրան քաֆէ տիւ ֆալէ սրահին մէջ. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիր. 13 Մարտ կէս օրէ վերջ ժամը 1ին ընթերցասրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը 14 Մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8 ուկէսին ծանօթ ճաւաքատեղին, ներկայանալով անդամատետրերով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին ֆութպոլի պահեստի խումբը, պիտի մըցի կիրակի 13 Մարտ C. A. Montrouge-ի պահեստի խումբին դէմ, ժամը 1 ուկէսին: Հաւաքավայր ժամը 12 ուկէսին փորթ տ'օրլէան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հիւսեան (Երեւան - Մարսէյլ) եւ Ճաթլամեան (Մարսէյլ) ընտանիքները հրապարակաւ իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն հեռաւոր թէ մօտիկ այն բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն որոնք անձամբ, կամ հեռագրով թէ նամակներով փութացին իրենց խնդակցութիւնն ու շնորհաւորանքը յայտնել Պօղոս Հիւսեանի եւ Իսկուհի Ճաթլամեանի ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1927 փետրուար 27ին Մարսէյլի մէջ, կնքահայրութեամբ որդի Վ. Ղազարեանի:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ցափ. Երկս. Որբերու Միութեան յսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է:

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. Վահան Պալասան «Մնդառութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ'ունենայ Միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, վաղը կիր. 13 Մարտ կէս օրէ վերջ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԻԼԷՕՎ-ՏԸ-ՊԷՐԿ, Գ. Ս.— Ստացանք 10 Ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Տ. Դ.— Ստացանք 70 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 523 Ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ժ. Թ. Ի.— Ղրկեցէք 30 Ֆրանք։

ՍՈՒՐԱՆ, Կ. Շ.— Ստացանք 5 Ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ա. ՎՐԴ. Ս.— Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՖԷՐԻԷՌ, Կ. Ա.— Ստացանք 35 Ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Փ.— Ստացանք 10 Ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ռ. Գ.— Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Մ.— Ստացանք 70 Ֆրանք։

ՍԷՆ ՌԱՄԲԷՌ Տ'ԱԼՊՕՆ, Ա. ԳԱԼ.— Ղրկեցէք 30 Ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնազտաղը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolian-ի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinian-ի Dugradu par Ucel (Ardèche):

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թղթ ոսկի	
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. Ֆրանք	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Թր. Փոխառ. I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
III	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ED. ... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ ... 140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ "
ԵԳԻՊՏՈՍ "
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 Ֆ. 200 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ 1927
13 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 284 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԱԾԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼՈՎ

Վերջերս կը գրէինք թէ 1926 Յունուար 1էն մինչեւ Դեկտ. 31 Փարիզի մէջ թոքախտէն մեռած են 31 հոգի։ Եւ այս՝ միայն ...ներգիծէն հաղորդուած արձանագրութիւններն են։ Դեռ քանի՜ներ կան որ շիջած են անտէր-անտիրական, եւ անգիր. հիւանդանոցի մը անկիւնը, եւ նետուած փոս մը։

1926ին գործազրկութեան տագնապ չկար։ Նոյեմբերին էր որ թափ առաւ անձկութիւնը, քթէ բերնէ բերելով քանի մը տարուան համեմատական հանգիստը։ Եւ իբրեւ հետեւանք, վերջին հինգ ամսուան ընթացքին խախտեցաւ շատ-շատերու առողջութիւնը։ Զարաչար աշխատանք, անբաւական սնունդ, ապառողջ բնակարան, զանազան հոգեր եւ մոլութիւններ տարուէ տարի կը մաշեցնէին շատ մը աշխատաւորներու ֆիզիքականը. իսկ վերջին տագնապը լրացուց պակասը։ Մանաւանդ որ, օդն ու ջուրն ալ կը շարունակեն իրենց դաւադրական աշխատանքը, մեծ քաղաքներու մէջ։

Առաջին անգամ չէ որ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք այս ...ծալի կացութեան վրայ։

«Բուժանք» վերջերս շարք մը յօդուածներ հրատարակեց, ...կանօրէն պարզելով չարիքը, եւ առանձնապէս՝ «ընկերային հիւանդութիւններու» յարաճուն վտանգը՝ գաղթական ե...ութեան համար։ Իր հաւաստիքներուն համաձայն, «Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի հազար հոգիի վրայ 10-20 հոգի թոքախտէ կը վարակուին, եւ ասոնց 2-5ը կը մեռնին։ Առ... նոյն համեմատութիւնը պէտք է ընդունիլ հայ թոքախտաւորներուն համար, ինչ որ մօտաւոր գաղափար մը կու տայ այդ աղէտին ահաւորութեան մասին»։

Աւելի մխիթարական չէ սեռական հիւանդութիւններէ, ալ...գոլութենէ, գործարանային աշխատանքէ հիւանդացածներու վիճակը։ Բայց, մինչ այդ կարգի դժբախտներու համար զանազան դիւրութիւններ կան, մինչեւ անգամ ձրի բժիշկ եւ հիւանդանոց, թոքախտաւորներուն պարագան բոլորովին տարբեր է։ «Անոնք ոչ միայն պէտք չէ աշխատին, իրենց հիւանդութեան ընթացքը չծանրացնելու համար, այլ պէտք է ունենան առնուազն 7—10,000 ֆր.ի խնայողութիւն», որպէսզի դարմանելու յոյս մը ունենան։

Եւ մեր պաշտօնակիցը («Բուժանք», Թիւ 9) մէջտեղ կը ...է ծրագիր մը,—կազմել ընկերութիւն մը, թոքախտի ենթակայ ...պրենակիցներու «իրերօգնութեան սնտուկ» մը, 5—10 ֆր. ամսավճարով։

Առանց մտնելու ծրագրին մանրամասնութեան մէջ, կը կարծենք թէ իրագործելի չէ այս առաջարկը, թէ նիւթական եւ թէ մանաւանդ հոգեբանական տեսակէտով։ Զենք գիտեր թէ ուրիշ ազգերու մէջ կա՞ն այս ծրագրով ընկերակցութիւններ։ Բայց, մօտէն ճանչնալով մեր հասարակութիւնը, կրնանք ա...սել ըլլալ թէ առողջ, հիւանդ կամ ենթակայ, ո՛չ մէկը պիտի ուզէ մտենալ «մեռել»ի հետ կապուած գործի մը։

Ամէնուն միտքէն կ'անցնի թէ օր մը պիտի մեռնի։ Բայց ոչ մէկը կ'ուզէ խորհիլ թէ օր մը թոքախտ պիտի ըլլայ, եւ այդ ուղղութեամբ տանջէ իր միտքը, խնայողութիւն կատարէ, թոքախտի ենթականերու ընկերակցութեան անդամագրուի, ապահովաբար պիտի հիւանդանայ կասկածէն եւ մտահոգութենէն։

Միւս կողմէ, դիտելի է որ, ամէնէն սովորական, անհրաժեշտ ընկերակցութեանց եւ միութեանց մէջ անգամ, մեր հայրենակիցները այլամերժ են, եթէ ոչ իրերամարտ։ Ո՞ւր կը մնայ այսպիսի կազմակերպութեան մը պարագային։

Մեր կարծիքով, լաւագոյն ձեւն է հասկացողութեան մը գալ արդէն եղած հաստատութեանց հետ, եւ եթէ ոչ դարմանատուն մը բանալ, գոնէ 20-30 մահճակալ ապահովել ապաքինարանի մը մէջ։

Այսպէս, Կարմիր Խաչ, Տիկնանց, Աղքատախնամ, Բարեգործական, Հայրենակցական եւ նման միութիւններ կրնան իրենց տարեկան եկամուտէն որոշ մաս մը յատկացնել առանձնապէս այս գործին։ Որքան գիտենք, Ֆրանսայի լաւագոյն ապաքինարանները օրական 40 ֆրանք ծախս կը պահանջեն իւրաքանչիւր թոքախտաւորէ։ Այս հիման վրայ, ենթադրելով որ կարելի չէ ոչ ամբողջ Եւրոպայի մէջ առանձին դարմանատուն ունենալ, ոչ ալ աւելի աժան պայմանաւորուիլ, միայն Ֆրանսայի մէջ քսան [illegible] մահճակալի համար ամսական պիտի պահանջուի 24,000 ֆրանք։

Մեր ուժէն վե՞ր է այս գործը։ Ո՛չ. մանաւանդ որ կարելի է միշտ բացառիկ օգնութիւններ ապահովել, նոյնիսկ օտարներէ. Րօքֆէլլըրեան «Մանօթ մարդասէր Ֆրաֆթ-Գոնար տարիներէ ի վեր հայ ուսանողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այսպիսի ծրագրի մը վրայ։ Բայց, ամէնն ալ իրարու կը նային, որովհետեւ չկայ մէկը որ առաջին քայլը առնէ։ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը երկինքէն չինկաւ։ Այն ալ արդիւնք է ձեռներէցութեան, աշխատանքի, եւ ժողովրդական տասնոցներու։

Եղածը կեդրոնացնելով եւ որոշ ծրագիր մը պատրաստելով կարելի է այստեղ ալ արդիւնաւոր գործ կատարել, փոխանակ բախտին ձգելու բազմաթիւ անճարներ։

Առ հասարակ, խառնիխուռն եւ խաչաձեւ են մեր հանրային գործերը։ Յաճախ տասը տեղէ դրամ կը հասնի միեւնոյն նպատակին համար, եւ բոլորովին կը մոռցուի նոյնքան կարեւոր պահանջ մը։

Հարկ է զատել, ամփոփել եւ ներդաշնակել բազմազան օր...աններ, աւելի արդիւնք ստանալու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» թերթին Լոնտոնի թղթակիցը, որ Անգլիա գտնուած յիսուն թուրքերէն մէկն է, ինչպէս կը գրէ ինք, երկար մտածելէ յետոյ, հաստատեր է թէ... Անգլիացիները նկարագրով շատ կը նմանին թուրքերուն, եւ փոխադարձաբար Աճա թէ ինչպէս.

— «Անգլիացիներուն հետ մեր յարաբերութիւնները աւելցնելով, մօտէն ճանչցած պիտի ըլլանք նաեւ ազգ մը, որուն նկարագիրը եւ բարքերը շատ կը նմանին մեր նկարագրին ու բարքերուն։ Անգլիացին ծանրախոհ է եւ մարմնոյն ամէն կողմերը շարժելով ու դէմքի ծամածռութիւնով խօսող անձերէն չախորժիր։ Թուրքերն ալ այնպէս են։ Անգլիացին երկար փորձերէ ետք բարեկամ կ'ըլլայ մէկուն եւ իր բարեկամութեան մէջ անկեղծութիւն եւ անձնուիրութիւն ցոյց կու տայ։

«Թուրքերն ալ այնպէս են։ Անգլիացին իր գործերուն մէջ ուղղամիտ է։ Կեղծաւորութենէ նախապատիւ կը սեպէ ուղիղ խօսքը, եթէ անիկա դառն իսկ ըլլայ։ Թուրքերն ալ այսպէս են։

«Անգլիոյ մէջ իմ տեսած հիւրասիրութիւնս միայն Թուրքերուն քով կը գտնուի»։

Բարի վայելում։

ՈՒԿՐԱՅՆԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

«Փրավտա»յի (5 Մարտ) մէջ թղթակից մը խիստ քննադատութեան կ'ենթարկէ «ուկրայնացման» քաղաքականութիւնը, որ «սկսած է յիշեցնել առաջուան ռուսացումը»։ Ուկրայինայի բոլոր քաղաքներուն մէջ ցուցատախտակները, սինեմայի մակագրութիւնները, յայտագիրները եւայլն կը գրուին միայն ուկրայներէն։ Ուկրայնական համալսարաններու մէջ դասաւանդութիւնը կը պատրաստուին դարձնել ուկրայներէն, բոլոր աշխատակիցները անխտիր պարտաւոր են սորվիլ ուկրայներէնը. թղթակիցը կը բողոքէ ուկրայնացման նեղ-ազգայնական քաղաքականութեան դէմ եւ կը պահանջէ, որ ռուսերէն լեզուն ալ տեղ ունենայ Ուկրայինայի գէթ այն վայրերու մէջ, ուր ռուս տարրը կ'ապրի խոշոր զանգուածներով։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ապրիլ 10ին պիտի գումարուի Խորհրդային Միութեան խորհուրդներու հերթական՝ 4րդ համագումարը։ Այդ առթիւ Միութեան Գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը կատարած է պատգամաւորներու նոր բաշխում, ըստ որու՝ խորհրդային Ռուսաստանը պիտի տայ 1,032 պատգամաւորներ, որոնցմէ ռուսական նահանգները՝ 598, Ուրալի շրջանը՝ 71, Հիւսիսային կովկասը՝ 89, Սիպերիան՝ 85, Հեռաւոր-Արեւելքի շրջանը՝ 24, ինքնավար հանրապետութիւններ՝ 144։ Ուկրայինային յատկացուած է 312 տեղ, Պելոռուսիային՝ 55, Անդրկովկասին՝ 63, Ուզպեքիստանին՝ 46 եւ Թուրքմէնիստանին՝ 9 —ընդամէնը 1,517 պատգամաւոր։ Խորհրդակցական ձայնով պատգամաւորներու ներկայութիւնը արգիլուած է։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ.— Հայաստանի Մասլու թրքաբնակ գիւղին բնակիչներէն հայերէն սորվելու համար արձանագրուած են 25 հոգի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պեսարապիոյ խնդիրը եւ Ռուսիա

Պուքրէշի Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը հանդիսաւոր նիստեր գումարեցին, պաշտօնապէս լսելու համար Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը Իտալիոյ կողմէ։ Երբ մէկ կողմէ Ռումանիոյ մէջ ուրախութիւններ կ'ըլլան, միւս կողմէ սուգ մտած են պոլշեւիկները։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, «Իզվեսթիա» կը գրէ թէ «Իտալ. կառավարութիւնը այս անգամ իր երկրին շահերը որոշապէս զիջած է շահերուն հետ անոնց, որոնց ուղղակի նպատակն է վնասներ պատճառել Խորհրդային Միութեան օրինական իրաւունքներուն։ Խորհրդային Միութեան հետ իր արտաքին յարաբերութեանց մէջ անկախ չըլլալը խիստ լուրջ հետեւանքներ կրնայ ունենալ Իտալիոյ շահերուն համար։ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացումը բնաւ չպիտի ճանչցուի Խորհրդային Միութեան կողմէ, որ չի փոխեր իր տեսակէտը այդ խնդրին մէջ։

«Բողոքելով Իտալիոյ այս վերջին արարքին դէմ, կը յայտարարենք թէ անիկա ո՛չ մէկ կերպով կրնայ պարտադրել Խորհրդային Միութիւնը։ Այս արարքը կը նկատենք ուղղակի անբարեկամական, որ կը սպառնայ մինչեւ հիմա երկու երկիրներուն միջեւ պահպանուած բարեկամական յարաբերութիւններուն»։

ՊՈՅՔՈԹ ՌՈՒՍ. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թեհրանէն Մարտ 10 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Կառավարութիւնը մերժած ըլլալով առեւտրական յարաբերութիւնները խզել Ռուսիոյ հետ, Կասպից ծովու նաւահանգիստներու վաճառականները իբրեւ բողոքի նշան որոշեցին արգիլել Ռուսիայէն եկած կամ հոն ղրկուելիք վաճառքներու նաւէն հանուիլը կամ նաեւ բեռցուիլը։ Կը սպասուի որ Ռուսերը միջամտեն։

Աթէնքի մեծ գործադուլը

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ օր Աթէնքի եւ Փիրէի բոլոր խանութները, ճաշարանները եւ սրճարանները փակուեցան՝ բողոքելու համար կառավարութեան կարգ մը որոշումներուն դէմ, որոնք են՝ Ա.— Եկամուտի տուրքերու վճարման համար պայմանաժամ տրուած է մինչեւ Ապրիլ 1։ Բ.— Կալուածատէրերուն իրաւունք տրուած է տուներու, խանութներու եւ վաճառատուններու վարձքերը աւելցնել պատերազմէն առաջուան սակին 100ին 25 համեմատութեամբ։

Մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները անսովոր տեսարան մը կը պարզէին՝ փակուած փեղկերով, սրճարաններն ու ճաշարանները պարապ աթոռներով։ Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն ժողովուրդը խուժած էր նպարավաճառներու և հացագործներու խանութները՝ ուտելիք եւ հաց ապահովելու համար, վախնալով որ գործադուլը կրնայ երկարիլ։ Բժիշկներն ու դեղագործներն ալ հրաւիրուեցան մասնակցիլ գործադուլին, սակայն անոնք մերժեցին այս հակամարդկային առաջարկը։

Կառավարութիւնը պիտի գրաւէ փուռերը եւ հաց պիտի պատրաստէ ժողովուրդին համար, եթէ գործադուլը երկարի։

Կառավարութիւնը տեղեկացաւ որ Փանկալոսի օրով պաշտօնի վրայ եղող սպաներ ծրագրած են հրահրել գործադուլը, և առիթէն օգտուելով ձեռք առնել իշխանութիւնը։ Ասոր վրայ, խիստ լուրջ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Ամէն կողմ պահակներ կը շրջին. եւ բաց խանութները ոստիկանական հսկողութեան տակ են։ Օդանաւեր կը թռին քաղաքին վերեւ եւ հրշէջներ պատրաստ են ամէն վայրկեան շարժման մէջ դրուելու պատահական ցոյցերը ցրուելու համար։

Մինչեւ ակռաները զինուած ոստիկաններ ժողովուրդին հաց եւ պտուղներ կը ծախեն։

Մարտ 10ի գիշերը ամբոխը յարձակեցաւ պահակ զինուորներու ջոկատի մը վրայ եւ ուզեց զինաթափ ընել զայն։ Պատահած ընդհարումին հետեւանքով մէկ հոգի սպաննուեցաւ, քանի մը հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Շնորհիւ հասած օգնական զօրքերու, կարելի եղաւ ամբոխը ցրուել։ Քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Սպաննուողը համայնավար մըն է, որ կարմիր դրօշ մը բռնած ցուցարարներու առջեւէն կ'երթար։

Փիրէի խանութներէն շատերը բացուած են արդէն։ Աթէնքի մէջ եւս գործադուլը վերջ գտած է։

Միւս կողմէ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ ալ կառավարական պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած են՝ պահանջելով ամսականի յաւելում։

Գործազրկութիւնը գրեթէ կանգ առած

Պաշտօնաթերթին հրատարակած վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, մինչեւ Մարտ 10 ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 81,916, որոնց 60,049ը այր եւ 21,867ը կին։ Անցեալ շաբաթ ասոնց թիւն էր 80,941, որով մէկ շաբթուան մէջ աւելցած են 975 հոգի։ Ասոնցմէ շատեր նախկին գործազուրկներ են, որոնք գործ գտնելէ յուսահատած, դիմած են նպաստի սնտուկներուն։ Փարիզի շրջանին մէջ գործազուրկներուն թիւը 1034 հոգի պակսած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԼԻԱԹ - ՋՈՒԼՖԱ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Ալիաթ-Ջուլֆա երկաթուղագծի շինութիւնը ուժգին թափով առաջ կը տարուի։ Շինուելիք 384 վերստ ճանապարհէն 230ը արդէն շինուած է։ Մուղանի եւ Միլի դաշտերը կտրուած են եւ կը մնայ շինել ամէնէն աւելի դժուար լեռնային մասը, ուր պէտք է փորուի 10 ներքնուղի։ Կեդրոնական կառավարութիւնը նոր գումարներ յատկացուցած է այդ նպատակով։

ԱՆՎԵՐՋ ԶԵՂԾՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային Միութեան բանւորա-գիւղացիական տեսչութիւնը քննած է Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան գործերը եւ երեւան հանած է բազմաթիւ զեղծումներ։ Այսպէս, 1925—26ին յատկացուած 21 միլիոն րուբլիէն ծախսուած է իր նպատակին համար միայն 4,5 միլիոն, մնացածը վատնուած է։ Հաշիւ ու ծրագիր չկայ. ստացուած արդիւնքները բոլորովին անարժէք են։ Մանաւորապէս դատապարտելի են Քարա-Քում անապատի հետազօտութիւնները, որոնց նպատակը պիտի ըլլար Ամու-Դարիա գետի հոսանքը դէպի Կասպից ծով ուղղել. այդ հետազօտութեան վրայ ծախսուած է մէկուկէս միլիոն րուբլի առանց ո եւ է հետեւանքի։ Մէկ տարուան մէջ Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան պաշտօնեաներու թիւը 1,268էն բարձրացած է 4,286ի, որոնց տարեկան ռոճիկը միայն 9 միլիոն րուբլի է։

Այս եւ նման ուրիշ աղաղակող զեղծումները նկատի առնելով, տեսչութիւնը որոշած է Ուզպեքիստանի եւ Թիւրքմէնիստանի ջրային կոմիտէի գործերը յանձնել գերագոյն դատարանին եւ անմիջապէս պաշտօնազուրկ ընել Միջին Ասիոյ ջրատնտեսական կոմիտէի նախկին նախագահ եւ այժմ խորհրդային Միութեան ոռոգման կոմիտէի փոխ-նախագահ Ռեքունովը, Ուզպեքիստանի ջրային վարչութեան պետ Փրոխորովը, Ուզպեքիստանի կառավարութեան փոխ-նախագահ Մորը։ Որոշուած է նաեւ պաշտօնէութեան կազմը անմիջապէս կրճատել 50 առ հարիւր եւ փոփոխութիւններ կատարել Միջին Ասիոյ ջրատնտեսութեան ծրագրի եւ ղեկավարութեան մէջ։

Պէտք է նկատի ունենալ, որ այս շրջանը Ռուսաստանի բամպակի գլխաւոր շտեմարանն է։

ԽԵԼԱՑԻ ՀԱՅ ՄԸ.— Մեքսիկայի մէջ Հայերը դեռ անուն ու համբաւ չունին։ Տոքթ. Իշխանեան անուն պատուելի մը Մեքսիկայի մէջ երկար ժամանակ կը թափառի, սակայն չի յաջողիր բարձրացնել Հայկազանց անունը։ Օր մըն ալ կը կազմակերպէ Կենդանեաց Պաշտպան ընկերութիւն մը։ Ու Ծնունդի տօնին առթիւ, բանուկ հրապարակի մը վրայ, կը հաւաքէ զանազան կենդանիներ եւ անոնց կու տայ Ծնունդի սեղան մը։ Մեքսիկայի թերթերը կը հիանան այս խելացի Հայուն կատարած մեծ գործին վրայ եւ կը հրատարակեն Տոքթ. Իշխանեանին նկարը, տօնի զանազան պարագաները, թէ ինչպէս շուները վեր վեր կը ցատկեն միսին հասնելու համար, թէ ինչպէս էշը ստեպղին կ'ուտէ ախորժակով։

Թերթերը տոքթօրին կու տան Սիրոյ առաքեալի անունը, յայտնելով որ Հայաստանէն եկած է, քարոզելու համար իր վարդապետութիւնը։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ "ԼԱԿՈՏ"ՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան մէջ օրուան խնդիրն է Խորհուրդներու ընտրութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, Ախալքալաք հայաբնակ գաւառը խլուած է Հայաստանէն եւ միացուած Վրաստանին։ Այդ գաւառին մէջ կայ գաւառակ մը, Բարալէթ, ուր նոյնպէս ընտրութիւններ կը կատարուին։ Այդ շրջանին պատասխանատու գործիչ Արաբ Օղլուն հետեւեալ կերպով կը բացատրէ Բարալէթ շրջանի ընտրական պայքարի ընթացքը. (Զարիա վոստոկա, 18 Փետր.)։

—« Ընտրութիւնները կատարուեցան առանց ո եւ է ճնշման եւ հրահանգի՝ ժողովուրդի 100 տոկոսի մասնակցութեամբ։ Բայց ազգատ դասակարգը քուէ չտուաւ կուսակցականներուն, իսկ կոմսոմոլները (կոմունիստ երիտասարդներ) մարդու տեղ չեն դներ։ Անոնք բնաւ չեն ուզեր լսել եւ դէմ ելլել հարուստներուն ու կուլակներուն։ Ձքաւորներու դասակարգային հակակցողութիւնը հաւասար է զէրոյի։ Գիւղացիները կը պաշտպանեն այն տարրերը, որոնց դէմ կը պայքարին կոմունիստները։ Մենք առաջ կը քշենք երիտասարդ ուժերը, բայց գիւղացիները դանոնք լակոտներ կը համարեն։ Կոմունիստները դժգոհ են, որ գիրենք կը դնենք սեւամսալիք ցանկերու մէջ։»

Այս նկարագրութենէն կը հետեւի թէ կոմունիստներու ընտրական ցանկերը ժողովուրդին համար սեւ ցանկեր են, թէ ժողովուրդը 100 տոկոսով կը մասնակցի ընտրութեանց, բայց կոմունիստներուն քուէ չի տար եւ լակոտներու տեղ կը դնէ զանոնք, թէ դասակարգային շերտաւորում չկայ Բարալէթ շրջանին մէջ։

Բայց հետաքրքրական է կոմունիստ գործիչին եզրակացութիւնը, եւ դարմանը այդ հակաայլշեւիկեան տրամադրութիւնը ոչնչացնելու համար։

«Համարձակօրէն յայտարարենք՝ երբ մենք կեդրոնին մէջ կը պահանջենք խորհրդային ամրկավար իրաւունքներ, մենք չափազանց ընդարձակ «հօրիզոններ» կ'ուզենք ընդգրկել։ Այդ սկզբունքները մեր գիւղացիին համար չեն։ Ըստ իս, մենք չափազանց լայն ենք բացած մեր դռները եւ մինչեւ կուտանք հակախորհրդային տարրերուն հեղինել եւ ծաղրել մեր ընկերները եւ մեր կազմակերպութիւնը։ Մենք չափազանց երես կուտանք գիւղացիներուն։ Գիւղացին կը սիրէ եւ կը յարգէ խիստ եւ դաժան ուժը (իշխանութիւնը »։

Ահա կոմունիստ գործիչին եզրակացութիւնը։ Աւելորդ են նոր բացատրութիւններ, պարզելու համար այն յուսահատական կացութիւնը ուր ինկեր են պոլշեւիկները, իրենց համալսարանաւարտ գործիչ Արաբ Օղլուի հետ միասին։ Խեղճերը կ'իշխեն, ուժ են եւ պետութիւն, բայց ահա ուժ չունին Ախալքալաքի գիւղացիութեան մէջ, մինակ են, անյենարան, եւ վերջապէս ժողովուրդին հարիւր առհաւերէն կողմէ կը համարուին «լակոտներ»։ Արաբ Օղլին դարման մը կը գտնէ. «դաժան» եւ «խիստ» ուժը, ձայնազրկութիւնը, բայց դարմանը այդ չէ։ Եթէ գիւղացին ձայն չհանէ իսկ, այդչինչանակեր թէ իր ատելութիւնը, հակակրանքը պիտի նուազի, ընդհակառակն աւելի պիտի բորբոքի։

Ի՞նչ է պատճառը Բարալէթի շրջանի այդ անվերապահ ատելութեան հանդէպ վրացի-պոլշեւիկեան իշխանութիւնը։

Եթէ Արաբ-օղլուները կ'ուզեն իրապէս ժողովուրդին կըրթնիլ եւ միանալութենէ չզանգատիլ, պիտի գտնէին երկու հիմնական պատճառներ, որ առելի կը դարձնեն պոլշեւիկեան լուծը Բարալէթի շրջանին համար։ Այդ երկու պատճառներն են, ա) Բարալէթի շրջանին մէջ դասակարգերու բացակայութիւնը եւ առանց խտրութեան բոլորին տառապանքը աղքատութեան, հողազրկութեան ճիրաններուն մէջ, երկրորդ եւ ամէնէն հիմնականը՝ ազգային խընդիրը։

Բացատրեմ.— Ախալքալաքի գաւառը եւ մէջն առած Բարալէթի շրջանը 1917—18 թուականներուն թատերաբեմ էր տաճկական արշաւանքին, ամբողջ ազգաբնակչութիւնը դարձաւ փախստական, գաղթական, առանց հացի կարօտ։ Վրացական իշխանութիւնը ոչ միայն նիւթական օգնութեան չհասաւ, այլեւ իր դաւադրութեամբ, մեղսակցութեամբ ժողովուրդը են թարկուեցաւ թրքական բարբարոսութեանց։ Բարալէթի շրջանի ժողովուրդը «Ախալքալաքը առանց հայերու» թողնելու վրացական քաղաքականութեան շնորհիւ, Բազուրեանի, Կուրնաշէթի եւ Մալկայ լեռներու մէջ կորսնցուց տասնեակ հազարներ, բայց դիմացաւ, ողջ մնաց եւ վերադարձաւ իր հայրենի գիւղերը։ Եկաւ պոլշեւիկ վրացական իշխանութիւնը եւ խլեց այդ հալածական ժողովուրդին հողերը, զանոնք պահեց թրքեւ արօտատեղի եւ թրքեւ վրացական ներգաղթի վայր. ուզեց Հայերը ձգել անհող, անկուան։

Այդ պայմաններուն մէջ, այդ կարճ ժամանակամիջոցին Բարալէթի շրջանը կրնա՞ր սոսկըծուիլ «բուրժուա» եւ աղքատ դասակարգ։ Մեծաղելի պիտի ըլլար գրական պատասխան տալ։ Այսօր կարելի չէ այդ շրջանին մէջ ցուցնել գիւղացի մը որ կարենայ իր միջոցներով գութան լծել։ Այդ շրջանին հարուստ համարուածը պիտի ունենայ տասը հաւ, երկու եզ, մէկ կով եւ չորս այծ, իսկ աղքատը առար կէսը։ Եթէ այդ կարողութեանց մէջ կը փնտռուի դասակարգային շերտաւորումը, անոնք ազմն մանկամտութիւն է, իսկ եթէ դասակարգային շերտաւորումը փնտռուի Վրաստանի իշխանութեան եւ Բարալէթի գաւառակի ժողովուրդին միջեւ, բնականութիւն է եւ ճիշդ է, որովհետեւ իսկապէս աղքատացած այդ ժողովուրդը իբր մէկ դասակարգ կը շահագործուի Վրաստանի ազգայնամոլ եւ աշխարհակալ քաղաքականութեան շնորհիւ։

Բայց այս չէ գլխաւոր պատճառը։ Հիմնականը՝ ազգային հարցն է։ Թող վստահ ըլլայ Արաբ Օղլին, որ եթէ փոխանակ Թիֆլիսէն եկած ըլլալու, Երեւանէն գար իբր պաշտօնեայ-գործակալ, հոգ չէ թէ աւելի կարմիր շապիկ հագած, այդ առարճան ինքզինքը մինակ չպիտի զգար։ Բարալէթի շրջանին մէջ իսկ պոլշեւիկցած տարրեր պիտի գտնուէին, եւ դժուար թէ այդ համարձակութեամբ «լակոտներ» համարուէին։ Որովհետեւ՝ այդ «լակոտ» խօսքը Բարալէթցի գիւղացիի սրտին մէջ կը թարգմանուի ե՛ւ դաւաճան, ե՛ւ ծախուած Վրացիին, եւ պնակալէզ Թիֆլիս նստած բռնակալներու հանդէպ, որ կոմունիստի շղարշը քաշած գլխուն, կոմունիստաբար ազատութենէ կը զրկեն հայ գիւղացին։

Բարալէթի շրջանը ունէր 5200 Վրացի համարուող թրքախօս, հայախօսներ, 39,800 հայ եւ 4500 մահմետականներ։ Այդ ժողովուրդը քանիցս կամք արտայայտած է բաժնուիլ խորհրդային Վրաստանէն եւ միանալ խորհրդային Հայաստանին, Ան մեզ չէ գործած խորհրդային կարգերու եւ սկզբունքներու դէմ, ուզեր է մէկ խորհրդային իշխանութենէ փոխանցուիլ ուրիշ խորհրդային իշխանութեան մը։

Պատճառը այն ատելութիւնն է զոր Բարալէթի շրջանը ունի հանդէպ Վրաստանի խորհրդային իշխանութեան։ Այդ ատելութիւնը չէ արտայայտուած միայն օրինական ձեւով, ընտրական պայքարներու մէջ սեւացնելով «լակոտ» կոմունիստները. ան արտայայտուած է ուրիշ ձեւերով ալ եւ այս կէտը մեզմէ լաւ գիտեն Արաբ Օղլիները։ Անոնք գիտեն որ քանիցս պատգամաւորութիւններ են ղրկուած դէպի Մոսկուա, Երեւան, խնդրելով որ զիրենք ազատեն վրացական լուծէն։

Այժմ իսկ Թիֆլիսի բանտն են վերջին պատգամաւորութեան անդամները, որոնց մասդրութիւնը յայտնի է դարձած Օրախաչլիներուն։

Երբ Արաբ Օղլուները այդ դէպքերը կը ծածկեն, կամ «հակայեղափոխական» ըսելով կ'անցնին, երբ դաշնի ծայրը ցոյց կուտան իբր սիրոյ եւ համերաշխութեան նշան, վստահ թող ըլլան որ միշտ ալ «լակոտ» պիտի համարուին, եւ պիտի մնան փուշերու վրայ։

ՏԱՐԱԳԻՐ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԻՐ

ԱՄՐԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կը յիշե՞ս, երէկ, ամրան անուշ ու յամրընթաց գիշերով, պզտիկ մեր պարտէզին մէջ, ճենողկուզակի հարուստ կանաչին տակ՝ երբ վարսաւոր ու աղուոր գլուխդ դրած ուսիս՝ տրտմօրէն կը խօսէիր քու Ապրիլէդ որ անցաւ ու մեր Սեպտեմբերէն որ պիտի գայ։ Կը յիշե՞ս, արդէն մեղաւոր կողերով կինս իմ, որ սասուպ մը ինկաւ ճիշդ մեր կասքերին վրայ…

Ճիշդ այդ պահուն, մեխամաղձոտ ու յուզումէ ծանրաբեռն նայուածքդ վերցնելով վրաս՝ մեղմօրէն ըսիր թէ երբ փոքրիկ աղջիկ էիր անուշ վարսերով կոնակդ ի վար ու դեռ մանուկ ու անմեղ զգայարանքնելով՝ ամէն երեկոյ տուն վերադարձիդ կը սպասէիր անակնկալի մը որ չէր դիմաւորեր քեզ…

Հէ՜ք, անլոյս օրեր՝ երբ աղօրեակէն դուրս աղքատ ու տխուր եղանակ մը իսկ կը յուզէր քեզ…

Ահա երեկոն իր լոյսէ թափանցիկ քօղը կը քաշէ մեր ծառերուն վրայէն ու գիշերուան զանգակները կը հնչեն քաղցրօրէն, տանձ մը հասուն, թա՛փ, ահա ինկաւ գետին բարեբեր ու ջերմ հողին վրայ, սասուպ մը ինկաւ նորէն մեր կասքերին։ Շրթներս ծարաւ են քու պզտիկ, տաք ու անուշ բերանիդ, ուշ է…

Ու դուն, դեռ տուն չվերադարձար, տիկի՛ն…

Վարդագոյն ու հոտաւէտ թուղթի էջի մը վրայ զոր կը ղրկեմ քու հեշտագարանիդ՝ քու աղուոր գլխիդ ուրուանկարը կը մրոտեմ ճենողկուզակի ծաղիկներու մէջ ու տակը ահա քեզի երգ մը նուէր զոր պիտի դնեմ զարդասեղանիդ վրայ…

Երգ մը համեստ հնչիւններով, բարի՛, բարի՛… երկչոտ ու հեզ, ինծի նման երախտագէտ… շուքը բուսած ծաղիկի պէս…

Ենթադրէ որ պզտիկ աղջիկ ես նորէն ու ես ալ՝ անուշ ու չար աչքերով վարվռուն մանչ ու սիրով ընդունէ այս անակնկալ ու խոնարհ եղանակը, քո՛յր, ուրախութեան ու աղօթքութեան հարս…

Հեզ աղջիկ…

Անունդ շրթներուս վրայ համբոյրի մը պէս խառվեր է…

ՍԻՐԵՐԳ

— Աղուոր ու բոցեղ աչքերով աղջիկ մըն ես դուն։ Երբ կ'անցնիս գիւղաքաղաքին փողոցներէն, գիշերը դեռ չինկած, տղաքները կը նային քեզի խոժոր ու պայթող աչքերով։ Քու քաղցր անունդ մեր ցորենի արտերուն մէջ կ'արտասանեն գողդոջուն շրթունքներով։ Ի՞նչ մեծ է քու նայուածքիդ հրաշքը։ Լայն ուսերով ու զօրաւոր թիկունքներով տղաք կը հառաչեն քու ձայնիդ կարօտէն։ Մեր գիւղին մայրամուտին խաղը ու մեր սպիտակ աքասիաներուն տակ ի՜նչ սլացիկ է քու հասակդ։ Շատ գեղեցիկ, աղջիկ մը դուն, բոլորը քեզ կը ցանկան այդպէս աղուոր աչքերով՝ իսկ ես աղքատ ու հաւասարիմ պարտիզպան մը քու հարուստ ու ծաղկառատ պարտէզիդ, կ'ըսեմ, եկուր ինծի՝ երբ խաւարին մէջ կ'ուզես արտասուել, երբ աչքերդ կ'ողողուին յուսահատութեան արցունքներով։ Համբուրե՛մ քեզ թա՛ց թա՛ց թարթիչներուդ վրայ։ Աղուոր ու բոցեղ աչքերով անուշ աղջիկ մը դուն։

— Ծաղկած ու բարի ընթանով գեղեցիկ հարս մըն ես դուն։ Ձայնդ երջանկութիւն կը բերէ ամէն յարկի տակ։ Երբ կը նայիս երիտասարդի մը դէմքին՝ խոր, կապոյտ աչքերովդ կամ երբ կը խօսիս անոր՝ ան կը աժգունի յուզումէն ու աչքերը կը կախէ գետին։ Ձայնդ կը խառվէ զայն։ Տղաքներ կան որ կը մեղանչեն մութին մէջ լոկ քու ձայնիդ թրթռումին ունկնդրելով։

Բո՛լորը մեր գիւղին մէջ՝ քեզ կ'ուզեն այդպէս ծաղկած շրթներով, իսկ ես քու հարուստ տանդ պարզ ու խոնարհ պահապան, կ'ըսեմ քեզի որ ինծի կրնաս գալ երբոր ուզես, հոգ չէ գառնացած ու աժգոյն շրթներով…

— Ուրիշները քեզ կ'ուզեն գեղեցիկ ու սպիտակ, նորաբողբոջ Ապրիլին մէջ, եղրեւանիի ծառի մը նման…

Քեզ կ'ուզեն այդպէս ծով ու թաւշային մազերով, հեշտաբուրիկ ու ախծոտ…

Ա՛հ, քեզ կ'ուզեն այդպէս աղուոր, շուշաններու առատ ու մեծ փունջի մը պէս…։

Ձեր պարտէզին դրան առջեւ…

Ա՛հ, ընչաքաղց ուրիշները…

— Իսկ ես բոպիկ բայց դէզ տղայ, քեզի կ'ըսեմ դողդոջուն ու երախտապարտ շրթներով որ քու ուրախութիւնդ կրնաս շնորհել որի որ կ'ուզես…

Քու աչքերուդ խոռվքով երջանկացուր ո՛վ որ կամենաս…

Քու աղուոր հասակդ շուքը կրնաս ձգել որի պարտէզին ճամբաներուն վրայ որ փափաքիս…

Քու ձայնիդ խռովքովը փայփայէ ով որ արժանի թուի քեզ ու շրթներուդ համբոյրովը կրնաս համբուրել քու արկածի պարտէզիդ բոլոր իշխանները…։

Ես հեզ ու երջանիկ աւանդապահ քու բոլոր գանձերուդ…։

Քեզ կ'ընդունիմ ինչպէս որ ինծի գաս, ինծի եկուր, եկուր ինծի, լուսակարօտ, տրտում թէ խոնջ, աղքատ, հարուստ, աժգոյն, հիւանդ, ա՜հ, մէկ է քո՛յր…

* *

— Երբ մութը կը բարձրանայ շուրջդ ու մէկը չըլլայ որ ձեռք տայ քեզի՝ քեզ պողոտան հանելու համար, շնորհ ըրէ ինծի ընդունիլ այս յուզումէ դողդոջ ձեռքս (հաւատարիմ առաջնորդ, զօրաւոր ալ)։

— Երբ տրտմութիւնը ընկճէ քեզ ու աչքերդ պղտորին մեծ ցաւէ մը, երբ հոգիդ երկչոտի, պէտք ունենաս մէկու մը որ թիկունք տայ քու չարչարուած մարմինիդ, բարեհաճէ կանչել զիս (ես՝ աներկբայ հետեւորդ, վստահ ու կորովի թիկնապահ)։

— Երբ ծերանաս ու գեղեցկութեանդ կործանուած պալատին աղջիկէն հին երկրպագուներդ անցնին արագ ու անտարբեր քայլերով, ա՜հ, այն ատեն յիշէ զիս՝ որպէս ծառայ քամակիդ, որպէս խոնարհ սպասաւորս քու իղձերուդ (ես՝ ցեխոտ սիրահար, ես՝ սիրոյ հեզ կալանաւոր)։

— Ա՛հ, եկուր ինծի յոգնած ու կարեվէր, խարխլած մարմինով, եկուր աժգոյն շրթներով, եկուր մեռած ու ջերմութեան կարօտ, եկուր հիւանդ՝ քեզ կը գրկեմ անմեղ, տաք ու հաւատարիմ բազուկներուս մէջ. եկուր ինծի երբ մեծ ցաւ մը կը կործանէ քեզ (ես՝ հանգիստի անկողին, ա՛հ ես՝ խաղաղութեան անխարդախ առագաստ։

Ա՛հ, իմ հարսս, բարի ըլլայ քու գալուստդ…։ Տե՛ս, դուռս իմ. . բաց…

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՀԱ Կ'ԵՐԳԷ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ահա դէմ առ դէմ հայ ժողովուրդին, դէմ առ դէմ անոր հարազատ երգերուն։

Անոր մէջքին վրայ բնութիւնը կը կոտրէ իր կատաղութիւնը, հոն բռնապետ վարչաձեւեր կը զարնուին իրարու, ամէն մարդ քէն ըրած է այս աշխատող ու յաւիտենապէս ստեղծագործող ժողովուրդին դէմ։ Սակայն անվհատ, մի՛շտ յուսավառ, ան կ'երգէ՛։

Դո՛ւն, գաղթական հայ, զրկուած՝ հայրենի բնութենէդ ու երգէդ, աշխատանքէդ ու գործատունէդ, մօտ՛կ ըրէ երգը քու հարազատիդ, եւ ուժովցի՛ր, մօտ՛կ ըրէ եւ լեցո՛ւր հոգիդ հին՝ յիշատակներովդ, գիւղիդ ու արտերուդ աէրովը, եւ բանաստեղծութեամբ.—

Ա.

Գութա՛ն, գութա՛ն աստուածաբան,

Նլաւ, ընկաւ ծըռ առ ափան,
Կըռ ակօսին, ծըռ արօսին,
ճէկն է տուեր՝ դըսու սամին,
Ջուծաք տարէք խազմադալին։
Չորեւոր՝ ծորուի գետին,
Փոշետուն՝ փոշին գլխուն,
Մկնետուն՝ մուկնի բերան,
Խնձորտուն՝ խնձոր գօտին,
Խարզընտուն՝ խարզան թեւին,
Ուժտուն՝ ուժն ի թեւեր,
Սերն ու պանիր ամոլուորին,
Խերն ու քարին մանճկալւորին,
Առաւե՛լ, ծա՛յ, առաւել…։

Բ.

Մաճկալ կայնաւ վըր մաճին,
Վ՚ոտ ի բուչամ վըր ակնջին,
Ջէն տուեց ծամուորին,
Համլուոր լսեց ուժտուորին,
Ջէն ծասաւ ծորիքուորին,
Ջէն տուէք ծորեւորին,
Որ դուշմնի արեն ծոփին,
գործ առաւե՛լ,
Գո՛րծ, գո՛րծ, դուրպա՛ն գործ,
գործ առաւե՛լ…։

Գ.

Խլտուն թթու թան,
Կէսօրին ոսկէ վուիկ,
Իրիկուան աւելուկի աղցան,
Դէհ, ծուռվել արա՛,
Մոլխսի գութան։

Դ.

Չով արա՛, Լեյվար, ծով քամի,
Մեր մշակը ծով կամի,
Մեր մշակը շոգել ա,
Որձ գոմշի պէս շոգել ա.

Լեյվար, ամպէ, ցօղ արա,
Էս օր քիչ ամպշող արա՛,
Շոգն ու տօթը թող արա,
Մի քիչ մեզ բան թող արա։

Արեւը ինձ դաղում ա,
Ուշն ու միտքը շաղում ա,
Սովինարը խաղում ա,
Բարակ անձրեւ մաղում ա։

Ե.

Քաղծան եմ անում մօտ սարին,
Մատաղ ըլիմ իմ եարին,
Մէջքին երծաթէ քամար ա,
Մեռնեմ ունքի կամարին։

Ուլագս սարքած, սրած,
Մաշիկս սաղրուց կարած,
Ես իմ կարմիր երեսս,
Երես երեսին դրած։

Քաղծանում եմ կոչիթը,
Հագուած եմ լաւ խաս չիթը,
Նրնէկ կրտամ էն օրին,
Որ կ'ընկնեմ եարիս ծիտը։

Զ.

Փչէ՛, ծովեր փչէ՛,
Մանգաղին ուժ բեր,
Քակէ ծասկն ու ծղօտ,
Իմ եարս տուն բեր։

Եկօ՛, ծով ծով աչեր,
Զիս մի յացուներ,
Դուշմնիս շատ են,
Ջէնոնք մի խնդացներ։

Դէ՛, շնգշնգա՛, քամի,
Շփշփա, մանգաղ,
Ջեր սիրուն ծէնիկ,
Ցարտերս տի քաղին։

Աստծուն փառք տալով,
Ճզերս պխտ'պածեմ
Ու անօրէն տիրոջ
Դառն քրտինքիս
Բաժին տի անեմ։

Է.

Իմ խնոցին շիմշիրի,
Քու խնոցին փշրուի,
Խնոցի եմ ծարէ՛, եղ չկայ,
Քոնակ մարթին տեղ չկայ։

Հարի՛, ծարի՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, խնոցի,
Ունգդ բարակ, խնոցի,
Մէջդ կարագ, խնոցի։

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Կէս օրուան արեւէն սպանուածի պէս, Ըմարայի վրանախումբը քուն էր մտեր՝ անշա՛րժ կը հանգչէր։ Լռութեան մէջ, երբեմն, կը լսուէր ճարճատիւն մը, զոր կը հանէին, արեւէն խանձած, չոր կաղնիներուն կեղեւները գալարուն։

Գլուխը գերանի մը շուքին, ոտքերը արեւուն, Օմար կը մրափէր բակին մէջ իր ճերմակ սըրնակին, որ ծեփուած էր յարդացեխով եւ վրայէն՝ կիրով։ Գլուխին վերեւ սարդ մը պատէ պատ թել կը նետէր եւ իր ոստայնը կը լարէր։ Ոտքերուն կողմը՝ անպիտան շուն մը, յորդի գոյն, անդին՝ զապուն կատու մը, ստեւը թափած, գիրար կը լրտեսէին։

Բա՛ն մը զարնուեցաւ յանկարծ դուռին, որ ուժգնօրէն դըղրդաց։ Օմար, դեռ անշարժ, քանի մը անգամ թարթիչները բացաւ ու գոցեց։ Դուռը նորէ՛ն երերաց. անգա մ մըն ալ։

— Է՛։

Նեղացաւ եւ տեղը նստաւ։ Ցեառոյ, երբ տեսաւ որ դուռը անհամբեր ու անընդհատ հարուածներու տակ կը դղրդայ, շփեց աչքերը, անգամ մըն ալ յօրանջեց, ձեռքերը պրկեց, եւ յայտնի նեղութեամբ, քէշ օրհնէնքով մը ոտքի ելաւ։ Որովհետեւ, կ'ըսէ առածը, Ջաւելի լաւ է նստած ըլլալ քան ոտքի, կամ պառկած ըլլալ քան նստած, կամ… մեռած ըլլալ քան պառկած։

Վերջապէս, հարթ գետնի վրայ հողաթափները քաշելով գնաց բանալ դուռը։

Այցելուն Նեբօ գաւազանով Գլխանոցը փակեր էր դէմքին, երկար լօգիկ մը կը գրկէր մէջքին։ Բազուկը երկարեց ձեռքը բացաւ։

— Խաղաղութի՛ւն վրադ …

Հիւր կու գամ. կը խնդրե՛մ …
զիս տանդ մէջ՝ հայածողներէս …
գէմ։

— Հիւրը նուիրական է …
զագութիւնը վրադ։

Օտարականը գլուխը …
Օմար, անզուսպ …
թեամբ՝ կախուեցաւ առաջ …

— Ըլի՛, գո՛ւն. .

Ցեառոյ, հանգարտելով …

— Խաղաղութիւնը վրա…
պատմէ։

* *

Երեք ամիս առաջ, …
փոխզուած էր Օմարի …
մէկը։ Օմար բան մը չէր …
իսկ վրէժ լուծած։ Դր…
դիմէր ի՞նչ օգուտ։ …
ուութիւնը կարելի էր …
միայն մահուամբ եւ …
ըրած էր սպաննել …
Աւիթի կը սպասէր։

* *

Երկու մարդիկը, …
իրար կը դիտէին …
թեամբ։

— Պատմէ՛։

— Ըհա պատահածը։ Արգիլ-ուած անտառէ մը փայտ կը կըտրէի, Ֆրանսացի ոստիկանները վրայ հասան։ Վախնալով որ զիս կը ձերբակալեն, հրացան պարպեցի ա… մէկը վիրաւորեցաւ, սակայն երբ … մը վարանեցան, ես առիթը … անտառին մէջը նետուելու … փորձեցի։ Անոնք ձիով էին, եւ … կրնային հասնիլ հասնիլ … չհանդիպեցան զիս, գէմ քա… մէջ ծածկուած էր։ … հաւանական է որ ան… զիս պաշտպանելու համար զիս։ Միակ ապաստանարանս քու տունդ էր։ Եթէ թոյլ տաս … ժամ, փրկուած եմ։ Հրամայէ՛ դուն ես տէրը…։

Երկար լռութիւն մը տիրեց։ … զարմացաւ, որովհետեւ նե… … բնական եւ գիւղին … անոր որ կ'ընդունէր, քան թէ անոր, որ կու տայ։

Սակայն, երրորդ անգամ ըլլալով Օմար կրկնեց

— Հիւրը նուիրական է։ Հանէ … Հիմա պիտի նստինք եւ … պիտի ձեւացնենք թէ … կը խաղանք քանի մը … ի վեր։ Երբ ոստիկանները …, — հաւանական ալ է, — կ'ըսենք թէ դուն հոս կը գըտնուիս առտուընէ ի վեր։ Երբ տեսնեն թէ ճատրակ կը խաղանք բնական հանդարտութեամբ, իրենց … պիտի փարատի եւ պիտի մեկնին։

Իրաւ ալ, ոստիկաններ եկան։ Անոնք պարզ ոգի մարդիկ են, եւ … հոգեբանութիւն մը ու… ցնելով հանդարտութիւնը … տիրէ տան մէջ եւ մարդոց …, ձեւականութեան համար, քանի մը հարցում ըրին եւ, ա…ւած, իրենց խղճի պարտքը կատարած, մեկնեցան քաղաք, թըր… համար իրենց կոկորդը, որ …ած էր օրուան տաքութենէն … երկար ճամբորդութեան մը …

Երբ անհետացան Ալի ըսաւ

— Օմա՛ր, ինչպէ՞ս շնորհակալ … քեզի դուն շա՛տ վեհանձն …

Օմար, անշարժ, չպատասխանեց։

— Խաղաղութիւն վրադ, ըսաւ Ալի եւ մեկնեցաւ։

Ամառ արահետ մը որ ան… կը տանէր Օմար, լուռ մնջիկ … ճամբան ընկերացած էր …

— Աչքս բաց որ Օմարին … պատասխանեցայ.— կ'ըսէր … Ալի։ Շա՛տ վեհանձն ե… որովհետեւ ըրածս փոխարէն … գուցէ չըրանար Անտարա-կոյս չէ մոռցած դեռ. մեկնումիս առեն պահած լռութենէն հասկցայ։ Սակայն ակնարկութիւն անգամ չըրաւ թէ իր Ջօհրան առեւանգեցի։ Եթէ նորա չընդունէր, մեռա՞ծ էի ոստիկաններուն ձեռքը։ Հակառակ ըրածիս, շա՜տ վեհանձնութիւն ցոյց տուաւ ինծի հանդէպ։

Սակայն, տակաւ առ տակաւ նեղացուցիչ զգացում մը ունեցաւ։ Պզտիկութիւն զգաց տեսնելով վեհոգութիւնը անոր, որուն այնքան վատութիւն ըրած էր։ Ներքին խղճի խայթ մը մարելու համար, պէտք զգաց մտովին սեւցնել քիչ մը առաջուան գովաբանուած վեհանձն մարդը։ Ուզեց զայն գետին նետել բարձրացուցած տեղէն։

— Հը՜, Օմար անպատուութեան մասին գաղափար չունի, ապա թէ ո՛չ վայրկեան մը իսկ զիս ներս չէր առներ։ Ցետոյ, երեք ամիս անցած է, ի՞նչ ըրաւ, փնտռե՞ց զիս կամ Ջօհրան իր կնկան առեւանգումին համար, վախկոտութենէն ձայն չհանեց։ Ա՛հ, եթէ նման անպատուութիւն մը ինծի ընէին…։

Այսպէս կը շարունակէր խորհրդածել, երբ յանկարծ չոր ճիւղ մը կոտրեցաւ եւ անդին նայեցաւ։

Ցժգունեցա՜ւ վայրկենական, ամբողջ մարմինովը սարսռաց, եւ կծկտեցան ակռաները։ Քանի մը քայլ անդին կանգնած, Օմար հըրացանը երեսին գրած՝ նշան կ'առնէր իրեն։ Ալիի սարսափը տեսնելով, Օմարի աչքերուն մէջ ուրախութիւն մը գծուեցաւ։

Հրացանը պարպուեցաւ։ Ալի սիրտէն զարնուած, անիւի պէս ոտքերուն վրայ դարձաւ եւ ինկաւ գետին։ Գնդակին հետ Օմար կ'արձակէր բարեւի նոյն խօսքը։

— Խաղաղութի՜ւն վրադ.. եթէ հաճոյ է Աստուծոյ։

Շ. ՎԻՐՈԼԷ

Թարգմ. Ն. Ն.

ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մարտի սկիզբը գրեթէ ամբողջ Եւրոպայի վրայ Հրեաները բողոքի խաղաղ ցոյց մը կատարեցին այն ատելութեան դէմ, զոր կը սնուցանեն կարգ մը երկիրներ Հրեաներուն հանդէպ։

Մարտ 2ին, Սօֆիայի բոլոր հրէական խանութները փակուած էին, իբրեւ բողոքի ցոյց այն ճնշումներուն դէմ, որոնք կը գործադրուին միայն Հրեաներուն համար։ Ռընէսանս թատրոնին մէջ, բողոքի մեծ միթինկի մը ընթացքին երկար ճառ մը խօսեցաւ Տօքթ. Լէվի-Ցանուն Պեսարապիոյ եւ Տոպրուճայի գաղթականներուն. Տօքթ. Վէյիսօֆ ողջունեց միթինկը։ Բողոքի ընդունուած բանաձեւը ղրկուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Նոյն շաբթուն նման ցոյց մըն ալ կատարուեցաւ Փարիզի մէջ։ Թրօքատերոյի մեծ սրահին մէջ գումարուեցաւ միթինկ մը, որուն կը նախագահէր Վիքթոր Պաշ։ Մարդկային իրաւունքներու ընկերակցութիւնը կը բերէր մասնակցութիւնը։ Ճիշդ է որ Ֆրանսայի մէջ երբեք նեղութիւն չի տրուիր Հրեաներուն։ Սակայն կարգ մը երկիրներ «փակեալ թիւ» (numerus clausus) ունին հրեայ ուսանողներու համալսարան ընդունելութեան պայմաններուն մէջ։

Ռումանիոյ մէջ, հրեայ ուսանողներու դէմ կռիւը այնքան բուռն եղած է որ միջամտող առմէն ոստիկանական տեսուչ մը սպաննուած է տեղին վրայ հրեայ ուսանող մը, բողոքած է ըլլալուն համար այս վայրենութիւններուն դէմ, սպաննուած առանց պատասխան իսկ տալու։

«Փակեալ թիւը» կը գործադրուի, Ռումանիայէն զատ, որ կառավարութեան կը տանի, Լեհաստանի մէջ ալ Ֆրանսական կառավարութեան միջամտութեան վըրայ, պահ մը «փակեալ թիւը» ջնջուելէ յետոյ, դարձեալ սկսած է գործադրուիլ, դուրս ու հեռացնելով հրեայ ուսանողները բոլոր համալսարաններէն։

Հունգարիոյ մէջ տնօրինուած է որ «ուսանողներու թիւը համեմատական ըլլայ իրենց ցեղին բնակչութեան թիւին հետ»։

Հակահրէական այս ատելութիւններուն, եւ «փակեալ թիւին» ջնջումին համար լուրջ գործունէութեան մը ձեռնարկած է Հըրեայ Ցան Ցիեզերական Միութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ։

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Փրաւտա»ն իր Մարտ 5ի թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ Թիւրքմէնիստանի համայնավարներուն մասին.— «Թիւրքմէնիստանի 8.006 համայնավարներէն միայն 2,550ը բանւոր է։ Գիւղ.-կարդալ չիմացող համայնավարներու թիւը 1,957 է։ Ազգաբնակութեան մէջ խորունկ արմատներ ձգած սովորութիւնները մնացեր են կուսակցութեան անդամներուն մէջ ալ։ Կիներ գնելու կամ աղջիկներ ու քոյրեր վաճառելու դէպքերը կը նկատուին պատասխանատու աշխատաւորներու մէջ եւս։ Այսպէս, շրջանի պատասխանատու կուսակցական գործիչներէն մէկը կին մը առնելու համար վճարեց 2000 րուբլի եւ 6 ոչխար։ Այսպիսի արարքներու դէմ բողոքեց մամուլի մէջ պատասխանատու աշխատաւորներէն մէկը (Թիւրքմէն)։ Եւ փոխանակ կուսակցական պատասխանատու գործիչի մը համար անթոյլատրելի վարմունքի շուրջ կուսակցական-հանրային կարծիք ստեղծելու եւ իր բացասական վերաբերումը ցոյց տալու, կեդր. կոմիտէն պատասխանատուութեան կանչեց յիշեալ ընկերը»։

Կրօնական տեսակէտով ալ կացութիւնը լաւ չէ. «Մինչեւ այսօր կուսակցութեան անդամներէն շատերը մզկիթ կը յաճախեն։ Նոյն իսկ պատասխանատու գործիչները մզկիթ կ'երթան։ Շրջանային մէկ կոմիտէի մէջ անդամներէն մէկը կուսակցական ժողովի ժամանակ լսելով, որ մզկիթ կը կանչեն, թողուց ու գնաց աղօթելու։ Եւ վերահսկիչ մարմին, չկանչեց այդ ընկերը, ցոյց չտուաւ իր վարմունքին անթոյլատրելի ըլլալը։ Կարելի չէ հանդուրժել վիճակի մը, երբ կուսակցութեան անդամը կրօնական ծէսեր կը կատարէ։

Այս «առանձնայատուկ» հիւանդութիւններու զուգընթաց կուսակցութեան մէջ զարգացած են արբեցողութիւնն ու համայնավարական բարոյական կարգերու խանգարումները։ Մէկ քաղաքային կոմիտէի քարտուղարը գինով վիճակի մէջ ոստիկանատուն կը տարուէր։ Խումբ մը պատասխանատու արհեստակց. գործիչներ, հանրային վայրի մը մէջ արբենալով, սկսած է աղմկել. ինդիրը վերջացած է կռուով, ապակիներու ջարդուելով ու ոստիկանատունով»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաճեստի խումբը պիտի մրցի C. S. Clamartի Բ. խումբին դէմ. ժամը 3ին Քլամառի մէջ: Երկրորդ խումբը պիտի մրցի նոյն խումբի պաճեստին դէմ ժամը 3.30ին.

Ժամադրավայր՝ Porte de Versailles ժամը ճիշդ 12.30ին: Մեկնում ժամը ճիշդ 1ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին ֆութպոլի պաճեստի խումբը, պիտի մրցի այսօր կիրակի C. A. Montrougeի պաճեստի խումբին դէմ, ժամը 1 ուկէսին: Հաւաքավայր ժամը 12ուկէսին փորթ տ'Օրլէան:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԱՆԴ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ԲԺԻՇԿԸ.— Իսսուտէօնի հիւանդանոցին մէջ ժամանակէ մը ի վեր կը դարմանուէր քանդակագործ մը, Մարթէն, խելօք մարդ մը։ Առջի օր, հիւանդանոցին պարտէզին մէջ կը պտտէր, երբ հասաւ հիւանդանոցին բժշկապետը։ «Բարեւ.—Աստուծու բարին»էն յետոյ, յանկարծ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց։ Բժշկապետը, Տոքթ. Կիլփէն, ծանրապէս վիրաւորուած, եւ վախնալով որ նոր գնդակ մըն ալ կը հասնի, փախաւ ներս, ու պոռաց.

— Զարնուեցա՜յ։

Վտանգաւոր էր հարուածը։ Բժիշկները հասան եւ կը պատրաստուէին անմիջական գործողութեան մը, երբ Տոքթ. Կիլփէն մեռաւ չարչարալից հոգեվարքէ մը յետոյ։ Ու երբ բռնեցին ոճրագործ հիւանդը, որ անշարժ կեցած էր իր տեղը, պատասխանեց.

— Ցիմարութիւն ըրի։

ԵՐԿՈՒՔՆ ԱԼ ԽԵՂԴՈՒԱԾ.— Առջի իրիկուն, երիտասարդ աղջիկ մը Օրֆէվրի գետափէն Սէնի ջուրերուն մէջ նետեց ինքզինք։ Ցանկարծ գետափէն անցնող երիտասարդ մը նետուեցաւ գետը, ազատելու համար զայն։ Սէն գետը ուռած էր վերջին անձրեւներուն պատճառով։ Եւ միեւնոյն առեն գետին պտուտակաձեւ ալիքները 2 դժբախտները խորասուզեցին յատակը։ Նոր երիտասարդ մըն ալ, Փօշա, 24 տարեկան, անոնց ետեւէն նետուեցաւ ջուրը։ Սակայն կորսուած էին անոնք եւ չյաջողեցաւ իր փորձը։ Ուժաքամ ետ դարձաւ, եւ գնաց Օթէլ—Տիէօ հիւանդանոցին մէջ ստանալու անհրաժեշտ խնամքները։

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ.— Անգլիացի օդանաւորդ մը անկարգելի փորձեր կը կատարէր առջի օր, երբ հազար մեդր բարձրութենէ մը, օդանաւէն դուրս ցատկեց՝ անկարգելով վար իջնելու համար, չբացուեցաւ անկարգելը եւ օդանաւորդը սաստիկ արագութեամբ ինկաւ գետին, Լոնտոնի մեծ ճամբուն վրայ, հանրակառքէ մը քիչ մը անդին։

Ու ջարդուեցաւ։

ԱՐՋՈՒԿԸ.— Առջի առաւօտ, Փարիզի Փանթէնի դրան մօտ, սարսափի մէջ ինկան թաղեցիները, երբ մէկը պոռաց.

— Արջը կու գա՛յ։

Անմիջապէս մեծցաւ լուրը։

— Սարսափելի արջ մըն է։

— Արջը խանութներուն վրայ յարձակեցաւ։

— Փախէ՛ք, փախէ՛ք։

Ու բոլոր խանութպանները սկսան փակել դուռները։ Մայրերը կը պոռային իրենց զաւակներուն։ Կառապանները աւելի արագ կը քշէին կառքը։ Ոստիկանները խումբ խումբ եւ զէնքերը պատրաստ, թակարդ կը լարէին։ Երկու ժամ վախի մէջ կը սպասէին թաղեցիները, որ արջը կամ պիտի յարձակի, կամ պիտի սպաննուի։

Երկու ժամ վերջ ոստիկանները փողոցը տաշտի մը տակ կը գտնեն արջուկ մը, որ սարսափած մարդոց աղմուկներէն ինք ալ վախցած, կծկտեր ու կը դողար, անշուշտ հազար անգամ զղջալով որ անզգուշաբար շարժումով մը թաթը զարկեր ու վանդակին դուռը բացեր էր, պտոյտ մը ընելու համար դուրսը։

Ու արջ աղջարին ձագուկը բանտարկուեցաւ նորէն։

ՄԵԾ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՓՈՔՐԻԿ ՀԻՒԱՆԴԻ ՄԸ ՎՐԱՅ.— Տէթրոյթի բժիշկները կը հրաւիրուին կուրաղիքի (ափանտիսիթ) գործողութիւն մը կատարել նորածին երախայի մը վրայ, որ հազիւ թէ մէկ ժամ տարիք ունէր։ Բժշկական արձանագրութեանց մէջ առաջին դէպքն է այս, որ յաջող անցած է։

ԴԱՆԱԿ ՄԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ ՊԱՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ.— Հինգշաբթի գիշեր Սէնթ'Ուէնի պողոտային վրայ, պարասրահի մը մէջ պարողներու միջեւ կը ծագի կռիւ մը, որուն հետեւանքով խուճապ կը սկսի։ Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած են։ Պարողներէն Մօրիզ Տահարի կուրծքը մխուած է դանակ մը։ Ուրիշ մը նոյնպէս վիրաւորուած է կուրծքէն, եւ դեռ շատեր ալ՝ ձեռքէն ու դէմքէն։

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾ ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ.— Իվէնսթընի մէջ (Ամերիկա) բանուոր մը կուրծքի շնչառական գնդերները կ'անդամալուծուին։ Բանւորը շնչահեղձ պիտի ըլլար, եթէ ընկերները օգնութեան չհասնէին։ Ցիսունըեօթը բանուորներ, գիշեր ցորեկ, կը նստին քովը, եւ շարունակ կը շփեն կուրծքը, կը շարժեն շնչառական գնդերները, այնպէս որ բանւորը հետզհետէ կը վերականգնանայ։

ՆՈՐԱԾԻՆԻ ՄԸ ԴԻԱԿԸ.— Անցած առտու, Սէն Թ'էթիէնի Վօլթէր փողոցը, պանդոկի մը մէջ սենեկապանուհին մաքրագործումի պահուն սենեակէ մը կ'առնէ պժգալի հոտ մը։ Այդ սենեակին մէջ կը բնակէր 19 տարեկան օրիորդ մը, որ կարուհի է։

Սենեկապանուհին դարանները տակն ու վրայ կ'ընէ եւ յանկարծ կը գտնէ նորածինի մը դիակը, որ փաթթուած էր հին լրագիրներու մէջ։ Անտանելի սաստիկ հոտ մը կ'ելլէր դիակէն։ Օրիորդը կ'անգիտանայ դիակին գոյութիւնը, սակայն հրաւէր ստացած է բացատրութիւններ տալու այս նորածինի սպանութեան մասին։

ՋՕՐ. ԹՈՐԳՈՄ դատ բացած է Աթէնքի կարմիր «Ցաղթանակ»ին դէմ, որ «Մուկերու պար» խմբագրականով կ'անուանարկէր զինքը: Նախկին զինակիցները ինչու գժտուեցան արդեօք:

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ 6)

ԹՈՄԲՈՒԼԱ

ԴՈՒԼԻԴՈՒԼՈՒՖ

II.

[illegible]

— Վայ անպիտան, գուցէ տիկինս որ չէր գիտեր թէ սրտնեղէ՞ր թէ խնդար, դուք անփորձ «քավալիէ» մըն էք։ Ցեսէք, ձեռքս արդէն փակչիլ սկսաւ ու հիմա ստիպուած եմ ամբողջ գիշեր ձեռքս այս թաց ձեռնոցին մէջ պահել։ Երկրորդ զոյգ մըն ալ միասին առնելու մոռցայ։

— Ձախ ձեռքը անձեռնոցին մէջ փաթթեց ալ ձեռնոցը հանեց։ Ձեռքը մերկանալուն պէս ուշադրութեամբ … ձեռքս վրան դրի, պզտիկ մատը շփեցի ես ըսի

— Գրպանը կորսնցուցի՞ք։ … Այլեւս ձեռք չոյն ալ … պէտք չունի։

— Ո՞չ, որքան խոտամ եք եղեր… ամէնէն փոքրիկ բանէն խոյ կ'ըլլայ կը պաշտէ։

Ու փանի Սթամիուլէն իր … քը լուալէ ու մատները անձեռնոցով սրբելէ վերջ, ըսաւ

— Հիմա ուրեմն, կորսնցուցի ու պէտք է որ ձեր խնդրանքը կատարեմ։ Ըսէք ի՞նչ կը պահանջէք ինձմէ։

— Նախ որ ինծի հետ ընթրէք։

— Շատ լաւ։ Ա՞յս է ամէնը։

— Ո՛չ, իմ խնդրանքս ընթրիքի պահուն պիտի ըսեմ։

— Ինչպէս որ կը փափաքիք։

Աւանդնականի սենեակներէն մէկը քաշուեցանք եւ ուրախ զուարթ խօսակցելով ընթրեցինք։

Ճաշուանոց փանին գաւաթը կը լեցնէր։ … մը վերջ … նշմարեցի իմ … ալ խօսիլ սկսան, բայց ես ինքզինքս … վարժուած էի. … որ կը տեսնէի թէ յաղթանակը իմ … տիկին Սթամիուլէն ինքզինքին իշխելու ուժը կորսնցնելու էր … ձեռքս կը շոյէր եւ … գգուալի ածականներով կը բնոնաւորէր զիս ու զգայի թէ ինչպէս կը տենչար ինծի ու իմ սիրոյս ծարաւը կը քաշէր։ Սիրոս երջանկութենէս կանգ կ'առնէր։ Կեանքիս մէջ ոչ մէկ անգամ կին մը այսքան սիրած էի որքան փանին, ու ան ալ ինծի երբեք այնքան ժամ, այնքան սիրելի, այնքան բաղձալի եղած չէր որքան այդ երեկոյեան։ Պարը, նուագը չէինք լսեր, ոչ ալ … Առանձին էինք, ամբողջ աշխարհէն վրայ առանձին, մեր սիրոյն … մեզ համար մարդ կամ բան մը գոյութիւն չունէր։

* *

— Երբ ըսի թէ խնդրանքս կը կայանար, ընթրիքէն վերջ իր հետ մինակ գնալու մէջ, առանց վարանելու ըսաւ։

— Շատ լաւ, միայն թէ.

— Ի՞նչ… Հարցուցի վախցած։

— Հարկ է որ դուք իմ բնակարանս գաք։

— ?

— Բնականաբար, ոչ իմ քաղաքի բնակարանս, ըսաւ փանի Սթամիուլա խնդալով, երբ իմ զարմացած վիճակս տեսաւ։ կառքով քաղաքին եզերքը գտնուող ամառանոցս կ'երթանք։ Ամառանոցի պահապանը հին ծառայ մըն է … ինծի։ Ձեր տան մէջ ինքզինքս անապահով պիտի զգայի։ … որ ծառաներէն մէկը զիս նշմարէ։ … … ամառանոցին մէջ … Արդէն կը վախնամ

— Բայց այդ բաւական հեռու է, այնպէս չէ՞, հարցուցի վարանումով։

— Ոչ, շատ շատ քառասուն վայրկեան կառքով։ Այսօր միայն կառք մը վարձած եմ, բայց ձիերը լաւ են։

— Քանի որ այդպէս կը փափաքիք, ես առարկութիւն մը չունիմ՝ քիչ մը մաքուր օդ ծծելու առիթը կ'ունենամ, պատասխանեցի ու ինքնիրենս ըսի. «Ուրեմն այսպէս իր ամառանոցին մէջ. ինծի համար ամէնը մէկ է»։

Հինգ վայրկեան վերջ, դրան առջեւն էինք եւ տիկին Սթամիուլայի կառքին կը սպասէինք։

— Վայրկեան մը սպասեցէք, ըսաւ տիկին Սթամիուլա երբ կառքը առջեւնիս հասած էր, ես մինակ ներս կը մտնեմ… դուք հրապարակի միւս կողմն անցնելով քաղաքապահարանին առջեւ կը սպասէք, հոն ձեզի ներս կ'առնեմ։ Մի վախնաք, անցեալներս նշմարել չեմ փափաքիր։

Ընկերիս՝ ետեւ դարձայ ու տեսայ թէ ինչպէս տիկին Սթամիուլայ կառապանին բաներ մը կը հասկցնէր, ու ան ալ գլուխը ըմբռնած ըլլալը կը յայտնէր։

Քաղաքապահարանին դրան առջեւ հասայ, … նշմարեցի … հասաւ ու կանգ առաւ։

— Շո՛ւտ, մտէք։

(Շար.)

Փետր. 28էն Մարտ 5 կարելի չէ եղած գոհացում տալ գործի համար դիմող 90.170 հոգիի. 65.376 այր եւ 24.791 կին. շաբաթ մը առաջ գոհացում չէր տրուած 96-670 հոգիի։

Նոյն շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 17 օտար բանուորներ. գործ հայթայթուած է 1271 օտարներու՝ մասնաւորաբար Մարսիլիոյ, Լիոնի, Նանթի, Պորտոյի. Թուլուզի մէջ։ Ֆրանսայէն մեկնած են 2176 օտարականներ, որոնց 786ը Իտալացի, 330ը Լեհ, 295ը Սպանիացի, 234ը Չեխօսլավաք, եւայլն։

Հելլէնեսլաւ վէճ մը

Պելկրատէն հասած լուրերու նայելով, լուրջ անհամաձայնութիւն մը ծագած է Յունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ։ Կ՚ըսուի թէ հելլէն կառավարութիւնը կը փափաքի կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններ մտցնել Սելանիկի մասին կնքուած համաձայնագրին մէջ։ Յունաստանի այս դիրքը գրգռութիւն մը կը նկատուի Պելկրատի մէջ։ Աթէնք մինչեւ հիմա չէ ուզած վաւերացնել յիշեալ համաձայնագիրը, հակառակ անոր որ գոհացում չի տար Եուկօսլաւիոյ բաղձանքներուն։

Ալպանիոյ անկախութիւնը

Ալպանիոյ Նախկին վարչապետ գերապայծառ Ֆան Նոլի Վիէննայէն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ուղղուած հեռագրով մը կը պահանջէ որ Ալպանիա ազատագրուի Եուկօ-Սլաւիոյ եւ Իտալիոյ թեւարկութենէն։ Ֆան Նոլի կ՚ամբաստանէ Եուկօ-Սլաւիոյ Նախկին արտաքին Նախարար Նինչիչը, որ Ահմէտ Զօկուին դրամական եւ զինուորական աջակցութիւններ ըրաւ, 1924ին ալպանական կառավարութիւնը ձեռք առնելու համար։ Զօկու մինչեւ այսօր իշխանութեան գլուխ կը մնայ։ Կը մեղադրէ Նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ թոյլ կուտայ Մուսոլինիին անուսապաշտ քաղաքականութիւն մը վարել Ալպանիոյ մէջ, այդ երկիրը դարձնել ֆաշիստներու գաղթավայր մը, ինչ որ անխուսափելիօրէն պիտի փութացնէ պալքանեան Նոր պատերազմ մը։

«Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը լռութեամբ պատասխանէ, պզտիկ ժողովուրդները պիտի ստիպուին հաւատալ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հրաժարի իր խաղաղարար առաքելութենէն եւ Ուիլսընի սկզբունքներուն տեղ կ՚ընդունի ֆաշիստական հաւատամքը, վերջ տալով մեծաշուքինդ ու ողբերգական, եւ սակայն շքեղ մարդասիրական երազի մը»։

Որովհետեւ Ֆան Նոլի այլ եւս Ալպանիան չի ներկայացներ, Խորհուրդը նկատի չպիտի առնէ այս դիմումը։

Զինաթափութեան համաժողովը

Ուաշինկթընի զինաթափութեան համաժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիս 1ին։ Հակառակ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մերժումին, այս երկու երկիրները անպաշտօն դիտողներ պիտի ղրկեն Ուաշինկթըն՝ հետեւելու համար Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ճափոնի միջեւ կատարուած խորհրդակցութիւններուն։

Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ կատարուելիք զինաթափութեան ժողովը եւ Ուաշինկթընի համաժողովը իրար չպիտի խաչաձեւեն, ընդհակառակը իրար պիտի լրացնեն։ Խորհրդակցութեանց գլխաւոր առարկան պիտի ըլլայ յածանաւերու, ընդծովեաներու, թորփիլահալածներու եւ ուրիշ մարտանաւերու քանակին զեղչումը, վերջ տալու համար Նաւային մրցակցութեանց։ Անգլիա կը պնդէ որ ծովերու հսկողութեան համար պէտք ունի Նոր յածանաւերու. միւս կողմէ Միացեալ Նահանգներն ալ կը պահանջեն Անգլիոյ հաւասար ուժ ունենալ։

Չինաստանի կռիւները

Զինուորական դէպքերը կը գահավիժին Շանկայի շուրջ։ Մէկ կողմէ ճակատամարտը սկսած է Եի-Շանկի շրջանին մէջ եւ Զօր. Շանկ-Շուն-Շանկ իր ընդհանուր բանակատեղին Նանքինէն Փէնկ-Փու փոխադրած է, անձամբ վարելու համար պաշտպանութեան գործողութիւնները եւ արգիլելու համար որ երկաթուղին կտրուի Նանքինի, Զանքինկի, Ֆու-Զէուի եւ Շանկայի մէջտեղ։

Գալով ազգայնական ուժերուն, անոնք ալ կեդրոնացած են Ու-Հուէն 20 քիլոմեդր հեռու եւ գետին երկու կողմերէն դէպի Նանքին կը յառաջանան։ Կարեւոր զօրագունդ մը գետը անցնելով դիրք բռնած է հիւսիսային եզերքին վրայ։

Հոնանի մէջ, մեծ կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Բուիթէրի հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ 600 վիրաւորներ հասած են Փէքին։ Զանկ-Ցօ-լինի զինուորները կը յառաջանան՝ յարձակելու համար ազգայնականներուն դէմ, որոնք բուռն կերպով կը դիմադրեն, այս յառաջխաղացումը արգիլելու համար։ Քանթոնի բանակին թնդանօթները աւելի զօրաւոր են քան հակառակորդ բանակինը, այնպէս որ ազգայնականները դիւրութեամբ պիտի կրնան կտրել գետը՝ շատ մը կէտերէ։

Փեքինի խորհրդային գործակատարը կրկին պահանջեց կառավարութենէն ազատ արձակել պոլշեւիկեան շոգենաւին մէջէն գերի բռնուած Տիկ. Պորոտինն ու երեք խորհրդային դիւանագիտական սուրհանդակները։ Կառավարութիւնը պատասխանեց թէ յիշեալները չի յանձներ, սակայն իրենց կեանքին ո եւէ վտանգ չի սպառնար։

Անգլիա 20 նոր մարտանաւ կը շինէ

Անգլիոյ ծովային Նախարարութեան հրատարակած զեկոյցին համաձայն, 1927ի ընթացքին պիտի շինուին քսան Նոր մարտանաւեր, որոնց համար ծախք Նախատեսուած է 58 միլիոն ոսկեբլին։ Անգլիական Նաւատորմին մէջ կը ծառայեն 102.000 հոգի։ Վերջացող տարուան ընթացքին ամբողջացուած են երկու Նոր մարտանաւեր «Նէլսըն» եւ «Ռօտնի», որոնք Ատլանտեանի Նաւատորմին պիտի միանան. Միւս մեծ մարտանաւերը Ատլանտեանէն Միջերկրականի Նաւատորմին պիտի փոխանցուին։ Հանքագործներու գործադուլին պատճառով չորս յածանաւերու շինութիւնը յետաձգուած է։

Օդանաւերու շինութեան եւս ուժ պիտի տրուի։ Անցած տարի այս Նպատակին յատկացուած էր 9.083.000 ոսկեբլին, այս տարի 900.000 աւելի տրամադրուած է՝ այսինքն 9,983.000 ոսկեբլին։ Իսկ օդանաւերու սպառազինութեան համար 681.000ի փոխարէն 882.000 ոսկեբլին պիտի յատկացուի։

Թմրեցուցիչներու առեւտուրը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջի օրուան Նիստին մէջ, խնդիր եղաւ Թմրեցուցիչներու առեւտուրին մասին։ Պարսկաստանի ներկայացուցիչը բուռն կերպով բողոքեց այն զրպարտութեան դէմ, որուն համաձայն ամբողջ աշխարհի թմրեցուցիչները Պարսկաստան կը հայթայթէ։ Ու իր կարգին ամբաստանեց դեղ պատրաստող երկիրները՝ Գերմանիան, Հոլանտան, Զուիցերիան, Ֆրանսան, Ճափոնը, Անգլիան ու Միացեալ Նահանգները, որոնք են պատասխանատուները աշխարհի մէջ տարածուած մորֆինին, հէրօինին եւ քօքայինին։ Պարսկաստանի հարկային վարչութեան տնօրէն գնդապետ Դանիէլ Մաք Քորմիք տեղեկագիր մը կարդաց, ցոյց տալով որ պարսկական տունկերը 100էն 10 միայն թոյն կը պարունակեն ու չեն կրնար մրցիլ մակեդոնական եւ թրքականներուն հետ, որոնք 100էն 16 կը պարունակեն եւ մորֆինի յարմար են։ Ներկայիս ամբողջ աշխարհի մէջ տարեկան 5000 թօնօ ափիոն կ՚արտադրուի, մինչդեռ ըստ օրէնի 400 թօնօ միայն անհրաժեշտ է, իսկ իբր դեղ կը գործածուի 12 թօնօ։ Պարսկաստան պատրաստ է զեղչելու իր արտադրութիւնը, եթէ միւս պետութիւններն ալ նոյն յանձնառութիւնը ընդունին։

ՕՐ. ԷԼՄԱՍՏ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԲԱԳՐԱՏ ՊԱՊԱԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
5 փետր. Պէլմօն-փօն-տը-Եէրուի

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի Պէլվիլի, Թօրէսի եւ շրջականները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը 14 Մարտ երկուշաբթի երեկոյան ժամը 8 ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը 16 Մարտ չորեքշաբթի գիշեր՝ Société Savantesի մէջ, Métro : St.-Michel—Odeon: կը խօսի կ. Յ. Քասուջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին վրայ: Մուտք՝ 1 ֆրանք.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ջափ. երկս. Որբերու Միութեան լսարանական յանձնախումբը դասախօսութիւններու շարքը բացած է:

Բժշկ. Միութեան կողմէ կը դասախօսէ Տքթ. Վահան Պալասան «Մնդառութիւն» նիւթին շուրջ, որ տեղի կ՚ունենայ Միութեան ընթերցարանին մէջ 61, Rue Mr. le Prince, Կիր. 13 Մարտ կէս օրէ վերջ: կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները, ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըընազարը» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Lyon. France.

— կը փնտռուի Գեղամ Աւատուրեան [illegible] ըը փիւէ Աստու [illegible] 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

Կ՚ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16 - 18 տարեկան: դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary. Paris (15e).

«Բուժակ» Լոյս տեսաւ 9րդ թիւը (Մարտ) պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ: Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով:

ԿՈՉ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Թաղային խորհուրդս եւրոպայի կաթող. Պատրիարքութեան եւ կրթ. խորհուրդի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ յառաջիկայ երկուշաբթիէն, 14 Մարտէն սկսեալ պիտի բանայ մանկապարտէզ մը, կարող մանկապարտիզպանուհիի մը ղեկավարութեամբ:

Մանուկներուն հանգստի եւ առողջապահութեան պայմանները նկատի առնուած ըլլալով, ծնողքները կը հրաւիրուին օր առաջ արձանագրել իրենց պզտիկները գիւղին մատուռին մէջ:

Կը ծախուի կօշիկի նորոգութեան պզտիկ խանութ մը շատ աժան գինով: Ապահով օրական: դիմել ամէն օր բացի կիրակիէ, 55 Պուլվար վիքթօր, Նոր Սիւտ. փօրթ տը վէրսայլ:

ՆՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ հայ գործարան մը կը փնտռէ 2 կարող հայ գործակատարներ։ Մնայուն գործ, լաւ շահ: դիմել՝ երկուշաբթի 9—12, Charcuterie «Praga», 2, Cité Popincourt. Paris 11e).

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մազ կտրել եւ սափրուիլ

3 ՖՐԱՆՔ

ԱՆՏՈՆ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ

դիմել՝ 28 Rue Traversière, Billancourt (Seine).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Յուշեր Թաշրա պէյ [illegible], Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունաստան տարեգիրք 25, Ռասպութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Տաղավար 12,50, Բարեկէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10. [illegible] -թի փառք 5, Վէր [illegible]

[illegible] «ՆՈՐ ՕՐ»ի [illegible] *տետրակներ, թիւ 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խոհակերութիւններ հաւաքածոներ եւայլն*

ԴՊՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոսթի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել Նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» »	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
	II »	[illegible]
	III »	[illegible]
Օսմանլը Լոթերը	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
20bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ 1927

15 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 285 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԲՆԱՑՈՂԸ ԱՐԹՆՆԱՅ

Ընդհանուր անստուգութեան, զանազան խմորումներու եւ պատերազմի վախերու ժխորին մէջ, աչքի կը զարնէ տարօրինակ պատկեր մը։

Մինչ մենք եւ մեր գաղափարակիցները կ'աշխատինք բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգներու վրայ, մեր անարժան հակառակորդները կը շարունակեն ցրուել այդ ուշադրութիւնը, եւ ...ողքի վրայ քնացնել հասարակութիւնը։

Այդ ապազգային գործին նուիրուած են, Հայաստանի մէջ, ...ոսան վարիչները, իսկ արտասահմանի մէջ անոնց հաւատարիմներն ու ռամկավարները։

Երկուքն ալ թէեւ մահու չափ կ'ատեն իրար, բայց համաձայն են մէկ բանի մէջ.— կարելի եղածին չափ ոսկեզօծել, ...նել ներկայ Հայաստանի պատկերը, որպէսզի խայտառակ... երեւան իշխանութիւնը։ Եւ ատոր համար, կա'մ կը ...ածին իրականութիւնը, եւ կամ կը պատմեն այնպիսի հէքեաթներ, որոնք հեռաւոր կապ անգամ չունին այդ իրականութեան հետ։ Մասունքի պէս հրատարակութեան կուտան եւ ...թէ թերթ, երկիրէ երկիր կը պտտցնեն խեղճուկրակ երախտաւորի մը անձնական նամակը, որ կը փառաբանէ Հայաստանի լոյսին ու դաշտերը եւ շինարարական աշխատանքը։ Բայց բա'ռ չեն արտասաներ տասն անգամ տասը լաւատեղեակ եւ փաստացի թղթակցութեանց մասին, որոնք թանձրացեալ խոցութիւններ կը յայտնեն նոյն լուսնկային տակ եւ ...ներուն մէջ տքացող ժողովուրդի կեանքէն, կը պարզեն ...որ անվերջ տառապանքն ու յուսախաբութիւնները։ Չեն ...ազիր, մինչեւ անգամ, իրենց փառաբանած իշխանութեան հրատարակութիւններով, թերթերէն մինչեւ վիճակագրութիւնները, որոնք ամբողջ ոգեկոչութիւն մը կը կազմեն, հասկցողին համար։

Ամէնէն վերջին պարագան. — 1926ի մարդահամարը։ Մենք ...օրէն արտատպեցինք ինչ որ հրատարակեց խորհրդային ...մանութիւնը, օրը օրին։ Մեզի հետեւեցան սեր պաշտօնակիցներն ալ։ Եւ յետոյ վերլուծումներ՝ այդ չոր թիւերուն վրայ, որոնք ամէն բանէ առաջ կ'ապացուցանեն Հայաստանի ժողովուրդին ցրումը, նօսրացումը։ Զարիքը այնքան ակներեւ էր, որ պոլշեւիկներն անգամ հարկադրուեցան բացատրել առնուազն ...իր հազար հոգիի նուազումը։

Այդ փորձերը եղան «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց», ...ոց իրականին մէջ, աւելի պղտորեցին կացութիւնը։ Մանաւանդ որ, տակաւին չէ հրատարակուած մարդահամարին ազգային համեմատութիւնը։ Ոչ թէ 870,000, այլ 930,000 ...եր է բլլայ Հայաստանի ժողովուրդին թիւը, պաշտօնականներուն։ ...Բայց չըսին թէ ո'րքանը հայ, ո'րքանը օտար։ Այդ բաղդատական ցուցակին հրատարակութենէն վերջն է որ, պիտի կրնանք ...ժողովրդական գաղափար կազմել ահաւոր իրականութեան մասին։ Այն ատեն է որ, թուանշանները ձեռք առնելով, պիտի ...ենք թէ ոչ միայն տարուէ տարի կը նուազի մեր ...ական հայրենիքին բնակչութիւնը, այլ եւ մանաւանդ կը պակսին ...ուն իսկ հայրենիքին զաւակները, եւ ուշագրաւ համեմատութեամբ կ'աւելնան թուրք-թաթարները. անոնք որ հեռացեր էին ...ախորդ կառավարութեան օրով, եւ որոնք թէ սեռական ...այրենիք ունին եւ թէ տէր տիրական։

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, ի՞նչ կ'ընեն օրուան իշխանաւորները, հաւատարիմներն ու ռամկավարները։ Ի՞նչ ...ք խորհին, այդ կացութենէն ծագելիք վտանգներուն եւ ուրիշ ...անկիւններու հանդէպ, որոնք հետզհետէ ձեւ ու մարմին ...առնեն։

Ոչինչ։ Կա'մ քար լռութիւն, եւ կամ, աւելի զզուելին, նոր ...գովաբանութիւն, չարիքը ծածկելու, «թշնամի»ն անուանարկելու եւ սաղմոսերգութիւնը շարունակելու համար։

...ուրաէն գիտող մը պիտի զարմանար այդ երջանիկ արարածներուն վրայ։ Անոնց դատողութեան եւ պատասխանատուութեան զարգացումը այնքան ցամքեր է որ, երբ թուանշաններն ու փաստերը կը շարես, գլխու պտոյտ կ'ունենան, ...անկիւն մը կը քաշուին։

Այսպիսի հակապատկեր քիչ կը գտնուի յետամնաց ազգերու մէջ անգամ։ Կրնանք ըսել թէ Թուրքերը մեզմէ արթուն ...մտուն են այս տեսակէտով։ Անոնք, որչափ ալ ակռայ ...ներքնապէս, գիրեր կը հասկնան սպառնացող վտանգ...ութիւնը, եւ անոր համեմատ կը վարեն իրենց պայքարն ու պատրաստութիւնը։ Մեր մէջ, ամէն գլուխէ ձայն ...կ'ելլէ ամէնէն ճակատագրական պահուն, բանգէտ երեւալու ...մտքով. իսկ ներկայ պարագային՝ օրուան իշխանաւորներուն հաճոյանալու տխմարութեամբ։ Մինչդեռ, օր պիտի գայ ... այդ մարդիկն անգամ պիտի թքնեն իրենց երեսը, ինչպէս ...է բոլոր կեղծաւորներուն եւ փարիսեցիներուն։

Կարելի՞ է զգաստացնել այս կամաւոր կոյրերն ու փոքրոգիները։

Չենք հետաքրքրուիր։ Համրային կարծիքին յանձնելով այս ...ելի երեւոյթը, մենք պիտի շարունակենք պարզել անողորմ ...ութիւնը, մինչեւ որ արթննան բոլոր քնացողները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

«Նոր Երկիր», Փարիզի հնչակեաններու շաբաթաթերթը, իր կարգին քննելով Հայաստանի բնակչութեան նուազման խնդիրը, գլխաւոր պատճառ կը ցուցնէ Երեւանի վարիչներուն քաղաքականութիւնը եւ կոմիսար Արտաշէս Կարինեանի նշանաւոր խօսքը. «Պէտք է վերջ տալ հայութեան համախմբման Հայաստանում եւ 300 հազար պետական հայ գաղթականները ցրուել Ռուսաստանում».

— «Այսպէս պատգամած էր Ա. Հայաստանի ներկայ քոմիսէրներէն ամենաթթու պոլշեւիկ եւ ա'մենաոխերիմ տաճկահայատեաց Ա. Կարինեան, Տնտեսական Լրաբեր» պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթին մէջ գրած իր յայտնի հռչակաւոր յօդուածովը։

...Այէյ Հայաստանի դռները ամբողջովին փակուած են արտասահման թշուառութեան դիմաց, ներսն մէջ գտնուող դժբախտ հայ տարագիրներու առջեւ, անոնք, սակայն, լայնօրէն բացուած են դէպի Ռուսաստան գաղթողներու առջեւ։ Ու, թող չըսեն մեզի թէ, ինչպէս կը փաստաբանէր Երկրագործութեան Քոմիսէրը, Տաճկահայերը քիւրիթցիներ են, լուցկի ծախելու եւ դրամ շահելու համար կը փախչին կ'երթան Կովկաս, Իրիմ եւ այլուր, կամ փինաջիներ են, ինչպէս գոհհկօրէն արտայայտուած էր Կրթական Քոմիսէրը։ Չենք ուրանար, որ Հայերու մէջ կը գտնուին քիւրիթցիներ, փինաջիներ, կինտոներ եւայլն, որոնք կուսակցական հմայքի շնորհիւ կը բարձրանան մինչեւ նախարարական աթոռները. բայց Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը սիրէ իր նախահայրերուն օճախը, եւ, ա'մենադժուար պայմաններուն իսկ հանդուրժելով, կառչած կը մնայ Հայաստանի հողին ու ջուրին։ Սուլթաններու եւ Շահերու բռնապետական վարչութիւններուն տակ իսկ հայ աշխատաւոր եւ հայրենասէր ժողովուրդը չէ քանդած իր պապենական բոյնը եւ լուցկի ծախելու համար օտար երկիրներ գաղթած։

...«Հողային ֆոնտի կողմէն ազգաբար հռչակուող Հայաստանի ամէնէն արգաւանդ մասերուն մէջ, կը տեղաւորուին 30,000 թիւրք գաղթականներ, որոնց առջեւ կը թուի թէ, միշտ բաց են Հայաստանի դռները։ Իսկ Նախիջեւան, Ախալքալաք, Ղարաբաղ եւ Գանձակ հայաբնակ գաւառները կը ձգուին «դաշնակից» Վրաստանին եւ Ատրբէջանին, կամ անոնց հովանաւորութեան տակ «ինքնավար» կը հռչակուին, հակառակ ազգաբնակչութեան կամքին եւ ինքնորոշման սկզբունքին, զոր նախօրական հռչակած էին պոլշեւիկները իրենց տիրապետութեան առաջին օրերը»։

ԻՇԽԱՆ ՔԱՐՈԼԻ ԿԻՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ռումանիոյ գահաժառանգ իշխան Քարոլի առաջին կինը, Լամպրինօ, մօտերս պիտի հրատարակէ ինքնակենսագրութիւն մը, դժբախտ կնոջ մը յիշատակները։ Այս գիրքը, որ պիտի պարունակէ իշխան Քարոլի հետ փոխանակուած սիրային նամակները, ինչպէս նաեւ խիստ քննադատութիւններ Մարիա թագուհիի մասին, արդէն գայթակղութիւն մը ստեղծած են ռումանական պալատին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ նոր վարչաձեւը

Վերջերս շատ խօսուեցաւ Սուրիոյ վարչաձեւին փոփոխութեան մասին։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հերքեց Պէյրութի մէկ թերթին հրատարակած այն լուրը թէ Սուրիա միացեալ թագաւորութեան մը պիտի վերածուի, Լիբանան ինքնավար պիտի բլլայ եւլն.։ Սուրիոյ ազգայնականներն ալ հաշտուած կ'երեւին Ֆրանսացիներուն հետ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նստաշրջանը աւարտելէ առաջ, Շաբաթ օր Պոփան խնդրեց որ Սուրիոյ նոր Սահմանադրութեան քննութիւնը յետաձգուի ուրիշ նստաշրջանի մը։ Ցետոյ կարդաց գրաւոր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար տեղական՝ իշխանութեանց հետ համախորհուրդ պատրաստուած Սահմանադրութիւնը, ըստ հոգատարութեան սկզբունքներուն, նկատի պէտք է առնէ յիշեալ երկիրներուն մէջ բնակող բնակիչներու իրաւունքները, շահերն ու իղձերը, եւ նպաստաւորէ տեղական ինքնավարութիւնները, կարելիութեանց սահմանին մէջ։

Եւ սակայն այդ հողերուն մէջ բնակող ժողովուրդներու զանազանութիւնը և անոնց իրաւունքներուն հակամարտութիւնը շատ դժուարացուցին համերաշխութեան ջանքերը։ Ուստի ժամանակաւոր սահմանադրութիւն մը տրուեցաւ միայն այն ինքնավար պետութեանց, որոնց մէջ ապրող զանազան տարրերուն միջեւ կարելի եղած էր համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Այս մասնաւոր սահմանադրութիւնները կարեւոր հանգրուան մըն են դէպի ընդհանուր սահմանադրութեան մը ընդունուիլը, որուն համար անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր պետութեան ներկայացուցիչները իրարու հետ բանակցին ու համաձայնութիւն գոյացնեն։ Այս ուղղութեամբ սկսուած ջանքերը դեռ եզրակացութեան մը չեն յանգած։ Հոգատար պետութիւնը ամէն ջանք կ'ընէ եւ շուտով կը յուսայ յաջողիլ։

Պոլշեւիկ մը ձերբակալուած Պոլսոյ մէջ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 11 թուականով.—

Թուրք քաղաքական ոստիկանութիւնը քանի մը օր առաջ ձերբակալեց Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Աքունօֆը, որ տակաւին բանտը կը մնայ։ Այս ձերբակալութիւնը խիստ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է։ Աքունօֆի հայրենակիցները ամէն ինչ կ'ընեն զայն ազատ արձակել տալու համար։

Կ'ըսուի թէ, շատ մը գաղտնի վաւերաթուղթեր գտնուեցան Աքունօֆի վրայ, երբ ձերբակալուեցաւ։ Այդ վաւերաթուղթերէն մէկ քանին կը վերաբերին Թուրքեւիրաքեան սահմանի զինուորական խնդիրներուն։ Այս ձերբակալութեան առթիւ դարձեալ ուշադրութիւն կը հրաւիրուի խորհրդային առեւտրական գործակալներու գործունէութեան վրայ։

Ռուսիոյ առաջարկը Ռումանիոյ

Պուքրէշի պաշտօնաթերթը «Էնտէփէնտան» իր Կիրակիի թիւին մէջ կը գրէ թէ Ռուսիա Գերմանիոյ միջնորդութեանը դիմած է Ռումանիոյ հետ համաձայնութեան մը գալու համար Պեսարապիոյ խնդրին մասին։

Ռուսիա կ'առաջարկէ որ Ռումանիա հրաժարի պահանջելէ 60 միլիոն տոլար արժէքով ոսկեղրամը, որ պատերազմի ատեն Մոսկուա փոխադրուեցաւ՝ յառաջացող գերման բանակին ձեռքը չձգելու համար, եւ զոր վերջերս կարմիրները գրաւեցին։ Ռուսիա նոյնպէս կ'առաջարկէ բարեկամական դաշինք մը կնքել։ Այս ձեւով կը յուսայ Անգլիան զրկել իր լաւագոյն դաշնակիցներէն մէկէն։

Գերմանիա այս խնդրին միջամտելով ձեռք կը բերէ բազմաթիւ տնտեսական մենաշնորհներ։ Ազատական թերթ մը կը բողոքէ ասոր դէմ։ «Շ. Թրիպիւն»ի թղթակիցը վերջերս տեսակցած է ռուսէն պետական մարդու մը հետ, որ յայտնած է թէ Ռումանիա կ'ուզէ չէզոքութեան դաշինք մը կնքել Ռուսիոյ հետ, եթէ այս վերջինը ճանչնայ Ռումանիոյ իրաւունքը Պեսարապիոյ վրայ։ Ռուսիոյ առաջարկը հիմա շփոթութեան կը մատնէ Ռումանացիները, քանի որ ասով Գերմանիա դարձեալ հրապարակ կ'ելլէ իբրեւ գործօն ու անկախ ազդակ մը եւրոպական խնդիրներու մէջ։

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ փնտռած ուժերու հաւասարակշռութեան դրութիւնը երբեակ կողմեր ունի։ Գերմանիա Իտալիոյ հանդէպ իր դիրքը կը ճշդէ համաձայն այն դիրքին զոր Իտալիա կը բռնէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման խնդրին մէջ։ Մինչ Իտալիա այս միացման մէջ կը տեսնէ սպառնալիք մը հարաւային Թիրոլի իր հողերուն դէմ։

Լրտեսական ցանցի մը առասպելը

Պոլսոյ քէմալական «Միլլիյէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել, Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ գործող լրտեսներու մասին։ Եւ իբրեւ առաջին դրուագ, կը պատմէ Հայտար Փաշայի կայարանին զինամթերքին պայթումը, որ տեղի ունեցաւ 1916ի վերջերը։ Այդ պայթումը կազմակերպող մարմինին անդամներուն եւ օժանդակներուն մէջ կը յիշէ նաեւ Գր. Զօհրապի, Գ. Փաստրմաճեանի, Գ. Նորատունկեանի, Յա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«ՊԱՇԸՊՕԶՈՒՔ» ԽՄԲԱԿԸ

Ինչպէս գրած էինք անկէ առաջ, Զօր. Թորգոմ վերջերս Սելանիկ գնաց, եւ ուզեց համերաշխութեան գալ Դաշնակցութեան հետ, Յունաստանի վէճերը զարգացնելու համար։ Զօրավարը կը ներկայանար Ռամկավար կուսակցութեան վկայականով, եւ երբ այդ, կոչ մը հրատարակեց ընկեր Յ. Ամատունիի հետ։ Երկու կողմերը ուրիշ կարգ մը հայրենակիցներ ալ հրաւիրելով, համաձայնած էին որ բացարձակապէս չէզոք վարչութիւններ կազմուին Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ։ Առաջինը կազմուեցաւ. իսկ երբ խնդիրը Աթէնքի եկաւ, խառնակիչները ամէն միջոցի դիմեցին որ խափանեն։ Կարծիր ալբոմները իրբեւ իտալական կառավարութեան լրտես ներկայացուցին Թորգոմը, որ իրենց աչքին լայն էր երեւի, իսկ Ռամկավարները, որ անոր անունով երդում կ'ընէին, նմանապէս երես դարձուցած են։ «Ալիք»ի (5 Մարտ) մէջ կը կարդանք հետեւեալ ազդը.—

«Զօր. Թորգոմի մասին Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Շրջ. Վարչութիւնը պէտք կը զգայ յայտարարել թէ՝ Սելանիկի մէջ, տեղական ազգային գործերու շուրջ, բաղձացուած համերաշխութիւնը գոյացնելու համար կատարուած խորհրդակցութեանց առթիւ, միայն տեղւոյն Ռամկավար Ազատական ընկերներ, անոնց կողմէ, Զօր. Թորգոմի եղած յանձնառութիւնը տեղւոյն մէջ կատարուած խօսակցութեանց հետ վերջ գտած ըլլալով, ոեւէ հանգամանք չի ներկայացներ։»

ԲԱՐՔԵՐՈՒ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի քննիչ մարմինը հետազօտած է Լիւքսեմպուրգ ճեմարանի ուսանողական հանրակացարանը՝ բարքերու տեսակէտով։ Եւ երեւան հանուած է, թէ «շատ ժամանակէ ի վեր սովորութիւն դարձած է, որ, յաճախ, այլեւայլ սենեակներու մէջ կը գիշերեն կիները, իսկ կիներու բաժինին մէջ՝ այրեր. ամուսիններն են, որ կուգան իրենց զոյգերուն քով պառկելու։ Նոյն սենեակներուն մէջ կը մնան եւ ամուրիները։ Հանրակացարանին մէջ յաճախ տեղի կ'ունենան կերուխումներ ու քէֆեր, սրիկայութիւններ եւ ուրիշ հակընկերային արարքներ»։

Աճա մէկը նման «արարքներէն»։ Ուսանող Փ. սիրած է ապրիլ նոյն ճեմարանի ուսանողուհի Բ.ի հետ։ Բայց Փ. իմացած է, որ Փ. ուրիշը կը սիրէ եւ նոյն իսկ ամուսնացած է։ Փ. կ'որոշէ Թողուլ Փ.ն եւ ապրիլ ուրիշի մը հետ։ Փ. ինքզինքը անպատուած զգալով «սկսած է հետապնդել Փ.ն եւ բռնի ստիպել, որ կենակցի իր հետ եւ այս ամէնը տեղի կ'ունենայ, ընկերներու աչքին առջեւ. հասարակաց սենեակի մը մէջ, ուր կ'ապրին տղաներ ու աղջիկներ»։ Այնես չկրնալով համդուրժել՝ Բ., ուրիշներու ներկայութեան ըսած է թէ, պէտք է վերջ տալ այս վիճակին։ Փ. կատղած՝ առած է, սեղանի վրայէն մկրատ եւ վիրաւորած Բ.ն։

ՋՈՐԱԳԵՏԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ. — Լենինկրատ գացած են Հայաստանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին կողմէ լիազօր պատուիրակ Շափոնեց, Տարասաչեւ եւ Անտրէեւ, խորհրդակցելու համար Ձորագետի վրայ ջրակայանի մը շինութեան մասին կայանին համար Լենինկրատի գործարաններուն տրուած է 2,5 միլիոն ռուբլիի ապսպրանք։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Առժամեայ Թեմական Խորհուրդի կազմը իր աշխատանքի առանձին օրերուն իսկ իր մէջ ունէր քայքայումի սաղմերը։

Իմ խոր համոզումով, այդ մարմինին մէջ կային այնպիսի անձեր որոնք, աւելի խելահաս քան Փարիզի ջոջերը, հրապարակաւ հակառակ չէին արտայայտուիր կազմակերպութեան, սակայն իրենց ընթացքով կը ձգտէին ամլութեան դատապարտել գործը, որովհետեւ կը վախնային թէ այդ կազմակերպութիւնը աստիճանաբար կը դառնայ շատերու ցանկացած գաղութային կազմակերպութիւնը։

Ամիսներով վիճաբանութեան նիւթ դարձաւ Թեմ. Խորհուրդի դիւան ստեղծելու հարցը։ Ցիշեալ տարրերը կը պատճառաբանէին թէ՛ քանի որ այս մարմինը ընտրութեամբ չէ կազմուած եւ կաթող. պատուիրակը իր անհատական իրաւունքի մէկ մասն է որ զիջած է առժամեայ խորհուրդին, այս օրկանը լոկ խորհրդակցական մարմին մըն է եւ իրաւունք չունի առանձին դիւան ունենալու։ Այս տեսակէտին վճռական պաշտպաններն էին Պ. Պ. Զօպանեան եւ Պապաջանեան։ Այս վերջինը իր վէթօն դրաւ Բարեգործականի անունով։ Վերջի վերջոյ առժամեայ Թեմական Խորհուրդը մնաց առանց Դիւանի։ Այդ պատճառով ալ կաթող. Պատուիրակի բացակայութեան, վարչութիւնը ձեռքերը ծալած կը սպասէր մինչեւ անոր վերադարձը։

Փարիզի Հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները թէեւ ձայն չէին գար, սակայն իրենց «աչքը» միշտ հոն էր, Պ. Զօպանեանով, եւ ամէն օր իրազեկ էին անցած դարձածին։

Եւրոպայի Թեմի սահմանադրական կանոններու նախագծի պատրաստութիւնը յանձնուեցաւ մասնախումբի մը, արագօրէն պատրաստելու համար։ Սակայն յանձնաժողովը ամիսներ ձգձգելէ յետոյ բերաւ սեղանի վրայ, որ աւելի պահպանողական ու յետամնաց էր քան ռուսական «պօլօժէնիա»ն։ Եւ իրապէս շատ մը կէտեր անկէ փոխ առնուած էին։

Այս նախագծին վիճաբանութեան ներկայ ըլլալու համար յատկապէս հրաւիրուեցան Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները, որպէսզի իրենց դիտողութիւններն ընեն։ Մարդիկը հրաւէրին չպատասխանեցին։ Կողմնակի խօսակցութեան մը մէջ յայտնած էին թէ իրենք որ եւ է ձեւով որ եւ է մարմինի հակակշիռը չեն ընդունիր, ըլլայ բարոյական, ըլլայ նիւթական։

Ցաջորդական նիստի մը հրաւիրուեցաւ Պ. Պօղոս Էսմէրեան, որ նոյնը կրկնեց պաշտօնական ժողովին առջեւ։ Այս առթիւ աւելցուց որ, իրենք կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչ ձեւի պատգամաւորական ժողով պիտի գումարուի ու ինչ Թեմական Խորհուրդ պիտի ընտրուի. եթէ անոնք իրենց գործին խառնուին երբեք չպիտի ճանչնան։

Պ. Էսմէրեանի մեկնելէն յետոյ, Պ. Զօպանեան կ'առաջարկէր հակակշռի յօդուածը այնպիսի ձեւով մը խմբագրել, որ չխրտչեցնէ Փարիզի աղաները։ Այսինքն այդ յօդուածը պէտք էր ձեւակերպել, որ զանազան մարդոց ու խմբակներու քմահաճոյքները հաշուի առնուէին ու ոչ թէ այնպիսի ձեւով մը որ անհրաժեշտ էր առողջ կազմակերպութիւն ստեղծելու։

Նախագծի քննութիւնները լրանալէ յետոյ, հրաւիրուեցաւ պատգամաւորական ժողով։

Այս ժողովի հրաւէր-շրջաբերականը չէր պարունակեր՝ ընտրական որոշ եւ յստակ մեթոտ մը, այլ թողուած էր իւրաքանչիւր շրջանի իր հայեցողութեամբ կատարելու ընտրութիւնները։

Քանի մը անգամ առաջարկուեցաւ որ ճշդուի ընտրութեանց եղանակը՝ եւ այնպիսի ձեւով մը, որ բոլոր հայրենակիցները հնարաւորութիւն ունենային իրենց մասնակցութիւնը բերելու։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ եւ կաթող. Պատուիրակին համաձայնութեամբ, այն մտավախութեամբ թէ այսպիսի ժողովրդավար մեթոտ մը պիտի խրտչեցնէր գլխաւորապէս Փարիզի ջոջերը։

Այն ատեն հարց դրուեցաւ թէ՛ ի՞նչ ձեւով Փարիզի 15 հազարնոց գաղութը պիտի մասնակցի ընտրութիւններուն, քանի որ Ժան Կուժօնի եկեղեցիի անդամներու թիւը 50է աւելի չէ եւ հետեւաբար յիշեալ 50 հոգին պէտք էր ընտրէին Փարիզի հինգ պատգամաւորները։ Պատասխանուեցաւ թէ ասիկա Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան գործն է, ան պէտք է մտածէ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու ընտրութիւններուն։ Այս կը նշանակէր զոհել 17 հազարնոց գաղութի մը իրաւունքները, չգրգռելու համար Փարիզի ջոջերը։

Իրապէս ալ Փարիզի ջոջերուն մտքէն չանցաւ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու միջոցներուն մասին մտածել, որովհետեւ այս մարդիկը երբեք չեն ընդունիր թէ այս նորեկ գաղութը որ եւ է իրաւունք ունի այդ եկեղեցւոյ գործերուն խառնուելու։

Ի հարկէ Պատգմ. Ժողովին մասնակցելու համար, բաւական նին բանակցութիւններ կատարած են Պալաքեան եպիսկոպ. հետ, ապահով ըլլալու համար թէ Պատգմ. Ժողովը կամ անկէ բխած Թեմական Խորհուրդը երբեք չպիտի խառնուին իրենց տեղական գործերուն։

Պատգմ. Ժողովի այս մասնակցութիւնն ալ անոնց համար շատ խորթ էր, որովհետեւ այդ ժողովին գոյութիւնը ապացոյց մը կրնար համարուիլ որ եւ է ձեւի կազմակերպութեան, մինչդեռ անոնք բացարձակապէս թշնամի էին որ եւ է ձեւի կազմակերպութեան։

Միւս կողմէն, Մանչեսթր թառած հաստափոր հոգեւորականը երբեք չէր ուզեր լսել Եւրոպայի Թեմի կազմակերպութեան մասին, որովհետեւ որ եւ է ձեւի կազմակերպութիւն երկիւղալի բան էր այդ պորտաբոյծ եպիսկոպոսին համար։ Ան սկիզբէն մինչեւ վերջը մերժեց կապ հաստատել իր հոգեւոր պետին եւ կաթողիկոսին հրամանով ստեղծուած Թեմական կազմակերպութեան հետ։

Մինչ այս վերադարձած էր նաեւ Փարիզի հոգեւոր «պարկեշտ» հովիւը, որ թաքուն կերպով միացած ջոջերուն հետ, կը դաւէր այս կազմակերպութեան դէմ, այն միակ պատճառով, որ տասնեակ տարիներու իր անպատասխանատու ու կեղծ բարեպաշտական պաշտօնավարութիւնը պիտի ենթարկուէր վերահսկողութեան եւ իր պաշտօնը պիտի սահմանափակուէր Փարիզի հոգեւոր հովիւի նեղ շրջափակին մէջ։

Անշուշտ այս երեւոյթներուն մէջ միակ մեղաւորը հակառակորդները չէին, այլ եւ Թեմական առժամեայ վարչութեան կարգ մը անդամները եւ ինքը՝ Պալաքեան եպիսկոպոսը, որ իրենց թոյլ, անփոյթ, անորոշ եւ անվճռական կեցուածքով առիթ տուին հակառակորդներուն՝ դառնալ ամբարտաւան եւ յանդուգն։ Մարդիկ որ մինչեւ մարդու մը շուքէն անգամ կը սարսափին, յանկարծ այնքան քաջ դարձան, որ փորձեցին ծեծել Դաշնակցական խորհուրդի անդամները եւ կաթող. Պատուիրակը։

Բայց այս մասին յաջորդով։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

Կաղնիկաղ կը քալեն մեր ազգային գործերը։ Չկայ կազմակերպուած եւ կեդրոնական մարմին մը ազգային որ եւ է ձեռնարկի համար։ Երկու պատուիրակի այցելութիւն կամ Երբակի աղէտ մը պէտք է որպէսզի ազաները սթափին, հացկերոյթ սարքեն կամ հանգանակութեան սկսին։ Խանդավառութիւնը կը տեւէ միայն տասը օր։ Անկէ վերջ մարդիկ կը մտնեն նորէն իրենց պատեանը կամ աւելի ճիշդ, կը թաղուին խալիի փոշիներուն մէջ որ շուտով մոռցնել կուտայ ազգն ալ, հայրենիքն ալ։

Հանգանակութիւնները ընդհանրապէս լաւ արդիւնքի մը կը յանգին, սակայն մասնակցողները գրեթէ միշտ միեւնոյն անձերն են ու գգուանքով կարելի է յիշել կարգ մը անունները որոնք ուխտ ըրած են — սկզբունքի խնդի՛ր — սանդիմ չտալ հայ ժողովուրդին։

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը պակսի այստեղ, այն տեւական գործունէութիւնն է որ էական է ազգային կեանքի պահպանման համար սա օտար ափերուն վրայ։ Զանազան կատարուած մանր-մունր աշխատանքները չեն արդարացներ այս փարթամ գաղութին վրայ դրուած յոյսերը։ Կ'ընդունիմ որ մեղքը տարիքով յառաջացածներուն չէ, այնքան որչափ սա ցամքած ու տափակ հոգիով երիտասա՛րդ ճէնթլմէններուն, որոնց համար աւելի հետաքրքրական են չարլսթընը եւ սինէման, քան հայ ժողովուրդի հոգերը։

Ցառաջի անունով քաղած պաշտօնական տեղեկութիւններուս համաձայն, Լոնտոնի գաղութը կը բաղկանայ 500-550 անձերէ, առանց տարիքի խտրութեան։ Այս թիւին մէջ են նաեւ զանազան օտար հպատակութիւն ունեցողները։ 50ի մօտ գորգի վաճառական կայ, բոլորն ալ արեւմտահայ եւ ընդհանրապէս Թրքախօս։ Կը շեշտեմ այս վերջին պարագան, որովհետեւ կարելի չէ խալիթի ըլլալ եւ հայերէն խօսիլ, նոյն իսկ Լոնտոնի մէջ . . .

Այս գաղութը ուր մտաւորական գրեթէ չկայ, ունի մօտ տասը մարմին կամ միութիւն, — Երեսփոխանական ժողով, Միացեալ Ընկերութիւն, Տիկնանց, Հօկ, Բարեգործականի մասնաճիւղ, Աղքատախնամ, Գրական Միութիւն եւ Օրիորդներու ակումբ։ Այս բոլոր շողշողուն միութիւններու գործունէութիւնը չ'արժեր աւելի համեստ գաղութի մը ճիգը։

Երեսփ. ժողովը, որ ընտրուեցաւ անցեալ տարի գրեթէ կազմալուծուած է։ Ամբողջ տարին ունեցեր են չորս ժողով. երկուքը Թեմական Խորհուրդի պատուիրակի ընտրութեան, միւս երկուքը՝ անդամի մը հրաժարման համար։ Շնորհալից խոստումներէն ոչ մէկը կատարուած է. որովհետեւ, քանի մը բացառութիւններէ զատ, երեսփոխանները հետաքրքրուած իսկ չունին գաղութին գործերով։ Մնաց որ կարգ մը անբաղձալիներու ղեկավարի հանգամանքը պատճառ եղած է որ գաղութը պէտք եղածին պէս չքաջալերէ ձեռնարկը։ Միացեալի խաղերն ալ փութացուցած են գործին վիժումը։

Միացեալը դիակ մըն է բառին բովանդակ առումով եւ հին փառքերը վերյիշելու համար է միայն որ կը պահեն իր անունը։ Հօկը նոյնացած է Միացեալին հետ։ Մեծ ծրագիրով ճամբայ ելաւ անցեալ տարի, խոստանալով 3000 ոսկինոց ապաստանարան մը շինել Երեւանի մէջ, սակայն արձանագրուած 1200 ոսկիէն հազիւ 900 ոսկի հաւաքուած եւ պահ դրուած է դրամատունը. Թող սպասեն անապաստան երախաները մինչեւ որ երկու պատուիրակ եւս գան Երեւանէն եւ լրացնեն հանգանակութիւնը։

Սալոնական օրիորդները տարին մէկ անգամ հրապարակ կ'իջնեն, չարլսթըն պարելու համար։ Ո՛չ մէկ հայկական շունչ իրենց շրջանակին մէջ։ Օրիորդները պահպանողականներն անտանելի ըլլալու աստիճան։

Համեմատաբար լաւ գործունէութիւն ունին Տիկնանցը եւ Աղքատախնամը, եթէ երեսի վրայ չմնան անհոգութեամբ։

Օրուան նորութիւնն է «Գրական Միութիւնը»։ Երկու շաբաթը մէկ անգամ դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ զանազան նիւթերու մասին։ Մայրաքաղաքէն պահպանողական, պարոնները վճռեր են չխօսիլ ազգային-քաղաքական նիւթերու շուրջ որովհետեւ իրենց նպատակն է, ինչպէս կը յաւակնին, ստեղծել զուտ «գրական» միջավայր մը գաղութին մէջ։ Այս պարագան սխալ ճամբու տարեր է արդէն զիրենք, որովհետեւ կը վիճին այնպիսի խնդիրներու մասին որոնք շա՛տ բարձր են գաղութին մտաւոր մակարդակէն։ Օրինակ՝ Օմար Խայեամի քառեակներու թարգմանութեանց բաղդատութիւնը ..

Ծիծաղելի չէ՞ գորգի վաճառականները հրաւիրել, որպէսզի վիճաբանական ժողովի մը մէջ պարզեն իրենց տեսակէտը... հայերէնի ուղղագրութեան մասին։ Եւ ինչո՞ւ կը սարսափին քաղաքական-ազգային հարցերէ։ Կարելի՞ է մեր գրական վերջին տասնամեակի պատմութիւնը ներկայացնել, անտեսելով այն քաղաքական պայմանները որոնց ենթարկուեցաւ։ Եթէ կը վախնան անդրադառնալու մեր նորագոյն «Ազգային պատմութեան» կը նշանակէ թէ կազմակերպող պարոնները ենթարկուած են որոշ հոսանքի մը ազդեցութեան։

Գաղութին ամէնէն ցաւոտ խնդիրն է եկեղեցիին հանգոյցը։ Տիրահռչակ կղերականին վտարումէն, այսինքն երեք ամիսէ ի վեր «հայ ժողովուրդին նուիրուած» եկեղեցին փակ է Գ. Կիւլպէնկեանի որոշումով։ Բոլորն ալ դժգոհ են, բայց ձայն ձուն չեն կրնար հանել, որովհետեւ բարերարը բացարձակ տէրն է եկեղեցիին. ան աստիճան որ մոմ մը վառելու համար անգամ պէտք է արտօնութիւն ստանալ իր փեսայէն։ Հիմա որոշեր են քահանայ մը բերել առանց հարցնելու գաղութին կարծիքը, գոնէ ձեւի համար։

Ահաւասիկ մեր գաղութը։

Փափաքելի էր որ գործի վրայ երեւցող պարոնները իրենց աչքերը բանային եւ տեսնէին թէ ինչե՛ր կ'ընեն ուրիշ օտար գաղութներ այս ասանին մէջ, իրենց ազգային դիմագիծը պահելու համար։

Ամէն մեղքիս վրայ, Երեւանի վարիչներուն սարկօրէն հաճոյանալու տրամադրութիւնը հետզհետէ կ'արմատանայ կարգ մը աղաներու մօտ։

«Մոսկուայից զուռնան փչում են, Երեւանում պար են գալիս», կ'ըսէր աղէկ օր բարեկամս։

Նոյն բանն է որ տեղի կ'ունենայ Երեւանի եւ Լոնտոնի միջեւ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ԿԱՐՄԻՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՉԻՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

«Մաթէն»ի խմբագիր Ժիւլ Սօվէրվայն, որ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Խորհրդային Միութեան մէջ, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Մոսկուայի չինական համալսարանը, ուր 600 չինացիներ կ'ուսանին Մարքսի վարդապետութիւնը, գիտութիւն եւ պատմութիւն, Ռատէքի տնօրէնութեան տակ.—

Ռատէքի հետ անցնելով մեծ բակին մէջէն, մտանք ընդարձակ շէնք մը, որուն ճակատը կը տարածուէր հսկայ գիրերով հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Սըն-Եաթ-Սէն համալսարան չինացի աշխատաւորներու»։

Դասարանի մը մէջ տեսայ մեծ թիւով երկսեռ Չինացիներ, որոնց խառնուած են քիչ թիւով Ռուսեր ալ։ Ռատէք ըսաւ. «Ամէն տեղ կրնաք երթալ եւ խօսիլ ձեր ուզած մարդուն հետ. մեր երիտասարդներէն շատերը անգլիերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն գիտեն. թարգմանի պէտք չունիք»։

Ընդամէնը 600 հոգի են. 50ը աղջիկներ։ Կը բնակին քովի շէնքերուն մէջ, որոնք ժամանակին կրօնական քոլէժի մը կը պատկանէին. հոն է որ ուսած է պատանի Պուխարին, սպասաւորելով պատարագի..

Պատերը ծածկուած են գոյնզգոյն թուղթերով, ուր աչքի զարնող պարզ պատկերներ կը բացատրեն իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական կացութիւնը, մինչ բոցավառ նկարներ կը պատմեն անցեալ տառապանքները կամ կը ծանուցանեն ընչազուրկներու ապագայ յաղթանակները։ Խոշոր քարտէսներ ցոյց կուտան թէ կարմիր բանակի իններորդ տարեդարձն է, ինչ որ կը բացատրէ ամբողջ քաղաքին դրօշազարդումը։

Ցետոյ կը մտնենք մատենադարանը, ուր 80.000 հատորներ կան ամէն լեզուէ եւ ամէն նիւթի մասին. շարուած են խիստ կանոնաւոր կերպով, հսկողութեանը տակ 3-4 կիներու, որոնք այդ պահուն գրացուցակի մը համար նիշեր կը պատրաստեն, միաժամանակ թէյ խմելով եւ շատ մը սիկառէթներ ծխելով։ Ռատէք ինծի ցոյց կու տայ շատ հին գիրքերու շարք մը՝ շքեղ կազմուած։

— Ասոնք ԺԷ դարու ձեր Ցիսուսեաններու գործերն են Չինաստանի վրայ։ Արդի գիտնականներու գրածէն հարիւր անգամ աւելի արժէքաւոր են անոնք, եւ անոնց չափ ոչ ոք կրցած է հասկնալ չինական հոգին։

Համալսարանը տպարան չունի, սակայն իւրաքանչիւր դասախօսութիւն 20.000 օրինակ կը տպուի եւ չինական թարգմանութիւնները ծրարներով կը ղրկուին երկնային Հանրապետութեան բոլոր քաղաքները։

Դասի ժամը կը հասնի։ Ռատէք նորս կը մտնէ պայուսակէն քանի մը գիրքեր կը հանէ եւ կը սկսի խօսիլ ռուսերէն։ Աթոռը ինծի կուտայ եւ ինք ուղղակի գետին կը նստի։ Երիտասարդ Չինացի մը,

որ քիչ յետոյ պիտի թարգման
մօտակայ սեղանի մը առջեւ
սղագրէ իւրաքանչիւր խօսք
կարծես որ աշխարհի ո եւ է
մալսարանին մէջ այսքան
րինակ երեւոյթով փոքրիկ
գտնուի։ Ոտքերը անցուցած
շօր գոյնին ամերիկեան կօշիկ
հագած է գեղնորակ տաբատ
եւ սեւ կաշիէ բաճկոնակ
դէմքին շուրջ մանեակի ձ
մօրուք մը ձգած է։ Անոնց փ
աւելցուցէք խոշոր ակնոցներ
կ'ունենաք տիպը Պալզաքի մ
նոտարին կամ երկար ժամ բոր
թիւն կատարող նաւապետի մ

Համակրելի մեքենագրող
րիորդ մը հետզհետէ ինծի
թարգմանէ չհասկցած պարբեր
թիւնները։ Ռատէք գործ
կ'ընէ Ֆրանս. յեղափոխութ
կատարուած քաղքենիներու
որ սկզբնաւորութիւն մըն է
ռուսական յեղափոխութեան
տարուած ընչազուրկներու կող
վախճան մըն է։ Կը թելադրէ
Չինացիները իրենք ալ մաք
մի ձգտելով հանդերձ պէտք
աճապարեն, նախ պէտք է անց
միջանկեալ անհրաժեշտ հանգրուան
ներէ, այսինքն նախ պէտք է ձ
բազմատուին օտար դրամատիր
թեան ճնշումէն, յետոյ մանր
փականատիրութիւնը պէտք է
զատեն վաշխառուներու բանակ
տութենէն, ու այն ատեն մի
մտածեն ընկերային յեղաշրջ
մասին։ Մէկ խօսքով, ասիկա
նինի վարդապետութեանց յարմ
րեցումն է Սըն-Եաթ-Սէնի
տարածուն ըմբռնումին տար
միտքերուն։

Այս չինացի ուսանողներէն
երրորդը Մոսկուայի մէջ կ'ապ
նին Քանթոնի կառավարութ
հաշւոյն, միւս մէկ երրորդ
ծախքերը կը հայթայթեն ի
ընտանիքները, իսկ մնացեալնե
կ'օգնէ Խորհրդային կառավար
թիւնը։ Սա սիրուն գեղաստ
ջիկը որ այնքան ուշադրութ
մտիկ կ'ընէ, Չօր Թենկ Հի
անկի աղջիկն է. քովինը եղբ
է։ աւելի անդին՝ կարմիր
Շանկ-Քայ-Շէքի տղան Սաթ
թը, զոր իրարու ցոյց կու տան
տաքրքրութեամբ, «Վ.Է.Հ
կայլէթե» իրիկնաթերթին է,
Ջօր. Սընի հրամանով Շանհ
փողոցներուն մէջ գլխատուած
կերվարական ուսանողներու
կերը կը հրատարակէ։

Կը տեսնուիմ իրենց հետ
սակցութեան ընթացքին
կ'ըսեն թէ Չինաստանի մէջ
զացինները, Ֆրանսա եղածին
մանր սեփականատէրեր չեն
թի վրայ հողի փոքրիկ
մը ունին, սակայն դրամ
հանդը կը տիրէ բոլորն ալ
ութիւններ կնքել, ու վաշ
ռուական տոկոսը միացած
տուրքերուն, իրենց եկամ
մուտին 100էն 80ը կը կլանէ

Կը հարցնեմ. «Ինչո՞ւ
կուս կը ղրկեն ձեզ»։ Ըմ
տարէցը կը պատասխանէ
«Որովհետեւ պէտք է դար
փնտռենք»։ Իրաւ է թէ
Ֆրանսական կամ անգլ
ութիւններուն մէջ լաւ
արակութիւն կը տրուի իրենց
կայն անոնք ո եւ է օգուտ
գրեթէ չինական ամէն գիր
գոյութիւն ունեցող
ներու լուծման համար. հա
նոր աւետարան մը կ'ուսա
վստահ չեն թէ ասիկա լաւ
կայն վերջապէս առաջին
որ չեն լսեր Կոնփուկիոսի
փայլութեան մասին, որ
հետաքրքրեր զիրենք, այլ
որոնք աւելի քան 300

...ճան չենացի երկրագործներու օրուան հացն է։

Ոչ ոտի մնաւ չզարմացայ, երբ քաղ Թաաէ.ք բսաւ ինծի.

— Հաւատացէք աւելի մեծ Թիւով պիտի գան անոնք առնուազն ... միլիոն ռուբլի պէտք է իր ... արժանի չինական համալսարան մը հաստատելու։ Համար ... քաղաքականութենէ ելած ... այս համալսարանին տնօրէնութիւնը սահմանուած էի իբր ... գործ մը։ Հիմա ա՛յնքան տարուած եմ անով, որ գիշեր ցերեկ կ'աշխատիմ »։

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

Գործազրկութիւնը, որ ամիսէ մը ի վեր սկսած էր աստիճանաբար մեղմանալ, այս շաբթու նորէն տագնապի նշան ցոյց կուտայ։ Մէն Շարլի եւ Մէն Լուի շաքարի գործարաններէն հազարաւոր գործաւորներ դուրս դրուեցան։ Նոյնը ըրաւ նաեւ ... ընկերութիւնը։

Յաղնապի զոհերուն օգնութիւն մը հասցնելու առաջադրութեամբ, ամիս մը առաջ, երկու միլիոնատէր գումարուհիներ որոնց անունները, ինչպէս գրած էր «Յառաջ» ... երկու միլիոնատէրերու բանաւորներ 80,000 ֆր.ի գումարին շուրջ մնաց ... անդամ ... նպաստ ... ընկերակցութեան մէկ ... ինչպէս փորձեց չէզոքացնել ... մը կողմէ ... օրակարգ ծրագիր մը, ... սպասուողներ ... անոնց իրենց հաւասարներու եւ ... ճակատ ... ագահներու ... հետ։

Այս խարդախութեան հետեւանքով կիրքերը աստիճանաբար սաստկացան։ Առաջնորդարան ... կարօտեալները օգնութիւն ստանալու ... վերադարձան, մինչեւ ... Մարտ 3ին, Հինգշաբթի օր, առաջնորդարանը ... ունեցաւ ... միջոցը հացի կարօտները գլխիկոր, ... անօթի ... տակ աւելի ... վերադարձան, իսկ ... վայրը ... ու-կարօտեալները, ... սաացած են նպաստները, ... 10, ոմանք 20—30։ Կը ... Թէ մինչեւ անգամ 50 ֆրանք առնողներ եղած են։ Այսպէս շարունակուեցաւ ամբողջ շաբաթ մը, երկու օրը անգամ մը դրամ կը տրուէր, առանց ... նպաստընկալին անունը, մականունը եւ կացութիւնը։ Այս ... ձեռնահաս ... մը, կը պատմէր.

— Այո՛, ես ալ դրամ առի ... Թէ կուի ... առաջնորդարանին բակը, ... մինչեւ որ հասայ, կարգը վերջացած էր, ամբոխն ալ ... Բակը կը Թողուի ինծի ... քանի մը երիտասարդներ ... Քիչ վերջը տեսայ որ դրամ կը բաժնուի, առաջին առԹիւ չհամարձակեցայ, խորհելով որ ինծի բաժին չիյնար. բայց հետզհետէ տեսայ որ ինծ նմաններ բաժին կը ստանան, եւ դրամաբաշխը ո՛չ ինքնութեան Թուղթ, ո՛չ հասցէ, ո՛չ ստորագրութիւն կ'ուզէ եւ ո՛չ ալ սեւէ հարց ու փորձ կ'ընէ դրամ առնողին վիճակը հասկնալու համար, այլ կը բաւականանայ լոկ հարցնելով անունը եւ մականունը։ Քաջալերուեցայ, եւ յառաջանալով չճանչցուելու համար դէմքս դարձուցի ու ձեռքս երկարեցի։

Ուրիշ մը, առջի օր տեղեկացուց Թէ երկու անգամ դրամ ստացած է, սակայն ոչ մէկ անոնն ալ ճիշտ անունը տուած է։

Այս տեղեկութիւնները ժողովուրդին մէջ այնքան տարածուած են որ, ամէն խղճամիտ մարդ զզուանքով կը լսէ։ Իսկ իրական կարօտները ի զուր կը սպասեն։

Այս ամէնուն վրայ աւելցուցէք այլասերման ծաւալումը։ Անցեալ օր ծերունի քահանայ մը դիտել կուտար.

— Երեք տարի առաջ հայ մանուկներ՝ փողոցներուն մէջ կը խօսէին հայերէն, շատ քիչ անգամ կը լսուէր Թուրքերէն. իսկ այսօր ամէնուն բերանը տեղական լեզուն է, իր հայերէնը կամ բոլորովին մոռցած եւ կամ մոռնալու վրայ է նոր սերունդը։

Վերջերս հինգերորդ հայ տպարանը բացուեցաւ։

Մարսէյլ ՀԱՐՋԱԿ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒՄԸ

Ֆրանսայի մէջ երեսփոխանները կ'ընտրուին չորս տարուան համար, որով եւ երեսփոխանական ժողովը կը փոխուի չորս տարին անգամ մը։ Վերջին ընտրութիւնները կատարուեցան 1924 Մայիս 11ին եւ նոյն տարուան Յունիս 11ին պաշտօնապէս բացուեցաւ նոր Երեսփ. Ժողովը, որուն շրջանը կը վերջայ 1928ի կիսուն։

Յառաջիկայ տարի կատարուելիք նոր ընտրութեանց համար արդէն ամիսներէ ի վեր պայքար կը մղուի ամէն կողմ՝ մամուլին մէջ, կուսակցութիւններու ծոցին մէջ, Խորհրդարանէն ներս եւ նոյն իսկ Նախարարական Խորհուրդին մէջ։ Բոլորն ալ ունին իրենց մասնաւոր ծրագիրները, սկզբունքի տարբերութիւնները, սակայն բոլոր հոսանքներն ալ կը ձգտին մէկ նպատակի գալ. տարուան ընտրութեանց մէջ յաջողցնել իրենց Թեկնածուներուն ընտրութիւնը։

Կուսակցութեանց մասնաւոր համագումարներ վերջերս զբաղեցան այս խնդրով եւ որոշեցին իրենց դիրքը։ Մեծամասնութիւնը, մասնաւորապէս ձախերը համամիտ էին 1919էն առաջուան շրջանային քուէարկութեան (Scrutin d'arrondissement) վերադառնալ։ Նոյն իսկ ընկերվարականները, որոնք համեմատական ներկայացուցչութեան կողմնակից են, իբրեւ աւելի ժողովրդավարական դրութիւն, գիտեն եւ քանի մը շաբաթ առաջ կայացած իրենց համաժողովին մէջ յարեցան շրջանային քուէարկութեան տեսակէտին, իբրեւ երկու չարեաց փոքրագոյնը, մանաւանդ որ կառավարութիւնն ալ կողմնակից էր այդ դրութեան։

Ներքին նախարար Ալպէռ Սարօ քանի մը օր առաջ ներկայացուց ընտրական նոր դրութեան մասին կառավարական օրինագիծը, որ վճարանութեան պիտի ենԹարկուի Երեսփ. Ժողովին կողմէ։ Ահա՛ օրինագիծին գլխաւոր կէտերը.—

Երեսփոխանները պիտի ընտրուին միանուն քուէարկութեամբ scrutin uninominal):

Երեսփոխաններուն Թիւը պիտի ըլլայ 587:

Առաջին քուէարկութեան ընտրուած պիտի յայտարարուին միայն անոնք, նոր ընտրութեան մասնակցողներու քուէներուն բացարձակ մեծամասնութիւնը շահած են, պայմանով որ քուէներու Թիւը արձանագրուած ընտրողներու Թիւին մէկ քառորդին հաւասար ըլլայ:

Համեմատականի ընտրութեան առՙն, յարաբերական մեծամասնութիւնը կը բաւէ: Քուէներու հաւասարութեան պարագային աւելի տարեց Թեկնածուն կ'ընտրուի: Համեմատականի ընտրութիւններէ պիտի կատարուին առաջին քուէարկութեան արդիւնքի յայտարարուելուն յաջորդող կիրակին:

Ֆրանսայի մէջ ժողովրդավար սկզբունքներով ընդհանուր եւ հաւասար քուէարկութեան դրութիւնը ընդունուած է 1848ի յեղափոխութեան առՙն, որ ծանօթ է Երկրորդ Հանրապետութիւն անունով։ Նափոլէոն Գ.ի կայսրութեան օրով ջնջուեցաւ՝ մինչեւ Երրորդ Հանրապետութիւնը։ Կառավարութեան առաջարկած 'դրութիւնը' միանուն քուէարկութիւնը 59 տարի գործադրուած է Ֆրանսայի մէջ, 1889էն մինչեւ 1914 յաջորդաբար եօԹը անգամ Երեսփ. ընտրութիւններ կատարուած են այդ հիման վրայ։ Զինադադարէն վերջ ցանկի դրութիւնը (scrutin de liste) ընդունուած էր, եւ 1919ի ու 1924ի ընտրութիւնները այդ ձեւով կատարուեցան։ Այս դրութիւնը բաւական կընճռոտ է եւ անարդար, ու Թուաբանական հաշիւներ կը պահանջէ։

Նոր դրութեան համաձայն՝ 1.— Իւրաքանչիւր նահանգ (departement) առնուազն երեք երեսփոխան պիտի տայ։ 2.— Իւրաքանչիւր ընտրական շրջան (arrondissement électoral) մէկ երեսփոխան կ'ընտրէ։ 3.— Իւրաքանչիւր շրջան 100,000 բնակիչ պէտք է ունենայ։ 4.— Վարչական հին դրութեան համաձայն, 40.000էն պակաս բնակչութիւն ունեցող շրջանները կը կապուին ամէնէն մօտիկ շրջանին։

Բնակչութեան հիմ կը բռնուի զուտ ֆրանսացի բնակչութիւնը եւ ոչ Թէ ֆրանսացի եւ օտար խառն, ինչպէս նախկին օրէնքը սրամադրէր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՕԹԸ ԿԻՆ ԵՕԹՆ ՕՐ ՀԱՐՍՆԻՔ

Գեղանին Ռոլան լեհ երիտասարդ մըն է, որ եօԹը կին ունի։ ԵօԹը կի՜ն, եօԹն ալ գեղանի։

Քսանըմէկ տարեկան էր, երբ Լոցի մէջ գրաւեց սիրտը հարուստ գոհարավաճառի մը աղջկան։ Հակառակ հօրը ընդդիմութեան կատարուեցաւ ամուսնութիւնը։ Եւ երկու սիրահարները ապրեցան երազի պէս քաղցր կեանք մը։ Երկար չտեւեց. առտու մը Ռոլան Վարշաւա գնաց, «բնակարան մը գտնելու համար»։ Եւ այլեւս չվերադարձաւ Լոց, ուր, աչքը ճամբուն վրայ, նորապսակ կինը եր կա՛ր սպասեց էրկանը։

Վարշաւայի մէջ հրաշալի կեանք մը անցուց։ Յետոյ գնաց Ռատոմ, եւ ամուսնացաւ վաճառականի մը աղջկան հետ։ Արքայական հարսնիք մը։ Յետոյ մեղրալուսինը։ Քանի մը շաբաԹ անցած՝ լքեց երկրորդ կինն ալ ու անցաւ Լուպլին։ Հոն տեսաւ հարուստ այրի մը, որուն հետ պսակուեցաւ քանի մը օր անուշ խօսքերէ յետոյ։ Երբ տիկինը ծախեց իր կալուածները, Ռոլան ըսաւ. «Մնաս բարո՜վ դրամ, եւ տիկինս անԹառամ»։ Այդ դրամը կերաւ ու խմեց Վարշաւայի մէջ։ Երբ հատաւ, անցաւ Ռավայուսքա հարուստ քաղաքը։ Հոնկէ ալ կնիկ մը առաւ։ Զգեց ու անցաւ Լէոպոլ, ուր կատարեց իր հինգերորդ հարսնիքը։

Ախորժակը բացուեցաւ, ու խորհեցաւ երկու հարսնիքը մէկ անգամէն կատարել։ Նոր քաղաքի մը մէջ, բարբի մը աղջկան հետ պսակուած պահուն, սկսաւ զարպաս ընել դեղագործի մը աղջկան։ Լեհական աւանդութիւնը կ'ըսէ որ Լեհաստանի բարբերները եօԹն անգամ աւելի բարբի են, քան աշխարհի միւս մասերու բարբերները։ Ու մօրուքը սկսաւ կախկախել Ռոլանի սիրտին ու շրԹներուն վրայ։ Գիշեր մը սեղան զրաւ եւ քիչ մը երկար խմցուց։ Գինով Ռոլան խմեց ու երգեց, խօսեցաւ ու պատմեց. հին յիշատակնե՜ր, հին սէրե՜ր։

Ահա Ռոլան նստած է զատարանին մէջ, ամբաստանեալի աԹոռին վրայ։ Եկած են իր լքած եօԹը կիները։

Սակայն, ո՜վ զարմանք, եօԹը կիները, խօսք մէկ ըրած, ներում կը շնորհէին գեղանի Ռոլանին։ Անոնցմէ մէկը կ'առաջարկէր որ Ռոլան իւրաքանչիւրին հետ ապրի կարգով մէկ շաբաԹ։ Դատարանը չընդունեց այս սիրային «կոմունիզմը»։ Սակայն Ռոլան, երբ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, զղջում յայտնեց եւ ըսաւ որ բանտէն ազատուելէն յետոյ վերջնականապէս պիտի ամուսնանայ եօԹը կիներէն մէկուն հետ։

Վիճա՞կ պիտի ձգէ արդեօք։

ՎՄԷԺԽՆԴԻՐ ՀՐԷՇԸ.— Կար ու չկար, կօշկակար մը կար, որուն անունն էր Փէյթիէ։ Այս մարդը երկու աղջնակներ բռնաբարելու փորձ մը կատարած ըլլալով, ութը ամսուան բանտարկութիւն մը կրած էր։ Երբ բանտէն ելաւ, վրէժխնդրութեամբ լեցուած՝ ուզեց մահուամբ պատժել երկու աղջնակները։ Ու տուփ մը կարկանդակ առաւ, մկնդեղով Թունաւորեց եւ աղջնակներուն տունը ձգեց։ Աղջիկներուն մայրը զարմացաւ՝ տեսնելով կարկանդակի տուփը։ Քանի մը օր վերջ աւելի զարմացաւ երբ դրան ուռնակէն կախուած տեսաւ նոր տուփ մը։ Անմիջապէս կասկածը սիրտը մտաւ եւ կարկանդակները տարաւ ոստիկանատուն։ Հոն քննուեցան եւ գտնուեցաւ Թոյնը։ Կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ կօշկակարը, որ ուրացաւ։ Սակայն բնակարանին մէջ գտնուեցաւ Թոյնին մնացած մասը։ Հնակարկատը Թերեւս հինդաւ, այս անգամ բանտին մէջ։

ՈՒԺԱՆԱԿՈՎ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Փէնսիլվանիոյ (Ամերիկա) գողերը ուժանակ մը պայԹեցնելով խոշոր փոս մը կը բանան ճամբու մը վրայ, ուրկէ պիտի անցնէր քիչ յետոյ ինքնաշարժ մը։ Այս ինքնաշարժին մէջ դրուած էր մեծաքանակ դրամ, որ կը փոխադրուէր Պէթէլի հանքը, վճարելու համար բանուորներուն օրականները։ Երբ կառքը հասաւ հոն ուր ուժանակով փոս մը բացուած էր, ինկաւ մէջը։ Գողերը անմիջապէս գինաԹափ ըրին կառքին ընկերացող ոստիկանները եւ իրենց ինքնաշարժը փոխադրեցին գանձը, մօտ 102,000 տոլար։ Ու կորսուեցան։

ԲՌՆՑՔԻՆԸ ԳՈՂԸ.— Նշանաւոր գող մը Պերլինի սրճարաններէն մէկուն մէջ, հանգիստ սիրտով ու ազնուական կերպով իր սուրճը կը խմէր, երբ երկու զգաստ ոստիկաններ ճանչնալով զայն, ներս մտան։ Գողը աւարտեց իր սուրճը, եւ իբր Թէ բանէ մը լուր չունի, բացաւ դուռը եւ նստաւ ինքնաշարժի մը մէջ։ Ոստիկաններն ալ, նոյնքան ճարպիկ, հեծան ուրիշ կառք մը։ Սրարշաւ՝ կառքը կառքին ետեւէն, սկսան հալածել։ Գողը ինքնաշարժին պատուհանէն սարճանակը ուղղեց ետեւէն հասնող կառքին, ուր կը գտնուէին ոստիկանները։ Սակայն ոստիկան մը, կառքին մէջ գտնուած մէկ մետաղը բարձրացնելով նետեց ուղղակի գողին ձեռքին, եւ ատրճանակը գետին ձգեց։ Գողը անմիջապէս կեցուց կառքը եւ նետուեցաւ բաց դուռնէ մը ներս։ Սանդուղին աստիճաններէն չորսը մէկ ցատկելով, հասաւ վերի յարկը։ Ոստիկանները ետեւէն։ Գողը բացաւ պատուհան մը եւ տանիք ելաւ։ Ու տանիքէ տանիք կը ցատկէր կատուի պէս, երբ ոստիկանները սկսան զէնք արձակել։ Պահուեցաւ ծխնելոյզի մը ետեւ, ու հոն բռնուեցաւ վերջապէս։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՏԱՆԻՆ ՀԱՐՍԸ.— Ներքին Ախտայի (Հայաստան) Ռնդամալ գիւղը հարսնիք կար։ Գիւղացիները Կոտայքի շրջանէն հարսը առնելով, դրին սահնակի մէջ։ Ու սահնակը կը սուրար Դարաչիչակ տանող սառած խճուղիին վրայէն։ Հարսանեկան երգերն ալ ձիւնոտ լեռներուն կը զարնուէին, եւ արձագանգ կուտային. պապղուն արեւը հարսին գլխուն վրայ կը Թափէր, կտոր կտոր ոսկի կը տեղար։ Յանկարծ Քարվանսարայի ղըլղըրոցին զիմացի լեռէն ձիւնի շերտ մը փրԹաւ ու ինկաւ վար՝ հարսին ու մեռայրին սահնակին վրայ։ Սահնակը սողաց ու գերը ինկաւ։ Հարսնեւորները օգնութեան հասան եւ գետէն հանեցին սահնակը, որուն մէջ կը գտնուէին հարսն ու փեսան եւ ուրիշ երկու հոգի։

Հարսին զարդերն ու ոսկիները, երկար փնտռտուքէ մը յետոյ, կը գտնեն ջաղացքին առջեւէն։

«ՍԻՐԱՑ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ».— ՕԹԹավայի (Քանատա) մէջ հետաքրքրական դատ մը։ Պ. Ծօն, որ շատ կը սիրէր իր կինը, գոնէ ըստ իր հաւատիքին, յանկարծ կը փախցնէ զայն։ Կինը մօրը տունը գացած էր։ Որովհետեւ,— կինը կ'ըսէ Թէ,— ամուսինը շարունակ կռիւ կ'ընէր։ Որովհետեւ,— ամուսինը կ'ըսէ Թէ,— իր աները խառնուածութիւն ձգելով իրենց միջեւ կինը համոզած եւ տուն տարած էր։ Հետեւաբար, ամուսինը դատարանէն կը պահանջէ, որ աները նախ վերադարձնէ իր կինը, եւ յետոյ վճարէ 50,000 տոլար, իբրեւ .. սիրոյ հատուցում։

ՄՈՒՇՏԱԿԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Ուրիշ փողոցը Սարաֆի վաճառատան մէջ գողեր մտան առջի գիշեր։ Սղոցելէ յետոյ խանութին փականքի օղակը, համարձակօրէն ներս մտան փողոցին վրայի դուռնէն։ Եւ գրեԹէ պարպեցին ու աւրեցին խանութը, տանելով 450,000 ֆր. արժողութեամբ մուշտակներ և 9,000 ֆրանք Թղթադրամ։

ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ԲԸՌՆԿԻ.— Մարդ մը Վարշաւայէն ճամբայ ելաւ Լէմպէրկ երԹալու համար։ Շիշ մը եԹեր դրած էր վերարկուին զուրսի գրպանը։ Բովի ծամբորդը, եԹերին հոտէն նեղուած, կը կանչէ շոգեկառքին պաշտօնեան, որ ձեռքը լապտեր մը բռնած, կը մօտենայ։ Յանկարծ եԹերի շիշը բռնկեցաւ սոսկալի պայԹիւնով մը։

Կրակը տարածուեցաւ վակոնին մէջ, որ 15 վայրկեանէն այրեցաւ։ 41 անձեր ծանրապէս այրեցան, շատերը մահացու կերպով, ոմանք ալ կուրացան։

ԹՕՄՊՈՒՍ

ԳՕՒԼԻԴՕՎԱՅԻ

Բ.

Կառքին մէջ ցատկեցի, դուռը գոցուեցաւ։ Կառքը ճամբայ ելաւ։ Քանի վայրկեանին երկու քնքոյշ Թեւեր զիս շրջապատեցին ու բերնիս վրայ զգացի իր շրԹունքները։

— Սիրելիս սիրելիս... Ցիս գիտես, այնպէս չէ՞։

Սիրոյ փսփսուքին մէջէն այս բառերը լսեցի։ Որքա՜ն ատեն է որ այս վայրկեանին կը բաղձայի։ Քսան վայրկեան եւս, ու ամառանոցն ենք։

Անեւերուն մէջէն խօսը տալով ... տունէն անձրեւէն Թրջած պատուհանէն դուրս մուԹին մէջ նայեցաւ։

Փողոցի լապտերներու լոյսերը ... անհետացած էին, ու այժմ ... խճուղիին վրայէն կը յառաջանային։ Կախուղ զսպանակաւոր կառքին տակի քառաձուաւոր անիւները մեղմիւ կը սահէին։ Գիշերուան մէջ աջ ու ձախ ծառեր ու ամառի ամառանոցներ արագ արագ խոյս կուտային։ Ցիկին ԱԹանիսլավայի պատուհանէն դուրս գիտած մէկ պահուն ժամացոյցը նայեցայ։ Երեքն էր։ Մէկ ժամէ աւելի է որ կ'երԹայինք։

— Հիմա, սիրելիս, հիմա ըսաւ, երբ կառքը կողմնակի ճամբու մը մէջ ծռեցաւ։

Դարձեալ վրաս հակեցաւ։ Քսան վայրկեանմը եւս անցնելէ վերջ ընկերուհիս պատուհանէն դուրս նայեցաւ ու ձեռքովն ուշեւի պատուհանին պարկաւ։ Կառքը գնացքը դանդաղեցուց, ու շարունակութեամբ ետ դարձաւ ու կանգ առաւ։

— Եկանք սիրելիս, վար իջիր ու ինծ օգնէ։

— Արդեօք սխալ չեկանք, ըսի, պատուհանէն դուրս նայելով։ Այստեղ տուն չէմ տեսներ։

— Ո՛չ, ո՛չ, սիրելիս, մանկութենէս ի վեր այս ճամբէն կերԹամ կուգամ։ Ամառանոցս ամառանոցն է։ Ծառերուն ետին գտնուելուն ճամբուն վրայէն չերեւիր։ Վար իջիր նայինք..

Դուռը բացի, ոտքովս հառքին տախտակէ աստիճանը փնտռեցի։ Այս պահուն յանկարծ կռնակէս ուժով մը հրուեցայ, հաւասարակշռութիւնս կորսնցուցի, դուրս ցատկեցի, քանի մը քայլ եւս վազեցի ու վերջապէս գետին իյնալով ինքզինքս տղաոտութեամբ լեցուն փոսի մը մէջ գտայ։

— Թշուառակա՜ն Մօսկօֆ, ըսաւ, առիկա քեզի լաւ դաս մը Թող ըլլայ ու պատուաւոր կիներու սիրահարելու փափաքդ Թող միանգամ ընդմիշտ փարատի։

Ձայր ու ամբարիշտ խնդալ մը ու կառքը քառասմբակ հեռացաւ։

... Սիրելի բարեկամներս, սիրոյ ու գգուանքի այնքան ազեղ հակադրուԹիւններ մը կազմող այդ չար ու ատելութեամբ լեցուն խնդուքը կեանքիս մէջ անգամ մըն ալ չեմ լսած։ Ականջներուս չէի կրնար հաւատալ. այդ խօսքերը այդ խնդալը, կ'ելլէին նոյն այն բերնէն որ տասը վայրկեան առաջ զիս այնքան ջերմօրէն համբուրած էր։ Ցիկին ԱԹանիսլավան, Թոմպօլան, կիներն ու իրենց անհաւատարմութիւնը, Վարշաւան ու ամբողջ աշխարհը անիծելով, խրամատին մէջէն դժուարաւ ազատեցայ եւ դուրս ելայ։ Վիճակս խնդալիք բան էր, ամբողջովին Թաց ՆեխԹած աղտոտութեամբ մը ծածկուած, զսպանակաւոր գլխարկս անհետացած, խաւար գիշեր, լոյս չկայ ոչ ալ բնակութեան որ եւ է հետք. այս ամէնուն վրայ ալ յորդառատ անձրեւ մը։ Խարակ, Թրջած պարի կօշիկներով, գլուխս բաց տուն վերադառնալ անկարելի էր։ Լուցկի մը վառեցի եւ ժամացոյցս նայեցայ — երեքուկէսն էր։ Ժամ ու կէս ճամբորդած էինք կառքով, որով այժմ քաղաքէն առնուազն տասնեւհինգ քիլոմէԹր հեռու ըլլալու էի։

Ի զուր գլխարկս փնտռեցի — Ինչ որ վրաս աւելի եւս ցեխով պատելու ծառայեց։ Վերջապէս բախտին յանձնուելով կառքին արշաւած ուղղութեամբ քալել սկսայ։ Ամէն յիսուն քայլափոխս ճամբան կը լուսաւորէի, որպէս զի չփախցնեմ այն անկիւնը ուսկից խճուղին կը սկսէր։ Բայց մութին մէջ բնականաբար չէի նշմարած զայն։ Արտուան դէմ պզտիկ գիւղ մը հասայ, որտեղ վրաս շորցուցի, ըմպելի մը առի եւ գիւղապետէն՝ հին գործածուած գլխարկ մը գնեցի։ Ժամը ութին գիւղացիներու յատուկ շոգեկառքը նստայ ու սոսկալի գէշ տրամադրութեան տակ կէս հիւանդ տուն վերադարձայ։ Ցիկին ԱԹանիսլավա չէր սխալած. այս արկածախնդրութիւնը ինծի դաս մը եղաւ։ Գրեթէ տասը օր պառկեցայ գործածեցայ, կիներուն դարպասելն ալ բաւական ատեն մոռցայ։

— Լա՛ւ, բայց առկից վերջ Տիկ ԱԹանիսլավան տեսա՞ք, հարցուց հետաքրքիր ագարակատէրը։

— Ապաքինելէս վերջ, իբր ձեւակերպութիւն, մէկ երկու անգամ գացի։

— Ինչպէ՞ս ընդունեց ձեզ։

— Ճիշտ այնպէս ինչպէս որ պիտի ընդունէր եԹէ բնաւ բան մը պատահած չըլլար։ Ցաւակցութիւն յայտնեց ու ըսաւ Թէ պարահանդէսներն յաճախ հիւանդութեանց ու պաղառութեանց պատճառ կ'ըլլան։

— Ատիկա սքանչելի է։ Քու «փանի»դ չար, ցածոգի... տարօրինակ կին մըն է եղեր։

— Այո շատ տարօրինակ... բայց ճարտարագէտը մտածկոտ խիստ տարօրինակ.

Ու երեքս մէկանց սրտանց խնդացինք։

Թարգմ. Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐՋ

րութիւն Պօշկէզէնեանի, յոյն միլլուններէն Քօզմիտիի, և յոյն ու արաբ ուրիշ միլլուններու անունները։

«Ճիւմհուրիյէթ», անդրադառնալով այս յօդուածաշարքին, կը գրէ․

«Որպէս թէ պատմութեան յենլով՝ երեւակայական պատմութիւններ հրատարակել.— ահա՛ հիւանդութիւնը որմէ դէշ կերպով վարակուած են կարգ մը Թուրքերէն թերթեր։ Մամուլին պարտականութիւնն է արգիլք ըլլալ այս ախտին։

«Լրտեսները ի՞նչ ըրին Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ» վերնագրով յօդուածաշարքը, ասկէ առաջ յիշած էր պատերազմական Նախարարութեան Շուէտացի երեւակայական յանձնառու Թրավէնսըփէն մը. մինչդեռ այս անունն անգամ շուէտական չէ։ Հիմա ալ կը յիշէ իրական անուններ, որոնց մէկ մասը մեռած, մէկ մասն ալ ողջ է։ Անգլ. լրտեսական ցանցին գլուխը կայ եղեր Նաեւ Քօզմիտին, որ «սատանայ մարդ էր, եւ գիտէր Թուրքերէն աւելի Թուրք երեւալու միջոցը»։ Մինչդեռ այդ մարդը շատոնց դուրս տուած էր իր գոյնը, եւ Սելանիկ փախաւ, երբ Իթթիհատականները գործի գլուխ անցան, Քեամիլ փաշայի դահլիճը տապալելով։ Ընդհ. պատերազմի ընթացքին, Քօզմիտի ոչ երեսփոխան էր, ո՛չ Պոլսոյ մէջ էր, ոչ ալ ֆետեւաբար կ'աշխատէր Թուրքէն աւելի Թուրք երեւիլ։

«Յօդուածաշարքին հեղինակները երբ չեն գիտեր Քօզմիտիի նման շատ նշանաւոր անձնաւորի մը կացութիւնը, կարելի՞ բան է որ տեղեակ ըլլան անգլ. լրտեսական ցանցին բոլոր գաղտնիքներուն, քանի որ կ'ըսեն թէ այդ ցանցը՝ ռազմական կազմակերպութենէն եւ հակալրտեսական խումբէն՝ օծիքը աշխատելու չափ կատաղի է եղեր»։

Աւելցնենք որ յիշուած Հայերէն ալ ոչ մէկը մասնակցութիւն կրնար ունենալ, քանի որ Գր. Զօհրապ սպաննուած էր, Փաստրմաճեան Կովկաս անցած էր, իսկ Գ. Նորատունկեան ալ Լօզան կը գտնուէր։

Պարսկաստան եւ Պոլշեւիկները

Թէհրանէն Մարտ 13 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քիչ մնաց որ Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները խզուէին։ Շաբաթ օր Շահը իր մօտ կանչեց Խորհրդային դեսպանը, որուն հարցուց թէ ի՛նչ վիճակի մէջ են ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները։ Դեսպանը պատասխանեց թէ ինք չի կրնար բանակցիլ դաշնագիր կնքելու համար, քանի որ պարսիկ կառավարութիւնը թոյլ կուտայ իր ժողովուրդին խօսելու, գրելու եւ գործելու ազատութիւն։ Ու առաջարկեց որ Պարսկաստան պատուիրակութիւն մը ղրկէ Մոսկուա, այդ մասին բանակցութիւններ վարելու համար։

Շահը, իբրեւ զինուորական, այս պատասխանէն զայրացած, կանչել տուաւ վարչապետը եւ հրամայեց անոր յարաբերութիւնները խզել Ռուսիոյ հետ և անմիջապէս դադրեցնել նաւերու պարպումը։ Վարչապետը հանդարտեցուց Շահը, ցոյց տալով անոր այն վտանգները որոնք կրնային առաջ գալ այսպիսի հապճեպ արարքէ մը։

Դահլիճը, յետ խորհրդակցութեան, որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա և կնքել համաձայնագիր մը նաւահանգիստներու մէջ ապրանքներու փոխանակութեան եւ անոնց գիներուն մասին։ Այս ձեւով Պարսկաստանի մէջ գտնուող Խորհրդային Թրըսթները պիտի ստիպուին լուծուիլ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն.—

Սոպրանիյէի մէջ արտաքին գործերու յանձնաժողովին քննարկութեան առթիւ ծագեցաւ կարեւոր վէճ մը, որու ընթացքին գլխաւոր կուսակցութեան ներկայացուցիչները պարզեցին իրենց տեսակէտները Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Նիստը փակուեցաւ արտաքին Նախարար Պուրօֆի մէկ ճառով։

Ամէնէն ուշագրաւ եւ ծափահարուած ճառը արտասանեց Նախկին վարչապետ Ցանէֆ, որ յիշելով թէ երկար ատենէ ՚ի վեր կողմնակից եղած է պուլկարեւեուկօսլաւ մերձեցման մը, քննեց այդ մերձեցումին ներկայ կարելիութիւնները։ Ցանէֆ շեշտեց թէ սերբ մամուլին այնքան յեղյեղած «քօմիթէճի»ներու խնդիրը գրեթէ լուծուած է, անոնց գործունէութիւնը արդէն զգալապէս թուլցած է եւ բոլորովին պիտի մարի այն օրը, ուր պատշաճ ազատութիւններ տրուին Մակեդոնիոյ բնակիչներուն։ Պուլկարիան իր կարգ մը նախկին դաշնակիցներուն պէս չազատագրուած հողերու խնդիր չունի եւ կը փափաքի ուղղակի համաձայնիլ իր դրացիներուն հետ։ Պատերազմէն ի վեր բոլոր պուլկար դահլիճները ազդուեցան յեղափոխութիւններէ ու միշտ նախաձեռնարկ եղան բանակցելու Պելկրատի հետ, սակայն դժբախտաբար մերձեցումի մը գաղափարը շատ մօտիկ չէր եուկօսլաւիոյ ժողովուրդին սիրտին, քանի որ ոչ միայն Ցանքօֆի Պելկրատ կատարած դիմումը արձագանգ չգտաւ, այլ եւ Պուլկարիոյ յարուցած բոլոր խնդիրները՝ մասնաւորապէս գաղթականներու փոխառութեան եւ վարձկան զօրքերու ջնջումին մասին՝ բուռն ընդդիմութեան բախեցան Պելկրատի մէջ, եւ որ ի վերջոյ յանգեցան Սօֆիա յանձնուած հաւաքական ծանուցագրին։ Ես սակայն յոռետեսութեամբ չվերջացնելու համար իր ճառը, Նախկին վարչապետը յոյս յայտնեց որ եուկօսլաւ կառավարութիւնը ի վերջոյ պիտի հասկնայ կացութիւնը եւ նկատի պիտի առնէ երկու դրացի երկիրներու շահերը։

Արտաքին Նախարար Պուրօֆ ըսաւ թէ Պուլկարիոյ գլխաւոր նպատակն է աշխարհը համոզել իր պահանջներու արդարութեանմասին։

Նանքինի անկումը մօտալուտ

Չին ազգայնական բանակը յաղթական կը յառաջանայ Եանկցէ գետին երկայնքին եւ արդէն Նանքինի 30 մղոն մօտեցած է։ Նանքինի թերթերը արդէն ազգայնականներու ձեռքն ինկած են եւ մէկ երկու օրէն քաղաքի անկումին կը սպասուի։

Չի կարծուիր թէ զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ Քիանկսուի նահանգը պաշտպանելու ձեռնարկէ, այլ շուտով պիտի պարպէ Նանքինը՝ թոյլ տալու համար ազգայնականներուն, որ գրաւեն զայն։ Իսկ ինք պիտի երթայ Շանկայի ճամբով Եանկցէի հիւսիսը, միանալու Շանկ-Ցօ-Լինի բանակին եւ ուղղուելու դէպի Հանքէու. ուր տեղի պիտի ունենայ գլխաւոր ճակատամարտը։ Նանքին - Շանկայ երկաթուղագիծը օդը հանուած է։ Կ'ըսուի թէ Շանկայ մտած են արդէն 8000 ազգայնական զինուորներ, քաղաքային հագուստներով։ Ծովակալ Եանկ, Շանկայի չինական նաւատորմին հրամանատարը իր բոլոր սպաներով միասին ազգայնականներուն կողմը անցաւ։

ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Կիրակի կէս օրէ վերջ Սէն - Մանտէ զուիցերական խումբի մարզարանին մէջ ֆութպօլի մրցում կար ֆրանսական Սթատ Օլէնպիկ էսթ եւ զուիցերական մարզական խումբերուն միջեւ։ Խաղը սկսելէն 25 վայրկեան վերջ, Զուիցերացի կեդրոնի յառաջապահ Փօլլից կ'աշխատէր գնդակը ղրկել դէպի նշանակէտ, երբ Ֆրանսացի բերդապահ Լըպիտուա զայն արգիլելու համար Զուիցերացի յառաջապահին ոտքերուն մէջ ինկաւ այնքան դժբախտ ձեւով մը, որ Զուիցերացիին կօշիկը իր վիզի երակին զարնուեցաւ, ու Լըպիտուա շանթահար գետին ինկաւ, առատ արիւն կորսնցնելով։ Հանդերձարանին մէջ բժիշկ մը անհրաժեշտ խնամքները տուաւ, սակայն ի զուր, քառորդ ժամ վերջ երիտասարդ մարզիկը հոգին աւանդեց։

Ֆրանսական թերթեր մեծ գովեստով կը խօսին Լըպիտուայի վրայ, որ 24 տարեկան էր եւ ճանչցուած էր իբրեւ լաւ խաղացող։ Ակամայ մարդասպան Փօլլից Զուիցերացի յայտնի մարզիկ մըն է եւ գնահատուած է բոլորէն։ Լըպիտուայի մահուան լուրին վրայ, խաղը ընդհատուեցաւ։

Նշանաւոր խաչագողի մը ձերբակալութիւնը

Ոստիկանութիւնը կիրակի օր Փասիի իր բնակարանին մէջ ձերբակալեց Հանրի Ռօշէթը, որ 1908ին շատ խօսեցնել տուած էր իր վրայ իբրեւ ճարպիկ խաչագող եւ բանտարկուած էր։

Ահա՛ թէ ի՛նչ կ'ընէր Ռօշէթ — Ան հրատարակէր «Պուրս է Ֆինանս» անուն թերթ մը, իբրեւ գործակալութիւնը համանման թերթի մը՝ «Լը Մօնիթէօր Ֆինանսիէ»ի։ Մասնաճիւղեր ունէր Լիոն, Լիլ, Մարսիլիա, Լիմոժ եւ Թուր։ Այս կեդրոններուն մէջ ապրող հաւանական յաճախորդներու հասցէին «Պուրս է Ֆինանս» թերթը ձրի կը ղրկուէր որոշ ատեն մը։ Թերթին մէջ խօսքը կ'ըլլար կարգ մը արժեթուղթերու, որոնց մասին սակարանի թերթերը բնաւ տեղեկութիւն չէին տար։ Այս արժեթուղթերու գինները ամէն օր կը բարձրանային, եւ թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածներ մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրէին անոնց վրայ։ Երբ բաւական պրոպագանդ կատարուէր, միջնորդ մը փառաւոր ինքնաշարժով մը այցելութեան կ'երթար յաճախորդի մը եւ զայն համոզելով քանի մը արժեթուղթ կը ծախէր։

Այս ձեւով ծախուած կեղծ արժեթուղթերու ընդհանուր գումարը կը հասնի 40 միլիոն ֆրանքի, իսկ զոհերուն թիւը կը հաշուուի 10.000 հոգի։ Շատ մը յաճախորդներ արժեթուղթերու կտրօններուն չվճարուելէն մտատանջ՝ բողոքեցին կատիկանութեան, որ չուշացաւ խնդիրը քննել եւ խաչագողները երեւան հանել։ Հանրի Ռօշէթ կը գործէր 4-5 կեղծանունով։ Իր գլխաւոր մեղսակիցներն էին Անտրէ Մէքսանտօ եւ Թօրէլ, որոնք նոյնպէս ձերբակալուեցան։

Ռօշէթ, որ նախապէս սրճարանի սպասաւոր էր, 1906ին ալ այս տեսակ գործեր ըրած եւ հսահագին դրամ զարկած էր։ Այն ատեն կը հրատարակէր Քրէտի Մինիէ, Ֆինանս փրաթիք, Պիւլթէն էպտօմատէր տը լա Պանք Ֆրանքօ - Էսփանեօլ, Ֆինանսիէ եւայլն։ Իր միջնորդները մասնաւոր դասախօսութիւններ ալ կուտային խնդրոյ առարկայ արժեթուղթերու մասին։ 1908ին ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ։ Մեծ պատերազմին, պատիժը վերջացնելէ յետոյ, զինուոր գրուեցաւ կեղծ անունով մը։ 1923էն ի վեր ձայնը չէր լսուեր։ Մինչեւ հիմա 250 ֆր. խաբուած է այս ձեւով։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. «Թաժակ» խումբի Պէլվիլի, ժօրէսի եւ շրջակաները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ: Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները: Ներկայանալ անդամատոմսով

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «պայծառ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ Դշ. երեկոյ, խումբի սրահին մէջ:

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, 19 Մարտ 1927, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ: Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար: Հրաւիրատոմս՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ.— Հինգշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 9ին, Սալ Քոմէտի, 51 Ռիւ Սէն Ժօռժ։ Ֆէդարասիտական մասէն առաջ պիտի բանախօսէ Գ. Ժաք Քայզէր, նիւթ ունենալով «Մակեդոնիա եւ Պալքաններու խաղաղութիւնը»

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը վաղը՝ Չորեքշաբթի գիշեր Societes Savantesի մէջ, Métro : St-Michel—Odeon։ կը խօսի Կ. Յ. Բասմաջեան «Թաչալիկները եւ Հայերը» նիւթին վրայ: Մուտք՝ 1 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պոլսեցի Տիկ. Էֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Ե. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ատըրնապազար» աքսորուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են։ Իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel Ardèche):

— Կիւրասցի Արմենակ եւ Մնացական Շահինեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մալզուանի գօլէժը կը գտնուէին: Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str- Fund Despot-Woda, Bucarest Roumanie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք ոսկի	100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	»	
Մէճիտիէ,	Medjidié	
Լեվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի »	Drachme	
Լիր »	» Lire	
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	
Զուից.	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	
» II	»	
» III		
Թուրքիոյ եղկթ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ
ՏԱՐԻՆ ՎԵՑ ԱՄԻՍ ...
ՖՐԱՆՍԱ ... ...
ԱՆԳԼԻԱ ... ...
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ... ...
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ ... ...
ԵԻՐՈՊԱ 100 Ֆ. 20 Ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՄԱՐՏ
1927
16 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 286

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

...ին աղուէսները, քաղաքական խաղերու վարպետները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են, նորէն, Արեւելքի վրայ, մօտաւորէն մինչեւ հեռաւորը։

Չինաստանի մէջ, դէպքերը կ՚ընթանան անսովոր արագութեամբ։ Այդ անսահման երկիրը, որ մինչեւ հիմա ծանօթ էր իր մահահանգոյն թմբիրով, այսօր աշխարհը կը զարմացնէ ...ընթաց եւ դղրդագին ոստումներով։ Փէքինի կեդրոնական, կրա...կան իշխանութիւնը անդամալոյծ է արդէն, եւ հարաւը, ...ամբ երկրամասը անարգել կը շարունակէ իր արշաւը։ Ամէն օր բազմաթիւ հաւատարիմներ, մինչեւ անգամ զօրավարներ եւ ծովակալներ կը լքեն կեդրոնը եւ կը միանան ազգայնական ուժերուն։

Չինական դէպքերու զարգացման ընթացքը շատ կը նմանի Միւս Թուրքիոյ անցուդարձերուն։

Այն ատեն ալ կար «օրինաւոր» կառավարութիւն մը, եւ ...ամբ ուժ մը։ Կեդրոնը, Պոլիսը, վճիռներ արձակեց ըմ...ներուն դէմ եւ «զապիչ» գունդեր զրկեց, մահուան դատավճիռով Մուսթաֆա Քէմալը։ Այն ատեն ալ, Անգլիան էր որ ... կը պաշտպանէր կեդրոնը, եւ կը մղէր զայն ոչնչացնել ըմբոստները. ինք ամէն միջոց ունէր խելքի բերելու միւս հրոսախումբը, բայց կը նախընտրէր ցեղակիցը ցեղակիցին միջոցաւ ջարդել, ինչպէս կ՚ընէ, այսօր Չինաստանի մէջ։ Իր մարտանաւերն ու զինուորները կազմ ու պատրաստ կեցած են չինական ջուրերուն մէջ, բայց անոնք չեն որ արիւն կը թափեն, այլ Չինացիները իրենք. հիւսիսն ու հարաւը մէկ-մէկու կոկորդին փարած։

Ապահովաբար տարբեր չպիտի ըլլայ ելքն ալ։ Ինչպէս որ Թուրքիոյ մէջ պաշտօնապէս «աւազակապետ» հռչակուած Մուսթաֆա Քէմալը դարձաւ պետը Թուրքիոյ ազգային կառավարութեան, եւ երբ այդ՝ հրաւիրուեցաւ ներկայացուցիչներ ղրկելու Լոնտոն եւ բանակցելու, շուտով Քանթօնցի ապստամբներն ալ կը ստանան օրինաւոր հանդամանք, եւ կը դառնան ... հաւասարէ հաւասար խօսելու Չէմպըրլէններու հետ։

Արդէն իսկ, Լոնտոն սկսած է հաճութեամբ խօսիլ չինացի ժողովուրդի իրաւունքներու մասին։ Եւ կը խոստովանի թէ, ... դաշնագիրներուն ժամանակը անցած է, եւ կացութիւնը ... պահանջներ կը ներկայացնէ։ Բայց մինչեւ այդ, իր մարտանաւերը շոգեպինդ կը սպասեն, որպէսզի Անգլիացիի մը քիթը չարիւնի. իսկ միւս կողմէ իր դիւանագիտական գործակալները երկու ճակատի վրայ կը գործեն, որպէսզի կռիւը շարունակուի չեն մոդովուրդի երկու հատուածներուն միջեւ։ Միւս ... ժամուն ատեն ալ, Պոլիս խարսխած բրիտանական հրամանատարութիւնը կ՚օգնէր ե՛ւ Պոլսոյ կառավարութեան ե՛ւ Էնկիւրիի, կը խաբէր ե՛ւ բարեկամը ե՛ւ թշնամին. Թուրքիայէն մինչեւ Կովկաս։

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, այս նոր ռազմախաղին մէջ, խորհրդային իշխանութիւնն ալ կը կատարէ ճիշդ այն դերը զոր ստանձնած էր թրքական շարժման ատեն։ Ռուսական ձեռքով կապուած «յեղափոխական» Տաճկաստանին, ամէն ... ոտքի տակ առած՝ անոր փրկութեան եւ զօրացման համար, Մոսկուա անհաշիւ դրամ, զէնք եւ ռազմանիւթ կը հասցնէր թուրք ազգայնականներուն։ Եւ երբ տեսաւ որ ... նաւակներով, մաքսանենգութեամբ եղած առաքումները անբաւական են, վճռապէս պահանջեց Հայաստանէն՝ ... բուն ճամբան՝ Կարսը։ Ու յաջողեցաւ ունենալ այդ ճամբան, Հայաստանի խորտակման գնով։

Նոյնը եւ այսօր։ Ինչպէս թրքական շարժման, Չինաստանի ... դէպքերուն կնքահայրն ալ Մոսկուան է։ Անշուշտ ...ցի ժողովուրդը արթնցած է եւ ազգային ոգին բռնկած։ ... ներկայ պայքարին մղիչ ուժը՝ Կոմինտերնն է, իսկ անոր ...՝ բրիտանական աշխարհակալութեան տապալումը։ Չինացիները կրնային իրենք իրենց գլխուն ալ կռուիլ, բայց ...ին տարբեր պայմաններու մէջ։ Միւս Թուրքիան ալ ... շարունակել կռիւը, եւ չարաչար պարտուիլ, առանց ...ներու գործօն աջակցութեան։ Ու մինչդեռ չինական ... ժողովուրդ մը պիտի ազատագրուի առանց ... փճանալու, թրքական յաղթանակը ուրիշներու գերեզմանը ..., տապանաքարն ալ պոլշեւիկներուն կնքել տալով։

Ըսել կ՚ուզենք թէ՝ այս դիւային խաղերուն մէջ, ժողովուրդներուն շահը չէ որ մղում կուտայ դէպքերուն, այլ քաղաքագէտներուն կողմնացոյցը։

Արեւելքը՝ խաղարան մը եղած է դարերով, բայց մանաւանդ ժամանակակից շրջանին։ Երկու հսկաներ, Անգլիա եւ Ռուսիա կը դարձնեն անոր բախտին անիւը, մերթ բարձրացնելով մերթ ճզմելով այս կամ այն ժողովուրդը։ Մինչեւ հիմա, անոնք ուժ կը գտնէին քնացնելով Արեւելքի ժողովուրդները։ Այսօր, երբ ժամանակներ փոխուած են, անոնք դարձեալ կը շարունակեն հին խաղերը, արթնցողները իրարու ... հանելով։

Այս խարդախութեան եւ դարաւոր մրցակցութեան ուրիշ ... երեւոյթը կը տեսնենք Պարսկաստանի մէջ.— Նոյնպէս ...մնաց եւ թմրած երկիր մը, որ սակայն կը շահագործուի ... խորամանկութեամբ։

Կը խօսինք այդ մասին ալ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞Ն ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը նորէն կ՚արծարծէ Թուրք մանուկներու նուազման խնդիրը։ Ինչպէս գրած էինք ասկէ առաջ, վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, կարգ մը շրջաններու մէջ Թուրք մանուկներու 75 առ. հարիւրը կը մեռնի։ Առողջապահական գործավարութիւնը չափազանցութիւն համարած ըլլալով այս համեմատութիւնը, «Ճիւմհուրիյէթ» երկրորդ խմբագրականով մը դիտել կուտայ.

— « Գործավարութիւնը 25 առ հարիւր կը ցուցնէ մանուկներու մահացութեան համեմատութիւնը։ Անկախ այն հանգամանքէն թէ այս չափն իսկ շատ է, պէտք է դիտել տալ թէ ատիկա ալ ստուգուած չէ։ Գիտենք մեր երկրի առողջապահական կազմակերպութիւնը, եւ դժբախտաբար հեռու ենք հաւատալէ թէ, այդ կազմակերպութեան հաւաքած թիւերը իրականութեան կը համապատասխանեն։

«Առողջապահական գործավարութիւնը կ՚ապաւինի մեր ցեղին բազմածնութեան։ Ասիկա ճիշդ է, բայց կապ չունի գործավարութեան հետ։ Այո՛, իր պարտականութիւնն է զբաղիլ հանրային առողջութեամբ, բայց վերջապէս մեր կեանքին տէրը չէ, եւ մենք իրաւացի ենք, երբ մերթ ընդ մերթ կը վրդովուինք, մահերու թիւին շատութեան առջեւ։

«Գալով այն առարկութեան թէ՝ խնդիրը քաղաքական կարեւորութիւն եւ փափկութիւն ունի, պէտք է դիտել տալ թէ հանրապետական Թուրքիոյ մէջ այլեւս տեղ չունին այս տեսակ նկատումներ, որոնք միայն հանգուցեալ Պապը Ալիին կը վայլէին։»

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԴԺՆՈՒԹԵԱՆ. Այո՛, աշխարհագիր գիտնականները լեռ մը գտան։ Ռուսիոյ երկրային ովկէանոսին մէջ, Եագութներու երկրին վրայ, յաղթ կը կանգնի այս լեռը, որուն մասին աշխարհագրութեան գիրքերը տեղեկութիւն չունէին, պարզապէս կը կարծէին զայն վարդագոյն դաշտ մը։ Փրոֆ. Նօքալովի, կ՚ըսէ թէ այս գիւտը մեծ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ արկածի բազմաթիւ ահրահարներ, որոնք կը տառապէին անծանօթ երկիրներու կարօտէն, քննութեան պիտի վազեն այս լերան վրայ։

Լեռը երկար շղթայ մըն է եւ կը տարածուի հազար քիլօմէթր երկայնութեամբ։ Ունի 300 քիլօմէթր լայնութիւն եւ 3.300 մէթր բարձրութիւն։

ՈՍԿԵԽՈՅԶՆԵՐԸ.— Երկու Անգլիացիներ եւ մէկ Ամերիկացի Փանամայի կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած են պեղումներ կատարելու համար Փանամա քաղաքին մէջ։ Համաձայն ոսկեխոյզներուն, 18րդ դարուն անգլիացի նշանաւոր ծովահէն մը, Մօրկըն ահագին գանձ մը թաղած է քաղաքին եկեղեցիին տակ։ Արդէն կատարուած պեղումներու շնորհիւ, ոսկեխոյզները գտած են ոսկեայ վարդեր, ադամանդներ, շափիւղաներ, յակինթներ, զմրուխտներ եւ այլ թանկագին քարեր, որոնք պիտի բաժնուին կառավարութեան եւ երեք ոսկեխոյզներուն միջեւ, անմիջապէս որ աւարտին բոլոր պեղումները։ Պեղումներու շնորհիւ, երեւան եկած են փապուղիներ եւ ջրամբարներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսական առեւտրական դաշնագիրը

«Ժամանակ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 13 Թուականով.—

Թուրքօ-խորհրդային առեւտրական դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, մէկ տարուան արժէք ունի եւ կրնայ ինքնաբերաբար նորոգուիլ, բացի այն պարագայէն, ուր դաշնագիր կողմերէն մէկն ու միւսը ուզեն վերջ տալ անոր։

Դաշնագիրը բաժնուած է երեք մասի. առեւտուր, բնակութիւն եւ նաւարկութիւն։

Թուրքիայէն խորհրդային երկիրները կատարուած արտածումները տարեկան 7ուկէս միլիոն թրքական ոսկիէն աւելի չեն կրնար ըլլալ եւ այդ արտածումներէն մէկ մասը պէտք է կատարուի սովետական առեւտրական գործակալութեանց միջոցաւ։ Սովետները թրքական ամէնէն կարեւոր ապրանքներէն մաքսատուրք պիտի գանձեն սախական սակին համաձայն, այսինքն ամէնէն վար գինը. իսկ միւս արտադրութիւններէն՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սակացոյցին հիման վրայ։

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ խորհրդային երեք առեւտրական գործակալներ դիւանագիտական առանձնաշնորհներ պիտի վայելեն Թուրքիոյ մէջ եւ թէ արտահողային անձեռնմխելիութիւն պիտի ունենան Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի ռուս առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակները։ Խորհրդային կառավարութիւնը նոյն առանձնաշնորհները պիտի տայ իր երկրին մէջ հաստատուելիք թուրք առեւտրական հիմնարկութիւններուն։

Հետաքրքիր է տեսնել թէ այս առեւտրական համաձայնութիւնը ինչպէս պիտի գործադրուի։ Կարգ մը թուրք վարիչներ չեն ծածկեր իրենց վախը համայնավար քարոզութեանց տարածումին համար։ Մինչ այս մինչ այն, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է Ռուսերը, առանց քաղաքական համոզումի խտրութեան, եւ ձերբակալած է կարգ մը Սպիտակներ, պարզապէս անոր համար որ անոնք զինուորագրական գրասենեակ մը բացած էին «Սպիտակ Ռուս»երը Չինաստան ղրկելու, կռուելու համար «Կարմիր»ներու դէմ։

∴ Էնկիւրիի կառավարութիւնը արտօնած է որ վերաբացուի Պոլսոյ հնագիտական ռուս հիմնարկութիւնը, փակուած 1914էն ի վեր։ Այս հիմնարկութիւնը երկար տարիներ գլխաւոր վառարանը եղած է բիւզանդական քաղաքակրթութեան վրայ գիտական հետազօտութիւններու։ Իր գիրքերն ու հաւաքածոները անվթար կը մնան Պոլիս։ Վերաբացումը պիտի կատարուի գարնան եւ աշխատութիւնները պիտի կազմակերպուին միջազգային հիման վրայ։

Սուրիոյ կռիւները պիտի վերսկսին ?

«Ժամանակ»ի Թղթակիցը Հալէպէն կը հեռագրէ Մարտ 12 Թուականով.—

Հոմսէն հասած լուրերու համաձայն, նախապէս ֆրանսիշխանութեանց հպատակութիւն յայտնող ապստամբները սկըսած են դարձեալ գլուխ վերցնել, մանաւանդ հրոսախումբի վարիչ հարիւրապետ Ֆավզի Գավուքճի գաղտնապէս քաղաք կ՚այցելէ։ Քանի մը օր առաջ Հոմսի տանիքներուն վրայ ապաստանած ապստամբներ գիշերային յարձակում մը գործեցին պահակախումբի մը վրայ, որուն կ՚ընկերանային չերքէզ կամաւորներ։ Ընդհարման պահուն երեք Չէրքէզներ վիրաւորուեցան։ Օգնական ուժերը շատ ուշ հասան եւ չկրցան բռնել դարանակալ ապստամբները։

Հարիւրապետ Գավուքճի յայտարարած է որ եթէ ազգային պահանջները չգոհացուին, գարնան հաւանաբար կռիւները պիտի վերսկսին։ Հոմսի մէկ մասը լեցուած է ապստամբներով։ Ֆրանս. իշխանութիւնները սպառնացած են պաշարման վիճակ յայտարարել։

Լիոնի դատը վերջացած

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարի Մայիս 2ին Լիոնի մէջ ընկեր Ահարոնեանի բանախօսութեան պահուն համայնավարները խռովութիւն հանած էին եւ խուճապի պահուն սպաննուած էր Մխիթար Պաղտասարեան անուն Մշեցի բանուոր մը։ Համայնավարները ամէն սուտ միջոցներու դիմեցին այս ոճիրը բեռցնելու համար Դաշնակցութեան վիզին. նոյնիսկ սուտ վկաներով եւ զրպարտութիւններով քանի մը ամիս բանտարկել տուին երկու անմեղներ՝ Պօղոս Թիւլպէնտճեան եւ Թագւոր Թագւորեան, որոնց անմեղութիւնը հաստատուելով ամիսներ առաջ ազատ արձակուեցան արդէն։ Հարցաքննիչ դատաւորը անկէ ի վեր կը շարունակէր իր քննութիւնները։

Լիոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ թէ մանրակրկիտ քննութենէ վերջ կարելի չէ եղած գտնել սպանիչը եւ հարցաքննիչ դատաւորը փակուած յայտարարած է խնդիրը, եւ պէտք չէ տեսած Եղեռնագատ Ատեանին ղրկելու զայն։

Միայն Տեսինարնակ Ցարութիւն Մուրատեան պիտի հետապնդուի «հարուածի եւ վէրքի համար»։ Ինչպէս կը յիշուի, Մուրատեանի ձեռքը կոտրած պաւազան մը գտած էին ոստիկանները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋՈՒՌՆԱՅՈՎ ԵՒ ԹՄԲՈՒԿՈՎ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԼԵՆԻՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Թիֆլիսի «Զարիա Վաստոկա» Թերթը (1 Մարտ) կը հրատարակէ հետեւեալ փաստաթուղթը. —

«Լէնինի մահուան 3րդ տարեդարձին առթիւ Հայաստանի Կաշաշքուրտ գիւղի երիտասարդ համայնավարներու կոմիտէն կազմակերպած էր քէֆ-նէյ-ժողով մը, որու առթիւ կազմուած է հետեւեալ արձանագրութիւնը, զոր կը ներկայացնենք ամբողջութեամբ.

«Արձանագրութիւն No (թիւը մեր տանը մնացած է).— 21 Յունվ. 1927 տեղի ունեցաւ բջիջի բաց ժողովը։ Ներկայ էին՝ կոմսոմոլի անդամներ՝ 14, անկուսակցական երիտասարդներ՝ 26, անկուսակցական աղջիկներ՝ 10, պիոներներ՝ 30։

Լսեցին.— Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը, 1. խօսեցաւ կարապետ Թահմազեան 2. խօսեցաւ Սարգիս Թահմազեան, 3. խօսեցաւ Մովսէս Թահմազեան, 4. խօսեցաւ Յակոբ Դաւիթեան, 5, Մխիթար Թահմազեան, 6. Սեդրաք Թահմազեան, 7. Սարիբէգ Դալլաքեան։

Որոշեցին.— 22 [27 Թ. Հասարակութիւնը ուրախութեամբ, զուռնայով ու թմբուկով տօնեց ընկ. Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը։ Զուռնաճիներն էին՝ 1. Կամսար Դաւթեան, 2. Վախթանգ Գալուստեան-Թմբկահար, 3. Արզուման Տէր-Ալիքեան։

Ժողովի քարտուղար՝ Կարապետ Թահմազեան. իսկականին համապատասխան է՝ գործավար՝ Քիւրտ "Լազօ"»։

Ուրեմն, վրդովուած կը գրէ «Զարիա Վաստոկա»ն Կաշաշքուրտ գիւղի համայնավար երիտասարդները, անկուսակցական երիտասարդութիւնն ու պիոներները ուրախութեամբ տօնած են ընկ. Լէնինի մահուան երրորդ տարեդարձը։ Ինչի՞ համար կ՚ուրախանան բջիջն ու երիտասարդները. այն ալ զուռնայով ու թմբուկով, Լէնինի մահուան համար… Ինչո՞ւ ամբողջ մարդկութեան համար սուգի օրը Կաշաշքուրտ գիւղի երիտասարդութեան համար պէտք է ըլլայ տօնի եւ ուրախութեան օր»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը գաղտնի նիստ մը գումարեց Մարտ 9ին, ամբողջ երկու ժամ. թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս դէպքին, առանց սակայն մանրամասնութիւն հաղորդելու։

∴ Նոր փոփոխութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ զինուորական պատժական օրէնքին մէջ։ Դատիժները պիտի սաստկանան։ Անոնք որ երեք ամիս հրաւէրի չեն պատասխաներ զօրաշարժի ատեն, պիտի գնդակահարուին։

∴ Փոքրամասնութեանց իրաւունքներու մասին, Էնկիւրի հաղորդած է Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ չի կրնար ընդունիլ իրենց տեսակէտը։ Ուրիշ խօսքով, Թուրքիա կրկին կը մերժէ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները եւ իր ուզած եղանակով օրէնք մը պիտի պատրաստէ բոլոր փոքրամասնութեանց համար։

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Կը տեղեկանանք թէ Զաւէն արքեպս.ի տեղ Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեան տնօրէնութեան կոչուած է Պ. Գրիգոր Կիրակոսեան, Գահիրէի ազգային վարժարանին տնօրէնը։

CCCP.

ՆՈՅՆ ՑԱՒԵՐԸ ՊԻՒՏՃԷԻ ԱՌԹԻՒ

Փետրուար 14ին բացուեցաւ և Փետր. 20ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան Գործադիր կոմիտէի հերթական-երրորդ-նստաշրջանը։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին Միութեան պիւտճէն, մարդահամարի նախնական արդիւնքները, քրէական օրէնքներու կարգ մը յօդուածներու փոփոխութիւնը, պիւտճէի իրաւունքներու սահմանումը եւայլն։ Վերջին հարցը յետաձգուեցաւ յաջորդ նստաշրջանին։

Այս նստաշրջանը, ընդհանրապէս անգոյն անցաւ. «հաստատուածային կարգով» լուծուելիք խնդիրներ չկային։ Բայց եւ այնպէս հետաքրքրական ու բնորոշ կողմեր ունի։ Մեզ համար հետաքրքրական են օրակարգի երկու կէտերը, որոնց վրայ կանգ կ'առնենք։

Առաջինը՝ պետական պիւտճէն, որու քննութեան ժամանակ երեւան եկան չափէն աւելի բնորոշ տրամադրութիւններ։ Միութեան անդամ հանրապետութիւններու ներկայացուցիչները միաբերան կը բողոքեն կեդրոնին դէմ, որ բաւարար ուշադրութիւն չի դարձներ ինքնավար շրջաններու վրայ։ Գանգատներու դուռը բացաւ Ուկրաինայի պատգամաւոր Փոլոզ, որուն կարծիքով թերի է պիւտճէի օրէնքը, որ «բաւարար չափով չորոշեր առանձին հանրապետութիւններու իրաւունքները»։ Պիւտճէն կազմելու ժամանակ հաշուի չեն առներ իւրաքանչիւր հանրապետութեան առանձնայատկութիւնները, կըրճատումները կը կատարուին մեքենաբար։ Առնենք, օրինակ, «Ուկրաինան մեր երկիրն է, որ կուտայ արտածման նիւթ, կազմող ապրանքի գլխաւոր մասը. մեր մօտ կեդրոնացած է մետաղը, քարածուխը, երկաթը եւայլն։ Բնական է, որ մեր արդիւնաւորութեան մշակոյթի պահանջները շատ աւելի բարձր են, քան այս կամ այն հանրապետութեան բնակիչներունը։ Մինչդեռ, կեդրոնին մէջ, պիւտճէ կազմելու ժամանակ, կը մեկնին միայն ազգաբնակութեան քանակէն։ Մեր, առանց այդ ալ ողորմելի պիւտճէն կեդրոնի մէջ կը կրճատուի»։

Միտքը պարզ է. ըսել կ'ուզէ, թէ Ուկրաինան աւելի հարստութիւն կուտայ Միութեան, հետեւաբար եւ պէտք է աւելի դրամ ստանայ։ Մինչդեռ կեդրոնը Ուկրաինայէն առնուած դրամը կը յատկացնէ ուրիշ աւելի աղքատ շրջաններու։

Նոյն գանգատը ունին եւ Տաջիկստանի պատգամաւոր Սամուրսկին. կեդրոնը բաւականաչափ ուշադիր չէ տեղական պահանջներուն։ Դեկտեմբեր ամսուն Խորհրդային Ռուսիոյ գործկոմը որոշած է 13 միլիոն րուբլի յատկացնել ինքնավար հանրապետութիւններու արդիւնաբերութեան եւ այդ հաշուով ալ կազմուած են ծրագիրներ։ Սակայն, ամիսներ յետոյ կեդրոնը այդ գումարը կրճատած է եւ որոշած յատկացնել 3ուկէս միլիոն, որով բոլոր ծրագիրները խանգարուած ու սխալուած գործերը կանգ են առած։

Գերման հանրապետութեան ներկայացուցիչ Պուրց կը բողոքէ, որ կեդրոնը ժամանակին չի հաստատեր պիւտճէն, որով գործերը կը ուշանան։ Ելմտական տարեւան սկիզբը կազմուած են ծրագիրներ ու յատակագծեր, որոնք արդէն սկսած են գործադրուիլ։ Բայց ահա, հինգ ամիս յետոյ, կեդրոնը հիմնական փոփոխութիւններ կը մտցնէ անոնց մէջ, կը կրճատէ գումարները եւ այդպէսով կ'անդամալուծէ տեղական նախաձեռնութիւնն ու շինարարութիւնը։

Նոյն իմաստով արտայայտուեցան եւ ուրիշ պատգամաւորներ։ Եւ եթէ փորձենք բանալ ըսուածներու փակագիծը, կը պարզուի բաւական խրատական մը. «անկախ հանրապետութիւնները» ոտքի ելած են Մոսկուայի դէմ ի պաշտպանութիւն իրենց ոտնահարուած իրաւունքներու։ Եւ առաջ կը բերուին փաստեր ու հիմնաւորումներ որոնք չափազանց «հակայեղափոխական» են եւ ամէն օր կ'երեւան տարագիր հակապոլշեւիկներու մամուլին մէջ։

Պիւտճէն պետութեան մը ամենէն նուրբ մասն է՝ Անոր վրայ կ'անդրադառնան նախ եւ առաջ իշխող կարգերու յոռի կողմերը։ Եւ զարմանալի չէ, որ այս գետնին վրայ կը սաստկանայ ներհակութիւնը Մոսկուայի եւ «ծայրագաւառներու» կամ ինչպէս պոլշեւիկները կ'ըսեն. «անկախ հանրապետութիւններու» միջեւ։ Այս «անկախ հանրապետութիւններն» ալ սկսած են հասկնալ, որ Մոսկուան չարաչար կը գործածէ իրենց վստահութիւնը, բայց, մանաւանդ, իրենց նիւթական միջոցները։ Ու ելած են բողոքելու։ Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ բնաւ հասկնալու համար, որ այս տրամադրութիւնը երթալով աւելի պիտի սրուի ու դառնայ խորհրդային իշխանութեան քայքայման հուժկու ազդակներէն մէկը։

Եւ այդ իրողութեան ապացոյց է այն փաստը, որ նստաշրջանը որոշած է յետաձգել քննութիւնը կեդրոնի եւ «անկախ հանրապետութիւններու» նիւթական փոխ-յարաբերութիւնները սահմանող օրէնքի նախագիծին։ Այս ծրագիրը, ինչպէս կը հաւաստեն, կազմուած էր խիստ կեդրոնաձիգ ոգիով եւ անոր դէմ ըմբոստացած են «հանրապետութեանց», բայց, մանաւանդ, Ուկրաինայի ներկայացուցիչները։

Բնորոշ է եւ այն, որ ամէնէն աւելի յարձակողական եւ Մոսկուայի հանդէպ ընդդիմադիր դիրք բռնած է Ուկրաինան։ Ատոր պատճառը, մեր կարծիքով, երկու է։ Նախ՝ ուկրաինական ազգային ոգիի արագ աճումն ու Ուկրաինայի ազգաբնակութեան ձեռք բերած ազդեցութիւնը իրենց երկրի գործերուն մէջ։ Երկրորդ՝ այն պարագան, որ Ուկրաինան Խորհրդ. Միութեան ամէնէն հարուստ եւ տնտեսական անծայրածիր կարելիութիւններ ներկայացնող երկրամասն է։ Երբ այս երկու պարագաները միացնէք, պարզ կը դառնայ, թէ ինչու Ուկրաինայի ազգայնացման — չըսելու համար, անջատողական — տրամադրութիւնը տարուէ տարի կ'աճի ու կ'ամրանայ։

Միութենական Գործկոմի վերջին նստաշրջանը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ այն անվիճելի ճշմարտութիւնը, որ յաճախ կը հերքուի խորհրդային վարիչներուն կողմէ։ Այսինքն՝ այլ եւս կարելի չէ հերքել, թէ պոլշեւիկները իրար խաչաձեւող ու ժխտող երկու քաղաքականութիւն կը վարեն ազգային խնդրին մէջ։ Մէկ կողմէն ընդ առաջ կ'երթան ազգային ամենածայրայեղ պահանջներու, կ'արծարծեն ու կը հրահրեն ազգային ազատագրական շարժումները — իրենց սահմաններէն դուրս. միւս կողմէն ամենաանողոք պայքար կը մղեն ազգային առանձնաշնորհներ կամ ազգային իրաւունքներ հետապնդող տրամադրութիւններու դէմ, իրենց սահմաններուն մէջ։ Այս երկու ներհակ քաղաքականութիւնները, հակասական եւ անհեթեթ, ա՛լ աւելի կը սրեն ազգային կիրքերն ու առանձնացման ձգտումը, ա՛լ աւելի հրատապ կը դարձնեն ազգային խնդիրը։ Եւ որքան ալ ուզեն համոզել, թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ազգային հարցը լուծուած է հիմնովին, կեանքի անողոք փաստերը կուգան հաստատել հակառակը — Ազգային հարցը, իր այլեւայլ արտայայտութիւններով դարձած է խորհրդային իրականութեան ամէնէն ցաւագին երեւոյթներէն մէկը,

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԳՐԱԳԷՏԻ ՄԸ ՏԵՍԱԾՆԵՐԸ ՍԱՄՍՈՆԻ ԵՒ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

Գերման գրագէտ Գէյնարտ Քէլլերման վերջերս պտոյտ մը կատարեց Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ։ Խորհրդային պաշտօնաթերթը արտատպած ըլլալով զանոնք, ստորեւ կը թարգմանենք Թրքական մասը։

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1926 դեկտ.

Սամսոն մտնելով կրկին քանի մը տարիներու բացակայութենէ յետոյ, ոտք կը դնեմ ասիական հողի վրայ։ Այս փոքրիկ քաղաքը գրեթէ ամբողջութեամբ պահպանած է իր տաճկական հանգամանքը։

Ամայացած պարտէզներու մէջ ամբողջ շարքերով տուներ դատարկ են։ Տուներու մէկ մասը փլած։ Առաջ այս տուներուն մէջ կ'ապրէին Յոյներ, զորս վռնտած են տաճիկները եւ Հայեր, որոնք այլեւս կենդանի չեն...

Տան մը ճակատին հետեւեալն է արձանագրուած. «Այստեղ, այս քաղաքը, ոտք դնելով Քէմալ փաշան՝ առաջին անգամ մտաւ ասիական Տաճկաստան։ Այս տունէն դրկեց այն հեռագիրները, որոնց մէջ կոչ կ'ընէր իր բարեկամներուն ազատել հայրենիքը»։

Ի հարկէ, Սամսոնի մէջ ալ, ինչպէս եւ ամբողջ աշխարհի մէջ, կը յղանան մեծ ծրագիրներ։ Կը մտածեն երկաթուղի անցընել Էնկիւրիէն, բարեկարգել նաւահանգիստը։ Բոլորը կը հաւատան «յաղթանակին» ուժին։ Կը հաւատան թէ ան կրկին կենդանութիւն պիտի տայ երկրին, պիտի գեղեցկացնէ զայն։

Ահա եւ Տրապիզոնը։ Այս քաղաքին հսկայ լեռները ծածկուած են խոր ձիւնով։ Կը հրամայեմ Տրապիզոնէն Թաւրիզ տանող կարաւանի ճանապարհէն։ Բայց ճամբու դժուարութիւններէն, իմացայ, որ Թուրքիա այս ճամբան փակած է տարիներու ընթացքին։ Տրապիզոնի տուները կարծես նոր են ներկուած — գեղեցիկ շարքերով կ'իյնան լերան ստորոտը։

Տրապիզոնը քաղաք մըն է՝ որ ինքզինքը հարուածեր է։ Քաղաք մը որ ինքը կտրեր է իր աջը եւ զրկեր է իր ուղեղի մէկ մասէն։ Ան ջարդած է իր մէջ ապրած տասնըհինգ հազար Հայերը, նոյնքան Յոյներ ալ դուրս է քշած։ Հարիւրաւոր լաւագոյն տուներ վերածուած են աղբակոյտերու։ Յունական հինաւուրց եկեղեցին ամբողջութեամբ աւերի է մատնուած եւ հրդեհուած։ Այժմ այնտեղ հաստատուած է փականագործի արհեստանոց մը։ Մօտիկը՝ անցնող գիւղեր կը ներկայացնեն աւերակներու բեկորներ։ Տրապիզոնի շրջանի վաճառականութեան մեծ մասը կը գտնուէր խողխողուած Հայերու եւ վռնտուած Յոյներու ձեռքը։

Ներկայիս Տրապիզոնի առեւտուրը գրեթէ կրկնապատիկ ինկած է։ Պատերազմէն յետոյ թէեւ Տրապիզոնի մէջ բնակչութեան վիճակագրութիւն չէ եղած, սակայն կը հաստատեն, որ 70.000 մարդու փոխարէն այժմ Տրապիզոնի մէջ հազիւ թէ 30.000 հոգի կայ։ Մանաւանդ որ Տրապիզոնը ներկայիս ալ մարդու վրայ կը թողու գործունեայ ջանասէր արհեստաւորներով վխտացող քաղաքի մը տպաւորութիւնը։ Քաղաքին գլխաւոր հասոյթը կը կազմէ մէջէն անցնող կարաւանի շահը։

Այստեղ բազմաթիւ հօշկակներ եւ զարբիններ կան։ Բեռնակիրներ անընդհատ կը գզգեն նեղ զառիվեր փողոցները։ Ամէն տեղ կը հանդիպիս ձիերու եւ էշերու։ Պարսկաստանէն նոր հասած քառասուն ուղտի կարաւան կը սպասէ բեռնաւորուելու։ Ինքնաշարժներու շարքերը կ'անցնին նեղ փողոցներէն։ Երեք հարիւր քիլոմէթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Կարին քաղաքը այժմ կարելի է հասնիլ երկու օրէն։ Ճանապարհավարձն է մարդ գլուխ յիսուն թրք ոսկի։

Տրապիզոնի վրայ աւելի նշմարելի է Եւրոպայի ազդեցութիւնը քան Սամսոնի։ Այսպէս, Տրապիզոնի մէջ փողոցները լուսաւորուած են ելեկտրականութեամբ, ելեկտրականութիւն մը սակայն որ շատ նախնական է եւ որ կ'արձակէ աղօտ-կարմրաւուն լոյս։ Կայ նաեւ հեռախօս, սակայն այդ ալ կը գործէ միայն չոր եղանակներուն։ Խոնաւ ժամանակ այդ հեռախօսը կը դադրի գործելէ։ Ալլահը միայն գիտէ, թէ ինչու նախապէս ամբո՜ղջ պարսկական առեւտուրը կը կատարուէր Տրապիզոնի մէջէն։ Ամէն տարի հարիւրաւոր կարաւաններ կուգէին եւ Թաւրիզէն կը հասնէին Տրապիզոն բերելով գորգեր, բամբակ (մետաքս), կաշի եւ հիւսուածեղէններ։ Ներկայիս պարսկական բոլոր ապրանքները կ'արտածուին Բաթումի միջոցաւ։ Տրապիզոնը իր նշանակութիւնը կը պահպանէ միայն ներքին գործածութեան յատուկ ապրանքներու ներմուծումով։

Տրապիզոնը կ'արտադրէ բաւական քանակութեամբ ծխախոտ, որ սակայն շատ եւ շատ ետ կը մնայ Սամսոնի արտադրութենէն։

Տարեկան 1000էն մինչեւ 2000 արկղ (իւրաքանչիւր արկղի մէջ 100 հատ) տանձ, ընկոյզ եւ հաւկիթ կ'արտածուի գլխաւորապէս Մարսէյլ, Սուրիա եւ Եգիպտոս կը ներածեն խնձոր։ Ձկնեղէնը նոյնպէս կ'արտածուի մեծ քանակութեամբ։

Մետաքսեայ գործուածքներու եւ կոկոնի արտածութիւն սպառ դադրած է Հայերու կոտորածէն ի վեր։

Ճաշէն յետոյ կ'այցելենք հինաւուրց եւ սքանչելի մզկիթ մը՝ Այա-Սոֆիա, որ կը գտնուի քաղաքէն քիչ հեռու։ Յունական հին վանք մը կազմուած այս մզկիթը այժմ բոլորովին աչքէ ինկած է։ Նախկին վանքի խուցերուն մէջ ապաստանած են քանի մը մուրացիկներ միայն։ Հորիզոնին վրայ, աւելի քան հարիւր քիլոմէթր հեռաւորութեամբ կ'երեւայ լեռներու ճերմակ շղթան՝ Կովկա՛սը։

ՄՇՏՆՋԵՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑ.—Ցուրիխի արհեստագիտական շրջանակներուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է ժամագործի մը գիւտը:

Զուիցերիացի ժամագործ մըն է, որ յաջողած է շինել ժամացոյց մը օժտուած «յաւիտենական շարժումով»: Զուիցերիական թերթերը կը հաստատեն թէ փորձերը յաջողած են: Ժամացոյցը Ցուրիխի Բազմարուեստեան վարժարանի փորձարանին մէջ 24 ժամ ինքն իրմով բանիլ սկսած է: «Յաւիտենական շարժում»ը կարելի եղած է ստեղծել, օգտագործելով շրջապատի բարեխառնութիւնը՝ շնորհիւ ջերմաչափի մը: Չափազանց զգայուն ջերմաչափ մը, որուն սնդիկը համաձայն օդին բարեխառնութեան՝ կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ, կը ստեղծէ ժամացոյցին անհրաժեշտ շարժումները:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 44րդ նստաշրջանին առթիւ Ժընեւ գացած էր Գաղթականաց կեդր. յանձնաժողովի վարիչ Գ. Լ. Բաշալեան, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մեզի.—

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ — Այս անգամ դարձեալ օրակարգի վրայ էր Տոքթոր Նանսէնի ծրագիրը՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին։ Տոքթ. Նանսէն հեռագիր մը ուղղելով Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, խնդրած է խնդրին քննութիւնը յետաձգել խորհուրդի Յունիսի նստաշրջանին, որուն ինք անձամբ ներկայ պիտի գտնուի եւ կը յուսայ ներկայացնել գրական առաջարկներ։ Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութիւնը մերժած էր դրամ գտնել Նանսէնի ծրագրին գործադրութեան համար, այն ձեւով ինչ ձեւով բրած էր Աւստրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ համար։ Միայն 15000 զուիցերական ֆրանք տրամադրած էր Տոքթ. Նանսէնի՝ պրոպագանդի եւ հրատարակչական անհրաժեշտ ծախքերու համար։

Առ այժմ ո եւ է տեղեկութիւն չկայ Տոքթ Նանսէնի գրական առաջարկներուն մասին։

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ — Այս խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան օրակարգին վրայ է 1925ի Դեկտեմբերէն ի վեր։ Անկէ առաջ գործը յանձնուած էր Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Հոլանտայի պատուիրակներէն կազմուած մասնախումբի մը քննութեան։ Անկէ ի վեր այս երրորդ նստաշրջանն է որ կը գումարուի եւ յիշեալ պատուիրակները իրենց տեղեկագիրը չեն ներկայացներ խորհուրդին։ Հետեւաբար Թրքահայերու գրաւուած գոյքերու խնդիրը այս անգամ եւս քայլ մը առաջ չէ գացած։

Կը կարծուի թէ մասնախումբի վարանումին պատճառը այն է որ եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Հայերուն համար նպաստաւոր որոշում մը տայ, առիկա Թուրքիոյ պարտադրող ուժ մը չպիտի գտնուի։

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ — Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ ներկայիս կայ աւելի կարեւոր խնդիր մը Թուրքիա մնացող ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց հարցը, զոր անցեալ Դեկտեմբերի նստաշրջանին բարձրացուց Հոլլէն կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ ի վեր հանելով այն բոլոր ուրացումներն ու զարտուղութիւնները փոքրամասնութեանց իրաւունքներու, զոր Թուրքիա հանդիսաւորապէս ընդունած էր Լօզանի մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս գործը յանձնած էր Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Սալվատորի պատուիրակներուն, որոնք նոյն անելին առջեւ կը գտնուին՝ ո՞վ պիտի պարտադրէ Թուրքիոյ՝ իր յանձնառութեանց գործադրութիւնը։ Թուրքիա, որմէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բացատրութիւն պահանջած է փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն խղճմտօրէն չգործադրուելու պատճառներուն մասին, նոյնիսկ չէ բարեհաճած պատասխանել։

ԱՆՑԱԳԻՐԻ ԽՆԴԻՐԸ — Եւրոպայի մէջ ներկայիս կը գտնուին շատ մարդեր, որոնք կամովին կամ իրենց կամքէն անկախ ըլլալով պետութիւն մը չունին, որով եւ ո եւ է հպատակութենէ զուրկ են։ Այսպիսիներուն նախապէս heimatlos (հայրենազուրկ) անունը կը տրուէր, իսկ հ… պետութենէ զուրկ (staat… կոչուին անոնք։ Այսպէս են նաեւ՝ Իտալիայէն դուրս … հակաֆաշիստները, Ռումանիոյ մէջ ապրող Մաճառները, … րիոյ մէջ ապրող Ռումէնները, … հաստանի մէջ ապրող գերմանները, Գերմանիոյ մէջ ապրող Լեհերը եւայլն։ Առանց կացութեան … ման մը տանելու համար … ւորութիւն կար մասնաւոր … գիր մը ստեղծելու, ու հայ … ռուս գաղթականներն ալ … շարքին մէջ դասելու։

Փարիզի ռուս կազմակերպ… թեանց հետ համախորհ… Գաղթականաց կեդր. յանձն… ղովին կողմէ խիստ բողոք մը … ղած էր Ազգերու Դաշնակ… ցութեան, դիտել տալով … Ազգերու Դաշնակցութիւնը … րաւունք չունէր Հայերու իրա… ւունքները ուրանալու, … շփոթելով զինուորական դասալիք… ներու կամ այլ կանոնաւոր պա… ճառներով իրենց պետութեն… զրկուած անձերու հետ։ Հայ գա… թականներուն համար Նանսէն… եան անցագիրը ընդունուած է … դէն եւ ատոր շնորհիւ փոխանցե… ալ շրջանին մէջ Հայերու իրա… կան դիրքը առժամապէս ճշդուա… է, ապագային համար ամէն … րաւունք վերապահելով ան… Մինչդեռ Հայերը նոր ստեղծ… ւելիք անցագրին ենթարկե… հրաժարած պիտի նկատուէին … րենց քաղաքական պահանջներ…

Ազգերու Դաշնակցութ… նկատի առած է այս բողոքը … տեղեկատու Պ. Կէրէրօ, Սալվա… րի ներկայացուցիչը, Ազգեր… Դաշնակցութեան Ուրբաթ … նիստին մէջ պաշտօնապէս … տարարեց թէ Հայերն ու … սերը դուրս ձգուած են այս … գագրութենէն։

Հետեւաբար Նանսէնեան … գագիրը ի զօրու պիտի մնայ Հայ… րուն համար։

ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷ…

ԱԹԷՆՔ, 4 մարտ

Ազգային կեանք գրեթէ … յութիւն չունի Աթէնքի մէջ … մէն ինչ կազմալուծուած վիճ… մը կը ներկայացնէ։ Վարչութի… անունը կրող մարմինը փաստ… գոյութիւն չունի, պատգամա… րականին գիւտն ալ իրենց … կացութեան առջեւ անճրկած …

Արուարձաններու գործ… կայն ի կալ կ'ընթանան։ Թաղ… եւ Հոգաբարձու մարմիններու … խատանքները անզօր են կրթ… ողբալի կացութիւնը դարմ… լու։

Կրթական կոչուած մարմի… որուն կ'անդամակցէր համայ… վար թաղերու մը, պաշտօն… պէս կազմալուծուած է։ Թաղ… գպրոցները շատ գէշ վիճակ … նիւթական տեսակէտով։

Վերջերս գումարուած … սուցչական ընդհանուր ժողով… մէջ Աւստ. Միութեան … չութիւնն ու Մայր Դիւանը … սուցիչներու նիւթական կաց… թիւնը քննելով, որոշեց … տանձնել իր շահերուն պաշտ… նութիւնը, քանի որ ոչ Վարչ… թիւն կայ, ոչ ալ Կրթական Յանձ… նախումբ։

Այս ժողովին մէջ տրուած … րոշման մը համաձայն, … Միութեան Վարչութիւնն ու Մ… Դիւանը իր կնիքով եւ … գրութեամբ նամակներ պիտի … գրէ արտասահմանեան քանի … հարուստներուն եւ բարեկամ…

...ց համատարութիւններու, նիւ-
...թենական օգնութիւններ ձեռք բե-
...րելու համար։
...ւ ՛Ասմ թէ մինչեւ ո՛ւր հաս-
...ց ազգային գործերը, «պօքձ»
...ց ազգային խանութին համագոր-
...ծակցելով։

...մեռքը մահ եղաւ Սիւրիոյ մէջ։
...ց Վերջին ...
...ց ...
...մահ ...

...ին մեռած ...
...ց ...
...ի մեծ ...

...ց ...

մարտ ...

...ոյ ...

ՊՈԼՇԵՎԻԿԵԱՆ ...ԱՐԸ

...

ԹԱՏՐՈՆ ՄԸ ԴԱՏԸՐԻՒԼԻ ՄԷՋ

...ոյշրջիւղի մէջ կառուցուած
...գեղեցիկ արդիական թատրոն
...Աւբէ՛յեա փաշայի ծախքով
200 հազար ոսկի)։ Թատրոնը ե-
...րեք յարկ օթեակներ ունի։ 600
...աթոռ շինուած է միայն գետնա-
...յարկին վրայ։ Ունի պարարահ
...մը, ուր բացման հանդէսին առ-
...թիւ հսկառակ պարի հրաւէրի,
...որդ մը չէ գտնուած։

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Թուլուզ.— Մեր գաղութը որ հիմնուած է 1920ին, կը բաղկանայ 68 հոգիէ։ Ունինք տասնըմէկ ընտանիք եւ տասնըհօթը փոքրիկ, որոնց ինը կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ։ Կան վեց ուսանող՝ երկուքը Թուլուզի համալսարանը եւ չորսը Օնոմի երկրագործական վարժարանը։ Ունեցած ենք ինը ծնունդ, երեք ամուսնութիւն եւ երկու մահ։ Զրկուած ենք բացարձակապէս եկեղեցական արարողութիւններէ։ Ամէն անգամ որ հարկ եղած է, դիմած ենք ֆրանսական կղերին որ միշտ բարեացակամ գտնուած է մեզ հանդէպ։

Քաղաքիս մէջ կայ ֆրանքեւհայկական միութիւն մը «Ֆրանս - Արմէնի» անունով, որուն նախագահն է Մ. Քառէր, Ռումանիոյ հիւպատոս, ընդհանուր քարտուղար՝ Մ. Լեսբին, փաստաբան եւ ընդհ. պատուիրակ Գ. Յ. Տէր Պօղոսեան։ Սոյն միութիւնը կազմուեցաւ 1922 Յունիս 3ին ֆրանքեւհայկական մեծ հանդէսի մը միջոցին Թուլուզի ծերակուտական Մ. Ֆէօկայի նախագահութեամբ։ Ներկայ էին քաղաքիս քաղաքական, զինուորական եւ կղերական իշխանութիւնները։ Ազգային Պատուիրակութիւնը եւս մասնաւոր ներկայացուցիչ մը ղրկած էր։

«Ֆրանս - Արմէնի»ն սկսաւ իր գործունէութիւնը ժողովրդական բանախօսութիւններ սարքելով, քաղաքիս զանազան թաղերուն մէջ եւ շրջանները։ Մեծ աշխատանք թափեց, մանաւանդ իշխանութիւններու մօտ օգնելու համար հայ գաղութին։ Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը անոր շնորհիւ է որ գործի անցած են եւ շատ մը հիւանդներ խնամուած են ձրիաբար։

1925 Դեկտեմբերին, սոյն միութիւնը գաղութիս փոքրիկներուն համար Ծնունդի ծառ մը պատրաստեց եւ խաղալիքներ ու հագուստեղէններ բաշխեց։ Մարտ 3ին բանախօսութիւն մը սարքուեցաւ քաղաքիս գրադարանի սրահին մէջ, խօսեցաւ Գ. Յ. Տէր Պօղոսեան։

1925 Նոյեմբերին, քանի մը հայրենակիցներ, զգալով ազգային կազմակերպութեան մը պակասը, հաւաքուեցան, Գ. Յ. Տէր Պօղոսեանի տունը եւ հիմը դրին «Ազգային Միութեան» մը։ Գաղութահայութիւնը ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրուելով վաւերացուց ծրագիր-կանոնագիրը եւ ընտրեց վարչութիւնը որ անմիջապէս գործի սկսաւ նոր եռանդով։ Բայց վէճերը չուշացան եւ վարչութեան անդամներէն ոմանք չկրցան շարունակել իրենց գործունէութիւնը։ Հիմնուելէն հազիւ վեց ամիս յետոյ, Ազգ. Միութիւնը արդէն բարոյապէս լուծուած էր։ Փետր. 20ին գաղութը ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրուեցաւ, ուր պատասխանատուութեան հարցը վճռապէս որոշուելէ վերջ, հետեւեալ հաշիւը ներկայացուեցաւ.— 297 ֆր. 40 սանդիմ ստեռնապետին անունով խնայողական դրամարկղը ձգուած. 50 ֆր. գանձապետին մօտ եւ 30 ֆր. հայրենակիցի մը վրայ առնելիք. ընդամէնը 377 ֆր. 40 սանդիմ։ Բուռն վիճաբանութենէ մը վերջ որոշուեցաւ այդ գումարով Զատկի առթիւ գաղութի փոքրիկներուն հագուստեղէն գնել։

Թուլուզ ունի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նրջանային «Վարուժան» կոմիտէն, որ հիմնուեցաւ անցեալ տարուայ Ապրիլին։ Թէեւ փոքրաթիւ, կոմիտէն կրցաւ ոչ միայն զարգանալ, այլ եւ Ֆիւմէլի մէջ կազմեց ենթակոմիտէ մը եւ մեծապէս օգնեց շրջանիս խումբերու բարգաւաճման։

Մօտ օրէն քաղաքիս մէջ պիտի բացուի Հ. Յ. Դ. գրադարան-ընթերցարանը որուն համար շրջ. կոմիտէն ձեռնարկած է վիճակահանութեան մը։

Բագրատ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ ԼԱ-ՌԻՎԻ ՄԷՋ (ԻԶԷՐ)

Սէնթ Ալպան-լա-Ռիվ կը գտնուի Պուռկուանէ 4 քիլոմ. հեռու, օդաւէտ, գեղեցիկ տեսարանով, շրջապատուած է այգիներով։ Ունի միայն հիւսուածեղէնի մէկ գործարան։

Հոս տեղի հայրենակիցներու թիւը կը հասնի 20-25 ընտանիքի. մեծամասնութեամբ Զատոցիներ են, կան նաեւ Պրուսացիներ, Սիվրիհիսարցիներ եւ Մարաշցիներ։

Գալով գործազրկութեան, տագնապը հոս այնքան չէ զգացած, շնորհիւ շարունակական արտադրումին։

Մինչեւ հայրենակիցները գրեթէ բոլորն ալ հիւսուածեղէնի գործարանը կ՚աշխատին, այրերը օրական 8 ժամուան աշխատանքի համար կը ստանան 18-20 ֆր., իսկ կիները, 8էն մինչեւ 2։ Գործարանատէրը ամէն ընտանիքի համար տրամադրած է ձրի բնակարան, կահ կարասիով եւ տուն գլուխ մէկ պզտիկ պարտէզով միասին։

Գործազրկութեան ենթարկուած ունինք միայն 5 երիտասարդներ, որոնք բոլորն ալ Պուռկուան կ՚աշխատէին մետաքսեղէնի գործարան մը։ Գործերը պակսած ըլլալուն պատճառաւ լիշեալ գործարանը բաւական գործաւորներ դուրս է ձգած։ Բաւական ժամանակ անգործ մնալէ յետոյ մեր հայրենակիցները դիմում կատարեցին Ոստիկանութեան ցնորէնին, որ զանոնք ղրկեց հանրային ճամբաները նորոգելու 8 ժամուան համար կը ստանան 16 ֆր.։ Ներկայիս գրեթէ անգործ մարդ չունինք։ Բոլորն ալ կ՚աշխատին։

Գաղութիս մէջ չկայ ուրիշ կազմակերպութիւն, բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Թաթուլ» խումբէն, որ օրէ օր կը զօրանայ։

Ա. Ճէրանեան

ՊԱՌԷՍ ԵՒ ԷՌԻՕ

Ֆրանսայի կրթական նախարար Գ. Էռիօ բնիկ Վօժի շրջանէն է։ Իր պատանեկութեանը, երբ կ՚աշակերտէր Բարձրագոյն Ուսուցչանոցին, եւ չափազանց աղքատիկ ըլլալուն պատճառով՝ արձակուրդները կ՚անցընէր մօրաքրոջին մօտ, որ Մօրիս Պառէսի խոհարարուհին էր։

Ու Գ. Էռիօ պզտիկ լրավէպ (անէքտօթ) մը կը պատմէ այս առթիւ.—

«Ձմեռ իրիկուն մը մօրաքրոջս քով գացած էի, երբ Պառէս գիս տեսաւ եւ գաղտնօրէն հարցուց թէ վերարկու չունի՞մ որ չեմ հագնիր։ Պատասխանեցի որ վերարկուները շատ սուղ են, իսկ դրպանս՝ աղքատիկ, թէ չէի կրնար գնել։ Պառէս անմիջապէս ինծի նուիրեց իր ռոմանթիք վերարկուն, օրուան նորաձեւութեան գեղեցիկ նմոյշ մը։ Երբ Իւլմ փողոց (Ուսուցչանոց) վերադարձայ, գրասեղանակից եւ ինծի պէս աղքատիկ Կիւսթավ Թէրիի ըսի. «Մանչս, հրաշալի վերարկու մը ժառանգեցի։ Եղբայրօրէն կը հագնինք։ Կարգով՝ Կիրակի օր մը ես կ՚առնեմ, Կիրակի օր մըն ալ դուն։ Այսպէս երկուքս ալ կը պանծանք այս պատմական վերարկուով»։

ՈՐԴՆՍՅԱՆ ՀԱՅ

Տոնի շրջանի հանքածուխի բանուորական քօօբերաթիվները հետազօտող յանձնախումբը պարզած է, որ «հիւսուածեղէն կտորներ խանութներու մէջ չկան... հացը պակաս է եւ կը թխուի հակառողջապահական ձեւով։ Կարգ մը հացթուխներու մօտ հացի մէջէն հանուած են որդեր, ծխախոտի կտորներ եւ ուրիշ աղտոտութիւններ։ Հանրային սնունդը բոլորովին անգոհացուցիչ վիճակի մէջ է», կը գրէ պոլշեւիկեան «Բրաւտայա Կաղէթթա»։

86 ՏԱՐՈՒ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ

Շաբաթ օր Սորպոնի մէջ վրակամութեան տօքթորայի թէզը անցուց 86 տարու ուսանող մը, որ միեւնոյն ատեն եղած է դեսպան, երեսփոխան, ոստիկանական տեսուչ։ Կը կոչուի Լուի Անտրիէօ։ Շաբաթ օր անցուցած իր քննութեան ներկայ էր նաեւ Բլէմանսօ, ուսանողին բարեկամը։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները մէկ էջի վրայ գրել, և մելանով

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԼՓԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Եօզկատի մէջ Մէհմէտ, 12 տարեկան պատանի մը, չափազանց կը զգացուէր, երբ ընկերները կը ծաղրէին զինք, որ թլփատուած չէ համաձայն իսլամական կրօնքին։ Տղան, այն ատեն, կ՚որոշէ ինքն իսկ կատարել օրինական թլփատութեան գործողութիւնը։ Օր մը, երբ տունը մինակ էր, կ՚առնէ խոհանոցի դանակ մը, եւ նախ կ՚ուզէ փորձել՝ փոքրիկ եղբօր վրայ։ Եղբայրը կը փախչի։ Մէհմէտ կը սկսի, քաջաբար, կատարել գործողութիւնը իր վրայ։ Դանակը լաւ չի կտրեր։ Կ՚առնէ մկրատը։ Մկրատն ալ չի կրնար փրցնել։ Կը նետէ մկրատը եւ ձեռքովը կը փրցնէ կիսովին կտրուած մորթը։ Վէրքը կը պատէ քուրջով մը։ Եւ սիւնընէթ եղածի հանդիսականութեամբ կը մտնէ անկողին։

ՊՆԱԽՏ.— Առջի իրիկուն Փօրթ Մայեօյի մօտ, անծանօթ մը կը կանչէ ինքնաշարժ մը եւ կ՚ըսէ. «տար զիս Պուա տը Վէնսէն»։

Ինքնաշարժը կը ճեղքէ Փարիզը եւ կը հասնի Փօրթ Վէնսէն։ Երբ վարիչը դիպուածաւ աչք մը կը նետէ ինքնաշարժէն ներս, կը տեսնէ ճամբորդը, մէզա՛յն՝ թուղթի գոյն, որ ինկեր է կռնակին վրայ։ Վախնալով կը բանայ դռնակը եւ մարդուն կը հարցնէ ճամբան։ Մարդը չի պատասխաներ։ Ձեռքէն կը բռնէ ու կը թօթուէ։ Մարդը չարթննար։ Մեքենավարը, աւելի վախցած, ինքնաշարժը կ՚ուղղէ դէպի ոստիկանատուն։ Հոն կը կանչուի բժիշկ մը, որ կը քննէ մարդը։ Սիրտը տկա՛ր, շա՛տ կը զարնէր։ Վէրք եւայլն չկար, զէնք չունէր։ Գրպանէն կը հանեն դրամապանակը, ուր թուղթ մը կը կրէր Մօթէն անունը։ Անմիջապէս ոստիկան մը տրուած հասցէին քնութեան կ՚երթայ։ Եղբայրը կը հասնի եւ կ՚ըսէ թէ Մօթէն, պատերազմին գլխէն վիրաւորուած ըլլալով, պարբերական ցաւերու համար վերոնալ կը գործածէր։ Կը թուի թէ այս քնաբեր դեղին պատճառով Մօթէն քիչ մը երկար քնացած է այս անգամ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Գարաճալէի (Թուրքիա) մէջ ոճրագործ մը սպանութիւն մը կը կատարէ եւ յետոյ կը լուսանկարէ զոհը։ Զոհը կը կոչուի Իսմայիլ աղա, հիւսն, որ 70 ոսկիի հարստութիւն մը ունէր եւ թաղած էր գօտիին մէջ։ Ան կը բնակէր քրոջը աղջկան մխոռը։ Քրոջ աղջկան ամուսինը, Հազզը, գիշեր մը կացինով կը սպաննէ զայն, կը լուսանկարէ, կը կողոպտէ, յետոյ տոպրակով մը կը տանի կը թաղէ ձորի մը մէջ։

ԽՈԶԵՐԸ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ԿԸՌՆԱԿԸ.— Ձմեռս, Սկիւտարի շրջակայքը երեւցած են բազմաթիւ վայրի խոզեր։ Որսորդները, իւրաքանչիւր որսացուած կենդանին ծախած են 100-150 ոսկիի։

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՏՂԱՆ ՍԻՐԱՀԱՐ.— Քօթալանցի Քասթէլլօ այրի է եւ տղայ մը ունի։ Քարմէն Մասիա, նոյնպէս այրի է եւ ունի երեք աղջնակներ։

Քասթէլլօ օր մը կ՚առաջարկէ Մասիայի.

— Ես քեզի էրիկ, դուն ինծի կնիկ։ Մասիա կ՚ընդունի։ Հաճելի է անոնց կեանքը։ Տղաղ ու երջանիկ կ՚ապրին։ Աղջնակները Քասթէլլոն կը կանչեն «պարոն հայրիկ»։ Քասթէլլոյի տղան Մասիան կը կանչէ «անուշիկ մայրիկ»։ Սակայն, հայրիկէն պաղոնի, անուշիկ մայրիկին հետ կը լարեն սի՛րոյ դաւ մը։ Սեղան նըստած պահու մը, դաւադիր նայուածք մը՝ «մօր» եւ «տղու» միջեւ, կը մատնէ ճշմարտութիւնը։ Առտու մը կը լքանէ իր կինն ու տղան, որոնք երկար համբոյրով մը փասա կուտան ճշմարտութեան։

Անմիջապէս տուն դարձաւ և կանչեց երկու «վկաները»։ Ցանցաւորները, ծերադիր, ներողութիւն խնդրեցին։ Քասթէլլօ նեղեց եւ վռնտեց, բոլո՛րն ալ։ Մասիա շատ բան տարաւ սակայն տունէն, աղջիկները, էրկանը տղան եւ տանը պաշարը։ Քասթէլլօ պահանջեց վերադարձնել վերցուած իրեղէնները։ Ետ վերադարձուեցան միայն երկու ծակած կօշիկ։

Քասթէլլօ, կատղած, կը վազէ կը գտնէ Մասիան, ատրճանակը կը գոռացնէ եւ երեք գնդակ կը տեղաւորէ իր լքած սիրուհիին ծոծրակին վրայ։

Յետոյ ուրիշ ամիս բանտ։

ԳՈՂ-ԾԱՌԱՆ.— Քանի հարուստներէն Լըվէրբըն Կուսէր ծառայ մը ունէր։ Եօթը օր ծառայեց չծառայեց, իրիկուն մըն ալ, երբ իր մեծաւորները կը ճաշէին, մտաւ ննջարան։ Գողի բանալիով բացաւ բոլոր արկղերը եւ լեցուց իր գօգը։

Յետոյ «մնաք բարով» ըսաւ իր կեղծ ծառայի վկայականին, ու մեկնեցաւ։ Մեր ծառան մեկնած էր՝ միլիոնատէր դարձած։ Որովհետեւ Կուսէր ալ ոչինչ ունէր։ Գոհար ու ադամանդ, մուշտակ ու մատնի, եւ հազարումէկ թանկագին զարդեր, մօտ մէկ միլիոն արժէքով, մեկնած էին գող ծառային հետ։

ԿԷՕԹԷ ՆԿԱՐԻՉ

Վայմարի մէջ «Կէօթէ» թանգարանին տնօրէնը գտած է 88 պատկեր, հեղինակութիւն՝ Կէօթէի։ Այդ պատկերները կը կրեն 1806 թուականը։

Արդէն Կէօթէ ծանօթ է իր նկարչական նախասիրութիւններով, եւ ունի առանձին տեսութիւն մը գոյներու մասին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

...կար ու չկար։

...թագաւորի մը տղան եւ նախարարի մը տղան։ Երկուքը մտերիմ ընկերներ էին իրարու։ Օր մը ...ն հեծան եւ պտոյտի գացին։

Վերջալոյս էր, երբ հասան ...ծով մը առջեւ, ու կը փակէր իրենց ճամբան։

Ու սեւ գիշեր եղաւ եւ չկրնալով ...րան վրայ բարձրանալ կանգ... ...ցան։

Նախարարին տղան ըսաւ.

— Կապենք ձիերը ծառին ...ին եւ մենք բարձրանանք ...ին վրայ։

Իշխանը համաձայն գտնուեցաւ. ընկերոջը եւ ելան նստան ծառին ճիւղերուն մէջ։ Կէս գիշերին ...արթնցան սարսափելի աղմուկի մը պատճառով. ինչ աղմուկ, բազդատարար որոտումը մրմունջ մըն էր։ Ճիւղերէն վար նայեցան եւ տեսան, տարօրինակ լոյսի մը շնորհիւ, որ կը լուսաւորէր ամբողջ անտառը, հսկա՛յ սեւ օձ մը, որ կը լափէր ձիերը։ Խեղճ կենդանիները յուսահատութեամբ կը պայքարէին հրէշին երախին մէջ, մինչդեռ երկու բարեկամները ոչինչ կրնային ընել օգնելու համար։ Այս օձը կլլեց արդէն զանոնք։

Օձը, գերբնական լոյսէն առաջնորդուած, կը փնտռէր նոր որսեր։

— Նախարարին տղան, այն ատեն ըսաւ.

— Այս լոյսը կը ըխի այն նշանաւոր Ադամանդէն, որուն մասին մեզի պատմեցին։ Այդ Ադամանդը կը գտնուի օձերու թագաւորին գլխուն վրայ։ Պէտք է յափշտակել այդ առասպելական Ադամանդը, որ եօթը թագաւորի փրկանքին գինը ունի։

— Ո՛չ, ո՛չ։ Չեմ ուզե՛ր այդ Ադամանդը, պատասխանեց իշխանը սարսափահար։

— Սպասէ, բարեկամս, նայէ թէ ինչ պիտի ընեմ հիմակ։

Եւ նախարարին տղան, գաղտնօրէն, առանց աղմուկի եւ օձին ուշադրութիւնը գրաւելու, վար իջաւ։ Ոտքը հողին վրայ դնելով, ափ մը ցեխ առաւ եւ նետեց Ադամանդին վրայ, յետոյ, օգտուելով մթութենէն, սուրը մխեց օձին գլխուն, եւ ակնթարթէ մը ծառ բարձրացաւ։

Երբ ադամանդին լոյսը մարեցաւ, անտառը թաղուեցաւ մթութեան մէջ։

Ճիւղերուն մէջ թառած՝ երկու բարեկամները լուռ կը սպասէին...

Օձը, կարծելով թէ կորսուած է իր Ադամանդը, սոսկալի աղմուկով մը կը դառնար անտառին մէջ։ Սուրը կը շարշարէր զինք. երբ կը փորձէր ազատուիլ, ալ աւելի վէրքը կը խորանար։ Ցանկարծ ցաւէն խենթեցաւ, բերանէն կը հանէր թոյնի գետ մը, պոչովը կը խարազանէր մօտակայ լճակը, աւերածութիւն պատճառելով։ Յետոյ անշարժացաւ եւ մնաց՝ փառեցաւ։

Երկու բարեկամները իրարու կը հարցնէին թէ իրաւամբ մեռա՞ւ։ Ամէն վայրկեան կը սպասէին որ սարսափելի երախը պիտի բացուի եւ բերան մը պիտի ընէ ծառերն ալ, զիրենք ալ։

Վերջապէս, երբ նորածագ արեւին առաջին ճառագայթները սկսան պաղպաղ տերեւներուն վրայ, անոնք վար իջան, քիչ մը տագնապով։

Մօտեցան օձին. մեռա՛ծ էր։ Առին ադամանդը, որ ծածկուած էր ցեխով։ Յետոյ գացին լուալու լճակին մէջ։

Հազիւ թէ ջուրը մտած էին, արտակարգ բան մը պատահեցաւ։ Լճակը երկու քիմեղքուեցաւ, եւ երկու ջրային պատերուն միջեւ երեւան եկաւ արահետ մը։ Ադամանդին լոյսովը, երկու բարեկամները տեսան որ ճամբան կ՚երկարէր մինչեւ ջրաթաղ պալատը։

Ստորերկրեայ Աշխարհին Արքայական Պալատն էր ան, որուն մուտքը կը պաշտպանէր ադամանդակիր օձը։ Ալ հիմա մուտքը գիւրին էր։ Երկու բարեկամները մտան ճամբուն մէջ եւ ջուրի երկու պատերուն արանքէն քալելով հասան պալատ։ Ամէն կողմ օձեր, նորէ՛ն օձեր, պզտիկ օձեր եւ մեծ օձեր։ Սակայն անոնք՝ օձերը շլացնելով, որովհետեւ Ադամանդը մոգական ուժ մը ունէր եւ կը կախարդէր զանոնք։

Շուրջանակի կը բարձրանային պարտէզներ, ամբողջովին լեցուն անծանօթ ծաղիկներով, անսովոր գոյներով։

Երկու բարեկամները մտան պալատ եւ տեսան, ծաղկաւէտ անկողինի մը վրայ փռուած՝ գեղեցկագոյն Մանիմալան, իշխանուհին Ստորերկրեայ Աշխարհին։

— Ա՜խ, նայէ՛, ո՞վ է արդեօք մրմնջեց իշխանը զմայլագին։

— Իշխանուհի Մանիմալան է, քու նշանածդ, ըսաւ Նախարարին տղան՝ ժպտելով։

Իշխանն ալ ժպտեցաւ. Լո՛ւռ կը դիտէր քնացող իշխանուհին։

Նախարարին տղան Ադամանդը քսեց Մանիմալայի ճակատին։ Իշխանուհին անմիջապէս արթնցաւ, եւ զարմանահար դիտեց երկու բարեկամները։ Յետոյ հարցուց.

— Բայց ինչպէ՞ս կրցիք գալ մինչեւ հոս, չէ՞ որ օձերու թագաւորը կը հսկէ պալատին դրան առջեւ։

(Շար.)

Ազգայնականներու յաղթանակը

Չինաստանէն անուած լուրերը կը հաստատեն ազգայնական բանակին արագ յառաջխաղացումը։ Զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ կը պատրաստուի պարպել Շանկայը, զոր Քանթոնցիները պիտի գրաւեն առանց գնդակ արձակելու։ Կարմիրները իշխանութիւնը ձեռք առած են Եանկցէի ամբողջ հարաւային շրջանին մէջ։ Ազգային բանակի վերին հրամանատար Զօր. Շանկ-Քայ-Շէք, որ վերջերս հակապոլշեւիկ ձգտումներ ցոյց տուած էր, պաշտօնանկ եղած է եւ հաւանական է որ հարաւային Չինաստանի դիկտատոր հռչակուի Քանթոնի խորհրդային ներկայացուցիչ Պորոտին։

Զօրավար Շանկ-Քայ-Շէք, որ իսկական յաջորդն է Սըն-Եաթ-Սէնի, հեռագիրով մերժեց իր բանակատեղիէն մեկնիլ, եթէ Պորոտին իր պաշտօնէն չհրաժարի։ Հանքէուի մէջ, ազգայնականները ընդհանուր ժողով մը գումարած եւ հոն ծանրակշիռ որոշումներ տուած են։ Կարմիր տարրերը յաղթանակը տարին։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ընկերվարական «Փօփիւլէր»ի Պելկրատի թղթակիցը խօսելով Պալքաններու կացութեան վրայ, կը գրէ.—

Աթէնքի մէջ տիրապետող զգացումը վախն է։ Կը վախնան Թուրքիայէն եւ անոր դէմ յենարան մը կը փնտռեն Իտալիոյ մօտ։ Կ'ուզեն մտերմօրէն կապուիլ Փոքր Համաձայնութեան հետ, սակայն այս վերջինը կը քաշքշուի եւ Եուկօսլաւիան ելք մը կը փնտռէ դէպի Եգէական Ծով։ Արքայական ընտանիքներու միջեւ խնամիական յարաբերութիւնները կտրուած են այն օրէն ի վեր որ Յունաստան վռնտեց իր թագաւորը։ Ահա՛ թէ ինչու Աթէնքի մէջ կ'աշխատին եւրոպական բոլոր դահլիճներուն գուրը գտնել ու միաժամանակ պատերազմի պատրաստուիլ, առանց գիտնալու թէ որո՞ւ դէմ եւ որո՞ւ հետ։

Պելկրատի մէջ 1914էն առաջուան պէս պաշարուած կը զգան եւ պատերազմը ո՛չ թէ անխուսափելի, այլ խիստ մօտալուտ կը կարծեն։ Հոն շատ լաւ գիտեն թէ Հունգարիա եւ Պուլկարիա ինչ դիրք պիտի բռնեն։ Սա ստոյգ է որ այս երկու հին թշնամիները երբեք չպիտի կրնան առանձին պատերազմի մտնել։ Իտալիայէն է որ, կը կարծեն թէ կախում պիտի ունենայ պատերազմը, գիտնալով հանդերձ որ Իտալիա առանց Անգլիոյ հաւանութեան բան մը չպիտի կրնայ ընել։ Ռումանիայէն կը կասկածին։ Եուկօսլաւներուն համար ստոյգ բարեկամներ կը մնան միայն Չեխօսլովաքիան եւ Ֆրանսան։

Կատարեալ վստահութիւն ունին Ֆրանսայի վրայ, որ երաշխաւորած է եուկօսլաւ սահմաններու ամբողջութիւնը եւ այս ուղղութեամբ ենթակայ են Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան։ Փարիզի պնդումներուն վրայ է որ Նինչիչի հրաժարումէն վերջ իտալեւալպան դաշնագրին առթիւ վէճը չշարունակեցին եւ համաձայնեցան Մուսոլինիի եւ Հունգարիոյ հետ, որուն պատրաստ են ելք մը տալու Ադրիականի վրայ, իր բարեկամութիւնը շահելու համար։ Պելկրատի մէջ այս քաղաքականութեան կը հետեւին ակամայ, չխանգարելու համար ծրագիրները Պրիանի, որուն ուսին վրայ կը բարդեն կանխաւ այս քաղաքականութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Վտանգը մօտալուտ է։

Թուրքիոյ նոր երկաթուղիները

Էնկիւրի-Էրէյլի եւ Քէյլէր-Տիարպէքիր գիծերուն շինութեան յանձնառու շուէտական խմբակին կողմէ ղրկուած ճարտարագէտներ տեղւոյն վրայ աշխատանքի սկսած են արդէն վերջնական յատակագիծը պատրաստելու համար եւ իրենց գրասենեակները հաստատած են Էնկիւրի։ Այս խմբակին մաս կը կազմեն վայրաշարժերու շուէտական ընկերութիւն մը, երկաթուղիի դանիական ընկերութիւն մը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ սկանդինաւեան դրամատուններ։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պէհիճ պէյի կողմէ Շուէտ եւ Տանիմարքա պիտի երթայ թուրք ճարտարագէտ մը՝ հսկելու համար վայրաշարժերու, երկաթուղիի ձողերու եւ ուրիշ նիւթերու յանձնումին։

Պեյժ խմբակը, որ Թուրխալ-Սվազ գիծը պիտի շինէ, նոյնպէս նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ՝ օդերը լաւնալուն պէս գործի ձեռնարկելու համար։ Պաշտօնի կանչուած ճարտարագէտները Ֆրանսացի եւ Պելճիքացի են, նախատեսուած է նաեւ թուրք մասնագէտներու գործակցութիւնը։ Էնկիւրի հասած է արդէն այս խմբակէն Պ. Թալպօ եւ յարաբերութեան մէջ մտած է հանրօգուտ շինութեանց նախարարին հետ։

Եւրոպայէն դէպի Անատոլու եւ Սուրիա ուղղակի երկաթուղիի սպասարկութիւնը պիտի սկսի Մայիս 17ին։ Շաբաթը երեք անգամ Եւրոպայէն հասնող ճամբորդները ուղղակի պիտի կրնան շարունակել իրենց ճամբան դէպի Անատոլու։ Պոլիսէն Էնկիւրի պիտի հասնին 14 ժամէն։ Միայն Հալէպ գացող ճամբորդները մէկ գիշեր պիտի մնան Պոլիս, որովհետեւ Սուրիա գացող կառախումբը յաջորդ առտու կը մեկնի։

Քերենսքի ապտակուած

Ինչպէս գրեցինք, Ռուսիոյ նախկին մենշեւիկ վարչապետ Ալեքսանդր Քերենսքի Ամերիկա գնաց, գլխաւոր քաղաքներուն մէջ բանախօսութիւններ ընելու համար Ռուսիոյ կացութեան մասին։ Մարտ 14ին, մենշեւիկեան յեղափոխութեան տասնեօրդ տարեդարձը տօնելու համար հանդէս մը սարքուած էր Նիւ Եօրքի Սէնչըրի թատրոնին մէջ, ուր պիտի խօսէր Քերենսքի, ներկայութեան 5000 հանդիսականներու։ Հազիւ թէ բեմ բարձրացած էր, երբ Քաթէրին Պարրի անուն ռուս աղջիկ մը, ձեռքը ծաղկեփունջ մը, անոր մօտեցաւ։ Սակայն փոխանակ փունջը նուիրելու, ձեռնոցապատ ձեռքով երեք անգամ ապտակեց զայն, ըսելով.

«Ահա՛ թէ ինչի արժանի էք դուք։ Դո՛ւք, միայն դուք էք պատասխանատուն Ռուսիոյ ներկայ վիճակին։ Եւ դուք էք պատճառը նշանածիս մեռնելուն»։

Ապտակող աղջիկը քոյրն է ցարական ազնուականի մը, իսկ իր նշանածը սպայ էր ցարական բանակին մէջ, երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ։

Այս միջադէպը մեծ գրգռութիւն առաջ բերաւ հանդիսականներուն մէջ, եւ թեր ու դէմ ցոյցեր կատարուեցան։ Սակայն Քերէնսքի յաջողեցաւ խաղաղեցնել ներկաները շնորհիւ իր պերճախօսութեան, թէեւ յաճախ իր խօսքերը կ'ընդհատուէին արքայականներու եւ համայնավարներու կողմէ։

Օր. Պարրի ձերբակալուեցաւ, սակայն Քէրէնսքիի խնդրանքին վրայ ազատ արձակուեցաւ։ «Խեղճ միապետականներ, բսաւ Քէրէնսքի, ո՛րքան ինկեր են, որ նախկին ցարական սպայ մը չի համարձակիր դէմս ելլելու եւ կին մը կը ղրկեն իրենց համար կռուելու։»

Նամակները կը սղեն

Ապրիլ 1էն սկսեալ, պիտի բարձրանայ արտասահմանի հետ թղթակցութեան սակը։ Նամակները 1 ֆրանք 75, քարթերը 1 ֆրանք պիտի արժեն։

Զինաթափութեան համաժողովը

Փարիզի ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիք արտաքին նախարար Պրիանի յանձնեց երկրորդ ծանուցագիր մը, որով նախագահ Քուլիճ կը կինկրհրաւիրէ Ֆրանսան մասնակցիլ Ուաշինկթընի Զինաթափութեան համաժողովին։ Ծանուցագիրը կը պատասխանէ այն բոլոր առարկութիւններուն, որոնց հիման վրայ Ֆրանսա մերժած էր բերել իր մասնակցութիւնը։ Մասնաւորաբար կը շեշտէ թէ Ուաշինկթընի համաժողովը երբեք միջամտութիւն մը չի նշանակեր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Ժընեւի մէջ նոյն նպատակով գումարուելիք ժողովներուն։ Ֆրանսան միայն «դիտող» պիտի ղրկէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ Մարտ 19ի Շաբաթ գիշերը, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի։

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է Փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան։ Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ Փարիզի հայութիւնը ամենայայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ
Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի Պելվիլի, Ժօրէսի եւ շրջակաները բնակող ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, Faub. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ Ուրբաթ 18 Մարտ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլորը անպայման ներկայ։

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատոմսերը միասին բերել։ Կարեւոր գեկուցում

Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարոի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէս նաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որ եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները Ուրբաթ 18 Մարտ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը, 131. Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները։ ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգեր։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ Միութեանց կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչները յառաջիկայ Ուրբաթ 18 Մարտ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա Ճաշարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՐԴԳՈՒՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը։ Պ. Վահրամ Յենունի կը խօսի Թարգմանական գրականութեան մասին եւ կը կարդայ թարգմանութիւններ օտար գործերէ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

«ԴՈՒՍԱՆ» երգչախումբի վարչութիւնը կը յայտարարէ, որ խումբի փորձերը վերսկսած են։ Յառաջիկայ համերգը տեղի կ'ունենայ Ապրիլի սկիզբը։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր Sociétés Savantesի մէջ, Métro : St.-Michel—Odéon։ Կը խօսի Կ. Թ. Քասմաջեան «Թաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին վրայ։ Մուտք՝ 1 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Ճիմնադիրներէն անզուգական Քրիստափորի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին, 9 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.40ին Սալօն Միշէլի մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ջավ. երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (19 Մարտ 1927, 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Շ. Նարդունի։

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ։»

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել ժամապատասխան օրուան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թիրթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Բիւ տէ Ցօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսացի Տիկ. Էֆգալէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Յ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Արմենագոսսը» արտօրուած էր, վերջերս Կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կը փնտռուին Սեբաստացի Գեղամ Ասատուրեան եւ իր քոյրը Փիփէ Ասատուրեան որոնք 7—8 ամիս առաջ Գավալայէն Մարսէյլ եկած են, իմացնել՝ Nichan Chirinianի Dugradu par Ucel (Ardèche):

— Կիրասոնցի Արմենակ եւ Մնացական Շահիրկեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մալզուանի գոլէժը կը գտնուէին։ Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str. Fund Despot-Woda, Bucarest Roumanie).

Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվըրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ։ Իմացնել N. Sarkissianի, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի,	100 Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքի լոթը.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն ; 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ			[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ 1927

17 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 287 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[illegible] ԽՕՍՔ

ԺԸՆԵՒԻ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ուրիշ բացատրութիւն կարելի չէ գործածել կազմակերպութեան մը համար, որ կը խօսի ու կը գործէ յիսուն ազգերու անունով, բայց, իրականին մէջ, հայ-լուսաւորչական թաղ. խորհուրդի մը չափ ալ ուժ չունի։

Ազգերու Դաշնակցութիւնն է այդ վիժխարի օրկանը։

Տակաւին երէկ շարք մը նոր փաստեր կը հրատարակէինք [illegible] անկութեան մասին։

1925էն ի վեր, այդ կազմակերպութեան սեղանին վրայ է [illegible] գոյքերու խնդիրը։ Եւ պարբերաբար երթեւեկներ կը [illegible] հայ ներկայացուցիչները, սրտառուչ միամտութեամբ [illegible] իբրեւ առաջին եւ վերջին գործ, մասնախումբ մը կազմ[ուա]ծ է, խնդիրը ուսումնասիրելու համար։ Բացարձակապէս [illegible] արարք մը յանձնել մասնախումբերու քննութեան, [illegible] նշանակէ թաղել զայն, թրքական «հէմալէ»ներու դրութեամբ։

[illegible] այդպէս ալ եղած է։ Մասնախումբին անդամները [illegible] կը մտածեն թէ, անօգուտ է իրենց աշխատանքը. [illegible] որ լուծման ինչ ձեւ ալ առաջարկեն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ գործադրել զայն։ Ո՛չ կամք ունի, ոչ [illegible] կարողութիւն։ Միլլի Թուրքիան, խորապէս գիտակ այս [illegible]ութեան, պատասխան անգամ չի տար յիսուն ազգերու [illegible] գործող արիսպագոսի նամակներուն։ Եւ աւելին,— կը [illegible] կը շարունակէ գործել այնպէս ինչպէս որոշած էր 1915ին, իթթիհատական աւարառութեան օրով. եւ ինչպէս 1922ին, քէմալական յաղթանակէն յետոյ։ Երեւոյթները փրկելու համար, [illegible] տարի բարեհաճեցաւ նոր հրահանգ մը հրատարակել, [illegible] համաձայն պիտի վերադարձուէին այն կալուածները որ [illegible] են 1924 Օգոստ. 6էն առաջ։ Գողօնի մը մէկ մասը [illegible] վերադարձնելու այս խարէութիւնն ալ «ժէսթ» մը նկատուեցաւ. Աօղանլուի անտառէն 300 թոնօ փայտ կտրելու շնորհին [illegible] մէկտեղ։

[Խ]նդիրը այն է որ, Էնկիւրի տիրապետ կը գործադրէ իր [illegible] իրաւունքները, եւ լա՛ւ քրքիջ մը կ'արձակէ, [illegible] մարդիկ տրտունջներ կը յայտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան կամ նման մարմիններու առջեւ։

[Ա]յս իրականութիւնը ջախջախիչ կերպով հաստատուեցաւ [illegible] փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութեան առթիւ։

[Լ]օզանի դաշնագիրը խմբագրուած է բուն իսկ Թուրքիոյ [առա]ջարկած բովանդակութեամբ։ Անոր մէջ քանի մը վախկոտ, [illegible] հատուածներ կան փոքրամասնութեանց իրաւունքներու մասին։ Եւ սակայն, Էնկիւրի այդ խեղճուկրակ յանձնառութիւններն ալ կը մերժէ, եւ փոքրամասնութիւնները կը վարէ [illegible] ինչպէս հաճոյ է իր օգոստափառ կամքին։

Այստեղ ալ, շատ յստակ է եւ կտրուկ՝ Թուրքիոյ դիրքը։ [illegible] առջի օր, Էնկիւրիէն Մարտ 8 թուակիր հեռագիր մը [illegible] հաղորդէր թէ «Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները [illegible], թրքական քաղաքային օրէնքին տրամադրութիւններ[ո]ւն ենթարկուելու համար, գործավարներու խորհուրդը [illegible] որոշում մը պիտի տայ»։ Մանաւանդ որ, «Թուրքիոյ [illegible]ններուն մէջ ապրող ամէն անհատ ազատ է յայտնելու [illegible] փափաքը»։ Այս խնդիրը հաղորդուած է Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն այս մասին ունեցած տեսակէտը չպիտի կրնայ [illegible]ունիլ։

[illegible] է բացատրել թէ՝ տեսակէտի խնդիր չկայ, այլ [illegible] յանձնառութեանց գործադրութեան հարց։ Արդ, [illegible] է այն ուժը որ գործադրել տալու քաջութիւն եւ կամք [illegible] ցուցնէ։

Ամէն պարագայի մէջ, ո՛չ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, [illegible] իրաւասութիւններն ու բարոյական հեղինակութիւնը [illegible] բարձր չեն քան հասարակ թաղ. խորհուրդի մը ազդեցութիւնը, ամէն համեմատութիւն պահելով։ Մնաց որ, Ժընեւի [կազ]մակերպութիւնն ալ չի ժխտեր այս իրողութիւնը։ Փոքրամասնութեանց մասնախումբին անդամները նոյնքան իրաւունք [ունի]ն կը հարցնեն թէ՝ ո՞վ պիտի գործադրէ իրենց թելադրութիւնները, եթէ տեղեկագիր ներկայացնեն...

Ահա թէ ո՛ւր իջած է «յաղթական»ներուն հեղինակութիւնը այն ալ՝ երկրորդական եւ բարբարոս պետութեան մը [illegible]։

Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչպէս հաւատալ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կրնայ... պատերազմին առաջքը առնել։ Այդ յաւակնութեան ամլութիւնն ալ տեսանք իտալեւյունական միջադէպին առթիւ, երբ Մուսոլինի շոգեպինդ զրաւեց [Քոր]ֆուն, առանց ականջ կախելու Ժընեւի ազդարարութեանց։ [illegible] 15ի ժողովին մէջ, որոշեր են հաւաքաբար օդանաւային [illegible] ոչ օդային— ցոյց կատարել նման պարագաներու մէջ, [illegible] իտալական պատուիրակին բողոքներուն։

Շատ բարի։ Բայց, նաւային կամ օդային փորձերէն առաջ, [illegible] համերաշխութեան փո՛րձ մը կատարէին Թուրքիոյ հանդէպ, ոչ թէ մեր սեւ աչքերուն համար, այլ իրենց ստորագրութիւնը, ուրիշ խօսքով՝ պատիւը փրկելու համար։ Սոսկական [illegible] անգամ ի հարկին միջոցներ կը գտնէ իր արժանապատուութիւնը պաշտպանելու։

Ժընեւի թաղ. խորհուրդը այդքա՞ն ալ պատասխանդրութիւն չունի։

Եւ արդեօք ատո՞ր համար է որ կ'աճապարէ ժամ առաջ իր [illegible] տակ առնել Թուրքիան, յաւիտենական բմբոսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, «Ցուսաբեր» կը գրէ (7 Մարտ).—

— «Յանձնաժողով մը նշանակուած է Երեւանի մէջ, որ պարտականութիւն ունի վերաքննութեան առնելու Աբեղեան փորձանքը (նոր ուղղագրութիւն)։

«Պաշտօնական և անպաշտօն աղբիւրներէ կ'իմանանք, որ Յանձնաժողովը իր մեծամասնութեան մէջ որոշած է, արեւամտեան[,] հայ ուղղագրութեան շարք մը հիմնական օրէնքները արմատական փոփոխութեանց ենթարկել։

«Բան մը» ըրած ըլլալու մոլուցքէն տարուած, Երեւանի մէջ գտած են, որ «անվտանգ» Աբեղեանը, («անվտանգ» իր բացայայտ այլանդակութեանը համար) պէտք է թաղել, ու վերստին կեանքի կոչել վտանգաւոր Աբեղեանը (վտանգաւոր՝ իր վիճելի այլանդակութեանը համար)։

...«Մեր միակ բաղձանքն է, որ տարագիր հայութիւնը գոնէ ուղղագրական հարցին մէջ ազդու կերպով լսելի ընէ իր ձայնը Երեւանի վարիչներուն։

«Այս պարտականութիւնը կ'իյնայ անոնց, որոնք իրենց գործերով ու կոչումով կապուած են առաւելապէս հայ լեզուին ու գիրին։

«Երեւանի բոլոր Աբեղեաններն ու բոլոր Յանձնաժողովները անկարող են վերջապէս թաղել լեզու մը, որ դարերու կեանք ունի։ Բայց ինչո՞ւ թողուլ, որ ան շարունակ քաշքշուի, աղճատուի ու այլանդակուի»։

ՖՐԱՆՍ. ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ ՀԱՆԹԻԱԾ

Գրած էինք թէ 1915ին Տարտանէլի մէջ ընկղմած ֆրանս. Մառիօթ ընդծովեան ցամաք հանելու համար ձեռնարկներ կ'ըլլան։ Պոլիսէն կը գրեն թէ ընդծովեան, ասիական եզերքին մօտ, Ջանաքքալէի առջեւ 20 մէթր խոր կը գտնուէր եւ արդէն կարելի եղած է ջուրին երեսը հանել։ Նաւ» գոցուած են ընդծովեայի արտաքին բոլոր ծակերը, յետոյ խտացած օդ լեցուած է մէջը, ու զօրաւոր բեռնաբարձ մեքենայով մը դուրս քաշուած է։ Իտալական ընկերութիւն մը յանձն առած է թրքական ջուրերուն մէջ ընկղմած բոլոր պատերազմական նաւերը դուրս հանել։ Ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Սէրա կը յայտարարէ թէ բաւական երկար ատեն ջուրին տակ մնալուն, «Մառիօթ»ը կարելի պիտի ըլլայ պզտիկ նորոգութեամբ գործածելի դարձնել։

«Մառիօթ»ի հրամանատարը նախապէս օդանաւով անցած էր Տարտանէլի վրայէն եւ յետոյ արտօնութիւն ստացած էր նեղուցը անցնելու ընդծովեայով։ Մինչեւ Տարտանէլի մէջտեղը անվտանգ անցաւ, սակայն Ջանաքքալէի առջեւ ցանցի մը մէջ ինկաւ եւ անկէ ազատուելու համար ստիպուեցաւ ջուրին երեսը ելլել։ Թուրքերը սկսան կրակել։ Հրամանատարը ժամանակ ունեցաւ բոլոր վաւերաթուղթերը փճացնելու եւ իր նաւազները ազատելու։

Դեռ ծովուն տակ կը մնայ «Պուվէ» մարտանաւը, նեղուցի մուտքին առջեւ, 75 մէթր խորութեան տակ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Թուրք թերթերը մեծ կարեւորութիւն կու տան Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացման եւ զայն կը նկատեն իբրեւ անհերքելի փաստ անգլեւ-իտալական քաղաքական սերտ գործակցութեան։

«Միլլիյէթ», որ Պոլսոյ քէմալական կիսապաշտօն օռկանը կը նկատուի, այս առթիւ կը գրէ.— «Դժուար չէ նախատեսել որ Ռուսիա պիտի պատասխանէ այնպիսի միջոցներով, որոնք ձգտում առաջ պիտի բերեն երկու պետութեանց միջեւ»։ Թերթը յետոյ կը յիշէ այն քաղաքական համաձայնութիւնները, որոնց մասին խօսուեցաւ եւրոպական մամուլին մէջ, Մուսոլինիի, Չէմպըրլէնի եւ Չըրչիլի տեսակցութիւններուն առթիւ։ Բնականաբար այդ համաձայնութիւնները հերքուեցան, սակայն գործերն ու իրողութիւնները հիմա տեղի կ'ունենան ամէնուն աչքին առջեւ։ Կասկած չկայ որ Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքները ներկայիս երկու կէտեր են, որոնց վրայ ստիպուած է կեդրոնանալ համաշխարհային քաղաքականութիւնը։ Թէեւ այդ երկու կէտերը իրարմէ հազարաւոր քիլօմեդր հեռու կը գտնուին, սակայն իրարու կապուած են հասարակաց ազդեցութիւններով եւ ազդակներով։ «Շահակից ժողովուրդներու պարտականութիւնն է մօտէն եւ աչալուրջ հետեւիլ դէպքերուն»։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՕԴԱՅԻՆ ՏՈՐՄԻՂԸ ԵՒ "ՉԷԿԱ"Ն

Հռոմէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նախարարական խորհուրդը երկու կարեւոր որոշումներ տուաւ՝ մէկը օդային տորմիղի ուժեղացման, միւսը երկրի պաշտպանողական միջոցներուն խստացման մասին։ Օդանաւային նոր տորմիղ մը պիտի շինուի եւ պիտի յատկացուի ոստիկանական սպասարկութեան։ Երկրի ներքին ուժեղացման համար շատ կարեւոր կը նկատուի այս որոշումը։

Երկրորդ որոշման համաձայն, մասնաւոր դատարան մը պիտի ստեղծուի, իրեն կից ունենալով հարցաքննիչ յատուկ մարմին մը։ Այս մարմինը պաշտօն պիտի ունենայ քննելու ամէն խնդիր, եւ պիտի դիւրացնէ մասնաւոր ատեանին պաշտօնը։ Ան է որ պիտի որոշէ թէ ո՛ր խնդիրը սովորական դատարաններուն, եւ ո՛րը մասնաւոր ատեանին իրաւասութեան ենթակայ է։

Այս կարգադրութիւնը եղած է անոր համար, որ վերջերս ֆաշիստ դատարանը դատավարութեան մը առթիւ անպարտութեան վճիռներ արձակեց։ Նոր օրէնքին համաձայն, մասնաւոր ատեանին առջեւ պիտի հանուին լուրջ դէպքերը միայն, իսկ միւս դատերը սովորական դատարաններուն առջեւ պիտի տեսնուին։

Ասկէ զատ, կառավարութիւնը կը քաջալերէ օդանաւորդութեան զարգացումը Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւոր հրամանագիրով մը ամէն տուրքէ եւ մաքսէ զերծ պիտի ըլլան առեւտրական օդանաւորդութեան զարկ տալու նպատակով կազմուած ընկերութիւնները։ Իտալիա իր առեւտրական օդային տորմիղը կը նկատէ իբրեւ պահեստի զինուորական զէնք մը, ու բոլոր մեքենաները ատոր համաձայն շինուած են։

ՖՐԱՆՍԱ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Ուաշինկթընի Զինաթափութեան համաժողովին մասնակցելու համար նախագահ Գուլիճի երկրորդ հրաւիրագիրին վրայ, արտաքին նախարար Պրիան կը մտածէր չէզոք «դիտող» մը ղրկել, առանց պաշտօնապէս մասնակցելու։

Նախարարական խորհուրդը առջի օր գումարուելով երկարօրէն վիճաբանեցաւ այս մասին եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ բացէ ի բաց մերժողական պատասխան գրել։ Պրիան այս պատասխանին պատճէնը պիտի ներկայացնէ Շաբաթ օր գումարուելիք նախարարական խորհուրդին։

Կատաղի կռիւներ Նանկինի շրջանին մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ նանկինէ գետին հարաւը Քիանկսու նահանգին երկաթուղագծին երկայնքը չորս կէտերէ միաժամանակ կատաղի յարձակումի սկսան ազգայնականները, որոնք կը ծրագրեն ընդհանուր յարձակողական մը Շանկ-Շունկ-Շանկի բանակին դէմ, զայն Շանթունկի նահանգէն դուրս նետելու համար։ Այդ չորս կէտերն են Սանկքիանկ, Սուչոու, Իչինկ եւ Նանքին։ Ամէնէն կատաղի յարձակումը Նանքինի դէմ կը կատարուի, ուր օտարականները միջոցներ ձեռք առած են՝ ի հարկին անմիջապէս քաղաքէն մեկնելու համար։ Ամերիկեան, անգլիական եւ ճափոնական թորփիլահալածներ ու թնդանօթակիրներ կը սպասեն՝ անհրաժեշտ պարագային պաշտպանելու համար իրենց քաղաքացիները։ Թշնամի բանակը Նանքինէն 30 մղոն հեռու կը գտնուի դեռ։ 400 Ամերիկացիներ կան յիշեալ քաղաքը, մեծ մասամբ միսիոնէրներ։

Նանքինի եւ Շանկայի միջեւ համախմբուած զինուորներու թիւն է 50.000, մինչ ազգայնականներուն ուժը կը գնահատուի 60.000 հոգի։ Ազգայնականներու վճռական ճակատամարտը պիտի մղուի շաբթուս վերջը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ԵՐԿՈՒ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Փետր. 24 թուակիր նամակ մը ուղղելով Լոնտոնի եկեղեցւոյ խնամակալութեան, կը յայտնէ թէ Վռամշապուհ եպիսկ. «միայն Փարիզի հոգեւոր հովիւ է, ենթարկուած է Տ. Գրիգորիս եպիսկ.ին (Պալաքեան) եւ ոչ մի լիազօրութիւն չունի միջամտելու այլ գաղթավայրերի հոգեւոր գործերին»։ Նոյնիմաստ նամակ մըն ալ ղրկուած է Վռամշապուհ եպիսկ.ին, որ Լոնտոն ղրկած էր Բարթող քահանան, «առանց կաթող. պատուիրակ Տ. Գրիգորիս եպիսկ.ի համաձայնութիւնն ստանալու»։ Այս առթիւ Գերագոյն Խորհուրդը կը յանձնարարէ Փարիզի հոգեւոր հովիւին. «Դուք լպէտք է միջամտէք առաջնորդական գործերին եւ եթէ որ եւ է տեղից ձեզ դիմումներ են ուղարկում, այդ դիմումները պէտք է յանձնէք Կաթող. Պատուիրակին, յայտնելով այդ մասին ձեզ դիմողներին»։

∴ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը երկար բողոքագիր մը ուղղելով Կաթողիկոսին, կը գանգատի Փարիզի հոգեւոր հովիւին եւ ծանօթ խմբակին դէմ, որոնց «անկարգապահ տխուր ընթացքը, յայտնապէս դիտումնաւոր հակառակութիւնը կը սպառնայ վերի վայր հիջել ոչ միայն ձեռք բերուած, այլ եւ ձեռք բերուելիք գեղեցկագոյն արդիւնքները։ Ցարդ առանց հակակշռի, ազիկամի գործողներուն այս ընդվզումը հաստատուած կարգին դէմ՝ ուղղակի վնաս եւ մեծ վնաս կը պատճառէ հայ ժողովուրդին, որ հազարումէկ դժուարութիւններու կուրծք տալ պարտաւորուած է, իր գոյութիւնը քաշքշելու համար»։ Բողոքագիրը կ'աւելցնէ թէ կաթող. պատուիրակին կողմէ փիլոնազո՛րկ կամ կարգալոյծ հռչակուած քահանաները նորման կ'արժանանան Փարիզի հոգեւոր հովիւին կողմէ եւ թէ Դատաստ. Խորհուրդը անգործութեան դատապարտուած է այդ խմբակին խաղերուն շնորհիւ, խաթարելով ընտանեկան բարքերը։ Եզրակացնելով, Ազգ. Միութիւնը, յոյս կը յայտնէ թէ հակառակորդները պիտի աթափին, անսալով հոգեւոր ամենաբարձր իշխանութեան ստատին եւ յորդորներուն։

Երանի՛ հաւատացողներուն։

∴ Փօն-տը-Շէրիի մասունի հոգաբարձութիւնը նամակով մը կը յայտնէ թէ իրականութեան չի համապատասխաներ կաթող. պատուիրակութեան դիւանին կողմէ հրատարակուած հետեւեալ տեղեկագիրը. «Մայրենի լեզուի դասաւանդութիւնը պիտի տրուի ժամանակացոյցի պահերէն դուրս Փօն տը Շէրիի հայ գաղութին կողմէ վճարուած ուսուցչի մը կողմէ»։ Հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ ճշտել թէ «Ուսուցիչը ոչ գաղութիս կողմէ վճարուած, ոչ ալ հրաւիրուած է, այլ կրթական խորհուրդին կողմէ եւ կաթող. պատուիրակէն վաւերացուած յանձնարարականով եկած է դպրոց բանալու։ Ցաջողութեան պարագային, ոչ միայն ուսուցչին թոշակը, այլ եւ աշակերտներու գրենական բոլոր պիտոյքներն ալ կրթական խորհուրդը պիտի վճարէր»։

Եւ այս ամէնը՝ ամսական 3 400 ֆր.ի խնդիր է...

ՉԻՉԵՐԻՆ մտադիր է մօտ օրէն Փարիզ գալ, մասնակցելու համար ռուսական պարտքի մասին կատարուելիք խորհրդաժողովին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԵՍ ՈՐ Ե

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

4. ՀՈՂԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՋԱՒԵՇՏԸ

Հողաբաժանութիւնը առ հասարակ փափուկ խնդիր է ամենասովորական երկիրներու համար իսկ։ Հետեւապէս կը պահանջէ վերին աստիճանի լուրջ, զգոյշ ու գիտակից ընթացք։ Այդ գործը աւելի եւս կը դժուարանայ Հայաստանի մէջ, ուր, ինչպէս կ'ըսեն, մարդիկ իրարու գլխու վրայ են նստած։

Հայաստանը երկիր մըն է, որ ունենալով աննշան հողային տարածութիւն՝ անսահմանօրէն բազմազան բնութիւն, այլազան կլիմայ ունի։ Այնտեղ կրնաք գտնել հարաւային երկիրներու հասարակածային բոյսերէն մինչեւ ուսհիւսիսային երկիրներու փշատերեւ մշտադալար եղեւնը, այնտեղ անդնդախոր ձորերու կողքին կ'երկարին լեռնաշղթաներ, կը բարձրանան յաւերժական ձիւնով ծածկուած լեռներ։ Այդ բոլորին հետ միասին Հայաստանը նաեւ թանկարժէք եւ հազուագիւտ բոյսերու հայրենիքն է ծխախոտէն մինչեւ խաղողը, բամպակէն մինչեւ խաշխաշը։

Հայաստանի նման երկրի մը մէջ ամէն մէկ թիզ հող ունի իր արժէքը, իր գինը։ Այնտեղ իւրաքանչիւր հողային աննշան տարածութիւն «մայր է ամենայն բարեաց»։ Այնտեղ սեփականատիրութեան գաղափարն ալ խոր արմատ ձգած է ժողովուրդին մէջ, դարձեր է անոր միս ու արիւնը, երկրորդ բնութիւնը,

Հայ կոմունիստները պահանջուած լրջութիւնն ու հեռատեսութիւնը ցոյց տուի՞ն Հայաստանի հողաբաժանութիւնը կատարուած ատեն։

Ինչպէս հայ ժողովուրդի համար ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող բոլոր խնդիրները, անոնք այդ հարցն ալ լուծեցին գրչի մէ՛կ շարժումով՝ առանց երկար բարակ մտածելու։

Համաձայն այդ «յեղափոխական» որոշման, հողը կը դադրէր սեփականութեան առարկայ ըլլալէ եւ կը դառնար համայնքին, աւելի ճիշդ՝ պետութեան սեփականութիւնը։ Խորհրդայնացման առաջին տարիները գոնէ հողաբաժանութիւնը կը մղուէր [illegible] գիծի վրայ. կարեւորը, էականը, ժողովուրդը համայնատիրութեան գաղափարին վարժեցնելն էր, հայ գիւղացին կոմունիզմի շաղախ պատրաստելը։ Եւ հայ գիւղացին, որ դարեր շարունակ իր մէկ օրավար հողի վրայ արիւն-քրտինք էր թափած, եւ զայն աւելի շատ կը սիրէր, քան հարազատ զաւակը, այդ գիւղացին իր բոլոր յոյսերը խորտակուած կը տեսնէր և ձեռքերը ծալած՝ որդեկորոյս հօր նման կը նստէր ու կը սպասէր լաւագոյն օրերու...։ Եւ այդ՝ լեռնային եւ կիսադաշտային շրջաններու մէջ։

Այլ էր պատկերը այդ ժամանակ եւ յաջորդ երկու-երեք տարիներու ընթացքին՝ դաշտային շրջաններու մէջ։ Մէկէ աւելի անգամ այդ շրջաններու գիւղացիութիւնը իր մորթին վրայ փորձած ըլլալով հայ պոլշեւիկներու ինչ պտուղ ըլլալը, եւ անգամ մը այն համոզումը կազմելով, թէ անոնք եկեր են քանդելու, տակն ու վրայ ընելու համար՝ սկսաւ զանոնք «կանխել»։

Եւ ծայր առաւ իսկապէս բարբարոս աշխատանք մը։ — Հայ գիւղացին ձեռնարկեց իր ձեռքով տասնեակ տարիներու լամառ ջանքերու շնորհիւ հասցուցած այգիին վազերը կտրելու, ծախելու, իբրեւ վառելու փայտ...։ Եւ ամէնը այդ չէ՛ր։ Տապալեց, նոյնպէս, իր պարտէզին մրգատու ծառերը, քաշեց քաղաք ու «սաղացրեց»։ Բանի որ իրենը չպիտի ըլլար, թող ուրիշներունն ալ չըլլայ։ Ահա այդ շրջանի հայ գիւղացիներու հոգեբանութիւնը։ Եւ Աղստ Դաշտի (Ղամարլուի), Էջմիածնի, Աշտարակի նման մրգաստան ու այգեստան շրջանները ընդամէնը երկու-երեք տարուայ մէջ վերածուեցան ցեխերու, վարելահողերու։ Նախկին պարտէզներու եւ այգիներու մէջ գիւղացին սկսաւ ցանել... գարի եւ կորեկ...։ Այն ինչ որ թշնամի Տաճիկները չըրին (Ղամարլուի շրջանին մէջ, օրինակ) իրենց յօժար կամքով, կոմունիստներու առեղծած կարգուսարքին շնորհիւ, ըրին հայ գիւղացիներն իրենք։ 1923էն արդէն այդ շրջաններու գիւղացիներէն շատերը ոչ ուտելու խաղող ունէին, ոչ տնային գործածութեան համար բամպակ եւ ոչ ալ ծխախոտ...։ Անոնք դարձեր էին արդէն իսկ «սարեցիներ» (իրենց՝ գիւղացիներու բառն է)։

Ասկէ յետոյ միայն 1922-1923էն, երբ ժողովուրդն իր «կապը ճանաչել» էր, երբ «ընտելացել էր յեղափոխութեան», երբ անոր մէջէն «իմ» ու «քու» հարցը «վերացել» էր արդէն՝ կոմունիստները նոր սկսան հողաբաժանութեան աշխատանքին ձեռնարկել։

Բայց ի՛նչ հողաբաժանութիւն։ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները հողաբաժանութեան գործին մէջ մազաչափ անգամ չկիրարկեցին աշխատանքի գիտական կազմակերպման սիստեմը, որուն վրայ հիմնած են իրենց ծրագիրը։ Անոնք փոխանակ ներկայ Հայաստանի տնտեսական աշխարհագրութիւնը հիմք ընդունելու, փոխանակ իւրաքանչիւր գաւառի եւ շրջանի գիւղատնտեսական կարելիութիւնները գիտականօրէն ուսումնասիրելու, փոխանակ Հայաստանը շրջաններու բաժնելու եւ ապա գիտական հետազօտութեան տուեալներու հիման վրայ հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը բարեկարգելու, առանց որ եւ է նեղութեան, առին եւ բաժան-բաժան ըրին դժբախտ գիւղացիին հողը, որով եւ խառնեցին իրար անոր կեանքը, եղած տնտեսութիւնն ալ մատնեցին պարբերական անկման։

∴

Որո՞նք են կատարուած հողաբաշխութեան հետեւանքները.—

1. Ամէնէն առաջ Հայաստանի գիւղատնտեսական բարձր մշակութեան շրջաններուն մէջ հողի անկայուն եւ յարափոփոխ վիճակը ծանրապէս ազդեց եւ տակաւին կը շարունակէ ազդել տնտեսութեան վրայ։ Այգեգործութիւնը, պարտիզպանութիւնը, բամպակաբուծութեամբ եւ ծխախոտաբուծութեամբ զբաղող գիւղացիին հողը ամենայն տարի բաժանման եւ վերաբաժանման ենթարկելով թոյլ չեն տար սրտցաւ եւ մեղուաջան կերպով մշակել զայն եւ առաւելագոյն բերքն ստանալ։

2. Հողի մանրատումը եւ յաճախակի, գրեթէ ամէն տարի բաշխումը մարդ գլուխ՝ նոյնպէս կը փտէ տնտեսութեան։ Հայ գիւղացին իր «իսկական» հողէն դուրս ունի նաեւ մէկ շնչաբաժին «աւելորդ» հողամաս, որ կը ձգուի խոպան և անմշակ, այն հաշուով թէ իր ընտանիքի անդամներէն մէկն ու մէկը պիտի պակսի եւ այդ հողը պիտի խլուի իրմէ։

3. Դաշտավայրերու մէջ իւրաքանչիւր գիւղի հողը բաժնուած է երկու, երեք, երբեմն աւելի գօտիներու։ Ամէն գիւղացի հող է ստացած բոլոր գօտիներէն ալ։ Կը պատահի, որ երբեմն գիւղացիին ընդամէնը երկու երեք դեսեատինը չանցնող հողամասերը իրարմէ վերստերով հեռու կը գտնուին։ Բացի այն, որ այդ շերտաւորումը կատարուած է պատահական կերպով, առանց հողի ընդունակութիւնը նկատի ունենալու, առանց գիտական-գիւղատնտեսական տուեալներու, այդ բանը չափազանց աննպաստ կ'ազդէ գիւղացիութեան ուժերուն կեդրոնացման վրայ։ Գիւղացիութեան ուժը կը ջլատի, տեղի կ'ունենայ ժամանակի եւ աշխատանքի աւելորդ վատնում։

4. Մինչեւ հիմա ալ տակաւին բազմաթիւ շրջաններ եւ գիւղեր կան, որ կը սպասեն հողաբաշխութեան։ Այդ տեղերու գիւղացիութիւնը իր հողը իրենը չի համարիր, միւս կողմէ ալ նորը չէ ստացած դեռ։ Լաւագոյն պարագային այնքան հող կը մշակէ, որքան պէտք է իր ընտանիքը անօթութենէ ազատելու. իսկ վատագոյն պարագային կամ ձեռքերը ծալլած կը նստի եւ կամ, — ու այդ շատ յաճախակի — կը թողու ե՛ւ իր հողը ե՛ւ նորը ստանալու յոյսը, պանդխտութեան ցուպը կ'առնէ ձեռքը եւ կը դիմէ դէպի Թիֆլիս, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս, Թուրքեստան։ (Հայաստանի ժողովուրդին արտագաղթի պատճառներէն մէկն ալ այս է)։

Այնուհետեւ կան հողաչափերու եւ հողհատակներու, հողաբաժիններու վրիպումները, սխալները։ Պատահած է, որ գիւղի մը հողը բաժանման ու վերաբաժանման է ենթարկուած 8—10 անգամ եւ ամէն անգամ կոպիտ սխալներով։ Գիւղացիները իրարու հետ թշնամի են դարձեր, բաժնուեր են Թայֆաներու, գիւղի ղեկավարները (կոմունիստները) իրենց մարդիկը քշած են, սկսեր է տուր ու առնուցը։ Քաղաքը, զանգատը։ Երեւանի Ժողկոմխորհի, Կենտկոմի, Կենտգործկոմի, Հողժողկոմատի, Գաւգործկոմի առջեւ շատ յաճախ կարելի է պատահիլ հարիւրաւոր գիւղացիներու, որոնք տարուան մէջ քանի մը անգամ, ամենահեռաւոր վայրերէն իսկ, շաբաթներ շարունակ «մեծերու» դուռը ափ կ'առնեն, կը սպասեն որոշման։ Իսկ վճիռը տալը այնքան ալ դիւրին բան չէ. կայ հակառակորդ Թայֆան, կան զօնսլաներ... Իսկ այդ ընթացքին, — գիւղացիին ոսկի հողը կը մնայ անմշակ, այգին մացռով կը ծածկուի, վարելահողը՝ խոպան կը դառնայ։

5. Գիւղացիութեան աւելի աշխատունակ տարրը հողաբաժանութեան սկիզբէն իսկ իր հողին զրկուած է եւ նորն ալ չէ ստացած. միւս աւելի տպաւոր մասը հետզհետէ կ'ենթարկուի հողազրկման, այն պատճառաբանութեամբ, թէ հակայեղափոխական է, քաղաքը կ'ապրի, ինքը իր ձեռքով չի մշակեր հողը եւայլն։ Այդպիսով ստեղծուած է հողազուրկ գիւղացիութեան պատկառելի տոկոս, որ հետզհետէ գիւղէն դուրս կը քշուի, կը կորսնցնէ իր տնտեսական խարիսխը եւ աստիճանաբար չքաւոր կը դառնայ։ Գիւղը կը մնան, հողի հետ կը կապուին անոնք, որոնք կամ միջոցներէ զուրկ են եւ կամ աշխատելու վարժութիւնը կորսնցուցած պոլշեւիկներ են։ Խորհրդային դատարանները եւ մամուլը աւելի եւ աւելի յաճախ կը զբաղին «կուլակ դարձած կոմունիստներու» խնդրով, թէ ինչպէս հարստութիւն են դիզեր, կենցաղով ու հոգեբանութեամբ խորթացեր են կուսակցութենէն. թէ ինչպէս գիւղի «անկուսակցականները» կը հարկադրեն իրենց համար սեւ աշխատանքներ կատարել։

Այդ բոլորի հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ գիւղացիութեան կարեւոր մէկ մասը կ'ենթակուի չքաւորութեան, իսկ միւս մասը կը յղփանայ, կը նստի քեասիբ-քիւսուրի շէնքին։ Եւ այսպիսով գիւղատնտեսութիւնը փոխանակ զարգանալու աւելի ետ կ'երթայ եւ կ'ինայ։

6. Հողաբաժանութեան ընթացքին ամենուրեք, առանց բացառութեան, ուր որ կային Հայեր եւ Թուրքեր՝ հողային ամենէն ընտիր պատառները ստացողները վերջիններն են եղած եւ կը շարունակեն ըլլալ։ Թուրք-Թաթարները տեղաւորուեցան ամենաբերրի հովիտներու մէջ։

Առէք Հրազդանի, Ազատ-Դաշտի, Բէօյիւք-Վէդիի և այլ շրջանները եւ դուք նոյն բանը կը տեսնէք — Թուրք-Թաթարները ամէն բանի մէջ եւ ամէն տեղ բացարձակապէս արտօնեալ վիճակի մէջ են։ Հայ գիւղացին, հայ տասնեակ հազարաւոր գաղթականութիւնը դեռ եւս մի քիչ հող չէ ստացած, այնինչ չկայ Հայաստանի մէջ մէկ Թուրք, որ որ հող ստացած չըլլայ։ Անցեալ տարի, Վէդիի Թուրքերը, ամէն դիւրութիւն վայելելով հանդերձ, կը մտածէին թողուլ Հայաստանը եւ գաղթել ուրիշ աւելի լաւագոյն վայր մը։

Կ'ընտրեն պատգամաւորութիւն մը, որ կ'երթայ Նուխի, Շամախի, Գանձակի շրջանը, կը պտտի ամբողջ Ատրպէյճանը, կը վերադառնայ ու զեկուցում կուտայ, «Ամա՛ն, ձեր տեղէն չշարժիք. Այլանի աւերուած երկրներ մէջ ամենալաւը, ջէննաթ ասածդ տեղը էլի Էրմանիստանն է»։ Այդ բանը մեծ գոհունակութեամբ, մօրուքը շփելով կը պատմէր ինծի, պատգամաւորութեան նախագահը։

Այդպիսով ուրեմն, հայ գիւղացիին հանդէպ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը այն ընթացքը բռնած է ինչ որ իր ժամանակին ցարական փոխարքաները կամ նահանգապետները։ Եւ ասկէ մեծապէս կը տուժէ տնտեսութիւնը, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ գլխաւորաբար հայ գիւղացին միայն կը զբաղի գիւղատնտեսական բարձր մշակութեամբ։ Թուրքերը մինչեւ հիմա ալ շատ սահմանափակ կերպով կը զբաղին այգեգործութեամբ՝ զինին եւ առհասարակ ոգելից խմիչքները հարամ համարելով։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

Նախորդով պարզեցի թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրաւիրուէր Եւրոպայի թեմին պատգամաւորական ժողովը։

Առժամեայ թեմական խորհուրդը, առանց գաղութներու մարդահամարի ստոյգ թիւերը ունենալու, պատգամաւորներու բաշխումը կատարած էր ըստ տեղի եւ յարմարութեան։ Շրջաններէն ոմանք ընտրութիւններով նշանակեցին իրենց տրուած պատգամաւորները, իսկ ուրիշներ գոյութիւն ունեցող եկեղեցական եւ այլ գաղթային մարմիններու կողմէ, ղրկեցին պատգամաւորները։ Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, որ իր դռները պինդ փակած է նորեկ Հայերու անդամակցութեան առջեւ, իր 40—50 անդամներու անունով կը ղրկէր հինգ պատգամաւորներ։ Ի հարկէ յանցանքը առժամեայ թեմական խորհուրդին եւ Պալաքեան եպիսկոպոսի վրայ կ'իյնայ, որ քաջութիւն չունեցան ընտրական որոշ, յստակ եւ վճռական հրահանգ մը ղրկելու։ Եւ այս վախկոտութիւնը՝ միայն անոր համար էր, որ գիտէին թէ Փարիզի ջոջերը չպիտի գործադրէին այդ հրահանգը։ Գ. Չօպանեան ուժգնօրէն դէմ կ'արտայայտուէր իմ այն առաջարկին թէ թեմական խորհուրդը պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ, Փարիզի աւելի քան 15 հազարնոց գաղութը մասնակից դարձնելու պատգամաւորական ընտրութիւններուն, այն առարկութեամբ թէ՝ ատիկա Փարիզի հոգաբարձութեան ներքին գործն է եւ մենք պատճառ չունինք կանխակալ կարծիքով պնդելու թէ անոնք ժողովուրդին հնարաւորութիւն չպիտի տան ընտրութիւններուն մասնակցելու...

Իմ գլխաւոր առարկութիւնը այն էր թէ երբ պատգմ. ժողով մը լայն ժողովրդական ընտրութեամբ չէ կազմուած, անկէ բխած թեմական խորհուրդը յենարան չի կրնար ունենալ ժողովրդական զանգուածները եւ անոր աջակցութիւնը չի կրնար վայելել. ժողովուրդը իրաւամբ կրնայ ըսել թէ ինքը տեղեկութիւն անգամ չունի այդպիսի ժողովի մը գոյութենէն։ Սակայն, ըստ Սրբ. Ալլահվէրտիի, ընտրութիւն մը պէտք էր ընել փարա ունեցող հարուստներու եւ անկուտներու միջեւ։ Ընտրութիւնը ըրին, խօսքը տուին փարային, ի հարկէ առանց անոր երեսը տեսնելու, ու Փարիզի ազաները ղրկեցին հինգ պատգամաւոր։

Ժողովին նախագահը չկրցաւ ըմբռնել թէ այդ ալ բաւարարութիւն չէր տար ջոջերուն, որովհետեւ անոնք հակառակ էին այդ ձեռնարկին եւ չքաշուեցան, ճիշդ պատգամաւորական ժողովին առաջին օրը Սրբ. Թորգոմեանը ղրկել Պալաքեան եպսի որպէսզի յայտարարէ — «Սրբազանը թող ցրուէ պատգամաւորական ժողովը, թող նստի խորհրդարանը, ինքնագլուխ թող վարէ գործերը, տարին անգամ մը միայն թող ցոյց տայ հաշիւները, մենք իրեն պէտք եղած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը պիտի ընենք»։

Պալաքեան եպսի տեղեկութիւններն են ասոնք։

Այս մէկ հատիկ փաստը կ'ապացուցանէ թէ անոնք ոչ թէ Պալաքեանին դէմ էին, այլ պարզապէս սա անիծեալ «կազմակերպութիւն» բառած բանին։

Այս անորակելի առաջարկի մերժումէն յետոյ ալ, անոնք շարունակեցին մասնակցիլ պատգ. ժողովին, որովհետեւ առանց պատրուակի ժողովէն հեռանալը վտանգաւոր արարք մը կը համարէին։ Սակայն ամէն միջոց կը գործածէին ժողովը պայթեցնելու համար։ Կատաղի պայքար մը կը մղէին սահմանադրական նախագծի այն յօդուածներուն դէմ, որոնց փոփոխուելու կամ վերացուելու պարագային անհնարին էր երեւակայել ո եւ է կազմակերպութիւն։

Այդ պահուն էր, որ կը հանէր Մարսէյլի պատգամաւորներուն ընտրական տեղեկագիրը, որուն մէջ նշանակուած էին, իբր թէ կատարուած անօրէնութիւններ։

Կը հաստատուէր թէ այդ տեղեկագիրը այն չէր ինչ որ կազմուած եւ ստորագրուած էր ճիշդ ընտրութեան իրիկունը, այլ ընդհանուր ժողովի դիւանին նախագահը եւ քարտուղարը զայն վար դնելով, նոր մը գրի առած եւ ղրկած էին դիտմամբ շփոթութիւն ստեղծելու համար։ Նման շփոթութիւն մը մտնած ու ղրկած էր նաեւ Մարսէյլի հոգեւոր հովիւը, որ... բնաւ ներկայ եղած չէր ընտրութիւններուն, ու իրաւունք սեպած էր իր շահածները տեղեկագրելու։

Անոնց համար միայն պատրուակ պէտք էր, այլապէս 50 հոգիի կողմէն եկած հինգ պատգամաւորները ո՞ր իրաւունքով պիտի կրնային ուրիշ վայրի մը ընտրութեան մասին բծախնդրութիւն ցուցնելու։

Պատգ. ժողովը չընդունեց անոնց հրաժարականները եւ գործը համբերաշխօրէն վախճանի մը հասցնելու սրտցաւութեամբ, փորձեց ամէն միջոց, կատարեց ամէն զիջում, սակայն բոլոր միջոցները զուր անցան։ Պատգ. ժողովը նոյն միամտութեամբ, ընտրութիւնները կատարելու ատեն այնպիսի վարչութիւն մը կազմ[illegible] որ Փարիզի ազաները մեծ[illegible] մը կազմէին (երեք հոգի [illegible] հաւասար ստանան, ինչպէս [illegible] բոլոր հոսանքները մասնակ[illegible]թիւն ունենան, սակայն նախա[illegible]սելով, որ կրնան միջամտել [illegible] մանադրական կանոններուն [illegible] ժամանակաւոր հրահանգ մը [illegible] իրաւունք կուտար առաջն[illegible] պակսած անդամներուն տեղ[illegible]բեր հրաւիրելու։

Անշուշտ պատգամաւորական ժողովի այս զիջումն ալ ար[illegible] չունեցաւ, որովհետեւ Փարիզի ջոջերուն գոհացում տալ [illegible] պիտի ըլլար միայն ամէն [illegible] կազմալուծելով եւ ոչ թէ [illegible] տօններ տալով։

Պատգամ. ժողովի [illegible] նիստին, առաջնորդի ընտրութ[illegible] յետոյ, Փարիզի հոգեւոր [illegible] ներս եկաւ ու ցաւ յայտնեց [illegible] զինքը չէին հրաւիրած ու [illegible] ձառութենէն չէին օգտուած [illegible] շուշտ իրաւունք ունէր, [illegible] Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձու[illegible]թիւնն էր, որ պիտի ղրկէր [illegible] իբրեւ պատգամաւոր։ Այնուա[illegible] նայնիւ իր դժգոհութիւնը յա[illegible]նելով հանդերձ, յաջողութ[illegible] մաղթեց, մաղթանքներ բրա[illegible] մեկնեցաւ։ Սակայն այս [illegible] նոյնութեամբ մամուլին [illegible] լէ յետոյ, հոգեւոր հովիւը [illegible] վին առջեւ որ հանդիսաւոր[illegible] իր ըրած յայտարարութիւնն[illegible] հակառակ գրեց իբրեւ [illegible] անշուշտ ջոջերուն սոփեստ[illegible] վրայ, այլապէս, շատ աւելի [illegible] զաւոր պիտի ըլլար։

Այլեւս գաղտնիք չէր [illegible] Փարիզի ազաները, հոգեւոր [illegible] վին ալ իրենց հետ առած [illegible] եւ վճռական պայքար մը բա[illegible] էին թեմական խորհուրդին [illegible] ամէն գնով զայն անգործունէ[illegible] մատնելու եւ սկսուած գ[illegible] քայքայելու համար։

Այն բոլոր զիջումները [illegible] կատարուէին թեմ. խորհ[illegible] կամ Պալաքեան եպսի կող[illegible] կը նկատուէին տկարութեան [illegible] Եւ ըմբոստները աւելի յանդ[illegible] դարձած, սկսան անցնիլ [illegible] սահման։

Բայց այս բոլորը խրատ [illegible] ըլլար կաժող պատմութեան [illegible] ան տակաւին կը յուսար նոր [illegible] զումներով կարգի բերել։ [illegible] անգամ որ առիթ կ'ունենար [illegible] նոնց հետ բանակցելու, անոնք [illegible] պահանջ մը կը ներկայաց[illegible] իբրեւ զիջում, Պալաքեան եպ[illegible] կ'ընդունէր ու տեղի կուտար։ [illegible] պէսով անոնք հասկցան թէ [illegible] լի է ամէն տեսակ խաղիր ըն[illegible]

Այս զիջումներուն հետ[illegible]քը այն եղաւ, որ անոնք [illegible] անարգել ե՛ւ թեմական խորհ[illegible] ե՛ւ Պալաքեան եպիսկոպոս[illegible] դուրս վտարեցին խորհրդարա[illegible] օր մըն ալ «փակիչներ» [illegible] խորհրդարանը, բանի դուրս [illegible] բլլու համար Պատասխանատ[illegible] խորհուրդը ու այսպէս [illegible] հրապարակ դրուած էր [illegible] կամիտ պատասխան մը [illegible] «փաթրօններուն» առջեւ [illegible] համար ամէն յիմարութիւն [illegible] կատարել։

Այս վիճակը նպաստաւոր [illegible] դաւ նաեւ բոլոր անոնց, որոնք [illegible] դէն գլուխ վերցուցած էի[illegible] Մանչեսթրի հովիւը, Լոնտոնի [illegible] Նորակերին եւ անոր խնամ[illegible] եւայլն։

Անտարակոյս այս վիճ[illegible] մէջ բաւական մեծ մեղք [illegible] նի նաեւ Էջմիածնի գերագոյն [illegible] խորհուրդը։

Այդ մասին ալ յաջորդ [illegible] վերջին յօդուածով։

Ե. ԱՄԱՏ[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

(Մեր սեփ. Թղթակցէն)

Այս երկրորդ տարին է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջանային Վարչութիւնը իր պարահանդէսը կ'ունենայ։ Ու մինչդեռ հասոյթի համար սարքուած այս կարգի հանդէսներու առեն ուրիշներ միջազգայնական շահը նկատի կ'ունենան, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ճիգ կ'ընէ որ իր տարեկան երեկոյթները չսահմանափակուին պարահանդէսի մը նեղ շրջանակին մէջ միայն, այլ տարուէ տարի դառնան հայկ. արուեստի տեսակ մը հրապարակային ցուցադրութիւն, որ խառնուած ըլլան հայկ. ոճով զարդարանքը, բնատոհմիկ տարազները, երգերն ու պարերը։ Ու ատոր համար Bal Orientalէն յետոյ Bal Armenescը, որ այս տարի տեղի ունեցաւ Մարտ 5ի շաբաթ գիշերը, փողփողեր թատրոնի սրահներուն մէջ. Նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ աշխատանքի նախարար Պ. Թրանքու Եաշի Սրահին մէջ կազմուած էին հայկ. հին ոճով չորս տաղաւարներ, որոնց մէջ վառուած ելեկտրական լոյսերը կը ցոլացնէին տաղաւարները պատող եւ խնամքով յօրինուած հայկ. զարդանկարչութեան գեղեցիկ նմոյշները։ Օթեակները կը զարդարէին գարձեալ հայկ. գորգերով լապտերներ եւ բազմաթիւներ։ Ցուցասրահներու մէջ հայ օրիորդներ կը վաճառէին յամփանիա, սիկառ, անուշ, գաթա, գօթիյոն, եւայլն։ Ցեղի ունեցան հայկ. պարեր՝ հայկ. տարազներով, արժեցնելով մեծ հետաքրքրութիւն մանաւանդ օտարազգիներու մէջ։ Ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ գմբուխտ լանջազարդ մը (պռօշ), վրան «Հ. Մ. Ը. Մ.» բանուած որ 15200 լէյով ծախուեցաւ նախարար Պ. Թրանքու Եաշի կին Օրուան Թագուհի ընտրուեցաւ Տիկին Ա. Իւրուլքեան։

Պարահանդէսին ներկայ էին բաւական թիւով օտարներ ալ եւ յաջողութիւնը պիտի ըլլար բացարձակ եթէ նոյն երեկոյեան անախորժ մտահոգութիւնը չըլլար։ Զուտ հասոյթը 80,000 լէյէն աւելի է, որ անձեռնմխելի պիտի պահուի մարզարանի մը գնման յատկացուելու համար։ Այդ նպատակով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. վարչութիւնը արդէն դրամատան մէջ անձեռնմխելի ունի 100,000 լէյ եւս։

Այս պարահանդէսը որ տեղի ունեցաւ շատ ջերմ ու անուշ մթնոլորտի մը մէջ, եղաւ անգամ մը եւս ապացուցանելու այն աննախընթաց համակրանքը զոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը վայելէ տեղահայութեան մէջ։

Անկեղծ՝ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Քոստանցայի եւ Պազարճըքի մասնաճիւղերը եւս տուին իրենց տարեկան երեկոյթները։ Շուտով կը սարքեն նաեւ Պուքրէշը, Կալաց եւ Սիլիստրէն։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին առջեւ վիճաբանութեան նիւթ դարձուեցաւ պահպանողական երեսփոխան Հօլթի ներկայացուցած մէկ օրինագիծը, որով դպրոցական մանուկները կը պաշտպանուին հակամայնավարական վարդապետութեանց դէմ։ Բանուորական կիրակնօրեայ դպրոցներուն մէջ, աշակերտներուն կը բաժնուին գիրքեր, որոնց մէջ ըսուած է թէ «քրիստոնէութիւնը ծիծաղելի նախապաշարում մըն է եւ թէ միակ ճշմարիտ աստուած մը կայ—ազատութեան կարմիր դրօշը։»

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը բանաձեւով մը պահանջեց բացէ ի բաց մերժել այս օրինագիծը։ Բազմաթիւ աշխատաւորական երեսփոխաններ դիտել տուին թէ ընկերվարական դպրոցներուն մէջ տղոց կրօնական գիտելիքներ չեն ուսուցուիր, այլ պարզապէս անոնց կը հասկցնեն թէ Անգլիոյ բանուոր հասարակութեան բախտը շատ հեռու է ըլլալէ այն ինչ որ պէտք է ըլլար իրականին մէջ։

Ցանուն կառավարութեան, ներքին նախարարը յայտարարեց թէ օրէնքը ուղղուած չէ ընկերվ. հիմնարկութեանց դէմ, որոնց համար ոեւէ գանգատ չկայ։ Սակայն, աւելցուց նախարարը, նոյնը չէ համայնավարական կազմակերպութեանց ցլիւպներուն համար, ուր փոքրիկներուն կը սորվեցնեն յեղափոխական վարդապետութիւններ եւ ծայրայեղ միջոցներու գործադրութիւն։ Ցեմ կարծեր թէ բանւոր դասակարգին պատկանող այդ մանուկներու ծնողները փափաքին որ իրենց տղաքն ու աղջիկները այդպիսի վարդապետութիւններ սորվին։»

Օրինագիծը ընդունուեցաւ մեծամասնութեամբ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ.— Թուրքիոյ Առողջապահական Գործավարը պատրաստած է կարգ մը օրէնքներ, աւելցնելով նոր տրամադրութիւններ Բժշկական Մենեակներու եւ բժշկութեան արհեստը գործելու մասին։ Այսպէս, բժիշկ մը պիտի քննէ միայն այն հիւանդութիւնները, որոնք կը վերաբերին իր մասնագիտութեան։ Ազդերու եւ քարթերու վրայ պիտի գրուի միայն իր մասնագիտութիւնը։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ ԹՈՒԼԹԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր Միացեալ Նահանգներու ամերիկեան նպաստամատոյցի ընկերութեան Եւրոպայի ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Պէրրիի եւ Թուլի Ֆրանս. երկրագործական գրասենեակին կողմէ ճաշասեղան մը պատրաստուած էր ի պատիւ այն հայ որբերուն, որոնք կ'աշխատին Լիոնէ Լուառ նահանգին մէջ։ Նախապէս բոլոր որբերը առանձին նամակներով հրաւիրուած էին անպայման ներկայ գտնուիլ այդ տեղանին։

Մարտ 13ի կիրակի առաւօտուն հաւաքավայր եկած էին 150—175 հոգի, բոլորն ալ որբ երիտասարդներ։

Տիկ. Պերճուհի Բարսեղեան հրաւիրեց տղաքը իրենց գանգատը կամ պահանջները ներկայացնելու տնօրէնութեան։ Լսուեցան ամէնուն բողոքները եւ խոստացան կարգադրել։ Ցիշատակելի օր մը եղաւ անիկա որբերուն համար, որոնք իրարմէ բաժնըւած են եւ կը գտնուին առանձին ագարակներու մէջ։

Ժամը 1ին մեզ առաջնորդեցին ճաշասրահ։ Աւանդական «Հայր մեր»ով սկսանք ճաշել։ Ճաշի պահուն կ'ուզէինք լռութիւն պահել, բայց չէինք կրնար որովհետեւ իրար կարօտցած էինք եւ երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով պատեհութիւնը կ'ունենայինք իրար տեսնելու։

Սեղանին վրայ խօսեցան Ֆրանսացի մը եւ Պ. Կորտըն Պէրրի, Ֆրանսերէն լեզուով։ Տիկին Բարսեղեան հայերէնի թարգմանեց զանոնք։ Պ. Կորտըն Պէրրի մաղթանքներ ըրաւ հայ ազգին համար եւ յորդորեց մեզ, ըսելով. «Եղէ՛ք աշխատասէր, որպէսզի ապագային օգտակար ըլլաք ձեր երկրին։»

Ամէնէն վերջ Տիկին Բարսեղեան առաջարկեց որ ազգային երգ մը երգենք։ Ամէնքս միասին երգեցինք «Մեր Հայրենիք», եւ «Բամբ որոտան»ը։

Շատ ծանր եղաւ բաժանումի ժամը։ Սակայն ստիպուած էինք մեր գործերուն վերադառնալ։ Իրարու հասցէները առնելով բաժնուեցանք։ Շատեր իրենց վրայ ունէին «Յառաջ» եւ «Հայրենիք»։

Իրիկուան ժամը 7ին բոլորն ալ մեկնած էին։

ՎԱՌԷՆ Որբ մը

ՈՏՔՈՎ ԳԻՐ ԳՐԵԼ. – Դազիրի հայ որբանոցին մէջ կը գտնուի որբուհի մը՝ Մայրենի Շէքերճեան, որուն երկու ձեռքերը կտրուած են արմուկէն վեր։ Եւ դժբախտ որբուհին ստիպուած է գործածել իր ոտքերը։ Այժմ իր ձախ ոտքը այնքան վարժութիւն ունի, որ կրնայ ոտքին մատներով բռնել գրիչը եւ նամակ մը գրել, կամ նաեւ ասեղ մը առնէ եւ հագը ասեղէ։ Նոյնիսկ վրձինով ակռաները կը մաքրէ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. C. Kremlinի միջեւ որոշուած ֆութպոլի Ա. խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր ժամը 3ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբէն կը բացակայէին Աստուր, Գամէր եւ Երուանդ։ Անձրեւոտ եւ ցեխոտ գետինը կը դժուարացնէր խաղը։ Ա. կիսախաղին ֆրանսացիները դաշտին լաւ մասը իրենց վիճակուած ըլլալով շահեցան երկու նշանակէտ։ Բ. կիսախաղին մերինները սկսան սեղմել հակառակորդ բերդը եւ նշանակեցին Ա. նշանակէտը, որմէ քիչ վերջ երկրորդ մը եւս նշանակելով հաւասարեցան։ Գնդակը երկուստեք բաւական տարուբերուելէ յետոյ մերինները յաջողեցան շահիլ երրորդ մըն ալ։ Յաղթանակը ապահովուած պիտի ըլլար, եթէ ֆրանսացիները կորովի ջանքերով չնշանակէին իրենց կարգին երրորդ մը։ Խաղը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար արդիւնքով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը հակառակ իր պակաս անդամներուն, լաւ խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Այս առթիւ կը թելադրենք որ մեր տղաքը միանգամընդմիշտ մոռնան խաղի ատեն պոռալ իրարու։ Սին վիճաբանութիւնները մէկ կողմ դնելով պէտք է միշտ սիրով վարուին իրարու հետ եւ կատարեալ հնազանդութիւն յայտնեն օրուան խմբապետին։ Այս թերութիւնները ոչ միայն անհամապատասխան են խաղի պահանջներուն, այլ եւ արգելք խումբին յառաջդիմութեան։

∴ Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պաքսոտի խումբը պարտուեցաւ C. S. Clamartի Ա. խումբէն 3ի դէմ 4 նշանակէտով։ Իսկ Բ. խումբը պարտուեցաւ նոյն խումբի պահեստիէն 2ի դէմ 4 նշանակէտով։

Գ. Գասապեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Մէկ ամսուան փորձերէ վերջ Ցէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ալիս» խումբը հրապարակ եկաւ եւ առաջին մրցումը կատարեց Լիոնի «Ֆալւորիկ»ին հետ՝ իր դաշտին վրայ։ Ժամը 3ին սկսաւ յարձակողականը «Ալիս» խումբին կողմէ, մինչեւ առաջին կիսախաղը միշտ գերակշիռ դիրք ունենալով դաշտին վրայ։ Առաջին կիսախաղին մնացին հաւասար։ Ցասը վայրկեան դադարէ վերջ սկսաւ երկրորդ կիսախաղը։ Եղած փէնալթիին վրայ առաջին նշանակէտը ըրաւ «Ալիս»։ Ցաքը ոգեւորուած աւելի թափով եւ արագ ու կանոնաւոր փասերով «Ֆալւորիկ»ը նեղը դրին եւ շահեցան երկրորդ նշանակէտը։ Խաղի լրանալուն տասը վայրկեան մնացած «Ալիս» երրորդ նշանակէտ մը եւս ըրաւ եւ այսպէսով 0ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթական բուլւեցաւ։

Գիտել տանք որ խաղի միջոցին «Ֆալւորիկ»ի խաղացողները մարզիկներու անվայել բացատրութիւններ կը գործածէին.

Իսկ «Ալիս» խումբը, պէտք է աւելի պաղարիւն խաղայ. ոտքով - ձեռքով եւ իրար հրմշտկելով պէտք չէ խանգարել խաղին կանոնաւորութիւնը։ Ցետոյ փասերը պէտք է կանոնաւոր եւ արագ փոխանցել իրարու։ Հետախոյզ

ՏԻՍԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ՇՈՓԷՆԻ ՄԱՀԵՐԳՈՎ. — Առջի գիշեր երկու անծանօթներ ինքնաշարժով վիրաւոր մը կը տանին Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը։ Վիրաւորը գունէն նեղս հազիւ դրած, կը կորսուին։ Վիրաւորը խիստ ցաւեր ունէր փորին մէջ։ Անմիջապէս կը տարուի գործողութեան սրահը։ Լեարդը կտրուած էր դանակով մը։ Գործողութենէն յետոյ, անկողնին մէջ մարդը կը խնդրէ որ կտոր մը թուղթ եւ գրիչ մը տան։ Հազիւ թէ կը գրէ Կաստոն Փէնիքօ անունը, կը մեռնի։ Մինչդեռ, իր գրպանի թուղթերուն համաձայն իր անունն է Թոշէն։ Արդեօք ոճրագործին անո՞ւնն է այն, զոր գրեց թուղթին վրայ։ Կը մնայ գաղտնիք և քննութիւնները կը շարունակուին։ Առաջին իսկ քննութեան, կը ներկայանայ մարդ մը, որ կը յայտարարէ թէ պարասրահէ մը վար իջեցուած են անծանօթ վիրաւոր մը, մինչդեռ նուագախումբը կընուագէր Շոփէնի Մահերգը։ Մեծերը, կ'ըսուի, արդիւնքն է կռիւի մը, կնոջ համար։

ՀՕՐԸ ԿԱՐՕՏՈՎ.— Շաթօռուի մէջ Ֆրանսացի երիտասարդ պաշտօնեայ մը, Ժան Պէրնար, 24 տարեկան, դատ բացած է նախկին երեսփոխանի մը դէմ։ Պէրնար որբ մըն էր, որ չէր ճանչնար իր հայրն ու մայրը։ Անկէ տարի մը առաջ հիւանդապահուհի մը, որ խնամած էր զինք իր ծնած օրերուն, յայտնեց է թէ իր հօր անունն է երեսփոխան Անսէլմ Փաթիւրօ-Միրան։ Այս լուրին վրայ, Պէրնար կը դիմէ դատարան եւ կը պահանջէ որ նախկին երեսփոխանը ընդունի հայրութիւնը իր վրայ։ Դատարանը քննած է թէ ոեւէ է նմանութիւն կա՞յ, տղուն եւ կարծեցեալ հօր միջեւ։ Դատը կը շարունակուի։

ՇՈԳԻՈՎ ԽԱՇՈՒԱԾ.— Հավրի նաւարաններէն մէկուն մէջ նորոգութեան տարուած էր «Ժիրոնտօր» նաւը։ Երկուշաբթի առաւօտ, կաթսաներուն նորոգութիւնները աւարտած ըլլալով, փորձ մը կատարուեցաւ։ Սակայն, դժբախտ պատահարով մը, յանկարծ կաթսային կափարիչը չկրցաւ դիմադրել շոգիին ճնշումին, եւ ժայթքող տաք շոգին փաթթուեցաւ բանուորներուն, որոնցմէ մէկը անմիջապէս խաշեցաւ ու մեռաւ։ 13 բանուորներ այրուցքներ ունեցան, երկուքը ծանրապէս վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ՈՐՔԱ՜Ն ԿԸ ՍԻՐԷԻՆ ԶԻՐԱՐ.
— Պարոն Սէնեօր՝ ունէր կին մը ազնուոր։ Ու Տիկին Սէնեօր կը պաշտէ՛ր իր էրիկը՝ Տիրոջ պէս։ Սակայն այս երկու երջանիկ զոյգին երկինքէն ինչե՛ր անցան, ոչ ոք գիտէ։ Երկուշաբթի առաւօտ, տիկինը ատրճանակը պարպեց իր գլխուն։ Էրիկը տեսաւ, խլեց ատրճանակը եւ կը պատրաստուէր ինք ալ իր գանկը պայթեցնել, երբ դրացին հասաւ եւ արգիլեց։ Կինը, հիւանդանոց հազիւ հասած, մեռաւ։

ԱՌԱՒ - ՓԱԽԱՒՈՒԹԻՒՆ .— Շարլ Տիւրան, իբրեւ ծանօթ վաճառական, զանազան յանձնարարականներով կը յաջողի լեցնել իր ուտեստեղէնի վաճառատունը։ Բոլոր ապրանքները, որոնց գինը հոկայ թիւի մը կը հասնէր, պիտի վճարուէին 30 օրէն։ Սակայն օրը չեկած, ամէն բան ծախած ու աներեւութացած էր։ Մօտաւորապէս 200.000 ֆր.ի առաւ-փախաւութիւն։ Ոստիկանութիւնը Ժանթիյիի մէջ ձերբակալեց չորս մեղսակիցները, և խաբեբան կը փնտռէ խմբապետը։

ԿԱԹԻԼ ՄԸ ԳԻՆԻԻ ՀԱՄԱՐ.- Պ. Անժէլ Կիրակի առտու տուն եկաւ յիմարանոցէն, ուր գացած էր շտկելու համար ձրի խելք բաժնելու իր տրամադրութիւնները։ Յիմարանոցին տնօրէնը կը հաւատէր թէ Անժէլ խելօք էր եւ այլեւս շնորհքով կը խօսէր։ Հազիւ տուն հասած, կնոջը ըսաւ.

— Բարեկամներս ինծի կը սպասեն, շատոնց է տեսած չունիմ։ Սրթամ քանի մը խօսք գլորեմ։

— Բայց չխմե՛ս երբեք։

— Ի՞նչ, չխմե՞մ. կարելի՞ բան է։ Շատոնց է կոկորդս կուլայ կաթիլ մը կարմիր ջուրի համար։

— Մի՛ խմեր, էրիկս, մի՛ խմեր, նորէն կը խենթենաս։

— Խենթը դուն ես։ Որ խմե՞ս դուն ալ կ'աղէկնաս։

— Ցոքթորը արգիլած է։

— Ես ալ տոքթորին կ'արգիլեմ։

— Տէ՛ր, համբերութիւն տուր, ամ տուր ինծի։

— Դուն ալ խմէ որ ամ առնես։

— Գինո՛վ, չպիտի թողում որ խմես։ Կը բաւէ քաշածս։

Բայց մարդը յանկարծ կատաղութեան մատնուեցաւ։ Կինը սարսափահար օգնութիւն պոռաց եւ ինքնապաշտպանութեան ընազդով յափշտակեց դանակը և մխեց ամուսինին սիրտը։

Ու դժբախտ մարդը, որ խենթութեան նոպաներու պատճառով քանի մը ամիս առաջ յիմարանոց տարուած էր, հազիւ դո՜ւրս ելած՝ տարուեցաւ հիւանդանոց, իր պատը մը գինին չխմած։

Կինը առժամաբար ազատ թողուած է։

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԵՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

— Սպաննեցինք զմեզ, աՀա իր Ադամանդը, պատասխանեց նախարարին տղան։

Ցեառոյ աւելցուց

— Իշխանը եկած է քեզ տանելու այս Ստորերկրեայ Աշխարհէն։

Իշխանուհին երկա՜ր նայեցաւ իշխանին։ Ցեառոյ լաեց, խանդահեց զինք եւ ժպտեցաւ։

* * *

Իշխանը ամուսնացաւ Մանիմալայի հետ եւ երջանկութիւնը իրենց Ստորերկրեայ Աշխարհին մէջ։

Երիտասարդ ամուսինը իշխանուհիին կը նկարագրէր բոլո՛ր գեղեցիկ բաները Երկրային Աշխարհին, որուն մասին բան չէր գիտեր ան։ Կը նկարագրէր հնդկընկուզենիները, որոնցմէ կը կախուին ծանր պտուղներ, մանգի ծառերը, հիւթաւոր պտուղներով, բազմագոյն թռչունները, որ բոյն կը շինեն ծիւղերուն մէջ։

Ու Մանիմալա կը պատմէր Ստորերկրեայ Աշխարհին պատմութիւնը, կը նկարագրէր օձերը, թանկագին քարերը, եւ դեռ ուրիշ շա՜տ մը բաներ։

Վերջապէս, մէկը միւսէն ա՛յնքան բաներ ունէր սորվելիք, մէկը միւսին՝ պատմելիք, որ ժամանակը կը սահէր արա՜գ։

Օր մը նախարարին տղան ըսաւ իր բարեկամին — Դուն հոս երջանիկ ես Մանիմալային հետ, իսկ ես, մինակ կը զգամ ինքզինքս։ Ցեառոյ կ'ուզեմ իմանալ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ հիմա մեր տունը։ Թո՛ղ որ մեկնիմ։ Շուտով կը վերադառնամ, հետս բերելով շքախումբ մը, որուն արժանի է նորահարս իշխանուհին, եւ փղերով, ձիեր, նուագիչներ։

Իշխանը համաձայն գտնուեցաւ իր բարեկամին, որուն ընկերացաւ մինչեւ երկրին մակերեսը։ Ցեառոյ, մինակ, վերադարձաւ Ստորերկրեայ Պալատը, միշտ Ադամանդը ձեռքը բռնած։

Այսպէս երջանիկ, անցան քանի մը օրեր ալ, երբ Մանիմալա ըսաւ.

— Ա՜հ, շատ կ'ուզէի Երկիր երթալ, տեսնելու համար թռչունները, եւ ճաշակելու համար քաղցրահամ մանգերը։

Սակայն իշխանը, որ կ'ուզէր նախանձոտութեամբ պահել իր երանեակը, չպատասխանեց։

Նեւ օրի մը, երբ քուն էր մտեր իշխանը Մանիմալա, հետաքրքրութենէն մղուած, առաւ Ադամանդը, լոյսին շնորհիւ՝ դուրս ելաւ Ստորերկրեայ Թագաւորութենէն եւ հասաւ ջուրին երեսը։

— Ա՜հ, ի՜նչ աղուոր է Երկիրը, բացագանչեց Մանիմալա, ցատկելով լճակին եզերքը։

Ան կը դիտէր բրինձի կանաչ դաշտերը, որոնք նման են զմրուխտի, կապոյտ երկինքը, որ նման է ծովակնի, եւ զոյլքերը վարդագոյն ամպերուն, որոնք թեւ կը զարնեն լիճին վրայ անիրական նաւակներու պէս։ Ան կը հիանար սպիտակ մարմարէ տանդուղին վրայ, որ կ'իջնէր լիճ։ Կը զմայլէր սեւ կաթողներուն վրայ, որոնք կը հանգչէին ծառերուն ճիւղերուն տակ։

Վերջապէս էր Մանիմալա, եւ ուզեց ջուրը նետուիլ, լողալու համար ամպերուն ցոլքերուն տակ։

Ու, դրաւ Ադամանդը մարմարեայ սանդուղին աստիճաններուն վրայ, մտաւ ջուր։

Արդ, այս Թագաւորութեան իշխանը, որ կը վերադառնար որսէն, այդ պահուն անցաւ լճակէն, ու տեսաւ Մանիմալան, որ կը լողնար։ Այնքան հմայուեցաւ ժամակարգ իշխանուհիին գերբնական գեղեցկութենէն, որ մոռցաւ ջրեզերքին, աչքերը ամպոտեցան, խելքը գլխէն փախաւ։ Նորէն մօտեցաւ, քիչ մըն ալ, հասաւ ջուրին։ Ոտքի ձայներ լսելով, իշխանուհին ետ դարձաւ։

Մա՜րդ մը։ Անծանօ՜թ մարդ մը։ Մահ՜կը, զովիկը։

Վախցաւ, եւ ուզելով փախչիլ Ստորերկրեայ Պալատ, իր ամուսինին մօտ, դուրս ցատկեց ջուրէն՝ յափշտակեց Ադամանդը եւ գարձեալ ցատկեց լիճին մէջ։ Իշխանն ալ՝ ետեւէն։ Սակայն Մանիմալա ջուրին յատակը սուզեցաւ եւ անհետացաւ։

Իշխանը, մահու չափ տխուր, դուրս ելաւ ջուրէն եւ դանդաղ քայլերով վերադարձաւ տուն։

* * *

Կին մը, որ պաշտօնեալ էր ծառի մը ետեւ, տեսած էր ամէն բան։ Այս կինը մուրացիկ մըն էր, եւ կը կոչուէր «Փանէշուէին մայրիկը»։ Փանէշու ստահակ մըն էր, որ եօթը տարի առաջ արկածախնդրութեան ելած էր եւ մայրը չէր գիտեր թէ ո՞ղջ է, մեռա՞ծ է։

Մուրացիկ կինը խորամանկ էր սակայն, մտքը դրաւ շահագործել այն գաղտնիքը որուն ծանօթացաւ։ Ոչ մարդու բան մը չըսաւ։

* * *

Վիշտի մէջ թողուած էր թագաւորին պալատը։ Որովհետեւ իշխանը որսէն դարձած էր բոլորովին հիւանդ, եւ չափազա՛նց ընկճուած։

Ի զո՜ւր բժիշկներ զանազան դեղեր տուին, ոչի՜նչ կրնար բժշկել զայն։

Թագաւորն ու թագուհին չափազանց մտահոգ էին, ու վիշտը կը հասնէր, հեռացնելով, ժողովուրդին։

(Շար.)

ՌՈՒՍԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Անգլիոյ պատերազմական նախարարը պատասխանելով բազմաթիւ երեսփոխաններու հարցման, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ զինուորական կացութեան վրայ։ Ըստ թէ վերջին պաշտօնական տեղեկութիւններու համաձայն, պոլշեւիկեան գործօն բանակը կը բաղկանայ 650.000 հոգիէ կամ մէկ միլիոնէ, հաշուելով քաղաքապահները եւ երկրապահները։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 8 միլիոն պահեստիներ։ Այսօրուան թիւերը անցած տարուընէ բարձր են։

Նախարարը աւելցուց թէ Ռուսիոյ մէջ լրջօրէն կ'ուսումնասիրուի պատերազմիատեն կազերու գործածութեան խնդիրը։ Բազմաթիւ գործարաններ շինուած են այս նպատակով կամ շինուելու վրայ են, եւ անոնց արտադրութիւնը ահագին պիտի ըլլայ։

«Կասկած չկայ, որ, աւելցուց, խորհրդային իշխանութիւնները լրջօրէն կ'ուսումնասիրեն քիմիական պատերազմի կարելիութիւնը եւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն ի հարկին լայնօրէն օգտագործելու համար զայն։ Այս ուղղութեամբ Ռուսիոյ պատրաստութիւնները անհամեմատ աւելի մեծ են՝ քան միւս բոլոր երկիրներունը»։

ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ԱՄԵՆԷՆ ԶՕՐԱՒՈՐԸ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ծովային Նախարարութեան ելմտացոյցի քննութեան առթիւ Նախարար Պրիճմէն ճառ մը խօսեցաւ, որուն մէջ ըսաւ.

«Մեր քննադատները յաճախ կը պնդեն թէ Անգլիա կը հակառակի նաւային սպառազինութեան ամէն նոր սահմանափակումի։ Այս խօսքերը հաստատող մէկ հատիկ փաստ գտնել անկարելի է։ Քանիցս կրկնած եմ որ ոչ մէկ առարկութիւն ունիմ զինաթափութեան նոր համաժողովի մը գումարուելուն դէմ։

«Գալով մեր պատերազմական նաւատորմին, մեր պայմանները բոլորովին կը տարբերին միւս ազգերու պայմաններէն։ Մենք ստիպուած ենք պահել նաւատորմ մը, որուն ուժը հաւասար ըլլայ ուրիշ ո եւ է մէկ ազգի նաւատորմին, մեր առեւտրական հաղորդակցութեանց ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար։ Կը կարծեմ թէ Երեսփ. Ժողովի անվստահութեան պիտի ենթարկուէինք, եթէ այս չափաւոր քաղաքականութենէն շեղինք։ Եթէ այլ եւս թոյլ չտրուի ինծի այդ ճամբան հետապնդել, չպիտի կրնամ շարունակել ընդունիլ պատասխանատուութիւնը իմ ներկայ պաշտօնիս։ Ծրագրուած համաժողովի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է որ պետութիւնները կատարեալ անկեղծութեամբ շարժին։

«Անկեղծօրէն կը յուսամ թէ ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւնները վերաքննութեան պիտի ենթարկեն խնդիրը եւ վստահ՝ մասնակցող պետութեանց բարի կամեցողութեան վրայ, իրենք եւս ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն»։

∴ Մայիս 30ին ֆրանսական նաւատորմը Անգլիա պիտի այցելէ։

Տնտեսական տագնապը պիտի վերջանայ

Վարչապետ Փուանքարէ առջի օր Ծերակոյտին առջեւ յայտարարեց. «Կը կարծեմ թէ անհրաժեշտ է ֆրանքին ներկայ սակը պահպանել երկար ատեն։ Եթէ կարենանք տոկալ յաջողցնել —եւ պանք որ Ֆրանսա ատոր միջոցները ունի— շուտով պիտի մեղմանայ տնտեսական տագնապը եւ շատ չանցած բոլորովին պիտի վերջանայ։»

Անգլիա կը գանձէ պահանջները

Անգլիոյ Գանձային Նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 15ին Իտալիա վճարած է իր պարտքին երրորդ մասնավճարը՝ 2.000.000 ստերլին։ Նոյն օրը Ֆրանսա եւս վճարած է իր պարտքի հաշուոյն երկրորդ մասնավճար մը՝ նոյնպէս երկու միլիոն ստերլին։

Գերման եւ ֆրանսացի Ֆրան-մասոնները

Վերջերս թերթերը գրեցին թէ ֆրանսացի եւ գերման ազատ-որմնադիրները կը ծրագրեն նախաձեռնարկ ըլլալ ֆրանքեւ-գերման մերձեցման։

Պերլինէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գերման մասոնական օթեակները վերջնապէս մերժած են հանդիպում մը ունենալ, ըլլայ Ֆրանքֆորթի ըլլայ չէզոք երկրի մը մէջ, Ֆրանսայի Կրան'տ Օրիանին պատկանող օթեակներու պատուիրակներուն հետ։

«Ժուռնալ» կը գրէ թէ գերման մասոնական օթեակները, որոնք ամէն բանէ առաջ ազգայնական, նոյնիսկ կայսերական ձգտումով քաղաքական կազմակերպութիւններ են, կը յայտարարեն թէ իրենց արժանապատուութեան համար վիրաւորական կը նկատեն տեսակցիլ ֆրանսացի մասոններուն հետ, այնքան ատեն որ «թշնամի զինուորներ կը կոխկռտեն գերման հողը եւ մինչեւ որ պատերազմին մէջ Գերմանիոյ պատասխանատուութեան խօսքերը ետ չեն առնուիր։

Հետապնդում երեսփոխանի մը դէմ

Անցեալները Ֆլէօրիի ճամբուն վրայ մարդ մը ինքնաշարժին տակ մնալով մեռաւ։ Դատական իշխանութիւնները յետ քննութեան կասկած ունեցան Լուառ-է-Շէրի երեսփոխան Շավանեի վրայ, որ նոյն օրը եւ նոյն ժամուն ինքնաշարժով անցած էր յիշեալ ճամբէն։ Հարցաքննիչ դատաւորը նոյնիսկ քննած էր ինքնաշարժը եւ կղպանքի տակ առած զայն։

Շավաներ քանի մը օր առաջ Երեսփ. Ժողովի նախագահին ներկայանալով բողոքեց հարցաքննիչ դատաւորի այս արարքին դէմ, յայտնելով որ ինքը, երեսփոխան ըլլալով, անձեռնմխելի է եւ պահանջեց որ յիշեալ դատաւորը պատժուի։ Նոյնիսկ նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ այս խնդրով։

Այս անգամ Օրլէանի ընդհանուր դատախազը դատական նախարարութեան ուղղուած խնդրագրով մը կը պահանջէ որ Երեսփ. Ժողովը վերցնէ Շավանեի անձեռնմխելիութիւնը, դատական հետապնդումի ենթարկուելու համար։

∴ Հնդկաչինի ընդհ. կառավարիչ նախկին ընկերվարական երեսփոխան Ալեքսանտր Վառէն ալ կ'ամբաստանուի որ իր բարեկամ ընկերվարական Մայհոֆի 8000 հեկթար հող տուած է կողմնակալութեամբ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ Մարտ 19ի Շաբաթ գիշերը, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի։

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է Փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան։ Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ Փարիզի հայութիւնը ամենայայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով այս երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Ալֆօռվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ

Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլորը անպայման ներկայ։

Հ. Յ. Դ. «Գայլամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Կարեւոր զեկուցում։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները 19 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Բոշէ մէթրօ՝ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարօի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէս նաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որ եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը. 131, Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» ենթակոմիտէի Քաննի եւ արուարձանները բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes: Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ոեւէ խումբի մէջ 19 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville, Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ։

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը Ուր., ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին վարուժան ակումբին մէջ։ Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի 17 Մարտ երեկոյեան ժամը 8.30ին գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմեան ենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7 ու կէսին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը։

Հ.Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգեր։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ Միութեանց Կեդր. Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչները վաղը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը։ Պ. Վահրամ Սեւունի կը խօսի Թարգմանական գրականութեան մասին եւ կը կարդայ Թարգմանութիւններ օտար գործերէ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, 19 Մարտ 1927, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ։ Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար։ Ջազ-պանտ։ Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք։

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ջափ. Երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են Թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին (19 Մարտ 1927), 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Ե. Նարդունի։

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ. նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ։»

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տիթրոյթ, Կ. Թ.— *Ստացանք 20 տոլար, ակաւնք ղրկել։*

Նիւ Եորք, Ժ. Մ.— *Ստացանք 5 տոլար 5 ֆրանք, կարգադրեցինք։*

Պէլֆօռ, Ղ. Գ.— *Ստացանք 70 ֆրանք։*

Շաթիյեօն, Թ. Գ.— *Ստացանք 10 ֆրանք։*

Փարիզ, Մ. Գ.— *Ստացանք 70 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Ա. Գ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Տէսին, Գ. Գ.— *Ստացանք 42 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Հ. Ե.— *Տեղական մարմիններուն դիմեցէք։*

Մարսէյլ, Զ. Գավէզ.— *Ձեր նոր հասցէն մեզ գրեցէք։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կեսարիոյ Սարը օղլան գիւղէն Կարապետ Պապիկեան։ Գրել՝ Garo Ohanianի Café Arménien, Avenue Jean-Jaurès. Décines, (Isère): Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Պրուսացի Տիկ. Լֆգարէս Ճամճեան եւ որդիքը Հրանտ եւ Մարի Ճամճեան կը փնտռեն իրենց որդին եւ եղբայրը Թ. Ճամճեան, այժմ 27 տարեկան, որ գաղթականութեան միջոցին «Ալթընպազար» աքսորուած էր, վերջերս կիլիկիա տեսնուած էր իբր անգլիական զինուոր. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել՝ Dick Nicolianի 47 Rue Villeroy Lyon. France.

— Կիրասոնցի Արմենակ եւ Մնացական Շահբիկեան եղբայրները, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ Մարզուանի գոլէժը կը գտնուէին։ Գրել՝ իրենց հօրաքրոջ որդին Vartan Tchakarianի, 46, Str. Fund Despot-Woda, Bucarest (Roumanie).

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ։ Իմացնել* N. Sarkissianի, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France

ՎԻԷՆԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկի գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունական տարեգիրք 25, Իտալուհին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատմ. համար 10, Հաւատքին 8, Երազներ 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձնատնեան ժամեր 2, Ծաղկավար 12.50, Բարիզէն 7.50, Տօքթ. Մօթի Կեանքը 5, Մայրաներու մէջ (2 հատ) 5, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Հայրենի ճամբար 12.50, Հայորդիները 7, Սասնա Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի նկարիչներէն Այվազեան 40, «ՆՈՐ ՕՐ» գրական տետրակներ, թիւ 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական, պատմական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ համաքածոներ եւայլն։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mande.

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր
Սթեռլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605 75
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12 30
Թրք. ոսկի	» or	115
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible] 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 35
Տրախմի »	Drachme	32 5[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից.	Frc Suisse	490 75
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible] 40
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	94 —

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg		3040
	II	»	1942
»	III	»	1670
Թուրքի Նրկթղ.	Lots turcs		158.—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

Téléphone : NORD 57-82

Métro LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	65 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	9 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ 1927

18 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 288

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿԱՅԻ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ Թերթերէն առնելով, քիչ անգին կը հրատարակէնք լուր մը, որուն համաձայն պ. պ. Պօղոս Նուպար եւ Գ. Նորատունկեան ալ «բարի խրատներ» տուեր են ծերակուտական Քինկի, Լօզանի դաշնագրին վաւերացման պայքարին առթիւ: Արտատպած ենք նաեւ անոնց վերագրուած նամակը, առանց երաշխաւորելու բովանդակութեան կամ թարգմանութեան ճշգրտութիւնը: Եւ ատոր համար ալ, առայժմ չենք գրագիր մանրամասնութիւններով:

Մենք առաջին անգամ «Հայրենիք»էն իմացանք թէ, հաշտեր Ջօպանեանէն զատ, ամերիկացի ծերակուտականին զանազան նամակներ գրած են նաեւ պ. պ. Պօղոս Նուպար եւ Գ. Նորատունկեան, միեւնոյն առաջադրութիւններով: Երէկ, «Վարդիթի լուրին վրայ, հեռախօսով հարցուցինք պ. Նորատունկեանի, որ առանց հերքելու կամ հաստատելու, տեսակցութիւն մը կարգադրեց մեր խմբագրին հետ: Սպասելով իր բացատրութեանց, սահպուած ենք լուրջ ուշադրութիւն հրաւիրել չափազանց տխուր երեւոյթի մը վրայ:

Կ'ակնարկենք այն անմիտ եւ յամառ խաչաձեւումներուն, որ տեղի կ'ունենան մեր հանրային կեանքին մէջ, ամէնէն ճակատագրական խնդիրներուն համար իսկ: Այո՛, անընական է միօրինակ մտածում եւ գործունէութիւն պահանջել բոլորէն, մանաւանդ մեր խեղճուկ իրականութեան մէջ, ուր ատոււն կենալու արժէնցող բանգիտութիւն կը ծաղկի: Բայց կան պարագաներ, երբ տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ չխանգարել ուրիշին գործը:

Այդ կարգի պարագայ մըն է Լօզանի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը: Խումբ մը Ամերիկացիներ, որոնք չեն ուզեր ծախել իրենց խիղճն ու երկրին պատիւը, աննկուն պայքարի մը կը ձեռնարկեն, այդ քուրջի կտորը մէկդի նետելու համար: Չորս տարի անընդհատ, անոնք հանրային կարծիքը կ'ալեկոծեն զարհուրելի յայտնութիւններով, թուանշաններով եւ իրողութիւններով, եւ կը բողոքեն ու կը մաքառին հրէշային անարդարութեան մը դէմ: Անոնք իրենց հետ ունին հայ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան, եւ ինչո՞ւ չէ, Դաշնակցութեան համակրանքը:

Այսպիսի պայքարի մը մէջ, ի՞նչ կը մնայ ընել ո՛ր եւ է հայ մարդու, մանաւանդ կուսակցական գործիչ, հրապարակագիր կամ դիւանագէտ, վերջապէս պատասխանատու մարդու:

Որքան ալ տարբեր համոզումներ ունենայ, որքան ալ անձնութեամբ լեցուած ըլլայ այս կամ այն հոսանքին դէմ, այդ մարդը պիտի մտածէ որ, Նախ՝ բողոքողներն ու գործողները օտարներ են, եւ լա՛ւ է որ չլսեն մեր ներքին վէճերը: Երկրորդ՝ անոնք նուիրուած են աշխատանքի մը որ սերտ կապ ունի հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ (Հայկական Դատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստան): Երրորդ՝ ազգեցիկ եւ կորովի մարդիկ են անոնք, բայց սակաւաթիւ, եւ իրենց դէմ ունին անհամար բանակ մը չարակամներու, վարձկաններու, քաղաքական եւ կուսակցական հակառակորդներու, չհաշուելով Ամերիկայի պետական-հանրային կեանքին բարդ մեքենականութիւնը, որ կրնայ յուսահատեցնել ամէնէն բարեացակամ գործիչն ալ: Հետեւաբար, պէտք չէ ջուր հոսեցնել այդ հակառակորդներու ջրաղացքին, ինչպէս եղած է հիմա: Ամերիկեան շատ մը թերթեր արդէն արդէն սկսած են պայքարիլ Քինկի եւ ընկերներուն, հետեւաբար եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն դէմ, օգտագործելով հայկական տարբեր հոսանքներու վէճերն ալ):

Դեռ կարելի է երկարել այս խորհրդածութիւններուն շարքը, բայց կը բաւէ:

Արդ, այս տարրական մտահոգութիւնն ունեցա՞ծ են Չօպանեանն ու իր հովանաւորները:

Ո՛չ միայն չեն ունեցած, ոչ միայն գաղտնի նամակներ գրած են, խելք սորվեցնելու ելած եւ սատտ լսած են, միտք պղտորած եւ հայկական դատը լղրճած են, այլ եւ կը շարունակեն յամառիլ իրենց սխալին վրայ, մինչեւ անգամ տանտէրը դող հանելով:

Որքան ալ բարեհաճութեամբ դատել ուզէ մարդ, չի կրնար ըմբռնել այս ցաւագար մարդանքներուն իմաստը:

Եթէ այդ խափանարար խմբակը ըսել կ'ուզէ որ յոյս չկայ ո՛ր եւ է դաշնագրէ, թէ զուր են Հայաստանի անկախութեան համար կատարուած բոլոր ձեռնարկները եւ պէտք է հաշտուինք եղածին հետ, սիրաշահելով Թուրքերը, — թող հրապարակ իջնէ եւ փորձէ այդ ճամբան: Միջէ բռնած իրենց թեւէն:

Մըն է, վերջապէս, աղա-փաշա-ռամկական խմբակցութեան վարքագիծը»ը, ինչպէս կ'ըսեն բարբարոս բառակազմութեամբ մը: Ինչո՞ւ մէկ բերանով կը շողոքորթեն Թուրքերը, որպէս զի կրկնուի Սօղանլուի անտառին հռչակաւոր «ժեստ»ը, միւս բերանով «դարաւոր տեսիլք»էն կը ճառեն, ծոցերէ ծով երազներ հիւսելով, երրորդ բերանով մը՝ Քինկի կամ Լորտ Միութեան բարեխօսութիւնը կը մուրան, որպէս զի... մեծ պայքարը եւ մրցումը, ու վերջապէս չորրորդով մը՝ «աքսոր»... կ'երգեն Ազգերու Դաշնակցութեան պատուհաններուն առջեւ:

Կա՛մ մէկը կա՛մ միւսը: Կա՛մ Սէվր-Ուիլսըն, կա՛մ Լօզանինկերը:

Երկու ճամբայ չկայ: Չկայ, մանաւանդ, դէպքերու ընթացքը տեսնելէ յետոյ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ

Պէյրութի մէջ սկսած է հրատարակուիլ Նոր Թերթ մը, «Ազդակ», առայժմ շաբաթը երկու անգամ: Պարզելով իր ուղին, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.—

«Առանց մեծ խոստումներու, բայց իր դերին խոր գիտակցութեամբ ԱԶԴԱԿ կ'իջնէ հայ լրագրական ասպարէզը:

ԱԶԴԱԿԸ պիտի ձգտի արժեցնել մամուլի իսկական դերը, զոհելով անհատական շահը հանրային շահուն:

Անկախ ըլլալով հանդերձ ոեւէ կազմակերպութենէ, անոր հրատարակիչները պարծանք պիտի սեպեն չեզոքելու. որ պիտի տանին այն գիծը որ անցնող եւ ներկայ ազատատենչ սերունդինը եղած է:

Ընդհանուր, համայնական ըմբռնումով, մեր ձգտումը պիտի ըլլայ՝ խորացնել անկախութեան գաղափարը, քարոզել զոհողութեան ոգին, վառ պահել հայրենիքի սէրը հոգիներուն մէջ:

Իբրեւ գաղութի թերթ պիտի աշխատինք ուժ տալ Սուրիահայութեան ազգային կազմակերպութեան գործին, ցոյց տալ որ ոչ մէկ դէպք յաջողած է կասեցնել ազգերու յառաջդիմութեան անիւը: Հեռու ամբոխային տրամաբանութենէ, գիտակից մեր ժողովուրդի ե՛ւ յոռի կողմերուն, այնուամենայնիւ կը մնանք լաւատես, Սուրիահայութեան ազգային կազմակերպութեան գործին վերաբերմամբ»:

Յաջողութիւն:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ըստ Ռամայի Թուրք Թերթերէն.

Ֆրանսական մարդպանութիւնը արգիլած է «Մուսոլինի-Կարիպալտի» գիրքին Սուրիա և Լիբանան մուտքը: Խստիւ պիտի պատժուին անոնք որ այդ գիրքը կը կարդան ու իրենց վրայ կը կրեն:

∴ Պէյրութ-Հալէպ հաղորդակցութիւնը խզուած է տեղացող ձիւներուն հետեւանքով: Շատ մը գործաւորներ գծին վրայի ձիւները կը մաքրեն:

∴ Սուրիոյ վարչապետը դեռ կը շարունակէ իր քննական ուղեւորութիւնը:

∴ 35 հոգիէ բաղկացած հրոսախումբ մը գաղտնաբար Դամասկոս մտած, բայց հո քշուած է: Ուրիշ հրոսախումբ մըն ալ գիւղի մը վրայ յարձակում գործած, բայց հասնող ջոկատնէրուն կողմէ փախած է: Հրոսախումբը այդ գիւղէն իր հետ տարած է շատ մը արջառներ: Հետապնդումը կը շարունակուի:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ.— Թիֆլիսի Հայ Արուեստի ցան վարչութիւնը մօտ օրէն կը հրատարակէ «Հայ Գրողներու ընկերակցութեան ժողովածու»ն, որ պիտի ունենայ բանաստեղծական, Թատերական, գրադատական եւ գեղարուեստական բաժիններ: Այս վերջին բաժինը պիտի կազմուի Հայ Արուեստի ցան երաժշտական ու նկարչական հատուածներու անդամներուն մասնակցութեամբ:

Ժողովածուն կը խմբագրեն Արշ. Մելիքեան, Յովհ. Պօղոսեան, Նար-Դոս, Տէրունի Թորգոմեան:

Մինչեւ Հոկտեմբեր պիտի հրատարակուին երկու ժողովածու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆուատ Թագաւորին եղբայրը եւ խտիվ Իսմայիլի չորրորդ տղան իպրահիմ Հիլմի մեռաւ Նիսի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ՆՈՐ ՀՈՂԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Հռոմէն Մարտ 6 Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Ազգային տնտեսութեան նախարար Պէլլուցցօի ըրած յայտարարութիւնները իտալական ժողովուրդի տնտեսական կարողութեանց մասին, անգամ մը եւս օրակարգի վրայ դրին Իտալիոյ համար անհրաժեշտ շուկաներու խնդիրը: Բոլոր ֆաշիստ թերթերը կը զբաղին այս հարցով:

«Փօփոլօ տ'Իթալիա», որուն տնօրէնը Մուսոլինիի եղբայրն է, կը գրէ.

«Եւրոպայի մէջ միայն Պելճիքան եւ Իտալիան են որ իրենց տարածութեան հետ բաղդատմամբ շատ բնակիչ ունին. սակայն Պելճիքայի հողը արգասաբեր է, հարուստ հանքեր եւ գաղթային մեծ կայսրութիւն մը ունի: Ամբողջ երեսուն տարի մեր ցեղին ծաղիկը զոհեցինք՝ ի նպաստ ուրիշին: Տեսնենք թէ այս աշխարհի մէջ չկա՞յ անկիւն մը, ուր Իտալացիները կարենան տեղաւորուիլ, ու դրօշակ մը՝ զիրենք պաշտպանելու համար»:

Ուրիշ կարեւոր ֆաշիստ թերթ մը, «Իմփէրօ», կը գրէ.—

«Տասներկու միլիոն Իտալացիներ կ'աշխատին Իտալիայէն դուրս: Այն հողերը զորս կը մշակեն, այն հանքերը, զորս կը շահագործեն, այն երկաթուղիները զորս կը շինեն, տրամաբանօրէն պէտք չէ՞ որ Իտալիոյ պատկանին:

«Ո՞ւր է այն մարդկային իրաւունքը, նուիրագործուած պատմական հին աւանդութեամբ մը, որ թոյլ տայ ժողովուրդի մը բարգաւաճիլ ուրիշ ժողովուրդի մը ի վնաս եւ անոր քրտինքով, երբ առաջինը ո՛չ աւելի քաղաքակիրթ, ո՛չ աւելի խելացի եւ ո՛չ աւելի զօրաւոր է քան երկրորդը: Ո՛չ մէկ իրաւունք, ո՛չ մէկ բարոյական կայ այս արտառոց վիճակին մէջ»:

Թուրքիա եւ Ամերիկա

Փետրուար 17ին Էնկիւրիի մէջ ծովակալ Պրիսթոլի և Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ կնքուած համաձայնագրին պատճէնը առջի օր հրատարակուեցաւ միաժամանակ թէ Ամերիկայի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ:

Համաձայնագիրը 15 ամսուան համար է եւ կը նախատեսէ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական յարաբերութեանց հաստատումը, ինչպէս նաեւ դեսպաններու նշանակումը, «որքան կարելի է շուտ»: Առեւտրական յարաբերութիւններու մէջ ընդունուած է փոխադարձութեան սկզբունքը, մաքսի համար ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սակը պիտի գործադրուի: Մօտ ատենէն բանակցութիւններ պիտի կատարուին հպատակութեան պայմանագիր մը կնքելու համար:

Պոլշեւիկեան դաւեր ամեն կողմ

Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց լրտեսական ընդարձակ ցանց մը, կազմակերպուած խորհրդային իշխանութեան կողմէ զուիցերական հողին վրայ: Պեռն, Պալ եւ Ցուրիխ գործունէութեան երեք գլխաւոր կեդրոններն էին այս կազմակերպութեան, որ Ժընեւի մէջ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան շուրջ եւս առաջնակարգ սպասարկութիւն մը ունէր:

Ամիսը երեք անգամ Ժընեւէն Փարիզ կը մեկնէին գաղտնի գործակալներ՝ հեռը. Կոմիտէի հրամանները տարածելու համար բոլոր երկիրներուն մէջ: Լրտեսական կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր Ժընեւ հաստատուած լեհ վաճառական մը:

Պելկրատի մէջ եւս երեւան հանուած է լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր Իտալիոյ եւ պոլշեւիկներու հաշւոյն: Խիստ կարեւոր գիրքեր գրաւող բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են:

Օդանաւով ռմբակոծման փորձեր

Հռոմի մօտ, Ցուրպարայի մէջ առջի օր նոր տեսակ Քափրոնի օդանաւերով ռմբակոծման փորձեր տեղի ունեցան: Ներկայ էր Մուսոլինի եւ օդանաւային փոխ-նախարար զօր Պալպօ:

Իտալիա եւ Ռումանիա

Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ մտերմական կը դառնան: Ռումէն Երեսփոխանական Ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ երեսփոխան Փօփ առաջարկ ներկայացուցած է Մուսոլինիի արձանը կանգնել Պեսարապիոյ մայրաքաղաք Քիշնեւի մէջ՝ «ի նշան ռումէն ժողովուրդի երախտագիտութեան հանդէպ Իտալիոյ»:

Ռումանիոյ Ֆէրտինանտ Թագաւորն ու Թագուհին մօտ օրէն պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տան Իտալիոյ Թագաւորին: Այս այցելութիւնը քաղաքական կարեւորութիւն պիտի ունենայ, որովհետեւ միասին պիտի ճամբորդէ նաեւ վարչապետ զօր. Աւէրէսքու, որ Հռոմի մէջ Մուսոլինիի հետ պիտի ստորագրէ իտալեւռումէն առեւտրական նոր դաշնագիր մը:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Ֆէրտինանտ Թագաւորը հանդիպում մը պիտի ունենայ նաեւ իշխան Կարոլի հետ:

∴ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն ալ յառաջիկայ շաբաթ Հռոմ պիտի երթայ տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ: Այս այցելութեան ալ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի:

∴ Պելկրատ «Փոլիթիքա»ն կը գրէ թէ իտալացի զինուորները կը պատրաստուին ցամաք ելլել ալպանական եզերքը: Իսկ Իտալացիներն ալ՝ կ'ամբաստանեն Սերպերը որ Ալպանիոյ ներկայ կառավարութիւնը տապալել կ'ուզեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ԵՒ Գ. Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ ԱԼ...

Յառաջի փետր. 11ի թիւին մէջ հրատարակեցինք ռամկավար Արշակ Չօպանեանի ողբալի նամակը ուղղուած ծերակուտական Քինկի եւ այս վերջինին կճուպատասխանը: Պոլսոյ Վազրթ Թերթը իր Մարտ 12ի թիւին մէջ մեծատառ խորագիրներով կը գրէ թէ Պ. Պ. Պօղոս Նուպար եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան եւս նոյնիմաստ նամակ մը գրած են Ծերակուտական Քինկի, ու կը հրատարակէ թէ՛ անոնց նամակը եւ թէ հայասէր ծերակուտականին պատասխանը: Կ'արտատպենք առանց խորհրդածութեան, Ազգ. Պատուիրակութեան երկու նախագահներուն ձգելով լուսաբանել հանրութիւնը.—

Պ. Քինկ,

«... Հանգուցեալ Նախագահ Ուիլսընի գլխաւորութեամբ Եւրոպայի պետական անձնաւորութեանց կողմէ նոյն իսկ Հայոց յոյսերը գլող անցնող խոստումներ, մեր ազգին համար ազէտալի ըլլալէն զատ՝ ոչ մէկ օգուտ չեն ապահոված, ինչ որ ցաւով կ'ուզենք յիշատակել:

«Միւս կողմէ՝ տրուելիք խոստումներուն իրականացման համար՝ ապահով ըլլալով թէ ոչ մէկ տէրութեան կողմէ գործնական ձեռնարկ մը չպիտի ըլլայ, անգամ մըն ալ կը խնդրենք որ՝ այլեւս Լօզանի դաշնագրին առթիւ Հայերէ եւ հայութենէ չճառէք: Արդէն Թուրքիոյ մէջ ապրող մեր հայրենակիցները Թուրքիոյ Հանրապետական կառավարութենէն գոհ են, որովհետեւ նոր օրէնքները, ոչ-իսլամներուն ալ կ'ապահովեն իսլամներուն ունեցած իրաւունքները:

«Այս նամակին պատճէնը Ազգաժողովին ղրկուած ըլլալով, ամէն տեսակ թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, խնդրելով կրկին անգամ որ ձեր պայքարին մէջ այլեւս մեր մասին չխօսիք, կը մատուցանենք Ձեզ մեր յարգանքները»:

Պ. Քինկ այս նամակին հետեւեալ պատասխանը տուած է.

Պարոններ,

«Ձեր նամակը ստացայ: Թուրքիոյ Հանրապետութեան և Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայոց մասին ձեր խորհրդածութիւնները ճիշդ չեն, որովհետեւ բուն իսկ տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելով, ճշմարտութեան իրազեկ եղած եմ:

«Լօզանի դաշնագիրը եթէ Ամերիկայի ծերակոյտին կողմէ վաւերացուի, Ամերիկայի հանրային կարծիքը, անկախ Հայաստանի մը կազմութիւնը անկարելի պիտի նկատէ: Եւ սակայն, Ամերիկացիները, այն համոզումը ունին թէ՝ օր մը պիտի իրականանայ Նախագահ Ուիլսընի խոստումը: Եւ ասիկա ապահովելու համար աշխատիլը՝ իրենց համար պարտականութիւն մը նկատող շատ մը Ամերիկացիներ կան:

«Լսեցի թէ ռամկավար կուսակցութեան վարիչ Չօպանեան Արշակ Հայոց տեսակէտին մասին Ամերիկայի պետական անձնաւորութեանց տեղեկութիւն տալու համար՝ Ամերիկա եկած է: Ցարգելի Չօպանեան, տարիներէ ի վեր՝ ձեր հետապնդած քաղաքականութեան դէմ հրապարակաւ արտայայտուելէ աւելի նախ եւ առաջ պէտք էր տեսակցէր այդ գետնին վրայ աշխատող անձերու հետ: Բնաւ կասկած չկայ թէ՝ Հայոց համար անձնուիրաբար աշխատող այս Ամերիկացիներն ալ բան մը գիտեն:

«Որովհետեւ մենք տեղեակ ենք ճշմարտութեան եւ արդարութեան, ասկէ վերջ ալ միեւնոյն ճամբէն պիտի շարունակենք ընթանալ»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ատենէ մը ի վեր կը խօսուի Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներ տեղաւորելու խնդիրի մը մասին,նոյն իսկ գրուեցաւ թէ 100.000 գաղթականներ տեղաւորելու ծրագիր կայ: Այս հարցին մասին ստոյգ տեղեկութիւններ առնելու համար դիմեցինք Գաղթականաց կեդրոնական յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լ. Բաշալեանի, որմէ քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հալէպի եւ Պէյրութի գաղթակայաններուն մէջ պատսպարուած հայ գաղթականներու ողբալի վիճակը երկար ատենէ ի վեր ուշադրութիւնը գրաւած էր ֆրանսական իշխանութեանց: Այդ վայրերուն մէջ տիրող աղտոտութիւնն ու վատառողջ վիճակը վերջերս մեծ համեմատութիւններ առին, այն աստիճան, որ նոյն իսկ Պէյրութի գաղթակայանին մէջ ժանտախտ պատահեցաւ: Այս կացութեան դարման տանելու համար, ֆրանս. մարզպանը ի վերջոյ որոշեց կտրուկ միջոցներու դիմել եւ միանգամ ընդ միշտ այդ դժբախտները ազատել անտանելի վիճակէ մը: Որոշուեցաւ գաղթակայանները փակել եւ մէջի գաղթականները փոխադրել ուրիշ աւելի յարմար տեղեր:

Ֆրանսական կառավարութիւնը այս խնդրին կարգադրութիւնը յանձնեց Միջազգային Կարմիր Խաչին, որ միջազգային բարեգործական կազմակերպութիւն մըն է, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին, որ գաղթականներու տեղաւորման գ'րծերով զբաղող մարմին մըն է:

Այս երկու միջազգային մարմիններուն միացան նաեւ Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութիւնները, որոնք տեսակ մը խղճահարութիւն ունին, որ իրենց կառավարութեան բռնած գիրքին հետեւանքով չեն կրնար օգնել Նանսէնի ծրագրին իրականացման, ուստի եւ յօժարութիւն կը յայտնէին օգնութեան գալու Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին:

Անցեալ դեկտեմբերին, այս նպատակով կազմուեցաւ ֆրանքօ-անգլիական յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Յօքիժ Նանսէնի, որուն կ'անդամակցին Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի տնօրէն Ալպէռ Թոմա, ծերակուտական Վիքթօր Պէռար, Աշխ. Միջ. գրասենեակի գաղթականներու բաժնին տնօրէն Հաքաբսըն Ջոնսըն, Միջազգային Կարմիր Խաչին կողմէ Պ. Շլէմեր, Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութեանց կողմէ երկու պատուիրակներ եւ հայ կազմակերպութեանց կողմէ Պ. Լ. Բաշալեան:

Յանձնաժողովի հաշիւներուն համաձայն, եթէ 20.000 հոգի կարելի ըլլայ տեղաւորել Պէյրութի մօտ կամ Խուքէնտէրունի շրջանը, Սուրիոյ գաղթականական խնդիրը լուծուած կը գանէ. սակայն առաջին առթիւ անհրաժեշտ է 10.000 հոգիի տեղաւորում մը:

Մարդ գլուխ ծախք կը նախատեսուի 6 ոսկիլին, այնպէս որ 20.000 գաղթականի տեղաւորման համար անհրաժեշտ է 120.000 անգլիական ոսկի: Այս գումարին մէկ մասը արդէն հայթայթուած է, իսկ միւս մասին համար ալ յոյսեր կան:

Ամէնէն առաջ Սուրիոյ մարզպանը յաջողեցաւ Լիբանանի կառավարութեան քուէարկել տալ երեք միլիոն ֆրանք (25.000 ոսկիլին), յատկապէս Պէյրութի գաղթակայանը ալլուր փոխադրելու համար: Ասկէ զատ, Յանձնաժողովը իր տրամադրութեան տակ պատրաստ ունի 5000 անգլ. ոսկի, հաստատապէն խոստացուած Լորտ Մէյըրս Ֆընտին կողմէ, միւս կողմէ Յօքիժ Նանսէն ալ 3000 ոսկիլին կը յատկացնէ գաղթականներու միջազգային ֆոնտէն: Ուրեմն, այս հաշուով, արդէն 33000 ոսկիլին պատրաստ է: Կը մնայ գտնել 87000 ոսկի եւս կը յուսացուի որ ֆրանսական մարզպանին առիպումին վրայ Սուրիոյ կառավարութիւնն ալ իր կողմէ քուէարկէ 25.000 ոսկիլին: Մնացեալին համար Յանձնաժողովը շատ դրական յոյսեր ունի:

Կը տեղեկանանք թէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, որ միշտ կ'օգնէ Սուրիոյ գաղթականներուն, իր աջակցութիւնը պիտի բերէ այս ծրագրին իրագործման: Յոյս կայ նոյնպէս որ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութիւնն ալ մասնակցի: Միւս կողմէ Անգլիոյ հայասէր կազմակերպութիւնները կը յուսան թէ անգլ. կառավարութիւնը եւս իր կողմէ կարեւոր գումար մը պիտի յատկացնէ այս նպատակին: Ինչպէս կը յիշուի, երբ Մաքտօնալտ վարչապետ էր, Լորտ Ասքուիթ եւ այժմու վարչապետ Ս. Պոլտուին գրաւոր կերպով կառավարութենէն կը պահանջէին լքել հայկական դատը: Անգլիական մամուլը վերջին օրերս կը զբաղի այս խնդրով եւ դրական արդիւնքներ ձեռք բերելու յոյսեր կան:

Յանձնաժողովը իր ձեռքի գումարը սկսած է օգտագործել արդէն:

Գաղթականներու տեղաւորման համար իբրեւ ընդհանուր սկզբունք ընդունուած են հետեւեալ երեք կէտերը.—

1.— Հայերը պէտք է համախումբ տեղափոխուին եւ ոչ թէ ցիրուցան:

2.— Համախմբումը պէտք է կատարուի ծովեզերեայ շրջաններու մէջ եւ

3.— Որքան կարելի է մաքմնտական զանգուածներէ հեռու:

Պէյրութէն երկու ժամ հեռու, բլուրի մը լանջին վրայ, առողջ եւ օդաւէտ դիրքի մը մէջ, հող մը առնուած է, եւ արդէն սկսուած է շինել երկու յարկաբաժինով 300 տուն՝ 600 ընտանիքի համար:

Այս տուներուն լաւագոյնները երկարատեւ մասնավճարներով պիտի տրամադրուին քիչ շատ ունեւոր գաղթականներուն, իսկ մնացեալները, շատ չնչին վարձքով մը՝ աւելի կարօտ գաղթականներուն:

Յանձնաժողովը նոյնպէս գործի ձեռնարկած է՝ 150 հայ ընտանիք տեղաւորելու համար Քեսապի շրջանին մէջ, որ հայաբնակ հոգամաս մըն է՝ Ալիքեան շրջանէն ի վեր:

Այս ձեւով կը յուսացուի մօտ օրէն լուծել Սուրիոյ գաղթականներուն հարցը եւ զանոնք ինքնապահ դարձնել:

ԹՈՒԼԹԱՑԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ.
— Մոսկուա ծրագրած է տօնել Թուլթօյի ծննդեան հարիւրամեակը, որ կը լրանայ գալ տարի Սեպտեմբերին: Այս նպատակով կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, որ պատրաստութիւններ կը տեսնէ առաջիկայ հանդիսութիւններուն համար:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ՅՈՎԹ. ՎԱԼՏԷՄԱՌ ՊԷԼՔ

Անանկ ատեն մը՝ երբ զանազան հայ հանդէսներու եւ թերթերու մէջ այժմէական նիւթեր կը մատակարարեն մեր նախահայրերուն պատմութիւնը եւ անոնց յարաբերութիւնները դրացի պետութիւններու հետ, ոչինչ աւելի շահեկան կ'ըլլար, անշուշտ, քան այս հարցերուն շուրջ տեսակցութիւն մը ունենալ հայ պատմութեան անխոնջ մասնագէտ գերմանացի Յովթ. Վ. Պէլքի հետ:

Այս մեծ գիտունը որ համեստօրէն կ'աշխատի եւ իր անձին շուրջ աղմուկ յարուցանել չի սիրեր, պէտք եղածին չափ ծանօթ չէ, դժբախտաբար, մեր ժողովուրդի հասարակ խաւերուն:

Նուքին մէջ աշխատող մըն է անիւ Երկար տարիներ —1890-1891 եւ 1898-1899ին — Հայաստանի զանազան կողմերը հնագիտական ուսումնասիրութեամբ պարապելէ եւ հայ ժողովուրդը ուսումնասիրելէ ետքը, հիմա, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, հայ պատմութեան նիւթերը կը պրպտէ միշտ իր աշխատութեան սենեակին մէջ, կարգաւորելով ու վերջնապէս կազմաւորելով իր աշխատութիւնները:

Յովթ. Պէլք միհմնոյն ատեն հայ ժողովուրդին յատկութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն ջերմ հիացող մըն է եւ չէ դադրած ամէն առթիւ մեր ազգին համար խօսելէ ու գրելէ:

— Յովթոր, կ'ըսեմ, վերջերս հայ պարբերաթերթերու մէջ հայ ազգին ծագման եւ նախահայկական պատմութեան մասին կարգ մը անձեռնհաս անձերու կողմէ զանազան աղճատ հրատարակութիւններ տեսնուեցան որոնց, հետու այս նիւթերուն մասին ճշգրիտ եւ ամփոփ տեղեկութիւններ տալէ շփոթութիւն առաջ բերած են ուսումնասէրներու մտքին մէջ: Կը հաճի՞ք մեր հայրենազուրկ տարագիր ազգակիցներուն՝ որոնց սիրտերը չեն դադրած գեռ բաբախելէ հայրենիքը յիշեցնող ամէն բանի համար, տալ այս հարցերուն մասին կարգ մը ծանօթութիւններ:

Դիտունին աչքերը խանդավառութեամբ կը փայլին, ամէն անգամ որ հայ անունն ու Հայաստան բառը կ'արտասանուի: Եւ հարցումս առիթ տուաւ ունենալու ժամեր տեւող խօսակցութիւն մը: Ստորեւ կը ներկայացնեմ ամփոփումը այս խօսակցութեան:

— Ասորեստանցիները Հայաստանի նախահայկական ժողովուրդը կ'անուանեն Հայաստանցիներ, Ուրարտու անունէն՝ որ Աստուածաշունչի Արարատ բառին կը համապատասխանէ: Այս ժողովուրդը ինքզինքը կը կոչէր սակայն Խալտ, իր գլխաւոր Աստուածոյն Խալտիսի անունով: Անուանակոչութեան մէջ եղած այս տարբերութեան պատճառը սա է որ Խալտերը շատ մը ցեղերէ կը բաղկանային եւ թէ՝ Ասորեստանցի Թագաւորներու առաջին բախումները այս պատերազմասէր ժողովուրդին հետ տեղի ունեցած են առաջին անգամ ինքզինքը Ուրարտու անուանող ցեղի մը հետ, ինչպէս որ այդ Թուականէն սկսեալ Ասորեստանցիները այս ամբողջ ժողովուրդը իրենց ծանօթ ցեղին անունով մկրտեցին:

Ուրարտու ցեղին բնակավայրը եւ Ասորեստանցիներու վերոյիշեալ առաջին բախումին տեղը այս պատերազմիկ ժողովուրդին հետ՝ կարելի է առանց առարկութեան որոշելու Նախ՝ Փաւստոս Բիւզանդացիի պատմութեան մէջ կը կարդանք թէ՝ Մեծնայ Յակոբ Եպիսկոպոսը այս քաղաքէն ելլելով դէպի Հայաստանի լեռները, Արարատ լերան վրայ այրարատեան իշխանութեան Կորդուաց գաւառը գացած է: «Զայնու ժամանակաւ խաղաց գնաց մեծ եպիսկոպոսն Մծբնացւոց... յիւրմէ քաղաքէ անտի գալ հասանել ի լերինս Հայոց, ի լեառնն Արարատայ ի սահմանս այրարատեան տէրութեան ի գաւառն Կորդուացւոց» Փաւստոս Բիւզանդացի, Դիրք Գ., Գլուխ 10րդ) (1):

Ասկէ զատ, դարձեալ Փաւստոսի համեմատ, Արարատը այն լեռն է՝ որուն վրայ հանգչած է Նոյեան Տապանը եւ ուր կը մնայ Զրհեղեղէն ի վեր: Կորդուաց գաւառի դիրքին մասին ալ որ եւ է տարակոյս չկայ, նոյն իսկ եթէ նկատի չառնենք այն աւանդութիւնը՝ որուն համեմատ այսօր իսկ տեղւոյն բնակիչները այս լեռը կ'անուանեն Ճէպէլ - Ճուտի (Տապանին լեռը), որ կը տարածուի Ճէզիրէի մօտ, Տիգրիսէն դէպի Արեւելք:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, տեսնուած է որ Ուրարտուի իշխանական այս ցեղը մինչեւ Դ. Դարու կէսերը (Քրիստոսէ վերջ) կանգուն մնացած է: Արդարեւ Ե. Դարու անանուն հայ հեղինակի մը կողմէ գրուած Աշխարհացոյց Ս. Գրիգորի եւ Ս. Ներսէսի անունով գրքին Թարգմանուած Ռաֆայէլ Էմինի կողմէ եւ հրատարակուած Lanlgoisի ծանօթ Հաւաքածոյին Բ. հատորին մէջ, էջ 21 եւ յաջորդ էջերը) 5րդ հատուածին մէջ (էջ 25) այս հեղինակը կուտայ նախագասութեան այն ցուցակը՝ զոր Մեծն Ներսէս պատրաստած էր, որոշելու համար արքայական ճաշասեղանին շուրջը բազմելու կոչուած իշխաններու կարգը, իրենց կարեւորութեան համեմատ: Զորս հարիւր իշխաններէն 154ը անունով յիշատակուած են. 1.— Հայկազունք, 2.— Պարթեւք, 3.— Արարատեանք իսկ 86 Խալտեանք:

Ուրարտու անունին առաջին անգամ կը հանդիպինք Ասուր Նազիր - Աբալ Գ.ի (885-860 Ն. Ք.) արձանագրութեան մէջ: Ուրարտացիներու հետ իր մղած կռիւներուն մասին առ այժմ տեղեկատուութիւններ չունինք: Գիտենք սակայն թէ՝ այս թագաւորը 883 թուականին Սախօ լեռներուն վրայ արշաւանք մը կատարած է եւ մօտաւորապէս Ճէզիրէի մօտ Տիգրիս գետէն անցած է: Տարակոյս չկայ որ այս առթիւ Ուրարտացիներու հետ բախումներ ունեցած ըլլայ:

Վանայ Ծովուն եւ Սախօ լեռներու միջեւ, դէպի Արեւելք տարածուող հողամասը մինչեւ մօտաւորապէս Խոյ սահմանք կը նկատուի Խալտերու սկզբնական հայրենիքը: Ասով կը բացատրուի սա պարագան թէ՝ Ասուր-Նազիր-Աբալի տղան Սալմանասար Գ. (860-824) իր գահակալութեան սկիզբը (860) Խոյ սահմանքի հիւսիսային լեռնամասերուն մէջ (ասորերէն Նաւպուշքիա ըսուած) Ուրարտուի Թագաւոր Արամի հետ կռուած է եւ անոր մայրաքաղաքը Սուկանիաեան գրաւելով առաջացած է մինչեւ Ուրմիա լճին հարաւային եզերքները: Հասկէ, մօտաւորապէս 1000 թուականին Քրիստոսէ առաջ, Խալտերը դէպի հիւսիս մինչեւ Վանայ Ծով տարածուած եւ յետոյ հիւսիսային եւ արեւմտեան հողամասերը գրաւած են, այնպէս որ Արկիշտիս Ա.ի որդւոյն Սարտուրի օրով Խալտեան իշխանութիւնը տարածուած է մինչեւ հիւսիսային Սուրիա եւ Ալիս գետ ու դէպի Օլթի եւ Խիլտիր Կէօլ (Ախլխա):

Այն կարծիքը ուրեմն որուն համեմատ Խալտերը Արեւմուտքէն եկած են, բացայայտ անհեթեթութիւն մըն է. որովհետեւ այս երկիրներուն գրաւումը հակառակ ուղղութեամբ է որ տեղի ունեցած է:

ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Փաւստոսի Բիւզանդացւոյ Պատմութիւն Հայոց: Տպագրութիւն կայսերական ճեմարանին գիտութեանց, Ս. Պետերսբուրգ, 1883, էջ 19.

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի «Իզվէսթիա»յէն Թարգմանելով, ստորեւ կը հրատարակենք գերման գրագէտ գէյնարտ Քէլլերմանի ճամբորդութեան յուշերու երկրորդ մասը, որ կը վերաբերի Կովկասի.—

Ահա եւ Բաթումը: Ռուսաստան ենք: Ամվերջ ձեւակերպութիւններ, անցագրեր, բժիշկներ: Վերջապէս կէսօրին մեր նաւը կը կապուի ափին, ինչոր այսպիսի ուժեղ հովի ժամանակ այնքան ալ դիւրին չէ:

Ըոգենաւ կը մօտէ քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը: Իր վերարկուն նաւի վրայ գեխի հետքեր կը ձգէ, մինչդեռ կանանչ գլխարկը խրոխտօրէն նետած է դէպի ծոծրակը: Հասարակ, բայց սուր եւ շատ բան տեսած մարդու դիմագիծ ունի: Կարծես թէ չի հասկնար կատակներս, անվստահութեամբ կը դիտէ գիս իր տեղէն, կատուի աչքերով:

Ցեսոյ պարզուեցաւ որ շատ լաւ եւ սիրալիր մարդ է:

Նախ ցամաք ելնելու կ'արտօնուին երրորդ կարգի ճամբորդները, որոնք մեծ մասով Թուրքեր են: Ռուսաստանի եւ Ցաճկաստանի մերձեցումէն ի վեր այս երկիրներուն միջեւ եղած շարժումը կրկին կենդանութիւն է ստացած: Մինչ այդ մարդկային երթեւեկ Անատօլուի եւ Բաթումի միջեւ գրեթէ չէ եղած: Ցամաք նետուած են կապոցներ եւ հակեր: Քարափին վրայ կծկուած են նաեւ երախաներ ու կիներ: Վերջինները մեծ մասով աղքատ են հագուած:

Կանաչ գլխարկով խիստ ներկայացուցիչը մեղմութեամբ բայց վճռապէս կը մերժէ խընդիրը՝ գիշերը շոգենաւին մէջ անցընելու: Կուգան մաքսատան պաշտօնեաները: Ցանկարծ մեզ կը հաղորդեն, որ մեր վիզէի պայմանաժամը անցած է եւ մենք իրաւունք չունինք ցամաք ելլելու քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը, սակայն չի յուսահատեցներ մեզ: Կը հաւանի հեռագրել Մոսկուա եւ Թիֆլիս կ. Պոլիս վերադառնալու հնարաւոր չուրախացներ մեզ:

Ամբողջ օրը շոգենաւը կը բանի կը պարպէ Ամէնքէն բերած բեռը եւ կը բեռցնէ Պարսկաստանի բոժոժը: Ցախտակներու մէջ փակուած ինքնաշարժները վար կ'իջեցնեն: Ասոնք գերմանական ինքնաշարժներ են եւ պիտի տարուին Պարսկաստան:

Քաղաքական բաժնի ներկայացուցիչը շոգենաւ կուգայ օրը քանի մը անգամ:

Ցաջորդ իրիկունը յայտնեց մեզ, որ Մոսկուան թոյլատրած է մեզ իջնել: Դեկտեմբեր 31ին ելանք շոգենաւէն եւ ցամաք իջանք: Ամբողջ օրը անցաւ ձեւակերպութիւններու, ճալու իրաւունքի երկարաձգման, մաքսային գործողութիւններով:

Բաթում մնացի քանի մը օր, շնորհիւ միայն այն հանգամանքին, որ ինչպէս յետոյ իմացայ, քանի մը աղքատ հագուած մաքսային պաշտօնեաներ կը կարդային իմ գրքերը.

Նոյն օրը իրիկուան շատ ուշ եւ քիչ հրապարակ բան ունեցող «Ֆրանսիա» հիւրանոցը եկաւ երիտասարդ բանւոր մը, որ իր ընկերներուն անունով ողջունեց եւ առաջարկեց իր ծառայութիւնը: Միայն Աստուած գիտէ, թէ ո՛րքէ իմացած էր իմ Բաթում հասնիլս: խեղճ է, կրթուած, ինքնավստահ, գիտակից, գիտէ շատ մը լեզուներ: Կ'երթանք գրասենեակ Բաթումի մութ փողոցներուն մէջ:

Պատկառուկները ծաղկած են կոմմունայ բանւորներու ակումբին կը լուսի եռաժշտութեան ձայնը Այնտեղ խաւաքրոտ բանւորներու գրադարանին ... այնտեղ սիրալիր կը ժպտի ... ակումբի լոյսը իմ հանդէպ ընկերը կը պատմէ թէ ... չորս տարի առաջ Վրաստանի ... ցցիներ հասարակ ձորմերի ... իսկ այժմ շատերը գրագէտ ... եւ սեսեր են կենդանի ... հետաքրքրուիլ քաղաքական կեանքով եւ տնտեսական հարցերով:

Կես գիշեր է, փողոցներ շարժման մէջ են: Կը լսուին ... գերու ձայներ: Ցանկարծ ... հրացանի ձայն մը: Մէջ ... ձիաւոր ոստիկանութիւնը ...

Կայարանին սրահը, որ ... լեցուն է մուշտակներով, բամբ ... կրունկ կօշիկներով, մորթէ ... լանդակ գլխարկներով, յայտն ... ցաւ: Ճերմակ ստուեր մը ... տարեկան գեղեցիկ տղայ մը ... Բոպիկ հակառակ չորս աստիճ ... ցուրտին հագած է հասակ ... պայուսին վարտիք: Այդ վարտ ... այնքան մեծ է իրեն համար ... կրնայ զայն քաշել մինչեւ գլ ... խը: Կարելի է վայրկեան ... մտածել, որ այդպէս հագած ... ինչ որ ցոյցի համար: Ամենա ... կալին սակայն այն է, որ հակառ ... իր գունատութեան եւ մաշ ... տեսքին, երբեք ինքզինքը դժ ... բախտ չի զգար: Ընդհակառակ ... սքանչելի տրամադրութեան ... է, կը ժպտի եւ ջանասիրութեամբ կը հաւաքէ «կոպէկներ» ... Մօտեցաւ: Ես անոր ափին ... սահեցուցի բուբլինոց մը ... վարտիքը գլուխը եւ անհետ ... մորթէ մուշտակներու եւ բ ... գլխարկներու միջեւ: Այս ... այն դժբախտ որբերէն է որ ... կենդանի մնացին 1921ի ... յետոյ:

Կովկասէն անցած ատեն ... բիւրաւոր այսպիսի դժբախ ... տեսայ: Բագուի մէջ անոնք ... թէ ճերմակ ստուերներու ... են, այլ ընդհակառակը, ... ինչպէս մայիսեան բզեզներ ... երեսները, ձեռքերը, հագու ... մինները ածուխէ ... բողջը յագեցած են ծրագրի ... նետուած քար: Նախ ... թէ անոնք կ'աշխատին ... նաւթային գործի մէջ: ... պարզուեցաւ որ երբեք չեն ... խատիր, այլ միայն կը քաշ ... Անոնք այլեւս երբեք ... կեանքին մէջ չպիտի աշխատ ... այլ մուրացկանութեամբ ... քաշքշէն իրենց գոյութիւնը ... չերները այդ երախաները ... ցընեն ասֆալտահալ կաթսա ... րու մէջ: Այդ կաթսաներուն ... մնացած տաք մոխիրը կը ... պանէ ցիրենք գիշերային ... նամանիքէն: Ես տեսայ ... երախաներ, որոնք իրարու ... ամուր գրկուած քնացեր ... այդպիսի կաթսայի մը մէջ:

Այդպիսի դժբախտներու ... բողջ խումբ մը մեզ. հետ ... թուղթով կ'երթար, ծծկած ... կոններու յատակին վրայ ... քանչիւր կայարանի մէջ ... սողալով վար կ'իջնէին ... թիւն կ'ուզէին եւ անհաջող ... ներ կ'ընէին: Կառախումբ ... ժած ատեն միայն կը ... եւ վագոնի աստիճաններուն ... կը նստէին Երախաներու ... խումբեր կը տեսնէինք ... ուրիշ կառախումբերու մէջ:

ԱՆԼՎԱԼԵԱՔ գաւառին ... բնակչութեան 50 ... կուած է ձայնէ, վերջին ... թեանց ատեն:

ԽՐԱՏՆԵՐ ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, կիրակի օր Թուռի մէջ սեղան մը տըրուեցաւ Լնտր-է-Լուառ Նահանգի 170 որբերուն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Գէրրիի եւ Քանսայի երկրագործական դպրոցին կողմէ։ Այս առթիւ Պ. Գէրրիի խօսած ճառին գլխաւոր կէտերը կու տանք ստորեւ.—

Ձեզմէ ոմանք կը փափաքին ձգել ագարակները եւ երթալ մեծ քաղաքները։ Եւ թերեւս ձեզմէ շատեր ասկէ վերջ ալ պիտի երթան։ Սակայն դեռ ժամանակը անյարմար է, այն պատճառով՝ զոր պիտի բացատրեմ հիմա։

Ես ծանօթ եմ ձեր կացութեան եւ համակրանք ունիմ ձեզի։ Ու անձնապէս ծանօթ եմ նաեւ ֆրանսական ագարակներու կեանքին։ 1918ին սկիզբները, առաջին փորձառութիւնս ունեցայ Ֆրանսայի մէկ գիւղին մէջ, որ կը գտնուի Լիւնէվիլի մօտ, ուր կը վարէի օգնութեան գործ մը, որ կազմակերպուած էր Ամերիկացիներու կողմէ եւ փակուած(?) ֆրանսական բանակին։ Ես կը բնակէի գեղջկական ամարանոց(?) մը։

Տան բոլոր այրերը մեկնած էին ճակատ։ Մեծ մայրիկը, մայրը եւ աղջիկը առտուն կանուխ կ'արթննային եւ կը վարէին դաշտը, կը վարէին հողը։ Թէեւ աշխատանքի տակ կը կքէր իրենց կռնակը, սակայն մինչեւ իրիկուն անոնք կը շարունակէին իրենց աշխատանքը, գիտնալով որ, եթէ 1914-1918ի մեծ պատերազմի ընթացքին չկատարէին իրենց պարտականութիւնը, ճակատին վրայ կռուողներն ալ պիտի դատապարտուէին վարանումի։

Ես կը ճանչնամ նաեւ ձեր բաղձանքները, որովհետեւ, երկար տարիներ, Մերձաւոր Արեւելքի հեռաւոր երկիրներուն մէջ դուք եղաք մեր զաւակները։

Ես տեսած եմ, թերեւս ձեզմէ շատերուն հետ, սովի, ջարդերու եւ հալածանքներու տարիներուն ընթացքին. — Աստուած անգամ մըն ալ ցոյց չտայ—երբ մեր որբանոցները լեցուեցան հարիւր քսանըհինգ հազար որբեր եւ որբուհիներ։ Այդ որբերէն շատերը անդամալուծուած են հիմա։ Մնացեալ 30,000 որբերն ալ իրենց կարգին ստիպուած են թողուլ որբանոցը, ձեզի նման մտնելու համար գործի։ Մենք չենք մոռնար, դուք եւ ես չենք մոռնար այն սարսափի օրերը, զորս ապրեցանք 1920-1921ին Թուրքիոյ մէջ, այն վտանգներն ու տառապանքները, զորս անցուցինք 1922ին Յունաստանի մէջ, 5000 որբերու այն երկար համբորդութիւնը Թուրքիոյ քաղաքներէն դէպի Սուրիա, եւ աշխատանքները, զորս ըրած եք այդ երկրին եւ Պաղեստինի մէջ։ Տրապիզոնի, Իզմիրի, Օրօփոսի(?), Սիրայի, Կեսարիոյ, Ատանայի, Հալէպի անունները ձեզի պիտի յիշեցնեն այն պատկերները, որոնք չպիտի նմանին գեղեցիկ Ֆրանսայի մէջ ձեր տեսնելիքներուն։ Սակայն չեմ ուզեր աւելի կանգ առնել այս կէտին վրայ։

Երբ այսօր լրացած են ձեր պայմանագրութիւններուն օրերը, հաւաքուելով հոս, դուք առիթը պիտի ունենաք ստուգելու այն թիւրիմացութիւնները, որոնք կրնային ծնած ըլլալ ձեր միտքին մէջ։

Ինչպէս Մնունգի(?) առթիւ գրած նամակիս մէջ ըսած եմ, այս տարին ամենադժուարն է, ուր կը գտնուի Ֆրանսա պատերազմին վերջաւորութենէն ի վեր, կամ գոնէ 1921էն ասդին՝ շըրջան մը, երբ 100.000 բանուորներ անգործ մնացին։ Վերջին շաբթուան ընթացքին հրատարակուած վիճակագրութեան համաձայն, այժմ քաղաքներու մէջ կան նոյնքան թիւով գործազուրկներ։ Եթէ դուք երթաք Փարիզ, Լիոն, Մարսիլիա կամ ո եւ է ուրիշ քաղաք մը, դուք բնաւ չպիտի կրնաք գործ գըտնել։ Եթէ գտնուի գործ մը, նախ ֆրանսացի բանուորը կը գտնէ զայն։ Օտարին գործ կուտան ամենէն վերջ։

Քանի կը տեւէ այս կացութիւնը, ոչ մէկ նոր օտար բանւոր կրնայ Ֆրանսա գալ։ Այս միջոցով միայն կարելի պիտի ըլլայ լուծել տիրող դժուարութիւնները, եւ մենք կը յուսանք որ դուք չպիտի դժուարացնէք կառավարութեան գործը, այլ պիտի ջանաք օգնել անոր, մնալով մինչեւ կացութեան բարելաւումը ձեր դիրքերուն մէջ, ագարակները, ուր բարեբախտաբար գործը չի պակսիր։ Ասկէ զատ(?), դուք պիտի շահիք նաեւ ձեր առողջութեան տեսակէտէն, պիտի դառնաք քաջակազմ, պիտի ամրապնդուի ձեր նկարագիրը, պիտի աւելցնէք ձեր խնայողութիւնները, որոնց պէտք պիտի ունենաք երբ ձեռնարկէք ուրիշ արհեստի մը։

Թերեւս ներքնապէս կ'ըսէք. «Պ. Գէրրի, եթէ գիտնայիք թէ ի՛նչ տաժանելի աշխատանքներ կը կատարենք, դուք տարբեր պիտի խօսէիք»։ Սիրելի զաւակներս, գիտեմ թէ ինչքան տաժանելի են ձեր աշխատանքները։ Ատոր համար է որ կը հիանամ ձեր վրայ։ Կեանքն է այդ եւ ի՛նչ ալ ըլլայ մեր զբաղումը եթէ մենք չաշխատինք յամառօրէն, մենք չենք հասնիր մեր նպատակին։ Մնաց որ դուք չէք աշխատիր աւելի քան ֆրանսացի ագարակապանը կամ բանուորները։ Յետոյ այս միակ աշխատանքն է, որով Նպաստամատոյցը կրնայ օգնել ձեզի, որովհետեւ մենք յարաբերութիւն չունինք այլ մարմիններու հետ, որոնք տարբեր աշխատանքներ կուտան։

Քանի կ'ապրիք այս երկրին մէջ, — եւ ձեզմէ շատեր թերեւս միշտ հոս անցընեն իրենց կեանքը — յիշեցէք որ ձեր ազգը, ձեր ցեղը պիտի դատեն Ֆրանսացիները այնպէս ինչպէս կը տեսնեն ձեզ եւ պիտի ճանչնան ձեզմով։ Ձեզմէ անոնք որ, օր մը, պիտի դառնան Հայաստան, Ֆրանսայի մէջ իրենց բնակութեանը շնորհիւ պիտի դառնան լաւագոյն Հայերը, եւ ձեր հայրենակիցներուն պիտի ծանօթացնեն Ֆրանսացիները։

Ուրեմն ձեզի կը մնայ աշխատիլ, այսօրուան ֆրանսացի հիւրերուն տալու համար լաւագոյն տպաւորութիւնը իբրեւ աշխատաւորներու։ Ըրէք այնպէս որ Հայաստանի անունը փայլի ֆրանսական պատմութեան մէջ, շնորհիւ ձեր աշխատանքին եւ ձեր կեանքին, զոր հոս անցուցիք։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

Անչափահաս յանցաւորները. — Մէկ տարուան ընթացքին զանազան յանցանքներով ձերբակալուած են 250 անչափահաս պատանիներ (236ը մանչ, 14ը աղջիկ)։ Ասոնցմէ 133ը ամբաստանուած են գողութեամբ՝ շուկայի կամ տուներու մէջ։ 54 հոգին՝ իբրեւ [illegible]։ Երկու հոգի՝ իբրեւ [illegible]։ Այս պատանիներուն մեծամասնութիւնը 10-14 տարեկան է։ Այս 250 յանցաւորներէն 215ը Հայ են, 33ը Թուրք, 2ը Ռուս։

Կրիփը.— Նոր-Բայազիտի մանկապարտէզի մանուկներուն մէջ տարածուած էր կրիփը։ Այս պատճառով մանկապարտէզը փակուած է 15 օրուան համար։

Աչքի հիւանդութիւն.— Դալիդարդաշ(?) գիւղին եօթնամեայ վարժարանին մէջ շատ տարածուած է աչքի հիւանդութիւնը։ Մասնագէտ ակնաբոյժ մը ղրկուած է քաղաքէն։

Կապոյտ հազ.— Դիլիջանի գաւառին մէջ դարձեալ տարածուած է կապոյտ հազը։ Այս պատճառով դպրոցները 15 օր փակ պիտի մնան։

Եկեղեցին՝ սինէմա.— Դիլիջանի նախկին ռուսական եկեղեցին, որ զօրանոցի վերածուած էր, այս անգամ ալ փոխեցին սինէմայի։ Առաջին անգամ ներկայացուած է թաչ(?) եւ մավզեր պատկերախաղը։

Պայքարը քահանաներու դէմ. — Երեւանի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին քահանան վէճի կը բռնուի տիրացու Աբրահամեանին հետ։ Վէճը այնքան սուր ձեւ մը կ'առնէ, որ քահանան զայն կը վտարէ՝ քիչ մը իր ուժն ալ փորձելով։ Տիրացուն, իբրեւ վրէժխնդրութիւն, դատ կը բանայ Երեւանի «արդարադատութ» դատարանին մէջ եւ ամէն գինով դատը շահելու համար, կ'ամբաստանէ քահանան իբրեւ մէկը որ սեռային յարաբերութիւն կը մշակէ... կենդանիներուն հետ։

Ատամնաբոյժ կ'ուզեն.— Ղարադուղալուէն «Խորհրդային Հայաստան»ի կը գրեն թէ շրջանին 35,000 բնակչութեան մէջ մէկ ատամնաբոյժ իսկ չկայ։

Ալեքսանդրապոլի մանրաբանը ունի 2000 իլիկ եւ 160 հոր (տէզգեահ) եւ 80 հիւսելու մեքենայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՔՈԿՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՔՈԿՈԼԷՆ (Վար).— Սէն Ռաֆայէլէն 39 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գեղեցիկ եւ օդասուն գիւղ մըն է «Քոկոլէն», ուր կը բնակին այժմ 17 հայ ընտանիքներ, 60 անձէ բաղկացած 22 այր, 38 կին եւ աղջիկներ հետեւեալ գաւառներէն։ — 5 ընտանիք, Սպարդացի, 4 Ուշագցի, 3 Քէօթահիացի, 2 Խարբերդցի, 2 Պուրտուրցի եւ մէկ Սեբաստացի։ Մեծ մասը 1923ի վերջերը եկած հաստատուած են հոս եւ կը զբաղին զորգագործութեամբ, բացի քանի մը երիտասարդներէ որոնց երկուքը կ'աշխատին 9 քիլոմեթր հեռու St. Tropez «Թորփիլի» գործարանին մէջ եւ կը ստանան օրական 22—25 ֆրանք, իսկ երկու հոգին ալ ներկարար են։

Առհասարակ բոլորն ալ քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունին, շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան։ Զորգի գործարանը որ հաստատուած է մեր հայրենակիցներու ժամանումով, կը պատկանի ֆրանսացի Պ. Ֆէրհանի ընկերութեան եւ ունի շատ մասնաճիւղեր Մարսէյլ եւ մօտակայ գիւղերը։ — Ֆրանսայի մէջ առաջնակարգ զորգի գործարանն է ուր կ'աշխատին մեր հայրենակից կիները, բոլորն ալ մասնագէտ բացի քանի մը հոգիէ։ Իսկ այրերը կը զբաղին զանազան գործերով նոյն շէնքին մէջ, կիները կը ստանան իրենց աշխատանքին համեմատ օրական 15—25 ֆրանք։ Կան նաեւ շատ մը ֆրանսացի աղջիկներ որոնք նոր կը վարժուին եւ [illegible] կը տիրանան արհեստին, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու ջանքերուն։

Գործարանին վարիչ-տնօրէնն է Պ. Խ. Գազազեան, ընիկ Սեբաստացի, որ իր հետ ունի օգնական պաշտօնեաներ իր երկու զաւակները։ Շատեր հայրիկ կ'անուանեն զինքը, ցոյց տուած գուրգուրանքին առթիւ։ Գործարանը ունի ամառնային շրջան մը [illegible], ուր կրնան աշխատիլ բաւական թիւով գործաւորներ։

Հոս ազգային ո եւ է կազմակերպութիւն չկայ, բայց ունինք լաւ երիտասարդներ որոնց մէջ միշտ վառ է ազգային ոգին։ Մինչեւ հիմա ո եւ է անհամաձայնութիւն տեղի չէ ունեցած։ Գործազրկութիւն չէ պատահած։ Քանի մը հոգիներ կը ստանանք միայն «Յառաջ»ը որմէ կարելի կ'ըլլայ օգտուիլ եւ հասկնալ արտաքին աշխարհի անցուդարձերը։

Ֆրանսացիներու վերաբերումը շատ լաւ է։

Յ. Ցէօքմէճեան

ԲԱՆՈՒՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՔԱՆ (Caen) 14 Մարտ.— Այստեղ [illegible] փոքր գործարան մը կայ որ բանւոր կ'առնէ։ Դեռ այսօր երկու Ռուսեր, որոնք 5—6 օրէ ի վեր կ'աշխատէին մեր գործարանին մէջ գործ առնել, չյաջողեցան եւ դիմելով վերոյիշեալ գործարանը ընդունուեցան։ Եւ ալ անոնցմէ լուր առի որ միշտ բանւոր կ'ընդունին։

Այն հայրենակիցները որ անգործ են, անմիջապէս թող հոս գան։ Մասնաւորաբար անոնք որ բաւական լաւ ֆրանսերէն գիտեն, աւելի դիւրութեամբ կ'ընդունուին։ Պէտք է ունենան լաւ վկայական, հին կամ նոր։ Պէտք է արագ շարժիլ, որովհետեւ ինչպէս լսեցի 15 օր յետոյ արձանագրութիւնը պիտի փակուի։ Օրական կը վճարեն 25 ֆրանք։ Գործարանը ունի ննջարան եւ ճաշարան։

Ա. Հայկունի

Յ. Գ. Կրնան դիմել ինծի. Armén Haigouni, Caen Ferme Bellanger Colombelles, Cantine Russe. (Calvados)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՆ ՄԸ ԻՆԿԱՒ ԵՐԿԻՆՔԷՆ. — Անցեալ օր, Լըժանտրը փողոցին մէջ, հսկայ շէնքի մը չորրորդ յարկէն վար ինկաւ գեղեցիկ որսորդական շուն մը։ Ինկաւ ուղի՛ղ կնոջ մը գլխուն վրայ։ Կինը տապալեցաւ գետին, շունը փախաւ՝ առանց վիրաւորուելու։ Մինչդեռ կնոջ գլուխը չէր դիմացած, եւ յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուած է հիւանդանոց։

ԿՆՈՋ ՄԸ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆԸ. — Աժէնի մօտ ագարակի մը մէջ երեսուն տարու կին մը, Քազակրանտ, ծագումով Իտալացի, յանկարծ կը խենթենայ եւ իր կաթի երախային բերանը կը դնէ ձագար մը (ճուռնի), և կը լեցնէ արջասպ (զաճ եաղը)։ Յետոյ կը փորձէ ինքզինքը կախել չուանով մը։ Սակայն կը փրթի չուանը։ Ու անմիջապէս կը նետուի ագարակին հորը, ուրկէ կը հանեն զինք, ոտքը կոտրած վիճակի մէջ։ Հիւանդանոց հազիւ տարուած՝ կը մեռնի։

Երախան ալ, նոյնպէս, աղիողորմ ճիչերու մէջ կը մեռնի։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ. — Լա Քեօ-լէ-Ջիվրըէնի մէջ ամբողջ ընտանիք մը կը տառապէր ջղագարութենէ։ Մայրը յիմարանոց փոխադրուելով, մեռած էր հոն։ Եղբայրը անցեալ շաբաթ, դարձեալ նոյն ցաւին ենթակայ, ատրճանակով կը սպաննէ ինքզինքը։

Ու անցեալ օր աղջիկը կ'առնէ կանթեղ(?) մը եւ չուան կը հիւսէ։ Յետոյ չուանը կը կապէ դրան կղպանքին, կապը կ'անցընէ իր վիզին եւ կը խեղդէ ինքզինքը։

ՓՈՔՐԻԿ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ.— Ֆօնթէն-Բուվերէի գիւղակին մէջ տիկին Թէսիէ, 23 տարեկան, ստիպուած ըլլալով քանի մը ժամ բացակայիլ տունէն, սենեակին մէջ փակած էր իր երեք տղաքը, որոնց տարիքն էր 5, 2 եւ 1։

Երեք ժամ վերջ, երբ մայրը տուն եկաւ, տեսաւ որ միջնեկ տղան փռուած է գետինը՝ արեան մէջ։ Խոշոր վէրք մը գլխուն վրայ, ուրկէ արիւնը հոսեր, հոսեր եւ պաղեր էր։

Սարսափահար մայրը տեսաւ վիրաւոր տղեկին քով հրացան մը։ Ու կասկածելով հարցուց մեծին։ Փոքրիկ ոճրագործը պատասխանեց թէ փամփուշտ մը գտնելով, դրած է հրացանին մէջ, այնպէս ինչպէս հայրիկը կ'ընէր։ Յետոյ նշան առած է եւ կրակած։ Արդիւնք՝ իր եղբայրը գետին ինկած է արիւնլուայ։

ՔՍԱԿԱՀԱՏԸ. — Սանթիէ մեթրոյին մէջ քսակահատ մը, ճամբորդի մը գրպանը մաքրած պահուն, կը բռնուի։ Ուղղակի ոստիկանատուն։

Հոն ցոյց կուտայ իր ինքնութեան թուղթերը։ Արթիւր Ռընար(?), 50 տարեկան, Թրիյէսթցի(?)։ Ոստիկանապետը անմիջապէս կը հեռաձայնէ։ Պաշտօնական կաղդայ որ, այդ անունով անձը, պատերազմի ընթացքին, լրտեսութեամբ ամբաստանուած հրացանազարկ եղած է։

— Անշուշտ դուն չես այդ յարուցեալ(?) մահապարտը, կ'ըսէ ոստիկանապետը։

— Ո՛չ, կը խոստովանի մարդը, սխալ անուն ընտրեր եմ, որովհետեւ ես ալ ուրիշ դատապարտեալ մըն եմ, Լավալար(?) կը կոչուիմ, եւ զանազան գողութիւններու պատճառով շատ անգամներ դատապարտուած եմ։

Բանտ։

ՄՈՒՐԱՑԻԿ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԸ. — Անցեալ օր ոստիկանները քղանցքէն քաշելով ոստիկանատուն տարին կին մը, որ [illegible]րդ Քաղաքապետութեան շէնքին մէջ խառնուած էր հարսնեւորներու շքախումբի մը, եւ փեսային ու հարսին ետեւէն կը դառնար։

Հարցաքննութեան ընթացքին չխոստովանեցաւ իր անունը, սակայն կատարուած քննութեամբ յայտնի եղաւ որ այս մուրացիկ կինը, բոպիկ ու կիսովին մերկ, միլիոնատէր էր։ Լիէժ փողոցին մէջ ունի հսկայ տուն մը, որուն 6րդ յարկին մէջ կը բնակի։ Այս տունը 45.000 ֆր.ի վարձքի տրուած է։ Արրասի մէջ ալ ունի երեք տուն, Ուազի մէջ ագարակ մը եւ մօտ երկու միլիոն հարստութիւն։ 56 տարու այս կինը չափազանց պառաւ ու թառամած է, ինքզինքը զրկելով։ Առտուն կանուխ կ'ելլէ մուրալու համար, կը մնանի կրծուկներով, կերակուրի աւելցուկներով եւ աւրուած միսերով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Թարգմանեց Շ. Ն.

Վերջապէս Թագաւորը իր ամբողջ երկրին մէջ յայտարարութիւն հանեց թէ, աղջիկը պիտի տայ անոր որ կրնայ բժշկել իշխանը նոյնիսկ իր Թագաւորութեան կէսն ալ պիտի տար։

Հակառակ այս արքայական խոստումներուն, ոչ ոք ներկայացաւ բժշկելու համար իշխանը։ Որովհետեւ ծանր էր անոր վիշտը, որուն դէմ ոչ մէկ դեղ պիտի կրնար ազդել։

Վերջապէս սակայն ներկայացաւ մէկը՝ Փանէչուբին(?) մայրիկն էր։ Միայն այս մուրացիկը կրնար բժշկել իշխանը, որովհետեւ ծանօթ էր գաղտնիքին։

Եւ ըսաւ Թագաւորին.

— Տէ՛ր, ես հասարակ ժողովուրդէն մըն եմ ծերունի(?)։ Բայց խոստացիր ինծի աղջիկդ տալ փանէչուխ կնութեան, եւ ես պիտի կրնամ ընել ինչ որ պէտք է փրկելու համար զաւակդ։

Թագաւորը խոստացաւ։ Եւ տեսաւ թէ ինչ ըրաւ պառաւը՝ առաւ աղեկատ մը, ջահ մը, գոգ մը բամպակ եւ գրաւ տառապատանաւ(?) մը մէջ։ Յետոյ երգելով սկսաւ նաւարկել.

Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ Թեւով,
Երթանք գտնենք Մանիմալան.
Սիպտա՛կ նաւակս սիպտակ Թեւով
Զիս աղուորին տար անմեղան:

Եւ նաւակը սահեցաւ դէպի լճակին միւս ափը, ուրկէ ներքեւ կը գտնուէր Մանիմալայի Թագաւորութիւնը։

Պառաւը ցամաք ելաւ, եզերքին վրայ շարեց իր աղեկատը եւ սկսաւ մանել։

Մանիմալա, որ աւազին երեւումով ամէն բան տեսնելու ժամանակ չունեցաւ, այդ օրերուն նորէն դարձաւ երկիր։ Նշմարեց պառաւը, որ բամպակ կը մանէր, հարցուց.

— Ո՞րտեղացի ես, խաթուն մայրիկ, ինչ կ'ընես հոս։ Ինծի համար ալ հագուստ մը կը շինե՞ս։

Պառաւը առիթը յարմար նկատեց։ Մանանալը(?) հիւսեց աղուոր կերպաս մը։

Ստորերկրեայ Աշխարհին մէջ իշխան ու իշխանուհի մերկ են։ Եւ Մանիմալա՝ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր զայն։

Յետոյ պառաւը ուզեց իր վարձքը։

Մանիմալա պատասխանեց.

— Դրամ չունիմ, այս Ադամանդէն զատ ուրիշ բան չունիմ։

— Այդ Ադամանդը կը բաւէ ինծի, ըսաւ պառաւը։

Եւ ճարպիկութեամբ մը յափշտակեց Ադամանդը, յետոյ գրկեց իշխանուհին եւ նաւակ տարաւ։

Ու երգեց.

Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ Թեւով,
Մանիմալան ու զիս առ տար,
Սիպտա՛կ նաւակս, սիպտակ Թեւով,
Մեզ իշխանին տար սիրահար:

Նաւակը սահեցաւ արագօրէն եւ հասաւ Արքայական պալատը։ Պառաւը Մանիմալան յանձնեց Թագաւորին եւ դարձաւ տուն, Ադամանդը հետը բերելով։ Համոզուած էր այլեւս որ իր զաւկին համար գտած էր թէ կին եւ թէ դրամ։ Ուստի, փանէչուն գտնելու համար, ամէն կողմ սուրհանդակներ ղրկեց։

* * *

Երբ Մանիմալա պալատ հասաւ, իշխանը փոխակերպուեցաւ։ Բաւական եղաւ մէկ վայրկեան տեսնել իր սիրածը, բոլորովին բժշկուելու համար։ Հիմակ կ'ուզէր անմիջապէս ամուսնանալ։

Մանիմալա դառնօրէն կը ցաւէր իր հետաքրքրութեան համար։ Ամուսինէն հեռու շրջմոլիկ կուլար։ Ու չէր կրնար Ստորերկրեայ Աշխարհ դառնալ, զրկուած ըլլալով Ադամանդէն։

Միշտ կը յետաձգէր իշխանին ամուսնութեան ծրագիրները, որովհետեւ կը յուսար որ օր մը պիտի ազատի։

— Ուխտ ըրած եմ որ տարին լրանալէն առաջ չպիտի ամուսնանամ, ըսաւ օր մը։ Սպասէ քանի մը ամիս ալ, եւ կը կատարեմ ինչ որ ուզես։

Իշխանը հնազանդեցաւ Մանիմալայի եւ խոստացաւ համբերել։ Ան շա՜տ ուրախ էր, երբ նոյնիսկ իշխանուհին, տխուր եւ մտածկոտ, պատասխան իսկ չէր տար իրեն։ Կը բաւէր որ դիտէր զայն, ամէն օր։

Ստորերկրեայ Աշխարհի պալատին մէջ, միւս իշխանը Մանիմալայի ամուսինը, մինակ էր եւ յուսահատ։ Ամէն առտու կը սպասէր որ երեւար իր սիրականը, սակայն ի զո՜ւր։

Ան կը յուսար նաեւ որ պիտի վերադառնար նախարարին տղան, իր հաւատարիմ բարեկամը։ Սակայն ափսո՜ս որ չէր կրնար դիմաւորութեան երթալ, որովհետեւ առանց Ադամանդի, կը վախնար որ օձերը կը լափեն զինք։

Օր մը, նախարարին տղան, համաձայն իր խոստումին, եկաւ լիճին եզերքը։ Միասին բերած էր [illegible] եւ երաժիշտներ։ Հակեցաւ ջուրին վրայ եւ կանչեց բոլոր ուժովը։

— Բարեկա՜մ, ո՜վ բարեկամ, ահա եկայ, դէմս եկուր։

Պատասխան չկայ։ Սպասեց երկա՜ր, շատ երկա՜ր։ Օրերը կը յաջորդէին օրերուն, գիշերները՝ գիշերներուն։ Սակայն իր բարեկամը չէր պատասխաներ իր կանչերուն։

(Շար.)

Կռիւները Չինաստանի մէջ

Երբ մէկ կողմէ ազգայնական բանակը չորս կէտէ կատաղի յարձակումի սկսած է եւ կը սպառնայ Նանքինի ու Շանկայի, միւս կողմէ հիւսիսային բանակն ալ Չանկ-Ցօ-Լինի հրամանատարութեամբ կարեւոր յաղթանակ մը տարած է՝ գրաւելով Չին-Չէուն, Հօնանի շրջանին մէջ։

Ցիչեալ քաղաքը Հօնանի նահանգին դիմադրութեան կեդրոնն էր եւ ուր Ու-Փէյ-Ֆուի զինուորները Հանքէուի ճամբան կը փակէին։ Ու-Փէյ-Ֆու պարտուած կը փախչի դէպի Լօ-Եանկ։ Հիւսիսի յաղթական բանակը, Մուքտէնի հրամանին տակ, կը յառաջանայ դէպի Հանքէու։

Ու-Հուի եւ Նանքինի մէջտեղ կռիւը սկսած է։

Փանկալօսի թիկնապահը ձերբակալուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ Մարտ 15ի գիշերը ձերբակալուած է Զօր. Փանկալոսի թիկնապահ հրամանատար Լաւքօս, որ անթել հեռագիր մը ղրկած էր՝ յայտնելով թէ յեղափոխութիւն ծագած է Աթէնքի մէջ։ Կ'ըսուի թէ յիշեալը կ'ուզէր օգտուիլ Աթէնքի վերջին գործադուլէն, ինպաստ Փանկալոսի ըմբոստութիւն մը հանելու համար։ Այսպիսի շարժումէ մը չի վախցուիր ո՛չ բանակին եւ ոչ ալ Նաւատորմին մէջ։ Բայց եւ այնպէս կառավարութիւնը հրամայեց աւելի խիստ հսկողութեան տակ առնել Նախկին դիկտատորը։

Թուրք-ռուս համաձայնագիրը

Ըստ ռուս-թուրք համաձայնագրին տրամադրութեանց, Ռուսիա ապրանք արտածողները պարտաւոր պիտի չըլլան փոխարէնը ապրանք գնելու, ինչպէս կ'ընէին նախապէս, այլ հաւիւրին քսանըհինգ համեմատութեամբ միայն ապրանք գնելու պարտաւոր պիտի ըլլան, մնացեալը դրամ ըլլալով պիտի կրնան դուրս հանել Ռուսիայէն։

Թուրքիայէն Ռուսիա կ'արտածուին ամէնէն աւելի լեմոն, նարինջ եւ փայլուն։ Մանաւորաբար լեմոնը շատ սուղ կը ծախուի Ռուսիոյ մէջ։ Ստորագրուած համաձայնագրէն զատ, առանձին համաձայնութիւն մը կնքուած է չորս հարիւր հազար ոսկիի արժողութեամբ ապրանք արտածելու համար Ռուսիա։

Այս ռաժամեայ համաձայնագրին համաձայն, արտածուելիք ապրանքներուն ցուցակը կառավարութեան յանձնուած է ռուսական առեւտրական ներկայացուցչութեան կողմէ։ Ռուսները չեն ուզած որ ամէն մարդ կարենայ ապրանք արտածել Ռուսիա, եւ կառավարութեան յանձնած են վաճառականներու ցանկ մը։ Խնդրուած է որ չորս հարիւր հազար ոսկիի ապրանքին արտածման արտօնագրերը բաժնուին ներկայացուած ցանկին մէջ նշանակուած անձերուն վրայ։ Այս ցանկին մէջ արձանագրուածներուն կարգին կը գտնուին նաեւ յոյն, հայ, հրեայ եւ ուրիշ ազգութեանց պատկանող ընկերութիւններ։

Տեւական առեւտրական համաձայնագրին համաձայն, Ռուսիա արտածուելիք բոլոր ապրանքները պիտի հակակշռուին առեւտրական գործավարութեան կողմէ որ պիտի հաստատէ թէ իրապէս Թրքակա՞ն արտադրութիւն են անոնք։

Համաձայնագրի բանակցութեանց ռուս մասնագէտները մօտերս Մոսկուա պիտի երթան, համաձայնագիրը միասին տանելով, զեկուցում ընելու համար իրենց կառավարութեան։ Հաւանական է որ անոնց հետ Մոսկուա երթայ նաեւ Ռուսիոյ առեւտրական ներկայացուցիչը։

Անթել կեդրոնը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ անթել հեռաձայնի կայանին փորձերը վերջացած եւ կատարեալ արդիւնք տուած են։ Կայանը մօտ օրէն պիտի սկսի յարաբերութիւններ մշակել աշխարհի բոլոր մեծ կայաններուն հետ, նուագահանդէսներ տալու համար Պոլսոյ մէջ։

Էնկիւրիի կայանին աշխատութիւնները դեռ վերջացած չըլլալով, երկու-քուկէս-երեք ամիս վերջ միայն կարելի պիտի ըլլայ անթելի գործունէութեան սկսիլ այնտեղ։

Ընկերութիւնը պայմանաւորուած է Պոլսոյ երաժշտանոցի նախկին տնօրէն Մուսա Սիւրէյեա պէյի հետ, որ երաժշտական դասեր պիտի տայ եւ նուագահանդէսներ կազմակերպէ։ Մեծ կարեւորութիւն պիտի տրուի Թրքական երաժշտութիւնը դրացի պալքանեան երկիրներուն եւ մանաւորապէս Եգիպտոսի, Միջագետքի, Պարսկաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ լսելի ընելու։

Ցարին գոհարները կը ծախուին

Լօնտոնի Քրիսթի սրահին մէջ առջի օր սկսան աճուրդով ծախուիլ ցարին գոհարեղէնները եւ այլ թանկարժէք առարկաներ, որոնք անցած տարի գոհարավաճառներու խմբակի մը կողմէ գնուած էին Մոսկուայի մէջ։ Ասոնց մէջ են ադամանդներ, ճենապակեղէն, բիւրեղեայ անօթներ, հայելիներ, գորգեր, նկարներ, պրօնզներ եւն., որոնք նախապէս կը զարդարէին ձմեռնային պալատը եւ կայսերական ուրիշ պալատներ։

Մանաւորապէս հետաքրքիր է որսորդական ճաշի սպաս մը, զոր շինել տուած էր ցար Աղեքսանդր Գ.։

Եւրոպայի ամէն կողմէն գոհարավաճառներ հաւաքուած են Լօնտոն՝ աճուրդին մասնակցելու համար։ Առաջին օրուան վաճառումէն գոյացաւ 80561 ոսկի, մօտ 10 միլիոն ֆրանք։ 5100 սթէրլինի ծախուեցաւ լանջազարդ մը՝ ադամանդով, շափիւղայով, մարգարիտով եւ զմրուխտով զարդարուած, հաւկթաձեւ ադամանդ մը՝ 11,800 սթէրլինի, ծխատուփ մը՝ 2,600 սթէրլինի։ Կատարինէ Բ.ի «հարսանեկան պսակը»՝ 6100 սթէրլինի գնեց Փարիզէն Պ. Ֆունէս։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի ընդունուեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի կողմէ։ Ֆրանքօ-ռուս բանակցութիւնները որոշուեցաւ սկսիլ Շաբաթ օր։ Օրակարգին վրայ են իրաւական, դիւանագիտական, տնտեսական եւ ելմտական խնդիրներ։ Ամէնէն կարեւորը պարտքերու հարցն է։

ՀԱՅՐ ԲԵԹՂԵՀԷՄ, մերկ պատկերներ պաստող հերոսը, 11 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ դատարանին կողմէ։ Նոյն պատիժին ենթարկուեցան նաեւ այն երկու լրագրողները, որոնք կրօնական պատկերներ պատռած էին։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻԳ-ԹԱՔ զաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճազ-պանտ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ վաղը Շաբաթ գիշեր, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի։

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզաբնակ յայտնի երիտասարդութեան։ Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ Փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

20 Մարտ 1927, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ

Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի անդամական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլորը անպայման ներկայ։

Հ. Յ. Դ. «Գայլամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամակցողները միասին բերել։ Կարեւոր զեկուցում։

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէ մէթրօ՝ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն-Գարօի, Գէորգ Չավուշի, Ռոստոմի, Խաժակի, ինչպէսնաեւ սոյն շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ որ եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի գրադարանը։ 131, Faubourg du Temple, métro: Belleville.

Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» ենթակոմիտէի քանն եւ արուարձանները բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սեվրի, Վիրօֆլէի բոլոր դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ոեւէ խումբի մէջ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville (Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ)։

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընկ. ընդհ. ժողովը այսօր Ուր., ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ընկերուհիները։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ու կէսին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին։ Կարեւոր օրակարգեր։ Անդամատետրները միասին բերել։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ Միութեանց կեդր. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Հայրենկց. Միութեանց ներկայացուցիչները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներէն անզուգական Քրիստափորի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին, 9 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.40ին Սալօն Միշէլի մէջ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, վաղը՝ Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, մէթրօ Օթէլ տը Վիլ։ Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար։ Ճազ-Պանտ։ Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք։

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ Ջափ. երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ ժամը 8.30ին, 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville։ Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Ե. Նարդունի։

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ։»

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ

Միհրան Իփէքճեան, Նշան Յովհաննէսեան. դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կեսարիոյ Սարը օղլան գիւղէն Կարապետ Պալըքեան։ Գրել՝ Garo Ohanianի Café Arménien, Avenue Jean-Jaurès. Decines, (Isère)։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփաննոս Թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ։ Իմացնել* N. Sarkissianի, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France։

— *Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Գէորգ Սարգիսեան (Հեղինէեան), հօր անունը Սարգիս, մօր անունը Ովսաննա որ 1925ին Թրակիայէն Յունաստան գացած էր։ Գրել՝ Անդրէաս Սարգիսեանի* Aux Etablissements A. Vital. Aubenas, Ardèche, France։ *Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։*

— *Երուանդ Աչճեան կը փնտռէ իր հայրը Մանուէլ Աչճեան Եոզկատցի, 45 տարեկան, որմէ վերջին անգամ Դամասկոսէն լուր առնուած է. Իմացնել* Achdjian, Gaudinière La Ville-aux-Clercs, Loir-et-Cher. France։ *Արտասահմանեան թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։*

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	»	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II		[illegible]
» III		[illegible]
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	1 տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ 1927

19 MARS 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 289

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՂ ՏՈՒԷՔ ՈՐ ՀՈՂ ՏԱՆՔ

Այս է, սկիզբէն ի վեր եւ մինչեւ այսօր, Երեւանի վարիչներուն պատասխանը, ներգաղթի աղաղակին առջեւ։

«Տեղ չունինք»,— այդ արդէն կ՚ըսեն ու կ՚ըսեն։ Բայց միշտ ալ կ՚աւելցնեն. — ՙԵԹԷ փող տաք, հող կու տանք՚։

Այնպէս որ, հայրենիքի զաւակներուն Հայաստան վերադարձը, կարճ բառով՝ ներգաղթը կը դառնայ ո՛չ թէ հողի, այլ փողի խնդիր։

Եւ կը փրփրին, երբ գիտել կու տանք թէ՝ ա՛յս ընթացքը վայել չէ ինքզինքը յարգող իշխանութեան մը. նոյն իսկ աշխարհակալ-քաղքենի երկիրներու մէջ։ Կը բարկանան, եթէ ուզենք բացատրել թէ չկայ երկիր մը ուր պետութիւնը սակարկութեան մտնէ իր ժողովուրդին հետ, մանաւանդ աղիտաւոր, հալածական, անճար ժողովուրդի մը հետ։

1922ին, Ցունաստանն ալ, չարաչար պարտուած, նոյնքան եւ թերեւս աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ կը գտնուէր քան Խորհրդային Հայաստանը, բայց դուռները լայն բացաւ Փոքր Ասիոյ փախստականներուն առջեւ, որոնց մէջ Հայեր ալ կային, մէկ հարիւր հազար։ Ջախջախուած եւ անպաշտպան Պուլկարիան քսան հազար հայ փախստական հիւրընկալեց, առանց հարցնելու թէ վեց ամիս ապրելու դրամ ունի՞ն։ Սուրիա, տակաւին ալեկոծ, ներս առաւ Կիլիկոյ ամբողջ ժողովուրդը։ Իսկ երեք հարիւր հայրենակիցներ որ խելք ըրեր էին Կովկաս երթալ, հա՛ գրկուեցան Բաթումէն, «վիզէ»ի առարկութիւններով։ Անոնք ալ կը փախչէին սարսափահար, ինչպէս միւս բազմութիւնները…

Այս իրողութիւնները կը գրենք ու կը պատմենք 1922էն ի վեր։ Կը գրեն ու կը պատմեն ուրիշներ ալ։ Արդի՞ւնքը. — Թեր լռութիւն կամ գռեհիկ հայհոյանք։ Պարբերաբար շնո՛րհ կ՚ընեն քանի մը հազար հոգի ընդունելու, ինչպէս, ժամանակին, Իրատէ» կ՚ելլէր Թուրքիոյ մէջ, պետական պաշտօնեաներու թոշակները վճարելու համար։ Շիրակի շարժը պատճառ եղաւ որ այդ շնորհն ալ դադրի։ Հիմա, թէեւ կը խօսին հինգ հազարի նոր ցանկի մը մասին, բայց կը կարծենք թէ Դ. Տէր-Ներսէսեանի սովորական սուտերէն մէկն է այդ պատմութիւնն ալ։ Արտասահմանի իր միւս պաշտօնակիցները բոլորովին տարբեր բաներ գրեցին այս մասին։

Ցունաստանի մէջ կատարուած խաչագողութիւններէն, ներգաղթի վրան-բաց առուծախէն յետոյ, դժուար թէ հաւատացողներ գտնուին նոր կարգադրութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, այդ խեղկատակ շնորհները չեն որ պիտի լուծեն տագնապը։

1926 Ապրիլին, Երեւանի Ներքին գործավարութեան Գաղթականներու Բաժինը հրատարակեց վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն 1922ի սկիզբէն մինչեւ 1925ի վերջը արտասահմանէն Հայաստան գացած են 17,452 գաղթականներ։ Տարին ոչ իսկ հինգ հազար, ենթադրելով որ բոլորն ալ մեր հասկցած գաղթականներն են։ Մինչդեռ գիտենք որ այդ շրջանին իրական ներգաղթ կատարուեցաւ միայն Ցունաստանէն, եւ գաղթողներուն թիւը հինգ-վեց հազարէն աւելի չէ։ Իսկ սո՞ւտ է որ, այդ միեւնոյն ժամանակամիջոցին, եւ մանաւանդ աւելի վերջերը, երեսուն հազար Թուրքեր եկած տեղաւորուած են մեր մայրենիքի հայրենիքին մէջ։ Եւ տակաւին չենք հաշուեր այն տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցները որ կարաւան-կարաւան հեռացած են Հայաստանէն, գործադրելով Արտաշէս Կարինեանի հռչակաւոր պատգամը. «Պէտք է վերջ տալ հայութեան համախմբման Հայաստանի մէջ եւ 300,000 արեւմտահայ գաղթականները ցրուել Ռուսաստանի մէջ»։ Ցրուել, որպէսզի մարի «նացիոնալիստական» բաղձանքներու կրակը։

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ Երեւանի մարզպանները հիմնովին չփոխեն իրենց կոպտաբեր, հակահայկական քաղաքականութիւնը։ Որքան ատեն որ հայրենիքի զարգացման, ազգաքաւաքման գործը չփոխեն ազատ, կամ Սիթրօէնի գործարանին մատակարարութեան հետ։

Համաձայն ենք որ արտասահմանի մէջ կուտակուած բոլոր ազգային գումարները օգտագործուին Հայաստանի համար։ Այս մասին երկու խօսք չկայ։ Բայց, մանկամտութիւն է այդ պայմանին հետ կապել ներգաղթը։ Փոխանակ պահանջելու որ փող տրուի, հայրենիքին դուռները բանալու համար, պէտք է հող տալ, առանց առարկութեան եւ առանց տաղտկալի ձեւակերպութեանց, եւ փողը ինքնին կը հոսի, թէ անհատաբար՝ վերադարձողներուն ձեռքով, եւ թէ հաւաքաբար, հանրային ձեռնարկներով։

Հարեւան Էնկիւրին, իրենց եղբայրակիցն ու զինակիցը, ծրագիր պատրաստեր է արտասահմանէն 80—90,000 Թուրքեր փոխադրելու Թուրքիա։ Մինչեւ անգամ կը խորհին Կովկասէն (Աճարիա եւն.) առնել մէկ մասը։ Ինչո՞ւ Երեւանն ալ չի մշակեր այսպիսի ծրագիր մը, նոյն իսկ փոխադարձ համաձայնութեամբ, Աճարիայի տեղ Հայաստանը թեթեւցնելով։ Ինչո՞ւ չեն օգտուիր Չիչէրինի հաւաստիքներէն, Թուրանի տեղ Կովկասը առաջարկելով։

«Կա՛մ պիտի տարածուինք, կամ պիտի պայթինք», ըսաւ Մուսոլինին։

Տարբե՞ր է այսօրուան Հայաստանի վիճակը։

Նոյն իսկ իրենց զօրովագութ զինակիցներուն եւ տէրերուն համար, աւելի շահաւոր չէ՞ որ պակսի «տարածուելու» փորձութիւն մը, օտար աշխարհակալութեան գետին մը…։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱԿԱՑՆ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ...

Արեւ, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, պարզելով գաղթականութեան անվերջ թափառումը երկրէ երկիր, ցետեւեալ բարի խրատները կու տայ.

— «Փրկութիւնը ներգաղթն է։ Այսպէս ըսած ենք առաջին օրէն եւ պիտի շարունակենք միշտ ալ պաշտպանել այդ շիտակ տեսակէտը։ Գաղթականներն ու տարագիրները փոխանակ երկրէ երկիր տանելու ի խնդիր աշխատանքի եւ ապրուստի, զանոնք պէտք է մաս առ մաս եւ անընդհատաբար փոխադրել Հայաստան։

«Բայց կ՚ուշանայ այս փրկարար ծրագրին գործադրութիւնը։ Ներգաղթը վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած է ցանցառ եւ դանդաղ։

«Սակայն հիմա ըսենք, ինչ որ երէկ չըրինք։ Հինգ հազար տարագիրներու փոխադրութեան նախապատրաստութիւն տեսնուած է եւ պահանջուած գումարն ալ հայթայթուած։ Այս փոխադրութիւնը ուշացաւ Լենինականի աղէտին պատճառաւ, ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, բայց այս գարնան կարաւանը պէտք է ճամբայ ելնէ։

«Եւ այնուհետեւ խօսքն ու գործը գաղութահայութեանն է, անն է որ պարտական է անմիջապէս նոր ձեռնարկներ կատարել, եւ Հայաստանի անունով ու Հայաստանի համար տրամադրուած ու տրամադրելի բոլոր գումարները ի մի հաւաքելով յատկացնելու է մեր երկրի շինարարութեան եւ տարագիրներու փոխադրութեան նպատակներուն։»

Այս խելօք խրատներուն առթիւ, Երեւան, դիտել կու տայ.

—«Համաձայն ենք «Արեւ»ին. մենք ալ միշտ նոյն տեսակէտն ենք արծարծեր ամէնէն առաջ եւ ամէնէն հետեւողական կերպով պաշտպաներ զայն։ Մեր այս տեսակէտին կիրարկումն է որ մեզի կը թելադրէ հրապարակով պահանջել որ Հայաստանին, իր իսկական տիրոջը տրամադրուի ի միջի այլոց նաեւ Մելքոնեանի նուիրատուութիւնը, ներգաղթի գործին ծառայեցնելու համար։

«Ուրեմն, «Արեւ»ին կը մնայ շիտակ շիտակ ըսել, թէ ի՞նչ է իր կարծիքը. արդեօք Մելքոնեան նուիրատուութի՞ւնն ալ կը մտնէ «Հայաստանի անունով ու Հայաստանի համար տրամադրուած ու տրամադրելի բոլոր գումարներու» ցանկին մէջ։

«Ինչո՞ւ «Արեւ»ը մեզի հետ մէկ տեղ չի պայքարիր Մելքոնեան նուիրատուութիւնը իր իսկական տիրոջ վերադարձնելու եւ ներգաղթի գործին տրամադրելու համար։ Առանց այդ պայքարին, լոկ բարի ցանկութիւն, թղթին յանձնուած մէկ ընդհանուր տեղիք կը մնայ «Արեւ»ի խորհրդածութիւնը։»

ՄԵԶԻ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԵՆ թէ «Վազգէն»ի կողմէ Ազգ. Պատուիրակութեան նախկին նախագահներուն վերագրուած նամակը պարզ յերիւրանք է։

ԿԱՐՏԱՆԻ (Մարսէյլ) Լա Մին թաղամասին մէջ կազմուած է Հճէի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը։ Միութիւնը թէեւ փոքրաթիւ է, սակայն եռանդուն եւ գործունեայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ռազմափորձերը

Փոլսէն կը հեռագրեն մարտ 17 թուականով. — Իգտամ կը գրէ թէ՝ այն պահուն, ուր պետութեանց արտաքին նախարարները ամէնէն աւելի կը խօսին խաղաղութեան մասին, Անգլիա, ռազմափորձի պատրուակին տակ, Ճիպրալթարի շուրջ կը համախմբէ իր նաւատորմը, անշուշտ Ֆրանսան եւ Իտալիան վախցնելու եւ այս երկու ազգերուն հասկցնելու համար որ Թանճէրի խնդրին մէջ անգլ. քաղաքականութիւնն է որ պէտք է յաղթէ։

Այս նաւային ցոյցով Անգլիա կ՚ուզէ աշխարհին հասկցնել թէ վճռած է պաշտպանել Հնդկաստանի ճամբան։

Գալով ֆրանս. ռազմափորձերուն, «Իգտամ» կ՚ըսէ թէ անոնք պատասխան մըն են անգլիական ռազմափորձերուն։

∴ Մարտ 16ին Սելանիկի առջեւ հասաւ ֆրանս. նաւատորմը, ծովակալ Գուբի հրամանատարութեան տակ։ Ծովակալը այցելեց Զէյթինլիքի Ֆրանս. զինուորական գերեզմանատունը, ինչպէս նաեւ իտալ. եւ անգլ. գերեզմանատուները։

Իտալիա եւ Ալպանիա

Պերլինէն մարտ 17 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ.—

Դիւանագիտական շրջանակները մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այն դէպքերով որոնք ժամանակէ մը ի վեր կը պատահին Պալքաններու մէջ։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կայ Ալպանիոյ մասին, որ իտալական մեքենայութեանց շնորհիւ գրգռութեանց վառարան մը դարձած է, ուսկից կրնայ ծագիլ պատերազմ բռնկցնող կայծը։

Իտալական գործակալներ Թիրանայէն մինչեւ Վիէննա լուր կը տարածեն այս առաւօտ թէ սերպ «քոմիթէճի»ները կը պատրաստուին արշաւել Ալպանիոյ վրայ, ուր բնակչութիւնը շատ մտահոգ է։ Եթէ այդ յարձակումը կատարուի, գերման ազգայնականներն ալ, որոնք հակառակ Ահմէտ Զօկուի ներկայ կառավարութեան, Սերպերուն պիտի միանան՝ Թիրանայի կառավարութեան դէմ։

Այս բոլոր զրոյցները ձգտուած վիճակի մէջ կը պահեն Պալքանները։ Իտալիոյ զինուորական պատրաստութիւններն են պատճառը այս վիճակին։

Եուկօսլաւիոյ թագաւորը Ալեքսանդր, որ Պուքրէշ գացած էր, Պելկրատ մեկնեցաւ։

∴ Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ վարչապետ Ահմէտ Զօկու զէնքի տակ կանչած է բազմաթիւ դասակարգեր եւ իր անձնապահ գունդը զօրացուցած է, վախնալով այն լուրերէն թէ Սերպերը կը ծրագրեն տապալել զինքը։ Ալպանական կառավարութիւնը սարսափած է այն լուրերէն թէ հրոսախումբեր կը կազմուին Եուկօսլաւ հողի վրայ։

Պալքաններու կացութիւնը

«Փօփիւլէր»ի պալքանեան թղթակիցը նոր թղթակցութեան մը մէջ դարձեալ կը քննէ Պալքաններու կացութիւնը եւ կ՚ըսէ.

«Մինչեւ մեծ պատերազմ, Անգլիոյ շահերը Պալքաններու մէջ — գոնէ ուղղակի — կը վերաբերէին Պոլսոյ եւ Ցունաստանի։ Պատերազմէն վերջ այս շահերը ընդարձակուեցան եւ հիմա Անգլիա ամուր կերպով ոտք դրած է ամբողջ պալքանեան թերակղզիին մէջ, բացի Եուկօսլաւիայէն, ու ամէն տեղ կը տեսնուի Անգլիոյ ազդեցութիւնը։

Փոքր համաձայնութեան պետութիւնները Ֆրանսայի կապուած են իրենց շահերու համանմանութեան պատճառաւ։ Անգլիոյ վարիչները, իբրեւ գործնական մարդեր, երկրի մը շահերը նկատի չեն առներ, ժողովուրդը սիրաշահիլ չեն ուզեր, կառավարութիւնը կը բաւէ։ Այդ կառավարութիւնը ո՛րքան շատ դժուարութիւններ ունենայ, այնքան դիւրին է զայն գործիք դարձնել։ Անգլիա գիտէ նաեւ լաւ վարձատրել իր հաւատարիմները։ Դրամ փոխ կու տայ, իբրեւ գործի մարդ, եւ այդ առիթէն օգտուելով Անգլիացիներ կը տեղաւորուին ամէն տեղ՝ դրամատուններու, գործարաններու, նոյնիսկ նախարարութեանց մէջ, ու այսպէսով իրական տէրը կը դառնան այդ երկրին։ Այս մեթոտին շնորհիւ այսօր Անգլիա Պալքաններու տէրը դարձած է։ Իր գլխաւոր նպատակն է պաշարման տակ առնել Ռուսիան։

Այս վերջինը եւս մեծապէս կը շահագրգռուի Պալքաններով։ Վտանգաւորը ռուս պոլշեւիկութիւնը չէ այլ ռուս ազգայնականութիւնը, որ այսօր աւելի քան երբեք զօրաւոր է։ Անգլիա բնաւ չպիտի կրնայ Եուկօսլաւիան եւ Չեխոսլովաքիան իր կողմը շահիլ՝ Ռուսիոյ դէմ գործելու համար։ Նախկին եռանկիւնը՝ Պելկրատ—Փրակա—Մոսկուա՝ պիտի վերակենդանանայ, ու այն ատեն Պուլկարիա, Ռումանիա, նոյնիսկ Հունգարիա՝ պաշարուած 130 միլիոն Սլաւներէ, պիտի ստիպուին հրաժարիլ անգլիական պաշտպանութենէն։

Ձերբակալուած պոլշեւիկը ազատուած

Գրեցինք թէ Պոլսոյ քաղաքական ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր խորհրդային առեւտրական գործակալութեան գլխաւոր պաշտօնեաներէն Աքունօֆը։ Ցիշեալը երեքշաբթի օր ազատ արձակուեցաւ։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ գանձային նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութեան կողմէ առանց հատուցումի գրաւուած Անգլիացիներու պատկանող առեւտրական եւ ճարտարագործական սեփականութեանց ընդհանուր արժէքը 180 միլիոն ոսկիլին կը գնահատուի։ Այս մասին քանիցս բանակցութիւններ կատարուած են, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

Պելճիքան ալ պիտի ճանչնայ.— Պելճիքայի ծերակոյտին մէջ արտաքին նախարար ընկերվարական Վանտէրվէլտ յայտարարեց.

«Ես կողմնակից եմ սովետներու ճանաչման, որովհետեւ այդ հսկայ երկիրը կարելի չէ դուրս ձգել միջազգային խնդիրներէն։ Արդէն գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ ճանչցած են զայն։ Սակայն այս խնդիրը չկայ կառավարութեան ծրագրին վրայ ու կը խոստանամ առաջ չդրել։»

ՓԱՅՏԷ ԿՕՇԻԿՈՎ.— Լիլի մօտ Միլոնֆօս գիւղին մէջ ձերբակալուեցաւ ֆրանսացի ագարակապանի մը 16 տարեկան տղան, Փիէր Պօնէ, որ հօրը դրամները գողնալու համար փայտէ կօշիկի հարուածներու տակ սպաննած էր իր հայրը։ Ամբողջ գանկը ջարդուփշուր եղած եւ աջ ականջը փրթած էր։ Սակայն, կատարուած քննութենէն կը հասկցուի որ, սարսափելի պայքարէ մը յետոյ միայն հայրը ինկած եւ յաղթուած է։ Հօրը ձեռքին մէջ կը մնային մազի փունջեր, զորս խլած էր զաւկին գլխէն՝ ինքզինք պաշտպանած ատեն։ Վայրենի հայրասպանը սակայն այնքան անգթօրէն գործադրած էր ոճիրը, որ հօրը մարմինը ծեծուած միս էր դարձած, ճակատակողը ներս էր ինկած։ Պատերը ներկուած էին արիւնով, որ ժայթքած էր ուժգնօրէն։

Բնութիւններուն ներկայ գտնուած է հայրասպանը, ձեռքերը գրպանը, վախն որ չպիտի կրնան հասկնալ, որովհետեւ լուացած էր իր արիւնթաթախ լաթերը։ Սակայն արգարութիւնը իր ծանր ձեռքը դրաւ այդ վայրենի զաւկին ուսին վրայ։

ՍՐԵՒՔ ՏՂԱՅ ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Հինգշաբթի ցորեկին, Սէնթ'Ուէնի աղքատիկ տաղաւարներէն մէկուն մէջ, երեք տղաք կը խաղային։ Մինակ էին ու իրենց տարիքն էր 4, 2 տարու եւ 5 ամսու։ Ցանկարծ կրակ ցատկեց ծածկոցներուն վրայ, բռնկեցաւ տաղաւարը եւ ողջ ողջ այրեցան երեք երախաները։

Մայրը տուն դարձաւ այն պահուն, երբ վերջին կրակները կը ծխային դեռ։ Ցուսահատ գետին ինկաւ։

ԱՆՋՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ԵՂԱՆԱԿ ՄԸ.— Գորտուի Պէկլը փողոցին մէջ վաթսունամեայ կին մը անձնասպան կ՚ըլլայ զարհուրելի եղանակով մը։ Նախ նամակի մը մէջ նկարագրելէ յետոյ թէ ի՛նչ եղանակով պիտի մեռցնէ ինքզինք, կը մտնէ մառանը, իր հագուստներուն վրայ կը թափէ քարիւղ, կը վառէ ինքզինք եւ սարսափելի չարչարանքներու մէջ՝ գետինին վրայ, սողալով կրակ կը ձգէ մառանին ամէն կողմը։

Ու մինչեւ որ հրշէջները կը հասնին, դժբախտ կինը ածխացած էր արդէն։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՄԱՆ ՕՐԵՐԻՆ

Վրաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը (25 Փետր.) այս տարի տօնւեց արտակարգ հանդիսաւորութեամբ։ Բազմաթիւ ժողովներ, ճառեր, տօնական հրատարակութիւններ, ողջոյնի հեռագիրներ ամէն կողմից։ Անդրկովկասեան կառավարական՝ պաշտօնաթերթը՝ «Զարեա Վաստոկա»ն իր Փետր. 25ի համարը ամբողջապէս նուիրել է Վրաստանի խորհրդայնացման վեցամեակին։ Նրա մէջ հրատարակուած նիւթերից մեզ համար առանձնապէս հետաքրքրական է «Խորհրդային իշխանութեան առաջին օրերը յօդուածը», որը առաջին անգամ եւ պաշտօնապէս ներկայացւում են այն դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Վրաստանի խորհրդայնացման ողբերգական օրերին։ Այդ յօդուածը մենք առաջ կը բերենք ամբողջովին. նրա մէջ շօշափուած խնդիրները ոչ միայն պատմական արժէք ունին, այլ եւ այսօրուայ հրատապ քաղաքականութեան նիւթ են։

Յայտնի է, որ Թիֆլիսը կարմիր բանակի կողմից գրաւեց 1921 թ. Փետր. 25ին։ Եւ ահա հազիւ մի շաբաթ անցած.

«1921 թ. Մարտի 3ին, Վրաստանի յեղկոմի անդամներ Ընկ. Օրախելաշւիլին եւ Էլիաւան Մոսկւայից կանչւեցին ուղիղ հեռագրաթելի մօտ։ Ստալինի միջոցով Լէնինը դիմեց նրան հետեւեալ ողջոյնով ու հարցումներով.

Հաղորդեցէ՛ք վրացի կոմունիստներին եւ, յատկապէս, Վրաստանի յեղկոմի անդամներին իմ ջերմ ողջոյնը խորհրդային Վրաստանին։ Առանձնապէս խնդրում եմ հաղորդել ինձ՝ կա՞յ արդեօք մեր եւ ձեր միջեւ համաձայնութիւն երեք հարցերի մասին.

1) Անհրաժեշտ է անմիջապէս զինել բանւորներին եւ աղքատ գիւղացիներին՝ ստեղծելով վրացական ամուր բանակ։

2) Անհրաժեշտ չէ՞ք դտնում արդեօք հետեւել զիջող քաղաքականութեան վրայ մտաւորականութեան եւ մանր առեւտրականների նկատմամբ։ Վերջիններին, թերեւս, պէտք չպայ ենթարկել ազգայնացման(*), այլ ընդհակառակը, բարելաւել նրանց վիճակը եւ տալ նրանց հնարաւորութիւն շարունակելու մանր առեւտուրը(**)։

3) Չէ՞ք դտնում արդեօք նպատակայարմար որեւէ ընդունելի ձեւի համաձայնութիւն ժորդանիայի կամ նրա նման վրաց մենշեւիկների հետ, որոնք դեռ ապստամբութիւնից առաջ բոլորովին թշնամի չէին խորհրդային իշխանութեանը որոշ պայմաններով Վրաստանում մացնելու գաղափարին։ Եւ ընդհանրապէս, վրաց կոմունիստները կարող են գերծ մնալ ռուս շաբլոնի (կաղապարի) կիրառումից՝ ստեղծելով ճկուն եւ իւրայատուկ գործելակերպ, որով աւելի մեծ զիջումներ անէին ամէն կարգի մանր բուրժուական տարրերին։

Այս ողջոյնին ու հարցումներին ընկ. Օրախելաշւիլին եւ Էլիաւան պատասխանեցին հետեւեալը.

— Ամենից առաջ, հաղորդեցէ՛ք ընկ. Լէնինին մեր հիացական երախտագիտութիւնը ողջոյնի համար եւ մեր խորունկ համոզումը, որ նա ոչ մի վայրկեան չի մոռանայ մեզ՝ վրացի կոմունիստներիս եւ կը շարունակէ տալ իր իմաստուն ցուցմունքներն ու խորհուրդները՝ ապահովելով մեզ սխալներից, որոնք անխուսափելի են կեանքի եւ յարաբերութիւնների, մանր-բուրժուական կազմ ունեցող մի երկրում պրոլետարական գործելակերպ մտցնելու ժամանակ։

Մեզ տրուած հարցումներին պատասխանում ենք. բոլոր երեք հարցերում էլ մենք ամբողջապէս համաձայն ենք ընկ. Լէնինի հետ եւ հաստատում ենք ընկ. Օրջոնիկիձէի կարծիքը՝ առաջադրուած հարցերի վերաբերմամբ մեր շարքերում տիրող(*) համերաշխութեան մասին։

Ինքնուրոյն, անկախ ընկերվարական Վրաստանում, իր ընկերային իւրայատուկ կազմով եւ դասակարգերի փոխյարաբերութեամբ, մենք անպայման կերպով հրաժարւում ենք շինարարութեան շաբլոններից։ Թիֆլիս մտնելու հէնց առաջին օրից, սկսեցինք գործադրել այն իւրայատուկ գործելակերպը, որ այժմ առաջարկւում է ընկ. Լէնինը։ Մշակում ենք եւ մօտաւոր օրերում կը վերջացնենք ծրագիրը վրաց կարմիր բանակի, որ կոչւած է պաշտպանելու բանւորա-գիւղացիական իշխանութիւնը եւ պահպանել ընկերվարական հանրապետութեան անկախութիւնը արտաքին եւ ներքին դաւադրութիւններից։

Վրացի եւ ընդհանրապէս, տեղական մտաւորականութիւն հանդէպ մենք կատարելապէս բարեացակամ ենք։ Մենք չենք յապաղի դնել նրան աշխատանքի բարենպաստ պայմանների մէջ, կը տանք նրան կատարեալ ազատութիւն զարգացնելու ամող ազգային մշակոյթը մայրենի լեզւի գետնի վրայ։ Մենշեւիկների չարաճճի եւ անընդհատ պրոպականդը խորուն հետքեր է թողել հասարակութեան զանազան շրջաններում՝ արմատացնելով ընդհանուր համոզում, որ բոլշեւիզմը Վրաստանում նշանակում է բնաջնջումը ազգային բոլոր արժէքների, փշացումն ու խորտակումը մշակոյթի ազգային բոլոր նւաճումների։ Բայց մեր գալով ամէնքը համոզւեցին, թէ անհեթեթ են այս եւ «բոլշեւիկեան սարսափների» մասին տարածուած հազարաւոր հէքեաթները, եւ մէկը միւսի յետեւից սկսեցին ցեղկոմ գալ պատգամաւորութիւններ՝ զանազան խաւերից՝ գիտնականներից, արհեստագիտական եւ այլ նման ընկերութիւններից եւ կուսակցական ու անկուսակցական մտաւորականութիւնից՝ յայտարարութիւններով, թէ պատրաստ են աշխատելու խորհրդային իշխանութեան ո՛չ վախից, այլ խղճմտութեամբ։ Մենք հաւատացած ենք, որ փոխադարձ հասկացողութիւնը նոր իշխանութեան եւ մտաւորականութեան միջեւ արդէն հաստատուած եւ յետագային է՛լ աւելի կ'ամրանայ աշխատանքի ընթացքին։

Մանր բուրժուազիային վիրաւորելու նպատակ չունինք մենք, մանր առեւտուրը չենք մտածում արգիլել։ Զգուշութիւն ցոյց կը տանք եւ գիւղի մանր սեփականատիրական փոխյարաբերութիւնների բարեփոխման համար, բայց գիւղական խորհուրդների գաղափարը կ'իրագործենք բովանդակ մաքրութեամբ ու կատարելութեամբ։

Մենք չենք հրաժարւում համաձայնութիւնից ձախ կուսակցութիւնների, որոնց թւում և ձախ մէնշեւիկների հետ, ինչ որ դրանք գոյութիւն ունին Վրաստանում։ Անհաշտութիւնը մենք մի կողմ ենք նետել դեռ Թիֆլիս մտնելուց առաջ՝ յայտարարելով Փետր. 25ին ընդհանուր ներում։

Մեր համաձայնութեամբ, կուսակցական եւ անկուսակցական մտաւորականութեան ներկայացուցիչները մեկնեցին, ռազմաճակատի գծի վրայով բանակցելու համար նախկին կառավարութեան եւ սահմանադիր ժողովի հետ՝ դադարեցնելու համար պատերազմը, քանի որ անյոյս բան է դիմադրելը, եւ համաձայնութեան գալու համար նոր իշխանութեան հետ՝ խորհրդային իշխանութեան ճանաչման պայմանով։

Արդիւնքները դեռ յայտնի չեն. սակայն եւ այնպէս, մենք չէ որ անմիտ յամառութեան պիտի զոհաբերենք կենսական շահերը աշխատաւորական ամենալայն զանգուածների, որոնք անպայման վնասւում են պատերազմական գործողութիւնների շարունակութիւնից։

Ուղիղ հեռագրաթելով կատարուած այս մտերմական խօսակցութիւնը Թիֆլիսի Վրացի կոմունիստ պետերի եւ Մոսկուայի Վրացի կոմունիստ պետերի միջեւ այնքան բնորոշ է եւ այնպէս պերճախօս, որ հազիւ թէ մեկնութիւնների կարիք մնայ։ Պարզ է. Վրացի կոմունիստները Մոսկւայում, ձեռ ու ոտ ընկած, մէջտեղ են քաշում Լէնինի հեղինակութիւնը՝ փրկելու համար իրենց հայրենիքը քաղաքացիական պատերազմ ի արհաւիրքներիցն։ տեսնում էք՝ ի՛նչ խոհեմ, ի՛նչ հեռատես խորհուրդներ են դուրս գալիս Լէնինի բերանից՝ Վրացի Ստալինի միջոցով. Կազմել վրաց ազգային բանակ, խնայել եւ առաջ քաշել Վրացի մտաւորականութիւնը, խնայել Վրացի «մանր-բուրժուազիային», այսինքն՝ բռնագրաւումներ չկատարել, համաձայնութեան գալ մենշեւիկների հետ, նոյն իսկ պոլշեւիկների դէմ պատերազմող ժորդանիայի հետ....։

Եւ ի՞նչ. պարզւում է, որ բոլորովին անտեղի է եղել Մոսկուայի Վրացի կոմունիստների անհանգստութիւնը, որովհետեւ Վրաստանի կառավարութիւնը կազմող Վրացի կոմունիստներն էլ ներշնչւած են ճիշտ նոյն գաղափարներով ու նոյն մտահոգութիւններով։

Համեմատեցէք այժմ. Հայաստանի խորհրդայնացման նախօրդող ու յաջորդող դէպքերին եւ հայ կոմունիստների վարած քաղաքականութեան հետ։ Եւ յիշեցէք, որ ճիշտ այն պահուն, երբ Լէնինը, Ստալինի միջոցով, հաշտութեան և իմաստութեան խրատներ էր տալիս Վրացի կոմունիստներին, Հայաստանում արիւն էր հոսում եւ նոյն Օրջոնիկիձէներն ու Էլիաւաները 11րդ կարմիր բանակի եւ կրքից յիմարացած հայ կոմունիստների միջոցով մահ էին սպառնում հայ «մանր-բուրժուաներին» ու հայ մտաւորականութեան...։

Ս. Վ.

(*) Այսինքն՝ բռնագրաւել գոյքերը։

(**) Յիշորոշ է, որ այդ ժամանակ նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը դեռ յայտարարուած չէր եւ Ռուսաստանում ամէն տեղ արգիլւած էր մանր առեւտուրը։

(*) Բնագրում ասուած է «վառւող»։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ պետական դիւանը ձեռնարկած է հրատարակելու այն փաստաթուղթերն ու նիւթերը որ կը վերաբերին 1917-1918 թուականներու դէպքերուն։ Ժողովածուին մէջ կը մտնեն մինչեւ այսօր չհրատարակուած փաստաթուղթեր, — Անգլիական հրամանատարութեան թղթակցութիւնները Մուսաւաթական կառավարութեան հետ, Թուրքական կառավարութեան հետ կնքուած դիւանագիտական դաշնագիրը, անգլիական գրաւման բանակի հրամաններն ու կոչերը եւլն.։

ՕՏԵՍԱՅԻ ԾՈՑԸ ՍԱՌԱԾ.— Օտեսայի ծոցը սառած է 8 քիլոմեթր տարածութեամբ։ Հաղորդակցութիւնները դադրած են։ Սառոյց ճեղքող երեք նաւեր կ'աշխատին ճամբայ բանալ նաւերուն։

ՆՈՐ ԳԻՒՏ.— Լենինկրատի մէջ ճարտարագէտ Աֆոնին գտած է միջոց մը, որով կարելի պիտի ըլլայ արգիլել մթերուած նաւթերու գոլորշիացումը։ Մթերուած ու պահուած նաւթերը միշտ կը կորսնցնեն իրենց արժէքաւոր տարրերը, պէնզինը եւ եւկազոլինը կը գոլորշիանան։ Աֆոնինի գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պահել զանոնք նաւթին մէջ։

ՊԵԹՀՈՎԷՆԻ մահուան հարիւրամեակին առթիւ, Վիէննայի մէջ կազմակերպուած հանդէսներուն մասնակցելու համար Թուրքիոյ կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած է երաժշտանոցի ուսուցիչներէն Նիյմէթ Վահիտ հանըմ։

∴ Ֆրանսայի կողմէ, կրթական նախարար, Էրիօ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Փարիզի ջոջերուն մրցութեան մէկ պատճառն ալ պէտք է փնտռել Լօնտոնի ճիզուիթական քաղաքականութեան մէջ։

Ցարակոյս չկայ թէ Փարիզի եկեղեցւոյ ջոջերը իրենց հոգեւոր հովիւին հետ միասին թղթերով ամբաստանած են Լօնտոնը, իսկ այս վերջինը բոլոր կողմերն ալ սիրաշահելու բա՛րձր առաքինութիւնը ձեռքէ չէ ձգած, իբրեւ շահաւոր գործ։

Այս եզրակացութիւնը ապացուցանող շատ մը երեւոյթներ կան։

Պատգմ. Ժողովէն յետոյ մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկուած է Լօնտոնի Գերագոյն Խորհուրդին, ինչպէս նաեւ յայտնուած է թէ Պատգմ. Ժողովին կողմէ Պալաքեան եպիսկ. ընտրուած է Եւրոպայի առաջնորդ եւ խնդրուած է հաստատել այդ ընտրութիւնը։ Լօնտոնը, որ չափազանց փութկոտ պատասխաններ կուտայ դրամական հարցերու մասին, ցարդ ո՛ր եւ է պատասխան տուած չէր վերոյիշեալ հարցերուն առթիւ։ Ինչո՞ւ։

Եթէ Գերագոյն Խորհուրդը իրապէս կը ցանկար, որ Եւրոպայի նոր թեմը կազմակերպուի, ինչպէս որ ցոյց կուտայ կաթողիկոսին կոնդակը, այդ ցանկութիւնը իրականութիւն կը դառնար Պատգմ. Ժողովի գումարումովը ի հարկէ կաթող. պատուիրակի պաշտօնը առժամեայ հանգամանք մը միայն կրնար ունենալ որոշ գործի համար — այս առթիւ՝ թեմի կազմակերպութեան համար։ Երբ թեմը կը կազմակերպուի եւ կ'ընտրէ իր վարչութիւնն ու առաջնորդը, պատուիրակի ժամանակաւոր պաշտօնը ինքնին վերջ կը գտնէ։ Այսքան տարրական բաներ անշուշտ գիտեն Գերագոյն Խորհուրդին փորձառու անդամները. բայց գիտնալով, հանդերձ լռութիւն կը պահեն։

Եթէ ժողովը ապօրինի էր, կըրնային այդպէս ըսել ու հրաժարեցնել նոր ժողովի մը գումարումը։ Եթէ առաջնորդի ընտրութիւնը չէր եղած յարմար եկեղեցականի մը վրայ, նորէն կրնային այդպէս ըսել։ Իսկ եթէ ամէն բան լաւ եղած էր անմիջապէս հաստատէին։ Աւելին, եթէ կաթ. պատուիրակը ընդունակութիւն ցոյց չտուաւ լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու թեմը, պարտաւոր էին անմիջապէս փոխել եւ ուրիշ մը նշանակել։

Ասոնց ոչ մէկը ըրին։ Երբոր թողուցին իրենց վիճակին մէջ, ինչ որ իրաւունք կուտայ մեզի ենթադրելու թէ գերագոյն խորհուրդը ինչ ինչ նկատումներով բոլորին ալ արտօնութիւն կուտար իրենց խելքին փչածը ընելու։

Կաթող. կոնդակը կը հրամայէ Եւրոպայի բոլոր եկեղեցականներուն՝ կաթ. պատուիրակը ճանչնալ իբրեւ հոգեւոր պետ։ Որքան ատեն որ այս պաշտօնը ետ չէր առնուած անկէ, հրամանը պիտի ըլլար հրաման եւ պարտադիր բոլոր եկեղեցականներուն, հոգ չէ թէ որքան խոնարհ, կամ բարձր ըլլար անոնց աստիճանն ու պաշտօնը. Արդ. Մանչեսթըրի հոգեւոր հովիւը առաջին օրէն չուզեց ճանչնալ այդ հեղինակութիւնը։ Լօնտոնի եկեղեցին հոգեւոր հովիւը յայտնեց թէ ինք կը ճանչնայ միայն մէկ հեղինակութիւն «Վաթոքանին» հրամանը։ Փարիզի հոգեւոր հովիւը, ինքզինքը առաջնորդի տեղ դրած, նոյն պաշտօնին բոլոր գործառնութիւնները կը փորձէր կապել իրեն հետ, կրթնած Փարիզի ազաններուն ազդեցութեան եւ ճոխութեան, եւ այնքան առաջ կ'երթայ, որ կը սկսի ետեւէն միւս կողմէ ալ կարգադրութիւններ ընել։

Այս բոլորին ծանօթ էր Գերագոյն Խորհուրդը, սակայն վերջին պահուն միայն դիտողութիւն մը ուղղեց Լօնտոնի խնամակալութեան եւ Փարիզի Հոգեւոր Հովիւին, եւ ուղղակի կամ անուղղակի — քաջալերեց ըմբոստացողները, առանց մտածելու թէ այսպիսով ամէն կազմակերպութիւն կը քայքայուի։

Քանի մը տարիէ ի վեր կը շարունակուի Լօնտոնի Կիւլպէնկեան եկեղեցւոյ գայթակղութիւնը։ Ցեղին համայնքը բարոյական պօյքօթի ենթարկած է զայն։ Սակայն Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ինքզինք հոգեւոր իշխանութեան հետ շփոթած, ինք կը նշանակէ հովիւը։ Ծանօթ գայթակղութենէն յետոյ, կը դիմէ ուրիշ գերագոյն իշխանաւորի մը, Փարիզի եւ Պելճիքայի Հոգեւոր Հովիւին, որ հրդեհէն ապրանք մը փախցնելու ձեւով, կը փութայ քահանայ մը ղրկել հոն, անշուշտ Լօնտոնը համարելով Փարիզի կամ Պելճիքայի մէկ արուարձանը։

Կաթող. պատուիրակը փոխանակ այս անկարգապահութեան «որբազան» հեղինակը պատասխանատուութեան կանչելու կը փորձէ պատժել քահանան, որ իր պետին հրամանը միայն կատարած է։

Ի հարկէ այս բոլոր անկարգութիւններէն յետոյ, կաթողիկոսական պատուիրակին կը մնար կամ հեռանալ պաշտօնէն, իբրեւ անկարող թեմը կառավարելու եւ կամ դիմել այլ արմատական միջոցներու։ Ան ոչ մէկը ըրաւ, ոչ ալ միւսը, ընդհակառակն նոր զիջումներ փորձեց, անկարգներուն սիրտը շահելու համար։

Ապօրինի Պալաքեան եպիսկոպոսին առաջարկած են առաջնորդարանի երկու պաշտօնեաները, դիւանապետն ու իրաւագէտ-խորհրդականը — հեռացնել, իբրեւ խոչընդոտ համաձայնութեան։ Կաթող. պատուիրակը, այդքան փորձառութենէ յետոյ, կ'ընդունի նաեւ այս պայմանը առանց հասկնալու, որ մարդիկը խաղի ելած են իրեն հետ։

Եզրակացութիւն.— Այս ճանապարհով Եւրոպայի հայ գաղութը կազմակերպութիւն չի կրնար ունենալ։

Քանի մը տարիներու փորձերը ցոյց կուտան թէ, եկեղեցական ղեկավարները, Լօնտոնէն մինչեւ հեռաւոր գաղութները, անընդունակ են իրենց անձնական եսը, փառասիրութիւնը եւ շահախնդրութիւնը զոհելու հանրային շահերուն։ Կան նաեւ բազմապիսի խմբակցութիւններ, որոնք կը սարսափին կամ կը խորշին ո եւ է հանրային կազմակերպութենէ։

Այսպիսի պայմաններու մէջ ինչ պէտք է ընել, ձեռնթա՞փ ըլլալ, թէ մտածել ուրիշ միջոցներով կազմակերպութիւն ստեղծել։

Անշուշտ, մեր խօսքը դրական կողմն է, պէտք է ստեղծել կազմակերպութիւն ու անպայման, եթէ կ'ուզենք մեր հանրային կեանքը կարգաւորել։ Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, ժողովուրդը ուղղակի ինք իր ձեռքը պիտի առնէ գործը եւ վճռապէս պիտի մաքրէ հրապարակը, վստահ ըլլալով որ իր ուժին առջեւ տեղի պիտի տան բոլոր տեսակի խափանարարները։

Թէ ինչպէս եւ ինչ ձեւով,— տարբեր նիւթ է, որով կը զբաղինք ուրիշ առթիւ։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ծաղկաստան.— Գրեց՝ Գ[…] ղարքունի, Բ. Շարք. Տպ. Մխի[…] թարեան, Վենետիկ, 1926

Նոր քերթողը պատուհան[…] բանալ ապագան դուրսի աշխար[…] մէջ կը փնտռէ։ Հին քերթողը […] տուհանը կը գոցէ եւ անցեալը […] մտասուզէ։

Նոր քերթողներէն է […] կաստանի» հեղինակը

Վիճակահանութիւնը բա[…] գուշը կը զարնէ, բնաւոր[…] սրինգին եօթը ծակերէն […] ազուոր կոյսեր կը հանէ […] ջրով այդ եօթը կոյսերը հա[…] նուկ ծաղիկներու կը փոխէ

Ծաղկաստանի աշխ[…] կ'երգէ, դաշտերուն […] կը հոսի, հարսնուկները […] կը ծափեն, աշուղը կը […] դժնիկ խոցերը, եօթը աղջիկ[…] սերը արտասուող ունկն[…] փոխուին։ Գուսանը կ'ա[…] իր կոյսերը խաբուած են, […] երազած գեղագանդ մա[…] դագաղի մը պէս իր դիմա[…] բացուի։

Անուրջի չափ սիրուն հոգի[…] իր դիմացէն կ'անցնի, դրախտ[…] ան, կ'ամաչէ։ Եւ երգիչը […] կ'ուզէ իր այս խօսքերը […] խարդուլս, սիրոյ բոյնը […] սիրտն է»։ Ու պէտք է […] որ նման երգիչներու բերանէն […] թաց կը մնայ գարնան մեղր[…]

Կը լսեն այս գեղանի […] գին երգերը, եւ վա՜յ կը […] այն բարիներուն որ արեւ […] համար, իրենց արեւն ալ […] կու տան։ Անոնց գերեզման[…] հաւասար հարթ կը մնայ. […] մէկը իր սրտէն խլեակ մը […] հետ կը թաղէ։

Երանի անոր որ անոյժ […] ներով կ'օրօրուի - երազներով […] ուսը միշտ երանութեան […] կ'ապրի. այդ երջանիկներէ[…] «Ծաղկաստան»ի երգիչը։ […] եղջիւրը միշտ իր գրպանին […] է. զի ամէն անոնք որ կը […] իր բերնին, անուշ են, զի […] գտած նուրբ գինիովը կը […] նայ, կը յափշտակուի։ […] դագար կը հոսի անոր շրթ[…] Անոր աղուոր կուռքին շուրջ[…] արժանաւոր իր արժէքը կը […] անցնէ եւ... նոյն իսկ մահը[…]

Ինչ է տենչը — կամ […] այն որ չի ցամքիր — քայլ[…] անգամ ծով մըն է այն […] պարուրէ եւ ի վերջոյ անող[…] բօրիներով կը խեղդէ։ Ծաղկ[…] տանի երգիչը կը յիշեցնէ […] անառակ որդին, որ ամէն […] վճարելով կը սնանկանայ […] նէն վերջը իրեն ժառանգ[…] կը մնայ միայն Սէրը։

Բանաստեղծ հեղինակ[…] խաբուի, չի խաբեր։ […] սիրուն երգեր, կը մաքէ […] բառեր — կը պատմէ զմայլ[…] կային հէքեաթներ — մէկ […] տակ ունի,— կ'ուզէ […] սիրոյ ծաղիկը կուրծքին […] բայց այդ ծաղիկը այլա[…]

Գիւղարքունիի քնարի[…] մէկ լար միայն կը թրթ[…] այդ մէկ լարը Սիրոյ […] անով կ'երգէ եւ կ'լռէ, որ […] ունելու համար, սիրել[…] քիչ է»։

Սէրը սիրող սրտէն կը […] արտեւսը արտեւսոտէն, եւ […] երգիչէն։ Այս է կարծես […] կաստանի» հեղինակին […] պետութիւնը։ Անոր […] ծաղիկի մը պէս կը բացուին[…] միտքերը պատրանքներու […] ծովին մէջ կ'ալեկոծուին։

Այս բանաստեղծին […] տանին ծաղիկները մէկ […] միայն ունին, Սիրոյ […] այն, նման այն նաւն ծաղ[…]

...անունով Միրոն, սիրածին եւ սի... տարոյր։ Բայց այդ սիրարոյր ծաղիկը չէ՞ր որ Պէշիկթաշլեանի, Դուրեանի եւ Մեծարենցի մահաբեր եղաւ։ Մինչ Ստոպինին հոգւոյ մթափները ծաղիկով հիւսուած են, որ սիրահար բանաստեղծները նմանք կը հոտուըտան եւ բնու... ին յագենար։

Գեղարքունի իր երգերը ներշնչուած է պարսկական սալոննի վրայ։

Պատկերներուն երկինքը պարզ է — բայց երբեմն այդ պարզութենէն կը շիջի։

Մեր աշուղային բանաստեղծը միամիտ է, համբոյրներ կը քաղէ, հանոյքներու մէջ կը պաշտէ, սիրոյ երգեր կը պաշտօնյայ, բաղնիքի գաները կը բանայ, կը ցուցադրէ անվերապահօրէն մերկութեան պատկերներ, եւ որուն հետ կը մեղանչէ, անոր լռութիւն կը պատուիրէ «բայց անխոհեմ չըլլար լռէ։ Ու ոչ ալ վիրշը խօսէ քաղաքներուդ վրայ»։ Խոհեմութիւն կը քարոզէ եւ անխոհեմութեան մէջ կը սայթաքի։ Եւ ո՞ր բանաստեղծը կրցեր է սանձահարել իր անխոհեմութիւնները։

Գեղարքունի սիրոյ քնարերգակն է. աւելի ճիշդը ըսելով սիրահարութեան պատկերահանն է։ Ուստի Ներաճաշակ յատկութիւնը կը թէլ իր «Պանդխտեան»ին մէջ։ Գեղեցկուղը ինքնատեղծ, Միայն նկարագերը իր գրչին ծաղիկները կարծես Ստոպինին տակնոցին խունկը ծծեր են։ Բանաստեղծը անոնց բոյրով կ'արբենայ, կը մեղանչէ եւ կ'ուզէ անմեղանել ձեւը։

Ըսա պոլսեցիեան հայ աշխարհ մը, միամիտ անառակ մը, եւ անառակութեան մէջ միշտ ազնուական։

Կ'երգէ սէրը ազատօրէն, եւ միայն սէր կ'երգէ եւ երգած աւելի կարծես սրտին զարկերակը կ'ըլլէ։

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ — Անդրկովկասեան Նաւահանգիստներու Վարչութիւնը պիտի սկսի շուտով Սուխումի մէջ շինել, գիտական վերջին միջոցներու համաձայն, նոր նաւահանգիստ մը։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի. — Հայ գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Մարսիլահայ գաղութի ընդհ. ներկայացուցչական ժողովը։ Ներկայ էին 110 հոգի, քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ եւ հայրենակցական միութիւններէ երկու-երեք ներկայացուցիչներ։ Ժողովը լսելէ յետոյ գործաւորներու կոմիտէին զեկուցումը, շնորհաւորեց անոր տարած աշխատանքը եւ մաղթեց լաւագոյն յաջողութիւններ. ժողովրդականներէն շատեր սրտաբուխ նուէրներ ըրին։

Լսուեցաւ նաեւ կաթող. պատուիրակութեան կողմէ ընտրուած ընտրական յանձնախումբին զեկուցումը։ Ժողովը յայտնեց իր վստահութիւնը եւ անոնց կողքին իբր օժանդակ ընտրեց երեք հոգի եւս՝ նկատի ունենալով գործակցութեան տագնապը, ժողովը որոշեց իբր ազգային տուրք գանձել միայն վերջին եռամսեան, 6 ֆր. ալ լսենք թէ առաջնորդը ընտրական յանձնախումբը ժողովի հրաւիրելով սկսած է ընթացք տալ ընտրական գործին։

ՍԻԷՐ (Արտէշ). — Հոս գործազրկութիւն չկայ։ Մեր գործաբանատէրը բարի եւ խղճամիտ մարդ մըն է։ Տեղացիք եւ օտարականի միջեւ խտրութիւն չի դներ։ Գործերն ալ շատ ծանր չեն։ Այս գիւղին մէջ հաստատուած են ինը հայ տուներ, եւ մէկ տուն ալ։ Ունինք նաեւ երեք ամուրիներ։ Հակառակ գործերու համադասութեան, Հայերուս միջեւ կռիւները անպակաս են։ Անցեալ տարի Սամաթիացի ամուսնացած հայ մը ուզեց իր կարմիր մօրուքը քարոզել, զանազան խառնակչութիւններ ընել, սակայն չյաջողեցաւ եւ պարտքերն անգամ չվճարելով վճարել, գնաց Վալանս։

∴ Ես ամուսնացած աշխատաւոր մըն եմ։ Քանի մը տարիէ ի վեր հաստատուած եմ հոս եւ գիւղիս գործարանին մէջ օրականիս առնելէն կը վազեմ։ Ունիմ երկու զաւակներ, մէկը օրօրոցի մէջ է դեռ։ Մինակս ստիպուած եմ հոգալ երեք՝ ինձմով չորս հոգիի ապրուստը։ Սակայն գիւղիս մէջ քանի մը կռուազաններ կան, որոնք հանգիստ չեն ձգեր մեզ։ Մանօթ ըլլալով անոնց նկարագիրը, ես միշտ կը խուսափէի վէճի բռնուելէ, հեռացայ սրճարանէն, ճաշարանէն։ Այդ մարդիկը հիմակ կը բնակին սենեակիս ներքեւի սենեակը եւ ամէն առթիւ կը նեղեն զիս։ Երբ ես աշխատելու երթամ, կը սկսին կինս ու տղաս վախցնել։ Անցեալ օր գալը պատրուակով մը վրաս յարձակեցան, զանակով կը սպառնային։ Ես սենեակս մտայ եւ դուռը գոցեցի։ Յաջորդ իրիկուն, գործարանէն դարձիս, բռնեցին զիս եւ կռուազան ընտանիքը մեծով պզտիկով վրաս թափեցան, նոյնիսկ անոնց միացաւ անմիտ երիտասարդ մը, որուն խոստացած են իրենց աղջիկը։ Եւ այնքան ծեծեցին, որ դիմեցի ոստիկանութեան։ Ոստիկանութիւնը անոնցմէ երկուքը ղրկեց քաղաք, սակայն շուտով վերադարձան, մինչդեռ իմ ցաւերս տակաւին անցած չեն, 10 օրուան հանգիստ տուած է բժիշկը, չունիմ ապրելու կարողութիւն չունիմ, տունս պակած եմ, դեղ չունիմ, բժիշկ չունիմ, մեղք չէ՞ ինծի պէս ընտանիքի տէր մէկուն գէշութիւն ընել։ Ես տակաւին կը սպասեմ ինծի այս հարուածները։

Յ. ԿԷՕԼԷՇԵԱՆ

ԽՊԲ.— Գաւառներէն ծասած նամակներէ կը ծասկցուի որ նման յիմարական կռիւներ անպակաս են, եւ այս երեւոյթը դէշ կ'ազդէ ծիւրասիրող ժողովուրդին վրայ։ Ժամանակ է որ զգաստ ըլլան մեր ծայրենակիցները։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փորթ տ'Իթալիի մօտ, փասած սէն'Թիփօլիթ, թիւ 4 պանդոկէն կը գրեն մեզի. —

Այս պանդոկին մէջ կը բնակին 15 տուն Հայեր։ Նատ սիրով ենք իրարու հետ։ Կը սպասենք որ բացուին Երեւանի դուռները, եւ երթանք յորդնենք մեր ճանիճները։ Այժմ մեր հայրենակիցներէն մեծ մասը գործազրկութեան դատապարտուած է, շատերը մատնուած են թշուառութեան։ Վերջին երկու ամսուան ընթացքին ունեցանք երկու հարսնիք, մէկ նշանտուք, նշանտուք մըն ալ առաջիկայ շաբթու։ Մահ չունեցանք, ոչ ալ հիւանդութիւն։

Գ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ

ՇՈՒԷՏԻ խորհրդարանը որոշած է ջնջել բոլոր շքանշաններն ու պատուանշանները։

ՌՈՒՍԵՒՊԱՐՍԻԿ ՎԷՃ ՄԸ

Թէհրանէն առնուած հեռագիրները շատ տխուր կը պատկերացնեն ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները։ Վերջին օրերս պարսիկ կառավարութիւնը արգիլած էր խորհրդային ձկնորսական տորմիղներուն ծունկ որսալ պարսկ. ջուրերուն մէջ։ Այս ոռոգումին հետեւանքով ամսոյս 16ին ընդհարում մը պատահեցաւ պարսիկ ոստիկաններուն և խորհրդային ձկնորսներուն միջեւ։ Պարֆերոսս նաւահանգիստին կառավարիչին ու ոստիկանապետը նաւահանգիստին բացերը խորհրդային ձկնորսական տորմիղ մը նշմարելով, ոստիկաններ ղրկեցին, ազդարարելու համար որ հեռանան։ Պոլշեւիկ հրամանատարը՝ փոխանակ լսելու ոստիկաններուն համագիծ խօսքերը, հրամայեց յարձակիլ անոնց վրայ եւ զինաթափ ընել զանոնք։ Առօր վրայ պարսիկ կառավարիչը կարեւոր ուժ մը ղրկելով, ձերբակալեց բոլոր պոլշեւիկ ձկնորսները եւ գամաք բերաւ զանոնք։

Հիմա պոլշեւիկները դիմումներ կը կատարեն ձկնորսները ազատ արձակելու եւ վէճը համաձայնութեամբ կարգադրելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ այսօր, կը խոստանայ գաղութիս լաւագոյն ծանդիպումներէն մէկը դառնալ։

Ցոյս կայ որ գոհացուցիչ արդիւնք մը պիտի ստացուի, որ պիտի ծառայէ սեփական մարզարանի (սթատ) մը, ինչպէս գրուած է ասկէ առաջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. ծնողներէ ժամադրավայրը ըլլալ կոչուած է ծայ երիտասարդութեան ու պատանութեան։ Ջանկի տեղ իւրաքանչիւր ծայր կամ մայր մեծապէս փափաքող է տեսնելու ծաւաքատ շրջանակ մը, ուր նոր սերունդը իր մարմինն ու ֆիզիքական կարողութիւնները զարգացնէ, առանց մոռնալու բարոյական դաստիարակութիւնը։

Այս առաջադրութեամբ գործին լծուած ծանօթ երիտասարդները։ Կը մնայ որ ժողովուրդը ի՛նք, իր բոլոր խաւերով եւ իր կարողութեան սաճմանին մէջ, կատարէ իրեն բաժին ինկած պարտականութիւնը։

Հ. ԳՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԵՐ ՈՐ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ. — Փորթ տ'Իթալիի մօտ սրճարան մը կայ, ուր կը հաւաքուին խումբ մը հայրենակիցներ եւ կը նստին թղթախաղին գլուխը։ Անցեալ շաբաթ ալ, տասնեակ մը Հայեր նստած զանազան խաղերու (Թավլու, Թուղթ) մէջ թաղուած էին, երբ վէճ մը կը ծագի։ — Չէ՛, ես յաղթեցի, — չէ՛, գողցար, ըսելով վէճը կը փոխուի կռիւի, եւ կը փաթթուին օձիկ օձիկի։ Կը զարնեն ու կը հայհոյեն, գաւաթները փոթորիկի կը բռնուին, մէկը կը բարձրանայ, միւսը կը կոտրի, պնակները կը թափին իրարու գլխուն վրայ։ Յանկարծ սրճարանին դրան ապակին ալ կը կոտրի։ Ներկաները կը միջամտեն, կ'ուզեն հաշտեցնել, սակայն անօգուտ։ Սրճարանին տէրը կը սպառնայ ոստիկանութեան լուր տալ, եւ կը պահանջէ վնասը վճարել։ Կոտրուած պնակներուն ապակիներուն գինն է 300 ֆր.։ Կռուազանները չեն յօժարիր վճարել, այն ատեն սրճարանին տէրը կը կանչէ ոստիկանը, որ կ'արձանագրէ անոնց անունները եւ դատ ու դատաստանի կը ղրկէ։

Ահա գործաւոր Հայեր, որ կը մոռնան օրուան տագնապը, իրենց գտնուած տեղը եւ ամօթով կը ձգեն մեզ օտարներուն առջեւ։

Գ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ

«ՔԱՇԷ ՋՈՒԱՆԸ». — Չորեքշաբթի օր երկու փորձառու գողեր կը մտնեն Մաժէնթա ծառուղիին վրայ 87 թիւ տունին նկուղը։ Ամբողջ ցերեկ կը պահուըտին հոն։ Գիշերը դուռը խորտակելով կ'անցնին քովի վաճառատունը, ուր կը գտնեն պահարան մը։ Ետեւոյ կ'անցնին յարակից նպարեղէնի վաճառատունը։ Քանի մը շիշ ախորժաբեր պարպելէ եւ քանի մըն ալ հաւկիթ կլլելէ յետոյ, գողցուած պայուսակին մէջ կը լեցնեն 700 ֆր.ը, զոր կը վերցնեն խանութին դրամարկղէն։ Ետեւոյ ծակ մը կը բանան պատին վրայ, որ շինուած էր աղիւսէ, եւ կը մտնեն Իգալի գոհարեղէններու մեծ վաճառատունը։ Լաւ մը կը թալլեն խանութը։

Տէրը կը բնակէր խանութին վրայի յարկը, որ սանդուղով մը հաղորդակցութեան մէջ էր։ Իգալ, նոյն գիշերը, անքուն կը հսկէր աղջկանը վրայ, որ կը տառապէր քութէշէ (սքարլաթին)։ Երբ կրակը մարելու մօտ էր, ամխամանը առաւ եւ նկուղ իջաւ ածուխ բերելու համար։ Սանդուղին վարի գլուխէն տեսաւ երկու ստուերներ, որոնք խանութին մէջ կը շրջէին։ Յանկարծ անոնցմէ մէկը յարձակեցաւ վրան, գլուխին իջեցուց զօրաւոր հարուած մը։ Իգալ գետին ինկաւ։ Գողերը կորսուեցան։ Անմիջապէս Իգալ խանութին պատը զարկաւ եւ օգնութիւն պոռաց։ Ոստիկանները հասան եւ տեսան որ պատը ծակ է եւ ծակէն փախած են գողերը։ Ոստիկանները, շարունակելով այդ ճամբան, մտան քովի տունը։ Ու ոչ ոք ելած էր դուրս։ Գողերը սանդուղներէն վեր վազելով, հասան տանիքը եւ քանի մը տուներու վրայէ անցնելէ յետոյ մտան տունէ մը ներս, հանգի՛ստ վար իջան սանդուղէն եւ պոռացին, ինչպէս սովորութիւն է Փարիզի մէջ.

— Քաշեցէք չուանը, եթէ կը հաճիք։

Դռնապանը, քնաթաթախ, կը կոխէ ելեկտրական կոճակը եւ դուռը կը բացուի։ Գողերը փողոց ելած էին, տանելով իրենց հետ ամբողջ հարստութիւնը, 150 հազար ֆրանքի գոհարեղէնները։ Խանութին մէջ ձգած էին միայն 700 ֆր.ը, զոր վերցուցած էին նպարեղէնի խանութէն։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

փրակալի Ռւս. միութենէն	312.45
փետր. 19ի գումարը	14.111.45
Գումար	14.423,90
եւ մէկ սդերլին	
դեկտ. 31ին փակուած ծաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	80387.45
Մարտ 3ին, Ամերիկեան նպաստամատոյցին յանձնուած (ընկալագիր Թիւ 243693 եւ 243694	14.111,45
եւ մէկ սդերլին	
Մարտ 16ին նպաստամատոյցին յանձնուած ընկալագիր Թիւ 243700	312.45
դեկտ. 31ին փակուած ծաշիւը	65963.55
եւ մէկուկէս սդերլին	
Ընդհ. գումար	80,387,45

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 4

ՄՈԳԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

— Կ'ննմոր հարս ունի, երջանիկ է եւ մոռցաւ զիս, մտածեց նախարարին տղան։

Հատ գժբախտ զգաց ինքզինք։

— Ինչեւս երկու քը մէկ նախորոշեցին որ զիս չտեսնեն իրենց մօտ, խորհեցաւ։

Նոյն պահուն, Աստղերկրեայ աշխարհին մէջ, իր լքուած բարեկամը կը մտածէր ընկերոջ մասին եւ կը սպասէր։ Նա՛ կ'ուշանար, կը մտածէր։

— Երկրի վրայ երջանիկ է ... կը մոռնայ։ Թերեւս միտք ... ունի զիս տեսնելու։ Մանիմալա ... ալ լքեց զիս։

Հատ գժբախտ զգաց ինքզինք ... իր տանջուած հոգին պաշարեցաւ կասկածներով։

Այսպէս, բաժնուած էին երկու բարեկամները իրարմէ, եւ մէկը կը փափաքէր միւսը ու կը փնտռէր սիրտովը, միեւնոյն ատեն իրմէ կը կասկածէին։

Երջանկապէս նախարարին տղան ... յոյս կ'ընդունէր, եւ զօրավարները ու գահաւո... րականները, ու գնաց հանգչիլ մօտակայ գիւղ մը։

Գիւղացիները երբ տեսան օտարականը, հարցուցին թէ ինչ լուր ունի փանէշուի մասին։

— Ի՞նչ կայ։ Ինչո՞ւ համար կը հարցնէք։

— Որովհետեւ փանէշուի մայրը ամէն կողմ սուրհանդակ ղրկած է, շուտով տուն դառնալու համար իր տղան։ Թագաւորը իր աղջիկը կնութեան պիտի տայ։

— Ինչո՞ւ համար թագաւորը իր աղջիկը կնութեան կուտայ։

Գիւղացիները պատմեցին պատմութիւնը։

— Ի՞նչ տեսակ տղայ է այդ փանէշուն։

Գիւղացիին մէկը պնեց, մանրամասնօրէն, փանէշուի պատկերը։ Նախարարին տղան շնորհակալութիւն յայտնեց եւ դուրս ելաւ մտածումներու մէջ թաղուած։

* *

Յաջորդ առտու, հանեց իր շքեղ զգեստները եւ հագաւ պատառատուն սփածանելի մը։ Մորթեց ձեռքերն ու ոտքերը, եւ կեղծեց փանէշուի շարժումները այնպէս ինչպէս մանրամասնօրէն նկարագրած էին իրեն։ Նոյնիսկ, պառաւին հիւղակին առջեւ այնքան ճարպիկութեամբ կեղծեց, որ մուրացկանը բացագանչեց

— Զաւա՜կս, այսքան տարի ո՞ւր էիր, նե՛րս մտիր, զաւա՜կս, ներս մտիր։

Ետեւոյ երգեց.

Ի՞նչ նուէրներ ունիմ քեզի,
Թագաւորին աղջիկն ազուոր,
Ունեցածին կէսն ալ քեզի,
Եւ Ադամանդն այս մոգական
Զաւա՛կս, քեզի նուէ՛ր ըլլան:

Նախարարին տղան ըսաւ պառաւին.

— Շուտով տար ուրեմն զիս պալատ։

Ու առաւ նախ Ադամանդը, որով պիտի կրնար գտնել վերջապէս իր բարեկամը։

Պառաւը պալատ տարաւ կեղծ փանէշուն, եւ շատ մնաց որ ամուսնութիւնը կատարուի անմիջապէս։

Բոլորն ալ շատ յուսախաբ եղան տեսնելով ցնցոտապատ փանէշուն, որ շուտով պիտի ամուսնանար թագաւորին աղջկան հետ։

Թագաւորը, որուն զաւակը առաջնորդած էր, յարգեց իր խոստումը եւ տեղի ունեցաւ հարսնիքը։

Երբ հարսնեւորները մեկնեցան եւ հարս ու փեսան մինակ մնացին իրենց հարսանեկան սենեակին մէջ, որ զարդարուած էր ծաղիկներով, նախարարին տղան յայտնեց իր ինքնութիւնը եւ պատմեց թէ ինչպէս ինք իր բարեկամին հետ գացած է Աստղերկրեայ Աշխարհը, Մանիմալայի մօտ։

— Մանիմալա՛, ըսաւ միջեց իշխանուհին։ Սակայն Մանիմալան հոս է, եւ եղբայրս տարեգլուխին պիտի ամուսնանայ հետը։

Երիտասարդը աղաչեց իշխանուհիին, որ առտուն կանուխ Ադամանդը առնէ յանձնելու Մանիմալայի, եւ պատմէ իր գիտցածը, որպէս զի խափանէ իր եղբօր ծրագիրը։

* *

Երեք օր մնացած էր լրանալու համար ժամանակամիջոցը, զոր խնդրած էր Մանիմալա։

Ահա վերջին օրն ալ հասաւ։ Այն ատեն Մանիմալա լուր ղրկեց իշխանին

— Ուխտս կատարուած է։ Սակայն, վերջին արարողութենէն առաջ, կ'ուզեմ անգամ մը լոգնալ լիճին մէջ։ Իշխանուհին եւ իր ամուսինը պիտի ընկերանան ինծի, ուրիշ հետեւորդ չեմ ուզեր։

Իշխանը լսեց ամպհովանի մը, որ հիւսուած էր ոսկի թելերով եւ մետաքսապատ գորգով ծածկեց գետինը պալատէն մինչեւ լիճը։ Ետեւոյ սիրատանջ կը սպասէր իր սիրականին վերադարձին։

Մանիմալա հարսնցուի ոսկեփայլ եւ կարմիր պատմուճանին մէջ փաթթուած հեռացաւ պալատէն. իրեն կ'ընկերանային նախարարին տղան եւ իշխանուհին։

Երբ հասան լճափը, սկսան ջուրով սրբագործել իրենց մարմինը։

Ետեւոյ Մանիմալա սկսաւ երգել.

Իմ Ադամա՛նդս մոգական,
Երկար ատեն կորուսեալ,
Տա՛ր զիս հոն, ուր սիրահալ,
Կը սպասէ իմ սիրական:

Ջուրերը երկուքի բաժնուեցան, արահետը երեւցաւ թափանցիկ հայելիի նման պատերու միջեւ։ Մանիմալա եւ իր ընկերները քալեցին մինչեւ պալատը Աստղերկրեայ Աշխարհին։

Մանիմալա գտաւ իր ամուսինը, այլեւս յուսահատած յաւիտենապէս տեսնելէ։ Երկուքն ալ չէին կրնար հաւատալ իրենց երջանկութեան։

Իշխանը շատ ուրախացաւ տեսնելով նաեւ իր բարեկամը, նախարարին տղան։ Ան հիմա շատ կը հաւնէր Աստղերկրեայ Աշխարհին, լեցուն դիւթանքներով, որովհետեւ ան ալ ունէր իր իշխանուհին իրեն կին։

Ժամանակ մը վերջ, վերադարձան երկրային իրենց թագաւորութիւնը։ Ծերունի թագաւորը եւ իր նախարարը շա՜տ ուրախացան, երբ տեսան իրենց զաւակները եւ անոնց թեւին՝ երկու շնորհագեղ իշխանուհիները։ Բոլորն ալ չէին յոգներ մտիկ ընելէ անոնց արկածներուն պատմութիւնները, եւ նկարագրութիւնները Աստղերկրեայ Աշխարհի հրաշալիքներուն։

* *

Սակայն կար ուրիշ թագաւորութիւն մը, որուն թագաւորն ու թագուհին երջանիկ չէին։ Անոնք ծնողքն էին այն իշխանին, որ ի զո՜ւր այնքան բարկ սիրով մը սիրեց Մանիմալան։ Մանիմալայի մեկնումէն ի վեր, գրեթէ յիմարացած էր։

Իր օրերը կ'անցընէր, նստած՝ սպիտակ մարմարէ սանդուղին վրայ, լիճափ արեւին տակ, կապոյտ ջուրերուն եզերքը, հո՛ն ուր տեսաւ առաջին անգամ Մանիմալան, եւ ուրկէ, կը յուսար միշտ, որ պիտի երեւէր դարձեալ։

Սակայն այնքան ալ ապերջանիկ չէր, որովհետեւ իր մէջ կար հաւատք մը, զոր ոչինչ կրնայ սպանել, յոյս մը, որ ոչ ոք կրնայ իրմէ խլել եւ յիշատակներ, որոնք երբեք չեն ջնջուիր։

Մաքուր սէրն էր ան։

ՎԵՐՋ

մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին, և չի գիտցուիր թէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւննե՞րը սխալ էին թէ սովետական դեսպանատան բողոքին վրայ է որ ազատ ձգուեցաւ:

Չինական կռիւները

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնականները Մարտ 17ին գրաւեցին Թայհօ լճին հարաւը գտնուող Իչինկ ռազմագիտական քաղաքը: 30,000 հիւսիսային զինուորներ պարտուելէ ետք նահանջել դէպի Վուզինի երկաթուղագիծը, Շանկայէն մօտ 50 մղոն հիւսիս: Երբ այս փախստական զինուորները անկարգօրէն Վուզին հասան, ընդհանուր խուճապ առաջ եկաւ եւ Շանկ-Շունկ-Շանկի զինուորները թէ Վուզինէն եւ թէ Շանկ-Շօուէն սկսան հապճեպով նահանջել դէպի Շինքեանկ, Շանկայ—Նանքին գծին վրայ: Այս նահանջը հաւանաբար կանգ պիտի առնէ Շինքեանկի մէջ:

Ազգայնական լրտեսներ Սու-Չէուի եւ Վուզինի միջեւ երկաթուղիի գիծը քանդեցին, նահանջող բանակի հաղորդակցութեան ճամբան կտրելու համար:

Նանքինի շուրջ կռիւները կը շարունակուին: Օտարական կիներն ու տղաքը կը մեկնին քաղաքէն՝ վախնալով որ հիւսիսեան զօրքերու եւ ռուս վարձկան զինուորներու կողմէ կը կեղեքուին: Վերջին հրամանատար Շանկ-Շունկ-Շանկ հապճեպով Փէքին գնաց տեսակցելու համար Շանկ-Ցօ-Լինի հետ՝ Խանկցէի ստորին հովիտին զինուորական լուրջ կէտերու մասին: Հանկչէուի մէջ ժողովուրդը յարձակեցաւ բրինձի խանութներուն վրայ եւ կողոպտեց զանոնք:

Շանկայի մէջ Նանքինի գրաւման մասին գրոյց շրջած ըլլալով, կրկին գործադուլ յայտարարուեցաւ: Համայնավար բանուորները սպաննեցին իրենց այն պետերը, որոնք կը հակառակէին ընդհ. գործադուլի: Արդէն բանթողներու թիւը 30,000ի կը հասնի եւ շուտով 250,000ի պիտի բարձրանայ:

Քանթօնի բանակը Շանկայէն 20 մղոն հեռու՝ Սու-Շէու կոչուած ռազմագիտական կէտը հասած են: Անգլիացիները երեւան հանեցին պոլշեւիկեան նոր դաւադրութիւն եւ ձերբակալեցին երեք Հնդիկներ, որոնք Շանկայի հնդիկ զինուորներուն թռուցիկներ կը բաժնէին, հրաւիրելով զինուորները դասալիք ըլլալ եւ միանալ չինացի ազգայնականներուն՝ կռուելու համար անգլիական աշխարհակալութեան դէմ:

Սովետները պիտի ճանչնան Ֆրանս. պարտքը?

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.—

Ցարական Ռուսիոյ Ֆրանսայի ունեցած 4 միլիառ ֆրանք ոսկեդրամ պարտքին մասին Խորհրդային Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները այնպիսի վիճակի մը հասած են, որ պաշտօնական շրջանակները կը յուսան թէ շուտով կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ:

Մոսկուա կ'առաջարկէ այդ պարտքը վճարել 62 տարուան ընթացքին, տարեկան 55 միլիոն ֆրանք տալով. մինչ ֆրանս. կառավարութիւնը տարեկան 82 միլիոն ֆր. կը պահանջէ:

Երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած է, որ առաջին 10 տարուան վճարումները աւելի պակաս ըլլան: Զիչերին շուտով Ֆրանքֆորթէն Փարիզ պիտի գայ եւ այս մասին պիտի տեսակցի Պրիանի, Թերեւս նաեւ Փուանքարէի հետ:

Խորհրդային միութիւնը ամէն ջանք կ'ընէ Ֆրանսայի հետ համաձայնութեան գալու համար, մանաւանդ որ Անգլիոյ հետ յարաբերութիւնները շատ լարուած վիճակի հասած են, եւ Իտալիոյ կողմէ Պեսարապիոյ համաձայնագրին վաւերացուելուն թշնամական բնոյթ կը վերագրուի:

Երբ պարտքի մասին համաձայնութիւն կայանայ, Ֆրանսա մեծ չափով արտածումներ պիտի կատարէ դէպի Ռուսիա:

Զինաթափութեան համաժողովը

Ֆրանսայէն վերջ Իտալիա եւս բացարձակապէս մերժողական պատասխան տուաւ Նախագահ Քուլիճի երկրորդ ծանուցագրին, որով կը հրաւիրուէր գոնէ չէզոք «դիտող»ներ ղրկել Ուաշինկթընի համաժողովին: Հռոմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի ուղղուած հեռագիր մը, կ'ըսէ թէ Իտալա պիտի մերժէ նոյնիսկ մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրով Ժընեւի մէջ գումարուելիք զինաթափութեան ժողովին:

«Պաշտօնական շրջանակներու կարծիքին համաձայն, կ'ըսէ հեռագիրը, Իտալիա չի կրնար կապել իր ձեռքերը այն պահուն, ուր կարելիութիւն կայ պատերազմելու Միջերկրականի մէջ մէկէ աւելի ազգերու դէմ»:

Իտալիա նոր դաշնակիցներ կը ճարէ

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը Սոֆիայէն կը տեղեկանայ թէ պուլկար կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ՝ գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար Իտալիոյ հետ: Բանակցութիւնները կարգ մը դժուարութիւններու կը բախին, այդ պատճառով ալ կ'ըսուի թէ արտաքին Նախարար Պուրոֆին պիտի յաջորդէ ելմտական նախարար Մոլէֆ, որ յայտնի իտալասէր մըն է եւ հիմնադիր-անդամ Սոֆիայի իտալօ-պուլկար դրամատան:

Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս լուրը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի կուտայ:

Մուսոլինի կը պատրաստուի

«Տէյլի Հէրըլտ»ի Լուկանոյի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Իտալական կառավարութիւնը ծրագիրներ կը պատրաստէ, Ալպեաններու սահմանին վրայ ռազմագիտական ճամբաներու զօրաւոր ցանց մը կառուցանելու համար:

Իտալական կառավարութիւնը Շավուզի զուիցերական փօրթ Ֆիշըր տան ապսպրած է որոշ քանակութեամբ փնդացիրներ, թանքեր եւ թեթեւ թնդանօթներ:

Փոքր համաձայնութեան ժողովը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ գալ ամիս Չեխոսլովաքիոյ Պրաթիսլավա քաղաքին մէջ գումարում մը պիտի ունենան Փոքր Համաձայնութեան արտաքին նախարարները: Սերպիոյ ներկայացուցիչը այդ ժողովին մէջ խնդիր պիտի հանէ իտալօ-ալպանական դաշնագրին եւ իտալօ-մաճառ մերձեցումին մասին:

Երկուշաբթի օր Փարիզի դեսպանախորհուրդը պիտի քննէ Հունգարիոյ զինուորական հակակշռի խնդիրը: Անգլիա եւ Իտալիա կը պահանջեն որ Գերմանիոյ պէս Հունգարիոյ վրայէն եւս այդ հակակշիռը վերցուի:

Սերպիա եւ Չեխոսլովաքիա հակառակ են այս տեսակէտին, որ սակայն յոյս կայ թէ պիտի ընդունուի:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ.Մ.Ը.Մ.) իր տարեկան պարահանդէսը կուտայ այսօր Շաբաթ գիշեր, Washington Palaceի (14 Rue Magellan) սրահներուն մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. նախկին պատերազմական նախարար Պ. Անտրէ Լըֆէվրի:

Պարահանդէսին կազմակերպութիւնը յանձնուած է փարիզահայ յայտնի երիտասարդութեան: Յաջողութեան համար ամէն կարգադրութիւն եղած է. կ'արժէ որ Փարիզի հայութիւնը ամենալայն չափով իր օժանդակութիւնը բերէ, ներկայ գտնուելով սոյն երեկոյթին, որ եղանակին վերջինն է:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՀԱՆԴԷՍ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, Ակումբին մէջ
Իր կազմութեան Ա. Տարեդարձին առթիւ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Դոյամարտ» խումբի ժողովը 20 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամատետրերը միասին բերել: Կարեւոր զեկուցում:

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Միշէլի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ռօշէ Մէթրօ՝ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. «Հայծակ» ենթակոմիտէի Քանն եւ արուարձաններու բնակող բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամ 1ին, Rue Du Pré No. 21 Cannes: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Շավիլի, Վէրսայլի, Սէվրի, Վիրօֆլէի բոլոր Դաշնակցական ընկերները եւ անոնք որոնք արձանագրուած չեն ոեւէ խումբի մէջ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին 187 Grand'Rue, Chaville ,Pointe de Chavilleի Թրամուէյի կայարանին մօտ:

Հ. Յ. Դ. Իթալիի թաղամասին Աղբիւր Սերոբ խումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Պիսէթրի, Ժանթիյիի եւ Վիլժիւիֆի ընկերներն ու համակիրները, 20 Մարտ կիրակի, ժամը 2ին, ընկ. Յ. Գավլէճեանի բնակարանը, 21 RueK. Bicêtre (Seine):

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ Երկուշաբթի 21 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ուկէսին, գրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ Երեքշաբթի Մարտ 22 իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր հարցի մը համար անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Քեռի» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ Երեքշաբթի Մարտ 22ին՝ գրադարանին մէջ, ներկայանալ հին անդամատետրերով: Օրակարգը խիստ կարեւոր:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի կոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Վարուժան ակումբին մէջ: Օրակարգ խիստ կարեւոր. կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր ընկերուհիները: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ժողովը՝ 20 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի ընկերուհիներուն ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 20 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին, 13, րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերի յարկը:

Հ.Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարդգէս» խումբի ժողովը 20 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին 63, Rue de la Républiqueի սրահը

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ջատամեկ-միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգեր: Անդամատետրերը միասին բերել:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է, Rue Paul-Bert. Թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ երեկոյթ - պարահանդէս, այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 12 Rue du Renard, Մէթրօ Օթէլ տը Վիլ: Ներկայացում, երգ, արտասանութիւն եւ պար: Ջազ-Պանտ: Մուտք՝ 5, 10 եւ 20 ֆրանք.

ԲԱՑՈՒՄ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆօրվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ցափ. Երկ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղերը, բացման առթիւ, կազմակերպած են Թէյասեղան մը՝ որ տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 8.30ին, 184, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Կը խօսին Պ. Պ. Թ. Մեծատուրեան եւ Ե. Նարդունի:

Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին, իմբերգ, նորակազմ «Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ:»

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Մշոյ Եմլակ գիւղացի Եղիազար Նահոտեան, հօր անունը Սուկօ, որ Մարսէյլ կը գտնուէր: Իմացնել՝ Հայկանուշ Բարսեղեանի, Quartier Barthélemy No. 4, La Ciotat:

— *Կը փնտռուի Խարբերդի Ս. Ստեփանոս թաղէն Խաչատուր Գէորգեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լիվրփուլ (Անգլիա) եւ կ'աշխատէր նաւերու մէջ: Իմացնել* N. Sarkissian*ի*, 25 Rue Belle Image, Valence. Drome-France.

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ծաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յուդայի համբոյրը 25, Բասրութին 15, Նամուս 10, Զար ողի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կայծ մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկաւոր 12.50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մորի Կղզին 5, Մագաղներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալուսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10. Հայրենի Հնար 12.50, Հայորդիները 7, Սասմայ Մհեր 5, Հացին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչներէն Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, «ՆՈՐ ՕՐ»ի գրական տետրակներ, թիւ 2, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խառակցութիւններ հաւաքածոներ եւայլն

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօսթի ծախք չկայ:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDI[...]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամիս, 6 ամիս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրատուն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE · NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՄԱՐՏ 1927

20 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 290

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԱՄ ԽՕՍՔ

ՀՐԱԲԽԱՑԻՆ

Հռոմէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ Վէզուվը բորբոքած է նորէն։

Չգիտենք ո՛րքան ճիշդ է այս բնական երեւոյթը։ Բայց իսկապէս հրաբխային վիճակ մը կը տիրէ Պալքաններու մէջ, բորբոքուն՝ իտալական լաւաներով։

Տասը օրէ ի վեր, զարմանազան լուրեր կ'իմանանք այդ մշտավառ հնոցի մասին։ Պնդումներ, հակասութիւններ, հերքումներ իրարու կը յաջորդեն։ Բայց եթէ ուզենք հեռաւորութիւն մը հանել այդ բոլորէն, կարելի է առանց չափազանցութեան հաստատել թէ բաներ մը կը դառնան։

Ամէնէն առաջ, ակներեւ է Իտալիոյ յարաճուն գործունէութիւնը՝ Պալքաններու մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր քաղաքականութեան մը, որ նուիրագործուեցաւ Ալպանիոյ թեւարկութեամբ եւ Պեսարապիոյ կցման վաւերացումով։

Այսօրուան Իտալիան այդ երկրամասին մէջ կը կատարէ ճիշդ այն դերը ինչ որ հանգուցեալ Աւստրիա-Հունգարիան։ Այն ատեն, Հապսպուրգներու կողքին կանգնած էր կայսերական Գերմանիան։ Այսօր՝ սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ թեւերը կը հովանէ Մեծն Բրիտանիան։ Այն ատեն, կռուախնձոր մըն էր Պոսնա-Հերսեկը, եւ մրցակից մը կամ ցարական Ռուսիոյ առաջին մէջ գործիք մը՝ Սերպիան։ Այսօր՝ փորձութեան զէնքն Ալպանիան է, եւ միւս ճակատը՝ նորէն Սերպիան, որ Խրուաթ-Սլաւիա կը կոչուի այժմ, եւ որ ճարահատ աչքերը կ'ուղղէ միեւնոյն հասցէին, դէպի պոլշեւիկ Ռուսիան։ Այն ատեն, մրցակցութեան դաշտ մը կամ քաւութեան նոխազ մըն էր պատամբ Մակեդոնիան։ Այսօր ալ, խորապէս դժգոհ եւ յաճախակի փորձութեան ենթակայ է այդ երկրամասը, եւ իր յեղափոխականները ռազմախաղեր կը փորձեր, «Մակեդոնիան Մակեդոնացիներուն» վերադարձնելու համար։ Վերջերս լուր եկաւ թէ Զօր. Փրոթոկերօֆ, հռչակաւոր Թոտոր Ալեքսանդրովի յաջորդը, Ալպանիա անցեր է Մուսոլինիի դրդումով, խորհրդակցելու ալպանացի յեղափոխականներուն հետ, գործակցութեան մը համար։ Աւելորդ է բացատրել թէ՝ այդ գործակցութիւնը պիտի ուղղուէր Եուկօսլավիոյ դէմ, քանի որ Հարաւային Մակեդոնիոյ մեծագոյն մասը կը գտնուի այդ պետութեան ձեռքը։

Ծրագիրներուն իր ուզած ընթացքը տալու համար, Իտալիա ոչ միայն կը զինէ Ալպանիան, այլ եւ բազմաթիւ գործակալներ կը տեղաւորէ, իբրեւ առեւտրական, յանձնակատար, կամ երկրաչափ։ Նոյնը կ'ընէին Գերմանները Թուրքիոյ մէջ։

Այնպէս որ, ճակատները յարդարուած են արդէն, եւ տկար կողմը, Եուկօսլաւիան դաշնակիցներ կը փնտռէ խելակորոյս։ Այն Պելկրատը որ անդոք «ժանտարմ»ի մը պէս կանգնած էր ուժասպառ Պուլկարիոյ գլխուն և երկու խօսքը մէկ Սօֆիան կրնալ կը սպառնար, այսօր համաձայնութիւն կ'առաջարկէ, կանուն սլաւական միութեան։

Երկրորդ ակներեւ երեւոյթ մըն է, իբրեւ տրամաբանական հետեւանք իր մշակած քաղաքականութեան, Իտալիոյ ճիգը՝ քանդելու Փոքր Համաձայնութիւնը։

Այդ խմբակցութիւնը շունչ կ'առնէր Ֆրանսայէն։ Արդ, խմբակցութեան անդամներէն Ռումանիան հետզհետէ կը տաքնայ Իտալիոյ հետ, շնորհիւ նոր դաշինքներու եւ սիրալիր երեւոյթներու։ Չեխօ-Սլովաքիան պրպտումներու մէջ է, այն օրէն ի վեր որ խաւարեցաւ Պենէշի արեւը, իսկ Եուկօ-Սլավիան նոր քաղաքականութեան բուն նշանակէտն է արդէն, թակարդը լարուած։

Ո՞ւր է այս հրաբխային կացութեան ճակատագրական ելքը։ Գուշակութիւններով չզբաղինք։ Մանաւանդ երբ հարցը քաղաքական-դիւանագիտական խաղերու կը վերաբերի, մեզի կը մնայ միայն պարզել երեւոյթները եւ դէպքերու ընթացքը։

Հասկնալի է որ, պալքանեան հրաբուխ մը չի կրնար սահմանափակուիլ տեղին վրայ։ Կամ աւելի ճիշդ, այնտեղ բռնկած կրակները իրենց վերջնական ճարակը պիտի գտնեն Արեւելքի մէջ։ Այդ ուղղութեամբ լարուած են դիւանագէտներուն աչքերն ալ։

Շատ բաներ կը պատմեն Իտալիոյ ձգտումներու մասին, Զմիւռնիայէն եւ Քորսիքայէն մինչեւ Թունուզ։ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ ալ կարգ մը շրջանակներ կ'աղմկեն այս առթիւ։ Բայց, ինչպէս գիտել տուած ենք ուրիշ ատեն, այդ ենթադրութիւնները աւելի մտավախութեան հետեւանք են, քան իրական։ Քաղաքներու Իտալիան հող կը պահանջէ, իսկ այդ հողերը չի կրնար կորզել Ֆրանսայէն։ Այդպիսի ձեռնարկ մը իրեն դէմ պիտի հանէր եթէ ոչ ամբողջ աշխարհը, գոնէ Անգլիան, որ իր բարեկամն է այսօր։

Իրերու բերումով, բաց կը մնան Պալքաններն ու Արեւելքը — Թուրքիան։

Ինչ որ կը կատարուի այսօր Պալքաններուն մէջ, ամբողջ ծրագրի մը մէկ մասն է, ռազմավարութիւն մը, բուն կէտին հասնելու։

Ալպանիան եւ Մակեդոնիան չեն կրնար գոհացնել Իտալիոյ պահանջները։ Այնտեղ քաղաքական խարխուլ է որ կը պատուի եւ տնտեսական շահաստաններ միայն կարելի է ապահովել։ Իսկ տարեկան չորս հարիւր հազար աւելորդ բնակիչներ տեղաւորելու համար, բաց դաշտեր, լայն տարածութիւններ պէտք են։

Կան եւ հրապուրիչ է միայն մէկ երկիր.— այն ալ արեւելեան երկրներու վրայ հիմնուած։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

«Հայրենիք» յօդուածին կրած է տասը խմբագրական գրելու Արշակ Ջօպանեանի կողմէ ծերակոյտական քինկի ուղղուած ցաւագար նամակին եւ այդ առթիւ ռամկավարներու բռնած դիրքին առթիւ։ Եզրակացութեան մէջ, մեր պաշտօնակիցը աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշտէ.

—«Եւ այսպէս Ռամկավար շէֆերը, պ. Ջօպանեանի գլխաւորութեամբ, տարուած միայն իրենց անձնական կամ խմբակցական ստոր հաշիւներէն ու կիրքերէն, փաստօրէն կ'օգնեն հայ ազգային արտաքին թշնամիներուն՝ Մոսկուային եւ անոր միջոցով նաեւ Լոնկիրբին, երբ, փոխանակ Դաշնակցութեան հետ միասին անոնց դէմ պայքարելու, անոնց հետ միասին Դաշնակցութեան դէմ կը պայքարին բոլոր ճակատներու վրայ, Շիրակի երկչարժէն սկսած մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը։

«Կը կարծենք, թէ ժամանակը արդէն հասած է, որ բովանդակ հայութիւնը վերջապէս հասկնայ թէ հայ ազգի ազատութեան, անկախութեան եւ միութեան ոխերիմ արտաքին թշնամիներուն չափ ներքին թշնամիներ ալ ունի յանձին հայանուն պոլշեւիկներուն եւ ռամկավար շէֆերուն, որոնք ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ մեր ներքին ռուսն ու թուրքը, արտաքին Ռուսին ու Թուրքին գործակալները։

«Ժամանակ է, որ մեր ազգային թշնամի օտար ույժերուն կամաւ թէ ակամայ ծառայող այդ վարձկան թէ անվարձ դաւաճաններուն դէմ հայութիւնը մէկ ճակատ կազմէ, որ առաջ չէզոքացնելու համար անոնց ազգադաւ ճիգերը»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլի ընտրական յանձնախումբէն ստացանք հետեւեալ ազդը, Մարտ 17 թուականով.—

«Ընտրական Յանձնախումբս լրացուցած ըլլալով իր նախնական աշխատանքները, այսօրուընէ բացած է արձանագրութեանց տետրը, որ պիտի շարունակուի մինչեւ Ապրիլ 14, Աւագ Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 6, ուրկէ ետքը որեւէ դիմում անհետեւանք պիտի թողուի։ Ուստի կը հրաւիրենք Մարսէյլի բոլոր Հայաստանեայց առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ զաւակները, որպէսզի անյապաղ իրենց ազգային պարտականութիւնը կատարեն՝ վճարելով «ազգային տուրքը, 12ական ֆրանք, 1927 տարւոյ առաջին վեցամսեակին համար (տարեկան 25 ֆր.ի հաշուով), չզրկուելու ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքէն։

Ընտրական յանձնախումբս առանձին պաշտօնական յայտարարութեամբ հարկ եղած բոլոր կէտերը բացատրած է»։

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի ելեկտրական պետական վարչութիւնը (ԱԷԹ) 1923էն թ. ի վեր շինած է, Վրաստանի մէջ 9 ելեկտրակայան (Ախալցխա, Ցխինվալի, Կուրճանի, Թվիրիլի, Ապաշէ, Հաշմի, Ջիաթուրի, Շաքումեան եւ Ցակվերի), իսկ Հայաստանի մէջ 2 ելեկտրակայան (Երեւան, Էջմիածին)։ Այժմ ալ շինելու վրայ է Վրաստանի մէջ՝ 6 ելեկտրակայան 27,750 ձիու ուժով եւ Հայաստանի մէջ 4 ելեկտրակայան 8,125 ձիու ուժով. («Զ. Վ.» 8 Մարտ)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Թայմզ» կը գրէ.— Իտալական կառավարութիւնը Անգլիոյ և ուրիշ կառավարութեանց ծանուցած է թէ իր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Եուկօսլաւիոյ հողին վրայ պատրաստութիւններ կը տեսնուին մեծ արշաւանք մը կատարելու համար Ալպանիոյ դէմ։ Այս գործողութեան նպատակն է տապալել Թիրանայի ներկայ կառավարութիւնը։

«Թայմզ» կը յիշէ թէ Ալպանիոյ հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Զօկու վերջերս Իտալիոյ հետ ստորագրեց Թիրանայի դաշնագիրը, ու կ'աւելցնէ թէ իտալական կառավարութիւնը անտարբեր չպիտի մնայ ներկայ ալպանական կառավարութեան վիճակին հանդէպ։

Այս լուրին հետ միասին, «Թայմզ» կը հրատարակէ Ալպանիոյ իր թղթակցին մէկ հեռագիրը, որով մանաւորապէս կը պարզէ Իտալիոյ տեսակէտը եւ կը յայտարարէ թէ Եուկօսլաւ պաշտօնական իշխանութիւնները գործակցելով սերբ հողին վրայ հաստատուած ալպանական յեղափոխական կոմիտէին հետ, «քոմիթեճի»ներու խումբեր կը կազմեն՝ Ալպանիոյ վրայ արշաւելու նպատակով։ Թղթակիցը կ'ամբաստանէ Մանաստըրի կառավարիչն ու Գարատաղի պատերազմական նախկին նախարար Մարթինովիչը, ու կ'ըսէ թէ զինուորական համախմբումներ տեղի կ'ունենան Ալպանիոյ գլխաւոր քաղաքէն՝ Շքոտրայէն երկու ժամ հեռաւորութեամբ։

Պելկրատէն «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի թղթակիցը կը հեռագրէ հետեւեալը.—

«Բացարձակապէս վստահելի աղբիւրէ քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, սպայակոյտը, Եուկօսլաւիոյ թագաւորին անձնական ղեկավարութեան տակ, ներկայիս կ'իրագործէ ընդարձակ ծրագիր մը, զոր կարելի է զօրաշարժ կոչել. տեղի կ'ունենան արտակարգ պատրաստութիւններ, որոնք որոշապէս ստիպողական բնոյթ կը կրեն։ Ամէն բան կարծել կու տայ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են հապճեպով պատերազմական վիճակի մէջ դնելու համար բանակները։»

Քրակույէվացի եւ պետական վառօդարաններու մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ։ Կը ջանան փութացնել Պելճիքա ապսպրուած գնդացիրներու եւ ռազմանիւթերու յանձնումը։ Մեծ քանակութեամբ հագուստեղէն եւ վրաններ կը գնուին. հրասայլեր եւ օդանաւեր գնելու համար զանազան բանակցութիւններ կը կատարուին։ Սահմանները կ'ամրացուին։

Թերթը կ'աւելցնէ նոյնպէս թէ իտալական եւ ալպանական սահմաններու վրայ զինուորական կարեւոր համախմբումներ տեղի կ'ունենան։

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Հռոմի կիսապաշտօն Ստէֆանի գործակալութիւնը կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը.—

«Կարգ մը օտար թերթեր կը շարունակեն տեղեկութիւններ հրատարակել Իտալիոյ կարծեցեալ պատերազմական պատրաստութիւններուն մասին, իբրեւ հետեւանք Պալքանեան թերակղզիին մէջ նկատուած մասնաւոր կացութեան։

«Այս լուրերը բոլորովին անհիմն են եւ հակաֆաշիստ ու խուճապ առաջ բերելու բնոյթ կը կրեն։

«Ճշմարտութիւնը այն է որ, Իտալիա, ինչպէս ամբողջ աշխարհի առջեւ ցոյց տուած է, կը հետապնդէ խաղաղասէր համաձայնութեանց քաղաքականութիւն մը եւ բնաւ մտադիր չէ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով վտանգելու խաղաղութիւնը Եւրոպայի ո եւ է մէկ մասին մէջ։

«Անոնք որ հակառակը կը պնդեն, կամ լաւատեղեակ չեն և կամ չարամտութիւն ունին»։

∴ Սերպիոյ «Ավալա» կիսապաշտօն գործակալութիւնն ալ կը հերքէ «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի հաղորդած լուրերը։

Շքոտրայէն կը հեռագրեն Մարտ 18 թուականով.—

Վալոնայէն առնուած լուրեր կը հաւաստեն թէ վերջին 15 օրուան ընթացքին Իտալիայէն մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ հասած է յիշեալ նաւահանգիստը, իտալական մարտանաւերով։ Մարտ 7ի իրիկունը Վալոնա հասած է իտալական Թորփիլանաւ մը՝ լեռնային թնդանօթներ բեռցած, որոնք ցամաք հանուեցան գիշերը։ Տուրացցոյի մօտ իտալական չորս փոխադրանաւեր ցամաք հանած են ռազմանիւթ, զէնք եւ պահածոյ ուտելիքներ։

Երէկ առաւօտ հասած հեռագիրները կը հաստատեն Իտալիոյ պատրաստութիւնները՝ Անգլիոյ հաւանութեամբ գրաւելու համար Ալպանիան։ Ալպանիոյ յեղափոխականները գործունէութեան սկսած են եւ երկրի ազատագրութեան համար ազգային կուսակցութիւն մը կազմուած է։ Իտալիա կը ձգտի թագաւոր ընել Ահմէտ Զօկուն։ Այս նպատակով պիտի գրաւէ Ալպանիոյ ծովեզերեայ քաղաքները։

∴ Սօֆիայի Եուկոսլաւ նոր դեսպանը՝ իր հաւատարմագիրը ներկայացուց Պորիս թագաւորին, երկուստեք արտասանուած ճառերը յոյս կը յայտնեն թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները պիտի բարւոքին եւ սերտ մերձեցում առաջ պիտի գայ։

∴ Ահմէտ Զօկու Շքոտրայի մէջ կախել տուած է 30 հոգի, որոնք անցեալ աշնան ապստամբութիւն մը սարքած էին։ Բանտարկուած են 2000 հոգի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 100 ՖՐԱՆՔ

ԵՒ 2 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծերակոյտի Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ ընդունուեցաւ կառավարութեան ներկայացուցած առաջարկը, որով ինքնութեան թուղթերու սակ կ'որոշուի 100 ֆրանք, գեղչելով սակէն օգտուողները պիտի վճարեն 20 ֆրանք։ Ինքնութեան թուղթերը երկու տարուան համար արժէք պիտի ունենան։

Կը մնայ Երեսփ. ժողովէն ալ վաւերացնել այս օրէնքը, որպէսզի սկսի գործադրուիլ։

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Ատիս-Ապէպայէն (Հապէշիստան 309.11.5 (երեք հարիւր ինը սթերլին, տասնըմէկ շիլին եւ հինգ փէննի) հանգանակուած է Շիրակի աղէտեալներուն համար եւ ղրկուած «Յառաջ»ի, յանձնուելու համար Գ. Պօլօս Նուպարի։

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՇԷՐԻԱԹՃԻԱԿԱՆ ԴԱՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անկախութեան Դատարանները հազիւ թէ ջնջուած էին, երբ Պոլսոյ մէջ ուշագրաւ դատ մը սկսաւ։

Ագշամի Փետրուար 23ի թիւին մէջ հրատարակուած ծաղրանկար մը ցոյց կու տար դէպի երկինք բարձրացող օդապարիկ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էին 4-5 Թրքուհիներ։ Օդապարիկը քանի բարձրանար, Թրքուհիները վար կը ձգէին աւազի պարկեր, որոնց վրայ գրուած էր. «խիղճ», «նամուս», «առաքինութիւն»։ Չորրորդ պարկ մը՝ «բարոյական» վերտառութեամբ, պատրաստ էր վար նետուելու։ Ծաղրանկարին տակ գրուած էր. «Կ'ըսուի թէ կիները կը բարձրանան»։ Այս ծաղրանկարը բացէ ի բաց ըսել կ'ուզէր թէ Թրքուհիները կը յառաջդիմեն, վրայ տալով ամէն առաքինութիւն ու պատիւ։

Ընդհանուր դատախազը քէմալական կառավարութեան բարենորոգչական ձեռնարկներուն համար վիրաւորական գտաւ «Ագշամ»ի այս նկարը, որ նմանցուեցաւ Սահմանադրութեան շրջանին Շէյխ Վահտէթիի «կրօնքը ձեռքէ կ'ելլէ կոր» շէրիաթճիական գրութեան։

Դատավարութիւնը եղաւ շատ հետաքրքիր։ Ագշամ»ի խմբագիրները բուռն կերպով բողոքեցին իրենց վերագրուած յետադիմական գաղափարներուն դէմ եւ խիստ լեզու գործածեցին դատաւորներուն հանդէպ եւ վիրաւորեցին անոնց արժանապատուութիւնը։ Իրենց պաշտպանողականին գլխաւոր հիմը այն էր թէ ծաղրանկարը ո՛չ թէ Թրքուհիներուն, այլ առհասարակ աշխարհի բոլոր կիներուն կ'ակնարկէ։

Դատարանը Մարտ 17ին տուաւ իր վճիռը, որով Ագշամի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ կը դատապարտուի 5 ամիս բանտարկութեան և 250 թրքական ոսկի տուգանքի, միւս խմբագիրներէն Քէմալիտ Շինասի, Ալի Նաճի, եւ Սէնիհ Մուամմէր Յուկէս ամիս բանտարկութիւն եւ 110 ոսկի տուգանքի, իսկ ծաղրանկարիչ Րաթիպ Թահսին պէյը՝ մէկ ամիս բանտարկութեան և 20 ոսկի տուգանքի։ Այս անակնկալ վճիռը մեծ զարմանք առաջ բերած է Պոլսոյ բոլոր շրջանակներուն մէջ։

Կեցցէ՛ մամուլի ազատութիւնը։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Հետեւեալը ամփոփումն է այն բանախօսութեան, զոր արտասանած է մեր աշխատակիցը՝ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց Հռոմի Պիպլիոթէքա Տի Բիացցա Նիքօզիաի մեծ սրահին մէջ, նախագահութեամբ մեծանուն իտալացի գրագէտ կոմս Ումպէրթօ Ծանօթթի պիանքօի: Շուտով Նազարեանց պիտի բանախօսէ Լէչչէ եւ Չիօտա Տէլ Գօլլէ եւ Թրանի քաղաքներուն մէջ: Իսկ Միլանօի մէջ՝ Թէաթրօ Տէլ Փօփօլօ Թատրոնը պիտի բանախօսէ Հայկական Երաժշտութեան մասին՝ նախաձեռնութեամբ Ասօչիացիօնէ Փուլիէզէի:

Մենք՝ Հայերս մեր Հայրենիքը կը փնտռենք...

Ան հո՛ն էր, երեք ծովերու միջեւ, երկու լեռներու միջեւ, ու յաւերժական ձիւնն ունէր իր կատարներուն վրայ ու իր ձորերը արեւէն էին այրած:

Հո՛ն պէտք է ծաղկած ըլլան, ատենօք, շատ ծաղիկներ, քանի որ մեր արուեստագէտներն ու մեր ճարտարապետները այդ ծաղիկներէն քաղեցին բազմազան մոթիվներ՝ զարդարելու համար տաճարներու կամարները եւ հրաշքո՛ն կերպասները բոլոր:

Ու պէտք է անցած ըլլան անկէ շա՛տ հարստութիւններ, քանի որ ոսկիով, արծաթով ու գոհարներով կազմուեցան սրբազան աւետարաններն ու ուխտի ճրագները եւ պատերազմիկներու զրահները ու գեղեցիկ կիներու լուսաճաճանչ զգեստները:

Կրօնական պատմութիւնները կ'ըսեն որ հոնկէ շարժեցան ալիք ալիք մարդոց մակընթացութիւնները երկիրը լեցնելու համար, եւ ուրիշ պատմութիւններ կը յիշեն թէ ինչպէս, զանազան ժամանակներու մէջ, անցան այն հողերէն պատերազմիկներ որոնք վաճառականներ էին ու վաճառականներ որոնք պատերազմիկներ էին, փոխանակելու համար մշտանջան եռանդով Արեւելքի արտադրութիւնները Արեւմուտքի արտադրութիւններուն հետ:

Հիմա կը յորդին տակաւին իր կողերէն երկու մեծ գետերու յորձանքները՝ հին Աստուածաշնչեան գերեզմանները լուալու սահմանուած. բայց Տիգրաններու եւ Տրդատներու երկիրը ատենէ մը ի վեր նոյնը չէ. իր արիւնը որ ա՛յնքան ափունքներէ անցաւ, զանազան ժողովուրդներու մէջէն, թշուառօրէն կը սակաւի իր ակունքներուն մէջ. իր տաճարները կործանեցա՛ն, իր հարստութիւնները կողոպտուեցա՛ն, իր հողը ցամքեցաւ՛, ու Քա՛ղցը ու Լա՛ցը ու Սարսա՛փը ջնջեցի՛ն ամէն վերելքութիւն..

Բայց, Հայրենիքը տակաւին չէ մեռած, կ'ապրի իր հոգին...: Կ'ապրի Հայաստանի հոգին հազարաւոր տարագիրներուն մէջ, որոնք Եւրոպայի երջանիկ ժողովուրդներէն խոնարհաբար գթութիւն խնդրեցին, որոնք խառնուեցան ուրիշ հողերու վրայ, ուրիշ մարդոց՝ առանց երբեք կորսնցնելու իրենց սեփական դրոշմը, որոնք, քանի՛ դիւանագիտութիւնը կը սեղմէր իրենց ծննդավայրին սահմանները, քանի Բարբարոսները կը նուազեցնէին թիւով անդայի ժողովուրդին կորիզները, աւելի հեռու՛ կը տանէին իրենց վիրաւոր սրտին մէջ Մայր-Հայաստանի մշտարթո՛ւն յիշատակը, ու գաղափարով կ'ընդարձակէին անոր սահմանները ու կը բազմապատկէին անոր զաւակները ու քանի՛ թշնամին իրենց հողը կը խոշտանգէր, անոնք ա՛լ աւելի մեծ կը դարձնէին Հայրենիքը: Հայրենիք մը չի մեռնիր այնքան ատեն որ հող մը կայ որ յիշատակներ կը ծնի ու սիրտեր՝ այդ յիշատակներուն արձագանգը ընդունելու կարող:

Մենք, պարոններ, կը յիշենք փառքերու եւ զուլումներու երկար պատմութիւն մը: Թերեւս պիտի բաւէին միայն մեր սուգերը որոնց նմանը կարելի չէ գտնել ամէնէն նշանաւոր խմբութեանց մէջ, յուզելու համար աշխարհի խղճմտանքը: Ճշմարիտ՛ սակայն որ բոլոր աշխարհը մեքենաներու խժօրէն խլացած եւ քաղաքակրթութեան արտադրած բարիքներու առատութեամբ սեթեւեթի դարձած, զգալի չնութեան պէտք ունի ծածկած ըլլալ ինքզինքը,— Գաղափարի մը համար, Գթութեան մը համար ... ծայրին դրոշմ կը կրեն, ինչպէս բարձր քաղաքակրթութեան մը աշխարհը տառապեցաւ օր մը, ու կռուեցաւ, վառելով իր սեփական հարստութիւնները ու զոհաբերելով իր սեփական զաւակները: Պիտի բաւէր ուրեմն այն գաղափարը որ վերջին Պատերազմը սրբագործեց ու այն Գթութիւնը որ ընկերացաւ անկախ Սերպիայի եղած բարբարոս անարգանքին հաւասարիմ Պելճիքայի խաչելութեանը ազատելու համար Հայաստանը...:

Բայց մենք կ'ուզե՛նք աւելի՛ քիչ ու աւելի՛ շատ քան գթութիւն ու համակրանք. մենք արդարութիւն կը պահանջենք: Մենք կը պահանջենք մեր գոյութեան կատարեալ ճանաչումը:

Հին Հռոմէացիները կատարելապէս հասկցան հայ ազգին քաղաքական եւ աշխարհագրական արժէքը: Հայ Ազգը, արիական ազնիւ ցեղէ ժողովուրդ՝ իր զօրութեան անման առջի մէկ օրէն՝ բնական մարտկոց մը եղաւ ասիական Բարբարոսներու բռնազոյն մղումին դէմ հո՛ն ուր Ասիան դէպի Միջերկրական կը կարկառէ իր դէմքը: Ան մեծահզօր ժողովուրդը որ յաղթեց ու իր լուծին տակ առաւ ու ձուլեց իր Կայսրութեան մէջ Փիւնիկեցիները, Գաղղիացիները, Գերմանացիները, Յոյները, Եգիպտացիները, զսպեց խոհեմաբար իր սեփական լեգէոններու խոյանքը Հայաստանի դիմացը:

Հռոմի զօրութիւնը որ տիրապետած էր բաժնելով, նախզգաց թէ որքան աւելի նպաստաւոր է իրեն համար Հայաստանի հանդէպ տիրապետել դաշնակցութեամբ:

Ի՞նչ պիտի եղած ըլլար Քրիստոնեայ Եւրոպան, նոր կրօնքին առաջին տարիներու ընթացքին, եթէ հայ ժողովուրդը իր սեփական կորովին ուժովը, իր կրօնամոլութիւնովը նոյնիսկ, ընդդիմացած չըլլար յամառօրէն, վճռականօրէն Թուրանական ցեղերու ճնշումին, որոնք Ուրալներու մէջէն հիւսիսային դուռները ի զուր խորտակել փորձելէ վերջ՝ կը զարնէին, Կովկասի մէջէն, Արեւմուտքի հարաւային դուռներուն...

Կործանելով ու աւար հարկանելով, Հիւսիսէն Եւրոպա իջնող բարբարոսներու միեւնոյն զարմէն ծնած, բայց առանց յաջողելու խեղդել Միջերկրականի քաղաքակրթութիւնը, Թուրքթաթարները յարձակեցան Եւրոպայի վրայ, Արեւելեան Հայաստանի կողմէն՝ զարնուելով հայկական մշտարթուն պահակներուն: Տասնեւմէկերորդ դարու սկիզբը Սէլճուքեան Թուրքերը յարձակեցան Հայաստանի վրայ, կործանելով Անի մայրաքաղաքը ու հրդեհելով ու կողոպտելով պալատները, եկեղեցիները ու վանքերը:

Երեք դար տեւեց գազանային այս ընկճումը, բայց երեք դարեր չզօրեցին ցամքեցնելու ազատ Հայաստանի ծառը որ աւելի ծանր զոհողութեանց ճակատագրուած էր: Լեւոն Բ.ի օրով, Թագաւորութիւնը անկախութեան բարձրացաւ ու իր նախկին ծաղկումին տիրացաւ: Բայց Թուրանական մակընթացութիւնը արդէն զլած անցած էր հայկական պատուարը ու հերոսական ու զմայլելի ժողովուրդը սկսաւ նշանակել այդ վայրկեանէն իր պատմութեան էջերուն մէջ մշտական ճնշումը իր բնական թշնամիներուն, ո՛չ միայն ճակատէն, այլ ամէն կողմէ ու յաճախ իր սեփական հողին սրտին վրայ:

Զղջացեցաւ սակայն այնքան հարուածուած երկիրը իր թանկագին ծառայութիւնները Եւրոպայի մատուցանելէ: Ցանդուղն պահակը այսպէս թշնամի երկրին մէջ եղաւ ամրացեալ զօրք մը: Ու շատ նպաստաւորուեցան Պապերը Խաչակրութեանց միջոցին ու յետոյ Իտալական Ծովային Հանրապետութիւնները: Ու Վենետիկի արխիւներուն մէջ կը պահուին տակաւին տեղեկագիրները Մօրօզինիներու, Կրիմանիներու, Ճիւսթինիաններու, Ցանտօլօներու, Գրատենիգօներու եւ ուրիշ նշանաւոր դեսպաններու, որոնք Հանրապետութեան կողմէ կը ղրկուէին «Ցեռաւոր սիրելի ազգին»:

Հայեր սկսան գաղթել հետեւեալ քաղաքները.— Վենետիկ, Լիվօրնօ, Փիզա, Նափոլի, Ճենովա, Մարսիլիա, Լիոն, մէկ կողմէ յոնիական կղզիները, Պալքանները, Պեսարապիա, Պուքօվինա, Կալիցիա, մինչեւ Լեհաստան, ուր Լէմպէրկի մէջ տասներկու հայ դատաւորներէ կազմուած դատարան մը արդարութիւն կը մատակարարէր. միւս կողմէ Եգիպտոս ու Կարմիր Ծովի ափունքները: Կարծես պատմութեան այս արտաքսը, նախզգալով իր դժբախտ ճակատագիրը, կը յանձնէր բախտի հովերուն իր բեղուն սերմը, որպէս զի, աշխարհի մէջ սփռուած, վերապրէր հազար նոր ծաղկումներով, ա՛ն մէկը որ կրնար չորնալ: Ո՛չ, այլապէս զարաւոր ծառը, որուն արմատը բոյն դարձած է փտտեցնող տարրերու, կը հարիւրապատկէ կորովի վերջին ժայթքումի մը մէջ՝ իր ծաղիկները, սպառելով իր վերջին առատ պտուղին մէջ անհունի տարիներուն մէջ դիզուած ուժերը:

Մի՛շտ կանա՛նչ է Հայաստանը՝ եթէ հոնկէ ուրկէ արեւը կը ծագի ու մարդը մտնէ, եթէ հոնկէ ուրկէ մշուշները իմացականութիւնը կը մայթքեն, եթէ հոնկէ ուրկէ աստղը որ կը շեղմացնէ երեւակայութիւնը՝ կը վերադառնան անհուն վերադարձի կոչերը սիրելի զաւակներու, որոնք հող ու կլիմայ փոխելով երբե՛ք չկորսնցուցին ցեղին խորին նկարագիրները:

(Հոս, Նազարեանց երկարօրէն կը ծանրանայ Թրքական ճայաջինջ քաղաքականութեան վրայ, կը յիշէ հայկական ջարդերէն քանիներուն դրուագներ, կը շեշտէ հայ յեղափոխական հերոսական շարժումները, կը պատմէ Ժէօն-Թիւրքերու դաւաճանութիւնը, գերմանիոյ տխուր քաղաքականութիւնը պատերազմի միջոցին ու անոր լռին մեղսակցութեամբ կատարուած մեծ-եղեռնը, ուր մէկ միլիոնէ աւելի հայութիւն մարտիրոսացաւ ու հետեւեալ խօսքերով կը փակէ իր բանախօսութիւնը).

Ջարդն ու կոտորածը մեզի համար կորսնցուցած են իրենց սարսափը. տարիներէ ի վեր կ'արիւնի՛ մեր երկիրը ու կ'արիւնի՛ մեր անարը. կ'արիւնի՛ հայելին որ մեր դէմքը կը ցոլայ, կ'արիւնի՛ հացը որով կը սնուցանենք՝ ընծայելու համար ճակատագրին՝ մեր վրդով մարմինը. կ'արիւնի՛ն մեր բնակութեան բոլոր տուները, կ'արիւնի՛ն բոլոր քաղաքները մեր կեանքին, կ'արիւնի՛ն մեր բոլոր ճամբաները, մենք կը խեղդուի՛նք արեան ովկէաններու մէջ...

Բայց քանի որ այս այնքան կենսունակ ու այնքան տաք արիւնէն որ մինչ մահէն կը ծնի, ունի իր մէջ այնքան կատարեալ, այնքան տարօրինակ կեանքի մը իմաստը, հարկ է, որ ժայթքի սիրոյ նոր կեանք մը կարմիր, տաք ու սարսռուն:

Ջանացէ՛ք որ ազգերու նոր մարմինը՝ աշխարհի նոր հոգին գտնելու սահմանուած՝ կատարեալ եւ ուժեղ ըլլայ. թո՛ղ չպակսի անոր ո՛չ մէկ անդամ կամ չըլլայ խեղանդամ այս աւերածը զոր մեր սիրտերը կը յղանան այսօր տիեզերքի եղերերգովը:

Մենք, Հայերս, հրայրքո՛վ Հայրենիք մը կը փնտռենք:

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ա.

Աղուոր մի սիրեր եմ ես,
Լուս երեսն երեք պէնկ ունի,
Բերանն է բոլոր՝ աղուոր,
Ցուփ նըման քան զինկենի:

Աչքերն է լուսու նըման,
Ո՞վ տեսնէ՝ խելաց կուԹափի,
Ծոցերն է ոսկի սնտուկ,
Վարդէ ջուրն ի մէջ ժողուըվի:

Բերանն է շէքրով ի լի,
Պուկըներն ի վար կու Թափի:
Իր բերնին քաղցրութենէն,
Բռնկեր սրտիկս ու կ'էրի:

(Անտանիի)

Բ.

Անճարին ճար, իմ ջահրա,
Դու անգին քար, իմ ջահրա,
Անհէլին հէր, իմ ջահրա,
Քեասիբի մէլ ես, իմ ջահրա,
Դու բարձած սէլ ես, իմ ջահրա:

Ջէնով աչուղ, իմ ջահրա,
Դարդերս ասող, իմ ջահրա,
Ջէն տուր ծէնիս, իմ ջահրա,
Ցաւս տանես, իմ ջահրա:

Իմ ջահրէն ալ ու վալ ունի,
Վրէն էլ քիրմանու շալ ունի,
Մանողի հետ սազալ ունի,
Քաղցր ղարմուղալ ունի:

Գ.

Հարի հա՛, հարի՛, ա՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, ա՛ խնոցի,
Խաշել եմ արել, եղ չկայ,
Քոսակ մարդին բեղ չկայ:

Հարէն եղը կով ու կիթ կ'անեմ,
Ըլտի պաշար՝ Նազուկ, բլիթ կ'անեմ:

Հարի հա՛, հարի՛, ա՛ խնոցի,
Մէջդ ա բարի, ա՛ խնոցի:

Կարմիր արեւը դիպել ա սարերին,
Ըլտուորը ոտք ա դրել ճանապարհին,
Ցունքի առատ ա տարին,
Ու քոլ ցորենն ու գարին:

Դ.

Շող է, շարուր է,
Ակօսը հարուր է,
Թէ՛լի գոմէշ,
Ալա՛ն գոմէշ:
Վարենք, արտ էնենք,
Դուշմնին ջարդ էնենք:
Վարենք վարելով,
Ակօս շարելով,
Էլնենք դուրս առաւել,
Առաւելի գոմէշ,
Ամակիդ ղուրպան,
Ալա՛ն գոմէշ:

Ե.

Ոսկի՛ կուգաս ուշիկ ուշիկ,
Կլոր Թշիկ, պագդ անուշիկ,
Կեղուրւած ես ծերմակ նուշիկ:

Ոսկի՛ կուգաս, վարի էգուն,
Կող մի խաւող առի գոգուն,
Պաչիկ մը տուր՝ մորկանդ-ծոցուն:

Գեղին ներքեւ ծառ սալորի,
Սալորն կինի՛ կու գլորի,
Քեզ գրկողը կը հալւորի:

(Անտանիի)

Զ.

Ա՛յ իմ սարերու ծովիկ,
Վար իջեր դռնակն է զարկեր:
Արթնցայ ու վեր ինկայ,
Գիտցայ Թը խարիպս է եկեր:
Նորուկ ճաճէլուկ հարսնուկ,
Ուր իջերս դռնակն է բացեր:
Ցեսեր ուր իր եարը չէ,
Մէլիւլեր ու ներս է գացեր:
Կեսրուկն ալ հարցմունք արեր,
— Հա՛րսնուկ, քու ո՞ր տեղդ է ցաւեր:
— Մարի՛կ, քու որդուդ սիրուն,
Իմ ամէն տեղիկս է ցաւեր:
— Մի՛ լար, մի՛ խառգիր, հարսնուկ,
Գիր կ'անեմ որդիս կու բերեմ:
— Գիր անես, որդիդ բերես,
Աստուծոյ լուսուն տիրանաս:

(Անտանիի)

ԽՄԲ.— Ինչպէս անցեալ տարի, այժմ դարձեալ կը հրաւիրենք գաւառաբնակ մեր մամիկներն ու երիտասարդները, որ եթէ ունին ու կը յիշեն այս ժողովրդական երգերուն նման կտորներ, անմիջապէս ղրկեն մեզի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆԿԱԽ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ 38ՐԴ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անկախներու Նկարահանդէսը մէկ ամիս Grand Palais-ի քառասունեւչորս խոշոր սրահներուն մէջ ցուցադրուելէ յետոյ, փակուեցաւ: Մեր նկարիչներն ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին:

Ցանդագին, փոթորկոտ ու անցեալի փառքով շքաւորուած «Անկախ»ները ունին յատուկ սկզբունք մը որ գետեղուած է Նկարահանդէսի ճակտին վրայ. «Ոչ դատաստան ոչ վարձատրութիւն»:

Մնացեալ խմբակցութիւններ ունին իրենց պատկառելի, տխրօններու արժանացած քննիչները, որոնք ցուցադրութեան համար ներկայացուած իւրաքանչիւր նկար իրենց բովէն անցընելէ վերջ, եթէ շրջանին նկարագրին համեմատ խիզախ նորութիւններ տեսնեն՝ դուրս կը ձգեն ցանկէն:

* *

Եթէ այս տարուան բովանդակութիւնը բաղդատութեան դրնենք նախորդ տարիներու հետ, պիտի տեսնենք որ աննախընթաց քանակը ներկայացուած է թէ իբրեւ նկար եւ թէ իբրեւ մասնակցող արուեստագէտ:

Այսպէս, նկարներու ընդհանուր գումարն է 3900, իւրաքանչիւր նկարիչ երկու հատ, որով 2000ի մօտ ալ մասնակցող: Իսկ եթէ գեղագիտական ընդհանուր արժանիքը բաղդատենք անցեալ շրջաններու հետ, պիտի տեսնենք, որ այս տարուանը եղած է — գրեթէ մաս մը բացառութիւններ յարգելով — չափազանց թոյլ: Ընդհանրապէս միջակութիւններ, սկսնակներ լաւագոյն առիթը գտած են: l'Amour de l'Art գեղարուեստական հանդէսի քննադատը, Ֆրանսուա Ֆօսքա ինքզինքին իրաւունք էր տուած ըսելու թէ «պատկերահանդէսը չէբրաւ զգալական տպաւորող ոչ մէկ յայտնութիւն»: Իսկ l'Art Vivant-ի քննադատն ալ ակնարկելով Անկախներուն այն կարծիքը կը յայտնէր թէ «կարող է նկարահանդէսը հետզհետէ անհետանալ»:

Խոշոր խոյանքներէ վերջ արդէօք անոնք ուժաթա՞փ կը զգան իրենք զիրենք: Դայց անոր նոր գաղափարութի՞ւնն է որ զիրենք կը կասեցնէ:

Երբեք: Մենք առիկա կը վերապահենք ներքին վէճերու որոնց գլխաւորը, գոնէ այս տարուան համար, ճակատագրական դեր կատարեց:

Նախորդ տարիներուն, նկարներու դասաւորումը տեղի կ'ունենար յայտնի արուեստագէտներէն դէպի երիտասարդները: Այսօր յաջորդեց ազգութիւններու միատեղ համախմբումը. իսկ այս տարի ալ այբուբենական կարգը, որով իրեն արժանի համբաւին տիրացած նկարիչի մը մօտ կուգար բազմիլ բոլորովին սկսնակ մը, կարծես սկսաններու կճրտում ունենցրելու:

Այս տարի զգալի էր պակասը ծանօթ նկարիչներէն Իւթրիլոյի, Վլամինքի, Բիգասոյի, Վէօյլարի, Լիւց-Ալպէր-Մօրոյի, Վանտոնկէնի, Սիմօն-Լէվիի, Լոմիրի, Լէօրօլօ-Լէվիի Ֆավորիի ու տակաւին շատ մը ուրիշներու:

Անշուշտ այս ըսել չէ թէ բոլորովին ամայութիւն կը տիրէր հոն. բայց արժէքաւորները գտնելու համար երկար փնտռտուք էր հարկաւոր:

Նկարահանդէսին քանի ... անգամ այցելութենէս վերջ ... պէս ընդհանուր տպաւորութ... պիտի ըսեմ թէ տիրապետող ... նէ դպրոց գոյութիւն ... Մասնաւորաբար ուշադրութիւն ... գրաւէր նուազութիւնը ծայրայ... հոսանքներուն (Ուլտրաս...

Նոյնպէս նախորդ տարի... րուն հետզհետէ ուշագրաւ ... ձող Սէզանի ազդեցութիւնը (Cé... zannisme) այս տարի գրեթէ ... հեռացած էր: Բայց ... կապկողներ չէին պակսեր ... ներ Նաեւ՝ Մանէի, Գոկէն, ... լոյսի խաղերուն:

Ներկայացուած նիւթերը ... հասարակ բնանկարներ, մերկ... թիւններ, դիմանկարներ, natu... morte-եր ու քանի մը հաս... մայնավարական վարդապետ... թենէն շիտով փոխադրուած ... կտան նկարներ, որոնց մէջ ... Ալէքսանդրովիչի «Պրոլեթար... բոլոր երկիրներու, միացէք ... կագրութեան առջեւ կիրեւ... գեղարուեստական քննադատ... բերնին ջուրերն էր վաղած ... Հաշա՞:

Նրազուն, մշուշի մէջ ծփող ... տարրեր առ հասարակ չէին ... ւեր: Հնդհաներակը բովանդա... թեան գիծերը յստակ եւ ճշգրիտ ... րապետական: Մասնաւորապէս ... թիւ մը կը կազմէր փարիզի ... րապատ, Թաղերու անկիւններ, ... արտացոլումներ վառ գոյներ...

Հայ նկարիչներէն կրցայ ... տեսնել հետեւեալները.—

Ռաֆայէլ Շիշմանեան.— Իր ... աշխատութիւն Semur en Auxo... եւ կրկին նոյն վայրէն Semur ... Auxois:

Այս համեստ նկարիչը իր ... paysagiste ճանչնալէ աւելի ... սած եւ սքանչացած եմ իր ... քան նրբութեամբ վերստեղ... հայկական մանրանկարչութ... զարդերուն: Կարդացած եմ ... եւայլ հանդէսներու մէջ ... նկարչական գրականութեան ... բարերող իր հմտալից յօդուա... ները: Նաեւ տեսած ... նկարները:

Բայց այս ցուցադրած ... տեսարանները ոչինչ ունին ... գրաւ. Մենք սատմով չէ ... կարենանք իջնել արուեստագէ... ներքնաշխարհը:

Նոյնին գծին շատ ... Զիէմը յիշեցնող շէնքերու ... ղումը արգելք կը հանդիսա... բնութենէն ներս մեր խոր... հեռաւորութեան տպաւորութ... ընդհատուած: Որուայ պակ... հանկնալի գոյները տաքութի... երկնոտ:

Պ. Շիշմանեանի համ... սար եւ ուքնաջան խառն... գրական մըն է որ եթէ ... ցրուածութեան մշակ ... միայն մանրանկարչութիւ... կամ նկարչութեան գրականութ... նը, անպայման կ'ունենայ ... ժանաւոր տեղը հայկակ... ուսման պատմութեան մէջ:

Հրանտ Ալեանաքյ.— ... դրած է երկու նկար.— Les ... d'or sur la Corne d'Or (... tantinople) & Voilier Turc ...

Անկախներու մասնակց... նկարիչներուն մէջէն կարե... ամէնէն յաջողակը նկա... ռաջինը բարձունքէ մը դի... ուրկէ վար կը տարածուի ... մը ու հմայիչ ակերըներ... ջուրերուն կամբորդակ շղարշ... մէջ փաթթուած:

Իսկ երկրորդը ... տարածութիւն մը, ... նաւի մը երազուն ... կու նկարներուն մէջեալ ... Արեւելքի բնութեան ... քաղցրութիւն մը ...

...տուփ մը պէս նայող աչքեր կը ...ցանէ։

...Շատ յաջող է արեւի ճառա... ...գայթներուն սաղոսկումը ալիք... ...ներու բնգմէջէն։ Լոյսերու նրբա... ...ւթ խաղեր։

Զարեհ Գալֆաեան.— Երկու ...նկար Vue de Dieppe եւ Le cha... ...teau Dieppe.

...երիտասարդ նկարիչներուն ...մէջէն ամէնէն աւելի ապագայ ...ունեցողը։ Իր առաջդիմութիւ... ...թէեւ դանդաղ՝ բայց ինքնա... ...կը։ Առհասարակ պգտիկ նկար... ...ներու մէջ իր ամբողջ յոյզերը ...ցուցադրող։ Ծառերու մասերը հա... ...նի հարիկ երեւալուն իր վրձի... ...նին տակ զանգուածներ կը դառ... ...նան ու այսպէս աղուոր կոպտու... ...թիւն մը որ կը տարածուի նաեւ ...ուրիշ տարրերու վրայ։ Ասիկա ...գոյն կուտայ թէ մանրամասնու... ...թիւններով խաղալ չի գիտեր։ Բնու... ...թենէն կուտայ այն՝ ինչ որ մեզ ...պիտի ապրեցնէ։ Այս մաքուր ...նկարիչին մօտ առաջին ակնարկով ...զարելի է որոշել պահերու զանա... ...զանութիւնը։

...գորոեան.— Մէկ նկար՝ Antique Ile de Lesbos, Patrie de Sapho։ Սկսնակ մը։ Առ այժմ հե... ...ռաքերր ունինք։

...ւիւլէնկեան.— Notre Dame (Nocturne) harmonie bleu et rose եւ La première neige (Saint-Cloud).

Երկրորդը հակառակ պզտի... ...կութեան՝ երկրուն շունչ մը որ ...ներմիկ է։ Հակառակ սկսնակ մը ...ըլլալուն ունի սահուն վրձին։

...ունաթեան.— Peinture.

...երեւ ամբողջութիւն՝ կը կա... ...յոյ, բայց մասեր կան որ ուժգ... ...նութիւն ունին։ Գոյներու գեղե... ...ցումը ինքնայատուկ։

ՀՐԱՆԴ ՓԱԼԻՒԵԱՆ

ԲԱՆՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Ինչպէս յայտնի է, Աշխատանքի նախարարութիւնը, առհասարակ բոլոր գործարաններուն առաջարկած է, — 1.— Արձանել օտար գործաւորներու թիւը, հարիւրին որոշ սակով։ 2.— Ընդունիլ բոլոր այն օտար գործաւորները որոնք ինքնութեան թուղթ չունին կամ նորոգել չեն տուած։ (Կը կարծուի թէ նոյնպէս հրահանգ տրուած է որպէս զի ոչ մէկ գործատուն վկայական չտայ գործաւորին, ինքն իրեն ձեռքով երթալ փոխելու իր ինքնութեան թուղթը)։ 3.— Կը թուի թէ գիտմամբ ինքնութեան թուղթ չի տրուիր նաեւ բոլոր այն օտար անգործներուն, որոնք դուրս ձգուած են իրենց աշխատած տեղէն։ Գործազրկութեան սկիզբէն ի վեր, հակառակ անոր որ այս վերջիններուն ալ իրաւունք տրուած էր փոխել իրենց ինքնութեան թուղթերը առանց վճարումի։

Առաջին պարագան որոշ կերպով գործադրուեցաւ գործազրկութեան սկիզբէն իսկ։ Երբ գործարանները անգործութեան հետեւանքով իրենց գործաւորները կը կրճատէին, առաջին առիթով օտար գործաւորներուն ճամբայ տուին։ Երկրորդ պարագան եւս գործադրուեցաւ եւ մինչեւ այսօր կը շարունակուի։ Բոլոր գործարաններն ալ քիչ շատ բանւոր կ'առնեն, սակայն ոչ մէկ օտարական։ Թերեւս առարկուի թէ ինքնութեան թուղթ ունեցողները կ'ընդունուին։ Սակայն չորրորդ պարագան սերտ կապ ունի այս վերջինին հետ։ Ինչպէս ըսի, դիտմամբ ինքնութեան թուղթ չեն տար անգործ կամ գործէ դուրս ձգուած գործաւորներուն։ Որովհետեւ ինքնութեան թուղթ տալու պարագային գործատէրը ստիպուած պիտի ընդունի, իսկ Աշխատանքի նախարարութիւնը կ'ընդդիմանայ ասոր եւ պիտի ընդդիմանայ, մինչեւ որ որոշ չափով թեթեւնայ գործազուրկներու թիւը։ Այս ուղղութեամբ ժամանակին գործակից եւ այժմ անգործ ընկերներ դիմում կատարած եւ բացասական պատասխան ստացած են։

Ամէնէն կարեւորը երրորդ պարագան է։ Այսինքն գործարաններու վկայական չտալը՝ իրենց թուղթերը իրենց ձեռքով իսկ փոխելու համար։ Ռընոյի մէջ շատ մը գործաւոր ընկերներ, հայ թէ օտար, դիմում կատարեցին ու մերժուեցան։ «Ձեր թուղթերը բերէք մեզի եւ մենք վկայական ալ միասին կ'ուղարկենք աշխատանքի նախարարութեան»։ Կ'ըսէին։ Միւս կողմէն կ'երեւի որ մանր գործատուններ, որոնք շատ թիւով գործաւոր չունին եւ ոչ ալ նկատելի թիւով օտարներ, դիւրութեամբ վկայական կուտան։

Այս բոլոր պարագաները եւ նման բազմազան հոգեր արծարծելով, կ'ուզէինք որ մեր իրաւատու մարմինները եւ մասնաւորապէս Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը մօտէն զբաղին եւ ելք մը գտնեն։

ՀՐԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՎԻԷՆ.— 1926 ցունիսի վերջերը ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, որ իր վրայ դրըուած յոյսերը ի դերեւ չհանեց։

Մինչեւ հիմա ունեցած է վեց մրցումներ, բոլորն ալ պատուաբեր։ Դեռ ունի շարք մը մրցումներ, բայց գործազրկութեան ծանր պայմաններուն տակ յետաձգած է։ Այլեւս կը պակսին առատաձեռն կամ պատուոյ անդամներ, որ նիւթապէս օժանդակեն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հասոյթները եղած են անդամներու ամսավճարներէ եւ մուտքերէ գոյացած 500 ֆրանք. Հ. Ե. Դ. անդամներու նուիրատուութիւն 155 ֆրանք, 140 Ֆր. հարսանիքի առթուրդէ մը, 450 Ֆր. 9 սքաուտներու ծնողներէ, ողիմպիականէ հասոյթ գոյացած 300 Ֆր., 95 Ֆր. փոքրիկ երեկոյթէ մը, 250 վերջին երեկոյթէն ու վիճակահանութենէ, 55 Ֆր. զարդանիշի վաճառումէ։ Մօտաւորապէս 300 Ֆր. ալ անդամներու եւ համակիրներու նուէրներէ. եղած է 2000—2300 Ֆր. մուտք. իսկ ելքն ալ համապատասխան։ 700 Ֆր. սքաուտներու համազգեստներու եւ գլխարկներու ծախս եղած է, 1500—1600 Ֆր. ալ ֆութպոլիստներու համազգեստներու, եւ մրցումներու տեղափոխութեան ծախք եւն.։

ԳԱՐՍԵՄ

∴

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Ցառաջ իր ժամանակին հաղորդեց փարիզեան լաւագոյն խումբերէն մէկուն՝ Սթատ Օլէնփիք տը լ'Էսթի համբաւաւոր բերդապահին Լըպիտուայի դժբախտ մահը, որ արդիւնք էր խաղի արկածի մը։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ այս տեսակ դէպք տեղի չէր ունեցած ցարդ։ Լըպլիտուա՝ Եայրիկէսէն ու Քոթթըրէէն յետոյ ամէնէն վարպետ բերդապահն էր։ Իր անդառնալի վախճանը խոր յուզում պատճառեց ամէնուն։

∴ Սէրքըլ Աթլէթիք տը Փարի խումբը վիթրիի վրայ տարած 1—3ի յաղթանակով եղաւ ծայրաքաղաքի արժանաւոր ախոյեանը։ Միեւնոյն ատեն ըէտ Սթաըը Գլիւպ Ֆրանսէի. 1ի դէմ նշանակեց 6 կէտ։ Սթատ Ֆրանսէն C. A. S. G.ին բաժին հանեց անլուր պարտութիւն մը 1—13 կէտով։

∴ Փարիզը ներկայացնող Ֆրանսական Ա. խումբը այս կիրակի պիտի մրցի սպանիական Guipuzcoaին հետ, Սթատ Քօլոմպի մէջ, իսկ Բ. խումբը Ալզասին դէմ, նոյն մարզադաշտին վրայ եւ նոյն օրը։

∴ Ֆութպոլը սփորի (sport) այն ցիւղն է, որուն առաւելապէս ընտելացած են հայ երիտասարդները, Պոլսէն մինչեւ բոլոր գաղութները։ Հայաստանի մէջ անգամ աստիճանաբար հող կը գտնէ կլոր գնդակախաղը։

Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերը Սուրիա եւս ուժ կուտան ֆութպոլին, բայց առայժմ առանց փայլուն արդիւնքներ ձեռք բերելու։ Կը թուի թէ, ինչպէս շատ անգամ, Սուրիայի մեր մարզիկներն ալ դեղավարութեան եւ խմբական ոգիի բացակայութեան հետեւանքով է որ չեն յառաջդիմեր։ Մինչդեռ կլոր գնդակախաղը ինքնին այս յատկութիւնները զարգացնելու կոչուած սփորի լաւագոյն մարզերէն մէկն է։

Հ. ԴՆԴ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի պահեստին պիտի մրցի S. A. Colombesի պահեստիին դէմ, այսօր կիրակի ժամը 1.30ին Քոլոմպի մէջ։ Ժամադրավայր՝ 12.30ին Փօրթ տը Քլիշի.

Անոնք որ կը փափաքին գասքէթպոլ խաղալ, դիմեն 7, Rue Jouy-Rouve, Paris Մ. Ասատուրեանի։

Անցեալ կիրակի Պէլվիլի պահեստին պարտուեցաւ C. A. Montrougeի պահեստիէն 1 ի դէմ 4 ով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՄԵՌՆԻ ՊԱՐԻ ՀԱՄԱՐ.— Մարիքա՝ հասուն աղջիկ, որ կը բնակի Պոլսոյ Նշան Թաշ թաղը։ Խեղճ աղջկան ոտքը կաղ էր եւ չէր կրնար պարել։ Ինչո՞ւ չկարենայ պարել, վերջապէս կը լեցուի աղջկան հոգին։ Ու կ'ուզէ մեռնիլ։ Սեւ կը հագուի, կօշիկները կը ներկէ, արդուզարդը ըրած՝ շոգենաւ կը նստի։ Դասը դիւզի առջեւ ծովկը նետուի։

Ձկնորս մը կ'ազատէ զայն, բարեբախտաբար։

600,000.— Ինքնաշարժի մեքենավար մը, Քամիյլ Շըվօ, իր կառքին մէջ գտաւ 600.000 ֆրանք։ Երբ գտաւ դրամը ի՞նչ ըրաւ։ Սիրտը սկսաւ բաբախել, թեւերը սկսան դողդղալ, աչքերը դեղնեցան, վերջուց հարուստ կապոցը, շրթներուն տարաւ, համբուրե՜ց, համբուրե՜ց եւ... ոստիկանատուն տարաւ։ Տէրը եկաւ, վարիչին ի՞նչ տուաւ,— հարի՜ւր ֆրանք։

ԽԱՂԱՑ ԳՈՂԸ.— Երիտասարդ գող մը, Իմպէր, երբ ինքնաշարժի մը մէջէն կը վերցնէր պայուսակ մը, կը հասնին երկու ոստիկաններ եւ կը բռնեն օձիքէն։ Գողը եւ կը դառնայ և վայրենօրէն կը խածնէ ոստիկանին ձեռքը։ Թերեւս ականջներն ալ փրցնէր ատկորն ալ, եթէ ոստիկանին ընկերը օգնութեան չհասնէր։ Այժմ գողը կը գտնուի բանտը, եւ երկաթեայ պատերու, որոնք դիւրին չէ խածնել։

ԿԻՆԵՐՈՒ ԶԱՐԴԱՐԱՐ.— Ժընեւի մէջ կը տեսնուի դատը նոր Լանտրիւի մը, որ կը կոչուի Քաուֆման, եւ ամբաստանուած է սպանութեամբը երկու կիներու 12 կիներ, մօտ 50 տարեկան, դատարանին մէջ, թէ իրրեւ զոհ եւ թէ իրրեւ վկայ, պատմած են թէ ինչպէս Քաուֆման խաբած է զիրենք սիրոյ տխուր պատմութեամբ մը։ Այս նոր հերոսը մոգական եղանակներով կը հմայէր աղջիկներն ու կիները, կը խաբէր սիրոյ զանազան խոստումներով եւ յետոյ կը սպաննէր՝ կողոպտելով զանոնք։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ Կ'ԻՋՆԱՅ ՏԱՔ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ.— Վէրէնօյի հրապարակին վրայ Ֆրիկօ մանանաւոր խանութի մը մէջ խաղող կը թորէր։ Եփուած խաղողը եւ աւելորդ ջուրը կը թափէր փոսի մը մէջ։ Առջի օր մանուկ մը, 3 տարու, մօտերը խաղացած պահուն կ'իյնայ այդ փոսին մէջ, ուր դեռ նոր թափուած էր եռացեալ ջուրը։ Խեղճ տղեկը կիսովին այրեցաւ եւ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ՄԸ.— Վայմարի մէջ Մաքս Տոնաթ կը վարէ վարժարան մը, ուր 12-15 տարեկան աղջիկներ կը ստանան ֆիզիքական ու բարոյական խիստ դաստիարակութիւն մը։ Վերջերս գայթակղալից պատմութիւն մը կը հրէի ժողովուրդին մէջ եւ անմիջապէս կը ձերբակալուի մանկավարժը, որուն համար աղջիկներու վարժարանը հարէմ մըն էր պարզապէս։

ԿԱՊԻԿՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ.— Թարզօ կը կոչուէր այն կապիկը, որուն համբաւը մեծ արուեստագէտներուն անուներին չափ տարածուած էր Պերլինի խաղարաններուն մէջ։ Սակայն վերջերս, եասպաշտութեամբ մը, սկսաւ արհամարհել իր հիացողներու բազմութիւնը։ Քէն ըրած էր մարդերուն դէմ։ Ու իր «բարեկամ»ները կը հաւատան թէ արկածի արդիւնք չէ իր անձնասպանութիւնը, այլ պարզապէս նախամտածուած արարք մը։

Վերջին խաղի մը սիրտ չունէր, համ չէր առներ մարդոց ծափերէն, նոյնիսկ շատ անգամ կ'աշխատէր ոչ թէ խնդացնել, այլ կատղեցնել հանդիսատեսները, որովհետեւ անպատկառ եւ խայտառակ շարժումներ կ'ընէր խնդացող մարդոց առջեւ։

Բայց մարդիկ դարձեալ կը խնդային։ Արդէն մարդիկ այդպէս են, անոնք կը ծիծաղին ամէն բանի վրայ։ Ու վերջ լուծելու համար, եւ այլեւս մարդոց քմահաճոյքին չծառայելու բուռն եւ ստոյգ փափաքով մը, երբ դարձաւ իր վանդակը, սիկարը վառելու համար լուցկի մը առաւ։ Ցետոյ կրակ տուաւ իր յարդէ անկողինին, մէջը նստաւ եւ առանց ձայն ու ճիչ մը հանելու, թողուց որ այրի, անուխ կորի։ Խե՜ղճ կապիկ։

ՃԱՐՊԻԿ ԳՈՂԸ.— Նանթէրի մէջ Աթլավանիկ ունէր վաճառատուն մը։ Գող մը, պարկեշտ յաճախորդի մը նման, կը մտնէ ներս եւ մօտ 500 ֆրանքի առուտուր կ'ընէ։ Ցետոյ կը յանձնարարէ որ ծրարը լաւ կապուի. անշուշտ առիթ մը կը փնտռէր յարձակելու։ Ջգտաւ այդ առիթը։ Ետ դարձաւ եւ ըսաւ թէ կ'ուզէ կօշիկ մըն ալ գնել։ Ու երբ վաճառականը, սանդուղը կը կանգնեցնէր դարաններէն վար առնելու համար փափաքուած կօշիկը, գողը բարձրացուց դանակը եւ մխեց վաճառականին կռնակը։

Վաճառականը, հակառակ ցաւին եւ կռնակը մխուած դանակին, ետին դարձաւ եւ բռնեց գողին կոկորդը։ Պիտի խեղդէր ապահովաբար, եթէ գողը ճարպիկ շարժումով մը չզարնէր ու չվիրաւորէր ձեռքերն ալ։ Կոկորդը ազատելէ վերջ, դուրս նետուեցաւ հետը առնելով ծրարները։ Օգնութեան աղաղակներուն պատասխանելով, ոստիկանները հետապնդեցին եւ բռնեցին գողը որ տուն մը ապաստանած էր։ Գողը կը կոչուի Փիէթրօ Վալսօժաքմօ։

ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԱՂՋՆԱԿՆԵՐԸ.— Նիմի մէջ երկու գեղանի աղջնակներ, որոնք 14 եւ 12 տարեկան էին, Դեկտեմբերի իրիկուն մը կորսուած էին քաղաքէն։ Անցեալ օր գտնուեցան Փարիզի մէջ, եւ յայտարարեցին թէ իրենց տան առջեւ հանդիպած են այր եւ կին երկու անծանօթներու, որոնք ինքնաշարժ նստած էին։ Ցայտնելով թէ իրենց մօրը արկած մը պատահած է, ինքնաշարժ դրած եւ ուղղակի տարած են Մարսիլիա։ Քանի մը օր սենեակի մը մէջ մնալէ յետոյ, կը տարուին Ռուան, անցագիր պատրաստելէ յետոյ արտասահման տանելու նպատակով։ Կարելի չըլլար անցագիր պատրաստել եւ կը դառնան Փարիզ, ուր ոստիկանութիւնը կը բռնէ աղջիկները։ Կը փնտռուին նաեւ յափշտակիչները որոնք կը թուի թէ նպատակ ունէին աղջիկները փախցնել վաճառելու համար արտասահմանեան հանրատուներու։

ԱԼԻՒՐԻՆ գինը ինկաւ. սակայն հացին քիլօն պիտի շարունակուի ծախուիլ 2 Ֆր. 15ի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները ...մէկ էջի վրայ և մելանով։

ՋՐԱՀԱՊԱՏ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ

...թիագործներու հետապնդուած ...ը դժուարացած է այլեւս եւ ...ոստիկանները յաճախ վտանգաւոր յարձակումներու կ'ենթարկուին։ Այս անպատեհութեանց ...առաջքն առնելու եւ ոստիկանները ամէն պատահական յարձակումի դէմ պաշտպանելու նպատակով, Պերլինի իշխանութիւնները որոշած են ոստիկաններուն համար պատրաստել նոր համազգեստներ, որոնց ներսը ...ցուած է ալիւմինիումէ երես ...մը. կոնակի կողմը հաստ խաւ ...մը, աւելի անխոցելի ...ելու համար ոստիկանը։ ...այս համազգեստները հագած ...ոստիկանները միայն պիտի շրջագային վտանգաւոր ծանուցուած փողոցներուն մէջ, գիշերները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Թարգմանեց Ե. Ն.

...թագաւոր մը ունէր երկու ...թագուհի։ Սակայն միայն մէկը ...սիրէր ու լքած էր միւսը։

...Սիրականը կ'ապրէր երջանիկ ...մէջ, մինչդեռ միւսը, լքուած ու մինակ, շատ դժբախտ էր։ ...թագաւորը նոյնիսկ զայն տեսնել ...ալ չէր երթար։

Սակայն սիրեցեալ թագուհին ...զաւակ չունէր, կը նախանձէր ...անոր, որ ունէր երկու զաւակներ։ ...Մէկուն անունն էր Սիթ, որ կը ...թարգմանուի Ձմեռ, եւ միւսին ...անունն էր Պազանթա, որ կը թարգմանուի Գարուն։ Մօր միակ մխիթարութիւնը, միակ երջանկութիւնը կը կազմէին այս իշխանները։

Ի զուր իշխան ծնած էին անոնք։ Գարուն եւ Ձմեռ կ'ապրէին դժբախտ կեանք մը, մրայն իրենց երկրորդ մօր չարութեան պատճառով։

Օր մը, երբ երկու թագուհիները լոգնալու գացին, սիրեցեալ թագուհին ըսաւ լքեալին.

— Եկո՛ւր, լուամ մազերդ, օծեմ բուրումնաւէտ իւղով եւ հիւսկէններ շինեմ։

Լքեալ թագուհին, շատ զարմացած եւ միեւնոյն ատեն ուրախացած այս անակնկալ բարեկամութենէն, մօտեցաւ։ Սիրական թագուհին գլխուն վրայ թափեց քանի մը կաթիլ մոգական իւղ մը, զոր գնած էր պառաւ ու չար կախարդէ մը։

Ի՞նչ պատահեցաւ։

Լքեալ թագուհին անմիջապէս փոխակերպուեցաւ թութակի մը։

կանաչ թութա՛կ մը սիրուն, որ թռաւ դէպի անհուն։

Սիրական թագուհին, ուրախ զուարթ դարձաւ պալատ եւ թագաւորին պատմեց թէ թագուհի ընկերը լոգացած պահուն խեղդուած է։

Բնականաբար, սիրահար թագաւորը հաւատաց ինչ որ ան պատմեց։

Երկու իշխանիկներուն, Գարունին ու Ձմեռին կեանքը աւելի դժբախտացաւ, երբ այլեւս իրենց մայրն ալ կորսուած էր։ Ալ ուսեալ կուտայ յին ապրելու համար ոչ ալ զգեստ հագնելու համար։

* * *

Թութակ թագուհին թռա՜ւ, երկա՜ր թռաւ, մինչեւ որ հասաւ ուրիշ թագաւորութեան մը։ Քիչ մը հանգչելու համար, թառեցաւ սպիտակ մարմարէ ապարանքի մը վրայ, որ շինուած է կապուտակ լիճի մը եզերքը։

Այս թագաւորութեան իշխանուհին, այդ պահուն, կը պտտէր ապարանքին պարտէզին մէջ։ Ցեսաւ թութակը, որ զմրուխտի գոյն ունէր, եւ ուզեց անմիջապէս բռնել զայն։ Ըսաւ հօրը.

— Ա՜խ, բռնէ՛ այս գեղեցիկ թռչունը, կ'ուզեմ ընտանեցնել։

Ու բռնուեցաւ փոխակերպուած թագուհին։

Թութակ մըն էր ան պարզապէս, զոր դրին ոսկեպատ վանդակի մը մէջ։

կանաչ թութակը սիրուն, Բանտարկուեցա՜ւ օրն ի բուն։

* * *

Անցաւ ժամանակ եւ միւս թագաւորութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարուեցան։ Սիրական թագուհին աշխարհ բերաւ երեք երախաներ, որոնք տխեղծ էին եւ աղուէշ։ Անոնց մօտ, Ձմեռ եւ Գարուն կ'աճէին գեղեցիկ եւ իմաստուն՝ ինչպէս մանուկ աստուածներ։

Թագուհին այնքան կը նախանձէր որ երբեք երջանկութիւն չզգաց իր զաւակներուն ծնունդէն ի վեր՝ կը փրփրէր կատաղութեան մէջ։ Ամէն օր կ'անիծէր դժբախտ իշխանները, ճաշի պահուն՝ անոնց առջեւ կը նետէր այրած ու աւրուած ուտելիքներ, իսկ իր տղոց կուտար ընտիր բաներ, հրամցնելով ոսկի սկուտեղներու վրայ։

Որքան կրնար, գէշութիւն կը խորհէր երկու անմեղներուն համար, սակայն երբեք չէր յաջողեր իր նպատակին մէջ։ Իր բոլոր ծրագիրները կը խափանուէին, եւ հակառակ իր չար փարմունքին, Ձմեռ եւ Գարուն կը դառնային աւելի գեղեցիկ, աւելի առողջ։ Թագուհիին քունը փախած էր եւ ամբողջ գիշերներ կը լուսցնէր, խորհելով միջոց մը գտնելու սպաննելու։

Վերջապէս հնարք մը գտաւ։ Օր մը, երբ փոքրիկ իշխանները կը վերադառնային դպրոցէն, մոլեգնօրէն սկսաւ հայհոյել։ Անմեղ տղաքը, ոտքի վրայ, կեցած էին առջեւը, եւ հնազանդութեամբ ու քաղցրութեամբ մտիկ կ'ընէին չար խօսքերուն։

Այն ատեն թագուհին հանեց իր գոհարեղէններն ու զարդերը, նետեց հեռուն, փետտեց մազերը եւ գետնին վրայ թաւալտելով սկսաւ ողբալ ու կոծել։

Վազեց թագաւորը եւ հասաւ, տեսնելու համար պատահածը։

— Ի՞նչ եղաւ, հարցուց քաղցրութեամբ եւ մօտենալով սիրականին։

— Այս երկու տղաքդ զիս անպատուեցին, պատասխանեց ինծի գէշ խօսքեր ըսին, անէծք թափեցին վրաս։ Մինչեւ որ վրէժ չլուծուի եւ անոնց արիւնը չտեսնեմ ուտելիք չպիտի կանգնիմ։

Թագաւորը ամբողջովին կնոջ ազդեցութեան տակ էր, ուստի կանչեց դահիճը եւ հրամայեց սպաննել իր երկու զաւակները եւ արիւնը բերել թագուհիին։

(Շար.)

Չինաստանի կռիւները

Շանկայ, ասիական եզերքի ամէնէն հարուստ քաղաքը, Անգլիոյ առեւտրական, նաւային եւ ելմտական գործունէութեան միջնաբերդը, ազգայնական բանակին ձեռքը անցնելու նախօրեակին մէջ կը գտնուի: Ազգայնականները առջի օր գրաւեցին քաղաքէն 30 մղոն հեռու գտնուող Թէ՝ հիւսիսային եւ Թէ հարաւային ռազմագիտական բոլոր կէտերը, իրարմէ բոլորովին կտրելով Շանկայի շուրջ կեդրոնացած հիւսիսային զինուորները:

Քանթօնցիներու յաղթանակները տօնելու համար, Շանկայի Աշխատաւորական ընդհ. միութիւնը ընդհանուր գործադուլի հրաւիրեց բոլոր աշխատաւորները: Գործադուլը սկսաւ երէկ կէսօրին եւ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ ազգայնականները գրաւեն Շանկայը:

Հարաւային շրջանին մէջ Հանկչէուի եզերքի երկայնքէն յառաջացող Քանթօնցիները գրաւեցին Սունկքիանկ քաղաքը և կը պատրաստուին անցնիլ Հուանփու գետը, նպատակ ունենալով առանց կռուի իրարմէ կտրելու հիւսիսայիններու ուժերը Շանկայ—Հանկչէու երկաթուղագծին եւ Սունկքիանկի միջեւ: Այս ձեւով 20 մղոն պիտի մնայ Շանկայի: Հիւսիսային կողմէն գրաւեցին Վուքեանկ քաղաքը, սարսելով թշնամին նահանջել Սու-Շէուէն անդին:

«Թայմզ»ի թղթակիցը Շանկայէն կը հեռագրէ Թէ Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք հրամանագիր մը ուղղած է իր զինուորներուն, որով, կը հրամայէ ամսոյս 15էն սկսեալ մինչեւ 10 օր գրաւել Ֆու Զէուն: Նանքինի անկումը մօտալուտ է: Ազգայնականները 15 քիլոմեդր մօտեցած են քաղաքին:

Քանթօնի ազգայնական բանակին եւ հիւսիսայիններու միջեւ կռիւները կատաղի կերպով կը շարունակուին: Զօր. Շանկ-Ցուն-Շանկ կը հրամայէ 250,000 հոգիի, բաժնուած Շանկայի եւ Ցի-Նան-Ֆուի միջեւ, մէջն ըլլալով ռուս նշանաւոր պահակախումբը, բաղկացած 2000 հոգիէ եւ զրահապատ անհեդ կառախումբերէ:

Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք, ազգայնականներու վերին հրամանատարը որ վերջերս շնորհազուրկ եղած էր, հպատակութիւն յայտնած է համայնավարներուն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 17ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստ ստանալու համար արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 80,414, որոնց 57,996ը այր եւ 22,418ը կին: Անցած շաբաթ ասոնց թիւն էր 81,916 (60,049 այր եւ 21,867ը կին), որով այս շաբաթ նպաստընկալներու թիւը 1500 հոգի պակսած է: Փարիզի մէջ շաբաթ մը առաջ նպաստ կը ստանային 36,665 հոգի, այս շաբաթ 34,639, որով նպաստընկալներու թիւը 2026 հոգի պակսած է: Իսկ Սէն Նահանգի միւս համայնքներուն մէջ այս շաբաթ նպաստի համար արձանագրուածներուն թիւը կը բարձրանայ 25,872ի, անցած շաբթուան վրայ 1199 հոգի աւելի. իսկ ամբողջ փարիզեան շրջանի մէջ 827 նպաստընկալ պակսած է:

Վերջին շաբթուան մէջ Աշխատանքի Նախարարութիւնը գործ հայթայթած է Ֆրանսա բնակող 523 օտար անգործ բանուորներու (Փարիզի մէջ տեղաւորուած են 199 հոգի, Մարսիլիա՝ 146, Նանթ՝ 46, Թուլուզ՝ 41, Պօրտօ՝ 38, զանազան՝ 55): Իսկ Տեղաւորման Գրասենեակները գործ հայթայթած են 756 օտարականի. գումար՝ 1279 հոգի:

Ֆրանսա մտած են 14 օտար աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են՝ 1962 հոգի: Մեկնողներն են 100 Պելճիքացի, 365 Սպանիացի, 67 Փորթուկալցի, 567 Իտալացի, 297 Չեխօսլովաք, 270 Լեհ, 134 Զուիցերիացի, 95 Ցոյն եւն:

Պալքաններու կը քաղաքն

Հռոմէն կը հեռագրեն Մարտ 18 Թուականով.—

Խորհրդային կառավարութիւնը Հռոմի դեսպանատան միջոցաւ բողոքի ծանուցագիր մը ղրկեց Պեսարապիոյ մասին Փարիզի դաշնագրին Իտալիոյ կողմէ վաւերացման դէմ:

Հնդկաչինի խնդիրը խորհրդարանին մէջ

Երեսփ. Ժողովը առջի օր զբաղեցաւ Հնդկաչինի «գայթակղութիւն»ներով: Մանաւորաբար կ'ամբաստանուէր ընդհ. կառավարիչ Ալ. Վառէնի փոխանորդ Սապաթիէ, որ 8000 հեքթար հող տուած է իր բարեկամին՝ Մայլհօի: Այս առթիւ կառավարութեան հարցապնդում ուղղած էին երկու երեսփոխաններ՝ Ութրէ եւ Մարսէլ Քաշէն: Ութրէ ըսաւ Թէ խնդրոյ առարկայ հողը 99 տարուան համար տրուած է, հէքթարը 1 ֆր. 30էն: Մայլհօ 50 միլիոն ֆրանք դրամագլուխով ընկերութիւն մը կազմած է, իրեն վերապահելով 95 միլիոն ֆրանքի հիմնադիրի բաժին եւ 100 ֆրանքնոց 80,000 արժեթուղթ:

Մարսէլ Քաշէն եւս ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ եւ քննադատեց այս կարգի խնամիական գործերը: Այս կերպով տեղացիները կը զրկուին իրենց հողերէն: Եզրակացնելով ըսաւ. «Պէտք է ազատ եւ անկախ Թողուլ Հնդկաչինը: Մի՛ սպասէք որ բանի ուժով ստանան զայն»:

Գաղթային Նախարար Լէոն Փէրիէ գովեց Սապաթիէն, որ խաղաղեցուց Տարլաքի շրջանը եւ տեղացիները Ֆրանսայի կապեց: Մայլհօի խնդրին մէջ ֆրանս. օրէնքներուն համաձայն շարժած է, որով բնաւ յանցաւոր չէ:

Ընդհ. կառավարիչ Ալեքսանդր Վառէն իր կարգին պաշտպանեց Սապաթիէն եւ փաստերով ցոյց տուաւ Թէ քննադատող երեսփոխանը Ութրէ՝ երբ 1912ին Քամպոճի կառավարիչ էր, ուրիշ ընկերութիւն մը կազմեց նոյն ձեւով եւ իր հօրեղբօրորդւոյն ընդարձակ հողեր ու մենաշնորհներ տուաւ: Վառէն կարդաց նամակ մը, որուն մէջ երեսփոխան մը կ'ըսէր որ եթէ 100 հատ հիմնադրի բաժին տրուի իրեն (350,000ֆր.), պայքարը պիտի դադրեցնէր Մայլհօի ընկերութեան դէմ:

Աղմկալից եւ գիշերային երկար նիստէ մը վերջ սաստար մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու երկու բանաձեւերը, որոնք քննութիւն կը պահանջէին: Փուանքարէ դարձեալ վստահութեան խնդիր դրաւ եւ սաստար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ Անտրէ Հէսի բանաձեւը, որով հարցը փակուած կը նկատուէր:

Վիլհէլմ Գերմանիա պիտի դառնայ

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ Թէ Ներքին Նախարարութեան ելմտացոյցին քննութեան առեն նախարար Քէօյտէլ ըսեր է Թէ ակնարկութիւն չէ ըրած «Հանրապետութեան պաշտպանութեան» օրէնքին մասին, որ վերջ կը գտնէ 1927 Յուլիս 23ին: Այս օրէնքին 23րդ յօդուածը կը տրամադրէ Գերմանիոյ նախկին կայսերական ընտանիքներու անդամներուն Գերմանիա բնակութիւնը արգիլել կամ սահմանափակել, եթէ անկէ վտանգ մը կը ծնի Հանրապետութեան համար:

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ Թէ ազգայնական նախարարները օրինագիծ մը պիտի առաջարկեն, որով սկզբունքով պիտի չարգիլուի Վիլհէլմ Բ.ի Գերմանիա մուտքը: Ըրոյց կը շրջի Թէ Յուլիս 23էն ետք Վիլհէլմ Հոլանտայէն Համպուրկ պիտի փոխադրուի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Անդամակցութիւնը միասին բերել: Կարեւոր գեկուցում:

Հ. Յ. Դ. Իթալիի Թաղամասին Աղբիւր Սերոբ խումբը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Պիսէթրի, Ժանթիյիի եւ Վիլժիւիֆի ընկերներն ու համակիրները, այսօր կիրակի, ժամը 2ին, ընկ. Յ. Գավէճեանի բնակարանը, 21 RueBlanqui.K-Bicêtre (Seine):

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշտ Յուկէսին, գրադարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22 իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր հարցի մը համար անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Քեռի» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ երեքշաբթի Մարտ 22ին՝ գրադարանին մէջ, ներկայանալ հին անդամատետրերով: Օրակարգը խիստ կարեւոր:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 24 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, ֆլօրիա, նուիրուած է Պեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ: Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը: Երեկոն ունի նուագի բաժին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու Թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է, Rue Paul-Bert, Թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ցիւկրիւտիւ Ն. Շ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նանթ, Բ. Ճ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Փարիզ, Մ. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Քրիւաս, Գործ.— Ստացանք 101 Ֆր. 70 սանդիմ:

Քօկօյէն, Յ. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Ձեր ուզած հասցէն՝ Karnik Karsian. 27 Rue du Pré, Cannes, (A. M.):

Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք 475 ֆրանք:

Փարիզ, Ժ. Տ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Լանսէյ, Գործ.— Ստացանք 59 ֆրանք 10 սանդիմ:

Էթիւի, Խ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Պրիւքսէլ, Լ. Զ.— Ստացանք 50 ֆրանք պելճիքական:

Լա Սիօթա, Տիկ. Հ. Խ.— Ստացանք 5 ֆրանք:

Նիկոսիա, Հ. Ակ.— Ստացանք 1 անգլ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական Թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուի Մշոյ Եմլակ գիւղացի Եղիազար Նաճոտեան, հօր անունը Սուկօ, որ Մարսէյլ կը գտնուէր: Իմացնել՝ Հայկանուշ Բարսեղեանի, Quartier Barthélemy No. 4, La Ciotat:

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Medjdié
Լեվա 100 հատը	Léva
Տրախմէ »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. ֆօնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 28 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ 1927

22 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 291

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՔՈՒՐՋԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագրաթելերը անընդհատ կը բանին, բանալով օրուան տագնապին բոլոր ծալքերը։

Հռոմ եւ Պելկրատ, երկու ոսոխները, թէ՛ կը պատրաստուին եւ թէ՛ իրար կը մեղադրեն Մեծերուն առջեւ, որոնց շարքին իր տեղը գրաւած է, այս անգամ, «յանցաւոր» Գերմանիան։ Դէպքերը կ՚ընթանան այնպէս ինչպէս ամէն պատերազմի նախօրեակին։ Զօրաշարժ, ծանուցագիրներ, չափաւորութեան խորհուրդներ, դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ եւ իրարանցում՝ սեղանաւորական հրապարակին վրայ։

Զաւեշտութիւնն է որ կը կրկնուի, նորէն միջազգային խաղերու գասական հնոցի մը մէջ։ «Հին հին զարուց յիշատակ» պատմութիւնը, մայլ եւ արկածալի։ Կնճռոտած են դիւանագէտներու դէմքերը, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին, ապահովութեան դաշինքներուն եւ իրաւարարութեան պայմանագիրներուն, որոնք, թէեւ շքեղ, բայց նոյնքան եւ ալի քուրջի կտորներ են, որքան երէկ։

Առաջ, մարդիկ աւելի յարգանք ունէին այդ կարգի թուղթերու հանդէպ։ Պելժիոյ չէզոքութեան բռնաբարումը հազուագիւտ անակնկալ մըն էր, հետեւանքը՝ ճակատագրական պայքար մը։ Քանի շատցան մագաղաթները, այնքան խախտեցան հաստատուած կարգ ու սարքի, խաղաղութեան հիմքերը։ Այնքան կեղծ եւ առանձնական է նոր դաշնագիրներուն բովանդակութիւնը, որ իւրաքանչիւր ստորագրող միշտ ճեղք մը կրնայ գտնել, իր ուզած մեկնութիւնը տալու եւ գործելու ազատութիւն ստանալու համար։ Եւ յետոյ, ամէն մէկ նոր դաշնագիր իր կարգին քար մը կը խախտէ հինէն, կամ առնուազն կը ջլատէ անոր ամբողջական գործադրութիւնը։

Այդ հետեւանքը ունեցաւ Թիրանայի դաշինքը, Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ։ Սովորական կաղապարով պայմանագիր մըն էր այս ալ, բայց վերի վայր շրջեց պալքանեան խաղաղութիւնը, խանգարելով հաւասարակշռութիւնը, եւ գերակշիռ դիրք տալով անհամբեր, անհամբոյր պետութեան մը։

Եւ հիմա շփոթութեան մատնուեր են ոչ միայն Պալքանեան պետութիւնները, այլ եւ անոնք որ աշխարհի ճակատագիրը կը վարեն, իբրեւ յաղթական եւ իրաւարար։

Ու մինչ բարեխօսութիւններ կ՚ըլլան եւ խոհեմութեան խրատներ կը տրուին, միւս կողմէ յառաջ կը տարուի մրցակցութիւնը, շահուած գետինը պահելու համար։ Իրատներ կուտայ Անգլիան, ամրապնդելով հանդերձ իր գործակցութիւնը Իտալիոյ հետ։ Իրեն կը հետեւի Ֆրանսան, որ հաւատարիմ բարեկամն է Եուկօ-Սլաւիոյ, վերջին պատերազմէն ի վեր, եւ կը զարմանայ Իտալիոյ յանդգնութեան վրայ։ Ցատկապէս հետաքրքրուած է Գերմանիան, ճգնելով վերահաստատել իր կորուսած ազդեցութիւնը։ Անտարբեր չեն, նաեւ, Ռուսիան եւ Թուրքիան։ «Պալքաններուն մէջ ոչինչ կարելի է փոխել՝ առանց մեր հաւանութեան», յայտարարեր է պատասխանատու անձ մը։

Կացութեան ողբերգութիւնը հաստատելու համար, աւելցնենք թէ՛ ճիշդ այս միջոցին բանակցութիւնները վերսկսած են Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, հին պարտքերու մասին։ Երկու տարի քաշքշելէ յետոյ, բանակցութեանց վերսկսումը կը զուգադիպի այնպիսի ժամանակի մը, երբ խոշոր սեւ կատու մը անցած է, նորէն՝ Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ եւ վախ կայ որ փրթի բնականոն յարաբերութեանց վերջին թելը։ Միւս կողմէ, ֆրանսական հեղինակաւոր թերթեր, եւ մասնաւորապէս ձախակողմեան «Քոթիտիէն»ը, լրջօրէն սեղանի վրայ դրած են ֆրանքօ-իտալական մերձեցման խնդիրը։ «Անգլիական կայսերական հակամարտութիւնը կը սպառնայ հին աշխարհի խաղաղութեան», կ՚ըսեն անոնք։ «Հետեւաբար, ուղղակի կը շահագրգռէ մեզ»։ Եւ, Ֆրանսայի տալով խաղաղութեան իրաւարարի դերը, կը բացատրեն. «Ֆրանքօ-իտալական մերձեցում մը, օրուան այս ժամուն, հակառակորդները պիտի հեռացնէ իրենց ռազմաճակատի ամէնէն զգայուն կէտին վրայ։ Զմոռնանք որ Մեծ Պատերազմը Արեւելքէն եկաւ)։ Այդ մերձեցումը պիտի վերահաստատէ Միջերկրականի խաղաղութիւնը, որ այնքան վտանգաւոր է այսօր»։

Ինչպէս կը տեսնէք, շահակիցներն ալ շատ հաւատք չունին ստորագրուած քուրջերուն վրայ, եւ անվերջ որոնումներ կը կատարեն։ Այդ հետապնդումներու ընթացքին, թէ պզտիկները կը ճզմուին եւ թէ մեծերու յարաբերութիւնները կ՚այլայլին։ Որովհետեւ, յաճախ միեւնոյն գետնին վրայ կը գործեն բոլորն ալ։ Ֆրանսայի չափ, Անգլիան ալ կը ճգնի սիրաշահիլ Թուրքիան, զայն խորհրդային իշխանութեան անջատելու եւ այս վերջինը մինակ ձգելու համար։

Ուրիշ խօսքով, փայլուն մագաղաթներու խշրտուքը չի կրնար խափանել իրականութեան ստորերկրեայ որոտումները, որոնք աւելի բարձր կը հնչեն այսօր։ Ալպանական կռուախնձորը անոնց մէկ արձագանգն է, եւ չարաշուք ազդանշան մը։ Թերեւս կարելի ըլլայ մարել կրակը։ Բայց այդպիսի յաջողութիւն մը շատ-շատ կրնայ յետաձգել փոթորիկը եւ ոչ թէ բոլորովին խափանել զայն։ Հիմնականը այն է որ, պետութիւնները ճարակ կը խաղան ժողովուրդներու գլխուն, առանց գոհացնելու անոնց պահանջները։

Եւ որքան տեւէ այս վիճակը, միշտ ալ մարդիկ խաղաղութիւն պիտի փնտռեն, «հաւասարակշռութեան» անունով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԱԳԻ

«Ցուսաբեր» անխուսափելի գտնելով իտալեւթուրք պատերազմ մը, ցետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ.

«Իր պատմութեան վերջին յիսնամեակին Թուրքիան անդամահատուած է աւելապէս բուն Անատոլուի սահմաններէն դուրս.

«Այս է պատճառը, որ այս անդամահատութեան քաղաքական հետեւանքները աննշմար անցած են մեզ համար։

«Սակայն այսօր հնչած է ժամը, երբ այլեւս ամէն տեղը ըլլալիք անդամահատութիւնները տեղի պիտի ունենան բո՛ւն Անատոլուի մէջ՝ առաւ իսկ փոխելով քաղաքական մթնոլորտը մեր երկրին համար։

«Մինակ ձգել Թուրքը Փոքր Ասիոյ մէջ, կը նշանակէ՝ ամենի զաղանը միշտ կենդանի պահել անոր հոգիին մէջ, պատրաստ՝ ճամբուն ինկած տկարը վայրագօրէն յօշոտելու։

«Այս գազանը սանձելու միակ կերպն այն է, որ եւրոպական հզօր ուժերէն մէկը գայ եւ անմիջականօրէն, բուն Անատոլուի մէջ, Թուրք երկրին դրկից պետութիւն դառնայ։

«Այս ըսել չէ երբեք, թէ այն ատեն մենք փրկուած կ՚ըլլանք այս Չարդարար ցեղին աւերիչ մղձաւանջէն։

«Սակայն այս ըսել է, որ այն ատեն այս մղձաւանջը նկատելիօրէն մեղմացած կ՚ըլլայ։

«Իսկ ասիկա ինքնին, մեր ժողովուրդի բովանդակ ապագային տեսակէտով, մեծարժէք երեւոյթ մըն է արդէն։

«Եւրոպական պետութեան մը տեւական հաստատումով Անատոլուի հողերուն վրայ — ու որքան մեզի մօտ, այնքան մեզի լաւ — առաջին հերթին հիմնապէս պիտի փոխուի քաղաքական մթնոլորտը նաեւ մեզ համար։

100,000 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնկիւրիի Ջետեղման Գրասենեակին ընդհ. տնօրէն Մարուֆ պէյ ցետեւեալը յայտարարած է.

— Մօտերս Ռուսիայէն 50, Սուրիայէն 15, Կիպրոսէն 6, Պուլկարիայէն 8, Եուկօսլաւիայէն 9 հազարի մօտ գաղթական պիտի գան։ Ասոնց զետեղման համար տեղեր պատրաստուած են։ Ռուսիայէն գալիքները էլ-Ազիզ, Մուշ, Տիարպէքիր, Կիպրոսէն եկողները հարաւային նահանգները եւ միւս տեղերէ եկողները զանազան տեղեր պիտի տեղաւորուին։ Ֆինլանտիայէն գալիք գաղթականներն ալ պիտի բնակին Էսկիշէհիրի եւ Պոլսոյ մէջ։ Կառավարութիւնը շատ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ զետեղման քաղաքականութեան։

«Թուրքիա գալիք գաղթականները վերջապէս մէկ քանի տարուան միջոցին մեր երկրին ամէն կողմը կատարելապէս տեղաւորուած պիտի ըլլան։ Առ այս՝ պիւտճէին մէջ բաւականաչափ գումար մը պիտի յատկացուի եւ իրենց օժանդակութիւն պիտի ըլլայ։

«Զետեղման համար՝ ամէն կողմ կատարեալ գործունէութեամբ կ՚աշխատուի։ Բոլոր գաղթականներուն առողջական վիճակը լաւ է։ Շատերուն հող եւ հունտ պիտի բաժնուի։ Շատերուն ալ լծկան եզ և դրամ տրուած է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽԵՐԸ

ՄԵԾ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Թիրանայի ծանօթ դաշնագրին առթիւ Իտալիոյ եւ Եուկօ-Սլաւիոյ միջեւ առաջ եկած ձգտումը կը սպառնայ նոր պատերազմ մը պայթեցնել Պալքաններու մէջ։ Գրեցինք թէ Իտալիա անգլիական կառավարութեան դիմելով հաղորդած է որ Եուկօսլաւիա պատրաստութիւններ կը տեսնէ Ալպանիոյ վրայ յարձակելու համար։ Իտալիա նոյն դիմումը կատարեց նաեւ ֆրանսական եւ գերման կառավարութեանց մօտ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէկ զեկոյցին մէջ կ՚ըսուի. «Ֆրանսա չափաւորութեան խորհուրդներ կուտայ եւ պիտի շարունակէ տալ եուկօսլաւ կառավարութեան ու կը յուսայ թէ Իտալիա այս խնդրին մէջ պիտի գործէ ինչպէս վայել է խաղաղասէր մեծ պետութեան մը՝ այսինքն վերջին ծայր չափաւորութեամբ։ Բոլորովին անհիմն են իտալական կարգ մը թերթերու ամբաստանութիւնները Եուկօսլաւիոյ մէջ գործող ֆրանսացի որոշ անձնաւորութեանց մասին։ Իտալական կառավարութիւնը գիտէ ասիկա եւ Հռոմի ֆրանսական դեսպանէն անհրաժեշտ հաւաստիքները ստացած է»։

Ասիկա պատասխանն է այն ամբաստանութեանց թէ՝ Ֆրանսա կը խորացնէ իտալեւսերպ վէճը՝ քաջալերելով Պելկրատի բաղձանքները Ալպանիոյ եւ Ադրիականի նաւահանգիստներուն վրայ, թէ սերտ յարաբերութիւն կայ Ֆրանսայի եւ Սերպ սպայակոյտին միջեւ, Փարիզի եւ Պելկրատի միջեւ զինուորական դաշինք կնքուելէն ի վեր. եւ թէ Ֆրանսա փոխ դրամ կուտայ Սերպիոյ, զէնք, հագուստ, թանք, օդանաւ եւ ուրիշ ռազմանիւթ գնելու համար։

Ամբողջ Եւրոպայի արտաքին նախարարութիւնները, դեսպանատուները իրար անցած են նոր պատերազմի մը այս յանկարծական հաւանականութեան առջեւ։ Երկար ծածկագիր հեռագիրներ կը փոխանակուին եւ ամէն պետութիւն կ՚ուզէ իր բարեկամներուն ու դաշնակիցներուն դիրքը հասկնալ Պալքանեան նոր տագնապին մասին։ Անգլիա այս խնդրին առթիւ կը բանակցի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ։

Միւս կողմէ, շահակից պետութեանց սերպ դեսպանները բացարձակ հաւաստիքներ տուին թէ Եուկօսլաւիոյ մէջ կատարուած զինուորական շարժումները «պաշտպանողական նպատակ միայն ունին», ու հերքեցին թէ սերպասէր Ալպանիացիներ նպատակ ունեցած ըլլան Ալպանիոյ վրայ արշաւելու։

Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօ բերանացի հաղորդեց եուկօսլաւ կառավարութեան թէ չի կրնար չէզոքութիւն պահել, եթէ յարձակում մը գործուի Ալպանիոյ դէմ։ Դեսպանը աւելցուց թէ Իտալիա վճռած է ամէն գինով հաւասարակշռութիւնը պահպանել Պալքաններուն մէջ։

Սքուփշինայի նիստէն վերջ Սերպիոյ արտաքին նախարար Փէրիչ ընդունեց «Թայմզ»ի թղթակիցը եւ հետեւեալը յայտարարեց.

«Մենք միշտ խաղաղասէր քաղաքականութիւն հետապնդած ենք եւ կը խուսափինք ամէն արկածախնդրութենէ։ Մեր բարեմտութիւնը հաստատելու համար պատրաստ ենք ենթարկուելու ամենախիստ եւ մանրակրկիտ քննութեան։ Անկեղծօրէն կը հրաւիրենք աշխարհի բոլոր զինուորական եւ այլ մասնագէտները՝ ապացուցանելու համար որ մեր ձեռք առած զինուորական միջոցները բնականոն սահմանները չեն անցած։ Այդ քննութիւնով պիտի պարզուի թէ ո՛րքան դիտումնաւոր են Ալպանիոյ նկատմամբ մեզի վերագրուած նպատակները»։

Պերլինի սերպ դեսպանը արտաքին նախարար Շթրեզէմանի դիմելով խնդրած է որ՝ իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նստաշրջանի նախագահ՝ խնդիրը ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ մէկ ժողովին, եթէ կացութիւնը ծանրանայ։ Սերպիա համաձայն է, որ խռովութեան պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը բանակ մը ղրկէ Ալպանիա՝ կարգը վերահաստատելու համար։ Փարիզի գերման դեսպան ֆօն Հէօշ կիրակի օր այս մասին տեսակցեցաւ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Ֆ. Պէրթլօի հետ։

Սերպ թերթերը կը գրեն թէ հարիւր իտալացի սպաներ ցամաք ելած են Ալպանիա՝ իբրեւ բանակի կազմակերպիչ։ Զրոյց կը շրջի թէ ալպանական կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարած է ամբողջ երկրին մէջ եւ թէ Թիրանայի ու Շքոտրայի շրջակայ ցեղախումբերը ապստամբած են։

Շքոտրայի մէջ կախուած է Ճովաննի Կածուլլի քահանան, իբրեւ խռովութիւն սերմանող։

«Ճոռնալէ տ՚Իթալիա» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Սերպիոյ պատրաստութեանց մասին, կը գրէ թէ Ֆրանսացիները կը քաջալերեն այս քաղաքականութիւնը՝ իտալեւալպանական բարեկամութիւնը քայքայելու համար եւ կասկածելի լուրեր կը տարածեն Պեսարապիոյ կցումին վաւերացման առթիւ։ Ըստ իրեն, լեհ, հելլէն եւ զուիցերական թերթերը Ֆրանսայի թելադրանքով սարսափեցնող լուրեր կը տարածեն Իտալիոյ յարձակողական ծրագիրներուն մասին։ Միւս կողմէ Աթէնքի ֆրանս. դեսպանը մերձեցում մը կը պատրաստէ Յունաստանի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ՝ Իտալիոյ ազդեցութիւնը նուազեցնելու համար Պուլկարիոյ մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՃՆՇՈՒՄԸ

ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Թէհրանէն կը գրեն մեզի.— Ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագրին անյաջող ելքը լրջօրէն գրգռած է առեւտրական դասը։ Ռուսերը ռահմանը փակած են պարսկական ապրանքներու ներածման դէմ, ինչ որ մեծ վնասներ կը պատճառէ։ Իբրեւ պատասխան, պարսիկ առեւտրականները կը պահանջեն փակել պարսկական սահմանը ռուսական ապրանքներու ներածման դէմ եւ արգիլել բոլոր ռուսական հաստատութիւններու գործունէութիւնը։ Կառավարութիւնը առակաւին կը շարունակէ յուսալ թէ կարելի պիտի ըլլայ լեզու գտնել։ Այդ պատճառով ալ, չուզեր լայն ասպարէզ տալ ժողովուրդին գրգռութեան։ Գիտեն որ, եթէ շարունակեն սեղմել առեւտրական կապերը, սնանկութեան պիտի դատապարտեն այս տնտեսապէս խեղճ երկիրը։

Միւս կողմէ, Թրքական պրոպագանդը կը սպառնայ այս երկրին։ Կառավարութիւնը բուն պարսիկ՝ ֆարս տարրերով կը լեցնէ այն շրջանները ուր թուրք-թաթար բնակչութիւն կ՚ապրի եւ ֆարսացման քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ։ Պետական հաստատութեանց մէջ տեղացիները կամ չեն ընդունուիր, կամ երկրորդական դիրքերու վրայ կը պահուին։ Տեղական լեզուն կը հալածուի դպրոցներէն եւ հիմնարկութիւններէն։ Այս քաղաքականութիւնը դժգոհութիւն կը պատճառէ տեղացի մտաւորականութեան որ հրապարակաւ կը մաքառի։ Թուրքերը մեծապէս կ՚օգտուին այս տրամադրութիւններէն։

Ատրպատականի կրթական տեսուչը սխալ հասկնալով իրեն տրուած հրահանգը, ուզած էր հայկական դպրոցներուն համար ալ գործադրել ֆարսացման ծրագիրը, եւ այդ իմաստով պատուէրներ տուած էր։ Բարեխառնաբար թիւրիմացութիւնը շուտով պարզուեցաւ եւ նախկին կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։

Քրտական խնդիրն ալ որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։ Սմկոյի հեռացումով վերահաստատուեցան խաղաղ յարաբերութիւնները։ Սակայն կասկածելի է որ այդ խաղաղութիւնը տեւական դառնայ։ Կառավարութեան համար վճռուած խնդիր է Քիւրտերու զինաթափումը, ինչ որ մահացու հարուած պիտի տայ քրտական դատին։

ՈՐՔԱՆ ԴՐԱՄ ՂՐԿՈՒԱԾ Է ԱՆԳԼԻԱ

«Թրուդ», Ռուսիոյ պոլշեւիկեան սէնտիքաներու կեդրոնական օրկանը, կը հրատարակէ տեղեկագիր մը, որուն համաձայն 1926 Մայիսէն մինչեւ 1927 Մարտ 1 Կոմինտէն Անգլիոյ հանքագործներուն համար տուած է 16 միլիոն րուբլի,— մօտաւորապէս 200 միլիոն ֆրանք։ Եւ այս՝ ակներեւ ճըշտումներու շնորհիւ։ Գաւառական քաղաքներ կան որոնք սակաւաթիւ բանուորներ ունին, եւ սակայն «նուիրած» են տասնեակ հազարաւոր րուբլի,— օրինակ՝ Կոմէլ՝ 10,000, Վորոնէժ՝ 102 հազար, Թամպով՝ 97,000, Փէնզա՝ 46,000 եւն.։ Զանազան հանրապետութեանց մէջ, Հայաստանն ալ մէջն ըլլալով, տեղական կոմիտէներուն եւ նոյն իսկ թերթերուն պարտադրուած են որոշ գումարներ։ «Քրասնի Տազատան» (կարմիր Ձաղատան) լրագիրը միայն կրցեր է հաւաքել 18,000 րուբլի…

CCCP.

144,805,000

Խորհրդային Միութեան բնակիչներու թիւն է ասիկա, առ 15 Փետրուարի:

Համամիութենական կենտրոնագործկոմի վերջին նստաշրջանին մէջ, Դեկտեմբերեան մարդահամարի ընդհանուր ղեկավար Օսինսկի տուաւ մանրամասն զեկուցում մարդահամարի նախնական արդիւնքներու մասին: Իր եզրակացութիւնները, բնականաբար, մարդադայն էին, որովհետեւ պոլշեւիկներու թագաւորութեան մէջ, ինչպէս յայտնի է, գէշ բան չկայ: Փորձենք, սակայն, պաշտօնական լաւատեսութեան մէջէն հանել կացութեան իսկական իմաստը:

Նախ՝ ի՞նչ ձեւով են բաժնուած Խորհրդ. Միութեան բնակիչները: Օսինսկիի տուած տեղեկութիւններով 144,805,000 հոգիէն 99,670,000ը (հարիւրին 69ը), կ'ապրի Խորհրդ. Ռուսաստանի մէջ, 28,879,000ը (հարիւրին 20ը) Ուկրայինայի, 5,791,000ը (հարիւրին 4) Անդրկովկասի, 4,926,000ը (մօտ հարիւրին 4) (Պելոռուսիոյ եւ 4,552,000ը (մօտ հարիւրին 4) Թուրքմէնիստանի եւ Ուզպէքիստանի մէջ:

Ապա՝ ազգաբնակութեան աճումը: Ի՞նչ փոփոխութիւններու է ենթարկուած Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան քանակը:

Համաձայն 1897ի ընդհանուր մարդահամարի, Խորհրդ. Միութեան ներկայ սահմաններու մէջ կար, կլոր թիւով, 104 միլիոն մարդ: Մինչեւ 1 Յունուար 1914, նոյն տարածութեան վրայ, կ'ապրէր 135,600,000 մարդ: Ըսել է,17 տարուան ընթացքին աւելցած է 31 միլիոն կամ մօտ մէկ երրորդ:

1920 թուին,խորհրդային իշխանութեան կատարած մարդահամարով, Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան թիւը հաւասար էր 131, 5 միլիոնի: Ուրեմն 4,1 միլիոնով պակաս, քան 1920ին: Այս 4 միլիոնը այն կորուստն է, զոր երկիրը ունեցաւ պատերազմի եւ քաղաքացիական կռիւներու առաջին տարիներու ընթացքին: Սակայն, այս կորուստի միայն մէկ մասն է. անհրաժեշտ է աւելցնել նաեւ բնական աճումը, որ, նախորդ տարիներու համեմատութեամբ, Օսինսկին կը հաշուէ առնուազն 11 միլիոն մարդ. որով միջին ըստ Օսինսկիի, Ռուսաստանի այժմու Խորհրդ. Միութեան մարդկային ամբողջ կորուստը առ 1920 կը հաւասարի 15 միլիոնի:

Բայց այս ալ բոլորը չէ: 1920էն յետոյ եկան սովի տարիներ եւ, յատկապէս, 1921ի ահռելի սովը, երբ ամբողջ նահանգներ համարեա դատարկուեցան: Ի՞նչքան է սովամահներու ընդհանուր գումարը — ո՞վ կրնայ ըսել: Պաշտօնական տուեալներ չկան, բայց կողմնակի տեղեկութիւններով հնարաւոր է մօտաւոր թիւը պարզել: Այսպէս, համաձայն Վոյթինսկիի մէկ աշխատութեան («Ամբողջ Աշխարհը Թիւերով», հատ. Ա.) Ռուսաստանի ընդհանուր կորուստը պատերազմէն, քաղաքացիական կռիւներէն ու սովէն կը հաշուուի 22 միլիոն մարդ: Մօտաւորապէս նոյն թիւը ցոյց կուտան եւ ուրիշ վիճակագիրներ: Ուրեմն, եթէ այս թիւէն հանենք Օսինսկիի հաշուած 15 միլիոն կորուստը մինչեւ 1920, զուտ սովին բաժին կը հասնի 7 միլիոնի:

Ուրիշ խօսքով, պատերազմի Մօղօքին Ռուսաստանը զոհ տուած է 4 միլիոն, սովին՝ 7 միլիոն եւ միաժամանակ կորսնցուցած է ամենաքիչը 11 միլիոն բնական աճումը— գումար 22 միլիոն մարդ. ահաւոր թիւ մը, որ կրնար հիմքն կործանել ուրիշ երկիր մը, իսկ Ռուսաստանը կայ ու կը մնայ՝ իր վիթխարի կազմուածքով:

Մողովուրդին աճումը առանձնապէս արագ է վերջին տարիները: 1923ին, այսինքն՝ սովէն ճիշտ երկու տարի յետոյ, բնակչութեան ընդհանուր թիւն էր 133,500,000, իսկ երեք տարի անցած՝ 1927ի սկիզբը, արդէն, 144,805,000, ուրեմն, երեք տարուան մէջ յաւելուած եղած է 11,3 միլիոն, իսկ տարեկան 3,7 միլիոն մարդ, 2.8 առ հարիւր: Բայց եւ այնպէս, 1914էն առջին եղած կորուստը ամբողջապէս դեռ լեցուած չէ —կը պակսի 15—11.3 միլիոն հաւասար 3.7 միլիոն մարդ: Ըսել է, առնուազն մէկ տարի եւս անհրաժեշտ է, որպէսզի Ռուսաստանը՝ ներկայ Խորհրդային Միութիւնը դարմանէ մարդկային բոլոր կորուստները:

Օսինսկիի հաղորդած աղիւսակներունմէջ առանձնապէս ուշագրաւ է քաղաքի եւ գիւղերու ազգաբնակութեան շարժումը: 1920ի մարդահամարը քաղաքներու ազգաբնակութիւնը ցոյց տուաւ 20,343,000մարդ:1925ի վիճակագրական հաշուով այդ թիւն է 22,980,000: Իսկ համաձայն վերջին մարդահամարի, Խորհրդ. Միութեան քաղաքներուն մէջ կ'ապրի 25,651,000 մարդ: Կը նշանակէ, հինգ տարուան ընթացքին, քաղաքային բնակիչներու գումարը աւելցած է գրեթէ 5 միլիոն, որմէ, Օսինսկիի ըսելով 1,5 միլիոնը կ'իյնայ բնական աճումի վրայ, իսկ 3.5 միլիոնը գիւղերէն եկած մարդիկ են:

Արդեօք բնական պահանջի հետեւանքո՞վ է, որ գիւղացիները կը թափին քաղաք: Բնական կ'ըլլար, եթէ երկրին արդիւնաբերութիւնը զարգանար եւ քաղաքի գործարանները ներս առնէին նորանոր բազմութիւններ: Սակայն, իրենց իսկ, պոլշեւիկներու խօսքով, խորհրդային արդիւնաբերութիւնը դեռ հազիւ նախապատերազմեանի 90 առ հարիւրը կը կազմէ:Խորհրդային ճարտարարուեստը ո՛չ միայն ի վիճակի չէ ընդունելու նոր զանգուածներ, այլ քաղաքի աշխատող ձեռքերու մէկ խոշոր մասն ալ կը մնայ գործազուրկ եւ աշխատանքի կարօտ վիճակի մէջ: Հետեւաբար, այն միջիոնները, որ գիւղերէն քաղաք կը վազեն, ո՛չ մէկ յոյս կրնան ունենալ գործ եւ հաց ճարելու եւ կ'երթան աւելցնելու քաղաքի գործազուրկներու, մուրացիկներու եւ պոլշեւիկեան «սրիկաներու» թիւը: «Ազգաբնակութեան աճումը, կ'ըսէ Օսինսկի, քիչ մը աւելի արագ կ'ընթանայ, քան մեր տնտեսութեան աճումը»: Շատ մեղմ է ըսուած: Երբ գիւղերէն տարեկան 750 հազար մարդ քաղաք կ'երթայ ու կը մնայ գործազուրկ եւ անօթի, ազգաբնակութեան եւ երկրի տնտեսութեան աճումի միջեւ եղած անհամաչափութիւնը «քիչ մը» որակել՝ առնուազն քիչ մը քիչ է...

Աննախապաշար կամ իրերու վիճակը քօղարկելու շահ չունեցող մարդու համար երեւոյթի բացատրութիւնը բացայայտ է: Հակառակ մարդկային ատաղձի արագ զարգացման, խորհրդային տնտեսութիւնը կը մնայ շատ ետ, եւ միլիոնաւոր մարդիկ կը տառապին աշխատանքի եւ ապրուստի միջոցներու բացակայութենէ: Մանաւանդ, ծանր է գիւղական աղքատներու, լծկան ու դրամագլուխ չունեցողներու վիճակը: Կտոր մը հաց ճարելու յոյսով անոնք կը թափին քաղաք, բայց քաղաքն ալ գործ եւ ուտելիք չի կրնար տալ: Եւ ահա մեծ կեդրոններու մէջ կը կազմուին «անապաստան», «սրիկայ», գործազուրկ, մուրացկան բազմութիւններ, որոնց կեանքը աննկարագրելի տանջանք է եւ որոնք իրենց թշուառութեամբ կրնան համեմատուիլ, թերեւս, հնդկական քաղաքներու մուրացիկներուն հետ: Այս թշուառներու մասին Օսինսկին, հարկաւ, բան չըսաւ գործկոմի նստաշրջանին ներկայացուցած իր զեկուցման մէջ, բայց մարդահամարի օրերուն խորհրդային թերթերը լեցուն էին մերկացումներով եւ սարսռազդեցիկ տեսարաններու նկարագրութիւններով:

Ի վերջոյ, պէտք է արձանագրել եւ այն, որ ինչպէս գործկոմի օրակարգի բոլոր հարցերու, նոյնպէս եւ Օսինսկիի զեկուցման առթիւ տեղի ունեցան բուռն միջադրանքներ ազգային գետնի վրայ: Այսպէս, Չուվաշներու հանրապետութեան ներկայացուցիչ Նեւլէ դառնօրէն գանգատեցաւ թէ՝ Չուվաշներէն շատերը, մարդահամարի միջոցին, արձանագրուած են որպէս Ռուսեր եւ մայրենի լեզուի իրաւունքէ զրկուած: Ուկրայինայի պատգամաւոր Յացենկօ խստօրէն բողոքեց մարդահամարի կեդրոնացման դէմ՝ նկատելով անոր մէջ ազգային իրաւունքներու ու Խորհրդ. Միութեան սահմանադրութեան խախտում, որով «հանրապետութիւնները տեսակ մը չէզոքացուած են մարդահամարի բովանդակ աշխատանքի պատասխանատուութենէն»: Մարդահամարի ամբողջ գործը ամբողջապէս կեդրոնացուած է Մոսկուայի ձեռքը: «Ուկրայինայի գործիչները կը պահանջեն վերաքննել այդ որոշումը» եւ թոյլ տալ, որ մարդահամարի նիւթերը մշակուին ինքնավար հանրապետութիւններու վիճակագրական մարմիններուն կողմէ:

Ի հարկէ, այս պահանջը մերժուեցաւ, բայց արտայայտուած մտայնութիւնը շատ բնորոշ է: Չկայ հարց մը որու առթիւ «ինքնավար հանրապետութիւններու» ներկայացուցիչները, այս կամ այն ձեւով, չծառանան Մոսկուայի ծայրայեղկեդրոնացման դէմ:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 6ին վերջացաւ Նախիջեւանի հանրապետութեան — նայ-կրայ—խորհուրդներու 6րդ. համագումարը, որ ընտրեց նոր կառավարութիւն հետեւեալ կազմով.— Նախագահ եւ կրթական գործավար՝ Մուսաեւ, երկրագործական գործավար՝ Խոսայեւ, առողջապահական՝ Հասանով, ելմտական՝ Սաֆարով, արդարադատութեան՝ Թարվերտիեւ, աշխատանքի՝ Ալիարով, ներքին գործոց՝ Ալիեւ, բանւոր-գիւղացիական վարչութեան լիազօր՝ Կուլամով, կեդր. վիճակագրութեան վարչութեան վարիչ՝ Քաթանեան, զինուորական գործավար՝ Մամէտով, քաղաք. պլւրօի վարիչ՝ Թախմանով, սահմանապահ զօրքերու պետ՝ Նիկիշով: կենտգործկոմի նախագահութեան մէջ ընտրուած են 11 հոգի. Նախագահ՝ Պապայի եւ Պապա։

ՌՈՒՍԻԱ ՄԱՐԴ Կ'ԱՐՏԱԾԷ

Մարտի սկիզբը Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ համառուսական գաղթականական ժողով մը, որուն խորհրդակցութիւններուն համաձայն 10 տարուան ընթացքին Մոսկուայի կառավարութիւնը պիտի արտածէ 4,166 հազար գաղթական, այդ առթիւ տրամադրելով 500 միլիոն րուբլի պետական դրամ: Այս գաղթականներուն մաս պիտի կազմեն բանւորական խումբեր:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ԲԺԻՇԿՆԵՐ.— Ռուսիոյ մէջ արձանագրուած բժիշկներու ընդհ. թիւն է 54,157, որոնց 7,385ը՝ ատամնաբոյժ: Անցեալ տարուան Հոկտեմբեր 1ին գործազուրկ բժիշկներու թիւն էր 5,465: Եթէ բոլոր գործազուրկ բժիշկները մեկնին գիւղերը, եւ հեռաւոր քաղաքներէն, ուր տեսակ մը խռնում կայ, անմիջապէս կ'անհետանայ գործազրկութեան տագնապը: Երբ բժիշկները քաղաքներու մէջ կը տառապին գործազրկութենէ, գաւառներուն մէջ գիւղացիները կը փճանան, զրկուած ըլլալով բժշկութեան բարիքներէն:

Եղա՞ծը կեդրոնացնել թէ նոր ուղի ընտրել

Իրական աղէտ մը կը սպառնայ գաղութներու հայութեան: Ջարդերէն, տարագրութիւններէն եւ ամէն տեսակ տառապանքներէն ետք, հիմա ալ ընկերային կոչուած հիւանդութիւնները վրդովիչ համեմատութեամբ զոհ կը խլեն օտար ափերու վրայ ցրուած հայ բեկորներէն եւ հիմնովին կը խաթարեն ցեղին կենսունակութիւնը:

Այդ ախտերու կարգին կը դասուին սեռային հիւանդութիւնները, ալքոլամոլութիւնը, թոքախտը: Պէտք է աւելցնել նաեւ վիժեցումը եւ մանուկներու մեծ համեմատութեամբ մահացութիւնը՝ հետեւանք ընկերային պայմաններու եւ մանկատածական տարրական գիտելիքներու խոր ազգուութեան:

Ընկերային կոչուած են այս հիւանդութիւնները, չարիքները: Նախ որովհետեւ կը վտանգեն մարդկային ընկերութեան գոյութիւնը, թէ որակով եւ թէ քանակով. յետոյ անոր համար որ, անոնց տարածման մէջ շատ կարեւոր դեր կը կատարեն ընկերային կարգ մը պայմաններ.— թշուառութիւնը, խառնակեցութիւնը, վատառողջ խցտեակները, աշխատանքի պայմանները, գործազրկութիւնը, միջավայր (քաղաք, գիւղ), ընկերային նախապաշարումները եւայլն: Եւ վերջապէս այն պատճառով որ, անոնց դէմ պայքարելու եւ աւերները սահմանափակելու համար անհատական միջոցները անզօր են ու միայն հաւաքական, ընկերային միջոցները կրնան դրական, շօշափելի արդիւնք տալ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ, պետութիւնները իրենք իսկ սատնձնած են այդ հիւանդութիւններուն դէմ պայքարելու ծանր բայց կենսական հոգը: Այդ պայքարին իրենց լայն օժանդակութիւնը կը բերեն իւրաքանչիւր երկրի մէջ կազմուած բազմաթիւ ընկերակցութիւնները եւ անոնց միջազգային կազմակերպութիւնները, մասնաւորաբար 54 պետութիւններու կարմիր խաչերու ընկերակցութեանց դաշնակցութիւնը, որու կեդրոնը Փարիզ կը գտնուի:

Արդ, երբ տասնեակ միլիոններով ժողովուրդ ունեցող պետութիւններ լրջօրէն նկատի կ'առնեն վտանգը ու ջանք կը թափեն ամէն կերպ պայքարելու եւ չարիքը սահմանափակելու համար, պէտք չէ՞ որ մենք ալ մեր անկարելին փորձենք, փրկելու համար մնացորդները եւ մանաւանդ նորահաս սերունդը, առաջ փճացումէ մը կամ առնուազն ֆիզիքական այլասերումէ:

Այս հարցն է որ մէջանց դրած էինք «Բուժանք»ի մէջ (թիւ 8 եւ 9) եւ երկու խմբագրականներով մատնանշելէ ետք աղէտը, որ իրական, ծանր ու տեւական է, կարգ մը կարելի ու գործնական միջոցներ թելադրած էինք:

«Յառաջ», խմբագրականով մը (13 Մարտ), կ'անդրադառնայ մեր մատնանշած աղէտին, եւ անվիրագործելի գտնելով անոր դէմ պայքարելու համար «փրկերօգնութեան» սկզբունքին վրայ հիմնուած մեր թելադրութիւնները, կ'առաջարկէ «եղածը կեդրոնացնել»:

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ «Յառաջ»ին, որ առիթը տուաւ ընթերցողներու աւելի լայն շրջանակի մը ծանօթացնելու այն միջոցները զորս թելադրած էինք «Բուժանք»ի մէջ: Մանաւանդ որ մեր թելադրած միջոցներու արդիւնաւորումը ամբողջովին կախում ունի ժողովուրդի լայն խաւերուն մէջ, մեր մէջ այդ փրկերօգնութեան սկզբունքին մուտ գործելէն, ու անոնց բարոյական ու նիւթական աջակցութենէն:

Երկու խօսք մեր մատնանշած աղէտին հետեւանքներուն մասին: Մէջ կը բերենք այն ինչ որ գրած էինք «Բուժանք»ի մէջ.

«Վեներական ախտերէ վարակուած երիտասարդներու հաշիւը չկայ: Անոնց 100ին 90ը ցերմամիզութենէ կը տառապի, իսկ 100ին 10-15ը՝ սիֆիլիսէ: Խոր տգիտութիւն մը եւ ծանծաղ նախապաշարումները արգելք կ'ըլլան որ անոնք դարմանուին, թէեւ, ինչպէս հոս Ֆրանսայի մէջ, ամէն դիւրութիւն եւ միջոց կայ ծրի դարմանուելու:

«Ալքոլամոլութիւնը, ոչ միայն նուազած չէ մեր մէջ, այլ եւ օղեմոլութեան վրայ աւելցաւ, հոս, գինիի եւ ախոլժաբերներու (ափերիթիֆ) մոլութիւնը: Գաղափար մը տալու համար մէջ կը բերենք կօշիկի հայ գործարանատէրի մը սա խօսքը. «Շաբաթէն մինչեւ երեքշաբթի, գործաւորներուն մեծ մասը — մանաւանդ ամուրիները — իրենց շաբաթականին կարեւոր մասը կը վատնեն գինետան մէջ»:

«Թոքախտը, այդ ահաւոր հիւանդութիւնը, լայնօրէն բոյն դրած է մեր մէջ ու կը հնձէ մեր երիտասարդները, այր թէ կին, ամուրի կամ ամուսնացած, ու իր անողորմ դլրշմը դրած է մանուկներու, ապագայ սերունդին, մեծ մասին վրայ»:

Մեր մէջ թոքախտի ծաւալման մասին ստոյգ թիւեր չենք կրնար տալ կը կարծենք թէ համեմատութիւնը առնուազն նոյնը պէտք է ըլլայ ինչ որ է Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութեան մէջ, այսինքն հազար հոգիի վրայ 12-20 (Մարսիլիա, Լիոն, Փարիզ), որոնց մէկ հինգերորդը կը մեռնի: Եթէ հիմնուինք 1926ի ընթացքին Փարիզի մէջ մեռնող հայ թոքախտաւորներուն եկեղեցիին կողմէ հաղորդուած թիւին վրայ (31), այդ միեւնոյն շրջանին փարիզահայ գաղութին մէջ թոքախտաւորներու թիւը պէտք է հաշուել մօտ 155 (31 անգամ 5), այսինքն հազարին 10, փարիզահայ գաղութը 15000 հաշուելով: Այս համեմատութիւնը պէտք է անպատճառ կրկնապատկել, մանաւանդ Փարիզի համար, որովհետեւ եկեղեցին չի կրնար ունենալ թոքախտէ մեռնողներուն իսկական թիւը. եւ երկրորդ՝ Փարիզը թոքախտին ամէնէն մեծ վառարաններէն մէկն է, առանձնապէս գաղթականներուն համար:

Վիժեցումն ալ մեծ չափերով մուտ գործած է մեր ընտանեկան յարկերէն ներս: Գիտենք շատ մը հայ «օրիորդներ», որոնք այդ նպատակով կը դիմեն բժիշկներու: Չենք խօսիր ամուսնացած կիներու մասին: Որքան ալ սահմանափակումը արդիւնք է, կարեւոր չափով, տնտեսական պայմաններու, վիժեցումը ինքնին չի դադրիր ընկերային չարիք մը ըլլալէ:

Իսկ մանուկներու մահացութիւնը — որու մասին դժբախտաբար ստոյգ եւ որոշ թիւեր չունինք, բայց անպատճառ աւելի է քան Ֆրանսական համեմատութիւնը (1-6 տարեկան մանուկներու 100ին 17ը կը մեռնին, իսկ Փարիզի մէջ 100ին 25ը) միացած ծնունդներու սահմանափակումին, կը սպառնայ հետզհետէ տասանորդել գաղութահայութիւնը:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՏԵՂՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ

Գաղթակցութիւն ժնեւէն ... ժնեւի կաճառին «Բարե... կան եւ քաղաքական Միութ... անդամներուն նախաձեռնութ... կազմակերպուած էր բանախօ... թիւն մը իրենց հաւաքատ... մէջ, ուր պիտի խօսէին, զեկո... բիւ ըրած իրենց մասնաւոր ... քննութեան մասին, Միջ կար... Խաչի պատուիրակ Գ. Քլուզօ... Աշխ. Միջ. Գրասենեակի քարտ... ղար՝ Գ. Շլէմէր:

Հայերու կողմէ խումբ ... ժամանակէն շատ առաջ ներկա... էր: Միութեան նախագահը Գ... վէռնէ, երկու բանախօսնե... նութեամբ պարզելէ յետոյ ... ւիրեց Գ. Քլուզօն, որ խօսե... նախ հայ ինքնուրոյն գրակ... թեան եւ ապա արուեստ... օրն: Դրուատեց այն լիյա... հայ ժողովուրդը երգած ... գգացումները, մանաւանդ իր ... ռապանքը: Ցետոյ ...
«La Roseraie d'Arménie» ... գաց հատուածներ:

Մոգական լապտերով ... տուաւ հայ արուեստէն նմոյ... բուռն կերպով խօսեցաւ հայ... կան դասի ձգձգումներուն ...

«Կովկասէն մինչեւ Փոքր ... սիա, Հայուն անցեալ փառքին ... թողները կանգուն էին, գեռ ... տարիներ առաջ: Այս ժողովուրդ... պահպանման համար ինչ ... «քաղաքակիրթ» պետութիւնն... Սեվրի դաշնագիրով Հայաստ... կ'ընդունուէր ազատ, անկախ ... տութիւն, եւ քանի մը ... վերջն ալ Ազգերու Դաշնակց... թիւնը առաջին նիստով մաղթե... ներ կ'ըներ տառապած, քայքայ... ուած այդ երկրին: Եւ հազիւ ... գիստի փայլփլեանը սկսած, հա... նավարները գրաւեցին երկ... Հայկ. Հանրապետութիւնը ... նուեցաւ Ռուսիոյ եւ Թուրք... միջեւ, ու Հայաստան այժմ... մաս կազմեց «Խորհրդային ... ութեան»: Գալով գուրսը ... անտուն ժողովուրդին, հայկա... ամերիկեան, անգլիական, ֆր... սական եւ զուիցերական բար... նպատակ ընկերութիւններ ... ցին ամէն կերպով անոր օգն... թեան հասնիլ: Սակայն հարիւր... գարներով գաղթականներուն ... բերուն ինչպէս օգնել: Միջ... հեյլէն կառավարութիւնը ... ուղղութեամբ միլիոններ է ... սած արդէն:

«Իր երկրորդ նստաշրջ... Ազգերու Դաշնակցութիւնը ... հրդակցեցաւ Հայ Ազգ... անհրաժեշտութեան մասին ... կասեան Հայաստանի եւ ... Սարտարապատի շրջանին ... 1925ին արդէն Ցոքթ Նանսէն ... պատուիրակութիւնը կը ... տեղին վրայ այդ ուղղութեամբ ... ծրագիրներ մշակելու ... Այս ծրագիրը յանձնուեցաւ ... խատանքի Միջ. Գրասենեակ... որպէսզի կարելի միջոցները ... գնէ, անոր իրականացման ... մար: Հետզհետէ յոյսերը կ'ա... նան, եւ հեռու չէ այն օրը ...

Ահա չարիքը, վերահաս ... մը իր զանազան ձեւերուն մէջ ...

Այս է կսկծալի իրողութիւն ... Ֆրանսայի մէջ: Կը կարծենք ... կացութիւնը աւելի մխիթարիչ ... չէ միւս գաղութներուն՝ մա... ւանդ նորերուն մէջ (Յունաստան ... Սուրիա եւայլն):

Անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ ... դարման տանինք այս դժբախտ ... վիճակին:

Ինչպէ՞ս:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

...անոր յաջողութիւնը պիտի ողջու-նենք։ Հայը տակաւին ցեղ մըն է՝ վստահ եմ իր խաւալներուն ...

Դ. Քլոդ Ֆառէն յետոյ, խօսք առաւ Պ. Շլէմէր, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց Սու-րիոյ Հայերուն արդի վիճակը։ ...վիճակագրութեանց համա-ձայն, 85,000 հայ գաղթա-կաններ կան Սուրիա, զետեղուած Հալէպի, Աղեքսանդրեթի, Պէյ-րութի եւ Դամասկոսի շրջաններն մէջ։ Անոնց մեծ մասը կը գըտ-նուի շատ թշուառ վիճակի մէջ, մանաւանդ առողջապահական տե-սակէտով։ Ցոյց տուաւ քանի մը լուսանկարներ, շատ սրտաշարժ։

Ցարգելի բանախօսը ըսաւ թէ Սուրիոյ ֆրանսական հոգատարութեան յարմար է հայ բնակչութեանց հաստատման։— Նախ ժողովուրդը խիտ չէ, յետոյ հողերուն մեծ մասը անմշակ են գետ, վաճառա-կանական միջոցներ կան.— ինչ որ ամենագլխաւորն է, երկրին բնակիչները բարեացակամ են հայերու հանդէպ։ Պ. Շլէմէր յիշեց թէ օգնութեան ամենա-կարեւոր ժամանակը ճիշդ հիմա է, ըն ալ մեծ յոյս յայտնեց ...երկիրներուն իրականացման հա-մար։

Պ. Վլէնէի շնորհակալութեան խօսքէն վերջ, մեծ խանդավա-ռութեամբ վերջացաւ բանախօ-սութիւնը։

Ա.

ԻՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԸ

«Մարտակոչ»ի (3 Մարտ) մէջ գոմիտաս Ս. Խանոյեան հարցազրոյցում մը ուղղած է Հա-յաստանի Ուղղագրական Յանձ-նաժողովին։ Գանգատելէ յետոյ թէ Հայաստանի ուղղագրութիւ-նը բարեփոխելու որոշուած տա-րիէն ի վեր հինգ ամիսներ ան-ցած են, ցաւ կը յայտնէ որ մա-մուլը ժողովուրդը քանի մը ...պրպտումներէ եւ ...զատ ոեւէ որոշ տե-ղեկութիւն չունին կատարուած աշխատանքներու մասին։ Եւ կը յուսայ Յանձնաժողովը, որ ...ուղղագրութեան ...համա-... տեղեկագիր մը։ Որովհետեւ ...չորս գրողներ սպասում են ուղղագրութեան բարեփոխում-ներ վերջնական հետեւանքներ-ին, որպէսզի ըստ այնմ կարգա-ւորեն իրենց գրուածքները տպարանին յանձնել։ Այսպիսով թէ գրական ... եւ թէ դաստիա-րակչական-դպրոցական շահերը պահանջում են, որ օր առաջ Յանձնաժողովը իր հեղինակա-ւոր կարծիքը յայտնէ իրեն յանձնուած գործի մասին»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ծերակոյտին մէջ վիճաբա-նութեան ենթարկուեցաւ 1926ի ելմտացոյցին յաւելուածական վարկերու ծրագիրը, որ արդէն վաւերացուած էր Երեսփ. Ժո-ղովէն։ Ծերակուտի Հանրի Շէ-րոն համառօտ կերպով պարզեց կացութիւնը։ «Կառավարական ծրագրին մէջ յաւելուածական վարկ նշանակուած էր 1,296 միլիոն ֆրանք, Երեսփ. Ժողովը զայն զեղչեց 1,220 միլիոնի։ Մենք կ'առաջարկենք 1,150 միլիոն։ Այս գումարը հայթայ-թելու համար կառավարութիւ-նը կ'առաջարկէ անուղղակի արժեթուղթերու նոր դրութիւն մը, գործառնութեան վրայի տուրքը կ'ուզէ աւելցնել որոշ դասակարգերու համար եւլն.։ Կառավարութիւնը նոյնպէս կ'ա-ռաջարկէ իջեցնել օտարական-ներու ինքնութեան թուղթի սակը։ 1926ի ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նախատեսուած էր 37,498 միլիոն ֆր. եւ ծախք՝ 37,338 միլիոն ֆրանք, որով հասոյթները 160 միլիոն աւելի էին։ Ետքէն այս հասոյթներն ու ծախքերը աւելցան եւ ի վեր-ջոյ հասոյթները բարձրացան 40,393 միլիոնի, ծախքերը՝ 39,349 միլիոնի, որով հա-սոյթներու յաւելումն է 1,044 միլիոն ֆրանք։

Շէրոնի զեկոյցէն վերջ վար-չապետ եւ ելմտական նախարար Փուանքարէ խօսեցաւ երկար ճառ մը՝ պարզելով կառավա-րութեան հետապնդած ելմտա-կան քաղաքականութիւնը։ Ը-սաւ թէ զինադադարէն ի վեր իրարու յաջորդող կառավարու-թիւնները իրենց ձեռքէն եկածը ըրին՝ տնտեսական տագնապը մեղմացնելու համար. սակայն բոլորն ալ շատ մը խոչընդոտ-ներու հանդիպեցան, մանաւանդ Գերմանիա մերժած ըլլալով ժա-մանակին վճարելիք պարտքերը։ Սակայն եւ այնպէս խորհրդա-րան ու կառավարութիւն ձեռք ձեռքի տուած յաջողեցան տար-ւէ տարի կացութիւնը բարւո-քել եւ ելմտացոյցի բացը, որ 1918ին 49 միլիառ էր, 1925ին 1,195 միլիոնի իջաւ։ Այս բար-ւոքումը աւելի շեշտուեցաւ 1926ին, այնպէս որ, ըստ տե-ղեկագիրին՝ հասոյթները 1,044 միլիոն աւելի կ'ենթադրուին։ Այս արդիւնքը երկրի ներկա-յացուցիչներուն յարատեւ աշ-խատանքին հրաշալի պսա-կումն է։

«Թշնամիէն գրաւուած տասը նահանգները վերաշինեցինք. չէինք կրնար այդ շրջանի դաշ-տերը անմշակ, տղաքը առանց դպրոցի եւ ընտանիքները ա-ռանց ապաստանի ձգել։

«Այս վերաշինական ծախքերը հոգալու համար, կառավարու-թիւնները ներքին փոխառու-թեան դիմեցին եւ անդադար կարճ պայմանաժամով պար-տաթուղթեր հրապարակ հա-նեցին։ Այս ձեւով երկրին պարտքը աւելցաւ։ Պայմանա-ժամը լրացած պարտաթուղ-թերը վերանորոգել հարկ եղաւ։ Պարտքերը դիզուեցան իրարու վրայ։ Ողբերգական կացութիւն ստեղծուեցաւ։ Նախարարական տագնապները իրարու կը յա-ջորդէին։ Գանձը դատարկ էր ե կարկտան միջոցներով կը պարտկուէր, ֆրանքը գահա-վիժօրէն կ'իյնար եւ զայն կեց-նելիք ո եւ է ուժ չէր տեսնուեր։ Արտասահմանի, նոյն իսկ Ֆրան-սայի մէջ մեծ էր թիւը անոնց, որոնք յուսահատած էին մեր երկրի վիճակին մասին։ Բոլորը շահագիտութեան սկսած էին՝ վերջնական կործանումի ենթար-կելու համար ֆրանքը։ Պատե-րազմի անգամ նոր հարուստ-ներու կողքին անհուն տխրու-թեամբ կը դիտէինք Սակարանի նոր հարուստներու աւելի վատ դասակարգի մը ստեղծումին։

Այս տագնապին մէջ վհա-տութեան ալիք մը պատած էր բոլորը, նոյնիսկ ամէնէն ակա-նաւոր ելմտագէտները, անոնք որ պաշտօն ունէին հանրային կար-ծիքը լուսաբանելու։ Ամէնէն յոռետեսները կը կրկնէին թէ չարիքը անդարմանելի է եւ այսպէսով աւելի կը ծանրացնէին զայն։ Ոմանք կը պնդէին թէ օտարին օգնութեան դիմելէ ու-րիշ ելք չունէինք։

«Իրողութիւնները, պարոն-ներ, բարեբախտաբար եկան ջրելու վհատածներու գուշակու-թիւնները։ Ֆրանսան փրկուե-ցաւ, եւ առանձին փրկուեցաւ։ Գործադրկութեան ներկայ փոքր տագնապին չարիքը բան մը չէ մեր անցուցած վտանգներուն քով։ Ցմռնանք որ խիստ մօտե-ցած էինք աղէտի մը, որ չպիտի խնայէր ոչ ոքի, ո՛չ ճարտարա-գործներուն, ո՛չ բանուորներու, ո՛չ ալ հողագործներու։ Այս վտան-գին յիշատակը մեզի ցոյց կուտայ կտրուած ճամբուն տարածու-թիւնը։ Այս կերպով կատար-ուելիք ճիգը նուազ տաժանելի պիտի թուի մեզի։

«Երբ իմ կառավարութիւնս իշխանութեան գլուխ եկաւ, Գանձը այնքան դատարկ էր, որ ամսուն վերջը կատարուելիք վճարումներուն համար դրամ չկար։ Ստեռլինը 240ի բարձրա-ցած էր։ 10 միլիոն տոլար Ամե-րիկայի, 3ու կէս միլիոն ստեռլին Անգլիոյ դրամատան վճարելու ստիպուած էինք։ Ինչպէ՞ս ըրինք։ Դիմեցինք դրամատուն-ներուն, որոնք 930 միլիոնի կանխավճար ըրին մեզի։ Ասիկա գէշ միջոց մըն էր, սակայն ու-րիշ ճար չունէինք, ու կը յոյ-սամ թէ ապագային չենք ստիպ-ուիր ատոր դիմելու։ Սեպտ. 30ին այս 930 միլիոնը վերադարձու-ցինք եւ այդ թուականին Գան-ձին մէջ տրամադրելի կար 1,830 միլիոն ֆրանք։

«Անկէ ի վեր մեր գանձը եր-թալով լեցուեցաւ, ու այսօր Գանձ ու Ֆրանսի հետ մեր հաշուէն տրամադրելի կը մնայ 7 ու կէս միլիառ ֆրանք։»

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՕՆ Տ'ՕՓՆԱ.— Ցաջող ան-ցաւ Իւռէլի մէջ, Արեւելք հայ-րենակցական միութեան կողմէ ներկայացուած «Ձարշըլը Ար-թին աղա» եւ «Բարեկենդանի անկուտիններ» զաւարճալի գա-ւեշտը։ Կը մասնակցէին երկու օրիորդներ, որոնք թէեւ թրքա-խօս, լաւ կ'արտասանէին հայե-րէնը։ Դժբախտաբար սրահը գրեթէ կիսովին պարապ էր, եւ հասոյթը ծախքն իսկ չէր գոցեր։ Առարկողներ կային թէ հասոյթը Հայրենակցական միութեան մը կը պատկանի։ Բայց չէ՞ որ այդ միութիւնները նոյն ճիւղերն են, որոնց շուքին տակ, շատ մը այրած սիրտեր եւ տանջուած հոգիներ կը զովանան ու կը հանգստանան։ Ուրիշ խօսքով, անոնք մեր ձեռքի մատներուն կը նմանին։ Ինչպէս ճիւղերը բունէն, բունը արմատէն կախ-ուած է եւ վերջինս հողին մէջն է, նոյնպէս ալ մատները դաս-տակէն, արմուկէն, թեւէն, իրա-նէն եւ գլուխէն կախուած են...։

Կը յուսանք թէ Զատկի ներ-կայացումին, մենք բոլորս մեր ներկայութեամբ կը քաջալե-րենք ձեռնարկուները։

Ծաւալի է որ հազիւ սկսած դասախօսութիւնները ընդհատ-ուեցան, անհատական սին վէ-ճերու հետեւանքով։ Մինչեւ ե՞րբ այս փնակար պառակտում-ները։

Ա. Մ.

ԲԱՆՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Ամէն օր հազարաւոր օտար բանուորներ դուրս կը շպրտուին զանազան պատրուակներով։ Ասոնց մէջ են նաեւ հայ գործաւորները։ Ռընոյի գործարանին մէջ հաս-տատուած է ինքնութեան թուղ-թերը նորոգելու գրասենեակ մը եւ ամէն անոնք որ կ'աշխատին այս գործարանին մէջ, պէտք է իրենց ինքնութեան թուղթերը յանձնեն յիշեալ գրասենեակը։ Գործարանը իր միջոցաւ թուղ-թերը կը ղրկէ Աշխատանքի Նա-խարարութեան, օրավարձի վկա-յականով, սակայն հակառակ անոր որ շատերու ինքնութեան թուղթերուն վրան գրուած է «Հասարակ բանուոր», Աշխատանքի Նախարարութիւնը զանոնք չի վաւերացներ եւ անմիջապէս դուրս կը հանեն գործարանէն։

Պարտք կ'իյնայ ազգային մարմիններուն եւ մանաւորա-պէս Հ. Հ. Պատուիրակութեան ազդու դիմում մը կատարել թէ գործարանի տնօրէնութեան եւ թէ Աշխատանքի Նախարարու-թեան, որպէսզի գէթ խնայեն աշ-խատող հայրենակիցներու։ Քանի որ ներկայիս մեր հայրենիքին դռները գոց են, եւ ուրիշ երկիր-ներ երթալու միջոց չունինք, ստիպուած ենք ժամանակի մը համար մեր գոյութիւնը քարշ տալ այս օտար ափերուն վրայ, մինչեւ որ Հայաստանի վարիչ-ները սթափին եւ վերջնապէս ա-զատին։ Այսօր հինգերորդ ա-միսն է որ կը տիրէ գործադրկու-թիւնը եւ մեր հայրենիքի վա-րիչները հարիւր ռուբլի յատկա-ցնելու շնորհ չունեցան, մինչ ան-դին միլիոններ կը յատկացնեն իրենց ցնորանքները իրագործելու համար. մենք այստեղ դատա-պարտուած ենք պատառ մը հացի համար տանջուելու։ Ամէն մարդ քաշուած է իր պատեանին մէջ։ Հայրենակից մը որ ինծի հետ կ'աշխատի Ռընոյի մէջ, երբեմն կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը խորհին մեր մասին Հայաստանի մէջ»։ Չգիտեմ ինչ պատասխան տամ...։

Բանուոր մը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Օրիորդ մը զարկաւ ինքզինք ու մեռաւ փողոցին մէջ, անցեալ օր։ Կը կոչուէր Օր. Սիւզան Շան-պրիա։ Գրե՛նք օրիորդին կենսա-գրութիւնը։ Օրիորդ Շանպրիա ծնաւ Փարիզի մէջ, հայրը ան-ծանօթ մըն է, մայրն ալ անուն չունի։ Սակայն օրիորդը գտաւ անուն մը, մեծցաւ եւ առաւ գե-ղեցկութիւն։ Բարեկամ մըն ալ գտաւ։ Տարի մը յետոյ օրիորդին բարեկամին կինը յանկարծակի բերաւ ամուսինը, օրիորդին եւ կնոջ միջեւ փրթաւ ծանր բառե-րու փոթորիկ մը։ Ցետոյ կինը բռնեց ամուսինին թեւէն եւ տղու մը պէս տարաւ տուն։ Այն օրէն ի վեր օրիորդին տունէն պակսեցան գինիի շիշերը, մուշ-տակի նմոյշները, եւ ամէն նո-րաձեւութիւն։

Բարեկամը, որ վաճառական մըն էր, դադրեցուց վճարումնե-րը։ Եւ օրիորդը ձորի պէս քուրջ հագաւ եւ մոխիրի վրայ նստաւ։

Առջի օր, շատ յուսահատ, տունէն դուրս ելաւ։ Ատրճանա-կը կը քրտնէր ձեռքին մէջ։ Դրաւ կուրծքին եւ պարպեց։

Տան դռնապանը լուրը լսեց չլսեց՝ ըսաւ.

— Փա՛ռք տէրոջ, լաւ որ տունիս մէջ չըրաւ այդ բանը։ Անձնասպանութիւնը դժբախ-տութիւն կը բերէ։ Ցետոյ ատր-ճանակի ձայնէն պիտի պատ-ռէր լեղիս։

ԲԺԻ՛ՇԿ, ԴԻ՛ՒՆ ԱԼ.— Անկու-լէմ քաղաքին մէջ Տօքթ. Տա-փիէր յանկարծ խենթեցաւ։ Ու գլուխը տնկեց, կնոջմէ դրամ պա-հանջեց։ Խեղճ կինը լացաւ, «դրամ չունիմ» ըսաւ։ Այն ատեն բժիշ-կը, ատրճանակը հանեց եւ գն-դակ մը ներարկեց։ Դժբախտ կինը կուրծքէն վիրաւոր, ինկաւ գետին։

ՍԻՐԱՀԱՐ ԾԱՌԱՆ.— Քալվա-տոսի մօտ Լեզարի ագարակը։ Ագարակապանուհին ձգած է է-րիկը եւ սիրային յարաբերու-թիւն կը մշակէ իր ծառային հետ։ Նշանաւոր մարդ է ծառան Տէլանդ, 47 տարեկան։ Առտու մը երբ ագարակին տիրուհին կը խոստովանի ծառային թէ շու-տով մայր պիտի ըլլայ, մարդը կը պատասխանէ.

— Պիտի սպաննեմ քե՛զ ալ, լաճդ ալ։

Վախը պատեց տիրուհին։ Ցաջորդ օրը, երբ տիկինը ախոռ կը մտնէր կովերը, Տէլանդ ե-տեւէն հասաւ եւ դանակով զար-կաւ կնոջ։ Սակայն հարուածը վիրաւորեց միայն կնոջ ձեռքը։ Կինը լեղի պատառ կը կանչէր։ Օգնութեան վազեց տղան, 17 տարեկան պատանի մը, որ ու-զեց պաշտպանել իր մայրը։ Սակայն վայրենի մարդը դա-նակը դարձուց տղուն եւ կըռ-նակը ճեղքեց քանի մը հար-ուածով։ Վիրաւոր տղան, հակա-ռակ կորսնցուցած առատ արիւ-նին, փախաւ։ Նոյն միջոցին ոճ-րագործը ելաւ իր սիրականին սենեակը, երկաթի կտոր մը գամեց անկողինին վերեւ եւ անկէ կախեց ինքզինք։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Տա-րեգիս-օ-Պուա (Սուասոն) գիւղին մօտ անտառի մը պահակա-նոցները պայթեցնելով քա-կելու կ'աշխատէին երկու բան-ւորներ հայր ու զաւակ։ Վա-ղաժամ պայթումի մը հե-տեւանքով հայրը կտոր կտոր եղաւ, միսերու եւ ոսկորներու կտորները, տարտղնեցան ան-տառին մէջ։ Իսկ զաւակը ծան-րապէս վիրաւոր փոխադրուե-ցաւ հիւանդանոց։

ԱՆԽԵՂՃ ՄԱՅՐ ՄԸ.— Քանի մօտ Իֆի մէջ ձերբակալուած է ագարակապանուհի մը, որ կը ծեծէր ու կը չարչարէր իր 5 տարեկան երախան, եւ անօթի կը թողուր զայն։ Խեղճ պզտիկը այնքան անօթի կը մնար որ, կը պահուըտէր շունին որջին մէջ եւ շունին հետ եղբայրօրէն կը բաժնէր զակը։ Առջի օր ոստի-կանները գտան երախան աւե-րակներու մէջ, մարմինը կա-պուտցած էր ծեծէն։ Փոխադրե-ցին զայն հիւանդանոց և մայրը՝ բանտ։

ՕԹՕՆ ՉԱՐԿԱՒ ՄՕԹՕՆ.— Ինքնաշարժ մը (օթօ) Փասիի դուռնէն ներս մտաւ եւ փողոց-ներն ի վար փչելով կը սուրար, ետեւէն շարժելով ծուխի սեւ պոչը։ Սատանային թեւին պէս, մեքենաշարժ հեծելանիւ մըն ալ (մօթօ) չը՛թ-չը՛թ-չը՛թ դէմն ելաւ։

Ու բախեցան իրարու։

Մօթօ հեծած տղան գլխէն վիրաւոր, գնաց հիւանդանոց։

ՀՌՈՄ-ՆԻՒ-ԵՕՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ.— Իտալացի նշանաւոր օդանա-ւորդ տը Պինետոյի, որ Ամերի-կայի մէջ Շնայտըրի բաժակի մրցանակը շահած էր, կը փորձէ նոր ջրօդանաւ մը՝ մօտ օրէն Հռոմէն Նիւ-Եօրք թռիչք մը կա-տարելու համար, առանց հան-գրուանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Ե. Ն.

...Կաշնիկը երկու իշխանները տարաւ խորունկ անտառ մը, մեր-կացուց զանոնք եւ անոնց տուաւ տերեւներ՝ իբրեւ հա-գուստ։

...Քերը կը կախուէր իր եղբօր ...թեւերուն եւ կուլար.

— Կը վախնա՞մ, աղբարիկ, ...պիտի ըլլանք հիմա։

...լուռ կը մնար, կը մտա-... պատասխանեց.

— Մի վախնար, մայրիկը ...պիտի երթանք։

Կաշնիկը չափազանց յուզուած ...մէկդի նետեց իր սուրը, քա-...ւանները, որոնցմով կապ-...ած էին իշխանները։

— Ո՛վ իշխաններ, Թագաւո՛րը հրամայեց ինծի որ սպաննեմ ձեզ։ Ըսէ՛ք, ի՞նչ կրնամ ընել ես։ Դուք իմ աչքիս տակ ծնաք ու մեծցաք, ես յաճախ հետերնիդ խաղացեր եմ, կը սիրէի ձեզ եւ կուլայի ձեզի հետ։ Հիմակ պէտք է որ այս սուրս եւ կարծր սուրը մխեմ ձեր մարմինը, ջերմ ու քաղցր։ Ո՛չ չեմ կրնար։ Չպիտի ը-նեմ այդ բանը։ Ո՛չ, ինչ ալ պա-տահի Հագէք այս ծառի կեղեւէ զգեստները եւ մտէք անտառին խորը՝ այս ճամբէն։ Ոչ ոք պիտի ճանչնայ ձեզ թէ դուք թագաւո-րին զաւակներն էք։

Ցետոյ, ճամբան լաւ մը ցոյց տալէ յետոյ, մեկնեցաւ։ Սպաննեց երկու աղուէս եւ արիւնը տարաւ իշխանուհիին։

Ընգո՛ւթ կին, արիւնը տեսնե-լով հանգստացաւ։

* * *

Այս միջոցին, Ձմեռ եւ Գա-րուն կը շրջէին անտառին մէջ։ Ան-տառը խորունկ էր եւ ճամբան կը թուէր անվերջանալի։

Վերջապէս, յոգնած, երկու փոքրիկ իշխանները ինկան ծառի մը տակ եւ Գարուն յամրօրէն մրմնջեց։

— Աղբարի՛կ, ծարաւ եմ, չա՞ս, ջուր չկա՞յ հոս։

— Բնաւ ջուր չտեսայ, պա-տասխանեց Ձմեռ, թէեւ երկար ճամբայ մը ըրինք։ Հոս ինծի սպասէ, երթամ ջուր գտնեմ քեզի։

Եւ Գարուն մինա-մինակ սպա-սեց համբերութեամբ։

Ձմեռ քալեց, երկա՜ր քալեց։ Վերջապէս հասաւ լճի մը եզեր-քը։ Ջուր խմելու միջոցին, տեսաւ որ աման մը չունի ջուր տանելու համար եղբօրը։ Եւ տխրեցաւ։ Սա-կայն գաղափար մը յղացաւ, հա-նեց իր հագուստը, եւ գաւաթի ձեւ տալով մտաւ ջուրը։

* * *

Արդ, լիճը կը գտնուէր ուրիշ թագաւորութեան մը մէջ, որուն թագաւորը մեռած էր՝ առանց գահաժառանգ մը թողելու եւ գահը կը մնար թափուր։

Համաձայն այդ երկրին սո-վորութեան, ճերմակ փիղ մը իր կռնակը կ'առնէր գահը եւ ազա-տօրէն ման կու գար քաղաքէ քա-ղաք ընտրելու համար այն անձը, որ թագաւոր պիտի ըլլար։

Ու փիղը պտտեցաւ ամբողջ թա-գաւորութեան մէջ, առանց գտ-նելու իր արժանաւոր ընտրեալը։

Մայրաքաղաք մտնելէ առաջ, անցաւ անտառէն եւ եկաւ լիճին մօտ, ուր տեսաւ իշխան Ձմեռը, որ ջուրէն կ'ելլէր։

Վերջալոյսը կը պայծառէր իշ-խանին մերկ մէջքին վրայ եւ փի-ղը անմիջապէս հասկցաւ որ ար-քայական ծնունդէ էր ան։ Կնճիթը ոլորեց, գրկեց իշխանը եւ կամաց մը դրաւ իր կռնակին վրայ։

Ձմեռ սկսաւ աղաղակել.

Սպիտա՛կ փիղ, աղուո՛ր, աղուո՛ր,
Մի՛թէ ինծի կը սպասէիր,
Գարուն եղբայրս, մեն-մենաւոր,
Ծարաւ նստեր՝ անտառը խոր,
Ջո՛ւր կ'աղերսէ, ա՛խ, չո՛ւտ հասիր,
Սպիտա՛կ փիղ, աղուո՛ր, աղուո՛ր։

Սակայն Ձմեռ ի զուր կ'աղա-ղակէր։ Փիղը մտիկ չէր ըներ, ան սրընթաց կը վազէր եղեգնու-տին մէջէն։ Իր ճամբուն վրայ, կը կոտրէր ծառերը, կը ճզմէր ծա-ղիկները։ Վերջապէս, յաղթական, Ձմեռը տարաւ մայրաքաղաք։

Երբ մարդիկ զայն տեսան, խոնարհեցան եւ պատիւներ ըրին անոր։ Կիները անոր առջեւ կը նե-տէին յասմիկի փունջեր եւ վար-դի չափրակներ։

Ձմեռ օծուեցաւ թագաւոր։

* * *

Այս միջոցին, Գարուն ծառին տակ նստած, կը սպասէր եղբօրը որ ջուր պիտի բերէր իրեն։

Վերջապէս ոտքի ելաւ եւ սկսաւ փնտռել ամէն դին։ Ու կը վազէր անտառին մէջ երգելով.

Եղբա՛յր, եղբա՛յր, ո՞ւր ես, ո՞ւր,
Ըսպասեցի քեզ ի զուր,
Ձմե՛ռ եղբայր, ո՞ւր ես, ո՞ւր։

Սակայն ոչ ոք կը պատասխա-նէր իր կանչերուն։

Արեւը կը փախէր հետզհետէ։ Վերջին ճառագայթները, որոնք յոյսի նշոյլներ կը ցանէին Գա-րունին շուրջ, կը մարէին արդէն իրարու ետեւէ։ Անտառը կը մթնէր։

Ահա գիշերը իջաւ եւ խաւա-րակուռ անտառը կը թուէր սար-սափելի եւ մահաշունչ։

Դողալէն եւ վիշտէն յոգնած եւ ուժաթափ, Գարուն փռուեցաւ ծառի մը տակ եւ հեծկլտալով հեծկլտալով քնացաւ։

(Շար.)

«Ճոռնալէ տ'Իթալիա» յիշելէ վերջ թէ Գիւլճիքայի գործարանները գնդացիրներ ղրկած են Պելկրատ, կ'եզրակացնէ թէ Իտալիա բնաւ չի վրդովուիր, որովհետեւ զօրաւոր է եւ չի կարծեր թէ ոեւէ կառավարութիւն, մեծ թէ պզտիկ, այնքան անմիտ ըլլայ, որ խաղաղութեան սպառնայ եւ ապարէզ կարդայ Եւրոպայի:

Մուսոլինիի եղբօր թերթը՝ «Փոփոլօ տ'Իթալիա», խօսելով գաղթային նախարար Ֆէտէրցօնիի ճառին վրայ, կ'ըսէ թէ Իտալիա գաղթավայրի կողմէ շատ աղքատ է, մինչ ուրիշ ժողովուրդներ ճամբան ազատ գտան՝ Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ գրաւելու համար անհուն կայսրութիւններ, զորս երբեք չպիտի կրնան շահագործել, իրենց բնակիչներուն անբաւականութեան պատճառով: Վերջայլի դաշնագիրը ծանրացուց այս անարդարութիւնը:

∴ Ալպանիոյ մէջ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարուած է: Սահմաններուն վրայ, մանաւանդ Եաքովայի մէջ մեծ ուժեր կեդրոնացուած են: Ռումանիա չէզոքութիւն պիտի պահէ:

Չինաստանի կռիւները

Ազգայնականներու յաղթական բանակը արդէն իսկ Շանկայի դուռներուն առջեւ հասած է—մօտ 15 քիլոմեթր— եւ քաղաքին մօտալուտ անկումը կասկածէ դուրս է: Հիւսիսայիններու բանակը առանց կռուելու կը քաշուի: Նոյնիսկ գրոյց կայ թէ Շանկայի զինուորներուն հրամանատարը Փի-Հաու-Շէն ազգայնականներուն կողմը անցած է: Օտար մենաշնորհներու հողամասերուն մէջ զինուորական տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ: Տրամադրելի բոլոր զինուորները սահպողաբար զէնքի տակ կանչուեցան: 1800 անգլիացի զինուորներ եւ կամաւորներ քաղաքին ռազմագիտական բոլոր կէտերը գրաւեցին: Նաւահանգիստին մէջ գտնուող ամերիկացի նաւաստիներն ու զինուորները նոյնպէս ցամաք ելան եւ փողոցներուն մէջ զօրանցք մը կատարեցին: Ֆրանսական հողամասին մէջ խուճապ տիրեց չինական յուղարկաւորական թափորի մը առթիւ:

Ազգայնականները պատուիրակ մը ղրկած էին Շանկայ՝ առանց կռիւի գրաւելու համար քաղաքը: Հակառակորդները ծանր պայմաններ դրին, որով բանակցութիւնները խզուեցան: Քանթօնցիները Սու-Չէուի եւ Հանկ-Շէուի միջեւ Շանկայի երկաթուղին կտրած ըլլալով, օտարականները փախչելու հնարաւորութիւն չունին այլեւս:

∴ Վերջին պահուն ստացուած լուրերուն նայելով, ազգայնական զինուորները սկսած են արդէն Շանկայ մտնել:

Ամերիկեան քոլէճ Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր Յունաստանի մայրաքաղաքին մէջ հանդիսաւոր արարողութիւն մը կատարուած է նոր շինուելիք ամերիկեան քոլէճին հիմնարկէքին առթիւ: Ամերիկեան դեսպան Սքինները առաջին անկիւնաքարը դնելով, յայտնեց թէ վերջին տարիներս Ամերիկայի եւ Յունաստանի միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ հանգամանք ստացած են: Աթէնքի քոլէճը կոչուած է հելլէն նոր սերունդին մտաւորական զարգացման կեդրոնը դառնալ:

«Յունաստանի եւ Ամերիկայի միջեւ առեւտուրը աւելի բարգաւաճ է քան Յունաստանի կարեւորութիւնը ունեցող ուրիշ ոեւէ երկիր,— տարեկան 20 միլիոն տոլար, որուն 10 միլիոնը յունական ծխախոտի Ամերիկա արտածումէն կը գոյանայ»:

Մերձ հեռախօսի կայան

Առջի օր Մոսկուայի մէջ պաշտօնապէս բացուեցաւ Գ. Միջազգայինի անթել հեռախօսի կայանը: Այս առթիւ խօսուած ճառերը վեր հանեցին թէ այս կայանը Եւրոպայի մէջ ամէնէն զօրաւորն է եւ կոչուած է արեւմտեան աշխարհը համոզել խորհրդային միութեան ձեռք բերած գիտական յառաջդիմութեանց մասին:

Ֆրանքօ-ռուս պարտքի խնդիրը

Ինչպէս գրեցինք, ֆրանքօ-ռուս պարտքի կարգադրութեան համար բանակցութիւնները վերսկսան: Ըստ առաջինոյն, Ֆրանս, պատուիրակութեան նախագահն է ծերակուտական Գ. տը Մօնզի, իսկ ռուսականինը՝ դեսպան Ռաքովսքի: Խորհրդային պատուիրակութեան միւս անդամները գրեթէ բոլորն ալ նոր դէմքեր են:

Քաղաքական ներկայ պայմանները աւելի նպաստաւոր կերպով դասաւորուած են և այս անգամ յոյս կայ յաջող եզրակացութեան մը յանգելու:

Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են: Ֆրանսա կ'ուզէ այս առիթէն օգտուիլ: Տեղական թերթերը փոխած են իրենց լեզուն. թերթ մը կ'ըսէ. «Ֆրանսա այսուհետեւ կը փափաքի Ռուսիոյ հետ նոյնքան բնականոն յարաբերութիւններ ունենալ որքան Անգլիոյ հետ:

Վէճի գլխաւոր առարկան այն է որ պոլշեւիկները չեն ուզեր ճանչնալ Ֆրանսայի պահանջքին կարեւոր մէկ մասը, այսինքն մեծ պատերազմի ընթացքին ֆրանսական զանձին կողմէ Ռուսիոյ եղած կանխավճարները. նոյնպէս չեն ուզեր հատուցում տալ ժամանակին Ռուսիա հաստատուած ֆրանսական քաղաքացիներու, որոնց ինչքերը գրաւուած են 1917ի յեղափոխութեան ժամանակ: Ռուս պատուիրակները միայն պատերազմէն առաջ Ռուսիոյ կնքած փոխառութեանց մասին կ'ուզեն բանակցիլ:

1926ին կ'ըսէին թէ տարեկան տոկոս պիտի վճարեն 1914էն առաջ վճարուած գումարին մէկ տասներորդին հաւասար ոսկեդրամ միայն: Այսօր ալ իբրեւ պայման կ'առաջարկէին, որ Ֆրանսա կարեւոր վարկ բանայ իրենց զանձին եւ ճարտարարուեստին համար:

Դիտել կը տրուի թէ Պրէսթ Լիթովսքի մէջ Ռուսերը Գերմաններուն աւելի նպաստաւոր առաջարկներ ներկայացուցած էին:

Թուրքիոյ նոր թղթադրամները

Լոնտոնի մէջ մէկ ոսկինոց թղթադրամներու տպագրութիւնը գրեթէ վերջացած է արդէն, և հինգ, տասը եւ յիսուն ոսկինոցներունը սկսած: Թղթադրամները մէկ անգամէն, ամբողջութեամբ պիտի փոխադրուին Մայիսի վերջերը կամ Յունիսի սկիզբը: Նոր դրամները Պոլիս բերուելէ վերջ, շրջաբերութեան դրուելու կերպը պիտի որոշուի դրամատուններու յանձնախումբին կողմէ:

Օտար երկրաչափներ Թուրքիոյ մէջ

Նոր երկաթուղագիծերու կառուցման համար, մինչեւ այսօր յիսունէ աւելի օտար երկրաչափներ հասած են Պոլիս ու հետզհետէ Անատոլու կը մեկնին: Երկրաչափներու մեծամասնութիւնը Շուէտացի եւ Նորվէկիացիներ են: Երկրաչափները, որ Տիարպէքիր պիտի մեկնէին, իրենց ճամբորդութիւնը տասը օրի չափ յետաձգած են, այդ քաղաքին մէջ տառապ ձիւն նստած ըլլալուն համար:

Սուրիոյ կռիւները

«Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հոմսի մէջ նոր ընդհարում մը տեղի ունեցած է եւ սպաննուած են երկու ապստամբներ, որոնց մէկը պետին եղբայրը: Ֆրանսացի սպայ մը մեծ քաջութիւն ցոյց տուած է: Զինուորները դիրք բռնած են մզկիթներուն վրայ, տիրելով ապստամբներու ապաստանած տանիքներուն եւ խեղդած են ամէն շարժում: Պաշտօնական զեկոյցին մէջ ապստամբները կ'որակուին իբրեւ սովորական ոճրագործներ, եւ մամուլը կը մեղադրուի զանոնք «ապստամբ» կոչելուն համար:

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ԴԷՄ

Թուրք Թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ Պ. Պ. Պօղոս Նուպարի եւ Գ. Նորատունկեանի վերագրուած նամակներով: Աղա Օղլու Ահմէտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.—

«Գաբրիէլ Նորատունկեան եւ Պօղոս Նուպար փաշա երբ տեսած են որ Քինկի նման տգէտ, մոլեռանդ եւ փառամոլ մէկը այս անգամ ալ նոյն «շարլաթան»ութիւնը կ'ընէ Հայ անունը փաթթոց ընելով, չեն կրցած դիմանալ իրենց ներսէն յորդող զգացումներուն, և մխիթարութիւն նկատած են ամբողջ Ամերիկայի ներկայութեան իրականութիւնը զարնել այդ կեղծաւոր մարդերու երեսին:

«Բայց տեսէք տարօրինակ հոգեբանութիւնը զոր երեւան կը բերէ Քինկ, յայտարարելով թէ ինք՝ հակառակ ամէն բանի, պիտի աշխատի Հայերը պաշտպանել: Այս մարդուն համաձայն, Հայերը անզիտակից են եղեր իրենց շահերուն, եւ հետեւաբար ինք պաշտօն ունի անոնց խնամակալութիւնը ստանձնելու:

«Ասոր հաստատամտութի՞ւն կ'ըսենք թէ անամօթութիւն: Բայց ինչ ալ ըլլայ, այս դէպքը կը ցուցնէ թէ «շարլաթան»ութիւնը չի կրնար երկար ատեն դիմադրել իրականութեան: Ամօթապարտ մնալու դատապարտուած են բոլոր անոնք, որոնք ծերակուտականն Քինկի նման կ'աշխատին անուն շահիլ, ուրիշներու ճակատագրին հետ խաղալով: Եթէ Ամերիկայի այս «մահուտ» ծերակուտականը մազաչափ առաքինութիւն ունենար, պէտք է ամչնար այն հեգնական յօդուածներէն, զոր հրատարակեցին ամերիկեան թերթերը, այս դէպքին առթիւ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Կաստոն Տումէրկ Անգլիոյ թագաւորին հրաւէրով Լոնտոն պիտի երթայ յառաջիկայ Մայիս 16ին եւ երեք օր պիտի մնայ:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ երէկ սկսաւ գումարուիլ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վիճաբանական ժողովը 25 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին

կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

Նիւթ ԶԱՐԵՒԱՆԴԻ 1.«Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ».

2. «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքեր:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 24 Մարտ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Գեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ: Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը: Երեկոն ունի նուագի բաժին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Ներ Գառնիկ եւ Արամ Յովհաննէսեաններու իրենց մօրաքրոջ ՕՐ. ԴԱՑԻԱՆԷ Վ.ԱՐԺԱԳԵՏԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or, թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Ջոմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՎԻԷՆԻ "ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Բիւ տէ Յօմինիքէն

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է Rue Paul-Bert, Թիւ 75. սրճարանի ներքնասենեակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սնտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի, Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հացին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques, Jérusalem, Palestine.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուաւոր խոհարար մը ճաշարանի կամ տունի մէջ: Դիմել՝ Մելիք Տէր Սարգիսեանի 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Ոսկի	L. Tq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուիցեր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg
II	»
III	»
Օսմանեան Վիճակ.	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-32
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		"
ԵԳԻՊՏՈՍ		"
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՄԱՐՏ
1927
23 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 292
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Երկրորդ խօսք

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Էնկիւրի ծրագիր մը պատրաստած է, արտասահմանէն մօտ հարիւր հազար գաղթականներ տեղաւորելու համար Թուրքիոյ մէջ։

Այս խնդիրը շատոնց կ'արծարծուէր Թուրք թերթերուն մէջ, եւ պատասխանատու անձերու կողմէ, որոնք յայտնապէս մտահոգ են, արդի Թուրքիոյ ամայութենէն։

Ամէնէն լաւատես հաշիւներն ալ, 12 միլիոնէն աւելիչեն հաշուեր քեմալական արքայութեան բնակչութիւնը։ 1925ի ամառը Թուրք թերթերը կ'արտատպէին վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն Թուրքիա ունի 727.520 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ 12.815.274 բնակիչ, որով քառ. քիլոմեդրին կ'իյնայ 17 մարդ։ Դարձեալ, այդ հաշիւներուն համաձայն, ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունի Պոլիսը։ Ուրիշներ կը հաշուեն առ առաւելն 7 միլիոն։ Անցեալ Ապրիլին, Աղա Օղլու Ահմէտ, նշակաւոր Թուրանականը, դառն հառաչանքներ կ'արձակէր, Անատոլու կատարած պտոյտի մը առթիւ Կ'ողբար Թուրք ժողովուրդին անձիտումը, «իբրեւ հետեւանք տգիտութեան եւ թշուառութեան»։ Եւ կ'աղաղակէր.

— «Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս ողբալի կացութիւնը։ Շարունակ բնակչութեան նուազումէն կը գանգատինք...։ Եթէ միայն Անատոլուն կարենար երեսուն միլիոն բնակիչ ունենալ, ո՞վ պիտի համարձակէր չափուիլ մեզի հետ»։

Այդ պակասը լեցնելու համար է որ, ծրագիրներ կը մշակուին։ Յունաստանի հետ փոխանակութեան օրէնքը հազիւ օգնեց 5-600.000 հոգի փոխադրելու, բայց անոնք ալ նախընտրեցին սղոսկիլ քիչ-շատ բազմամարդ շրջաններու մէջ, փոխանակ գէշալի Ներսերը, իրական անապատները երթալու։ Հիմա բնակութեան շրջանակներ սահմանուած են գալիքներուն համար։ Գաղթականներու գետեղման վարիչ Մարուֆ պէյի յայտարարութեան համաձայն, Ռուսիայէն գալիք 50.000 գաղթականները պիտի տեղաւորուին Խարբերդի, Մուշի եւ Տիգրանակերտի մէջ, Կիպրոսի գաղթականները՝ (6000, հարաւային նահանգները, իսկ միւսները՝ զանազան շրջաններ (Սուրիայէն 3000, Պուլկարիայէն՝ 8000, Ռումանիայէն՝ 9000 եւլն.) «Կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ գետեղման քաղաքականութեան», կ'աւելցնէ Թուրք վարիչը։

Տարակոյս չկայ։ Եւ եթէ Հայաստանի վարիչները քիչ մը ազգային եւ գործնական ըլլային,— գոնէ այնքան որքան վրացի եւ ազրի կոմունիստները — Հայաստանը իր բնակչութեամբ ալ անցառելի քանակութիւն մը չէր դառնար այսօր։ Ոչ ալ երկու ներգաղթի փոխարէն տասը-քսան արտագաղթ կ'արձանագրուէր։

Բայց, Էնկիւրը ունի՞ անհրաժեշտ միջոցները, իր ծրագիրը գործադրելու համար։

Անցեալ Յունուարին, Թուրք թերթերը կը գրէին թէ Սուրիայէն եկած մաս մը գաղթականներ հիւպատոսարան դիմեր են, իրենց տեղերը վերադառնալու համար, բայց անցագիր չեն տրուած։ Իսկ թրքական իշխանութիւնը որոշեր է անպատճառ իրենց համար նշանակուած գաւառները ղրկել զանոնք։ Այդպէս եւ Պուլկարիա կամ Յունաստան հաստատուած Թուրքեր՝ եթէ տեղական կառավարութիւնը չհարկադրէ, կամ բռնի փոխանակութիւն չհաստատուի, անոնք իրենց տեղէն չեն շարժիր։ Մինչեւ անգամ այդ է կացութիւնը խեղճուկ Հայաստանի մէջ ուրկէ ոչ միայն Թուրքերու արտագաղթ չկայ, այլ ընդհակառակն կը շեշտուի ներգաղթը։ Ինչ որ կը գրենք այս մասին, անկողմ եւ Թուանշաններով, բացայայտ իրականութիւն է, և մեր երբեմն երանեալ ռամկավարները եթէ քիչ մը խելք ու հոգի ունին, եթէ իսկապէս կը սիրեն հայրենիքը, միայն այս կէտին մէջ պէտք է պինդ բռնեն Երեւանի մարզպաններուն օձիքէն։

Նկատելով որ արդէն կազմ եւ պատրաստ են այս տարի պաշտուած հարիւր հազարը, նորէն հարցը չի լուծուիր։ Էնկիւրի ո՛րքան ալ զօրաւոր ըլլայ, չի կրնար բռնի լեցնել անապատները մանաւանդ «արեւելեան նահանգները»։ Այդ աւերակ տարածութիւններուն վրայ սակաւաթիւ Թուրքեր կան, սակայն։ Բայց անոնք անգամ հանգիստ չեն իրենց տեղը, եւ կը սարսափին վաղուան հեռանկարէն։ Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ այդ հողերը օրինաւոր տէրեր ունին, որոնք պիտի գան ուշ կանուխ։

Անվիճելի է, ճակատագրական է այդ «վաղը»։ Այնտեղ գրաւած Թուրք բնակչութիւնը պարզապէս անկոչ հիւր մը պիտի նկատուի, միշտ ահու դողի մէջ, եւ հետեւաբար անընդունակ երկիրը շէնցնելու։ Թուրքիա յիսուն տարիէն ալ չի կրնար լեցնել 750.000 քառ. քիլոմեդրը, որ թանկագին որս մըն է, միջազգային աւարի համար։ Այսօրուան Թուրքիոյ թրքութիւնը, եւ նոյնքան ալ արտասահմանէն եթէ փոխադրուի տարիներու ընթացքին, կրնայ հանգիստ լողալ բուն թրքական սահմաններուն մէջ։ Մնացածը՝ տէր ունի, այսօր տարագիր, բայց միշտ անհաշտ դատախազ։

Ձե՞ն ճանչնար այդ իրաւունքը։ Կրնան փորձել ինչ որ կ'ուզեն։ Դատի մը յետաձգումը կորուստ չի նշանակեր։ Չկայ օրէնսդրական լուծի դէմ ըմբոստացած ժողովուրդ մը որ վերջ ի վերջ յաղթած չըլլայ։ Իսկ երբ դատը Թուրքիոյ դէմ է, հայածուածներուն հետ «Աստուած անգամ գլուխ չի կրնար ելլել»։

Թուրքերը չեն որ պիտի ծաղկեցնեն արիւնով թրծուած աշխարհը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԾԱՄԾՄԵՆ

Հայաստանի բնակչութեան նուազման առթիւ, որ այլեւս անվիճելի է, ռամկավար թերթերն ալ սկսան արտայայտուիլ։ Եւ, ինչպէս իրենց անբուժելի ախտն է, փոխանակ բուն հարցը շօշափելու, նորէն քարեր կը նետեն «Դաշնակ»ներուն դէմ, որոնք մարդահամարի թուանշաններուն վրայ հիմնուելով, ահազանգ հնչեցուցեր էին։ Բայց ի՞նչ կ'ըսեն անոնք։ Կամկար կամկար, ծամծմելով, ճիշդ այն ինչ որ մենք ու մեր պաշտօնակիցները գրեցին եւ ըսին աւելի բացորոշ եւ յայնորէն պատճառաբանուած։ Կարդանք «Արեւ»ը, Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը 12 Մարտ).

—«Բայց փաստը կը մնայ թէ Հայաստան բաւականաչափ հող եւ ապրուստ չունի իր աճող բնակչութեան համար, Հայաստանէն արտագաղթ մը կայ այսօր, ինչպէս եղած է միշտ ալ։ Անցեալին, ձարերու իշխանութեան օրով, Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Հիւսիսային Կովկասի հայ գաղութները կազմուած են գլխաւորաբար Արարատեան Դաշտէն հեռացած Հայերով։ Այսօր նոյնքան Հայեր կը բնակին Անդրկովկասի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, որքան Հայաստանի մէջ, եւ անժխտելի է թէ անոնց մեծագոյն մասը վերջին յիսնամեակի ընթացքին մեկնած են մայր երկրէն, գացած են յօժարութեամբ ապրուստ վաստկելու եւ հարստութիւն դիզելու յոյսերով ու յաջողած ալ են։

«Այսօր ալ կը գաղթեն մեր երկրէն, որովհետեւ Հայաստան տակաւին չունի տնտեսական այն զօրաւոր կառուցուածքը, որպէսզի կարենայ տոկալ իր բնակչութեան աճումի ծանրութեան։»

Աչքէ նաեւ «Պայքար»ը, Ամերիկայի ռամկավարներուն մունետիկը. 22 փետր.)

—«Երկրին բնակչութեան աւելի քան չորս հինգերորդը գիւղացի է, երկրագործութեամբ կը պարապի, իսկ Հայաստանի հողը լաւագոյն պայմաններու տակ, անբաւական է արտադրելու այնքան, որքան պէտք է բնակչութիւնը ապրեցնելու համար, եւ ասոր հետեւանքով, բնականաբար, ամէն տարի աճող ժողովուրդին մէկ մասը կը ստիպուի դրացի երկիրները դիմել ապրուստ ճարելու համար։ Հայաստան աշխարհագրական այնպիսի դիրքի ու պարագաներու մէջ կը գտնուի, որ եթէ ազատութիւն ըլլայ իսկ, մեծ վաճառականութեան վրայ յոյս չի կրնար դնել. փոքր առեւտուրն ալ, պարզ ներքին սպառարկութիւն մըն է, եւ դուրսէն հարստութիւն չի ներմուծեր երկիր։ Հայաստան որպէսզի կարենայ սնուցանել իր բնակչութիւնը, եւ ոչ միայն արտագաղթի առաջը չթողուլ, այլ նաեւ ներգաղթի համար հնարաւորութիւն ստեղծել, պէտք ունի տնտեսական նոր ու շահաւէտ միջոցներու եւ ձեռնարկներու։»

Ի՞նչ է այս երկչոտ, սմսեղուկ բացատրութիւններուն իմաստը.— Հայաստանի մէջ տընտեսութիւն չկայ, հող չկայ, տեղ չկայ,— երկիրը չի բաւեր, ժողովուրդը կը ստիպուի գաղթել, հետեւաբար Հայաստանը կը տկարանայ, կը դառնայ ուժասպառ, եւ ատով իսկ՝ խախուտ։

Ամէն ինչ ծամծմելով - ծամծմելով, ռամկավարները այնքան են բթացեր, որ տարտու մը վէճի պիտի ելլեն մեզի հետ, եթէ ըսենք թէ անձրեւը ամպէն կը ծագի, իսկ ամպը...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Սէն Նահանգի Ոստիկանական Տեսչութիւնը առժամաբար դադրեցուց օտարականներու ինքնութեան թուղթերու յանձնումը։ Ներկայիս պէտք է դիմեն միայն անոնք, որոնք տակաւին չեն վճարած 1925 Յուլիս 13ի օրէնքին համաձայն 68 ֆրանք, կամ գեղչեալ սակով 10 ֆրանքը։

Կը տեղեկանանք թէ արուարձաններու մէջ եւս առ այժմ դադրած է ինքնութեան թուղթերու յանձնումը։

Ինչպէս մանրամասնօրէն գրած ենք մեր այսօրուան թիւին մէջ, Ծերակոյտը 100 ֆրանքի գեղչեց 375 ֆրանքը եւ 20 ֆր.ի՝ գեղչեալ սակը։ Ներքին Նախարարութիւնը կը յուսայ որ Երեսփ. ժողովը եւս չպիտի ուշանայ վաւերացնել այս օրէնքը, որ մօտ օրէն կարելի պիտի ըլլայ գործադրութեան դնել։

Երեսփ. ժող.ի Նիւթ. Յանձնաժողովը արդէն իր Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ ընդունեց Ծերակոյտի քուէարկած օրինագիծը, 100 եւ 20 ֆրանք։ Այս կերպով քայլ մը եւս առնուած է եւ կասկած չկայ որ Երեսփ. ժողովը առանց դժուարութեան պիտի վաւերացնէ այս որոշումը։

Գաւառի մեր թղթակիցները կը տեղեկացնեն թէ ինքնութեան թուղթերու յանձնումը առժամապէս յետաձգուած է այնտեղ ալ։

Արտէշի Նահանգապետը իր շրջանի բոլոր Քաղաքապետներուն եւ Ոստիկանապետներուն ղրկած է Մարտ 19 թուակիր հետեւեալ շրջաբերականը.—

«Համաձայն Ներքին Նախարարէն ստացուած հեռագրական հրահանգներուն, պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ, որ խորհրդարանին առաջարկուած փոփոխութիւններուն պատճառով, անմիջապէս եւ ցնոր անօրինութիւն դադրեցնէք օտարականներու ինքնութեան թուղթերու ստացման կամ նորոգութեան համար կատարուելու վրայ եղող ամէն գործողութիւն։

«Արդէն իսկ կազմուած թղթածրարները, որոնց համար տուրքը գանձած էք, անմիջապէս ինծի պէտք է ղրկուին, եթէ չեն լրացուած։

«Ամսոյս 26էն վերջ դրկուելիքները չպիտի կրնան ընդունուիլ»։

Նահանգապետ՝ Հ. ՐԻՇՕ

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐԲ ՎԷՃԸ

ԿԸ ՊԱՀԷ ԻՐ ՍՈՒՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔԸ

Փարիզ, Լոնտոն եւ Պերլին կը շարունակեն իրենց դիմումները, արգիլելու համար որ իտալեւսերպ միջադէպը պատերազմի յանգի։ Արտաքին Նախարար Պրիան երէկ ընդունեց իտալական դեսպան պարոն Ռոմանօ Ավէցցանան եւ սերպ դեսպան Սփալայքովիչը։ Նախարարը կրկնեց չափաւորութեան եւ խոհեմութեան խորհուրդները սերպ ներկայացուցիչին։

Պուլկար դեսպան Մորֆոֆ եւս ներկայացաւ արտաքին նախարարին եւ հաւաստիքներ տուաւ Պուլկարիոյ խաղաղասէր քաղաքականութեան մասին, միանգամ ընդ միշտ հերքելով Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ գաղտնի դաշինք մը կնքելու մասին տարածուած լուրերը։

Ֆրանսական շրջանակներու մէջ լաւատես են եւ կը յուսան թէ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելու ստիպուելու, կարելի պիտի ըլլայ խնդիրը կարգադրել ուղղակի բանակցութիւններով։ Հաւանաբար Պելկրատի օտար զինուորական կցորդները ալպանական սահմանագլուխը երթալով, քննութիւն մը պիտի կատարեն։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ գերման դեսպան Շթամէր սըր Չէմպըրլէյնի մօտ երթալով երկարօրէն տեսակցեցաւ իտալեւսերպ խնդրին մասին։ Անգլիա ուժ կուտայ Իտալիոյ՝ ալպանական ներկայ կառավարութիւնը պաշտպանելու համար խռովարար եւ սերպասէր տարրերու դէմ։ Ֆրանսա ուժ կուտայ Սերպերուն։ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հակամարտութեան խնդիր է ասիկա։

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի եուկօսլաւ ներկայացուցիչ Եովանովիչ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Մենք խաղաղութեան կը ձգտինք։ Զինուորական պատրաստութեանց եւ նոյնիսկ զօրաշարժի սկզբնաւորութեան մը մասին տարածուած լուրերը բոլորովին անհիմն են։ Իր դէմ ուղղուած այս ամբաստանութիւններուն սուտութիւնը ապացուցանելու համար, կառավարութիւնս խնդրած է արդէն Պելկրատի զինուորական կցորդներէն, որ տեղւոյն վրայ երթալով քննեն կացութիւնը։ Պատրաստ ենք գոհացնելու ամէն քննութիւն։ Եթէ Ալպանիոյ մէջ Թիրանայի կառավարութեան դէմ ժողովրդական դժգոհութիւն կայ, յանցանքը մերը չէ։ Թո՛ղ Ազգերու Դաշնակցութիւնը զբաղի կարգը պահպանելու այդ երկրին մէջ։ Կրնաք վստահ ըլլալ, որ ո՛չ մէկ նպատակ եւ փափաք ունինք Ալպանիոյ վրայ յարձակելու, եթէ ուրիշ մը չկանխէ մեզ։ Իմ կառավարութիւնս տակաւին չէ դիմած Ազգերու Դաշնակցութեան եւ պիտի շարժի դէպքերու ընթացքին համաձայն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՑՈՒՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Ռուսիա թերեւս համայնավարներուն համար դրախտ մըն է, բայց ապահովաբար ո՛չ կատուներուն համար, Լէնինկրատի սովիէդը հրամայած է անխնայ ջարդել բոլոր այն կատուները որ ամսէր կը թափառին փողոցէ փողոց, իսկ կերպասեղէնի վաճառականներու թերթը՝ մորթ գլուխ երկու շիլին խոստացած է։ Անասուններու պաշտպան ընկերութեան բողոքին պատասխանելով, սովիէդները կը յայտարարեն թէ՝ կատաղութեան տարածման կը նպաստեն անոնք, իսկ վաճառականները կ'աւելցնեն իրենց կարգին. «կատուն գարշելի արարած մըն է, միւս կողմէ անոր մորթին անհրաժեշտ պէտք ունինք մուշտակաւոր վերարկուներու շինութեան համար։»

Թուղթէ լեռներ, երկինք-քերողներ.—Ամերիկայի մէջ հսկայ տուներ կան, որոնց կ'ըսուի «երկինք—քերող» կամ երկնաքերկառ։

Խորհրդ. գրախտին մէջ ալ կան թուղթէ տուներ, նոյնքան հսկայ, որոնց «Իզվէսթիա» (4 Փետր.) կուտայ «երկինք-քերող» անունը։ Իսկապէս պոլշեւիկ դիւաններու թուղթէ դէզերը երկինք կը քերեն։ Օրինակ, միայն ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց գործավարը, մէկ տարուան մէջ, գործածած է ամբողջ Ռուսիոյ թուղթի մթերքին քառորդը, այսինքն 6,720.000 քիլօ։ Թող սխալ չհասկցուի. գործավարութիւնը այդ հսկայ քանակութեամբ թուղթերը կը գործածէ ոչ թէ վառարան վառելու կամ թէ թռուցիկ շինելու համար, այլ պարզապէս հրամանագիրի եւ թղթակցութեան համար։

Եւ «Իզվէսթիա»յի՝ յօդուածագիրը կ'ըսէ որ, մէկ անգամէն փոխադրելու համար այդ թուղթերը, անհրաժեշտ է 40 վակոնով 10 շոգեկառք։ Երկաթուղիներու իւրաքանչիւր վարչութիւն ամէն տարի կը ստանայ 1,300.750 էջ տեղեկագիր։

Ամէնը այս չէ։ Դժբախտ պաշտօնեաները ստիպուած են պատասխանել այն բոլոր հարցարաններուն, որոնք կը տեղան խորհրդային բոլոր գրասենեակներէն։ Օրինակ, առեւտրական գործավարութիւնը մէկ տարուան ընթացքին, պիտի պատասխանէ 447,885 հարցումի։

Եւ այսպէս, «Իզվէսթիա» կը հաստատէ որ թուղթէ լեռները հետզհետէ կը բարձրանան խորհրդային դրախտին մէջ, երկինքն ի վեր։

Հինգ տարի շղթայակապ.— Խորհրդային դրախտին մէջ, Տամարիք կոչուած գիւղանկիւնը կը բնակէր Մուհամմէտին թոռներէն՝ Սալիտ Թիւլօֆ։ Առատ մը Սալիտի կինը առանց չարաչափ փողոց ելաւ Կատղեցաւ միւսլիմանը։ Եւ շղթայի զարկաւ կինը։ Ծանր շղթայ մը։ Զոր փաթթեց կնոջ մարմինին եւ շղթային միւս ծայրը գամեց պատին։ Հինգ տարի շարունակ կինը մնաց այս վիճակին մէջ, երբ ոստիկանները վերջերս առիթով մը ազատեցին խեղճ թրքուհին։

Ճինարար Մալաթիացիները.— Մալաթիոյ Հայրենակցական Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է Հայաստանի մէջ հիմնել կօշիկի գործարան մը եւ շինել քանի մը տուներ։ Այս նպատակին յատկացուած է առայժմ 30.000 տոլար։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ծիծաղելի է լրջութիւն փնտռել խորհուրդներու ընտրութեանց մէջ որ կը կատարուին այս պահուս Հայաստան։

Ընթերցողը շատոնց գիտէ, որ խօսքի, մամուլի եւ կարծիքի ամէն ազատութիւնը հալածող կեղծ բանուորա-գիւղացիական տիկտատուրան չի թոյլատրեր ո՛չ մէկ ընտրութիւն, ուրտեղ համայնավարական կուսակցութեան թեկնածուները չքուէարկուին, «ընդհանուրին հաւանութեամբ»։ Ուրիշ խօսքով, պոլշեւիկ իշխանութեան տակ, մրցող կամ պայքարող թեկնածուներու գոյութեան մասին ենթադրելն իսկ աւելորդ է։

Բայց պոլշեւիկներու ընդունած ու գործադրած ընտրական գործառնութիւններն անգամ լեցուն են մանաւոր թերութիւններով եւ յաւելեալ չեղումներով ու խարդախութիւններով։

Այսպէս, ըստ «Խորհրդային Հայաստան»ի (18 փետր.) Աշտարակի եւ Հրազդանի մէջ «չքաւորները» միայն ընտրուած են խորհուրդներու անդամներ, մինչ գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը կազմող «միջակ» տարրը բացարձակապէս դուրս մնացած է թեկնածուներու ցանկէն։ Երեւանի պաշտօնաթերթը կը բողոքէ այս երեւոյթին դէմ։

Փետրուար 16ին Քէշիշքէնդի ընտրութիւնը կատարուած է եւ անցեր է կոմֆրակցիայի «չքաւորական» խմբակի ցուցակը։ «Միջին գիւղացիութիւնը կը բացակայի» («Խորհր. Հայաստան» 19 փետրուար)։

Ընտրութեանց կը մասնակցին ժողովուրդի հազի՜ւ կէսը, իսկ այս մասն ալ խճողուած է կիներով։

Պոլշեւիկ հրապարակագիրի արտայայտութեամբ իսկ, ո՛չ միայն միջակ գիւղացիները կը քուէազրկուին ու կը թերագնահատուին, այլ եւ «կնոջ ընտրում են ընտրած լինելու եւ կեդրոնից ստացուած հրահանգները կատարած լինելու համար»։ «Ընտրում են ընդհանրապէս եւ չեն զբաղուում այն խնդրով թէ ո՞ր կնոջն ընտրել»։ Եւ կամ, «կոմֆրակցիայի կողմից առաջադրուած ցուցակներում լինում են վարկաբեկուած եւ մասսայի մէջ ոչ մէկ յարգանք չվայելող անձինք, կուլակների ազդեցութեան ներքեւ գտնւող չքաւորներ ու միջակներ եւ մինչեւ անգամ քրէական յանցագործութեան մէջ մեղադրւողներ»։

Պատահեր է որ Սամաղարի շրջանի (Էջմիածին) Մոզանշուշ գիւղին մէջ նախընտրական խորհրդակցութեան են հրաւիրուած 30 միջակ եւ 10 չքաւոր գիւղացիներ։

Օր մը առաջ, միջին գիւղացիութեան ընտրական իրաւազրկութիւնը մասնանշող մեծամասնական լրագիրը փրփուր է կտրած 20 փետրուարին, տեսնելով որ գիւղացիութեան իրական մեծամասնութիւնը կազմող միջակները գործի են կանչուած։— «Մեղաւոր է այդ նպատակով շրջանից ուղարկուած պատասխանատու ընկերը» («Խ. Հ.» 20 փետր.)։

Ինչպէ՞ս բացատրել այս ազդակող հակասութիւնը։

Արամուս գիւղին մէջ, ընտրուողները, ըստ տնտեսական դրութեան կը կազմէին մէկ բատրակ, 20 չքաւոր եւ 15 միջակ։ Թազագիւղ Նյգովան՝ 3 բատրակ, 20 չքաւոր եւ 12 միջակ։ «Մանաւանդ կանայք, այս տարի չտեսնուած ակտիւութիւն ցուցաբերեցին» («Խ. Հ.»)։

Կեցցէ՛ Ծապլվարը։

Փամբակ-Լոռիի մէջ, խորհուրդներու ընտրութեանց առթիւ, «ամենամեծ առաւելութիւնը եղել է ա՛յն որ այս տարւայ կամպանիայի շրջանում մեծ ուշադրութիւն է դարձուել չքաւորական խորհրդակցութիւններին եւ աշխատել են, որքան հնարաւոր է, քանակով նրանց շատացնել» («Խ. Հ.» 22 փետր.)։

Դժուար չէ պրպտել ու մեկնաբանել կոմունիստներու շաղկապած «չքաւորական» դեղահատերու «տօզ»ն ու շարժառիթը։ Այս պատճառով ալ «չքաւորական ժողովներին չի քաշուել տեղիքի միջակների ակտիվը»։ Եւ դեռ երես ունին գրելու՝ թէ «միջակը մեր գիւղի կենտրոնական դէմքն է եւ նրան չէր կարելի երբեք մոռացութեան տալ» («Խ. Հ.» 22 փետր.)։

Լեգէոններով մարդիկ ձայնազուրկ են հռչակուած. սակայն կատարուող ընտրութեանց ցուցակները յայտարարելու համար. միայն Համամլուի շրջանը 11600 գիւղացիներէ 1148ը բողոք են տուած իրենց քուէի իրաւունքները վերահաստատելու, իբրեւ ձայնազուրկներ։ Ցեղ-տեղ բնա՛ւ ժամանակ չեն տար, վախնալով հակառակորդներու փրոփականտէն։ «Եթէ ցուցակները նախօրօք յայտնի են լինում» մեր թշնամին կուլակը իր պայքարի մէջ աւելի մեծ յաջողութիւն է ունենում։ Եւ քուէարկելու ձանձրոյթը յանձն առնող հայ գիւղացին կը բաւականանայ, ճարահատ, բջիջի, կոմսոմոլի եւն. մշակած ցուցակով, որովհետեւ «պոլշեւիկեան կուսակցութիւնը եւ կոմսոմոլը կը մոռնան իրենց իրաւունքները, իրենց ֆունկցիաների շրջանակները եւ կը մտնեն հրամայողական դերի մէջ» (դանդաղ շրջան)։

Թէ խորհուրդներու ընտրութիւններով ինչքա՜ն կը հետաքրքրուի Հայաստանի ժողովուրդը, եւ ի՜նչ չափով կը կարենայ յագուրդ տալ իր հետաքրքրութեան,— առանձին նիւթ մըն է։

Ղամարլուի ընտրութիւններուն, օրինակի համար, կը մասնակցին ձայնի իրաւունք ունեցողներու հարիւրին 60ը։ Միջակ գիւղացիներու թիւը, գիւղական խորհուրդներու մէջ, կը կազմէ 40—45 համեմատութիւն։ Իսկ ամէնէն բնորոշ կողմը՝ թուրքերու եւ թրքուհիներու բուռն մասնակցութիւնը, եւ մանաւանդ Արտավար, Բուրաստան, Դոխկուզ եւն. գիւղերու մէջ թրքուհիներու հարիւրին 60ին ընտրութեանց մասնակցիլը... Ո՞վ է ըսեր թէ ազգերը հաւասար չեն խորհրդային իրաւակարգի տակ, եւ թաթարները Հայերէն աւելի յարգ ու ազատութիւն չունին Ներկայ Հայաստանէն ներս։

Ղուրդուղուլիի մէջ եւս ընտրութեան մասնակցած են 159 հոգի, ձայն ունեցող բնակչութեան (375) կէսէն ալ պակաս։ Նորընտիր խորհուրդի 18 անդամներէն չքաւոր են 12 եւ միջակ 6 հոգի։ Հոս ալ կիները աւելի «ակտիվ» են եղած այս տարի...։

Նոր-Բայազիդի չորս թաղամասերուն մէջ ընտրուած են բացառապէս չքաւորներու, միջակներու եւ «կոմֆրակցիա»ի առաջարկած թեկնածուները՝ մեծ մասամբ չքաւորներ, միջակ՝ հողագործողներ, բատրակներ, ծառայողներ։ Ձայնազուրկներու կողմէն (որքա՜ն է եղած անոնց քանակը արդեօք) բազմաթիւ դիմումներ են ստացուած իրենց իրաւունքները վերահաստատելու համար։ Դիմողներու հարիւրին 12ին իրաւունքները վերահաստատուած են («Խ. Հ.» 23 փետր.)։

«Խորհրդ. Հայաստան» իր 24 փետր. տպագրութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ Պարալագեազի գաւառին ընտրութիւնները կ'ընթանան «նորմալ» կարգով։ «Բոլոր գիւղերում անցնում են չքաւորական ժողովներում կազմուած ցուցակները»։

Այս ի՜նչ խեղկատակութիւն է։ Մէկ կողմէն կը գրեն թէ գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը միջակները կը կազմեն, իսկ միւս կողմէն «նորմալ» կը կոչեն այն ընտրութիւնները, ուր չքաւորներու ցուցակները կ'անցնին բառացապէս կամ ամբողջութեամբ։

«Ղամարլուի Այգեստան գիւղը ընտրեց 19 հոգի եւ 6 փոխանդամ, որոնցմէ 14ը չքաւոր 3ը բատրակ եւ 7ը միջակ գիւղացի։

Պարալագեազի փաշալու գիւղը քուէարկեց չքաւորներու խմբի ցուցակը, 18 հոգի։

«Խ. Հ.» (25 փետր.) կը գտնէ որ «Բաշգեառնիի գիւղացիներու վերաբերմունքը՝ դէպի ընտրութիւնը, միանգամայն գիտակցական է»...։ «Մասնակցում էին ընտրողներու մօտ 40 տոկոսը, որոնցմէ չքաւոր՝ 60 առ հարիւր, միջակ՝ 40 առ հարիւր»։

Բաշգեառնիի 9 գիւղերուն մէջ ընտրութիւնները վերջացած են։ Չքաւորները եւ բատրակները շահած են 62 եւ միջակները 38 առ հարիւր։

Շեշտենք անգամ մը եւս, որ Բաշգեառնիի մէջ քուէարկութեանց մասնակցած է ընտրողներու հարիւրին 40ը, մինչդեռ Բէյլիք Վեդիի հինգ թրքական գիւղերուն մէջ քուէ տուած է ընտրողներու հարիւրին 55ը։ Թուրքերը գերակշիռ վիճակ ունին միշտ։

Քիչ անդին ակնարկեցինք ձայնազուրկներու խոշոր համբանքին։

Առանց հաւատք ընծայելու պոլշեւիկեան աղբիւրէ բխած թիւերուն, կը տեսնենք սակայն, թէ քուէարկութեան իրաւունքէն զրկուողները տարապայմանօրէն շատցած են այս տարի։ Միայն Երեւանի համար, մեծամասնականներու յայտարարած ձայնազուրկները 3,000էն աւելի են, խօսքը չընենք չյայտարարուած ձայնազուրկներու։

Զանգեզուրի գաւառը յատկապէս... վարձատրուած է ձայնազրկութեան մրցանակով։ Անցեալ տարուան 202ի փոխարէն 1400 են նոր ձայնազուրկները։

Էջմիածնի գաւառին ձայնազուրկներու թիւը 3194 է։

Վերջապէս, խորհուրդներու ընտրութեանց ամբողջական արդիւնքը իմանալէ առաջ իսկ, Երեւանի պաշտօնաթերթի բերած տեղեկութեանց վրայ հիմնուած, կրնանք եզրակացնել՝ որ Հայաստանի ընտրական գործերը տարուէ տարի թէեւ յառաջօրէն նորագոյն փուլերու մէջ կը մտնեն, այլազան թիւեր հանդէս կը բերեն, բայց իրենց խօսքով ու տարազով կը ներկայացնեն կոմունիստական վարչաձեւի ամէնէն յատկանշական եւ ամէնէն զաւեշտական համայնապատկերը։

ՆՈՐԲԵՐ

ԴԱՇԼԵՐԸ ԿԸ ՑԱՐՁԱԿԻՆ.— Դաշլերու փոխմակ մը յարձակած է ճամբորդներու ինքնաշարժին վրայ, որ Սուրիայէն Միջագետք կ'երթար։ Ճամբորդները վիրաւորուած են։

ԼՕԶԱՆԻ
ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԽԱՂԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը կարգ մը հարցումներ ուղղած է Պ. Վահան Գարտաշեանի, որ գործօն դեր ունի Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէին մէջ եւ մտերիմն է ծերակուտական Քինկի։ Այդ առթիւ ստացած է ընդարձակ պատասխան մը, որուն գլխաւոր մասերը կ'արտատպենք ստորեւ.—

Ծերակուտական Քինկ խնդիրը բերանացի չյիշեց. քանի մը հաբեր նամակներ եւ կտրոններ, որոնք ղրկուած էին Հայերէն, Յոյներէն եւ Ամերիկացիներէն, դիզուած կը մնային սեղանի մը վրայ։ Ասոնցմէ մէկ քանիին պատասխանուած էր, եւ իր խընդրանքովը, դաշնագրին մերժումէն երեք օր առաջ, կէս ժամ յատկացուցի զանոնք աչքէ անցընելու, որպէսզի ստուգէի թէ անոնց մէջ արժէքաւոր բան մը կա՞ր թէ ոչ. Ես չտեսայ Պ. Ջօպանեանի նամակները, թացորոշ է թէ երբ անոնք ստացուած են, քարտուղար մը, ըստ կարգի, (չետոյ իմացայ թէ անոնք ֆրանսերէն գրուած են) զանոնք ղրկած է խորհրդարանի Գրադարանը թարգմանել տալու։ Ըստ երեւոյթին անոնք Ծերակուտականին սեղանը հասած են դաշնագրին մերժումէն երկու օր ետքը, կամ յունուար 20ին եւ կամ յունուար 22ին։ Ես Ծերակուտականէն ընդունեցի անոնց պատճէնները, իր պատասխանին հետ։ Այս պատասխանը կը զգուշացնէր գրողը եւ կը թելադրէր անոր որ եթէ շարունակէ իր ընթացքը, վնաս կը հասցնէ հայկական դատին։ Պ. Քինկ ինծի հարցուց նաեւ թէ ո՞վ էր նամակին հեղինակը։

Այն ատեն ուղիղ կերպով չէի գիտեր թէ ո՞վ է Ջօպանեան. միայն աղօտ գաղափար մը ունէի թէ անիկա Եգիպտոսէն կամ Պուլկարիայէն բանաստեղծ մըն է։ Եւ պատահաբար նայեցայ իր նամակներուն, զորս ղրկեցի «Հայրենիք»ին, յայտնելով խմբագրին թէ կրնայ իրեն հաճոյ եղած ձեւով վարուիլ անոնց հետ։ Ամերիկեան կանոնը այս մասին սա էր որ, երբ նամակ մը կը յանձնուի նամակատուփին, եւ եթէ անոր վրայ «մասնաւոր» — private — կամ «գաղտնի» — confidential — գրուած չէ, նամակը ստացողը կրնայ իր ուզած ձեւով վարուիլ անոնց հետ։

Պ. Ջօպանեանի սխալ խորհուրդ տրուած է նամակ գրելու Ծերակուտականին։ Այսպիսի տաժանելիօրէն երկար, խեղճ եւ ծափառիկ նամակներ եւ մասնաւորաբար իր տխուր ենթադրութեամբ թէ Ծերակուտական Քինկ հաւասարապէս անգէտ է թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Միացեալ Նահանգներու մասին, բնաւ գրելու չէր։

Եատ հազուադէպ է որ ծերակուտականները կարդան նամակներ, որոնց հեղինակները չեն ճանչնար, մանաւանդ երբ այդ նամակները երկար են։ Այս կարգի նամակներ կ'անցնին քարտուղարներու եւ գրագիրներու ձեռքը ու կը մոռցուին։

Անցեալ շաբաթ, փետր. 26ին, տեսայ Ծերակուտական Քինկը, որ մէկ ժամէ պակաս ժամանակի մէջ 500էն աւելի նամակներ եւ հեռագիրներ աչքէ անցուց եւ անմիջապէս իր երկու քարտուղարներուն տուն տուաւ։

Պ. Ջօպանեանի նամակները կրնային գրուիլ երեք պարբերութեան մէջ. ասոնք են. «Ինք «նպաստաւոր չէ Թրքական Հայաստանի ազատագրութեան, եւ «Ծերակոյտին կողմէ այդպիսի «ջատագովութիւն մը անօգուտ «կը համարի. Թուրքերը հողային «զիջում պիտի չընեն, բացի եթէ «բռնի ուժը գործածուի, եւ «կ'ուզէ որ Միացեալ Նահանգ«ներու Ծերակոյտը, վերապա«հութիւններու միջոցաւ, պահանջէ «որ Հայերու սեփականութիւն«ները վերադարձուին»։

Առաջին եւ երկրորդ պատճառաբանութիւնները ուղիղ կերպով գործածուած են դաշնագրին կողմնակիցներէն. երրորդը ո՛չ մէկ եւ ո՛չ միւս կողմէն թելադրուած է, որովհետեւ քաղաքական ամերիկեան դաշնագրի մը մէջ ուրիշ ազգի մը՛ պատկանող քաղաքացիներու սեփականութեանց իրաւունքները չեն կրնար վիճաբանութեան առարկայ ըլլալ։ Ամերիկան չի կրնար Հայերու դատաւոր դառնալ։ Մենք կը փաստաբանէինք միայն վերապահումը Ուիլսընի հողամասին, եւ ասիկա յարմար խընդիր մըն է Ամերիկեան դաշնագրի մը մէջ։

Պ. Ջօպանեանի մտադրութիւնները կրնան լաւ եղած ... սակայն այն միակ ... որ կրնար ըլլալ իր նամակին վրայ, սա էր թէ ինք կը ... ռակէր Հայաստանի հողային ... ըսաւ ... որովհետեւ ասիկա ... դաշնագրի մերժման ... գետինը կը կազմէր, ... եզրակացութիւնը կը մնար ... որ ինք վաւերացման ... կից էր։

Հանրապետական ... տական մը ըսաւ ինծի թէ ... Ֆիլիպ Մարշըլ Պրաուն, ... համալսարանէն, ... բերած է թէ Նուպար Է. ... տունկեան դաշնագրի ... ման նպաստաւոր են։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ
ԻՆԱՊԷ՞Ս ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ 100 ՖՐԱՆՔԸ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Ծերակոյտը իր Ուրբաթ ... նիստին մէջ որոշեց ինքնութեան թուղթերու սակը 375 ... եւ 40էն 20 ֆրանքի զեղչել ու մէկ տարուան պայմանը ... երկուքի բարձրացնել։ Ստորեւ կուտանք այս առթիւ ... տին մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները, քաղուած ... տոնաթերթէն.—

Ընդհ. տեղեկաբեր Համրի Շէրօն.— 1925 Յուլիս 13ի օրէնքով օտարականներու ինքնութեան թուղթին համար սակ որոշուած էր 68 եւ 10 ֆրանք, երկու տարուան համար։ 1926ին երկու անգամ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ այս օրէնքը։ Օգոստոս 3ին սակերը բարձրացան 375 եւ 40 ֆրանքի, իսկ Դեկտեմբեր 19ին երկու տարուան պայմանաժամը մէկ տարուան զեղչուեցաւ։ Ծերակուտական Պ. Ռէյպէրթի առաջարկեց 1925ի դրութեան վերադառնալ, այսինքն 68 եւ 10 ֆրանք՝ երկու տարուան համար։ Նկատական յանձնաժողովը թէ՛ այս առաջարկը եւ թէ կառավարութեան Մարտ 9 թուակիր նամակը նկատի առնելով, որոշեց միջին ճամբայ մը ընդունիլ, այն է՝ ամբողջական սակ՝ 150 ֆր. զեղչեալ սակ՝ 20 ֆրանք, ամէն տարի նորոգելի եւ երկու ամիսէն աւելի Ֆրանսա բնակողներէն պահանջելի։ Այս որոշումէն վերջ, կառավարութիւնը նոր առաջարկներ ներկայացուց։

Վարչապետ Պ. Փուանքարէ.— Այս խնդրին առթիւ տրուած որոշումներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'ուզեմ ես ինքս ստանձնել, թէեւ Ելմտ. նախարարը այդ հարցով չէր զբաղիր։ Ներքին եւ արտաքին նախարարներուն կը վերաբերի անիկա, ու մենք ստիպուեցանք այս զեղչերը առաջարկել՝ պնդումներուն վրայ արտաքին նախարարին, որ դրացի ազգերէն, նոյնիսկ ուրիշ երկիրներէ միաձայն բողոքներ ստացած էր։

Ընդհ. տեղեկաբեր.— Այս պայմաններուն մէջ կառավարութեան նոր առաջարկն էր հետեւեալը.— Ամբողջական սակ 100, զեղչեալ սակ 20 ֆրանք. ինքնութեան թուղթերը նորոգել երկու տարին անգամ մը եւ պահանջել մէկ ամիսէ աւելի Ֆրանսա բնակողներէն։ Պ. Ռէյպէրթի պնդեց եւ կառավարութիւնը ի վերջոյ ընդունեց վերջին փոփոխութիւն մը, այն է ինքնութեան թուղթ պահանջել երկու ամիսէն աւելի բնակողներէն։ Երեւութապէս, կարելի է պնդել որ այս առաջարկին քուէարկութիւնով ելմտացոյցի հասոյթի աղբիւրները կարեւոր կորուստ մը պիտի կրեն։ «Երեւութապէս» կ'ըսեմ, անոր համար որ ելմտական յանձնաժողովը 1926 Դեկտ. 19ի օրէնքին վիճաբանութեան ատեն այս հաշիւներուն մասին որոշ վերապահումներ ըրած էր։ Այն ատեն շատ մեծ հասոյթներ կը սպասուէին ինքնութեան թուղթերէն։ Մենք կ'ըսէինք թէ այդ սակը շատ ծանր է. թէ ասոր պատճառաւ օտարականները պիտի փախչին եւ չպիտի կրնանք մեր յուսացածը ձեռք բերել։ Ասոր լաւագոյն ապացոյցը այն է որ, եթէ Փետրուար ամսուան ելմտացոյցի հասոյթները քննենք, կը տեսնենք որ օտարականներու ինքնութեան թուղթերու հաշիւէն 27 միլիոն ֆր... պակաս հասոյթ գոյացա... քան ինչ որ կը նախատես... Հետեւաբար սակի զեղչ... գոյանալիք կորուստ աւել... բերութական է քան իրակ... Ֆրանսայի մեծագոյն շահ... պահանջէ որ մեր երկրէն ... ռացնենք այն այցելուներ... որոնք մեզի օտար դրամ կը ... րեն եւ այսպէս, հանրութ... կարծածէն աւելի մեծ չափ... կ'օժանդակեն մեր առեւտրա... հաշուեկշիռը կանոնաւոր... Մեր անցուցած սա տագնապ... պահուն, ձախաւեր գործ մը ... տի ըլլար արգիլել զբօսաշր... ները մեր երկիրը գալէ ... ւաքար, պարոննե՛ր, մեր կ... կան յանձնաժողովը համաձա... է կառավարութեան՝ ընդուն... համար իր վերջին առաջա... զոր պատիւ ունեցայ ներկ... ցնելու Ծերակոյտին առջ...

Պ. Իսպէլթի, պարոննե... առաջարկս մէկ նպատակ ... ունէր. եւ ասիկա ձեռք ... ուած է. այն է ինքնութ... թուղթի օրէնքները համա... նեցնել մեզ օտար երկիրնե... կապող միջազգային դաշն... ներուն հետ։ Միաժամա... մեծ ծառայութիւն կը մա... ուի ֆրանսական զբօսաշր... թեան, ինչպէս նաեւ առեւտ... Օտար երկիրներէ Ֆրանսա ... դրամը տարեկան 10 մի... կը հաշուուի, այսինքն մեր ... տաքին առեւտուրին մէկ ... րորդին չափ։

Անտոլէ Մորիզէ (համայնա... ընկերվարական և Պաղաք... Պուլօնիւ-Պիյանքուրի).— Ռէյպէրթի փաստերը բնա... մեզի չեն։ Պ. Ռէյպ... զբօսաշրջութեան տեսակէ... վրայ հիմնուելով կ'ըսէ ... պէտք է քաջալերել օտար... կաններու Ֆրանսա ... Մեր երկրին մէջ միայն ... քի ազանշելի քաղաքներ ... կան, այլ նաեւ ճարտարար... տական շրջաններ, որոնք ... թիւով օտար աշխատաւոր... ունին։ Սէնի Նահանգին ... անցած տարի 433,189 օտ... ներ կային, այսինքն Ֆրանս... օտար բնակչութեան մէկ ... րորդը։ Հիւսիսի նահան... մէջ 233,000 օտարական... կան, Պաւ-տը-Քալէի մէջ ... հազար, Փատ-տը-Քալէ ... հազար։ Ասոնց մեծ մասը ... կանաւոր զբօսաշրջիկներ ... Սէն նահանգի կարգ մը ... մայնքներուն, ինչպէս ... Ուանի մէջ՝ օտարները ... բնակչութեան մէկ ... կերրորդ մասը կը կազմեն. Ցընիի մէջ մէկ տասներ... Օպէրվիլիէի մէջ՝ մէկ վեց... Պուլօնիւ-Պիյանքուրի 75,0... բնակչութենէն 9,900ը ... րական են, այսինքն մէկ ... րորդը։

«Այս օտար աշխատաւոր... բնակչութեան ներկայութի... համայնքներուն եւ նահան... կը պարտադրէ մեծ ծախ... զորս զոցելու միակ, թէեւ ...

միջոցն է օտարականներու տուրքը։ Այս ծախքերը շատ մեծ են, ըլլայ խնամատարութեան, ըլլայ կրթութեան, եւ ներկայիս ալ գործազրկութեան համար։ Առնենք միայն Սէնի նահանգին համար ծախքերու գումար մը. օրինակ՝ հիւանդանոցները։ Հանրային խնամատարութենէն ինծի տրուած տեղեկութեան համաձայն, 1925ին իր կողմէ 10 միլիոն ֆրանք վճարուած է օտար հիւանդներու համար։ Այս 10 միլիոնէն միայն 2 միլիոնը ետ առնուած է, սակայն ո՛չ թէ օտար կառավարութիւններէն կամ օտար հիւպատոսներէն, այլ ձեր համայնքներէն եւ նահանգներէն, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ օտարականներու բուն բնակարանը գաւառի մէջ արձանագրուած էր։ Գիտեմ որ փոխադարձութեան դաշնագիրներ ունինք, սակայն անոնք խմբագրուած են այնպէս, որ գրեթէ անգործադրելի են։ Այս կարգի դաշնագիրներ ունինք Պելճիքայի, Իտալիոյ, Լիւքսէմպուրգի եւ Լեհաստանի հետ։

Պ. Ցը Պիէր.— Բացատրութիւնը դիւրին է։ Արտասահմանի մէջ Ֆրանսացիներ չունինք, մինչդեռ մեր երկրին մէջ օտարականներ կան։

Պ. Անտրէ Մորիզէ.— Միայն այդ չէ։ Իտալիայէն, Լիւքսէմպուրգէն եւ Պելճիքայէն հիւանդներու ծախք կրնանք պահանջել այն ատեն միայն, երբ հիւանդը 45 օր հիւանդանոց կը մնայ, իսկ Լեհաստանէն՝ երբ յաջորդաբար 60 օր կը մնայ։ Կը հարցնեմ ձեզ, պարոններ, ո՞ւր է այն հիւանդութիւնը — բացի թերեւս ժանտատենդէն— որ կրնայ հիւանդ մը ստիպել յաջորդաբար 60 օր հիւանդանոցի մէջ պահել։ 1925ին, ըստ դաշնագրի, միայն մէկ երկրէ՝ Լեհաստանէն՝ դրամ պահանջուած է։ Ու գիտէ՞ք թէ որքան. 774 ֆրանք, որ դեռ վճարուած ալ չէ։ Անշուշտ, պարոնե՛ր, ինչպէս կը գործեն դաշնագիրները, այնպէս թէ՝ Սէնի նահանգի հիւանդանոցներուն ամբողջ ծախքը՝ Փարիզի հարկատուները կը վճարեն։

Դուք ալ կը խոստովանիք, որ այս կացութիւնը անընդունելի է։ Փարիզի Թաղապետական խորհուրդը եւ Սէնի ընդհ. ժողովը քանիցս բողոքեցին այս մասին, առանց հետեւանքի։

«Ու հիմա մնացէ կը պահանջուի զեղչել օտարականներու վրայ դրուած տուրքը այն միակ միջոցը, որքա՛ն չնչին, զոր ունինք մեր ձեռքը, բան մը փրկելու։ Կը կարծեմ թէ զիս ծայրայեղ մոլեռանդ մը չէք նկատեր, բայց ինծի բացարձակապէս անկարելի կը թուի ընդունիլ, որ ֆրանսացի հարկատուն, —որ աշխարհի բոլոր հարկատուներէն ամէնէն ծանրաբեռնուածն է, քանի որ տարին 50 միլիառ զանազան տուրքեր կը վճարէ—ստիպուած ըլլայ հատուցանելու նաեւ իրեն չվերաբերող ծախքերը։ Չեմ ընդունիր որ օտարականներու տուրքին վրայ զեղչ մը յանգի աշխատաւորներուն— զորս այստեղ կը ներկայացնեմ վճարել տալու այնպիսի գումարներ, զորս վճարելու ոչ մէկ պատճառ ունին եւ որոնք առանց չափազանցութեան, կրնան վճարուիլ անոնց կողմէ, որոնցմէ պահանջուած է մինչեւ հիմա։ Անգլիացի եւ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ շատ լաւ կրնան վճարել ներկայ սակերը, իսկ աշխատաւորներուն համար ալ դժուար չէ տարին 20 ֆրանք տալ։ Հետեւաբար կը պահանջեմ պահել նախկին սակերը եւ մերժել Պ. Ռէպլէրթիի առաջարկը։

Վարչապետ Պ. Փուանքարէ.— Յարգելի Պ. Մորիզէ կը տրամաբանէ այնպէս, որպէս թէ ինքնութեան թուղթը, որուն մասին կը վիճինք, Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլար երկար ատենէ ի վեր, ներկայ սակով, եւ իբր թէ խնդիր եղած ըլլար զեղչել հինէն ի վեր կիրարկուող սակերը։ Ճշմարտութիւնն այն է, որ Խորհրդարանը անցեալ տարի հաստատեց նոր ինքնութեան թուղթ մը, որ տուրքի թուղթի բնոյթն ունէր։ Այս նախաձեռնութիւնը ստանձնեց Սենատ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը, հակառակ արտաքին նախարարին երկու երեք ստիպողական նամակներուն, որով կը հաղորդուէր թէ ինքնութեան թուղթերու ամէն տարի նորոգուիլը կրնայ բողոքի դուռ բանալ օտար պետութեանց կողմէ։ Նախարարին վախը իրականացաւ, եւ ոչ միայն ինք, այլ եւ ինքս ալ քանիցս ընդունեցինք այցելութիւնը դեսպաններու, որոնք եկան բարեկամաբար ըսելու. «Դաշնագիրները կը դրժէք։ Չենք ուզեր Հաագայի ատեանին առջեւ երթալ, որովհետեւ կը յուսանք թէ պիտի սրբագրէք ձեր սխալը։ Իսկ եթէ չսրբագրէք, պիտի ստիպուինք պաշտպանել նախ՝ իրաւունքը, յետոյ՝ մեր քաղաքացիները, եւ այն ատեն դատը շահելու համար պիտի ստիպուինք միջազգային արդարութեան դիմել»։

«Այս պայմաններուն մէջ, տեղի կա՞յ յամառելու կարգադրութեան մը վրայ, որ այսքան առարկութիւններ եւ դժուարութիւններ յարուցած է։ Կարծեմ թէ ոչ։

«Ուստի, ուզեցինք միջին ճամբայ մը գտնել։ Տուրքին երկամեայ հանգամանք մը տալով, ըրած կ'ըլլանք կարգադրութիւն մը, որ տակաւին կրնայ վէճի դուռ բանալ. սակայն վերջապէս օտարական մը, որ երկու տարի բնակած է Ֆրանսայի մէջ, նորեկի մը պէս կրնայ նկատուիլ։ Կը յուսանք թէ օտար երկիրները պիտի ընդունին այս լուծումը։ Սակայն բնաւ իրաւունք չունինք տուրքի մը բնոյթ տալ։ Այս կէտը պէտք է լաւ հասկցուի։ Այդ անկարելի է. տուրք իրաւունք չունինք։ Ատիկա պէտք է ըլլայ պարզապէս ինքնութեան թուղթի վարձքը։ Այս մասին իրաւական առարկութիւն կարելի չէ ընել։ Այդ վարձքն ալ շատ բարձր պէտք չէ ըլլայ, որ տուրքի նմանի»։

Խօսեցան նաեւ ուրիշ քանի մը ծերակուտականներ, որմէ վերջ ներկայացուած օրինագիծը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ։

Ընդունուեցաւ նաեւ հետեւեալը. Ինքնութեան թուղթ առնելու պարտաւոր իւրաքանչիւր օտարական, որ օրինական պայմանաժամին մէջ ինքնութեան թուղթ չի խնդրեր կամ չի նորոգեր, պարտաւոր պիտի ըլլայ վճարելու ամիսը 50 ֆր.։ Զեղչեալ սակէն օգտուողները պիտի վճարեն 10 ֆրանք տուգանք։ Այս տուրքերուն համապատասխան դրոշմաթուղթեր պիտի փակցուին ինքնութեան թուղթին վրայ։»

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ գիշեր նորակազմ Զ. երկս. Որբերու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը միանալով իրենց բացումը տօնեցին։ Ժամանակէն առաջ հայրենակիցներու երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր տեղ գրաւելու։ Ուշացողներու մեծ բազմութիւն մը ոտքի վրայ կը մնար։

«Թամ-թորոտան»ով բացուեցաւ հանդէսը նորակազմ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Փափազեանի. յետոյ սկսան արտասանութիւններ, երգեր, ոտանաւորներ միութիւններուն մասնակցող երկսեռ տղոց կողմէ։

Փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ ղրկուած էին Պ. Պ. Նարդունի եւ Խանէտանեան։ Պ. Խանէտանեան համառօտ ներկայացուց Զափ. Երիտ. Որբերու գործունէութիւնը եւ մինչեւ հիմա կազմուած մասնաճիւղերը։ Իսկ օրուան բանախօս Պ. Շ. Նարդունի մանրամասնօրէն պարզեց անոնց օգուտները մեր ազգային ոգին վառ պահելու տեսակէտով։ Կոչ ըրաւ երկսեռ հանդիսականներուն լայն չափով օգնել Զափահաս Որբերու եւ Մարզիկներու Նուիրական գործունէութեան թէ՛ բարոյապէս եւ նիւթապէս։ Ներկաները ոգեւորութեամբ խոստացան ամէն տեսակ աջակցութիւններ ընծայել։ Պ. Լ. Ջորմիսեան եւս իր կարգին ծանօթացուց որբերու միութեան օգուտներուն վրայ եւ շեշտեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտականութիւնները։

Հանդիսականները շատ գոհ մնացին հանդէսէն. ընտանեկան գեղեցիկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր։ Այս առթիւ կանթով թէյ բաժնուեցաւ։ Քանի մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ, գունաւոր յախճապակիէ աքաղաղ մը աճուրդի դրուեցաւ, բարձրանալով 410 ֆրանքի։ Եւ այս՝ գործազրկութեան ամէնադէշ օրերուն։ Աքաղաղը ստացաւ Ֆրանսական բանակի սպաներէն Պ. Հազարապետեան, որ շնորհակալութեամբ յայտնեց թէ խորապէս զգածուած է ինը տարի բոլորովին հեռու ապրած ըլլալով հայկական շրջանակէն։ Հօկի վարչութեան կողմէ ալ 25 ֆրանք նուիրուեցաւ, որով 435 ֆրանքի գումար մը գոյացաւ։ Կոմիտաս երգչախումբի «Յառաջ նահատակ»ով եւ Խսայի քահանայի մաղթանքներով փակուեցաւ հանդէսը, գիշերուան ժամը 12.30ին։

Թրամուէյի եւ շոգեկառքի ժամանակը անցած ըլլալով Փարիզէն եկող հիւրերը տեղացիներու հետ մինչեւ առտուան կը զուարճացան։

Ա. Մկրեան

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ՈՎ Է ԸՆՏՐՈՂԸ

Խորհրդային ընտր. յանձնախումբերը արտակարգ լիազօրութիւններ ունին, ձայնէ կը զրկեն ով որ ուզեն։ Օրինակ, «Վէչէրնայա Մոսկվա» (2 Մարտ) կը գրէ թէ շատեր իրաւունքէ զրկուած են, որովհետեւ «կնոջ հետ կռիւ ըրած է», «կը ծեծէ զաւակը», «կը խմէ», «խելքէ պակաս է»։

«Փրավտա» (17 Փետր). կը գրէ թէ «գիւղի մը մէջ ձայնէ զրկուեցան երկու վարժապետներ, որովհետեւ կը բնակէին քահանայի մը տունը եւ կով մը ունէին», իսկ Եարոսլավի մէջ ընտրական իրաւունքէն զրկուեցաւ վարժուհի մը, «որովհետեւ այցելութեան գացած էր քուէի իրաւունքէն զրկուած գիւղացիի մը» եւայլն։

Եւ այս սանձարձակ «զրկումները» այնքան ըմբոստացուցիչ դարձած են, որ խորհրդային մամուլը սկսաւ ականջը քաշել ընտրական յանձնախումբին անդամներուն, ընդհանրապէս նախկին ցարական ոստիկաններ։

ԲՌՆԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

«Իզվէսթիա» (9 Մարտ) կը հրատարակէ կառավարութեան մէկ հրամանագիրը, որ իրաւունք կու տայ առողջապահական իշխանութիւններուն բռնի քննել ու դարմանել բոլոր այն մարդիկը, որոնց մասին կասկած կայ թէ վեներական հիւանդութեամբ վարակուած են։

ՁԵՌԱԳԻՐ ՊԷԹՀՈՎԷՆԻ.- Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքին դիւաններուն մէջ գտնուած են երկու ձեռագիր տետրակներ, որոնք կը պատկանին Պէթհովէնի։ Ասոնք նախագիծերն են հանճարեղ երաժիշտին կարգ մը սօնատներուն եւ ասոնք ալ քաղուածներ անոր ծանօթ գործերէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ և մելանով.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի Մարտ 12ի թիւին մէջ «Մարիկ» ստորագրութեամբ նամակ մը կար, Լիոնի Ազգային Միութեան գործունէութիւնը քննադատելու եւ ճշդելու մտքով գրուած։ Դժբախտաբար նամակագիրը ինկած է նշանաւոր սխալներու մէջ.—

Ա. Լիոնի մէջ կանխաւ խոստացուած, բայց իբր թէ չբացուած մանկապարտէզին խօսքը կ'ընէ ճշմարտութեան բոլորովին հակառակ արտայայտութեամբ։ Պ. «Մարիկ» ապահովաբար, իբրեւ Լիոնցի, ինք ալ գիտէ թէ ծանուցուած մանկապարտէզը բացուեցաւ անցեալ տարի, անոր բացումը ծանուցուեցաւ թերթերու միջոցաւ եւ տեղական ազդարարութիւններով։ Մանկապարտիզպանուհին, Օր. Էֆրաղ Աչճեան, ամբողջ ամիս մը հայ մատրան կից կահաւորուած խորհրդարանին մէջ իր պաշտօնը շարունակեց, բայց դժբախտաբար ծնողք չքաջալերեցին հաստատութիւնը, առարկելով թէ չեն համարձակիր իրենց զաւակները փոքրէ փոքր ղրկել մինչեւ մատուռ, որ սակայն համեմատաբար կեդրոն ալ է։ Վարժուհին լման ամիս մը մնաց 4—5 փոքրիկներով, եւ ի զուր տունէ տուն շրջան ըրաւ, յորդորելու ծնողքը որ քաջալերեն Ազգ. Միութեան այս օգտակար ձեռնարկը, որուն յաջողութեան համար ամէն տեսակ զոհողութիւն ըրաւ նաեւ կաթող. պատուիրակը։ Յետոյ, արձակուրդի երկու ամիսներուն, դարձեալ ամէն կողմ եղած ազդարարութիւններուն համաձայն, հայերէնի եւ կրօնի դասընթացք մը բացուեցաւ հայ մատրան մէջ և ուսուցիչ կարգուեցաւ Պ. Թ. Աբրահամեան։ 7—8 աշակերտներով սկսաւ եւ սա ալ... խափանուեցաւ մանկապարտէզին պէս։

Բ. Աղքատախնամի եւ ձրի ճաշ ուտողներու մասին ալ իր «ճշտումը» չի համապատասխաներ իրականութեան։ Երկու հարիւրէ աւելի հայ գործազուրկներ որոնք առնուազն վեց ամիսէ ի վեր Լիոն հաստատուած են կ'օգտուին ձրի ճաշարաններէն։ Մասնաւոր թոյլտուութեամբ 6 ամիսէն պակաս Լիոն բնակողներէն 26 ընտանիք կը մասնակցին ճաշերուն։

Գալով Աղքատախնամին, ան կազմուած է զանազան միութիւններէ եւ կուսակցութիւններէ յատուկ հրաւէրով, Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութեանս նախագահին կողմէ։ Ոչ մէկ կուսակցութիւն կամ միութիւն գերակշիռ է հոն։ Այդ մարմինը կը գտնուի Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան հովանաւորութեան տակ, որուն միջոցաւ ալ ճանչցուած է կառավարութենէն։

Գ. Այս առթիւ ուրախութեամբ եւ շնորհակալութեամբ կը յայտնենք թէ Բարեգործական Կեդրոնական Վարչութիւնը, Միութեանս դիմումին վրայ, 1500 ֆր.ի նպաստ մը ըրաւ Լիոնի անկար անտէր գործազուրկներուն։ Այս գումարը յանձնուած է արդէն Աղքատախնամին, որ բաշխումի իրաւասու մարմինն է։ Գոհութեամբ կը ծանուցանենք նաեւ որ Լիոնի Քաղաքապետական Ժողովին կարեւոր անդամներէն մէկը խոստացած է Ազգային Միութեան՝ խնդրել Ընդհ. Ժողովէն որ Բարեգործականի նպաստին չափով նպաստ մըն ալ կառավարութիւնը ընէ Աղքատախնամին, և ամէն անգամ որ բարեսէր հայ մը կամ մարմիններ որոշ չափով նպաստեն, Քաղաքապետութիւնն ալ նոյն չափով օգնութեան հասնի։

Կնիք Լիոնի Ազգ. Միութեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՍԻՐՏԸ.— Կնոջ սիրտը տուփ մըն է, ինչ կայ պահուած՝ ոչ ոք գիտէ։ Բայց գիտցէք որ, շատ անգամ պարապ է։

Լեհ աղջիկ մը, Լիմնա, ունէր սիրտ մը, գոց տուփի պէս խորհրդաւոր։ Մեղուի պէս վրան թառեցաւ Մաշօվէր անուն երիտասարդ մը։ Աղջիկն ու երիտասարդը պզտիկուց, Վարշաւայի մէջ, կը սիրէին զիրար իբրեւ դրացիներ։ Աղջիկը Փարիզ եկած էր։ Մաշօվէր ալ հասաւ ետեւէն։ Ու Փարիզի մէջ Մաշօվէր բացաւ իր սիրտը. լեցո՛ւն էր սիրոյ մեղրով։ Սակայն Լիոնա չէր բանար իր սիրտը։ Մաշօվէր կը բզզար մեղուի պէս, ու «կը սիրե՛մ» կը մրմնջէր։ Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ աղջիկը չէր պատասխաներ։ Առտու մը Մաշօվէր հարցուց.

— Կը սիրե՞ս զիս, այո՛ կամ ոչ։

Լիոնա կը ծիծաղէր։ Կ'ուզէր քիչ մըն ալ տանջել տղան։ Մաշօվէր կը պնդէր։ Լիոնա կը ձգձգէր։ Տղան կուլար, աղջիկը կը խնդար։ Ի՞նչ կար Լիոնայի սիրտ-տուփին մէջ,— ո՞չ։ Աղջիկը չէր ըսեր։

Յանկարծ ատրճանակը գնաց ճաթեցնել այդ տուփը։ Գնդակը մտաւ աջ թոքին մէջ։ Աղջիկը՝ հիւանդանոց, տղան՝ բանտ։ Սակայն շուտով առողջացաւ աղջիկը. մինչդեռ տղան, խղճի խայթէն կը հալէր ու կը մաշէր։ Բժիշկին հրահանգով ատժամապէս ազատ արձակուեցաւ տղան։ Ու օր մը, երբ իրարու հանդիպեցան երկու սիրահարները, յանկարծ աղջկան սիրտ-տուփը բացուեցաւ հրաշքի պէս։ Ու «կը սիրե՛մ քեզ» ըսաւ։

Անմիջապէս ամուսնացան։ Դատարանին մէջ երբ ամէն մարդ կը զարմանար ատրճանակով կնքուած այս ամուսնութեան վրայ, աղջիկը կը բացատրէր.

— Մաշօվէր ուզեց սպաննել զիս, որովհետեւ շատ կը սիրէր։

Ո՛վ սիրտ, որ գնդակով բացուեցար։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

Արդ, այս անտառին մէջ կար փոքրիկ հիւղ մը, ուր կը բնակէր ծերունի մը։ Արշալոյսին, երբ ...ուր մարդը ջուր բերելու գնաց ...տաւ Գարունը, որ քնացած էր ծառի մը տակ, նստաւ քովը, եւ ...ներուն վրայ առաւ զայն, ...երկար դիտեց անոր քաղցրիկ դէմքը որ դեռ թաց էր արցունքէն ...ւ կը նմանէր ծաղիկի մը, որուն վրայ արշալոյսը թափած է իր ցօղերը։

Յետոյ գրկեց ու տարաւ իր ...ցիկը, ուր տերեւներէ շինուած ...նկողինի մը վրայ դրաւ զայն։

Այսպէս բաժնուեցան իրարմէ ...րկու եղբայրները։

Ձմեռ կը թագաւորէր հսկայ ...րկրի մը վրայ, որուն կ'երթար եւ կ'ապրէր պալատի մէջ, շրջապատուած՝ բազմաթիւ պալատականներէ եւ ծառաներէ։

Գարուն կ'ապրէր թանձր անտառին մենաւոր հիւղակին մէջ։ Ան ջուր կը տանէր ծերունի ճգնաւորին եւ չոր փայտ կը հաւաքէր հիւղակին համար։ Կը սնանէր պտուղով եւ մեղրով ու կը քնանար անշուք խրճիթի մը մէջ։

* * *

Գարուն եւ Ձմեռ մնացած կը կարծուէին եւ երեք որ անցած էր արդէն, երբ զօրաւոր եւ ռազմասէր իշխան մը յարձակեցաւ Թագաւորին երկրին վրայ։ Թագաւորը յաղթուեցաւ եւ փախաւ անտառ։ Երբ մինակ մնաց, միտքը ինկան այն գէշ բաները, զորս կատարած էր իր սիրական Թագուհիին սիրոյն համար։ Ու խղճահար երդում ըրաւ այլեւս անգամ մըն ալ չտեսնել զզուժան Թագուհիին երեսը։

Լքուած ու մինակ, սկսաւ թափառիլ ազգին անդին, եւ մուրալ դուռնէ դուռ։

Պատժուեցաւ նաեւ անգութ եւ չար Թագուհին։

Օր մը, երբ տղոցը հետ լողնալու գացած էր ծովը, բարձրացաւ ալիք մը, եօթը յարկէ աշտարակի մը նման, եւ քշեց տարաւ ճղճիմ տղաքը։ Անոնք խեղդուեցան։

Թագուհին կոկորդը կը պատռէր լալով ու աղաղակելով, սակայն ծովեզերքին վրայ մինակ էր եւ ոչ ոք լսեց զինք։ Վերջէն խենթեցաւ եւ մոլեգնօրէն գլուխը զարկաւ ժայռերուն ու անձնասպան եղաւ։

Այսպէս մեռաւ այս թշուառական կինը, մինակ եւ լքուած ամէնքէն։

Ու ոչ ոք լացաւ իր վրայ։

* * *

Իսկ ի՞նչ եղան կանանչ Թութակն ու Իշխանուհին։

Իշխանուհին հասունցած էր, եւ պէտք էր ամուսնացնել։ Թագաւորը պալատ կանչեց բոլոր իշխանները, որպէս զի իր աղջիկը անոնց մէջէն ընտրէ իր ապագայ ամուսինը։

Իշխանները եկան բոլոր գաւառներէն, Հնդկական մրտեններու կղզիէն (Հնդկաստանի զասական անունը) եւ ամէն կողմէ, որովհետեւ Իշխանուհին նշանաւոր էր գեղեցկութեամբ։

Անոնք հաւաքուեցան եւ նստան պալատին մեծ դարպասին մէջ, ոսկեպատ ամպհովանիի մը տակ, անհամբեր սպասելով Իշխանուհիին գալստեան։

Սակայն Իշխանուհին չէր երեւար։ Իր սենեակը քաշուած, գանգատօրէն կը հագուէր։ Կը փայլեցնէր իր մազերը, աչքերուն մէջ կը թափէր քանի մը կաթիլ ազնիւ հեղուկներէ։ Մերթ ընդ մերթ կը դառնար իր Թութակին կարծես խորհուրդ հարցնելու համար։

Վերջապէս ըսաւ.

Կանանչ Թութակս իմ, ըսէ՛,
Ես գեղեցիկ չե՞մ միթէ։

Թութակը պատասխանեց.

Շա՜տ գեղեցիկ՝ կ'ըսեմ ես,
Ոսկի ժանեակ մ'երբ կախես։

Այն օրերուն, դեռ կենդանիները եւ մարդիկ կրնային խօսիլ իրարու հետ ու հասկնալ։

Իշխանուհին կախեց իր ոսկի ժանեակը եւ կրկնեց.

Կանանչ Թութակս իմ, ըսէ,
Հրաշալի չե՞մ միթէ

Թութակը պատասխանեց.

Զատմուճանիդ մէջ քնքուշ,
Կ'ըլլաս փետուր կապուտուշ։

Իշխանուհին բացաւ իր օժիտի անտուկը, որ լեցուն էր գոյն գոյն շղարշներով եւ նափորտներով։ Տարւոյն իւրաքանչիւր օրը կը հագնէր անոնցմէ հատ մը։

Ընտրեց շղարշ մը, սիրամարգի կապոյտներով պճնվէտուն եւ փաթթեց իր քնքուշ մարմինին։ Ու այնքան գեղեցիկ էր, որ սենեակը լեցուեցաւ ճառագայթով։

Իշխանուհին ուրախացաւ եւ դարձաւ Թռչունին.

Կանանչ Թութակս իմ, ըսէ՛,
Հրեշտակ մը չե՞մ միթէ։

Սակայն Թութակը դեռ գոհ չէր

Ադամանդո՛վ շար ի շա՛ր,
Ծոծրակդ կ'ըլլայ լուս-մարմար։

Իշխանուհին բացաւ ուրիշ արկղ մը, ուր լեցուն էին միայն գոհարեղէններ։ Առաւ ժանեակ մը որ կը պսպղար հարիւր շարք ադամանդով։

Ազնիւ քարերը կը ցոլացնէին սենեակին լոյսերը. կարծես երկինքի բոլոր աստղերը թափած էին սիրաշնորհ Իշխանուհիին ծոծրակին վրայ.

Կանանչ Թութակս իմ, ըսէ՛,
Աստուածուհի չե՞մ միթէ։

(Շար.)

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԻՏԱԼ. ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՎՌՆՏՈՒԻ

Պելկրատէն «Էքսչէնճ Թելէկրաֆ»ի կը հեռագրեն մարտ 21 թուականով.—

Աքուփչինայի այսօրուան նիստին մէջ ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ։ Նախկին նախարար Թրումպիչ ամբաստանեց նախկին արտաքին նախարար Նինչիչը, որ իտալական քաղաքականութիւն մը հետապնդած է։

Այդ պահուն Վիլտէր անուն երեսփոխան մը խօսք առաւ եւ ձեռքը երկարելով դէպի դիւանագէտներուն յատկացուած օթեակը, ուր կը գտնուէր նաեւ Իտալիոյ դեսպան զօր. Պոտրէրօ, պոռաց.

— Դո՛ւրս, Պոտրէրօ, եւ իր լրտեսները։ Ինչո՞ւ համար Պոտրէրօն դեռ հոս է, մինչ Հռոմի մեր դեսպանը ստիպուած է մեկնիլ Հռոմէն։

Այս խօսքերը ողջունուեցան ընդդիմադիր երեսփոխաններու կողմէ երկար ծափերով։ Նիստը ընդհատուեցաւ ընդհանուր գժտագրգռութեան մէջ, որմէ անմիջապէս վերջ ժողով գումարեց դահլիճը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ

Էնկիւրիի կառավարութեան որոշումով Եուկօսլաւիոյ քաղաքացիները մէկ ամիսէն աւելի չեն կրնար մնալ Թուրքիոյ մէջ։ Պոլսոյ եուկօսլաւ գործակատար Նիլովից այս մասին բողոքեց Պոլսոյ դիւանագիտական պատուիրակ Նուսրէթ պէյի, պահանջելով ջնջել այս որոշումը, քանի որ Եուկօսլաւիոյ մէջ թրքական հպատակներու բնակութեան մասին այդպիսի սեղմումներ չկան։ Գործակատարը շուտով Էնկիւրի պիտի մեկնի, ուղղակի արտաքին նախարարութեան հետ կարգադրելու համար այս խնդիրը։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ ՇԱՆԿԱՅԸ

Վերջին պահուն հասած հեռագրի մը վրայ երէկ հաղորդած էինք թէ ազգայնականները Շանկայ մտած են։ Նոր հեռագիրներու համաձայն, Չինաստանի միջազգային առեւտուրի այս ամէնէն մեծ կեդրոնը գրաւուած է՝ առանց կռիւի։ Սակայն Քանթոնցիներու բանակին քաղաք մտնելէն վերջ լուրջ դէպքեր պատահած են եւ բոլոր օտարականներուն հրամայուած է չհեռանալ առանձնաշնորհեալ հողամասէն։ Աշխատաւորները իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար ազգայնականներուն, ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին եւ սկսան ցոյցեր ընել։

Աշխատաւորական Միութիւնը տարճանակ եւ փամփուշտ բաժնեց 500 բանուորներու, որոնք սկսան կրակել անգլիացի զինուորներու, ոստիկաններու եւ հիւսիսային Չինացիներու վրայ։ Երբ ոստիկանները կրակ բացին, ամբոխը եւս իր կարգին քարկոծեց ոստիկանները։ 40 հիւսիսային զինուորներ, որոնք քաղաքը կը պաշտպանէին և սակայն զինաթափ եղան երբ կարմիրները հասան, ամբոխին կողմէ սպաննուեցան պահականոցի մը մէջ։ Ամբոխը կը բաղկանար պահակի տարազով Քանթոնցիներէ, որոնց մէջ կիներ ալ կան։

Անգլիական զինուորներուն եւ ազգայնականներուն միջեւ առաջին ընդհարումը տեղի ունեցաւ Մարտ 20ի գիշերը ժամը 8ին, երբ ազգայնականները յարձակեցան հնդիկ փունճապ զինուորներուն վրայ Տարրիչի ճամբուն վրայ։ Տեղական նիւմէն հրասայլով օգնութեան գնաց, սակայն ազգայնականները շրջակայ տուներէն կրակ բանալով քանդեցին զայն։ Երկրորդ հրասայլ մը գրկուեցաւ դէպքին վայրը։ Նիւմէն եւ երեք զինուորներ վիրաւորուեցան։ Շանկայի մէջ սպաննուեցաւ մէկ անգլիացի զինուոր, վիրաւորուեցան 13 Անգլիացիներ եւ չորս Հնդիկներ, Չինացիներու կորուստն է 200 հոգի, մեծ մասամբ աշխատաւորներ եւ ուսանողներ, նոյնքան ալ վիրաւորներ կան։

Ազգայնական բանակին առջեւէն կը քալէին բանուորներ եւ ուսանողներ, ահուսարսափ սփռելով ամէն կողմ։

Միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ, շնորհիւ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, 1400 ամերիկեան զինուորներ ցամաք ելան եւ Խանկցէուի շրջանին մէջ դիրք բռնեցին։ Օտար զինուորներու ընդհանուր թիւն է 15.000, որոնց վրայ Հոնկքօնկէն պիտի աւելնան 1000 անգլիական զինուորներ եւս։ Առանձնաշնորհեալ հողամասը ռազմաճակատի երեւոյթն առած է։

Շանկայի գրաւումը դիւրացաւ շնորհիւ ազգայնական բանակի մարդոց, որոնք նախապէս ծպտեալ վիճակի մէջ Շանկայ մտած էին։ Երբ հիւսիսային զինուորները Սունկքիանկի ճակատէն անկարգօրէն սկսան քաղաք հասնիլ, ծպտեալ զինուորները դիրք բռնեցին Շանկայի գլխաւոր կէտերուն վրայ։

Շանկայի մէջ թրամուէյներու եւ ինքնաշարժերու երթեւեկը դադրած է։ Ըմբոստ բանուորները գրաւեցին բոլոր կառավարական շէնքերը եւ նամակատունը։ Ազգայնականներու դրօշը կը ծածանի ամէն կողմ։

Ռումբի մը պայթումին հետեւանքով հրդեհ ծագեցաւ եւ բազմաթիւ տուներ այրեցան Շանկայի մէջ։ Փողոցներուն մէջ կռիւները կը շարունակուին. կացութիւնը ծանր է։

Քանթոնցիներն ու Շանթունկի բանակին 150.000 զինուորները կը թալանեն Շանկայը, ուր ահ ու սարսափ կը տիրէ։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ թերթերը Շանկայի անկումը ծանուցին մասնաւոր տպագրութիւններով եւ անմիջապէս բոլոր գործարաններուն մէջ միթինկներ գումարուեցան, որմէ վերջ բանուորները թափօրներ կազմելով քաղաքին կեդրոնը ուղղուեցան։ Նոյն ցոյցերը տեղի ունեցան Խարքովի, Քիէվի եւ Լէնինկրատի մէջ։

ՔԱՐԱԽԱՆ ԳՈՐԾԻ ԿԸ ՍԿՍԻ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Փեքինի նախկին խորհրդային դեսպան Քարախան վերստանձնած է իր պաշտօնը Մոսկուա՝ արտաքին գործավարութեան մէջ։ Ուրիշ պաշտօնեաներու հետ ներկայ գտնուեցաւ Մոսկուայի լատվիական դեսպանատան մէջ նախագահ Ուաքսթէի յիշատակին կատարուած արարողութեան։ Նոյնպէս քանի մը օր առաջ, իբրեւ արտաքին փոխ-գործավար, հեռագիր մը ուղղեց Էնկիւրի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, շնորհաւորելով զայն թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագրի ստորագրութեան առթիւ։

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐ

Երէկի պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ ֆրանսական քաղաքացի ընդունուած օտարականներու ընդարձակ ցանկ մը, որու կարգին հետեւեալ Հայերը.—

Յովթ. Պետրոս Մախոխեան, *ծնած 1868 Օգոստոս 15ին, Տրապիզոն. այժմ կը բնակի Անթիպ, եւ իր կինը Մէյ Եսայեան, ծնած 1881 Յունուար 27ին Մանչեսթըր։*

Որ. Ատէլ Ամասունի, *երաժշտութեան ուսուցչուհի, ծնած 1870 Յունիս 7ին Թիֆլիս։ Կը բնակի Անվէր-սիւր-Ուազ (Սէն-է-Ուազ)։*

Պաթիսթ Փաշայեան, *Դրամատնակի պաշտօնեայ, ծն. 1873 Յունուար 27ին Կ. Պոլիս։ Կը բնակի Վալանթինիէ (Տու)։*

Գրիգոր Կակայեան, *նախկին զինուոր Օտար Լէգէոնի, ծնած 1885 Մայիս 16ին Քուրթպէլէն (Թուրքիա) Կը բնակի Վառնա, եւ իր կինը* Մաքրուհի Արիստակէս Քրիսթեան, *ծնած 1889 Սեպտ. 18ին Քուրթպէլէն (Թուրքիա)։*

Այպէր Ղուկասեան, *աշխատաւոր, ծնած 1894 Յուլիս 6ին Էրզրում։ Կը բնակի Տէսին (Իզէռ)։*

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վիճաբանական ժողովը 25 մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, Մեթրօ՝ իթալի

կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ԶԱՐԵՒԱՆԴԻ «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերուն մասին։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ, Զաւարեան, Իշխան Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահրամ» ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը, յառաջիկայ Կիրակի ամսոյս 27ին Ռիւ Սէն Ժաք, նայօն Սէն Ժաքի սրահը: Կը խնդրուի անդամատոմսով ներկայանալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը, վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, Նոր Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ հին եւ նոր անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէին ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 7ին, ծանօթ հասցէին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, 127.129 Rue Boileau *Էմիլ Զօլայի վերնայարկը, դասախօս Ս. Փողհարեան։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի 26 մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, *ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։*

ՅԱՐԴԴՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Պեթհովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ: Որ. Նուարդ Դալլաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը: Երեկոն ունի նուագի բաժին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները՝

Այրի տիկին Արտէմ Սիմոնեան եւ զաւակները եւ ազգականները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ Ճաշարանը 116, Tête d'Or, Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Ցօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Պ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԴՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Ցօրինիքէն

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է Rue Paul-Bert, թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անտիոքցի Աբրահամ Միքայէլեան 19 տարեկան: Գրել՝ Սամուէլ Միքայէլեանի. Chez Mr. Maisson Bois Neuvy le Roi (Indre et Loire) France. Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի' au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem. Palestine.

— Սեբաստիոյ որբերէն Տրապիզոնցի Գասպար Սարեան որ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած էր եւ մէկ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Գրել՝ իր ընկերոջ Յարութիւն Շիրուանեանի Cité Bois II, No. 30, Nyoseau, par Segre (M. et L.):

ԿԸ ՇԻՆՈՒԻՆ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆ

Նպաստաւոր պայմաններով կապարէ, թիթեղէ, զինկէ եւ ապակիէ ամէն տեսակ գործեր (ջուրի, ելեքտրական, կազի խողովակներ եւայլն), Փարիզ եւ արուարձանները:

Դիմել կամ գրել՝ LOUDER FENERDJIANի, 83, Rue de la Bienfaisance, Blanc-Mesnil (S.-et-Oise).

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՐԳԻ

Աքոռտ եւ նորոգութիւն Դաշնակահարուհի ՕՐ. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր։

Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris. Métro Marcadet:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10°)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի որ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ՝ եւ գործաւորուհիներ գորգի խաւը կարել գիտցող: Դիմել Պ. Իյնէճեանի 12, Rue de la Pyramide, Boulogne s/Seine, (փորթ Սէն-Քլու):

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ
ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով: Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ:

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Եք. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը:

Կը խօսուի Թուրքերէն:

Կաւատուծ *աժան գիներով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կառասիներ, գրասենեակի սեղաններ եւայլն, ծախու են թրքական թավլուներ։ Դիմել՝* 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուաւոր խոհարար մը ճաշարանի կամ տունի մէջ: Դիմել՝ Մնլիք Տէր Սարգիսեանի 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	Livr. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
	II »
	III
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de [...]

80, Rue Lafa[yette]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՐՏ
1927

24 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 293

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՈՒԷՆԵՐԸ ԹՈՂ Վ.ՃՌԵՆ

Քիչ անդին կը հրատարակենք կաթող. պատուիրակին հեռագրական հրաժարականը եւ Էջմիածնէն հասած պատասխանը:

Ըսենք, անմիջապէս, որ երկուքն ալ շատ ուշ են հասած: Պալաքեան եպսկ. հրաժարելու շատ պատճառութիւններ ունէր, եթէ լրջօրէն ըմբռնած ըլլար կացութիւնը: Ան կարծեց թէ բաւական է «պատուիրակ»ի տիտղոսը, հրաշքներ գործելու համար: Այն ատենէն որ. պատգ. ժողովէն առաջնորդ ընտրուած ըլլալով հանդերձ, շարունակեց պահել հին տիտղոսը: Իր ուսուցիկ խաբ չի գոհանար սովորական մակդիրներով: Եթէ առաջնորդ ընտրուած չըլլար, Նորէն պիտի պահէր «կաթող. պատուիրակ»ի պատուանունը, իբրեւ «Էջմիածնի աչքը» կ'ուզէր մշտնջենաւորել կղերապետական դրութիւնը, հետեւողութեամբ հոռմէական հովուապետներու:

Միւս կողմէ, Էջմիածինը, որ նենգ խաղերու վառարան մըն է կը շարունակէ հակասութենէ հակասութիւն գլորիլ: Իր երկերես քաղաքականութեան շնորհիւ էր որ խախտեցաւ իր պատուիրակին դիրքը, եւ ուրիշ եպիսկոպոս մը դարձաւ խորհրդային Նուիրական պատերազմի մը: Պաշտօնագիրներէն զատ, մասնաւոր նամակագրութիւններու ախտ մը կայ, որ ամենէն վճռական դեր կը կատարէ այս կարգի գործերու մէջ: Եպիսկոպոսէ եպիսկոպոս, վարդապետէ վարդապետ նամակներ կը փոխանակուին, որոնք աւելի շատ բան կ'ըսեն, քան պաշտօնական կաթողիկոսի մը կոնդակները, կամ Գերագոյն Խորհուրդին վճիռները:

Այս իրականութեան ապացոյցները տեսանք ուրիշ գաղութներու մէջ ալ: Էջմիածինը կաթող. քննիչ կը նշանակէ եպիսկոպոս մը, Պուլկարիոյ համար, եւ կը յանձնարարէ անմիջապէս ճամբայ ելլել ու վերջ տալ տիրող «աններպարան վիճակին». Եպիսկոպոսը անցագիր կը պատրաստէ, եւ ահա Նոր [illegible] - Էջմիածինը վաւերացուցեր է Ստեփաննոս եպիսկոպոսի պաշտօնը, իբրեւ առաջնորդ Պուլկարիոյ: Խառնաշփոթ [illegible] սարքուած եւ Նշանակովի կարգադրութիւն մըն էր [illegible], ինչպէս եւ Թեմ. Խորհուրդին պարագան, եւ ճիշդ ատկէ [illegible] խնդիրները քննելու պիտի երթար պատուիրակը...

Նոյն Էջմիածինը, որ մասնաւոր եռանդ կը ցուցնէ այս միջոցին գաղութները «հովուելու» համար, որոշեր է Սելանիկ [illegible] Պոլիս բազմած երկրորդ եպիսկոպոս մը, «առաջնորդական փոխանորդութիւն կատարելու պաշտօնով»: Մինչդեռ, չի կրնար [illegible] խախտել Աթէնքի դաւաղիր եւ բրածոյ հոգեւորականը, [illegible] իր իսկ եկեղեցին պառակտողներու գլուխը անցած է, իբրեւ [illegible] Ազատ յեկեղեցի» եղբայրութեան:

Չենք կ'ուզենք թէ՝ Էջմիածնի վարդապետներն ու եպիսկոպոսները իրենց կաթը երկարելով մինչեւ արտասահման, ոչ [illegible] չեն կրնար արդարացնել իրենց յաւակնութիւնները, [illegible] եւ վրայ կուտան իրենց կասկածելի հեղինակութիւնը: Անոնք ուղղակի կամ անուղղակի կը քաջալերեն կղերապետական [illegible] կարծելով թէ անտէր «հօտ»ի մը հետ է իրենց գործը, [illegible] կը նպաստեն խառնակիչներու եւ ապիկարներու տխուր [illegible]: Չկրկնենք Փարիզի պատմութիւնը, այնքան պերճախօս իր մանրամասնութիւններով:

Եւրոպայի մասին խօսելով, ի՞նչ պիտի փրկէ այն նամակը [illegible] ճամբայ հանուեր է Էջմիածնէն: Եթէ Գերագոյն Խորհուրդը [illegible] պիտի ըլլար իր պատուիրակին, պէտք էր առաջին օրէն [illegible] այդ պարտականութիւնը, իւրաքանչիւրին իր տեղը ցուցնելով: Եպիսկոպոսական աքլորամարտ մը սարքելէ [illegible] շփացնելէ յետոյ, ի՞նչ բարոյական արժէք պիտի ունենայ իր նոր նամակը կամ կոնդակը, երբ յետին բարեպաշտն [illegible] համոզուած է որ, Եւրոպայի ազգային կազմակերպութիւնը կրնայ [illegible] միայն իրեն՝ ժողովուրդին ձեռքով, առանց վեղարի [illegible]

Մարսէյլ ընտրութեան ձեռնարկած է արդէն: Թող [illegible] ձեռով շարժին միւս գաղութներն ալ, Ֆրանսայի մէջ թէ [illegible] նոյն պարտքը կ'իյնայ, մանաւանդ, Փարիզի վրայ, որ աղբիւրն է բոլոր չարիքներուն: Մեր խորին համոզումով, ֆրանսական կառավարութիւնը հաճութեամբ պիտի վաւերացնէր [illegible] աշխարհական եւ իրապէս ազգային,—ոչ թէ յարանուանական - վարչութիւն մը, Ազգ. միութիւն կամ խորհուրդ, ինչպէս [illegible] ալ կան: Ո՛չ մէկ երկրի մէջ Թոյլատրելի չէ որ աններպարան վիճակ ունենայ ո՛ր եւ է հասարակութիւն:

Այդպիսի կազմակերպութեան մը մէջ, եկեղեցականներն ալ իրենց տեղը կրնան ունենալ, իբրեւ հոգեւոր հովիւ, [illegible] ո՛չ մէկ պարագայի մէջ, իբրեւ տէրն ու տիրականը ժողովուրդի ճակատագրին:

Երկրի մը մէջ, ուր եկեղեցին եւ պետութիւնը բաժնուած են, բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, կղերապետական իրաւակարգի մը կոչնելու համար: Էջմիածինը եթէ «աչք» մը պահել կ'ուզէ, թող պահէ իր հաշուին, ու իր փառքին համար: [illegible] չի հետաքրքրեր այս կամ այն եպիսկոպոսը: Մեզի համար [illegible] կազմակերպութիւնն է, որ պիտի նպաստէ այլասերումի չարիքները սահմանափակելու, ազգային դիմագիծն ու [illegible] փրկելու, բազմազան հանրային հոգեր ստանձնելու, [illegible] ութեան բաղձանքներն ու պահանջները գոհացնելու: [illegible] համար մարմիններ ունինք, բայց ո՞ւր է կեդրոնական օրգանը, որ վարէ բոլորը եւ լրացնէ բացերը:

Երկու տարուան փորձը աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեց որ քուէները միայն կրնան վճռել այս խնդիրը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱԽԷՆ ՑԵՑՈՑ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքերը շատ մտահոգ են, իտալական արշաւանքի մը հեռանկարէն: Բայց ահա լոյսի շող մը: Իտալ. «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա» թերթը վերջերս գնահատական մը գրած էր Թուրքիոյ մասին, որուն մէջ փառաբանելով Մ. Քէմալը, կը շեշտէր. «Ան փարեց աշխարհիկ եւ Թուրքիան փրկեց եղերական վախճանէ մը զոր ամէն մարդ ճակատագրական եւ անխուսափելի կը նկատէր»:

Իւնուս Նատի պէյ, նոր Թուրքիոյ լուծանավարը, ոտքը գետնէն կտրած, հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ (18 Մարտ).

— «Շատ շնորհակալ ենք «Քօրրիէրէ տէլլա Սէրա»յի,եւ իրեն կը հաւաստենք թէ Թուրք յեղափոխութիւնը իր կարծածէն աւելի ամուր է: Իտալիա, իր կատարած յեղաշրջումով, ամէնէն աւելի լաւ կ'ըմբռնէ այս ճշմարտութիւնը: Բայց ի՞նչ օգուտ որ մեզինչփճակուեցաւ այս պարագան ըսել: Որովհետեւ, երկար ատենէ ի վեր գրուեց կը շրջի այն իմաստով թէ Իտալիա առնելիք-տալիք ունի Թուրքիոյ հետ: Այս զրոյցներուն յառաջ բերած Թիւրիմացութիւնն է որ կզգանք զարկաւ մեր բերաննե. բուն:

«Ընդհակառակն, ամէն առթիւ դէմ խօսեցանք Իտալիոյ: Սակայն իրաւացի չէինք: Երբ մեր կեանքին դէմ դաւող թշնամի տեսնենք, բնականաբար չենք կրնար լաւ խօսիլ անոր մասին: Միեւնոյն ատեն կը խորհէինք թէ Թուրքիա եւ Իտալիա կրնային լաւ բարեկամներ ըլլալ: Եւ եթէ մինչեւ հիմա բարեկամ չեղանք, յանցանքը մերը չէ անտարակոյս:

«Եթէ այսպէս ատիթներ տրուէին մեզի, անշուշտ մենք ալ գիտենք ֆաշիզմին լաւ կողմերը հրապարակելու պարտականութիւնը: Մենք ըսելիքներ ունէինք, եւ ատոնք մեծ մասով նպաստաւոր էին Իտալիոյ համար. սակայն չըսինք, որովհետեւ ամբողջ աշխարհի համոզումն այն էր թէ Իտալիա կը խորհի թշնամութիւն ընել Թուրքիոյ: «Քօրրիէրէ տէլլա Սէրա»յի յօդուածը կուգայ նոր հորիզոն մը բանալու մեր առջեւ: Եթէ Իտալացիները շարունակեն իրենց այս ընթացքին մէջ, մենք ալ համարձակութիւն առնելով պիտի արտայայտենք մեր ըսելիքները: Այն ատեն Իտալիա պիտի տեսնէ թէ արտասահմանի մէջ կան ազգեր, որ կրնան համակրանքով եւ նոյնիսկ յարգանքով դիմաւորել ֆաշիստ վարչաձեւը»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ.— Շարանթոնի մէջ, գետեզերքին մօտ, առջի օր կէս գիշերին, մայր մը եւ տղայ մը կը լուծեն գործազրկութեան տագնապը:

Որոշած էին պարպել մթերանոց մը: Տղան կրնար մինակը վերջացնել գործը, սակայն մայրն ալ կը ներգրէր անգործութենէ: Ձեռքերը ժանգոտած էին, գործ կը փնտռէր: Ու միասին գացին մթերանոցին առջեւ: Մայրը սպասեց փողոցին անկիւնը եւ կատուի աչքերով մութին մէջ կը լրտեսէր ոստիկանները ու անցորդները: Իսկ տղան կը բանէր ներսը: Յանկարծ ոստիկանները երեւցան: Մայրը վերցուց տոպրակը, որ լեցուն էր շաքարեղէնով եւ գինիի շիշերով, եւ նետեց գետին մէջ: Ոստիկանները, սակայն, ծանօթ անցած դարձածին, մայր ու տղայ բռնեցին դէպի բանտ, ուր ժամանակ մը զարձեալ գործազրկութեան պիտի դատապարտուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

Օրուան քաղաքական կարեւոր խնդիրներն են իտալեւսերպ ծանօթ վէճը եւ Շանկայի չին ազգայնական բանակին կողմէ գրաւումը: Արտաքին նախարար Պրիան նախարարական խորհուրդին մէջ երկար զեկոյց տուաւ այս խնդիրներուն մասին: Վերջին լուրերու համաձայն, իտալեւսերպ յարաբերութիւնները աւելի լաւ ճամբու մէջ մտած են եւ դիւանագիտական կնճռոտութիւններու կամ պատերազմի վախ չկայ:

Սքուփչինայի մէջ պատահած միջադէպը գոցուած կարելի է նկատել, քանի որ սերպ արտաքին նախարար Նիքօ Փէրիչ, ժողովի ընդհատումէն անմիջապէս առաջ Ներողութիւն խնդրեց իտալական դեսպան Զօր. Պոտրէրօէն. ավէ զատ երեսփ. ժողովը պատժեց դեսպանին դէմ անվայել արտայայտութիւն ընող երեսփոխան Թրումիչը, զայն դուրս վտարելով:

Նախարարը բացի ժողովի պահուն հրապարակաւ ներողութիւն խնդրելէ, անձամբ այցելեց նաեւ դեսպանատունը եւ ներողութիւն խնդրեց յանուն կառավարութեան: Դեսպան Զօր. Պոտրէրօ փոխադարձ այցելութեան եկաւ Նիքօ Փէրիչի, որուն յայտնեց թէ միջադէպը փակուած կը նկատէ:

Հռոմի ալպանական դեսպան Ճէմիլ Տինօ Մուսոլինիի ներկայանալով իր կառավարութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ իտալական կառավարութեան Ալպանիոյ ընձեռած քաղաքական աջակցութեան համար:

Փարիզի իտալական դեսպանն ալ Մուսոլինիի շնորհակալութիւնները յայտնեց Պրիանի՝ Սերպիոյ տրուած չափաւորութեան խորհուրդներուն համար, հաւաստելով թէ կացութիւնը կնճռոտելիք ո եւ է ձեռնարկ չպիտի ընէ:

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ահմէտ Զօկու Թիրանայի մէջ սպաննել տուած է ալպանական անկախ կուսակցութեան պետը Եուսուֆ Սալիհ պէյ, որ մտերիմ բարեկամն էր Եսատ փաշայի եւ հակառակ էր ներկայ կառավարութեան իտալասէր քաղաքականութեան:

Երեսփ. Ժողովին մէջ ընկերվարական երեսփոխաններ Լէոն Պլում եւ Ֆոնթանիէ հարցապնդումի առաջարկ բերած էին Պալքաններու կացութեան մասին:

Արտաքին նախարար Պրիան պահանջեց որ հարցապնդումը յետաձգուի, ու յայտարարեց թէ իտալեւսերպ վէճը խաղաղ կերպով լուծուելու վրայ է, եւ աւելցուց. — Ֆրանսական կառավարութիւնը վճռապէս միջամտեց այս վէճին մէջ՝ պաղարիւնութեան եւ չափաւորութեան խորհուրդներ տալու համար, համաձայնութեամբ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ: Իր կարգին սերպ արտ. նախարարն ալ խորհրդարանին մէջ անկեղծ յայտարարութիւններ ըրաւ: Միւս կողմէ իտալ. կառավարութիւնը չափաւորութիւն եւ պաղարիւնութիւն ցոյց տուաւ ու կը յուսացուի թէ ամէն անհամաձայնութիւն հարթուած է: Մնաց որ Եւրոպայի կացութիւնը կրնայ նոր անհանգստութիւններ պատճառել, սակայն խաղաղութիւնը զօրացած է եւ դիւանագիտական միջադէպ մը բաւական չէ դէպի արիւն առաջնորդելու զայն»:

Պլում պահանջեց որ հրապարակաւ պատասխանուի իտալ. մամուլին զրպարտութեանց: «Կը խօսուի Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ գաղտնի զինուորական դաշնագրի մը մասին: Ատոր չեմ հաւատար. սակայն պէտք է որ պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ հերքուի այս զրոյցը: Սերպիա պահանջեց որ ալպանական խնդրին առթիւ քննութիւն մը բացուի: Ատիկա պէտք է կատարել, որպէս զի Եւրոպա գիտնայ թէ ո՞ր կառավարութիւնն էր որ քիչ մնաց նոր պատերազմի մը պատճառ պիտի դառնար»:

Ընկերվարական երեսփոխանը կ'ուզէր մատնանիշ ընել թէ ի՜նչպէս ֆաշիստ կառավարութիւնները կը սպառնան վտանգել խաղաղութիւնը, սակայն Պրիան միջամտեց.

— Կ'ապացուցանէք որ, բաւ, իրաւունք ունէի ըսելու ձեզի թէ այսպիսի վիճաբանութիւն մը չի կրնար նպաստել խաղաղութեան: Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ այս կամ այն վարչաձեւի մասին նախասիրութիւններ ցոյց տալով կարելի չէ խաղաղութեան ծառայել: Իրաւ է թէ Եւրոպայի մէջ անհանդարտութեան սերմեր կան, սակայն հարցապնդում մը եւ քուէարկութիւն մը ամէն բան չեն կարգադրեր: Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ պիտի միջամտէ: Եթէ Ալպանիա վտանգի ենթարկուի, կը միջամտէ:

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման եւս նոյն օրը եւ նոյն ժամուն յայտարարութիւններ ըրաւ Ռայխսթակի մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ըսաւ թէ իտալեւսերպ ձգտումին մասին սկիզբը հաղորդուած լուրերը շատ չափազանցուած էին: «Բոլոր երկիրներու մէջ ուժեղ կերպով արմատացած է Եւրոպան պատերազմի ամէն վտանգէ պահպանելու կամքը, այնպէս որ պատերազմի պատճառ եղողը համաշխարհային դատապարտութեան պիտի ենթարկուի: Սակայն ամէնէն լաւատեսն անգամ չի կրնար չխոստովանիլ թէ դեռ շատ հեռու ենք միջազգային ընդհանուր կացութեան վերջնական ամրապնդումէն: Միջազգային այս մեծ խնդիրներուն մէջ Գերմանիոյ դիրքը կանխաւ որոշուած է: Մենք բան չենք շահիր երկու պետութեանց միջեւ առաջ եկած թարգութիւններէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Կաթող. Պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

«Կաթող. պատուիրակ Սրբազանը Մարտ 17ին Ն. Ս. Օծութեան Կաթողիկոսին յղած էր հետեւեալ հրաժարականը. — «Խնդրեմ հաճեցէք ընդունիլ պաշտօնէս հրաժարականս»:

Մարտ 21ին ստացուեցաւ Ն. Ս. Օծութեան ստորագրութեամբ հետեւեալ հեռագիրը.— «Շարունակեցէք ձեր պաշտօնը անվհատ: Կը ստանաք նամակ»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ազդակ, Պէյրութի մեր նոր պաշտօնակիցը, կը գրէ.—

Մասնաւորաբար Հալէպի, Պէյրութի եւ Ալէքսանտրէթի մէջ, վրաններու եւ թիթեղէ տուներու մէջ բնակող հայ գաղթականները տեղաւորելու եւ զանոնք հողալու նպատակով, մարդասիրին հովանաւորութեան տակ եւ մասնակցութեամբ Միջազգային Կարմիր Խաչի Սուրիոյ ներկայացուցչին, կազմուած է կեդրոնական յանձնաժողով մը: Սոյն յանձնաժողովը Պէյրութի, Հալէպի եւ Ալէքսանտրէթի մէջ նշանակած է առանձին յանձնախումբեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր շրջանի գաղթական հայերու տեղաւորման գործով պիտի զբաղի: Պէյրութի յանձնախումբը ցարդ Էշրէֆիէ թաղին մէջ գտնուող ընդարձակ հողը գնած եւ 300 տուներու շինութեան որոշումը տուած է, առանձին հայկական թաղամաս մը շինելու համար հոն:

Կ'ըսուի թէ սոյն մարմինները իրաւասութիւն եւ պաշտօն ունին նաեւ տեղաւորելու Հայերը գիւղերու եւ ագարակներու մէջ եւ մշակելի հողեր տալու իրենց:

ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՔԱՆԻ՞Ն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Ժաքար, Մէրսինի մէջ կատարուած մարդահամարի փորձի միջոցին տղոց մահերուն մասին ձեռք ձգուած տեղեկութեանց վրայ յօդուած մը գրելով, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդած է մամուլին: Այս տեղեկութեանց համաձայն՝ Մէրսինի մէջ, վերջին 16 տարուան ընթացքին ամուսնացած 855 մայրեր կան որ 4904 զաւակ ծնած են: Այս տղոցմէն 1719 հոգին մեռած են 10 տարու չեղած, որով մօտաւորապէս 100ին 20 է մահացութեան համեմատութիւնը: Իսկ 8480 մանուկներէ 1578ը մէկ տարու չեղած եւ 2085ն ալ երկու տարեկանին մեռած են: Հետեւաբար տղոց մահերու համեմատութիւնը մինչեւ մէկ տարեկանը՝ 100ին 18 եւ 10ին 7, իսկ մինչեւ երկու տարեկանը՝ 100ին 24 եւ 10ին 6: Այս վիճակագրութիւնը բարեխառն կլիմայ ունեցող ծովեզերեայ քաղաքի մը բնակչութեան վրայ կատարուած ըլլալով, Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներուն չի պատշաճիր:

Ժողովածու հայ ժողովրդական երգերու.— Նիւ-Եօրքի Հայ Կրթ. Հիմնարկութիւնը խոստացած է իր միջոցներով հրատարակել հայ ժողովրդական երգերու ժողովածու մը: Միեւնոյն ատեն յանձն առած է, իր միջոցներով, արտասահմանեան համալսարաններու մէջ տեղաւորել այն ուսանողները, որոնք Հայաստանէն պիտի ընտրուին եւ ղրկուին իրենց:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Այս էջերուն մէջ յաճախ առիթ ունեցած ենք խօսելու Ֆրանսայի արտաքին եւ ներքին պարտքերուն, վճարուած եւ վճարուելիք տոկոսներուն եւ այդ պարտքերու կարգադրութեանց համար եղած բանակցութեանց ու կնքուած համաձայնագրերու մասին։

Կ'արժէ որոշ գաղափար մը տալ ընթերցողներուն թէ որչափ է այդ պարտքերու գումարը, եւ ինչ կը վճարուի տարեկան, իբրեւ տոկոս կամ գլխավճար։

Արտաքին պարտքը կը բաժնուի երկու որոշ դասի. քաղաքական պարտք, որ կնքուած է միայն պատերազմական պէտքերու համար ու պատերազմի ընթացքին, եւ առեւտրական պարտք, որ կնքուած է պատերազմէն յետոյ երկրին պարտքեր վճարելու, ապրանքներ գնելու եւն. համար։

Ա. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ.— (Ըստ 1927 Յունուար 1ի ճշդումներուն.) Քայլօ-Չըրչիլ համաձայնութեամբ (1926 Յուլիս 12) Անգլիոյ պահանջի բնոյթ. գումարն էր 653 միլիոն անգլիական ոսկի։ Թէեւ այդ պայմանագիրը վաւերացուած չէ տակաւին, բայց Փուանքարէ արդէն սկսած է գործադրել անոր պայմանները, ինչպէս բացատրեցինք նախորդ յօդուածով մը, որով կարելի է զայն ընդունիլ իբր վերջնական։ Այս հաշիւ այդ պայմանագրութեան, արդէն երկու միլիոն վճարուած է 1926ին եւ երկու միլիոն ալ վճարուեցաւ իբր շաբաթ մը առաջ, որով այդ պարտքը իջաւ 649 միլիոն ստերլինի։

Մելլըն-Պերանժէ համաձայնութիւնով (1926 Ապրիլ 29ին) միացեալ ձեւով Ամերիկայի պահանջը հաշուած է 4,225 միլիոն տոլար, մէջն ըլլալով նաեւ 1929ին վճարելի 407 միլիոն առեւտրական պարտքը.— Այս գումարի փոխարէն ալ արդէն Փուանքարէ վճարած է 1926ին 20 միլիոն տոլար իբրեւ տոկոս, 1926ին պիտի վճարէ 30 միլիոն տոլար, որուն 10 միլիոնը առ հաշիւ գլխավճարի։ Չնջելով արդէն վճարուած 30 միլիոն տոլարը, մինչեւ Յունուար 1 Ամերիկայի պահանջը կը մնայ 4195 միլիոն տոլար կամ 862 միլիոն անգլիական ոսկի։

Ամերիկեան ապրանքներու փոխարէն կնքուած 407 միլիոն տոլարի պարտքը հաշուեցինք քաղաքական պարտքին մէջ, որովհետեւ անհնար է խորհիլ թէ կրնայ մնալ Մելլըն-Պերանժէ համաձայնագրութիւնը, որու համաձայն այդ գումարը կը մտնէ քաղաքական պարտքին մէջ։ Ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ համարձակիլ 1929 Օգոստոս մէկին այդ գումարը վճարելու յանձնառութեան տակ մտնելու։ Երկու տարիէն միանուագ տասը միլիառ ֆրանք վճարելու վրայ խորհիլ՝ կը նշանակէ սնէք գաղափար չունենալ կացութեան վրայ։ Փուանքարէ շատ լաւ գիտէր թէ անհնար էր ուրիշ կերպ վարուիլ եւ այդ պատճառով է որ արդէն գործադրութեան դրաւ Մելլըն-Պէրանժէ համաձայնագրութիւնը։ Խորհրդարանի իր հակառակորդները համոզելէ յուսահատած, ան ուզեց հաւաստիք տալ Ֆրանսայի պահանջատէրներուն թէ՝ վաւերացման ուշացումը պատրուակ չէ կառավարութեան համար, իր պարտքերէն խուսափելու կամ իր յանձնառութիւններէն ուրանալու համար։— Ինչ բանի պիտի ծառայէն այն ահագին զոհողութիւնները որոնց համակերպած է ֆրանսացի ժողովուրդը 1926—1928 տարիներուն համար, եթէ 1929ին ինքզինքը պիտի գտնէ անել կացութեան մը առջեւ եւ չպիտի կրնայ վճարել պահանջուած տասը միլիառը։

Բ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ.— Այս դասին կը պատկանին.

1.— Անգլիոյ դրամատան պահանջը՝ 37 միլիոն ոսկի։ Այս պարտքին համար Ֆրանսա պիտի վճարէ տարեկան իբր երկու միլիոն ոսկի տոկոս եւ 10 միլիոն ոսկի ալ գլխավճար, մինչեւ 1930ի վերջը։

2.— Անգլիական ապրանքներու փոխարէնը 3,250,000 ոսկի, վճարելի մինչեւ 1929ի վերջը առանց տոկոսի։

3.— 1924էն ի վեր Անգլիոյ մէջ հանուած գանձատոմսերու փոխարէնը, իբր 6 միլիոն ոսկի, հարիւրին 6 տոկոսով։

4.— 1915, 1917, 1920, 1921 եւ 1924 թուականներուն ի հաշիւ ֆրանսական պետութեան Լիոնի, Պօտոյի եւ Մարսէյլի քաղաքապետութեանց կողմէ Ամերիկայի մէջ հրապարակ հանուած պարտամուրհակներու փոխարէնը, 208 միլիոն տոլար կամ 42 միլիոն անգլիական ոսկի, որուն համար կը վճարուի տարեկան մօտ հինգ միլիոն ոսկի տոկոս։

5.— 1918ին Արժանթինի պետութենէն գնուած ցորենի փոխարէնը 3,660,000 ոսկի, վճարելի 1927ի վերջը, հարիւրին 5 տոկոսով։

6.— 1918ին Ուրուկուէյի պետութենէն առնուած ապրանքներու փոխարէնը, մօտ 1 միլիոն 275,000 ոսկի, վճարելի 1928ի վերջը, հարիւրին 5 տոկոսով։

7.— 1919ին Հոլանտայի մէջ կնքուած 25 միլիոն ֆլորէնի փոխառութիւնը, վճարուած անցեալ ամիս, մօտ 2 միլիոն ոսկի։

Համախմբելով այս ամէն պարտքերը, կ'ունենանք.

1.— Քաղաքական պարտք

Անգլիոյ	651 միլիոն ոսկի
Ամերիկայի	862 » »
	1,513 միլիոն ոսկի

2.— Առեւտրական պարտք

Անգլիոյ դրամատան	37 միլիոն ոսկի
Անգլիական ապրանքները	3,200,000 ոսկի
Անգլիոյ մէջ ծախուած գանձատոմսեր	6 միլիոն ոսկի
Ամերիկայի մէջ ծախուած պարտամուրհակներ	42 միլիոն ոսկի
Արժանթին	3,700,000 ոսկի
Ուրուկուէյ	1,300,000 ոսկի
Հոլանտա	2,100,000 ոսկի
	95,300,000 ոսկի

Ընդհ. գումար մօտ 1600 միլիոն անգլիական ոսկի, այսինքն 40 միլիառ ոսկի ֆրանք. *որ այսօրուան արժէքով կ'ընէ 200 միլիառ (երկու հարիւր հազար միլիոն) ֆրանք։ Եթէ ոսկիով վճարելու կարելիութիւն ըլլար, պէտք էր 13 միլիոն քիլօ ոսկի...*

Այս ահագին գումարին իբր տոկոս, ֆրանսական պետութիւնը տարին կը վճարէ իբր հինգ միլիառ ֆրանք։ Եւ պէտք չէ մոռնալ թէ այս թիւը կը ներկայացնէ միայն արտաքին պարտքը։ Ներքին փոխառութեանց գումարը շատ աւելի մեծ է, եթէ հաշուի առնենք նաեւ զանազան գանձատոմսերն ու պետութեան հաշուոյն ապուած դրամատոմսերը։ Այդ մասին ուրիշ անգամ։

Անկարելի է, անշուշտ, այս ահագին ծանրութիւնը բեռնաւորել մէկ սերունդի վրայ։ Ներկայ սերունդն իր արիւնը տուաւ։ Արդար է որ յառաջիկայ սերունդներն ալ իրենց զոհողութեան բաժինը բերեն այս պարտքերու վճարման համար, պայմանաւ որ նոր նախճիրներ չգան արիւնոտել անոնց ալ պատմութեան էջերը։ Քայլօ-Պերանժէ համաձայնութիւնները 60էն 70 տարիներու վրայ բաժնած են Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պահանջները, այնպէս որ մեր թոռները Ննրհաց 2000 տարեթիւին հազիւ ազատած պիտի ըլլան պարտքերու այս անտանելի մղձաւանջէն։

Մինչեւ այդ օրը, ամէն տարի պետական պիւտճէն պատրաստելու ժամանակ քաղցրութեամբ չէ որ անոնք պիտի յիշեն մեր այս երանելի ժամանակները... եւ իրենց կասւագան պապերը։

Մ. Տ.

ՊԵԹՀՈՎԷՆ

ՏԱՌԱՊԱԾ ՄԱՐԴԸ

ԻՐ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
1827 — 1927

Հռչակաւոր երաժիշտին հարիւրամեակը Փարիզի մէջ ալ տօնուեցաւ երեքշաբթի օր։

Սակաւաթիւ են բարձրագոյն հանճարի տէր այն մարդերը՝ որոնց կեանքը այնքան տառապագին անցած ըլլայ որքան Պէթհովէնինը։ Աղքատ ծնողքի զաւակ ցաւերու մէջ ծնած, իր ցաւատանջ գոյութիւնը ամբողջ 57 տարի քարշ տուած է յուսախաբութիւններու մէջ։ Իր եղերական հոգեվարքը որ տեղի ունեցաւ Վիէննա համեստ բնակավայրի մը մէջ, եկաւ ի վերջոյ յոգնած ու քայքայուած մարմինէ մը խլել հոգի մը՝ որուն մէջ ցաւապանքն ու հանճարը ձեռք ձեռքի տուած՝ ձայնի ու չափի միջոցաւ ծնունդ տուին անբաղդատելի հրաշակերտներու։

1802ին, երբ դեռ հազիւ երեսուն տարեկան կար, այնքան խոցոտած էր իր սիրտը, որ տխրութեան գրեց «Հայլկընշտատթ» անունով ծանօթ կտակը։ Ինչ սրտաճմլիկ շեշտերով պարզած է հոն իր սրտին գառնութիւնը.—

«... Ցոյսը անգամ զոր միասին բերի հոս, լքեց զիս բոլորովին, այնպէս ինչպէս աշնան տերեւները կը թափին, կը թարշամին... այնպէս մնացած է ան ինծի համար նաեւ...։ Քաջութիւնն անգամ որ ամրան աղուոր օրերուն զիս կ'ոգեւորէր, անհետացած է...։ Ո՛վ նախախնամութիւն, թոյլ տուր ինծի որ գէթ անգամ մը անխառն ուրախութեան օր մը անցընեմ...։ Ե՞րբ, ո՛վ Աստուած, ե՞րբ արդեօք պիտի կարենամ բնութեան տաճարին ու մարդոց հոգիներուն մէջ զգալ զայն նորէն։ Երբե՞ք։ Ո՛չ, շատ դառն պիտի ըլլար այդ...»։

Ցարօրինակ բա՛ն. հոգիի այս տրամադրութեան տակ է որ գրած է իր նշանաւոր 2րդ սէնֆօնին, որուն մէջ իր փոթորկալից հանճարը եւ զօրեղ երեւակայութիւնը հանդարտ ու խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ երեւան եկած են կարծես։ Արդեօք արուեստագէտին հոգին ստեղծագործութեան պահուն կրնա՞ր թօթափել ներքին եւ արտաքին տառապանքները եւ որո՞նց դէմ, ո՛վ գիտէ, թերեւս զայն իբրեւ զարման կը գործածէր։

Ու մէկ գաւ այնքան խորապէս ազդած է իր վրայ, որքան իր սիրական մօր անակնկալ մահը. երբ դեռ պատանի էր ինք, եւ վարմունքը իր հարազատ եղբայրներուն՝ որոնք չեն դադրած չարչարելէ զինքը, նիւթական գծուծ հաշիւներու համար, օգտուելով իր վեհանձնութենէն ու ծայրայեղօրէն բարի տրամադրութիւններէն։

«Հայլկընշտատթ»ի շրջանով իր գողգոթան վերջ գտած չէր սակայն։ Իրեն վերապահուած էր երաժիշտի մը համար հարուածներուն էն անգութը։ Քանի մը տարիէ ի վեր սկսած խլութիւնը հետզհետէ զգալի կ'ըլլար 1810ին այնքան սաստկացած էր արդէն որ, հազիւ կ'ըլլար յաճախ գրելով խօսիլ իրեն հետ։ Ամբողջական խլութենէ մը վախնալով էր, կարծես, որ իր գործունէութիւնը կրկնապատկած էր իր հոգիին մէջ կուտակուած երաժշտական բոլոր գաղափարներուն մարմին տալու համար բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ։ Արդարեւ Պէթհովէնի աշխատութեանց ամէնէն բեղմնաւոր շրջանը 1800—1810ն է, որու միջոցին լոյս տեսած են իր գլխաւոր եւ առաջնակարգ գործերը։ Դաշնակի համար 5 «քոնչերթօ»ները, ջութակի «քոնչէրթօ»ն, վեց առաջին «սէնֆօնի»ները, «քուարթեթ»ները, 15 «սօնաթ»ները դաշնակի համար, 5 «սօնաթ»ները ջութակի համար, «Էկմօնտ»ը, «Լէօնօռ» օփերան եւ «Քրիստոս Ձիթենեաց Լերան վրայ» «օրաթօրիօ»ն եւ ուրիշ շատեր այս շրջանին լոյս տեսած են։

Ինչ հեգահամբոյր եղած է ան իր մտերմական կեանքին մէջ։ Ամէն բանէ աւելի սիրած է բնութիւնը իր ամէն երեւոյթներուն մէջ, բնութիւնը՝ զոր չէ կրցած սակայն վայելել իր փափաքած չափով եւ ուժգնութեամբ։ «Կուսա մը կը նախընտրեմ մարդէ մը...» ըսած է օր մը։ Մարդերէն յուսախաբ եղած էր միայն, չարիք տեսած յաճախ իր սէրերուն մէջ անգամ գրեթէ միշտ անբախտ եղած էր։

Իրեն ծանօթ եւ ժամանակակից մեծ հանճարներ չեն կրցած գոհացում տալ իր գերազանցապէս ամբիծ եւ այլասէր հոգիին։ Կէօթէ՝ սէգ եւ արհամարհոտ եղած, իսկ Նափոլէոն յուսախաբ ըրած էր զինքը։ Այս վերջինին հերոսութիւններէն կախարդուած եւ խանդավառուած՝ անոր ձօնած էր իր 3րդ Սէնֆօնին՝ «Հերօիքա»ն եւ սատարաշնորհուած զայն։ Սակայն 1804ին, իմանալով որ կայսր անուանած է ինքզինքը՝ չափազանց սրտնեղած ու «Ըն ալ ուրիշ հասարակ մարդ մըն է եղեր միայն» գոչելով, նջած է իր ձօնը՝ աւրելով պնակակալած անունը եւ Սէնֆօնիին ճակատը գրելով «Per festeggiare il sovvenire d'un grand nomo» (Մեծ մարդու մը յիշատակը տօնելու համար)։

Ամէն ինչ վեհ էր Պէթհովէնի մէջ, բարձր՝ իր հոգիին մէջ, վսեմ՝ իր գործերուն մէջ։ Աստուածայինին ձգտումը ունէր միշտ։ Իր «Սէնֆօնի»ներէն եւ «Սօնաթ»ներէն բուրականչիւրը աշխարհ մը կը կազմեն ինքնին։ «Ոչինչ աւելի գեղեցիկ է, գրած է անգամ մը, քան աստուածութեան մօտենալ եւ անոր շողերը տարածել մարդկային ցեղին վրայ»։

Թող հանգիստ ընեն տառապանքով շաղախուած իր ոսկորները իր բաղձանքը իրագործուած եւ հարիւր տարիէ ի վեր արդարեւ իր նշանակները աստուածային շողեր էր որ կաթեցուցած են ու պիտի կաթեցնեն միշտ ամէն դասակարգի մարդոց հոգիներուն մէջ։ Որքան ատեն որ բնութիւնը պիտի գիւթէ մեզ, սէրը պիտի յուզէ կամ տառապեցնէ, մօրմօքը մեր սիրտը պիտի կրծէ ու մահը մեր մղձաւանջը պիտի ըլլայ, որքան ատեն որ, վերջապէս, մարդոց հոգիները գեղեցիկ ու վսեմ զգացումներու եւ գաղափարներու համար պիտի թրթռան, Պէթհովէնի երկերը մեզ՝ տկար եւ խեղճ մահկանացուներուս համար պիտի կազմեն գերագոյն մխիթարութիւններ։

ՀՐ Ն ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՏԱՆՕԹ.— Յառաջի 18 Մարտ թիւ «Նախահայկական պատմութիւնը եւ Տքթ. Վ. Պէլք յօդուածին առաջին սիւնակին 76րդ տողին «Հայաստանցիները» բառը՝ Ուրարտացիներ, եւ 107րդ տողին «Արարատ» բառը՝ Սարարատ, իսկ երկրորդ սիւնակին 5րդ տողին «Արարատայ»ն պէտք է կարդալ Սարարատայ։

Հ. Ն. Թ.

Մոսկուայի մօտ, Սկուրով գիւղին մէջ զաղանաբար սպաննուած է գիւղական թղթակից Արմեանինովը, որ կը մերկացնէր անհատ գիւղացիներու արարքները։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլշեւիկներու համար օրուան խնդիր է դարձած գործարանային ապրանքներու սղութեան ծանրակշիռ հարցը։

Ստեղծուած է կացութիւն մը, ուր կատարելապէս անհնար է շարունակել ներկայ ուղղութիւնը։ Սկիզբները, երբ գիւղացին ստիպուած էր կը հեռանար պետական մենաշնորհի շուկայէն իբրեւ գնող, այնքան ալ սարսափելի չէր երեւար պոլշեւիկ տնտեսագէտներուն, սակայն ներկայիս կ'անհանգստանան, երբ գիւղացին կը հեռանայ նաեւ իբրեւ առաջարկող։ Ապրանքի փոխանակութեան սկզբունքը խախտուած է ի վնաս գիւղացիին։

Գիւղացին այլեւս ի վիճակի չէ վճարելու ծայր աստիճան ծանր տուրքերը եւ շուկայ հանելու իր անարժէք մթերքները։ Գիւղացին շուգիր երեք ամիս աշխատիլ հագուստի մը համար, կամ ամիս մը աշխատիլ զոյգ մը հագուստ ձեռք բերելու համար։ Թէ ինչ յատկութիւն ունին այդ ապրանքները։ Պարենաւորման գործավարը ըսած է բառացի՝ «ապրանքներուն տեսակին վատթարացման վրայ կ'ազդէ արդիւնաբերութեան ձգտումը՝ առաւելագոյն շահ ստանալու»։

Սակայն միայն արդիւնաբերութիւնը չէ որ կ'ուզէ ունենալ առաւելագոյն շահը։ «Էկօնոմիչեսկայա Ժիզն» թերթը (Տնտեսական կեանք) *Յուն. 2ի թիւին մէջ խօսելով գիներու սղութեան մասին, կ'ըսէ.— «Պատերազմէն առաջ փոքրաքանակ վաճառականը կը շահէր 100էն 20, իսկ ներկայիս 100էն 64»։ Այս թիւերը ինքնին ազդակող են եւ հասկանալի՝ թէ գիւղացին պիտի խուսափի 100էն 64 շահող շուկայէն»։*

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ պոլշեւիկները, կ'աշխատին կացութիւնը փրկել, միայն կիսամիջոցներով։ Ընծայ յատուկ «դեկրեդ»ով մը գործարանային մեծաքանակ ապրանքներու գինը իջեցուցին 100էն 10, անկախած հնարաւորութիւն չունենալով գործադրելու զայն։

Երէկ Հայաստանի լեռնային գաւառներէն մէկէն նամակ մը ստացայ, գիներու մանրամասն ցուցակով մը։ Կ'արժէ արտատպել բառերը աւելի հաստատելու համար։ Թղթակիցս գանգատելով յարաճուն սղութենէն, եւ շեշտելով թէ միայն պոլշեւիկներն են որ լաւ կ'ապրին, կուտայ հետեւեալ թիւերը զորս ես եւրոպական չափերու եւ ֆրի վերածած եմ.—

1.— 1 քիլօ հաց 2 ֆր. 20 ս., 2.— 1 քիլօ իւղ 32 ֆր. 75 ս., 3.— 1 քիլօ ոչխարի միս 7 ֆր. 80 ս., 4.— 1 ք. ոչխարի միս 8 ֆր. 50ս. 5.— 1. ք. շաքար 11 ֆր. 70 ս., 6.— 1 ք. փոշի շաքար 8 ֆր. 45ս. 7.— 1 սայլ փայտ 400 ֆր., 8.— մէկ գործածուած վերարկու 350 ֆր., 9— Մէկ գործածուած ճագուստ 400 ֆր., 10.— Մէկ միջակ կօշիկ 280—320 ֆր., 11— Մէկ ճաւը 26 ֆր., 12.— Մէկ ճաւկիթը 40 սանդիմ։

Եթէ գիւղատնտեսական բերքերու գիները մօտաւորապէս հաւասար են Փարիզի գիներուն, հաւկիթ, հաւ, հաց եւայլն, ընդհակառակն հագուստ, կօշիկ եւ գործարանային մթերքներուն գիները կրկնակի կամ եռակի սուղ են։

Ինչ պիտի ըլլայ վախճանը։ Ահա այս մասին է, որ կը խորհին պոլշեւիկ «տնտեսագէտները»։ Գիտակցաբար այս խնդրով պիտի զբաղի խորհուրդներու ապրիլեան համագումարը։

ԱՐԱ ԱՐԽՈՒԻԿ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ, ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Նուտով կը սկսի պատեր[illegible] մը, եւ դուք, տիկին [illegible] պիտի գրուիք։

Նկատի առէք թէ, տիկին [illegible] պատերազմին, որուն պիտի [illegible] նակցիք առաջին անգամ [illegible] շլացնէն ձեզ արդէն։

Նախ, Իտալացիները, որ [illegible] խարհիս ամէնէն քաղաք[illegible] մարդիկն են, սպառնային [illegible] ազմուկը բարձրացնելու [illegible] գարունը գայ։ [illegible] պատերազմը տխուր բան է [illegible] տոտ եւ ապառողջ։ Մին[illegible] գարնան, հրաշալի՝ է [illegible] երկինքին մէջ ճերմակ [illegible] ներ, անբիծ հորիզոնին [illegible] տումներ, սաւառնակները [illegible] խորդանեւ, սիրահար [illegible] բու պէս, պարոյլներ [illegible] անհունին մէջ։

Ցեռոյ թատրո՛ն, [illegible] կան շարժումներ, [illegible] էր իրականը եւ աւելի [illegible] տեսնել։ Աղքատիկ [illegible] շնորհիւ Մուսոլինիի, [illegible] թան տեսնելու [illegible]։

Իրենց բանակախ[illegible] տի լարին Մօն-Պլոն[illegible] պարակին վրայ, [illegible] պատկառուկնելու [illegible] տակ, անոնք պիտի [illegible] թէ ինչո՛ւ համար [illegible] ունելի եսապաշտներ, [illegible] առանձնաշնորհները [illegible] հած են իրենց։

Կարուհենե՛ր, ձեզի [illegible] արդէն պատրաստուած են [illegible] մազգետներ,— [illegible] կարճ շրջազգեստներ, [illegible] կան թիկնոցներ [illegible] ճակներով, թագիքէ [illegible] սատրճանտուիչներով։ [illegible] զո'ւք ալ պիտի ունենաք [illegible] սատրճաններ, [illegible] Կարգը ձերն է. [illegible] պիտի շահիք [illegible] տին վրայ, եւ [illegible] ճակատը չպիտի կարմր[illegible]։

Ասկէ զատ, ուրիշ վե[illegible] թիւն մըն ալ ցոյց պիտի [illegible] ձեզի։ Այս պատերազմը [illegible] կուտանք ձեզի։ Ամբողջ [illegible] կը ձգենք ձեզի, վտանգներ[illegible] որոնք անհշան են։ Իմ'ն [illegible] ուրնէ Ֆրանսական պատ[illegible] մական նախարարութիւնը [illegible] ցնէ հռոմի արքաունիքին [illegible] եթէ Իտալիա ռազմաշարժ [illegible] թարկած է իր [illegible] Ֆրանսա կը բաւականանա[illegible] նոնց դէմ ղրկելով միա[illegible] կիները։

Փ. [illegible]

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ եւ ԱՂՋ[illegible]

Փրավտա պոլշեւիկեան [illegible] տոմսաթերթը (6 Մարտ կը [illegible]) մէ.—

Համայնավար [illegible] մը, Միշէլ Կրիշին, [illegible] հոկտեմբերին, Մոսկուայի [illegible] նէմաններէն մէկուն մէջ [illegible] թացաւ մանկամարդ [illegible] մը հետ։ Նաա սիրեց [illegible] ն փիսիկը։ Եւ անոր [illegible] թէ «մեծ»երու հետ յարաբ[illegible] թիւններ ունէր, եւ կրնար [illegible] պաշտօն մը գտնել իրեն [illegible] աւելցուց թէ ինք մարքսի[illegible] եւ պիտի սորվեցնէր [illegible] յին օրինագիրքը։ [illegible] րուն անկարելի է գիրք [illegible] գտնել)։ Ու աղջիկը [illegible] ժամադրութիւն մը։

Եւ աղջիկը գնաց [illegible] Կրիշին պայման դրաւ իր [illegible] նարարական նամակին [illegible] րէն համբոյր մը, միա՛ն [illegible] բոյր մը։ Արդ, համբոյրը [illegible] ցաւ Կրիշին գրեց նամակը [illegible] դրաւ դարակը։ Բանալով [illegible] յանձնէ ան առանց միան[illegible] աղջիկը ընդունի փէշ[illegible] նել միասին։

Կատղեցա՛ւ աղջիկը։ [illegible] խանեց որ երբեք աղջ[illegible] խօսքեր չէր լսած։ [illegible] ցուց որ կոյս էր ինք։

— Ֆրա՛ւ գնենք, [illegible] շին։ Մեր օրէնքն, [illegible] օրէնքն, խնդալէն պիտի [illegible] նիմ հիմա։ Կո՛յս, [illegible] ձեցիր գիւ։

Վերջապէս Կրիշին [illegible]

[illegible] ամերիկեան ձեւով գրուած մը։ [illegible] աղջիկը փաստօրէն հա[illegible] [illegible] որ կայա էր, պիտի սառա[illegible] [illegible] ինչ որ ուզէր։ Աղջիկը ըն[illegible] [illegible] գրաւը, որովհետեւ [illegible] էր ամէն վինով պաշ[illegible] [illegible] մը գտնել։

Ու գնաց Մոսկուայի Բժշկ[illegible] [illegible] պաշտօնական [illegible]։ Ու գործեա Կրիշէնի [illegible] համաձայնավար երիտասարդ[illegible] այն աւուն խնդրեց, որ, [illegible] խոստումով, միա[illegible] պաշտպանէ։

— Եթէ ձեւականութիւն կը [illegible], վաղն իսկ կը կատա[illegible] իսկ մինչեւ այդ կը սառ[illegible] Եւ ստորագրեց թուղթ մը, ուր գրած էր թէ այդ օր[illegible] [illegible] Օր. Շ.ն կ'ընդունէր իբրեւ իր կինը։

Աղջիկը նոյն գիշերը յանձ[illegible] իրեններ։

[illegible]

Կրիշէն կ'առաջարկէ աղջկան [illegible]

— Ինչու կ'ընդունիմ [illegible] [illegible] ազդեցու[illegible] [illegible] նման պարագանե[illegible] անհրաժեշտ է բռնել վեց [illegible] մը իբրեւ հարէ[illegible]։

Դժուարին աղջիկը վազեց [illegible] մօտ, ուր կը կարծէր [illegible] իր կուսութեան վկայա[illegible] ու խոստմնագիրը՝ «Վեր[illegible] [illegible]»։

Ինչու գնուին եւ լացա՜ւ, լա[illegible] երկա՜ր լացաւ։

[illegible] յաջորդ որ դուրս [illegible] [illegible] Մա[illegible] ընդունէր զինք։

[illegible] դանակով քեզ [illegible] գիրքին կը հանեն դուրս։

Ու երբ Կրիշէն դուռը կը բա[illegible], աղջիկը ծունկի եկաւ, քա[illegible] թեւէն, կախուեցաւ ու քաշ[illegible], [illegible] աղաղա[illegible] որ չանդրադառնայ իր [illegible]։

Կրիշէն հրեց զայն ու դուրս [illegible]։

Աղջիկը առաւ դանակը և մխեց [illegible] Կրիշէն դարձաւ [illegible] բժիշկ մը։ [illegible] վտանգաւոր չէր. փախ[illegible] վիրք։ Աղջիկը կ'աղա[illegible] [illegible] թող տրուի գանձ [illegible] միայն [illegible] այդ անհնա[illegible] Կրիշէն անդրդուելի [illegible] ոստիկանը եւ տա[illegible] աղջիկը։

[illegible] մէջ Կրիշէն [illegible] թէ չէր սիրեր այդ աղջիկը, նախ որ, որ եւ է քաղա[illegible] զարգացում չունի, եւ [illegible] կատակ մըն էր [illegible] համայնավար երիտա[illegible] բան մը, «համայնական [illegible]» մըն է, եւ ինք, իբ[illegible], զերծ է նախա[illegible] եւ սիրային [illegible]։

Կը ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆՔ ձեռագիրները [illegible] վրայ և մելանով։

ԱՆԲԱԽՏ ՄԸ ԵՒՍ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի. — Փետրուարի 23ին իր մահկանացուն կնքեց կարապետ Թիւլպէնտճեան կարծատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, հիւանդանոցին մէջ, 33 տարեկան հասակին մէջ։

Ծնած էր Բաբերդի մէջ։ Փոքր հասակին կորսնցուցած էր իր ծնողքը եւ պատանեկան տարիքի մէջ փոխադրուած Պոլիս։ Լուսաւորեան վարժարանը ձգելէ յետոյ կը մտնէ դեղագործական ասպարէզը, ուր կը մնայ մինչեւ պատերազմի մէջ։ Այնուհետեւ կը մտնէ որբախնամ գործին մէջ եւ շնորհիւ իր յանդուգն եւ անվախ բնաւորութեան, բարեխղճօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը, կեանքը միշտ վտանգի ենթակայ։ Կ'ազատէ շատ մը որբեր եւ որբուհիներ, ենթակայ ոստիկանական հալածանքի, եւ յաճախ թուրքերու աորձանակի հարուածներուն տակ։ 1922ի Պոլսոյ ծանօթ խուճապին ատեն կ'անցնի Փարիզ, ուր կը զբաղի դարձեալ դեղագործութեամբ. հիւանդութիւնը կը ստիպէ զինքը անցնիլ Կիպրոս, ուր քանի մը ամիս մնալէ յետոյ, կը դառնայ Մարսիլիա՝ գրկելու համար սեւ հողը, այս օտար միջնոլորտին մէջ։ Ամուրի էր։ Դաշնակցական էր մինչեւ իր մահը։ Ուշիմ, գործնական, եռանդուն, եւ միանգամայն հաճելի ընկեր մըն էր։

Ցաւգանք իր յիշատակին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ. — Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա.) խումբը գաւառի մէջ՝ Gournay-en Bray, շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց եւ 6-0 յաղթական եղաւ։ Հայ խումբի հակառակորդն էր F. C. Gournay, որ Նորմանտիի Ա. դասակարգի խումբերէն է (Gournay Փարիզէն մօտաւորապէս 100 քիլոմէթր է, շատ գեղեցիկ քաղաք մը)։

Հայ խումբը դաշտ ելաւ շատ զօրաւոր կազմով մը.

Խաղի քսաներորդ վայրկեանին, հայ խաղացողները խաղին տիրապետեցին, որմէ քիչ վերջը շահեցան Ա. նշանակէտը՝ յետոյ երկրորդը եւ երրորդը։ Ֆրանսացիները որ երբեք յուսահատիլ չեն գիտեր, սկսան կատաղի յարձակութեան մը, բայց անօգուտ Ա. խաղամասը լմննալու տասը վայրկեան կար, երբ հայ յառաջապահները ըրին չորրորդ նշանակէտը։

Երկրորդ խաղամասին, հայ՝ յառաջապահները շնորհիւ միջնապահներու *փասերուն* նշանակեցին երկու նշանակէտ եւս։

Իսկապէս գնահատելի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս յաղթանակը։

Այս առթիւ դարձեալ կը թելադրենք որ մեր խաղացողները մի՛ անգամ ընդմիշտ հրաժարին խաղի ընթացքին իրար քննադատելէ։

Մեր այս յաջողութիւնը բոլորովին անակնկալ մը եղաւ հանդիսատեսներուն, որոնք բնաւ չէին յուսար հայ խումբի մը կողմէ կանոնաւոր եւ նուրբ խաղարկութիւն։ Ֆրանսական միութեան նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց հետեւեալ խօսքերով.— *«Զարմացանք զոհ մնացած ենք հայ խումբին գեղեցիկ խաղարկութենէն, իրենց ներդաշնակ փասերն ու նպատակաւոր հարուածները շատ բան սորվեցուցին մերիններուն»*. եւ փափաք յայտնեց միւս եղանակին հրաւիրել կրկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի (Ա.) խումբը կիրակի օր Ալֆորվիլի S. C. A. մասնաճիւղի (Ա.) խումբին հետ մրցում մը ունենալով, յաղթական ելաւ 0ի դէմ 5 նշանակէտով։

Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Անցեալ կիրակի, Սթատ Քոլոմպի երկու՝ մրցումներուն ալ, Փարիզի Ա. եւ Բ. խումբերը պարտուեցան։ Սպանիական Guipuzcoaն շահեցաւ 3 նշանակէտ, 1 կորուստի փոխարէն, իսկ Ալզասը նոյնպէս 3 նշանակէտ։ Guipuzcoaն հինգերորդ անգամն է որ կը յաղթէ փարիզցիներուն, մինչ ասոնք միայն երկու անգամ պարտութեան ենթարկած են հիւսիսային Սպանիացիները։ Ալզասը մինչեւ հիմա չէր կրցած յաղթական ելլել։

∴ Զուիցերիոյ եւ Աւստրիացիներու Ազգ. խումբերը իրենց տարեկան մրցումը կատարեցին Վիեննայի՝ մէջ։ Աւստրիան յաղթեց 1-2 նշանակէտով։

∴ Մարտ 24ին (այսօր Միջինքի Հինգշաբթին, Սթատ Փէրշինկի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսական եւ պելճ բանակներու տարեկան մրցումը, որուն պիտի յաջորդէ Ֆրանսայի Ազգ. խումբին խաղը՝ անգլիական Isthmian Leagueին դէմ։ Խաղիօյ հետ Ապրիլ 24ին կատարուելիք լուրջ հանդիպումէն առաջ, մարզանքի եւ փորձի գեղեցիկ առիթ մը պիտի ունենան Ֆրանսայի ազգային ֆութպոլիստները։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ. — Ձմեռնային 2րդ ողիմպիական խաղերը տեղի պիտի ունենան Սէն-Մորիցի մէջ։ Զուիցերիական Մասնախումբը մասնակցութեան հրաւէր ուղղած է 54 ազգերու.— [illegible] Ալպիլէ, Գերմանիա, կեդրոնական Ամերիկա, Արժանթին, Աւստրալիա, Աւստրիա, Պելճիգա, Պոլիվիա, Պրազիլիա, Պուլկարիա, Քանատա, Չիլի, Չինաստան, Քոլոմպիա, Քուպա, Ցանիմարքա, Էքուաթէօր, Եգիպտոս, Սպանիա, Էսթոնիա, Միացեալ-Նահանգներ, Ֆինլանտիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Մեծն-Բրիտանիա, Կուաթէմալա, Հայիթի, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իրլանտա, Իտալիա, Ճաբոն, Եուկոսլավիա, Լէթթոնիա, Լիւքսէնպուրկ, Մեքսիկա, Մոնաքօ, Նիքարակուա, Նորվեկիա, Նոր-Զելանտա, Փարակուէ, Հոլանտա, Փէրու, Պարսկաստան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Ռումանիա, Ռուսիա, Սան-Սալվատոր, Շուէտ, Չեխօսլովաքիա, Թուրքիա, Ուրուկուէյ եւ Վէնէզուէլա։

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇԻ ՄԸ ԳՈՐԾԸ.— *Օպատիա բանուոր է եւ հայրիկ չորս զաւակներու Փրէսպուրկ փողոցի պանդոկին մէջ ունի փոքրիկ սենեակ մը, ուր կարելի չըլլալով բնակիլ իր ամբողջ ընտանիքով, զաւակներէն երկու մեծերուն համար վարձած էր դիմացի պանդոկին մէջ սենեակ մը։*

Առջի օր, ճաշի պահուն, Օպատիայի աղջիկն տղան կը խնդրէ իր փոքրիկ քոյրէն, Հէրմանսէն, որ երթայ բերէ վզնոցը իր սենեակէն։ Աղջնակը կը բարձրանայ սենեակ, սակայն չի վերադառնար։ Աղջինեկ տղան կը վազէ հասկնալու համար պատճառը։ Մարդ մը արագօրէն կը հեռանար նոյն յարկէն։ Տղան ներս կը մտնէ եւ կը տեսնէ որ քոյրը ինկած է անկողինին վրայ, քունքին՝ վէրք մը, եւ արիւն ցայտած է երեսին։ Անմիջապէս կը կասկածի անծանօթ մարդէն։ Ու սանդուղներն ի վար կը պոռայ.

— Բռնեցէ՛ք։

Երկու վարձակալներ կը հասնին մարդուն ետեւէն։ Սակայն անծանօթը կը սպառնայ, վարձակալ մը գլխարկը կը թողնէ, ու մարդը կը փախչի։ Որոշ կը թուի որ պակասաւոր մըն է։

Աղջնակը, քիչ յետոյ կը սթափի եւ կը պատմէ թէ ինչպէս անծանօթը իր ետեւէն ներս մտած եւ կոկորդէն սեղմելով, ուզած էր բռնաբարել։

ԲԱՐԻԼՈ՛ՅՍ.— Երկուշաբթի բարիլուսան, Պ. Լանսասու քուէնէն ընդոստ արթնցաւ. դուռը ուժգնօրէն կը զարնէին։Լանսասու աչքերը շփեց, ճպտունները թափեց, ու մտածեց։ Ո՞վ է ան, ու յանկարծ խորհեցաւ որ ցրուիչը կ'ըլլայ։ Է՜հ, ուսանողները շատ կը սիրեն ցրուիչին ձայնը, որ առտուն կանուխ կուգայ։ Քանի՛ քանի ուսանողներ անհամբեր կը սպասեն որ դրացի դուռին զարնող ցրուիչը զարնէ իրենց դրան ալ։ Ցրուի՞չը, «փող է բերում»։

Լանսասու հագաւ հողաթափները եւ շփշփացնելով գնաց բանալ դուռը։

Զորցած կնիկ մը։

— Բարիլո՛յս, ըսաւ։ Յետոյ լեզուն դուրս թափեց, գէշ օրհնութիւն մը կարդաց, գանգ մըն ալ թուք նետեց։ Եւ սարսափահակն ալ հանեց ու պարպեց։ Գնդակը խածաւ երիտասարդին երեսէն ու գնաց պատը մտաւ։

Կինը խենթ մըն էր։

ԱՐՀԵՍՏՈՎ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Պէպէն կը կոչուէր վայրագ մարդ մը, որ անցեալ օր, Ռըտոնի մէջ սրճարան մը կը մտնէ եւ ախորժաբեր մը կուլ տուած պահուն, կը հանէ ատրճանակը եւ գետին կը զարնէ յաճախորդ մը։ Ոստիկանները կը հասնին ետեւէն, եւ կը ձերբակալեն տանը մէջ, ուր անակնկալ կերպով կը գտնեն ոճրագործին կնոջ դիակը անկողինի մը վրայ։ Ոճրագործը քանի մը օր առաջ, կը բարկանայ կնոջ վրայ, որովհետեւ իր տունին օրը գաւաթ մը գինի չէր խմած, եւ կը սպաննէ անկողինին մէջ։ Դիակն անգամ չի վերցներ։ Ու արիւնի մէջ ձգած էր զայն։

ԲԻՐՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ.—Էփէրնէի մէջ հողագործ Քորփէյ դաշտէն տուն կը դառնար, երբ հանդիպեցաւ իր երկու դրացիներուն որոնց հետ վէճ մը ունէր։ Տանր խօսքեր ըրին իրարու, երբ բարի դրացիները վերցուցին իրենց բիրերը եւ քանի մը հարուածով սպաննեցին հողագործը։

ԲԱՑ ԱՆՁԻԿԸ.— Երկու գողեր Նանթէյի մէջ, առջի գիշեր կը մտնեն տուն մը մէջ, որ կը պատկանէր օրիորդի մը։ Գողերը ժողվըտուք կ'ընեն, սակայն առարկայ մը կ'իյնայ գետին։ Աղմուկէն կ'արթննայ աղջիկը և ատրճանակը առած՝ կը նետուի գողերուն վրայ։ Գողերը կը փախչին պատուհանէն, բայց աղջիկը կը հասնի եւ կը կրակէ։ Գնդակը կը պատռէ գողը։ Առտուն վիրաւոր գողը դարմանուելու կ'երթայ հիւանդանոց, ուր կը ձերբակալուի, եւ կը մատնէ ընկերն ալ։

ԳԻՆԻԻ ԼՈԳԱՆՔ.— Նիւ-Եորքի մէջ մեծ գայթակղութիւն պատճառեց Պ. Քարոլի գինարբուքը, որուն հրաւիրուած էին իր բարեկամները եւ գեղուհիներու խումբ մը։ Այս գինարբուքի զուարճութիւններուն ամէնէն հետաքրքրական թիւն էր գեղասանուհի մը, որ շամփանեայով լեցուած աւազանի մը մէջ լոգանք ըրաւ գինով հարուստներու աչքին առջեւ։ Դատարան ինկած ըլլալով այս լուրը, Քարոլ դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան։

12 ՄԻԼԻՈՆԻ ՋԵՂԾՈՒՄ.— Ջեղծումի գործ մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ։ Արդէն իսկ ձերբակալուած են երկու հոգի. գլխաւորը՝ Մարսէլ Լըվէվըր 31 տարեկան։ Այս մարդը ամբաստանուած է թէ վստահութեան զեղծում գործելով եւ զանազան խարէութիւններով կորզած է 12 միլիոն ֆրանք. Մարսէլ գործի սկսած էր իբրեւ պարզ պաշտօնեայ սեղանաւոր Օպրիի քով։ Շուտով երեւան հանեց իր յատկութիւնները եւ շատ կարեւոր պաշտօնի մը դրուեցաւ, լիակատար վստահութիւն շահելով։ Աւելի քան մէկ տարի, ի վեր, առանձին կը գործէր իբրեւ յանձնառու, եւ մասնաւորապէս կ'աշխատէր իր վարպետին հաշուին։ Միեւնոյն ատեն, վարիչը կը դառնար շարժանկարի կարեւոր հաստատութեան մը։ Հաստատուած է որ թուղթերը կը կեղծէր եւ ուրիշ կարգի խարդախութիւններ կը կատարէր։

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, տասնըչորս տարեկան գպրոցական մը սպաննեց իր ընկերը, ատրճանակը զանկին պայթեցնելով։ Յետոյ հայրիկին տունը գնաց անխռով, բայց ոստիկանները շուտով հասան...։

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ համառուսական «Պրոլէտար» գրողներու ընկերութիւնը կը պատրաստէ ժողովածու մը, «Պրոլէտարական գրականութիւնը տասը տարուայ ընթացքին» ժողովածուն։ Ժողովածուն պիտի պարունակէ, 1.— «Պրոլետգրող»ներու լիակատար գրախօսութիւնը հիմնական ծանօթութիւններով։ 2.— Նոյնը այն մարքսիստ քննադատներու աշխատանքներու մասին, որոնք կանգնած են պրոլետարական իրականութեան տեսակէտին վրայ։

3.— «Պրոլետգրող»ներու քննադատական աշխատութիւններու ցանկը եւ 4.— Պրոլետգրականութեան վերաբերեալ գրականութեան ցանկը։ Ժողովածուն պիտի ունենայ ընդհանուր յօդուած, ամէն մէկ բաժնի վերաբերեալ յատուկ յօդուածներ եւ պրոլետարեան գրականութեան վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր, իբրեւ յաւելուած։

ԿՐԻՒԸ ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ՄԷՋ.— *Ամերիկեան շոգենաւ մը, որ Նիւ Եորքէն կը մեկնէր դէպի Սան-Ֆրանչիսքօ, կը փոխադրէր 900 զինուոր, 425 ճամբորդ։ Կռիւը տարածուելով նաւին մէջ, բազմաթիւ անձեր մեռան, եւ հիւանդ պառկածներուն թիւը հասաւ 60ի։*

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, Դ. տարի թիւ 5 (Մարտ 1927), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար. վեցամսեայ՝ 3 տոլար։ Հասցէ, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.)

ՀՐԱՁԴԱՆ, քաղաքական եւ հասարակագիտական ամսաթերթ։ Թիւ 1 (Մարտ) խմբ. Ս. Սարունի։ Պուքրէշ։ Տարեկան բաժնեգին 20 Ֆր. Հասցէ, S. Saruni, Str. Smeului 7, Bucarest (Roumanie).

ԴԻՎԱՆ, երգիծաթերթ։ Բաժնեգին՝ 25 թիւի համար 20 Ֆր.։ Հասցէ.— 45 Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).

La loi de variation de la valeur et les mouvements généraux des prix, par Mentor Bouniatian, ancien professeur a l'Institut polytechnique de Tiflis. Paris, M. Giard, 1927:

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

Թարգմանեց Ե. Ն.

Սակայն թութակը պատաս[illegible]

[illegible]

Որեւէ ալ դիր ցոլացան
Եղի՜ր, եղի՜ր անմրման.

Իշխանուհին հնազանդեցաւ ան[illegible] [illegible], սակայն թռչունը չէր [illegible]։ Ու կ'ազդարարէր

[illegible] փիղին ծակտին վրայ,
[illegible] գետին մօտ կը կենայ,
[illegible] ու մեծ գոհար մը կայ,
[illegible] որ մէկն բերէ, քեզ տայ։

[illegible] ո՛վ կարենայ,
[illegible] գոհարն ծակտիդ վրայ,
[illegible]. Թող որ ըլլայ
[illegible] իշխանն հօրըդ փեսայ.

Երբ իշխանուհին լսեց թու[illegible] խօսքերը, անմիջապէս [illegible] բոլոր գոհարեղէնները գե[illegible] եւ անհամբեր իշխան[illegible] հետեւեալ հրամանը

Բերէ՛ք քարն որ կը պսպղայ,
Սիպտակ փիղին ծակտին վրայ։
Առանց անգին այդ գոհարին,
Ջարդեցէք տգեղ պիտի թուին։
Բերէ՛ք քարն որ կը պսպղայ,
Կամ գետին մօտ՝ փիղին վրայ։

Ով որ բերէ գոհարն անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ծակտին,
Կամ է գետին ափերուն վրայ,
Ան պիտ՛ ըլլայ հօրըս փեսայ։
Գիտի սիրեմ ես միայն զայն,
Որ կը բերէ քարն ալմաստ։

Բոլոր իշխանները անմիջապէս մեկնեցան, փնտռելու համար մագական ադամանդը։ Սակայն գերբնական ուժով մարդ մը միայն կրնար գրաւել ադամանդը։ Իշխաններէն ոչ ոք պիտի կրնար յաջողիլ։

Շատերը սպաննուեցան, ոմանք յուսահատ, հրաժարեցան։

Չմեռ լսեց այդ փորձութիւնը, զոր իշխանուհին կը հրամայէր կատարել իր հպատակներուն։ Երբ իմացաւ որ բազմաթիւ իշխաններ մեռած են այդ գոհարախուզութեան ընթացքին, պոռաց.

— Այդ իշխանուհին քիչ մը շատ հպարտ կ'երեւի, պատերա՛զմ կը հռչակեմ իր հօրը դէմ։

Պատերազմը տեղի ունեցաւ։ Չմեռ յաղթեց։ Գերի բռնեց իշխանուհին եւ տարաւ իր պալատը, թողլով որ իր հետ առնէ միայն կանանչ թութակը։

*
* *

Գարուն, իր հիւղակին մէջ, կ'ապրէր խաղաղ ու պարզուկ։

Գիշեր մը, երբ անքուն մնացած էր, մտիկ ըրաւ շաղփաղփը թռչուններուն, որոնք, մանգենիներուն մէջ, իրարու կը պատմէին իրենց իմացած գաղտնիքները։

Գարուն հետաքրքրուեցաւ երկու թռչուններու խօսքէն։ Այդ երկուքը թռած էին իր հիւղակին պատուհանին առջեւի ծիրգեբուն մէջ։ Կը խօսէին իշխանուհիի մը եւ ադամանդի մը մասին։

Վերջապէս, լսեց որ թռչուններին մէկը այսպէս վերջացուց իր սրտարը

Ով որ յանձնէ գոհարն անգին
Որ կը պսպղայ փիղին ծակտին,
Գիտի առնէ իշխանուհին
Աղուո՛ր, աղուո՛ր, անմրման կին։

Եւ Գարուն սկսաւ երազել՝ մոլորովին արթուն։ Կ'երեւակայէր այդ իշխանուհին, հրեշտականման ու սքանչելի աղջիկը, եւ անմիջապէս փափաքեցաւ երթալ եւ տիրանալ այդ գեղուհիին։

Հագուեցաւ, դուրս ելաւ հիւղակէն եւ ըսաւ թռչուններուն.

Կ'երթամ առնել գոհարն անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ծակտին։

Թռչունները պատասխանեցին

Կրնաս, Գարուն, ա՜յ ճգնաւոր,
Դուն ռազմիկ չես, ոչ՝ թագաւոր։

Երիտասարդը, հաստատակամ, ըսաւ.

Ես կը դառնամ շուտով իշխան,
Կ'առնեմ գոհարն ալ մոգական։

Այն ատեն թռչունները անոր տուին հետեւեալ խրատները.

— Նախ ա՛ռ ծերունի ճգնաւորէն իր իմաստունի գուպը. յետոյ գնա՛ ճամբուդ վրայ դուն պիտի հանդիպիս բամպակենիի մը. ծիւղերէն կախուած են թագ մը եւ պատմուճան մը։ Ա՛ռ եւ քալէ՛ ուղիղ, մինչեւ որ տեսնես կաթէ գետը։

Առտուն կանուխ, Գարուն գնաց ծերունի ճգնաւորին մօտ, ինկաւ ոտքերուն եւ առանց յառաջաբանի ըսաւ.

Հա՜յր, հա՜յր, կ'այրի հոգիս սիրով,
Դիշեր ցորեկ երազելով,
Իշխանուհիի մ'արեւադէմ,
Զոր յաւիտեան պիտի սիրեմ։
Հա՛յր, կ'աղաչեմ, օգնէ՛ ինծի,
Տո՛ւր խրատներդ քու խնկալի։
Սիրտս կ'ուզէ գոհար մ'անգին,
Որ կը պսպղայ փիղին ծակտին։
Հա՜յր, տուր ինծ ցուպդ իմաստութեան,
Ուրով առնեմ քարն ալմաստ,

Սուրբ մարդը, քիչ մը զարմանահար, նայեցա՜ւ, նայեցա՜ւ իր սիրական աշակերտին։ Արկածախնդրական ոգին մէկ գիշերուան մէջ փոխակերպած էր զայն։ Այլեւս անիկա երկչոտ երիտասարդ ճգնաւոր մը չէր, այլ կրակոտ ռազմասէր մը, որ պատրաստ էր նետուելու կեանքին եւ անոր վտանգներուն մէջ։

Ծերունի ճգնաւորը ժպտեցաւ, տուաւ իր ցուպը եւ անոր վրայ թափեց իր ամբողջ օրհնութիւնը։

Գարուն վազելով հեռացաւ, անհամբերութեամբ եռուն իր ճամբուն վրայ գտաւ բամպակենին, որուն ծիւղերէն կախուած էին թագն ու պատմուճանը, ինչպէս իրեն նկարագրած էին թռչունները։ Հագաւ եւ ըսաւ.

Ճիւղե՛ր, ճիւղե՛ր, եղէք բարի,
Թագն այդ անգին՝ տուէք ինծի։

(Շար.)

ով որ ալ ըլլան անոնք։ Չենք կրնար փափաքիլ որ Եւրոպայի պետութիւնները, պատերազմէն առաջ եղածին պէս, իրարու դէմ յանդիման կենան՝ երկու ճակատ կազմելով։ Գերմանիոյ շահերուն համապատասխան չէ առանձին զինակցութիւն կնքելը։ Ուրախ ենք որ Եւրոպա ալ նոյն նպատակին կը ձգտի»։

Փարիզի սերպ դեսպան Սփալայքովիչ առջի օր կրկին երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Բրիանի հետ։ Դեսպանը հետեւեալը յայտարարեց մամուլին.—

«Սերպիա իր յոյսը դրած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անդամ մեծ պետութեանց, մանաւանդ Ֆրանսայի արդարամտութեան վրայ։ Սերպիոյ դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնները բացարձակապէս անհիմն են։ Եթէ Ալպանիոյ մէջ խռովութիւններ կան, պատճառը մենք չենք, այլ այդ երկրին ներքին քաղաքականութիւնը։ Պէտք չէ որ անվերջ անստուգութիւն տիրէ ալպանական խնդրին վրայ, և միանգամ ընդ միշտ հաստատուի թէ Ալպանիա, անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, գերիշխան եւ անկախ պետութի՞ւն մըն է թէ իտալական թեւարկութեան ենթակայ երկիր մը։ Պալքանները Պալքանցիներո՞ւն կը պատկանին թէ ոչ։ Ազգերու Դաշնակցութեան կը պատկանի այս խնդիրները լուծել այս կամ այն ձեւով, ապագային ամէն վէճ անկարելի դարձնելու համար։»

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 100 ԵՒ 20 ՖՐ.

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎՆ ԱԼ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Ինչպէս կը նախատեսէինք, երեսփ. ժողովը եւս երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ վաւերացուց կառավարութեան առաջարկը՝ ինքնութեան թուղթերը 375 ֆրանքէն 100ի եւ 40 ֆրանքէն 20ի զեղչելու մասին։

Անմիջապէս որ պաշտօնաթերթը հրատարակէ այս մասին Հանրապետութեան Նախագահին հրամանագիրը, նոր գինները պիտի սկսին գործադրութեան դրուիլ։

Այս նոր օրէնքով, ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան, որով անոնք որ 1926ին կամ 1927ին առած կամ նորոգած են իրենց թուղթերը, պէտք չունին նոր դիմում կատարելու։

Ժողովին մէջ երեսփոխան Փօլ Լաֆօն առաջարկեց, որ օտարականներու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիները ինքնութեան թուղթի համար կէս գին վճարեն։ Այս խնդրին քննութիւնը ղրկուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին։

Մարսէլ Հէրօ առաջարկեց, որ նոյնպէս կէս գին վճարեն բոլոր այն օտարականները, որոնք մեծ պատերազմին ծառայած են դաշնակից բանակներուն մէջ։ Կառավարութիւնը հակառակ է այս կարգադրութեան եւ յոյս չկայ, որ ընդունուի։ Այս խնդիրը եւս պիտի քննուի ելմտական յանձնաժողովին կողմէ։

Ինքնութեան թուղթերու որոշումը տրուեցաւ 125ի դէմ 418 ձայնով։

ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՁՐԻ

Սպանիոյ արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ սպանիական մամուլին.—

«Արտաքին նախարարութիւնը հաճոյքն ունի ծանուցանելու հանրութեան թէ՝ ֆրանս. հանրապետութեան կառավարութեան մօտ կատարուած դիմումներու հետեւանքով եւ հիմնուած 1862 Յունուար 7ի սպանեւֆրանսական դաշնագրին վրայ, ընդունուած է որ մեր հայրենակիցները Ֆրանսայի մէջ ցերծ ըլլան ինքնութեան թուղթի համար վճարելէ 1926 Նոյմ. 30ի հրամանագրին տրամադրած գումարները։ Հետեւաբար, այսուհետեւ Ֆրանսայի մէջ ինքնութեան թուղթերը ձրի պիտի տրուին Սպանիացիներուն։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՇԱՆԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգայնական կանոնաւոր բանակները, որոնք Շանկայէն վտարեցին հիւսիսայինները, քաղաքէն ներս չմտան, գոհանալով գրաւել միայն արուարձանները։ Չինական թաղերը կատարեալ քաոսային վիճակ կը ներկայացնեն։ Ամէն կողմ հրդեհներ կը լափեն քաղաքը։ Շափէյի շրջանին մէջ անընդհատ կրակ կը փոխանակուի հիւսիսային եւ հարաւային զինուորներու միջեւ։ Մէկ կողմէն բանթողները, միւս կողմէ դասալիք զինուորները կը կողոպտեն քաղաքը, անլուր խժդժութիւններ կատարելով։ Փողոցներուն մէջ ավերորմ ճիչեր կ'արձակեն կիներ ու մանուկներ, որոնք բոլորովին կողոպտուած են, խռովարարները նոյն իսկ չեն խնայած անոնց հագուստներուն։ Հոս հոն, կողոպուտի համար կազմուած խմբակներ հրացանով կամ գնդացիրով կը յարձակին ամբոխին վրայ, հարուստ եւ ծաղկեալ Շանկայը դժոխքի մը վերածելով։ Դիակներ փռուած են ամէն կողմ։

Եւրոպական հողամասին վրայ ռումբեր ինկան, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով։ Միջազգ. զինուորներուն եւ Չինացիներուն միջեւ կռիւներ տեղի ունեցան. Չինացիներուն կորուստն է 17 սպաննեալ։ Սպիտակ Ռուսերու ջոկատ մը՝ որ գիրք բռնած էր զրահապատ կառախումբի մը մէջ, բուռն ընդհարում ունեցաւ ազգայնականներուն հետ, որոնք ի վերջոյ գերի բռնեցին զանոնք։

Ազգայնականները կրակ բացին անգլիական «Վինտիքթիվ» յածանաւին վրայ, որ Շանկայէն մէկ մղոն վար գետին մէջ կը կենար։ Յածանաւը փոխադարձեց եւ շարունակեց ռումբ արձակել, մինչեւ որ Չինացիները դադրեցուցին կրակը։ Չինական ռումբեր ինկան նաեւ ամերիկեան առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ։ Ուաշինկթընի մէջ մտահոգութեամբ կը հետեւին կացութեան։ 3000 ամերիկացի ծովային զինուորներ ճամբայ պիտի հանուին դէպի Շանկայ։

Երէկ առաւօտ ստացուած հեռագիրներ կը հաղորդեն Նանքինի գրաւումը։ Հիւսիսայինները խուճապահար կը փախչին։ Նանքին գրաւուած է, Շանկայի պէս, առանց կռիւի։ Օտար կիներն ու մանուկները մարտանաւերով կը հեռանան քաղաքէն։ Անգլ. եւ ամերիկեան զինուորական ջոկատներ կը պաշտպանեն զանոնք։

Նանքինի գրաւումէն առաջ հիւսիսային զինուորները կողոպտեցին քաղաքը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ պաշտամբական շարժումին պետ Տօքթ. Շահպէնտէր առնէ մը ի վեր կը գտնուի Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ։ Կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է զայն տունը ուր ւիշեալը ապաստանած է եւ խստիւ արգիլած շփում ունենալ տեղացի ժողովուրդին հետ։ Իրաքի խորհրդարանին մէկ անդամը կառավարութենէն բացատրութիւններ ուզած է այս առթիւ։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ· Մեծ Պահքի Միջինքին առթիւ այսօր սովորականէն աւելի հանդիսաւոր թափօր մը պիտի անցնի Փարիզի գլխաւոր փողոցներէն։ Հանդէսներուն կը մասնակցին Փարիզի արուարձաններու բոլոր աղատ համայնքները, օտար գաղութները եւ արհեստակցական մարմինները· ընդամէնը 75 զարդարուն կառքեր եւ վեց նուագախումբեր պիտի ընկերանան Թագուհիներուն։ Թափօրը ժամը 1ին պիտի մեկնի Նասիօնի հրապարակէն, եւ Պաստիլի, Ռէփիւպլիքի, մեծ պուլվառներու ճամբով պիտի անցնի Մատլէն, ռիւ Ռուայեալ եւ պիտի ցրուի Քօնքօրտի հրապարակին վրայ։ Յետոյ Թագուհիները Րիվոլի փողոցի ճամբով պիտի դառնան Օփերա, ուր գիշերը Թագուհիին պաշտօնական Թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, Քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ իթալի
կը զեկուցանէ ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ
ՁԱՐԵՒԱՆԴԻ «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերուն մասին։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Թոսսոմ, Ջաւարեան, Իշխան, Քրիստափոր, Վարուժան, Վարդգէս, Վահագն ենթակոմիտէները, եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը, յառաջիկայ կիրակի ամսոյս 27ին ռիւ Սէն Ժաք, սալօն Սէն Ժաքի սրահը։ Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն զեղչ։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Զ. Ռ. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին Միութեան ընթերցարանը, 61 Rue Mr. le Prince (Métro: St. Michel կամ Odéon)։ Կը դասախօսէ Գ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ։ Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ։

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով։

Զափ. Երկս. Որբերու միութեան երգչախումբի փորձերը այսուհետեւ տեղի կ'ունենան ամէն կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին։

Զափ. Երկս. Որբերու Միութիւնը իր տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է հրապարակային երեկոյթ մը 7 Մայիս Շաբաթ երեկոյեան համար Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն՝ նկատի ունենալ այս թուականը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Վրթանէս Փափազեանի փոքրիկն Յարութիւնի մահուան առթիւ։ Մխիթարութիւն իր բոլոր պարագաներուն։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարդացէք եւ տարածեցէք Զարեւանդի «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը· Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման 18 ֆրանք փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or, թերթին գործակալն է Գ. Խաչիկ Զօմաքեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

թերթիս գործակալ Գ. Մերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Ցոմինիքէն

ՎԻԷՆԻ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Rue Victor Fougier N. 69
Vienne - Isère

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբը յետ այսու ամէն երկուշաբթի երեկոյ տեղի կ'ունենայ ընկերական, դասախօսական, վիճաբանական, եւ ատուլիսի ժողովներ։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ 27 Մարտ, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, 127-129 Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը. Դասախօս Ս. Փաղհարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի 26 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է Գեթիովէնի, իր հարիւրամեակին առթիւ։ Օր. Նուարդ Գալփաքեան կը ներկայացնէ մեծ երաժիշտին կեանքն ու գործը։ Երեկոն ունի նուագի բաժին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ՝ եւ գործաւորուհիներ գորգի խաւը կտրել գիտցող։ Դիմել Գ. Իւնէճեանի 12, Rue de la Pyramide, Boulogne s/Seine, (Փօրթ Սէն-Քլու).

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն կը ծանուցանէ բոլոր ընկերներու եւ համակիրներու թէ՝ Գրադարան ընթերցարանը փոխադրուած է Rue Paul-Bert, թիւ 75, սրճարանի ներքնասենեակը.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել ժամանակին օրուան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— Սեբաստիոյ որբերէն Տրապիզոնցի Գասպար Սարեան որ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած էր եւ մէկ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Գրել՝ իր ընկերոջ Յարութիւն Շիրուանեանի Cité Bois II, No. 30, Nyoseau, par Segre (M. et L.).

— Գրիգոր Տիլքիեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մընճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Papérianի Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges).

ՓՈՐՁՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱՐԱՐՁՈՒՀԻ

(Ֆրանսախօս եւ ռուսախօս) վկայեալ Ֆրանս. վարժարանէ Ընդունելութիւն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, ժամը 1—4։ 6, Av. Ville d'Avray, Chaville (S. et O.).

ԼԱՒ ԼՈՒՐ ՄԸ ՔԱՇ ՔՕԼ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ձեր մետաքսները մի գնէք օրուան գինով։ Դիմեցէք H. Gommel վաճառատունը, 5 Rue Bergère, Փարիզ, երրորդ յարկ ձախ կողմ, որ միեւնոյն ապրանքի քիլօն հրապարակի գինէն 5 ֆրանք աւելի աժան կը ծախէ։

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ Եբ. մինչեւ իրիկուան ժամը 7ը։

Կը խօսուի Թուրքերէն։

Կաւապարծ աժան գինով կը շինուին եւ կը նորոգուին տնական կաղապարներ, գրամեքենայի սեղաններ եւայլն, ծախու են Թրքական Թամլուներ։ Դիմել՝ 208bis Rue Lafayette, Paris. Métro Louis Blanc.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ եւ պատուաւոր խոհարար մը ճաշարանի կամ տունի մէջ։ Դիմել՝ Մելիք Տէր Սարգիսեանի 5, Rue Riboutté, (Face le square Montholon). Paris 9.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Դրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Տնօրէն՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
25
ՄԱՐՏ
1927
25 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 294

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՈՒԶԵՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻԼ

Գործազրկութեան տագնապը բաւական մեղմացաւ. բայց հայ աշխատաւորները տակաւին չեն ազատած մտահոգութենէ։ Նոյեմբերէն ի վեր, գործ չկար, եւ շատեր քաղաքէ քաղաք, գործարանէ գործարան կը թափառէին, ապրուստի ճամբայ մը գտնելու համար։ Այսօր քիչ-շատ բացուած են գործերը, եւ հեռանկարը յուսալից է. բայց նոր անակնկալ մը կը ծագի օտարականներուն միջոցը։

Քանի մը օր առաջ, հրատարակեցինք երկու աշխատաւորներու նամակները, որոնք իրապէս դժուար կացութիւն մը կը մատնանշեն։ Գործատէրերը վկայական չեն տար, ինքնութեան թուղթերը փոխելու համար, եւ Աշխատանքի Նախարարութեան հասցէն կը ցուցնեն։ Այս վերջինն ալ վար կը դնէ հին թուղթերը եւ օտար բանւորը անմիջապէս դուրս կը հանուի գործարանէն։ Այնպէս որ, ոչ միայն անգործը գործ չի գտներ, այլ աշխատողն ալ կը կորսնցնէ ապրուստի միջոցը։ Բազմաթիւ նամակներու կարգին, յիշենք հատ մը որ լայն գաղափար կուտայ կացութեան վրայ.

— «Երեք տարիէ ի վեր Թրնոյի գործարանը կ'աշխատիմ։ Փետր. 16ին ինքնութեան Թուղթս նորոգելու համար գրասենեակ գացի եւ գործարանի վկայականով միասին ղրկեցին Աշխատանքի Նախարարութեան։ Դեռ Թուղթերս չեկած, Մարտ 15ին հանեցին գործէ։ Ինքնութեան Թուղթս ուզեցի. «գնա՛ Աշխատանքի Նախարարութենէն փնտռէ», ըսին։ Գացի, 2—300 հոգի խռնուած էին դուռին առջեւ։ Ներս մտնելը՝ անկարելի։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս։ Երեք զաւակ ունիմ, 13, 9 տարեկան եւ 4 ամսուան։ Հայաստանն ալ դուռները փակած է մեր առջեւ։»

Երէկ ճիշդ այս խնդիրը կը յուզէր մեր ընկերվարական պաշտօնակիցը, Le Populaire։ Կառավարութիւնը հրահանգած է գործադրել 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքը, որուն 64րդ յօդուածը կ'ըսէ.

— «Արգիլուած է ո՛եւէ մէկուն գործածել՝ օտարական մը որ չունի «աշխատաւոր» մակագրութեամբ ինքնութեան Թուղթ»։

Այս կարգադրութիւնը եղած է՝ տեղացի աշխատաւորները պաշտպանելու համար։ «Ամէն նորեկ պէտք է պարտաւորաբար պայմանագիր մը ներկայացնէ, վաւերացուած՝ Տեղաւորման Գրասենեակին կողմէ։ Բայց, եթէ այդ օտարականը Ֆրանսա կը գտնուի աւելի քան ութ ամիսէ ի վեր...»

Եւ մեր պաշտօնակիցը օրինակներ ալ կուտայ։ Օտարականներ կան որոնք աշխատանքի պայմանագիր ունէին։ Բայց, անկէ ի վեր գործատէր փոխած, եւ իրենց սկզբնական պայմանագիրը կորսուած են։ Կարգ մը հողագործներ դաշտերը լքած եւ քաղաքի մէջ գործ գտած են։ Երբ գործ կար, մարդիկ բարակը չէին նայեր։ Ցանցանքը իրե՞նցն է, եթէ այդպէս եղած են։ Ետքը կան քաղաքական փախստականները, որոնք աշխատաւոր դառնալու հարկադրուած են եւ գործ գտած։ Եթէ կը պատկանին արհեստապետութեան մը ուր գործազրկութիւն կայ, Տեղաւորման Գրասենեակը չի վաւերացներ, հետեւաբար, ինքնութեան թուղթ չեն տար, աշխատաւոր մակագրութեամբ։ Անոնք պարտաւոր են վճարել 375 ֆրանք (այժմ 100). բայց երբեք աշխատանք չեն կրնար գտնել, նոյնիսկ եթէ գործազրկութիւնը դադրի։ Շատ-շատ, կրնան ներկայացնել իրենց գործատէրին մէկ վկայականը, որ հաստատէ թէ կրնայ նորէն գործ տալ։ Այդ պարագային ալ, պայման է որ ֆրանսացին ...

Ո՞ւր է այս մանուածապատ կացութեան ելքը։

Մեր պաշտօնակիցը բացարձակապէս մերժելով սահմանէն դուրս հանելու ծրագիրը, կ'առաջարկէ ընդունիլ իրական, փաստական վիճակը, «այսինքն, օրինապէս ընդունել ներում շնորհել այն օտար աշխատաւորներուն որոնք Ֆրանսա մտած են 1926 Օգոստոս 11էն, նոր օրէնքէն առաջ» (կ'ենթադրուի թէ անկէ վերջը եկողները անշուշտ ունին «աշխատաւոր» մակագրութիւնը)։ Աւելի պարզ խօսելով, «եթէ միայն մէկ տեղ կայ երկու բանւորի համար, մէկը Ֆրանսացի եւ մէկը օտար, Թող Ֆրանսացին տան գործը։ բայց, Թող գործէ չհանեն օտարական մը որ կ'աշխատի.»

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլորովին անճար չեն օտարները, եւ անոնց հետ՝ մեր հայրենակիցները։ Ցաւը հոն է որ, հայ աշխատաւորը գլուխ չունի։ Զանազան մարմիններ պատահական ձեռնարկներ կը կատարեն, երբ դիմում ըլլայ։ Երբեմն ալ, աղքատ կամ դրամ կը բաժնեն, իբրեւ գերագոյն պարտականութիւն։ Ըսած ենք եւ կը կրկնենք,— ասոնք դարման չեն չարիքին։ Եւ հայ աշխատաւորը գործ կ'ուզէ, ոչ թէ նպաստ։ Մեզի ուղղուած բոլոր նամակներն ալ այդ կէտը կը շեշտեն, եւ կը թելադրեն որ հաւաքական ձեռնարկ մը կատարուի, կարգ մը դիմումներ կամ օրինական բծախնդրութիւններ հարթելու համար։

Ո՞վ պիտի կատարէ այդ գործը։ Հասկնալի է որ իշխանութեանց հետ բանակցելու խնդիր մը կայ այստեղ։ Եւ քանի որ ներկայացուցչութիւն չի պակսիր, եւ նոյն իսկ ընդհանուր ներկայացուցչական աշխատանք մը կը դրուի աշխատաւորական օրկանի մը վրայ, հարկ է օգտուիլ պատեհութենէն։

Մեր պաշտօնական օրկանները տակաւին ուրիշ ելքեր ալ կրնան գտնել, եթէ միայն ուզեն հետաքրքրուիլ, եւ լրջօրէն պաշտպանել դատ մը, որ ընդհանուր, ժողովրդական է, ոչ թէ կարգ արհեստակցական։

Հաւատա՞նք թէ լուրջ փորձ մը կատարուի, գոնէ այս անգամ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՛ՒՐ ԷԻՆ...

«Մշակ», Քալիֆորնիոյ շրջանի անջատուած ռամկավարներուն օրկանը, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (4 փետր.)։—

— «Տոքթ. Ճ. Լ. Պարթըն եւ անոր համախոհները, գաղտնի եւ հրապարակաւ, շարունակ «մոլորեցնել» աշխատեցան ամերիկեան առաջնորդները ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին։

«Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը», կ'ըսէ Տոքթ. Պարթըն, «կարելի է իրականացնել միայն ի վնաս Թուրքիոյ, իսկ աւելի արդարութիւն պիտի չըլլայ Թուրքիոյ համար»։

«Ո՞ւր էր արդարութիւն փնտռող Ամերիկեան այդ պաշտօնեան, երբ հարիւր հազարաւոր անմեղ հայ մանուկներ հազարաւոր կանգուն բարձր ժայռերէն վար կը թափուէին եւ ողջ ողջ մեծ փոսերու մէջ կը թաղուէին։ Ո՞ւր էր այդ պաշտօնեան, երբ հարիւր հազարաւոր Հայեր աքսորի եւ ցաւի ճամբաներէն կ'անցնէին։ Եւ երբ այսօր Ամերիկեան արդար մէկ հաստուցումը կը կործանուի ամերիկեան ժողովուրդէն, գետնէն բողոքող անմեղ զոհերու արեան վրայ միսիոնար մը, եւ այն ալ Ամերիկեան պաշտօնեայ մը ինքզինք կը տրամադրէ Թուրքերու պաշտպանութեան։»

Հետաքրքիր էր իմանալ թէ Հայաստանի Պարթըններն ալ բաժին ունի՞ն այս խօսքերէն...

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը գրեն «Ազդակ»ի.—

Մօտաւորապէս հինգ ամիսէ ի վեր առեւտրական եւ տնտեսական խիստ ծանր կացութեան մը մատնուած է այս երկիրը, որ կարծես լոկ զբօսաշրջիկներու երկիր մը եղած ըլլար, կանաչ տոլարներու կարօտը քաշող։ Սնանկութիւնները, թէեւ քանի մը շաբաթէ ի վեր թեթեւցած կը թուին, սովորական գործի մը կարգն են անցեր։ Պաղեստինի գլխաւոր քաղաքներէն՝ Եաֆայի, Հայֆայի, Երուսաղէմի մէջ ամէն շաբաթ գրեթէ չորս հինգ խանութ կամ առեւտրական հաստատութիւններ սնանկ կը հռչակուին։ Գործաւոր դասակարգը օրէ օր իր օրավարձէն զրկուելով, անել եւ ողբալի վիճակի մը կը մատնուի։ Մէկ խօսքով՝ անգործութիւնը սպառնական կը դառնայ, հետզհետէ։ Կառավարութեան կողմէ ջանքեր եւ ճիգեր ի գործ կը դրուին, դարման մը տանելու համար այս վիճակին։ Սիոնականներու հըրեայ կազմակերպութեան Պաղեստինի գործադիր մարմինը, մասնաւոր ծրագիրներ մշակելով զբաղած է այս պահուն, անգործութեան առաջքը առնելու նպատակով։

Այս ցաւալի վիճակը իր դառն անդրադարձումը ունի նաեւ մեր երիցս քաշկռտուած եւ երկիրէ երկիր քշուած գաղթական հայրենակիցներուն վրայ։

Ատենէ մը ի վեր Անդրյորդանանի մէջ «Սեւ Թաթ» անունով կազմակերպութիւն մը երեւան ելած է։ Այս գաղտնի կազմակերպութիւնը, կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մահուան սպառնագրեր ղրկելով, դրամական պահանջներ ներկայացուցած է։ Հակառակ կառավարական հսկողութեան եւ խուզարկութեան, կազմակերպիչներն ու հեղինակները ցարդ երեւան չեն հանուած։ Կը կարծուի թէ համայնավարական աջակցութիւն վայելող կազմակերպութիւն մըն է։ Զանազան սպառնագրերու շարքին, Անդրյորդանանի էմիրն ալ ստացեր է նմանօրինակ սպառնագիր մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագիրը

Սովիէթներու արտաքին առեւտուրի Պոլսոյ ներկայացուցիչը Պ. Նուրիէֆ, հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին մասին.—

«Դաշնագիրը քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով մեծ օգուտներ կ'ապահովէ. ասկէ զատ, ան ատրիճան մը եւս ամրապնդած է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող քաղաքական յարաբերութիւնները։ Թուրքիոյ հետ կնքած այս դաշնագրով, Ռուսիա իր առաջին արեւելեան դաշնագիրը կնքած եղաւ։ Դաշինքը մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունի այն տեսակէտով որ, Թուրքիոյ անկախութիւնը ամէնէն առաջ ճանչցուած է Ռուսիոյ կողմէ։ Միւս կողմէ այս դաշնագրով լուծուած են երկու երկիրներու միջեւ ցարդ գոյութիւն ունեցող բոլոր վէճերն ու դժուարութիւնները։

«Թուրքիա կը ճանչնայ սովիէթական առեւտրական ներկայացուցչութիւնները եւ Թուրքիոյ մէջ անոնց ունեցած կարգ մը մասնաճիւղերը։ Ասկէ զատ առեւտրական ներկայացուցիչն ու անոր երկու օգնականները դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան իրաւունքները պիտի վայելեն (Ծ. Խ.— Ներկայիս այս իրաւունքը կը վայելեն առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Նուրիէֆ եւ իր երկու օգնականները Պ. Պ. Շաhվէրտեան եւ Իպրահիմօֆ)։ Միւս կողմէ առեւտրական ներկայացուցչութեան Էնկիւրիի կեդրոնն ու Պոլսոյ մասնաճիւղը եւս անձեռնմխելի պիտի ըլլան։

«Սովիէթական եւ թրքական նաւերը փոխադարձաբար եւ ազատօրէն պիտի կարենան ռուսական եւ թրքական նաւահանգիստները հանդիպիլ։ Այս առթիւ, երկու պետութիւնները յանձն առած են իրենց նաւահանգիստները հանդիպող շոգենաւերը ենթակայ պահել տեղական շոգենաւերու ենթակայ եղած մաքսային օրէնքներուն։

«Դաշնագրի պայմաններուն համաձայն, սովիէթական ազգ. ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերը, (քարիւղ, չիմէնթօ, քաուչու եւլն.) առանձին առանձին իբրեւ ընկերութիւն պիտի արձանագրուին, եւ իբր անկախ ընկերութիւններ Թուրքիոյ մէջ մասնաճիւղեր բանալով գործունէութեան պիտի լծուին։ Դաշնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի վաւերացումէն ամիս մը յետոյ։ Ցոյս ունիմ որ, Ապրիլի սկիզբը կը վաւերացուի, եւ Մայիսի սկիզբը գործադրութեան կը ձեռնարկուի։ Նկատելով որ արտածումի եղանակը գրեթէ անցած է, դաշնագրին օգուտները ամէնէն աւելի առաջիկայ աշնան պիտի զգացուին։

«Դաշնագրին ստորագրութեան մեծ կարեւորութիւն կուտամ, նկատելով որ ան անգամ մը եւս պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող ամուր կապերը։»

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ ՀԱՐԹՈՒԵԼՈՒ ՎՐԱՅ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Փարիզի, Հռոմի, Լոնտոնի եւ Պերլինի միջեւ խօսակցութիւնները շարունակուեցան առջի օր եւս Իտալեւսերպ վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար։ Գորան դարձեալ ընդունեց Իտալիոյ, Սերպիոյ եւ Անգլիոյ դեսպանները։ Լորտ Քրիւի այցելութիւնը ցոյց կուտայ թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա կրցած են կարգադրութեան եղանակ մը գտնել՝ առանց դիմելու Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւախոհութեան։

Օրուան կարեւոր խնդիրն է Եուկօսլաւ կառավարութեան առաջարկը միջազգային զինուորական քննիչ մարմին մը ղրկելու մասին ալպանական սահմանը՝ տեսնելու համար թէ ճի՞շդ են Իտալիոյ վերագրումները՝ զինուորական պատրաստութիւններու մասին։ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայն են այս տեսակէտին՝ եթէ Իտալիա ընդունի։

Պելկրատի մէջ այս առաջարկին մասին տակաւին Իտալիոյ պատասխանին կը սպասեն։ Անդրալպեան գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, Իտալիա շատ տրամադիր չէ ընդունելու այսպիսի առաջարկ մը, առարկելով որ Սերպիա արդէն ժամանակ ունեցաւ իր զօրքերը սահմանէն ետ քաշելու, այնպէս որ արդէն շատ ուշ է այդպիսի քննութիւն մը կատարելու համար։ Ասկէ զատ, կայ նաեւ Գերմանիոյ օրինակը. հակառակ միջազգային զինուորական հակակշռի մարմիններու ներկայութեան, Գերմանիա կրցաւ ուզածին պէս զինուորական պատրաստութիւններ տեսնել։

∴ Իտալական թերթերը ալպանական այս վէճին առթիւ կարգ մը թշնամական վերագրումներ կ'ընեն Ֆրանսայի։ Այսպէս, «Թրիպունա» կը գրէ թէ Մարտ 16ին Ֆրանսացիէ մը ստացած է նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ տասնըմէկ սերպ եւ չեխոսլովաք կարեւոր անձնաւորութիւններ, բոլորն ալ ֆրանմասօն, Դեկտեմբերի վերջերը Փարիզի մէջ գաղտնի ժողով մը գումարած են, նախագահութեամբ նախկ. սերպ նախարարի մը։ Ժողովին մէջ որոշուած է ալպանացի կարգ մը կաթոլիկ քահանաներու օժանդակութեամբ ապստամբական շարժում մը կազմակերպել՝ սահմանին վրայ խռովութիւններ յարուցանելու եւ Իտալիոյ միջամտութիւնը առաջ բերելու նպատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ինչպէս կը յիշուի, կոմունիստ բանաստեղծ Եղիշէ Չարենց անցեալ տարի Սեպտեմբերին, փողոցին մէջ, անպարկեշտ առաջարկ մը ըրած էր հայ օրիորդի մը եւ մերժումի հանդիպելով, ատրճանակ քաշած։

Երեւանի դատարանը երեք տարի պատիժ սահմանեց այս արարքին համար։ Այժմ «Խորհրդային Հայաստան»էն (9 Մարտ) կ'իմանանք թէ՝ դեկտ. 29ին, Չարենցի կնոջ հիւանդութեան եւ մահուան առթիւ, 7 օր արձակուրդ տրուած է անոր։ Ետոյ, «Չարենցի հոգեկան առանց այն ալ խանգարուած վիճակին օգնեց անոր կնոջ անակնկալ մահը։ Անոր հոգեկան վիճակը այնքան վատթարացաւ, որ անհնար դարձաւ կալանքի տակ պահել։ Պրոֆ. Արզումանեանի նախագահութեամբ եւ բժ. Գրոյի եւ բժ. Լուսինեանի անդամակցութեամբ կազմուած բժշկական յանձնաժողովը Յունուար 8ին քննելով Չարենցի հոգեկան վիճակը, գտաւ որ զայն յառաջիկային կալանքի տակ (բանտ) պահելը վերջնականապէս կը քայքայէ անոր առողջութիւնը»։

Այս հիման վրայ, Երեւանի գլխաւոր դատարանը Յունուար 18ին որոշեր է բանտարկութեան փոխարէն հաստատել «հարկադիր բժշկութիւն», բանաստեղծը ուղարկելով սանատորիոմ մը։

ԱԶՄԻ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ցխրահռչակ Ազմի պէյ, Իթթիհատին օրով Պոլսոյ ոստիկանական անօրէն եւ պատերազմի ընթացքին Պէյրութի կուսակալ, Թուրքիայէն անցած է Պէյրութ։ Սուրիական թերթ մը՝ «Օրիան» կը գրէ.— Մեծ անակնկալ մը եղաւ Պէյրութի փողոցներուն մէջ վերերեւումը Ազմի պէյի, որուն անձին հետ կապուած են մեծ պատերազմի ընթացքին գործուած բոլոր լտժդժութիւնները։ Մեզի համար անհասկնալի կը մնայ թէ ի՛նչպէս արտօնուած է յիշեալը ոտք դնել ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ այս երկիրը։ Պէյրութի գլխուն եկած բոլոր դժբախտութեան հեղինակն ըլլայ այն թէ ճէմալի ձեռքը պարզ գործիք մը՝ ժողովուրդը կեղեքելու համար, իր ներկայութիւնը անհանդուրժելի է Պէյրութի քրիստոնեայ եւ իսլամ բնակչութեան»։

Ու կը պահանջէ պատկանեալ իշխանութիւններէն որ Ազմի Անատոլու վերադառնայ «առմենակարճ ճամբով»։

Արաբերէն «Ահրար» եւ «Ահվալ» թերթերն ալ նոյն պահանջը կը դնեն։ «Ահրար» իր խմբագրականին մէջ կ'ըսէ.

—«Մենք չենք կրնար մոռնալ պատերազմի ժամանակ Ազմիի մեր վրայ գործ դրած ճնշումները, որոնք աւելի սոսկալի էին քան Ճէմալ փաշայի ըրածները։ Ան Թուրքիոյ մէջ Թուրանականութեան հիմը դնող չորսերէն մէկն է։ Ճէմալ մեր քաղաքին մէջ կախաղաններ թողուց, իսկ Ազմին՝ սով, աւեր եւ կախաղան։ Մարդիկ այնքան կը վախնային Ազմիէն, որ անոր չտեսնուելու համար, իրենք զիրենք տուներու մէջ կը բանտարկէին»։

Պէյրութի իսլամ երեսփոխանները Ազմիի վտարման ... ինչպէս նաեւ մեծ ... եւ ... ու ...ն Ազմիին։

Կը կարծուի թէ Ազմի քաղաքական որոշ պաշտօնով գացած է Պէյրութ։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի Իթթիհատականներու դատին պահուն, Ազմի անպայման արձակուած էր։

ՌՈՒՍ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Մարտ 12ին լրացաւ Ռուսաստանի Մեծ Յեղափոխութեան տասնամեակը:

Ռուս մամուլը, բնականաբար, լայնօրէն զբաղուեց այդ տարեդարձով: Անգամ բոլշեւիկները այդ օրը տօնեցին չքեղ հանդէսներով ու յոբելինական հրատարակութիւններով: Մարդիկ, որոնք դահիճը դարձան այդ յեղափոխութեան, արեան մէջ խեղդեցին ու սպաննեցին նրա բոլոր նուաճումները, այժմ կուրծք են ծեծում՝ ցոյց տալու համար, թէ իրենք մեծագոյն յարգողն են այդ յեղափոխութեան: Շնական կարելի է լինել, բայց ա՞յդ աստիճանի...

Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը միայն Ռուսներին չէր, նա հետեւանք էր Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդների թափած ճիգերի: Նրա լուսաւոր ու մութ արդիւնքները սեփականութիւն են նոյն այդ ժողովուրդների: Եւ հայ աշխատաւորութիւնն եւս իր հոգու եւ մտքի, իր աշխատանքի եւ արեան մասնիկը ունի նրա մէջ:

Շատ կիրք է դիզուած դեռ փետրուարեան (*) յեղափոխութեան շուրջ: Նրա դերակատարներից շատերը տակաւին շարունակում են կենդանի քաղաքական պայքարը եւ, հետեւաբար, հանդիսանում են այս կամ այն կուսակցութեան գործիչը: Այսպիսի պայմաններում խիստ դժուար է տալ առարկայական գնահատանքը կատարուած դէպքերի եւ նրանց մասնակից դէմքերի: Եւս առաւել, որ յեղափոխութեան թշնամիներն աջից ու ձախից, փրփուրը բերաններին, առանց յոգնելու շարունակում են տարածել սուտ ու զրպարտութեան թոյնը, յեղափոխութեան եւ նրա գործիչների մասին:

Հատորներ են գրւել ու տակաւին պիտի գրւեն, բայց փետրուարեան յեղափոխութեան պատմութիւնը մնում է դեռ չգրուած: Իսկ գաղութահայ ընթերցող զանգուածների մեծ մասի համար նա բոլորովին անծանօթ նիւթ է, թերեւս, աւելի քիչ ծանօթ, քան, օրինակի համար, փաշամարտիկ զօրավարների կռիւները Չինաստանում, որոնցմով լեցուն են թերթերի էջերը:

Ներկայ յօդուածի նպատակն է տալ ամփոփ պատկերը Ռուսաստանի յեղափոխութեան: Լրագրական նեղ էջերում հնարաւոր չէ պատմութիւնը, այդ իսկ պատճառով մենք պիտի սահմանափակւենք միայն ընդհանուր ակնարկներով:

Փետրուարեան յեղափոխութիւնը կոչւում է նաեւ երկրորդ յեղափոխութիւն: Առաջինը տեղի ունեցաւ 1905ին, իբրեւ անմիջական հետեւանք պարտութեան Ճապոնական պատերազմի մէջ: Այն ժամանակ, սակայն, ցարիզմին յաջողւեց սանձահարել ժողովրդական տարերքը եւ պոչատ սահմանադրութեամբ՝ պահպանել միապետութեան գահը:

Վերջին յեղափոխութիւնն էլ ծնունդ առաւ պատերազմից: Երկար տարւայ պատերազմի արհաւիրքներից ու աղէտաւոր նահանջներից գազազած՝ ռուս ժողովուրդը ըմբոստացաւ անսպասելի միահամուռութեամբ, եւ ցարիզմի գահը ճարճատեց ու խորտակւած ինկաւ: Արդէն իսկ փտած էին այդ գահի հիմքերը: Ցարական պալատը դարձել էր անբարոյականութեան որջ: Նրա մէջ բոյն էին դրել զանազան բախտախնդիր արկածախնդիրներ, Ռասպուտինի պէս թշուառականներ, որոնք օգտագործելով միապետի միամտութիւնը ու թագուհու կամակորութիւնը՝ իշխանութիւնը դարձրել էին գործիք մի փոքրիկ ու զզուելի սակաւապետութեան ձեռքին: Մինչ երկիրն ու բովանդակ ժողովուրդը՝ ուժերի գերագոյն լարումով տանում էին պատերազմը, իշխանութեան գլուխ կանգնած մարդիկ զբաղւած էին ներքին դաւերով, աթոռի կռւով, պետական գանձը թալանելով: Նախարարները փոխւում էին մէկը միւսի յետեւից. նախարարներ նշանակողը փաստօրէն Ռասպուտինն էր՝ մի տգէտ, հազիւ անունը գրել գիտցող մուժիկ, որ թագուհու սանձը բռնած՝ դարձել էր 150 միլիոն բնակիչ ունեցող եւ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը կազմող կայսրութեան ճակատագրի տնօրինողը:

Պետական Դուման, որ երկրի օրէնսդրական հիմնարկութիւնն էր համարւում եւ բաղկացած էր մեծ մասամբ աջակողմեաններից, միակ վայրն էր, ուր դեռ մերթ ընդ մերթ լսելի էր լինում ազատ խօսքը: Բայց կայսերական պալատը նրա դէմ էլ միջոցներ ձեռք առաւ, կառավարութիւնը համարեա թէ հաշւի չէր առնում նրան: Միւս կողմից մամուլը դրւած էր դաժան գրաքննութեան տակ, ժողովներն արգիլւած էին, բանտերն ու աքսորավայրերը լեցուն էին քաղաքական բանտարկեալներով: Երկիրը ապրում էր գերագրգիռ մի վիճակ:

Այսպիսի պայմաններում՝ բնական է որ ամէն կողմից գլուխ էր բարձրացնում դժգոհութիւնը, որը սաստկացաւ, մանաւանդ, 1916ի վերջերին, երբ պարտութիւններն իրար յաջորդեցին արեւմտեան ճակատում, ռուս ժողովրդական տնտեսութիւնն սկսեց չդիմանալ պատերազմի քայքայիչ հարւածներին, 15 միլիոնից աւելի զօրաշարժի ենթարկւածների եւ թիկունքի զանգւածների մէջ ծայր տւեց քաղաքը, յաճախացան ժողովրդական խմորումները, մանաւանդ, պարէնաւորման հողի վրայ, հացի եւ զանազան մթերքների համար խանութների առջեւ կազմւած «պոչ»երը դարձան յեղափոխութիւնը հրահրող օջախներ: Եւ հացի սակաւութեան պատճառով էլ բռնկեց յեղափոխութիւնը:

1917ի — հին տոմարով — փետրուար 28ին, երբ ամբողջ Ռուսաստանը ճզմւած ընկած էր ցարիզմի բիրտ կրունկին տակ, Պետրոգրադում, պայթեց յեղափոխութիւնը: Անսպասելի, ինչպէս կայծակը պայծառ երկնքում: Պարէնի ու հացի պակասը առաջ բերեց խմորումներ շուկաներում: Ապա բազմութիւնը դուրս եկաւ փողոց: Երեւացին կարմիր դրօշակներ: Հնչեց յեղափոխական երգը: Շարժման միացան եւ մայրաքաղաքի զօրքը: Եւ Ռոմանովների ինքնակալութեան վիթխարի շէնքը փուլ եկաւ՝ խաղաթղթերից շինւած դղեակի պէս: Կառավարութեան խեղճուկ ճիգերը փրկելու դահավիժող կայսրութիւնը անցան ապարդիւն: Ո՛չ մի ձեռք չբարձրացաւ պաշտպանելու համար, երէկւայ հզօր ինքնակալին: Ցարիզմը դարձել էր դատարկ հաւկիթի կճեպ՝ անբովանդակ ու անպէտ:

Երկրի իշխանութիւնը անցաւ պետական Դումայի ստեղծած կոմիտէին ձեռքը: Մռայլ, հարստահարւած, ազատութեան եւ արդարութեան, կեղտի ու ցեխի մէջ թաւալող Ռուսաստանի գլխին ծագեց ազատութեան արեւը: Համաժողովրդական ցնծութիւնը անսահման էր: 150 միլիոննոց երկիրը դարձել էր մի մարդ, մի հոգի և ապրում էր երջանկութեան բացառիկ օրեր:

Յեղափոխութիւնը եղաւ բոլորովին անարիւն: Բռնապետութիւնը ընկաւ փտած ծառի պէս: Ցարը ստորագրեց հրաժարականը: Նրա յաջորդն եւս, Միխայիլը հրաժարւեց: Առանց յայտարարւելու Ռուսաստանը դարձաւ Հանրապետութիւն: Պետական Դումայի իշխանութեան զուգընթաց ստեղծւեց մի նոր իշխանութիւն՝ յանձին Պետրոգրադի բանւորական և զինւորական խորհրդի: Աստիճանաբար յաստեղ փոխադրւեց իշխանութեան ծանրութեան կեդրոնը: Յեղափոխութիւնից ծնունդ առած առաջին կառավարութիւնը իշխան Լվովի նախագահութեան տակ՝ շատ շուտով զգաց, որ իր ոտքի տակի հողը սահում է: Բուրժուազիայի եւ աշխատաւորութեան կօալիցիա էր այդ կառավարութիւնը. սակայն, բուրժուազիան չէր հաւատում աշխատաւորութեան եւ աշխատաւորութիւնը՝ բուրժուազիային: Եւ արդիւնքում յեղափոխութեան մղիչ ուժը աշխատաւորութիւնն էր, առաջին հերթին զօրքը, ապա՝ բանւորութիւնը եւ արմատական մտաւորականութիւնը, այլեւ յեղափոխութեան նշանաբանները արտայայտում էին աշխատաւորութեան գաղափարները: Այդ պատճառով հակամարտութիւնն այդ երկու հոսանքների միջեւ երթալով սրւեց, լայնացաւ, խորացաւ եւ հասաւ այնտեղ, որ բուրժուազիան քաշւեց մի կողմ եւ բովանդակ իշխանութիւնը անցաւ աշխատաւորութեան ձեռքը: Այդ իշխանութեան կրողն էր Ա. Քերենսկիի ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որ կազմւած էր գլխաւորապէս ընկերվարականներից եւ գործում էր յենւած՝ բանւորական եւ զինւորական խորհրդների վրայ: Ինքը Քերենսկին ռուսական յեղափոխութեան խորհրդանիշն էր:

Իշխանութիւնը, սակայն, անասելի ծանր ժառանգութիւն էր ստացել հին ռեժիմից, — պատերազմը եւ քայքայւած ժողովրդական տնտեսութիւնը: Այս երկու ազդակները եղան ցարիզմի գերեզմանափորներն ու յեղափոխութեան յաղթանակին սպասողները: Միաժամանակ նրանք հանդիսացան եւ նոր ռեժիմի վիրաւոր կողմը: Ցարիզմը տապալող ժողովուրդը տենչում էր ազատւել պատերազմից, որը սկսել էին «ցարը, կալւածատէրերն ու բուրժուաները», սակայն նոր իշխանութիւնն էլ կանգնած էր պատերազմը մինչեւ պատւաւոր վախճանը հասցնելու տեսակէտի վրայ: Գիւղացիութիւնը որ տիրացել էր ազատութեան, ցանկանում էր անմիջապէս ստանալ եւ հողը, այն ինչ կառավարութիւնը հողային հարցի լուծումը կապում էր Սահմանադիր Ժողովի հետ: Միւս կողմից, ծայրայեղ տարրերը խաղում էին այդ զանգւածների թերահաւատութեան վրայ, գրգռում էին նրան պատերազմի եւ պատերազմի կողմնակից կառավարութեան դէմ: Գոհ չէր եւ բուրժուազիան, որ վըռնդւած նոր իշխանութեան ընկերային ծրագիրներից, դաւեր էր լարում նրա դէմ՝ նորից երկրին ղեկը իր ձեռքն առնելու եւ իր տիրապետութիւնն ապահովելու համար:

Հակասութիւնների այս խըճճւած ցանցի մէջ վիճակւեց գործելու յեղափոխական իշխանութեան, եւ նա հերոսական ճիգերից եւ գերագոյն պայքարից յետոյ տեղի տւեց՝ անպատկառ խուժանավարութեան եւ ունեւոր դասերի բթամտութեան առջեւ: Հոկտեմբերը կուլ տւեց փետրւարը: Գարնան օրերին բացւած յոյսի ծաղիկները արմատախիլ արւեցին ու կոխոտւեցին հոկտեմբերի ցեխերի մէջ: Անարիւն, ժողովրդական յեղափոխութիւնը վերածւեց մեծագոյն սպանդանոցի, ուր միլիոններ մէկ մէկի դէմ ելան ու գազանական բնազդով սկսեցին յօշոտել միմեանց:

Փետրուարեան յեղափոխութիւնը ժողովրդական յեղափոխութիւն էր: Նա բռնկեց յանուն ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան, եւ նրա պարզած դրօշակը մինչեւ վերջ էլ մնաց անաղարտ: Նա պարտւեց բիրտ ուժից, տգիտութիւնից, գռեհիկ՝ խուժանավարութիւնից, միջոցների մէջ խտրութիւն չճանաչող աննկարագիր մի սակաւապետութիւնից: Նա պարտւեց, բայց նրա գաղափարները կենդանի են եւ վաղը նորից պիտի դառնան պայծառ փարոսը ռուս ժողովրդի քաղաքական-ընկերային ճանապարհի վրայ:

Ս. Վ.

(*) Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը պայթեց փետր. 28ին, այդ պատճառով նա կոչւած է փետրուարեան եւ հակադրւած է Հոկտեմբերեանին՝ բոլշեւիկների յաղթանակին:

Եղա՞ծը կը դարմանացնել թէ նոր ուղի բանալ

Բ.

Ցաւը պարզելէ ետք, խորհինք դարմանի մասին:

Նախ անհրաժեշտ է կազմել ձեռնհաս անձերէ փոքրիկ մարմին մը, ընկերային հիւանդութիւններուն դէմ պաշտպանութեան գործը վարելու համար:

Մեր կարծիքով, կարմիր խաչերն են որ պիտի ստանձնեն այդ ծանր հոգը, աջակցութեամբ անհատ բժիշկներու կամ բժշկ. միութիւններու հոն ուր կան: Ներկայիս բոլոր երկիրներու Կ. Խաչերու գործունէութեան գլխաւոր առանցքը կը կազմեն ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարը եւ անոնց զոհերուն օգնութիւնը:

Այդ պայքարը պէտք է տարուի երկու ուղղութեամբ — կանխել եւ բուժել: Իրականին մէջ հիւանդներու դարմանումը կարեւոր օղակը կը կազմէ կանխարգել պայքարին, քանի որ հիւանդութեանց տարածման շատ մը բոյներ կը մարին, ինչ որ առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի մասնաւորապէս թոքախտին դէմ պաշտպանուելու գործին մէջ:

Հետեւաբար ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարող ընկերակցութեան մը հիմը պիտի կազմէ կանխարգել պայքարը:

Ըսինք թէ մասնաւոր հիւանդութիւնները մեծ ծաւալ կը ստանան, շնորհիւ կարգ մը ընկերային պայմաններու: Անոնց դէմ ծրագրուած ընկերակցութիւնը հազիւ թէ կարենայ բան մը ընել: Սակայն չարիքին տարածման հիմնական պատճառներէն մէկն է նաեւ ժողովրդի այն խոր տգիտութիւնն ու անհասկնալի նախապաշարումները որոնք հօխայ պատնէշ մը կը կազմեն անոր առողջութիւնը պաշտպանելու համար կատարուած ամէն ջանքի դէմ: Որոշում, օրէնք եւլն ոչինչ կրնան ընել, որքան ատեն որ այդ պատնէշը քանդուած եւ ժողովուրդը նախապէս պատրաստուած չէ: Ցնէք Միացեալ Նահանգները, կառավարութիւնը միլիոններ կը ծախսէ ալքոլի գործածութիւնը բացարձակապէս արգիլող օրէնքը գործադրելու համար, եւ սակայն անոր գործածութիւնը հազիւ թէ նուազած է: Մինչդեռ Շուէտ-Նորվէկիոյ մէջ, ուր որոշ չափով թոյլատրուած են ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, անոնց սպառումը հետզհետէ կը նուազի, որովհետեւ ժողովուրդին մէջ լայն փրոփականտ կը մղուի անոնց վնասները ծանօթացնելու համար:

Ուրեմն, ընկերային հիւանդութիւններուն դէմ արդիւնաւոր պայքար մղելու համար, նախ պէտք է ժողովուրդը լուսաւորել, ծանօթացնելով անոնց ծագումը, տարածման պատճառները, հետեւանքներն ու դարմանը, ժողովուրդին բժշկական-առողջապահական դաստիարակութիւնը, ահա մեր միակ բայց ամէնէն օգտակար զէնքը:

Այդ դաստիարակութիւնը կ'ըլլայ բերանացի, գրաւոր եւ գործնական փրոփականտով, այսինքն թռուցիկներով, գրքոյկներով, դասախօսութիւններով եւ կարելիութեան պարագային այցելու հիւանդապահուհիներու միջոցաւ եւն.:

Մամուլը, առանձնապէս, կրնայ մեծ դեր կատարել այդ ուղղութեամբ: «Բուժանք» այդ նպատակին կը ծառայէ: Դժբախտաբար ան չի կրնար ընթերցող լայն հասարակութիւն մը ապահովել: Առօրեայ մամուլը այդ տեսակէտով լիովին գոհացում կու տայ անոր, օրուան կեանքի նուիրուած գրութեանց եւ լուրերուն կից կը հրատարակուին առողջապահական յօդուածներ: Հատընտիր, պատահական յօդուածներ մեծ արժէք չեն ներկայացներ: Պէտք է այդ աշխատանքը վարել այնպէս ինչպէս կ'ըլլայ Հոլանտայի մէջ, այսինքն բժիշկ աշխատակիցներու պատրաստել տալ առողջապահական-բժշկական որոշ ուղղութեամբ յօդուածներ, խորհուրդներ եւլն. եւ զանոնք պարբերաբար եւ սիստեմատիկ կերպով հրատարակել ամբողջ հայ մամուլին մէջ:

Փրոփականտի գործին իրենց օգտակար աջակցութիւնը կրնան բերել բժիշկներէ զատ, ուսուցիչներն ու կրօնաւորները, որոնք միշտ հասարակութիւն մը ունին, պատրաստ՝ զիրենք ունկնդրելու: Դեռ վերջերս հայր Սանսօն, որ իր պերճախօս քարոզներով ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հռչակ հանած է, իր քարոզներէն մէկուն նիւթ ընտրած էր թոքախտին դէմ պայքարը:

Երկա՛ր եւ յոգնատանջ աշխատանք է այն, բայց միակ արդիւնաւորը: Քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ահագին աշխատանք կը թափուի այս ուղղութեամբ ու միլիոններ կը ծախսուին թէ պետութեան եւ թէ յատուկ ընկերութիւններու կողմէ, որոնց աջակցութիւնը դիւրին է ապահովել:

* *

Ընկերային հիւանդութեանց դէմ պայքարի երկրորդ հիմը կը կազմէ հիւանդներու դարմանումը, նախ փրկելու համար եւ երկրորդ մաքրելով հիւանդութեան վառարանները, վարակումէ զերծ պահելու համար անոնք որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին կամ կրնան ունենալ մասնաւորեալ հիւանդութեանց զոհերուն հետ: Այս ալ արդէն կանխարգել գործունէութեան մաս կը կազմէ:

Անմիջապէս միջամտող կու գայ անորոք հարցականը. ինչպէս պիտի կրնանք հայթայթել հիւանդներու դարմանումին անհրաժեշտ նիւթական միջոցները.

Ալքոլամոլութեան, վիժեցումի եւ ժանուկներու մահացութեան դէմ միայն մէկ միջոց կրնանք տրամադրել՝ փրոփականտը, ժողովուրդին դաստիարակութիւնը:

Այս անհրաժեշտ դաստիարակութենէն զատ, դարմանումի կարօտ են մասնաւորաբար սեռային հիւանդութիւններէ վարակուածներն ու թոքախտաւորները:

Սեռային վեներական ախտէ տառապողներու դարմանումը դժուարութիւն մը չի ներկայացներ նիւթական տեսակէտով: Անոնք ընդհանրապէս ի վիճակի են աշխատելու, իրենց ապրուստը շահելու եւ անձնական միջոցներով դարմանուելու: Հիւանդութիւնը ատոր արգելք չըլլար: Հակառակ պարագային, կրնան ձրի դարմանուիլ պետական հիւանդանոցներու եւ յատուկ բուժարաններու մէջ: Այս տեսակէտէն Ֆրանսայի մէջ ամէն դիւրութիւն կը տրուի: Ծրագրուած ընկերութեան կը մնայ պէտք եղած տեղեկութիւնները տալ այդ հիւանդութեանց զոհերուն եւ շեշտել դարմանուելու անհրաժեշտութիւնը թէ իրենց եւ թէ իրենց շրջապատներուն համար:

Դժբախտաբար այս պատեհութիւնները չկան հայ թոքախտաւորներուն համար: Ամէն դուռ փակուած է անոնց առջեւ եւ անոնք ձգուած են իրենց կոկծալի բախտին:

Ի՞նչ կարելի է ընել այս դժբախտներուն համար:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿ Մ...

ՅՈՒՍԱԽԱԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆ...

Հայաստանէն յուսախաբ ... բաղդարձած հայ կոմունիստ... մեզի դրկած է իր ... թիւնները: Կը հրատա... յապաւելով կարգ մը հատ... սութիւնները, որոնք ... մեզ ... պատկերը: Բայց ... գրողը ներկայացնենք, իր ... բառերով.—

«1919ի վերջերը ... Ամերիկեան United Comm... Partyին, նաեւ ... կական մասնաճիւղը ... ցինք Ֆիլատելֆիայի մէջ, ... նոյն ժամանակ Մ... եղած եմ կոմունիստ ... պատասխանատու ... ներ հայկական ճիւղին մէ...

Ի՞ՆՉ ՍՈՐՎԵՑԱՅ ... ՆԻ ՄԷՋ.— Ինծ պարտք կը ... մարեմ տալ քանի մը ... թիւններ, որոնք խիստ շա... օգտակար կրնան ըլլալ ... սահմանի մէջ ապրող ... հայերուն:

Ես մտածեր էի, որ կը ... կանիմ հայ ազգին այն ... նակէն ի վեր որ ընկերվա... թիւնը խռեալ ըլլի, նպաստ... հասնելու համար: Եւ երբ ... յատուկ կ'ելլէ այն ազգեր ... իմ լեզուով օգտակար ըլլալ ... սիրելի գաղափարիս մարմ... էի ոգեւորուած:

Մտայ Հայաստան, ... խորտակուեցան: Ցեւայ որ ... աան հայերենը ծխանել ... զագիններուն համար, եւ ... զգացի ինքզինքս եւ իմ ... ըլլալս յայտնեցին ինծի:

Քիչ ժամանակ մնալէ ... սորվեցայ որ ես կը ... Հոռհոռներու ընտանիքին ... կամաց, կամաց սահեցնե... տեղութեան ոգի հանդէպ ... ցին, որ ինծի կը նայէր ... աչքով:

Քեզի' եմ, Թրքահայ ... Հայաստանի յոյսով ես ... եւ գէպի այն աշխարհը պիտի ... թառ, չմոռնաս իմ բառերը ...

Ազատ, անկախ Հայաստան ... որ պիտի մտնես, այլ ... նահանգ մը, որ ռուսական ... ներով կը պաշտպանուի, իսկ ... ուան հայ իշխանութիւնը ... կան դաստիարակութիւնը ... հին զարական ձեւով, այնպէս ... կը կառավարէ երկիրը: Մի ... նիւ խօսք ունիս, պէտք է ... պահես եւ եթէ բողոք ունիս ... է լուռ մնաս:

Հոն քու Թրքահայ հայ... նակիցներդ շատ աւելի կը ... պին, որովհետեւ հայերէն ... գիտեն, որովհետեւ ռուսերէն ... գիտեն, որովհետեւ խնա... թիւն չունին ու մէկ պաշտ... թեան հետ, եւ լքուած են իր... բախտին:

Հոն քու ազգակիցներդ ... որ առանց դրամի եւ ... տին մէջ, տաք արեւին ... խայթուին մժեղներէ, եւ ... նաւոր ջուրը մալարիայի ... ները կը լեցնէ անոնց ... իսկ քիչ մը փող ունեցող ... նակիցներդ քաղաքի մէջ ... ներ (բուտկա) շինած իրենց ... ցած արհեստով կը զբաղին, եւ ... րին քանի մը անգամ, իրենց ... դուարները կանխը ... տեղափոխեն ուրիշ տեղ մը, ... մաձայն կառավարութեան ... յուսաս բանուորա-գիւղացիական ... խանութեան տակ աւելի հանգ... ապրիլ: Այդ բանուորագիւղացի... կառավարութիւնը անուանական ... անոր տիրապետութեան տակ ... ւորը ստրուկ եւ գիւղացին ... տէններու մէջ չոր հացով ...

Ո՞վ կը համարձակի ... գային աշխարհին մէջ ...

...փագիւղացական» կառավարու-
...թեան տակ, բանւորի շահերու մա-
...ին խօսիլ։ Դուն Թրքահայ, որ
...մբոստ ես մեծցեր, դուն որ ա-
...ւելի ազատ երկիրներ ես մ'ան
...ներ, եթէ սխալիս եւ բողոքի
...ները բարձրացնես, վա՜յ քեզ։
...ձայն ...ազգարարութիւն թերեւս
...ամբին ազգարարութիւն թերեւս
...ւլոյ սակայն պիտի շացնէր երկրորդ
...անգամ մինչեւ այն սխալը կրկնելէ։
Թէ փոխանցման շրջանէ այս-
...ոյ, թէ այս կարգերը կամուրջը
...ափի ըլլան փոքրիկ կոմունիս-
...մի իրականացման, առասպելներ
...ն մենք որ չէինք տեսեր խոր-
...հրդային Հայաստանը, Ռուսիան,
...մեկ քնացնելու համար շատ լաւ
...ռնանիւ էր այս Սակայն տեսնող
...եւ ապրողին համար գայթակղիչ կը
...պատճառէ այսպիսի խեղկատա-
...կութիւն մը։
Հօկի պատուիրակները, որ նոր
...վերադարձան Ամերիկայէն, իրենց
...ան մէջ կը ծիծաղէին քու
...վրայ, դուն որ յարգանքով վար-
...ւեցար եւ լաւ հիւրանոցներու
...մէջ հիւրասիրեցիր զանոնք, ճա-
...ռախօսներ տուիր... Եւ իրաւունք
...ունէին։ Անոնք խօսեցան կուլտու-
...րայի տան մէջ, մեր ագիտու-
...թիւնը պարզեցին Ներկաներուն,
...մեր քրքիջներով կը լեցնէին
...սրահը։
Ես ճանչցայ «խիղճերը»ները
...պերճագոյ ուրիշ շատ բաներ
...ճանիմ ը «Ազատութիւն», բան-
...սա-գիւղացիական կարգ ու սար-
...քը, ռուսահայ ու Թրքահայ
...կաները։
Կը խօսիմ տակաւին։

ՊՕՂՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՈՒԿՐԱՅՆԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

Ուկրայինան գարեր առաջ
...ին կերպով է միացուած Ռուս-
...տաանին եւ գարեր շարունակ
...յման պայքար է մղած իր ա-
...զատագրման համար։ Կարմիր
...պետական իշխանութեան եւ մէկ ու
...միջման Ռուսաստանի քաղա-
...քականութիւնն հետապնդող Մոս-
...կուան բանի ուժով միացուց զայն
...Խորհրդային Միութեան՝ խաչ
...քաշելով անոր վերահաստատուած
...անկախութեան վրայ։
Ահա թէ ինչու համար այժմ
Ուկրայինան ամէն կերպ կ'աշ-
...խատի որ առաջ ազատագրուիլ
...կարմիրներու լուծէն եւ հիմնել
...իր ազգային անկախ պետականու-
...թիւնը։ Իրենց ազատագրումը
...իրագործելու համար Ուկրայի-
...նացիները պրոպագանդ կը մղեն
...թէ խօսքով եւ թէ գրչով։ Միւս
...կողմէ, կ'աշխատին սեփական ազ-
...գային մշակոյթի հիմք դնել եւ
...ամէն կերպ արժեցնել զայն։ Ար-
գէն իսկ ուկրայինեան գպրոցնե-
րուն մէջ դասաւանդութեան լե-
զուն մայրենի լեզուն է։ Հիմնար-
կութիւններու գործածութեան
լեզուն ալ ազգային–տեղա-
կան է։
Ազատ եւ անկախ Ուկրայինա
ունենալու գաղափարն այնքան
խոր արմատներ է ձգած, որ ան-
գամ Ուկրայինացի նշանաւոր
տեսաբան պոլշեւիկներն այդ
«փորձութիւններուն» ալ չեն
կրնար դիմադրել։ Ուկրայինա-
ցիին համար, ամէն բանէ վեր՝
իր հայրենիքը կայ։ Անոր համար
իր ազգային արժէքները Մոս-
կուայի համեմատութեամբ՝ ա-
մենակատարեալն է։
Ահա յայտնի կոմունիստ
փրօֆ Մ Գրուշեւսկիի մէկ յօդ-
ուածը՝ քաղուած «Իզվեստիա»էն,
Ուկրայինական ազգային բանաս-
տեղծ Շեւչէնկոյի մասին, անոր
մահուան 66րդ տարեդարձին
առթիւ։
— Շեւչէնկօն ամէն օր կը
սերտէր եւ կ'իւրացնէր արեւմտեան
Եւրոպայի արմատականութեան
եւ ընկերվարութեան գաղափար-
ները։ Շոգեմեքենայի մասին
յայտնի գրուածքը որ նոյնպէս յայտ-
նուեցաւ գրաքննութենէ չանցած
իր օրագրին մէջ՝ այդ բանը կ'ա-
պացուցանէ։ Շոգեմեքենան կը
նախապատրաստէ մարդկութեան
թիւն, կալուածատիրական կար-
գերու, զանգուածներու շահա-
գործման անխուսափելի անկումը։
Այդ գալուն կերպով կը զուգադի-
պի կալէի վարդապետութեան հետ,
Շեւչէնկոյի մտքերը կը խորա-
նային արեւմուտքի յեղափոխա-
կան շարժումներու եւ ցնորական
վարդապետութեան ընդառաջ։
Շեւչէնկոյի բանաստեղծութիւնը
կափուեց-կուեց կրկնակի հար-
ուածների տակ։ Իր հայրենի գիւ-
ղացիական յեղափոխութեան ա-
ւանդութիւններու եւ աճող հա-
մաշխարհային պրոլետարական
յեղափոխութեան տակ։
Ինչպէս կը տեսնուի, Շեւչէն-
կօն համաշխարհային պրոլետա-
րական յեղափոխութեան բանաս-
տեղծ է։
Եթէ պոլշեւիկ փրօֆ. Գրու-
շեւսկին քիչ մըն ալ պարզ խօսէր,
պիտի ըսէր — Ուկրայինայի Շեւ-
չէնկօն աւելի մեծ է, քան Մոս-
կուայի Պուշկինը
Ոչ միայն իրենց բանաստեղ-
ծը, այլ եւ իրենց ամէն ինչը
Ուկրայինացիները կը հակադրեն
կարմիր Մոսկուային

Գ. Մ.

* ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ. Գործազրկութիւնը
շլատեց Վիէնի գաղութին ազ-
գային կեանքը, որովհետեւ Վիէնի
գործազրկութիւնն խորապէս
ազդուած գաւառներէն մէկն է,
այդ իսկ պատճառաւ մեր հայ-
րենակիցները մտատանջ կը
հարցնեն թէ ո՞ւր պիտի յանգի
այս կացութիւնը։
Ներկայիս գործերը հետեւեալ
պատկերը ունին.— Առ հասարակ
շաբաթական 12, 24 կամ 30
ժամ, նայած գործարաններու
վիճակին։ Վերջին ամսուն գոց-
ուեցաւ նաեւ հարիւրին 14 յա-
ւելումը, զոր աշնտիքան երկար
պայքարներէ վերջ յաջողեցաւ
ընդունիլ տալ գործատէրերուն,
փոխան իր պահանջած սակին,
20 առ հարիւր։
Այսպէս, ուրեմն, մինչեւ
փետր.ի վերջը կը ստանային
հարիւրին 56, յաւելեալ սակով.
իսկ Մարտ մէկէն սկսեալ պիտի
տրուի հարիւրին 42 յաւելեալ
սակով։ Նոյնիսկ կը վախցուի
նոր կրճատումներէ եւ գործերը
վերսկսելու որոշ նշաններ ցոյց
չեն տար առժամապէս։
.˙. Ձ. Ո. Մ. Մասնաճիւղը
եռանդուն գործունէութեան մէջ
է այս օրերս։ Հրաւէր ղրկուած
է բոլոր միութիւններու եւ կազ-
մակերպութիւններու (որոնց
թիւը 10—12 կը հաշուեն 5—
600նոց գաղութին մէջ), միաս-
նաբար կատարելու համար Ապ-
րիլ 11|24ի սգատօնը։
.˙. Այս տարուան գարնանա-
մուտը գաղութէն խլեց երեք
զոհեր։ Օդերը շատ գէշ են։ Մաս-
նաւորապէս հիւանդութեան են-
թակայ են փոքրիկները, որոնցմէ
շատեր անկողին ինկած են։ Ընկ.
Վրթանէս Փափազեանի փոք-
րիկը, Յարութիւն, եւ Գ. Թա-
թուլ Տէրտէրեանի փոքրիկը,
Վահան՝ քանի մը օրուան մէջ
հիւանդանալով մեռան։ Այս առ-
թիւ կը թելադրենք բոլոր մայ-
րերուն որ քիչ մը աւելի ուշա-
դրութիւն ընեն այս փոփոխա-
կան եղանակին։
.˙. Ազգ. Միութիւն կոչուած
առժամեան գեռ կը յամառի
քաշքշել իր գոյութիւնը։ Շատեր
կը կասկածին թէ անհատական
շահեր կը հետապնդուին այդ
անունին տակ։
.˙. Տեղական կառավարու-
թիւնը ստիկան մը նշանակած
է օտարականներու ինքնութեան
թուղթի գործողութեանց հա-
մար։ Օրական 15էն 20 հոգի
կ'ընդունուին արձանագրութեան
համար. իսկ միւս կողմէն գոր-
ծատէրերը նեղը կը դնեն բան-
ւորները եւ ինքնութեան թուղթ
կը պահանջեն։

Լէժտիճար

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մարտ 19ի շա-
բաթ երեկոյ Հ. Յ. Դ. Շրջանա-
յին կոմիտէն հրապարակային
բանախօսութիւն մը սարքած էր,
քաղաքիս Ֆրանսական Ազգ. Թատ-
րոնին մէջ։ Այս անգամ ալ որոշ-
եալ ժամանակէն առաջ խուռն
բազմութիւն մը լեցուած էր սրա-
հը։
Ատենապետ ընկ. Վ. Շէհրբէր-
եան հակիրճ խօսքերով բացաւ
ժողովը եւ հրաւիրեց ընկ. Եր-
ուանդ Թէրզեան որ պատմեց Վար-
դանանցը։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ
ընկ. Ա. Արօեան, որ մանրամաս-
նօրէն բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակ-
ցութեան գործունէութիւնը 1890էն
ի վեր։ Յետոյ պարզեց թէ ինչո՛ւ
մեր հակառակորդները անմիտ
պայքար կը մղեն մեր կուսակ-
ցութեան դէմ։ «Մեր խեղճ հա-
կառակորդները թող լաւ գիտնան
որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ
կանգնած է հայ տառապեալ բե-
կորներու կողքին, քանի որ չէ վեր-
ջացած հայկական դատի լուծու-
մը։ Պիտի իրականան գմբախտ ժո-
ղովուրդի դարաւոր երազները»
խօսեցաւ նաեւ փետր. 18ի մասին։
Բանախօսութիւնը տեւեց երկու
ժամ։ Յետոյ կարգ մը հարցեր
գրուեցան Մ. Գ. Հնչակեաններու
ատենապետ պետրոս Արզումանեա-
նի եւ մէկ երկու համայնավար-
ներու կողմէ։ Ընկերը առաջինին
պատասխանեց, իսկ միւսներուն
համար նախագահէն խնդրեց որ
ամփոփ հարցումներ տան։ Կար-
միրները փորձեցին խլրտումներ
ստեղծել, բայց շատ շուտ զսպուե-
ցան։ Ներկաները շատ գոհ մեկնեցան
տրուած մանրամասն բացատրու-
թիւններէն։ Ժամը 12ին մեկնե-
ցան։ Ժողովի բացման երգուե-
ցաւ «Մեր Հայրենիք» եւ փակ-
ման՝ «Մշակ բանւոր»։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԲԺԻՇԿԸ.— Էքս-
Ան-Փրովանսի դատարանին մէջ
կը տեսնուի դատը Տոքթ. Պուկ-
րայի, որ ամբաստանուած է
սպանութեամբ։
Տոքթ. Պուկրա զաւակն է ազ-
նուական ընտանիքի մը։ Փայ-
լուն ուսանողութիւն մը կ'ան-
ցընէ, առաջնակարգ բժիշկ մը
կը դառնայ։ Կը սկսի պատե-
րազմը, կը զինուորագրուի եւ 6
անգամ կը վիրաւորուի։ Այս
պատճառով. 5 ամիս կը զրկուի
տեսողութենէ։ Կը ստանայ շքա-
նշան։ Պատերազմէն յետոյ, կը
բանայ բուժարան մը, կ'ամուս-
նանայ ծերուկ բժիշկի մը աղ-
ջկան հետ։ Մեծ յաջողութիւն
կը գտնէ։ Երջանիկ բոյն, հա-
րուստ եւ յարգուած։ Զաւակ մըն
ալ կ'ունենայ։
Յանկարծ կը փոխուի տաք-
թորին նկարագիրը, ջղայնոտ,
մելամաղձոտ եւ անհանդուրժելի
կ'ամուսնալուծուի, կինը կ'առնէ
զաւակը եւ ծնողքին տունը կ'եր-
թայ։ Իսկ տոքթորը կը կանչէ
հոմանուհի մը։ Գիշերները պա-
րասրահներու, գինետուներու եւ
զբօսավայրերու մէջ։
Կը հալի հարստութիւնը։
Թաղուած է պարտքերու մէջ։
Յանկարծ կը ձերբակալուի,
որովհետեւ ստորագրած էր չէք
մը, որուն փոխարէնը պահե-
ցուցած չէր դրամատան մէջ։
Տանը մէջ խուզարկութեան մը
պահուն, հոտած դիակի հոտ մը։
Ջեռուցին մէջէն գտնուեցաւ
դիակ մը Հաւաքին Ռիւմէպին
դիակն էր։
Հաւաքինը կորսուած էր եր-
կու տարիէ ի վեր, եւ դատա-
րանը, իբրեւ փախստական, դա-
տապարտած էր զայն։ Մինչդեռ
քննութեամբ հաստատուեցաւ որ
Տոքթ. Պուկրա, դրամի իր նե-
ղութիւնը դարմանելու համար,
թունաւոր ներարկումով մը
սպաննած էր Ռիւմէպը, որ իր
դրացին էր եւ յաճախ կուգար
դարմանուելու։ Յետոյ կողոպ-
տած եւ ձեռունին մէջ պահած
էր։ Նման վտանգաւոր ուրիշ նե-
րարկումներ ալ ըրած է, դրամա-
քաղցութեան պատճառով։ Կը
թմրեցնէր հիւանդները եւ կը
կողոպտէր։
Դատը, բուռն հետաքրքրու-
թեան մէջ, տեղի կ'ունենայ։
Տոքթորը կ'ուրանայ բոլոր ամ-
բաստանութիւնները ներարկու-
մի մասին։
ԱՅՐ ՄԱՐԴ ՄԸ ՁԱՒԱԿ ԿԸ
ԾՆԻ.—Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ին
մէջ կը կարդանք.— Ռուսիոյ
Ստավրոպոլ քաղաքը, Պարզոր-
նայա փողոցին մէջ կը բնակէր
տղքատ ռուս ընտանիք մը։
Փետրուարի մէջ այս ընտա-
նիքը զաւակ մը կ'ունենայ։ Սա-
կայն տղածգանը ոչ թէ կինն է,
այլ... էրիկը։ Այս լուրը այնքան
հետաքրքրութիւն շարժած է
քաղաքին մէջ, որ ժողովուրդը
գունդագունդ կը դիմէ, տեսնե-
լու համար տղածգան էրիկը եւ
երախան։ Տղածգանին կինն ալ
հիւրընկալ է, ուրախութեամբ
կարգի կը կեցնէ հետաքրքիր-
ները եւ կը հաւաքէ նուէրները։
Կառավարութիւնը տղածգա-
նին համար 60 րուբլի ամսա-
կան յատկացուցած է։ Տղածգա-
նը ունի խոշոր ծիծ մը, եւ կաթ
կուտայ երախային։ Նման որ-
ձեւէզութեան դրոյցներ շատ
լսուած են, սակայն որձեւէզի մը
այս ծնունդի պատմութիւնը քիչ
մը շատ համեմուած կը թուի։
ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՀԱՅՈՒ ՄԸ
ՎՐԱՅ— Վէրգոնէն (Ենէռ Նա-
հանգ) կը գրեն մեզի.— Անցեալ
Կիրակի գիշեր, Յակոբ Ստե-
փանեան, 22 տարեկան, պարե-
լու կ'երթայ ծանօթ պարասրահի
մը մէջ, որ կը գտնուէր իր բնա-
կած քաղաքին, Վէրգոնի մօ-
տիկը։ Կէս գիշերին, վերադար-
ձած պահուն, ամայի տեղ մը,
իր վրայ կը յարձակին 10ի մօտ
զինուոր Ֆրանսացիներ։ Սոսկալի
կռիւ մը. խեղճ Հայը ստիպուած
էր միամինակ դիմադրել։ Օգ-
նութեան ամէն յոյս կտրած ըլ-
լալով, ինքնապաշտպանութեան
կատաղի ճիգով մը, կը յարձա-
կի մէկուն վրայ, կը տապալէ
գետին, սակայն միւսներն ալ կը
նետուին վրան։ Կը քաշեն մա-
զերէն, մէկը բռունցքի ուժգին
հարուած մը կուտայ եւ ամէն
կողմէ վիրաւոր՝ կը ձգեն գե-
տին։ Նոյն վայրկեանին անցորդ-
ներ կուգան եւ կ'ազատեն զայն։

Ա. Ճ.

ԱՂՋԿԱՅ ԳՈՂ.— Ռոպէր Ա-
վալէր երիտասարդ մըն էր որ
հարիւր անուն ունէր։ Մէկը կը
գործածէր դրամ գողնալու, միւսը՝
ապրանք վերցնելու, ուրիշ մը
աղջիկ գողնալու համար։ Անցեալ
շաբթու կ'երթայ Տինար, կը
հանէ գրպանէն Փրիւվօ անուն
մը։ Կը ներկայանայ հարուստ
ընտանիքի մը աղջկան։ Կը նշ-
շանուին, հարսնիքի կը պատ-
րաստուին։ Հարսնիքի Կիրա-
կին տեղեկները կը տեսնեն
որ ո՛չ փեսայ կայ, ո՛չ հարս,
ոչ ալ հարսնեւոր։ Սեղա-
նին վրայ նամակ մը, ուր
«փեսան» կը գրէ թէ կարեւոր
գործի մը համար մեկնած է ար-
տասահման, իր նշանածին հետ։
Յետոյ կը յիշեցնէր որ իր բուն
անունը չէ Փրիւվօ։
Լուր կը տրուի ոստիկանու-
թեան, որ շուտով կը ձերբա-
կալէ «նոր-փեսան»։ Արդ, այս
յաւիտենական փեսան ամիս մը
առաջ փեսայացած էր ուրիշ
տան մը, եւ 80.000 Ֆր. շոր-
թած ու կծիկը դրած էր։ Զանա-
զան աղջիկներու իր փեսայու-
թիւնը առաջարկելու այս ար-
հեստէն զատ, իր մէկ ուրիշ ճար-
պիկութեամբ՝ թռցուցած էր
187,000 Ֆր. Պելճիքայի մէջ։
Ձերբակալման պահուն խոս-
տովանած է իր տանփեսայու-
թիւնները։
ՄԱՐԴ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ ԾԱ-
ՌԻՆ ՎՐԱՅ.— Առջի առաւօտ,
Վերսայլի դրան մօտ, Ցուցահան-
դէսներու Փարքին մէջ ծառի մը
ճիւղերէն կախուած էր մարդ մը,
որ կը կոչուի Ժան-Փիէր Ութիլ,
42 տարեկան, պատերազմի ան-
դամահատեալներէն։
Խեղճ մարդը, Շէրպուրկի մէջ
երկար ատենէ ի վեր անգործ
կը թափառէր։ Քանի մը օր ա-
ռաջ Փարիզ եկաւ, գործ մը գտ-
նելու յոյսով, սակայն ամէն դուռ
գոց գտաւ իր առջեւ 24 ժամ
անօթի մնաց։ Ցուսահատ, իր
վերջին սանթիմները պարպեց
սրճարանի մը մէջ, գաւաթ մը
գինի խմեց եւ գնաց փարքին
ծառերէն կախեց ինքզինք՝ իր
կտրուած ոտքին կաշիէ կա-
պիչներով։
ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Սէն-Ռո-
մէն՛ար-Բոլպօզ քաղաքին ճամ-
բուն վրայ գտնուեցաւ աղբահա-
ւաքի մը մարմինը։ Գանկը ճա-
թած էր, ողնայարը՝ ջարդուած,
եւ արիւնով ներկուած։ Քիչ ան-
դին գտնուեցաւ իր կառքը։ Հա-
ւանական կը թուի որ
սխալ շարժումով մը կառքէն
ինկած եւ անիւներուն տակ մնա-
ցած ըլլայ։ Որովհետեւ տակաւին
կը շնչէր, փոխադրուեցաւ հի-
ւանդանոց, ուր մեռաւ երբ ան-
դին, տանը մէջ, իր կինը աչ-
խարհ կը բերէր երախայ մը։

ԳԱՐՈՒ՛ՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Շ. Ն.

...ւղերը վար կախուեցան եւ
...ռուճանը դրին Գարունին թե-
...րուն մէջ եւ Թագը՝ գլխուն
...Ան կերպարանքն ստացաւ
...Թագաւորի մը, որ կրնար
...ցնել ամբողջ աշխարհին։
...յ քալեց. երկա՛ր քալեց։
...երներ ու ցորեկներ, ցորեկներ
...գիշերներ։ Բարձրացաւ հսկայ
...ներուն վրայ, անցաւ լայն գե-
...րէն, սակայն չհանդիպեցաւ
...թէ գետին։
...Վերջապէս հասաւ ստորոտը
...լերան մը, որուն գագաթը
...կ էր։ Իր ուշադրութիւնը
...ց։ Մագլցեցաւ կատարը եւ
...միւս կողմէն վար կ'իջնէր, զար-
...պատից վինք, տեսնելով
...ոտքերուն վրայ կաթէ գե-
տին հոսանքը։ Կաթէ գետին ակը
կը գտնուէր լերան սպիտակ կա-
տարին վրայ։
Որքան կը մօտենար, կը տես-
նէր նորօրինակ ձաներ, զորս երբեք
չէր երազած անգամ։ Այս գետին
վրայ, անբիծ ու շլացուցիչ ճեր-
մակութեամբ, կը ծածանէին խո-
շոր ոսկի լուտաններ։ Անոնցմէ մէ-
կուն մէջ ոսկի վրայ կը կենար
նուիրական փիղը, ալ աւելի սպի-
տակ քան կաթը։ Եւ փիղին ճա-
կատին վրայ կը պսպղար հրաշա-
լոյս ադամանդ մը, որուն կրակէն
կը կուրնային Գարունին աչքերը
Գարուն ուժգնօրէն գրկեց մօ-
գական ցուպը, եւ թռիչք առաւ,
թեթեւ ոստումով նստեցաւ փի-
ղին կռնակին վրայ։
Փիղը չցնցուեցաւ, այլ դարձուց
գլուխը եւ հարցուց.
— Ո՞վ ես դուն։ Դուն չես
նմանիր միւս մարդերուն։ Դուն
գերբնական ուժ մը ունիս, որով-
հետեւ յաջողեցար անցնիլ այս
գետերէն, բարձրանալ այս լեռնե-
րուն վրայ, նստելով կռնակիս։
Գարուն, առանց բառ մը ար-
տասանելու, ցոյց տուաւ իր մո-
գական ցուպը եւ փիղը խոնարհե-
ցաւ։ Այն ատեն, երիտասարդ Գա-
րուն պատմեց իշխանուհիին խնդ-
րանքները։
Փիղը անոր տուաւ ադաման-
դը եւ ըսաւ
— Հիմա կրնաս երթալ տի-
րանալու իշխանուհիին։

* * *

Խանկային ալամանդը ձեռ-
քին, Գարուն փնտռելու ելաւ իշ-
խանուհին։
Ցոյսով վառուած էր եւ իր
դէմքը կը ճառագայթէր։
Ճամբուն վրայ մարդիկ, տես-
նելով զայն, կը հիանային։
Ո՞վ է այդ պզտիկ աստ-
ուածը, կը հարցնէին իրարու
Երբ պալատ հասաւ, զինուոր-
ներն ու սպասաւորները առջեւն
եկան գիւթուած անոր գերբնական
գեղեցկութենէն։
Անմիջապէս Գարուն ըսաւ
Ըսէք աղջկան Թագաւորին,
Իրեն բերի գոհարն անգին։
Բոլորը պատասխանեցին որ-
բալով
Ափսո՜ս, ափսո՜ս, ձմեռ արքան,
Գերի տարաւ, ո՜վ մեծդ իշխան։
Գարուն զարմացաւ
— Ձմեռ արքա՞յ, Ձմեռ
Թագաւո՞ր։ Արդեօք եղբա՞յրս է։
Ո՛չ, անկարելի է այդ. ի՞նչպէս
թագաւոր պիտի ըլլայ ան։
Եւ հարցուց մարդոց
— Ո՞ւր կը գտնուի Ձմեռ
թագաւորին մայրաքաղաքը
Ցոյց տուին ճամբան։
Եւ Գարուն, ալ աւելի անհամ-
բեր, նորէն ճամբայ ինկաւ։ Եր-
կա՜ր քալեց, մինչեւ որ հասաւ
Ձմեռ թագաւորին պալատը։
Լուր ղրկեց թագաւորին, թէ
կը բերէ ադամանդը եւ կ'ուզէ
նուիրել իշխանուհիին։
— Դե՛րս բերէք այդ մարդը
ըսաւ Ձմեռ կասկածամտութեամբ
եւ քիչ մըն ալ արհամարհական ե-
ղանակով։
Ներս տարին Գարունը. երկու
երիտասարդ իշխանները, վայր-
կեան մը զարմանահար, իրարու
նայեցան։
Նրա՞ դ է։
Իրա՞կա՞ն է։
— Եղբա՜յրս, կանչեց Ձմեռ։
— Եղբա՜յրս, կրկնեց Գարուն։
Եւ երկուքը նետուեցան իրա-
րու թեւի մէջ, ուրախութեան ար-
ցունքներ թափելով։

* * *

Իր յարկաբաժիններուն մէջ
կը հալէր ու կը մաշէր իշխանու-
հին։ Կը սպասէր անծանօթ ու քաջ
իշխանին, որ պիտի գար ազատելու
զինք, եւ իրեն պիտի բերէր ադա-
մանդը։ Ան շարունակ կը հարցնէր
իր թութակին։
Օր մը թռչունը սկսաւ երգել
քաղցրօրէն
Ուրախացի՛ր, իշխանուհի,
Շուտով կուգայ իշխանդ արի։
Իշխանուհին հարցուց.
Ի՞նչ ուրախ ես, թռչնակս սիրուն
Ի՞նչ կը բերուիս բանտարկուած
դուն.
Թութակը
կ'երգեմ ուրախ, Գարուն կուգայ,
Գոհարդ անգին, ճակտին վրայ։
Իշխանուհին անմիջապէս ղր-
կեց իր նաժիշտը, որպէս զի իմա-
նայ թէ իրա՞ւ է։
Նաժիշտը վերադարձաւ եւ ը-
սաւ իշխանուհիին թէ Գարունը,
Ձմեռ թագաւորին եղբայրը, բե-
րած էր ադամանդը։
Իշխանուհին, ուրախութեամբ
յորդուն, գնաց սիրել ու գգուել
իր թութակը։ Յետոյ առաւ հո-
տաւէտ ջուր ու լոգցուց թռչունը։
(Շար.)

կովէ Չեխօսլովաքիա միացած է Եուկօսլաւիայ։ Ցարձակումը, որուն բոլոր մանրամասնութիւնները գծուեցան այդ հաւաքոյթին մէջ, տեղի պիտի ունենար գարնան եւ յանկարծակիի պիտի բերէր Իտալիան։ Նախկին դեսպանը Փարիզէն մեկնած ատեն ըսած է. «Պելկրատ կ'երթամ՝ Իտալիոյ դէմ պատերազմ պատրաստելու համար»։

Այս լուրը հաստատուած է ուրիշ աղբիւրէ ալ։ Իբրեւ թէ սերպ կառավարութիւնը կարելին ըրած է պատերազմ պայթեցնելու համար եւ թէ ֆրանմասօնութիւնը մեծ յարձակողական մը կը պատրաստէ ֆաշիսմին դէմ։

«Ճոռնալէ տ'Իթալիա» ալ, որ Ֆրանսայի մասին զգայացունց լուրեր կը հաղորդէ, կը հրատարակէ պատճէնը ֆրանսերէն լեզուով գաղտնի շրջաբերականի մը, զոր Սերպ. Խրուաթ եւ Սլովէններու Մեծ Օթեակը ղրկած է 1926 Դեկտ.ին, եւ որուն մէջ կ'ըսուի թէ իտալեւալպանական դաշնագիրը կրնայ պատերազմի պատճառ դառնալ։

Ալպանիա զօրաշարժի կը պատրաստուի

Հօրիցայէն առնուած հեռագիրներու համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը արգիլած է 21էն մինչեւ 35 տարեկան երիտասարդներու երկրէն մեկնումը։ Այս որոշումը կը նկատուի իբրեւ նախապատրաստութիւն հաւանական զօրաշարժի մը։

Մանասթըրէն կը հեռագրեն թէ Թիրանայի անգլ. հիւպատոսը հասած է լքելու քաղաքը, ուր անմիջապէս ընդունուած է քաղաքապետ Մարքովիչի կողմէ։ Թիրանայի իտալական հիւպատոսը ալ Մանասթըր կը սպասուի։ Զաղրէպի «Նովօսթի» թերթը կը գրէ թէ եուկօսլաւ սահմանի երկայնքը տենդոտ պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Իտալական պէրսալյիէրիներու 11րդ գունդը կօստիչքայէն մեկնած է՝ սահմանի դիրքերը հետազօտելու համար։ Ֆիումէի 26րդ գունդը ռազմափորձ կը կատարէ Ֆիումէ-Ուչքա գիծին վրայ. իսկ 73րդ վաշտը Գլաքիէի դիմացը կը գտնուի, Իսթրիայէն հասած ճամբորդներ կը հաստատեն այս լուրերը։

Զինաթափութիւնը եւ Ֆրանսա

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը կը շարունակէ իր նիստերը։ Ֆրանս. պատուիրակ Փօլ-Պօնքուր պարզեց ֆրանս. տեսակէտը, որ հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ յօդուածին վրայ։ Ֆրանսա կ'ընդունի, որ առանց Ա. Դ. Խորհուրդի հաւանութեան, սպառազինութիւնները չպիտի աւելնան։ «Ցանուն իմ երկրիս, ըսաւ Փօլ-Պօնքուր, կը յայտարարեմ թէ ամէն կէտի վրայ կ'ընդունինք ինչ հակակշիռ որ ըլլայ։ Ֆրանսա երբեք պզտիկութիւն չպիտի սեպէ այս բանը իրեն համար»։

Իտալական նոր մարտանաւ մը

Մինչեւ հիմա իտալական մարտանաւերուն համար կը գործածուէին անգլիական շարժիչ մեքենաներ, որոնցմէ լաւագոյնը չէր կարողացած շինել ոեւէ պետութիւն։ Ներկայ ֆաշիստ կառավարութեան մէջ Ազգային տնտեսութեան նախարար Պէլլուցցօ հնարած է նոր շարժիչ մեքենաներ, որոնք սկսած են օգտագործուիլ արդէն Նափոլիի նոր գործարաններուն մէջ։ Հռոմէն Մարտ 23 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոր շինուած «Թրիափի» մարտանաւը օժտուած է Պէլլուցցօի նոր շարժիչ մեքենայով, որուն արագութիւնը կը գլէ կ'անցնի մինչեւ այսօր գոյութիւն ունեցող մարտանաւերու եւ շոգենաւերու արագութիւնը։

Պելճիքա եւ Խորհրդային Միութիւնը

Ընկերվարական յայտնի գործիչ եւ Պելճիքայի արտաքին նախարար Էմիլ Վանտէրվէլտ նախընթաց օր Պրիւքսէլի խորհրդարանին մէջ հետեւեալը յայտարարեց.

«Նախապէս այստեղ ըրած վերապահումներովս, կողմնակից եմ դիւանագիտական յարաբերութիւններ վերահաստատելու Ռուսիոյ հետ։ Այս տարի տասը տարի պիտի ըլլայ որ այդ վարչաձեւը կը տեւէ և այսօր ընդհանրապէս բոլորն ալ այն կարծիքը ունին թէ տակաւին տեւելու հաւանականութիւններ ունի։ Միւս կողմէ, հաստատապէս համոզուած եմ թէ աշխարհի խաղաղութեան համար լաւ չէ որ 145 միլիոնոց ժողովուրդ մը ազգերու համախմբումէն դուրս մնայ։ Կարելի է աւելցնել նաեւ որ, իր տնտեսական շահերու տեսակէտէն փափաքելի չի թուիր որ Պելճիքա Եւրոպայի վերջին տէրութիւնը ըլլայ խորհրդային միութիւնը ճանչցող։ Սակայն այդ ճանաչումը քաղաքական խնդիր է եւ ներկայ կառավարութիւնը իրաւասութիւն չունի առով զբաղելու։ Միայն թէ կարելի է առեւտրական բանակցութիւնները կատարել եւ կառավարութիւնը որոշած է այդ ուղղութեամբ աշխատելու։

Կացութիւնը Շանկայի մէջ

Շանկայի մէջ կացութիւնը խաղաղած է։ Ազգայնական զինուորները յաջողեցան զինաթափ ընել հիւսիսային բանակի մնացեալ դասալիք զինուորներն ալ, որոնք ահ ու սարսափ կը տարածէին ամէն կողմ։ Առանձնաշնորհեալ միջազգային հողամասին մէջ պաշտպանողական միջոցները չեն թուլցած, որովհետեւ տակաւին կը վախցուի չինական յարձակումէ մը։ Հոլանտացի, փորթուկալցի, ամերիկացի, ճափոնցի, սպանիացի եւ իտալացի զօրամասերը միացան անգլ. ուժերուն, որոնք կարգ մը կէտերու մէջ իրենց գրաւման գօտին երկարաձգեցին միջազգային հողամասէն դուրս։ Ասկէ զատ, ճափոնցի եւ անգլիացի հետեւակազօրքեր ցամաք ելան Շանկայ գետին չինական եզերքը։ Մարտ 22ին Չինացիները յարձակեցան Իտալացիներուն վրայ։ Այս վերջինները կրակ բանալով սպաննեցին քանի մը Չինացիներ։ Ֆրանսացի մայրապետներու վանքը պարպուեցաւ։ Ֆրանս. ջոկատներ կը պաշտպանեն ֆրանսական հողամասը։

Ֆրանս. եւ անգլ. ընդհ. հիւպատոսները տեսակցեցան ազգայնական բանակի ընդհ. հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէքի հետ, որ յայտնեց թէ կարգը պիտի պահպանէ։

Շանկայի մէջ բանուորական առժամեայ կառավարութիւն մը կազմուած է, ժողովուրդը հրաւիրելով ամէն տեղ պարզել Քուոմինթանկի դրօշակները։ Ընդհ. գործադուլին մասնակցող բանուորներուն թիւը 300.000ի հասած է։ Զինուած բանուորները կը միանան ազգայնական զինուորներուն։ Հին եւ Նոր Շանկայը, մինչեւ եւրոպական հողամասը, յեղափոխականներու ձեռքն է։ Օտար զինուորներու ընդհ. թիւն է 15.000։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԷԹՀՈՎԷՆԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Վիեննայի մէջ կատարուելիք հանդէսներուն Ֆրանսայի կողմէ ներկայ պիտի ըլլայ կրթական նախարար Էտուար Էռիօ։

ԳՕԻՏԱՓԷՇԹԻ ֆրանս. դեսպանատան առջեւ ցոյց մը կատարեցին Մաճառ ուսանողներ՝ ֆրանս. թերթի մը գրած յօդուածին դէմ բողոքելու համար։ Ոստիկանները ցրուեցին ցուցարարները։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երջ. կոմիտէի ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» խումբի ժողովը՝ Կիրակի, 27 Մարտ ժամը 2ին, ընկեր Յ. Երամեանի սենեակը՝ 11 Rue des Bauvés։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Այս առթիւ կ'ուզենք իմացնել նաեւ Առնուվիլ լէ Կօնէսի եւ Էզանվիլի կուսակցական անդամ ընկերներուն, որ արձանագրութեան համար դիմեն 6 Rue Beauséjour Sarcelle։ ընկեր Նուպարին

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբը յետ այսու ամէն երկուշաբթի երեկոյ կ'ունենայ ընկերական, դասախօսական, վիճաբանական, եւ ասուլիսի ժողովներ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ 27 Մարտ, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, 127-129 Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկը. դասախօս Ս. Փօղհարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նօժանի, Ֆօնթնէի, Սէն Մօրի, եւ այդ շրջանի բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ժուանվիլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, առնել Գ. Դ. Պէյոզեանը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գոնիացի Ցարութիւն Թէրզեան որ Լիոնի մօտակայ գիւղերը կը գտնուէր ասկէ քանի մը ամիս առաջ։ Տեղեկացնել՝ Եօզկատցի Haroutune Emirzianի 170, Rue Nationale Paris 13e.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Չեղինեան, որ կը կարծուի թէ Գահիրէ կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. Jacquemin René Volfroicourt (Vosges) France.

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Պետրոս Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յանուն մարդասիրութեան, կը խնդրէ որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող Պէյնիցիները հասցին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն. գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Arménien St. Jacques. Jérusalem, Palestine.

— Գրիգոր Տիլքիեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մընճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի։ Գրել՝ Sarkis Papérianի Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges)։

ՍԱԿԱՐԱՆ
24 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ.

Ոսկեթղթ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	»	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Օսմանի երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration 230bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ			
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ 1927

26 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 293

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱՄԱՏԷՆ ՄԻՒՍԸ

Կառավարչական ծաղրածանր մը դարձաւ հայակուլ Հօկը՝ արտասահմանի մէջ։

Եւ արտասահմանի մէջ ամէն տեղ։

Կազմուած՝ իբրեւ հայրենիքի օգնութեան կոմիտէ, ան սատարէլ կ՚ըլլայ դրամ հաւաքելու համար, բայց եղածը հազիւ բաւէ գրասենեակի ծախքերը հոգալու։ Ֆրանսայի մէջ, անցեալ տարուան իրենց հաշիւր կը ցուցնէր 68,123 ֆրանք մուտք, 14 ամսուան ընթացքին, մէկէն բլլալով Ֆրանսահայ Տան հանգանակութիւնը, 20,503 ֆրանք, որ անկէ է։ Այս գումարէն երեւան զգեցուած է միայն 20,000 ֆրանք Ֆրանսահայ Տան համար, իսկ բոլոր ծախքերը գերչիէ կ՚ընթանայ, 12,000 ֆրանքի գումար մը, որուն գաղտնիքը չէ պարզուած մինչեւ այսօր։ Իսկ ինչ որ կրցան արտաքինել Շիրակի շարժմնքին, աւելի քան «պատկառելի» է...։

Երկրորդ տասնեակէն, Ցունաստանի մէջ, Հօկի գոր ունէցածին պէսպիսուն շարժանկար մըն է խաչագողութեան, կրապակում, փոխադրած խաչակրութիւններու եւ ներգաղթ-առեւտուրի։ Սեպտեմբերի վերջին անդամներէն մէկը, մինչոյն ատեն անսկսելի գործիչ, գրաւթոյնիւն ունեցաւ քանու ինչպէս, գրաւոր կողմե բլլալով։ Ու թէեւ իր կարգին մեղադրեալ կատարեց աւելի քննալ պատասխանելու եւ աւելի մեծ գործակալներու մասին, բայց կէս ճամբան մնաց, իբրեւ տասնոյթական։ Ու մի զարմանար որ, վերջերս գումարուած ժողովին մէջ, հաշուեքնին ու ընտրեց իր իսկ ընտրեալին վկայեալ խաչագող մը։

Հիմա, ուրի՞շ պատմութիւն։

Ցուսահատ՝ Հայաստանին նիւթապէս օգնելու յաւակնութենէն, ձեռնարկեր են ընդլայնելու ծրագիրը, եւ դարձնելու մէն ինչ որ գիտէին։ Կարդացէ իրենց օրկանը, որ «անկասկածելի» է, բայց չի վարանիր յայտարարել թէ Պերլինի, Թաւրիզի եւ Պոլսոյ իր գործակալներն են... Խորհրդային Միութեան սահմանական պատուիրակութիւնները։

— «Այդ ժամանակ, երբ Հօկերի անդէպը համարւում էր միայն կռանեալ օգնութիւն Հայաստանի Խորհրդային Հայաստանին։ Կան եւ ուրի Հօկը, որոնք բաւականանում են ներգաղթի խորդով...

... բայց եւ այնպէս, Հօկի գիտցուն անելիքը գնալով կենտրոնանում է բարոյական կազմակերպական կէտի վրայ։ Այդպէս պէտք է լինի։

... Հօկը այլ եւս ոչ միայն իր անդամներից անդամավճարներ հաւաքող մարմին է, այլ արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող մի կազմակերպութիւն»։

Արդարեւ, Անցեալ տարի վերջին ալ, «օրկան Ֆրանսայի Կոմիտէի հայ Ընկերակցութեան», կը հաստատէր այս պարագան, աւելի բացորոշ։

«... Դեռ աւելի ուժ սանք մեր կազմակերպական աշխատանքին, դուրս վանելու համար քանդարւթեան չարքերից հայ ազգաբնակչութիւնը, լարենք մեր բոլշեւիկեան ուժերը, որպէսզի հայ աշխատանքային բուրժուական երբորդութեան (դաշնակ, հնչակ, ռամկավար), մխալուսուն «սրբազան դաշինքին» մեր ղեկավարութեան տակ հակադրենք գաղութային աշխատաւորութեան միասնական ճակատը, որի միջնաբերդ, Հօկերով, բարեկամներու միջոցով, մարզական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններով»։ (Թիւ 4-5-6 Ն. 7-8)։

Ուրեմն, Հօկերը 1. Դրամ պիտի հաւաքեն, եթէ կրնան. 2. Պիտի զբաղին իբրեւ ներգաղթի խորդով, ինչ որ ամէնէն շահաւոր, բայց մեղադրանք ծորակն է, եւ 3. Պիտի չերտաւորեն գաղութներ իբրեւ «հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող կազմակերպութիւն»։ Այս ալ՝ հիմնական կէտը, երկրորդական Երեւանի «գերիշխան»ներէն։

Հասատարիմ՝ այս հանգամանքին, Հօկերը ո՛ւր որ քանի մը ասնդամ ունին, մէջնոր կը հանեն, զաղտիններու մէջ ո՛ր եւ է «պատգամ» կազմակերպութիւն չլուծելու, իրենց սուելէն քաշելով կազմակերպութիւններ, Ջոլերը, բոլոր տեսակի յեղափոխական եւ կառավարական մասնաւորներ, մինչեւ անգամ շոյելով եպիսկոպոսներու մարմիր։

«Սրբազան դաշինքին» Դաշնակցութեան դէմքը բացորոշ է առաջին օրէն։ Հնչակեանները, որոնք Հօկերու առաջին խմբը ծիրէն, հիմա կը հրաժարին խումբ խումբ, կամ «Կարմիր» առաւելին, նոյնանիր բացատրութեամբ։ Իսկ ռամկավարները՝ հայրենակցական շարժել համաձայն տեղին, օրակարգին եւ փչած հովին։ Ցունաստանի պատգամ. ժողովին մէջ, կ՚առաջարկուէր, Կոստանդինուպոլիս Ռամկավարներու ձեռնարկներ հայ փախստականներ, մեծ, իրենց կ՚նպաստներ, կ՚նշկիրեանին՝ մէկ անդամը կ՚ընդդիմանայ... միայն կը քուէարկէ... Ընդդիմադիրին «կարգ մը անհիմն լրագրութիւններ» օգլը ցնդելով կը գրէ Հօկի օրկանը։

Ասոնց յանձնելու-յանձնելու մասին համաձայն չեն կազմակերպութիւնները, բայց «պէտէլ կենտ» անձնուիրութեամբ պատուիրակն են գործակցելու սատանային հետ անգամ, որպէսզի իրենց «ո՛ր եւ է ժողովրդական կազմակերպութիւն», այս նախնակ, այս զատուիլն մէջ։ Պատրաստ են եղածն ալ քանդելու։ Ֆրանսայի մէջ, այդ ուղղութեամբ գործեցին ամբողջ տարի մը։ Եւ հիմա, հազիւ իմացած նոր ընտրութեանց մասին, կարգ դրած են ազգաարարութիւններ ուղղել առ որ անկ կ՚իշխէ մէկ ձեռքը Հօկին հետ։

Ցանկալութենէ մնանկութիւն գլորելով, Հօկերը դարձեր են քաղաքական փորձեր (փոխադարձ օգնութեան կոմիտէ, իրենց բառով), փրկելու համար հիմերու շուքը եւ նորերու փտտուիլն ու ցոլքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի մէջ օրը օրին տուած ենք այս ծրագրին վերաբերեալ լուրերը։ «Աղդակ», Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, այս մասին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «Մեր գաղութի աչխատող ձեռքերուն խոշոր մէկ տոկոսը, հողի աշխատանքներու կապուած է, առանց հողի տէր ըլլալու։ Ընտանիք եւ ճամբաներու վրայ, բազմաթիւ են հայ աշխատաւորները, որոնք կ՚աշխատին չոր հացի մը համար։ Արդ, հնարաւորութիւն չկայ որ վրանաւորներու այս բազմութեան աչխատանք ընելը։

«Պետական վիճակագրութիւնները՝ թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ցրից կրատած, որ քիչ չէն պատերազմի ընթացքին կորսուած եւ անտէր դարձած չքլանները։ Տարիներ է վեր, հողատեր իշխանութեան ծրագիրները բնակեցնելու այդ չքլանները հայերով, կը մնայ առակերն ծրագրեր։ Նոյնիսկ պետութիւնը տրամադիր է եղած զանազան չքլաններու նիւթական դիւրութիւններ տալ՝ ծրագրի գործադրութեան պարագային։

... «Միակ վիճակի կէտը վարձի եւ ապահովութեան մասին կրնայ դրուիլ, որ գժուար չէ լուծել։ Փորձը ցոյց տուաւ որ լերան մը գագաթին թառած գիւղ մը աւելի ապահով է քան թէթեւ ենթարկած պառկած եւ քալելեոյ պաշտպանուած թաղամաս մը։ Դամասկոսի օրինակը դեռ թարմ է։

«Եթէ կ՚ուզենք Սուրիահայութիւնը տնտեսապէս բարգաւած դարձնել, տեղացիներու խորունկ զգացումներ մեղմել, եւ մեր գաղութի տնտեսական հարցը հիմնովին լուծել, պէտք է որ առաջ մտածենք հողին կապել մեր ժողովուրդին մէկ մասը»։

ՆՈՐԷՆ ՄԷԼՔՈՆԵԱՆ ՖՈՆԴԸ

«Ցուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք '18 մարտ).—

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք, որ Մաթոսեան Տունը հետեւեալ պայմանները առաջարկած է Մէլքոնեան զործարանը զնելու համար.

1.— 400.000 ոսկի պահանջուած ըլլալով Մէլքոնեան գործարանին կողմէ, Մաթոսեան Տունը յօժարած է, բաւ նախկին յայտնած նախաձեռնելի. վճարել այս գումարը՝ անկէ զեղչելով միայն 14.000 ոսկի։

Այս 14,000ը կազմուած է 5 առ հարիւր Մէլքոնեանի գանձելիներէն (որոնք նոյնպէս մնած են 400.000ի մէջ) եւ այն կորուստէն, որ գնահատուած մեքենաները եւ այլ էնվանթէրը առեւծած են տարիներու ընթացքին։

Այսպիսով Մէլքոնեան գործարանի կողմէ պահանջուած ըլլալով 400,000 ոսկի, Մաթոսեան Տունը առաջ փոխարէն տուած է 386.000 ոսկի։

2.— Մաթոսեանը չին եւ ճամբու մնացորդներ սպրանք ունենալով Մէլքոնեան գործարանը այս սպրանքին համար պահանջած է 200.000 ոսկի։

Մաթոսեան Տունը առաջարկած է ընդամէնը 70.000 ոսկի (օխան հաշուելով 32 դրուշեն, որմէ 7 դրուշ ծխախոտի գինը, իսկ 25 դր.ը մաքսատուրքը)։

ԿՈՒՐԴԱՆ ՈՒ ԿԻՐՔԱՆ. - Փոխուսուբր ընթացքին Երեւանի մէջ հասատատած են 433 հոգի, իսկ քաղաքէն մեկնած են 232 հոգի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՌԵԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՆԱՆՔԻՆԻ ՄԷՋ

• Ազգայնական բանակը Շանկայէն վերջ գրաւեց նաեւ Նանքինը Մարտ 23ին, գրեթէ առանց կռիւի։ Իրենց խուճապահար փախուստի պահուն, Շանթունկի զինուորները ահռելի խժդժութիւններ գործեցին եւ քաղաքը ամբողջովին կողոպտեցին։ Վերջին օրերս այս զինուորներուն թիւը 100.000ի հասած էր։ Քանթոնցիները ոմբակոծեցին ըլլալ մը, ուր համախմբուած էին օտարականները։ Հոս կը գտնուէր ամերիկեան Սթանտարտ Օյլի կեդրոնը, որ փճացուեցաւ։ Անգլ. հիւպատոսը վիրաւորուեցաւ եւ ուրիշ անգլիացի մը սպաննուեցաւ։ Նանքինի բացերը խարսխած անգլիական եւ ամերիկեան զրահաւորները բլուրին շրջակայքը ոմբակոծեցին, հոն գտնուող օտարականներու պաշտպանութը դիւրացնելու համար։ Իրիկուան դէմ անգլիական եւ ամերիկեան կարեւոր ուժեր ցամաք ելլելով ուղղակի օտարականները ապաստանած բլուրը գացին, զանոնք ազատելու համար։ Ազգայնականները ոմբակոծումէն զոհ գացին քանի մը Ամերիկացիներ։ Մանկլայի աղէտ խարսխած ամերիկեան երեք թորփիյահալածներ հրաման ստացան անմիջապէս Շանկայ երթալու։

Ամերիկեան նաւատորմի հրամանատար Ծով. Ուիլիըմս կը պատմէ թէ Նանքինը Ճափոնի հիւպատոսը սպաննուեցաւ, անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական հիւպատոսարանները, ինչպէս նաեւ միսիոնէրական հաստատութիւնները վերէն վար թալլուեցան։ Սպաննուածներուն մէջ է անգլիացի բժիշկ մը։ Նանքինի մէջ դեռ 300 օտարականներ կան, որոնց վիճակին կը վախցուի։ Անգլ. եւ ամերիկացի նաւային հրամանատարները վերջնագիր տուին ազգայնական բանակի հրամանատարին, պահանջելով որ մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ ազատ թողուին Նանքինի բոլոր օտարականները, հակառակ պարագային կրակ պիտի բանան քաղաքին վրայ։

Նանքինէն անդին վրայ, Չանկ-Ցօ-Լին իր բանակաւորին 105 մղոն դէպի հիւսիս՝ Ցու-Շովֆու կը փոխադրէ, միաժամանակ հաշտութիւն առաջարկելով ազգայնական վերին հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէքի։

Շանկայի մէջ կացութիւնը բաւական հանդարտած է։ Քուօմինթանկի քաղաքական բիւրօն շուտով հոն փոխադրուելով իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնէ։ Փարիզի համալսարանէն իրաւաբանութեան տոքթեր Օր. Սումէ Չէնկ, որ առաջին կին փաստաբանն է Չինաստանի մէջ, Շանկայի դատարանին նախագահ նշանակուեցաւ։

Հետագրի մը համաձայն, Շանկայի եւ Նանքինի գրաւումէն վերջ Փեքինի անկումը անխուսափելի կը դառնայ։

Մանչուրիոյ մէջ կացութիւնը հետզհետէ վրդովիչ կը դառնայ եւ ժողովուրդը կը սկսի ապստամբիլ Չանկ-Ցօ-Լինի դէմ։

Վերջին պահուն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Նանքինի խռովութեանց պահուն բազմաթիւ Ամերիկացիներ եւ ուրիշ օտարականներ սպաննուած ըլլալով, ազգայնական բանակի պետերը անգլիական «Էմըրըլտ» մարտանաւը տարուած են, ուր իրենց ներկայացուցած խիստ վերջնագիր մը՝ օտարականներու կեանքին ու ինչքը ապահովելու մասին։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 24 թուականով.—

Ֆրանս., անգլ. եւ իտալական դեսպանները երէկ իրիկուն եւ այսօր երկարօրէն տեսակցեցան արտաքին նախարար Փէրիչի հետ։ Այս տեսակցութենէն վերջ Պելկրատի կառավարական շրջանակները կը կարծեն թէ իտալ-եուկոս. վէճը սկզբունքով կարգադրուած է։ Վերջնական երեք պետութեանց զինուորական կցորդները քանի մը օրէն եւ զատ զատ սահմանագլուխը պիտի երթան քննութիւն մը կատարելու համար, որուն արդիւնքը պիտի հաղորդեն իրենց կառավարութեանց։ Այս վերջինները զինուորական կցորդներու տեղեկագիրը ստանալէ վերջ պիտի որոշեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ պէտք է հանուի խնդիրը, թէ հաշտ եւ Պելկրատ իբրեւ մէջ ուղղակի բանակցութեամբ եւ հաշտարար եղանակով պիտի կարգադրեն զայն։

Պելկրատի կառավարութիւնը հաւանած է առոր, քանի որ ազգային հպարտութիւնը չի վիրաւորեր։ Զինուորական կցորդները ամէն առեն իրաւունք ունին երկրին ներսը ճամբորդելու, հետեւաբար եւ այպանական սահմանը այցելելու։ Իտալիա եւս համամիտ է այս կարգադրութեան, քանի որ հնարաւորութիւն պիտի ունենայ ստուգելու Սերպիոյ զինուորական պատրաստութիւնները։

∴ Սերպ Թերթ մը կը գրէ թէ Անգլիա թելադրած է Յուկոսլաւիոյ սերբախալաալածական դաշնագիր մը կնքել Թիրանայի դաշնագրին նման։ Եթէ Սերպիա եւս Իտալիոյ պէս երաշխաւորէ Ալպանիոյ անկախութիւնը, վէճի առարկայ չի մնար։

∴ Սերպիոյ Արտաքին Նախարար Փէրիչ «Ցէյլի Էքսփրէս»ի թղթակցին յայտարարած է.—

Ալպանիոյ մասին Իտալիոյ հետ մեր վէճը այլեւս վերջացած կարելի է նկատել։ Եուկոսլաւիա ոչ մէկ ծրագիր ունի Ալպանիոյ վրայ եւ մենք զինուորական պատրաստութիւններ չունինք։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԳԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Կոմիտասս վարդապետի սաներէն Գ. Միհրան Թումաճանի ղեկավարութեամբ, 1925ի վերջերը Նիւ Եորքի մէջ կազմուած է նրաժշտական միութիւն մը։ Այն առթիւ մեզի զրկուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութիւնը ունի յատուկ երգչախումբ մը։ Շուրջ 60—60 երկսեռ երիտասարդութիւն հաւաքուած են ամէն շաբաթ եւ տեղի ունեցած են երաժշտական փորձեր, համերգներու եւ երեկոյթներու պատրաստութեան համար։ Ամիսը անգամ մը, ընկերական հաւաքոյթներ ունեցած ենք, ուր երգչախումբի ղեկավարը բացատրութիւններ տուած է— օրինակներով — հայ երգերու ստեղծագործութեան, բառերու եւ եղանակներու կազմութեան եւ այլն մասին։ Հայ երգի ծագումին վրայ դասախօսութիւն մը տուած է, Հայ կրթական Հիմնարկութեան աջակցութեամբ։ Բացի կոմիտասս վրդ.ի համար տրուած Համերգէն, ուրիշ մըն ալ կազմակերպուած է Ս. Էջմիածնի ի նպաստ։

Երգած ենք միջազգային ժողովի մը մէջ, ուր յայտնի ամերիկացիներ ներկայ էին։ Աւանդը մէ ումանց խանդավառ արտայայտութիւններուն վրայ, երաժշտութեան ինք կիրքն եւ տիպի կողմէ, երգել փարբ էվ անի երգեցիկին մէջ։ Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր ցեղի գգացումները ցուցնող այս շատ պարզուկ սակայն քնքուշ երգերը երգեցինք հպարտութեամբ,—ցուցնելու համար թէ Հայը, Թէեւ չարչարուած, բայց միայն յաջողել մէջ է, ճաշակ եւ հոգին։

Ամառնային արձակուրդի շրջանին, մեր անդամներու ընտանեկան շրջագայութիւնը վաւ պայթիլ համար սկսանք փաթել թերթիկ մը խմբագրել։ Հիմա կը սկսինք նոր Երգանին, անդամներու աւելի ստուար թիւով եւ աւելի եռանդով։

Կոմիտաս վարդապետի օգնութեան համար տրուած համերգին արդիւնքը եղած է 743 տոլար, 76 սէնթ, որ փարիզ փոխադրուած է 10,000 ֆրանքի չէքով մը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ.— «Իգտամ» կը գրէ թէ Լօզանի դաշնագրին համաձայն, Թուրքերը, մէկ տարուան ընթացքին պարտաւոր են ծախել իրենց կալուածները եւ հեռանալ Սուրիայէն։ Եթէ կը փափաքին մնալ, թրքաքաղաքական հպատակութեան, Սուրիոյ կառավարութիւնը արգիլած է թրքական կալուածներու վաճառումը։ Այս պատճառով ալ կալուածատերները դիմեր են Տէր։

ՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՅՆԱԲՈՆԱԹԻՒՆԸ.— Լենինկրատի մէջ ակադեմական Պիլտերիեֆ սկսած է ծղեկելու միունութեամբ բժշկել գինով բանուորները։ Այսպէս, հաւաքելով 50 խմող բանուորներ, բժշկական դասախօսութիւն մը կը կարդայ անոնց գլխուն, յետոյ բոլորը մէկ կը քնացնէ, ու կը կրկնէ նոյն դասախօսութիւնը։ Արթնցնելէ յետոյ փորձը կը կրկնէ ուրիշ անգամ մըն ալ։ Անկէ վերջ այլեւս բանուորները կը խուզին ըմպելիներէն։

ԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ՉՈՐՍԵՆ.— Հայ կիներ հետզհետէ կը ստանձնեն պատասխանատու պաշտօններ Հայաստանի պետական հաստատութիւններուն մէջ։ Մանաւանդ պէս կրթական բաժիններու մէջ կիները բաւական մեծ թիւ մը կը կազմեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

5. ՍԱԿԱՒԱՀՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Միայն կատարուած անճարակ հողաբաժանումին համարել հայ գիւղացիութեան տնտեսութեան անկման պատճառ՝ պիտի ըլլար ե՛ւ սխալ ե՛ւ միակողմանի։ Հայ պոլշեւիկները միայն արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող վիճակը աւելի կը բարդացնեն, կը ծանրացնեն, Հայաստանի տնտեսութեան անխուսափելի անկումը աւելի կ՚արագացնեն գայն մղելով դէպի անդունդ։

Քանի Հայաստանը կը մնայ ներկայ սահմաններով, հայ գիւղացիին վրայ ինչ բարիք ալ թափեն երկինքէն, ան միշտ պիտի մնայ կիսաքաղց, մերկ ոտքէտ վատառողջ, ուրեմն եւ դժգոհ՝ տիրող կարգերէն, անբարեացակամ՝ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։ Թո՛ղ այս մէկ պարագան հայ կոմունիստները լաւ հասկնան, թո՛ղ այդ օգ ընեն իրենց ականջներուն, երբեք չմոռնալու համար։

Հայաստանի գիւղացիութեան ամենադլխաւոր հիւանդութիւնը որ կը հիւծէ եւ որ մահուան դուռը կը հասցնէ, սակաւահողութիւնն է։ Հողի պակասը նոյնն է գիւղացիին համար, ինչ որ սնունդի պակասութիւնը՝ կենդանական կազմին համար։ Սնունդի պարբերական պակասը վերջ ի վերջոյ որ եւ է կազմ կ՚առաջնորդէ դէպի մահ, որքան ալ ան առոյգ եւ տոկուն ըլլայ։

Թանկարժէք լայնկրու շրջաններուն մէջ Հայաստանի գիւղացիները մարդ գլուխ առացած են 1,2էն մինչեւ 3)4 տեսիադին հող, որ առաւելագոյնն չափն է. իսկ այդ միայն բախտաւոր մաս. կանացուններու բաժին ինկածը Ուրեմն եթէ միջին ընտանիքի անդամներու թիւը ընդունինք հինգ, կը հետեւի որ միջին տնտեսութեան հողի քանակը չանցնիր 2 ու կէս տեսիադինը։ Պէտք է գիւղացի ըլլալ եւ այն ալ Հայաստանի գիւղացի, հասկնալու համար թէ հողի ինչ ողորմելի քանակութիւն կը ներկայացնէ այդ։ Գիւղացին առհասարակ եւ հայ գիւղացին մասնաւորապէս տնտեսութիւն ըսելով կամունիստներու նման չի հասկնար միայն այգի, բանջարանոց, կամ արտ, այլ հաստատութիւն մը, որ բաժնուած է բազմաթիւ բաղկացուցիչ մասերու, ու իսկապէս տնտեսութիւն է, որ կրնայ գոհացնել գո՛նէ նուազագոյն պահանջները, մէկ խօսքով, ինքնապաշ դարձնել։

Արդ՝ երկուքուկէս տեսիադին հողը կրնա՞յ իր մէջ առնել տնտեսութեան քանի մը ճիւղեր, կրնա՞յ տալ գիւղացիին տարրական գործածութեան պաշարները։ Պատասխանը ժխտական է, որովհետեւ հողի այդ չնչին քանակը չի կրնար վերածուիլ տնտեսութեան շարք մը ճիւղերու, հակառակ պարագային ամբողջ տնտեսութիւնը կը սառէ առանց որ եւ է շօշափելի արդիւնք տալու։ Իսկ հայ գիւղացին այժմ աւելի քան երբեք պէտք ունի այդպիսի տնտեսութեան մը, որ գինքը իսկապէս տնտեսութեան տէր դարձնէ, եւ ոչ թէ պարզ մշակ, ինչպէս է։ Հայ գիւղացին բացի մէկ բանէ (նայած թէ ինչով կը զբաղի) դեռ ամէն ինչ շուկայէն կը գնէ։ Եւ որովհետեւ այդ մէկ բանն ալ միշտ ենթակայ է երկինքի պատահարին, միշտ կախուած է բնութեան քմահաճոյքէն, բարեյաջող պարագային ալ աներեւակայելի աժան կը ծախուի։ Հայ գիւղացին կը տարուի կա՛մ պարտքի ու վաշխի մէջ խրիլ, եւ կամ ծոմապահութեամբ ապրիլ, որ ծանրապէս կ՚անդրադառնայ իր կեանքի բոլոր կողմերուն վրայ։

Ճիշդ է, լեռնային շրջաններու մէջ քիչ մը աւելի հող առացած է Հայաստանի գիւղացիութիւնը, բայց ի՛նչ օգուտ. այդ քիչ մը աւելին աւելի քիչ է, քան դաշտավայրերու ամենաքիչը։ Կոմունիստները, որ «կազմակերպուած պայքար կը մղեն բնութեան դէմ», այդ շրջաններու գիւղացիութիւնը մատնած են բնութեան ձեռքը, դարձուցեր են անոր խաղալիքը։ Ժանգ, երաշտ, ժանտախտ, մարախ... Իսկ արդի՞ւնքը—հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը կը մնայ անկազմակերպ եւ աննպատակայարմար։ Ան դեռ այնպիսի տեղեր կը սերմանէ ոսկի հատիկը ուրկէ միայն փուշ եւ տատասկ պիտի հնձէ, իր «հողը» դեռ մեծ մասով «դէմի» է (անջրդի) եւ վերջապէս, իր տնտեսութիւնը կախուած է բնութեան ամենազօր քմահաճոյքէն։

Լեռնային շրջաններու գիւղացիներու տնտեսութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ. անոնք տնտեսութիւն չունին բառին տարրական իմաստով իսկ։ Անոնք միայն իրենց ընտանիքը եւ իրենց ստամոքսը կը խաբեն, անոնք կառավարութեան համար նշանակութիւն ունին միայն իբրեւ հարկատուներ, որպէս պետութեան գանձը լեցնողներ... յօդուա կոմմունիստական Ինտերնացիօնալի։ Հոգ չէ, թէ ինչպէս կը գանձուի այդ հարկը, թէ ան իր ո՛ր լաթի կտորը ծախու կը հանէ եւ թէ որ զօրքա կոմմունիստին ճանկը կ՚իյնայ։

Եթէ սակաւահողութիւնը հաւասար է գիւղացիի սնունդի պակասին, գէշ հողն ալ հաւասար է կենսահիւթերի պակասութեան։

Բաւական է ընդհանուր ակնարկ մը ձգել ներկայ Հայաստանի ֆիզիքական աշխարհագրութեան քարտէսին վրայ, համոզուելու համար անոր հողին անյարմարութեան մասին։ Այդ քարտէսը աչքէ անցընելէ յետոյ, մարդ ակամայ կուզայ այն եզրակացութեան, թէ Հայաստան այս վիճակին հասած է հարիւրան հանրապետութիւններու միակամ ուժերով եւ ընդհանուր ծրագրով։

Հայաստանը հողագործական երկիր է եւ միեւնոյն ժամանակ երկրագործութեան համար պիտանի նեղ շերտ մը ունի —Արաքսի ափը, քանի մը տասնեակ վերստ երկայնութեամբ՝ Հրազդանի եւ Ազատ Դաշտի շրջանը։ Երկրի մնացած ամբո՛ղջ տարածութիւնը՝ սար ու քար, լեռներ, լեռնաշղթաներ։ Աբարան, Կոտայք, Ծաղկաձոր, Լոռի, Դիլիջան, Գեղարքունիք, Զանգեզուր, Վայոց Ձոր, Մեղրի, Վէդի եւ Զդին ձորեր— ամբողջը, ամբողջը քարայ—քրաներ, լեռ ու ձորեր... Եւ միեւնոյն ժամանակ հայ կոմմունիստներն հարահրոց կը բարձրացնեն, կը պոռան, կը կանչեն թէ երկրի տնտեսութիւնն արդէն բարձրացուցած են, թէ ահա Հայաստանը արդէն իսկ «իր ոտներու վրայ է կանգնել», թէ սկսած է «անսայթաք առաջադիմել» եւ հազար ու մէկ նման ռէկլամներ։

Այն հողը որ հազիւ 4—5 կ՚արտադրէ, այն հողը, որ տասնապատիկ անգամ չի վարձատրեր իր վրայ արիւն— քրտինք թափողը, այդ հողը չի կրնար բարձրացնել հայ գիւղացիին տնտեսութիւնը, մանաւանդ խորհրդային կարգերու մէջ։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Հին արձան մը.— Աթէնքի մօտ, Օլիմպիոսի մէջ, գտնուեցաւ արձան մը, որ հողին մէջ թաղուած էր։ 2—3 մեդր հաստ, եւ 6 մեդր բարձր է։ Գլուխը ամբողջովին քանդուած է։ Իրանին ու վարի անդամները բնաւ աւրուած չեն։ Մասնագէտները կ՚աշխատին որոշել այն դարը, որուն արուեստը կը ներկայացնէ այս հսկայական արձանը։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը կը շարունակէ պեղումները տեղին վրայ։

ԵՂԱ՞ՄԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼ ԹԷ ՆՈՐ ՈՒՂԻ ԸՆՏՐԵԼ

III

Թոքախտաւորներուն իրական կացութեան մօտէն ծանօթացնելու համար մեզ, կը բերենք հետեւեալ պարագան։

Մօտ ամիս մը առաջ 24 տարեկան կին մը ներկայացաւ եկեղեցիի բուժարանը։ Ունէր ամուսին մը եւ 2 տարեկան զաւակ մը։ Թոքախտը նոր սկսած էր ալ թոքէն։ Հիւանդանոց մը դրկեցի, խնդրելով բժշկապետէն օդի ներարկում (pneumothorax) ընել, որ ներկայիս թոքախտաւոր մը փրկելու ամէնէն յուսատու միջոցն է։

Բժշկապետը պատասխանեց թէ սիրով յանձն կ՚առնէ այդ գործողութիւնը կատարել, պայմանաւ որ հայկական մարմին մը յանձն առնէ հայթայթել պէտք եղած նիւթական միջոցները, հիւանդը քանի մը ամիս սանաթորիոմի մը մէջ պահելու համար։ Որովհետեւ անկէ առաջ քանի մը թոքախտաւոր հայերու ըրած էր այդ գործողութիւնը, բայց կարելի չեղաւ պէտք եղած հանգիստը, սնունդը եւ օդը ապահովել, մեռան եւ իմ ալ աշխատանքը ի դերեւ ելաւ...»

Եւ երկրորդ նամակի մը պատասխանելով, կ՚աւելցնէր թէ սանաթորիոմի համար օրական 25, ամսական նուազագոյն 750 ֆր. ծախք պէտք է նախատեսել։ Եւ այս՝ 6–12 ամիս շարունակ։

Անհաւատալի երբտասարդ կին մը, որու հիւանդութենէ նոր ելած է, որ պարտաւոր է գագրեցնել ամէն աշխատանք եւ հանգիստ ընել, լաւ սնունդ առնել եւ մաքուր օդ ծծել եւ որ հաւանաբար պիտի բուժուի, եթէ անմիջապէս ստանայ հարկ եղած դարմանը։

Բայց, խնդիրը այն է որ. I. չի կրնար օգտուիլ պետական (ֆրանսական) սանաթօրիոմներէն, քանի որ օտար է եւ պետական բուժարանները ձրիաբար կ՚ընդունին միայն ֆրանսացի թոքախտաւորները. 2. չունի 7–10000 ֆրանք խնայողութիւն մը. 3. ամուսինին շահածը հազիւ կը բաւէ, ընտանիքի մը սովորական ծախքերուն, նոյնիսկ գործազրկութեան շրջանէն դուրս. 4. բազմաթիւ գիմումներէ ետք հազիւ թէ չնչին նպաստ մը պիտի կրնայ ստանալ հայկական բարենպատակ միութիւններէ, քանի որ անոնց ոչ մէկը ի վիճակի է խոշոր գումարներ տրամադրելու թոքախտաւորներու դարմանումին համար։

Հետեւաբար, գժբախտ կինը տունը պիտի մնայ, անպատճառ պիտի վարակէ իր զաւակը եւ թերեւս ամուսինը, թշուառութեան պիտի մատնէ ընտանիքը, հետզհետէ պիտի հիւծի մինչեւ որ (1—2 տարիէն) անողոք մահը գայ վերջ դնել իր կեանքին եւ քայքայել ընտանիք մը։

Փոփոխակի ձեւերով, այս այսօրուան եւ վաղուան թոքախտաւորներուն կսկծալի կացութիւնը։ Առայլ է պատկերը բայց իրական։

Թող ո՞ւնք որ շարունակուի այս վիճակը։

Պատասխանելէ առաջ, նկատի ունենանք թէ 1000 հոգիի վրայ 20ը պիտի ենթարկուին այս վիճակին մեղմէ իւրաքանչիւրը կրնայ դժբախտութիւնը ունենալ այդ 20ին մէջ գտնուելու։

Ընդհանրապէս կը կարծենք թէ թոքախտը, կամ որ եւ է փորձանք, գրացիին տունը կրնայ մտնել, բայց ոչ մեր տունը։ Մարդկային հոգեբանութեան յատկանշական մէկ գիծն է այդ մտայնութիւնը։

Ցաւեալ պայմաններուն մէջ բոլորս ալ ենթակայ ենք թոքախտ ունենալու. բայց մեզմէ քիչերը միայն նիւթապէս ի վիճակի են դարմանուելու։

Հետեւաբար, եթէ չենք ուզեր մատնուիլ վերը նկարագրուած դժբախտ կացութեան, առանց վախնալու այդ ահաւոր հիւանդութենէն, պէտք է որ իբրեւ կանխազգուշութիւն, այժմէն նիւթական միջոցներ պատրաստ ունենանք անոր դէմ պաշտպանուելու եւ ի հարկին անմիջապէս օգնութեան հասնելու անոր զոհերուն։

* *

Ինչպէ՞ս հայթայթենք կամ որմէ՞ պիտի ստանանք պէտք եղած մեծ գումարները։

Այս առթիւ հարց տուած էինք «Բուժանք»ի մէջ.

«Հայաստանի կառավարութենէ՞ն։ Ան հազիւ կը հասնի իր ներքին հոգերուն եւ նոյնիսկ գաղութներէն դրամ կը սպասէ։

«Կարմիր խաչէ՞ն, Բարեգործականէ՞ն, եւ նպաստաբաշխ զանազան մարմիններէ՞ն։ Անոնք ալ որոշ կանոնագրութիւններով կաշկանդուած, իրենց հասոյթները կը յատկացնեն որոշ նպատակներու...։

«Սպասե՞նք որ բարերարներ սանաթօրիոմ հիմնեն այս կամ այն գաղութին մէջ...։

«Դիմե՞նք արդեօք Ֆրանսական հաստատութեան, խնդրելով մեր ցաւին ալ դարման տանիլ հոն։

Իբր պատասխան այն կարծիքը յայտնած էինք թէ «յոյս դնել միայն այսինչ կամ այնինչ միութեան, անհատին կամ բարերարին վրայ կը նշանակէ առաջադրուած գործը կանխաւ ձախողութեան դատապարտել։»

Եւ թելադրած էինք, ընկերային հիւանդութիւններուն եւ մասնաւորապէս թոքախտին դէմ պայքարի եւ պաշտպանութեան գործը կազմակերպել, մեր մէջ մինչեւ հիմա ընդունուած նպաստի եւ բարեգործութեան սկզբունքներէն բոլորովին նոր ու տարբեր հիմերու, իրերօգնութեան սկզբունքին վրայ։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԴԱՏԱՐԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Երեւանի մէջ բացուած է թրքական դատարան մը, ուր պիտի լուծուին թուրքերու դատերը։ Դատաւոր նշանակուած է Սուլէյմանով։ Վէդի-Բասարի եւ Աղբաբայի թրքական դատարաններէն յետոյ, այս երրորդ թրքական դատարանն է որ կը կազմուի Հայաստանի մէջ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ.— Փետրուար ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 281 հոգի, 154ը մանչ։ Մեռած են 98 հոգի, 58ը այր։ Ամուսնութիւն՝ 71, ամուսնալուծում՝ 8։

ՔԱՂՑԿԵՂԸ ԲՈՒԺՈՒԱԾ Է.— Պրիսթոլ քաղաքին հիւանդանոցին մէջ փորձ մը կատարուած է կապարային բաղադրութեամբ ներարկումներով բուժելու քաղցկեղը։ Կ՚ըսուի թէ յաջողած է փորձը։

ՃԵՐՄԱԿԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ ԿԱՐԳՈՒԱԾ.— Զարեքշաբթի գիշեր, Շան գ՚Էլիզէի պողոտային վրայ, ճերմակեղէնի հսկայ վաճառատուն մը պարպուեցաւ. մէկ գիշերուան մէջ։ Ոստիկանները, գիշերային պտոյտի մը ընթացքին, նշմարեցին որ փողոցի մուտքը խորտակուած, և դրան մեծ ապակին կոտրուած է եւ այսպէս ինքնաշարժի մը միջոցով փոխադրուած են օծիկները, փողկապները, շապիկները, թաշկինակները եւ ամէն նորաձեւութիւն, որոնց գինը կը հասնի 150,000 ֆրանքի։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԱՐԴԻ ԿԻՆԸ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ.— Հեղինակ՝ Ջինա Լոմպրօզօ։ Թարգմանիչ՝ Բենիամին Թաշեան։

Նեղօսի ափերուն վրայ, գրական նոր ճիգեր փորձելու հակամէտ երիտասարդութիւն մը ունեցած ենք միշտ։ Իբրեւ վերջին օրինակ, մոռցուած չէ անշուշտ Գ. Մխիթարեանի «Նոր Շարժում»ը որ աստղի մը պէս շողաց պահ մը։ Ահա տարիէ մը ի վեր Աղեքսանդրիոյ ազգային վարժարանի ուսուցչական մարմինը իրիտասարդ խանդավառութեամբ կը հրատարակէ մանկավարժական հանդէս մը «Հայ Վարժարան»ը, որու մասին պիտի խօսինք առանձին։

Կ՚ելին Աղեքսանդրիայէն մեզի կը հասնի գրքոյկ մը՝ Բ. Թաշեանի կողմէ թարգմանուած, «Արդի կինը եւ իր հոգեբանական արժէքները» որ կը խոստանայ իր յաջորդները ունենալ։

Որքան ալ այս համեստ գրքոյկին բովանդակութիւնը չարդարացներ իր մեծաշուք անունը, բայց այդ պատճառ չէ որ չգնահատենք երիտասարդ թարգմանիչին նախաձեռնութիւնը։

Բ. Թաշեան յաջող թարգմանիչ մըն է. հակառակ նիւթին վերացական հանգամանքին, լեզուն ձկուն, սահուն եւ մատչելի է։ Թափանցիկ լեզու մը որ գաղափարներու փայլը եւ խորութիւնը մեծապէս երեւան կը հանէ։ Կրնամ նոյնիսկ աւելցնել որ ինքնուրոյն գրութիւն մը կարդալու տպաւորութիւնը կ՚ունենայ ընթերցողը, այնքան փոխադրողը յաջողած է հեղինակին մտածումները ապրիլ եւ ապրեցնել։

Թաշեան գտած է փոխադրելու նոր եւ օգտակար ձեւ մը. փոխանակ բնագրին ամբողջական եւ զուգընթաց թարգմանութիւնը տալու, տեղ տեղ ամփոփումներով լուսաբանութիւններով միայն կը բաւականանայ, տալու համար միակ յատկանշական էջերը մայր գործին։ Քանակի եւ որակի խտացում մը։ Այս ձեւով հատոր մը կրնայ վերածուիլ գրքոյկի մը, առանց իր արժէքէն բան մը կորսնցնելու. մերինին պէս անսուաղ գրականութիւններու համար, օտար լաւագոյն գիրքերը ծերացնելու խնայողական ձեւ մըն է այս եւ զոր կարելի է փորձել գրեթէ ամէն մարզի, նոյնիսկ վէպի մէջ. վտանգաւոր ձեւ մը միանգամայն, եթէ թարգմանիչը անճաշակ է եւ զուրկ գրական բնազդէ։ Թաշեան այդ անճարակ թարգմանիչներէն չէ։

Հեղինակուհին, Ցիկին Ճ. Լոմպրօզօ, աշխարհը յայտնի ոճրագէտ Չէզարէ Լոմպրօզօի, կնոջ եւ այր մարդու հոգեկան ձգտումներու մէկ զուգակշիռը փորձած է։ Իր կուռ բայց բաբախուն էջերուն մէջ երբեմն տօքթօրուհին, բայց շատ յաճախ կինն է որ կը խօսի, կինը որ մայր եղած եւ թերեւս տառապած է։ Մտածումներ կան որ յայտնի է թէ սրտէ բխած են։

«Կինը կնոջ դպրոցն է. ան կը մտածէ ու կը խորհրդածէ այն ատեն միայն, երբ կը տառապի, երբ կը սիրէ կամ կ՚ուզէ սիրուիլ. բայց գերազանց կինը չի կրնար տեսնել իրականութիւնը, չի կրնար սիրել առանց տառապելու։»

Ցիկին Լոմպրօզօի վերլուծումները կը բխին մայր-գաղափարէ մը. ըստ իրեն

«Կինը ո՛չ նման է, ո՛չ ալ հաւասար այր մարդուն։»

Կնոջ մօտ այլասիրական, աւելի ճիշդ այլակեդրոն հակումները թափ կուտան իր կեանքին, մինչ էրիկմարդուն քով եսապաշտ, եսակեդրոն ձգտումները։

«Կինը կ՚ապրի ուրիշին համար, այրը ինքն իրեն համար»։

Այս հիմնական տեսակէտը, եթէ կարելի է ըսել, օրկանական այս պահանջը կը շինէ անոնց ամբողջ կեանքը եւ բովանդակութ[...] կուտայ անոնց յայտնի եւ [...] քուն ապրումներուն։

Օրինակ՝ սէրը. երկու սե[...] րուն քով այնքա՞ն աննման [...] կոտնեայ զգացում մ՚է որ տար[...] անուններ գտնել պէտք պիտի [...] լար զայն որակելու համար։

«Էրիկմարդուն համար, [...] եսապաշտ եւ զգայական ձգ[...] թիւն մըն է, որու վրայ կու[...] աւելնայ նուաճումի հաճ[...] Սէրը այնքան սերտօրէն կապ[...] կը նկատեն այրերը նուաճու[...] հաճոյքին հետ, որ սեփական կի[...] մէն աւելի կը սիրեն ուրիշին կին[...] ամուսինէն աւելի՝ նշանած[...] նամտոյց կիներէն աւելի [...] ուարահաճ կինը», իսկ «կին[...] մար սիրային ըմբռնում [...] նուած է ուրիշ տարրերո[...] զորս կրնանք կոչել անձն[...] թիւն, այլասիրութիւն, [...] եւ հիացում»։

«Կինը երբեք չի կրնար [...] մէկը զոր չի յարգեր»։

Ու կնոջական սէրը իր բովանդ[...] կատարելութեան կը հասնի [...] նաւանդ մայրութեան կոչում[...] մայրութիւնը կնոջ հասուն[...] թիւնը, անոր միակ իմաստն է [...]

Ինչ հարազատ հաւկացու[...] թիւն նաեւ հետեւեալ բաժն[...] մէջ.

«Եղբօր, հօր եւ ամուսին[...] ները սղամարդուն մօտ շա[...] րոշ կերպով զատուած են իր [...] ծէն ու գործունէութենէն, [...] գեռ կնոջ մէջ՝ մօր, աղջկան [...] քրոջ պաշտօնները կը միա[...] նուին իր գործին, պարտական[...] թեան եւ առաքելութեան [...]

Այս հատուկտոր մէջբեր[...] ները բաւական են, կարծեմ [...] մօտ մը բանալու գրքի [...] վրայ. այնքան ճշգրիտ դիտ[...] թիւններ ունի հեղինակուհին [...] կը բացատրէ թէ ինչպէս սի[...] թիւրիմացութիւնը երկու սե[...] րուն մէջ, կնոջական հոգ[...] բոլոր հիւանդագին ախտա[...] ներով։

Երկու սեռերու երջանկու[...] նը փոխադարձ իրերահասկացո[...] թեամբ կարելի է. կեանքի [...] դաշնակութիւնն ալ այդ կը [...] հանդէ. բայց այրը բիրտ [...] տարբեր եղած է. ու ան ըն[...] կանի սկզբունքին հաւատար[...] կիները ըսին.

«Այրը կը դաւաճանէ [...] ալ թող դաւաճանէ։ Այրը իր [...] կը մտածէ, կինն ալ թող այ[...] ընէ։»

Ու ծնաւ ֆեմինիզմը եւ [...] լի գէշ ծնաւ կինը արականաց[...] մարմաշը։

Ցիկ. Ջինա Լոմպրօզօ հա[...] ուած է որ կնոջ իսկական [...] այդ չէ. կինքը իր կոչումի [...] ռացնող ամէն մոլորանք կին[...] պղտորեցնէ, կը խեղաթիւր[...] բախտ կ՚ընէ։

Ու յարգո՜յ տօքթօրուհին [...] կին այրերու քով կը փնտռէ [...] վիճակը բարելաւելու միակ [...] բաւորութիւնը — բարեփո[...] այրերու ունակութիւնները [...] մտայնութիւնը, աւելի յարգ[...] կիներու հանդէպ, աւելի հասկ[...] րութիւն անոնց հոգեկան [...] հանջներուն եւ մանաւանդ [...] ազատութիւն կիներուն՝ գործ[...] իրենք զիրենք արժեցնելու։

«Ոչինչ աւելի հաճելի է [...] որքան իր սիրած անձին յա[...] քը, իբրեւ փոխարինութիւ[...] անձնուիրութեան դարձնել [...] աւելի հաճոյք կը պատճառէ [...] որքան զգալը թէ անօգուտ [...] գոյութիւնը»։

Բ. Թաշեանի հաջող[...] գրքոյկը. ինչպէս կը տեսնուի [...] հելու եւ կեանքի որոշ հա[...] հասկնալու հրաւիրող գործ մը [...]

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆ[...]

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՍԵՐՊԻԱ

Իտալիոյ եւ Իուկոսլաւիոյ միջեւ ծագած ծանօթ վէճը քիչ մնաց պալքանեան նոր պատերազմի մը պատճառ պիտի դառնար։ Այս վէճը տակաւին օրակարգի վրայ է։ Օգտակար կը գտնենք մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել այսօրուան Սերպիան, բացատրելով նաեւ ներկայ վէճին իրական պատճառները։

Զինադադարին, դաշնակից պետութեանց յաղթանակէն վերջ, փոքրիկ Սերպիա իրեն կցեց նախկին Աւստրօ-Հունգարիոյ հողերը՝ Պոսնա-Հերսէկը, Տալմացիան եւն. ու դարձաւ Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու Թագաւորութիւն, առնելով Իուկոսլաւիա անունը։

Մեծն Սերպիա երկու կողմէ ելք ունի դէպի ծով. առաջին՝ Տալմացիոյ ծովեզերքը, որ իրեն կը պատկանի եւ որուն վրայ սքանչելի նաւահանգիստներ ունի, երկրորդ՝ Սելանիկը, հելլէն հողին վրայ, որմէ օգտուելու համար յատուկ պայմանագրութիւն ունի Յունաստանի հետ։ Այս երկու պատուհաններէն է որ Իուկոսլաւիա ծովէն կ'օգտուի։

Իտալիոյ հետ համաձայնելու նպատակով Իուկօսլաւիա կարեւոր զիջումներ ըրաւ անոր՝ Ադրիականի վրայ, զոհելով Ֆիումէ եւ Զառա նաւահանգիստները։ Յետոյ սատարեց երկաթուղիներուն, եւ ներքին քաղաքները երկաթուղիով կապեց Ադրիականի եզերքին, ուր նաւահանգիստները եւս բարեփոխեց։ Այս ձեւով, 1914էն մինչեւ 1925, լեռնային շրջանի մը մէջ 700 քիլոմեթր երկայնութեամբ երկաթուղի շինեց, ծախսելով 920 միլիոն տինար։ Հսկայ գումար մը, զոր հայթայթեց ներքին եւ ամերիկեան փոխառութիւններով։

Աւստրօ-Հունգարիոյ հարաւ-արեւմտեան նաւատորմին միայն մէկ ութերորդ մասը տրուեցաւ Իուկոսլաւիոյ, մինչ մնացեալը ժառանգեց Իտալիա։ Շնորհիւ իր ներքին աշխատանքին, այսօր Սերպիա թէ տեղական նաւարկութեան եւ թէ երկար ճամբորդութեանց համար կոկիկ նաւատորմ մը ունի։ Իր գլխաւոր նաւահանգիստներն են Սփլիթ եւ Սիպէնիք. առաջինը Թրիէսթէի կէսին հաւասար եւ Ֆիումէէն ու Սելանիկէն աւելի գործունէութիւն ունի։

Ու սակայն Իտալիան է որ կը տիրապետէ Ադրիական ծովին, հիւսիսէն Փոլա ամրացուած նաւահանգիստով, հարաւէն Թառանթոյով, ու մանաւանդ Սասենօ ամրացեալ կղզիով։

Իտալացիները 1920ին Վալոնան պարպեցին, սակայն կը տիրապետեն Օթրանթոյի ջրանցքին։

Իուկոսլաւիա այս կացութիւնը ընդունեց, որովհետեւ Իտալիայէն աւելի տկար էր, եւ 1924 Յունուար 27ին բարեկամական դաշնագիր մը կնքեց անոր հետ Հռոմի մէջ։ Այս դաշնագիրով երկու պետութիւններն ալ կը հրաժարէին Պալքաններու մէջ ամէն գերիշխանութենէ եւ քաղաքական փոխադարձ աջակցութիւն կը խոստանային իրարու քանի մը ամիս վերջ, ուրիշ համաձայնութեամբ մը կը յայտարարէին թէ ալպանական յեղափոխութիւնները յիշեալ երկրի ներքին խնդիր ըլլալով իրենք ո եւ է կերպով չպիտի միջամտեն անոնց։

Իտալիոյ հետ համաձայնելէ եւ Ադրիականի վրայ իր դիրքը ապահովելէ յետոյ, Իուկոսլաւիա աչքերը դարձուց դէպի Սելանիկ, ուր 1923 Հոկտեմբերին յաջողած էր ազատ գօտի մը ստանալ Յունաստանէն։ 1926 Օգոստոս 17ին համաձայնութիւն մը կնքեց Յունաստանի հետ, որով Կէվկէլի-Սելանիկ երկաթուղագծին վրայ Յունաստանի հետ հաւասար հակակշիռի իրաւունք ձեռք բերաւ։ Աթէնքի խորհրդարանը դեռ չէ վաւերացուցած այս դաշնագիրը։

Իտալիա, Իուկոսլաւիոյ հետ իր կնքած դաշնագրին համաձայն, սկիզբները բաւականացաւ Ալպանիոյ մէջ տնտեսական խաղաղ թափանցումով միայն։ Շատ չանցած իտալական դրամատուները իրենց իշխանութեան տակ առին Ալպանիոյ Ազգ. դրամատունը, իտալական շինութեանց մեծ ընկերութիւն մը իր ձեռքն առաւ Ալպանիոյ հանրօգուտ շինութիւնները, ալպանական առեւտուրը իտալացի վաճառականներու մենաշնորհը դարձաւ, քարիւղի հանքերու շահագործումը տրուեցաւ իտալական ընկերութեան մը, մասնակցութեամբ Անգլիացիներու, Ամերիկացիներու եւ Ֆրանսացիներու։

Ալպանիա գրեթէ Իտալիոյ տնտեսական թեւարկութեան տակ մտաւ։ Կը պակսէին միայն իտալացի գաղթականները՝ տեղաւորուելու համար Ալպանիոյ հողին վրայ։ 1925ին, Հռոմի գաղթային վարչութեանը պետը կը յայտարարէր թէ Վալոնայի շրջանին մէջ 150 իտալացիներ միայն կան, մեծ մասամբ բանուորներ, մօտ 100 հոգի ալ Շքոտրայի եւ Տուրացցոյի մէջ, որոնց 40ը կրօնաւորներ։

Իուկոսլաւիա պաշտօնապէս յայտնած էր տնտեսական այս խաղաղ թափանցումին համար, նկատելով որ անոր չէր հետեւած իտալացի գաղթականներու հաստատումը Ալպանիոյ հողին վրայ։ Սակայն անցեալ Նոյեմբեր 27ի իտալեւալպանական դաշնագիրը, խնդիրը բոլորովին փոխեց։

Ինչպէս այն ատեն՝ անգլ. թերթ մը գրած էր, «Թիրանայի դաշնագիրը իտալական սահմանագլուխը Ադրիականէն Դրինա փոխադրեց»։ Իտալացիները թէ տնտեսական եւ թէ զինուորական նպատակներով նորոգեցին Ալպանիոյ հիւսիսային, կեդրոնական եւ հարաւային երեք գաւառական ճամբաները, որոնք դէպի այդ նոր սահմանը կը տանին եւ ուր անոնք կը միանան Սերպիոյ ռազմագիտական երկաթուղիներուն։

Ի հարկին, Իտալացիները կրնան այդ կողմէն սպառնալ Իուկոսլաւիոյ երկաթուղային կենսական շնչերակին՝ Սկիւպէն մինչեւ Ալպանիոյ արեւելեան սահմանը հեռաւորութիւնը միայն 75 քիլոմեթր է, այսինքն իտալական եզերքէն մինչեւ Սասենօ կղզիին չափ։ Կացութիւնը աւելի փափուկ կը դառնայ, երբ նկատի ունենանք որ Սկիւպ-Սելանիկ գիծին կռնակը կը գտնուի Մակեդոնիան, որուն աչք տնկած են Պուլկարները։

Ալպանիոյ մէջէն Իտալիոյ յառաջխաղացումը դէպի Սելանիկ ճակատագրականօրէն պիտի բախի Իուկոսլաւիոյ դէպի Եգէական իջնելուն։

Ուստի, իտալեւսերպ վէճը միանգամընդ միշտ մարելու համար, անհրաժեշտ է ապահովել Իուկոսլաւիան թէ՝ Սկիւպ—Սելանիկ գիծը զերծ պիտի ըլլայ իտալեւալպանական կամ պուլկար-եւմակեդոնական սպառնալիքէ։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Թուրք կիներու Միութիւնը ժողով մը գումարեց անցեալ շաբթու։

Խորհրդակցութեանց ամէնէն կարեւոր կէտը՝ կիներու եւ այրերու հաւասարութեան խնդիրն էր։ Դր. Կամիլէն «մենք դիտել առինք թէ կիները պէտք է ընտրական ձայն ունենան, եւ այրերու հետ հաւասար իրաւունքներ վայելեն ընկերային եւ քաղաքական ասպարէզներու մէջ Միութեան Նախագահ Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ այս առթիւ յայտարարեց

— «Եթէ կինը չհասնուի ընկերային եւ քաղաքական կեանքին, այն ատեն երկու սեռերու հաւասարութիւնը շատ սահմանափակ հանգամանք պիտի առնէ»։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր հայրենակիցներէն շատ շատեր կը յամառին Թուրքերէն խօսիլ իրարու հետ, խայտառակ մոռնալով մայրենի լեզուն։

Անցեալ օր ընկերային տաքուկ շրջանակի մը մէջ երբ դիտողութիւն կ'ըլլար այս մասին, բարեկամ մը պատասխանեց.

— Եղբայր, ի՞նչպէս կրնանք մենք մէկ օրէն միւսը հայերէն խօսիլ, հակառակ մեր ունեցած փափաքին, քանի որ մենք սկիզբէն թրքախօս եղած ենք և չենք կրցած նոյնիսկ մեր մայրենի լեզուն ազատօրէն սորվիլ Թուրքիոյ մէջ։ Խօսակիցս որ 50—55 տարեկան ծերունի մըն էր ազգասէր եւ հեզահամբոյր, ցաւելով կը յայտնէր այս ամէնը։ Բայց ի՞նչ ըսել այն կարգ մը երիտասարդներու՝ որոնք ծանօթ ըլլալով հանդերձ հայ լեզուին, կը նախընտրեն խօսիլ Թուրքերէն, մանաւանդ այնպիսի շրջանակներու մէջ, ուր փոխանակ մէկ թրքախօս մըկլուոր հայերէն խօսի, կը հարկադրեն ամբողջ ներկաները Թուրքերէնով արտայայտուիլ։

Գիտենք որ ինչպէս բոլորս, մեր ակամայ թրքախօս հայրենակիցներն ալ ապրուստը ճարելու համար օրն ի բուն քրտնաջան աշխատելու ստիպուած ըլլալով, ժամանակ չունին ուրիշ բանով զբաղելու։

Այս անպատեհութեանց առաջքը առնելու համար, ցառաջի միջոցաւ խոնարհաբար կը թելադրենք հաստատել գիշերային դասընթացքներ հայաշատ թաղամասերուն մէջ, ինչպէս բիւ տէ Տօմինիքէն, բիւ Թափի Վէր։ Համոզուած ենք որ մեր կուսակցութիւնները կրնան միասնաբար գործի ձեռնարկել այս ուղղութեամբ, վարժեցնելով ժողովուրդը Ֆրանսերէն լեզուին հետ նաեւ հայերէնի։

Մենք ուրախութեամբ կը կարդանք Մարսիլիոյ կարգ մը օտար վաճառատուններու ճակատը «Հոս հայերէն կը խօսուի» վերտառութիւնները, մինչ այս վերտառութիւնները քանի մը տարի առաջ չկային, այլ կը տեսնէինք միայն«անգլերէն կամ սպաներէն կը խօսուի»։ Կը նշանակէ թէ գէթ Մարսիլիոյ հայութիւնը, որ պատկառելի թիւ մը կը կազմէ, բաւական ուշադրութիւն գրաւած է որ շատ մը խանութպաններ հարկադրուած են իրենց մօտ պահել Հայ մը։

Կը սպասենք որ հայ կուսակցութիւնները եւ միութիւնները, որոնց նպատակն է զարկ տալ ժողովուրդին նիւթական եւ բարոյական զարգացման, ձեռնարկեն գիշերային դասախօսութեանց սրահներ բանալ յարմար վայրերու մէջ։ Մասնաւոր դասընթացքներէն կ'օգտուին սակաւաթիւ անհատներ միայն, իսկ դպրոցները՝ անյարմար են։

Մ. Թաշճեան

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը Թուրքեւ ամերիկեան յարաբերութեանց նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Հակառակ անոր որ Լօզանի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ, քաղաքական յարաբերութիւնները բնականոն վիճակ ստացան Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ։ Երկու կառավարութիւնները, նամակներ փոխանակելով, վերահաստատեցին յարաբերութիւնները, որ ընդհանուր պատերազմէն ի վեր ընդհատուած էին։

«Միւս կողմէ, ամերիկեան կառավարութիւնը հաղորդած է թէ պիտի աշխատի որ Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուի 1928ին։ Հանրապետական կառավարութիւնը կը յուսայ որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ աւելի ճնշող մեծամասնութիւն պիտի շահի։

«Արդարեւ, եթէ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման կամ մերժման շուրջ ընտրութիւն կատարուի, անկասկած պիտի շահի կառավարութիւնը։ Արդէն ամերիկեան թերթերուն մեծ մասը կը քննադատէ Սենակոյտին որոշումը։ Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ դաշնագրին չվաւերացուիլը պարզապէս բարիք եղաւ մեզի համար։ Ամերիկայի մէջ քարոզութիւն ընելը՝ բազմածախս գործ է։ Մինչդեռ Թուրքիոյ բռնած շիտակ ընթացքին հետեւանքով, այդ գործը կատարուեցաւ ինքնին։ Թուրքերու թշնամիներուն կարծիքով, մենք պիտի բարկանայինք դաշնագրին մերժումին, ո՛վ գիտէ թերեւս Նէտր Գուլէի մէջ բանտարկէինք դեսպանատան պաշտօնեաները, փակէինք ամերիկեան վարժարանները եւ գրաւէինք անոնց վաճառականներուն ապրանքները։ Մի՛ խնդաք, ամերիկեան կարգ մը թերթեր խօսեցան այդ հաւանականութեանց մասին։

«Ի՞նչ ըրինք, սակայն։ Անոնց բարկանալու, մենք պաղարիւնութեամբ մեր ձեռքը երկարեցինք Ամերիկացիներուն եւ անոնք զարմացած մնացին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

10 ՏԱՐԻ ԱՆՔՈՒՆ.— Խորհրդային Դրախտը (Ռուսիա) հրաշքներու երկիրն է։ Ամէն օր՝ նոր ու տարօրինակ լուրեր։

Հատ մըն ալ։

Վիաթկայի մէջ վերջերս մեռած է փաստաբան Գուպինօֆ, որ տասը տարիէ ի վեր անքուն կը մնար։ Փաստաբանը ընդհ. պատերազմի ընթացքին, ծանրօրէն կը վիրաւորուի գլխէն։ Գանկը ճեղքուած էր։ Ոսկոր չկար։ Սակայն բժիշկ մը կը յաջողի դարմանել եւ առողջացնել, միայն թէ այլեւս փաստաբանը դատապարտուած էր անքնութեան։ Առջի տարիներուն, փաստաբանը ո եւ է նեղութիւն չզգաց, ո եւ է ժամանակ քնանալու փափաք չունէր։ Հետզհետէ, սակայն, անքնութեան իբր արդիւնք, ենթարկուեցաւ տեսակ մը ինքնաթունաւորման։

Ուղեղը, բնախօսական հանգիստէն զրկուած, կը սպառէր իր դիմադրութեան վերջին ուժերը։ Ստիպուեցաւ գործածել թմրեցուցիչ դեղեր՝ քնանալու համար։ Ամէնէն զօրաւոր թմրաբերներն իսկ հազիւ թէ թեթեւ ու կարճատեւ մրափ մը կը շնորհէին դժբախտին։ Յետոյ արթննալու պահուն, աւելի տկար եւ յոգնած կը զգար ինքզինք։ Երբեմն կը յաջողէր 12 օր անընդհատ չքնանալ, յետոյ երեք ժամ կը քնանար։ Հետզհետէ քնանալու այս վայրկեաններն ալ չունեցաւ։ Օգուտ չունեցան գլխուն վրայ գործ դրըւած մարձումները (մասաժ)։ Ու վերջապէս մեռաւ։

Մոսկուայի բժշկական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին դիազննութեան, որ թերեւս նոր լոյս մը սփռէ քունի մասին մեզի ծանօթ տեսութիւններուն վրայ։

ՄՈՒԿԵՐԸ ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ.— Պրինկէլլի հարուստ վաճառականն, եկած է Փարիզ։ Հասը առին մուկերը, գացին անոր բլէւանեամ պանդոկը։ Այդ մուկին մէկը բացաւ հարուստին սենեակին դուռը, որ մտաւ, մարդը երազներուն մէջէն խորդալով պատասխան տուաւ. մուկը լռեցուց դուռը, մինչդեռ հարուստը խոր քունի մէջ, կը խոկար, եւ անհասկնալի երգ մը կ'երգէր։ Մուկը բացաւ դարակ ու գլխուն առաւ ժամացոյց, դրամապանակ եւայլն։ Ու հեռացաւ, դուռը անգամ մըն ալ մյաւեց, հարուստը ներսէն խռկալով պատասխանեց։ Առտուն միայն իմացաւ որ մուկը գող մըն էր։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀՐԷՇ.— Լիմոժի մէջ վայրագ կին մը, Ֆրանսուազ Լասալ, որ 10 տարիէ ի վեր որբեւայրի էր, զաւակ մը կ'ունենայ եւ անմիջապէս կը դնէ կաթսայի մը մէջ, կ'եփէ (որպէսզի չհոտի), յետոյ կտոր կտոր կ'ընէ ու կը տանի թաղել գերեզմանատունը, ամուսինին ոսկորներուն մօտ։

ԲՈՑԷ ՇԱՏՐՈՒԱՆ.— Առջի գիշեր, Էմիլ Փէլտէր ինքնաշարժ նստած՝ կը սուրա՛յ Եղիսէեան դաշտին (Շան զ'Էլիզէ) վրայ։ Փողոցին ջահերը, երկու կարգի վրայ, մարդկայնացած հսկաներու ոսկեղէն լոյսը կը թափէին ողորկ ճամբուն վրայ, որ հայելիի նման կը շողայ։

Էմիլ Փէլտէր, խանդավառ, ուզեց թռչիլ։ Ցանկարծ ինքնաշարժը զարնուեցաւ, ճամբուն եզերքին վրայ, ջահի մը երկաթեայ ձողին։

Կոտրեցաւ ձողը, դուրս ժայթքեց կազի ալիք մը։ Բռնկեցաւ եւ բոցը ջուրի նման թափեցաւ պողոտային վրայ։

Ի՜նչ տեսարան, ձողին մէջէն կը ժայթքէին բոցէ ալիքներ, որոնք գետի նման կը հոսէին ճամբուն վրայ։

«Ընդ եղէգան բոց ելանէր»։

Հրշէջները հասան և մարեցին բոցէ շատրուանը։

ՄԵՌԵԼ ՄԸ ՆՍՏԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ.— Հինգշաբթի գիշեր Արակօ ծառուղիին երկայնքին ոստիկանները տեսան որ մարդ մը երկնցեր է փողոցի նստարաններուն վրայ։ Նախ կարծեցին որ կը քնանայ։ Երբ մօտեցան, տեսան որ արիւնի ժապաւէններ փաթթուած են գլխուն։ Աջ քունքին վրայ լայն վէրք մը, քովը ատրճանակ մը։ Մարդը մեռած էր։ Անունն է Մոնթէն, 65 տարեկան, ինքնաշարժի վարիչ։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ.— Պերլինի մէջ բանուոր մը, գործազրկութենէ յուսահատ, կը բանայ իր սենեակին կազին ծորակները եւ, սոսկալի համերաշխութեամբ ու պաղարիւնով՝ անձնասպան կ'ըլլայ կնոջը եւ երեք զաւակներուն հետ, որոնք հազիւ թէ 3, 2 տարեկան եւ 6 ամսու էին։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՁՄԵՌԸ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց Է. Ն.

Որդ, պատահեցաւ որ Թագուհին փեսացուները շփելու եւ մեկնելու առեն, իշխանուհին հեքիաթն ու մաքրէ մոգական հեքիաթին հնարքը, որոնք լքուած իշխանուհին փոխակերպած էին Թագուհիի։

Այսպէս չար թախիծը փարատեցաւ եւ Թագուհին դարձաւ սիրուն Թագուհի։

Ի՜նչ հրաշք։

Իշխանուհին թաղուած էր սրահին մէջ։

Թագուհին գրկեց զայն, համբուրեց եւ անոր պատմեց իր անցքը, թէ ինչպէս փոխուած էր Թագուհին։ Յետոյ ըսաւ թէ Ձմեռն ու Գարունը իր զաւակներն էին։

Երբ այս խօսքերը լսեց, իշխանուհին ինկաւ ուրախութեան եւ շփոթութեան մէջ, յետոյ ծունկի եկաւ եւ իր դէմքը ծածկեց Թագուհիին ձեռքերուն մէջ։ Սակայն Թագուհին ոտքի կանգնեցուց մանկամարդ աղջիկը եւ սիրով համբուրեց ճակատէն։

Եւ իշխանուհին լուր ղրկեց Ձմեռ Թագաւորին, թէ կ'ընդունէր Գարունին նուէրը, թէ պիտի երթար պալատին առջեւ ներկայանալու քաջ իշխանին, բարեգալուստ մաղթելու համար։

Բոլոր պալատականները հրճուանքի մէջ էին, եւ շատ անհամբեր էին տեսնելու այն իշխանուհին, որուն գեղեցկութեան համբաւը տարածուած էր երկիրէ երկիր։

Անոնք զարդարեցին, ծաղկազարդեցին ու լուսավառեցին ամբողջ պալատը, ի պատիւ իշխանուհիին։

Հիացումի եւ յափշտակութեան մրմունջներու մէջ, իշխանուհին գնաց պալատին առջեւ, նստած գահաւորակի մը վրայ որ պճնուած էր թանկագին քարերով։ Սակայն, ո՞վ էր այն գեղանի անծանօթ Թագուհին, որ կ'ընկերանար երիտասարդ իշխանուհիին։

Հետաքրքիր պալատականները իրարու կը հարցնէին, արդեօք Լաքի աստուածուհին չէ՞, կ'ըսէին, որ եկած է պաշտպանելու իշխանուհին։

Սակայն Ձմեռ եւ Գարուն անմիջական ճանչցած էին իրենց մայրը, վազեցին առջեւը եւ խառնուեցան անոր թեւերուն մէջ։

Ամէն մարդ կուլար։

Ամէն մարդ ուրախութեամբ կ'արտասուէր։

Երկու իշխան եղբայրները կ'ըսէին

— Ա՛հ, եթէ մեր հայրն ալ, մեր խորթ մայրն ալ եւ մեր եղբայրներն ալ հոս ըլլային, անոնք ալ մեզի հետ ըլլային։

Բայց խորթ մայրն ու իր զաւակները շատոնց մեռած էին, եւ չէին կրնար մասնակցիլ այդ ուրախութեան։ Միայն ծերունի թագաւորը ողջ էր դեռ։ Ամէն կողմ փնտռեցին, անտառին մէջ ալ ուր ապաստանած էր ան։

Երբ գտնուեցաւ, շատ երջանիկ զգաց ինքզինք տեսնելուն համար իր զաւակները։ Սակայն չէր կրնար մխիթարուիլ չկարենալուն համար շնորհակալ ըլլալ գահիճին, որ ողջ ձգած էր իր զաւակները։ Երկար ատենէ ի վեր մեռած էր ան։

Ամէն մարդ երջանիկ էր այլեւս պալատին մէջ։

Գարուն ամուսնացաւ իշխանուհիին հետ, որ չէր ուզեր զատուիլ իր ազատարարէն։

Իշխանը յաճախ իր երիտասարդ կինը կը տանէր այն անտառը, ուր հիւրասիրուած էր ծերունի ճգնաւորին կողմէ։ Ծերունի ճգնաւորը մեռած էր հոն։

Յետոյ կը պատմէր իր կեանքը, զոր անցուցած էր այդ ճգնարանին մէջ, իր արկածները, վերջապէս բոլոր այն բաները, որոնք զինք առաջնորդած էին դէպի իր սիրականը։

Եւ անոնք երբեք այնքան երջանիկ չէին զգացած իրենց կեանքը, զոր կ'անցընէին մանգենիներուն թուփերուն տակ։

ՎԵՐՋ

ՅՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի որ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել ժամապատասխան օրուան։

∴ Պերլինի անգլ. դեսպանը Շթրէզէմանի ներկայանալով պաշտօնապէս հրաւիրեց Գերմանիան, որ Ալպանիոյ սահմանագլուխին վրայ քննութիւն կատարելու համար գերման զինուորական մարմնին անդամները նշանակէ: Շթրէզէման պատասխանեց որ եթէ նոյն հրաւէրը կատարուի նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ, Գերմանիա պատրաստ է մասնակցելու այդ քննութեան: Հանրապետական թերթերը յաղթականօրէն վեր կը հանեն այս առթիւ թէ «Գերմանիոյ հմայքը մեծապէս բարձրացած է Եւրոպայի մէջ»:

∴ Սքուփչինայի մէջ պատերազմական խմտացոյցի քուէարկութեան առեն Ռատիչի գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ նախկին նախարար Փուչէլի յայտարարեց թէ՝ նկատի առնելով արտաքին կացութիւնը եւ Պալքաններու ու Եւրոպայի մէջ խաղաղութիւնը պահպանելու անհրաժեշտութիւնը, իր կուսակցութիւնը առանց փոփոխութեան կը քուէարկէ կառավարութեան ներկայացուցած պատերազմական եւմտացոյցը: Այս յայտարարութիւնները բուռն ծափերով ընդունուեցան:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ հակառակ ալպանական խնդրին մեղմանալուն, Իտալիա դեռ բոլորովին համոզուած չէ թէ Ալպանիոյ մէջ՝ Եուկոսլաւ ամէն վտանգ անհետացած է: Իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ որ ալպանեւսերպ սահմանին երկայնքը զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Աշխատաւորական կ'աւելցնէ թէ մեծ պետութիւնները կը մերժեն Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը այս խնդրին մէջ:

ՀԱԿԱՍԵՐԲ ՑՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Տէյլի Հէրըլտ»ի Լուկանոյի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Հռոմէն եւ Թրիեսթէէն կը տեղեկացնեն թէ Իտալիոյ զանազան սերպ հիւպատոսարաններուն դէմ թշնամական ցոյցեր կատարուած են: Թրիեսթէի մէջ ցոյցերէն վերջ անկարգութիւն մը առաջ եկած է սլաւական թաղի մը մէջ: Ոստիկանութիւնը արգիլած է եուկոսլաւ հիւպատոսարանին վրայ յարձակելու ֆաշիստական փորձ մը:

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Սոֆիայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի վերահաստատուին, Էնկիւրիի համար պուլկար դեսպանի մը անուանումով: Թուրք կառավարութիւնը հաւանութիւնը տուած է այս պաշտօնին կոչելու համար Պուքրէշի այժմու պուլկար գործակատար Փավլովը:

«Էթապլի» եւ փոխանակելի Յոյները

Էթապլի բառին մասին, որ այնքան վէճերու պատճառ դարձաւ, համաձայնութիւն գոյացած է Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Էքսինտարիսի միջեւ: Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Պոլսոյ փախստականները չեն կրնար վերադառնալ, բայց կրնան ծախել իրենց կալուածները: Կալուածներու հաշուեյարդարումին համար երկու կառավարութիւններուն կողմէ նշանակուած են գնահատիչ յանձնաժողովներ: Այն Թուրքերը եւ Յոյները, որոնք հաստատուելու իրաւունք կամ արհեստ չունէին, փոխանակելի են: 30 Հոկտեմբեր 1918 եւ 30 Յունուար 1922 թուականներուն Պոլիս գտնուած Յոյները, ինչպէս նաեւ Թրակիոյ մէջ բնակող Յոյները «էթապլի» նշանակուած են:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Համայնավար [illegible], ի ... թղթակիցը, որ Ֆրանսայի մեծ քաղաքներու գործազրկութեան մասին քննութիւն կը կատարէ, Մարսիլիայէն նոր թղթակցութիւն մը ղրկած է, որուն մէջ կ'ըսէ.—

Բոլոր երկիրներէն Մարսիլիա հաւաքուած հազարաւոր պրոլետարներու մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն հայ աշխատաւորները, որոնք կը բնակին Քան Օտտոյի տխուր տաղաւարներուն եւ Տօմինիքէն փողոցի մութ պանդոկներուն մէջ: Մարսիլիոյ մէջ բոլորովին գործազուրկ Հայերու թիւը 1000է աւելի է: Անոնց մասին գայթակղութիւնը կրկնակ է. անոնց համար 80,000 ֆրանք քուէարկուած էր ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, եւ յանձնուած հարուստ Հայու մը: 10,000 ֆրանք բաշխուեցաւ ու մնացեալը անհետացած է: Հայը կը յայտարարէ թէ այս գումարով գրագող խորհուրդը լուծուած է, եւ ինք չի կրնար այդ նպաստին պատասխանատուութիւնը ստանձնել: Այսպէս առկախ կը մնայ այս խնդիրը եւ հայ բանուորները, որոնք հրապուրուելով շահագործուած էին, հիմա գործէ հանուած են եւ առանց օժանդակութեան կը մնան, մատնուած սեւ թշուառութեան...:

Մեր միութենական ընկերները զանոնք կը պաշտպանեն ամէն կարգի յարձակումներու դէմ. անոնցմէ մէկը ապաստանեցաւ ոստիկանի մը կողմէ եւ ձերբակալուեցաւ առանց ... Անգործներուն ինքնութեան թուղթ տալ չեն ուզեր, մինչեւ որ գործազրկութեան վկայագիր» չներկայացնեն, սակայն գործատէրերը զանոնք գործէ կը հանեն՝ գրելով որ պայմանագրութիւնը լրացած ըլլալով, ապաստան, ամէն յանձնառութենէ»:

∴ Իսմաիլիէ կը հրատարակէ նաեւ ցամքիւրքէն փողոցի մէկ պանդոկին մէջ կանգնած Հայերու պատկերը

40,000 ոսկի՝ ծխախոտի համար

Պոլսոյ մէջ ծխախոտի Ռեժիի վարչութեան իրաւագէտ խորհրդական Նաւիլ պէյ դատ բացած է Յոյներու հիւանդանոցին դէմ, եւ կը պահանջէ 40 հազար ոսկի, որովհետեւ, կը պնդէ, հոգաբարձութիւնը Լէռալ գոյքերու վարչութեան դրամով փրկած է մօտ մէկ միլիոն ոսկի արժէքով կալուածներ: Եւ այս առթիւ կը կրկնի կարգ մը պայմանագրութիւններու. գործ կնքած է հիւանդանոցին հոգաբարձութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՔԻ անմիջական ամրապնդումին մասին շրջած գրոյցները պաշտօնապէս կը հերքուին:

ՖՐԱՆՍԱ Ուաշինկթընի զինաթափութեան համաժողովին պիտի ղրկէ «լուռ դիտող» մը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Արեւփոխան թուէն Ռընոտէլ հեռագիր ուղղեց ընկերվարական բանուորական միջազգայինի գործադիր կոմիտէին, առաջարկելով մօտ օրէն արտակարգ քարտուղար Ֆը. Ատլէրի. առաջարկելով մօտ օրէն արտակարգ նիստի հրաւիրել գործադիր կոմիտէն: Այս վերջինը պիտի զբաղի ... Չին եւ ... պատերազմի խնդրով:

Զ. Ռ. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին Միութեան ընթերցարանը, 61Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odeon) կը դասախօսէ Պ. Կ. Թ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ: Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ:

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճաբանական ժողովը՝ Մարտ 29 Երեքշաբթի, Գրադարանի մէջ, Րիւ Փօլ Պէռ Թիւ 75 երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, ներկայանալ հին անդամատոմսով:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. վիճաբանական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժողովրդային յարկին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի «Հրայր» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի, ժամը 2ին, ընկեր Թ. Երամեանի ամիարը՝ 11 Rue des Bauvés: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Այս առթիւ կ'ուզենք իմացնել նաեւ Առնուվիլ էն կոմիտէի եւ Գոնէսի կուսակցական անդամ ընկերներուն, որ արձանագրութեան համար դիմեն 6 Rue Beausejour, Sarcelle, ընկեր Նուպարին

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշտ 9ին, 127.129 Rue Boileau Էմիլ Զոլայի վերնայարկը. դասախօս Ս. Փաշխալեան

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ համակիրները ընդհանուր ժողովի այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 108 Rue Etienne Dolet, ծանօթ սրահին մէջ. Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն:

Հ Մ. Ը. Մ.ի Փուանվիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նոժանի, Ֆօնթընէի, Սէն Մորի, եւ այլն ՀՄԸՄ-ական բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Փուանվիլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, տեսնել Պ. Գ. Պէյազեանը:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

Ցէսին, Ս. Ս.— Ստացանք 40 ֆրանք:

Լիոն, Գործ.— Ստացանք 798 ֆրանք

Երուսաղէմ, Գ. Հ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նիուզօ, Ռ. Ե.— Ստացանք 10 ֆրանք:

Մարսէյլ, Հ. Ք Ստացանք 35 ֆրանք:

Ռուան, Կ. Ե.— Ստացանք 15 ֆրանք:

Մարսէյլ, Ս. Ա — Ստացանք 35 ֆրանք:

Վիլֆռանշ, Ա. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Պուրքէշ, Վ. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Վալանս, Ռ. Յ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Վալանս, Ն. Ս.— Ստացանք 15 ֆրանք:

Մարսէյլ, Ե. Մ.— Ստացանք 76.50 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

Տրամոն, Մ. Ա.— Ստացանք 10 ֆրանք:

Վալանս, Մ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Մարսէյլ, Դ. Ե.— Ստացանք 492 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Գոնիացի Ցարութիւն Թէրզեան որ Լիոնի մօտակայ գիւղերը կը գտնուէր առաջ քանի մը ամիս առաջ. տեղեկացնել՝ եղբօրը Haroutune Emirzianի 170, Rue Nationale Paris (13e).

— Կը փնտռուին Գէորգ Բաղդասարեան, Օշականցի, 23 տարեկան, եւ Ա. Խաչատրեան, կ'ենթադրուի ըլլալ Իւգին Տեսր, կրանվիլ: Տեղեկացնել՝ Յառաջի

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Չէդիճեան, որ կը կարծուի թէ, Գանիէլէ կը գտնուի Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. JacqueminRene Volfroicourt Vosges) France.

— Պրուսայի Կէմլէյիկի Պէյնի գիւղացի Գէորգ Հայրապետեան կը փնտռէ իր գիւղացիները, ու, յատուկ մարդասիրութեան, կը խնդրէ, որ Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս կամ այլուր գտնուող դէմքերը հաճին երկտողով մը ծանուցանել իրենց հասցէն, գրելով՝ Bédros Hairabedianի՝ au Couvent Armenien St. Jacques, Jerusalem, Palestine.

— Գրիգոր Տիլքիեան կը փնտռէ Սեբաստացի Խաչիկ Մըրճիկեանը, կը կարծուի որ Փարիզ կամ Մարսիլիա կը գտնուի: Գրել՝ Sarkis Papériant Chez Mr. Jacquemin, Volfroicourt (Vosges).

ՍԱԿԱՐԱՆ
25 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթեռլին,	L. St.	12[illegible] 03
Տոլար,	Dollar	2[illegible] [illegible]0
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ. L. Trq.		12[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	11[illegible] 0
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	18 [illegible]0
Տրախմի »	Drachme	32 [illegible]
Լիր »	» Lire	11[illegible] —
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 22
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	90 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3050 —
II	»	1940 —
III		[illegible]
Թրքական երկաթ. Lots turcs		160 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN...

ՅԱՌԱՋ

LES PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարի	Վեց ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբ. եւ Վարչութիւն: 296 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e),

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ 1927

27 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 296 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Ինչպէս ամէն գարնան, այս տարի ալ վերսկսեր են հնչեցնել ծանօթ թմբուկը, Ներգաղթի մասին։

Տրուած աւետիսին համաձայն, քանի մը հազար հոգի պիտի առնէ Ցունաստանէն։ Հարիւր հոգի ալ Ֆրանսայի բաժին հանած են, «օրակեալ»ներու համար (մասնագէտ, արհեստաւոր)։

Եւ ինչպէս միշտ, Նորէն թեւերը սօթթած է թեթեւսօլիկ Հօկը, ուր երիտասարդներէ աւելի, մօտօք եւ սրտով ծերացածներ կը փայլին։

Արեմ, անուրդ կայ Նորէն։ Կամ աւելի ճիշտ, նուազուրդ, քանի որ, տետրակ անցնելու, մուտքի արտօնագիր ստանալու համար, հիմնական պայման է վրայ տալ կարգ մը առաքինութիւններ, —կեղծել, շողոքորթել, ուրանալ զանազան սրբութիւններ, եւ դրամ ցնծալ։ Այս արհեստին կատարելագործումը տեսանք Ցունաստանի մէջ։ Թերահաւատները կրնան փորձել այստեղ ալ. բէհէ. չգիտենք թէ ո՛ր բախտաւորները պիտի գտնուին այդ մինուճար հարիւրին մէջ։

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ կա՞յ այսպիսի սովորութիւն,— հայրենիք երթալու համար, փոխանակ համապատասխան իշխանութեան, հիւպատոսարան դիմելու, խազալիք դառնալ բարեգործական կամ կուսակցական ակումբի մը, որպիսին է Հօկը։ Եւ խաղալիք դառնալ՝ ամենապաշտելի սակարկութիւններու համար, արհեստով խաչագողներու ձեռքը, ինչպէս եղաւ, Նորէն, Ցունաստանի մէջ։

Ցայտնի է որ մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքին երթեւեկն անգամ կապուած է Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի բարի կամքին։ Եւ յետոյ. Երեւանը չունի, արտասահմանի մէջ, առանձին դեսպանութիւն կամ հիւպատոսութիւն։ Խորհրդային Միութիւնն է բոլորին լիազօր ներկայացուցիչը։ Պարզ տգիտութիւն կամ կեղծիք է, երբ կարգ մը թերթեր Հայաստանի ներկայացուցիչ կը համարեն խորհրդային այս կամ այն դեսպանատան մէջ թառած հայ պաշտօնեայ մը։ Թող թունդ չելլեն ձեր «ազգասիրական» ջիղերը. յաճախ Ռուս մը, Վրացի մը կամ Թաթար մըն մըն է որ պիտի վաւերացնէ ձեր անցագիրը, Հայաստան երթալու համար, իբրեւ վարիչը դեսպանատան կամ հիւպատոսարանի համապատասխան ճիւղին։

Արդ, եթէ Ներգաղթի Նոր «բրատէչ» ելեր է, ի՞նչ իրաւունքով Հօկը ցանկեր պիտի կազմէ, զատումներ եւ զանձումներ պիտի կատարէ, ամուլ յոյսեր արծարծելով, բայց աւելի շատ դրկանքներ պատճառելով եւ գայթակղութիւններ յարուցանելով։ Թո՛ղ հիւպատոսարանը կատարէ այդ գործողութիւնը, մանաւանդ որ, բաւական ճոխ հարցարան մը ունի, թշուառ գաղթականին ոսկոր սորոսը հասկնալու համար։

Ցե՞ն ուզեր որ ամէն մարդ երթայ, — այն ատեն թող աչքերը գոցելով ժողվեն բոլոր կոմբլիչներու, Հօկի եւ ռամկավար ակումբներու անդամները, եւ քշեն շոգենաւ։ Ատոր համար ոչ դիշերագան տքնութեանց պէտք ունին, ոչ ալ հարցարանի կամ ցուցակի։ Գործողութիւնը նոյնքան դիւրին է, որքան նրախայի մը մկրտութեան ատեն։ Հիւպատոսը կը հարցնէ եւ կնքահայրը կը պատասխանէ, ի դիմաց թեկնածու-երախաներուն. «Հաւատք, Ցոյս... Երեւան»։

Այս աստուածահաճոյ գործին համար, չեն պակսիր անձնուէր կնքահայրեր, ցարական Դումայի անդամ Պապաջանեանէն մինչեւ ծերակուտական Թինկի ախոյեան Զօպանեանը, կամ Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ Թաճար Պահման Միրզան, որ «Երեւան»ի Նոր գործակալն է Մարսէյլի մէջ...։

Իսկ եթէ իրապէս ներգաղթ կ'ուզեն կատարել, ուրիշ խօսքով հայրենիքին դուռները բանալ այս հալածական եւ բազմաչարչար ժողովուրդին առջեւ, պէտք է վերջ տան խեղկատակութեան, եւ գործը կազմակերպեն այնպէս ինչպէս վայել է ո՛ր եւ է իշխանութեան։

Երեւանի մէջ բազմած իշխանութիւնը կառավարութի՞ւն է թէ կայսերական կալուածներու վարչութիւն, կամ տիպար ագարակ։ Ո՞ւրկէ սորվեցան զանազան կապեներու կամ նուէրներու փոխարէն ներգաղթ կատարելու անճարարութիւնը։ Ինչո՞ւ չեն պահանջեր իրենց արդար բաժինը, պետական ընդհանուր եկամտացոյցէն։ Ինչո՞ւ թոյլ կուտան որ Հայաստանի ժողովուրդը ճարահատ արտագաղթի դիմէ, տկարացնելով երկիրը, եւ, իրենց իսկ օրէնքին տրամադրութեամբ, պակսեցնելով մեր երկրին եկամտական բաժինը, քանի որ վարկերը կը բաշխուին համաձայն բնակչութեան թիւին։ Ինչո՞ւ կ'անճրկին եւ քանի մը խորհրդային շոգենաւ չեն կրնար տրամադրել, գաղթականներու փոխադրութեան համար, երբ Երեւանի մէջ 7000 րուբլի դրամ կը հանգանակեն Պավիէրայի մէկ բանտը մնացած «կարմիր» ռազմիկներու համար։ Ինչո՞ւ չեն գործեր գոնէ այնպէս ինչպէս վրացի եւ Թուրքթաթար կոմունիստները, առանց ազգամիջեան կռիւներու, առանց անամէջ յոխորտանքներու, բայց իրենց վարած ժողովուրդի տառապանքին, անոր դէմ գործուած վարչութեան անարդարութեան եւ իրենց պատասխանատուութեան խոր գիտակցութեամբ, ջերմեռանդ եւ արդար դատնութեամբ։

Բոլոր հարցումները ամփոփելով, ինչո՞ւ չեն մշակեր ազգային քաղաքականութիւն, ոչ թէ թթու զգացումներով, այլ առողջ գիտակցութեամբ եւ սրբազան խասիութեամբ, որպէս զի վերջ գտնէ ներգաղթի սա զզուելի, տմարդի առեւտուրը։

Հեզնութիւնը՝ ամբողջ ժողովուրդի մը տառապանքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԻՇԴ Է, ՃԻՇԴ ՉԷ...

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, ջեռեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, իբրեւ պատասխան իր մէկ աշխատակցին, որ Փաստակար գտած էր արտասահմանի կողմէ ո՛ր եւ է միջամտութիւն Հայաստանի գործերուն։ Ինչպէս կը տեսնէք, այս խորհրդածութիւններուն մէջ մտքեր կան որոնց դէմ նոյնքան ուժգնութեամբ կը բողոքեն ուրիշ ռամկավար հրապարակագիրներ եւ «քաղաքագէտ»ներ.

— «Ներելի չէ իբրեւ բացարձակ իրողութիւն ընդունիլ թէ մեր քաղաքական գործունէութիւնն ու ազատագրական շարժումները արտասահմանի մէջ ծրագրուած ու երկրի ժողովուրդին պարտադրուած են, եւ արտասահմանի ղեկավարութեան պատճառաւ յանդած են աղէտներու։ Անիկա յեղյեղուելով, սոուղութեան պէս բան մը դարձած է, բայց հիմնաւոր իրողութիւն մը չէ։ Հարստահարութեանց խնդիրը, որ կրնայ սկիզբն համարուիլ Հայկական Երկանց, Թուրքիոյ հայաբնակ գաւառներէն ծագեցաւ, եւ ամէնէն աւելի յուզուեցաւ Կ. Պոլսոյ առաջին Հայաստանցի Պատրիարքին, հոգեւոր Հայրիկի պատրիարքութեան շրջանին։ Պեռլինի վեհաժողովին պատուիրակութիւն ղրկուեցաւ Պոլսոյ Ազգային իշխանութեանց որոշումով. արտասահմանի Հայերը, որոնք սակաւաթիւ էին, նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն բերին։ Նոյն իսկ մեծ Նուպար, որ արտասահմանի Հայ մըն էր, աւելի չափաւոր ու բանաւոր ծրագիր մը ջատագովեց, որ սակայն ընդունելութիւն չգտաւ։ Ազատագրական շարժումներն ալ առաջին անգամ երկրի մէջ սկսան ու երկրի ուժերով ղեկավարուեցան։ Երբ խոր ուշադրութեամբ դիտենք, պիտի տեսնենք, որ, եթէ Թուրքիոյ Հայոց ազատագրական շարժումները նպատակին չհասան, եթէ աղէտներու յանգեցան, հակառակ արեան ու դրամի այնքան մեծ զոհողութիւններու, ատոր պատճառը ոչ թէ արտասահմանի ղեկավարութիւնն է, ինչպէս կ'ենթադրուի, այլ այն է թէ այդ շարժումը իրապէս ղեկավար չունեցաւ, ղեկավարներ, որոնք զգացումէ աւելի միտք ունենային, ունենային իրատեսութիւն եւ հեռատեսութիւն, կազմակերպելու ու վարելու կարողութիւն եւ մանաւանդ տեղեակ ըլլային հայ ժողովուրդին ու թշնամիին ուժին, գործին դժուարութեանց եւ տիրող քաղաքական պայմաններու ու հոսանքներուն»։

ՍԻՐԱՀԱՐ ԱՂՋԻԿԸ.— Կուրտոնի մէջ մանկամարդ օրիորդ մը, Մառի-Լուիզ Ռօսինեօլ, 16 տարեկան սիրահար սոխակը, կը ծառայէր գինետանի մը մէջ։ Խմեց անուշ գինին ու սիրոյ բոցը զարկաւ իր սիրտին։ Այնքան քուռն սիրով մը վառուած էր գիւղին երիտասարդներէն մէկուն համար, որ ուզեց ամուսնանալ շուտով։ Տղուն ծնողքը չուզեց հարս առնել սիրահար սոխակը։ Եւ աղջիկը, այրած սիրտով, գործը ձգեց եւ գնաց գիւղը, իր մօրը քով. խոստովանեցաւ իր սէրը՝ մօրը գիրկն ինկած։ Երգելով լացաւ։ Իրիկուն, պտոյտի ելաւ եւ սիրականին անունը շրթներուն, ատօթեց եւ նետեց ինքզինք գետին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ենկիւրիի պաշտօնաթերթ Հաքիմիյէթը Միլլիյէի մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Պուլկարիոյ մասին գրած է ուշագրաւ յօդուած մը, ուր կ'ըսէ.—

«Վերջին ատեններս նշանակալից գործունէութիւն մը կը տեսնենք Պուլկարիոյ մէջ։ Պուլկարները, որոնք մինչեւ հիմա ոչ ոքի դէմ անբարեկամական քաղաքականութիւն չէին հետապնդած, հիմա կը թուի թէ կ'ուզեն թողուլ այդ քաղաքականութիւնը։ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ չկան խնդիրներ, որ դիւրաւ չլուծուին։ Այսպէս, դեսպան մը ղրկեցինք Սոֆիա եւ սկսանք առեւտրական դաշնագրի մը մասին բանակցիլ։

«Սակայն մեր յարաբերութիւնները կայուն կը թուին։ Ո՛չ մէկ պուլկար դեսպան նշանակուեցաւ Ենկիւրիի համար եւ առեւտրական դաշնագիրը ո՛չ մէկ քայլ առաջ գնաց։ Չենք գիտեր այս անորոշութեան պատճառները, սակայն կը նկատենք թէ ամէն անգամ որ պուլկար մամուլը «Պալքանեան Համաձայնութեան»,մը մասին կը խօսի, Թուրքիոյ անունը դուրս կը ձգուի։ Ուշադրութեան արժանի են իտալեւպուլկար յարաբերութեանց մասին շրջած զրոյցները, որոնք ո՛չ Սոֆիայի, ո՛չ ալ Հռոմի կողմէ հերքուեցան։ Ասկէ զատ, կը հարցնենք թէ որո՞ն կ'ակնարկէ պուլկար արտաքին նախարար Պուրոֆ, երբ կ'ըսէ թէ «ոչ-յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշնագիրները խաղաղասիրութեան գրաւականներ չեն»։ Արդեօք արեւմտեան պետութիւններո՞ւն կ'ակնարկէ, որոնք Լոքառնօյի դաշինքը կնքած են, թէ Թուրքիոյ, որ ոչ-յարձակողական դաշնագիրներ կնքած է։

«Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ էական փոփոխութիւն կայ պուլկար քաղաքականութեան մէջ, եւ թէ վտանգաւոր խաղ մը սկսած է Պալքաններուն մէջ։ Եւ որովհետեւ Պուլկարիա Պալքաններու կեդրոնը կը գտնուի, Թուրքիոյ կը մնայ խոհեմ շարժիլ։»

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը Մարտ 24 թուակիր հեռագրի մը մէջ խօսելով Ենկիւրիի պաշտօնաթերթին այս յօդուածին վրայ, կ'ըսէ թէ անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք որ անիկա գրուած է Պալքանեան լուրջ տագնապի մը պահուն եւ առաջին պաշտօնական գրութիւնն է Թուրքեւպուլկար յարաբերութեանց մասին։ Հետաքրքիր է տեսնել թէ Սոֆիա ինչ պատասխան պիտի տայ Մահմուտ պէյի յօդուածին։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Պէյրութէն 25 Մարտ թուականով կը հեռագրեն.—

Զինուորական ջոկատ մը հետազօտական պտոյտ մը կատարեց Եփրատի հիւսիսային անապատային շրջանին մէջ, որ աւազակներու եւ գատապարտեալներու որջ մըն է։ Ջոկատը բռնեց 61 չարագործներ, գրաւեց 180 հրացան եւ գողցուած հօտերու գրամը ետ առաւ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

Աշխատանքի Նախարարին վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 24ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 77.933, որոնց 56 հազար 721ը այր, 21.212ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 80.414, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 2481 հոգի։ Եթէ 15 օր առաջուան վիճակին հետ բաղդատենք, նպաստընկալներու թիւը այսօր 4000 հոգի պակսած է։

Միայն Փարիզի նպաստընկալներուն թիւն է 32.550 հոգի, անցած շաբթուան վրայ 2089 հոգի պակաս, իսկ ամբողջ Սէն նահանգին մէջ այս շաբաթ նպաստընկալներու թիւը 3.748 հոգի նուազած է։ Իսկ գաւառներու մէջ 1267 հոգի աւելցա է։

Վերջացող շաբթուան ընթացքին, Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 580, իսկ Տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 751 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է։ Ֆրանսա մտած են 10, իսկ իրենց երկիրը մեկնած են 1885 օտար բանուորներ։ Եկող 10 օտարները իտալացի հողագործներ են։ Մեկնողներն են՝ 562 Իտալացի, 353 Սպանիացի, 257 Լեհ, 233 Զուիցերիացի, 103 Պելճիքացի, 130 Չեխօսլովաք, եւն.։

Ո՞ւն ապրանքը ո՞ւն կը ծախեն

«Վագըթ» կը գրէ թէ եղած առաջարկի մը վրայ Ենկիւրիի կառավարութիւնը հաւանած է որ Հայաստանի կառավարութեան ծախուին Իկտիրի եւ Կարսի մէջ գտնուած երկաթուղիի հին ձողերը, վակոնները եւ երկաթուղիի վերաբերող ուրիշ պիտոյքները։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չինացիներու եւ օտար պետութեանց միջեւ ընդհարումները կը շարունակուին Չինաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ։ Շանկայէն եւ Նանքինէն վերջ, Հանքուէի մէջ եւս կացութիւնը ծանրացած է։ Ծայրայեղ եւ չափաւոր ազգայնականներու միջեւ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան։ Քանթոնէն Հանքէու հասած են 300 յեղափոխական գործիչներ, որոնց մէջ նաեւ ռուս համայնավարներ։ Ասոնք Շանկայ պիտի երթան։ Նանքինի մէջ գտնուող 150 Ամերիկացիներէ եւ 14 Անգլիացիներէ լուր չկայ, կը կարծուի թէ բոլորն ալ խռովարարներու կողմէ սպաննուած են։ Չհաստատուած զրոյցի մը համաձայն, Նանքինի մէջ ծանր կերպով վիրաւորուած անգլ. հիւպատոսը մեռած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՌՈՒՍԵՐԷՆԸ՝ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի կրթական գործավարութիւնը սկսած է վերջին ժամանակներս մեծ ուշադրութիւն դարձնել ռուսերէնի դասաւանդման վրայ։ Այդ նպատակով, յատկապէս վերջին օրերս Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր ժողով մը։

Ռուսերէնի մասին այս հոգածութիւնը առաջ եկած է այն պատճառով, որ յեղափոխութենէն յետոյ առհասարակ դըպրոցներու մէջ սկսաւ տկարանալ ռուսերէնի դասաւանդութիւնը։ Այն ատենէն որ, Վրաստանի մէջ դպրոցաւարտները հազիւ կրնային արտայայտուիլ կամ հասկնալ ռուսերէնը։ Ասկէ զատ, Վրաստանի բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ դեռ դասաւանդումը կը կատարուի կամ ռուսերէն լեզուով կամ ռուսերէն ձեռնարկներով։ Իսկ ռուսերէն չգիտնալը մեծ արգելք կը հանդիսանայ վրաց ուսանողութեան համար։ Այդ պատճառով հիմնապէս անհրաժեշտ է դատուած ռուսերէնի դասաւանդման բարելաւումը Վրաստանի աշխատանքի դըպրոցներուն մէջ։ Մ.Դ.

ԲԻԶԱՆԴԻԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Բրիտանական Ակադեմիան Թուրք կառավարութենէն մնայ շնորհ ստացած էր պեղումներ կատարելու Պոլսոյ բիւզանդական ձիարձակարանին մէջ։ Պոլսոյ քաղաքապետութեան հետ բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքի յանգած ըլլալով, անգլ. հնագիտական մարմինը Մարտ 23ին գործի սկսաւ։ Պեղումներուն պիտի հսկէ Սիտնի Քէսըն, Օքսֆորտի քոլէճի փրոֆէսէօրներէն, որուն կ'ընկերանան նաեւ ուրիշ երեք Օքսֆորտցիներ։ Թուրք ճարտարապետ Նէշէթ Քասըմ պէյ պիտի օգնէ Անգլիացիներուն։ Արտօնութիւնը տրուած է մէկ տարուան համար։ Կը կարծուի թէ պեղումները շատ կարեւոր արդիւնքներ պիտի տան։ Սխալ տեղեկութիւններու տեղի չտալու համար, ատեն ատեն պաշտօնական զեկոյցներ պիտի հրատարակուին գտնուած առարկաներու մասին, որոնք բոլորն ալ Թրքական Թանգարանին սեփականութիւնը պիտի դառնան։

Բիւզանդական ձիարձակարանը կը գտնուի այսօրուան Սուլթան Ահմէտի հրապարակը, Այա Սօֆիայի մօտ, վիլհելմի աղբիւրին եւ համբային սլարտէզին տեղը.

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՍԽՏԿՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ.

Լեհ-ան-ֆրոնսոլ գիւղին մէկուն մէջ Աբբայ Թուք գլուխ բարձրացուցած էր իր մեծաւորին դէմ։ Եպիսկոպոսը, այս պատճառով, արգիլած էր Աբբայ Թուքի պատարագելու իրաւասութիւնը. Աբբայ Թուք, չկարենալով եկեղեցի մտնել, եկեղեցիին գաւիթին մէջ կը հաւաքէր իր համատարիմները եւ բացօթեայ պատարագ կը մատուցանէր։ Ժողովուրդը երկու մասի բաժնուեցաւ, մէկը կը բանադրէր միւսը եւ փոխադարձաբար եւ հաւատացեալները քանի մը անգամ փաթթուեցան իրարու, ոչ թէ ողջագուրուելու, այլ ծեծկուելու համար յանուն Քրիստոսի։

Կը միջամտէ ոստիկանութիւնը, եւ աբբայ Թուք կը դրկուի դատարան, ամբաստանուած ըլլալով որ եկեղեցական անօթներ գողցած է, թերեւս բացօթեայ պատարագ մատուցանելու համար։ Եկեղեցին կ'ամբաստանէ, գայն նաեւ որ ջարդ ու փշուր ըրած է Նուիրական ատոթասեղին զանազան առարկաները եւ մասերը։

Աբբայ Թուք դատապարտուեցաւ։

ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԷՆ

ՊԷԹՀՈՎԷՆ

(1770—1827)

Բ.

Եւրոպական մշակոյթի կարեւորագոյն տարրերէն մէկը, գեղարուեստը իր երեք գլխաւոր արտայայտութիւններով գերազանց դիրք մը կը գրաւէ քաղաքակիրթ ազգերու առօրեայ կեանքին մէջ։ Մասնաւորաբար, բիրտօրէն նիւթապաշտ արդի դարուն մէջ գեղարուեստական ճաշակներու յարատեւ նրբացումը լաւագոյն ազդանշանը կրնայ համարուիլ աննիւթական իտէալներու մօտաւոր յաղթանակին։ Ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը եւ երաժշտութիւնը այն երեք արուեստներն են, որոնք հին ժամանակներէ ի վեր ազգերու զարգացման ու յառաջդիմութեան հետ սերտօրէն կապուած ըլլալով, ժողովուրդներու մշակոյթի մակարդակին լաւագոյն չափանիշը կրնան նկատուիլ։

Սակայն ինչ որ ուշագրաւ ու յատկանշական է, գեղարուեստի այս երեք ճիւղերու անհաւասար զարգացումն է, դարերու ընթացքին։ Արդարեւ մինչեւ 19րդ դարու սկիզբը ու ռոմանթիկ շարժման ծագումը դժուար է գեղարուեստի զանազան ճիւղերու միջեւ որոշ յարաբերութիւն մը գտնել։

Նախաքրիստոնէական դարերու հեթանոս գեղարուեստը իր արտայայտութիւնը գտած է ամբողջովին հելլէն քանդակագործութեան մէջ։ Քրիստոսէ հինգ դար առաջ Փիտիաս ստեղծած է Պարթենոնի չաստուածները, դար մը վերջ Պրաքսիթելէս առաջին անգամ քանդակած է կնոջական մարմնի մերկութիւնը, իսկ աղեքսանդրեան շրջանի հռոդոսեան դպրոցը հսկայական համեմատութիւններով արձաններու տուած է հոգեկան արտայայտութեան մը շունչը։ Հելլէն քանդակագործութեան այս երեք շրջանները մեզի ծանօթ են Պարթենոնի (Աթէնք) Միլօյի Աֆրոդիտէի (Փարիզ, Լուվր) եւ Լաօկօոնի խմբակի (Հռոմ, Վատիկան) հրաշակերտներով, որոնց քով քանի եւ աւելի դարերու արուեստի մը բոլոր ճիգերն ալ կը նսեմանան։ Միայն մէկ բացառութիւն մը կարելի է ընել, մէկ իսկապէս վսեմ հանճար մը, զոր կրնանք այս շարքին մէջ դնել. Վերածնունդի փառաւոր Միքել Անճելօն։

Հեթանոս հելլէնականութեան գեղարուեստական իտէալներն համարուող մարդկային մարմնի ֆիզիքական գեղեցկութիւնն ու ուժը պատկերացնող քանդակագործութիւնը, քրիստոնէական իտէալներով ներշնչուած ժողովուրդներու գեղարուեստական պահանջքները գոհացնելու, բնականաբար անընդունակ ու անկարող պիտի ըլլար։

Իտալական վերածնունդի գեղարուեստը չէր կրնար այլեւս արձանագործութիւնը ըլլալ։ Քրիստոնէական զգացումներու արտայայտութեան գեղարուեստական միջոցը միայն նկարչութիւնը պիտի ըլլար։ Իսկապէս անկարելի էր հաւատքի, յոյսի, հոգեկան աքանչացման ու տառապանքի զգացումներն արտայայտել արձաններով, քանի որ քանդակագործութիւնը ինքնին հանգիստի ներդաշնակ գիծերու արուեստ է, մինչ նկարչութիւնը հոգեկան յուզումի մը արտայայտութիւնը։

Միւս կողմէ Միջին Դարու եկեղեցական խստակեաց ներշնչման՝ բիւզանդական նկարչութեան ստեղծած սուրբերու և ճգնաւորներու անկենդան, անճկուն ու անշունչ պատկերները հեռու են Վերածնունդի այն գլուխ գործոցներէն զորս այսօր հիացումով ու զարմանքով կը դիտենք թանգարաններու մէջ. հելլէն դասական ու հեթանոս ոգիի ձուլումն է իտալական վերածնունդի քրիստոնէական ոգիին հետ, ուրկէ ծնունդ առած են նկարչութեան ամենագեղեցիկ արտադրութիւնները։ Այս շրջանի նկարիչներէն շատերուն անունները նկարչական արուեստի մէջ մէկ մէկ գագաթներ կը ներկայացնեն. Լէոնառտօ տա Վինչի (գլուխ գործոց «Վերջին ընթրիքը», Միլանոյի եկեղեցիներէն մէկուն պատին վրայ նկարուած), Ռաֆայէլ (նշանաւոր են իր «Տիրամայրերը») Միքէլ Անճէլօ, (համբաւաւոր են իր որմանկարները, որոնցմէ մասնաւորաբար «Վերջին Դատաստանը», որ կը գտնուի Հռոմի Սիքսթինա մատուռին մէջ)։

Գեղարուեստի երրորդ ճիւղը, Երաժշտութիւնը իր կատարելութեան հասած է շատ ուշ։ Արդարեւ հին Հելլէններու եւ Հռոմայեցիներու միներգային երաժշտութեան խիստ տարրական ու անհրապոյր էր։ Նմանապէս Միջին Դարու եւ Վերածնունդի եկեղեցական բազմաձայն երաժշտութիւնը հեռու է գեղարուեստական միայուն արժէք մը ներկայացնելէ։ Դասական երաժշտութիւնը առաջին դպրոցը կը հիմնեն Պախ եւ Հէնտէլ 18րդ դարու սկիզբները։ Պախ իր խուսանուագներով, եկեղեցական երգերով, դաշնակի եւ երգեհոնի յատուկ իր հեղինակութիւններով բազմաձայն երաժշտութեան իր ամենակատարեալ ձեւը կուտայ։ Սակայն, հաստանուագը, համերգը ու թատերական երաժշտութիւնը հեռու կը մնան իր հզօր ոգիի ազդեցութեան ենթարկուելէ։ Արդէն հիւսիսային գերմանական խիստ ոգիով ներշնչուած հանճար մը չէր կրնար եւրոպական զանազան ազգերու երաժշտական ձգտումներն ու ճաշակները ձուլելով համաշխարհային հանգամանք ունեցող երաժշտութիւն մը յօրինել։ Վերածնունդը ինչպէս հելլէն եւ հռոմէական հեթանոս մշակոյթի վերազարթումով եւ քրիստոնէական ու անհատ տարրերու հետ իր ձուլումով ապահովեց արդի եւրոպական քաղաքակրթութեան միութիւնը։

Նմանապէս Մարիա Թերէզայի, Եոզէֆ Բ.ի եւ Ֆրանց Ա.ի Վիեննան ալ իր հողին վրայ գերման երաժշտութեան խորունկ բայց յաճախ անփայլ ոգին իտալական վառվռուն բայց մակերեսային ոգիին հետ ձուլելով աշխարհի պարգեւեց դասական երաժշտութեան անմահ գլուխ գործոցները։ Հոն է որ 18րդ դարու երկրորդ կիսուն ու մինչեւ 1828 անօրինակ փայլով մը փայլեցաւ վիեննական դպրոցի «հնգաստեղութիւնը»։ Հոն է որ ապրեցան, ստեղծեցին, տառապեցան ու մեռան Կլիւք, Հայտըն Մոցարդ, Պէթհովէն, Շուպէրդ։ Ասոնցմէ Կլիւք եւ Պէթհովէն եկած են հեռուէն, մէկը՝ պօհէմական անտառներու եզերքէն, միւսը՝ Հռենոսի ափերէն։ Միւս երեքը աւստրիական հողի զաւակներն են։

Վիէննական դպրոցը դասական երաժշտութեան գագաթնակէտը կը ներկայացնէ։ Արուեստներու ամէնէն յուզիչը՝ երաժշտութիւնը կատարելութեան հասած է այս հինգ վարպետներու գործերով։ Կը բաւէ միայն աւելցնել Պախն ու Վակները, ամբողջ աշխարհ մը ստեղծելու համար։

Կլիւք, արդիական օփերայի հիմնադիրն է, Հայտըն «համանուագի հայրը», Մոցարդ, բովանդակ երաժշտութեան պատմութեան հրաշալիքը ու թատերական երաժշտութեան առաջին գագաթը, Պէթհովէն, համաշխարհային հանճարը, իր անզուգական համերգներով ու քառեակներով, Շուպէրդ, երգի վարպետը ու արժանի աշխատակիցը Կէօթէի եւ Հայնէի։

Այս հսկաներու մէջէն այս միջոցիս ամէնէն աւելի համաշխարհային ուշադրութեան առարկայ դարձած է Պէթհովէն, որուն մահուան հարիւրամեակին առթիւ (26 Մարտ 1927) բովանդակ աշխարհի մէջ մեծամեծ հանդէսներ կը կազմակերպուին։ Ամէնէն հանդիսաւորը կը խոստանայ ըլլալ «Պէթհովէնի Շաբաթը» զոր աւստրիական կառավարութեան հովանաւորութեամբ յիսօրուընէ տեղի կ'ունենայ Վիէննայի մէջ եւ որուն կը մասնակցին բոլոր ազգերու կողմէ նշանակուած մասնաւոր պատուիրակներ, ինչպէս Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ալ կրթական նախարար Է. Էրիօ։

Միջազգային մամուլը ամիսներէ ի վեր լեցուն է մեծանուն երգահանին կեանքն ու գործը նկարագրող գրութիւններով։

Յառաջ արդէն յօդուածներ հրատարակեց Պէթհովէնի մասին։ Կ'արժէ քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն ներկայացնել այս հսկայ հանճարը։

Կ. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մեր Գրականութիւնը եւ Նոր Սերունդը

Գրական նոր սերունդին հրատարակութիւններուն ու տրամադրութիւններուն, եւ անոր մտաւորական խմորումին հետ կրնանք հաղորդակցիլ, երբ հետեւինք անոնց գրական փորձերուն ու մօտէն ընենք դատաստաններն ու կարծիքները, որոնք կը յայտնուին մասնաւորաբար գրական համախմբումներու պահերուն։

Վիճաբանութիւններն ու քննադատութիւնները աւելի խանդավառ ու կենդանի կը դառնան, երբ խնդիրը երէց գրողի մը գրական ստեղծագործութեան վերլուծումին չի վերաբերիր։ Արդհետեւ ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ ըսած եմ, մեր երիտասարդները հազիւ կը ճանչնան մեր վերջին քառորդ դարու գրականութիւնն ու իր մշակները։

Իսկ երբ օրուան դատախօսութեան նիւթն է երիտասարդ նոր գրող մը ու իր մէկ գիրքը կամ գրուածքը, նորերը իրենց խանդավառութեանը մէջ, կը յայտնեն անկշիռ դատաստաններ, մտնելով գերագնահատումի իրենց ճիգերը։

Նման գերագնահատումի փորձ մըն էր Ցարդգողի վերջին դատախօսութիւնը, որ նուիրուած էր Զաւէն Սիւրմէլեանի քերթուածներու փունջին, «Լոյս Ջուրթ» տիտղոսով։ Դատախօսն էր Պ. Կաքաւեան, հեղինակին դպրոցական ընկերը։

Միջանկեալ, ինծի իրաւունք կուտամ քանի մը տող մէջբերում ընել նամակէ մը, զոր ստացայ վերջերս, երիտասարդ տաղանդաւոր գրողէ մը, «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ հրատարակութեան տուած յօդուածաշարքիս առթիւ.

— «Որքան ցաւալի է ըսել, նորերը հետզհետէ ծերութեան ախտանշաններ ցոյց կուտան. պէտք է որ անկեղծ ըլլալու համար ձեզի ըսեմ որ դժբախտաբար ես նոյն հաւատքը չունիմ մեր սերունդին վրայ։ Մենք կը նմանինք հասարակաց աղջիկներու, որ աւելի կը խոստանան քան ինչ որ կրնան տալ։ Հիւանդագին կանխահասութիւն մը մեզ կը յատկանշէ։ Շատ կանուխ բացուեցանք ու ժամանակէն շատ առաջ պիտի պարպուին մեր սրտերը, առանց լիութեան հասած ըլլալու։ Տեսակ մը ճակատագրական անկատարութիւն կ'ընկերանայ մեզի։ Հոգեպէս առողջ չենք ու խորապէս կը կրենք մեր զգալի շրջանին բացասական կնիքը՝ հակառակ ազատագրութեան ի խնդիր մեր փորձած անկեղծ ու զօրաւոր ճիգին։ Մեզմէ շատ քիչերն են որ հասունութիւնը պիտի ճանչնան, միւսները պիտի հրապարակը թողուն առանց լրացած ըլլալու։

«Խարդախ ենք ու խաբեբայ, մենք՝ երիտասարդներս։ Գիտենք հրապարակ իջնելու արուեստը ու դժբախտաբար կրնանք համակրանք ներշնչել ուրիշներուն։ Ներքնապէս աղքատ ու մերկ ենք ու յուսահատական ճիգ մըն է մեր գրականութիւնը»։

Համակրանքս պահելով միատեղ սերունդին հանդէպ, պէտք է խոստովանիմ, որ երիտասարդ գրողին ախտաճանաչութիւնը, իր ընդհանուր մատնանշումին մէջ, կը համապատասխանէ մեր նոր գրողներուն հոգեբանութեան, բացառութիւնները յարգելով։ Բացասական գծերը զոր ես ալ մատնանշեր էի ասկէ առաջ, աւելի կը թանձրանան ու կը խտանան, երբ աւելի շատ ու յաճախ շփում կ'ունենամ նորահաս գրական սերունդին հետ, ու ինչպէս ըսի, երբ առիթը կ'ունենամ լսելու զիրենք Ցարդգողի գրական երեկոներուն։

Վերջին դատախօսութիւնը այդպիսի առիթներէն մէկն էր, եւ անհրաժեշտ է, որ անոր անդրադառնանք, մատնանշելու համար գերագնահատումի այն մեթոդը, որով երիտասարդները կը փորձեն մօտենալ իրենց ընկերակիցներու գործին, ու արուեստի սահմանափակ ըմբռնումներով ու անձնական համակրութիւններու չափանիշովը միայն կը միտին վերլուծել զայն։

Ամէն բանէ առաջ անոնք ինքնատիպ ձեւը կ'ուզեն ոչ միայն իրենց գրական փորձերուն մէջ, այլ եւ ինքնատիպ՝ այդ գործերը քննադատութեան բովէն անցընելու առեն, զանոնք վերլուծելու իրենց ըմբռնումներուն մէջ։

Նորութիւն ու յանդգնութիւն առաջին առթիւ աչքիդ կը հանդիպին։ Նորութիւն՝ իրենց ընտրած պատկերներուն ու բառերուն մէջ։ Կ'ընտրեն բառեր ու կը գործածեն զանոնք բոլորովին նոր իմաստներու եւ գաղափարներու համար. կը սիրեն տպաւորութիւն գործել ու անսովոր երեւոյթի մը առջեւ գտնուելու պատրանքը տալ լսողներուն։ Ամէնէն աւելի սիրահար են պատկերներուն, որոնցմէ մեծ թիւով կը կախեն իրենց գործերուն մէջ. որքան շա՛տ պատկեր ու իրարմէ անկախ, ա՛յնքան մեծ արժէք ու գնահատում։

Երկրորդ յատկանիշն է յանդգնութիւն՝ ըսելու եւ խօսելու մէջ, յանդգնօրէն՝ արհամարհելու երեւոյթով, յանդգնօրէն՝ ջնջելու ընդունուած գրական օրէնքներն ու սովորութիւնները, արժէքներն ու հեղինակութիւնները։

Նմանողութեան բնազդը ո՛չ մէկ առեն ա՛յնքան շեշտուած է եղեր մեր գրական-գեղարուեստական իրականութեան մէջ, որքան հիմա, երբ մեր գրականութիւնը եւ միւս բոլոր գեղարուեստները ստիպուած են զարգանալ մեր հայրենիքէն հեռու, օտար հորիզոններու տակ։ Այդ բնազդը երբեմն այնքան չափազանցութիւններու կը տարուի, որ նենթականներուն մօտ բացի արուեստականութենէ ու անկեղծութեան պակասէ, կը մատնանշէ նաեւ հետեւողականութիւն եւ ստրկամտութիւն։

Ցաւալի առիթ կ'ունենամ խօսելու այս մասին։

«Ցարդգողի» վերջին դատախօսութիւնը կ'ըսէի, նուիրուած էր Զաւէն Սիւրմէլեանի «Լոյս Ջուրթ» քերթուածներու հատորին։ Թէ դատախօսը եւ թէ առհասարակ նիւթը ամբողջացնողները, բոլորն ալ հեղինակին դպրոցական ընկերներն էին։ Այս պարագան պէտք է շեշտել անոր համար, որ եթէ դատախօսը կը ջանար չշեղիլ իր նիւթէն ու տալ հատորին բովանդակութիւնն ու անոր քննադատութիւնը, միւսները շատ անճարակ կերպով, երիտասարդ քերթողին արժանիքները խոշորցնելու դիտաւորութեամբ, նսեմացուցին անոր դիմագծութիւնը, փորձելով տալ մեզի անոր ներքին կեանքէն ալ մանրամասնութիւններ։

Դրքոյկին յառաջաբանին մէջ Զաւէն Սիւրմէլեան դէմ կ'արտայայտուի անոնց, որոնք զինքը աբեղուն բանալ կը թելադրեն. համեստութիւնը թոյլ չի տար իրեն կանխահաս յայտնութիւն մը ունենալ։ Բայց իր քով են ուսուցիչները, որոնք անսովոր երեւոյթի մը առջեւ իրենք զիրենք գտած, իբրեւ քաջալերութիւն, անոր տասնեակ մը քերթուածները հատորի մը մէջ ամփոփել տուին (Փարիզ 1924) ու անոր հետ են նաեւ իր ընկերները, որոնցմէ ամէն մէկը հատորը իր ձեռքը բռնած, անցեալ Հինգշաբթի գիշեր եկան մեզի ըսելու, որ Զաւէնը «կատարեալ եւ մեծ բանաստեղծ մըն է»։ Անոնք կը կարծէին, որ դպրոցի մը դասարանին մէջ գրագիտութեան ու գրականութեան մարզանքներ կ'ընեն, առանց անդրադառնալու, որ եթէ չորս պատերուն մէջ ներելի է, ուսուցիչներու առաջնորդութեան տակ, գրական արժէքները տապալել ու նորերը կանգնել, նոյն բանը՝ եթէ ոչ անկարելի՝ գէթ ծիծաղելի է հրապարակային ատեանի մը պահուն։

Զվարթնեցեան մեզի ըսելու եւ կրկնելու թէ Զաւէնը ազդուած է Վահան Տէրեանէն, ինչպէս նաեւ Վահան Թէքէեանէն։ Ասոնց վրայ աւելցուցէք ազդեցութիւնը նաեւ Վարուժանին «Հացին Երգը»ին, Մեծարենցի «Ծիածան»ին ու «Նոր Տաղեր»ուն, ինչպէսնաեւ վաղամեռիկ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի երկու հատորներուն, այն ատեն գտած կ'ըլլանք բոլոր այն աղբիւրները, որոնց դիմած է Զաւէնը իր քերթողի պապակը յագեցնելու համար։ Մոռնալու չէ անշուշտ, որ թիւով տասնեակ մը ոտանաւորներ են, որ գրուած են յիշուած քերթողներու անմիջական ներգործութեան տակ, ինչ որ շա՛տ բան գիտցել կուտան քերթողին ինքնատպութենէն ու ստեղծագործութենէն։

Բայց այս բոլորը պատճառ մը չեն չխոստովանելու, որ Զաւէն Սիւրմէլեանի տուած քիչն իսկ որակով առատութիւն մը ու արժանիք մը կը բերէ իր հետ։ Նաեւ կը յայտնուի զգայուն հոգի մը, որ գիտէ ներշնչուիլ արտաքին աշխարհէն։ Ճամբորդութիւնը զոր ըրած է երիտասարդը, խիստ աննպաստ պայմաններու մէջ, դէպի Հայաստան, ու անկէ վերադարձը, պարտութեան ու թշուառութեան օրերուն, իր հոգիէն խլած են անկեղծ ու ճշմարիտ երգեր, հայրենի գոյներով օծուն։ Այս բոլորը միայն պիտի բաւէին որ համակրանքով ողջունենք զինքը, առանց իյնալու ծայրայեղ դատաստաններու մէջ, որոնք յաճախ բացասական արդիւնք տուած են ու կուտան, մանաւանդ որ մեզի արուած չէ մոգական ուժով կարդալու մարդոց ապագան։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱԶՄԻ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ազմի իր այցելութեան նպատակներուն մասին հետեւեալը յայտարարած է «Ազդակ»ի.—

«Վաղոնց քաղաքական ասպարէզէն քաշուած եմ։ Պէյրութ եկած եմ պարզապէս առեւտրական նպատակներով։ Քանի մը օրէն կրկին Թուրքիա պիտի դառնամ, Թուրքիա օրէ օր կը յառաջդիմէ եւ կառավարութիւնը նուիրուած է շինարարական աշխատանքներու։ Թուրքիա գտնուող Հայերը երբ եւ իցէ այսքան հանգիստ չէին եղած (?), բոլորն ալ կը հոգացուին կառավարութեան կողմէ։ Թուրքիա կրնան վերադառնալ միայն այն Հայերը որ միլլի անցագրով մեկնած են։ Ուրիշներու վերադարձը առայժմ անկարելի է։ Անոնք որ Թուրքիա երթալու ազատութիւն ունին, կրնան իրենց կալուածներուն տիրանալ։»

ՔԱՂՈՑ

… Զիս համբուրեց երբ գրէի, զգացի որ պարզ չարաճճ ութիւն մը չէր, նոյնչափ իր կ'արտասուէր․․

* * *

Ես կը սիրեմ զայն երբ չերուայ մէջ կամ արթննալով կը տեսնեմ զայն ինծի կը նայի սիրով լեցուն երբ ոչ ոք (մանաւանդ ես) գիլիր զայն որ գիս սիրէ իր նակով։ Ես կը սիրեմ զայն ծաղիկներու քով նստած, երկու ալ գիտենք որ կը սիրենք իրա ինչքան որ կրնանք ու կ'ըսէ … պզտի՛կ հեռու կ'աւելցնէ, դադարէ մը ինչո՞ւ բուսեղիկին խորհրդ այսպէս շիտակ են։ Կամ — ձիերուն կեանքը խիստ է։

Ես կը սիրեմ զայն, երբ կար ժամեր գլուխ գլխի քով կ'ըսեմ իրեն — Ի՞նչ մա, Սօնիա՛, ի՞նչ պիտի ըն եւ ան կը խնդայ՝ կը սիրե երբ կը նեղանայ ինծի, երբ կարծօրէն կը նայի ոտքի մեծ աչքերով որ կ'ուզէ ուիլ բուռն խօսք մը կը նետ բեսխ — Զգէ գիս հանգիստ կը ձանձրացնես։ Վայրկեան յետոյ, աճաւասիկ կը ժպտի կին աչքերուս, երկչոտօրէն սիրեմ զայն երբ գեղին շրջազգ տով աղջնակ՝ կը յառաջանայ ոտքին կզակը ու լեզու կը կը. սիրեմ նայիլ, իր ետ գլխուն ցցունել իր լուր վառ դէմքը՝ վախէ դողդողալ նուէր իր կրքոտ դիմագծե կը սիրեմ զայն երբ.

* * *

Զայն կը սիրեմ հետզհե աւելի մեծ սիրով, այս հին ամսուն իր ներկայութեան զգամ խոնարհութեան զգա մը որ երկար ատենէ ի վեր կայ եր սրտէս։ Ան այնքա՛ն փորձեփորէն մաքուր ու թուի աչքերուս։

(Օրագիր) Լ. Թոլսթոյ

Ինչո՞ւ բոլոր Ռուսերը մազոտ են, արդեօ՞ք անոր մար որ իրենց երկիրը շատ ձակ է…

Աննա Փավլովա

Սէրը թեթեւցնել բնիկ տառապանքէ՝ կը մէկ անգամէն զայն գրել ութեան մեծ բաժինէ մը հետեւ, մերկացած սէրը կը վերածուի քանի մը աղաղակներու ու բնազդի պէս արհամարհելի։

Մոռիս Փոտ

Մեծ բան չարժեր նոյնիսկ մեծ մարդը եթէ ձին է։

Ա. Ֆրան

Ամէնէն զօրաւոր մարդը է որ մին մինակ է։

Է. Իպս

Ես չեմ կարծեր որ գրող համար անհրաժեշտ ըլլայ թիւնը։ Ես զայն կը տեսնեմ բենիի մը պէս։ Ես զայն կը նեմ ինչպէս բաբբաբոս մը պէտք է ունենայ վայրենին շուկը։

Շարլ-Լուի-Ֆիլիփ
(Խոնարհներու ու աղքատ դոց երգիչը)

Գրելը արկած մըն է տեղծին կեանքին մէջ։

Ժան-Ժիրօ

Երա՜ն, որքա՛ն բանաստեղծ կան որ գրել չեն գիտեր։ երգիչներ որ բուսան ալիքի հողի վրայ ու քանի՜ն հետ թաղեցին իրենց երգեր բովհետեւ գիրերուն հրաշք գիտեր։

Քաղեց՝ Վ. ԸՍԻՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

...ուսոյի պատառուած հայ ...ժողովրդական երգերու էջը ...տուաւ ինծի ազատ վերլի... ...մներ ընելու հայրենի բնա... ...ուր հիմա մեռելու... ...գութեւ, ուր կը տիրէ երբեմնի փայ... ...կը տիրէ տեղ, աւերակ ...ամ կեանքին տեղ, ու ծաղկած շէր... ...ւորական շէն ու ծաղկած շէր... ...նկներու եւ ուր, բաւերու անա... ...որ վայրը յաջորդած է մե... ...Անտառներու եւ քն... ...Անտունիներու արձագան... ...ին։

...նիրեւ հայկական գաւառ... ...նքէն ոչ մին այնքան հարուստ ...ած է բիւրայատուկ զգայուն ...Անտունիներով, որքան Ակն, ուր ...նոյնիսկ օրօրոցի մա... ...ինքը. եթէ բանաստեղծ չէ ...նուկը, տարուած է մայրիկին ...ծնած. տարուած է մայրիկին ...կարօտակէզ շունչէն եւ միջա... ...վայրի անխուսափելի ազդեցու... ...ինչեւ վամպի. մայրիկը իր ...մանկիկը դիեցնելու համար յա... ...կաթին հետ արցունք ջամ... ...ած է եւ երկար, աստեղազարդ ...ին գալն քնացնելու հա... ...մր. զգցնս նիւթ չէ գտեր ...երգելու, բայց եթէ.

...իմ, քոցա Աստղիկ,
...բեղ բարձանց, ծառ-
...անց։

...ու ցածունց գնա,
...երկեմ դարիալիս։
...գլխուս վրայ,
...դուռը դարիալից։

...ինքնայատուկ սովորու... ...թիւններով պանծացուցած է, ...հարսնիքի, վերա... ...(հայրենիք) եւ մահուան ...արարողութիւններ, երբ ...կամ կ'եղերերգ... ...պատշաճ Անտունի... ...հա'ա երկար կ'ըլլայ գա... ...այս տաժմիկ սովորութիւն... ...մանրամասնութիւնը ...տակայն. Առաջին համ... ...անուշ ու մեղոյշ, նոյնքան ...հետաքրքրական. կը յի... ...ընթերցողներուն։

Հարսնիքի առտուն, պսակէն ...մանչուն ծնողքին եւ պա... ...(հարսնեւոր) կող... ...իր փեսային տունը ...պահուն. հարսը ...կ'ունենար նաեւ ան... ...հարսնքուր մը (հար... ...քոյրը կամ անոր մօ... ...ազգականուհիներէն մէկը), ...կը վերադառնար հարս... ...օրը, առագաստի ...երեկոյեան. Հարսնի... ...ընթացքին, որ ընդհանրա... ...երեք օր կը տեւէր, հարսը ...յանձնուած էր... ...իր պաշտօնին գի... ...պարտաճանաչ ստոր... ...կը հսկէր իրեն ...յանձնուած աւանդին վրայ եւ ...վայրկեան մը իսկ մինակը ...թողուր։

...կրնա՞ր արդեօք ...վայրկեան մը մինակը գտնել իր ...հարսը եւ ո՛րքան անձկալի,

նոյնքան ալ բաղձալի առաջին համբոյրը կորզել անկէ։

Փակագիծի մէջ ըսենք, թէ այս տեղ, հասարակաց ներկայութեան, փողոցներու մէջ շռայլուած համբոյրը, չէ այն կո՛յս ու եթերային համբոյրը, որուն ի տես լուսինն ու աստղերն իսկ կը շիկնին։

Արդ, հարսնառի եւ պսակի յաջորդ օրը, հարսին ծնողքն ու ազգականները փոխ-այցի կու գային խնամիին տունը։ Այն միջոցին, երբ հարսնքուրը, բաւ․ըի գալուստի առթիւ ձեռք կը համբուրէր կամ ձեռք կը սեղմէր, եւ զբաղած կամ զբաղեցուցուած էր իրեններուն հետ, փեսային քոյրերը կամ ազգականուհիները կերպով մը հարսը կը փախցնէին առանձնասենեակ մը, ուր արդէն կը սպասէր փեսան, ձեռքին մէջ բռնած խոշոր կարմիր նուռ մը։

Դուռը դուրսէն գոցուած է... եւ հետեւաբար, միայն համբոյր մը, ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս։

Իսկ դուրսը, քոյրերն ու ազգականուհիները, տափերը ձեռքերնին, զիլ ձայներով կ'երգէին հետեւեալ Թաշ—հարէնը (Անտունի)։

— Հա՛ եա՛ր, հա՛ եա՛ր
— ջեպէդ ու ծոցէդ կ'ուզիմ,
ցեանիմ Թըտոնծ (1) տի (2) տաս Թը
խնծոր։

—Կեցի, քեփի նուռ մի տամ,
կոտրէ, տե՛ս, Թը (3) քանի՛ հատ
ունի։

— Ամէն մէկին մէյմէկ պագ,
Լսել հազամ Թը պիտի։

— Նուռ կայ, ուր (4) հազար հատ
ունի,
Հազար պագն ինտո՞ր կու լնի (5)։

—Երկու Սէլն ուր մէկ լնի,
Հազար պագը Թեզ (6) կու լնի։
Սէր կայ, ուր մարդն ի քուն
կ'անէ,
Սէր կայ, ուր մարդն արթուն
կու պահէ,
Սէր կայ, ուր մարդն ի ժամ կու
տանի,
'ի անաօթքի տուն կու բերէ։

Վերիշող
ԽՈՐԷՆ Հ. ՀԱՃԱՃԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ
Էրամիկ բամծրիկ սարուն,
ցանմնի զըդարդուկ Նարուն,
Բոքիկ ուէցինէմ գացի,
Նարօջ պաղջէն իմ իջի,
Նարուկ բաղջէն խորուն քուն,
Ծիծ ու ծոց դէմ աստխերուն,
Թաշի սպիտակ կօթ դանակն,
Ջանի դէն, կարմիր արիւն,
Թափի սպիտակ ծոցերուն։

Խարնիկ Նանիկ ջան անիկ,
Նայնիկ Նանիկ ջան անիկ։

Հաւաքեց
Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(1 ցոնծ-տանծ, (2) տի-պիտի, (3, Թը-Թէ, (4) ուր-որ, (5 լընի - լինի, (6) Թեզ-շուտ։

ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԻՏԻ ՇԱՐԺԷ
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
"ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ,,

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 19ի Շաբաթ իրիկունը, Պերլինի հայ կիները իրենց միութեան պաշտօնական բացման հանդէսը սարքած էին, նպատակ ունենալով՝ միանգամայն հագուստ մը գոյացնել, առաջադրուած ազգային դպրոցին համար։

Հանդէսը սկսաւ Տիկ. Փ. Մովսէսեանի կարճ ճառով, որուն յաջորդեց Պ. Արտ. Աբեղեանի բանախօսութիւնը դպրոցի մասին։ Պ. բանախօսը շեշտելէ յետոյ հայ մօր պարտքը, այս օտար երկրին մէջ դպրոցով եւ մանաւանդ ընտանեկան կեանքով հայ մանուկը հայ կրթելու մասին, շեշտեց հայ լեզուին Գերմանիոյ մէջ գտած ընդունելութիւնը, անոր «իբր կենդանի լեզու» ճանչցուիլը, եւլն.։ Ցետոյ գոհունակութիւն յայտնեց կանանց միութեան, որ գիտակցութեամբ ձեռք առած է դպրոց բանալու հարցը, որուն դժուար՝ բայց անհրաժեշտ լուծման պէտք է ամէն ոք օժանդակէ...։

Օր. Հայրապետեան երգեց Օր. Կէնճեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ «Մրճենակ»ը եւ «Սիրեցի եարս տարան»ը։ Օր. Աբեղեան արտասանեց եւ Պ. Պ. Ֆրունճեան երգեց Պ. Մ. Մաքանեանի ջութակի ընկերակցութեամբ գեղօն մը «հովուական կեանքէ»։ Կարճ դադարէ ետք տեղի ունեցաւ «Երկու Խուլերը» ներկայացումը։ Պէտք է ըսել որ այս տարուան յաջող ներկայացումն էր ասիկա։ Դերասանները իրենց լաւագոյն դերին մէջ էին եւ Պ. Պ. Կիւլիստանեան ինչպէս Պ. Վ. Սեւաչունի իսկապէս արժանի էին հանդիսականներու բուռն ծափերուն։ Տիկին Ա. Տէր-Յարութիւնեան նոյնպէս շատ յաջող էր։

Անակնկալ մըն էր ներկայութիւնը գաւառ բնակող գերմանահայ հարուստ Պ. Սահակեանի որ երկու գորգ նուիրած էր Կանանց միութեան։ Գորգերէն մէկը ամերիկեան աճուրդի դրուելով, ներկաներու մեծամասնութեան մասնակցութեամբ բարձրացաւ 120 մարքի, մնալով նուիրողին Պ. Սահակեանի վրայ, որ անգամ մըն ալ նուիրեց զայն Կանանց միութեան։

Եւրոպական եւ կովկասեան պարերէ վերջ հանդէսը փակուեցաւ նկատելով որ այս գոյացած գումարը ամբողջութեամբ դպրոցին տրամադրել առաջադրուած է, ինչպէս եւ կան ուրիշ բարեկամներ, որոնք իրենց նուէրներուն հետ խոստացեր են օգնել, կը յուսացուի որ մօտ ատենէն իրականանայ, Պերլինի մէջ հայ դպրոց մը բանալու գաղափարը։

Պերլին Թղթակից

ՉԸՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ վիճակային ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Ապրիլին, ինչպէս գրած էինք։ Այս առթիւ ընտրական յանձնախումբը հրատարակած է մանրամասն շրջաբերական մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մինչեւ 14 Ապրիլ, Առաջնորդարանի մէջ բացուած է Ազգային Տուրքի արձանագրութեան յատուկ տոմար մը, որ բաց պիտի մնայ շաբթուան մէջ երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, առաւօտ ժամը 10—12 և կէսօրէ վերջ ժամը 3—6, եւ Կիրակի օրերը մինչեւ կէս օր։ Իսկ 14 Ապրիլի վերջին օրը, առաւօտ ժամը 9—12 եւ կէսօրէն վերջ 2—6։

14 Ապրիլ Հինգշաբթի օրը, կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 6էն յետոյ արձանագրութեան համար բլլալիք դիմումները անհետեւանք պիտի թողուին ընտրական բարդութեանց եւ անկանոնութեանց տեղի չտալու համար։

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք 20 տարին լրացուցած են ու առնուազն 6 ամիսէ ի վեր բնակութիւն հաստատած Մարսէյլի մէջ, եթէ կ'ուզեն իրենց քուէ տալու իրաւունքէն ազատ ըլլալ, պէտք է անպայման իրենց անունները արձանագրել տալ, վճարելով նուազագոյն 12 1 2 ֆրանք 1927 տարւոյ առաջին վեցամսեակին համար իրենց ազգային տուրքը (տարեկան 25 ֆր-ի հաշուով)։

Մարսիլիոյ Վիճակային Ընդհանուր Ժողովի անդամներուն թիւն է 31 հոգի, որոնց 22ը պիտի ընտրուին մարսիլիաբնակ հայրենակիցներէ, իսկ մնացեալ 9ը՝ մէյմէկ հոգի պիտի ընտրեն Մարսէյլի թեմին ենթակայ հետեւեալ հայաշատ վիճակներէ։ Ընդհանուր Ժողովի անդամներուն պաշտօնավարութեան շրջանը ըլլալով 6 տարի, ամէն երկու տարի իրենց մէկ երրորդը պիտի փոխուի վիճակով.— Նիս, Կարտան, Մարթիգ, Լա Սիօթա, Սէն Լու, Թուլոնլասէյն, Պօլէն եւ Բօն Սէնթ'Էսբրի, Սէն Ժիւլիէն, Սէնթ Անթուան մէյ մէկ հոգի։

Վերոյիշեալ վիճակները Ընդհանուր Ժողովի իրենց անդամները կրնան ընտրել Մարսէյլ բնակող ծանօթ հայրենակիցներէ։

ԹՈՂ ԱՐԱԳ ՇԱՐԺԻՆ

Քան.— Գրած էի թէ այստեղ «պէժօ»ի գործարան մը կայ որ գործաւոր կ'առնէ։ Եւ խնդրագիր մը ներկայացուցի յիշեալ գործարանի տնօրէնութեան՝ քանի մը հայ բանւորներու համար։

Այսօր մեր հսկայ գործարանն ալ սկսաւ գործաւոր առնել, մանաւանդ արհեստաւոր։

Այն հայրենակիցները որոնք նախապէս նամակ գրած են ինծի (պատասխանը առած կամ չառած) թող անպայման մեր գործարանին նամակներ ուղղել եւ յիշել իրենց արհեստը նամակին մէջ։ Առաջին յայտարարութեանս վրայ քանի մը հայ երիտասարդներ եկս մեր գործարանը ընդունուեցան։ Բայց արհեստաւորներ էին։ Այն բանւորները որոնք իրենց հետ Աշխատանքի նախարարութենէն նամակներ կը բերեն, շատ դիւրին կ'ընդունուին։ Կը թելադրեմ որ ներկայանան նոյն նախարարութեան եւ խնդրեն «Քալվատօս»ի մետաղագործարանը ղրկել զիրենք։ Հասարակ բանւոր թէ արհեստաւոր, թող արագ շարժին, եւ աղերսագիր գրեն գործարանին վարչութեան, քանի թիւը չէ լրացած։ Առանց նամակ գրելու եւ պատասխանը առնելու թող չգան եւ աւելորդ ծախք չընեն։

Ա. Հայկունի

Գործարանի հասցէն.—Societé Metallurgique de Normandie. Mondeville (Calvados.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼԽՈՎԸ ԴՐԱՄ ԿԸ ՎԱՍՏԿԻ. — Այրի տիկին Վինեը, երբ Տուէյն Փարիզ կը դառնար, կայարանին մէջ զարնուեցաւ ձեռնակառքի մը, որ կը փոխադրէր պայուսակներու երկար դէզ մը։ Ծանր պայուսակ մը ինկաւ վար, ուղիղ տիկինին գլխուն վրայ։ Տիկինը գլորեցաւ գետին, վիրաւորուեցաւ քիթէն բերնէն։

Անմիջապէս դատ բացաւ։ Դատարանը տիկնոջ շնորհեց 40,000 ֆր. վնասուց հատուցում։

ՍԻՐԱՅԻՆ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Բանւոր Հանրի Պլօտէ կը բնակէր, իր կնոջ հետ, Սէն-Մօր փողոցը։ Նոյն տան մէջ էր նաեւ բանւորին ազգականներէն երիտասարդ մը, Էմէ։ Պլօտէ վերջերս կը կասկածի կնոջ վրայ, ամբաստանելով զայն որ սիրային յարաբերութիւններ ունի իր ազգականին՝ Էմէի հետ։

Կնոջ քանի մը անգամ ազդարարելէ յետոյ, աշխի օր, յանկարծ կը մտնէ ազգականին սենեակը, կը վերադարձնէ ստացած նուէրները, բերան մըն ալ կը հայհոյէ եւ կը դառնայ սենեակ։

— Կապէ բեռներդ, եւ կորսուէ՛, գնա՛ մօրդ տունը, կը պոռայ կնոջ։

Եւ արագ արագ կը ժողվէ, կը կապէ, յետոյ կը կանչէ ինքնաշարժ մը, կը լեցնէ մէջը բեռներն ալ, կինն ալ եւ կը տանի ուղղակի զոքանչին տունը։

Գիշերը չի քնանար։ Վրէժխնդրութիւնը որդի պէս կ'ուտէ իր ուղեղը։ Առտուն շրջան մը կ'ընէ Վէնսէնի անտառին մէջ, փարատելու համար վրէժխնդրութեան ներքին մղումները։ Չի յաջողիր։ Կը խմէ։ Ցետոյ կը գնէ զէնք մը, ուղղակի կ'երթայ ազգականին սենեակը, եւ հինգ անգամ կը կրակէ։ Երեք գնդակ կը ստանայ երիտասարդը, եւ երկուքը մայրը։ Երկուքին վիճակն ալ ծանր է։

Ոճրագործը յանձնուած է ոստիկանութեան։

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ԱՐԱԳԻԼԸ. — Գերմանական քաղաքէ մը կը գրեն թէ արագիլի մը փոքրիկ գլուխին մէջ կը թափի պուտ մը վրէժխնդրութիւն եւ կը պատժէ 14 առիւծ։

Մարդ մը, որ կենդանիներ կը խաղցնէր, ունէր 14 առիւծ, որոնց վանդակին մօտ դրած էր արագիլը։ Արագիլը տեսակ մը հակակրութիւն կը զգայ իր դրացիներուն դէմ։ Ցարմար առիթի մը կը սպասէր լուծելու համար իր վրէժը։

Անցեալ շաբթու, երբ խաղի մը փորձը տեղի կ'ունենար, յարձակեցաւ առիւծներէն մէկուն վրայ։ Կտուցները իրար զարկաւ, հայհոյեց, լալագերէնով, կոցահարեց, փրցուց ատեւներն ու միսը խեղճ առիւծին, որ շուարած՝ վազեց վանդակ, ընկերներուն մօտ։

Արագիլը վազեց ետեւէն, արագիլի լեզուով սպառնալով կարգաց անոնց, յետոյ քաջաբար և կատաղօրէն նետուեցաւ, կտուցովը սաեղ խօթեց անոնց կողերուն, մինչեւ որ տէրը վրայ հասաւ եւ ազատեց խեղճ առիւծները, որ կախած էին իրենց պոչը։ Ցաղթական քայլերով ետ դարձաւ արագիլը, անհասկնալի բառեր մրթմրթալով, եւ կատաղութենէն կափկափելով կտուցները։ Իրիկունը, ժողովուրդը, որ լսած էր այս քաջագործութիւնը, ուզեց որ արագիլը կրկնէ հանդիսաւորապէս իր հերոսութիւնը։ Սակայն, արագիլ տոտիկներովը չափեց բեմը, կտուցը տնկեց ժողովուրդին եւ մտիկ չըրաւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը MELUNի ՄԷՋ

Այսօր, Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, Melun պիտի երթայ մրցելու տեղական Sporting Clubի Ա. խումբին դէմ։ Melun նոյն շրջանի ամենալաւագոյն խումբն է. յաղթած է Fontainebleauի, U. S. Montargisի, Montereauի. Stade Françaisի (1B)ին եւ ուրիշ շատ մը մեծ խումբերու։

Անցեալ Կիրակի օրուան փայլուն յաղթանակէն վերջ, կը յուսանք թէ հայ խաղացողները այս անգամ եւս յաղթական դուրս պիտի գան։

Ժամադրավայր՝ Կառ տը Լիոն, դուրսի ժամացոյցին տակ ժամը ճիշդ 12.30ին, մեկնում 1ին։

Պահեստի խումբն ալ շատ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ A. S. Magasins Réunisի Ա. խումբին դէմ. Շուազի լը Ռուայի մէջ։ Ցիշեալ խումբը Corporatifի լաւագոյն խումբերէն մէկն է։

Ժամադրավայր ժամը ճիշդ 2ին, Կառ տ'Օսթէրլից։ Մեկնում 2.10ին։ Գ. Կ.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Հեղինակ՝ ԼՈՒԻ ԹԻՆԷ

«Փախստականը՝ մէկ ամիս [...] մէջ գաղտնօրէն յետոյ, ֆրանսական «Թայմէս»ը շոգենաւով, դէպի Մարսիլիա ճամբայ ելած է, եւ իբր բանւոր, շոգենաւին պաշտօնէութեան մէջ մտած է Իպալը, Իսլօ կամ Իւսօ անունով։

«Նկարագրութիւն՝

«Հասակ 1 մեդր 60. 21 տարու. քիչ մը գէր, լայնօրէն ճեղքուած, գորշ-կաղնագոյն աչքեր, բաց շիկահեր, նորարոյս խարտեաշ պեխեր. բաւական թաւ, բայց շագանակագոյն յօնքեր. երկար թարթիչ. մեծ բերան, գօտաւոր, շատ ճերմակ ակռաներ։

«Դէմք՝— բերնին ձախ անկիւնը տարին շուրթին մէջտեղը՝ տակէն կզակին ձախ կողմին վրայ՝ ապի

«Մարմնին վրայ— դանակի հարուածի մը պատճառաւ՝ V ի ձեւով ապի մը լանջոսկրին վրայ. աջ անութին տակ այրուածք մը։

«Ձեռքերուն վրայ.— Ձախ բթամատին արմատին եւ աաջին ոսկորին վրայ սպի։

«Մարմնին վրայ ցան։

«Ջաքարիա Փթոլէմայիսը՝ ողջ կամ մեռած պէտք է ձեռք անցնել։ Գլուխը բերողին հազար թրքական ոսկի»։

— Ա՞յգ է բոլորը, հարցուց Ֆօնուս պէյ։

— Այո՛, բոլորը, պատասխանեց Ահմէտ եւ կը կարծեմ թէ բաւական է։

— Կը ճանչնա՞ս Մարսէյլը։

— Ո՞ր Թուրքն է որ Մարսէյլը չի ճանչնար։

— Նոյնիսկ հին նաւամատոյցին վրայ, այս անունով սրճարան մըն ալ կայ։

— Թէօռ սրճարանը, ինչպէս կ'ըսեն հոն։

— Այս իրիկուն իսկ պէտք է մեկնինք, որպէս զի «Թայմէս»շոգենաւին սպասենք։ Միայն թէ Պոլսէն մեկը գրկած ըլլան արգէն։

— Անշուշտ մէկը ղրկած են, բայց ան Վիեննա պիտի մնայ, մինչեւ որ ցրամապանակը պարպուի։

— Պատրաստուէ ուրեմն։

— Աճապարելու պէտք չկայ. շոգենաւը՝ հինգ վեց օրէն առաջ չի կրնար հասնիլ։

— Աւելի լաւ է հոն գտնուիլ։ Ամենէն ուշը, վաղը կամ միւս օր պէտք է մեկնինք։ Ֆօնուս իր մասնաւոր բնակարանը ուղղուեցաւ ու գնաց միացաւ իր երիտասարդ, գեղեցիկ կնոջ՝ Իրէնին, զոր հաւատացեալներու խալիֆայէն՝ շարանուք [...] Համիտէն նուէր ստացած էր, ի վարձ բացառիկ պարագաներու մէջ իր մատուցած ծառայութիւններուն։

Ֆօնուս պէյ՝ հին պաշը-պօզուք մըն էր որ Պուլկարիոյ մէջ իբր վայրագ ջարդարար նշանաւոր հանդիսացած էր։ Ցետոյ, Սուլթանին ամենէն վստահելի մօրգերէն մէկը դարձած էր եւ կազմակերպած էր գաղտնի ոստիկանութիւն մը, որուն միակ պաշտօնն էր կարմիր Սուլթանին անձին ապահովութեանը հսկել։

Իրէն, առանց ուզելու ամուսնացած էր անոր հետ, բայց որովհետեւ ընտրութիւնը իրեն չէր տրուած, դարձած էր Ցիկին Ֆօնուս պէյ եւ իր ամուսնին վրայ մեծ ազդեցութիւն ձեռք ձգած էր։ Պօռնքով եւ ծագումով Ցոյն, այս երիտասարդ կինը՝ իր կրթութիւնը ստացած էր Արեւելքի ֆրանսական դպրոցներուն մէջ. այս պատճառաւ էր թերեւս որ, ուզեր էր 1900ի Մեծ ցուցահանդէսը այցելել եւ այս առթիւ տեսնել այն երկիրը որուն պատմութիւնը սորվեցուցեր էին իրեն։ Ֆօնուս պէյ որ ինքն ալ կ'ուզէր երկար արձակուրդ մը վայելել, դիւրաւ ստացեր էր փարիզ ճամբորդելու արտօնութիւնը։

Իրէն, Ազգերու այս փողոցին մէջ, նախ իր ազգային տարազով երեւցեր էր, բայց շուտով փոխուեր էր վայելուչ փարիզուհիի մը։ Երբ Փարիզէն հեռանալու ատենը եկաւ, ստիպեց իր ամուսինը որ նոր արձակուրդ մը եւս խնդրէ, ինչ որ չմերժուեցաւ, պայմանաւ որ Ֆրանսայի մէջ՝ Թուրքիայէն փախստականներուն վրայ գաղտնի հսկողութիւն մը կազմակերպէ։ Զոյգը՝ Փասիի կողմը վարձած էր փոքր ապարանոց մը, ուր իրենց ծառայութեան մէջ առած էին քիւրտ կին մը՝ Խումի անունով եւ սեւամորթ պառաւ մը։ Ֆօնուս իրեն օգնական մըն ալ գտած էր՝ Ահմէտը՝ իրեն պէս նախկին պաշը պօզուք մը, որ թէեւ իր պետէն աւելի զարգացած, բայց անոր յաջողութիւնը չէր ունեցած Ահմէտ, խաղամոլ եւ խմող էր. եւ բախտախաղի մը մէջ, իր խաղակիցին հետ արիւնահեղ կռուի մը հետեւանքով, ստիպուած էր Պոլսէն փախիլ։

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը բացարձակ իրաւասութիւն տուաւ չինական ջուրերու ամերիկեան նաւատորմի հրամանատար Ծով. Ուիլեըմսի, իր ուզած ձեւով օգտագործելու ձեռքին տակ գտնուած նաւային եւ զինուորական ուժերը, ամերիկեան քաղաքացիները պաշտպանելու համար։

Փեքինի ամերիկեան դեսպան Մաք Մըրրէյ ամերիկեան բոլոր հիւպատոսներուն հրամայեց անմիջապէս տեղափոխել Շանկայի, Նանքինի, Անքինի, Ֆուչէուի, Հանքէուի, Քանթոնի եւ Քիուքիանկի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր Ամերիկացիները։

Նանքինէն Շանկայ հասնող օտար փախստականները մանրամասնութիւններ կուտան Նանքինի մէջ կատարուած խժդժութեանց մասին։ Քանթոնի զինուորները կողոպտած են Ամերիկացի կիներն ու մանուկները, նոյնիսկ անոնց հագուստներն ալ առնելով։ Ազգայնականներու եւ սպիտակ Ռուսերու միջեւ տեղի ունեցած կռիւներու պահուն մեծ թիւով Ռուսեր սպաննուած եւ քանի մը հարիւր հոգի ալ գերի ինկած են Շանկայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Ամերիկեան կառավարութիւնը, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը, առջի օր մեկնած երեք թորփիլահալածէն զատ ուրիշ երեք թորփիլլահալածներու մեկնումը եւս հրամայած է դէպի չինական ջուրերը։

Անգլօ-ամերիկեան վերջնագրին վրայ, Նանքինի ազգայնական իշխանութիւնները խոստացան քաղաքին մէջ գտնուող բոլոր օտարականները ապահով կերպով նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերը փոխադրել։ Քանթոնցիներու վերին հրամանատար Զօր. Չանկ-Քայշէք, որ Քիուքիանկէն ճամբայ ելաւ դէպի Նանքին, Ճափոնի հիւպատոսին միջոցաւ հեռագիր մը ուղղեց անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսներուն՝ որով ցաւ կը յայտնէ Նանքինի մէջ օտարականներուն վրայ կրակ բացուելուն համար եւ կը խնդրէ որ մինչեւ իր հասնիլը խիստ միջոցներու չդիմեն։ Ասոր վրայ, անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական հիւպատոսները ժողով գումարելով որոշեցին ընդհատել Նանքինի ռմբակոծումը։

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց՝ Չինաստանէն հասած ծանրակշիռ լուրերուն շուրջ խորհրդակցելու համար։ Պատերազմական նախարարութիւնը թերթերուն մէջ կը հրատարակէ Չինաստանի մէջ սպաննուածներու ցանկը, յիշեցնելով մեծ պատերազմի օրերը։

Նանքինի մէջ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու ռմբակոծումէն սպաննուած կամ վիրաւորուած են 3000 հոգի։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Անգլիոյ դեսպան Լորտ Գրէհէմ առջի օր դարձեալ տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Մուսոլինիի հետ։ Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները վերջնապէս համաձայնած են, որ քննիչ մարմին մը ղրկուի ալպանական սահմանը, պայմանաւ որ ղրկուելիք զինուորական մասնագէտները չպատկանին Պելկրատի դիւանագիտական մարմինին։

Քննիչ յանձնախումբը քննութիւն պիտի կատարէ Ալպանիոյ ու Սերպիոյ սահմանագլուխին երկու կողմն ալ։ Յանձնախումբին մաս պիտի կազմեն Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Իտալացի եւ Սերպ դիտողներ։

Այս ծրագիրը պիտի հաղորդուի Պելկրատի կառավարութեան, որուն Գռիսնի հաղորդած է արդէն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած քննիչ մարմին մը ղրկելը բաւական դժուար խնդիր է, քանի որ անհրաժեշտ պիտի ըլլար Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նիստի հրաւիրել, ինչ որ պիտի ուշացնէ գործը։

Կը կարծուի թէ Իտալիա առարկութիւն չպիտի ընէ այս կարգադրութեան։

∴ Կորիցայի անգլիական հիւպատոս Ճօն Փարսըլ «Փոլիթիքա»յի թղթակցին յայտարարած է.

— Ալպանիոյ սահմանին երկայնքը հարիւրաւոր քիլոմեթր ճամբայ կտրեցի եւ մեծապէս ապշեցայ միայն վեց հոգի զինուորներ տեսնելով ամբողջ ճամբորդութեանս ընթացքին։ Բնակչութիւնը խաղաղօրէն իր գործերով կը զբաղի։ Աւելի շատ Ալպանիոյ մէջ բան մը կը պատրաստուի։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Իտալիոյ վէճը կարգադրելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած համաձայնութեան առթիւ այստեղ կը խօսուի թէ յիշեալ երեք պետութիւնները միջազգային օղակ մը կազմած են՝ եւրոպական գործերը վարելու համար։ Ալպանական տագնապը իրարու մօտեցուց այս պետութիւնները որոնք այսուհետեւ ամէն խնդրի մասին խորհրդակցաբար եւ կատարեալ համաձայնութեամբ գործելու խոստում տուած են իրարու։

∴ Փարիզի ալպանական դեսպանատունը կը հաղորդէ Թիրանայէն ստացուած զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ «Ահմէտ պէյ Զօկուի կառավարութեան դէմ ներքին ո'չ մէկ սպառնալիք կայ, որովհետեւ ալպանացի ժողովուրդը միշտ իր համակրութիւնն ու վստահութիւնը կը յայտնէ անոր։ Ծերակուտական Նուռուֆ Տիպրայի սպանութիւնը կը վերագրուի իր սպասաւորին անձնական վրէժխնդրութեան»։ Զեկոյցը կը վերջանայ «կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Ալպանիոյ մէջ» աւանդական բացատրութեամբ։

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ?

Աթէնքէն կը հեռագրեն Մարտ 26 Թուականով.—

Աթէնք հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ յեղափոխութիւն ծագած է Ալպանիոյ մէջ։ Պաշարման վիճակ յայտարարուած է եւ կառավարութիւնը 12 դասակարգերու զօրաշարժ կը կատարէ։

Քորֆուէն կը հեռագրեն թէ Իտալիա զինուոր ցամաք հանած է Վալոնա։ «Վրատինի» կը գրէ թէ իտալական փոխադրանաւեր, թեթեւ մարտանաւի մը ընկերակցութեամբ, զինուոր ցամաք հանած են Սասէնօ կղզին, ալպանական եզերքին դիմաց։ Զագրէպի «Նովօսթի» թերթը կը գրէ թէ Իւկոսլաւ կառավարութիւնը մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրած է սերպ սահմանագլուխին վրայ ալպանական շարժումներուն եւ Ալպանիոյ մէջ կացութեան ծանրանալուն վրայ։

Այս լուրերը վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

Հայը Կ'ամանայ

ՀԱՅԻՆ ԹԻՎՈՆ 2 Ֆր. 10ի պիտի իջնէ Մարտ 31էն սկսեալ եւ աւելի ճերմակ պիտի ըլլայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 Ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։ Դիմել *Յառաջի* խմբագրատունը։

Ձ. Ռ. ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Ցավահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Բ. դասախօսական ժողովը՝ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ուկէսին Միութեան ընթերցարանը, (61 Rue Mr. le Prince, Métro: St. Michel կամ Odéon): Կը դասախօսէ Գ. Կ. Յ. Բասմաջեան, շահեկան նիւթի մը շուրջ: Պիտի ցուցադրուի նաեւ մոգական լապտերով նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ:

Կը հրաւիրուին անդամները, համակիրները ու ամէն անոնք որոնք կը հետաքրքրուին այս դասախօսութիւնով

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճաբանական ժողովը՝ Մարտ 29 Երեքշաբթի, Գրադարանի մէջ, Րիւ Փօլ Պէռ թիւ 75 երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, ներկայանալ հին անդամատետրով։

ՑԱՐԴԴՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 31 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ: Կը խօսի Գնրասան Մալուեան *Հայ թատրոնի պատմութեան շուրջ*։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Ցարոն Ցուրուքեանի Իւլբենակցական Միութեան ժողովը՝ Հինգշաբթի 31 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. նախկին գրադարանին մէջ՝ խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Նօժանի, Ֆօնթնէի, Սէն Մօրի եւ այդ շրջանի բոլոր ֆութպոլ խաղալ փափաքող տղաքը, այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆութպոլի 10 Quai Beaubourgի սրճարանը, տեսնել Գ. Գ. Պէյլադեանը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի U. S. Villier le Belի Ա. խումբին հետ, այսօր ժամը 3ին Villier le Bel մէջ: Ժամադրավայր կառ. տուն Նօր ժամը 12ուկէսին: Մեկնում 1ին: Պէլվիլի Բ. խումբը կը մրցի Villier le Belի Բ. խումբին դէմ ժամը 1ուկէսին նոյն տեղը: Ժամադրավայր ժամը 11ուկէսին.

Անցեալ կիրակի Պէլվիլի պահեստին յաղթեց S. A. Colombesի պահեստին, 5—0։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գէորգ Բաղդասարեան, Օշականցի, 23 տարեկան, եւ Ա. Խաչատրեան, կ'ենթադրուի ըլլալ Իսփին Տեար, Կրանվիլ։ Տեղեկացնել՝ Յառաջի։

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Շիրինեան, որ կը կարծուի թէ Գաղիէ կը գտնուի: Գրել՝ Sarkis Paperianի Chez Mr. Jacquemin René Volfroicourt (Vosges) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ
26 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	12 78
Ֆրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	18 50
Դրախմի »	Drachme	32 50
Լիր »	» Lire	117 —
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատր	Ley	15 22
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3030	—
» II	»	1940	—
» III	»	[illegible]	
Թուրքիոյ Երկթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200Ֆ.

“HARATCH”
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ 1927
29 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 297 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՓԱՌԻՆՔ ԱՂԱՂԱԿԵՑԻՆ...

Յուսախտուր կանչեր կ'արձակուէին ամէն կողմէ։

Մեր սեղանին վրայ ունինք նամակներ որոնք արիւն-արցունքով գրուած են։ «Կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւններ կան. մենք անոնց չա՞փ ալ չենք արժեր», կ'աղաղակէ մէկը. Թշուառութենէն շլմորած եւ աչքին առջեւ տեսնելով երախաներուն օտարացումը։ «Աղի արցունքով գրեցի այս տողերը», կը հառաչէ ուրիշ մը. «Եօթը տարու տղեկ մը ունիմ որ չուզեր հայերէն խօսիլ հետս»։

Միւս կողմէ, քիչ անդին կը հրատարակենք ամփոփումը կոչի մը, վոր ստորագրած է հանրածանօթ արկածախնդիր մը, «զօրավար» Թորգոմ։ Այս այն մարդն է որ տարին տասներկու ամիս իր վրայ խօսիլ կուտայ, ճակատէ ճակատ ոստոստելով, և որ ամէն անգամ նոր «ելոյթ» մը կը փորձէ, իրեն հետ վարկաբեկելով հասարակութիւնն ալ։ Անուղղայ փառամոլ եւ «գործ-եփող», Թորգոմ խտրութիւն չի դներ միջոցներուն մէջ, իր դերը, փառքը եւ փորը սնուցանելու համար, ու միեւնոյն ատեն կը ձգնի ծառայել «հայ ազգին»։

Այդ ինքնավստահութեամբ, այս անգամ ալ ասպարէզ կը իջնէ, խորհրդային իշխանութեան, Աթէնքի ազգ. վարչութեան եւ իր հակառակորդներուն, եւ կը հրաւիրէ բոլոր գաղութները՝ միանալ... համայնավարական վտանգին դէմ կռուելու համար։ Ճշտենք նորէն որ, «զօրավարը» մինչեւ հիմա խառնակիչներուն հետ էր, դիւանագիտական սուրհանդակը ու ժուռնալիստը՝ ռամկավար-հօկ-պոլշեւիկ խմբակցութեան եւ տարալին վերջերս շոգեպինդ Սելանիկ ուղեւորութեան, վտարման դատապարտուած ինը հայ համայնավարները ազատելու համար։ Այս բա՛րձր առաքելութեան ընթացքին, Սելանիկի մէջ կը հանդիպի մեր մէկ ընկերոջ, եւ, ռամկավար կուսակցութեան վկայականով, կ'առաջարկէ անոր՝ համերաշխութեամբ բռնել գաղութին բոլոր վէճերը։ Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, եւ կ'որոշուի բացարձակապէս չէզոք վարչութիւններ ընտրել Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ։

Նոր Յունաստանի վարչութիւնը, որ «դաշնակ»ներուն ազդեցութեան տակ էր, ինչպէս կ'ըսեն, կը համաձայնի եւ նոր վարչութիւն կը նշանակուի։ Բայց, երբ խնդիրը Աթէնք կուգայ, Թորգոմ կ'անարգուի իր հաւատարիմներուն կողմէ, ռամկավարները ետ կ'առնեն իրենց վկայականը, իր կողքին կանգնած պոլշեւիկ թերթը առտու մը «իտալական գործակալ» կ'անուանէ զինքը, առաջնորդարանը կ'ընդդիմանայ իր համերաշխութեան ձեռնարկին եւն.։

Եւ ահա նոր ճակատ, — Իզմիրի հերոսը քունէն արթննալով, կը տեսնէ որ գաղութները վտանգուած են, շնորհիւ կուսակցական բուռն պայքարներուն եւ մանաւանդ համայնավարական պրոպագանդին։ Հայաստանի վարչապետին ուղղած բաց նամակին մէջ կ'ազդարարէ.

« [illegible] խորհրդային Հայաստանի ղեկավարները այս ողբալի [illegible] վերջ չտան (եւ անոնք ունին բոլոր միջոցները), պիտի [illegible] Երեւանի եւ ամբողջ աշխարհի Հայերու միջեւ այնքան [illegible] հաստատուած կապերը»։ Եւ դեռ աւելին։ «իմ [illegible] գիտեն պայքարիլ։ Կը յուսամ իրենց մէջ բաւական [illegible] պիտի գտան Գ. Միջազգայնականի ձեռնարկներուն դէմ [illegible] վերջ պայքարելու, եւ այս նոր փորձանքներուն ամբողջ [illegible] պատասխանատուութիւնը կը թողում ձեր եւ ձեր Երեւանի պաշ[illegible] ընկերներուն վրայ»։

Ինչպէս կը տեսնէք, քարերն ալ աղաղակել սկսած են։ [illegible] խելքով բթացածներն՞ ալ կը տեսնեն որ իսկապէս [illegible] է վիճակը։ Եւ մենք Թորգոմի կոչը յիշեցինք պարզապէս ա՛յդ ապացուցանելու համար։ Անոր հաւատայողներուն, անոր կրթնած հաւատարիմներուն կը մնայ կա՛մ գարծի [illegible] եւ հետեւիլ նոր պատգամներուն, կամ նորէն դարձի բերել [illegible], եւ խաղցնել իրենց չուանին վրայ։ Աշխարհի բոլոր [illegible] ու Թորգոմականները մէկ ելք ունին, — կամ [illegible], վերջնապէս կը դղջան եւ կը գործեն շիտակ ճամբու վրայ, եւ կամ միանգամ ընդ միշտ կը քաշուին ասպարէզէն, մոռցնելով իրենց տաղտկալի ժխորը։

Մինչ այս մինչ այն, ահա վտանգը իր անխուսափելի հետեւանքներով, — Ներքին կռիւ եւ ամլութիւն, ծայրվարական [illegible], կազմալուծում, այլասերում։ Կարելի՞ է [illegible] այս չարիքները, աչքերը փակելով, կամ այդ [illegible] որ եւ է աշխատանք Երեւանի դէմ համարելով։ [illegible] ամէն բան, — կարելի՞ է օգտակար ըլլալ հայրենիքին, գաղութները պառակտելով, կազմալուծումը սաստկացնելով, [illegible] ամէն արժէք Հօկի փոկին կապելով։

Անզգամներու եւ արհեստով խառնակիչներու հետ գործ [illegible]։ Բայց անոնք որ իրապէս կը տառապին գաղութներու [illegible] վիճակէն, մէկ դաւանանք եւ մէկ սրբազան պարտք [illegible] ունենան.

— [illegible] կազմակերպել գաղութները, թէ թափառական ժողովուրդը փրկելու եւ թէ հայրենիքին ծառայելու համար։

Առանց այս տարրական պահանջին, ոչ միայն այդ ար[illegible] պիտի թափեն մեր ցիրուցան հայրենակիցները, այլ [illegible] Հայաստանը չպիտի կրնայ իրական օգուտ քաղել իր կո[illegible] առջեւ գտնելով միայն ափ մը աղա-փաշաներ, քանի [illegible] երկերես եկեղեցականներ, եւ խեղճուկրակ «բջիջ»ներ։

Քարերն անգամ լեզու ելած են...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Իգտամ» թերթը կը գրէ.

— «Մեր աչքին առջեւ է Պերլինի Թուրք առեւտրական ներկայացուցչութեան մէկ տեղեկագիրը, ուր կ'ըսուի.

«Այսօր կարելի է ըսել թէ, Համպուրկի մէջ ամէն վաճառական կը գանգատի որ մեր կազինները խառնուրդ են։ Կ'ըսուի թէ, Թուրք վաճառականները յանձն կ'առնեն նոր բերք յանձնել, մինչդեռ ընդհանրապէս հին բերքին հետ խառնելով կուտան։ Կատարուած բազմաթիւ փորձերէն հասկցուած է թէ, Թուրքիայէն եկած կաղինները խառն են, ինչ որ հակառակ է եղած յանձնառութեանց.

«Այս վիճակին կրկնութիւնը ամբողջովին ջնջած ըլլալով վստահութիւնը, որոշուած է նախ իրաւարար մարմին մը քննել տալ ապրանքը եւ յետոյ ստանալ։ Իրաւարարները մինչեւ 20—30 առհարիւր վնաս կը հաշուեն, եւ բնականաբար այդ գումարը տուժել կուտան Թուրք վաճառականներուն։

«Կարգ մը մարդիկ, անձնական շահ ապահովելու սահմանափակ միտումներէ տարուած, մեր արտածման եւ վաճառականներուն կը հասցնեն այնպիսի վնասներ, զորս շատ դժուար է դարմանել»։

Այս ինքնասպանութիւնը խենթութիւն չէ՞։ Անցեալներն ալ առոր նման բան մը կարդացինք։ Գանգատ կար թէ հող կը խառնեն գարիին։ Այս աչքառնները, իբրեւ խենթեր, բնականաբար ոչ բարոյական ունին, ոչ ալ ազգասիրութիւն։ Այդ խաբեբաները որպէս թէ շահ պիտի ընեն. մինչդեռ ահա այդ դուռն ալ կը գոցուի իրենց առջեւ, քանի որ ապրանքները նախ իրաւարարներու կողմէ պիտի քննուին։ Արդիւնքը միայն այն կ'ըլլայ որ, երկրին պատիւին մուր կը քսուի։ Մարդ կրնա՞յ այս աստիճան դաւաճանութիւն ընել իր հայրենիքին դէմ»։

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ ներքին նախարարութիւնը վաւերացուցած է արդէն Պուլկարեւհայ Միաձնման Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը։

Միութեան շուրջ մեծ համակրանք սկսած է պուլկար և հայ շրջանակներուն մէջ։

ԱՐԵՒԱԴԱՐՁ ԱՊԱՐԱՆՔԸ

Ինչպէս արեւածաղիկը, որ իր ճակատը կը դարձնէ արեւին՝ օրուան բոլոր ժամերուն, միլիոնատէրերն ալ պիտի ունենան իրենց ապարանքը արեւադարձ, որ երեսը պիտի տայ արեւին։

Նիսի մէջ բացուած է տօնավաճառ մը, որուն յարակից՝ ցուցահանդէս մը զարդարուեստի եւ բնակութեան։ Հոն ցուցադրութեան դրուած է ապարանքի նմոյշ մը, գործ՝ Փարիզի ճարտարապետներէն Ժիւպոյի եւ Լէքիյէէի։

Այս ապարանքը կը կոչուի Արեւադարձ, որովհետեւ շարժամեքենայի մը շնորհիւ ապարանքը, ուզուած երեսովը, կը դառնայ արեւին։ Ապարանքը ութանկիւն է, եւ ելեկտրական պարզ կոճակով մը կարելի է արեւին դարձնել ութը ճակատներէն որ եւէ մէկը։ Ամբողջ ապարանքը կ'արժէ 1,200,000 Ֆր.։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շանկայի մէջ որոշ թիւով ազգայնական զինուորներ, որոնց մէջ 12 սպաներ, յաջողեցան մտնել ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասէն ներս. չի գիտցուիր ինչպէս։ Կը կարծուի թէ նախ իբրեւ փախստական ներկայացած են եւ յետոյ ներսը զինուած։ Ասոնք մեծ հրապարակի մը առջեւ սրճարանի մը մէջ տօնեցին Շանկայի գրաւումը։

Ֆրանսական իշխանութիւնները մտահոգութեան մէջ են։ Ծովակալ Պազիր Շանկայի անգլիական ընդհ. հրամանատարին հետ տեսակցեցաւ եւ որոշուեցաւ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծել անգլիական եւ ֆրանսական զօրքերուն միջեւ՝ երկու առանձնաշնորհեալ հողամասերը միասին պաշտպանելու համար։ Օտարականներու մէջ ընդհանուր ձգտում կայ բոլոր օտար զինուորները միացնել մէկ վերին հրամանատարութեան տակ։ Այս առթիւ ֆրանսական կառավարութեան հրահանգին կը սպասուի։ Ֆրանսական հողամասը լաւ ամրացուած է, սակայն բաւարար զինուոր չկայ։

Անգլիական եւ ամերիկեան նաւատորմին կողմէ Նանքինի ռմբակոծումը մեծ զայրոյթ առաջ բերած է ազգայնական բանակի շարքերուն մէջ եւ աւոր վրէժը լուծել կ'ուզեն Շանկայի օտարականներէն։ Ամէն կողմ, մանաւանդ ֆրանս. հողամասին մուտքին մօտ օտարատեաց թռուցիկներ փակցուած են։ Շափէյի չինական թաղամասին մէջ ուսանողները միթինկ գումարելով, որոշեցին հռետորներ ղրկել փողոցները՝ ամբոխը հրահրելու եւ Նանքինի ռմբակոծութիւնը դատապարտելու համար։ Աշխատաւորական արհեստակցական միութիւնը որոշած է հիւսիսային կողմէն յարձակում գործել օտար հողամասին վրայ։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒՍ ԿԸ ԳՈՐԾԱԿՑԻ ԱՆԳԼԻՈՅ

Շանկայէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի կը հեռագրեն.— Մեծ ջղագրգռութիւն կը տիրէ։ Կացութիւնը այնքան ծանրացած է, որ անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութիւնով մը, ծովակալ Պասիր ֆրանս. հողամասի զինուորներուն հրամանատարութիւնը փոխանցեց անգլիական զօր. Տունքընի, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշտպանութեան բոլոր զինուորներու ներդաշնակ գործակցութիւնը ապահովել։ Ֆրանս. զինուորներուն տեղ անմիջապէս ամերիկեան նաւային հետեւակազօրքեր պիտի դրուին։ Բոլոր պահականոցները ամրացուեցան եւ կամաւորներ պահակ կը շրջին գիշեր ցորեկ։ Ո՛չ մէկ զինուած կամ անզէն Չինացի արտօնուած է առանձնաշնորհեալ հողամասը մտնել եւ բոլոր օտարականները գիշերուան ժամը 10ին պէտք է իրենց տուները քաշուին, եթէ մասնաւոր արտօնագիր չունին։

Հոնկքոնկէն Շանկայ հասաւ անգլիական զինուորներու վաշտ մը եւ օդանաւատար «Արգոս» նաւը։

Նանքինի եւ Շանկայի մէջ ստեղծուած ծանր կացութեան առթիւ, ճափոնական կառավարութիւնը որոշեց Շանկայ ղրկել Ցինկ-Ցաօի առաջին նաւարաժնին մէկ մասը եւ ութ թորփիլահալածներ։ Ի հարկին ուրիշ մարտանաւեր ալ պիտի ղրկէ։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ

Ֆրանսական հողամասին մօտ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, ի ներկայութեան ազգայնական բանակի վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի եւ որոշուեցաւ պահանջել առանձնաշնորհեալ հողամասերու ջնջումը, եւ յայտարարել նոր ընդհանուր գործադուլ մը։ Զօր. Քայ-Շէք յիշատակագիր մը ղրկեց պետութեանց ներկայացուցիչներուն, պահանջելով մասնաւոր իրաւունքներու եւ անհաւասար դաշնագիրներու ջնջումը։

Շանկայի նորվեկեան հիւպատոսը, դիւանագիտական մարմնի երէց անդամը, խորհրդային հիւպատոսը եւ միջազգային ոստիկանութեան բարձր պաշտօնատարները այցելեցին Զօր. Քայ-Շէքի։

∴ Չինացիները երկու տեղ կրակ բացին ամերիկեան եւ անգլ. նաւերուն վրայ, որոնք փախստականներ կը փոխադրէին եւ որոնց կ'ընկերանային մարտանաւեր։

Հանքէուի մէջ օտարատեաց շարժումը սաստկացած է. 100 օտար կիներ ու մանուկներ կը մեկնին։

∴ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Նանքինի մէջ ազգայնականներու կողմէ սպաննուած օտարականներու թիւն է 7, վիրաւորներ՝ 5։ Նանքինի մէջ սպաննուած են նաեւ երկու յիսուսեան հայրեր։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Նանքինի մէջ սպաննուած կամ վիրաւորուած են 7000 Չինացիներ։

Ազգայնականները Վու-Հուի մօտ գրաւեցին անգլ. նաւ մը եւ զինուորներու փոխադրութեան յատկացուցին զայն։ Անգլ. յածանաւ մը, շոգենաւին օգնութեան կոչին վրայ, հասնելով ազատեց զայն։ Չինացի զինուորները զինաթափ եղան եւ ցամաք հանուեցան. բացի երեք սպաներէ, որոնք վար դրուեցան։

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը աշխարհի պրոլետարներուն ուղղուած կոչով մը մասնաւորապէս կ'ընէ թէ «նոր պատերազմ մը սկսած է աշխարհակալ գիշատիչներու կողմէ»։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իտալեւսերպ վէճը կարգադրելու համար Անգլիա և Ֆրանսա առաջարկած էին զինուորական միջազգային մարմին մը ղրկել՝

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԶՕՐ. ԹՈՐԳՈՄ ...ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Հռչակաւոր Թորգոմը, որ վերջին երկու-երեք տարուան ընթացքին Յունաստանի մէջ ռամկավար-հօկ-պոլշեւիկ «պլոք»ին «պայրաքտարն» էր, վերջերս բոլորովին անոնց դէմ դարձած է եւ նոր քաղաքականութիւն մը կը մշակէ, նոյն իսկ սպառնալով ...Երեւանի վարիչներուն։

Երէկ ստացանք ընդարձակ կոչ մը «Արտասահմանի գաղութներ, միացէք»։ Կոչին գլխաւոր մասը կը կազմէ Հայաստանի կառավարութեան ուղղուած բաց նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.

—«Թէեւ Յունաստանի մէջ եղբայրական ասպնջականութիւն գտնող 40—50,000 Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ո եւ է գործ չեն ուզեր ունենալ համայնավարական պրոպականտին հետ, բայց հայերէն համայնավարական թերթ մը կը հրատարակուի Աթէնքի մէջ, Անդրկովկասի Խ. Հանրապետութիւններու (որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Խ. Հայաստանը) Պոլսոյ առեւտր. ներկայացուցիչ Գ. Ճանփէրտեանի ուղղակի աջակցութեան եւ հսկողութեան ներքեւ։

«Ուրիշ հայերէն թերթ մը կը հրատարակուի Սելանիկ Գ. Միջազգայնականի Սելանիկի կեդր. կոմիտէին ուղղակի աջակցութեամբ եւ հրամանին տակ։

«Այս իրողութիւնները Երեւանի վարիչներու կողմէ միայն գործելակերպի ծանր սխալ մը չէ, այլ գայթակղութիւն մը։

«Գ. Միջազգայնականի կողմէ Եւրոպայի եւ այլ վայրերու մէջ կատարուած պրոպականտի ձեռնարկը կը նմանի ճիշտ փողոցի մէջ ձեռք երկարող մշուառ մուրացիկին եղած անքարոյութեան հրաւէրին։

«Անցեալ տարուան Նոյմ. ամսուան, քանի մը Հայերու կողմէ Աթէնքի մէկ թատրոնին մէջ կատարուած տարաժամ ցոյցերէն յետոյ, պարտք համարեցի, երկար տեսակցութեան մը ընթացքին Խ. Միութեան դեսպան Գ. Ուստինովին ուշադրութիւնը հրաւիրել, Հայերու մէջ կատարուած համայնավարական պրոպականտի բոլոր վնասակար հետեւանքներու վրայ։

«Գ. Ուստինով բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ կ'ընդունի իմ տեսակէտը, որ բոլոր ողջամիտ Հայերու տեսակէտն է, եւ ան ինծ խոստացաւ այս մասին տեղեկացնել Գ. Ճանփէրտեանին որ ուղղակի աւելի հետաքրքրուած է եւ տեղեակ է հայկական խնդիրներու։

«Խորապէս կը ցաւիմ յայտնելու որ Գ. Ճանփէրտեանի շրջապատին մէջ ուրիշ տեսակէտներ յաղթող հանդիսացան։

«Ոչ միայն համայնավարական պրոպականտը Հայերու մէջ չտկարացաւ, ընդհակառակը աւելի ուժեղացաւ։

«Այս պայմաններուն տակ եւրոպական երկիրներու եւ այլ վայրերու մէջ գտնուող բոլոր Հայերուն պարտականութիւնն է միանալ այս նոր վտանգին դէմ որ կը սպառնայ նոյնիսկ իրենց գոյութեան»։

Վերջացնելով, Թորգոմ խորհրդային իշխանութեան երեսին կը զարնէ Հայաստանի հանդէպ կատարուած «դաւաճանութիւնը» եւ «ստորնութիւնը», եւ սպառնալիքներ կ'ընէ։

Ուրիշ երկու բաց նամակներով, կը հրաւիրէ Աթէնքի Ազգ. վարչութիւնը ու հրաժարիլ, իբրեւ ապօրէն։

ՍՍՍՌ.

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Մարտ 11ին Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ ստորագրուեցաւ առեւտրական դաշնագիր մը — առաջին առեւտրական դաշնագիրը, զոր պոլշեւիկները կը կնքեն արեւելեան պետութիւններու հետ։

Խորհրդային մամուլը ցնծութեան մէջ է այդ առթիւ։ «Իզվեստիա», «Փրաւտա» եւ այլ թերթեր լեցուն են ողջոյններով ու կնքուած դաշնագրին նուիրուած զանազան նիւթերով։ Քաղաքական, Կանիցքի եւ խորհրդային ուրիշ դիւանագէտներ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են Էնկիւրի։ «Փրաւտա», «Իզվեստիա» տաք խմբագրականներ նուիրեցին այդ ուրախաոիթ դէպքին։ Պարզ է որ պոլշեւիկները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն կնքուած դաշնագրին եւ, ի հարկէ, ոչ թէ անոր զուտ առեւտրական կողմին, այլ քաղաքական արժէքին։

Արդէն, ենէ կ'ուզէք, դաշնագրի առեւտրական նշանակութիւնը շատ ալ մեծ չէ, որովհետեւ, ինչպէս կը վկայէ «Իզվեստիա»ն, (15 Մարտ), «ապրանքափոխութիւնը այս պահուս թէ խորհրդային եւ թէ թրքական արտաքին առեւտուրի մէջ կը գրաւէ խիստ համեստ տեղ, համեմատած, օրինակի համար, իտալական կամ անգլիաթրքական ապրանքափոխութեան հետ»։ Այսպէս, 1924—25ին պոլշեւիկներու ներածումը Թուրքիա եղած է 10.042,000, իսկ արտածումը Թուրքիայէն՝ 3.739,000 ռուբլի։ Ցաջորդ 1925—26ին արտածումը 17 միլիոն 693,000 էր, իսկ ներածումը 9,835,000ռբ.։ Եւ դաշնագրի պայմանն ալ այնպէս է, որ երկու երկիրներու միջեւ կատարուելիք առեւտուրը 7 միլիոն թրքական ոսկին պէտք չէ անցնի — աղորմելի գումար մը, որ, հարկաւ, վճռական դեր չի կրնար խաղալ երկու երկիրներու ապրանքի փոխանակութեան մէջ։

Ինչի՞ մէջ է, հապա, կնքուած դաշնագրին արժէքը։ Նոյն է պոլշեւիկ դիւանագէտներուն անխառն հրճուանք պատճառողը։ Աստր պատասխանը կուտայ «Իզվեստիա»յի խմբագրականը։ «Դաշնագիրը, կ'ըսէ ան, ունի ահագին քաղաքական նշանակութիւն, որ շատ աւելի լայն է, քան սովորական առեւտրական դաշնագրերու սահմանը»։

Ու կը բացատրէ.

«1921ին, Մոսկուայի դաշնագիր, 1925ին, Փարիզի համաձայնութիւն եւ Մարտի 11ին, Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած առեւտրական դաշնագիր,— ահա թուրք-խորհրդային յարաբերութիւններու հիմնական հանգրուանները... Բարեկամութիւնը Խորհրդ. Միութեան եւ նոր Թուրքիոյ միջեւ, որ կը բխի անոնց յանուն անկախութեան, խաղաղ զարգացման մղուած պայքարի շահերու ընդհանրութենէն, նշանաւոր է անով, որ անիկա կ'ընթանայ լայնացման եւ խորացման ճանապարհով եւ ոչ մէկ կապ ունի միջազգային քաղաքական կացութեան այս կամ այն փոփոխութեան հետ։

«1921ի դաշնագիրը կնքուեցաւ Թուրքիոյ համար առանձնապէս ծանր վայրկեանին, երբ անոր դէմ ընդհանուր յարձակում էին սկսած աշխարհակալներն ու վարձկանները։ Խորհրդային Ռուսաստանը առաջին երկիրն էր, որ ճանչցաւ Թուրքիան իր ազգային սահմաններով եւ միակ երկիրն էր, որ անոր կողմն անցաւ անկախութեան համար մղուած պայքարին մէջ։ 1925ի Փարիզի դաշինքը Խորհրդ. Միութեան կնքած առաջին երաշխաւորական համաձայնութիւնն էր, որ կը ստորագրուէր այն վայրկեանին, երբ շատ խիստ սրուած էր Մուսուլի հարցը եւ Խորհրդ. Միութեան համար սահղծուած էր աննպաստ վիճակ, առանց քիչ առաջ, ստորագրուած Լոքառնօի համաձայնութեան հետեւանքով։ Իսկ թուրք-խորհրդային առեւտրական դաշինքը, որ կը հանդիսանայ Խորհրդ. Միութեան կնքած առաջին դաշնագիրը արեւելեան երկրի մը հետ, կը ստորագրուի այն պահուն, երբ բոլորովին պարզուած է անգլիաիտալական համաձայնութիւնը, որուն առարկաներէն մէկն ալ Թուրքիան է եւ Առաջաւոր Ասիոյ միւս երկիրները, եւ միւս կողմէն, երբ Անգլիան նոր ճիգեր կը թափէ ստեղծելու համար միացեալ ճակատ մը Խորհրդային Միութեան դէմ։ Խորհրդ. Միութիւնն ու Թուրքիան վստահ կը քալեն իրենց ճամբան եւ այդ ճամբէն չեն կրնար շեղեցնել«'շղթայիԱստուծոյ» ցատկելու» պատրաստուող ֆաշիստներու ջղագար կանչուըռտուքը, ո՛չ Չէմպըրլէնի անպատկառօրէն անկար ծանուցագիրը, ոչ ալ Պեսարապիայի «մեծահոգի» նուէրը Մուսոլինիի կողմէն ռումանական ազնուականներուն։ Նոր ստորագրուած առեւտրական դաշնագիրը այս տեսակէտով բաւականաչափ համոզիչ ապացոյց մըն է։

Աւելի պերճախօս ու աւելի լիակատար կերպով կարելի չէ պարզել Մարտ 11ի առեւտրական դաշնագրի իմաստը։ Ի՞նչ առեւտուր, ի՞նչ փոխանակութիւն։ Քաղաքական ժտահոգութիւններն են, որ հարկադրեցին փութացնել աւելի քան երկու տարի տեւող բանակցութիւնները, հարթեցին անհարթելի համարուած սկզբունքի հակամարտութիւնները եւ ճեպընթաց ստորագրել տուին դաշնագիր մը, որ, անկասկած, խորհրդային դիւանագիտութեան մէկ յաղթանակը պէտք է համարել։

Թուրք-խորհրդային առեւտրական բանակցութիւններու ձգձգման գլխաւոր պատճառը պոլշեւիկներու պետական առեւտուրի եւ Թուրքերու առեւտրական սկզբունքներու անհաշտելիութիւնն էր։ Պոլշեւիկները կը պահանջէին, որ առեւտուրը Խորհրդային Միութեան հետ կատարուի բացառապէս արտաքին առեւտուրի գործավարութեան՝ Վնիշթորկի միջոցով, որ այս վերջինի ներկայացուցիչները Թուրքիոյ մէջ նկատուին իբրեւ դիւանագիտական իրաւունքներով օժտուած անձեր եւ վայելեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն, ինչպէս նաեւ Վնիշթորկի հիմնարկութիւնները ունենան արտահողային առանձնաշնորհներ, եւ Թուրք իշխանութիւնը իրաւունք չունենայ անոնց մէջ խուզարկութիւններ կատարելու, եւ առհասարակ, անոնց գործերուն միջամտելու ըլլալու։

Թուրքերը չէին ուզեր այս հիմերով առեւտուր ընել, նախ՝ որովհետեւ Թուրք վաճառականները, իրապէս դրուած պիտի ըլլային անհանդուրժելի կապանքներու մէջ, երկրորդ՝ որովհետեւ անոնք շատ լաւ գիտէին, որ Վնիշթորկի հիմնարկութիւնները միաժամանակ կոմունիստական քարոզութեան վայրեր են, իսկ պաշտօնեաները՝ Երրորդ Միջազգայինի գործակալներ։ Հակառակ իր պոլշեւիկասիրութեան՝ Թուրքիան այն սակաւաթիւ երկիրներէն է, ուր համայնավարները կը հալածուին երկաթով ու կրակով։ Մ. Քէմալ շատ կը սիրէ Մոսկուայի բարեկամութիւնը, բայց անխնայ կը հալածէ ու կը պատժէ իր երկրին համայնավար տարրերը։ Այդ պատճառով Էնկիւրին յամառ կերպով կը մերժէր ընդունիլ պոլշեւիկեան պայմանները առեւտրական դաշնագրի համար։

Ու... յանկարծ, Թուրքիան դարձաւ զիջող ու հաշտարար։ Ան ընդունեց Մոսկուայի գրեթէ բոլոր գլխաւոր պայմանները։ Մարտ 11ի դաշնագիրը հիմնուած է պետական մենաշնորհի սկզբունքին վրայ։ Վնիշթորկը կը մնայ միջնորդ մարմինը երկու երկիրներու միջեւ կատարուելիք առեւտուրի համար, անոր ներկայացուցիչն ու վերջինիս պաշտօնատունը պիտի վայելէ դեսպանական իրաւունքներ։ Վնիշթորկը Թուրքիոյ մէջ պիտի ունենայ մասնաճիւղեր ու գործակալներ։ Այսինքն՝ բոլոր այն կէտերը, որ Թուրքիան մերժելով կը մերժէր՝ մտած են ստորագրուած դաշնագրին մէջ — դաշնագիր մը, որու տնտեսական տարողութիւնը, վերջ ի վերջոյ, 7 միլիոն լիրայէն անդին չանցնիր։ Մեծ իմաստութիւն ունենալու պէտք չկայ, հասկնալու համար որ այդ դաշնագրի իսկական բովանդակութիւնը ոչ թէ անոր առեւտրական կէտերուն մէջ է, այլ՝ քաղաքական։

«Ցատկռտան» ֆաշի՞ստն է պատճառ Թուրք-պոլշեւիկեան այս նոր մերձեցման, Չէմպըրլէնի «անպատկառ տկարութի՞ւնը», թէ ուրիշ «եւ է բան», էականը այն է, որ աւելի եւ աւելի շիլաւուրուող ու բիւրեղացող միջազգային ուժերու դասաւորութեան մէջ, Թուրքիան ո՛չ թէ կը ճեռանայ պոլշեւիկներէն, այլ ա՛լ աւելի կը մօտենայ անոնց, ա՛լ աւելի կը խրուի անոնց քաղաքական գրապատյտին մէջ։ Զարգարացան յայտերը այն քաղաքագէտներուն, որոնք կը կարծէին, թէ Թուրքիան՝ պոլշեւիկներու բարիքը վայելելէ եւ անոնց օժանդակութիւնը օգտագործելէ ետք, կ'անցնի հակառակ բանակը եւ նեցուկ ունենալով Անգլիան՝ ժանիքներ ցոյց կուտայ «Մոսկաֆին»։ Ընդհակառակը, ան կը շարունակէ «Մոսկաֆի» հետ ընկերաբար՝ ժանիքներ ցոյց տալ Անգլիային։

Քաղաքական ուժերու այս ձեւի դասաւորութիւնը առանձնապէս կարեւոր է մեզ համար։ Խորհրդային Միութիւն և Թուրքիա՝ մէկ բանակ, Անգլիա, Իտալիա եւ արբանեակներ՝ հակառակ բանակ։ Կը պատերազմի՞ն այս բանակները իրարու հետ, թէ՝ «խաղաղ» միջոցներով կը տանին պայքարը— երկու պարագային ալ անոնց փոխյարաբերութիւնը չի կրնար չազդել հայ ժողովրդի ճակատագրին վրայ։

Այդ իսկ պատճառով, պէտք է մօտէն հետեւիլ անոնց յարաբերութիւններու զարգացման եւ ջանալ, որ հայ ժողովուրդը ոտքի տակ չերթայ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԷՆ

ՊԷԹՀՈՎԷՆ
(1770—1827)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տասնըիններորդ դարու ռոմանթիզմի բազմաթիւ ու զանազան արտայայտութիւնները խիստ կանուխէն իրենց աւելի կամ նուազ որոշ դրոշմը ձգած են 18րդ դարավերջի գերման դասական գրականութեան ու երաժշտութեան վրայ։ Կէօթէ եւ Շիլլէր, հակառակ դասական Ելլադայի ու Հռոմի հանդէպ իրենց ունեցած զմայլանքին, չեն կրցած գերծ մնալ գիրենք շրջապատող ազդակներու ազդեցութենէն։

Նմանապէս Պէթհովէն, զոր դասական երաժշտութեան ամենահզօր արտայայտութիւնը նկատելու չենք վարանիր, իր վերջին շրջանի ամենակատարեալ հեղինակութեանց մէջ վիպականութեան որոշ ազդեցութեան ենթարկուած ըլլալ կը զգայնէ։ Պէթհովէնեան արուեստը իր զարգացման ընթացքին կը ձգտի հետզհետէ ենթակայական ու անձնական զգացումներու արտայայտութիւն դառնալ։ Դասական խիստ ու առարկայական ոգին հետզհետէ տեղի կուտայ արուեստագէտի ներքին հոգեկան աշխարհէն ծնունդ առած զգացումներու առջեւ։

Այս պատճառաւ իսկ, անհրաժեշտ է Պէթհովէնի կեանքի գլխաւոր պարագաներն աչքի առջեւ ունենալ, ըմբռնելու համար իր արուեստի զարգացումն ու շարունակ դէպի նոր ու խիզախ ձեւերու ձգտումը։ Իր կեանքի յարատեւ փոփոխականութիւնները առիթ տուած են իր հանճարի բազմազան արտայայտութիւններուն։

Պէթհովէնի արուեստը իր ենթակայական հանգամանքէն զատելով, իր կեանքն ալ հարկ է որոշ շրջաններու բաժնել։

Նախապատրաստական Շրջան (1770—1792). — Պէթհովէնի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը դառնութիւններով լեցուն եղած է։ Անխիղճ հօր մը շահախնդիր պահանջքներուն ենթարկուած պատանին ընտանեկան կեանքի անախորժ միջնոլորտէն խոյս տալով, իր ճնշուած հոգիին սփոփանքը յաճախ ստիպուած էր փնտռել Ռոնի ծառուղիներու շուքին տակ կամ վեհ Հռենոսի դալարագեղ ափերուն վրայ։

Տասնըեօթ տարեկանին առաջին անգամ Վիէննա կ'երթայ, ուր կը տեսնէ Մոցարտը, սակայն իր մօրը մահը շուտով զինքը կը ստիպէ իր ծննդավայրը դառնալ։ Պատանեկութեան իր այս տարիները ամբողջութեամբ կը նուիրէ իր երաժշտական գիտութիւնը զարգացնելու, մինչեւ որ 1792ին Կայսրընտիր իշխանը զինքը Վիէննա կը ղրկէ, իր երաժշտական ուսումը կատարելագործելու համար։ Հոն իբր վարպետ կ'ունենայ Հայտընը, Ալպրէխցպէրկէրը եւ Սալիէրին։

Վիէննայի մէջ իր գործունէութեան այս նախապատրաստական շրջանին Պէթհովէն կը յօրինէ դաշնակի, ջութակի եւ թաւ-ջութակի յատուկ իր հատանուագները։ Նոյն ատեն իր նորաբողբոջ հանճարը շուտով կը սկսի ճանչցուիլ Վիէննայի երաժշտասէր ազնուականներու կողմէ եւ սիրով ու յարգանքով կ'ընդունուի բարձր դասու պատկանող շրջանակներու մէջ։ Պէթհովէն՝ վիէննական ազնուականութեան հետ հաստատած իր յարաբերութիւններն հետզհետէ ընդարձակելով, մինչեւ իր կեանքին վերջը բարձրագոյն խաւերու մէջ տիրող բարքերու զմայլող մը կը մնայ։ Իր սիրային կեանքն ալ մեծ մասով կոմսուհիներու եւ արուեստագիտուհիներու շուրջ կը դառնայ։ Կը բաւէ միայն իր հեղինակութիւններու ձօները կարդալ, աչքի առջեւ ունենալու համար արիստոկրատական ազնուականութեան ամէնէն փայլուն անունները։

Ուրեմն սխալ է շատերու այն կարծիքը թէ իր ժամանակակիցներուն կողմէ չէ գնահատուած։ Այս առասպելը մեծ հանճարներու ժամանակակից անյաջող երգահաններու կողմէ յօրինուած է որոնք իրենց հեղինակութեանց անյաջողութիւնը տեսնելով ուզած են այսպէսով ապացոյց տեղ բռնել... Պէթհովէնի... գնահատութեան կոչում ընել։ Իրականին մէջ Հայտըն, Մոցարտ եւ Պէթհովէն իրենց ողջութեան շատ ժողովրդական եղած են։ Աւելի վերջ Շուման, Մէնտէլզօն ու նոյն իսկ Վակնէր ալ իրենց ժամանակին աւելի շատ համակիր քան հակառակորդ ունեցած են։ Իր ժամանակակիցներուն կողմէ արժանաւորապէս չգնահատուած միակ իսկական հանճարը Շուպէրթն է։ Ատոր պատճառը իր շատ կանուխ մեռնիլն է։

Պէթհովէնի ժամանակակից Շուպէրթ, իր հեզ, խոնարհ ու անշուք նկարագրով հակապատկեր մը կը ներկայացնէ բարկացոտ խիստ ու դժուարամատչելի Հսկային։ Այս պատճառաւ ալ իրարու հետ քիչ շփում ունեցած են։ Շուպէրթ կը պատկանի բոլորովին խոնարհ խաւերու, որով իր երգն ալ աւելի սիրտերու մօտիկ, աւելի յուզիչ, աւելի բանաստեղծական է։ Պէթհովէնի ներշնչման աղբիւրը իր հոգիի յոյզերն են միայն։

Միւս կողմէ, Պէթհովէնի հեղինակութիւնները դէպի կատարելութիւն զարգացում մը ցոյց կուտան։ Շուպէրթ բնածին հանճար մըն է որ սկիզբէն մինչեւ վերջ անփոփոխ մնացած է ու առաջին օրէն իսկ իր կարողութեան չափը տուած։

Ստեղծագործութեան առաջին շրջան (1800—1804). — Այս շրջանին Պէթհովէն որոշապէս կը հեռանայ Հայտընի եւ Մոցարտի աւանդութեան, փայլուն եւ հաճոյալի երաժշտութիւն մը ստեղծելով։ Մանաւորաբար կը յարգէ դասական ձեւերը, թէեւ դաշնակի իր առաջին հատանուագներուն մէջ արդէն իսկ տեղ տեղ երեւան կուգայ Մեծ Պէթհովէնը խորախորհուրդ, արտաքին աշխարհի հանդէպ արհամարհոտ ու յանձնուած իր վառ երեւակայութեան։

Իր չափահասութեան այս տարիներուն, Պէթհովէն կը սկսի կորսնցնել իր լսողութիւնը խոր տխրութեան մէջ ու կեանքի հանդէպ զզուած դառնութեան տակ հեղինակած է իր ամենայուզիչ adagioներուն մէկ մասը։ Այս շրջանի իր կարեւորագոյն գործերն են առաջին եւ երկրորդ համերգները, դաշնակի յատուկ ծանօթ հատանուագները (Mondschein, Quasi Una Fantasia եւլն.) Քրոյցէրեան Հատանուագը (դաշնակի եւ ջութակի համար), առաջին վեց քառեակները եւլն։ Այս տարիներուն կը զուգադիպի նաեւ իր առաջին բուռն ու դժբախտ սէրը հանդէպ Ճուլիէթթա Ճիուչարտիի։

Երկրորդ շրջան (1804—1815). — Պէթհովէն հետզհետէ կ'ինքնամփոփուի, այլեւս իր հոգւոյն յոյզերն են որ իրենց ամբողջ ուժգնութեամբ կ'արտայայտէ, թէեւ կոտրներու արտաքին ձեւն ու ներքին հաւասարակշռութիւնը կը յաջողի անեղծ պահել։ Այս երաժշտութիւնը իր սկզբնական թեթեւ ու աշխարհիկ բնոյթը կը կորսնցնէ։ Արտայայտութեան շեշտը թէ՛ ուրախութեան եւ թէ տխրութեան մէջ խորունկ ու անկեղծ է։ Երրորդ համերգը այս ներշնչման առաջին արտայայտութիւնն է։

1806ին անգամ մը եւս սէրը կուգայ իր տառապող հոգին պահ մը սփոփել։ Կը նշանուի Թէրէզէ ֆոն Պրունսվիքի հետ։ Ամուսնութիւնը չիրականանար, սակայն սիրոյ այս ներշնչումէն կը ծնի չորրորդ համերգը՝ ուրախութեան, զուարթութեան ու յոյսի լիասիրտ պոռթկում մը։ Սիրոյ երջանկութեան այս տարիներուն կը պարտինք, նաեւ Appassionataն (հատանուագ դաշնակի համար), հինգերորդ եւ վեցերորդ համերգները։

Հինգերորդ համերգը, որուն վերջարանը յաղթութեան հսկայ երգի մը համեմատութիւնները կ'առնէ, նպատակ ունի արտայայտելու մարդուն յաղթանակը ճակատագրին վրայ։ Բարոյական բարձր ոգիով մը լեցուն այս համերգին ներշնչման աղբիւրն է որ տարիներ վերջ իր վսեմագոյն ձեւին մէջ ծնունդ կուտայ նաեւ երաժշտութեան անմահ գլուխ գործոցին՝ իններորդ համերգին։

Վեցերորդ համերգը Պէթհովէն կը նուիրէ բնութեան, որուն սքանչացող մը եղած է իր մանկութենէն ի վեր։ Միայն թէ իր երաժշտութիւնը նկարագրական ըլլալէ աւելի —որպիսին է Հայտընինը— հոգեբանական է։ Ան ինքն իր մէջ կ'ամփոփուի ու բնութեան հրաշալիքներու առջեւ իր հոգիին զգացած տպաւորութիւնները երաժշտութեամբ կը յայտնէ։

Եօթներորդ համերգը նուիրուած է պարի գաղափարին։ Ութերորդն ալ ճիգնանքի ու քմահաճոյքի երաժշտական արտայայտութիւնն է։

Այս շրջանին ծնունդ առած է նաեւ Պէթհովէնի միակ օփերան «Ֆիտելիօ»։

Երրորդ շրջան (1815—27) Պէթհովէն իր կեանքի վերջին տարիներուն մէջ ստեղծած է մարդկային հանճարի կարգ մը ամենավսեմ գլուխ գործոցները։ 1815—22 դաշնակի յատուկ վերջին հինգ հատանուագները, 1822ին «Հանդիսաւոր պատարագը», 1823—4ին իններորդ համերգը ու 1824—26 ալ վերջին վեց քառեակները։

Պէթհովէն, այս գլուխ գործոցները յօրինած է հոգեկան ... թշուառ վիճակի մը մէջ ... դութիւնը ամբողջովին կորսնցուցած, առողջութիւնը ... թարուած, իր բարեկամներէն ... շատերը կորսնցուցած ու ... նեկան հոգերով ճնշուած ...

Այս շրջանի իր բոլոր ... ձերն ալ աւանդական ձեւերէն ... կը հեռանան, ինչպէս հատանուագի կարգ մը բաղկացուցիչ մասերը խուսանուագներով ... փոխարինուելով։ Այս կերպով Պէթհովէն Պախի ... դիմած կ'ըլլայ։

«Հանդիսաւոր պատարագ»ին մէջ ան կը յայտնէ իր հոգեկան յուզումները կրօնական ... փարին առջեւ։

Իններորդ համերգը, ... վերջը մարդկային ձայնի ... մասնակցի ... հնչեցնելու համար, ... երաժշտութեան ... գագաթն է։ Հոս, ... կան ոգիով ներշնչուած ... վէն կը փառաբանէ ... թիւնը՝ —հոգիին ... թիւնը որ կը ծնի ... դժբախտութեան վրայ ... տարած յաղթանակէն։

Ով որ անգամ մը լսած ... երաժշտութիւնը, զգացած ... լալու է Ուրախութեան ... ափ մինչեւ մղուած պայքար...

Այն երկնային հրաշ... որ յափշտակութեան ... վար կ'իջնէ ու մեղմիւ ... բուրէ մարդկային հոգին ... դառնար կ'արտայայտուի ... բազմաշունչ ու ... մներգներով, մինչեւ ... կան սքանչացումով ... երանութեամբ ... թիւնը աստուածային ... գեւը իր կուրծքին վրայ ...

Կ. ՊԵՏՐՈՍ...

ԹՈՒՐՔԻԱ, ԼԵՀԱՍ... ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

«Թանոի Գոլոսոյ Ակ...ը» գրէ.—

Դարերու ընթացքին ... ազգեր այնքան եղբայրական ... կապակցութիւն ունեցած ... րու հետ, որքան Թուրքի... Լեհաստան...։ ... գրացի էին։ Սուլթան... նութեան տակ գտնուած ... եան հողերը սահմանակից ... լիցիոյ գաշտերուն ... նաւանդ Մոսկովի ցարը ... ալ թշնամին ըլլալով, ... եւ Լեհաստանի շահերը ... հանջէին համաձայնիլ ... փոխադարձաբար իրար ... ներ։ Իրաւ ալ, այս երկ... ները գրեթէ շարունակ ... տարիմ գինակիցներ ... րու։ Այն ատեն, որ ... անի առաջին բաժանման ... երբ Եւրոպայի բոլոր ... ները, մեղսակցութեամբ ... խով աչք կը գոցէին ... Ռուսիոյ, միայն Թուրքի... գէնք բարձրացուց՝ ... պանելու համար ... մնաւ չփոխեցին այս ... թիւնը։ Թուրքիա ... փախստականներու ... ւաւ։ Միքիէվիչ, Օժէ... Ցարիձարինսքի եւն ... վրայ ո՛չ միայն ապահով ... տան գտան, այլ մեծ ... թիւններ։ Զօրավար Լեհ... Հեծելազօրքի գունդեր ... սուլթանի բանակին մէջ ... իրենց յատուկ դրօշակներ... նէին, ուր խաչն ու ... քովի դրօշակ էին իրենց ... իսկ, որոնք պահուած են ... սարանէին Թուրքիոյ ... տանի միջեւ յարաբերական ... բեկման թիւնը։ Այս ... նութեան ուրիշ ... զօրաւական ...

...ն: Ցաւալին մեր օրերուն այ... յափորէն ու հեռու կայ լեհա... ն Ատամփոլ վիզը, որուն բնա... ները պահած են հին հայրե... ոչ միայն լեզուն, այլեւ ... ութիւնները։ Մէկ ... թրքական հողին վրայ ... համաձայնու... տարութեան համաձայնու... ամբողջ լեհական բնկե... թիւն մը կազմուեցաւ։ Ցարանի ... թէ ինչպէս երկու ազգերու գա... բարեկամութիւնը վեր... բարեկամութիւնը ապրան... րդեցաւ Բարձրագոյնդրան արա... թեանց մէջ։ Դեռ 19րդ դա... ու որոշ առեն գեսպաններու ըն... թեան ժամանակ Բ. Դրան ... հանդիսաւորապէս կը կան... մէջ հանդիսաւորապէս կը կան... չէին նաեւ «Լեհաստանի դես... պանը», իբրեւ թէ իրապէս ներ... կայ եղած ըլլար հոն։

Այս պայմաններուն տակ, ... բնական էր որ 1918ին երբ ... Լեհաստան դարձեալ անկախ պե... տութիւն դարձաւ, իրեն պատիւ ... ընկեց երախտագիտութիւն յայտ... նել Թուրքիոյ եւ անմիջապէս վե... րահաստատել աւանդական բարե... կամական կապերը։ 1919ին փու... թաց պատուիրակութիւն մը ղրկել ... Պոլիս։ 1923 Յուլիս ... օրանի մէջ ամէն պետու... թիւնէ առաջ Լեհաստան «յաւի... տենական բարեկամութեան ուխտ» ... կնքեց Թուրքիոյ հետ։ Ցարի ... 1924 Յունիսին, Լեհաս... տան դարձեալ կը կանխէր միւս ... պետութիւնները՝ իր ... դիւանագիտական ներկայացու... ցչութեան աթոռը հաստատելով ... Էնկիւրիի մէջ։ Այս կերպով, Վար... շաւայի կառավարութիւնը բացէ ... ի բաց իր վստահութիւնը կը յայտ... նէր Թուրքիոյ հանրապետական ... վարչաձեւին եւ անկանխակալ մտա... ծումով օրէն, նոր մայրաքաղա... քին մէջ, Չանքայայի մօտ պիտի ... դարձնէր իր լեհական դեսպանատան շի... նութիւնը։

Տնտեսական գետնի վրայ, ... Լեհաստան նոյնպէս աշխատեցաւ ... Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ ամբողջ ... Միջնաւոր Արեւել... քին հետ վերահաստատել երբեմնի ... կապերը։ 1923ին Էնկիւրիի եւ ... Վարշաւայի միջեւ ժամանակա... ւոր առեւտրական դաշնագիր մը ... կնքուած էր։ 1932ին, լեհա... կան ձեռնարկութեան արտադրու... թեանց ցուցահանդէս մը կազմա... կերպուեցաւ Պոլսոյ մէջ, մինչ ... ծովային կապը կը հաս... տատուէր Կոնիկայի եւ Թուրք նա... ւահանգիստներուն միջեւ։

Լեհերու հրախտագիտական ... բոլոր արտայայտութեանց ... Թուրքիա պատասխանեց համա... կրանքով։ 1924ին Թուրք զինուո... րական մարմին մը, բաղկացած ... զօրանակի հրամանատար նա... փաշայէ եւ 30 սպաներէ, ամ-

բողջ ամիս մը լեհ բանակին հիւ... րը եղաւ։ Նոյն տարին, պոլսեցի լրագրողներ Լէմպէրկի միջազգային ցուցահանդէսին գացին։ Անցեալ ամառ երբ թրքական «Կարա Տէնիզ» զուցահանդէսը նա... ւը Եւրոպայի գլխաւոր նաւահանգիստները այցելեց, չմոռցաւ նաեւ Կոնիկան։ Թուրք հանրապետութիւնը սիրով ընդունեց Լեհերու աջակցութիւնը, իր ազգային տնտեսութեան վերակազմութեան մէջ։

Այսպէս, լեհ խմբակ մը Թրքական ալքոլի մենաշնորհը կը շահագործէ։ Ուրիշ լեհ ընկերութիւն մը Անատոլուի երկաթուղիներու տնօրէնութենէն իրաւունք ձեռք բերած է կայարաններուն մէջ երկրագործական գործիքներու մթերանոցներ հաստատել։

Փոխադարձ բարեկամութեան այս արտայայտութիւնները ժամանակին եղածին պէս քաղաքական իրական գործակցութեան չեն փոխուած դեռ։ Դժբախտութիւնն այն է որ Լեհաստան եւ Թուրքիա այսօր բաժնուած են։ Երբեմն դրացի Ցնեփերի եւ Կարպատներու եզերքը, այսօր հասարակաց սահմանագլուխ չունին։ Որով և ... ժողովուրդներուն միջեւ գործակցութեան հին կարելիութիւնները վերջնապէս անհետացած են։ Լեհաստանէն հեռացող Թուրքիան ընդհակառակն սահմանակից մնաց Ռուսիոյ։ Ասելին, այն պահուն իսկ ուր իր անկախութիւնը եղերական կերպով վտանգուած էր, սովետներու օժանդակութիւնը պատճառ եղաւ որ Թուրքիա Ռուսիոյ բարեկամը դառնայ։ Ասա թէ ինչու, հակառակ զինքը Լեհաստանի կապող աւանդական համակրութեան կապերուն, երիտասարդ Թուրք Հանրապետութիւնը չի կրնար մտածել բացէ ի բաց ապերախտ ըլլալ հանդէպ պետութեան մը, որ չորս տարի առաջ, ապահովեց իր գոյութիւն յաջողութիւնը։ Այստեղ պատուոյ խնդիր ալ կայ։ Ինչ ալ ըլլայ այդ թուականէն սկսեալ, Թուրքիա չդադրեցաւ Ռուսիոյ հանդէպ կատարելապէս ուղղամիտ գիրք բռնելէ։

Ուրիշ բազմաթիւ պատճառներ ալ կան, որոնք կը ճշտեն Թուրքեւռուս յարաբերութեանց ներկայ վիճակը։ Ամէնէն առաջ վերջնապէս ջնջուած են այն կրօնական, ազգային կամ ցեղագրական խտէալները, կամ, աւելի ճիշդ, պատրուակները, զորս կ՚օգտագործէին ցարերը՝ կռուելու համար ընդդէմ Թուրքին, թշնամի քրիստոնէական կրօնքի եւ եղբայրակից Սլաւներու։ Անցա՜ծ են այն օրերը, ուր կրեմ-

լինի խոյրակիր պետը կ՚երազէր խաչը տնկել Այա-Սոֆիայի վրայ։ Խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը այլեւս հաւատոյ վարդապետութիւններէն չի ներշնչուիր իրեն համար կարեւորութիւն չունի թէ Այա Սոֆիայի մէջ պաշտամունք կատարողը քահանա՞յ մըն է թէ իմամ մը։ Գալով երբեմնի Ռուսիոյ հպատակ օրթոտոքս ազգերուն, անոնք անկախութիւն ձեռք բերած են։ Յունաստան, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա տէր դարձած են իրենց ճակատագրին։ Ցարերը ուզեցին ազատագրել զանոնք։ Ազատագրուած են։ Այս երկրորդ խտէալն ալ, անցեալին մէջ եղածին պէս, չի կրնար ոգեւորել այլեւս ռուս քաղաքականութիւնը։ Սակայն, պիտի ըսուի, ամբողջ 1914-918ի պատերազմը «ռուսական Պոլիս» բառին շուրջ չդարձա՞ւ։ Ճիշդ է. սակայն այս միւս երազը, զոր ռուս աշխարհակալութիւնը ի զուր փորձեց իրականացնել 1828ին, 1877ին եւ 1914ին, շատ դժուարաւ կրնայ ներշնչել խորհրդային դիւանագիտութիւնը։ Կարմիր Ռուսիա, որուն յեղափոխական բառամթերքին մէջ ժողովուրդներու անկախութեան սկզբունքը կայ, Թուրքիոյ դէմ ցցուիլը չի կրնար մտքէն անցընել, առանց ինքզինքին փչանալու։

Մուսթաֆա Քէմալ Ասիոյ մէջ այնքան մեծ հմայք կը վայելէ, որ օր մը կրնայ Ղրիմի, Կովկասի, Վոլկայի եզերքին, Թուրքիստանի մէջ ապրող միլիոնաւոր Թուրք-Թաթարներու ազգային ծակատագիրներուն վրայ ազդել։

Վերջապէս կարելի է երեւակայել նաեւ թէ ուրիշ գաղափարական մը կրնայ ոգեւորել Կրեմլինի արդի վարիչները հանդէպ Թուրքիոյ։ Խորհրդային Ռուսիան գուցէ աշխատի պոլշեւիկացնել Թուրք Հանրապետութիւնը, ու փոխանակ ցարերու առնուան պէս խաչը շողացնելու, մանգաղն ու մուրճը շողացնէ։ Բայց այս ալ կարելի չէ։ Այս գետնին վրայ, Մոսկուա Էնկիւրի կրնայ հանել միայն Արեւմուտքի ճամբով։ Հետեւաբար Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկութենէ չի վախցուիր եւ կարելի է ըսել թէ այնտեղ բոլորովին ձախողած է արդէն։

Այսպէս, որ կողմէն ալ նայուի կացութեան, Ռուսիա առնուազն երկար ատենի համար վտանգ չի ներկայացներ Թուրքիոյ համար։ Այս վերջինը այլ եւս սուլթանական օրերուն եղածին պէս չի վախնար մոսկոֆեան արջէն։ Անցած են այլ եւս այն

օրերը, ուր, ապագայի մտահոգութեամբ, կը սարսափէր Լիման ֆոն Զանտերսներ գնել Սերասքերութեան մէջ։ Մէկ խօսքով, 1905էն 1920 Ռուսիոյ անցուցած մեծ փորձը շահաւոր եղաւ Թուրքիոյ համար։

Ասկէ զատ, նկատել տանք նաեւ որ ներկայիս քէմալական վարչաձեւը քաղաքականապէս աւելի միակամութիւն կը ներկայացնէ քան պոլշեւիկեան դիկտատորութիւնը։ Սթալինի, Քամէնէֆի եւ Թրոցքիի վէճերը չկան Էնկիւրիի մէջ։ Միւս կողմէ Ռուսիա բոլորովին կլանուած է Ասիոյ մէջ Անգլիոյ դէմ մղած մեծ դիւցազնամարտով։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ իր քաղաքականութեան առանցքը հիմա ուղղուած է դէպի ծայրագոյն Արեւելք, դէպի Չինաստան, դէպի Հնդկաստան եւ ոչ թէ դէպի Պոլիս եւ Նեղուցները, ինչպէս երբեմն. կարճ խօսքով, բոլոր այս պատճառները թոյլ կուտան եզրակացնելու թէ Թուրքեւռուս յարաբերութեանց պատմական մեծ տագնապը գրեթէ անհետացած է։

Այս պայմաններուն մէջ, հասկնալի է թէ՝ հակառակ Լեհաստանի հանդէպ իր համակրութեան, նոր Թուրքիա բնաւ գործակցութեան պէտքը չի զգար։ Երկու երկիրներու իրար կապող բարեկամութիւնը միայն պլատոնական կրնայ ըլլալ։ Ամէն պարագայի, Էնկիւրիի աչքին սեւէ կարգադրութիւն անպատեհ է։ Այսպէս են միջազգային քաղաքականութեան դառն պահանջները։ Չմոռնանք որ, համաշխարհային պատերազմէն ի վեր, ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ժողովուրդներու միջեւ յարաբերութիւնները փոխանցման շրջան մը կ՚անցընեն։ Հին խնդիրները լուծուած են։ Նորերը չեն ծնած դեռ, սակայն արդէն կը զգացուի թէ անոնք շատ կարեւոր պիտի ըլլան Կովկասի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիստանի մէջ։ Թուրքեւլեհ յարաբերութեանց ապագան կախում ունի շատ մը ազդակներէ, ինչպէ՛ս Ռուսիոյ ներքին բարեշրջումը, ֆրանքեւթուրք յարաբերութեանց բնոյթը։

Անիկա կախում ունի նաեւ այն ֆաւմնաբար վճռական դերէն, զոր նոր Թուրքիա պիտի խաղայ Ասիոյ իսլամ ժողովուրդներու ազգային զարգացման եւ ազատագրման մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մամնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՅԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ԲԱՆՈՐՈՐ ՄԸ ՋԱՐԴԸ.— Ծուրիխէն կը հեռագրեն թէ բանուոր Եաքոպ Սթիֆէլ, կատաղութեան նոպայի մը պահուն, ատրճանակով սպաննած է իր կինը եւ չորս տարեկան մանչը։ Յետոյ կրակած է երկու տարեկան աղջկան եւ միւս երկու զաւակներուն վրայ։ Այս վերջիններն ալ մեռած են հիւանդանոցին մէջ։ Այս ոճրագործ բանուորը խմած մըն էր եւ վերջերս նկարագրով անհանդուրժելի դարձած։

ԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԳԼՈՒԽ ՄԸ.— Քրջահաւաք Փօլ Սթէֆէն անցեալ առտու, սիրականը դէմը առաւ եւ սկսաւ խմել։ Խմէ խօսէ, խմէ խօսէ, իրկուն ըրին։

Առանց Կալիլէի պնդումին, արդէն սկսած էր դառնալ երկիրը անոնց աչքին։ Սթէֆէն, խօսակցութեան անուշ եղանակը փոխեց եւ սկսաւ հրամայել։ Ու վերցուց զինիի շիշը, զարկաւ սիրականին գլխուն։ Գլուխը դիմացաւ, նոյնիսկ պատասխան տուաւ ու հայհոյեց։ Վերցուց լեցուն շիշ մըն ալ, եւ ջարդ ու փշուր ըրաւ սիրականին յաղթ գլխուն վրայ, զոր այնքա՜ն համբուրած էր։ Այն ատեն դիմացկուն գլխով սիրականը մտաւ խոհանոց, առաւ դանակը եւ խոթեց փորը իր պատահական ամուսինին։

Յետոյ երկուքը մէկ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԽՆՆԻԹ ՄԸ.— Պորտոյի մէջ Պիսքարոսի գլխաւոր հրապարակին վրայ տողանցք կը կատարէին ինքնաշարժները։ Ու մարդոց բազմութիւն մը կեցած կը դիտէր ինքնաշարժներու շարժուն գիծը։ Ցանկարծ խնիթ մը բարձրացուց ձեռքը եւ սկսաւ կրակել մարդկային պատնէշին դէմ, երկու հոգի ծանրապէս վիրաւոր փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Մէկը մեռաւ։

Խնիթը բանտարկուեցաւ։

ՄԱՐԴ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Միջինքի տօնին օրը, Մօնփազիէի մէջ (Պորտօ) ծերունի Կիւլպիէ, 82 տարեկան չոր փայտ կը ժողվէր անտառին մէջ։ Փաթթեց սիկառ մը եւ սկսաւ ծխացնել, անզգուշութեամբ նետեց վառած լուցկին խոտերուն մէջ։ Ցանկարծ բոց առին չոր խոտերը, կրակը տարածուեցաւ կատաղօրէն եւ անկար ծերունին չկրցաւ ազատիլ կրակին բազուկներուն մէջէն։ Ու երբ տղան հասաւ, արդէն ծերունին կիսովին այրած էր։ Հիւանդանոց հազիւ փոխադրուած մեռաւ։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԳՈՂԵՐԸ.— Մօնթէ Քարլոյի մէջ հարուստ ապարանքի մը երջանիկ բնակիչները, տիկին Հըչինսըն եւ իր աղջիկը, անցեալ օր պտոյտի կ՚ելլեն ծովեզերք։ Տունը կը մնար 20 տարեկան սպասուհին, Օլկա Րէյ։ Վերադարձին, տիրուհին կը տեսնէ որ դուռը բաց է, իսկ ամբողջ տունը լեցուած օդային կազի հոտով, երբեմն

հոնդիւններ կուգան խոհանոցէն։ Կը վազեն խոհանոց։ Կազին ծորակները բացուած են ու կը փչեն. սպասուհին կապուած է աթոռի մը վրայ եւ կիսովին շնչահեղձ։ Գողերը հազիւ թէ վերջացուցած էին այդ գործը և պիտի սկսէին ժողվռտուքի, երբ կը հասնին տան տէրերը, եւ գողերը կը փախչին։ Սպասուհին փոխադրուած է հիւանդանոց։

ԵՐԵՔ ԴԻԱԿ ՁԻՒՆԻՆ ՏԱԿ.— Կրընօպլէն կը գրեն թէ ձիւնապատ լեռներուն մէջ, որոնք ճերմակ պսակի մը պէս կը հրջապատեն քաղաքը, 2632 մեդր բարձրութեան մը վրայ գտնուած են երեք Իտալացիներու դիակները, թաղուած ձիւնի տակ։

Անոնցմէ մէկն է Քիրի ձիվաննի, որ Մարտ 10ին Իտալիայէն Ֆրանսա դարձին, ուզելով խուսափիլ կարգ մը անցագրային դժուարութիւններէ, ընտրեց լեռնային ճամբան։ Մօն Պլանի կիրճերէն անցաւ երկու ուղեկիցներու հետ։ Ու այսպէս այդ ճամբուն վրայ, զառիթափին ձիւնի տակ թաղուեցան ամէնքը։

ԲՌՈՒՆՑՔԻ ՄԷԿ ՀԱՐՈՒԱԾՈՎ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ.— Մաքս Մէլարտի, իտալացի զինեվաճառ մը, աղջիկ իրիկուն փոքրիկ ինքնաշարժով տուն դարձին կը հանդիպի Փիէր Հէրէնի ինքնաշարժին, որ կը գոցէր իր ճամբան։

Իտալացին ռազմաշունչ հրամանով մը, հրաւիրեց որ Ֆրանսացին ճամբայ բանայ իրեն։ Կը թուի թէ Ֆրանսացին ականջ չկախ ց Մուսօլինիի մարդուն։ Այն ատեն, Մէլարտի վար իջաւ կառքէն, բռունցքը մուրճի պէս իջեցուց հակառակորդին կուրծքին։

Ֆրանսացի խեղճ մեքենավարը արիւն փսխեց եւ նստած տեղը մեռաւ հազիւ ասրիկան մը եւ Իտալացին փոխադրեց բանտ։

ՇՈՒՆ ՄԸ ԿԸ ՀԱՉԷՐ. Առջի օր, Սէն-Մորիսի ջրանցքին եզերքը, Շօաէի ջաղացքին մօտ, փոքրիկ շուն մը կը հաչէր եւ կարծես կը կանչէր անցորդներուն։ Քովը կը գտնուէր հովանոց մը։ Ոստիկաններ եկան եւ ջրանցքին մէջ փնտռտուք կատարելով, գտան եօթանասնամեայ կնոջ մը դիակը։ Գրպանին մէջ կար նամակ մը, ուր կը յայտնէր թէ անձնասպան պիտի ըլլայ իր բարեկամին հետ, որ Շափէլ կը կոչուի։ Հակառակ փնտռտուքներուն, չգտնուեցաւ բարեկամը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ ԼԵՓԷՆ

Լըփէլեան աշտարակի բարձրախօսի վարչութիւնը հրաւիրած է «Գուսան» երգչախումբը ապրիլ 24ի կիրակի երեկոն կրկնել իր առաջին համերգին գուտ հայկական բաժինը: Կայանը տրամադրած է իր նուագախումբը, որ պիտի ձայնակցի հայ ժողովրդական երգերուն, մեծ մասով Կոմիտասի, Գ. Սիւնիի եւ Ա. Պատմագրեանի գործերէն: «Ռուսիոյի բարեկամներու միութեան» նախագահ Գ. Փրիվա, ներածութիւն մը պիտի ընէ հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան մասին:

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2

ՅՈՒՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Եօնուա՝ Փարիզի մէջ գտած էր ... Նաիրին ընկերը եւ գայն առած ... իր ծառայութեան մէջ, ինչ որ ... հարցապանը կը փրկէր՝ իբր ... իր կառավարութեան ... վտանգէն։

Երկու բարեկամները ծնած էին ... Տէրին հետ համաձայնելու եւ ... Ամէնէն առաջին գործերը կատա... րելու համար։ Եօնուս պէ՛յ դէպի ... իր ճամբորդութիւնը ... յայտնեց իր կնոջը, որ այս անա... կնկալ տեղափոխութեան նպա... տակը ուզեց հասկնալ։

— Ոչինչ, պատասխանեց Եօ... նուս Պոլսէն փախած մահապարտ ... մըն է որ ֆրանսական ոստիկանու... թեան միջոցաւ պէտք է ձերբա-

կալել տալ. հետո՛ պայուսակ անգամ չեմ առներ. ութ օրէն կը դառնամ։

***

Թայժէտ շոգենաւը նաւահանգիստ կը մտնէր։

Սպասելով մէկտեղ որ քարափ մօտենայ, Եօնուս եւ Ահմէտ միասին կը խօսէին, Թուրքերէնը, յունարէնը, հայերէնը ըստ կամս իրար խառնելով ... կ՚ըսէր

— Աղէ՛կ. աս Ջաքարիա փթօլէմայիսին դիմակը վար առինք. բայց յետոյ ինչ պիտի ընենք։

— Ֆրանսական ոստիկանութեան ձերբակալել պիտի տանք, պատասխանեց Ահմէտ։

— Անմիտ։

— Ինչո՞ւ անմիտ ըլլամ։

— Քաղաքական յանցանք մը գործած է եւ Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար անոր յանձնումը պահանջել։

— Դուն իսկ այդպէս ըսեր ես կնոջդ։

— Ուրեմն, դուն կնոջս կը հարցնե՞ս ինչ որ իրեն կը պատմեմ։

— Ո՛չ, ան ինծի ըսաւ, Զգիտեմ թէ Մարսէյլ կ՚երթաք մարդասպան մը ձերբակալել տալու։

— Կնոջս տալիք հաշիւ չունիմ։

— Ինչպէ՞ս պիտի շահինք հազար ոսկին.

Որովհետեւ այս գործին մէջ միայն տրուած գինն է նկատելի։

— Նոյնը նաեւ ես կը հարցնեմ. եթէ ձախողինք՝ դուն բան մը չես կորսնցներ, մինչդեռ ես գրամս ալ վրայ կուտամ։

— Քանի որ ողջ կամ մեռած կը պահանջեն, կը մնայ անոր գործը լմցնել։

— Թուրքիոյ մէջ չենք հասնէր կուզես նումէայի կամ Սիւյէնի թիմարաններուն մէջ օրերդ վերջացնել, կ՚ըսէս Զաքարիայի մէկ մազին դպիլ. Իզմիր ծնած թրքահպատակ հայը, Ցոյն, մայրը Չերքէզ։

Կը փախցնենք մարդը

— ...Կը կապենք եւ իբր թըթատարական ծրար՝ Պոլիս կը ղրկենք։ Ահմէտ, հակառակ որ ինը լեզու գիտեր եւ Արեւելքի ֆրանսական դպրոցներէն շրջանաւարտ էր, բայց աւանակին մէկն էր։

— Կը խոստովանիմ, ո՛վ Ներշնչեալ քակավ եւ գործին դժուարութիւնը քեզի կը ձգեմ

Շոգենաւը այլեւս քարափին կապուած էր. Եօնուս պէյ նախ ինքը վեր բարձրացաւ, հարցուց թէ՝ պաշտօնեաներուն մէջ Իւլօ, Իւռլօ, Պոլիւլօ, կամ Իւռօ անունով մէկը կա՞ր. իրեն մէկը ցոյց տուին որ ներկայացաւ։

Այս մարդը Յոյն չէր եւ քանէն վեր ըլլալու էր։

— Ո՞ւր ծնած ես, հարցուց Եօնուս։

— Թուլօն, պատասխանեց մարդը։

— Քու անունդ կամ անոր մօտիկ անուն մը ունեցող, քսան տարեկան ընկեր մը ունի՞ս։

— Ոչ, նաւուն վրայ Իւլօ անունով միինակ ես կամ։

— Քու ինքնութեան թուղթերդ չե՞ն գողցած

— Բնաւ։

— Ահա քեզի հինգ ֆրանք, տղա՛ս, եւ ներողութիւն քեզ խանգարած ըլլալուս

— Այս գինով, բնաւ խանգարուած չեմ զգար ինքզինքս։

Մարդը առաւ հինգ ֆրանքնոցը, իսկ Եօնուս գնաց միացաւ իր մեզակիցին, որ քարափին վրայ կը սպասէր։

Երկու պաշտօնակալ պաշը պօղուքները իրենց պանդոկը վերադարձան, իրենց գոյքերը առնելու եւ փարիզ վերադառնալու համար։

Երբ Քանըպիէռէն կ՚անցնէին, երթեւեկող բազմութիւնը իրենց փափաք ներշնչեց պտտելու։ Ահմէտ կը պաշտէր ապսէնթը եւ այս մասին՝ բնաւ չէր նեղուեր Գուրանի սկզբունքներէն. քաֆէ Լասիէռը ցոյց տուաւ իր պետին եւ

— Չե՞ս հրամմեր, հարցուց։

— Այո՛, ես ալ սուրճ մը կ՚առնեմ։

Երկու Թուրքերը նոյն սրճարանը ուղղուեցան։

Ցանկարծ, Ահմէտ արմուկի հարուած մը տուաւ պէյին։

Վայելչօրէն հագուած երիտասարդ մը՝ պէյին աջ կողմէն կը քալէր. խարտեաշ էր, վեր ի վերոյ 1 մեդր 60 հասակ ունէր, գորշ-կապտագոյն աչքեր, նորաբոյս խարտեաշ պեխեր։

Զգէ ինծի, առաջարկեց Ահմէտ։

(Շար.)

տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը։ Իտալական կառավարութիւնը չընդունեց այս առաջարկը՝ պնդելով որ Սերպիա արդէն ժամանակ ունեցաւ իր զինուորները սահմանէն ետ քաշելու, որով եւ շատ ուշ է հիմա. քննութիւն կատարելու համար։ Միւս կողմէ Գերմանիա եւս կը վարանի միանալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի այս առաջարկին. վախնալով որ Իտալիա իրեն հանդէպ թշնամական արարք մը կը նկատէ այսպիսի քայլ մը։

Կը կարծուի թէ՝ մեծ պետութիւնները հիմա կ'աշխատին վէճը կարգադրել Հռոմի, Պելկրատի եւ Թիրանայի միջեւ ուղղակի բանակցութիւններով։

∴ Թայմզի Թղթակիցը Թիրանայէն կը հեռագրէ.—

Մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին հոս Եուկօսլաւիոյ մէջ սահմանի երկայնքին կատարուած գին. պատրաստութեանց մասին։ Կ'ըսուի թէ Իփէքի, Միթրովիցայի եւ Փրիշթինայի մէջ զէնք բռնելու կարող բոլոր այրերը կը զինուորագրուին, ամսաթոշակի խոստումով. թէ գիշերները բեռնաբարձ ինքնաշարժներ կը հասնին Եաքովայի լեռները, եւ թէ զինուորները տենդոտ գործունէութեան մէջ են՝ Տէպրէի շրջանի ճամբաները նորոգելու համար։

Կ'ըսուի թէ նախկին ալպանական վարչապետ Ֆան Նոլիի դահլիճին նախարարներէն Բէճէպ Շալա Փէյոբիցա հասած է եւ զինուորներ կը պատրաստէ, իրեն հետ ունենալով վերջերս հանգստեան կոչուած 40 կանոնաւոր սպաներ։ 1500 զինուորներ կը պատրաստուին Գարատաղի մէջ՝ Սթէֆան Լազովիչի հրամանին տակ, քոմիթէճիներէն անկախաբար։ Գարատաղցիները կաշառուած են՝ իշխան Տանիլօի վերադարձին խոստումով։ Ալպանիոյ մէջ ալ զօրաւոր պրոպականդ կը կատարուի, Ծքոտրայի շրջանը եւ արեւելեան ցեղախումբերը կասկածելի են։ Ընդհանուր ծրագիրն է՝ յարձակում հիւսիսէն եւ յառաջխաղացում Քոսօվօէն եւ Տէպրէէն դէպի Թիրանա։

∴ «Փըթի Փարիզիէն»ի մասնաւոր թղթակիցը Պելկրատէն կը հեռագրէ թէ Սերպիա ոչ մէկ զինուորական պատրաստութիւն տեսած է ալպանական սահմանին վրայ և թէ եղածը ֆաշիստական յերիւրանք մըն է։

∴ Գերման թերթերը կը գրեն թէ Ալպանիոյ մէջ ապստամբութիւն ծագած է։ Ապստամբները յաջողած են Թիրանա մտնել եւ ձերբակալել վարչապետ Ահմէտ Զօկուն։ Աթէնքի թերթերուն համաձայն, ալպանական հեռաւորագրագ վաշտ մը ապստամբած է Էլպասանի մէջ։

Պելկրատի մէջ տեղեկութիւն չունին այս լուրերէն։

ՖԱՇԻՍՄԻ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ֆաշիսմի հիմնարկութեան ութերորդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ։ Հանդէսներուն զինուորական բնոյթ տրուեցաւ եւ կուսակցութիւնը մէջտեղ դրաւ իր մարտական բոլոր ուժերը, որոնց վրայ աւելցաւ, այս առթիւ, 80.000 երիտասարդ «ֆաշիստ յառաջամարտիկներ»ու նոր բանակ մը եւս։

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Աւկուսթօ Թուրաթի, շրջապատուած իտալական քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեան ներկայացուցիչներէն՝ խռնուած բազմութեան առջեւ կարդաց Մուսոլինիի պատգամը, որմէ վերջ երեսփոխան Ռիչչի անոր ներկայացուց նոր յառաջապահները։ Այս արարողութենէն վերջ, ֆաշիստ նորագիր զինուորները թափօր կազմելով գացին քաղաքապահներու նոր զօրանոցը։ Հոն՝ իւրաքանչիւրին տրուեցաւ կուսակցութեան անդամատոմսը եւ հրացան մը, խորհրդանշան՝ հաւատքի եւ ուժի։

Ահա այն պատգամը, զոր Մուսոլինի ուղղեց սեւ շապիկաւորներուն այս առթիւ.—

«Ութ տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, ուր իտալական ռազմական խումբերը (ֆաշիօ) կազմուեցան՝ իրենց խորհրդանշանական անուան տակ։ 1919ին անոնք փոքրիկ խմբակ մըն էին, որ ծառացան կառավարութեանց թշնամութեան ու խաբուած եւ դաւաճանուած զանգուածներու դէմ։ 1922 Հոկտեմբերին՝ յաղթական բազմութիւն մըն էր, արիւնի զոհողութեանց մէջէն. այսօր, անհուն բանակ մըն է, որ ամբողջ ազգին հետ կը շփոթուի։ Գաղափարը գտաւ անհրաժեշտ սուինները եւ դարձաւ ամբողջ իտալացի ժողովուրդին կողմէ ընդունուած եւ պաշտպանուած վարչաձեւը։

«Յառաջապահներ,

«Այս փառայեղ տարեդարձին, այս հանդիսաւոր եւ տպաւորիչ տօնախմբութեան առթիւ ձեզի կուտամ անդամատոմս մը և հրացան մը։ Առաջինը խորհրդանշանն է մեր հաւատքին. երկրորդը՝ գործիքն է մեր ուժին։ Ամենամեծ պատիւը համարեցէք սեւ շապիկ հագնիլը եւ ամենաբարձր առանձնաշնորհը՝ քաղաքապահներու շարքերուն մէջ մտնելը։

«Սեւ շապիկաւորներ.

«Օ՛ն, դրօշ պարզած երթանք ընդ առաջ այն սերունդներուն, որոնք ապագայի ստուգութիւնը կուտան մեզի. հին մարտական երգերով ողջունեցէք այն յառաջամարտիկները, որ մեզի կուգան՝ մաքուր ու թարմ ինչպէս արշալոյսը։ Փորձերուն դէմ հին աշխարհին, զոր քանդեցինք ու լուծեցինք, կայ ու կը մնայ Լիթթօրիօ (կապարճակիր) երիտասարդութիւնը, եռանդուն ու կարգապահ, ֆաշիստ Իտալիոյ մեծութեան համար աշխատելու ու կռուելու ծարաւի։

«Սեւ շապիկաւորնե՛ր, մերն է ապագան։»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱԲԱԺԻՆԸ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

Միջերկրական Արեւելքի ջուրերուն մէջ պտոյտ կատարող ֆրանսական նաւաբաժինը Ցունաստանէն վերջ այցելեց Ռումանիա, անցնելով Տարտանէլէն եւ Վոսփորէն։ Պոլսոյ և Թուրքէշի մէջ ռումէն իշխանութիւնները խանդավառ ընդունելութիւն կատարեցին ֆրանսական ծովակալին եւ սպաներուն։ Նաւաբաժինը Սեւ Ծովէն վերադառնալով Շաբաթ օր Պոլիս հասաւ, եւ ընդունուեցաւ սովորական ողջոյնի թնդանօթներով։ Պոլսոյ ծովային հրամանատարութեան կողմէ թուրք սպայ մը բարեգալուստ մաղթեց Ծով. Պուեիի։ Առաւօտուն ծովակալը ֆրանսական դեսպանատունը գնաց եւ այցելեց Թուրք ծովային հրամանատարութեան, Պոլսոյ կուսակալին եւ Գ. Զօրաբանակի հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշային։

Կէս օրէ վերջ Թուրք պաշտօնական մարմինները փոխադարձ այցելութիւն տուին ծովակալին «Տիւկէ-Թրուէն»ի մէջ։ Թուրք ծովակալութիւնը Շաբաթ գիշեր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ ֆրանսական նաւաբաժնին, որ Պոլիս պիտի մնայ մինչեւ Ապրիլ 3։ Զանազան հանդէսներ նախատեսուած են։ Բոլոր թուրք նաւային եւ ցամաքային սպաներն ու ենթասպաները, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ լիսէներուն աշակերտները պիտի այցելեն ֆրանսական մարտանաւերը։ Ուրբաթ օր ժողովուրդն ալ պիտի արտօնուի այցելել՝ կարգ մը պայմաններով։ Ընդունելութիւններ եւ հացկերոյթներ տեղի պիտի ունենան։ Ֆրանսական ծովակալը յայտարարած է թէ շատ յուզուած է թուրք իշխանութեանց ընդունելութենէն։

Պեթհովէնի հարիւրամեակը

Վիէննայի մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Պեթհովէնի մահուան հարիւրամեակը։ Ներկայ էին Աւստրիոյ հանրապետութեան նախագահը Հայնիշ, վարչապետ Զայփէլ եւ նախարարներ, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներէ հասած բազմաթիւ ներկայացուցիչներ. որոնց մէջ նաեւ Էտուար Էրիօ և Վանտէրվէլտ։ Նուագախումբը, երգչախումբի ընկերակցութեամբ նուագեց Յոզէֆ Բ. կայսեր նուիրուած մահերգը, որմէ վերջ Հանր. նախագահը վեր հանեց երաժշտական արուեստի միջազգային բնոյթը եւ մաղթեց որ այս հարիւրամեակը առիթ ըլլայ ազգերու մտաւորական գործակցութեան։ Զանազան հռետորներ խօսեցան, շեշտելով Պեթհովէնի գործին անմահութիւնը եւ մանաւանդ ցոյց տալով որ անիկա կ'արտայայտէ ներկայ դարու հիմնական ձգտումը դէպի խաղաղութեան տիրապետումը եւ ժողովուրդներու լաւագոյն համաձայնութիւնը։

Յանուն Ֆրանսայի խօսեցաւ Էրիօ, որ ըսաւ.— Այնքան մեծ անուններ կան, որ զանոնք տօնելու լաւագոյն միջոցն է խոնարհիլ ու լռել։ Մենք հոս եկած ենք մտիկ ընելու եւ ոչ խօսելու համար։» Ու փառաբանեց Պեթհովէնի հանճարը։

Կիրակի օր Էրիօ պսակ մը դրաւ Պեթհովէնի գերեզմանին վրայ, յանուն ֆրանս. կառավարութեան։ Նոյն օրը անհամար բազմութիւն այցելեց մեծ երաժիշտին գերեզմանը, որ աշխարհի բոլոր կողմերէն ղրկուած պսակներով ծածկուած էր։

Կառավարութիւնը հացկերոյթ տուաւ օտար հիւրերուն։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, նոր Գրադարանի սրահը, 75, Rue Paul Bert.

ՅԱՌԱՋԻՄԱՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 31 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի Դերասան Մալութեան Հայ Թատրոնի պատմութեան շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Յարօն Յուրութերանի հայրենակցական միութեան ժողովը՝ Հինգշաբթի 31 Մարտ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին Հ. Յ. Դ. Նախկին գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի թղթերս պէյէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին փարամազ թատերախումբը՝ Զատկի Տօնին առաջին օրը բացառիկ հանգամանքով պիտի ներկայացնէ Ս. Շահէնի՝ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ։

Բոլոր Ազգ. կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ օրը։ Մանրամասնութիւնները առանձին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օշական գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է։ Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան։

— Գօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան. մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Առաքել, որոնք 1914ին Ծամտի կը գտնուէին։ Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր։ Գրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc)։

— Կը փնտռուի Գարտիզակցի Աննիկ Գօզոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր։ Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր։ Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère)։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

5 սենեակ, մէկ խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն [illegible] պարտէզ։ Տարեկան 4000 վարձք։ Դիմել՝ երեկոյեան [illegible] 7էն վերջ, Տէր Յակոբեան [illegible] Impasse Thiberville, [illegible] (Seine).

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Փավիյոնի մը մէջ 2 սենեակ 1 խոհանոց, կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր, կայարանէն 5 վայրկեան, 16 Rue des Alouettes à Colombes, Gare: Les Vallées.

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշակերտ մը 16-18 տարեկան։ Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ՍԱԿԱՐԱՆ
28 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի՝ 100	Mark
Թրքական ոսկի	1 Trq
[illegible]	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Կր. Ֆր. Թրքական I	Cr. Fonc. Ég.
II	»
III	»
Օսմանեան Լոթերի	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de [illegible]
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		100	[illegible]

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՐՏ
1927

30 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 298

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԱՆՈՒՆՈՎ

Որո՞ւ անունով կը բարբառին այն պարոնները, որոնք հրապարակներու պէս դող կ'ելլեն, երբ կ'ծուի խօսք մը լսեն Երեւանի այսօրուան վարիչներուն դէմ, կամ բողոք մը, դժգոհութեան ձայն մը՝ արդի Հայաստանի խեղճութեան, անբաւականութեան մասին։

Այս հարցումը՝ անոր համար որ, այդ մարդիկը, փոխանակ անոր նստելու իրենց տեղը, Երեւանի չեղածն ալ եղած կը ներկայացնեն արտասահմանէն, առանց հիմնապէս ծանօթ ըլլալու երկրի անցուդարձերուն, մանաւանդ այնտեղ կծկուած ժողովուրդի տագնապներուն։ Եթէ իրենք նոր սորվեցան թէ այսօրուան Հայաստանը կորիզն է վաղուան հայրենիքին, մենք 1918էն ի վեր կը յիշեցնենք այդ իրողութիւնը։ Ու գիտենք թէ ինչ անձանի խօսքեր լսեցինք, ամբողջ երկու տարի, այդ պարզ իրականութիւնը բացատրած ատեն. մինչեւ որ, փլուզումէ փլուզում իյնալով, մեր անարժան հակառակորդներն ալ խելքի եկան եւ հարկադրուեցան խոստովանիլ ճշմարտութիւնը։

Այն ատենուան եղածը՝ պիտի բաւէր մեր անմիջական պահանջներուն. եթէ կարենայինք զսպել ծովէրէ ծով մեր մոլիքը, եւ ամուր կռնել շահուած գետնին վրայ։ Իսկ հիմա որ նախորդին ծաղրանկարը միայն ունինք, իբրեւ տարածութիւն եւ իբրեւ բնակչութիւն, եւ, միւս կողմէ, գետին կը կորսնցնենք ա... , գաս մը մարդիկ «հաւատքիս հայհոյեց» կը պոռան, երբ ճշմարտութիւն կ'ըսես կամ պահանջներ կը դնես։

Անժխտելի փաստ է որ, ներկայ Հայաստանը կը կորսնցնէ իր հայկական դիմագիծը։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, արագօրէն փոխուած է մեր հայրենիքին ազգագրական պատկերը. Այն կենսական կէտերը, որ մաքրուած էին ասկէ առաջ, պետութեան հիմքերը ապահովելու համար, նորէն լեցուեր են կասկածելի, թշնամի տարրերով։ Խախտած է հաւասարակշռութիւնը՝ թէ քաղաքական եւ թէ աշխարհագրական տեսակէտով։ Հայ գաղթականը հազար դուռ կը զարնէ, հայրենիք դառնալու համար՝ Թուրք-թաթար փախստականը, որ քանի մը հայրենիք ունի անսահման տարածութիւններով, կուգայ Երեւանի քթին տակ բոյն կը հաստատէ, առանց դժուարութեան։ Երեւանի կամ Նախիջեւանի հայ բնակիչը Թիֆլիս, Բագու, Հիւսիսային Կովկաս կամ Ռուսաստան գաղթելու կը ստիպուի. Երեւանի կամ Զանգիբասարի Թուրք-թաթար եկուորը ոչ միայն տեղէն չի շարժիր, այլ եւ մեղր ու կարագով կ'օրհնէ ... Հայաստանը։ Հայ մանուկը կ'օտարանայ արտասահմանի որբանոցներուն վրայ. Թուրք մանուկը դասագիրք եւ դպրոց կը ստանայ Հայաստանի մարզպաններէն...

Սո՞ւտ են այս փաստերը։ «Հակահայաստանեան» զրպարտութիւննե՞ր են, թշնամոյ մարդոց յերիւրանքնե՞րն են, թէ անուրանալի իրականութեան մը աղօտ արձագանգները։

Փա՛ռք Ալլահին, մեր հակառակորդները ամէն միջոց ունին, իրենց տեղին վրայ ստուգելու ամբողջ իրականութիւնը, զատելու սուտն ու իրաւը, զատելու արդարն ու մեղաւորը։ Որքան ատեն որ այսպիսի փորձ մը չեն կատարեր, հանրութեան աչքին առջեւ պիտի մնան պարզ կեղծարարներ եւ շալլաթանութեան, անարժան՝ ո՛ր եւ է յարգանքի։

Բայց, միայն Հայաստանի մէջ հաստատուած ժողովուրդին վիճակը չէ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ մեզի, զառնացնելով բոլոր անկեղծ հայրենասէրներու սիրտը։

Այս ժողովուրդին հազիւ մէկ երրորդը կը գտնուի հայրենիքին մէջ։ Ութ հարիւր հազար հոգի միայն կը համրեն այնտեղ իսկ մնացա՞ծը, — այն որ կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, Խորհրդային Միութեան անծայրածիր սահմաններէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա եւ մինչեւ Միջերկրականի ափերը, արեւելքէն արեւմուտք։ Առնուազն Հայաստանի բնակչութեան չափ ժողովուրդ կը հառաչէ, կը ծիւրի արտասահմանի մէջ անտէր եւ յուսակտուր։

Ո՞վ կը պաշտպանէ այս ժողովուրդին իրաւունքները։ Ո՞վ կը հետաքրքրուի անոր ճակատագրով։ Որո՞ւ անունով կը բողոքեն ծանօթ մարդիկը, երբ կ'արծարծուի անոր դատը, որ կը մնայ միշտ առկախ։ Երեւան պարտականութիւններ չունի՞ այս մասին։ Եւ եթէ անոր համար փակուած է այս էջը, Թրքահայ ժողովուրդին դատը, այդ ո՞ր ուժն է որ պիտի հարկադրէ մեզ լռել, աչքերը փակել եւ սաղմոս երգել։

Մենք այն միամիտներէն չենք որ հրաշքի կը սպասեն, ո՛ր եւ է բարեկամութիւն ստանալու համար։ Եւ գիտենք որ քաղաքական պայմանները աննպաստ են տակաւին, մեր դատին անմիջական լուծման համար։ Բայց սարկամտութիւն կամ լրբութիւն է հեգնելու զուարճանալ, «ո՞ր ուժերով պիտի գրաւէք Տաճկահայաստանը» եւ նման խօսքեր արտասանել։

Քաղաքական դատերը, ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը «ոյժերն»ի վրայ չեն չափուիր, ոչ ալ օրուան հաց-պանիրին հետ կը բաղդատուին։ Այդպիսի հոգեբանութիւն մը՝ պիտի անպարոյացնէր ո՛ր եւ է ժողովուրդ։ Ֆրանսա քառասուն տարի սպասեց, արծարծեց ու երազեց Ալզաս-Լօռէնը։ Փոքրիկ Պելժիան ամէն ինչ «մեռաւ-կորաւ» չաղաղակեց, երբ գերմանական բանակները կը ճեղքէին երկիրը, երկաթէ կրունկներու տակ առնելով ժողովուրդը։

Որո՞ւ անունով ալէլուիա կ'երգեն մեր տնաբոյս ՛քաղաքա... ները, մեր պատմութեան այս ճակատագրական շրջանին...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՏԱԿ ԱՊՏԱԿԻ ՎՐԱՅ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն օրկանը, նորէն բանած է «խորհրդային Հայաստանի «անկաշառ բարեկամ» ռամկավարներուն օծիքէն, եւ կը թօթուէ անխնայ (19 Մարտ)

— «Եթէ ռամկավար խմբագիրները ուշադրութեամբ հետեւին Խ. Հայաստանի մամուլին եւ գրականութեան, պիտի տեսնեն, թէ արտասահմանի մէջ «Հնչակեան — Դաշնակցական թափթփուք ընկերէ կազմուած փոքր խմբակներու» գործերուն շատ աւելի արժէք կը տրուի, քան Հայաստանի բարեկամութեան կեղծ դիմակը հագած ազգայնամոլական «մեծ» կազմակերպութիւններու մեծամեծ խօսքերուն, որոնց ետեւ թաքնուած կեղծիքը եւ եւ դաւաճանութիւնը լաւ ծանօթ է թէ մեզի եւ թէ Հայաստանի մեր ընկերներուն։

Կեղծիք, այո՛, որովհետեւ ռամկավարները սկզբունքով չէ որ հաշտուեր են խորհրդային իշխանութեան հետ, այլ հետեւելով իրենց «ռուսական օրիէնտացիային», ընդուներ են կատարուած իրողութիւնը։

«Զօրաւորին եւ տիրողին հնազանդելու սկզբունքն է, որ տուն կուտայ ռամկավարներու քաղաքականութեան։ Եթէ քաղաքական պայմանները այնպէս դասաւորուին, որ հակայեղափոխութիւնը գլուխ բարձրացնէ խորհրդային իշխանութեան դէմ եւ ստեղծուի այնպիսի վիճակ մը, որ հայ ազգայնական կուսակցութիւններու մասնակցութիւնը որոշող դեր կատարէ, վստահաբար անոնք պիտի միանան հակայեղափոխութեան, ճզմելու եւ տապալելու յեղափոխական իշխանութիւնը։

«Չենք մոռցած այն մօտիկ անցեալը, որ երբ Հայաստանի մէջ կը տիրէր դաշնակցական ֆաշիզմը, պոլշեւիզմը տիրապետող ուժ չէր, ռամկավար գործիչները եւ խմբագիրները պոլշեւիկ կը կոչէին դաշնակցականները՝ զանոնք հասարակութեան առջեւ «վարկաբեկած» ըլլալու համար։

...«Աւելին։ Ինչո՞ւ պէտք է խոր գնէինք երկու ազգայնական կուսակցութիւններու միջեւ,.. երբ մէկուն «բարեկամութիւնը» Խ. Հայաստանի հանդէպ, միւսին թշնամութենէն աւելի բան մը չարժեր իր գործնական արդիւնքով։ Եթէ ռամկավարները քանի մը հազար տոլար հաւաքեցին Լենինական աղէտեալներուն համար, նոյն բանը աւելիով ըրին դաշնակցականները։ Եթէ այս քանի մը տոլարը պիտի ըլլայ չափանիշը երկու կուսակցութիւններու հայրենասիրութեան, ապա ուրեմն ռամկավարները աւելի վար կը մնան դաշնակցականներէն։»

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Միութիւնը այս գարնան պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Հայաստան, երկու գրական միութիւններու սերտ համագործակցութեան ուժ տալու համար։ Վրաց գրողներու Միութիւնը այս միջոցին ձեռնարկած է թարգմանելու հայկական բանաստեղծութեան նշանաւոր երկերը, միեւնոյն ատեն կազմակերպելով երեկոյթներ եւ ասուլիսներ՝ հայկական գրականութեան մասին։ Միութեան կից պիտի կազմուի հայ-վրացական գրական ընկերութիւն մը, երկու գրականութիւնները կանոնաւորապէս ուսումնասիրելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չինաստանի զանազան գրաւեալ նաւահանգիստներէն օտար փախստականներ կը շարունակեն հասնիլ Շանկայ։ Այս քաղաքը համեմատաբար խաղաղած է, շնորհիւ վերին հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէքի, որ ազդարարեց ծայրայեղեան տարրերուն՝ դադրեցնել օտարատեաց գրգռութիւնները։ Հանքէուէն և վերին Եանկցէէն առնուած լուրերու համաձայն, այդ շրջանին մէջ օտարականներու դէմ շարժումը հետզհետէ կը սաստկանայ։

Անգլիական չորս մարտանաւեր, քանի մը օդանաւեր եւ 300 զինուորներ Հոնկքոնկի մօտ Փիասպէյի ծովահէններու որջը քարուքանդ ըրին, կործանելով 150 տուներ եւ ընկղմելով աւելի քան 50 չինական նաւակներ։ Չինացիները շրջակայ բլուրները քաշուեցան եւ այս տեսարանը դիտեցին առանց դիմադրութիւն փորձելու։

Ճափոնական 800 նաւային զինուորներ եւս ցամաք հանուեցան Շանկայ, ընդհանուր թիւը բարձրացնելով 2400ի։ Ճափոնցիները ունին 19 թորփիլահալածներ, խարսխած զանազան ազգայնական նաւահանգիստներու մէջ, ութը Շանկայի առջեւ։ Եզերքին մօտ ունին նաեւ երեք ամբողջական տորմիղներ։

∴ Լէնինկրատի գործարաններուն մէջ միթինկներ տեղի ունեցան աւելի քան 50.000 բանուորներու ներկայութեամբ, բողոքելու համար Նանքինի ռմբակոծութեան դէմ։

∴ Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք յայտարարեց թէ «ինչ ալ ըլլայ Չինաստան ղրկուած օտար զինուորներու թիւը, պետութիւնները չպիտի յաջողին աշխարհի քարտէսէն ջնջել Չինաստանի անունը»։ Զօրավարը աւելցուց թէ Ազգայնականները մինչեւ յառաջիկայ Ծնունդ պիտի գրաւեն ամբողջ Չինաստանը։ Երեք կողմէն յարձակողական պիտի սկսի դէպի Փեքին։ Զօրավար Ֆէնկ Եուշիանկ Փեքին պիտի իջնէ արեւմուտքէն՝ 100.000 մարզուած զինուորներով, մինչ Քանթոնցիներու երկու բանակներ դէպի հիւսիս պիտի ուղղուին Քիանկսու եւ Հոնան նահանգներէն։

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ դահլիճը արտակարգ նիստ գումարեց՝ Չինաստանէն հասած ծանրակշիռ լուրերուն վրայ։ Որոշուեցաւ նոր ուժեր ղրկել։ Սըր Չէմպըրլէյն երեսփ. ժողովին առջեւ երկար մանրամասնութիւններ տուաւ չինական դէպքերուն մասին եւ յայտնեց որ եթէ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերը չըլլային, Նանքինի մէջ բոլոր օտարականները պիտի ջարդուէին։ Հիմա կացութիւնը այնպէս է որ, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ պարպել ամբողջ Եանկցէի հովիտը։

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակներուն մէջ վախ կը յայտնեն թէ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք չպիտի յաջողի զսպել համայնավարները եւ իր չափաւորութեան խորհուրդները արդիւնք չպիտի տան։ Ամերիկայի մէջ Չինաստանի կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի եւ որոշուած է Փիլիպեան կղզիներէն նոր ուժեր ղրկել Շանկայ։

Ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասի թաղապետական խորհուրդը՝ առջի օր գումարուեցաւ նախագահութեամբ ընդհ. հիւպատոս Նաճարի, որ յայտնեց թէ համաձայն ծով. Պազիրի, Ֆրանսական ուժերը բաւարար են՝ ամէն պատահականութեան դէմ դնելու համար եւ թէ միջազգային ուժերուն հետ կատարեալ գործակցութիւն կը տիրէ։

Թուրքիա, Անգլիա եւ Ռուսիա

Պերլինէն կը հեռագրեն Մարտ 27 Թուականով.—

Պերլինի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ մեծ տպաւորութիւն առաջ բերաւ Թուրք արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի ըրած յայտարարութիւնները, որով կը ջատագովէ հականգլիական խմբակի մը ստեղծումը Խորհրդային միութեան հետ գործակցաբար։ Հիմա աւելի լաւ կը հասկցուի Անգլիոյ խաղը իտալեւսրպ վէճին մէջ։ Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Իւկօսլաւիա մօտ օրէն մտադիր է իրաւապէս ճանչնալ Խորհրդային միութիւնը, ու Անգլիա կ'ուզէ արգիլել զայն ամէն գինով։ Պերլինի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը հարցնեն թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ դիրքը այս զանազան խնդիրներուն հանդէպ։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելէ առաջ աւելի լաւ և անկախ վիճակ ունէր քան հիմա։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 28 Թուականով.—

Ալպանեւսերպ սահմանագլուխի քննութեան եղանակին մասին հակասական լուրեր կը շրջին քաղաքական շրջանակներու եւ մամուլին մէջ։ Իրականութեան մէջ, Իւկօսլաւ կառավարութիւնը ընդունած է այս առթիւ մեծ պետութեանց կողմէ կատարուած բոլոր թելադրութիւնները։ Կառավարութիւնը այս կերպով ուզած է ապացուցանել իտալական ամ. բաստանութեանց անճշտութիւնը։ Սակայն եւ այնպէս քննութեան խնդիրը անորոշ կը մնայ, որովհետեւ մեծ պետութիւնները, որոնք Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի խօսակցու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ ոստիկանական նախկին տնօրէն եւ յայտնի ջարդարար Ազմի Պէյրութ գացած է վերջերս։ Տեղական թերթերը կը շարունակեն քրքրել այս խնդիրը։ Արաբերէն «Էլ Ահէվաիպ» այս առթիւ քար մը կը նետէ ... Հայերու հասցէին, որոնք շատ լաւ կը ճանչնան Ազմիները.—

«Կ'ըսեն թէ Ազմիի Պէյրութ գալը ո եւ է քաղաքական նպատակի մը հետ կապ չունի, ան վաճառականական եւ առեւտրական գործերով Սուրիա եկած է, Անատոլուի պահուած գանձերէն եւ նոր ճամբաներէն այս նոր վաճառականին շահու դուներ կան եղեր։ Այս մասին ով ինչ ուզէ թող ըսէ, մեր աղքատ երկրի դուները միշտ փակ պիտի մնան Ազմիի առջեւ։

«Եթէ Ազմիի հետ վաճառականութիւն ընողները եւ գործի գործ ընողները Հայեր են, այն Հայերը որոնց ընտանիքները Անատոլուի մէջ տասն անգամ ջարդուած են անոնց կողմէ, եթէ Հայերը բերին մեզի այս նուէրը եւ հոս մեր երկրին մէջ անոր հետ միատեղ գործագործութիւն պիտի ընեն, թող այս իրենց սիրելին (?, իրենց հետ առնելով ուրիշ երկիր մը երթան. այն տեսակ երկիր մը, որու արեան հետ անոր ձեռքերը ներկուած չըլլան։ Մեր երկիրը այնպէս ձեռքը արիւնով ներկուած մարդիկը չի կրնար ընդունիլ։»

Իսկ ֆրանսերէն «Ռէվէյլ», որ գարձեալ Պէյրութ կը հրատարակուի, գիտել կուտայ.

— «Արդեօք Ազմին Պէյրութ եկած է այցելելու աւազուտքի գերեզմանատո՞ւնը ուր կը քնանան Լիբանանի նահատակները։

«Այս մարդը որ կախաղաններ բարձրացուցած է, կը սիրէ զուարճանալ արիւնոտ յիշատակներով

«Այն դարձուածքը զոր կ'առնէ իր Պէյրութ բնակութիւնը եւ տեսակցութիւնները զորս ան Եփրթերուն կուտայ, հանրային կարգը խանգարելու բնոյթ ունին։ Իր բնակութեան պէտք է վերջ մը տալ, ասպնջականութիւնն ու ազատամտութիւնը պէտք է վերապահուին միայն անոնց որոնք արժանի են։»

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ» տարեգիրքին 1927ի հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ Թիֆլիսի մէջ, ռուսերէն լեզուով։ Կը պարունակէ լայն տեղեկութիւններ եւ նիւթեր Անդրկովկասի պետական-վարչական կազմակերպութեան եւ երեք հանրապետութիւններու կեանքին մասին։ Այս գրքով կարելի է ամփոփ գաղափար կազմել իւրաքանչիւր հանրապետութեան տնտեսական, արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական, գիտական, հանրային եւ այլ բազմաթիւ խնդիրներու մասին։ Կը բաղկանայ 380 էջէ եւ կը պարունակէ 400 նկար եւ քարտէսներ։ Գինը՝ 10 րուբլի։

ԻՋԵՒԱՆԻ Հայաստան, Ջողազ գիւղին եկեղեցին փետր. 22ին վերածուեր է դպրոցի։ «Խ. Հ.» կը գրէ թէ ժողովուրդէն միայն երեք հոգի դէմ էին այս առաջարկին։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ խորհուրդներու 4րդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 6ին, Թիֆլիսի մէջ։ Հայաստանը պիտի ունենայ 80 պատգամաւոր, որոնց 72ը վճռական եւ 8ը խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով։

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Ապրիլին սկիզբները պիտի տօնուի դերասան Վ. Փափազեանի բեմական գործունէութեան 25 ամեակը։

ԵՂԱՍԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵԼ ԹԷ ՆՈՐ ՈՒՂԻ ԸՆՏՐԵԼ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Քաղաքակրթեալ ժողովուրդներու մէջ սովորական երեւոյթ մըն է փոխադարձ օգնութեան սկզբունքի վրայ հիմնուած ընկերութիւններու (Sociétés de Secours Mutuels) կամ Միութիւններու կազմութիւնը: Անհատը, անկարող քարոյապէս կամ նիւթապէս պաշտպանուելու արկածներու, թշուառութեան, հիւանդութեան, ծերութեան եւ ուրիշ դժբախտութեանց դէմ, ապահովութիւն կը փնտռէ հաւաքական ուժին մէջ: Գործաւորներ, պաշտօնեաներ, արհեստակիցներ իրարու մօտ կուգան, միութիւն մը կը կազմեն համեստ, ամսավճար մը կ'ընեն, որպէս զի հիւանդութեան պարագային, առանց երկար քաշքշուքի ձեւակերպութիւններու, նիւթական անմիջական օգնութիւն մը ստանան կամ մահուան պարագային թիկ մը հող ունենան կամ յուղարկաւորութեան ծախքերը վճարուին եւայլն: Օրինակ՝ Ֆրանսայի մաս մը բժիշկներ կազմած են ընկերութիւն մը, որու իւրաքանչիւր անդամը ամսական 12 ֆրանք կը վճարէ, իսկ եթէ հիւանդանայ (որ եւ է հիւանդութիւն) օրական 16 ֆր. կը ստանայ: Ուրիշ նաեւ ուրիշ ընկերութիւն մը, մահուան դէմ, ամսավճար չկայ, այլ, ամէն անգամ որ անդամ մը մեռնի, միացեալները 5-10 ֆր. վճարում մը կ'ընեն իրենց սարքերին համեմատ, որու համբը անմիջական եւ միանգամին օգնութիւն մը կը կազմէ մեռնող անդամի մը այրիին կամ որբերուն:

Նման ընկերութեան մը կազմութիւնը թելադրած էինք, Բուժանքի մէջ: Անոր անդամակցողները այն ապահովութիւնը պիտի ունենան թէ թոքախտի պարագային, շաբաթներով եւ թերեւս ամիսներով բարենպաստ հաստատութեանց դուռը չպիտի բախեն խեղճուկրակ նպաստ մը ստանալու համար, այլ անմիջապէս պիտի գտնեն գումար մը որ թոյլ պիտի տայ իրենց ժամ առաջ դարմանումի սկսելու: Տարակոյս չկայ թէ որքան շատ ըլլայ անդամներուն թիւը, այնքան մեծ կ'ըլլայ նիւթական ապահովութիւնը: Ծրագրային մանրամասնութիւններու մէջ չենք ուզեր մտնել, սակայն կուտանք քանի մը ընդհանուր գիծեր:

Ընկերութեան կ'անդամակցին որոշ շրջանի մը բոլոր հայերը, քանի որ բոլորս ալ քիչշատ ենթակայ ենք Թոքախտի: Անդամակցողները նախապէս առողջ պէտք է ըլլան: Իւրաքանչիւր անդամ ամէն ամիս համեստ վճարում մը կ'ընէ, մօտաւորապէս 5 ֆրանք: Ընկերութիւնը ամէն ջանք կը թափէ, առողջապահական դաստիարակութեամբ, բժշկական քննութիւններով եւ նոյն իսկ նիւթական օժանդակութեամբ, որպէս զի իր անդամները թոքախտով չհիւանդանան: Ամէն անգամ որ անդամ մը հիւանդանայ, ընկերութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ անոր անմիջական դարմանումին համար եւ կ'ապահովէ ծախքերը ժամանակի մը համար: Տարակոյս չկայ թէ որքան շատ ըլլան անդամները, այնքան մեծ կ'ըլլայ ապահովութիւնը: Կ'ենթադրենք որ եթէ 1000 անդամ ունենայ, 5 ֆրանք ամսավճարի փոխարէն, կրնայ 5000 ֆրանք երաշխաւորել իւրաքանչիւր հիւանդ անդամի:

Ամփոփելով՝ ընկերութիւնը կը ջանայ 1.— Իր անդամները զերծ պահել թոքախտէ, 2.— Ժամանակին երեւան հանել հիւանդները, 3.— Ժամ առաջ դարմանել տալ: Թոքախտի եւ առհասարակ ընկերային հիւանդութիւններու դէմ պայքարի հիմնական սկզբունքներն են ասոնք:

Գիտենք թէ առարկութիւններ եւ խոչընդոտներ չեն պակսիր այս տեսակ ծրագրի մը իրականացման դէմ:

Ոմանք պիտի առարկեն թէ ընկերութեան աջակցութիւնը պիտի սահմանափակուի միայն իր անդամներէն թոքախտավորներուն, իսկ միւսները դարձեալ անհոգ, անտիրական պիտի մնան: Բայց չէ՞ որ ընկերութեան կազմութիւնը նպատակ ունի դիւրութիւն ընծայել բոլորին որ հետամուտ ըլլան: Անհոգներուն, փորձանքը դալէն վերջ, կրնայ բարոյապէս օգնել, թերեւս նիւթապէս ալ եթէ իր միջոցները ներեն:

- Ուրիշներ պիտի ըսեն թէ հայը համառ է, այլամերժ է, իրերօգնութիւնը իրեն անծանօթ է ու դժբախտութեան պարագային միայն ուրիշներէն օգնութիւն կը սպասէ. միւս կողմէ ցրուած է հայութիւնը, նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ, հետեւաբար ծրագիրը գործնական չէ ու դժուար է իրականացնել:

Սակայն միւս ժողովուրդներու մէջ ալ իրերօգնութեան զգացումը ինքնածին չէ եւ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնները, մէկ օրէն միւսը չեն ծնած: Տնտեսական ուրիշ պայմաններ, փոփոխական եւլն, ծնած են զանոնք: Ինչո՞ւ մենք ալ այդ ուղղութեամբ կամք չթափենք, մանաւանդ գաղութներու մէջ, ուր հայութիւնը ամբողջովին իր բախտին ձգուած է, շարունակ նպաստի սպասումին մէջ: Մեր առաջարկը առաջին քայլ մըն է այդ ճամբուն մէջ:

«Իրագործելի չէ այս առաջարկը, կ'ըսէ նաեւ Յառաջ, թէ նիւթական եւ թէ մանաւանդ [illegible] ...Եւ թէ մէկը մըտի խորհիլ թէ որ մը թոքախտ պիտի ըլլայ, եւ այդ ուղղութեամբ տանջէ իր միտքը, խնայողութիւն կատարէ, Թոքախտի ենթականերու ընկերակցութեան անդամագրուի, ապահովաբար պիտի հիւանդանայ կասկածէն եւ մտավախութենէն:»

Լուրջ դիտողութիւն է, սակայն եղած է այն ըմբռնումով որ ծրագրուած ընկերակցութիւնը պիտի անդամագրէ մասնաւորապէս թոքախտի ենթակաները. Արդ ըսինք արդէն թէ բոլորս ալ կրնանք ունենալ այդ զգայնութիւնը. Հետեւաբար չպիտի ընտրուին մասնաւորաբար թոքախտի ենթակաները (բառին բուն իմաստով), այլ ընդհակառակն պիտի ընդունուին միայն առողջները: Որով անդամագրուողները երաշխիք մը եւս պիտի ունենան թէ այդ միջոցին առողջ են: Մեր նպատակը չէ չափազանցել, վախցնել ու մտահոգութիւն պատճառել, այլ ընդհակառակն զգուշացնել եւ ջերմօրէն դարմանել: Եւ այս փրոփականտի, դաստիարակութեան խնդիր է:

Յառաջ նիւթական տեսակէտով ալ անկարելի կը գտնէ այս առաջարկին իրագործումը եւ իր կողմէ կ'առաջարկէ «եղածը կեդրոնացնել», այսինքն Ֆրանսայի համար 20—30 մահճակալ ապահովել առողջարանի մը մէջ (սանաթորիումի մը մէջ) եւ կը յուսայ որ անոնց ծախքը տարեկան մօտ 300.000 ֆրանք կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել Կարմիր Խաչի, Տիկնանցի, Աղքատախնամի, Բարեգործականի, Հայրենակցական եւ նման միութիւններու նուիրատուներուն մէկ մասը յատկացնելով այս գործին:

Ենթադրելով որ 20—30 անկողինը բաւեն ֆրանսահայ գաղութի պէտքերուն. լուրջ առարկութիւն մը ունինք այս առաջարկին դէմ: Այն որ հիւանդները գրեթէ միշտ դարմանումի պիտի դիմեն այն ատեն միայն երբ հիւանդութիւնը շատ յառաջացած է: Հետեւաբար կարեւոր գումար մը ի զուր պիտի վատնուի:

Միւս կողմէ միամտութիւնը չունինք յուսալու թէ վերոյիշեալ միութիւնները պիտի ուզեն կամ պիտի կրնան ապահովել այդքան կարեւոր գումար մը: Անոնք առ առաւելն կրնան եւ պիտի ուզեն օժանդակել ծրագրուած ընկերակցութեան, բայց այդքան միայն:

Եզրակացնելով, ըսենք թէ հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, Թեքնիք դժուարութիւններուն, ժողովուրդի այլամերժութեան եւլն. անկարելի չէ իրականացնել մեր առաջարկը: Եւ արդէն ուրիշ գործնական միջոց չենք գտնել թոքախտին դէմ իրապէս պաշտպանուելու համար:

Սակայն մեր կարծիքը չէ բաւեր: Պէտք է որ ուրիշներն ալ արտայայտուին այս կենսական հարցին շուրջ:

Ահա թէ ինչու կը դիմենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն հետեւեալ հարցարանով.

1. Իրագործելի կը գտնէ՞ք այս ձեռնարկը: Եւ եթէ այո, կը կը մասնակցի՞ք:

2. Եթէ ոչ, ինչո՞ւ.

3. Կրնա՞ք աւելի գործնական եւ մատչելի ծրագիր մը առաջարկել:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԽՈՆԱՐՀ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

Ֆրանսահայ գաղութի կազմակերպման փորձերու ամլութիւնը շատերուն թելադրել տուած է աշխատանքի նոր, ձեւ մը.— գօտիներու եւ եպիսկոպոսներու գործունէութենէն չսպասել որ եւ է շինարար արդիւնք, այլ մղել ժողովուրդը տեղական կազմակերպութիւններու, պայմանով որ անոնց գործակցութեամբ կեդրոնական մարմին մը — հաստատուն եւ հեղինակաւոր — կարենալ ստեղծելու համար:

Այս մտածումը նոր չէ, սակայն ճիշդ է ու գործնական. աշխատանք պէտք է միայն լուրջ ու անվհատ: Այս տեսակէտէն հաւանաբար կրնայ գործնական օրինակ մը ծառայել Ալֆորվիլը ուր շուրջ 250 հայրենատիքներ — մօտ 1500 անձ — համախմբուած են:

Հասարակական որ եւ է կազմակերպութիւն ստեղծելու անհրաժեշտ նախապայմանն է, խումբ մը մարդոց իրարու քով գալը եւ անոնց հանրային կեանքի մտահոգութիւնը: Երկինքէն կազմակերպութիւն չիջնար եւ ոչ ալ դուրսէն կ'ապպրուի: կազմակերպութիւնը չի ստեղծուիր մինչեւ որ անոր օգտուին համոզուած մարդիկ չհաւաքուին իրարու մօտ: Այս հաւաքումէն յետոյ է որ պիտի պարզուի աստիճանաբար եւ ձշտուի կազմակերպութեան բնոյթն ու տեսակը: Ալֆորվիլի մէջ առաջին հաւաքոյթը եղաւ 1926 փետրուարի վերջերը: Հայրենակցի մը բաւական ընդարձակ, քիչ մը մութ ու ցած սենեակին մէջ, 30—35 հայրենակիցներ հաւաքուած էին, ուր որոշեցին կազմել միութիւն մը — Երիտասարդաց Միութիւնը — իւրացնելով այդ անունը ունեցող որ եւ է Միութեան մը սովորական ծրագիրը. աշխատիլ հայ ոգին վառ պահել, դաստիարակելով բարոյապէս, մտաւորապէս եւ ֆիզիքապէս հայ երիտասարդները:

Այդ օրէն տարի մը անցեր է, հրաշքներ չէ գործած այդ Միութիւնը, ամիսը մէկ կամ երկու անգամ կը կազմակերպէ լսարան, ունի Ակումբ մը՝ գիւղին հայ սրճարանը իր շատ աղքատիկ գրադարանով — հազիւ 15—20 հատոր գրքերով: Գործնական աշխատանքները ատոնք են. ծրագրին մէջ ունի գիշերային դասընթացքներ հայագիտութեան եւ ֆրանսերէն լեզուի:

Իր գործերու այս համեստութեան մէջ սակայն հպարտութիւն մը ունի ան — գիւղին այսօրուան միւս բոլոր կազմակերպութիւններու ծնողը ըլլալու հպարտութիւնը: Արդարեւ, իրմէ յետոյ էր որ իր գործերով հեռաքրքրուողներու մէջ սկսաւ ապրիլ հանրային մարզը: Հատեր յիշեցին որ իրենք նախկին կուսակցականներ էին ու կազմակերպուեցաւ Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն առաջին օրէն իսկ 30է աւելի անդամներով: Մինչեւ հիմա ուրիշ կուսակցութիւն չկայ Ալֆորվիլի մէջ եւ հաւանաբար ասկէ վերջ ալ չըլլայ, որուած ըլլալով այստեղի ժողովուրդի նկարագիրը: Ռամկավար երբեք չկայ, մէկը միայն նախկին վերակազմեալ հնչակեան, որ յամառօրէն կ'ուզէ պահել այդ անունը իր վրայ եւ չի բացնել Ռամկավար անունը, պարզ անոր համար որ շատ աղայութիւն կը բուրէ ան: Կայ հօկը՝ Հայաստան երթալ ցանկացողներու խումբը՝ բաւական տաք եւ եռանդուն սկիզբները: Ալֆորվիլի մէջ նկատելի երեւոյթներէն մէկը ան է որ այս կազմակերպութիւնները երբեք լարուած չեն իրարու դէմ, իւրաքանչիւրը կ'ապրի իր կեանքը, առանց խանգարելու, փորձելու ուրիշները: Շատ տեղեր հիւանդութեան վերածուած պառակտութիւն չկայ հոս: Դաշնակցական մը Հօկի անդամի մը հետ կը տեսնուի բարեկամաբար եւ փոխադարձաբար:

Այսպէս ուրեմն, ժողովուրդը ինքնաբերաբար կը կազմակերպուէր առանց ազգային մարմնի մը:

Պատահական դէպք մը պատճառ եղաւ որ ազգային մարմին մը ունենալու պատրաստուած տրամադրութիւնները գործնական ձեւ առնեն: Քաղաքային մը հոն հաստատուելն էր այդ դէպքը: Կաթող. պատուիրակէն հանրագրութիւնով մը խնդրուեցաւ Ալֆորվիլի համար նշանակել այդ քահանան: Հանրագրութեան հետեւանք որուեցաւ եւ կազմուեցաւ մինչեւ ատեն կաթող. Պատուիրակի նշանակումով. առժամեայ թաղային մարմին մը: Առաջին գործը եղաւ գիւղին մէջ հայ եկեղեցի մը հիմնել: Վարձուեցաւ գիւղին ծայրը հայ տուն մը ամսական 140 ֆրանքով, փլցուեցան ներսի պատերը, դուրսէն խորան մը շինուեցաւ, ու ծնունդի առաջին օրը, երկու մոմ, մէկ խաչ, մէկ աւետարանով, խորանի պատերէն դուրսի լոյսը թափանցող այդ անշուք անկիւնը տեղի ունեցաւ առաջին հայկական պատարագը: Հաւատացեալ ըլլալու պէտք չկայ. այդ պահէն որոշ յուզում ունենալու համար: Ֆրանսայի մէկ անկիւնը հայ գիւղի եկեղեցին, հայ գիւղի քահանան, հայ գիւղացիներով: Հին օրերուն կապուելու ի՜նչ ձիգ է այս:

Առժամեայ այդ մարմինը ամիսուկէս միայն գործեց, իր կազմէն ոչ մէկը կ'ուզէր նշանակովի մարմնի մը անդամակցիլ ու անորոշեց կաթող. պատուիրակի հաւանութեամբ ժողովրդական ընտրութեան ձեռնարկել: Պատրաստուեցաւ 21 տարեկանէն վեր եղածներու ցանկը: 220 անձերու անուններ պարունակող այդ ցանկը ունենալով անխուսափելիօրէն կարգ մը մոռացումներ, մօտաւոր գաղափար մը կուտայ Ալֆորվիլի հայ բնակչութեան թիւին վրայ — 1500 հոգի, որուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր տղամարդի կապուած է մէկ ընտանիք 5—6 անդամներով:

Ընտրութիւնները տեղի ունեցան փետր. 13ին. 120 քուէներ միայն բերուած էին, ու քուէներու առաւելագոյն կարգով թաղային խորհուրդի անդամ նշանակուեցան եօթը անձեր: Նոր մարմինը երկու գլխաւոր հարցեր ունէր անմիջականօրէն լուծելիք. մէկը՝ եկեղեցիի շինութեան ատեն կատարուած անձնական փոխառութիւնները՝ 1500 ֆրանք, վճարել. միւսը՝ մանկապարտէզ մը բանալ: Դալաքեան եպիսկոպոսն էր որ այս երկու խնդիրներուն ալ լուծումը տուաւ: Եկեղեցիի շինութեան ատեն խոստացած ըլլալով ծախքերը հոգալ, թաղային խորհուրդին երկու անգամով յանձնեց 1000 ֆրանք. Մնացածն ալ մօտ ատենէն յանձնել խոստանալով: Իսկ մանկապարտէզի բացումը ուղղակի անոր թելադրութեան եւ օգնութեան միջոցաւ յաջողեցաւ: Արթական խորհուրդը ստանձնեց բոլոր ծախքերու պատասխանատուութիւնը, վարձեց մանկապարտիզպանուհին, Նատարաններու չխոստ[illegible]թիւնները հոգաց, մանուկներու խաղալիքները հայթայթեց եւայլն: Վաղը՝ ի հարկէ երբ անհրաժեշտ տագնապը կը վերջանայ տեղային կարելիութիւն կ'ունենայ այդ բեռան մեծագոյն մասը ինքը կրելու: Շաբաթ մըն է միայն մանկապարտէզի բացումը, արդէն 21 մանուկներ, ֆրանսական վարժարանէն ելլելով հոն կը յաճախեն, մօտ ատենէն, այս թիւը կրնայ կրկնապատկուիլ, որովհետեւ գիւղին մէջ 60-70 կը հաշուըուին 4-8 տարեկան պզտիկները: Շէնքին անյարմար գիւղը, հետաւորութիւնը ինչքան ալ դժուարութիւններ ըլլան, հայ ծնողքը, մանաւանդ Ալֆոնվիլ բնակողը չկրնար զաւկին զլանալ հայ կրթութիւնը: Ընդհալ օրուան Երիտասարդաց միութեան հանդէսին մէջ սիրուն անակնկալ մը եղաւ, հազիւ 3-4 օր մանկապարտէզ գացող հինգ տարեկան աղջիկայ մը հայերէն արտասանութիւնը: Այս արդիւնքը անպայման գիտեն գնահատել Ալֆոնվիլցիները:

Վերը յիշուած միութիւններէն եւ ազգային մարմնէն զատ, Ալֆոնվիլի մէջ կան Հ. Մ. Ը. Մ ի եւ Զաւփահաս Որբերու Միութեան մասնաճիւղը՝ որոնց առաջինը 60էն աւելի անդամներ ունի, իսկ երկրորդը 30ի մօտ: Իրենց մէջ աշխատանքի բուռն տրամադրութիւն եւ փափաք կենալով հանդերձ, չեն կրնար իրենց առաւելագոյն արդիւնքը դուրս տալ, պարզ անոր համար որ բաւարար չափով ղեկավար ուժեր չունին իրենց մէջ: Այդ երկու մասնաճիւղերու Փարիզի կեդրոններուն աւելի ուշադրութիւնը եւ հետաքրքրութիւնը Ալֆոնվիլով, անպայման գովելի արդիւնք կրնայ տալ:

Այս տեղեկութիւններէն ինչպէս կերեւի, Ալֆոնվիլի մէջ հայ հասարակական աշխատանքը տանելու անհրաժեշտ բոլոր գործօնները կան, լաւ հիմերու վրայ դրուած: Կը բաւէ որ գոյութիւն ունեցող իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն, յարատեւ եւ տաք կերպով, իր ծրագրի նպատակները իրականացնել աշխատի: Կազմակերպութիւններու արժէքը՝ իրենց գործն է, ոչ թէ ծրագիրը եւ ոչ ալ իրենց գոյութիւնը: Ընտանական գոյութիւններու հետ հաշտուող տրամադրութիւնները պէտք է մեռցնել հոգիներու մէջէն ու անոր տեղ արտայայտուող դրժողհանքը գնել, քանի գործ ու աշխատանք չկայ:

Ալֆոնվիլի մէջ կը պակսի միայն մէկ տեսակի կազմակերպութիւն, որ գործունէութեան ընդարձակ եւ անսահման դաշտ մը ունի՝ հայ համագործակցականը — որու մասին, ուրիշ առթիւ:

Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով:

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Թղթակցութիւն
ԴԵՑՐՈՒԹ, 17 Մ[illegible]

Մօտաւորապէս 3—4 [illegible] ի վեր Սուրիահայ կեանքը [illegible] բան վիճակ մը կը ներկայ[illegible] Հասարակ ժողովուրդը իր [illegible] խռովէն կը վազէ, ու հազիւ [illegible] իր ընտանիքին ապրուստը [illegible] թայթել տքնաջան աշխատ[illegible] մը վերջ: Ղեկավար տարրե[illegible] մէջ ո՛չ մէկ նշոյլ գաղթու[illegible] գործունէութեան ամէն [illegible] փարած է իր անձնական գործ[illegible]

Ողբացեալ Վ. Վարդապետեա[illegible] պաշտօնէութենէն ասդին հա[illegible] կան ճողովը լռած է, կաթողիկ[illegible] արդէն իսկ կեանքէն ձանձրա[illegible] վերջնապէս քաշուած է հայկա[illegible] մենաստանը: Պէյրութի թաղա[illegible] դը ձգուած իր բախտին հա[illegible] այն ամբարձին հրէշներ [illegible] պատճառ դարձան իր կեանքին [illegible] գովման:

** Այս տարի Վարդանա[illegible] չտօնուեցաւ պէտք եղած [illegible] սաւորութեամբ, իբրեւ համ[illegible] գային նուիրական տօն Մեծ[illegible] քերու ընկերակցութիւնը իր [illegible] նակին մէջ սարքած էր հան[illegible] մը: Անդամ ու անդամուհի[illegible] գատ ներկայ էին եւ վրան[illegible] դաքի հայութենէն բազմաթի[illegible] մը: Օրուայ բանախօսներն [illegible] Ցէքդեան քահանայ եւ Խ [illegible] կոչեան: Առաջինը պարզեր [illegible] նին կրօնական իմաստը, [illegible] հայ եկեղեցական յեղափոխ[illegible] հոգին եւ անընկճելի հա[illegible] եղան արտասանութիւն, մ[illegible] պատշաճ օրուայ տօնին: Մ[illegible] բեւեկցի Որբ Ընկ. Նուագախմբ[illegible] նուագեց հայկական եւ եւր[illegible] կան ընտիր եղանակներ:

Ու ժողովուրդը մեկն[illegible] տեսնելէ վերջ այն կենդանի[illegible] կերը որուն մէջ ղեկավ[illegible] խաչը ձեռքին Վարդանը կը [illegible] ուէր:

** «Նոր փիւնիկ» ան[illegible] գադ որումով սուրիահայ[illegible] պահ մը մնաց առանց մամ[illegible] Բայց ուրախ ենք որ քանի[illegible] անձնուէր երիտասարդներ [illegible] պահանջը տեսնելով, երկու [illegible] թէ ի վեր սկսած են հրատար[illegible] «Ազգակ» երկօրեայ թերթը [illegible] բուն երեւումը մեծ խանդա[illegible] ռութեամբ ընդունուեցաւ: Ընդ[illegible] ճելի կամք պէտք է իրագլո[illegible] քան նեղ միջոցներով անձնա[illegible] թերթ մը հրատարակելու հա[illegible] Սուրիոյ մէջ, յաջողութի[illegible] յարատեւութիւն կը մաղթենք

** Մարտի առաջին կիրակ[illegible] ամբողջ Սուրիոյ մեծ քաղաք[illegible] բուն մէջ մեծ խանդավառ[illegible] թեամբ տօնուեցաւ Միթ[illegible] Որբ Ընկ. Դ. տարեդարձը [illegible] րութի մէջ ընկերութեան [illegible] ձակ սրահը ծայրէ ի ծայր [illegible] էր: Անդամ-անդամուհիներէ զ[illegible] ներկայ էր վրանաքաղաքէն [illegible] բազմութիւն մը: Եղան բանախ[illegible] սութիւններ, մեներ[illegible] նուագներ: Ընկերակցութեան[illegible] նուագախումբը կ'արժեցնէ [illegible] գեսին փայլը իր նուագած [illegible] կական եւ եւրոպական ընտիր [illegible] ղանակներով: Ժողովուրդը [illegible] ցաւ մեծ խանդավառութեամբ [illegible] տեսնելով որ իր յոյսերը [illegible] չեն եւ որբերը կը պատրաս[illegible] իբրեւ հայութեան օգտակար [illegible] լալու կոչուած անհատներ

Մերձ. Արեւ. Որբ Ընկեր[illegible] ցութիւնը մանաւորապէս [illegible] օրերս եռանդուն գործունէութ[illegible] կը ցուցնէ: Նորընտիր վարչ[illegible] նը գործի ձեռնարկած է մեծ [illegible] գեւորութեամբ: Գիշերային [illegible] սերը կը շարունակուին աւելի [illegible] նեռանդ կերպով: Շաբաթը [illegible] անգամ, Առյակով մեծ գործ[illegible]

թիւններ կը տրուին ուսման ծարաւ երիտասարդներու, առնելու հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ թուաբանութեան դասեր։ Առ այժմ գիշերային դասերու յաճախողներու թիւը կը հասնի 40-ի եւ յոյս կայ որ հարիւրի բարձրանայ։ Ուսուցչութեան յանձնախումբը իր գործերը առաջ կը տանի։ Այն որբերը որ բաւականաչափ արհեստ գիտեն եւ որբութեան պակասէն չեն կրնար գործիքներ ունենալ, կը ստանան ընկերէն կողմէ, պայմանաւ որ Ուսուցչութեան յանձնախումբը նախ հաստատէ թէ այդ պատանը պէտք ունի։ Անգործ որբերուն միշտ գործ կը հայթայթուի կը յուսանք թէ որբերու ընկերակցութիւնը պիտի ըլլայ ապագայ այն մեծ կազմակերպութիւնը, որուն պէտքը մեծապէս զգալի է հայ ժողովուրդին մէջ։

* * Թէպէտ շատ քիչ, բայց դժբախտաբար դեռ կան ամէն սրբութիւն պղծող եւ ամէնէն ստոր աստիճանի հասած պատանիներ, որոնք առանց խպնելու կ'աշխատին խառնակութիւններ առաջ բերել ընկերակցութեան մէջ։ Միշտ երեւան ելաւ վերջերս որբերու ընկերակցութեան քրդ. սարքին առթիւ տրուած հանդէսի ընթացքին

Երբ փողոցային պարոններ ... մը քաշուած կը քարկոծեն տունէն, հանդէսը խանգարելու միտքով. մէկը ձերբակալուեցաւ եւ երկու օր բանտարկուեցաւ։ Այս ողորմելիները կը կարծե՞ն արդեօք թէ որ եւ է մէկուն վնասել առաջ, հայ որբին եւ ժողովուրդին կը վնասեն։

Նրանք թէ այսքանը ըմբռնելու գլուխ ունենային...

ԿԱՐՕ ԲԵՐԴԱԿՑԻ

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

Երկու տարիէ ի վեր Ռընոյի գործարանը կ'աշխատէի, ինքնութեան թուղթս փոխելու համար ... մեր գրասենեակը։ Ցաւը որ վերջ գիս գործէ հանեցին «օտարական եմ» ըսելով։ Դեռ ինքնութեան թուղթս ինծի չեն յանձնած «չեկաւ» կ'ըսեն։ Հիմա արդէն մէկ ամիսը անցաւ, բայց դեռ թուղթի կը սպասենք։ Կինս նոր եկած է, թուղթին վրայ «աշխատաւոր» կը գրէ, բայց ի՞նչ ... որ որ գնաց գործի չեն առներ եւ մենք կը սպասենք ... գիտեր ինչո՞ւ։

Հոս մօտաւորապէս 40 տուն ... ենք։ Հազիւ տասը հոգի գործի են, այն ալ միշտ վախի մէջ թէ այսօր-վաղը մեր բախտին պիտի արժանանան։ Գործազրկութեան նպաստ բաշխելու համար հազարումէկ նեղութիւն կը պատճառեն եւ կամ բնաւ չեն տար շատ անգամ։ Բնակարանի վկայականին չեն հաւնիր, կամ ձեր ունեցած դրամները կերէք եւ վերջը եկէք, կ'ըսեն, կամ ամուսնութեան վկայական կ'ուզեն։ Վերջապէս «հարամ» կ'ընեն իրենց տալիք դրամը։

Ամէն տուն 2-3 երախայ կայ։ Ֆրանս. դպրոց կ'երթան, իրարու հետ եւ իրենց ծնողքին հետ ֆրանսերէն կը խօսին. մինչեւ տասը չեն կրնար համրել հայերէն։ Ցախտակէ խրճիթներու մէջ կ'ապրինք. ջուր չունինք. անձրեւի կը սպասենք որ երեսնիս լուանք։ Հողը անտէր է վարձք չենք տար։ Ո՛ր եւ է հիւանդութիւն շատ շուտ կրնայ մեզ փճացնել։ Որովհետեւ ես միշտ «Յառաջ» կը ստանամ, ինծի կը հարցնեն թէ «ի՞նչ պիտի ըլլանք։ Ո՞ւր են այն հայ մեծերը որ ազգին անունով մեզ կը դիմեն, դրամ տուէք, զինուոր տուէք» ըսելով. ո՞ւր են անոնք։ Կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւններ կան, մեզի պաշտպանող չկայ»։ Ի՞նչ ըսեմ. ես ալ քեզի կը հարցնեմ, յարգելի խմբագիր։

Այլեւս մեզի պէտք չունի՛ն հայ ազգին մեծերը, ինչո՞ւ մեզ չեն պաշտպաներ։ Մենք ոչ դրամ կ'ուզենք եւ ոչ ալ ուրիշ ողորմութիւն. մեզի գործ թող տարեն։ Կ'ըսեն թէ գործազրկութիւնը վերջ գտաւ։ Ճիշդ է, քանի որ օտար գործաւոր չմնաց գործարանները։ Մեր վիճակը հասկնալու համար մեր վիճակին իյնալու է։

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Իսի-լէ-Մուլինօ

ԻԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ

Վերջերս Անդրկովկասի մէջ տեղի ունեցաւ կուսակցական մարդահամար մըն ալ։ Ըստ այդ վիճակագրութեան, Անդրկովկասի մէջ արձանագրուած են 65 հազար 738 կոմունիստ, որոնց 23,685ը՝ թեկնածու։

Վրաստանի մէջ կը գտնուին 17,583 կոմունիստ եւ 11,518 թեկնածու, Ատրպէյճանի մէջ՝ 19,657 կոմունիստ եւ 8,542 թեկնածու, (Բագուի մէջ՝ 15,631 կոմունիստներ եւ 4707 թեկնածու), Հայաստանի մէջ 4812 կոմունիստ եւ 3725 թեկնածու։

Համաձայն այս թիւերուն, Վրաստան աւելի կոմունիստ է քան Ատրպէյճան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

Մարտկոչի մէջ, աշխատակից մը հետեւեալ թելադրութիւնը կ'ընէ, ռուս-խորհրդային համայնագիտարանի 5րդ հատորին հրատարակութեան առթիւ, որ ունի 50,000 բաժանորդ.—

Մենք, Հայերս, մինչեւ այժմ չենք ունեցեր եւ չունինք ո՛չ և է համայնագիտարան։ Այն միակ հատորը, որ Հ. Առաքելեանը հրատարակեց 15 տարի առաջ, ի հարկէ լուրջ նշանակութիւն չի կրնար ունենալ։ Ուրիշ փորձեր, գոնէ մեզ, յայտնի չեն։ Մինչդեռ հայ ընթերցողը շատ ու շատ մեծ պէտք ունի նման ձեռնարկի մը։ Ի հարկէ, 30 40 հատորնոց համայնագիտարանի մասին այժմ երազել անգամ կարելի չէ. բայց համեստ համայնագիտարան մը, գէթ 10 մեծադիր հատորներու սահմանին մէջ, կրնանք ունենալ։ Անշուշտ պիտի առարկեն գործի ծանրութեան մասին։ Որովհետեւ անհրաժեշտ է վերամշակել ահագին քանակութեամբ՝ բազամթերք, անհրաժեշտ է գլուխ պատռել բացատրութեանց հայացման վրայ, անհրաժեշտ է համապատասխան մասնագէտ գրողներ հրապարակ բերել։ Այդ բոլորը ժամանակ եւ մարդ կը պահանջէ՝ նիւթական մասն ալ դժուար հարց է, որովհետեւ համայնագիտարանը հրատարակելը անշուշտ խոշոր դրամական միջոցներ կը պահանջէ։ Մենք կը կարծենք որ Հայաստանի Պետական Հրատարակչականը ստանձնելով նախաձեռնութիւնը, կրնայ բաժնետիրական ընկերութիւն մը կազմել հայկական համայնագիտարանը իրականացնելու համար, այնպէս, ինչպէս Մոսկուայի մէջ կազմուած է յատուկ բաժնետիրական ընկերութիւն։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Գ. Ժաք Սէյտու «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ խօսելով իտալեւսերպ վէճին մասին, կը գրէ.

Խնդիրը միայն Թիրանայի դաշնագրին եւ Ալպանիոյ մէջ Իտալիոյ խաղալիք դերին մասին չէ, այլ աւելի ընդարձակ է։ Վերջին միջադէպը ցոյց տուաւ թէ մեծ պետութիւնները հասարակաց քաղաքականութիւն մը պէտք է վարեն Պալքաններու մէջ։ Երբ քարտէսի մը վրայ նայելու նեղութիւնը քաշենք, պիտի տեսնենք թէ պատերազմէն ետք ի՛նչ մեծ փոփոխութիւններ կրած են դանուբեան աւազանի եւ պալքանեան երկիրները։ Օրինակ, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ հողերը կրկնապատկուած են, կցումովը բոլորովին սերպ եւ ռումէն ծագում ունեցող ժողովուրդներու, որոնք սակայն վարժուած էին ուրիշ վարչութեան մը եւ որուն կլանումը շատ դիւրին չէ. ասկէ առաջ կուգան ներքին քաղաքական անհամերաշխ դժուարութիւններ։ Ասկէ զատ, հին սահմաններու քանդումը, տնտեսական ընդհ.՝ անկարգութիւն առաջ բերաւ։ Նոր պետութեանց շուրջ մաքսային ցանկապատեր բարձրացուեցան։ Աւստրօ-Հունգարիան ամբողջական միութիւն մը կը կազմէր. անոր քայքայումին առաջ բերած տնտեսական անկարգութիւնները արգելք կ'ըլլան այդ երկիրներու զարգացման։

Եթէ մեծ պետութիւններէն իւրաքանչիւրը տարբեր քաղաքականութիւն մը հետապնդէ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն տնտեսապէս չեն բարգաւաճիր անոնք, այլ եւ արգելք կ'ըլլան խաղաղասիրական ոգիի զարգացումին անոնց մօտ։

Ահա՛ այս կէտին վրայ է որ Ֆրանսա երկար ատենէ ի վեր յստակ տեսաւ եւ առաջ գացաւ։ Ուժ տուաւ Փոքր Համաձայնութեան, որովհետեւ անիկա խաղաղութեան եւ տոկունութեան գրաւականներ կը թուէր տալ։

Ֆրանսա աջակցեցաւ Աւստրիոյ եւ Պուլկարիոյ՝ իրենց վերականգնումի ճիգերուն մէջ։ Թէ՛ Վիէննայի եւ թէ Սոֆիայի մէջ հասկցած են թէ Ֆրանսա բոլորովին անշահախնդիր քաղաքականութիւն կը հետապնդէ։ Եթէ Հունգարիոյ հետ յարաբերութիւնները լաւ չեղան, պատճառը ինքն էր. կեղծ թղթադրամներու խնդիրը եւ այդ առթիւ մաճառ կառավարութեան բռնած դիրքը բնաւ չէին դիւրացներ ֆրանսական կառավարութեան ջանքերը։ Վերջապէս, Հելլէններն ու Սերպերը գիտեն այն ջանքերը զոր թափեցինք, իրար բաժնող դժուարութիւնները լուծելու համար։

ԴԷՊԻ ԱՆԱՏՈԼՈՒ

Օտար ճարտարագէտներու խումբ մը Անատոլու մեկնած է, քննելու համար այն տեղերը ուրկէ երկաթուղի պիտի անցնի։ Մեկնող ճարտարագէտները կը գործեն ի հաշիւ շուէտական եւ պելճ. խմբակներուն, որոնք երկաթուղի շինելու մենաշնորհն ունին։

Մօտ օրէն նոր խումբեր պիտի մեկնին Տիարպէքիր եւ ուրիշ շրջաններ։ Այսպէսով, 40 ճարտարագէտներ մեկնած պիտի ըլլան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԵՂԴՈՒԱԾ՝ ԵՐԲ ԿԸՐԱԶԷՐ. — Շաբաթ առտու կանուխ, բանուոր մը որ կ'աշխատէր Թուրնէլ գետափին վրայ, տեսաւ որ կրացիւսի տապրակներուն ետին, կիսափուլ նաւակի մը տակ երկնցեր է մարդ մը։ Կարծեց թէ կը քնանայ։ Ջուզեց արթնցնել, սակայն շուտով հասկցաւ որ մարդը երբեք չպիտի արթննար։ Ջուանով մը խեղդուած էր, հաւանաբար քնացած պահուն՝ իր ընկերներուն կողմէ, որոնք ուզած են կողոպտել զինք։ Զոհը Ալճերիացի մըն է։

ԲԵՐԱՆ-ԲԱՑ.— Ոստիկանները Գօվէի մէջ կը ձերբակալեն Իտալացի մը, Նավիլօ, որուն վրայ կասկածներ կային թէ Լօքումիլի մէջ (Ուազ) գլուխը ջարդելով սպաննած է ծերունի մը, կողոպտելու համար զայն։ Հարցաքննութեան պահուն, ոչ միայն խոստովանեցաւ իր ոճիրը, այլ նաեւ պատմեց թէ ինչպէս սպաննած է իր հայրը Իտալիոյ, եւ հրդեհներ պատճառած է Ուազի մէջ։

ՓԱՐ ԵՒ ՈՃԻՐ.— Կը ցնծա՛յ Ռէօմիւր փողոցը։ Իրիկո՛ւն է, պայծառ իրիկուն, եւ խոշոր լուսնկայ մը, ասեղները թափած ժամացոյցի մը պէս, փողոցին բերնէն կը նայի ցնծութիններուն։ Ժամը եօթն է։ Աղջիկները կը թրթռան ու կ'օրօրուին երգեհոնիկի մը եղանակով։ Ցանկարծ երեք զօրաւոր ապտակ հաներգին կուտան վայրենի թօն մը։

Հին դատապարտեալ մը, Տիւպուա, կատաղօրէն կ'ապտակէր իր սիրուհին, զոր լքած էր շաբաթ մը ի վեր։ Աղջիկը, բնականաբար գտած էր, նոր բարեկամ մը, դեռ ժամանակ չկորսնցուցած։ Ու այդ բարեկամը, ելաւ եւ կեցաւ Տիւպուայի առջեւ Տիւպուա եւ «Նոր բարեկամը»։ Միլօ, որ երաժիշտն էր խումբին, փողոց ելան։ Տիւպուա բերնով օրհնեց, ձեռքով ապտակեց հակառակորդը, որ կը պատրաստուէր պատասխանելու, երբ ատրճանակը սարքեց զինք։ Միլօ ինկաւ եւ արիւնով ծեփեց գետինը, մինչդեռ Տիւպուա սուրաց փողոցներն ի վար։

Դէմն ելան ոստիկանները, որոնց դէմ տնկեց ատրճանակը։ Չէնքը չբանեցաւ։ Այն ատեն մէն մինակ կատաղի պայքար մը սկսաւ, հասաւ ամբոխն ալ և այս վայրագ էժտէհարը կապեցին.

Շիտակ բանտ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ՄԱՀԸ.— Գաղտնի ոստիկան մը Ֆրանսական սահմանագլուխին վրայ ձերբակալեց կին մը, որ Զուիցերիայէն կը հասնէր։ Կինը իտալացի կոմսուհի մըն է, Լուիկօ տի Կամօսթա, որուն դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած էր։ Կոմսուհին, գլխու ցաւ մը պատրուակելով, գաւաթ մը ստրճ ուզեց։ Խմելէն քանի մը վայրկեան վերջ, գետին փռուեցաւ դողդղալով։ Բժիշկ մը քննեց եւ տեսաւ որ թունաւորուած է։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր մեռաւ քանի մը վայրկեան յետոյ։ Գրպանէն գտնուեցաւ թուղթի կտոր մը, որուն մէջ կը գտնուէին թունաւոր փոշիի հատքեր։ Հաւանական է որ այդ փոշիով թունաւորեց ինքզինք։

ՀԻՒՆ ՄԱՅՐԸ.— Փա-տը-Քալէի մօտակայ գիւղի մը մէջ Լուիզ Տըհէ, 20 տարեկան, ձգած էր իր ամուսինը, որուն հետ կռիւ կ'ընէր շարունակ։ Անցեալ շաբաթ զաւակ մը կ'ունենայ եւ առտու մըն ալ, խեղճ երախային գլուխը կառքի մը փայտերուն զարնելով, կը սպաննէ զայն։

Երախան 14 օրուան էր։

ԽԻՂՃԻՆ ՁԱՅՆԸ.— Քրօզէ ազրանք կը փոխադրէր վաճառատունէ մը հաշւոյն։ Առտու մըն ալ 1500 ֆր. գանձեց եւ մտածեց ուտել այդ դրամը, փոխանակ իր տիրոջ յանձնելու։ Կերաւ ու կշտացաւ, քովը մնաց 120 ֆր.։ Ցանկարծ խիղճին ձայնը սկսաւ պոռալ ականջին, երբ ստամոքսին ձայնէ մարած էր արդէն։ Ձայնը կ'ըսէր. «Մնացածը եա դրէ եւ կախէ ինքզինքդ»։ Այդպէս ալ ըրաւ, եւ գնաց կախել ինքզինք Սէն-Բիւքիւֆայի անտառին մէջ, կաղնիի մը ճիւղէն։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Լիմօժի գործարաններէն մէկուն մէջ բանուոր Վիքթօրեա Սանթօս կը նորոգէր սրահի մը ձեղունը, երբ յանկարծ անիւները սկսան դառնալ, եւ անիւի մը կաշին, որ քովէն կ'անցնէր, կայծակի ուժգնութեամբ զինք նետեց դիմացի պատին ։ Խեղճ բանուորին գլուխը ջարդուեցաւ եւ ուղեղը ծեփուեցաւ պատին վրայ։

ԻՆՔ ԻՐ ԳՆԴԱԿՈՎ.— Ֆիլիպէի մէջ անծանօթ մը ատրճանակով կը յարձակի Գ. Մանուէլ Թէրզեանի վրայ եւ չորս անգամ կը կրակէ։ Գնդակը կը հանդիպի Թէրզեանի վիզին եւ արփինլուայ կը ձգէ գետին։ Ոճրագործը կը սկսի փախչիլ, ոստիկանները կը հալածեն զայն։ Ոճրագործը, վազած պահուն, երբ կ'աշխատէր ատրճանակը դնել պատեանին մէջ, յանկարծ կրակ կ'առնէ, ինք ալ կը վիրաւորուի եւ կ'իյնայ գետին։ Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ ոճրագործը, որ կը կոչուի Տանչօ Չէֆիրով։

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ՍԷՐԸ.— Շաբաթ, ժամը 4ին, երբ Գալօնեի ճեպընթացը Կար տիւ Նօռին համբայ կ'ելլէր, ատրճանակի երկու հարուածներ լսուեցան Ա. կարգի վակոններէն։ Ճեպընթացը կանգ առաւ։ Ոստիկանները վազելով հասան։ Շքեղ հագուած կին մը եւ այր մը փռուած էին վակոնին մէջ։ Կնոջ ձեռքին մէջ դեռ կը ծխար ատրճանակը։ Երկուքն ալ ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Կինը կը կոչուի կոմսուհի Ալիս տը Եանգէ, զաւակն է Շիքակոյի հարուստ գործատէրի մը։ Շիքակոյի մէջ կը ծանօթանայ Կոմս Եանգէի հետ եւ կ'ամուսնանայ։ Աֆրիկէի մէջ կը հանդիպի Ռէյմընտ Ուօլթըր ավ Թրէֆֆըրտի, կը սիրահարի եւ կը գտնուի ամուսինին հետ։ Վերջերս Թրէֆֆըրտ կը թուի որ այլեւս ձանձրացած, կ'ուզէր վերադառնալ Լոնտոն, իր ծնողքին մօտ, տեղի տալով իր հարուստ ընտանիքին անդամներուն թելադրանքին։ Հաւանական է որ այս բաժանումին պատճառով կոմսուհին խօսքը տուած էր ատրճանակին։ Կիրակի օր, երբ քիչ մը գտան իրենց գիտակցութիւնը, չուզեցին բանալ իրենց գաղտնիքը։ Երկուքն ալ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցան։ Իրենց վիճակը դեռ ծանր է։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Եօնուս պէյի ետեւը անցնելով քարտուղարը՝ Յոյնի շեշտով եւ բաւական բարձր պոռաց.

— Զաքարիա փթօլէմայիս։

Երիտասարդը ետ դարձաւ, շուրջը փնտռեց տեսնելով որ նորէն կանչող չկայ, արագօրէն սր... մտաւ։

Եօնուս զայն աչքէ չէր հեռացուցեր։

— Ամէն մէկս ուրիշ անգամ մը շուրջ, ըսաւ իր քարտուղարին ... չենք ճանչնար թուրքը ար... մտաւ եւ ճիշդ երիտասարդին ետեւը՝ սեղան մը ընտրեց։

Ահմէտ կէս շիշ ... մը բրաւ ... գնաց նստաւ Զաքարիա կոչուած մարդուն սեղանին շուրջ, ... մը պատուիրեց, գրպանէն թաշկինակը հանեց, ճակատը սրբեց եւ յոյնարէն շշնջաց.

— Ո՜րքէ՛ կուգաք...

Իր դրացին չհասկցաւ սակայն, կամ այնպէս ձեւացուց. Ահմէտ ինքնիրեն ըսաւ.

— Ֆրանսերէն գիտնալու է. բայց եթէ այս լեզուով շարունակեմ, պիտի սկսի կասկածիլ։

Այն ատեն Եօնուսի դառնալով հայերէն լեզուով անոր ըսաւ.

— Կրնայի՞ք ինծի լուցկի մը տալ։

— Կը ներէք, պատասխանեց պաշը պօզուքը, անգլիերէն չեմ գիտեր։

Երիտասարդը որ մինչեւ այն ատեն չէր շարժած, սկսաւ ինդալ յետոյ, քաղաքավար կերպով գրպանէն տուփ մը լուցկի հանեց եւ հրամցուց Ահմէտին որ շնորհակալութիւն յայտնեց եւ անոր հարցուց

— Հա՞յ էք, պարոն։

— Ո՛չ պատասխանեց երիտասարդը, Թուրք եմ։

— Անշուշտ բարի Թուրք մըն էք, բայց ընդհանրապէս Թուրքերը չեմ սիրեր ես։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ ամբողջ իմ ընտանիքս ջարդեցին։

— Ո՞ր տեղացի էք

— Տրապիզոնցի։

— Ֆրանսա՞ ապաստանած։

— Ապաստանած. հոն, մահուան դատապարտուած եմ։

— Մարսէ՞յլ կը բնակիք։

— Ո՛չ, Փարիզ։

— Հո՛ն, մարդ չէ՞ք ճանչնար։

— Շատ Առեւտրական շըրջանակի մէջ, շատ յարաբերութիւններ ունիմ, կրնայի՞ ձեզի օգտակար ըլլալ։

— Յոյնի մը հասցէն կ'ուզէի գիտնալ

— Մարսէյլի բոլոր Յոյները կը ճանչնամ։

— Առեւտրական յանձնարարութիւն մը ունիմ յոյն առեւտրականի մը, որ Միխալօփուլօ կը կոչուի։

— Բայց այդ անունով շատ մարդ կայ։

— Անոր փոքր անունը Կոստանդին Միշէլ է, կորկոտի գործ կ'ընէ

Ահմէտ պահ մը մտածել ձեւացուց եւ ըսաւ.

— Կոստանդին Միխալօփուլօ՞ այդ անունը ծանօթ է ինծի. կ'ուզէ՞ք ձեր հասցէն տալ ինծի. վաղուընէ առաջ ձեր ուզած տեղեկութիւնը պիտի կրնամ քաղել։

Երիտասարդը յայտնի կերպով նեղուած՝ պատասխանեց։

Մարսէյլէն կ'անցնիմ կ'երթամ, այս իրիկուն իսկ մեկնիլ կ'ուզէի. բայց եթէ պէտք ըլլայ կը կենամ։

— Պանդոկ չէ՞ք իջած։

— Ո՛չ, առաջին անգամն է որ այս քաղաքը կուգամ։

— Կ'ուզէ՞ք որ իմ ձեզի ցոյց տամ, Ռոմ փողոցին մէջ, երկու քայլ անդին։

— Հաճոյքով։

— Պահ մը յետոյ կ'առաջնորդեմ ձեզ։

Քառորդ ժամ մը եւս հոն մնացին, յետոյ, երիտասարդը ուզեց հաշիւը մաքրել, բայց կեղծ Հայը այնքան պնդեց ինքը վճարելու որ տեղի տուաւ։

Ահմէտ պանդոկ առաջնորդեց իր ընկերը որ Ֆրանսական անունով մը արձանագրուեցաւ. Շառլ Դիւվալ, 21 տարու, ուսանող, Ալժէր քաղաքէն։

Իրարմէ բաժնուելէ յետոյ, Ահմէտ գնաց գտաւ Եօնուս պէյը, որ արդէն իրենց հետեւած էր։

— Կը վախնամ որ ըսաւ, քարտուղարը, սխալ հետքի մը կը հետեւինք. Շառլ Դիւվալ անունը տուաւ, ուսանող։

— Ինչ, կ'ուզէիր որ իր բուն անո՞ւնը տար։

— Կրնար Թրքական կամ յունական անուն մը առնել

— Բաւական մը արդէն ինքզինքը մատնեց, ըսաւ Եօնուս, երբ Քանըպիէռի վրայ իր անունը պոռացի նոյն ինքն մահապարտ Զաքարիա փթօլէմայիսն է զոր կը փնտռենք։

— Վրաս պարտք դրաւ Միխալօփուլօ անունով մէկու մը հասցէն գտնել։

— Ապացոյց մը եւս որ ծագումով Յոյն է։ Տեղեկութիւն տուր այդ Միխալօփուլօին մասին. գիտեմ ո՞ւր կարելի է գտնել անոր հասցէն. եկուր հետս։

* * *

Երեք ժամ յետոյ, Ահմէտ Ռոմ՝ փողոցի պանդոկին մէջ երիտասարդ Դիւվալին կը յայտնէր ուզուած հասցէն։ Պարոն Կոստանդին Միխալօփուլօ կը բնակէր Լիէօթօ հրապարակը։

(Շար.)

թեանց կողմնակից են, կը կարծեն թէ այսպիսի քննութիւն մը պիտի խանգարէ ուղղակի բանակցութիւնները։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ Սերպիա պատրաստ է դիւանագիտական բանակցութիւններ կատարել Հռոմի հետ՝ արտաքին Նախարար Փէրիչի Սքուփչինայի մէջ ըրած յայտարարութեանց հիման վրայ։

ԱԼՊԱՆԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՍԵՐՊ ՍԱՀՄԱՆԸ ?

Պելկրատէն Մարտ 28 թուականով ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Ալպանացի պահեստիներու մասնակի զօրաշարժին հետեւանքով, ընդ ամէնը 2000 զինուորէ բաղկացած չորս դասակարգեր դրօշի տակ կանչուեցան եւ հուկօսլաւ սահմանագլուխը ղրկուեցան։ Զինուորական բեռնաբարձ ինքնաշարժներ ամէն օր Թիրանայէն զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն զօրաշարժի կեդրոնները, մանաւանդ դէպի հիւսիսային սահմանը։

Շքոտրայի շրջակայ գիւղերը արագօրէն կ'ամրացուին։ Վերջերս Վալոնա ցամաք հանուած բազմաթիւ լեռնային թնդանօթներու մարտկոցներ Շքոտրա փոխադրուած եւ Թարապօշի վրայ տեղաւորուած են։ Կորիցայի փողոցներուն մէջ փակցուած թռուցիկներ կ'ըսեն թէ իտալական դիւանագիտութիւնը Ալպանիան պիտի փրկէ հուկօսլաւ վտանգէն։

:. Աթէնքի «Էլէֆթէրօս Վիմա» թերթին Թիրանայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Արտաքին Նախարարը հաղորդեց ինծի թէ Ալպանիա շարժման մէջ դրած է պահեստիներու տասներկու դասակարգեր՝ խնայողական պատճառներով ջնջուած ոստիկան-զօրքին տեղը դրուելու համար։ Դրամի եւ ռազմանիւթի պակասը լուրջ պատճառներ են՝ ցոյց տալու համար թէ Ալպանիա չէր կրնար միտքէն անցընել Հուկօսլաւիոյ դէմ յարձակում մը կազմակերպել։ Ալպանիոյ պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն թէ իտալացի սպաներ կը հրամայեն ալպանեւսերպ սահմանին վրայ տեղաւորուած թնդանօթներուն։

3 ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 22,500 ՕՏԱՐ ՄԵԿՆԱԾ

Գործազրկութեան տագնապը մեղմացնելու համար կառավարութեան ձեռք առած միջոցները այն արդիւնքն ունեցան, որ օտար երկիրներէ նոր բանւորներ գրեթէ չեն գար այլեւս։

Մինչեւ 1926ի վերջը Ֆրանսա մտնող օտար բանւորներու թիւը աւելի բարձր էր, քան մեկնողներունը։ Օրինակ, Դեկտեմբեր 25էն Յունուար 1, մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսա հասած էին 989 օտար բանւորներ, իսկ մեկնած՝ 739։ Սակայն, 1927ի սկիզբէն ի վեր համեմատութիւնը կը փոխուի եւ մեկնողներու թիւը կ'աւելնայ։ Յունուար 1էն 8 Ֆրանսա մտան 687 օտար բանւոր, իսկ իրենց տեղերը մեկնեցան 1,028 հոգի. 10էն մինչեւ 15՝ 559 հոգի մտան, 2035 մեկնեցան. Յունուար 22ին՝ այս թիւերն էին 339 եւ 2136։ Յունուարի վերջը եկողներու թիւն է 146, մեկնողներունը՝ 2293։ Փետրուարէն սկսեալ շաբաթական սկաւելագոյն 20 հոգի Ֆրանսա մտած են եւ միջին հաշուով 2000 հոգի մեկնած. Մարտ 19ին մուտք կը հաշուուէր միայն 10 հոգի, իսկ մեկնում՝ 1885։

1927ի սկիզբէն մինչեւ Մարտ 20 Ֆրանսայէն մեկնող օտար բանւորներու ընդհանուր թիւն է 22,500 հոգի. մինչ նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են միայն 3000 հոգի։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Սօֆիայի ֆրանս. նոր դեսպան Հանրի Քանպօն Պորիս Թագաւորին ներկայացուց իր հաւատարմագրերը։ Այս առթիւ դեսպանը վեր հանեց Պուլկարիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ յարաբերութեանց անկեղծութիւնը եւ շեշտեց թէ պուլկար ժողովուրդը որքան բարեացակամ է եւ կը յարգէ իր միջազգային յանձնառութիւնները։

Թագաւորը իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ պուլկար ժողովուրդը երբեք չէ դադրած ճշմարիտ հիացում եւ բարեկամութիւն զգալէ հանդէպ ֆրանս. ազգին։ Պուլկարիա իր համեստ միջոցներով կ'աշխատի Ֆրանսայի եւ միւս քաղաքակիրթ ազգերուն պէս՝ տեւական խաղաղութեան մը հաստատումին համար։

Բոլոր պուլկար թերթերը այս առթիւ վեր կը հանեն ֆրանքօպուլկար բարեկամութիւնը եւ յոյս կը յայտնեն թէ ֆրանս. դիւանագիտութիւնը իր ազդեցութիւնն ու հմայքը գործ պիտի դնէ՝ խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար Պալքաններու մէջ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՊՈՏՐԷՐՕ

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը տեսակցած է Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօի հետ։ Թղթակիցը հարցուցած է թէ ո՞րոնք են այն պատճառները, որ դրդեցին Մուսօլինին ահազանգ հնչեցնելու Սերպիոյ զինուորական պատրաստութեան մասին։

Դեսպանը պատասխանած է թէ ալպանեւսերպ սահմանի բնակչութեան մէջ կը վխտան քոմիթաճիները, որոնք սովորաբար խաղաղ գիւղացիներ են, սակայն շահէ եւ ռազմասիրութենէ դրդուած՝ ի հարկին վտանգաւոր տարրեր կը դառնան։ Այս տարրերուն շնորհիւ է որ երկու տարի առաջ սերպ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ բերաւ ալպանական ներկայ կառավարութեան վարչապետ Ահմէտ Զօկուն։ Այս գարնան սկիզբը այն տպաւորութիւնը ունեցանք, որ նման շարժում մը պատրաստուելու վրայ է։ Իտալական կառավարութիւնը, որ պետութեանց հաւանութեամբ քաղաքակրթիչ մեծ գործի մը ձեռնարկած է Ալպանիոյ մէջ, չուզեր, որ իր ջանքերը խանգարուին մշտական խռովութիւններով։ Եթէ Մուսօլինի ահազանգը հնչեցուց, ոչ թէ աղէտ առաջ բերելու, այլ զայն արգիլելու համար էր։

Ռուս սպաներու դպրոց Սերպիոյ մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ցարական բանակի հին աւանդութիւնները կենդանի կը պահուին տարագրութեան մէջ եւս, ու շարունակ նոր սպաներ կը պատրաստուին։ Ո՛չ միայն Վրանկէլի նախկին բանակին սպաներուն մեծ մասը չեն ցրուած, այլ շատ մը զինուորներ կը շարունակեն իրենց ծառայութիւնը Հուկօսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ բանակներուն մէջ։

Ենթասպայից երկու վարժարաններ, որոնք պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ հիմնուած էին, տակաւին կը շարունակուին եւ դեռ նոր շրջանաւարտ եղան հարիւր երիտասարդ սպաներ, որոնք հուկօսլաւ բանակին մէջ առնուեցան, պահելով հանդերձ իրենց ռուսական հպատակութիւնը։

Այս ենթասպայից դպրոցները, որոնց ուսուցիչներէն շատեր Փեթրոկրատի Նախկին վարժարանէն են, գործակցութեան տիպար մըն են։ Ուսանողները երկու խմբակներու բաժնուած են, կէսը կ'աշխատին վեց ամիս, մինչ միւս կէսը կ'ուսանին, աշխատողներու վաստկած դրամով։ Վեց ամիսը լրանալէ վերջ, ուսանողները գործաւոր, իսկ գործաւորները ուսանող կը դառնան։ Դասընթացքը կ'աւարտի չորս վեցամսեայէն։ Ուսանողները հիմա աւելի մեծ խանդավառութիւն եւ աշխատասիրութիւն ցոյց կուտան, քան երբ իրենց ծնողները կ'օգնէին։ Այս կարգի երկու դպրոցներ կան, որոնց անուններն են «Տօն» եւ «Ղրիմ»։

Գալով զինուորներուն, բազմաթիւ զօրագունդեր կարելի եղած է պահել։ Անոնք գումարտակներով կ'աշխատին Պուլկարիոյ եւ Հուկօսլաւիոյ ածխահանքերուն, ջաղացքներուն եւ արտերուն մէջ։ Տարին քանի մը անգամ համազգեստ կը հագնին եւ մարզանքի կ'երթան, պատրաստուելով այն օրուան, ուր պոլշեւիկեան վարչաձեւը տապալելու պիտի կանչուին։

Յեղափոխութենէն ազատուած ցարական զօրագունդերու 72 դրօշակներ Պելկրատի ռուս եկեղեցիին մէջ պահուած են եւ գիշեր ցորեկ մարդ կը հսկէ անոնց վրայ, կը վերջացնէ «Շ. Թրիպիւն»ի թղթակիցը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը Թուրանականութեան մասին 1 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, փլաս տ' իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ իթալի։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ գաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճազ-պանտ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն զեղչ։ Դիմել Յառաջի խմբագրատունը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Նաւագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 80 Rue Charles-Chefson։

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre Seine։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet, կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8.30ին, Rue Boileau էմիլ Զօլայի վերնայարկը։ Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի Rue Republique 63, սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատմիութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», 2 Ապրիլ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ուկէսին, «Պիւռօ տըթապա»յի կից սրահը։

ՅԱՐԴՆՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին. Ֆլօրիա։ կը խօսի դերասան Մարութեան Հայ Թատրոնի պատմութեան շուրջ։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Տարօն Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. նախկին գրասենեակին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ս. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Թուլիզ, Տքթ. Ա. Գ.— Ստացանք 4 տոլար։

Իսսէլ, Ղ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վօ-ան-Վօլէն, Օ. Յ.— Ստացանք 42 ֆրանք։

Տէսին, Գործ.— Ստացանք 315 ֆրանք։

Սէն Շամօն, Վ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Նէօվի-լը-Ռուա, Ս. Մ.— Ստացանք 10 ֆրանք։

Սէն Շամօն, Ս. Ա.— Կը խնդրուի 10 ֆրանք ղրկել։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or։ Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքեան, 202, Rue Boileau.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ Իզմիրի աղէտէն յետոյ փարիզ մեկնած է։ Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond Loire։

— Թիրկ մարզուանցի Փայլածու Դրրմեան, քոյրը Թագուհի Գալբաքճեան եւ որդիները Սեբուհէ, Միհրան, Գրիգոր, Ասատուր, եւ Մարիամ ամուսնացած։ 1923ին Մարսէյլէն Գանատա մեկնած են։

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Compen subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc։

— Կը փնտռուի Օշականցի գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Առաքել, 23 տարեկան, որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է։ Կը կարծուի թէ այժմ Երևան կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան։

— Փօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Գէորգ եւ Ասատուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին։ Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Գրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc)։

— Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օնիկ Փօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր։ Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր։ Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère)։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Փավիյոնի մը մէջ 2 սենեակ 1 խոհանոց, կազ, ելեքտրականութիւն, ջուր, կայարանէն 5 վայրկեան, 16 Rue des Alouettes à Colombes, Gare: Les Vallées.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք ոսկի	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 համար	Léva
Տրաքմի	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ ֆրանք	Frc Belge
Զուից »	Frc. Suisse
Լէյ 100 համար	Ley
Չերվոնից	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Խնայ. I	Cr Fonc. Eg
» II	»
III	
Թուրքիոյ Լոթ	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNÉ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ 1927

31 MARS 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 299

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱՅԴ ՉԷ

Երեւանի կոչնակը փրփրեր է մեր կիրակի օրուան խմբագրականին, ուր պարզելով «Ներգաղթի առեւտուր»ին խեղկատակութիւնները, կը պահանջէինք այդ գործը «կազմակերպել այնպէս ինչպէս վայել է ո՛ր եւ է իշխանութեան»։

Այս առթիւ, միեւնոյն գծին վրայ կը դնէ նաեւ ռամկավարները, որոնք այս օրերս տարօրինակ համարձակութեամբ մը կը պահանջեն այն ինչ որ «Դաշնակ»ները,— բանալ դուռները։ Եւ այս՝ իբրեւ պարտքը խորհրդային իշխանութեան, «որ յաջորդն ըլլալով ցարական կառավարութեան, պատասխանատու է 1914—1917ի Տաճկահայաստանի դատարկման»։

Մէկդի դնելով ռամկավարներուն նոր «եւոյթ»ը, որ կրնայ պարզ արկածի մը արդիւնք ըլլալ եւ ոչ թէ կանխորոշ եւ հաստատ ծրագրի մը, քննենք մեր մասը։

Առաջին անգամ չէ որ մենք որոշ հարցեր կը դնենք Ներգաղթի առթիւ, եւ պատասխանի կը սպասենք։ Ի՞նչ է մեր պահանջը.—

1. Ո՛ր եւ է իշխանութիւն իրաւունք չունի դուռները փակելու հարազատ ժողովուրդի զաւակներուն առջեւ։

2. Իրաւունք չունի սակարկութիւն կատարելու այդ ժողովուրդին հետ։

3. Իրաւունք չունի խտրութիւն հաստատելու, զանազան չօկերու կամ փոկերու քմահաճոյքին կապելով Ներգաղթը։ Ո՛վ որ ուզէ, պէտք է կարենայ հայրենիք երթալ։

4. Իրաւունք չունի, դուռները բանալէ առաջ, կամ բանալու համար, պայման դնել որ զանազան կտակներ եւ նուէրներ իրեն յանձնուին, կամ գաղութները նախ փող ծախեն, որպէսզի ափ մը հող ստանան։

Ասոնք տարրական սկզբունքներ են։ Եւ եթէ խորհրդային իշխանութիւնը տարբերութիւն ունի քաղքենի-դրամատիրական իշխանութիւններէն, ինչպէս կը պնդէ, պէտք չէ անընդհատ կրկնել տայ սովորական ճշմարտութիւններ։

Ի՞նչ կը պատասխանեն մեզի.— Տեղ չկայ, դրամ չկայ. գումարներ տուէք որ ճահիճները չորցնենք, վճարեցէք փոխադրութեան ծախքերը, ապահովեցէք վեց ամսուան ապրուստը։

Կարճ խօսք.— Տուէք որ տանք։

Եւ այս՝ 1921էն ի վեր։

Արդ, կարելի՞ է կառավարութիւն կոչել օրկան մը, որ այս պայմանները կը դնէ իր վարած ժողովուրդին թափառական զաւակներուն առջեւ, այն ալ ճակատագրական պահու մը։ Մեր Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցն անգամ, որ տամնոցներով կը պահուի, այդպիսի տրակոնեան եւ շուկայիկ պայմաններ չէ առաջարկած, ամէնէն դժնդակ օրերուն։ Հարցուցեր էնք եւ միշտ պիտի հարցնենք.— Երեւանի մէջ բազմած իշխանութիւնը Սիթրօէնի գործարանի վարչութի՞ւն է, թէ կայսերական կալուածներու մատակարարութիւն։ Հայաստանը տիպար ագարա՞կ է, թէ այս ժողովուրդին հայրենիքը։

Տե՞ղ չկայ,— սուտ են։ Թող պրպտեն իրենց վիճակագրութիւնները եւ պիտի գտնեն բազմաթիւ ամայի գիւղեր, կամ ի վնաս հայ գիւղացիներուն սարքուած գետեղումներ։ Ենթադրելով որ ատոնք ալ վիճելի են, ինչո՞ւ չեն մշակեր ազգային բաղաքականութիւն, գոնէ այնքան որքան վրացի կամ թաթար պոլշեւիկները։

Եթէ գաղութները պառակտելու, կամ Անգլիոյ հանքագործները եւ Չինաստանի յեղափոխականները խրախուսելու համար սպառած եռանդին մէկ տասներորդը յատկացնեն հայ ժողովուրդի վիճակին բարւոքման, ապահովաբար ոչ Նախիջեւանը կը թրքանայ, ոչ ալ Հայաստանի ժողովուրդը գաղթելու կը հարկադրուի։ Եթէ իսկապէս աշխատաւորական քաղաքականութեան հետեւին, ոչ տասնեակ հազարաւոր հայ աշխատաւորներ գործարաններու մէջ կը մաշին, ոչ ալ անոնց զաւակները օտարութեան մէջ կը հալին։

Ցանցառքը մերը չէ, եթէ մենք որոշ դեր կուտանք Երեւանի վարիչներուն, իսկ անոնք ոչ տէր կ'ըլլան, ոչ իսկ լսել կ'ուզեն։

Եւ աւելին,— փոխանակ բուն հարցը շօշափելու, կը ճգնին միտքերը պղտորել փողոցային գրպարտութիւններով։

Այդ կարգէն է Նանսէնի ծրագրին ձախողման խնդիրը։ Մէկ տարիէ ի վեր, կը յամառին Դաշնակցութեան վերագրել այդ ձախողման մեղքը, եւ երբ չենք զիջանիր պատասխանել այդքան գռեհիկ սուտի մը, կը կարծեն թէ յաղթանակը տարած են։ Ա՛յնքան կարճ է իրենց յիշողութիւնը որ, կը մոռնան թէ տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, Մարտ 2ին, իրենց հաստարիմներէն մէկը, իրենց իսկ թերթին մէջ երկարօրէն կը պարզէր Նանսէնեան փոխառութեան ձախողման պատմութիւնը, ապացուցանելով թէ տրուած երաշխաւորութիւնները «անբաւական» էին, թէ Հայաստանը «դուրս կը մնար ամէն օրէնքէ, առանց դաշնակից պետութեանց եւ Ազգերու Ընկերութեան»։

Իրենք՝ հինգ տարիէ ի վեր հանդիսաւորապէս մեղցուցեր, թաղեր էին Դաշնակցութիւնը։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ թաղուած մեռել մը կը յաջողի վիժեցնել միջազգային փոխառութիւն մը, Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առջեւ, այնքան զօրաւոր պաշտպաններ եւ անձնուէ՛ր փոխանորդներ ունենալով հանդերձ...

Դեռ չվերջացուցինք։

, Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԵՕՔ ԱՌԱՋԻ՞ՆՆ Է...

Արտակ Դարբինեան, անդամ ռամկավար կեդր. վարչութեան, յանկարծակիի եկեր է, իմանալով թէ իրենց նախկին ընկերը, Պետրոս «փառք բեւ պարծանքը», որ Հայաստան ղրկուած էր Բարեգործականի կողմէ, հարիւր հազար ֆր.ի ասրանք եղեր է։ Կարդանք իր իսկ շարադրութիւնը.

— «Անցեալ Սեպտեմբերին ճարտարագէտ Մ. Մինդոյեանց Բարեգործականի կողմէ երկու ամսով Հայաստան կը ղրկուի շինարարական խնդիրներով։ Մօտ վեց ամիս անցնելէ յետոյ իմացանք թէ Պ. Մինդոյեանց Հայաստանի կառավարութեան հետ բանակցելով որոշած է Նուպարեան քէնիքի եւ Մարկոսեան արհեստագիտական վարժարանի շէնքերուն տեղը, պատրաստած է անոնց յատակագիծները. ապա կրթական գործավարութեան հետ խօսելով կարգադրած է նաեւ Դպրոցաւէր Տիկնանց կողմէ Երեւանի մէջ հիմնուելիք դպրոցին խնդիրը։

«Ուրեմն երկու շէնքերու տեղը որոշելու, անոնց յատակագիծները պատրաստելու, եւ Դպրոցասէրի դպրոցին մասին խօսելու համար պէտք է եղեր մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Փարիզէն Երեւան։

«Եթէ սխալ չեն մեզ հասած տեղեկութիւնները, Պ. Մ. Մինդոյեանց իր ճամբորդական ծախքերէն զատ ստացած է ամսական 100 ոսկերլին, եւ յետոյ՝ ան երկուքի փոխարէն հինգ ամսուայ ընթացքին հազիւ կրցած է վերջացնել իր ընելիքը։

«Ըսել է հիւանդանոցի մը եւ դպրոցի մը տեղը որոշելու եւ անոնց յատակագիծեր պատրաստելու համար ծախսուած է մօտ 100,000 ֆրանք։

«Ահա թէ ինչու բոլոր մշուշի մէջ կը մնայ Բարեգործականի շինարարական գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ։ Լրագրական այս հատուկտոր տեղեկութիւնները իրական գործ մը արձանագրելէ աւելի կը մատնանշեն երթեւեկներ, ձեւականութիւններ եւ շռայլ ու անհարկի ծախքեր. իրողութիւն մը որ չի համապատասխաներ Աղամօն պէյի տասնարանեայ պահանջած խնայասիրութեան։

«Արդեօք անհրաժե՞շտ էր երկու պարզ շէնքերու յատակագիծը պատրաստելու համար Փարիզէն Երեւան ղրկել ճարտարագէտ մը։

«Արդեօք Երեւանի ճարտարապետները այդ մասին պիտի չկրնայի՞ն գոհացում տալ Բարեգործականին։»

Արդեօք առաջին մասնաւոր առաքելութի՛ւնն է այս, եւ առաջին հալիւր հազա՛րը։ Որքան գիտենք, երկու տարի առաջ ալ նման «միսիա» մը ճամբայ հանուեցաւ, պայմանագիր մը կնքելու համար, եւ պատկառելի գումար մըն ալ այդպէս հալեցաւ։

Նո՛ր արժնցան մեր «ուլջամիտ» բարեկամները...

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— Իջեւանի շրջանին Աւի գիւղին մէջ ժողովուրդին նախաձեռնութեամբ եւ միջոցներով պիտի շինուի դպրոց մը։ Անոնք քաղաքէն կանչած են ճարտարապետ մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ կացութիւնը քաւոտած

«Թան» կը գրէ.— Սուրիայէն հասած լուրերը գոհացուցիչ են։ Հանդարտութիւն եւ խաղաղութիւն կը տիրէ կեդրոնին մէջ, Հալէպ, Դամասկոս, ինչպէս նաեւ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ։ Սուլթան Աթրաշի կողմնակիցները Անդրաք ապաստանած են եւ չեն համարձակիր այլ եւս գրաւուած հողամասին մէջ երեւալ եւ անգործութեան մատնուած են։ Ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է այն խաղաղասիրական պահանջներուն վրայ, որոնք ներկայացուած են մարզպան Պ. Փօնսօի։ Մարզպանը այս առաջարկները յիշած է կառավարութեան տալիք իր տեղեկագրին մէջ։

Բացի Սուրիոյ ներքին անդորրութենէն, արտասահմանի մէջ գործող ընդդիմադիր կուսակցութիւնները եւս իրենց գործունէութիւնը մեղմացուցած են։ Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէի ներկայացուցիչները, որ Ժընեւի մէջ առիթ չէին փախցներ յարձակելու համար Ֆրանսայի եւ անոր սուրիական քաղաքականութեան վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որ, եթէ անկեղծ է, ցոյց կուտայ թէ մեծ փոփոխութիւն կատարուած է իրենց քաղաքականութեան մէջ։

Գահիրէ հաստատուած այս կոմիտէն միշտ իր բարոյական օժանդակութիւնը տուած էր ապստամբութեան։ Իր Տեղեկատու Դիւանը թերթերն ու արտաքին Նախարարութիւնները բաղին իսկական առումով կ'ողողէր արտառոց գրականութեամբ մը։ Իր թռուցիկները կը շրջէին ամէն կողմ՝ Արեւելքի մէջ, Եւրոպա, նոյն իսկ մինչեւ երկու Ամերիկաներու խորերը. իր յերիւրանքներով փորձելով գրգռել սուրիական եւ հանրային կարծիքը։ Երբ նկատի ունենանք այս կոմիտէի անցեալին մէջ կատարած թշնամական դերը, եւ իր վերջին յայտարարութիւնը, կը սպասենք որ գործերը յաջորդեն խօսքերուն։ Անհրաժեշտ է քաջալերել զիրենք՝ իրենց խաղաղասիրական քաղաքականութեան մէջ, որովհետեւ այդ կը պահանջէ թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ Սուրիոյ շահը։

Իր յայտարարութեան մէջ Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէն կ'ըսէ թէ պատրաստ է ընդունելու ամէն լուծում որ Ֆրանսան պիտի առաջարկէ, պայմանաւ որ սուրիական բաղձանքներուն համապատասխանէ։ Ֆրանսա ուրիշ նպատակ չէ ունեցած եւ այդ է պատճառը որ պաշտօն տուած է մարզպան Պ. Փօնսօի լայն քննութիւն մը կատարել՝ հասկնալու համար Ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ այս ժողովուրդին իսկական բաղձանքները, վերջնական ծրագիրը ներկայացնելէ առաջ։

Սահմանադրութեան նոր ծրագիրը պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան վաւերացման։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ նոր Սահմանադրութեան ոգին։ Անցեալի փորձէն օգուտ պիտի քաղուի՞ նոյն սխալները չկրկնելու համար։ Իսկապէս պատասխանատու գործ է ասիկա, քանի որ կոչուած է Արեւելքի մէջ Ֆրանսայի հմայքին պահպանումը երաշխաւորել։ Նոր սխալներ գործելէ պէտք է զգուշանանք, ապա թէ ոչ Ֆրանսան Սուրիոյ հետ զժտեցնելու մէջ շահ ունեցողները կրկին պիտի քաջալերուին եւ պիտի վերսկսին իրենց դաւերը։ Ֆրանսա պէտք է գծէ սահման մը, որուն մէջ Սուրիացիները ազատ ըլլան գործելու, առանց մեր միջամտութեան՝ մանրամասնութեանց մէջ։

Բացի քաղաքական խնդիրներէ, անհրաժեշտ է լուծել նաեւ դատական հարցը։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐԲ ՎԷՃԸ

Անգլիական դեսպան Լորտ Քրիւ արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Ֆիլիփ Պէրթըլօի հետ տեսակցեցաւ իտալեւսերբ վէճին մասին։ Ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները այսօր համաձայն են թեթեւօրէն փոխելու համար ալպանեւսերբ սահմանին վրայ քննութիւն կատարելիք մարմնի պաշտօնի բնոյթը։ Նոր կարգադրութեան համաձայն, զինուորական մասնագէտներէ բաղկացած ստուգիչ մարմինը պաշտօնի վրայ պիտի մնայ, մինչեւ որ շահակից երկիրներու յարաբերութիւնները բոլորովին բարւոքին։

Ասկէ զատ, Ֆրանսա եւ Անգլիա որոշած են նպաստաւորել Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները։ Այս ձեւով ընդ առաջ գացած կ'ըլլան նաեւ այդ երկու երկիրներու բաղձանքին, քանի որ Իտալիա կը փափաքի կարգ մը դիւրութիւններ ստանալ Սլովենիոյ իր քաղաքացիներուն համար, փոխարէն Սերպիոյ պահանջած կարգ մը մեղմացումները մտցնելով Թիրանայի դաշնագրին մէջ։

∴ «Տէյլի Նիւզ»ի Լուկանոյի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ տագնապը չէ հանդարտած, ընդհակառակը երթալով աւելի կը սաստկանայ։ Իտալական կառավարութիւնը ոչ միայն կարելի, այլ հաւանական կը նկատէ խիստ մօտ ապագային զինուորական միջամտութիւն կատարել։ Թղթակիցը կը շեշտէ որ պատերազմական Նախարարութիւնը մտադիր է շարժման մէջ դնել հինգ դասակարգեր։ 20էն 27 տարեկան բոլոր իտալացիները արտօնուած չեն երկրէն մեկնելու։

Պելկրատէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սերպ կառավարութիւնը իր կարգին մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրած է Ալպանիոյ զօրաշարժին վրայ, իտալացի սպաներու հրամանին տակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը, կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ ԼՈՒԻՃԻ ԼՈՒՑՑԱԹԻԻ

Հռոմէն Մարտ 29 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Իտալիոյ նախկին վարչապետ և ծերակուտական յայտնի հայասէր Լուիճի Լուցցաթի յանկարծամահ եղած է։

Ցաւակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ պետական ծախքով։

Հանգուցեալը ծնած էր 1841 Մարտ 1ին Վենետիկ, որով 86 տարեկան էր։

Աւարտած է փատուայի համալսարանը։ 1862ին աւստրիական կառավարութիւնը վտարեց զինք Վենետիկէն՝ կոնտոլավարներու արհեստակցական միութիւն մը կազմած ըլլալուն համար։ Միլանոյի մէջ քաղաքական տնտեսագիտութեան ուսուցիչ կարգուեցաւ։ Համալսարանի փրոֆէսէօրութենէն վերջ երեսփոխան ընտրուեցաւ։ 1921ին երբ ծերակուտական ընտրուեցաւ, արդէն 52 տարիէ ի վեր երեսփոխան էր։

Շատ գործօն դեր կատարած է Իտալիոյ հանրային կեանքին մէջ. հիմնած է ժողովրդական դրամատուններ, գործակցական ընկերութիւններ ու եկմտական ճիւղին մէջ իբր անվիճելի հեղինակութիւն մը, վճռական ազդեցութիւն գործած է իտալ իոյ տնտեսական կեանքին վրայ։

1910 Մարտին վարչապետ եղաւ եւ տարի մը մնաց այդ պաշտօնին վրայ։ Հինգ անգամ ելմտական նախարար եղաւ։ Դեռ 1926ին իտալական պարտաթուղթերուն մասին իր ըրած կարգադրութեան շնորհիւ էր որ լիրէթը անմախմիթաց բարձրացում ունեցաւ։ Իտալիա մեծ կորուստ կ'ունենայ իր մահով։

Լուցցաթիի մահով հայ ազգն ալ կը կորսնցնէ իր վաղեմի եւ ազնիւ բարեկամներէն մէկը, որ ամէն առթիւ պաշտպանած է հայկական դատը՝ ըլլայ խորհրդարաններու բեմէն, մամուլի կամ միջազգային հաւաքոյթներու մէջ։

ՁԵՂՆԱՐԱՐ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (16 Մարտ) յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ պայքարիլ գիներու յաւելման եւ զեղծումներու դէմ եւ կը յայտնէ.— Իմանչալուի Համագործակցականին հաշուեքննութեան ընթացքին, երեւան եկաւ 1400 ռուբլիի զեղծում մը։ Քննութենէն յետոյ վարչութիւնը Թախանձագին կը խնդրէր քննիչէն, որ «մնացածն ալ քաշէ եւ լմնայ»։ Անշուշտ, վարչութիւնը այս խնդրանքը կ'ընէր, նկատի առնելով որ քննիչը այս անգամ կին մըն էր, եւ կարելի էր ազդել անոր «թոյլ լարերուն»։

Համաձայն քննութեան, 1926ի Յուլիսին, նոյն զեղծարարին կողմէ իւրացուած էր 300 ռուբլի։ Երկու ամիս յետոյ, նոյն մարդը իւրացուցած էր 875 ռուբլի։ Վերջին անգամ նոյն հերոսը աւելի մեծցուցած է քասկը, 1105 րբլ., իսկ նոր ընկեր մը միեւնոյն ժամանակ կ'առնէ 280 ռուբլի։

Եւ այսպէս, միշտ համաձայն կատարուած քննութեան, 1925—1926 առեւտրական տարուան ընթացքին, Համագործակցականը ունի իբրեւ շահ 177 ռուբլի։

Ինչո՞ւ. որովհետեւ վարչութիւնը չէ պատժած զեղծարարները, այլ քաջալերած է։

«Հօ՛ս է թաղուած շան գլուխը», կը պոռայ յօդուածագիրը, որ տխուր գոյներով եւ սրտի ցաւով կը նկարագրէ զեղծումները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

6. «ԿԱՊՈՅՏ ՋՐԱՆՑՔՆԵՐԻ ԵՐԿԻՐԸ»

Հայաստանի ժողովուրդները սովի, մերկութեան, աղքատութեան եւ զարհուրելի ախտերու ճիրաններէն ազատելու համար, ճիշդ է որ արմատական միջոցներ պէտք են։ Անոնց շնորհիւ պիտի ապահովուի անոր ֆիզիքական գոյութիւնը, եւ գոնէ ժամանակաւորապէս ապահովուի անոր քանակական մեծութիւնը։ Այս տարրական ճշմարտութեան մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ։

Ամբողջ խնդիրը այն է թէ՝ Հայաստանի ժողովուրդին վիճակը ներկայ պայմաններուն մէջ, գոնէ մասամբ թեթեւցնելու համար ի՛նչ միջոցներու պէտք է դիմել, ի՛նչ կերպով պէտք է սպասել։ Քանի Հայաստանի մէջ կը մնան խորհրդային կարգերը, քանի մեր երկիրը մէկ միջոց է միայն Ռուսերու եւ անոնց այսօրուայ բարեկամներուն համար՝ այդ խնդիրն է կարեւորագոյնը, ուստի եւ այդ ալ պէտք է ըլլայ խորհրդային Հայաստանի վարիչներուն հոգն ու ուշադրութեան կեդրոնը։

Հայաստանը կքած է հողի սակաւութենէն, անոր ժողովուրդը կը ձգտի, եւ պատրաստ է ամենաթեթեւ հարուածէն իսկ պայթելու։ Իսկ միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի մէջ դեռ եւս կան հարիւր հազարաւոր տեսիադին անմշակ հողեր եւ անապատներ։ Զարմանալի չէ՞, ընդամէնը 30.000 քառ. վերստ տարածութեամբ երկիր մը, համեմատաբար պատկառելի ազգաբնակչութեամբ, դեռեւս խոշոր տարածութիւններ ունի անմշակ։

Թերեւս, առարկեն Հայաստանի պայմաններուն անծանօթները, այդ ձեր ըսած անմշակ հողերը անկարելի է օգտագործել, թերեւս կան խոչընդոտներ — լեռներու ծերպեր կամ անդնդախոր ձորեր են։ Թերեւս Հայաստանի ջուրի պակասութեան պատճառով հնարաւոր չէ ոռոգել զանոնք եւ օգտուիլ։

Բարեբախտաբար այդ խոչընդոտներէն եւ ոչ մէկը չունի Հայաստանը։ Աւելին, Հայաստանի հետ իր ջրառատութեամբ կարելի է համեմատել միայն Զուիցերիան — այնքան շատ է իր ջուրը եւ մանաւանդ այնքան խոշոր ուժ կը պարունակեն Հայաստանի գետերը։ Իսկ Սեւանի լիճը, — որ առաջինն է իր դիրքով ամբողջ աշխարհի մէջ, — անսահման գանձ մըն է, երկնային բարիք, որմէ պէտք է օգտուիլ նուազագոյն ծախքերով, առաւելագոյն հասոյթներն առանալով։

Անջրդի հողերը ջրարբի դարձնելու անկարելիութիւններ չկան, ընդհակառակն, շատ վայրեր խորշակահար եղած են, չնայած որ ջուրը իրենց գլխուն վերեւ կը հոսի, կամ քովէն կ'անցնի։ Սարդարապատի անապատը, Արագածի ստորոտները, Եղւարդի դաշտը, Քանաքեռի, Աղհամզալուի եւ Աղբաշի ղըռները, Վէդի Բասարի քանի մը տասնեակ հազար տեսիադին ոսկեման հողերը, Արազդայանի արդէն իսկ պատրաստի կառուցը ջրով ոռոգելու համար ամենատարրական արհեստագիտութիւնն ու չնչին դրամական միջոցներն իսկ բաւական են։ Զմոռնանք, որ այդ հողային տարածութիւնները գրեթէ ամբողջութեամբ ոռոգուած են Հայաստանի խանական տիրապետութեան շրջանին, աւատական կարգերու մէջ ապրող եւ բռնակալ սարդարներու միջոցով։

Եթէ հայ կոմունիստներն այդ մասին կը կասկածին, թող բարի ըլլան քրքրելու մեր ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու գրաւոր յիշատակարանները։ Իսկ եթէ Լէնինի, Մարքսի եւլն. երկերուն ուսումնասիրութեամբ տարուած են, եթէ համաշխարհային յեղափոխութեամբ են յափշտակուած եւ ժամանակ չունին հայ մօտիկ անցեալի պատմութեամբ զբաղելու՝ թող յոգնութիւն կրեն եւ պտտին Հայաստանը, ծանօթանան գէթ մասամբ իրենց թագաւորութեան սահմաններուն եւ տեսնեն թէ այնտեղ տակաւին 2—3 դար առաջ ոռոգման ի՛նչ հրաշալի եւ հազուագիւտ սիստեմ, ցանց է գոյութիւն ունեցեր։

Պարապ տեղը չէ որ ըսած են թէ ինքնահաւանութիւնը տգիտութեան ծնունդ է։ Հայ կոմունիստները եւ անոնց արտասահմանեան աջ ու ձախ համհարզները, չգիտնալով մեր երկրի պատմութիւնը, ծանօթ չըլլալով Հայաստանի տեղագրական պայմաններուն՝ հարայ-հրոց կը բարձրացնեն «խորհրդային աննախընթաց շինարարութեան, ջրաշինարարութեան» մասին։ Իսկ արդի՞ւնքը։ Կը տեսնենք իր վիճակէն, իր ըրածէն գոհ մարդ մը, որ այդ իսկ պատճառով հեռանկարներէ, առաջդիմելու ընդունակութենէ զուրկ է։

Հայաստանի ամբողջ ջրաշինարարութիւնը, որու մասին ամէն օր կը գրեն խորհրդային թերթերը եւ կը ճառեն կոմունիստ գործիչները, որու մասին իրենց հետ «ընկեր» խաղացողները անկոչ վկայութիւն կուտան, այդ ամբողջ ջրաշինարարութիւնը կաթիլ մը ջուր է հսկայական անապատի մէջ։ Պէտք է Հայաստան պտտիլ, մտնել ժողովուրդի զանազան խաւերուն մէջ, այլեւայլ գաւառներու մէջ, անցնիլ այն շրջանները, ուր իբր թէ «կանաչում եւ աճում է կոմունիզմի ծառը», համոզուելու համար թէ որքա՛ն չնչին բան են ըրած խորհրդային վարիչները այդ եօթը տարուայ ընթացքին։ Գոնէ ժողովուրդը դեռ չի վայելեր ջրաշինարարութեան բարիքները։ Ոչ ոք չի կրնար ցոյց տալ ջրանցք մը, որու ջուրը բաւէր գոնէ 5000 մարդու գիւղատնտեսական պահանջներուն։ Էջմիածնի ջրանցքը որ կիսատ գործ էր, մասամբ միայն թեթեւցուցած է Էջմիածնի գաւառի քանի մը գիւղերու ջրային տագնապը։ Գաւառի մնացած ամբողջ շրջանները այսօր նոյնքան կը տառապին ջուրի չգոյութենէն, որքան ցարական կառավարութեան ժամանակ։

«Կապոյտ ջրանցքներու երկրի» ջրանցքները դեռ հազիւ երկու տասնեակ հազար տեսիադին հող կ'ոռոգեն, այն ալ ոչ ամբողջութեամբ եւ ոչ ալ առաջին անգամ։ Աւարտած, ինչպէս ըսինք, միայն Էջմիածնի ջրանցքն է։ Մնացած բոլոր ջրանցքները կիսատ են եւ իրենց նպատակին չեն ծառայեր տակաւին։ Ինչպէս ուրիշ բաներ, ջրանցքներու մեծ մասն ալ կը մնայ թուղթի վրայ, «հնգամեայ ծրագրերի» ձեւով։

Ուրիշ կողմէ, բնական ճանապարհով ոռոգուած շրջաններու ջրային սիստէմն ալ խանգարուած է։ Ապառ-Դաշտի, Էջմիածնի, Աշտարակի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ ջուրի սուր պահանջ կայ։ Այդ գետնին վրայ, գլխաւորապէս ամառները ծանր կռիւներ կը ծագին։ Գիւղացիները կը բաժնուին «թայֆա»ներու եւ կը սկսին տուր ու տմփոցը։ Պատահեր է, որ կռիւներուն անմասն չէ մնացած նոյնիսկ շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահը (Աշտարակ) եւ իր թիկունքին վրայ զգացած է գիւղացիներու բռունցքին զօրութիւնը։ Այգեգործութիւնը եւ բամպակաբուծութիւնը ամենածանր հարուածը կրած են ջուրի պակասէն։

Գ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՈՐԲԵՐԸ. — Ալեքսանդրապոլի մէջ կառավարութիւնը բացած է խոզանակի արհեստանոց մը, ուր կ'աշխատին 10 կոյր որբեր, որոնք եւ խումբ մը ուրիշներ կառավարութեան յանձնուած էին Նպաստամատոյցին կողմէ։ Նպաստամատոյցը կառավարութեան պիտի յանձնէ նաեւ 109 որբեր, որոնք նոյնպէս ունին ֆիզիքական պակասութիւններ։

ԲԱՑ ԽՕՍԻՆՔ

Ա.

Շաբաթներէ ի վեր Յառաջ խմբագրականներով, յօդուածներով կը պարզէ արտասահմանի գաղութներու անկերպարան վիճակը, եւ ներքին կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ու այս՝ ոչ այնքան իբրեւ միակ անմիջական դարման, օրուան բազմապիսի պահանջներուն, այլ իբրեւ հիմնական միջոց արտասահմանի հայ հաւաքականութիւնը պահելու։

Մատնանշուած անհրաժեշտութիւնը կը մնայ լոկ թելադրանք, որքան ատեն որ հայ կեանքին մէջ ապրած կազմակերպութիւնները դուրս չեն գար իրենց մինչ այժմեան կրաւորական դիրքերէն։ Ճիշդ է, որ «ելք չկայ», ինչպէս կ'ըսէ Յառաջ, քանի ժողովուրդը անկիւն քաշուած, յոյս եւ լոյս կը սպասէ զանազան երեւելիներէ եւ փիլոնաւորներէ։

Իմ կարծիքով, ելք չկայ, քանի ժողովուրդին մէջ դիրք եւ կշիռ ունեցողները, գործնականապէս չառաջնորդեն զայն դէպի կազմակերպական աշխատանքը։

Գաղութներու կազմակերպութեան շուրջ կան ու կը մնան երկու հիմնական իրերամերժ սկզբունքներ, ուժգնօրէն պաշտպանուած՝ երկու հոսանքներու կողմէն։ Դաշնակցական եւ պոլշեւիկեան տեսակէտներն են, որ կը փոթորկեն մեր իրականութիւնը ուժեղ պայքարներով, առանց վերջնական յաղթանակի։

Գաղտնիք չէ այլեւս, որ պոլշեւիկները, ռամկավարները, եւ հանրային հակակշռէն խուսափող զանազան կազմակերպութիւնները, ամէն գնով կը պայքարին, ո՛չ միայն Դաշնակցութեան կողմէն առաջարկուած այս կամ այն ծրագրին դէմ, այլ եւ այն բոլոր ձեռնարկներուն դէմ, որոնց նպատակն է, ո եւ է աշխատանք կատարել արտասահմանի մէջ։

Դաշնակցութիւնը, եւ արտասահմանի հայութեան խոշոր մեծամասնութիւնը կանգնած ըլլալով իրական գործ կատարելու տեսակէտին վրայ, իրենց դէմը կը գտնեն ծանօթ հոսանքը, անշուշտ միշտ զռեհիկ պայքարի մէջ։ Եւ մինչ խառնակիչները միջոցի մէջ խտրութիւն չդնելով նիզակներ կը ճօճեն անվերջ, յանուն զանազան արժէքներու, Դաշնակցութիւնը կը նախընտրէ մնալ կրաւորական դիրքի մէջ, որպէսզի բաղդութիւններ չծագին։

Արդիւնքը շատ պարզ է, յաղթանակը կը մնայ միշտ անոնց որոնք վճռականօրէն կը ձգտին քայքայելու ազգային կեանքը, որովհետեւ պայքարի սաստկութեան պատասխանատուութիւնը շատ շուտ կը զգացնէ որքան Դաշնակցութիւնը, նոյնքան եւ հայ ժողովրդի այն մասը, որ դուրս չուզեր գալ իր «չէզոք» դիրքէն։

Այս դասաւորման մէջ, դրական գործ վերապահուած պիտի ըլլար միշտ երրորդ հոսանքի մը, եթէ ան կարենար իր շուրջը հաւաքել աւելի կենսունակ տարրերը, նպատակ ունենալով դասաւորել մեր ազգային ներքին պահանջները։ Թերեւս նման տարրի մը ազդեցութիւնը ըլլար բարերար նաեւ միւս հոսանքներու համար։

Դժբախտաբար հայկական կեանքը, այս տեսակէտէն ալ անմխիթար է։

Առնենք, օրինակ, Փարիզի հոգաբարձուները։ Այս մարմնի անդամները, ինչպէս նաեւ իրենց շրջապատը, այն համոզումը ունին թէ՝ եկեղեցիի մատակարարութիւնը իրենց նուիրական ժառանգութիւնն է, և եթէ իրենցմէ զատ ուրիշներ անցնին այդ դիրքին, անպայման եւ եկեղեցին պիտի փակուի եւ հայ ժողովուրդը հոս առանց հոգեկան սնունդի պիտի մնայ։ Ու ինչ որ ամէնէն բնորոշն է, այս մարդոց ունեցած միօրինակ ըմբռնումն է իրենց աշխատանքներու մասին։ Այս հոգեբանութիւնը չէ՞ պատճառը թեմականի դէմ ցուցադրուած դժուարութիւններու։ Այս միեւնոյն հոգեբանութիւնը չէ՞ անոնց ըմբոստութիւնը ամէն տեսակի ժողովրդավար սկզբունքի դէմ։

Սերունդներ դաստիարակուած են այս հոգեբանութեամբ եւ ստեղծուած է մեր մէջ արհեստով թաղական եւ հոգաբարձուներու բազմութիւն մը։

Այս տարրը հայ պահպանողական եւ հոգեւորական դասի խառնուրդն է։ Ազգային կրօնական իրենց պատուական դիրքերուն մէջ պէտք է փնտռել ազդեցութիւնը անոնց ընկերային դիրքին։

Ունեւոր հարուստն ու հոգեւորականը, բուն հայրենիքի թէ գաղութներու մէջ իր ուշադրութեան ծանրութիւնը կեդրոնացուցած է առաւելապէս եկեղեցիի վրայ։ Դպրոցը եթէ ոչ աւելորդ, գոնէ երկրորդական, երրորդական արժէք ունի անոնց համար։ Հայութիւնը իր եկեղեցիով ապրեցնելը, արմատացած գաղափար է դարձեր ժամանակի ընթացքին, եւ այսօր այդ գաղափարը կ'ապրի, և մեր չար բախտէն, կը ծառայի նաեւ տարուբեր հայ նոր սերունդին մէջ եւս, շնորհիւ մեր թափառական վիճակին։

Միւս կողմէ, Դաշնակցութեան ու իր չեշտուած հակառակորդներուն մէջ կանգած այս հոսանքը, իր անկախութիւնը պահելու չափ ուժեղ չէ։ Ուժեղ եւ ազմկող են խոնարհութիւն ընելու իրենց սովորութեան մէջ աւելի հաւատարիմ քան իրենց նախնիքները, անոնք չեն մոռնար շոյել ու սիրաշահիլ օրուայ ընթացիկ ուժը, հոգ չէ թէ ան՝ ըլլայ տրամաբանօրէն հակառակ իրենց ըմբռնումներուն։ Իրողութիւն է որ այսօր Փարիզի մեր հոգաբարձուներն ու իրենց շուքին տակ առած մարմինները շատ աւելի մօտ են կեցած Հօկին ու անոր հովանաւորներուն, քան Դաշնակցութեան եւ ժողովուրդին։

Այս իրողութիւնը որքան արդիւնք ըլլայ, իշխանաւորին ծունկի գալու ժառանգական սովորութեան, հետեւանք է նաեւ իրենց շահերը պաշտպանելու ճիգին։ Անոնք լաւ գիտեն թէ Հօկերը և անոնց հովանաւորները դէմ են Դաշնակցութեան, գիտնալով նաեւ որ Դաշնակցութիւնը աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ազգային զանազան հաստատութիւններուն մասին քան առաջինները, որով այն բոլոր ուժերը որոնք դէմ են Դաշնակցութեան, բարեկամ են իրենց։ Այսօրուայ համար, ի հարկէ կարեւոր պարագայ է ասիկա, եւ անպայման խելօք ռազմավարութիւն հայ պահպանողականներու կողմէն։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԶԱՐԴԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ.— Երեւանի Պետական Թանգարանին մէջ ցուցադրուած է հայկական զարդանկարչութեան ժողովածու մը, զոր պատրաստած է Ն. Լալայեան, տասնեակ մը տարիներու ճամբորդութեանց ընթացքին։ Ժողովածուն կը պարունակէ լուսանցային, գաւաններու, սիւներու, կամարային զարդաձեւեր։ Այս աշխատութեան մէջ կը գտնուին վերջապէս հայկ. ճարտարապետութեան գրեթէ բոլոր օրինակները։

ՏՆԿԱՐԱՆ.— Շահումեան լիճին եզերքը պիտի հաստատուի տնկարան մը, խաղողի եւ պտղատու ծառերու մշակութեան համար։ Ռուսովէն, Ղրիմէն եւ Ուկրայնայէն պիտի բերուին զանազան պտղատու ծառերու տեսակներ։ Նոյն տնկարանը պիտի փոխադրուին «այլան» խաղողի 15.000 որթեր։

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱԳԻԾ.— Աղեքսանդրապոլի Շինարարական Կոմիտէն սկսած է շինել նոր երկաթուղագիծ մը քաղաքին եւ աւազի հանքերուն միջեւ, դիւրացնելու համար հայթայթումը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ „ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ„ՆԵՐԸ

Ամէն անոնք որ քայլ առ քայլ հետեւեր են «Յարդգող»ի շարժումին, համակրած են, անոր մէկ յատկութեան համար։ Լաւ աշխատելու իր ձեւն է այդ։ Յետոյ կրկնապատկուած է այդ համակրանքը՝ իր երկրորդ լաւագոյն մէկ նկարագրին համար, այդ ալ միութեան անդամներուն միջեւ տիրող ներդաշնակութիւնն է։

Յարդգող, երիտասարդ Արուեստասէրներու Միութիւնը, մօտաւորապէս հինգ ամիսներ առաջ կը հիմնուէր շատ համեստ բայց գիտակից նպատակներով։ Այդ օրէն ասդին շարունակաբար «Հինգշաբթի երեկոներ»ու շարքը երեւան կը բերէ միութեան անդամներուն աշխատանքը, աշխատելու ձեւը, մտածումը եւ իր միտքը բացատրելու կամ պաշտպանելու կրկնակի արտայայտութիւնները։

Միութիւնը կրցած է քով քովի բերել գրողը եւ նկարիչը եւ դաշնակահարուհին եւ ջութակահարը։ Ան իր շարքերուն մէջ մէկ գիծի վրայ կապած է միստիք բանաստեղծը տպաւորապաշտ նկարիչին հետ, իրապաշտ վիպագիրը շօփէնիէն դաշնակահարուհիին մօտ, կամ իմացապաշտ արձակագիրը խորհրդայնացած գրագէտին քով։

Բայց ինչ որ աւելի եւս հետաքրքրական կը դարձնէ այդ երեկոները, այն տաք վիճաբանութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ, արծարծելով նոր հարցեր։

⁂ Այսպէս է որ Յարդգողի առաջին Հինգշաբթի երեկոն, նուիրուած Զօհրապին (Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի դասախօսութեամբ), հինի եւ նորի խնդիր մը կը ծագէր։

Առաջին անգամ երիտասարդ գրողներու արտայայտութենէն կարծողներ եղան թէ «Նոր»երը «Հին»երուն վրայ խաչ մը քաշելու մտասեւեռումը ունին։ Բայց աւելի յետոյ սթափում մը տեղի ունեցաւ ամէն անոնց կողմէ որոնք այդ սխալ գաղափարը իւրացուցած էին։

Երկրորդ եւ երրորդ երեկոյթները անմիջապէս նորի մը կողմէ, (Պ. Հրանտ Պալուեան), մեզի կը ներկայացուէր Ռուբէն Զարդարեանի գրականութիւնը ցոյց տալով այն փաստը թէ նորերը կը մնան կապուած մեր երէցներուն գրականութեան։ Այս երեկոյին մէջ յարուցուեցաւ հին վէճ մը թէ ինչ ապագայ ունի գաղութահայ գրականութիւնը։

Չորրորդ երեկոն նուիրուած էր նախորդ երեկոյի վիճաբանութեան շարունակութեան, «Գաղութահայ Գրականութեան ապագան»։

Հինգերորդ երեկոյին Օհան Կարօ այնքան կատարեալ եւ հետաքրքիր ձեւով մը մեր մէջ կը բերէր «Հին» մը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան։

6րդը նուիրուած էր Կարօ Մեհեանի թատերակին, «Վերջալոյսին տակ», զոր ներկայացուց Շ. Նարդունի։

«Ջութակին Յաղթանակը» եօթերորդ երեկոյին նիւթն էր, զոր գրած էր Հրաչ Զարդարեան եւ հրատարակուեցաւ, իբր թերթօն, «Յառաջ»ի մէջ։

Երկու շարունակական երեկոներ (8—9) գրաւած էր նոր մը որ կը կոչուի Վ. Կաքաւեան։ Նոր վէպը ինքնին գրականութիւն է, տեղաւորուած պատկերներու գիծերու եւ ոճի մէջ։

Երեկոյ մըն ալ (11) կը նուիրուէր Ֆրանսական թատրոնի այս օրերու մեծագոյն դէմքերէն Ժէրալտիի Aimer-ին, զոր կը բերէր Յոր. Գրենկեան, վերլուծելով անդամահատի մը խոր մտութեամբ։

(12)րդ երեկոն նկարիչ չարեանի մէկ ուսումնասիրութեամբ, նուիրուած էր «Հայ ա ուեստին» շուրջ։ Երիտասարդ նկարիչ եւ գրող, որ բոլորը կարդ իր խօսքերուն, գրականօրէն շակը կուտար մեր հին նկարչ կան, թատերական եւ այլ րուն։

Պ. Մկրտիչ Պարսամեան 13րդ. երեկոյի դասախօսութեան նիւթ կ'ընտրէր Թլկատինցին կ'արտայայտէր Յարդգողի համ դէպ ունեցած իր համակրանքը երկրորդ անգամ ըլլալով։ Այ պէսով անգամ մը եւս անկեղծօրէն հաւատալով թէ միայն «Նոր»երը «Հին»երուն վրայ խաչ մը քաշելու սեւեռում ունին, այլ հիներուն քատ նոր ուղի մը գտնելու Fixe-ով են մղուած։

Յարդգող իր 14րդ երեկոյին լաւագոյն գործ մը կը կատարէր րեկ մը, քիչ մը շատ համեստ երկչոտ նոյնիսկ իր ընթերցո պահուն, կուգար յայտնութիւն մը ըլլալ մեր միջեւ։ Այդ նորին կը կոչուէր Կեավուրեան։

Պէտք էր տեսնել այդ երի կերներուն՝ տուած խորհուրդն իրեն, աշխատելու համար այդ ղիով, որպէսզի մարդիկ համո յին թէ ինչ է ներդաշնակութիւն

Օրերէ ի վեր շրջաններու մե քեւ հալոզ խօսք մը վերջացած պիտի գար սեղանին վրայ։

Այդ «իրապաշտութիւնը ու դէմ»ն էր։

Մեր մէջ «Նոր»երը պիտի գրաւէին այս ծանր հար Այս անգամ կուգար խօսիլ գունի, «Իրապաշտութեան

Պաշտպանողականին կը մնար թափուր եւ մար է որ վերբերումը խուսափելի կ'երեւի ինծի։

Հ. Պալուեան օգտուելով նատեղծի մը ներկայութիւն 15րդ. երեկոն կը սառնձնէր Վ. Թէքէեանի բանաստեղծութեան շուրջ։ Ընձնաւորութեան կայութիւնը չէր կարող դառնալ որ երիտասարդ տասէրները չըսեն իրենց խօսք

16րդ. երեկոն Վ. Կաքաւ աղուոր գաղափարը կ'ունենար մեծուած պատկերներով եւ յատուկ ձեւով մը մեզի բացնել նոր գրողի մը առաջ խատանքը Զ. Սիւրմէլեանի Զուարթ»ը։

Վերջապէս պիտի գար այն նիւթին, որ մտահոգ այս օրերուն նոր սերունդը քրքրող երեւոյթ մըն է

Վահրամ Սեւունի թարգմանչական գրականութեան մասին ու ամփոփ իր գափարը եւ այդ ուղղութեամբ իր աշխատելու ձեւը յետոյ, ճաշակը տուաւ մեր թարգմանութիւններուն զանազան գրականութիւններ

Հետաքրքիր էր 17րդ երե մանաւանդ անոր համար որ տեղ երիտասարդներ իրենց յայտութիւնը կը բերէին թ մանչական գրականութեան

Ամփոփ պատմականը տեսիլը կարծես տրուած ինձ, եւ այդ ուղղութեամբ կոններուն շարքը կապելու եւ ւորելու աշխատանք մը եւ բոլորը՝ անգգալաբար։ Բայց որ Յարդգողի ներքին կեա այս ուղղութեամբ երեւան

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Փարիզեան թերթ մը գրած էր թէ Կարտանի Հոգաբարձութիւնը «դաշնակ եւ ռամկավար» է և չի վայելեր ժողովուրդին վստահութիւնը։ Առանց զբաղելու թղթակցին զրպարտութիւններով, ներկայացնենք փաստերը.—

Հոգաբարձութիւնը ընտրուած է Մարսիլիոյ հովիւ Մամբրէ վարդապետի հրաւէրով, եւ անոր ներկայութեանը, եօթը անդամներէ, որոնք կը ներկայացնէին հետեւեալ հայրենակցական Միութիւնները.— 2.— Խարբերդի, 2 Պրուսայի, 1 Տիգրանակերտի, 1 Բաբերդի, 1 Սեբաստիոյ։ Այս վերջինը երկու օր յետոյ ետ կանչուած է իր հայրենակիցներուն կողմէ։ Հոգաբարձութիւնը, մէկ կողմէ հանդանակութեան ձեռնարկած է, եւ միւս կողմէ նորէն հրաւիրուած է նոյն Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչը, քանի մը անգամ, սակայն միշտ մնացած է անպատասխան եւ միշտ անոնց կողմէ հանդիպած է հակառակութեան։

Այն ատեն Հոգաբարձութիւնը դիմեց Տարօնի Հայրենակցական Միութեան եւ ներկայացուցիչ մը ուղեց որ եկաւ եւ լրացուց ամբողջ կազմը։

Դպրոցի եւ մատուռի համար հաւաքուած դրամը անբաւական ըլլալով, Մամբրէ վարդապետ, դիմեց գործարանատիրոջ եւ 5000 ֆրանք ալ անկէ ստացաւ։ Իսկ շէնքին համար Պ. Կարապետ Աբրահամեան հող նուիրեց։ Բայց կարելի չէր գլուխ հանել շինութիւնը այդ գումարներով, ուստի յետաձգուեցաւ։ Վրայ հասաւ Շիրակի աղէտը։ Գալաքեան եպսկ. որ մեր գիւղը եկած էր, յայտարարեց օգնել աղէտեալներուն։ Նաև այցելեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ...

ղրկեցին Փարիզ եւ վերադարձին առաջարկեցին Հօկը չնչել, եւ տեղը կազմակերպութիւն հաստատել. անոնք խանգարեցին Շիրակի հանգանակութիւնը, որուն արդիւնքը 15.000 ֆրանք կը նախատեսուէր, եւ աղէտեալներու օգնութեան անունով սարքուած ներկայացման հասոյթը յատկացուցին կերուխումի։

⁂ Մեր շրջանի գործերը գէշ չեն։ Բանուոր չեն առներ, բայց չեն ալ հաներ։ Ճիշդ այսօր Իտալացի մը ածուխ պարպող մեքենայի մը մէջ մնալով ճզմուեցաւ։ Հիւանդութիւն չկայ։ Կարտանի հայ բանուորները բախտաւոր են, որ միշտ կը գործեն։

Լ. Փօղոսեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ 27 Մարտ.— Պօլէն գրեթէ անգործութիւն չտեսաւ, ու կրցաւ չոր հաց մը շահիլ չարքաշօրէն։

Վերջին ամսուան մէջ 12—15 հայրենակիցներ տեղաւորուեցան այլևս գործարաններ։ Գլխաւորաբար Վալանսէն եւ զանազան տեղերէ եկած գործազուրկ բանուորներ էին։ Պօլէն-լա-Քրուազիէրի մէջ 3—4 հայ բանուորներ կային առաջ. այժմ անոնց թիւը 10ի հասած է։ Ունին ձրի սենեակ ու լոյս, բարեբախտաբար լաւ է իրենց վիճակը։ Վերջերս գրոյց կար թէ օրավարձքերը որ 15 առ հարիւր զեղչուած էին, կրկին պիտի աւելցնեն հարիւրին 12—15 համեմատութեամբ։

Գործադրկութեան տագնապին մեղմացումը զգալի կ'ըլլայ հետզհետէ, կեդրոն քաղաքներէ հասած տեղեկութեանց նայելով։

Յակինթ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԵՐԹԱԼԷ ԱՌԱՋ

(Քոսթանցայի Ազգ. Միութենէն)

Կը խնդրեմ, որ բարեհաճիք ձեր ազգօգուտ թերթի միջոցաւ յայտարարել Ֆրանսաբնակ յարգոյ հայրենակիցներուն, որ Ռումանիա գալու փորձութիւնը չունենան, առանց նախապէս ուղղակի անձամբ կամ անձնական ...

Այս վերջերս Լիոնէն տեղս հասնող քանի մը ընտանիքներ անլուր զժուարութիւններով յաջողեցան ցամաք ելլել։ ...

... ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ...

էն, հակառակ այնքան դժուարութիւններու, Մարսէյլ վերադառնալ միեւնոյն շոգենաւով։

Առ հասարակ ռումանական հիւպատոսարանները երկրին մէջ բնակելու համար մէկ կամ երկու ամիս պայմանաժամ կուտան խնդրարկուին, չեշտելով միանգամայն այցելութեան չարժարիթը. այնպէս որ, այցելուն որոշուած պայմանաժամը լրանալուն, պարտաւոր է երկրէն հեռանալ։ Բայց քանի որ Ռումէնեան անցագրերուն վրայ ձեռագրով գրուած է թէ «Վերադարձը չի թոյլատրուիր», կառավարութիւնը կը զգուշանայ այդպիսիները երկրին մէջ ընդունելու։

Յ. Ալթունեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հ. Ը. Մ. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը գարնան եղանակին առթիւ կը կազմակերպէ «Բաժակ»ի մեծ մրցում մը զոր տրամադրել սիրով յանձն առած է «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը։

Մրցումը պիտի կատարուի չորս Հայ խումբերու միջեւ՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ, Հայ Մարզական, Հ. Մ. Ը. Մ. Արժանթէօյլ, Հ. Մ. Ը. Մ. Գէլվիլ, որոնց մասնաւոր հրաւէրներ ղրկուած են Յանձնախումբին կողմէ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

(Ֆութպոլի Յանձնախումբ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի և S. C. Melunի մրցումը տեղի չունեցաւ, հակառակորդ խումբը չաբաթ երեկոյ ուշ ատեն forfait բրած ըլլալով։

Պահեստի խումբը շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց Նուազի լը Թուայի մէջ A. S. Magasins-Reunisի Ա. խումբին դէմ, որուն յաղթեց 5ով 2։

Ա. խաղամասին հակառակորդը երկու նշանակէտով յաղթած էր, Բ. խաղամասին հայերը ստիպեցին հակառակորդը մինչև վերջը իր բերդին մէջ խաղալու եւ չորունակաբար ըրին 5 նշանակէտ։ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի պահեստի այս յաղթանակը շնորհաւորութեան արժանի է. պահեստին իր մէջ ունի քանի մը լաւ խաղացողներ, որոնք ապագայ կը խոստանան։

Իսկ Հայ Մարզականի (U. S. Arménienne) Ա. խումբը որ եղանակի սկիզբէն ի վեր լաւ յաղթանակ մը չէ տարած եւ գրեթէ միշտ պարտուած է, կիրակի օր իր այդ պարտութիւններուն վրայ մէկ հատ եւս կ'աւելցնէ՝ 6ով 1։ Հայ Մարզականի հակառակորդ խումբն էր E. P. P. de Pantinի Ա. խումբը, որ յառաջիկայ կիրակի պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին դէմ։

Հ. Մ.ի 1Bն կը պարտուի A. C. Nogentի Ա. խումբէն՝ 4ի դէմ 1 նշանակէտով։

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԳԻՆԻ ԼԻ՛Ց».— Շարանթօնի մէջ, Կիրակի գիշեր, խուլացի վարձակալ մը Կանայի հարսնիք մը շտկած էր իր սենեակին մէջ։ Խմեց, խմեց ու լեցուց իր ստամոքսի տիկը։ Գինին պակսեցաւ։ Դանդաչելով, խաղ կանչելով, վար իջաւ եւ սկսաւ պոռալ կանչել տանտիրուհիին, որպէսզի գինի տայ։ Տանտիրուհին, կէս գիշերին անհանգիստ ըլլալուն համար՝ չափազանց բարկացած, նեղացաւ գինովին։ Սակայն գինովը կը պոռար.

— Պիտի խմե՛մ, մինչեւ առտու պիտի խմեմ։

Յետոյ սկսաւ երգել,

— Գինի լի՛ց, խաթուն ջան, գինի լի՛ց...։

Տանտիրուհին բերանը թթուեցուց։ Այն ատեն գինովը ղարբեցուց երգը եւ կոտրեց ապակիները, թափեց շիշերը, ապտակեց տիկինը։ Աղմուկը այնքան շատցաւ որ, ոստիկանը եկաւ եւ օձիքէն քաշելով բանտ տարաւ մեր գինովը։

ԼՈՂԱԼՈՐԴԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Համպուրկի մէջ լողորդներու մրցումի մը պահուն, Լամպէրկ 50 մէթր բարձրութենէ մը ինքզինքը նետուեցաւ գլխի վայր։ Սակայն սխալ ոստումի մը պատճառով, ինկաւ փորի վրայ։ Ու ջուրին մէջ մխրճուելէ յետոյ, այլեւս չերեւցաւ։ Քանի մը ժամ վերջ կարելի եղաւ գտնել դիակը գետին մէջէն։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ.— Շաբաթ ցորեկին, երկու կանխահաս ոճրագործներ կը հետապնդեն ընկերութեան մը հաւաքիչը, որ դրամատունէ մը քանի մը հազար Ֆր. գանձած, կը դառնար ընկերութեան տնօրէնին մօտ։ Տնօրէնին բակէն ներս եկած պահուն, երկու ոճրագործները կը յարձակին վրան. անոնցմէ մէկը կը վերցնէ երկաթեայ գաւազան մը եւ կ'իջեցնէ գլխուն։ Պաշտօնեան կը խուսափի հարուածէն, բայց կ'ուտէ ուրիշ մը։ Նոյն ատեն «օգնութիւն» կը պոռայ։ Ոճրագործները կը փախչին։ Ոստիկան մը, սակայն, լսելով ձայնը, կը վազէ փախստականին ետեւէն եւ կը ձերբակալէ զայն։ Այս պատանի ոճրագործը, որ կը կոչուի Մօրիս Տիւրէ, 17 տարեկան, յանցանքը կը նետէ իր ընկերոջ վրայ, որ նոյնպէս չուտով կը ձերբակալուի։ Այս վերջինը, 15 տարեկան Սեբաղ մըն է, որ ինչեցուցած է երկաթեայ լինը։

ԷՇԸ ԿԸ ՊԱՐԷ ՉԱՐԼԸՍԹՕՆ.— Լիմոժէն կը գրեն թէ չարլըսթօնը կը յառաջդիմէ։

Կիրակի ցորեկին, հողագործ Հուզէ իր էշը լծեց սայլակին։ Առաւ կինն ու երկու տղաքը եւ պտոյտի գացին։ Եւ կիրակնօրեայ արեւին տակ, հողագործը, կինն ու զաւակները եւ էշը հրճուեցան գալուստէն գարունին։

Իրիկունը, երբ կը վերադառնային, գիւղի խումբ մը տղաք զիմաւորեցին աւանակն ու հեծեալները։ Էշը կը մտածէր օրուան խաղաղութեան մասին։ Պզտիկ պարողները, որոնք լաւ պարողներ էին, էշին առաջարկեցին որ չարլըսթօն մը պարէ։ Էշը մտիկ չըրաւ, իսկ տէրը կառքին մէջէն պոռաց սատանակներուն, որ հանգիստ ձգեն կենդանին։ Սակայն պարասէրները մտիկ չըրին, կեցուցին կառքը եւ կ'աշխատէին լուծէն հանել էշը, որպէսզի չարլըսթոն խաղցնեն։

Այն ատեն էշը յամառօրէն պոռաց.

— Չարլըսթօնին եղանակը նուագել գիտեմ, բայց չարլըսթօն պարել չեմ գիտեր։

Տղաքը պատասխանեցին.

— Կը պարե՛ս, դուն մեզմէ շնորհքո՛վ կը պարես։

Թակեցին լուծը եւ ստիպեցին որ էշը պարէ չարլըսթօնը։ Սկսան եղանակը նուագել։ Նոյն միջոցին, հողագործը, որ կառքէն վար իջած էր, սկսաւ պաշտպանել էշը, սակայն քանի մը չարլըսթոնեան աքացի կերաւ սատանակներուն կողմէ։ Յետոյ մեր պարողները Ջարդուփշուր ըրին կառքը, նաեւ ապտակեցին էշուն տէրը։ Կնոջ եւ զաւակներուն աղաղակները լսելով, անցորդները եկան եւ ազատեցին էշն ու տէրը։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ սատանակները։

ԿՈՒՍԱԳԻՂԾԸ.— Մէցի մէջ կը տեսնուի դատը Ֆրանսացի վարդապետի մը, Աբբա Փէնիկ, 39 տարեկան, որ ամբաստանուած է իբրեւ կուսապիղծ։ Վարդապետը կը յայտարարէ թէ ինք զոհ մըն է դաւադիրներու։

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Անցեալ գիշեր, երբ երկու ոստիկաններ հեծելանիւով կը շրջէին փողոցներուն մէջ, Մօնմարթրի Տիւհէմ փողոցին վրայ, վաճառատան մը առջեւ տեսան երկու անծանօթներ, որոնք կ'աշխատէին բանալ դուռը։ Երբ տեսան ոստիկաններու շուքը, անմիջապէս շարժեցին իրենց կրունկները։ Փողոց մը մտան եւ նետուեցան ինքնաշարժի մը մէջ, որ հոն կը սպասէր։

Ոստիկանները հեծելանիւով խուժեցին, զողերը ինքնաշարժով առջեւէն, որսորդական վազք մը կը փորձէին փողոցներուն մէջ։ Երբ գողերը հասկցան որ ազատում չկայ, բացին զանկերը եւ ինքնաշարժէն երկու կողմէն սկսան կրակել ոստիկաններուն վրայ։ Այն ատեն ոստիկաններն ալ կրակեցին։ Եւ ճեղքուող հրացաններու ձայները բազմութիւն մը ...։

Ոստիկանները վիրաւորուած ...

Կէս գիշերին յետոյ կասկածելի վրայ բռնուեցաւ ինքնաշարժ մը, որ ծակծկած է ամէն կողմէ։ Վարիչին հարցաքննութիւնը աւելի հասատաց կասկածները։ Հաւանական է որ այս մեքենային շնորհիւ շուտով կարելի ըլլայ ձերբակալել ճարպիկ զողերն ալ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Երիտասարդը ... սրահ ...

— ... պիտի իրերու ...

— ... համար գործ ունիմ եւ ... թէ Մարսէյլէն մեկ...

— ... մեզ կը ...

— Հարցնելը ամօթ ըլլայ, ... պիտի երթաք։

— Փարիզ։

— ... ալ միայն ունիմ հոն ...

— Դուք կը գտնեմ որ գեո ... չէք զգար։

— Բացարձակապէս։

— ... եւ հասցէս կուտամ ... պէս, կուզաք եւ կը գտնէք ...

— Վստահ եմ որ շատ օգտակար պիտի ըլլաք ինծի։

— Գանգատ մը հասցէն պիտի տամ ձեզի, որովհետեւ փարիզի մէջ, մանաւանդ օտարականները պանդոկները շատ կը բռնեն։

Կեցած հայ՝ իր տետրակէն թերթ մը փրցուց ու վրան գրեց. «Րոստէյ Էդուարդօ, Նօթը Տամ–տէ–Վիքթուար փողոց»։

Երիտասարդը ըսաւ.

— Շատ շնորհակալ եմ որ ձեր պանդոկը ինծի։

— Ընտիր մը համար, որովհետեւ, իբր ուսանող, ձեզի համար նախընտրելի է որ քաղաքին կեդրոնը մէջ բնակիք։ Ձեզի համար ամենէնն ...

— Ջեռ գիտեր ինչպէս շնորհակալ ըլլամ ձեզի։ Թուրք ցեղին դէմ այս արատաւորութիւնները մեղմացնելու համար, պէտք է ձեզի խոստովանիմ թէ մենք հայ տարաբախտներու ի՞նչ կ'ընենք, թուրք եմ, բայց, ինչպէս անոնք ալ կը յայտնեն, ծագումով ֆրանսացի եմ։

— Ի՞նչ հարկաւորութիւն ունի ազգութեան, երբ համակրութիւնը կը ծնի ակամայ հանդիպումով մը։ Ցանկութիւն։ Թոյլ տուէք ձեր ազատութեան ...

Եւ ... ուսանողին մէջ իր սրտագրաւ տպաւորութիւնը։ Ընտանեկան մասին տեղեկութիւններ ...

— Պէտք է որ բարեկամս ...

...

ցան. Նոյնիսկ Ռոմ փողոց ... իրենց ... Փարիզ ...

Ֆլայ ... ինքնաշարժ ...

Թուրք ... սենեակ մը ...

— Թուրք ուսանողութիւնը ...

— Ներողութիւն կը խնդրեմ։

— Ես Պ. Ջաքարիա թէօ...

— Ծանօթը ...

— Մինչ ...

— Ես Պ. Ջաքարիա թէօ...

— Եւ սակայն...

— Կը զարմանամ որ եկեր էք զինքը հոս փնտռելու։

— Ներողութիւն կը խնդրեմ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, բացատրեցէք մեր խելքը։

— Ընդունեցէ՛ք, պարոն, եթէ սխալ մը ըրի, ...

— Հասկնալի է թէ ստորին ...

— Պարոն, քանի որ այդ կերպով կ'ըմբռնէք, կը քաշուիմ կ'ըսէք։

— Կեցէք, խնդրեմ։ Եթէ անկողնէն ցատկեցի ...

Կեցած ...

— Երեկ իրիկուն, բարեկամի մը հետ ...

(Շար.)

ԱԼՊԱՆԻԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

Պերլինէն Մարտ 30 Թուակիրով կը հեռագրեն.—

Այս օրերս մեծ թիւով դասալիք ալպանացի սպաներ Սերպիա ապաստանած են եւ կը յայտարարեն թէ Ալպանիոյ մէջ բուռն կերպով զօրաշարժ կը կատարուի։ Զինուորներու մեծամասնութիւնը մայրաքաղաքին շուրջ կեդրոնացած է։ Յունաստանները հիւսիսային սահմանը ղրկուած են։ Թիրանա կրնան երթալ ժամանուոր արտօնագիր ունեցողները միայն։

«Գրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի հասած հեռագիր մը եւս կը հաստատէ Ալպանիոյ ընդհ. զօրաշարժը։ Սերպ կառավարութիւնը մատնանշելով այս զօրաշարժին վտանգները մտադիր է պետութիւններուն հաղորդել թէ ստիպուած է պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնել։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շանկայի մէջ քաղաքացիական կռիւները կը շարունակուին ազգայնականներու եւ հիւսիսեաններու միջեւ։ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք պաշարման վիճակ հրատարակեց քաղաքին չինական մասին մէջ։ Միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ կացութիւնը հանդարտած է եւ չինական յարձակում մը չի վախցուիր առ այժմ։ 800 անգլիացի նոր զինուորներ հասան Շանկայ։

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք ամերիկեան «Փիթսպուրկ» մարտանաւը երթալով տեսակցեցաւ Ծովակալ Ուիլեըմսի հետ։ Պետութեանց հետ բանակցելու համար կը սպասուի Քանթընի արտաքին նախարար Եօժէն Շէնի։

Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները որոշեցին պարպել Եանկցէի հովիտին մէջ եւ առ հասարակ Չինաստանի ներսերը գտնուող բոլոր անգլ. եւ ամերիկեան հպատակներն ու միսիոնարները, զօրացնել Շանկայի ու Քանթընի եւրոպական թաղին՝ Շամէնի պաշտպանութեան միջոցները։

Օտարատեաց շարժումը սաստկացած է Եանկցէի հովիտին մէջ։

25,000 օտարականներ ձրի խնամուած

Երէկ առաւօտուան ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն.—

1926ին Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ խնամուած են 25,000 օտարականներ, որոնք դրամ չեն վճարած։ Այս ձեւով Փարիզի Քաղաքապետութեան ծախքերուն վրայ 12 միլիոն ֆրանք աւելցած է։

Թաղապետական խորհուրդին մէջ այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, Պ. Ամպրուազ Ռանտիւ յայտնեց թէ Հանրային Խնամատարութիւնը, յանուն մարդասիրութեան, չի կրնար մերժել օտար հիւանդները, որոնք կ՚աւելնան մեծ թիւով ֆրանսացի հիւանդներուն վրայ, որոնց ծախքերը կը հոգայ արդէն, սակայն շեշտեց թէ չափազանցութիւն պիտի ըլլար օտար չքաւոր հիւանդներուն ծախքերը բեռցնել Փարիզի հարկատուներուն վրայ։ Պ. Ամպրուազ Ռանտիւ ընդունել տուաւ բաղձանք մը, որ ֆրանս. հիւանդանոցներուն մէջ խնամուած օտարականներուն ծախքերը վճարուին իրենց պատկանած պետութեանց կողմէ։

ՅԱՌԱՋ.— Երկու տարիէ ի վեր թէ՝ ֆրանսական մամուլի որոշ մէկ մասին եւ թէ թաղապետական ժողովներու մէջ կը յուզուի այս խնդիրը։ Դեռ տասը օր առաջ խնքնութեան թուղթերու խնդրին առթիւ Ծերակոյտին մէջ համայնավար-ընկերվարական Անտրէ-Մօրիզէ նոյն հարցը արծարծելով կը պահանջէր որ այս կարգի ծախքերը գոցելու համար անհրաժեշտ է պահել 375 եւ 40 ֆրանքի սակերը։

Ցենք գիտեր թէ ո՛րքան հայ հիւանդներ ձրի կը դարմանուին Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ։ Գիտենք սակայն թէ Փարիզ բնակող Հայերը՝ բացի ինքնութեան թուղթի վարձքէն, կը վճարեննաեւ ֆրանսացիին հաւասար ամէն կարգի տուրքեր։ Ասկէ զատ, հայկական իւրաքանչիւր հաւաքոյթի եւ ներկայացումի ընդհանուր հասոյթին 100էն 16ը կը վճարուի Հանրային Խնամատարութեան (Assistance publique) եւ այս գումարը կը տրուի՝ յաճախ չնայած թէ կազմակերպողները չեն կրցած գոցել նոյնիսկ իրենց ծախքերը։ Վիճակագրութիւն մը կազմելու համար, կը հրաւիրենք 1926ի ընթացքին հանդէս կամ ներկայացում սարքած բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, մեզի տեղեկացնել Հանրային Խնամատարութեան վճարուած գումարները։

ՖՐԱՆՍ. ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Երեսփոխանական ժողովը այսօր պիտի գրաղի ստացական քաղաքացիութեան (naturalisation) *նոր օրինագիծով, որ արդէն 1925 Դեկտ. 3ին ընդունուած էր Ծերակոյտին կողմէ։ Ըստ այս ծրագրին, այսուհետեւ ֆրանսաբնակ օտարականի մը հետ ամուսնացող Ֆրանսուհին պիտի պահպանէ իր հպատակութիւնը եւ իր զաւակները Ֆրանսացի պիտի ըլլան առանց ընտրութեան իրաւունքի։ Սակայն օտարականներու Ֆրանսա ծնած զաւակները ընտրութեան իրաւունք պիտի ունենան։*

Նախապէս օտարականի մը հետ ամուսնացած Ֆրանսուհին կրնայ կրկին ֆրանս. քաղաքացի դառնալ՝ իր ամուսնին արտօնութեամբ, ու պայմանաւ որ երկու տարիէ ի վեր իր ամուսինին հետ Ֆրանսա հաստատուած է։ Ասոր համար օրէնքի հրատարակութենէն մինչեւ մէկ տարի վերջ յայտարարութիւն պէտք է ընէ իր բնակավայրի հաշտարար ատեանին առջեւ։

Այս օրինագիծով ուրիշ շատ մը դիւրութիւններ կը տրուին՝ ֆրանս. քաղաքացիութիւնը ստանալու համար։ Օրինակ տասը տարի բնակութեան պարտաւորութիւնը պիտի զեղչուի երեք տարուան. ձեւակերպութիւններն ու ծախքերը պիտի կրճատուին նաեւ։

⁘ Առջի օրուան պաշտօնաթերթէն կը տեղեկանանք թէ ֆրանսական քաղաքացի ընդունուած են հետեւեալ Հայերը.—

Հրանտ Չէվահիրճեան, *ակնավաճառ, ծնած Կ. Պոլիս 1880 Մարտ 25ին, եւ կինը Վերգինիա Սագայեան, ծնած Կ. Պոլիս 1886 Դեկտ. 20ին. կը բնակին Փարիզ։*

Գլէման Վիչէն, *շօֆէօր, ծնած Էնկիւրի, 1892 Յունուար 15ին, կը բնակի Փարիզ։*

Արամ Փէլիվանեան, *ծովաստղ, ծնած Սեբաստիա 1894 Յունիս 14ին, կը բնակի Սֆաքս (Թունուզ)։*

ՄԱԹՈՍԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԱՅՐԱԾ

Պրիւսելէն վերջին պահուն հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ հրոյ ճարակ եղած է Անտոնիկ Մաթոսեանի սիկարէթի գործարանը, որ Պելճիքայի մէջ ծանօթ է իր «Marouf» սիկարէթով։ Պ. Գալուստ Մորեան յանձն առած է իր սիկարէթի գործարանին մէկ մասը տրամադրել իր արկածեալ հայրենակցին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԾՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վիճաբանական ժողովը թուրքանականութեան մասին վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'իթալի. Քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

Կը ներկայացուի ԽԱՂԱՄՈԼԸ *եւ* ԹԻՔ-ԹԱՔ *զաւեշտը*

Ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ ճաշ-պանտ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք. Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։ Դիմել *Յառաջ*ի խմբագրատունը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, վաղը՝ երեկոյ ժամը 8ին։ 80 Rue Charles-Chefson:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իվրիի թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8.30ին, Rue Boileau Լմիլ Զօլայի վերնայարկը։ Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատ. միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդակցական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», 2 Ապրիլ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ուկէսին, «Պիւռօ տը Թապա»յի կից սրահը։

ՅԱՐԴԻՕՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Կը խօսի դերասան Մարութեան *Հայ թատրոնի պատմութեան շուրջ*։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆուտպոլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ երեկոյ 2 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 9ին ԹէԹ Նուաւի մէջ (24 Quai Beaubourg)։ Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է։

⁘ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆուտպոլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 10ին Ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՖԻԼԻՊԷ, Կ. Զ.— Ստացած ենք։— Կը խնդրուի շարունակել։

ՊՕԼԻՆ, Յակոբ.— Թղթակցութեան երկրորդ մասը անհասկնալի էր։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau. Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Պ. Սերոբեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 րիւ տէ ցոմինիքէն

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Ցոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է։ Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի։ Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). Կը խնդրուի աւերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— *Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հեղինեան որ կը կարծուի թէ Գահիրէ կը գտնուի։ Գրել՝* Papérianի Chez M. Jacquemin René, Volfroicourt (Vosges) France. *Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։*

— Էսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ Իզմիրի աղէտէն յետոյ Փարիզ մեկնած է։ Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond (Loire):

— Ճնիկ Մարզուանցի Փայլածու Գըրմեան, քոյրը Թագուհի Գալբաքճեան եւ որդիները Սեբուքէ, Միհրան, Գրիգոր, Ասատուր, եւ Մարիամ ամուսնացած։ 1923ին Մարսէյլէն Դամասկոս մեկնած են։

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Compen subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc:

— *Կը փնտռուի Օշականցի գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է։ Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յառաջի Վարչութեան։*

— *Փօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Գէորգ եւ Ասատուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին։ Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Գրել՝* Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc)։

— *Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Փօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր։ Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր։ Իմացնել՝* Sarkis Ghazarianի Cité du Midi. Allé No 2. Décines (Isère)։ *Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքիոյ Երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER